Beschryving van Guiana, of de wilde kust in Zuid-America

Jan Jacob Hartsinck

bron
Jan Jacob Hartsinck, *Beschryving van Guiana, of de wilde kust in Zuid-America*. Gerrit Tielenburg, Amsterdam 1770

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/hart038besc01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. KITLV

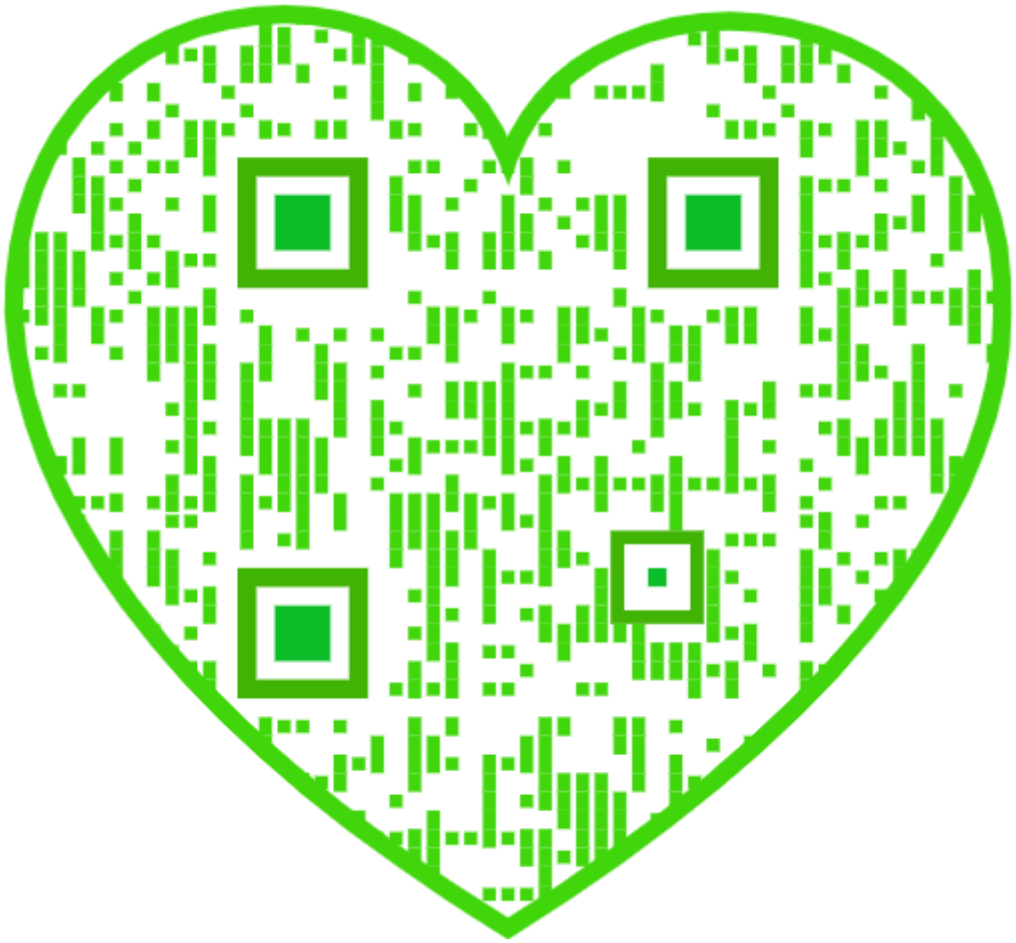

Aan zyne doorluchtigste hoogheid den heere Willem den Vyfden, prince van Orange en Nassau, erf-stadhouder, capitein en admiraal generaal, benevens opperbewindhebber der Oost- en West-Indische maatschappyen, der Vereenigde Nederlanden. enz. enz. enz. Doorluchtigste vorst!

Myne zucht tot onderzoek en kennis van zoda-

nige zaaken, aan welke myn Vaderland en Landgenooten ten hoogste gelegen ligt, heeft my doen onderneemen de Beschryving onzer Volkplantingen op de vaste Kust van Zuid-America, wier bloei en welvaart een der voornaamste takken uitmaaken van onze Scheepvaart en Koophandel, twee zuilen, waarop het welzyn van ons Gemeenebest, en de Rykdom der Ingezetenen, gevestigd zyn. Myne gegronde hoop, dat deeze zucht, die een overtuigend bewys is myner Liefde tot het Vaderland, niet onaangenaam zal zyn aan Uwe Doorluchtigste Hoogheid, die, behalven door andere beroemde Deugden ook door zyne Liefde tot dat zelfde Vaderland, de ongeveinsde Hoogachting en oprechte Genegenheid der Nederlanderen tot zich trekt, moedigt my aan om deeze vruchten van mynen arbeid, tot aankweeking van meerdere kundigheid in onze Landgenooten omtrent die voordeelige Bezittingen, aan Uwe Doorluchtigste Hoogheid optedraagen, met dat ontzach en dien eerbied, welken elk rechtgeäarde Inbooreling en Ingezeten van Nederland gevoelt voor een' Vorst, die steeds het heil van het Vaderland, den bloei des Koophandels, het welzyn onzer Volkplantingen, en

de bescherming van den Godsdienst en de Vryheid, tot het richtsnoer zyner wyze bestieringe stelt.

Ik ben,

DOORLUCHTIGSTE VORST!

VAN UWE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

Amsterdam den eersten November 1770.
de Onderdanigste en Gehoorzaamste Dienaar

J.J. HARTSINCK.

Voorreden.

Het voordeel, dat het oprechten van Volkplantingen aan Ryken en Gemeenebesten kan toebrengen, is zoo groot, en by de Aloude Volken reeds zoo klaar begrepen geweest, dat alle bloeijende Regeeringen zich daarop hebben toegelegd; gelyk een ieder weet, die slechts de minste kennis der Geschiedenissen heeft. De voorbeelden der Phoeniciërs, Carthagers, Grieken, en Romeinen, die daar door hunne Magt hebben vergroot, zyn te bekend, om ze tot staaving deezer gewigtige waarheid hier, op nieuws, by te brengen.

Europa, en ons Vaderland in het byzonder, levert menigvuldige bewyzen uit van de Volkplantingen der Oude Saxen en andere Duitschen, die hunne Zeeden en Naamen aan verscheidene Volken hebben medegedeeld: de voordeelen hier uitgesprooten bestonden, in de uitbreiding van hun Gebied, de verkryging van het noodzaaklyke en aangenaame des Levens, en de aankweeking van Handel en Scheepvaart.

Deeze yver is, te gelyk met de, nuttigheid van het oprechten van Volkplantingen, sedert de drie laatste Eeuwen, merkelyk toegenomen, en door de ontdekking der zogenaamde *Nieuwe Waereld* vermeerderd; schoon sommige Oudheid-Beminnaars van gedachten zyn, dat dit Waerelddeel by de Phoeniciërs en Carthagers, en, langs deezen weg, ook by de Romeinen, eenigszins is bekend geweest, daar toe aanhaalende de beschryving by Plato van het Eiland Atlantis, dat naderhand overstroomd zoude zyn, gelegen even buiten de Straat van Gibraltar, by de Africaansche-Kust in de Atlantische Zee, zynde, naar het oordeel van sommigen, de Azorische en Canarische Eilanden nog een overblyfsel van hetzelve, en van eenige Landen aan geene zyde van het gemelde Eiland gelegen; als mede het getuigenis van Diodorus Siculus, hetwelk aanleiding schynt gegeeven te hebben tot de voorzegging van Seneca in zyn Treurspel Medea, Act. III.

. . . . . Venient Annis
Saecula seris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, et ingens
Pateat tellus, Tiphysque novos
Detegat Orbes; nec sit Terris
Ultima Thule.

Dat is

Men zal in laatere Eeuw zich door den Oceaan
Niet langer zien beperkt, al de Aard zien openstaan,
En nieuwe Waerelden door Tiphys kunst ontdekken:
Dan zal geen Thule meer tot 's Aardryks meetpaal strekken.

Doch het blykt klaar dat men door het Eiland Atlantis, America niet kan verstaan, wyl dit nog in wezen is, en het voorgenoemde overstroomt zoude zyn: ook schynt de voorzegging van Seneca voornaamentlyk te steunen op de onzekere onderstelling der toenmaalige Wysgeeren, dat uit hoofde der ronde gedaante des Aardkloots, nog groote Landen aan de overzyde van den Oceäan moesten gelegen zyn, welker ontdekking, voor de vinding van het Compas, onmogelyk was.

Dierhalven schryven wy, met meerder zekerheid, de ontdekking van dit Waerelddeel toe aan Christoffel Columbus, geboren in het Dorp Abrisolo, onder het Gebied van Genua; aangezet, zo verhaald wordt, door zekeren Alphonsus Sanches de Huelva, die, uit Spanje naar de Canarische Eilanden stevenende, door een' zwaren Storm uit het Oosten acht en twintig dagen lang Westwaards gevoerd, eindelyk aan eene onbekende Kust, door Wilde Menschen bewoond, aanlandde; van waar hy, na veel gevaars uitgestaan te hebben, te Madera aankwam, en Columbus die zich daar met het maaken van Paskaarten en het waarneemen der Stroomen ophield, van zyne ontdekking kennis gaf, en kort daar op kwam te sterven.

Colombus vervoegde zich hierop te vergeefsch by de Republiek van Genua, om die ontdekking voort te zetten, vervolgens by Hendrik den Zevenden Koning van Engeland, als ook by Alphonsus den Vyfden Ko-

ning van Portugal; tot dat hy eindelyk door Ferdinandus Koning van Spanje, met een groot Schip en twee Brigantyns werd voorzien, waarmede hy op den derden Augustus 1492. van Cadix in Zeestak, en den 11^{den} October, na veel sukkelens; een der Voor-Eilanden van America ontdekte, het welk hy St. Salvador noemde. Voorts laaten wy in zyn geheel het voorgeeven van die van Neurenberg, dat zekere Martinus Behaimb, bygenaamd Zwartsbach, aldaar gebooren, uit een oud Boheemsch Geslacht, een groot Wiskunstenaar, in den Jaare 1449. met een Schip van Antwerpen naar Portugal willende, naar de Azorische of Vlaamsche Eilanden werd gedreeven, en een derzelven, nu Fayal genaamd, aandeed, van waar hy verder naar het Westen liep, en dus het Vaste Land van America zoude ontdekt, en van zynen Cours, en de Plaats daar hy aanlandde, twee Kaarten gemaakt hebben, en de eene vereerde aan Jan den Eersten, Koning van Portugal, en de andere te Neurenberg te huis bragt, alwaar dezelve, als een oud Gedenkstuk, by het Geslacht der Behaimbs, bewaard is geworden.

Vervolgens breidde Columbus zelf langs de Rivier de Oronoque zyne verdere ontdekkingen in het volgende Jaar uit: gelyk ook naderhand in den Jaare 1497, en eenige volgenden, Americus Vesputius, een Edelman, geboortig van Florencen; van wien dit Waerelddeel haaren naam van America ontleend heeft.

Ik zal niet uitweiden in de menigvuldige Togten en uitgebreide Overwinningen, door de Spanjaarden in alle de Deelen van dit Gewest behaald, wyl die in de Reisbeschryvingen overvloedig voorkomen.

De Engelschen, Franschen, en Nederlanders, aangezet door de Rykdommen, die van deeze Nieuwe Waereld werden overgebragt; hebben, op hun spoor, verscheidene Togten derwaards ondernomen; schoon dezelve geene vaste Bezittingen in de Goudrykste Landen van dat Gewest hebben verkreegen, Doch door den tyd bemerkende de Voordeelen, die welgeschikte Volkplantingen aan hun Vaderland konden toebrengen, zo ter uitbreidinge der Zeevaart, de aankweeking van Handel en Handwerken, welke derwaards vervoerd werden; als door de aanbrenging van nutte en voordeelige Voortbrengselen van die Landen, tot bevordering van den

bloei der Koopmanschappen, die hen onnoemelyke Rykdommen verschafte; hebben zy zich om stryd bevlytigd, vaste Bezittingen en Volkplantingen, zo op de Eilanden als op de Vaste Kust, aanteleggen.

Niet weinig zyn ook de nuttigheden, welke ons Vaderland uit zyne Americaansche Volkplantingen trekt; en dezelven hebben geen geringen invloed op onze Scheepvaart en Handel, en dus op den rykdom onzer Medeburgeren van den voornaamsten af tot den geringsten toe, dewyl veelen der eersten hier door een ruimer bestaan en grooter winsten genieten, en de Arbeidsman, door vermeerdering van arbeid, tot de Scheepsbouw en vertier der Handwerken, een ryklyker kostwinning bekomt. De aankweeking van bekwaame Zeelieden, door de uitbreiding der Zeevaart, word'er door bevordert, behalven dat, door het inkomen der Voortbrengselen dier Landen, de Handel en Uitvoer buiten 's Lands merkelyk vermeerdert; waar door een groot vertier in Waaren en Geldspecien wordt veroorzaakt: voordeelen die aan een ieder, die niet ontbloot van alle kennis in Staatkunde en Handel is, bekend zyn.

Ik zal met stilzwygen voor by gaan de groote Schatten, welke de Portugeezen uit het Goudryk Brazil, weleer eene der voornaamste Bezittingen onzer West-Indische Maatschappye overbrengen; maar alleenlyk ten bewyze aanhalen de Colonie van Suriname, die thans een van de aanmerkelykste takken van onzen Handel en Scheepvaart uitlevert. Het getal der Schepen, die deeze Kust bevaaren. De Boeken der Waaggelden van deeze Stad zouden een ieder, die dezelve met eenige oplettendheid naging, daar van klaar overtuigen. Dan zou men zien hoe veel duizenden van Huisgezinnen, alleenlyk door den Bouw en Toerusting deezer Schepen, bestaan; hoe de Handwerken van ons Land hier door als een nieuw Leven krygen; hoe, door den toevoer van Levensmiddelen, de Akkerbouw en Veehoedery bevoordeeld wordt; hoe door de van daar gebragte Vruchten, bestaande in Suiker, Coffy, Cottoen, Cacao, eenige Verfstoffen, en Schrynwerkershout, de buitenlandsche handel opgewakkerd en staande wordt gehouden, en dus de rykdom in ons Vaderland vermeerderd.

Deeze zyn de wezendlyke voordeelen, die door het aanleggen van welgeschikte Volkplantingen worden toegebragt aan een welgesteld Gemeene-

best, gelyk het onze, behalven dat het zyn Gebied uitbreidt, zonder zynen eigenen staat van Inwooners te ontblooten, en zyne Inkomsten te verminderen.

De grootste aanmoedigingen tot het aanleggen en voortzetten van zulke loflyke en nuttige Bezittingen, zyn, mynes oordeels, behalven de gezondheid van de Luchtstreek, en Vruchtbaarheid der Gronden; dat dezelve voor binnen en buitenlands Geweld behoorlyk beveiligd en beschermd, de Ingezetenen door een zagte en verstandige Regeering bestierd, en niet door overtollige Lasten bezwaard, en de Rechtvaardigheid en Billykheid, gehandhaafd worden: dat men vervolgens den Ingezetenen overvloed van Levensmiddelen, Slaaven, Bouwstoffen, en andere Noodwendigheden, ten minsten pryze verschaft, en hen gelegenheid geeft om, door een onafgebrokene Vaart, hunne Vruchten ten spoedigsten en voordeeligsten naar het Vaderland te kunnen overzenden; dat men hen verzorge van een maatig en bepaald Crediet, niet tot aankweeking van pracht en dertelheid, die den ondergang der Volkplantingen na zich sleept, maar tot voortzetting hunner Plantagiën, waar door dezelven, van tyd tot tyd, hun inkomen zien aanwassen, hunne Bezittingen in bloei geraaken en tot hoger waarde komen.

Daar de Volkplantingen dan van zo veel gewigt zyn voor den Staat, moet 'er noodzaakelyk ieder Ingezeten, en vooral zulken, welke op Neering of Koophandel, en, byzonderlyk, op den Handel op die Volkplantingen betrekking hebben, veel aangelegen zyn, dat hy van derzelver gesteldheid eene behoorlyke kennis bezit, of zoekt te verkrygen.

Uit de Overweeging hiervan heb ik op my genomen eene Beschryving van eenige onzer Volkplantingen, en wel van die, welke wy op de Vaste Kust in America bezitten, myne Medeburgers mede te deelen; waartoe ik inzonderheid aangemoedigd werd door verschiedene echte berichten, naaukeurige aantekeningen, en byzondere resolutien, welke ik gevonden heb onder de Papieren van mynen Vader, welke de eer gehad heeft ruim vyf en twintig Jaaren ter Tafel van de Societeit van Suriname, als Directeur, zitting te hebben; het geen my ook gelegenheid heeft gegeeven om omgang te krygen met, en myn voordeel te doen van de mondelinge onder-

richtingen van wylen den Heer Vice Admiraal Francois van Aarssen van Sommelsdyk, van mynen hooggeachten Vriend den Heer Secretaris van Meel en van veele aanzienlyk Bewooners dier Colonie.

Niet minder zyn my te staade gekomen eenige byzondere aantekeningen van de Heeren Gouverneurs en andere Leden der Regeeringe deezer Colonie; gelyk my ook van veel nut is geweest vooral omtrent de gebeurtenissen zedert den Jaare 1683. zekere Beschryving van Suriname, door den Heer Pichot, eertyds Raad van Politie en Crimineele Justitie aldaar, welke nooit het licht heeft gezien, dewyl de dood den Schryver belet heeft zyn werk verder dan tot de brandschatting van Cassart, en dus slegts tot het Jaar 1712. te vervolgen. Veele merkwaardige zaaken heb ik ook gevonden in eenige aantekeningen van den Heer Jean Nepveu, thans Gouverneur van Suriname, my door een' Vriend medegedeeld, gelyk my mede verscheidene Resolutien en Placaaten van de Regeering daar te Lande door kenniskweekende Liefhebbers zyn toegezonden.

Met zeer veel moeite en kosten ben ik magtig geworden de authentique bewyzen omtrent de Grenscheiding dier Colonie, welke ik zo uit de Kanselary des Konings van Engeland, als uit origineele Notariaale Acten heb bekomen. De Tekening van Paramaribo, en van het Fort Zelandia, ben ik verplicht aan den Heer Cobert, die het op de plaats heeft doen aftekenen; gelyk ook de Beschryvingen van alle Togten tegen de Negers, en der V r e d e met hen getroffen my door wylen den Heer Louis Nepveu broeder des voorgemelden Gouverneurs, zyn opgegeeven.

Verders heb ik gebruik gemaakt van verscheidene Resolutien zo van den Raad van Politie, als van de Societeit van Suriname, van de West-Indische Compagnie, en van den Staat. Omtrent de eerste gevallen van de Colonie de Berbice zyn my door de oude Eigenaars eenige merkwaardige zaaken opgegeeven, en omtrent den Opstand der Slaaven heb ik voornaamelyk my bediend van de Dagregisters der Colonie, en van de aantekeningen door eenige daar geweest zynde kundige Zee- en Land-Officieren gehouden.

Ik kan ook niet nalaaten myne dankbaarheid te betuigen aan een geleerd Vriend, wiens zedigheid my verbied zynen naam te noemen, voor de naaukeurige onderrichtingen wegens de ontdekkingen op de Colonie van Esse-

quebo, en aangrenzende Rivieren, door order van den Heer Gouverneur Storm van 's Gravezande gedaan, van welke ontdekkingen ik my ook bediend heb, om de Kaart van de Rivier van Essequebo, door de Heeren Bewindhebberen der Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland onder andere Zaaken my ter hand gesteld, te vermeerderen en te verbeteren, zynde daarin door de onderrichtingen van verscheidene Officieren en Zeelieden, die deeze Kust bevaaren hebben niet weinig geholpen.

Door alle deeze Stukken, tot welke ieder geen toegang heeft en welke derhalven nooit het licht hebben gezien, verstoute ik my deeze Beschryving te onderneemen, schoon men misschien verwonderd zal zyn dat iemand onderneemt de Beschryving van een Landschap in een Waereldsdeel, dat nog voor een groot gedeelte onbekend is, en het welk door hem nooit bezocht is; maar waarom is het een Historieschryver meerder geoorloofd de gebeurtenissen, die Jaaren, ja Eeuwen, voor zyn tyd zyn voorgevallen, op echte verhaalen en getuigenissen van Schryvers, welke in die tyden geleefd hebben, te boek te stellen: zou men dan zonder het grootste onrecht die vryheid aan een' Landbeschryver weigeren, vooral, zo hy zyne verhaalen aan de waarheid toetst, met elkanderen vergelykt, en met het gezag van Geloofwaardige Schryvers, en echte bewyzen bekrachtigt, waarom ik dezelve meestendeels onder aan de bladzyden heb aangetekend. De Heer Jan de Laat, eertyds Bewindhebber der Westindische Compagnie, is my hierin voorgegaan, met de verrichtingen dier Maatschappye in Brazil, en tevens eene algemeene Beschryving der Westindien, niet zonder goedkeuring zyner Landgenooten, in 't licht te geeven.

Indien de Leezer het gebrekkige gelieve te verschoonen, en in het doorbladeren zo veel genoegen scheppe als ik in het opstellen daarvan, zal ik myner moeite niet beklagen; maar my verheugen iets tot nut en vermaak myner Landgenooten toegebragt te hebben.

t.o. 1

CAART VAN GUIANA.

Beschryving van Guiana of de Wilde Kust in Zuid-America.

Eerste hoofdstuk.
Beschryving van Guiana of de Wilde Kust.

DE Landstreek by de Indiaanen[(a)] *Guiana*, ook wel naar derzelver Inwooners, meestendeels Caraiben, *Caribania*, en by ons de *Wilde Kust* genaamd, is gelegen in het Noord-Oostelyk gedeelte van Zuid-America, langs den Oceaan, tusschen de Rivieren Viapari, by ons de Oronoque, en de Maranon, by ons de Rivier der Amazoonen geheeten (welke voor de twee grootste Rivieren van Zuid-America, ja zelfs, door veele kundige Landbeschryvers, onder de grootste der gantsche Waereld geteld worden) aan de zyde der Rivier de Oronoque, op de breedte van acht Graaden twintig Minuuten Noorder Breedte, en drie honderd achttien Graaden langte, en aan die der Amazoonen, onder den Evennachtslyn, op de langte van drie honderd negen en twintig Graaden tien Minuuten.

(a) Jaarboeken Anno 1750. p[a]. 1492.

Dus zyn haare Grenzen[(a)], in het Noorden, de Rivier de Oronoque, en, in het Zuiden, die der Amazoonen; wordende in het Oosten besproeid door den Oceaan, en in het Westen bepaald door Rio Negro of de zwarte Rivier, zo genaamd wegens de kleur van haar Water: de laatstgenoemde is een schoone, groote en bevaarbaare Rivier, welke de twee voorgemelden, naamelyk de Oronoque en Amazoone, vereenigt. Zo dat Guiana in het Noorden, Westen, en Zuiden door de gemelde Rivieren omvangen, en in het Oosten door den Oceaan ingesloten, bevat van het Noorden tot het Zuiden, meer dan honderd en vyf entwintig Mylen van vyftien in een Graad, en van het Oosten tot het Westen, tusschen Rio Negro en den Oceaan, meer dan drie honderd Mylen en grenzende is aan het nieuwe Koningryk van Grenada, Peru, en Brasil.

Schoon dit Gewest in de heete Luchtstreek zo na aan de Middellyn ligt, wordt hetzelve, dagelyks, door den Zee- of Oostelyken Wind, zeer verfrischt; welke reeds des morgens om acht of negen Uuren begint, en tot Zonnen ondergang blyft doorwaayen. Deeze Oosten Winden worden eenigszins Zuid- of Noordelyker naar dat de Zon den een' of anderen Keerkring nadert, zo dat dezelve hoe nader aan de Middellyn hoe meerder gevoeld worden.

De Dagen en Nachten zyn evenredig van twaalf Uuren, en naar maate van den afstand eenigszins verschillende, wordende het onderscheid van den kortsten tot den langsten Dag maar op dertien Minuuten, en dus nog op geen quartier Uurs bepaald. De Hette der Dagen wordt merkelyk verkoeld door de Nachten, die, gelyk in de meeste warme Landen, niet alleen koel, maar koud en vochtig zyn, voornaamelyk de Nanachten, door de menigvuldige Dampen, welke door de Zon opgehaald, des nachts in Dauw nedervallen, en zeer ongezond zyn, waarom de Indiaanen de gewoonte hebben, 's nachts onder hunne Slaapplaatsen Vuur te stooken.

De Saizoenen bestaan in Regen- en Drooge tyden, die vroeger of laater beginnen naar maate de Landen dichter by of verder van de Linie gelegen zyn.

(a) Bellin. Description Geograph: de la Guiana à Paris chez Didot pag. I. & seqq.

De Lucht is 'er zeer gezond, zo dat niet alleen de Indiaanen, maar zelfs de Europeërs tot een' hoogen ouderdom leeven, mits zy zich niet te veel aan een ongeregelde Levenswyze overgeeven.

De Grond is 'er zeer vruchtbaar, meerendeels mullig, en uit Veen- en Kleigrond bestaande; met zwaare en wyd uitgestrekte Bosschen bezet, tusschen welke, op sommige plaatsen, eenige Weilanden of Velden, *Savaanen* genaamd, met een Zandigen Grond, gevonden worden.

Het Land is doorsneeden met verscheidene groote Rivieren, en ontallyke Vlieten en Kreeken daar in uitstroomende; waar van wy de voornaamste, in het vervolg, nader zullen beschryven.

De gantsche Kust aan den Zeekant is modderig, hier en daar met Zandbanken en Klippen bezet, en de Oever begroeid met ontoegangklyke Kreupelbosschen.

De Stroomen langs dezelve, loopen geduurig Westelyk, zo datmen, zonder groote omwegen te doen, niet wel van de Oronoque, naar de Amazoone, als Oostelyk liggende kan komen, maar zeer schielyk van laastgenoemde Kusten naar de Oronoque.

Tweede hoofdstuk.
Beschryving der Indiaanen.

DE Volkeren, die de geheele Kust van Guiana bewoonen, worden met den algemeenen naam van Indiaanen benoemd en moeten onder de onbeschaafde en wilde Volken gerekend worden: zy gaan meest naakt en zyn aan geene Wetten of Overheden onderworpen, schoon die geenen, welke met de Europeërs omgaan en onder hun Gebied woo nen, meerder beschaafd en minder ruuw in hunne Zeeden zyn.

[(a)]Men onderscheidt dezelven gemeenlyk in *Tairas* of Indiaanen, die

(a) Bellin pag. 226.

de Stranden of Monden der Rivieren bewoonen en, ons best bekend zynde, op tien of vyftien duizend in getal begroot worden, en in *Itouranes*, zynde Bosch- of Berg-lieden, die in de Binnenlanden hunne woonplaatsen hebben; deeze zyn niet wel te begrooten, wyl men met sommigen geene verkeering heeft, en anderen ons geheel onbekend zyn.

Deeze Volken zyn in ontelbaare Geslachten verdeeld; en ontleenen meestendeels hunne naamen, van de Rivieren of Landen, welke zy bewoonen. Zy verschillen zo veel van elkander als de Europeërs onderling verschillen: sommigen zyn groot, sommigen klein, anderen middelmaatig, eenigen dik en gezet, anderen schraal en mager; daar zyn 'er, waar van de Mans, in 't gemeen, welgemaakt en van een goede houding zyn, anderen lelyk en mismaakt; sommigen hebben veel levendigheid in hunne Oogen en Gebaaren, daar anderen zeer ongevoelig en koel zyn. Wy zullen eenige voorbeelden daar van, waar het te passe komt, nader beschryven.

De *Caraiben*, de grootste, talrykste, en Oorlogzuchtigste Natie van dit gantsche gewest, mag men wel voor de oorsprongkelyke Bewooners van Guiana houden, wyl zy door die geheele Landstreek, voornaamelyk Landwaards in, verspreid zyn.

De Indiaanen, welke de Boorden van de Rivier de Oronoque bewoonen, worden in verschillende Natiën onderscheiden: het valt zeer moeilyk hunnen oorsprong uittevorschen: men vindt by hen geen het minste gedenkteken, 't welk hier omtrent eenig licht kan geeven; zoekt men, door vraagen, van hen eenige onderrigting te erlangen, zy geeven de buitenspoorigste antwoorden, vol van Bygeloovigheid[(a)].

De *Guajanas* bewoonen de Boorden van de Rivier Carony, alwaar een Zending van Catalaansche Capucynen zich heeft neêrgezet, onder den naam van S^{t}: Antonio: hier hebben zich verscheidene huishoudens van die Natie vergaderd, en hun Dorp is omtrent negentien Mylen van de Spaansche Stad Guiana.

De Oronoque hooger opvaarende, vindt men, ten Zuiden, de *Mapoyas*

(a) Gumilla. Tome Premier pag: 168 & Seqq:

of *Maypures*, een Volk middelmaatig van gestalte, dik en gezet. Ook de *Quirrubas*.

Aan de andere zyde der Rivier, de *Andaques* en de *Abanas*, welke laatste mede van een middelmaatige gestalte en gezet zyn.

De geenen die de laage Eilandjes, welke de veelvuldige Monden van de Rivier Oronoque uitmaaken, bewoonen, worden genaamd de *Guaranos* of *Warouwen*. Dezelven hebben zich van daar langs de gantsche Kust van Guiana verspreid, schoon Vader Gumilla[(a)] verhaalt, dat deeze Eilanders niet geneegen zyn, hoe zeer men 'er op aandringe, van Woonplaats te veranderen.

De *Caberes*, de *Achaguas*, van een behoorlyke gedaante en lyvig; en *Salivas*, welke laatste groot en welgemaakt zyn, zyn leerzaame en goedhartige Natiën, hebben een goeden dronk over zich en geeven zich beschonken zynde nooit aan vechteryen over, maar zyn zo vreedzaam dat zy, schoon eertyds een talryk Volk, zich hebben onderworpen aan de Caraiben, en tot vyf of zes Dorpen of Geslachten zyn uitgestorven, willende geen Wapenen, die zy echter gaarne mogen zien, gebruiken, wyl zy zeggen, dat zy het voorbeeld hunner Ouderen willen volgen, die nooit gevochten hebben. Zy bewoonen de Zoomen van de Rivieren Guabiares en Bichada.

Omstreeks de Rivier Meta, welke zich in de Oronoque ontlast, worden gevonden de *Chiricoas* en *Guajivas*, dwaalende en herom-zwervende Volken, die gestadig met elkander in Oorlog zyn; dewyl zy de gevangenen verkoopen. Zy onthouden zich maar zeer korten tyd op dezelfde plaats, leevende in geduurige Vrees van verrast te zullen worden.

De *Saruras* woonen tusschen de Meta en de Rivier Sinaruco.

Dan ontmoet men de *Othomacquen*, een zeer onbeschaafd Volk, groot van gestalte, het welke, tegens de gewoonte der meeste Indiaanen, lange Baarden draagt. En de *Paos*, tusschen de Rivieren Sinaruco en Apuré.

Voorts de *Guamos*, welke even als de Othomacquen, lange Baarden

(a) Gumilla Tome Premier pag: 224.

hebben, en geheel naakt gaan; en eindelyk de *Palemques*, welke de Vlaktes bewoonen tusschen de Rivier Apuré en de naauwte van Camisetta; zynde deeze Natie door de Caraiben, van tyd tot tyd, ondergebragt.

Onder de meesten deezer Volken hebben de Spanjaarden Zendelingen gezonden, om hen te bekeeren; doch met weinig vrucht, daar zy te veel aan hun luye en ongebonde Leevenswyze over gegeeven zyn. Zy draagen geene Klederen; en als de Zendelingen hen dezelve geeven, werpen zy ze in de Rivier of begraavenze, wyl ze hen, wegens de groote hette, tot last zyn. Alleen draagen de meeste Manspersoonen een stuk Linnen, om hunne Schamelheid te bedekken, en de Vrouwen een Voorschootje van glazen Koraalen, aartig gereegen, of eenige Bladeren van den Palmboom, die maar een gering gedeelte bedekken.

De Indiaanen, die het Fransch Guiana bewoonen, zyn in groot getal, en verdeeld in verscheidene Natiën, welke afgezonderd woonen en dikwyls verre van elkander.

De *Galibes* zyn eene talryke Natie, niet alleen vreedzaam van aart, maar zelfs beleefd en vriendelyk in den omgang, hebben zelden verschil met elkander, ten zy zy door sterken Drank verhit zyn, en bejegenen de een den anderen zeer gemeenzaam. Hoewel veelen geheel naakt gaan, hebben toch de meesten een Kleedje van Katoen, waar mede zy de Schamelheid bedekken, en de Vrouwen gebruiken een Kleedje gemaakt van Kraalen: men vindt hen van Cajenne tot aan de Rivier de Amazoone.

De overige zich aldaar ophoudende Indiaanen zyn zo groot in getal niet, en worden genoemd de *Coussari, Maraones* en *Arrowakken*. Van alle deeze Volken hebben de Zendelingen van Kourou, veelen by een verzameld.

De *Palicouris*, hebben zich, in den Jare 1723, in Cajenne beginnen neêr te zetten. Zy snyden op hun Aangezicht rondachtige streepen, met zwarte Verw', gaande over de Kin, van het eene Oor tot het andere, welke van de Inboorlingen *Palicourise Baarden* genoemd worden.

De *Aromayous* en *Noragues*, woonen by de Rivier Aprouack.

De *Pirious, Nacouanis, Mauriause, Tocayennes, Tarcupes, Cousanis, Armagoutous* en *Maprouanis*, zyn talryke Volken, verspreid langs de Kreeken en Rivieren, die in de Oyapoko uitloopen.

De *Akoquovas*, welke gaaten in hunne Wangen booren, en daar in Vederen van Papegaayen en andere Vogelen steeken, woonen aan de Rivier Camopi.

De *Mayets, Maracoupis, Maykas, Kanararious* en *Arikorets*, welke laastgenoemde de oorspronkelyke Bewooners van Cajenne waren, zyn meest uitgeroeid.

De *Makapes* en *Oyanpis*, hebben hunne woonplaatsen in de binnenlanden: gelyk ook de *Ayauaniques, Caicoucianes* en *Maikichouons*.

De Natiën, welke by de Rivier de Amazoone en derzelver Boorden woonen, zyn eerstelyk, de *Manoas*, een Oorlogzuchtig Volk, by alle hunne nabuuren gevreesd; zy hebben lang de Wapenen der Portugeezen wederstaan, doch leeven 'er thans in vriendschap mede, zelfs vindt men veelen, die hun verblyf gevestigd hebben aan de Oevers van Rio Negro: sommige hunner stroopen noch in de Landen der Wilde Natiën, en de Portugeezen bedienen zich van hen tot den Slaaven-Handel. Voorts, de *Arowakken, Arouakaanes, Coumaous, Maykianes, Amacidous, Ouroubas, Ameneyous, Apiaouas, Akouchiens en Tapouyranas*; deeze laaste achten het een schoonheid te zyn het voor- en achterhoofd plat te hebben, het geen de Moeders, van de geboorte af aan, tusschen twee Plankjes, welke zy vast aan malkander binden, dus trachten te vormen: echter zyn zy de eenigen van America niet, die deeze bespotlyke gewoonte hebben.

De volgende Volken zyn weinig bekend, als de *Maroupies, Manaus Certanes, Aroukayous, Calipourns, Sakaques, Baricours, Makes* of *Anchious, Ayes, Parakouaries, Cajas, Salivas, Soupayes, Pakaxes* en *Tapouyas*, van deeze krygt men de groene Steenen, die in deeze Volkplanting zeer getrokken worden.

De Indiaanen, of natuurlyke Inboorlingen van Nederlandsch Guiana, zyn in 't algemeen weinig verschillende, van de overige Wilden, die wy in de drie voorgaande gedeeltes van Guiana, zo even beschreeven

hebben: dezelve zyn mede woest in hunne denkbeelden, en in de Levenswyze zeer ongeregeld en wellustig: zy worden in verscheidene Natiën onderscheiden.

Men heeft in de Volkplanting van Essequebo (waar onder de Rivieren Poumeron en Demerary behooren) de *Warouwen*, welke zich aan den Zeekant onthouden, en geheel naakt gaan; de Mannen scheeren het Hair rond by de ooren af, doch de Vrouwen laaten het zeer lang groeijen. De *Arowakken* woonen aan de Oevers van de Rivier Essequebo, in verscheidene Dorpen of Gehuchten, by vier of vyf Huisgezinnen teffens in eene Hut, zy leggen zich onder anderen toe op het teelen van Rocou, waar mede zy hun Huid rood verwen. De *Acquowayen* onthouden zich hooger in 't Land, en voeren geduurig Oorlog met de Caraïben, die hunne Woonplaatsen nog verder Landwaards in hebben, en zelden af koomen, dan als zy handel zoeken te dryven, of ten Oorlog opontboden worden.

Rio de Berbice en de onderhoorige Rivieren en Kreeken, worden, behalve door de *Arowakken* en *Acquowayen*, ook door *Warouwen, Secoties* of *Schotjes*, en, hooger op, door *Caraïben* bewoond; alle welke Natiën by ons *Bokken*, en hunne Capiteinen, of Allaas *Uilen* genaamd worden. De Warouwen zyn doorgaands van een luyen aart, en bovendien zeer onzindelyk op hun Lyf. Eenigen onthouden zich, in redelyken getale, rondom het Fort en by onze Plantagiën, voornaamelyk de *Arowakken* en *Schotjes*, die meest allen aan de Rivier de Berbice woonen; de *Warouwen*, schoon veelmaalen van de eene Kreek na de andere verhuizende, en maar zo lang op eene plaats verblyvende als zy de Yet-Appel vinden (zynde deeze een Boomvrucht, welke by hen en het grootste deel der Indiaanen gegeeten wordt), hebben hunne meeste Wooningen by de Rivier Canje, aan den kant van de Bosschen en Moerassen, op Paalen gesteld; zo als wy in de beschouwing hunner Zeden en Gewoontes breeder zullen beschryven. Hun Capitein plagt om de twee Jaaren, door den Gouverneur, met een rood Saai Kleed en Hoed begiftigd te worden. Zy verstaan de Taal der Arowakken, schoon deeze de Warouwen niet verstaan. Zy gaan

nooit met de Arowakken ten Oorlog, niettegenstaande zy met dezelve in Vreede en Vriendschap leeven, en zy eertyds van de Caraiben van Corentin beoorloogd wierden. Zy geneeren zich met Jaagen en Visschen voor de Christenen, en laaten zich Jaarlyks tot de Jarouwvangst gebruiken. Wy hebben met alle deeze Volken Verbonden van Vriendschap gesloten, mogende dezelve niet tot Slaaven verkocht worden; waar van de omstandigheden onder de Beschryving van Berbice nader zullen aanhaalen.

In Suriname zyn geen andere Indiaanen, dan die wy boven gemeld hebben, bekend; hoewel naar hunne Woonplaatsen, van naamen verschillende.

Alle deeze Volken hebben dik en lang zwart Hair, 't welk niet grys word dan in een zeer hoogen Ouderdom; sommigen hunner Capiteinen snyden het tot aan de Ooren af, daar het anders gemeenlyk tot de Schouderen afhangt. Zy hebben geen Baarden; wylze alle de Hairen, zo ras zy voortkomen, uittrekken, zelfs tot de Wenkbraauwen toe, 't welk de Vrouwen ook doen; uitgezonderd de Guamos en Othomaquen, die een redelyke lange Baard draagen. Hunne Wezenstrekken zyn regelmaatig en, in 't algemeen, niet onbevallig; hunne Oogen welgemaakt en zwart, en het wit van dezelven zuiver en glansryk. Het maaksel van de Neus is byzonder; zynde aan weêrskanten het Knorrebeen rond, de Neusgaten dik, en wyd openstaande. Hunne Lippen zyn eerder dik dan dun; hunne Tanden zeer wit en vast, welke zy tot in den hoogsten Leeftyd, ja tot den Dood toe meerendeels gaaf behouden: hunne Kleur verschilt naar hunne woonplaatsen: Allen zyn zy echter rosachtig bruin, alhoewel zy byna wit gebooren worden, maar haar kleur veranderd binnen weinig dagen. Die in de Bosschen leeven zyn genoegsaam blank; die in de opene Velden bruiner. Zy beschilderen zich allen met roode Verwe, *Rocou* by hen, en by ons Orliaan genaamd; ook wel met zwarte *Laan*, zo tegens het steeken der Mosquiten, als tegen het branden der Zon, en de sterke uitwaasseming.

De Indiaansche Vrouwen zyn meestendeels van een maatige grootte, welgemaakt, niet onbevallig van wezenstrekken, daar een zekere zacht-

heid en goedaardigheid in doorstraalt. Ook zyn 'er die zeer inneemende zyn, en niets woest dan den naam bezitten. Haare voornaamste Sieraden, behalve de Oor- en Neusversiersels welke zy gemeen met de Mannen hebben, bestaan in Oorewebben, zo het onze Indiaanen noemen, gemaakt van een zeker soort van Been ter dikte van een Daalder en van grootte als een Stuiver, plat gesleepen, die zy, in groote menigte, om den Hals draagen; ook hebben zy daar van korte trosjes doch veel kleiner en dunner gesleepen, in de Ooren, aan welker einde Kooperen Plaatjes hangen. Onder de Armen, slingeren zy Snoeren van Kraalen, als Bandeliers, zynde de groene en geele het meeste by hen geacht; hier van hebben zy Armbanden aan de Handen, boven den Elleboog en aan de Schouders, en omhangen hier mede hun gantsche Lyf, en, om den luister te vergrooten, steeken zy nog in ieder Oor een Tand van een Cayman of Krokodil; sommigen hebben verscheidene Ketenen van *Quiriba* zynde een soort van Slakke-Huisjes, welke zy zeer kunstig weeten te bewerken, behalve noch meer andere Halssieraaden van Tanden van Aapen en andere Dieren. De meeste hebben een driekantige of vierkantige Lap, *Panje* of *Couyou* genaamd, gemaakt van kleine Kraalen, zeer aardig gereegen, omtrent een Voet breed, die haare Schamelheid bedekt; doch die geen handel of omgang met de Europeërs hebben, bedekken dezelve met eenige Bladeren, een Schulp of een stuk van een Schildpadden Schild, van vooren vast gemaakt met een Touw of Band, of wel, gelyk de Caraibische Vrouwen, die daar een Lapje voordraagen, het geen de Vrouwen die Kinderen gehad hebben wegwerpen.

De meeste van de voorheen gemelde Indiaanen, hebben in het middenschot van de Neus een gat, daar een Zilver of ander rond Plaatje ter grootte van een half Duim, of een groenachtige Steen, of ook wel een Caymans- of Aapentand, in vast word gemaakt, het geen hen tusschen de Neus en Mond hangt. Om hun Hoofd draagen zy een Band met Veeren bezet, voornaamelyk de jonge Indiaanen: sommigen in Cajenne, draagen een soort van Mutsen of Paruiken van veel verwige Pluimen, waar mede zy hun Hoofd bedekken. Zy dienen hen niet alleen tot sieraad maar strekken hen ook tot eene beschutting voor de Zon, wanneer zy de Landeryen

bebouwen. En is 'er byna niets belachelyker te zien dan een Indiaan, die met een Vederen Muts, voor het overige gantsch naakt, echter grootsch op zyn' opschik, den Grond staat te spitten. Zy versieren zich ook op hunne Feesten als van Trouwen, Geboorte Verjaaringen, inzonderheid van hunne Overstens of Capiteinen, en de te rugkomst van lange Reizen, met Kraalen, Bloedsteenen, Oorewebben en Halssieraaden van Tanden: (doch de Caberes gaan, op die tyden, geheel naakt:) sommigen beschilderen de Wangen met roode, en de Wenkbraauwen met blaauwe Verwen: anderen besmeeren zich met zekeren Harst, door hen *Cararia* genoemd, en met verscheidene Verwen gemengd, die zy aardig weeten te schilderen op hunne Armen, Beenen en Dyën: eenigen weeten op het gantsche Lichaam dunne Matjes te kleeven. Die opschik is niet voor eenen Dag; maar duurt zo lang als deezen Harst zyn kleeving behoud, waar toe noch al eenige Dagen verloopen. Daar zyn 'er die op de gezegde Harst Veeren plakken in een zekere orde, het welk een klugtige vertooning geeft, voornaamelyk by de geenen die danssen.

Midden om 't Lyf, hebben zy een Band, daar zy hun Mes insteeken; en de meeste een Kleedje, om hunne Schamelheid te bedekken, bestaande in een Lap Katoen, Linnen, of Salempouris, die om de middel vast gemaakt en tusschen de Beenen doorgehaalt word, hangende ruim een half El over de Billen neder, waarop zy zeer hovaardig zyn, schoon sommige Bewooners aan de Rivier der Amazoonen geheel naakt gaan, houdende het verbergen der Schaamdeelen voor een zeker Voorteken van Onheil, of van een aanstaande Dood binnen het Jaar, het welk mede by de Warouwen plaats heeft, welke niets draagen om hunne Schaamte te bedekken, maar dezelve met een Bandje tegens de Buik ophaalen.

In 't algemeen, zyn de Indiaanen van een vrolyken doch luyen aart; den meesten tyd in hunne *Hamak* of Hangmat doorbrengende 't zy met praaten, zich in een Spiegeltje te bezien, of het Hair uit de Baard te plukken: anderen vermaaken zich met op de Fluit te speelen of eerder een Geluid te maaken als het loeijen van een Os, of met Visschen en Jaagen. Zy zyn van een goede Inborst, en zeer Gastvry; schoon wraakgierig, als men hen beledigt: doch doorgaands bygeloovig, vreesachtig en laf, behalve de Caraiben, die de

Oorlogzuchtigste zyn, en 't meeste deel groote liefhebbers van sterken Drank en Vrouwen. Met dit al bezitten zy een aangeboorne rechtvaardigheid, die in alle hunne handelingen uitblinkt: zy betoonen zelf een soort van welleevendheid en vriendelykheid; als zy een onderling gesprek houden, is het altyd met bedaardheid en wederhoudendheid; nooit zullen zy malkanderen met verachting aanspreeken; zy weeten niet wat Scheldwoorden zyn, daar ze een groote afkeer van hebben. Zo dra zy des morgens in de groote of algemeene Carbet komen, (welken gemeenlyk in 't midden van het Dorp is, daar de Mannen, zo zy niet ter Jagt of Visschery gaan, gewoonlyk den Ochtend doorbrengen), begroeten zy elkander met het wenschen van een goeden Dag, en spreeken altoos de Vreemdelingen eerst aan; hoewel zy weinig spreeken, en stilzwygende schynen, zyn ze echter vrolyk en spotachtig van Geest, en maaken Liedjes op de minste voorvallen, vervuld met kwinkslagen en spotternyën.

Derde hoofdstuk.
Beschryving van hunne Wapenen.

De gewoonlyke Wapenen van die Volken, zyn Boogen en Pylen, daar zy zich zeer wel van weeten te bedienen, als van Jongs af daar toe geleerd, schietende hunnen Pylen om hoog, doch zo net mikkende, dat zy, in de nederdaaling, zelden zullen missen het Voorwerp te treffen, daar zy op gedoeld hebben.

De Boogen zyn van Letter of ander hart hout, gemeenlyk vyf of zes Voeten lang, aan de buiten kant rond, en aan de punten spits toeloopende, met een Koord of Snaar bespannen.

Hunne Pylen van dezelve langte, zyn gemaakt van de boven eindes van Rieten: zy steeken in het achtereind van ieder Pyl, die zy met Vederen versieren, een stuk Hout, drie of vier Duimen lang, om de beweeging te verhaasten; aan de andere zyde wapenen zy de punt met een stuk zeer

hard Hout, spits gesneeden, of wel met beenen, of steenen punten met weerhaaken voorzien, ook wel met een scherpe Vischgraat van onder de Vinnen.

Zy vernoegen zich niet dezelve met één punt te hebben, maar zetten 'er somtyds drie of vyf ja zeven op, welke zy *Possirou* noemen, dezelven gebruikende niet alleen in den Oorlog, maar ook ter Visschery, schietende dikwyls in een Schot zo veel Visschen, als 'er punten aan den Pyl zyn.

Veelen van hen vergiftigen hunne Pylen met de Vruchten van *Cururu* of *Pison*, ook wel met het Sap van zekeren Boom, dien zy *Pougoulay* heeten. De proef, of dezelven wel vergiftigt zyn, bestaat, dat zy zo een Pyl in een Jonge groene Boom schieten: indien binnen drie Dagen de Boom zyne Bladen laat vallen, is het Gif krachtig genoeg, ja zo sterk, dat niet alleen de gekwetste voort sterft, maar zelfs wordt verhaald, dat, in den laatsten Opstand der Negers in de Colonie de Berbice, een Kind gedraagen wordende op den Rug der Moeder, welke met een vergifte Pyl doorschoten wierd, schoon zelf niet in het minste gekwetst, zeer dik opzwol, en korte tyd daar na, zoude gestorven zyn. De Pylen steeken zy in een Koker van Boomschors gemaakt, en met Leer overtrokken, welken zy op zyde draagen.

Zy bedienen zich ook van een Knodts of Zwaard, zynde een stuk Letter-Yzer- of ander zwaar Hout, twee of derdehalf Voet lang, één Duim dik en aan de eindes drie of vier Duim breed, doch in 't midden smal afloopende en uitgerond, met aardige figuuren besneeden.

Die van de Natie der Palicours bedienen zich van een soort van Piek, by hen *Serpo* genaamd, gemaakt van Letterhout, zynde alleen het Wapentuig tot onderscheiding van hun Opperhoofd of Capitein. Het eenigste hunner verweerende Wapenen, is een Schild van zeer ligt Hout, het welk zy met verscheidene Verwen beschilderen; de gedaante is byna vierkant, een weinig hol van binnen, daar ze een Handvatsel hebben.

De Indiaanen, in de Nederlandsche Colonien, hebben geen vergiftige Pylen die zy met de Boog schieten, uitgezonderd de Acquowayen, welke lange Spatten of Blaasrottingen gebruiken, waar mede zy, ver-

giftige Pyltjes, ruym ecn span lang en zeer dun, aan de punt geknakt of ingekurven, op dat zy, als men ze uit de Wond wil trekken, af breeken; zeer ver en net weeten te blaasen, om hun Wit te treffen.

Vierde hoofdstuk.
Beschryving van de Wooningen, Zeeden, Bezigheden en Huishouding der Indiaanen.

VAn hunne Woonplaatsen valt weinig te zeggen: zy woonen, gelyk de meeste andere Wilden van Zuid-America, in een soort van Dorpen of Gehuchten, die uit eenige Hutten bestaan, by elkander geplaatst, langs de Rivieren en Kreeken, schoon zy dezelven dikmaals veranderen: of op eene hoogte; zonder eenige schikking of orde.

Deeze Hutten of *Carbets* zyn elendige vierkante Wooningen, van vyftig tot zestig Voeten lang doch wat smaller, van boven rond, achttien of twintig Voeten hoog, en gebouwd van twee Staaken, boven op welke zy een lange Lat leggen, die het gantsche Gebouw onderschraagt; hier rondom vlechten zy Takken van Boomen, die zy zo dicht aan een weeten te binden, dat de Hutten van binnen voor Reegen en Wind beschut zyn. Zy bedekken dezelven met Palmiet- of Ahouay-Bladen: de eenigste opening, is de Deur, welke zo laag is, dat men 'er bukkende in moet gaan; de Stookplaats is in 't midden van de Hut, zo dat de Rook de Deur moet uittrekken.

Van veelen dier Volken woonen verscheide Huisgezinnen by elkander; wordende de grootte hunner Hutten naar de menigte der Inwooners geschikt, en somtyds houden twintig of dertig Huishoudens zich in één Carbet op.

In hunne Dorpen, hebben zy gemeenlyk één groote Hut, *Tabouy* genaamd, dienende tot een Wapenhuis, rondom met Pallissaden bezet, of tot een Verzamelplaats van de gantsche Natie; daar zy hunne Vergaderin-

gen houden, hunne Feesten vieren, en de Vreemdelingen ontvangen. Somtyds is dit Gebouw honderd en dertig of honderd veertig Voeten lang en dertig of veertig breed; somtyds slechts vyftig of zestig Voeten lang, en tien of twaalf breed. In 't midden en aan de twee eindes van het zelve zyn twee groote stutten Vorkswyze gemaakt, dewelke van boven met een lang Hout zyn belegt, het welk tot de Vorst dient; hier op liggen schuinse Latten van boven tot onderen van het Gebouw, op stutten van vier of vyf Voeten rustende; vervolgens brengen zy daar Dwarsbalken in, die zy met Takken van Liane vast maaken, om de Hamakken aan te hangen voor de Mannen, want de Vrouwen dat voorrecht niet hebben, wyl zy blyven op haare Hielen al hurkende zitten, of op een groote Bank: dit Gebouw is rondom open maar boven met Bladen bedekt.

Eenige Indiaanen, zo als de Guaranos of Warouwen, die meest aan de Rivieren en Moerassen woonen, plaatsen, om van de Overstroomingen bevryd te zyn, hunne Hutten op de Mangles- of Mangrove Boomen, welke, gelyk wy nader zullen beschryven, in zout en zoet Water kunnen groeijen, en welker op de grond hangende Takken weder uitspruiten, zo dat de Bosschen van Mangrove Boomen dermaaten dicht en vast zyn, dat men op de Takken kan gaan, en Hutten bouwen. Anders slaan zy eenige Paalen in den Grond ter hoogte van acht of tien Voeten boven dezelve, waarop zy een Vloer liggen van Latten van zeven of acht Voeten lang en twee of drie Duimen breed, gemaakt van een soort van Manicolen, dat ligt splyt; aan den eenen kant worden deeze Latten plat gemaakt, en tegen elkander aangevoegd, in het dwars samen gebonden, het geen een redelyk vasten Vloer maakt. Het Dak is even als op de andere Hutten, met Bladen bedekt. Men klimt daar in langs Stammen van Boomen, die een weinig schuins staan, en in welke men eenige keepen heeft gehakt, die voor een Ladder dienen; doch zy staan zo wankelbaar, dat men alle moeite heeft om daar op te klimmen, en noch meerder om 'er weder af te koomen. Hunne Wegen tot dat zy aan hooger Land komen, zyn van dergelyke dikke Paalen, recht over end staande, gemaakt, om zich tegens het hooge Water en hunne Vyanden te beveiligen: want die op deeze Paalen mistreed valt in de scherpe Doornen, waar mede de Bosschen vervuld zyn; schoon

de Warouwen, zo wel by Nacht als by Dag, gezwind over die Paalen weeten te loopen.

De Caraiben hebben tweederlei Huizen; één het welk hen voor den Nacht dient, komende het Dak, Tentswyze gebouwd, byna aan den grond; het geen zy by Dag bewoonen, is hooger en wyder, Muurswyze opgehaald doch aan alle kanten open, alleenlyk met Bladen bedekt.

Hun Huisraad bestaat in hunne Hamakken, Berbecot, geschilderde Potten, Pagales, Gereedschappen en Geweer. Zy hebben noch Stoelen noch Banken; wyl zy altoos op hunne hielen, als gezegd is, al hurkende nederzitten. Nogthans hebben eenigen een soort van een Houten Stoel, by hen *Moulé* genaamd wordende, welke in hunne Bezoeken gebruikt word; dezelve gelykt naar een Zitbank zonder Leuning, niet van de gemakkelykste, want de Zitting heeft byna de gedaante van een Cano, en is in 't midden zo hol, dat men 'er tot den Middel inzakt en de Knieën tot aan de Kin komen.

Wat hunne Inzettingen aanbelangd, zy zyn ten eenemaal onkundig van eenige Regeeringsvorm of Politie, leevende een ieder naar zyn welgevallen: zo dat 'er geen onderscheidt van rang of aanzien onder hen gevonden wordt, alleen hebben zy een Capitein, die in hunne Oorlogen het Opperbevel voerd, doch in het Burgerlyke niets heeft te zeggen.

Schoon zy van geen Wetten weeten, geschied 'er zelden Manslag: zy leeven vreedzaam onder elkander; en indien het gebeurt, dat een Indiaan een ander komt te dooden, kan hy volstaan met de Weduwe of Kinderen, een Slaaf of Slaavin te geeven, zo de Manslag door de Vrienden niet gewroken word; waarom, in onze Volkplantingen, de Gouverneurs de Maagschap trachten te vereenigen en te versoenen.

Onder eenigen deezer Volken, gelyk by de Caraiben, die zeer minneyverig zyn, word het Overspel met de Dood van beide de schuldigen, openbaarlyk in aanzien van al het Volk, gestraft; by anderen wederom slaat de Man zyne Vrouw dood, indien hy haar de Misdaad kan bewyzen, ja somtyds op enkel vermoeden. By sommigen heeft het recht van wedervergelding plaats, zynde het den gehoonden geoorloofd, zo dikwyls de Vrouw van den hoonder te beslaapen, als de zyne geschied is; anderen verwisselen,

met onderlinge overeenstemming, voor eenige maanden van Vrouw, en neemen, die verstreeken zynde, elk zyn eigene weder.

Zy zyn afkeerig van den Diefstal, schoon zy zeer rap en handig zyn: de vertrouwendheid onder hen is zo groot, dat zy niets voor elkander sluiten, en de Deuren hunner Hutten altoos openstaan: (maar de Negers, een diefachtig Volk zynde, mistrouwen elkander, en sluiten altoos hunne Hutten met een soort van Slot, dat zy aardig van Hout weeten te maken) dewyl zy geene kostbaarheden bezitten, hebben zy ook niets, om ietwes in te kunnen verbergen, dan alleenlyk een Korfje, het welk zy *Pagale* noemen.

De Indiaanen zyn allen luy en gemaklyk, gelyk wy reeds hebben aangemerkt: en doen byna niets dan jaagen en visschen, en Hout in de Bosschen hakken. Dit maaken zy vierkant, en sleepen het naar het Water, waar toe zy zich voor een geringe belooning, in de Volkplantingen der Europeërs, laaten gebruiken: en met Vrouwen en Kinderen zich op de Plantagien komen nederzetten. Indien men hen wel behandelt, zynze gewillig; doch de vryheid beminnende, willen zy niet geboden, noch op een slaafse wyze geregeerd worden, en doen alles wat men hen gebied verkeerd, by voorbeeld, in plaats van te jaagen zullen zy visschen, en in plaats van te visschen zullen zy jaagen enz; terwyl zy alles wat men hen met vriendelykheid verzoekt gewillig verrichten. Allen morgen gaan zy nevens hunne Kinderen zich in de rivier wasschen en baaden.

Tot hun dagelyks onderhoud, zyn zy genoodzaakt dikwyls ter Jagt te gaan, waar van zy te gelyk groote Liefhebbers en Kenners zyn. Zy hebben Honden van verscheidene soorten, die van jongs af, op allerhande jagt worden afgericht: dezelven zyn klein, mager, en onooglyk, hebbende veel gelykenis naar een' Wolf: zy maaken 'er zo veel werk van, dat de Vrouwen die langs den weg op haare Armen moeten draagen, en nevens hunne Kinderen aan de Borsten laaten zuigen; om ze af te richten, draagt de Indiaan den jongen Hond op den Arm, tot dat hy eenig spoor van Wild vind, dan wyst hy hem zulks aan, laat hem ruiken, en met de andere Honden een kleine poos loopen; van het gevange Wildt neemt hy het Ingewand en kookt het met Piment of Spaansche Peper, het geen hy de

Honden geeft, om, zo hy meent, hun lucht te versterken, en heet op het Wild te maaken: indien hy het ongeluk heeft van op de Jagt niets op te doen, word de schuld op den Hond gelegd, en hy graaft een kleine Kuil, daar hy eenige Spaanse Peper in doet, en zet den Hond daar in, denzelven bedekkende met eenige Plankjes of stukken Hout, laatende hem daer zo lang vertoeven, tot dat hy aan de Peper zyn Snoet aan stukken heeft gewreeven; waar door hy meent dat de lucht in den Hond meer versterkt word en het Dier beter jaagen zal. Wanneer zy op de Jagt gaan, vaaren drie of vier Indiaanen, ieder gewapend met Pyl en Boog of Snaphaan, nevens een Byl en een Mes op hunne Zyde, met vyf of zes Jagthonden, in een Corjaar of Cano de rivier op; ter gestelde Plaats gekoomen, verdeelen zy zich aan weerskanten van de Rivier, behalve één die in de Cano blyft; de op het Land zynde Indiaanen loopen met hunne Honden boschwaard in, eenig Wild opdoende slaan de Honden aan, even als onze Brakken, en door het byzonder Geluid dat dezelven maaken, weeten de Jaagers wat slag zy op het Spoor hebben; de Honden, hier op geleerd, dryven het zelve naar de Rivier; die in de Cano zit, vaart zachtjens langs het Bosch naar de Plaats daar hy denkt dat het zal uitkoomen, om het te schieten; het Wild geveld zynde geeft de Indiaan die in de Cano zit, een fein aan zyne Medemakkers, door zeker gefluit of geschreeuw, waarop zy weder by malkander koomen; de Jagt voleindigd zynde, vaaren zy naar Huis, daar zy hun Vangst ontwyden en schoon maaken, brengende het zelve aan den Meester voor wien zy Jaagen, die hen daar voor en Vles Kiltum of andere Snuysteryen vereert: het Ingewand, den Kop, Hals en een Voorbout houden zy voor zich zelven, die zy hunne Wyven geeven, om te wasschen en in de Peperpot te kooken, of op de *Berbecot*, zynde een soort van Houten Rooster, te braaden of te droogen; waarop zy te huis gekomen terstond in de Hamak gaan liggen, en daar den gantschen dag in blyven, of op hunne Fluiten een Deuntje speelen, terwyl hunne Vrouwen hen eeten brengen.

Zo een Indiaan op klein Wild jaagt, gaat hy alleen met de Honden in het Bosch, gewapend met een Byl, Pyl en Boog, doch meest met een Snaphaan. De Honden aanslaande, vervolgd hy het Wildt, maar vermids

de Bosschen vol holle Boomen zyn, gebeurd het dikwyls dat het Wild daar in kruipt om zich te verschuilen, wanneer de Honden daar voor zo lang staan te blaffen, tot dat de Indiaan' er bykomt, die het gat met Takken en Bladeren toestopt, en aan de andere zyde van den Boom met zyn Byl een opening maakt, waar door hy het Wildt kan schieten of met de Hand uit haalen; zulks niet kunnende geschieden, steekt hy wat Vuur in den hollen Boom aan, waar door het genoodzaakt word uit te komen of door den Rook te verstikken.

De Visschery geschiet ook met Pyl en Boog, waar toe zy Pylen van scherpe Visgraaden, somtyds met vyf of zeven punten vervaardigen; of met den Angel, waar toe zy Vislynen van de Draaden van een Plant *Pita* genaamd maaken, het welk voor het Vaderlandsche Zweepkoort in deugd of fraaite niet behoeft te wyken. Ook Visschen zy met Korven, die zy voor de Kreeken stellen; en met een zeker soort van vergiftigd Hout, het welk zy in het Waater werpen, en waar van wy nader zullen spreeken: de Visschen raaken hier door bezwymeld en komen in menigte boven.

Sommigen houden zich bezig met Korfjes, Manden en Doosjes van Tienen te vlechten, *Pagales* genaamd, van verschillende maaksel en grootte, vierkant, langwerpig of rond. Deeze worden door hen met perken en randen rood en zwart geschilderd, en zyn hen van groot nut om hunne provisien, werktuigen en andere goederen in te bewaaren en te bergen: eenige van deeze Mandjes zyn dubbel bewerkt en tusschen beide gevoerd met Baroulou- of Ahouai-Bladen, op dat het Water 'er niet zou doordringen: dezelven zyn byzonder net en ligt. Van dit Mandewerk maaken zy ook zeker slag van Worsten, welke hen tot Zakken dienen, om de Cassave uit te perssen.

Zy vervaardigen ook een soort van Raspen van kleene scherpe Steentjes, die zy daar toe weeten te slypen, en in het verband op een Plank van twee Voet lang en acht Duim breed vast te maaken. Van dergelyke Steenen, eer hen het gebruik van het Yzer bekend was, waren hunne Gereedschappen, om Hout, ja zelfs Steen te bewerken.

Zy bakken Potten en Pannen, *Canaris* genaamd, en met figuuren beschilderd, om hunne Dranken in te bewaaren. Ook hebben zy zekere soorten van Lepels of Koppen, die zy *Couis* noemen, van verscheiderlei grootte, welke zy vervaardigen van de Bast of Schil der Calabas-vrucht, die zy doorsnyden en zeer net weeten te vernissen, en eer dezelve nog ryp is, door het binden allerlei gedaantes te doen aanneemen, waar in zy de aardigste figuuren van Bloemen en veelerhande Vertooningen sierlyk snyden.

Zy maaken Matten van Palmiste Bladeren, die hen tot Tafellakens en Dekens dienen, of tot Vloerkleeden, wanneer zy somtyds op den Grond liggen te slaapen.

De Hamakken, het voornaamste en nutste van al hun Huisraad, bestaan in een vierkante Lap Katoen, die zy met Banden aan de Zolder ophangen. In dezelve slaapen zy en brengen 'er hun meeste Leeftyd in door; waarom zy ook die gemelde Plant voortkweeken: de Hamakken worden ook wel van de *Pita* gemaakt; maar deeze zyn zo goed niet, zo om derzelver hardigheid als om dat zy zo dicht niet geweeven zyn, dat zy de beeten der Mosquiten en ander Ongedierte kunnen afweeren.

Het Weefgetouw waar op zy dezelve maaken bestaat uit vier groote Stokken van vyf of zes Voeten lang, aan de hoeken met een Houten Pen of stuk *Liane* vastgemaakt, als een Raam, waar aan zy zeer aardig de Draaden Katoen, Kettingsgewys weeten vast te maaken: dit Raam een weinig schuins tegens de Muur gezet zynde, hebben zy een soort van Schietspoel of Pen, waar mede zy de Hamak weeven; ieder reis slaan zy met een hard stuk Hout, eenigszins gescherpt, de Draaden aan, in plaatse dat onze Weevers zulks met een Kam doen; de Hamak afzynde, maaken zy 'er Koorden aan vast, om ze overal te kunnen ophangen; dikwyls beschilderen zy dezelve, met Rocou en andere Verwen, welke zy met Copaive balsem of andere Olieën mengen; met allerlei perken en vlammen, nog al in geen kwaade smaak: de beste zyn van wit Katoen zeven Voeten in het vierkant; hoewel zy ze van allerhande grootte maaken. In dit Werk gaat hen geen Natie, behalve de Brasiliaanen, te boven.

Het Meesterstuk hunner Kunsten, in welke zy, gelyk in alle Wetenschappen, zeer onkundig zyn, is het maaken hunner Pirogues en Canoos; waar mede zy zeer snel kunnen scheppen en zwaare Lasten voeren, en de Rivieren, ja ook zelfs de Zee, langs de Kusten bevaaren: dezelve zyn wonderlyk ligt, gemaakt van een uitgeholde Stam van een Boom uit een Stuk, zonder eenige Spyker of Nagel; daar zyn 'er van dertig tot veertig Voeten lang, en andere kleiner, die zy Corjaaren noemen, waar van het eene einde puntig toeloopt; dezelve zyn zo kleen dat zy naauwlyks twee of drie Persoonen kunnen voeren, ook slaan zy ligtelyk om, doch hier aan stooren de Indiaanen zich weinig, wyl zy groote Zwemmers zyn; zy keeren dezelve weder regt, hoozen ze uit, en vaaren voort: de Bodem van die kleine bestaat somtyds alleen uit de Boomschors ter dikte van een vierde van een Duim, met Wortels van Boomen aan malkander gevlochten of genaaid, en met zekcre Gom of Harst over de Naden bestreken.

De wyze hoe zy hunne Vaartuigen bouwen, is zeer eenvoudig: zy zoeken een grooten gaaven en rechten Boom uit, tien of twaalf Voeten in zyn omtrek dik, en lang na evenredigheid, zy maaken in de lengte een Sleuf van negen of tien Duimen breed, en snyden aan weerskanten het Hout 'er uit, zo gelyk en glad als mogelyk is, om dezelve rond te krygen: dit gedaan zynde, keeren zy den Boom om, om hem van buiten dezelve gedaante te geeven, van vooren gemeenlyk iets smaller, hoewel somtyds van vooren en van achteren even breed; vooral zorgen zy om het Lichaam aan beide de kanten een gelyke dikte te geeven: Een groote Cano is gemeenlyk twee Duimen op de Kiel of Bodem, anderhalf op de zyden, en een Duim aan de Boorden dik; als dit gedaan is blyft 'er niets over dan dezelve te openen, en de behoorlyke wydte te geeven, ten dien einde maaken zy een soort van een Stelling, eenigszins verheeven met Paaltjes drie of vier Voeten van elkander geslaagen, daar zy de Cano op liggen; vervolgens stooken zy Vuur van binnen en buiten, en als de Bodem wel heet is, hebben zy een stuk hard Hout, als een Tang gemaakt, waar mede zy de Boorden van de Cano aanvatten en langsamerhand buitenwaards buigen, zo dat hy in drie of vier Uuren t' eenemaal

opengeboogen is; zy hebben altoos Water by zich om het Vuur te blusschen, indien het te sterk word, en te beletten dat de Cano niet verbrande; een Boom die tien Voeten in zyn omtrek heeft, word gemeenlyk vyf en een half Voet wyd; een van negen Voeten, vier en een half Voet, en zo vervolgens. Zelden boeyen de Indiaanen hunne Pirogues op, om dat daar toe Spykers en Planken vereischt worden, welke zy en vooral die verder landwaards inwoonen, niet wel kunnen bekomen; dierhalve vernoegen zich eenigen met de Boorden van vooren tot achteren te verhoogen met kleine Plankjes, een Hand breed, van zekeren Palmboom, die zy zeer net weeten in malkander te voegen dat 'er geen Water in kan: Ook liggen zy in het dwars eenige Stukken Hout, als Dwarsbalken om het Vaartuig vaster te maaken en tevens tot Banken voor de Roeyers twee aan twee te kunnen dienen. Aan de Achtersteeven maaken zy een soort van een Roer vast, of zy bestieren dezelve met een riem, *Pagaye* genaamd.

Deeze Pagayen of Riemen zyn van zeer ligt Hout, lang vyf of zes Voeten, van gedaante als de Schoppen daar de Bakkers het Brood mede in den Oven steeken, ter lengte van derdehalf Voet en vyf of zes Duimen breed, zeer dun na het eind, dat in het Water komt, toelopende; het Handvatsel eindigt gemeenlyk in een halve Maan, om beter de Hand te kunnen plaatsen.

In holle Zee is een Pagay boven een Riem te achten, om dat men de Baaren schielyk moet klieven, het geen met een Pagay scheppende gezwind geschied, in plaats dat men twee beweegingen met een Riem moet maaken. Zy bedienen zich niet alleen van die Vaartuigen om te roeyen, maar zeilen ook met dezelven. Haare Zeilen zyn byna vierkant, en somtyds van Stukken Riet, in het lang gespleeten en gesneden als Latten, zeer dicht aan elkander geschikt, en met Draaden van Liane of Pita vastgehecht.

De Mannen kappen de Boomen om, en zuiveren de Gronden voor de Kosttuinen, die de Vrouwen moeten bebouwen en beplanten.

In de Telkunst zyn zy ten uiterste onkundig, gaande hun getal niet boven vyf, wyzende met hunne Vingers tot tien, en met hunne Teenen tot twintig.

Om het getal der Dagen uit te drukken, en te onthouden tot hunne Samenkomsten, 't zy om ter Jagt, Vischvangst of ten Oorlog te gaan, maaken zy

een Kaart, zynde een Kerfstok, of een Snoer van Rieten, daar zo veel kerven of knoopen aan zyn, als 'er nog Dagen voor handen zyn, eer zy by een komen; dagelyks snyden zy 'er een af, en weeten dus den rechten Tyd wanneer zy iets: voorgenoomen hebben.

Vyfde hoofdstuk.
Beschryving van hunne Levensmiddelen.

Hun dagelyks Voedsel bestaat in Vleesch van allerhande Wildbraad en Gediertes, als Harten, Woudezels, Varkens, verscheidene soorten van Aapen, Cabritten, en wat het Land voortbrengt; als ook in verscheidene zo Zee- als Rivier-Visschen, gelyk Zeekoeyen, Schildpadden, vooral Krabben enz.; en in Vruchten en Wortelen.

Het Vleesch braaden of droogen zy meestentyds op een Berbecot; of zy kooken het zelve met Visch, Wortelen en alles onder een, in hunnen Peperpot, met Atty of Spaansche Peper, die zy overal by gebruiken en eeten.

Hun Brood maak en zy van zekeren Wortel, die by de Arowakken *Kalliedallie* of Broodwortel, en by de Europeërs en Indiaanen gemeenlyk *Cassave* genaamd wordt, en waar van wy in't vervolg nader zullen spreeken.

Zy raspen deezen Wortel raauw zynde en schoon gewasschen, zo fyn als Zaagzel: de Raspen daar toe gebruikt wordende zyn gemaakt van Kooper, vyftien of achttien Duim lang, en tien tot twaalf Duim breed, gespykerd op een Plank van drie en een half Voet lang en één Voet in't midden breed: de Negerrin, die de Wortelen raspt, maakt het eene end vast in een Houten Bak, en het andere end tegen haar Borst houdende, en heeft naast haar staan een Mandje met de schoon gemaakte Wortelen, waar van zy in ieder Hand één neemt, en dezelve op die wyze fyn raspt: dan neemt men dit Raspsel om het in de Pers, *Jouri* genaamd, te doen, en 'er het Sap uit te drukken, waar na het bekwaam is om 'er Brood van te bakken. Sommigen maaken de voor-

noemde Pers van een Houten Bak, die doorboorende met kleine gaatjes, daar zy een Mat of Zeef van dunne Takjes in plaatsen, en het Meel boven op liggen, het zelve bedekkende met een Plank, welke met zwaare Steenen wordt belegt, om het dus door deeze klemming styf uit te perssen: anderen doen het Meel in Zakken, van groene Tienen gemaakt, met Planken van elkander gescheiden, welke toegeparst worden door middel van een zwaar Hout of Stok, wiens eene einde in den Stam van een Boom is vast gehecht, en aan wiens ander einde een zwaare Steen is gebonden, en dus door deezen Hef boom wordt uitgeperst; of zy hangen deeze Zakken aan den Tak van een Boom, en onder aan een zwaaren Steen, wiens zwaarte de Zak uitrekkende, dezelve vernaauwd en dus het Sap uitdrukt: uitgedrukt zynde worden de Stukken op een Berbecot gedroogd, en vervolgens door een *Manarie*, zynde een Zeef van Iteriet-Bladeren, gezift, dat in een *Habba* of Mand valt. De Indiaanen, voor dat de Europeaanen hen bekend waren, raspten hunne Cassave op Stukken Hout, *Samarie* genaamd, met kleine scherpe Steenen; of op scherpe Klipsteenen, die boven in de Rivieren gevonden worden; en bakten de Koeken op Pannen van Klei gemaakt.

Voorts hebben zy overvloed van *James, Patates*, Wortelen, Vruchten en Boomgewassen, die wy nader zullen beschryven.

De Dronkenschap is een algemeen gebrek by de Indiaanen: zy hebben geen Saamenkomsten of Feesten daar zy zich niet te buiten gaan in hunne sterke en beminde Dranken; waar uit dikwyls twisten en vechteryen ontstaan; schoon de Salivas, een Volk aan de Oronoque, roemen, met Oordeel te drinken, wyl zy beschonken zynde, nooit twisten of vechten zullen.

Hunne Dranken bestaan in *Graab*, een mengsel van Syroop en Water, het welk drie of vier Dagen gestaan hebbende, sterk genoeg is, om iemand dronken te maaken. *Beltier* wordt gemaakt van Cassave-Brood, dat zy breeken, of, volgens het zeggen van anderen, door oude Wyven laaten kaauwen, en in Water weeken tot dat het een dikke Pap word, die zy dan tusschen Bladeren laaten droogen, en als zy die gebruiken willen, met Water mengen; zo dat men genoodzaakt is, dezelve drinkende, de Tanden op malkanderen te sluiten, om niet in de Brokken te stikken. De *Payewari* wordt byna op dezelve wyze bereid,

doch moet maar één nacht staan, waar door ze een scherpe en aangenaame Smaak krygt; doch diende mede wel, om de Brokken, door een Doek gegooten te worden. De *Cassyry* en *Maby*, is een Drank van roode James, Patates, Cassave Brood en Suiker, insgelyks toegemaakt; welke twee of of drie dagen te gesten word gezet, waar naar ze een kleur en kracht van ligte roode Wyn krygt, zynde zeer aangenaam om te drinken. De *Chica*, is een soort van Bier, gemaakt uit verscheide Graanen of Fruiten, maar gemeenlyk van Maïz of Turksche Tarw': na dat zy dit Graan hebben fyn gestooten, maaken hunne Vrouwen 'er Brood af, het welke zy in Palmite bladen bewinden, en dan in een Pot met Water laaten kooken; als dit Brood versch is, kruimelen zy het fyn, en mengen het met warm Water, voorts neemen zy vyf Brooden, die zy *Sibery* noemen, welke beschimmeld zyn, en maaken dezelve zo fyn als Meel, het welke zy met de voornoemde Pap of vocht mengen, en in Potten laaten gesten, geduurende drie dagen, wanneer het een goed en met maate gebruikt, gezond Bier maakt. De *Chica* die zy van de Cassave of Manioc wortel maaken, is nog gezonder: zy neemen eenigen van die Koeken, welke zy, nog warm zynde, op elkander liggen, met Palmite bladen bedekken, en, na dat zy gegist hebben, in warm Water uitweeken en in Potten doen, om verder uit te gisten. Deezen Drank noemen zy *Pernou* of *Berria*, naar de Berri of Cassave waar van dezelve gemaakt wordt.

Zesde hoofdstuk.
Van hunne Godsdienst, Huwelyken, Kraambevalling der Vrouwen, opvoeding hunner Kinderen, de Ziektes, Medicynen en Lykplegtigheden.

Ten opzichte van hunnen Godsdienst kan zeer weinig gezegt worden; wyl men myns weetens niet ontdekt heeft, dat zy God bidden of hem eenige eerbied bewyzen, veel min wat denkbeeld zy van het Opper-

wezen maaken; schoon zy eenige eerbied aan de Zon en Maan betoonen, en eenige geringe kennis van den loop der Starren hebben, die hen tot Wegwyzers, in de Wildernissen, diend. Zy gelooven aan een' overgang na hun dood in een ander leven: waarom zy by hun overlyden verscheidene benoodigdheden in hunne Graven mede krygen, gelyk wy in 't vervolg by hunne Begraavenissen zullen melden.

Verders vindt men onder hen geen de minste Godsdienst-Oefeningen of Plegtigheden; echter vreezen zy zeer den Duivel, die zy zeggen dat hen veel kwaad doet: ook hebben zy onder hen eenige Priesters, *Pageyers* genaamd, die tevens hunne Medicynmeesters zyn, en by hunne Zieken gehaald worden, als nader zal te passe komen.

Gemeenlyk trouwen de Indiaanen in hunne Geslachten met hunne Nichten, zelfs tot in de tweede graad; de Jongmans zien dezelven als hunne aanstaande Vrouwen aan, en trouwen haar naaulyks twee of drie Jaaren oud, schoon zy geen bywooning met dezelven hebben, neemende ondertusschen eene andere Vrouw, welke zy wederom verzenden, als hunne Nichten huwbaar worden.

De Huw'lyken geschieden by de meeste zonder veel plegtigheden. In Cajenne wanneer een Dochter haar oog op een Jongman geslagen heeft, bied zy hem aan te drinken, en eenig Hout, om onder zyn Hamak vuur te stooken; indien een Jongman dit weigert is het een bewys dat hy geen zin in het Meisje heeft; doch zo hy het aanneemt, is daarentegen het Huwelyk gesloten. Op denzelfden dag hangt het Meisje de Hamak naast die van haaren toekomenden Man, zy slaapen by elkander, en daar mede is het Huwelyk voltrokken; des anderen daags bezorgt de Nieuwgetrouwde eeten en drinken aan haaren Man, en neemt de zorg der Huishouding op zich; dan moet de Zoon ook voor zyn Schoonvader visschen, jaagen en alles bezorgen, wyl die zich verder nergens mede bemoeit, en alles op den Schoonzoon laat aankoomen.

By de Arowakken en Caraiben, wanneer een Indiaan wil trouwen, en het met het Meisje en haar Ouders eens is, komen de Bloetverwanten en Vrienden by een; waar op de Vader of een der naaste Vrienden den Bruidegom vermaant *zorge voor zyn Vrouw te draagen, dagelyks uit*

visschen en jaagen te gaan, zyn Kosttuin naarstig te bezorgen, om het Huishouden te voorzien: en de Bruid, dat *zy haaren Man eerbiedig en getrouw zal zyn, hem telkens als hy te huis komt Spyze en Drank voorzetten, en alles behoorlyk in acht neemen:* waar op de plegtigheid met zingen, danssen en drinken word besloten, en de Bruidegom zyn nieuwe Vrouw, die somtyds elf of twaalf Jaaren oud is, mede naar zyn Hut neemt, waar mede het Huwelyk zyn' eisch heeft.

By de Guayquines en Palencos, geschieden meerder plegtigheden. Deeze laaten hunne Dochters veertig dagen, voor dat ze trouwen, vasten, onderstellende, dat de jonge Dochters, wanneer zy in die gevaarlyke dagen zyn, alles, wat zy aanraaken, zouden bederven, en dat Iemand, die zyne voeten zette op een plaats waar zy geloopen heeft, dikke beenen zou krygen. Om deeze en dergelyke onheilen voor te komen, en ze wel zuiver aan haare Mannen over te geeven, sluiten zy ze op, en geeven haar, geduurende dien vasten, niet meer dan drie dadels van de Palmietboom, (die zy Munchi noemen) en drie oncen Cassave met een kruik Water tot dagelykse Spyze, zo dat de Trouwdag gekomen zynde, zy eerder Geraamtes dan wel uitziende Bruiden gelyken. De nacht voor het trouwen brengen zy geheel door met zich te beschilderen, te besmeeren en zich aardig met Vederen van verscheidene schoone verwen te bedekken; dieshalven het by wylen kort voor den middag is eer de Bruid volkomen is opgeschikt: nogthans komt met het aanbreeken van den dag, de Cacique of Overste van het Dorp op de plaats, om zyn bevelen, tot viering van het Feest, te geeven, terstond volgt een hoop Danssers, zeer wonderlyk versierd met Pluimen en Vederen, uit het Bosch, verzeld met Fluiten en Trommelen, (op hunne wyze gemaakt) en gaat al dansende verscheidene maalen rondom het Huis van de Bruid, daar een oude Vrouw met een Schotel Vleesch uitkomt, het welk zy aan een der Danssers over geeft, die daarop, zo schielyk zy kunnen, naar het Bosch vluchten, en het Vleesch op den Grond smyten, roepende een van hen; *ô Hond van een Duivel neem dien Schotel en kom ons Feest niet verstooren:* dit gedaan zynde, bekroonen de Dansers zich met Bloemen, houden een Ruiker in de Rechterhand en Bellen of schelletics in de Linkerhand, waar mede zy het geluid der Fluiten veree-

nigen, en keeren al dansende naar het Huis van de Bruid, daar een andere hoop Danssers, mede met Vederen doch van eene andere kleur versierd, met lange Fluiten van zwart Riet met Vederen behangen, zich laat vinden. Zy speelen op deeze Fluiten in twee partyen, welk geluid gantsch niet onaangenaam is. De nieuw getrouwde Man voegt zich by de Danssers, opgeschikt met zonderlinge Veeren, en vermids hy zo een' strengen vasten niet heeft moeten uitstaan als de Vrouw, danst hy op het beste. Geduurende deeze marche komt de jong getrouwde Vrouw te voorschyn, verzeld van twee oude leelyke Indianinnen, die by beurten al huilende in hunne taal Liederen zingen, behelzende, die waarmede de eerste aanvangt, de lasten en moejelykheden des Huwelyks en het Huishouden. de laatste heft daarentegen de vermaaklykheden des Huwelyks aan: Zy gaan het gantsche Dorp rond, en weder aan huis gekomen zynde, vinden zy de Maaltyd toebereid, met allerhande Visch en Wildbraad en alles wat zy van Vruchten by der hand kunnen krygen, dan word 'er helder omgedronken, en het Feest met danssen beslooten.

De Othomacquen hebben eene byzondere gewoonte in het trouwen. Als de Jongelingen huwbaar worden, geeven zy hen tot Vrouwen de oudste Weduwen van het Dorp, doch als die Vrouwen sterven, mogen zy weder met een jong Meisje trouwen. De reeden die zy daar van geeven is, dat als een Jongman met een jong Meisje paart, twee Kinderen te saamen gevoegd worden, die zich de zorg van het Huishouden niet verstaan; daar een oude Vrouw, hem onderricht wat hy tot bestaan noodig heeft Ik geloof dat deeze wet door de Grysaarts is uitgevonden, om alle de jonge. Meisjes voor zich te behouden, het geen somtyds al eenige ongeregeldheden veroorzaakt.

Schoon de veelwyvery by hen geoorloofd is, vergenoegen de meesten zich met twee of drie Vrouwen, en wanneer zy'er meerder neemen, word zulks als een teken van vermogen en grootheid aangemerkt, om dat zy dezelve voor geschenken van Wildt en diergelyke van de Ouders moeten koopen of inruilen; zo was er een Capitein van de Caraiben, die dertig Vrouwen van verscheidene Natien had.

Dewyl zeldsaam deeze Vrouwen in vrede te saamen leeven, heeft ge-

meenlyk ieder haar byzonder Huis, daar zy met haare Kinderen woonen. Het Wild of de Visch, door den Man gevangen, verdeeld hy onder haar naar maate van het getal hunner Kinderen; ten tyde der maaltyd, word een Mat op de Grond gespreid, welke voor een Tafel verstrekt, daar de Man aan gaat zitten en ieder Vrouw haar gerecht van Vleesch, een Cassave koek, of een Brood van Maïz brengt, waarna zy zich naar buiten begeeft zonder hem een woord toe te spreeken, niet zorgende of hy 'er van eet of niet. Na eenigen tyd, brengt ieder Vrouw een Calabas met Chica, of anderen Drank, welke zy den Man voorzet om te drinken; de Maaltyd gedaan zynde neemt de Vrouw het overschot met zich, om met haare Kinderen te eeten. Ieder Vrouw heeft ook haar gedeelte van het Land om te bewerken, na dat het de Man heeft schoongemaakt, het welk zy bezaaijen, zonder haare Buuren eenigszins te benadeelen; nogthans ontstaan 'er dikwyls onder hen deswegens hevige krakeelen.

Waar uit men zien kan, dat de Vrouwen hen als Slavinnen moeten ten dienst staan, en niet alleen voor de Kinderen en de Huishouding zorgen, maar ook zelfs het Land beplanten, bezaaijen en de Vruchten inzamelen, Hout en Water haalen, en wat verder tot bereiding van hunne Spyzen en Dranken noodig is; ja somtyds de kost voor hunne Mannen zoeken, welke zich alleen met jaagen en visschen ophouden, en haar dan nog noodzaaken het gefehotene Wild zelf te haalen, terwyl zy luy en ledig in de Hamak liggen, en hunne Beenen niet gebruiken dan ten Oorlog, tot den Koophandel, tot een Dansfeest, of op de Jagt en ter Visschery uitgaande.

Als hunne Vrouwen hen niet langer aanstaan, scheiden zy van dezelven en zenden haar weg, zonder zich over haar onderhoud te bekommeren; echter is het gewoonlyk, dat de Vader de Kinderen by zich houd.

Andere Volken neemen alleenig de Vrouwen voor zekeren tyd, welke verstreken zynde, ieder zich weder naar een ander Man of Vrouw begeeft.

Wanneer de Vrouwen van een Kind bevallen, het welk gemeenlyk zeer voorspoedig toegaat, wasschen zy het zelve in de rivier af, en draagen het in een Hangmatje van Linnen of Katoen, op den Rug, afhangende van de rechter naar de slinker zyde. De meeste van die Volken hebben een belachlyke gewoonte; de Man onthoud zich, naar de geboorte van het Kind,

eenige dagen van allen arbeid, als mede van sterken Drank, welke zy geloven voor de gezondheid van den Jonggeborenen nadeelig te zullen zyn, (:waaruit het vertelsel gesproten is dat de Mannen in plaatse der Vrouwen, de kraam zouden uithouden:) ja in Cajenne moet de Man, als zyn Vrouw voor de eerstemaal bevalt, in zyn Hamak, die boven aan de Zolder is opgehangen, blyven liggen, men geeft hem weinig of niet te eeten, dan alleen wat Cassave en Water, om het leeven te behouden. Na eenige Weeken deeze strenge vasten uitgehouden te hebben, laat men hem uit zyn Hamak, en men maakt met groote Vischgraaten, of de Tanden van de Agoury, eene menigte van krabben en sneeden op verscheidene deelen van zyn Lichaam, en dikwyls geeft men hem eenige zweepslagen daarenboven. Na deeze plegtigheid, moet de jonge Vader zyn Vrouw, voor eenige Maanden, verlaaten, en zich in dienst begeeven van den een of anderen ouden Indiaan, welke hem, geduurende dien tyd, als zyn Slaaf behandelt. Ondertusschen moet hy zich onthouden van Hertevleesch, Spek en ander grof Wildbraad; hy mag ook met geen groote Byl Hout hakken, zulks zou het Kind benadeelen. Deeze tyd zyner Slaverny verlopen zynde, gaat hy op de Krabbenvangst, en een goede Zoode gevangen hebbende, recht hy een groote Maaltyd aan, daar braaf gedronken word, en vervolgens word de Man, met veel staatsie, by zyn Vrouw te huis gebragt.

Het word by die meeste Volken als een zeker teken van Overspel genomen, dat een Vrouw van Tweelingen bevalt; welke daar oven door haare gebuuren bespot, en door den Man met een strenge Geesseling gestraft word: waarom zy de gewoonte hebben een der Tweelingen, of als de Kinderen mismaakt zyn, eer de Man het te weeten komt, te dooden en te begraven.

De Salivas hebben de gewoonte, hunne Kinderen op den achtsten Dag te besnyden; doch zy versftaan zich het Stuk zo weinig, dat 'er veelen aan die verrichting sterven. Dit heeft mede plaats by de Guamos en Othomacquen, allen aan de Oronoque woonende.

Onder sommigen is ook een gebruik, dat by de geboorte van een Dochter de Moeder ten eersten haar werk maakt, om het Kind even onder de kniën en boven de enkels zeer styf te bewinden, met vier

breede en dikke Banden, gemaakt van de Draaden van Pita, het welk zy tot de dood om de beenen moet behouden: het Vleesch door die banden geperst, word door de groei naar de Kuiten uitgezet, waar door dezelve tot een mismaakte dikte uitwassen, het welk by hen tot een groote schoonheid verstrekt.

Niet minder bespottelyk is de gewoonte die de Vrouwe der Abani, aan de Oronoque, hebben. Zy steeken in de lel van de Ooren hunner Dochters, nog klein zynde, een gat, het welk zy, van tyd tot tyd, verwyden; zo dat als zy tot Huwbare Jaaren gekomen zyn, aan ieder Oor een Ring van Vlees hangt, daar wel een Ey ingestoken kan worden: deeze zyn de eenigen niet, die hunne Ooren dus mismaaken; Herrera[a] verzekert dat de Spanjaards, landende by de golf van Honduras, de Ooren der Vrouwen zodaanig doorboord vonden; waarom zy de Kust noemden *Costa de Oreja*, of de Kust der Ooren, gelyk dezelve nog alzo op verscheidene oude Kaarten staat aangetekend.

Sommigen vinden een byzondere Schoonheid, in de Voor-en Achterhoofden plat te hebben; gelyk de Tapouyranas door ons te vooren reeds aangehaald.

Nooit slaan zy hunne Kinderen, noch hebben eenige andere wyze van zy tuchtigingen; zy bestraffen hen zelden over hunne misslagen; alle hunne opvoeding bestaat in hen van jongs af aan in het zwemmen, visschen, schieten met Pylen, en het maaken van de noodwendigheden tot hun gebruik, te onderwyzen, in welke oefeningen zy ook uitmunten.

Zy maaken veel werk van hunne Kinderen zo lang zy nog jong zyn, maar als deeze tot de Jaaren van Jongelingschap gekomen zyn, bemoeien zy zich niet met hen en achten hen even als vreemden. Zy zullen hen niets gebieden, niet tegenspreeken noch bestraffen, het geen zy ookniet durven doen; daar wy een klein bewys van zullen bybrengen: een Caraibisch Indiaan, uit de Spaansche Bezittingen, een geringe berisping aan zyn Zoon in tegenwoordigheid van een Spanjaard gegeeven hebbende, wierd de Zoon hier over zeer vergramd, en gaf den Vader een slag. De Spanjaard

(a) Decad: I. Lid: 5. Cap. 6.

over dit gedrag zich ergerende, bestrafte de Caraibe wegens zyne verdraagzaamheid, en zette hem aan die stoutheit van zyn' Zoon streng te straffen. De Indiaan antwoordde hem: *Meend gy dat onze Kinderen zyn als de uwe? Dat is zo niet, en zo ik myn Zoon over die daad bestrafte, zoude hy, groot geworden zynde, my daar over dooden*.

Deeze Volken zyn aan weinig Ziektes onderhevig; dat men voornaamelyk toeschryft aan hunne eenvoudige Spyze en sterke Oefeningen: men vindt 'er byna geen die mismaakt of gebreklyk zyn: zy zyn sterk van natuur; veelen bereiken een hoogen, ja, zo men sommige gelooven wilde, een ongelooflyken Ouderdom van booven de honderd en honderd en vyftig jaaren: echter zyn zy veel onderworpen aan een soort van gezwel aan de Keel, (daar men de oorzaak van toeschryft aan het eeten van raauw Vleesch) aan Borstziektes, en Kinderpokken, die zeer gevaarlyk zyn. De Jawes, zynde een soort van kwaade Ziekte, is by hen een gemeene kwaal, en zo besmetlyk dat een Vlieg op zo een Mensch gezeeten hebbende zich op eenig open of gewond deel van een ander plaatsende, die besmetting overbrengt, het geen veel Europeaanen hebben ondervonden: deeze Ziekte bestaat eigenlyk in groote zweeren, somtyds ter grootte van een Gulden: als de Zweer ryp is, het welk men aan de geelte van dezelve bespeurt, brengt men de Lyder na de Rivier, daar men hem wascht, waarna na hy met het uitgeperste Sap van Limmeties, 't welk ten dien einde op het Vuur gekookt is, en eenige fyn gemaakte Smitskoolen daar in gemengd, zo heet word mede gevreeven, dat de geneezing zeer bevorderd.

Zy zyn ook veel onderworpen aan de Perssing of Roodeloop, welke door het eeten van raauwe of onrype Vruchten word veroorsaakt. Mede is 'er een kwaal de Landziekte genaamd, zynde een soort van Scorbut, verzeld met zwaare pynen in het Hoofd, Duizelingen, en verdere onheilen: onder de Kwaalen of Ziektes mag men wel tellen de Mebiky of Sieken, zynde zeker slag van Gewurmte, dat wy in 't vervolg zullen beschryven.

Hunne Zieken behandelen zy zeer onachtzaam en liefdeloos; zonder zelfs acht te slaan of het hun Ouders of andere Naastbestaanden zyn die

ziek leggen. 't Is hen genoeg, het voesel by den Zieken onder zyn Hamak neêr te zetten, zonder een enkel woord te spreeken, veel min zich te bekreunen of zy daar van nuttigen of niet. Ondertusschen zullen de Zieken nooit klaagen of eenig gerucht maaken, welke smart zy ook gevoelen mogen: en de meesten van hen sterven met een verwonderlyke gerustheid.

Zy hebben eenige Geneesmiddelen en Kruiden, waar van zy de krachten weeten, en welke zy dikwyls met goed gevolg gebruiken; doch in gevaarlyke Ziektes haalen zy een hunner Pageyers, zynde hunne Priesters en te gelyk Geneesmeesters, om den *Jawahu* of Duivel, die zy gelooven dat hen de Ziekte toezend; te bezweeren: deeze bedrieger begeeft zich des nachts alleen by den Zieken, hebbende een ronde Calabas, die zy *Wieda* noemen, waarin zy gelooven eenige Duivels te zyn. Hy doet in dezelve eenige kleine Steenen, blaast daar in, en schud dezelve heen en weder, om, zo hy voorgeeft, de daar in beslotene Duivels te noodzaaken hunne medemakkers, die den Zieken het ongemak aan doen, op te zoeken; daar toe raast en schreeuwt hy den gantschen nacht door, en maakt allerlei geluid als van een Aap, Tyger, Papegaay en andere Gediertes, ja deeze knaapen weeten hunne stemmen zodaanig te veranderen en te bedwingen, dat men, buiten de Hut staande, zoude meenen dat een tweede Persoon met hen sprak, en zyn vraagen beantwoordde: komt de Lyder te sterven, heeft hy altoos zyne uitvluchten, of de Kranke heeft veel kwaad gedaan, of te gewacht, of de *Jawahu* heeft hem gezegd, dat hy te veel ververtoornt was, om hem te helpen; maar heeft hy het geluk dat de Zieke wederom bekomt, wordt de Pageyer rykelyk voor zyne moeite betaald, en men geeft hem alles wat hy begeerd, al was het de Vrouw of de Dochter van den Lyder zelve.

De Othomacquen besproeijen geduurig den Zieken met koud Water, waar door zy hem te schielyker voorthelpen.

De Guabajas en Chirocoas bedekken hunne Zieken met natte Klei, of zetten hen tot den Hals toe in het Water, om de Koorts te verdryven; het geen zy dikwyls besterven; nogthans gaan zy in hun gebruik voort.

De Lykplegtigheden zyn onder alle deeze Volken dezelve niet, maar

verscheiden, ja zelfs verschillen zy somtyds onder eene natie, naar de plaatsen die zy bewoonen.

By het overlyden der meeste Indiaanen, en vooral der Arowakken, leggen de naaste Vrienden hunne Kleinodiën af, en gaan, voor een korten tyd, gantsch naakt; zynde dit hun gewoonte van rouw draagen. Zy maaken een onophoudelyk geschreeuw en misbaar, tot dat het Lichaam ter Aarden besteld is, waar toe zy een menigte van Mannen en Vrouwen nodigen. Het Lyk word alvoorens gewaschen, het Hooft met Oly bestreeken, in een Katoene Hamak gestooken, en in een groote ronde kuil, die van onderen holachtig uitgegraaven en met Latten van Manikolen belegd is, neergelaaten zo dat de doode wel twee Voeten van de grond blyft, in een zittende gestalte. Vervolgens word zyn Huisraad, als van Katoenen lappen, Trompen, Schaaren, Messen, Spiegels (het geen zy van de onzen inruilen) benevens Pyl en Boog met hem begraaven: waar by zyn Vrienden nog dergelyke geschenken voegen, om hem in de andere Waereld van gebruik te zyn, en daar Kost en Drank voor te kunnen ruilen; dan ligt iemand der Vrienden een Plank op het Graf, op dat de Aarde den Dooden niet zoude raaken, daar na dekken eenige Vrouwen het zelve met Bladeren, en dan met Aarde toe, terwyl de andere Vrouwen, geduurende deeze plegtigheid een yslyk misbaar met huilen en klaagen maaken. Doch omtrent hunne Capiteinen, en Vaders van het Huisgezin gebruiken zy meerder plegtigheden. Zy begraaven het Lyk met alles wat de overledene heeft nagelaten, in zyn eigen Huis of Hut, welke zy eerst een jaaar naderhand komen bewoonen, doch zo 'er veel te gelyk in hun Dorp komen te overlyden, vertrekken zy daar van daan, zeggende dat de Duivel deeze plaats gestraft heeft. Tot deeze begraafnissen worden alle da nabuurige Indiaanen genodigd, en hen word rykelyk Pernou en Berria of Bassia geschonken. Dan plaatsen zy zich in twee kringen, hebbende in ieder hand een lange Zweep van Pita, waar mede zy malkander beurtelings zodaanig om de beenen slaan, dat men tusschen de kniën en enkels geen duim kan zetten, daar zich geen bloedige streepen vertoonen; terwyl de Vrouwen, met jammerlyk gehuik en geschreeuw klaagen *wie hen nu tegens hunne Vyanden zal beschermen, voor de Weduwe of Kinderen gaan jaagen, visschen*,

Krabben vangen enz: en dus word dit Feest met sterk drinken, geduurende den gantschen nacht, beslooten.

Een jaar na het overlyden, komen de Indiaanen hunne Dooden betreuren, en een groot Vuur om de Grafsteeden maaken, rondom 't welke zy joelen en danssen, drinkende zo lang, tot dat zy moeten overgeeven, om daar door te toonen dat zy van droefheid ziek zyn.

By de Warouwen of Guaraunos, aan de Oronoque, word het Lyk in de rivier geworpen doch gebonden aan een Touw, wiens een einde aan een Boom is vast gemaakt, op dat het niet wegdryve, straks komen zekere Visschen, *Guacantos* genaamd, die op Menschenvlees aazen, en eeten al het Vleesch op, zo dat des anderen daags morgens niets overblyft dan het geraamte, het welk zy uit het Water haalen. Vervolgens doen zy de Beenderen in een Korf versierd met glazen Kraalen van onderscheidene Kleuren, dezelve zodaanig schikkende, dat het Hooft vlak onder het dekzel geplaatst komt. Zulks gedaan zynde, hangen zy deeze Mandjes aan de Zolders hunner Huizen.

De Achaguas gebruiken dezelve plegtigheden als de Arowakken omtrent hunne Capiteinen, behalve dat de binnenste laag van het Graf met zwaare Klei word dicht gestreeken, en de barsten die daar in komen ten eerste gestopt worden, op dat de Mieren de rust der overledenen niet zullen verstooren.

De Caraiben hebben de gewoonte by het overlyden hunner Capiteinen, het Lichaam te leggen in een Katoenen Hamak, aan de eindes van de Zolder vastgemaakt; de Vrouwen van den overledenen plaatsen zich dan rondom, beurtelings opstaande: geen vier en- twintig Uuren daar na begint het Lyk, door de groote hitte, te stinken en te bederven, waar door een groote menigte van Vliegen derwaards worden gelokt, welke zy genoodzaakt zyn geduurende dertig Dagen af te jaagen, zonder dat 'er aldien tyd zich eene op het doode Lichaam mag nederzetten. Zo dra de dag der begraafnisse is gekomen, zetten de naaste Vrienden de Wapenen van den overledene naast het Lyk aan de eene zyde, en noodzaaken eene van zyne Vrouwen, welke gemeenlyk de oudste is, aan de andere zyde in het graf te gaan zitten, om haar Man te verzellen en in de andere Waereld te kunnen bedienen,

welke dus levendig met hem word begraaven: deeze plegtigheid volvoerd zynde, neemt de oudste Zoon de erfenis zyns Vaders, benevens zyne Vrouwen naar zich, en als het jaar is verstreeken, worden de Beenderen opgegraaven, die zy in een Doos of Korf vergaderen, en aan de Zolder ter gedachtenisse ophangen..

Zy verbranden ook wel hunne Lyken met al wat de overledene bezeeten heeft, als mede zyne Slaaven: gelyk ook eenige, de Beenderen hunner Capiteinen.

Verscheidene Volkeren dragen rouw over hunne nabestaanden. De Jiraras, Ayricas en eenige anderen besmeeren hun gansch Lichaam met eene zwarte Verw, welke van eene vrucht, Jagua genaamd, gemaakt word en zo vasthoudende is, dat zy niet kan afgewaschen worden. De Vrouw, Kinderen, en Broeders en Zusters van den overledenen beschilderen zich daar mede van het hooft tot de voeten, waar door zy zo zwart als Negers gelyken. De Vrienden in de tweede graad, verwen alleen de Voeten, Beenen en Armen, en een gedeelte, van het Aangezicht; de verderen vryven 'er zich alleen de Handen en Voeten, en eenige vlakken in het Aangezicht mede; hun rouw duurt een jaar, binnen welken Tyd zy niet mogen trouwen.

Eenigen deezer Natiën verzellen haare begraafnissen met een naar en droevig Muzyk, met een soort van Bassons en Fluitten van verscheidene grootte, uit Riet gemaakt. De Mans, met deeze Instrumenten voorzien en gekoomen aan de plaats der begraafnis, gaan de Jongelingen in een ry zitten, waar achter de Mans zich plaatsen, gelyk aan de andere zyde de Meysjes, waar achter de Vrouwen geplaast zyn. De Weduwe, of Weduwnaar begint als dan op een droevige toon al schreyende uit te schreeuwen: *Ach ongelukkige als wy zyn! hy of zy is dood! hoe ongelukkig zyn wy!* zonder iets meer Alle welke woorden op dezelfde toon door de omstanders herhaald worden, het welk gevoegd by het naar geluid van hunne Bassons en Fluitten en het misbaar der Vrouwen en Kinderen, een akeliger treurtoon veroorzaakt, dan men zich wel zouden kunnen verbeelden.

Der Annibali, en eenige anderen, hebben zodanig een schrik voor den

Dood, dat zo ras zy een der hunnen in zyn Huis hebben begraaven, zy allen niet alleen hun Dorp, maar ook hunne Landeryen verlaaten en tien of twaalf Mylen verder op een nieuwe Woonplaats stichten: De reden hier van gevraagd zynde, is hun antwoord: dat zy, zo ras de Dood onder hen gekoomen is, zich in zyn byweezen niet zeker achten; anderen verlaaten hunne Dorpen niet, maar verbranden het Huis, met de Matten, en de Wapenen van den overledenen, om alzo den Dood met hem te verbranden.

Om een Capitein, zynde hun hoofd, die het bevel in den Oorlog voert, schoon hy in de Burgerlyke Regeeringswyze niets heeft te zeggen; te verkiezen, hadden zy oudstyds, gelyk ook nog by eenige verafgelegene Indiaanen, buitengewoone plegtigheden. Zy vergaderden de Indiaanen van hunne Dorpen, alwaar rykelyk Pernau en andere Dranken, gelyk op alle hunner vergaderingen en Feesten, geschonken wierden en door de schoonste jonge Dochters in een Callabas, die zy met drie of vier Vingeren daar in, en de Duym daar buiten vast hielden, rond gebragt, zonder dat iemand anders de Callabas met vinger of hand mogt aanraken; vervolgens wierd die geene die tot Capitein stond verkooren te worden, waar toe zy meest altoos den stoursten en besten Boogschutter neemen, verzeld door twee of drie andere Capiteinen, die hem gestadig tot dapperheid aanmaanden, in de vergadering gebragt; wanneer hy zich in het midden stelde met de handen op het hooft: de andere Capiteinen namen ieder een *Maquary*, zynde een gevlochte Zweep van Pita, omtrent vyf Voeten lang, onder dik, en aan het einde smal toelopende, en sloegen hem beurtelings om het Lyf, zo dat 'er tusschen de Oxelen en de Buik weinig van de huit heel bleef, maar alles in stukken wierd geslagen, zonder dat hy het minste bewys van pyn mogt geeven: voorts wierd hy op een Houten Rooster of Berbecot gelegd, en met Bladeren bedekt waar onder men een klein Vuur stookte; indien hy bezweem, wierd hy daar afgenomen en met Water over het Aangezicht besproeid, vervolgens met acht of negen slagen van ieder der Capiteinen begroet, en in een klein vierkant Vertrek, daar zyn Hamak kan hangen, gebragt, om uit te rusten, terwyl de Vrouwen Liederen zongen tot eere van hunne dapperheid; deeze proef moest twee of drie maalen

herhaalt worden eer hy tot Capitein verkooren wierd: indien hy getrouwt was, kreeg zyn Vrouw mede twee of drie slagen, om aan de eer en dapperheid van haaren Man deelachtig te zyn; in 't algemeen bestaat hun meeste moed en onverschrokkentheid in slagen te verdraagen, wyl de meeste van hen, buiten de Caraiben die veel moed bezitten, groote bloodaarts zyn, waar van wy een klein voorbeeld zullen bybrengen. Zekere Capitein of Uil der Arowakken, in de Colonie van Berbice, *Kakkebaretje* genaamd, woonende in het Dorp Abary, was gevalilg aan het Fort van die Volkplanting gekomen met sommigen van zyn Volk, om eenige Waaren te verhandelen, wanneer etlyke Engelsche Vrybuiters, in den jaare 1665. met een Bark van tien Stukken, het Fort aantasten; de Indiaanen namen de vlucht naar de Bosschen, doch gemelde Capitein om zyn kloekmoedigheid te toonen, bleef by de Blanken, maar verschrikt door het gebulder van het Canon, het welk omtrent een half Uur duurde, kroop hy in een ledige Suikerkeetel, die in het Magazyn stond, dezelve niet weinig bevuilende; in deeze gestalte nog bevende gevonden zynde, wierd hy zeer bespot; echter weder by zyne Indiaanen gekomen, bestrafte hy hen over hunne lafhartigheid, en roemde dat de Nederlanders de behoudenis hunner Sterkte voor een groot gedeelte aan zyne dapperheid verschuldigd waren. Doch tegenwoordig worden by de verkiezing van een Capitein der Indiaanen, die by de Nederlandsche Bezittingen woonen, dergelyke plegtigheden niet gebruikt; wyl dezelve tot die waardigheid door de Gouverneurs der Coloniën verheeven worden, die hem, zo als wy nader zullen zeggen, eenige geschenken doet, en lessen van gehoorzaamheid geeft.

Zevende hoofdstuk.
Beschryvinge van hunne Taal, Reizen, Oorlogen, Vreede, en van hun Muzyk.

Een algemeene Taal, gelyk in sommige andere gedeeltens van Zuid-America, onder de Indiaanen gesproken word, is onder hen die Guiana bewoonen onbekend; zynde dezelve genoegsaam zo verscheiden als 'er Natiën gevonden worden: niettegenstaande deeze verscheidenheid van Taalen, worden eenige voor de Moedertaal gehouden, en anderen meent men daar van afkomstig te zyn; zo dat wanneer men de eerstgenoemden eenigszins verstaat, de laatsten met weinig moeite kunnen begrepen worden. By voorbeeld, van de *Betoya* en *Jirara* Taalen, welke voor de Moedertaalen gehouden worden, zyn herkomstig die van *Situfa, Ayrica, Ele, Lucalia, Jabue, Arauca, Qualifay, Anabali, Lolaca* en *Atabaca*. De *Caraibische* heeft voortgebragt die van *Guajana, Palenca, Guiry, Guaquiri, Mapuy* en *Cumanagota*. De *Aturi* Taal is oorsprongelyk van de *Salivasche*. De *Guaijivasche* heeft verscheidene woorden die by de *Chiricòas* in gebruik zyn.

Men heeft nog niet ontdekt of de Taal der *Achaguas*, welke de zachste, sierlykste en gemakkelykste om uit te spreeken is, voor een Hoofttaal of ooprspronkelyke te houden zy: van welke veele woorden by de *Maypùre* zyn overgenomen.

Zeer verschillende is ook de wyze op welke zy haar woorden uitspreeken: de Natie der *Nouragues* spreeken enkel met de keel; die der *Salivas* door de neus; geenen schynen de woorden uit de longen te haalen, nog anderen spreeken zo onverbeeldlyk ras, gelyk de *Guaijivas* de *Chiricòas*, de *Othomacquen* en de *Guaraunos*; dat zy een woord van negen of tien lettergreepen, in minder tyd voortbrengen, dan wy een woord van drie of vier letteren.

Wat hunne Reizen aanbelangd, die gaan langzaam voort, wyl zy zich ophouden, om alle kleinigheden die hen voorkomen, ja het minste Vogeltje dat hen ontmoet verschaft 'er stoffe tot redenkaveling en ophouding in hunnen Togt, (geloovende zy voor gewis, dat de Vogelen, 't zy klein of groot, een onderscheidene taal hebben, welke dezelven maar alleen begrypen, doch voor hen onverstaanbaar is; dus zy, zo dra een Vogel eenig geluid geeft, aan hem vraagen: *wat is 't dat gy ons zeggen wilde?* waarom men hen nooit zal vraagen: hoe is die Vogel genaamd? Maar wel, wat zegt die Vogel? dan geeven zy aan dezelve een naam overeenkomstig met het geluid of antwoord dat zy hem toeëigenen; zo zullen zy, by voorbeeld, een Hen, *Tocara* noemen, de Haan, *Totelelo* enz.

De geringste oorzaaken geeven hen aanleiding tot Oorlog; niet alleen zodanige wettige redenen, wanneer men hunne Landen inneemt of zich daar in vestigd, maar de minste belediging één hunner Natie aangedaan geeft daar stoffe toe. Hunne aangeboorne wraakzucht zullen zy trachten te voldoen, al was het over eenig ongelyk hunne Voorouderen aangedaan, of over Vyandlykheden, die voor lange jaaren met andere Natiën bestaan hebben. Dus een Oorlog daar zelden ten einde loopt zonder dat de zwakste byna geheel uitgeroeid of verjaagd word.

By sommigen, is het genoeg, dat zy het geluid van een Trommel hooren, of dat een Indiaan, zonder een woord te spreeken, een Pyl steekt in een openbaare plaats, het geen by die Volken zo veel als een Oorlogs Verklaring is, en onder hen *de Pyl te loopen* werdt genaamd.

Zy doen nooit beslissende Veldslaagen, of Belegeringen, wyl hunne Dorpen openliggen; zo dat hunne Oorlogen alleenlyk bestaan in hinderlaagen, schermutselingen, en het afloopen van Dorpen, om eenige gevangenen te bekoomen.

De Oorlog bestemt zynde, zend de Capitein een Kaart, zynde zo als gezegd is een Kerfstok of Snoer van Rieten, vervolgens ter bescheidener tyd op de versamelplaats gekomen zynde, maaken zy zich een gantsch Etmaal vrolyk, en dan raadpleegen de Capiteinen met malkanderen over hunne onderneemingen, die ook niet geheim gehouden wor-

den, wyl de Vrouwen en Kinderen zulks weeten; doch men kent hier geen verraad nog verraders. Indien zy met Cano's een togt onderneemen zyn in elk Cano, behalve de Mannen, twee of drie Vrouwen, om den Drank te maaken, en de Mannen te bedienen. Zy vaaren dan niet als by nacht, om hunne Vyanden te verrassen en niet ontdekt te worden, en versteeken zich by dag in Bossehen, terwyl zy hunne Cano's onder afgekapte Takken verbergen, die zy zo behendig weeten te schikken, dat men dezelve niet gewaar kan worden. Indien zy hunne Vyanden in grooter overmagt in de eene of andere Kreek bespeuren, hakken zy eenige Boomen aan den kant tot dat zy op het vallen staan, maaken ze met koorden vast, en laatenze op hunne Vyanden neêrstorten, of wel versperren door de omgekapte Boomen, den uitgang en het hooger inkoomen der kreeken, vooral, als zy met Blanken te doen hebben, welke zy dan uit de Zwampen, en achter de Struiken staande, doodschieten, zonder dat de Blanken hen kunnen zien, of zich tegens dezelven verweeren.

Zo ras zy hunne Vyanden naderen, maaken zy een afgryslyk geschreeuw, en geven in de eerste woede geen lyfsgenade, doch naderhand zoeken zy gevangenen te bekomen, wanneer zy de Vrouwen en Kinderen in zwaare dienstbaarheid houden, ten zy zy dezelven aan de Europeërs kunnen verkoopen. Zo zy van hunne Vyanden werden afgeslagen, gaan zy stil in hunne Carbets op de hurken zitten zonder veel te spreeken, houden zich ziek, en laaten eenige Dranken klaar maaken, daar zy zo veel van drinken, dat zy moeten overgeeven; waar na zy kwanswys weder zond worden.

Doch zo zy in hun oogmerk slaagen, de overwinning behaalen, en het een of ander Dorp overrompelen, zyn de gevangenen beklaagens waardig; dezelve wierden eertyds en nog by de Caraiben, en Indiaanen hooger op en verder van de Europeërs woonende, geduurende de tyd van drie of vier Weeken wel bewaard, en kreegen inmiddels goede Spyze en Drank, op dat zy met een frisschen moed ter Dood mogten gaan: de dag gekomen zynde, wierd een menigte van Pernou gemaakt, en de gevangene tegen de middag, als in Triumph, van het eene Huis naar het andere gebragt, daar zy hem somtyds wel met slaagen, uit wraake over hunne verslagene Vrien-

den, mishandelden: als de Zon aan het ondergaan was, vroeg een der Capiteinen: *Of hy de Zon wel zag?* waarop ja geantwoord zynde, zeide de Capitein: *Gy zult hem niet weder zien*. Zynde dit de uitspraak van zyn Doodvonnis, tegen den avond gaaven zy hem ten eeten en te drinken, zo veel hy begeerde, vervolgens wierden hem de Handen op den Rug en aan ieder Been een Touw gebonden, en hy wierdt in 't midden van zyne Vyanden gesteld, die rondom Vuuren ontstooken hadden en met een soort van Toortsen gewapend waren.

Voorts sprak hem de oudste Capitein aan, en zeide: *Uw Volk heeft myn Vrienden gevangen, en zodanig gehandeld*. Waar op hy, met zyn brandende Toorts, op hem aanviel, en stiet hem dezelve in het Aangezicht of op het Lichaam, 't welk door alle de omstanders gevolgd wierd, die hem op de gevoeligste plaatsen van zyn Lyf brandden, en met de touwen heen en weêr scheurden; indien hy bezwymde gaven zy hem eenige tusschen-poozingen en lieten hem drinken, waarop zy met deeze pyningingen voortgongen, terwyl deeze elendige dit alles gemeenlyk met de grootste hardvochtigheid en zonder eenig bewys van pyn uitstont. Deeze folteringen duurde tot in den Morgenstond; wanneer een Capitein hem met een Knodts of Houten Zwaardt de Harssens insloeg: waar na een ieder op het Lyk aanviel, en een stuk uit zyn Lichaam trachte te snyden, het welk zy in hun Peperpot deeden, en vervolgens op aten: waar van zy de naam van Cannibaalen of Menscheneeters hebben gekreegen, schoon het Menschenvleesch hun dagelyks voedsel niet is, maar alleenlyk tot verzadiging hunner wraaklust wordt genuttigd, en om zich verschrikkelyk te maaken by hunne Vyanden.

Het gebeente wierd begraven, uitgezonderd eenige beenen daar zy Fluiten van maakten. Inmiddels zongen de Vrouwen zekere Liederen, in welke verhaald wierden, de pyningen aan hunne Vrienden, door de Vyanden gedaan, en de stoutmoedigheid haarer Mannen, die dit zo strengelyk op hunne Vyanden wreekten.

De meesten deezer plegtigheden en wreedheden zyn eigen aan alle de Inwooners van dit Land, schoon de geenen die dichte by de Bezittingen der Europeërs woonen, door de verkeering met hen, wat beschaafder, en

van minder woesten en wreeden aart, doch niet deugdzamer, geworden zyn. Zy verruilen meest alle hunne Gevangenen aan hen, behalve de zulken die vrye Natiën zyn, zo als in onze Colonien, alwaar zy dezelven niet mogen verkoopen, volgens een verdrag met hen gemaakt; gelyk wy daar van op zyn plaats nader zullen zeggen.

Somtyds gebeurd het, dat de Indiaanen nog wel Vreede maaken, 't welk dus toegaat: De eene party, die daar belang by heeft, nadert, met haar Geweer, tot de andere, en tot omtrent een halve Dagreizens van het Gehucht gekomen zynde, vaardigt zy eenigen af, om de Vreede en Vriendschap aan te bieden. Zulks wordende aangenomen, vervorderen, de achtergebleeven, hunnen weg, tot aan het Dorp; daar partyën zig tegens over-elkander in een soort van Slagorde stellen, en eenigen tyd het verlies van hunne Naastbestaande, wederzyds, ten bitterste verwyten: waar na zy, eenpaarig, de Wapenen op den grond smyten, met veel gejuich na elkander toe loopen, en de Vreede door een Gastmaal en Dansfeest bevestigen.

De Muzyk Instrumenten die zy hebben, bestaan in een soort van *Dwarsfluit*, van Riet of Been gemaakt, welke een vreemd Geluid geeft; en een hol stuk Hout of Trommel, als een Pomp, hebbende een gat onder en boven, daar een stuk Leer op is gehecht, op het welke zy met de Hand kloppen, het geen zeer verre kan gehoord worden.

Hunne Feesten en Speeldagen vieren zy met drinken, zingen en speelen, danssende rondom een groot Vuur, als in een ronde Dans, zonder elkander by de hand te houden, zynde altoos het eene Been en de eene Hand in de lucht; doch hunne wyze van Dansen is veel eer een Loop dan een Dans.

Verders komen hunne zeeden en Gewoontes veelal met die der Brasilaanen en overige Volken van Zuid-America overeen.

Agtste hoofdstuk.
Beschryving der tamme Boomen, Heesters en Planten.

Schoon het buiten ons bestek is een Natuurlyke Historie van dit Gewest te geeven, heb ik echter noodig geoordeeld kortelyk aan te haalen de meeste Boomen, Heesters, Gewassen, Dieren, Vogelen en Visschen, die in Guiana worden gevonden. Weshalve zullen wy den bescheiden Leezer de orde, door ons, in derzelver verdeeling gehouden, aantoonen. Wy verdeelen dezelve alleenlyk in tamme en wilde Boomen, Heesters en Planten; en merken tevens aan, welke tot voedsel en nooddruft van den Mensch dienen, en welke hem, door vergift of anderszins, kunnen nadeelig zyn; voor zo verre zulks tot onze kennisse is gekomen.

Wy zullen dus eerst melding maaken van de tamme Boomen, Heesters en Planten: onder de eerstgenoemden wordt geteld de *Advocaaten-Boom* of *Peer*, by de Indiaanen *Moeracco* genaamd, zynde een groote Boom, welkers Bast en Hout graauwachtig is, de Bladeren langwerpig aan de uiteindes puntig, niet zeer dik en van een schoon groen; de Bloem rosachtig uit verscheidene Bladen, kruiswyze geplaatst, samengesteld en dus naar een Star gelykende; de Vrucht is krom van Steel, van gedaante als een grootc Peer, Bon Chretien genaamd, de Schil glad, dun, hoewel taai, sterk en van een helder groene Kleur; van binnen is de Vrucht Vleeschachtig, ligt groen, volkomen ryp zynde zo week als een Persik, van weinig vastigheid, en wel met een Lepel te eeten; in 't midden der Vrucht vindt men een byna ronden Noot, ter grootte van een Abricoos, van een Pyramidaale gedaante, met een glad bruinachtig Vel 'er over; uit deezen Noot teelt men de Boom voort, doch deeze kan het verplanten niet wel verdraagen. Wanneer men den Noot in een' Linnen of Kattoenen lap doet, en daarop eenige Letteren met een Speld prikt, deelt hy aan het zelve een roode Kleur mede, welk zo vast is dat zy niet kan uitgedaan worden. Men

heeft van dit soort het Mannelyk en Vrouwelyk geslacht, welke, ter voortbrenging van de Vrucht, by malkander moeten geplant worden: het Mannetje draagt alleen Bloessem, welke verdort en afvalt; en het Wyfje brengt de Vrucht voort. De Vrucht is by de Inwooners zeer geacht; zy plukken dezelve nog onryp zynde, en laatenze een Dag of twee leggen tot zy ryp is, en eetenze met Peper en Zout, of, gelyk de Artischokken, wier smaak zy dan ook hebben, met een Saus van Peper en Azyn. Het gebruik deezer Vrucht is, behalve het voedzaame dat 'er in steekt, altoos zeer heilzaam, onverschillig op wat wyze men dezelve nuttigt; dienende onder anderen tot versterking van de Maag, en om den Buikloop te doen ophouden: en derzelver aftreksel in Water gedronken doet (zegt men) zulken, die door een stoot of val in de Maag gekwetst zyn, het geronnen bloed uitspuwen.

Onder de Boomen die, in die Landstreek, voor de beste gerekend worden, telt men de *Mammei*-Boom (of Abricoos), onderscheiden in Mannetje en Wyfje. Deeze Boom schiet piramidaalswyze wel ter hoogte van veertig of vyftig Voeten op. De Bladen blyven, 't geheele jaar door, groen, zynde ovaalachtig, aan het einde een weinig puntig, redelyk dik en zes of zeven Duimen lang van een helder groene Kleur.

De Takken zyn zeer glad van Schors, groot en bladerryk, geevende een schoone Schaduwe. De Bast van den Boom is effen en grys; en het Hout witachtig, met zwaare en vaste Vezelen. Tweemaal 's jaars brengt 'er deeze Boom Vruchten voort: hy heeft een rosachtige Bloem van vier rond hol openstaande Bladen, of met de Kelk zes; uit de Kelk komt een styltje voort, en, buiten het styltje, nog zeer veele hairachtige korte Stampertjes, 't welke naderhand een byna ronde, en somtyds hartswyze vleezige Vrucht wordt, met een stompe punt van drie tot zeven Duim over 't kruis dik, bedekt met een gryze Schil sterk en vast als Leer, zynde onder deeze Schil nog een dun vast geel Vlies. Het Vleesch van de Vrucht is geelachtig, en van een aangenaame Smaak omtrent als een Abricoos. Men vindt in 't midden deezer Vrucht een, twee, of drie harde Pitten ter grootte van een kleine Kindre Vuist, plat aan de eene en robbelig aan de andere zyde, bevattende in zich een witte Amandel. Wanneer men dee-

ze Vrucht raauw eet, laat zy in den Mond een lekkeren Geur, maar eenigszins bitter en gomachtig: de gewoone wyze van die te eeten is, dat men dezelve in kleine stukjes snydt, en geduurende een Uur in Wyn en Suiker legt, waar door de bittere en gomachtige smaak benoomen wordt: dezelve wordt ook gestoofd en geconfyt; zynde zeer goed voor de borst, gezond en voedsaam.

De *Acajou*- of *Cachou*- Boom groeit ongemeen hoog, doorgaands zeer kwarlachtig, zynde de Schors graauw met eenige streepen en vlakken. Deszelfs Hout, dat graauwachtig, sterk, taai en zwaar is, kan ook zeer wel tot Timmerhout dienen; het heeft een lieflyken Reuk; en men wil dat het zelve onverrottelyk zoude zyn, als zynde aangevuld met een gomachtig, scherp en bitter Vocht, 't welke het tegen de Wurmen en Houtluizen beschermt. De Bladen zyn groot en dik, van onderen rond, doch loopen aan 't einde spits toe; in 't midden zyn zy van een levendig en blinkend groen, met de randen rood en blaauwachtig. De Kelk der Bloem, welke voortkomt aan het einde des Voetsteels, is ovaal langwerpig; de Bloem bestaat uit vyf lange smalle puntig toeloopende Bladen; de Bloessems, die by boschen hangen, zyn zeer klein, van een ligt groen, vervuld met geele Stampertjes zo fyn als Hairen, waar van negen korter zyn dan de Kelk, en het tiende, dat onvruchtbaar is, tweemaal langer, boven op denzelven zitten geele ronde kleine Hoofdjes, maar in de Zaadstof beslooten is; het Styltje, dat omgeboogen is, heeft de lengte van de Bloembladen. De Vrucht bestaat in een Noot, gelykende naar een Nier van een Haas, in gedaante en grootte, zynde een Duim dik, en aan weêrszyden plat. Aan deezen Noot zit een langwerpig ronde vleezige Vrucht, bedekt met een glad Vlies, vier of vyf Duimen lang en half zo breed over 't kruis; het eene einde 'er van, dat zich aan den Steel hecht, is wel een vyfde kleinder dan het andere dat aan den Noot zit. Dit Vlies is, eer de Vrucht ryp wordt, groen, maar verandert, ryp zynde, in een gryze en vervolgens roode Kleur. De Schil van den Noot heeft de dikte van een Schelling, is hard, taai en niet ligt om te breeken; opgesneeden zynde komt 'er een dik Olyachtig Sap uit, zeer bitter en bytend. Deezen Noot besluit in zich een Amandel van dezelve niervormige gedaante, bedekt met een dun-

ne bruine Schil; de Amandel is wit, Olyachtig en wel zo smaaklyk als een Hazelnoot, en overtreft zelfs, gebraaden zynde, de Kastanjes. Naar maate dat de Vrucht rypt, wordt de Kleur van groen, vuurrood voornaamelyk aan de Zonzyde. De Vrucht die achter den Noot zit, heeft noch Steen noch Pit, maar in plaatse daar van een vochtige en mergachtige Stoffe als Gelee, bedekkende een menigte lange en losse Vezeltjes, welker smaak, nog onryp zynde, rynsch en scherp is, maar verandert, ryp zynde, in een frisch en aangenaam zoet; en strekt den Zieken tot verkoeling.

Deeze Boom wordt uit Zaad gewonnen, groeit zeer langzaam en brengt geen Vruchten voort, voor dat hy in vette Gronden verplant wordt, en vyf of zeven jaaren oud is. Het Zaad deezes Booms is het *Anacardium Occidentale:* de buitenste Schil daar van met een brandende Kaars aangestooken, geeft een Vlam van verscheidene Kleuren.

De *Cocosboom*, die men oordeelt dat aldaar en in alle de warme Landen van America, is aangebragt uit de Maldivische en woeste Eilanden van de Oostindiën, komt ras voort en schiet zeer hoog op; zyn Wortel, welke niet diep in den Grond werkt, is rondom met veele Vezelen bezet. De Stam is boven doorgaands dunner dan onder, groeijende by leden. Het Hart bestaat uit taaie lange Vezels, met een klaar en scherp Vocht voorzien; boven aan de Kruin komen verscheidene Takken als pluimen, aan weêrskanten bezet met lange smalle Bladen. Deeze Boom bloeit alle Maanden: de Bloemen zyn wit, komende by trossen voort aan Takken ter lengte van twee Voeten, die tusschen de Bladeren uit den Stam schieten, de Bloemen aan dezelfde trossen zyn Mannelyke of onvolmaakte Hermaphroditen die alleen het Zaad bereiden; en Vrouwelyke die de Vrucht voortbrengen. De Vrucht groeit als Trossen Druiven, eenigszins driekantig, zynde ieder negen of tien Duim lang en zes of zeven Duim over 't kruis dik, bruin van Kleur, beslooten in een hairachtige Schil bedekt met een bruin Vlies: dit alles 'er afgenoomen blyft de Noot nog vier of vyf Duim over zyn middellyn dik en zes of zeven Duim lang: boven aan den Steel zyn drie of vier ronde gaten ter groote van een vierde Duims, dewelke door een graauwe, zachte en sponsachtige Stoffe geslooten worden. Wanneer men den Noot onryp opent, loopt 'er een witachtige Melk uit, zoet en

aangenaam van Smaak, doch die, van tyd tot tyd, naar maate dat de Vrucht ryper wordt, verdroogt en zich om de Schil zet als Bry, zynde dan goed om te eeten; wordende voorts zo hard als een Hazelnoot, waar van zy ook den smaak heeft, hebbende boven dien een Olyachtige en Balsemachtige Geur. Van deeze Melk maakt men ook Azyn: en van den Noot een goede Medicinale Oly.

Voorts is deeze Boom voor de Inwooners van veel nuttigheid: terwyl de Bladen tot dekking van de Huizen kunnen dienen; en van dezelven bewerken zy ook Manden en de meeste andere dingen die in Europa van Theenen gemaakt worden. De Bast van den Noot dient om Wandt of Touw van te maaken, de Schil tot Drinkschaalen, Lepels enz:, en de Kern verstrekt 'er tot een heilzaam Voedsel, gelyk mede de Melk voor een verkoelenden Drank.

De *Papajes*-Boom is onderscheiden in het Mannelyke en Vrouwelyke geslacht van een middelmaatige hoogte en dikte. Deszelfs Bladen zyn omtrent een Span lang en een Hand breed, veel gelykende naar een Wyngaardsblad, doch dieper ingesneeden: De Stam is bedekt met een geele geringde Bast. Het Mannetje bloeit altyd zonder Vrucht voort te brengen; welke Mannelyke Bloemen byna geen Kelk hebben: de Bloem zelve of de Corolla is eenbladig onder met een lange trechterswyze Buis, boven wyder, en breidt zich uit bladswyze in vyf lange smalle stompe verdeelingen, die byna plat liggen, doch aan het einde als een Schroef in een gerold zyn. De Helmstyltjes zyn ten getale van tien, boven uit de Buis oorsprongkelyk, waar van om den anderen een laager zit, zynde langwerpig.

De Vrouwelyke Bloemen hebben een klein Kelkje met vyf Tandjes voorzien, tot de volmaaktheid der Vrucht door blyvende. De Bloemkrans is vyfbladig zeer lang spietswyze smal, aan beide zyden stomp, van onderen tot in het midden recht opstaande, dan met het bovenste einde zich buitenwaards naar beneeden buigende, de Eierstok is zeer kort en van een eyachtige rondte; de merken vyf, langwerpig, openstaande, afgeknotdst en aan de randen gekarteld; het Zaadvlies is een eenvakkige Besie, door vyf indrukzels hoekig. De Vrucht heeft, ryp zynde, de grootte van een Savoyse Kool, en is geel van Kleur, met ronde Zaaden, als

Peper, voorzien, en sterk van Smaak als starre Kers. Deeze Vrucht geopend zynde, loopt 'er een Melk uit, daar mem de *Laan* of blaauwe Verw' (waar mede de Indiaanen zich beschilderen, en welke negen Dagen stand houdt) ten eerste mede kan afwasschen. De Vrucht nog groen zynde, wordt geschild en in stukken gesneeden, welke gekookt of gestoofd de Smaak hebben van Europische Raapen. Het Zaad, in de Vrucht beslooten, levert een Geneesmiddel uit tegen de Buikwurmen.

De Bloemen van de Mannelyke soort, gelyk ook de genoemde Vruchten, worden bewaard en naar Europa gezonden, welke in Suiker ingelegd, zo men voorgeeft, zeer verkoelende en hartsterkende zouden zyn.

De *Tamarindeboom* groeit redelyk hoog, en spreidt zich uit als een Zonnescherm; de Takken zyn menigvuldig dicht by elkander, lang en bezet met kleene lange smalle Bladeren eenigszins gelykende naar dien van den Vlierboom, ligt groen van Kleur. Deszelfs Stam is zeer recht en rond, bedekt met een bruine Bast maatig dik, en van boven gelyk ook de Takken met kleine Doornen voorzien. Het Hart van den Boom is wit en zacht. Deeze Boom draagt tweemaal 's jaars kleine Vleeschkleurde Bloemen aan bosjes van gedaante als Oranje bloessems, t'eenemaal open, van een verheeven en aangenaamen Geur. De Vrucht, welke met vier dunne vezelen of draaden aan den Steel zit, bestaat uit een rynschachtig Vleesch, waar in drie, vier, of vyf Kastanje bruine Boontjes worden gevonden bekleed met een vezelachtig Vlies. Uit deeze Boontjes, als mede van de Takken, die men inlegt, wordt de Boom voortgeteeld. De rype Vrucht is beslooten in een graauwe Schil, welke men daar afneemt wanneer de Vrucht in zyn geheel uit de Peul gelyk uit een Koker genoomen wordt.

Sommigen deezer Boomen geeven rynsche, anderen wederom zuure Vruchten, die van een heilzaame verkoelende kracht zyn, in alle heete Ziektes de Mond verfrisschende en de Buik zuiverende; en werden in verscheide Dranken en ook in Punch gebruikt.

De *Zuursak*-Boom groeit ter hoogte van een Peereboom, en heeft een rechten Stam bedekt met een gryze Bast. De Takken zyn menigvuldig, recht, buigzaam en zeer taai, voorzien met veel kleine uitspruitzels,

waar aan de Bladen aan paaren groeijen. De Bladen zyn ovaal puntig uitloopende, taamelyk dik, styf, broos en van een donker groene Kleur, byna vier Duim lang en anderhalf Duim breed; de Bloemknoppen eer zy open gegaan zyn, vertoonen zich als kleene Knopjes die rood van Kleur worden. De Vrucht is van een hertvormige gedaante ter grootte van ruim vier Duim over 't kruis, en acht of negen Duim lang wanneer zy volkomen ryp is, weegende somtyds acht of negen Ponden: dezelve is bedekt met een Schil ter dikte van een Duit, ligt groen, en van buiten bezet met puntjes, welke zwart worden als de Vrucht ryp is. In deeze Schil vindt men een zeer witte Stoffe zo lyvig als een Meloen zeer sappig en van een aangenaamen rynschen Smaak, aangevuld met kleine zwarte Boonen. De Slaaven maaken van deeze Vrucht, in Water gekneust en met Suiker gëmengd, een lekkeren Drank: en op de Eilanden wordt van het Sap een aangenaame Gelee gemaakt tot verversscching in heete Koortsen; ook wordt dit Sap gebruikt als een Middel tegen den Buikloop.

Deeze Boom, die tweemaal 's jaars Vruchten draagt, groeit beter uit Looten dan uit het Zaad. Men heeft ook van dezelve een Wild soort, genaamd *Casima*, welkers Vrucht kleiner en niet zo smaaklyk is.

De *Kaneelappel*-Boom is zo groot als een middelmaatige Peereboom: het Hout is witachtig; de Schors grys, dun en glad; de Takken zyn menigvuldig, recht en taai, voorzien met veele kleine Looten, waar aan de Bladen aan paaren komen. De Bladen zyn omtrent vier Duim lang en anderhalf of twee Duim breed, langwerpig rond maar aan de eindes eenigszins puntig, zeer donker groen van Kleur. Deeze Boom bloeit en draagt Vruchten tweemaal 's jaars: de Bloessems zyn kleene ligt roode Knoppen waar uit de Vrucht voortkomt. De Vrucht grooter dan een Gansen-Ey, is boven breed en onder spits met een robbelige tepelswyze Schil zo dik als een Gulden, levendig groen van Kleur in 't begin, maar ryp zynde geel, het binnenste van de Vrucht is verdeelt in veele Leden, zynde aan ieder knobbel een Lid binnen vast; in ieder Lid is een zwarte Pit zo groot als een lid van een kleene Vinger: zy heeft een Kaneelachtige Reuk, en als menze eet, laat zy in den Mond een Smaak na als van Kruitnagelen. Deeze Vrucht is zeer verwarmende en heilzaam voor de Borst. Men

maakt 'er Taarten en ook Marmelade van. Dikwyls word zy gestoofd met een weinig Amber, als wanneer zy een Geur of Smaak krygt die on verbeterlyk is; zo dat zy dus tot een der lekkerste Geregten verstrekt voor de Inwooners. Men wil, dat het Zaad van deeze Vrucht gekneusd en, geduurende vier en- twintig Uuren, in witte Wyn gezet, een ongemeen verzachtend Middel uitlevert voor de geenen die met den Steen, of het Graveel gekweld zyn.

De *Oranje*- en *Sinaas*- Appelen groeijen 'er wel zo hoog als de grootste Appel- en Peereboomen in Europa: en leveren zeer veel Vruchten uit. Men vindt zoete en zuure; de zoete vallen bleeker van Kleur dan de Spaansche, en zyn zo verheeven van Smaak niet, schoon zy deeze in zoetheid overtreffen. De *Citroenboomen* schieten zo hoog niet op, doch spreiden haare Takken wyder uit. De *Lemisjes* overtreffen nog de voorgaande in menigte van Vruchten, die sappiger en zuurder dan de Citroenen zyn. Men heeft 'er ook de *Pompelmoesboom* die zeer veel naar den Oranjeboom gelykt, maar grooter van Blad is en rykelyk voorzien van Vruchten, van grootte als een groote Meloen, van binnen met groote, geele, platte Pitten: doch dezelven zyn zo geurig niet als de Oranje-Appelen. De Schil 'er van is hoog Citroengeel. Zy worden dikwyls herwaards gebragt en zyn derhalve genoeg bekend. Ook zyn 'er Pompelmoesboomen welke roosekleurde Vruchten voortbrengen met Pitten van dezelfde Kleur; zynde anders de voorgaande in alles gelyk.

De *Sucadeboom* groeit even als de Pompelmoesboomen, doch draagt grooter en langwerpiger Vrucht dan deeze, die van binnen is als een Citroen.

De *Koffyboom*, door de Spanjaarden in deeze Landstreek gebragt, groeit gemeenlyk tien of twaalf Voeten hoog, doch wordt op zes of zeven Voeten getopt: de Wortel brengt een recht opgaande Stam voort, van onderen byna twee Duim dik, zeer Takkig van jongs af aan, waar van de onderste wel vyf Voeten uit groeijen; de Takken, welke zich kruisweegs over elkander in de rondte piramidaalswyze uitbreiden, vertoonen een zeer fraai Boomtje: de Bladen zyn omtrent vyf Duim lang en derdehalve Duim breed, staande tegen elkander over veel gelykende naar

Laurierbladen, boven glad, zeer donker groen van Kleur, maar onder ligter; uit derzelver Steeltjes spruiten verscheidene Bloemen, welke bestaan in een wit Pypje byna een half Duim lang, wel zweemende naar die van de Jasmin. De Kelk des Bloems bevat een klein groen Knopje als het Vruchtbeginsel, dat naderhand in een roode, langwerpige Bezië verandert, waar in men twee Boontjes vindt, aan de eene zyde rond en aan de andere kant plat, beslooten in een witachtig Vliesje.

Deeze Boomen bloeijen in den Regentyd wanneer zy ook hunne Vruchten zetten; geevende als zy in hunne volle kragt zyn, gewoonlyk vier of vyf Ponden Vrucht in het Jaar. Zy draagen tweemaal 's Jaars: die in Juny bloeijen leveren hunne Vrucht in September en October; en die in het Regen-Saizoen bloeijen geeven dezelve in 't laast van January en February.

Men vermenigvuldigt deeze Boomen door het Zaad, het welk gezaaid moet worden kort na dat het van den Boom gezameld is.

De *Cacaoboom*, welke uit Zaad gewonnen wordt, schiet tot elf of twaalf Voeten hoogte op; hebbende een bruine Bast. Het Hout is witachtig, ligt en vol pooren, met lange groene aderen vol Sappen. Aan de Takken, waar mede de Boom redelyk bezet is, zyn Bladen van acht of neegen Duimen lang, en drie Duimen breed, van een levendig groene Kleur; de Bloessem is van een ligte Vleeschkleur met roode puntjes, bestaande de Bloemkrans uit vyf Bladen, waar van ieder met een in twee- gedeeld Hairtje gehoornd is, en noch vyf Honingblâdjes die kleener zyn, dus te samen tien uitmaakende. Het Helmstyltje is zilverachtig wit, en het binnenste der Bloem voorzien met een witten Knop, daar de Vrucht uit voortkomt. Deeze Boomen draagen hunne Vruchten niet aan de jonge Takken of aan het einde daar van, gelyk de meeste andere Boomen: maar de Bloem- en Vruchtknoppen komen uit den Stam en de grootste Takken, doch het vierde gedeelte des Bloessems brengt naaulyks Vruchten voort.

De Vrucht is veelal van gedaante als een dikke Komkommer of langwerpige Meloen, puntig aan het eind, geribd en gekarbonkeld, omtrent acht of tien Duimen lang en drie tot vier Duimen over het kruis breed, hoewel naar den ouderdom des Booms grooter of kleiner: de Schil heeft

de dikte van byna een half Duim. Men vindt 'er van driederlei Kleur: als een bleekachtige trekkende naar het groen; anderen donker rood, genaamd de *Carracase*, welke grooter van Beursen zyn, doch zo veel Vruchten niet voortbrengen; en de derden rood en geel: schoon de Nooten allen egaal van deugd, Kleur en Smaak zyn; de Schil is van een bleeke Vleeschkleur, gevuld met een zuurachtig Sap in een teder Vliesje van de eigenste verwe, daar de Cacao-Nooten met dunnen Vezeltjes in vast gehecht en beslooten zyn. Doorgaands zyn 'er vyf en twintig of dertig Nooten in eene Vrucht, dewelke een of anderhalf Duim lang en een Duim over het kruis breed zyn, langwerpig, aan de eindes puntig, veel gelykende naar een Amandel. Rondom deezen Noot is een witachtig slymig Vleesch, laf zoet van Smaak.

Deeze Boom draagt mede tweemaal 's jaars Vrucht, op dezelve tyden als de Koffy: doch de Vruchten zyn menigvuldiger en beter in September en October, dan in January en February. Men vindt 'er nog een andere soort van Cacaoboom, die *de Wilde* genoemd wordt: hy komt van zelf voort langs de Boorden der Rivieren, en draagt ook tweemaal 's jaars Vrucht gelyk de tamme, doch in plaats van Cacaonooten worden in de Peul witachtige Boonen gevonden; de buitenste Schors van de Beurs is donkergraauw en wollig en de Bloessem heeft een' aangenaamen Reuk. Deeze wilde Boom groeit kwarrelachtig ter hoogte van tien of twaalf Voeten over de Rivier hangende.

De *Calabas* of *Wieda*-Boom, dus genaamd naar de Vrucht die hy draagt, groeit met een rechten Stam ter hoogte van onze Peereboomen; deszelfs Bast is witachtig en knobbelig; het Hout meer taai dan hard; de Takken zyn lang, zonder uitspruitsels, met veel Bladeren, die naar een Spatel gelyken, onder smal en boven rond, ter lengte van vier of vyf Duimen, helder groen van Kleur. Hy bloeit en draagt Vruchten tweemaal 's jaars of wel het geheele jaar door, de Bloemen, die zo wel uit den Stam als uit de Takken komen, zyn lang, witachtig en gelykende naar wilde Roozen; de Steelen der Vruchten worden, naar maate van derzelver rypte, droog, hard en zwart. De Vrucht is van grootte als een Pompoen, glad van Schil, langwerpig rond en groen, en zyne rypte

door de helderheid des klanks als men 'er tegen aan klopt gekend; het Vleesch 'er van is wit en onsmaaklyk, vervuld met ligt geele Pitten. De Indiaanen, naar het Merg, door eene opening by de Steel gemaakt, 'er uit gehaald te hebben, maaken van dezelven Flesschen die zy Polysten, als mede Kommen of *Couis*, Koppen, Lepels enz: dienende hen, behalve om hun Water in te warmen, tot andere gebruiken meer. Men wil, dat dit Merg, het welk ongemeen verkoelende is, een uitmuntend Geneesmiddel is voor de Gebrandheid: ook wordt de buitenste Schil van de Vrucht in de Medicynen gebruikt, als zeer dienstig voor Hoofdpyn, Kolyk en andere ongemakken.

Van deeze Calabassen worden verscheidene soorten gevonden, naamelyk de *Kruidhoorn-Calabas, Mourtoucou*, genaamd, veel gelykende naar een groote Vaderlandsche Peer, het Vleesch van dezelve met Suiker gemengd, en te samen tot een Syroop gekookt zynde, wordt als een voortreflyk Middel tegen de Teering en voor inwendige Kwetsuuren gehouden. De *Boks* of *Indiaansche Calabas*, welke aan ranken langs den grond loopt, en door de Slaaven gebruikt wordt als de grootste soort, om Water naar de Tuinen te brengen. De laastgenoemde wordt in Berbice in 't wilde in de Savaanen gevonden en door Zaad voortgeteeld; doch de andere Calabasboomen door Stekken.

Onder de Heestergewassen telt men de *Bananas*-of *Pisang*-Boom wel vyftien of twintig Voeten hoog; deszelfs Bladen zyn zes of zeven Voeten lang en anderhalf Voet breed, onder breed doch boven smal toeloopende, zwaar geribd, van een helder groene Kleur met sterke Vezelen; de Bloem is veelbladig en ongeregeld; het bovenste Bloemblad is uitgehoold gelyk een klein Schuitje, en van boven in driën verdeelt, het buitenste is hol, maar het binnenste bultig of in de gedaante van een wassende of halve Maan. De Kelk wordt een Komkommerwyze Vrucht die zacht, vleezig en geelachtig van Kleur is, bedekt met een Schil verdeelt als in drie Celletjes, waarin als eenige beginselen van Zaad gevonden worden. Deeze Bananasboom komt in negen Maanden tot zyne volle grootte, en brengt kort daar na de Vruchten voort. De Stam of Stronk gedraagen hebbende, wordt omgekapt; en de

Wortel geeft nieuwe Scheuten uit, die binnen het jaar Vrucht draagen en vervolgens verflenschen. Het is dezelfde Vrucht welke in Oostindiën *Pisang* genaamd wordt. De *Bakovens* of *Vygeboom* is een zeer aangenaame en gezonde Vrucht, groeijende aan een Heester gelyk de Bananas; doch de Vruchten zyn korter, rondachtiger en zoeter, omtrent drie of vier Duimen lang.

De *Gojaves* is mede een zeer aangenaame en gezonde Vrucht, groeijende aan een Heester, welkers Schors grys en bruin gevlakt is, voorzien met veele Looten: de Bladen komen aan paaren, zyn driemaal zo lang als breed aan de eindes spits uitloopende, en vol adertjes, van een ligt groen; de Bloessem gelykt naar dien van de Oranje; de Vrucht is byna van gedaante als een Granaat-Appel, derzelver Schil ruuw en van een groene Kleur, van binnen rood of wit. Onryp zynde is deeze Vrucht zo hard als een Appel, doch rypende krygt ze een geele Citroenkleur, en wordt zo zacht als een Mispel, hebbende van binnen verscheidene ongelyke witte of roode Pitten naar den aart der Vrucht, waar in men altoos een Wurmpje vindt: dezelve zyn wat samentrekkende van Smaak gelyk de Queepeer. Twee Inzamelingen geschieden daar van in 't jaar. De Vrucht is zeer dienstig om Varkens te mesten. Deeze Heester groeit best in de Savaanen: men heeft 'er driederlei soorten van Gojaves; de *Gemeene*, onder welke men vindt zoete en zuure; het Vleesch van deeze is rood. De *Fransche* Gojave zoet en aangenaam van Smaak, wit van Vleesch, en grooter van Vrucht: deeze is zeer raar in onze Coloniën. De *Savaan* of *Oronoksche* Gojave groeit in Berbice in 't wild in de Savaanen; de Heester en Vrucht is veel kleener dan de voorgaande: de Vrucht, ter grootte van een kleine Pruim, is van buiten, als zy niet ryp is donker groen, maar ryp zynde ligter, van binnen wit, zeer aangenaam van Reuk en Smaak.

De *Marmelade*-Boom, de *Coumaramara* in het Boks genaamd, groeit omtrent zes Voeten recht op, ter dikte van ruim een Voet over het kruis, bedekt met een gryze Bast, en schiet zyne Takken vervolgens vier aan vier piramidaals wyze op, tot de hoogte van vyftien of zestien Voeten; hebbende Bladen als die van den Cacaoboom, doch kleener en zo puntig niet, en eenigszins wolachtig. De Bloessems zyn geel en van maaksel als Cacao

bloessem; de Vrucht is langwerpig ter grootte van een Kalkoens-Ey. Onryp zynde is dezelve groen en vervolgens bruin, van buiten wolachtig; gedrukt wordende, splyt zy zich in tweeën. De Huit of Schil bevat een menigte kleene Kanstanje bruine Zaadjes in een zoet Vleesch, 't welk men 'er afzuigt; zynde van Kleur en Smaak als de Marmelade.

De *Mispelboom*, welkers Stam heel kort is, groeit ter hoogte van vyf of zes Voeten; de Takken, die eerst een weinig horizontaal loopen, schieten voorts recht op met een bogt naar de hoogte, van waar dezelven zich in de rondte, als een omgekeerde Klok, van een spreiden. De Vrucht gelykt naar onse Mispel, doch het Vleesch is van binnen als Kuit van Visch, van buiten stroogeel van Kleur, en zeer smaakelyk rynsch zoet, mits gegeeten wordende zo ras zy van den Boom geplukt is.

Men vindt 'er een soort van Mispelboom, de *Sapadillo* genaamd, zo groot als een groote Peereboom: de Vrucht heeft de grootte van een Persik, doch is van onder spitser dan een omgekeerde Peer, donker bruin van Kleur, de Schil, als mede het Vleesch, van binnen zeer zoet en aangenaam van Geur. In 't midden van de Vrucht zyn van vier tot zes platte, langwerpige, zwarte Pitten, omtrent een duim lang. Het Hout is roodachtig, zwaar en hard, hebbende Bladen als die van den Laurierboom.

Van de Kerssen die daar groeijen, zyn 'er die de Inwooners *Kriekjes over Zee* noemen; dezelven komen aan een Heester veel gelykende naar een Granaatboom, graauw van Stam, met veel welgebladerde Takken, van Kleur als anderszins gelyk die van den Granaat; doch iets grooter en wel zo dun. Deeze Kersseboom bloeit tweemaal 's jaars; de Bloemen, die zich by boschen voordoen, bestaan uit vyf kleine witte bladeren, maakende een soort van Bekertje, waar van de holte met kleene witte draadjes, als Zyde, opgevuld is, ruikende als Jasmyn. De Vrucht, welke een korte Steel heeft, is geribd of kantig, aan het einde eenigszins plat en hol, met een zachte Pit voorzien. Deeze Krieken zyn van grootte als onse Krieken, doch niet zo donker van Kleur, en van een rynschen Smaak als ze ryp zyn. Men vindt 'er nog een ander soort, welke glad en ongeribd zyn, doch in Bladeren en Bloessem verschillende.

De tamme *Vitri* is mede een soort van Heester, hebbende het Blad als

een Vygeblad. Zy geeft een langwerpig ronde Vrucht van twee, drie of vier Duimen lang, ligt groen, vervuld met veele kleine Zaadjes, raauw zynde wit, maar gekookt wordende Vleeschkleur; zynde zeer slymerig en draadig als zy gekookt is: men gebruikt de Vrucht met gestampte Bananas of Maïz tot een Soupe; op alle wyze klaar gemaakt is dezelve een zeer goed Voedsel; en word ook met Boter en Nootemuscaat gegeeten als gesnipperde Raapen.

De *Katoenboom* is eigen aan het Land, wordende ook by de Indiaanen aangekweekt: de Stam of Stronk is wit, zacht en sponzig, met een graauwe en dunne Bast; de Looten zyn byna recht en vol Bladen, wel gelykende naar die van den Wyngaard, doch veel kleiner, van een helder groen als de Boom jong is, maar donkerer als hy ouder wordt. Dezelve bloeit tweemaal 's jaars: de Bloem, welke een dubbelde Kelk heeft, de buitenste in drie verdeelingen, en de binnenste met vyf stompe Tandjes, bestaat uit één Blad dat byna geheel in vyf verdeelingen gesneeden is, van gedaante als een uitgebreide Klok. Uit het middelpunt komt een holle piramidale Buis met een menigte Helmstyltjes. Uit den Koker schiet een Styltje op, dat gelyk een Spyker in den grond van den Buis steekt, het welk naderhand zich tot een rondachtige Vrucht zet, waar in men vier of meer Zaadhuisjes vindt, die van boven open zyn, en het Zaad bevatten; maar eindelyk verandert in een ovaale Knop eenigszins puntig ter grootte van een klein Hoender-Ey, in 't begin groen, doch vervolgens bruin, ja byna zwart. Als het daar in beslootene Katoen ryp wordt en zwelt, doet het den Dop, die droog en hard is, in drie of vier stukken van een splyten, wanneerze ten eerste moet afgeplukt worden, dewyl zy anders gevaar loopt op den Grond te vallen. Jeder Dop of Bos Katoen bevat verscheidene Zaaden, in twee ryën aan malkanderen, van grootte als een Erwt, plat maar ruuw, daar het Katoen aan kleeft. Men heeft'er tweederlei soorten van, de eene met groene, en de andere met zwarte Pitten; de laatste wordt voor de beste gehouden, brengende meerder Vruchten voort, en kleeft zo vast niet aan de Zaaden, echter is die met de groene Pitten langer en fyner. Deeze Boomen, die in de schraalste Gronden aarden, groeijen best in een ligten en droogen Grond, alzo zy weinig Regen vereischen. Zy draagen reeds Vruchten of Katoen, na verloop van zes of acht Maanden.

De *Cassave, Juca*, of *Maniok* wordt verdeeld in tweederlei soort; in bittere, welke met de eerste benaaming genoemd wordt, en in zoete genaamd *Boussouli*. Het is een Plantgewas, welkers Kleur wit, grys, rood, of violet is, naar de onderscheidene soorten van Steng die zy bekleedt. De Stronk is robbelachtig en in leden verdeeld ter zwaarte van een dikke Rotting, zacht en broos, groeijende beter uit Looten dan uit Zaad, met een dunne Schors bedekt. Het Blad is byna als een Wyngaardsblad, langs zyne uitsnydingen tot op een halve Vinger breedte van de Steel gescheiden. De groote Wortel of Stoel, schiet van drie tot zeven kleine Wortelen rondom haar uit, naar maate dat de Plant oud, en de Grond goed is; zynde de Schil van den Wortel mede graauw of rood, hoewel het binnenste wit als een Raap is.

Deeze Struik groeit ter hoogte van zeven of acht Voeten: de zoete brengt zyne Vruchten in acht Maanden voort, doch de bittere komt niet tot volwassenheid of rypheid, dan na verloop van twaalf Maanden. Ryp zynde, trekt men de gantsche Plant uit den Grond, en de Wortelen die'er afbreeken graaft men op. De zoete Cassave of Boussouli is de witte, welke geen vergiftig Sap by zich hebbende, dierhalve, zonder datze geperst wordt, ten eersten kan gebraaden en gegeeten worden, smaakende als Kastanjes. Doch de bittere, van welke het Brood aangenaamer en voedzamer is, heeft een vergiftig Sap of Melk in zich; doodlyk voor Menschen en Beesten; waar tegens het Vlies dat om den Wortel zit, een Tegengift is, zo dat een Mensch of Beest den Wortel met het Vlies eetende daar van geen ongemak heeft. Als men denzelven wil eeten, schrapt men de Schors daar van met een Mes, en wascht den Wortel schoon af, wanneer men hem zo fyn als Zaagzel raspt. Wanneer het Sap gekookt en zo lang afgeschuimd wordt, dat 'er geen schuim meer afkomt, is het van Vergift gezuiverd, en wordt door de Europeërs en Indiaanen als een lekkerney gegeeten, het zy men in het zelve Vleesch kookt en het in de Peperpot gebruikt, of daar van, even als van Melk, door de Indiaanen, een Pap gekookt wordt.

Om de Cassave te verplanten, slaat men met een Houweel vyf of zes slagen in den Grond, om een hoop Aarde te maaken, waar in men vyf Stekken van de Steng steekt, ieder ter lengte van twaalf, veertien of zestien Duimen, vier in het kruis en één in het midden zo diep, dat ieder Stek

twee of drie leden boven den Grond uitsteekt, aan ieder welker leden de Bladen uitspruiten: men maakt ieder hoop een of anderhalf Voet van malkander op een ry volgens de Lyn, op dat het Water daar door kan afloopen. Dezelve worden tweemaal 's jaar van het Onkruid gezuiverd.

Om nu van de Cassave Brood (dat door het grootste gedeelte van Zuid-America het gewoonste Voedsel der Ingezetenen is) te bakken, neemt men een ronde Yzeren Pan of Plaat van omtrent een half Duim dik, en twee Voet over 't kruis breed, welke op het Vuur gezet en bekwaamelyk warm gemaakt wordt. Hierin legt men het Meel ter dikte van byna een Duim, maar voor de Europeaanen ter dikte van een vierde Duims, dit Meel wordt van tyd tot tyd, met een Houten Spatel een hand breed, op malkander gedrukt; de eene zyde gaar zynde, wordt de Koek omgekeerd, en voorts een Uur of twee in de Zon gelegd om verder te droogen. Dit Brood is van binnen zeer wit, en van buiten van een zachte goudgeele Kleur, kunnende acht of negen Maanden goed blyven, als het op een drooge plaats ter bewaaringe weg gelegdt wordt. Het zelve is een zeer goed Voedsel. Men droogt dit Meel ook wel in Koperen Pannen, waarna het gekorreld, in Vaten gedaan, en voor het toekomende bewaard wordt; en als gekookte Ryst gegeeten.

De *Maïz of Turksche Tarw'* wordt doorgaands gezaaid in een nieuw Stuk Lands dat men gaat beplanten; of anders in de Suiker-Koffy- en Cacao-tuinen, daar dit Koorn, zonder benadeeling der Boomen of Riet wel twee of driemaal kan geplant worden. Tusschen twee ryën Juca, plaatst men gewoonlyk een ry Maïz, en tusschen de Juca en Maïz worden ook Meloe nen, Calebassen en meer dergelyke Gewassen geplant, het welk de groeijing van de Maïz en Juca geenszins verhinderd. De Maïz komt in overvloed voort; en schiet een Steng ter dikte van een dunnen Mans Arm, wel acht of negen Voeten hoog, met groote geribde Bladen aan lange Steelen, van een helder groen. Uit de knobbels van de Steng komt de Vrucht voort, welke zich eerst openbaart als zy begint te rypen, bestaande eigenlyk uit roode of geele Korrels, zynde de geele van grootte als een kleene Koffyboon, welke troswyze zeer dicht en vast in malkander groeijen. Deeze Vrucht nog groen zynde, wordt dikwyls van de Indiaanen tot Spyze op het Vuut

gebraaden, waar door een merkelyk mindere Inoogsting geschiedt. Men maakt ook van het Meel, met een weinig Suiker, Brooden, die zy in in Bladen bewinden en in een Pot vol Water te Vuur zetten, om ze gaar te kooken, geevende aan dezelven de naam van *Canti* of *Makinde*.

Het Gewas van de *Jammes* of *Ignames*, dat een zeer gemeen Voedsel der Slaaven is, kruipt met ranken langs den Grond, doch een Boom of Staak vindende, hecht het zich daaraan, gelyk de Klimop; de Bladen zyn van een hertvormige gedaante, donker groen, welke verdorren zo ras de Vrucht ryp is; de Bloesem bestaat uit kleine ronde Bloemen eenigszins gelykende naar een Klokje, in 't midden derzelven vindt men het Ovarium of Eiernest, bevattende eenige zwarte Zaaden; zynde de Vrucht wit, meelig, en van Smaak als een Bietwortel. De Jammes die eigenlyk de Wortelen der Plant zyn, hebben een dunne, ongelyke Schil, bezet met donker roode of zwartachtige Vezeltjes. Dezelven worden in Vaten gepakt, of in een Pakhuis op een drooge plaats gelegd, en kunnen een geheel jaar goed blyven. Men teelt deeze Plant (die door gantsch America gemeen is) uit Stukken, die zy drie of vier Voet van elkander inleggen; doch deeze vereischen een goeden en vetten Grond, wanneerze van tachtig tot honderd Pond zwaar worden. Men vindt 'er noch *Guineesche Jammes*, waar van de Wortelen veel geeler zyn en zwaarer vallen. Onder de Jammes wordt ook geteld een zeker soort van *Boks*-Jammes, gemeenlyk *Macoene* genaamd, onderscheiden in roode en witte; dezelven groeijen mede aan ranken langs den Grond als Aardappelen, en weegen zelven boven de twee of drie Pond. Voorts heeft men 'er *Pattates* of *Aard-Appelen*, van driederlei soort, de witte, roode en geele, van verschillende grootte, gelyk de onzen, en meest zoet van Smaak; zynde een gewoon Voedsel der Negers en Indiaanen. Van de roode Patattes wordt, gelyk gezegd is, door de Indiaanen een Drank gemaakt, *Maby* genaamd.

Ook is 'er de Vrucht *Marquisade* of *Passiebloem*, groeijende aan een rank; daar zyn verscheidene soorten van, de purperen of gemeene, *Cimito* genaamd, de geele en roode, gelyk by ons welke ook dezelve Vruchten draagen. De Cimito is de grootste Vrucht geel van Kleur: de anderen vallen kleiner, ligt groen met donker groene streepen, zeer aangenaam

Reuk, zynde niet grooter dan een Mans Vuist, van gedaante eirond, van binnen vol kleine gesprenkelde Zaadjes bedekt met een slymig Vleesch, van Smaak zoet rynsch en zeer lekker. Een andere soort die men *Granadilles* of *Engelsche Marquisaad* noemt, is van gedaante als een Meloen, doch wat platachtiger, zynde aangenaamer van Smaak dan de voorgaande. Van dezelve maakt men Berceaus tegen Latten aangelegd, om door de groote Bladen Schaduw' te geeven.

Van de zoo zeer bekende als kostelyke *Ananas*, die onder de Aard- of Plantvruchten, zoo daar als elders de Kroonspant, breedvoerig te spreeken, zou overtollig zyn. Alleen zal ik aanmerken, dat men daar van verscheidenerlei soorten vindt, naamelyk de *Gemeene* en hier bekende Ananas, de *Boks* of *Corre Corre* en de *Suikerbroods-Ananas* als mede de zwarte Ananas. De gemeene Ananassen zyn roode, geele en zwarte met dit onderscheid, dat de roode veel grooter van Stuk en de beste zyn, en dat derzelver Kroonen hooger, en de Bladen en Kroon zwaarer, en bruiner van Kleur vallen. De Boks of Corre Corre zyn kleiner van Plant en Stuk, de Bladen en Kroon groen en wit ook wel met rood gestreept; de Vrucht is van buiten donker rooze rood en van binnen zeer wit, zynde veel aangenaamer dan de voorgenoemden. De Suikerbroods-Ananas dus genaamd naar de gedaante van derzelver Vrucht, als zynde onder wyd en boven zeer spits loopende, valt zeer groot van Plant, Vrucht en Kroon; en wordt aldaar, vooral in de Fransche en Engelsche Eilanden, veel gevonden.

De *Hatty, Sanie, Piment* of *Spaansche Peper* is mede by ons genoegsaam bekend, wordende door de Indiaanen en Slaaven in meest alle hunne Spyzen gebruikt. Zy groeit aan een Plant, met Bladen byna als die van het Capsicum; zynde de Bloessem wit met geele stippen, waar uit de Vrucht voortkomt, welke eerst groen is, en ryp wordende geel of rood, sommigen rond, anderen langwerpig en krom gebogen, van binnen vol met witte Kerntjes. Van deeze Vrucht zyn wel honderderlei soorten, waar onder de *Boucremanny*, van wegens derzelver kracht, uitblinkt, zynde groot en langwerpig van Vrucht, zeer hoog rood van Kleur naar het purper trekkende: dezelve wordt met goed gevolg van de Slaaven voor de

Waterzucht gebruikt: men neemt doorgaands een hand vol van die Peper, en na ze opengespouwen te hebben, zet menze op een Keldervlesch met Genever eenige Dagen te trekken, waarna 's morgens een Kelk vol van dat aftreksel wordt in gegeeven.

De *Teyer* is een Plant, groeijende wel drie of vier Voeten hoog; zy schiet drie of vier Bladen uit, van een hartsvormige gedaante, ter grootte van drie of vier Voeten, zacht in 't aanraaken, doch taai. De uitspruitsels aan de Wortels worden door de Blanken, en de Stam, die wel twintig of vyf en- twintig Ponden weegt, door de Negers gegeeten. Om den Stam tot Spyze te bereiden, wordt dezelve geschild, en tweemaal gekookt om de wrangheid 'er af te krygen; en is, dus gegeeten zynde, een voornaam Voedsel voor de Slaaven. Van de zelfde soort is 'er nog een kleiner, *Malangas* of kleine Teyer onder de Slaaven genoemd, 'er uitziende als de uitspruitsels van de groote Teyer: men heeft roode en witte, welke even eens gebruikt worden; en de jonge Bladen van dezelven gebruikt men als Spinasie.

De *Akonipjes* of *Pinjes* is de Vrucht van een Plant welke naaulyks een Voet hoog uit den Grond schiet: uit haare Steng spruiten verscheidene ruige Telgjes, van een roode Kleur, en versierd met kleine Bladen als van den Steenklaver; vermids deeze Steng zeer zwak is, liggen de Vruchten meestal aan den Voet van den Wortel, aan welkers uitschietende Vezelen zy zich vast hechten. De Vrucht, die beslooten is in een Schil van twaalf tot agttien Lynen lang en van vier tot zes Lynen over 't kruis breed, is van gedaante als een Olyf, en bevat twee of drie Pitten bedekt met een blank, glad en blinkend Schilletje rood van Kleur als de Vrucht nog vast zit, maar geplukt zynde, en droog wordende geel, welk Schilletje zo bytende is, dat de Lippen daarvan geraakt wordende barsten; en de Huid daar mede belegd vervelt, tot welk einde het van de meeste Inlandsche Vrouwen dikwyls gebezigd wordt. Deeze Vruchten hebben, raauw gegeeten zynde, veelal den smaak van een Eikel, maar gebraaden wordende den Reuk en Smaak van Amandelen. Behalve de *Komkommers* en *Watermeloenen*, die in 't Vaderland zeer bekend zyn, heeft men 'er een soort van Meloenen, *Spaansch Spek* geheeten, en *roode Zuuring*: voorts meest alle

Europische Tuingewassen, uitgezonderd Bloemkool en Boereboonen, die 'er niet wel kunnen geteeld worden.

Van meer belang, en het geen nevens de Koffy, wel de voornaamste Inkomsten geeft, is het *Suiker Riet*, zynde een Gewas eigen aan Zuid-America en de Oostindiën. Het zelve is byna van gedaante als ons gemeene Riet dat men aan de Slooten en Moerassen vindt; het Merg is vervuld met een Sap, ongelyk zoeter en menigvuldiger, onderscheiden nogthans naar maate der deugdzaamheid van den Grond waarin het groeit, van het Klimaat, van den tyd dat men het snydt, en van deszelfs Ouderdom; van al het welke ook haare dikte, grootte, en deugd der Suiker afhangd. Het Blad van dit Riet, is lang en smal, en heeft in 't midden maar een Spier of Ader, welke buigzaam is zo lang het Blad groen blyft, doch verdord zynde broos, aan weêrskanten scherp en snydende, bezet met zeer kleine spitse Tandjes. Deeze Blade groeijen gemeenlyk aan de bovenste leden van het Riet daar het ophoudt te wassen, en vallen, naar maate dat het in hoogte toeneemt, van onderen weder af. Het Riet, welkers rypheid bespeurd wordt als het van boven maar zeven of acht Bladen by elkander heeft, bestaat uit verscheidene Leden, waar van de kwasten hard zyn, schoon, in 't midden met een opening daar het Voedsel doortrekt, en gevuld met dezelve sponzige stoffe als het Riet, maar wat dikker, harder, en ook hooger van Kleur. De grootte deezer Leden is verschillende; de grootsten zyn de beste, en leveren, om dat zy de minste kwasten hebben, de meeste Suiker uit. Bovendien moet het Riet maar zeven of acht Voeten hoog, ruim een Duim dik, geel van Kleur, de Schors droog, glad, broos en zwaar, het Merg ligt graauw eenigszins naar het bruine, en het Sap zoet en blinkend zyn. Om het te teelen, is een ligte, hooge Grond, taamelyk vochtig, en van alle kanten bloot gesteld aan de Zonneschyn, de verkiezelykste, wyl het in vette Aarde te weelig opschiet. Dit Suyker-Riet, omtrent agt Maanden oud zynde, schiet aan den Top, tegen den Regentyd, een Lot of Pyl uit, ter dikte van een Pypesteel, byna drie Voeten hoog, versierd met één Bloem, zynde eigenlyk een Bos van kleine Draaden, aan het einde bezet met een graauw witachtig Dons, dewelke zich openende, een soort van Kwast, ter lengte van een Duim of vyf

vertoont. Deeze Bloessem duurt byna drie Weeken, waar na het uitgeschootene Lot verdroogt en afvalt, en het Riet haare groeijing staakt. Indien het dan, na verloop van een Maand of twee, niet wordt afgesneden, verdort het Riet insgelyks, en valt ter Aarde, daar het weder Wortelen schiet.

Het Riet moet niet gemaalen worden als het den Pyl schiet; dewyl het zoet van den Rietstok dan in den Pyl trekt; doch de Pyl verdroogende krygt het Riet zyne voorige zoetigheid en is bekwaam om gemaalen te worden.

Ik zal my niet ophouden met een beschryving te maaken van de voortteeling en behandeling van de Suiker, Koffy en Katoen, noch ook van de aanlegging der Plantagiën: wyl dit by verscheidene Autheuren zeer uitvoerig en naaukeurig is beschreeven, maar den nieuwsgierigen Leezer na dezelven wyzen.

De *Indigo* is een Plant groeijende twee Voeten hoog, en zoude mogelyk hoger opwassen, indien zy niet afgesneeden wierd. Zy verdeelt zich zo ras als zy uit den Grond komt, in verscheidene knobbelige Struiken, voorzien met kleine Looten, welke vier of vyf en tot tien paar Bladen hebben, doch aan het einde maar één alleen. Deeze Bladen zyn eirond, eenigszins puntig, effen, taai, vleezig en zacht, van boven donker groen, van onder bleeker en als verzilverd. De Looten draagen kleine rondachtige Bloemen, veel gelykende naar de Brem, maar kleiner, bevattende niervormige Zaadjes, ter grootte van het Raapzaad, van een donker bruine Kleur. De Indigo Plant vereischt een goeden en vetten Grond, die vlak is, maar niet te droog; zy heeft veel Voedsel noodig, en dient dierhalve wel alleen te staan, en zuiver van Onkruid gehouden te worden. In twee Maanden komt zy tot rypheid, en dan is het de tyd, haar te laaten afsnyden, dewyl zy anders Bloemen schiet en de Bladen harder worden, waardoor die Verwstoffe in waarde en quantiteit zoude verminderen. Het gebruik, en de prys deezer Verwstoffe is in Europa genoeg bekend, om de aankweeking daar van aan te pryzen, welke de Ingezetenen van de Berbice geheel verwaarloosd hebben, schoon dezelve daar, wel behandeld zynde, groote winsten zoude kunnen aanbrengen.

Ten opzigte van de *Tabak* zal ik niet breedvoerig spreeken, om dat die zo in gedaante, gebruik, als behandeling te wel bekend is; de bereiding daar van wordt hier mede verzuimd, welke anders in acht genoomen zeer wel zoude slaagen. Hedendaags wordtze alleen door de Indiaanen en Negers aangekweekt, tot hun gebruik.

Om by de Planten te blyven, zal ik nog gewag maaken van de *Vanillo* of *Banilles* gelyk men ze gemeenlyk noemt, een Drogerye zeer geacht wegens haare kragt en Reuk, en van welke men gebruik maakt om een Geur te geeven aan de Chocolade; weshalve zy tot een hoogen prys verkocht wordt, en dus groote voordeelen aan de Planters zou kunnen toebrengen, by aldien zy zich op de teeling daar van meer toeleiden. Het is een Peulvrucht of Haauw, van vyf tot zeven Duimen lang, vyf Lynen breed, en twee Lynen dik, veel gelykende naar onze Sny- of Klimboonen; in 't eerst schoon groen, maar ryper wordende geelachtig, en volkomen bruin als zy droog is, gevuld met kleine ronde Zaadjes, die in 't begin rood en zonder Reuk zyn, doch naderhand zwart worden, en van een verheven Geur. De Plant, daar zy aan groeit, slingert zich als Klimop-Ranken om de Boomen, en tiert best in de Schaduwe en dichte Bosschen dewyl de sterke Zonnestraalen haar verbranden en uitdroogen. Haare Bloem, die zo groot als een Erwt is, bestaat uit vyf geele Bladen langwerpig gevlamd en in 't midden iets uitgesneeden, tusschen ieder van welke men onder aan het Honigblaadje vindt, dat een geknobbeld Buisje is, met een in tweeën gespleeten mond, welkers bovenlipje in driën gedeeld het kortste is, en de onderste in een spitse punt uitloopt; zynde de Helmstyltjes twee in getal, zeer kort, en op het Stampertje vast gehecht; de Helmtjes worden gedekt door het onderste Lipje van het Honigblad; het Stampertje is zeer kort van het bovenste Lipje van het Honigblaadje aangegroeid: de Eierstok grooter wordende verandert in een Boom of Haauw, welke, als menze aan de Steng laat droogen, aan het einde open gaat, en men ziet de zwarte Zaadjes eenigszins vochtig en Olyachtig, strekkende tot Voedsel van de Vogelen, schoon zy de Dop van den Boon laaten hangen. De Spanjaards plukken de Vanillo als ze geelachtig wordt en zich wil openen, wanneer zy dezelve geduurende twee of drie Dagen te

zweeten liggen en vervolgens in de Zon laaten droogen. Zy maakenze dikwyls tusschen de Vingeren plat, en, na dezelve met Palma Christi-Oly besmeert te hebben, verkoopenze by Bosjes in wilde Bananas Bladen bewonden. Deeze Plant wordt meest uit Looten voort geteeld: de Indiaanen plukken dezelve als zy geelachtig word, rygen ze aan een Draad, en hangenze in den Wind te droogen. Men heeft 'er ook de *Gember*, zynde de Wortel van een Plant, welke redelyk dik opwast, ter hoogte van twee Voeten, met lange, smalle en zachte Bladen, die by paaren aan weêrskanten van de Steng komen, in 't begin van een levendig groene Kleur, en vervolgens geelachtig, verdorrende te eenemaal zo ras de Wortel ryp is. Deeze Wortels zyn plat, breed en van verschillende gedaante, waaromze de naam draagen van Klaauwtjes; zeer knobbelig met veele uitwassen; zy groeijen niet diep in den Grond, zelfs dikwyls daar buiten of boven op, en geheel ontbloot van Aarde: sommigen zyn zo breed als de palm van een Hand, en wel een Duim dik; derzelver Schil of Bast is dun, en van een Vleeskleur terwyl zy nog groeijen, maar graauw alsze droog zyn; het binnenste is wit, doorsneeden met Adertjes die uit de Steng voortkomen, welke Adertjes met een veel scherper Sap dan de Wortel vervuld zyn. Het bekwaamste Saizoen, tot de planting, is de Regentyd: wordende de Plant aangekweekt uit stukken van den Wortel, welke een goede doch lichte Grond vereischen, en men met drie of vier Vingeren Aarde bedekt.

Negende hoofdstuk.
Beschryving der wilde Boomen, Heesters en Planten.

Men vindt in dit Waerelddeel, gelyk men kan denken, nog een menigte van andere Vruchtboomen, Heesters enz:, dewelke allen te beschryven ons oogmerk zoude te buiten gaan. Dus gaa ik over tot de wilde Boomen, welke, in die Luchtstreek, mede zeer overvloedig zyn,

en waar van sommigen, zeer weelig en tot een ongemeene hoogte groeijen, 't geheele Jaar door, voorzien met Bladen, waar door zy een schoon en verrukkend Gezigt geeven.

Men diene vooraf te weeten, dat wy door wilde Boomen verstaan die geenen welke overal in de Bosschen gevonden, en niet door de Inwooners, aangekweekt en voortgeteeld worden; en welker Vruchten ook niet tot gewoon en dagelyks Voedsel van de Menschen dienen (hoewel sommigen door de Indiaanen gegeeten worden): en voorts, welke van die Boomen tot Brand- en Timmerhout bekwaam zyn. Wy zullen eenigen der voornaamsten en nuttigsten beschryven: want 'er een een oneindig getal gevonden worden, waar van de Aart en Deugden, ja zelfs de Naamen ons onbekend zyn.

De *Palmietboom* heeft een Wortel van een middelmaatige dikte, doch wordt, op een wonderbaarlyke wyze, onderschraagd door een groote menigte van kleine Vezelworteltjes, welke als een Bol of Klomp onder aan den Stam groeijen, en aan denzelven het noodige Voedsel verschaffen. De Stam groeit recht op hooger dan dertig Voeten, en is glad zonder Takken of Bladen, doch in Leden verdeelt. In deszelfs Top ontspruiten Bladen, veel gelykende naar een bos Vederen, zeven of acht Voeten lang; twyfelachtig is het, of menze Bladen of Takken moet noemen, wegens haar gelykenis naar lange Steelen versierd met Bladen zeer dicht in malkander, hebbende van onder byna twee Duimen breedte smal afloopende, en in 't midden een Steel, zynde sterk en, buigsaam, boven van een helder groene Kleur, doch onder bleekachtiger. De Top tot een aangenaam Voedsel verstrekkende, wordt twee of derdhalve Voet onder de plaats daar de Bladen uitspruiten, afgekapt; de buitenste Schil daar afgetrokken zynde, vindt men het Pit of Merg, dat eigenlyk het beginsel is der jonge Bladen, die, eer zy te voorschyn komen, in malkanderen zyn gevouwen en wel naar een Waayer gelyken, zeer wit en teder, van Smaak als Bloemkool, wordende ook *Palmietkool* genoemd. In den Stam deezes Booms, om vergekapt zynde, groeijen een soort van Wurmen, twee Duimen lang en een Duim dik, wit van Kleur met den Kop zwart. Deeze Wurmen aan Houten Speetjes, of in de Pan gebraaden,

worden voor een lekkere Spyze gehouden. Behalve het Voedsel dat deeze Boom uitlevert, verstrekt hy tot verscheidene noodwendigheden: en met de Bladen bedekt men de Huizen. Ook tapt men uit denzelven, door een gat in den Stam geboord, een soort van Palm-Wyn.

De *Tourou*-Boom (of Pruim) is mede een soort van Palmietboom, en groeit tot een maatige hoogte; de Stam wordt zelden zes Duim over het kruis dik, en heeft een bruine ongelyke Schors; het Hout is grys met grove en gemengelde Vezels. De Bladen zyn byna rond, dik en van een geelachtig groene Kleur. De Bloem vertoont zich in 't begin als kleine groene Knopjes, en is voorzien met geele Hairtjes, die kleine witte Bladen voortbrengen, zonder Reuk: uit deeze Bladen komt de Vrucht voort, welke eirond is, bekleed met een gladde Schil zwartachtig van Kleur, doch geopend zynde violet of wit naar de soort van Vrucht. Deeze Vrucht wordt in laauw Water gelegd, wanneer de buitenste Schil openberst en 'er gemakkelyk af gaat: haar Vleesch is wit, en kleeft zo sterk aan het Pit dat in 't midden is, dat men het 'er moet afzuigen, zynde niet zeer aangenaam en laf van Smaak. Van deeze Vrucht wordt mede een Drank gemaakt; als men het Vleesch van den Noot afstampt of kneust, en dan wat Water en Suiker daar by mengt, wanneer deeze Drank een Kleur als Chocolaat krygt, en tevens tot een Geneesmiddel voor den Buikloop en Bloedgang gehouden wordt, waar toe die meest in gebruik is: het Pit of Kern fyn gestooten en met Oranje-Water en een weinig Suiker gemengd, maakt mede een welsmaakenden Drank, en doet dezelfde uitwerking.

De *Manikole*-Boomen verschillen van den Tourou-Boom daar in, dat zy niet zo groot van Blad zyn, en de Vrucht kleiner en rond is, welke op dezelfde wyze behandeld en gebruikt wordt: met de Bladen van deeze Boomen worden de Huizen gedekt; en de Stam, gespleeten zynde, dient tot Beschotten van Moestuinen en Huizen.

De *Iet*-Appelboom is mede een soort van Palmietboom, doch dikker van Stam en van een gemeene hoogte, zynde het Blad, dat wel vyf Voeten lang en een Voet breed is, byna als van een Bananas, ligt van Kleur. De Vruchten zyn trossen van Appelen, van gedaante als een Pyn-Appel, en ter groote van een Mans Vuist. Ryp zynde, vallen zy af, wanneer men

dezelven in Water legt, om 'er de Schil af te wryven; zy zyn zeer rynsch van Smaak en een lekker en gezond Voedsel. Men vindt in de Vrucht geen Klokhuis maar in plaats daar van één grooten Steen; om welken ter dikte van een Ryksdaaler, een zeker geelachtig Vleesch ligt, het welk 'er afgeschraapt en met Water gemengd en gekneed zynde, een frisschen en gezonden Drank maakt, welke in heete Ziektes gebruikt wordt, kunnende na een Uur of twee gestaan te hebben, gedronken worden, doch de Indiaanen en Slaaven laaten het niet zakken maar gebruiken het terstond. Van de jonge Bladen die eerst uitschieten en nog niet open zyn, wordt door de Indiaanen Touw gemaakt; als zy dezelve in verscheidene dunne Draaden splyten, welk Touw zy in malkander twynen en vervolgens tot Hamakken bezigen. Van zeker Blad deezes Booms, dat onder aan de trossen der Vruchten groeit, maaken de *Warouwsche* Vrouwen, na dat zy het zelve gedroogd en zacht gewreeven hebben, een soort van Deksel, om hunne Schaamte te bedekken; by de onzen bekend onder den bynaam van *Patroontassen*.

Onder het zelfde geslacht behoort mede de *Cokerietboom*, zynde van dezelfde gedaante en grootte, en met dergelyke Bladen versierd. Dezelve wordt uit de Kleur van het Hout verdeelt in twee soorten, naamelyk in het Mannetje dat rood, en in het Wyfje dat witachtig van Kleur is. De Bast is omtrent een half Duim dik, en zeer aan de Wurmen onderhevig. Het Spint is witachtig en niet zeer goed; maar het Hart van langen duur, mits onder Dak zynde. Dit Hout kan nooit glad bewerkt worden, om dat de Vezelen, die het bedekken, zich ligtelyk opheffen. Deeze Boom brengt boven aan den Top eenige trossen voort, bezet met kleine Stekels; waar in piramidaale Vruchten ruim zo groot als een Walnoot, en en in ieder tros meer als honderd Vruchten even als Druiven trossen gevonden worden: de rype Noot is bekleed met een vuilachtig geel Vel, het welk 'er afgenoomen zynde een vetachtig Vleesch vertoont, waar onder men een harden Steen vindt die een witte Pit bedekt: dit Vleesch is laf zoet van Smaak doch zeer gezond. Van alle deeze Boomen wordt de Kern als Kool gekookt en gegeeten.

Onder de Palmietboomen die men de *Doornachtige* noemt, worden

geteld de *Acoujourouboomen*: deeze Boomen onderscheiden zich mede uit de hoedanigheid des Houts in twee soorten, naamelyk in het Mannetje dat harder, en in het Wyfje dat zachter en bleeker van Kleur is; beide soorten groeijen tot een redelyke hoogte, zynde van onder tot boven bedekt met Stekels van een Vinger lang, gelyk mede de Steelen en Bladen. Het Hout is zeer dicht met kleine Vezels, ligt geel van Kleur; het Spint, dat gering is, kan naaulyks van het Hart onderscheiden worden; de Bast is grys. De Bladen zyn Ovaal en aan de randen gekurven, van een bleek groene Kleur; als men dezelven in de handen wryft geevenze een aangenaamen Reuk. De Vrucht komt aan trossen, groeijende wel drie honderd byeen ter grootte van een Abricoos: onryp zynde is zy groen, doch als 'er eenigen van de tros beginnen te vallen, stooten of snyden de Indiaanen die af, en laaten dezelven een of twee Dagen in Huis liggen, wanneer zy een Oranje Kleur als onze Chinaas-Appelen krygen. De rype Vrucht is, onder de Schil die men 'er afsnydt, Oranje geel, en heeft in 't midden een grooten Noot even als dien van de Cokeriet: het Vleesch is zeer vet, Olyachtig en aangenaam van Smaak als men het op een Boterham eet. Uit deeze Vrucht wordt een zeer zoete en aangenaame Oly geperst, doch die schielyk sterk wordt. Een andere Boom de *Aware* genaamd is van dezelfde soort, en verschilt niet van de Acoujourou, behalve dat hy een grooter Vrucht draagt, die Oranje geel aan de Boom groeit eer zy kan geplukt worden; ryp zynde begraaft men dezelve onder den Asch om zacht te worden: zy is laf zoet en zeer vettig van Smaak: men perst 'er ook een Oly uit. Van de jonge Bladen, eer zy open zyn, maaken de Indiaanen *Waayers*, onder de Arowakken genaamd *Worri Worri*.

De *Parepe*-Boom is mede van dit soort: deeze brengt tweederlei Vruchten voort, een zonder en een met een Steen: de eerste soort is de kleinste, zynde van gedaante en grootte als een Hazelnoot, groen van Kleur van buiten en van binnen ligt Sroo geel; dezelve wordt gekookt en geschild, en met Boter even als Aardakers gegeeten, zynde van een aangenaamen bitteren Smaak: die met een Steen zyn de grootste ter grootte van een Stuiter, rood van Kleur, doch van denzelfden Smaak.

De Stekels, waar mede alle deeze Boomen bezet zyn, zyn vergiftig:

want een Splinter of gedeelte van dezelven in de Wond blyvende, veroorzaakt pynlyke en gevaarlyke Verzweeringen. Van de voornoemde Doornachtige soorten zo wel als de anderen wordt de Kool insgelyks gegeeten.

De *Latanus* is ook een soort van Palmietboom, groeijende met een rechten Stam zeer hoog. De Schors is ruuw en robbelig, de Takken zyn groen en glad zonder kwasten, zeer buigzaam en drie of vier Voeten lang, aan ieder Boom tusschen de vyftien en veertig uitschietende. Aan den Top komt een samengevouwen Blad dat, als het open gaat, zich uitspreidt in verscheidene punten gelyk Zonnestraalen. Van dit Blad maaken de Indiaanen hun Huisraad, Matrassen, Korven enz.; ook dient het tot dekking van de Hutten.

De *Plantain*- of *wilde Bananas*-Boom, wiens Bladen een schoone. Schaduwe maaken, hebbende drie Voet lengte en twee Voet breedte: schiet weelig op, en draagt, tien of twaalf Voet lang zynde, aan een Tak, die uit den Top spruit, een enkele tros Vruchten tusschen de veertig en vyftig Ponden zwaar, waar van 'er somtyds tot vyftig aan zyn, Deeze Vruchten zyn gezond en voedsaam; men eetze gebraaden op het Vuur; maar als men dezelven aan den Boom laat ryp worden zyn zy beter en smaaklyker, hoewel zwaarer om te verteeren: als de Indiaanen bemerken dat de Vrucht ryp is, kappen zy den Boom om.

De *Moura*-Boom groeit tot een ontzaglyke hoogte, en is somtyds zes Voet over het kruis dik; de Wortelen of Spooren, welke boven den Grond staan, zyn zo breed, dat men daar uit Schyven kan zaagen tot een Tafel voor twaalf Persoonen. Deeze Boom is recht van Stam, bedekt met een dunne gryze Bast, welke vast aan den Stam kleeft zo lang die in den Grond staat, doch 'er afvalt zo ras dezelve om ver gekapt is. Het Hout is rood en bruin, maar dicht aan het Hart met verscheidene gemengelde Kleuren, en heeft lange, fyne en sterke Vezelen; zynde het Spint, dat grysachtig is, weinig in deugd met het Hout verschillende. Dit Hout wordt tot Timmerhout 't beste geacht, dewyl het zo hard als Yzer is, en dus onvergankelyk. De Bladen zyn langwerpig, niet zeer groot, dun en van een ligt groene Kleur. De Vrucht is van maaksel als een Cachounoot,

doch veel grooter dan een Mans Hand, geel van Kleur, bedekt met een rosachtige Schil. Ryp zynde wordt zy van de Indiaanen uit de Bast genoomen, geraspt en onder hun Cassavebrood gemengd, schoon zy bitter van Smaak is.

De *Acowaysche*-Noot of *Savaryboom* groeit meest boven in de Rivieren, wel vyftig of zestig Voeten hoog en gemeenlyk zeer dik van Stam: hebbende een graauwe Schors, de Takken uitgespreid, en de Bladen als die van den Nooteboom, doch spitser van vooren. De Vrucht bestaat uit een niervormige Noot ter grootte van een Walnoot, onder byna van maaksel als een Castanje, doch boven holachtig plat, rosachtig van Kleur, van binnen met een witte Amandel van dezelfde gedaante met een dun Vliesje bekleed, Olyachtig van Smaak, en wordt geraspt ook tot Pudding gebruikt. Deeze Nooten zyn by twee of drie beslooten in een Beurs even als de Mamey-Vrucht, welke ryp zynde, openbarst en de Nooten laat vallen. De *Camacou*- of *Acowaysche-Muscaatnoot*, verschilt weinig in gedaante, van de Acowayschen Noot, doch heeft den Reuk en Smaak byna van den Oost-Indischen Muscaatnoot, en wordt als dezelve in de Spyzen gebruikt, zynde zeer goed voor den Rooden Loop: de Indiaanen plukkenze niet voor dat de Foely, maar mede deeze Nooten omkleed zyn, 'er af valt te gelyk met den Noot, welke dan door de Zon gedroogd ook af valt. Deeze Boom wordt gevonden boven in de Rivieren. Men vindt 'er ook groote *wilde Caneelboomen* de *Acowaysche Caneel* genaamd: doch niet aangekweekt wordende groeit de Boom te groot, en de Bast wordt te dik om in deugd by die van de Oostindiën te vergelyken.

De wilde *Acoujou*- of *Oboudi*-Boom is even als de tamme, doch groeit wel tien of twintig Voeten hooger, ook is de Vrucht donker rood, en veel zoeter; de Noot die aan deeze Vrucht zit, is vergiftig en doet de Tong en Lippen zwellen. Deeze Boom is zo gemeen, dat men 'er gantsche Bosschen van in Guiana vindt.

Men heeft 'er de *Dalie*- of *wilde Muscaatboom*, die in gedaante, Hout en Blad veel al met die der Molukkos overeenkomt; hebbende een Vrucht als de Muscaatnoot met een Fouly over zich, doch van weinig Reuk of Smaak. Van de Vrucht deezes Booms worden Kaarssen gemaakt: de

Noot wordt gestampt, gekookt en door een Cassave Pers of *Jouri* geperst boven Water, waarop het Vet aanstonds stold, van het welk, na behoorlyk gezuiverd en gesmolten te zyn, de Kaarssen worden gegooten, van Kleur als geel Wasch. De *wilde Vygboom* groeit redelyk hoog; het Hout en de Schors verschilt weinig met den tammen, maar het Blad gelykt naar dat van den Nooteboom, zynde sterk, glad, boven ligt groen doch onder bleeker. Deeze Boom is zeer Bladerryk zo dat hy een Lommer maakt daar zelfs de sterkste Zonnestraalen niet kunnen doordringen: de Vruchten zyn kleine Vygen eenigszins dikker als een Duiven-Ey, bekleed met een geele Schil, en worden, ryp zynde, alleen van de Vogelen gegeeten. Het Hout is zeer goed tot Beschotten en ander ligt werk dat geen sterker Hout vereischt: de Indiaanen maaken van het zelve Tafelborden en ander Keuken gereedschap, wyl het gemakkelyk is te snyden, en niet gaarn splyt.

Een Boom die men *Zandkoker* noemd, is een der schoonsten die men in die Landstreek ontmoet, en wordt, om de Schaduw', in Laanen geplant. Dezelve groeit met een rechten Stam tot een groote hoogte, hebbende een Vrucht rond en platachtig als een Cannetjes-Appel, diep geribd als een Canteloup, en ligt bruin van Kleur. In ieder Rib is een platte graauwe Zaadkorrel ter grootte van den nagel van een Duim: van deeze Vrucht, het zaad daar uitgenoomen zynde, maakt men Zandkokers. Het Zaad is een sterk Braakmiddel en zuiverend voor de Slaaven: het Sap van de Bladen zeer bytende.

De *Cawenalie*-Boomen zyn groot, hoog en recht van Stam, verspreidende hunne Takken niet eerder dan dat zy de hoogte van veertig en meer Voeten bereiken. De Bast is bruin van Kleur, maatig dik, geheel gekorven. Het Spint en het Hart onderscheiden zich naaulyks van elkander; zynde het Hout, dat wel gezaagd kan worden, doch beter is tot Timmer dan tot Schrynwerk, van een donker roode Kleur, welke verschiet naar maate het Hout droog wordt: dit Hout is gevuld met een bitter Olyachtig Sap, dat het voor de Wurmen beveiligd. De Bladen zyn langwerpig, puntig uitloopende; de Bloessem bestaat uit trossen met kleine roodachtige Bloemen, waar uit een Vrucht voortkomt.

De *Semiri*- of *Locus*-Boom wordt veel gebruikt tot Rollen in de Suikermolens, en om Bruggen van te maaken. Onder aan den Stam by de Wortel geeft hy veel Gom, welke brandt als Zwavel. Deeze Boom brengt een Vrucht voort, die in een rosachtige langwerpige Beurs ter grootte van drie of vier Duim beslooten is, en welke in zich bevat twee of drie Zaaden omkleed met een zoetachtige stof, eenigszins draadig, zeer laf van Smaak en getrokken by de Inlanders en Slaaven.

De *Boerewey*- of *Bouletri*-Boom groeit ter hoogte van veertig en meer Voeten, alvoorens hy Takken uitschiet, doch wordt zelden over de drie Voeten dik: hy heeft een bruine, taamelyke dikke en gekurven Schors, gevuld met een bittere Oly of gomachtig kleevend Sap, waar door het Hout voor de Wurmen bevryd wordt; de Bladen zyn byna als die van den Laurierboom ovaal rond, puntig uitloopende, welke aan paaren komen. Het Hout is roodachtig als Mahogny-Hout, zwaar en dicht, en wordt tot Gebouwen, Suikermolens enz. gebezigd. De Bloessem komt by bosjes, roodachtig van Kleur; en de Vrucht bestaat in een geelachtige Appel van gedaante als een Pruim, zoet van Smaak, doch als men te veel daar van eet veroorzaakt zy den Bloedloop: in 't midden van de Vrucht zit een wit steenachtig Pit.

De *Diterma*-Boom is groot, hoog en recht van Stam, spreidende zyne Takken boven als een Kroon uit. Het Hout dat donker bruin van Kleur is, is goed tot Timmerhout vooral voor Vaartuigen, en kan ook dienen tot Schrynwerkers Hout.

Onder het Timmerhout behooren ook de *Cederboomen*, die zeer veel verschillen van de Cederen des Libanons in hunne geheele gedaante en byzonderlyk in opzigte der Bladen. Men telt hier van drie soorten, naamelyk twee die eenigszins roodachtig in geslachten gezegd worden onderscheiden te zyn, Mannelyke die rooder en harder van Hout, en Vrouwelyke die Sponsachtiger en weeker zyn; en de derde soort de *Simarouba* of *witte* Ceder. Dezelven groeijen op een hoogen zandigen Grond tot een zeer groote hoogte, en dikwys wel drie Voeten over het kruis dik, spreidende hunne Wortels en Takken wyd uit. De Schors is dik, ongelyk, robbelig en vast aan den Stam gehecht, graauwachtig van Kleur. Aan het Hout,

dat lieflyk ruikt en, wegens zyne bitterheid, aan geen Houtluizen, of verrotting, onderhevig is, wordt weinig Spint gevonden, zynde het buitenste alleenlyk iets ligter dan het Hart. De Bladen als bosjes dicht by elkander zittende zyn klein, langwerpig, smal, buigzaam en aan de eindes omkrullende, veel gelykende naar een Persikblad, ligt groen van Kleur: in de hand gewreeven wordende geeven zy geen onaangenaamen Geur.

Van de roode en witte Ceders worden Planken gezaagd, welke tot Deuren, Beschotten en Lystwerk kunnen dienen; de witte Ceder geeft geen Harst, maar bewerkt wordende vindt men daar in Holligheden vol van een zekere Gom, welker Reuk zeer zacht en aangenaam is; de Bast deezes laastgenoemde Booms wordt gebruikt om den Buikloop en Bloedgang te stoppen, het zy in Poeyers, of op Wyn getrokken.

Het Hout van de *Walaba*-Boom is veel fraajer om tot Draaiwerk te gebruiken dan voor Timmerhout, schoon het tot Balken en Suikervaten gebezigd wordt. Deeze Boom groeit tot een maatige hoogte, hebbende den Stam recht doch dun. Het Spint is witachtig, en het Hart grys of bruin doormengd met Streepen van verschillende Kleuren, zeer zwaar en bezet met fyne Vezelen.

Het *Yzerhout* dus genaamd van wegen zyne hardheid en zwaarte, het welke, in het Water gelegd, naar den Grond zinkt, en een levendige roode Kleur heeft, is het Hout van een' Boom versierd met scherpeindigende Bladen, en tweemaal 's Jaars bloeiende. De Bloessem is van een Violet Kleur, waar uit een Vrucht komt veel gelykende naar een Kriek, doch donker zwart van verwe. Het *Letterhout* is een groote Boom, die meest uit Spint bestaat: dewyl men, om een Stuk een Duim of drie over het kruis dik te krygen, een Boom ten minste van vier Voet over de middellyn moet omkappen. Dus is het Letterhout eigenlyk het Hart van den Boom, en het ontleent zyn' naam van de Vlakken die zich opdoen als het zelve bewerkt is. Men wil, dat deeze Boom alleen aan Guiana zou eigen zyn. Behalve het *Violet*-Hout, dat warm in de hand gewreeven een Reuk als Violet geeft; is 'er de *Ebbenhout*-Boom, die redelyk hoog groeit en veele Takken heeft, met langwerpige en ovaale Bladen, byna van maaksel als die van den Lysterbessenboom, doch niet zo getakt noch zo puntig

uitloopende, helder groen van Kleur. De Bloemen die aan trossen zitten, zyn geel en wit, zeer aangenaam van Reuk; en de Vrucht is een Houw of Peul, waar in niervormige Zaaden. Men onderscheidt dit Hout in wit en zwart, het laatste is zwaar en dicht, maar het witte wat draadachtiger, en bewerkt zynde, van een Citroen geele Kleur. Echter vallen deeze Boomen zo goed niet als die op het Eiland Mauritius, in Africa, groeijen. Ook heeft men 'er tweederlei soort van *Purperhout*-Boomen, naamelyk de *Courberelle* of *Canawatepi* en de *Bascouriaar*. Deeze groeijen tot een verbaazende hoogte en dikte, met fyne puntachtige Bladen als die van den Wilgeboom, doch breeder. De eerste soort wordt veel gebruikt tot Schrynwerk: maar de tweede tot Tanden, Rollen en Bruggen van Suikermolens, als zynde het hardste; van de Schors maaken de Acowayen hunne Corjaars, waar mede zy van boven de Vallen af koomen.

De *Crabboom* heeft Bladen van ruim drie Duim lang en van onder byna zo breed, die aan de eindes spits en in tweeën verdeeld zyn. Hy draagt kleine blaauwachtige Bloemen, waar uit de Vrucht voortkomt, welke bestaat in een Bolster of Noot ter grootte van een Kastanje. Uit de Vrucht, wier Schil door rypheid barst, komen acht of tien Amandelen, welke jaarlyks door de Slaaven vergaderd, gekookt, en ter verrotting op een hoop gelegd, voorts gestampt en uitgeperst worden, wanneer men 'er een Oly van krygt. Deeze Oly is een schoone brand, en wordt gebruikt voor de Wormen, Schurft en allerlei Uitslag, als mede voor Jichtige pynen, ook smeeren de Indiaanen 'er zich mede om het Hair zwart te krygen. Het Hout is hoog rood, broos, en vol Sap, zeer bekwaam, tot Timmerhout: de Bast wordt gebruikt tot Leertouwen, en om Netten en Linnen te taanen.

De *Sewejou*-Boom groeit niet hooger dan een Peereboom, bedekt met een witte Bast, waar in een scherp Vocht is: de Vrucht is een Noot, zo groot als een Kanstanje, die de Indiaanen, doorsplyten, wanneer zy hen dient om Bellen van te maaken, welke zy om de Beenen binden, om in hunne Dansfeesten te gebruiken: 't is om den Noot derhalve dat zy deezen Boom aankweeken. Anders is deeze Vrucht een doodlyk vergift voor Menschen en Beesten.

Het *Pokhout* of *Lignum Sanctium* is van een Boom welke taamelyk

hoog en recht groeit, en zeer hard: Wat gebruik van het zelve en van de Schors in de Medicynen wordt gemaakt, is genoegsaam bekend. De *Groenharts*-Boom, *Cipiri* genaamd, is groot en zwaar, en heeft Bladen als de Willige, doch grooter, groen van Kleur. Men onderscheidtze in geele en zwarte: zy zyn zeer goed tot Timmerhout. Het Hout van een Boom die men *Cacaralli* noemt, is zeer hard, doch in de opene Lucht staande zeer geneegen om te splyten, waarom het meest om binnens huis te timmeren gebruikt wordt.

De *Bylhout*- of *Barataballi*-Boom is groot en hoog, graauw van Bast; het Hout is wit naar 't geele trekkende, en wordt tot Bylen, Riemen en Scheppers gebezigd; de Bladen zyn klein, langwerpig en puntig, van een donker groene Kleur gelyk ook de Vrucht is. De Vrucht is van grootte als een Renet-Appel, welke opengebrooken zynde, een Vleesachtig Merg uitlevert, zoet van Smaak, bevattende ten hoogsten vier zwarte Pitten van boven met een wit puntje, van maaksel als een Paardeboon, doch wet zo groot, die men voor gevaarlyk houdt.

Men heeft 'er driederlei soort van *Mangles* Boomen, by ons *Mangrove* of Duizendbeenen en by de Indiaanen *Courouda* genaamd, de zwarte roode en witte. De zwarte Mangrove groeit altyd aan den Zeekant of op de Boorden der Rivieren: zyn Schors, die tot Leertouwen gebruikt wordt, is zeer bruin, glad en buigsaam nog groen zynde, ter dikte van een Schelling; het Hout is van dezelfde Kleur als de Schors, hard, buigsaam en zwaar, ongemakkelyk te bewerken, en splyt moeielyk, en geeft gelyk alle zwaare Houten, een goeden brand; de Bladen zyn dun en glad, veel gelykende naar die van den Laurierboom. Deeze Boom is niet zeer hoog, zynde zelden boven de twintig of vyf en twintig Voeten lang, en dertien of veertien Duimen over het kruis dik; hy schiet veele Takken uit, die recht en zonder kwasten zyn, welker afhangende Toppen, nederzakkende, in den Grond of in het Slyk der Rivieren, Wortel schieten, en als nieuwe Stammen maaken, doch tevens een Bosschagie zo dicht in malkanderen, dat men ligtelyk daar over kan gaan zonder Grond te raaken; kunnende één Boom zich somtyds wel vyf honderd schreeden ver uitspreiden. Ook schiet deeze Boom, boven de Grond, verscheide Wortelen, die zich

in de Aarde hechten, waar door hy somwylen vier of vyf Voeten boven de Grond staat; zo dat de plaatsen, daar die Boomen groeijen, moeielyk te begaan zyn. Dezelve groeit schielyk, en bederft niet in het Water. Aan de gedachte Wortels is het dat de Oesters zich hechten: waar uit het Vertelsel is ontstaan, dat de Oesters aan de Boomen groeijen.

De *roode Mangrove*, schoon deeze aan de Stranden der Zee of by de Rivieren groeit, schiet echter geen Wortels in het Water gelyk de zwarte, is ook van onooglyker gedaante, hebbende kromme en kwastige Takken, die zich naar den Grond buigen en een goed gedeelte lands beslaan. De Bast is dun en graauw, glad als de Boom jong is, maar vol barsten als hy ouder wordt. Het Hart van den Boom is roodachtig, dat door kooken in het Water een schoone roode Kleur geeft, waar mede men Wol en Linnen kan verwen, doch is niet standvastig, ook is het Hout tot Timmerhout dienstig, zynde hard en zwaar, van een donker rood, fraai gevlamd. De Bladen zyn eirond, op het dikste acht of negen Duimen breed, maar aan het dunne eind, waar mede zy aan den Boom met een korte Steel zyn gehecht, niet meer dan vyf of zes Duimen; eerst uitspruitende zyn dezelve van een Vleeskleur, zeer zacht en teder, doch ouder wordende van boven een aangenaam groen van onder eenigszins bleeker. Hy bloeit en draagt eens in 't jaar Vruchten: voor dat hy bloeit, even als de Wyngaard, kleine trosjes uitschietende, waar aan kleine Kerns komen, die als zy open gaan, een witte Bloessem geeven, van een aangenaamen Reuk. De Vruchten gelyken naar groote Druiven, groot vier Lyn over het kruis, in 't eerst groen, maar ryp zynde Violet van Kleur.

De *witte Mangrove* groeit tot een redelyke hoogte en zonder kwasten, mede aan de kanten van het Water, waar over zyne Takken zich uitspreiden, die, als zy de Aarde raaken, ook de gemelde eigenschap hebben, van aldaar Wortel te schieten, als gezegd is. De Bast is bruin, en niet dikker dan een Gulden, onder welken nog een dunne witte Huid wordt gevonden, waar van de Indiaanen lange Draaden trekken, daar zy Touwen, Netten en Hamakken van maaken. Het Hout is wit en, nog groen zynde, zeer buigsaam, maar droog wordende broos en ligt, van binnen vervuld met een Merg als de Vlierboom. De Bladen zyn byna

rond drie of vier Duimen over het kruis, zeer glad, teder en zacht. Tweemaal 's jaars brengt deeze Boom geele Bloemen voort, van gedaante als Tulpen, maar veel grooter, doch geeft geen Vruchten. Men vindt op de Bergen nog de zwarte en geele Mangrove.

De *Turumo*-Boom, schoon in 't wilde groeijende, wordt door de Indiaanen aangekweekt: de Vrucht is niet goed om te eeten, maar dient hen om Schotels, Kommen, Drinkschaaltjes en Potten van te maaken. Deeze Vrucht gelykt veel naar een Indische Meloen, *Angurie* genaamd, en heeft een zeer harde Schil, die moeielyk is te breeken.

De *Coanalie-Bosduivel*- of *Vergift*-Boom, is een Struik ter hoogte van drie of vier Voeten: de Stam of Stronk is bedekt met een ruuwe, knobbelige, bruine Bast, die op een buitengewoone wyze veele Looten uitschiet; de Bladen zyn aan ieder Steeltje drie in getal, rond en gelyken wel naar die der Erwten, van een donker groene Kleur. De Indiaanen gebruiken eenigen van deeze Looten, die ze alvoorens klein snyden of stampen, om het Water in de Rivieren en Kreeken te vergiftigen, waar door de Visch dronken wordt, en aan de Oppervlakte komt, laatende zich dan met de Handen grypen, zonder dat dezelve, gegeeten wordende, eenig het minste nadeel aan den Mensch toebrengt. Van den *Markoeje*- of *Mancenielle*-Boom maaken de Indiaanen gebruik, om hunne Pylen te vergiftigen: deeze Boom is aanmerkelyk, wegens zyne vergiftige eigenschap zodaanig dat het gevaarlyk is zelfs daar onder te rusten of te vertoeven: want het afdruipend Vocht, als het gereegend heeft, doet het Lichaam zwellen even als of men zich met kookend Water gebrand hadt. Indien dat Vocht in de Oogen druipt, en men dezelven met een natte Vinger wryft, loopt men gevaar van blind te worden, wyl zy eerst rood, daar na blaauw, en eindelyk vol Etter worden. Het voornaamste Venyn, echter, bestaat in de Vrucht, en het Tegengift is doorgaands Oly. Deeze Boom, wiens Schaduwe de Dieren zelfs schynen te vermyden, groeit tot een ongemeene hoogte aan den Zeekant, gelykende zeer veel naar den Peereboom, hoewel dikker van Stam. De Schors is aangevuld met een scherp, bytend Sap; het Hout onder het Spint grys, doormengd met kleine Aderen van verschillende Kleuren, veel fraaijer dan de Nooteboom

of Wortels van den Olyfboom. De Vrucht gelykt veel naar een Cannetjes-Appel, en is gevaarlyk om te eeten, zynde van een doorbytende en venynige zelfstandigheid, als gezegd is; gelyk ook de Bast, het Hout en de Bladen, ja zodaanig dat een Visch dezelve gegeeten hebbende, een vergiftig Voedsel voor den Mensch zoude verstrekken: doch men kan zulks aan de zwartheid hunner Tanden ontdekken.

De *Canafistula* is een zeer schoone Boom, draagende zulk een menigte geele Bloemen, dat men byna geen blad kan onderkennen: de Vrucht, die vervolgens in overvloed voortkomt, wordt, door de Indianen, tot verscheidene Remedien bereidt. Men vindt, aan de Oronoque, de *Cabimaboom*, wordende van de Spanjaarden *Palo de Aceyte* geheeten: hy is hoog en dicht; de Bladen gelyken naar die van een Peereboom, zyn Bast is glad, zacht en dik; hy groeit in vochtige plaatsen, na by de Rivieren of Meiren: men trekt 'er, door een insnyding in de Schors, een Oly uit, die zeer geacht is, en van de Hollanders sterk gezocht wordt; dienende tot een Geneesmiddel voor Wonden en allerlei Kwetsuuren. De *Aouara*, zekere Vrucht, door de Indiaanen dus genoemd, groeit ter grootte van een Hoender-Ey, op een soort van Palmboom, met verscheidene andere als een Bouquet opgeslooten in een harde Schil, bevattende een Noot van grootte als een Amandel, uit welke een Oly, Palm-Oly genaamd, gestampt of geperst wordt.

De *Copaiveboom*, omtrent twintig of twee- en twintig Voeten hoog is, zeer schoon: deszelfs Blad gelykt veel naar dat van een Oranje, behalve dat het langer en smaller is, zacht, buigzaam, van een aangenaamen Reuk en vrolyk groen van Kleur. De Schors is graauw, redelyk dik, glad en vetachtig; en het Hout wit en zacht. Om de Oly 'er uit te trekken, maakt men een insnyding in den Voet van den Boom, recht op en neêr gaande, daar men een Buisje insteekt, en de Oly in een Calabas opvangt. De jongste Boomen geeven de meeste maar niet de beste Balzem; deszelfs deugd wordt gekend, alsze dik is, de Kleur van Amber, en den Reuk van Speceryen heeft.

Onder de voornaamste Boomen, in grootte, telt men de *Gomboom* of *Arcousiry*, groeijende somtyds ter hoogte van tachtig of negentig Voeten,

met een rechten en ronden Stam, omtrent vyf en twintig Voeten in den omtrek dik: het Hout, waar van de Indiaanen hunne Canoos maaken, is zeer vast, van een ligte Vleeskleur, en ongemeen dicht van Vezelen, zeer zwaar als het groen doch ligt als het droog is, met een taamelyk dikke gryze Bast, de Bladen gelyken naar die van den Lauwrier, maar zyn dikker en zachter, en geeven, aan stukken gewreeven, een verheeven en aangenaamen Reuk. Uit den Stam van den Boom druipt, in den Regentyd, een Gom, die eerst wit is, maar vervolgens zwart wordt, bitter van Smaak is, en hem voor de Wurmen en bederving bewaart: men kan, een kerf in den Stam geevende, het geheele jaar door, de Gom'er uit tappen, welke met Miraan Oly gemengd zynde, den allerbesten Balsem uitlevert tot schielyke geneezing van opene Wonden. Op deeze Boomen vindt men veel Byën, zwarte Wasch en Honig. Men heeft 'er ook de *Palo de anime*, by ons *Hajawa* genaamd, een Boom, die daar zeer gemeen is, in welkers Schors de Indiaanen een inkerving maaken, waar uit een Gom komt zo wit als Sneeuw, en van een lieflyken Geur: ieder Knop van deezen Boom geeft een groenachtige Pruim, die nooit ryp wordt, en waar van het Sap zo brandende is, dat de lippen van de geenen die 'er in byten ontsteeken en opsplyten. Uit den *Currucay Boom* wordt mede een Gom gehaald, veel gelykende naar de Anime, maar is lymachtiger, en van een aangenaamen en zeer sterken Reuk.

De *Coumery* of Roothout-Boom is zeer harstachtig, en verspreid redelyk ver van zich een sterken en lieflyken Reuk, zeer naby komende dien van de Storax. Uit den Stam deezer Boom drupt een rood vocht, als Wyn, zynde een heerlyke Balsem tegens alle kwetsuuren.

In de Bosschen op steenachtige plaatsen, vindt men Boomen van een ongemeene dikte, genaamd *Algarobos*; de Stam levert stukken Gom uit, van twee of drie Ponden zwaar: deeze Gom is zo glanzig als Cristal; doch zyn eigenschap is nog niet bekend. De Indiaanen bedienen 'er zich van, om hunne Wooningen te verlichten, steekende het verhevendste deel in brand, wanneer het den gantschen nacht een zeer helder licht geeft tot dat het ten eenemaale verteerd is. Deeze Boomen groeijen in de Bosschen daar geen Steengronden zyn, ook zeer wel, doch geeven dan geen Gom.

De *Jtequeboure*-Boom, waar van Kurk gemaakt wordt, heeft kleine langwerpige Bladen, en brengt een Vrucht voort als een kleine Cachounoot: de afvallende Bloessem, die hoog geel is, verstrekt tot Voedsel aan de *Kerftabak*, een soort van Visch dus genaamd.

Men heeft 'er de *Coumara* of *Tonquin-Boontjes*-Boom, een grooten zwaaren Boom, voortbrengende een Vrucht als een Walnoot, doch iets langwerpiger, van een wollig rosachtige Kleur; binnen in den Bolster zit een langwerpig, glad, zwart Boontje, van maaksel als een Razyn, hebbende een sterke lucht als Tonquin Tabak; de Schil waar mede dit Boontje bedekt is, wordt alleen gebruikt om de Tabak te vervalsschen. Ook is 'er de *Kattentri*- of *Coumakke*-Boom of eigenlyk de *wilde Katoen*-Boom, welke tot een ongemeene hoogte en dikte groeit, met korte dikke Doornen, en groote zwaare Takken, die zich uitspreiden en boven een Kroon maaken; de Bladen en Bloessem zyn als van den tammen Katoen-Boom, doch kleiner. Hy geeft een soort van Katoen, doch niet in een Bolster maar neerhangende als pluis. Dit Katoen is zeer sterk, en wordt voor beter dan het tamme Katoen gehouden, doch valt zo wit niet: zy wordt veel gebruikt om 'er Kussens mede te vullen. Deeze Boomen worden op de Spaansche Kust en Fransche Eilanden *Pariages* genaamd. Op de Plantagie Spieringshoek geleegen aan de Rivier Commewine in de Colonie van Suriname, was zo een Kattentri-Boom, die de Negers niet wilden kappen, wyl het een Godheid van hun was: ten zy zy dezelve eerst bezwooren en Offerhande deeden.

De wilde *Cardamon* of *Courouatti* heeft Bladen als die van den Bananas-Boom doch wel zo klein, en draagt een Vrucht als een Walnoot uit den bolster, donker purper van Kleur, vervuld met witte Zaadjes, welke de Cardamon zyn. Van deeze Vrucht en het Zaad, gestampt wordende, maakt men een Verstof; en met het Sap verwt men zwart, doch dit is niet vast, en wordt vaal: de Bokken mengen het met de *Laan*.

Onder de Heesters die 'er in 't wilde groeijen, telt men de *Hellecoeja*- of *Suikerboontjes-Boom* dus genaamd naar de Vrucht die hy voortbrengt. De Vrucht is als een groote Doperwt in haar Peul, maar dikker, van een groene Kleur, die in de rypheid ligt geel wordt. In ieder Peul zitten op

zyn hoogst drie blaauwachtige zwarte Boontjes, bekleed met een zoete Vleesachtige Stoffe als natte Katoen, die men 'er afzuigt en zeer zoet van Smaak is; doch de Boontjes worden niet gegeeten. Deeze Boom groeit zes of zeven Voeten hoog. De *Caroutou-Boom* is van het zelfde geslacht, doch groeit hooger; ook zyn de Peulen, waar in men wel acht of tien Boonen vindt, langer, breeder en platachtiger gelyk onze Klimboonen, en wel zo dik: de *Pairawa-Boom* verschilt van de voorgaande alleen in grootte, schietende recht op, en boven zyn Kruin maakende. Deszelfs Vruchten zyn wel een Voet lang en rond, doch de Peul is niet zo vleezig, maar wel zo smaakelyk als de voorgenoemden.

De *Mokke Mokke*, die meest aan de Rivieren wordt gevonden, groeit niet zeer hoog, en heeft de Bast rondom geringd, daar de Bladen uitspruiten gemeenlyk vier of vyf by elkander, ter grootte van twaalf of veertien Duim, van een hartvormige gedaante, boven van een helder donker groen, maar onder bleeker; welke afvallen zo dra de jongen uitschieten, die zeer goed zyn om brand of roos uit te trekken, als ook voor het Podagra. De Vrucht is als de Nier van een Kalf, naar welke de Zeekoeijen zeer greetig zyn. Deeze Boom is eigenlyk een soort van Riet, doch zeer ligt en zacht, groen van Kleur, gevuld met een Sap dat brandig en jeukende is, als het op het Vel valt.

De zogenaamde *Schytnooten* groeijen aan een Boom van twaalf Voet hoog: het Hout van den Boom is wit, sponsachtig en gevuld met een witachtig stinkend Vocht; de Bladen zyn groot en blinkende, veel gelykende naar die van een Wyngaard, de Bloemen komen aan trossen, groenachtig van Kleur, de Vrucht is een Noot, in 't begin van een helder groen, maar ryper wordende geel, welke in zich bevat drie driekantige Vruchten ter grootte van een Kastanje, omkleed met een zwarte Dop. Ryp zynde zyn dezelven van Smaak als een Hazelnoot, doch men moetze voorzigtig gebruiken: dewyl van binnen een zeker Vlies zit, het welk walging, duizeling en een sterken afgang veroorzaakt.

Men vindt 'er ook een verwonderingswaardig soort van *Lianes* of *Niby*, welke zich om een Boom hechtende de gedaante aanneemt van een paar Menschen met de Armen in malkander gestrengeld; waarom men hem de

naam geeft van *Adam- en Evaas-Boom*. Uit de afgekapte Looten deezer Liane vloeit een bloedrood Sap, even als Menschen Bloed, van een zeer vergiftigende eigenschap. Het Bygeloof der Indiaanen en Negers gaat zo verre, dat zy denzelven niet durven omkappen uit vreeze, dat daarop de Dood volgt; ten zy de Boom vooraf door hunne *Peiyemans* bezwooren wordt. Deeze stooken rondom den Boom, geduurende eenige Nachten, een groot Vuur, en bezweeren die met een groot geraas, dat zy met hunne gewoone Calabas met Steentjes gevuld, maaken. Dit Bygeloof is gesprooten door het Vergift dat in dit Sap zit: waarom zy het zelve ook niet durven genaaken, en de Europeërs daar van afhouden. Schoon de Indiaanen het beneemen der vergiftige kracht aan de gemelde bezweeringen toeschryven, is dit veel eer aan het Vuur stooken toe te eigenen, waar door het Sap opgedroogd wordt en de vergiftigde deelen uitwaassemen. Door het omhakken van eenige deezer Boomen, oordeelen zy, de thans regeerende Ziekte en Sterfte in de Berbices, veroorzaakt te zyn. Deeze Boomen zyn zeer raar en worden in eenige plaatsen van de Berbice gevonden, als op de Plantagiën van den Heer Abenzets, daar een derzelven bezwooren en afgekapt is. Op anderen worden zy, of als een Heiligdom of als een zwaar Vergif, bewaard.

In de Bosschen groeit een Heester die ook *Lianes* genoemd wordt, zynde een soort van Reisen of Tienen, die in plaats van Touwen gebruikt, en in America in meest al de warme Landen daar Hout wast, gevonden worden, deszelfs Bladen, die by paaren komen, zyn eenigszins van een niervormige gedaante. Uit de Bloem, welke klein, en rood van Kleur is, komt een Peul bevattende eenige kleine zwarte Zaadjes. Deeze Tienen, waar van sommigen zo dik zyn als een Penneschacht, en anderen als een Arm, ja dikker; klimmen gemeenlyk slangswyze om de Boomen en Heesters die zy vinden heen, en na dat zy tot derzelver Takken, en dikwyls zeer hoog gekomen zyn, zo schieten zy Spruiten uit, die Lynrecht nedervallende, in den Grond indringen, daar weder Wortelen, en op nieuw opwaards klimmen. Andere Spruiten door den Wind of eenig toeval zydelings uitgedreven wordende, hechten dikmaals aan de naast bystaande Boomen, en maaken een verwarring van hangend en gespannen Touw-

werk, 't geen een vertooning geeft even als het Wand van een Schip. Die van het dikste soort, verstikken den Boom daar zy zich om strengelen, en doen hem sterven door de kracht daar zy hem mede beklemmen; waarom zy van de Spanjaards genaamd zyn *Muatapala* of Boommoorder. Het gebeurt somtys dat de Boom overend staande uitdroogt, verrot, en verteert, en dat 'er niets anders dan de de omloopende takken van de Lianes over blyven, die een soort van een doorluchtige Colom vertoonen.

De *Oriaan*- of *Orliaan*-Boom, ook wel *Rocou* en *Anoto*, of *Achiolt* genaamd, is een Heester, groeijende ter hoogte van een Appelboom, hebbende de Steng dik en zwartachtig, en de Bladen redelyk groot, hard, en van een donker groen Hy draagt tweemaal 's jaars Bloessem wit en rood van Kleur; de Bloem bestaat uit vyf Bladen, die zich uitbreidende vertoonen als een Roos; doch de Kelk van de Bloem heeft één Blad: Het Ovarium wordt een rondachtige Vrucht ter grootte van een Okkernoot, groen van Bast. Binnen in de Schil vindt men van tien tot twintig roode Zaadjes wat kleiner dan een Erwt, welke in Water geweekt en uitgeperst zynde, een Verwe geeft die de Indiaanen *Achiolt* noemen; zy laaten het uitgeperste vier en twintig Uuren zakken, waarna het Waterzyn voorige klaarheid verkrygt; vervolgens gieten ze het Water zachtjes af, en zetten de Achiolt, die op den Bodem overblyft, in de Zon te droogen; byna half droog zynde, maaken zy 'er Balletjes van met een weinig Oly gemengd, waar mede zy zich dagelyks beschilderen, en zich ook tevens voor de heete Zonnestraalen beschermen: dit Balletje is een krachtige Remedie voor de Gebrandheid, als men het op het gebrande deel legt. Deeze roode Verwe wordt by ons *Orliaan* of *Rocou* genaamd, en diend aan de Verwers voor den eersten grond van rood, blaauw, geel, en groen. Meest by alle de Wooningen der Indiaanen wordt deeze Heester gevonden.

Men heeft'er driederlei soorten van *Sensitive* of *Kruidje roer me niet*, dus genaamd wegens deszelfs tederheid: want zo ras het wordt aangeraakt, 't zy met een Stokje, 't zy met de Hand, sluiten de Bladen zich in malkander, en hangen nederwaards, waar na zy zich weder openen en opheffen: naamelyk de Doornachtige, die men voor de beste houdt, en de twee andere soorten zonder Doornen. De Doornachtige Sensitive welke

de kleinste van de voornoemden soorten is, is een Plantgewas, en wordt uit het Zaad of uit Stekken voortgeteeld; de Wortel is byna een half Voet lang, boven aan den Grond redelyk dik, maar van onder spits loopende, voorts bedekt met lange en buigzaame Vezelen. Deeze Wortel is van binnen wit, zacht, sponzig, zonder Reuk en van een zoeten Smaak. Uit de Steng spruiten verscheidene lange dunne Lootjes, welke zich langs den Grond door elkander slingeren, week, mergachtig, en voorzien met kleine Doornen een weinig krom maar zeer scherp. Haare Bladen komen aan paaren: ieder Lootje heeft 'er van elf tot vyftien, en zelden meer of minder: dezelven zyn tweemaal zo lang als breed, donker groen boven, doch onder ligter, sterk schoon niet vleezig, van onder en ter zyden bezet met kleine dunne Doornen. De Bloessem gelykt een bosje witte Draaden, een half Duim lang, die aan de eindes rond met geele knopjes zyn, en eigenlyk de Helmtjes met de Mannelyke Zaadstof uitmaaken; daar na ziet men voortkomen kleine bruine Peultjes, bevattende eironde, platte, harde Zaaden bekleed met een Vliesje van een nog donkerer Kleur. Ieder Peultje is omzet op de kanten met een Draad, bestaande uit kleine Doornen, welke schynen geschikt te zyn om het Zaad te beschermen. De Bladen zyn vergiftig, en de Wortel is het Tegengift. Die zonder Doornen, zyn Heestergewassen ter hoogte van vier of vyf Voeten: derzelver Steng is teder, broos en mergachtig, bedekt met een dunne, groene Schors. Zy breiden zich in veele Looten en Spruiten uit, daar de Bladen over den anderen gepaard uitkomen, van een donker groen met roode puntjes, die, als men dezelven aanraakt, neêrvallen en in malkander sluiten. De Bloem zweemt veel naar een bosje zeer kleine Roozen, en bestaat uit vyf blaauwe Bladen met roode puntjes, uit welke de Peultjes ter lengte van byna twee Duimen voortkomen, dun en teder, vervuld met kleine, platte, hartswyze Korrels, van een blinkend zwarte Kleur.

Dezelven worden in Mannelyken en Vrouwelyke verdeeld; de Bladen van het Mannetje zyn grooter dan die van het Wyfje. De Wortelen van deeze Heesters zyn dikwyls heilzaam bevonden tegen de vergiftiging der Negers: men neemtze ten dien einde, versch uit den Grond, en, na dat zy zyn geschraapt en droog afgewasschen, stampt men ze in een Mor-

tier, tot dat het fyn wordt, waar na het zelve wordt gekneed gelyk Deeg, ter dikte van een Schelling, en voorts andermaal in de Mortier gedaan met roode Wyn daarby ingeschonken, om het dus te zamen tot een Drank te roeren, waar van men dan een Wynglas vol inneemt. Dit Middel doet sterk zweeten, en met een groote hevigheid braaken.

De *Palma Christi Plant* schiet een dikke knobbelige Stronk, welke van binnen is voorzien met een wit Merg, gelyk de Vlierboom, het welk vermindert naar maate dat de Steng oud wordt: de Bladen zyn als van den Wyngaard, hoewel dunner en ruuwer. Tweemaal 's jaars draagt zy Vruchten, van gedaante als Schaalen van Kastanjes met kleine Stekels, waar in de Vrucht is beslooten: de Vrucht bestaat in een soort van Amandel of Boon, bekleed met een bruine, blinkende en gespikkelde Schil. Van dezelve maaken de Colonisten hunne Oly. Om de Oly te bereiden wordt de Boon in een Houten Mortier gestampt, en dan in een Pot met Water op het Vuur gezet, wanneer de Oly boven dryft en afgeschept wordt: deeze Oly uitgeperst en niet gekookt zynde, is een zeer heilzaam Middel in Colyque de Poitou, wordende van half Uur tot half Uur een Lepel vol ingenomen.

Men vindt 'er een Plant, die door de Spanjaarden *Palo de Luz*, dat is *Stok-Kaars*, genoemd wordt, gemeenlyk twee Voeten hoog. Zy schiet uit den Wortel verscheidene Stengen, die recht en glad zyn tot aan den Top, alwaar dezelven kleine Looten voortbrengen voorzien met smalle Bladen. Deeze Stengen afgesneeden zynde en nog groen, branden als een Kaars, en kunnen dus gebruikt worden als een Toorts of Flambouw, mids men het verbrande eind telkens wat afstoote.

De *Titicana* is een soort van Riet, groeijende aldaar aan de Boorden der Rivieren, veel gelykende naar het Suiker-Riet; deszelfs Sap is zo zuur byna als dat van een Limoen, waarom de Spanjaarden het *Canna agria* of zuur Riet noemen. Ook is 'er het *Yzerkruid* of *Verbena*, wassende in 't wilde tusschen de Braamen en Doornen: het Blad is byna als een Aardbeye blad, maar spitser en meer geribd; aan het eind van den Tak spruit een Staartje van twee of drie Duim lang, waar aan kleine blaauwe Bloempjes groeijen, die de Zaaden voortbrengen. De Bladen en Bloe-

men worden als Thee getrokken, zynde een zeer bloedzuiverend Middel en heilzaam in Koortsen.

De *Anawanne Herouni* of Jooden-Kruid groeit als de Endivie die niet opgebonden is, van het zelfde maaksel; oud wordende krygen de Bladen Stekeltjes. Zy schiet uit het midden een Steng van acht of tien Duimen lang, waar aan een bosje met drie Bolstertjes komt, omzet met kleine Stekels en vervuld met groene Zaaden. De Bladen worden in Water gekookt, waar mede men de Lyders in heete Koortsen wascht, zynde van een zeer Balsemachtigen Reuk. De *Alve* is 'er menigvuldig, en te bekend om beschreeven te worden: de Bladen 'er van fyn geklopt geeven een schuim, en worden op Linnen enz: gewreeven, en is van het zelfde gebruik als by ons de Zeep. De *wilde Vitry* of *wilde Muscaat* is byna gelyk als de tamme, doch wordt zo groot niet; de Zaadkorrels hebben de lucht van Muscaat, en worden ingegeeven tegen de Venynige beeten der Slangen. Men heeft 'er de *Pita*, of *Sengerasie*, een soort van Zylgras groeijende ter hoogte van zes Voeten, smal en glad, veel gelykende, als eerst in zyn groei is, naar de wilde Ananas Plant: van de Draaden maaken de Indiaanen hun Gaaren, Koort, Snoeren, Sweepen, ja Hamakken even als by ons het Vlas of Hennip gebruikt wordt.

Voorts zyn 'er onder de Kruiden een groot getal die goed zyn om Wonden te doen ryp worden: men bereidt 'er Pleisters van welke, twee- of driemaal op de wond gelegd, dezelve volkomen zuivert. De geene die die meest gebruikt wordt is genaamd het *Kruid van de Heilige Maria*, by ons *Apiaba* genoemd, welker Blad veel gelykt naar dat van de Munte of Bruinheilig, behalve dat het wat langer is, de Bloem blaauw en van een Balsemachtige Reuk: deeze Plant is zeer bitter. De *Espino* groeit in vochtige plaatsen; het Blad is van gedaante als een Lancet; zynde deeze Plant van de zelfde deugd als het Kruid der Heilige Maria. De *Boro* Plant ontmoet men aan de Zoomen der Meiren en der Rivieren; derzelver Bladen gelyken zeer naar Koolbladen, maar zyn wel zo groot, en dikker van Steel: deeze Steel, gepulveriseerd zynde, geneest de allervenynigste Wonden, Men vindt 'er nog oneindig veel meer heilzaame Planten en Gewassen; zynde het Jammer dat 'er geen bekwaame Natuur onderzoekers zyn die dezelven naaukeuriger naargaan.

Tiende hoofdstuk.
Beschryving van de viervoetige Dieren.

In dit gedeelte van Zuid-America is een groote veelheid van wilde Dieren waar onder zodanigen, gelyk overal, die door hunnen verscheurenden aart zeer schadelyk zyn, zo voor de Menschen als voor 't Vee. De Tygers zyn wel de voornaamsten van deeze laatsten, van een genoegsaam bekende gedaante, schoon eenigszins verschillende van die van Africa: men vindt 'er, de *Schildpad*-Tyger na zyne zwarte en witte Vlakken, de *Hartenbeest*-Tyger, en de *Hakka* of *Tyger-Kat*. De twee eerstgenoemden, die de grootsten en gevaarlyksten geacht worden, zyn van vyf tot zes Voeten, en de Staart ruim achttien Duimen lang; het Hooft gelykt veel naar dat van een Kat, met geele en zeer doordringende Oogen waar in het Verraad geschilderd is; de Tanden zeer puntig en scherp, en het Hair onder aan den Buik kort, zacht en wit. Het derde soort de helft kleiner, is mede bont en niet minder bloedgierig dan de voorgenoemden, bezit zo veer kracht noch loopt zo snel niet. Indien men in de Bosschen moet vernachten is het zekerste middel om zich voor hen te behoeden, Vuur te ontsteeken, waar voor zy zeer bevreesd zyn: zy zullen nogthans niemand by den dag aanvallen, ten ware dat zy verhongerd zyn.

Men heeft 'er ook nog de *roode* Tyger van grootte als een Dog, rosachtig van Hair zonder Vlakken. Voorts heeft men 'er *wilde Katten* wel viermaal zo groot als de gemeenen, veel gelykende naar den Tyger, wien zy in wreedheid te boven gaan zo ras zy volwassen zyn. Haare groote Oogen en verwoed Gelaat doen haar wreeden aart genoeg kennen. De *Jawari*, ook *Jaguar* genoemd wordende, heeft den Kop, Knevels, Oogleden, Ooren, Pooten en Klaauwen gelyk een Kat, en ook zo een lange Staart, waar door dit Dier van den Lynx onderscheiden wordt: de Oogen blaauw, des nachts als Vuur schynende; de Huid gedekt met rosach-

tig Hair. Het is zeer sterk en wreed, levende, gelyk de Tyger, van den Roof, en alleen gaauw en luchtig wanneer het de honger kweldt, doch verzadigd zynde, verliest het zyn' moed en snelheid; nogthans hebben de Wilden, welke vreesachtig vallen, veel schroom voor dit Dier, wyl zy zich verbeelden dat het een byzondere genegenheid voor hun Vleesch boven dat van de Europeaanen heeft. Dit Dier in een Hoenderkot komende, kan het zelve t'eenemaal ruineeren; wyl het niet dan de Harssens van de Hoenderen eet en het overige laat liggen.

Men vindt 'er nog twee andere soorten van vernielende Dieren, die vry veel gelyken naar de *Jawari*, naamelyk de *Jaguarete* en de *Caguacuarane*. De eerste is iets grooter en met kort, gevlakt Hair, blinkend zwart en bruin van Kleur. De Caguacuarane is langer van Pooten, en rood over 't geheele Lyf met eenige zwarte vlakken voornaamelyk op den Rug, doch wit aan den Hals en Buik. Deeze laatste Dieren zyn door hunne lange Pooten veel gaauwer in het loopen, en om op de Boomen te klimmen, dan de Jawari, doch mede van zulk een schroomachtigen aart, wanneer zy genoeg gegeeten hebben. Voor brandend Vuur, of een aangestooken Toorts gaan zy op de vlugt.

Wilde Varkens of *Zwynen* zyn 'er in menigte, waar van de Huid geheel is bedekt met lange en harde Borstels eenigszins bont, den Kop groot met een' korten Snuit, en de Voorpooten korter dan de Achterpooten. Deeze in benaauwdheid gebragt of gekwetst wordende, zyn zeer kwaad en gevaarlyk. Haar Vleesch is aangenaam van Smaak. Ook vindt men 'er *Navel-Varkens* met witte Pooten, *Pasquiras* of *Aboujer* genaamd, die den Navel op de Rug draagen, met een Sap of Stoffe daar in, van Reuk omtrent als Muskus. Het is noodzaakelyk, zo dra dit Dier geschooten is, dat Holletje diep uit te snyden, zonder welke voorzorge het Vleesch aanstonds aan 't rotten zou slaan. Zy vallen veel kleiner dan de anderen, kunnende de grootste naaulyks zesstig Ponden haalen. Op dezelven wordt, in de Maand April, door de Warouwen gejaagd, die zich dan in hunne Vaartuigen begeeven, wel met Zout voorzien, om het Vleesch van deeze Dieren, na het van de beenderen gescheiden te hebben, in te zouten. Zy loopen meest by troepen, liggende ieder zyn Snuit

op het achterste van het Zwyn, dat vooruit gaat, waarom de Warouwen, hun Spoor weetende, nooit op het eerste zullen schieten, maar wel op het volgende, het welk zy gekwetst ziende laaten loopen, en, door het verlies van zyn bloed eindelyk neêrvallende, langs het Spoor wedervinden. Men moet hen trachten te ontwyken, wanneer menze ontmoet: want zy zyn ook van een verscheurenden aart. Deeze Dieren worden ook by ons gevangen, als zy de Rivier over zwemmen met den Kop op eens anders aars, wanneer men ze, in het overzwemmen, op den Neus dood slaat. Voorts is 'er het *Stekel*- of *Yzervarken*, byna twee Voet hoog en derdehalf Voet lang, dat zyne Pennen, die zeer scherp, en wit en zwart van Kleur zyn, met kracht uitschiet en daar mede de geenen kwetst, waar van het aangevallen of geplaagt wordt. De Wonden die zy geeven veroorzaaken zwaare pynen met ontsteekingen. Het *Schildvarken* ook *Tatou* of *Armadille* by de Indiaanen *Jesi* genaamd, van grootte als een Speenvarken van een Maand oud, heeft een kleine, langwerpige Snoet wel met Tanden voorzien; de Oogen klein zo wel als de Ooren, en een lange Staart zonder Hair. Zyn Pooten zyn kort en dik, voorzien met vier lange, scherpe Nagels aan ieder Poot; 't geheele Lyf van den hals tot aan Staart ringswyze gedekt met verscheide ryën Schilden, waar van het eerste en laaste, te weeten, dat het welk de Schouders, en dat het welke de Dyën bedekt, veel grooter dan de anderen zyn. Men telt'er tot twaalf ryën, die in elkander sluiten, van een grysachtige Kleur, met witte stippen, en van dikte als een Schelling. Dit Dier is zeer gevoelig, en voegt zich even als een Egel, in een' ronden klomp zo ras men zyn Schild een weinig drukt, doch verandert deeze gedaante wanneer men het by het Vuur zoo naa legt dat het de warmte daar van gevoelt. Het leeft van Vruchten en Wortelen, en heeft zeer blank, vet, en aangenaam Vleesch schoon sterk na Muskus smaakende, welke 'er word afgenoomen door 's avonds te vooren in Zout en Limoensap te liggen. Eenige Schryvers zeggen, dat de Schilden van dit Beest tot een Poeder gestampt en ingenoomen, een uitneemend middel is om de Veneriale Kwaalen te geneezen, of dat deeze Poeder tot deeg gemaakt, de Splinters uit het Vleesch trekt. Ook dat een

beentje van den Staart, met eenig Katoen omwonden, en in het Oor gedaan, de Doofheid doet verdwynen.

De *Waterhaas*, een halfslachtig Dier, door de Indiaanen *Cabiai* en *Kybuarte* genoemd wordende, heeft de grootte als die van een tweejaarig Europeaansch Varken; zyn Kop is zeven of acht Duimen lang en byna zo dik, en de Bek als een Haas, met vier Tanden voorzien. Het heeft lange, styve Knevels, groote en zwarte Oogen, smalle spitse Ooren, en in 't geheel geen Staart; zynde gedekt met kort en dik Hair, bruin van Kleur. De Pooten zyn als die van een Varken; doch niet alleen zo geklooven, maar verdeeld in vier Toonen, aan de Voorpooten, en drie aan de Achterpooten, allen met scherpe, sterke Klaauwen gewapend. Dit Dier bestaat op 't Land van Vruchten en Wortelen, eetende ook Slangen; en kan zelf in, en diep onder Water leeven, houdende het aldaar lang uit. Het aast ook op allerlei soort van Visch, welke hy met de Tanden of Nagels vat, en naar den Oever brengt, om die op zyn gemak te eeten Men vindt 'er eenige onder die tot drie honderd Ponden weegen. Het Vleesch is wit, zeer vet en aangenaam.

De *Woudezel*, by de Franschen *Ante*, en by de Indiaanen *Cama* en *Maipouri* genaamd, is een viervoetig gedierte zich in de Bosschen onthoudende, ter grootte van een kleinen Muilezel; hebbende de Beenen kort en dik, de Klaauw in tweeën verdeeld als een Koebeest, en het Hooft spits iets gelykende naar dat van een Ezel, doch korter van Ooren. De bovenste Lip steekt wel vier Duimen buiten de onderste uit, en hier mede vat het Dier zyn Voedsel even als de Olyphant met zyn' Snuit. Hy is bruin doch kort van Hair en heeft een korte Staart. Deszelfs Vleesch is zeer malsch en lekker. Zo ras dit Dier word gejaagt vlucht het naar moerasige plaatsen, en wanneer zyne Klaauwen door het Water bedekt zyn blyft hy voort staan, als of hy zich verbeelde in veiligheit te zyn; wanneer hy door de Jagers wordt vervolgd en doorschooten. Dit Dier is zeer dom.

Men heeft 'er ook een Dier *Puma* genaamd, waar aan eenige den naam van Leeuw geeven, als eenigszins naar den zelven gelykende, doch veel kleiner dan de Leeuwen van Africa, en geheel verschillende van den-

zelven in moed, dapperheid en grootsheid, hebbende daarenboven, geen Halshair of Maanen gelyk deezen, ook heeft het maaksel van zyn Kop meer overeenkomst met dat van een Wolf, of Tyger. Dit Dier wanneer het door de Indiaanen vervolgd word, klimt gemeenlyk in de Boomen, waaruit men het verjaagt en doodt, dienende zyn Vleesch, dat wit is, tot Spyze.

Mieren-Eeters zyn 'er van drieërlei soort. De grootsten worden by de Indiaanen *Wariroe* genoemd, zynde derzelfver Kop en Snuit anderhalf Voet, 't Lyf vier Voet, en de Staart twee Voet lang, en de langte van hun Tong byna achttien Duimen; het Hair is zwart en wit, lang vier Duimen; en dat van de Staart omtrent zeven Duimen, waar meê zy hun geheele Lichaam voor den Regen bedekken. Schoon deeze Dieren onbekwaam schynen om zich te verweeren, hebben zy echter aan de voorste Pooten drie Klaauwen, met zulke scherpe Nagelen, dat zy dikmaals, met Tygers in Gevecht raakende, die overwinnen en dooden. De tweede soort *Kibihi* genaamd, is veel kleiner en naaulyks twee Voeten lang. Beide deeze soorten aazen op Mieren: wanneer zy zich by een Nest bevinden, steeken zy de Tong uit, die een aantrekkenden Reuk heeft, en waar op de Mieren in menigte gaan zitten; zo ras dezelve vol is, haalen zy die in, en slikken het geene zich daar op bevindt binnen. De derde en kleinste soort der Mieren-Eeters, is omtrent vyftien Duimen lang, van de Snuit tot aan het eind van de Staart, en 't Lyf bedekt met een geelachtig Vel zo zacht als Zyde. De Mier-Eeters van deeze soort hebben in de voorste Pooten zo veel kracht, dat zy een Hond met de Klaauwen kunnen dood nypen. Hun Vleesch is niet van het aangenaamste, hoewel 'er de Negers veel werk van maaken.

Van *Herten* en *Reeën* is 'er een genoegsaame menigte: dezelven worden, daar te lande, aldus genaamd, schoon zy meer naar een Bosch-Rhee dan wel naar een Hert gelyken. Zy hebben kleine Penhoorns, en en het Hair roodachtig. Hun Vleesch, gelyk van het meeste Wildt, valt drooger dan dat by ons, 't geen aan het Klimaat veelal is toe te schryven. Dien men de *Savaan*- of *Bejou*-Hart noemt, is van grootte als onze Duitsche Harten met Takken, en wordt het meest in de Savaanen of

langs den Zeekant, doch zelden in het Bosch, graazende gevonden. Deeze Dieren zyn beister schuuw, en sterk van lucht, zo dat zy onder den Wind moeielyk te vangen zyn. Om dezelven meester te worden, behangen de Indiaanen zich met Struiken en Bladen, en bekruipenze onder den Wind, of dryvenze naar het Water, omze des te gemakkelyker te schieten. Zy kunnen zeer wel zwemmen: en in benaauwdheid zynde stellen zy zich te weer. Men vindt 'er nog een soort van kleine *Rheebokken, Wiribiciri* genaamd, van een fraaie rosachtige Kleur getekend met witte stippen, en zeer aangenaam van Smaak. *Cabritten* of jonge Geiten zyn 'er niet ongemeen. De *Haazen* zyn 'er van grootte als in Europa, doch van een andere gedaante; hebbende een spitsen Muil, en, in plaats van lange Lepels, korte Ooren; den Huid gedekt met rosachtig Hair, tusschenbeiden wit gestippeld. Hun Vleesch is ongemeen smaaklyk, doch wat laf; overtreffende in blankheid het Hoendervleesch. Daar is, bovendien, overal in de Bosschen nog een tweede soort, van gestalte als de voornoemden, met lang, ros en bruin Hair: welke niet minder aangenaam van Smaak zyn. Men vindt 'er ook den *Water-Konyn*, welke dikwyls in de Suiker-Tuinen komt, daar hy groote verwoestingen kan aanrechten. De *Konynen, Poucrouërou* of *Acouri*, verschillen mede van de Europische; zynde hunne Ooren kort en rond, met een grooten Kop, langen Hals, en zeer korten Staart of Pluim, over 't geheel zyn zy bedekt met rosachtig, ruuw en stekelig Hair. Een kleiner soort die men 'er heeft, wordt de *Adouri* genaamd. Het Vleesch van beiden is zeer wit en lekker.

De *Agouti* is een Dier, dat in grootte, Kop en Ooren veel naar een Haas gelykt, met den Huid wit en van de zelfde kleur van Hair, doch harder: zwart van Oogen, en de voorste Pooten korter dan de achtersten, waarom het niet zonder veel moeite de Hoogtes op, en af kan loopen, maar op het vlakke veldt loopt het zeer snel. Het is zeer gulzig; vattende het eeten met de voorste Pooten gelyk de Eickhoorns; en leeft meest van Vruchten, Bladen, Patattes en Maniok. Het verschaft op alle wyzen toegemaakt een aangenaam Eeten. Zyn Geluid is als dat van een Varken; byt vinnig; heeft een scherp gehoor, en is ongemeen vreesach-

tig, zich ophoudende en luisterende gelyk de Haas, als men hem fluit, wanneer het de tyd is, om hem te vangen. Op hetzelven jaagen de Negers alleenig met een Stok en een kleinen Hond, die het opzoekt, en, ontdekkkende, vervolgd, terwyl de Hond, die hier op geleerd is, een groote kring maakt aan de zyde welke hem zyn Meester aanwyst, ten einde dit Wild het vlugten te beletten en in het Suikerriet te dryven, daar men het daadelyk vangt, of wanneer het in een hollen Boom zich verbergt, door den Rook van een aangestooken Vuur daar uit jaagd, gelyk wy te vooren in de beschryving der Indiaanen gezegd hebben.

De *Tavous* onthouden zich meest by vlietende Wateren, en doen geen schade aan de Menschen. Zy zyn van gedaante als een Otter, aschgraauw en spikkelbont van Kleur, met lange en redelyke dikke Pooten. Hun Vleesch is zeer malsch en aangenaam. Men heeft 'er de *Pag* of *Pague* zeker wild Dier, door de Indiaanen dus genaamd, van een middelmaatige hoogte, ter grootte van een Jagthond: de Kop is zeer mismaakt, doch de Huid fraai getekend met witte, graauwe en zwarte Vlakken; het Vleesch smaakt byna als Kalfsvleesch.

Onder de *Vossen* zyn ongemeene fraaie Dieren wegens het Hair dat zeer fyn en als verzilverd is. De *Eikhoorntjes* vallen 'er veel kleiner dan die in Europa, zynde geheel zwart of ros, en de Staart met lange Hairen, die hen diend om zich voor de Zonneschyn te bedekken.

Het zonderlingste van alle Viervoetige Dieren in dit Land is de *Aï* of *Haji*, dus door de Indiaanen van wegen het Geluid, 't welk door het zelve met de Keel gemaakt wordt, maar by ons gemeenlyk *Luyaard* genaamd. Deeze naam is ontleend van de traagheid, die het heeft, in beweeging en voortgang, zodaanig dat het wel twee of drie Dagen besteedt in het beklimmen van een' Boom van middelmaatige hoogte, en zo veel om 'er weder af te komen, ja zelfs een gantschen Dag om van den eenen Boom naar den anderen te gaan, al zynze maar vyftig schreeden van elkander. Het verlaat echter den Boom niet, voor dat het denzelven van boven af, allengs kaal gegeeten heeft. Het heeft de grootte van een kleinen Waterhond; den Kop en het Gelaat als een Aap: de Borst en Buik sleepen langs den grond; de Achterpooten tweemaal zo lang als de

Voorpooten, welke het van malkanderen houdt gelyk een Kikvorsch. Aan ieder Poot heeft het drie kromme Nagels, die zo sterk zyn dat men geweld moet doen om het geene dit Dier eens gegreepen heeft, te ontneemen, en teffens dienen om in de Boomen te klimmen. Dit Dier is, boven dit, hier in zonderling, dat het huilt en lacht als een jong Kind in een en 't zelve oogenblik. Het behoort onder het Geslacht der Aapen.

De Bosschen zyn opgevuld met onderscheidene soorten van *Aapen*, welke op Vogelen, Vruchten en Eieren, die zy des nacht uit de Boomen haalen, als mede op allerlei Vliegen, Muggen enz: aazen. De meesten verstrekken aan de Indiaanen tot Spyze, schoon de een deezen en de andere geenen verkiest. Men vindt 'er soorten onder, die veel hebben van de gestalte van een Mensch, *Bahoenen* of *Bavïanen* geheeten. Zy zyn wild, byna drie Voeten lang, met lang en rosachtig Hair, en maaken een verschrikkelyk Geluid: Ook heeft men 'er de *Ytoenebaly's*, welke veel naar een oude Negerin gelyken, zynde gerimpeld en zonder Hair op het Aangezicht: ook nog de *Neger-Aap*, van wegen zyn zwarte Kleur dus genaamd. Behalve de *Wit-Baard*, om deszelfs Baard dus genaamd, is 'er nog de *Gryze-Aap* met een zwarten Kop; doch deeze wordt zelden dan zeer hoog landwaards in gevonden. Die men *Capucyn-Aap, Loodsmannen* en *Houroe* noemt, hebben lange nette Baarden aan de Kin; en de *Bakkers* ontleenen hunnen naam om dat zy hunne Pooten geduurig beweegen als iemand die brood kneedt. Onder de kleiner soort van Aapen munten uit de *Doodshoofdjes*, die het hoofd hebben van gedaante als een Doodshoofd, met de Oogen zeer diep daar in geplaatst, plat en kort van Neus. Wanneer zy honger hebben, gaanze op den rug der grooten zitten, en byten dezelven zo lang tot dat deeze hen op een' Vruchtboom brengen, waar zy hunnen eetlust kunnen verzadigen. de *Sangouin*, mede zeker soort van kleine Aap, fraai bruin van Kleur, is zo teder van gestalte dat hy het minste ongemak niet kan verdraagen; en daarenboven zo hoogmoedig dat indien men hem het geringsten leed aandoet of toornig maakt, hy het zoude besterven: andere de *Kaboutermannetjes* of *Cabooneman* genaamd, die zeer mooi zyn,

geel van Hair, wit van Buyk, het Aangezicht wit rondom met een zwarte Kring, gaan de voorgenoemden in gaauwigheid om van den eenen Boom op den anderen te springen, verre te boven.

Ook is 'er zeker Dier, *Jan by nacht* genaamd, om dat het, des daags nooit te voorschyn komt, maar des nachts uitgaat om te rooven: zo groot als een middelmaatige Kat, bruin van Hair, veel gelykende naar een Aap. Men heeft 'er nog de *Quatta*, van gestalte als een Aap, doch wel drie Voeten hoog, zwart en lang van Hair, met een langen Staart, waar van hy zich bediend om van den eenen Boom naar den anderen te springen: Hy is rood als Menschekleur van Gezicht, en gerimpeld gelykende veel naar een oude Bokkin. Deeze kunnen afgericht worden tot veele diensten, als om Water en Brandthout te haalen, hun eigen eeten klaar te maaken enz. De *Cuscary* is een weinig kleiner dan de Quatta, en van dezelfde Kleur: van gedaante en maaksel als een Leeuw.

Men vindt 'er verscheidene tamme Beesten gelyk *Paarden, Koejen* en *Varkens*, wordende het Vleesch van deeze laatsten gezegd beter te zyn dan in Europa: doch dat der Runderen is drooger en onsmaakelyker; 't welke voortkomt om dat zy hun rechte Voedsel niet hebben of aarden wegens het Klimaat; gelyk men waarneemd ook in de Paarden plaats te hebben: welke uit de Engelsche Colonien of uit Europa overgebragt in korten tyd aan 't kwynen raaken. Ook zyn 'er veel *Muilezels*, wordender meest aan de Oronoque voortgeteeld: dezelven zyn groot en sterk, byna als een klein Paard; onderscheiden van Hair.

De *Land-Schildpadden*, die meest omtrent Moerassige plaatsen gevonden worden, zyn goed om te eeten, doch in lang zo smaakelyk niet als de Zee-Schildpadden. Men onderscheidtze in drie soorten: de eene, door de Indiaanen *Raparapa* genaamd, heeft een langen gekreukelden Hals, met neerhangende Vliezen, gelyk franje, den Kop plat, driehoekig, en voorzien met een Hoorntje gelykende naar een Penneschacht, het bovenste van den Schulp met dikke punten bezet. De andere soort is middelmaatig van grootte, van boven rood met geele Vlakken, aan den Kop byna rood, gelyk ook aan de Pooten, die veel gelyken naar die

van den Egel, bedekt met kleine dikke Schubben, hebbende aan ieder Poot vyf Toonen met scherpe Nagels; deeze, aan welke men den naam van *Mydas* geeft, leeft van Bladen, Wortelen, Slangen en Kikvorschen. De derde soort van Schildpadden is fraai, en klein van Lyf; de Schulp welke zyn Rug bedekt, is boogwyze gemaakt, van een ligt geele Kleur, aartig gespikkeld met Kastanje bruine Vlakken, gelyk mede de Schobben die haar ter zyden bedekken.

Boschrotten zyn 'er in menigte, waar onder de *Zak-Rot*, door de Indiaanen *Jawari* genaamd, die de Jongen in een Zak draagt, alwaar de Tepels zyn, onder aan het Lyf, welke zy, zo ras zy heeft geworpen, in deeze Zak bergt; zynde het een verwonderingswaardig Voorbeeld van de Liefde die zy aan dezelven betoond; dewyl zy het Mannetje niet kent voor dat de jongen in staat zyn om voor hun eigen te zorgen.

Niet van het minst schroomelyk Ongedierte is een soort van groote *Vledermuizen*, genaamd *vliegende Honden of Katten*, die het Bloed zuigen uit Paarden, Muilezelen, Rundvee en Menschen zelfs, terwyl zy slaapen: sluipende door de Vensters, welken het volk dikwyls den geheelen Nacht, van wegen de Hitte, open laat staan, in de Wooningen, wanneer zy op de Menschen, indien zy de Toonen of eenig ander deel van 't Lichaam bloot vinden, gaan zitten; doende hun somtyds dus, al slaapende, naar de eeuwigheid verhuizen. Dezelven hebben een Snoet veel gelykende naar een Honden Snoet, groote Tanden en Ooren, den Huid gedekt met lang rosachtig Hair, en de Vleugels gemarmeld met witte Vlakjes; zynde ieder Vleugel als zy uitgestrekt is, van achttien tot twintig Duimen lang. Daar is nog een tweede soort de helft kleiner dan de voorgaande, rond van Kop, en de Snoet als die van een Haas.

Elfde hoofdstuk.
Beschryving van de Kruipende Dieren, gekurven Diertjes, Wurmen enz.

Men vindt 'er verscheidene soorten van *Haagdissen* waar onder die, zo men wil, zich naar believen van Kleur veranderen gelyk de Cameleon, doch meest van een helder aschgraauwe Kleur zyn, welk door het oprechten hunner schobbetjes in een helder groen schynt te veranderen: dezelve aazen op Vliegen, Spinnekoppen en andere Ongediertes. Zy verschillen van de anderen alleenlyk dat zy geen platten Kop en Rug hebben, en zeer snel loopen. Die met een doornachtige Staart, de *Mananiroe* of *Serpent*, zynde een groote Hoenderdief: is een der fraaiste zo wegens zyn Gedaante als door de Vlakken welke op den Huid zyn; hebbende een grooten en breeden Kop veel gelykende naar dien van den Salamander, versierd met kleine Schobben; de Tong is kort en dik; de Oogen klein; de Huid van boven met blaauwachtige Streepen verdeeld in kleine ter breedte van een Pink. Zyn Staart is dik aan het begin en eindigt in een punt, door een groot getal splitzen gelyk een Piramide: Sommigen zyn keurlyk rood met wit gevlakt: anderen van tygerkleur. Eene soort, door de Indiaanen *Tamapara* genaamd, van onder graauwachtig, en met kleine grysachtige Schobben van boven en op den Staart, heeft een groote Kop bedekt met groote Schobben, zwart en bruin gekleurd op een witten grond; met de Oogen glinsterende, en de Ooren roodachtig.

De *Salamander*, is een soort van Haagdis, byna van maaksel als onze Haagdissen. Men vindtze van allerlei grootte wel tot drie Voeten lang; de Huid is met kleine Schobben bedekt; de Rug van een donker bruine of byna zwarte Kleur met witte vierkante Vlakken, genoegsaam ringswyze over denzelven loopende, zo is ook de Staart, die meerder dan de helft van de

langte van het Dier beslaat en dun toeloopt, bandswyze getekend; de Buik is wit met bruin gevlakt; de Kop dikker dan die van de Haagdissen; de Bek voorzien met een gespleetene Tong gelyk die van een Slang, wyd en spitsachtig toeloopende, achter dezelve zyn twee openingen met een geelachtig Vlies bedekt, welke voor Ooren dienen. De Oogen zyn groot, en aan de Klaauwen vindt men vyf scherpe Nagels. Dit Dier is zeer koud van natuur: maar dat het in 't Vuur zou kunnen leven, houdt men voor fabelachtig, dewyl het tegendeel waar is bevonden. Ook is 'er de *Pagara*, of *Jamourou* veel gelykende naar een Haagdis, zeer fraai gemarmeld met zwart en wit, en gedekt met kleine gladde Schobben. Hy valt somtyds tien of vyftien Duymen lang, en leeft zo wel in, als buiten het Water. De *Leguaan*, is van maaksel als een Haagdis: men vindt 'er van een of anderhalf Voet lang buiten de Staart, die noch wel twee Voet lang is, boomgroen van Kleur; onder aan den Hals hangt een befje als uitgeschulpte Kant, van de Kin tot aan de Borst. Dezelven heeft men, om haare menigvuldigheid aan het Leguaan Eiland, in de Rivier van Essequebo, dien naam gegeeven. Zy leggen van dertig tot veertig Eieren ter grootte van drie Duim, langwerpig met een wit Vlies omzet, zynde van binnen alleenig dojer. Deeze Eieren als mede het Beest zelf, is een zeer aangenaam eeten, en wordt als een Ragout klaar gemaakt. Het Vleesch is zeer wit en zoet. Het *Sterrepootje-Haagdis*, is een vergiftige Haagdis, ter grootte van een Mans Vinger en een Pink dik, donker geel van Kleur, zich ophoudende aan de Wanden der Huizen; hebbende vier Pootjes als Sterretjes. Het zelve springt naar de Menschen, en zo ras het dezelven raakt, steekt het met zyn scherpe Nageltjes en de Punt van de Staart, die daarop aanstonds afvalt en vervolgens weder aangroeit: Deeze steek is zeer vergiftig, en doet den Lyder bloed spuuwen: het beste Hulpmiddel is een schyf Citroen met Zout op de Wond gelegd, en Theriaak ingenomen.

Behalve de *Pipa* of *Pipal*, die Pad, welke de Jongen uit den Rug voortbrengt[(a)], is 'er de *groene Pad* of *Kikvorsch*, ter dubbele grootte van de Padden of Kikvorschen hier te land Deeze heeft grootte bruine

(a) breedvoerig in de Vaderlandsche Letteroefeningen beschreeven.)

Oogen, den Rug en Pooten zeegroen met eenige bruine Vlakken, onder den Buik is zy aschgraauw met wit gevlakt; de Vingers der Pooten zyn met groote Nagels als van een Aap, breed aan de punten, en met geen Vlies aan malkanderen gehecht. Zy houdt zich gemeenlyk in de Bosschen en Boomen op. Voorts heeft men 'er onderscheidene soorten van Kikvorschen, waar onder sommigen zyn van een aanmerkelyke byzonderheid wegens de verandering van gedaante die zy aanneemen; verwisselende dan in een Visch, en dan wederom in hunne voorige Gestalte. Wy wyzen den Nieuwsgierigen Lezer naar het wel doorwrochte Werk van Juffrouw Maria Sibille Merian, welke de Insecten met veel naaukeurigheid beschreeven heeft. *Spinnekoppen*, de *Tarentula's* genaamd, zyn 'er ook van verbaazende grootte, meer dan zeven Duim lang met de Pooten daar onder gereekend, en zes Duim breed. Deeze zyn vergiftig, zodaanig dat de steek van dezelven het gestookene deel daadelyk doet bleek worden en opzwellen, en tevens Koorts en Bloedspuuwing veroorzaakt. Zy zyn zeer wolachtig, van onder bruin en zwart van boven, in 't midden in twee gelyke deelen verdeeld, waar van het onderste somtyds de grootte heeft van een Duive-Ei; hebbende aan wederzyden vyf Pooten en ieder Poot zes gewrichten, zynde aan ieder uyterste gewrichten een geel Vlakje. Haar gewoonlyk Voedsel zyn Muggen en by gebrek van deeze, zuigt zy het Bloed uit jonge Vogelen, welke zy uit hunne Nesten haalt; ook beminnen zy de Ananassen, in het Hart van welke Planten menze dikwyls in nesten ziet. De kleine wordt mede de *Tarentula* genaamd; doch haar Venyn heeft die droevige uitwerking niet als dat der genen die men in Italie vindt. Een andere soort ontmoet men 'er in de Huizen, doch welke niet vergiftig is. De *Marybonsen*, by de Indiaanen *Makriouwen* geheeten, zyn een soort van Wespen wel zo groot als die in Europa, welke ongemeen hinderen door haar steeken met een Angel, die een pynlyke opzwelling en groote jeukte verwekt.

De *Schorpioen* is ook niet ongewoon in dat Land: dezelve gelykt veel naar een Kreeft; aan de Voorpooten met lange Nagelen voorzien. Men onderscheid ze in zwarte of Bosch-Schorpioen en in roode, die zich in de Daken der Huizen ophoudt. Niemand is onkundig hoe gevaarlyk een

Vyand de eerstgenoemde van den Mensch is: hy heeft omtrent aan het eind van zynen Staart een scherpen Angel waar mede hy steekt, en een Zakje met zwartachtig Vocht, het welke hy onverschillig uitschiet op alles wat hem aanraakt, en dit heeft dikwyls een gevaarlyke uitwerking. Een sneede van een Citroen met Zout wordt op de Wond, door de Schorpioen of Duizendbeen gebeeten, gelegd, het welk doorgaands een goed geneesmiddel is. Ook vindt men 'er den *Ratelslang*, die zeer gemakkelyk is te onderscheiden van alle de anderen aan den Ratel, dien hy aan het eind van zyn Staart heeft. Zo dra dezelve het minste gerucht hoort, waarschouwd hy driemaal door het ratelen met zyn Bellen, welke een geluid geeven als een Blaas met Boonen: indien het geraas op de derde rys niet ophoudt doet hy zyn sprong naar het voorwerp dat hy vervolgt. Deeze Slang is zekerlyk de schadelykste van allen, door zyn vergiftige beet; daarentegen zyn de Bellen niet venynig; maar in de Zon gedroogd en tot Poeder gestampt een dienstig Middel om de Kraam der Negerrinnen te bevorderen. Men kan den Ouderdom van deeze Dieren weeten uit het getal der Ratelen of Bellen, alzo dit 's jaarlyks met één vermeerderd wordt. Zy zyn van verschillende langte, zelfs tot vyftien Voeten. De veelheid van Slangen is 'er ook niet klein, doch men vindt 'er weinigen, die schadelyk zyn. Onder de vergiftigen telt men den *Adder-Slang* van drieërlei soort. De eene geheel bekleed met roodachtige Schobben: de andere graauwachtig met een langen rooden Streep op den Rug en Buik: en de derde soort gantsch grys. Bovendien is 'er nog een venynige *Adder-Slang* met een scherp eindigenden Staart, wegens de schoonheid en verscheidene mengeling van zyn Kleur merkwaardig, met een grooten Kop van vooren gedekt met geelachtige Schobben, en met levendige Oogen. De *Gekko* is mede vergiftig; en inzonderheid de *Labaria*, een Slang van zeven of acht Voeten lang, met halve Maantjes van verscheidene Kleuren gemarmeld: gelyk ook die, welken de Inwooners *Bojobi* of *Papegaai*-Slang noemen, zynde over 't geheele Lyf bedekt met Zeegroene Schobben met witte Vlekjes, doch onder aan den Buik geelachtig van Kleur. Dezelve valt van acht, negen, tien tot twaalf Voeten lang. De *Ibiara* of *Vitrioolslang*, die men vergiftig oordeelt te zyn, valt byna zes Duimen lang en een Pink

dik, van een blinkende groenachtige Kleur gelyk Vitriool: nog een van dezelfde soort is geel, met een zwarten Kop en Staart. Andere soorten van Slangen gelyk de Olyfkleurige met rood gevlakt, de roode met zwarte en bruine Stippen, de blaauwe met groene Oogen, en de grysachtige met witte en zwarte Vlakken, zyn ook te schroomen zo, dat als een Mensch daar door gebeeten wordt, het gantsche Lichaam ontstoken en een onleschbaare dorst veroorzaakt wordt. Dezelven verscheelen in grootte, zynde eenige daar van vyftien of twintig Duimen lang. Dan heeft men 'er den Slang met twee Pooten, spits van Kop: de grootste vallen ter langte van een Mans Vinger, iets dikker dan het dik van een Pypesteel, geel van Kleur; voor aan de Borst met twee kleine korte Pooten, van gedaante als die der Haagdissen. Dezelve onthoudt zich in gaten in den Modder; en is zo doodlyk vergiftig en het Gif zo geswind, dat 'er geen Hulpmiddel tegen is: ten bewyze, was 'er een Indiaan, in Essequebo, welke, om Krabben te vangen, zyn Hand in den Modder stak; doch van zo een Slang gebeeten, terstond dood nederviel; gelyk ook zyn Vrouw: het welk ontdekt werd door de andere Indiaanen, die het gat opgroeven, en 'er den Slang uithaalden.

De zwarte en witte Slang, die men *Mieren-Eeter* of *Luye-Slang* noemt, aast veel op Mieren: hy is fraai gevlakt met witte en zwarte Stippen, en byna veertien Voeten lang en vier of vyf Duimen over 't kruis dik. De Negers bidden hem aan wegens zyn ongemeene goedaartigheid, laatende zich grypen gelyk het allertamste Dier. Als deeze Slang den Papegaai-Slang ontmoet, raaken zy met malkanderen in gevecht; en een van beide gewond zynde eet dan een zeker Kruid, *Slangengras* genaamd: zy zullen nooit samen vechten dan op de Plaats daar dit Kruid groeit. De groote Slang of *Papa Sucki* dus van de Negers genaamd, 't welk zo veel zeggen wil als *de Vader der Goden*, wordende onder hen in groote achting gehouden, en van eenige als hun God aangeroepen: is zekerlyk een der fraaiste voortbrengzels der Natuur, praalende met een sierlyke verscheidenheid en luister van Kleuren zodaanig, dat men 'er geen nette beschryving van zoude kunnen geeven. Hy heeft de langte van vyftien tot achttien en somtyds meerder Voeten, en is van dikte als een Mans Arm. Daar

nog twee andere soorten van de Papa-Slang; doch dezelven vallen zo groot niet, noch zo schoon van Kleur. Geen van deeze drie doet de Menschen aan. Behalve meer andere soorten van schoon gekleurde en gevlakte Slangen, is 'er de *Zweep*-Slang, naar zyne gedaante, die als een Zweep afloopt, dus genaamd, licht groen op den Rug, van onder wit, omtrent vyftien Voeten lang doch niet dikker dan een Pink. Voorts heeft men 'er nog den *Tweehoofdigen* of *Blinden* Slang, ontleenende deezen naam van de gelykheid welke tusschen zyn Hoofd en Staart gevonden wordt: deeze Slang is rood en zwart by ringen, of wit en zwart. Hy onthoudt zich in de Nesten van de *Koesjes*, zynde groote zwarte Mieren, die de jonge groene Bladen van de Cassave en Maïz afbreeken en op hunne Hoornen na hunne Nesten brengen, het welk dien Slang tot voedsel verstrekt.

Waterslangen *Camoude* genaamd, zeer schoon getekend, zyn 'er veel, van vyf entwintig tot dertig Voeten lang, ter dikte van een Mans Dey, en verschillende van Kleur. Dezelven zyn niet vergiftig: zy komen op het Land hun roof zoeken, aazende op allerlei Gediertes; doch een Mensch of Beest in hunne magt krygende, slingeren zy zich om dezelven heen en drukken ze dood; zuigen dan hun Aas in en blyven zo lang liggen tot hun prooi verteerd is: men heeft voorbeelden, dat zo een Slang doodgeslagen zynde een geheelen Haas in 't Lyf had.

Onder verscheidenerlei Wormen die 'er zyn telt men den *Schietworm* van grootte en gedaante als een Wandluis; schoon 'er een oneindig getal van deeze onder de Natuurkundigen bekend zyn, vindt men alleenlyk den Purperkleurigen, en de Aschgraauwen met roodachtige Pooten. De *Vuurworm* is ter grootte van een Duim, groenachtig van Kleur, ruig van boven, geevende by donker een licht van zich als een Kool vuurs. De *Vuurvliegen*, dus genaamd, om dat zy by nacht licht geeven, voornaamelyk in de Bosschen en Heggen, zyn van grootte als een Molenaar, van een bruin groene Kleur. De *Lantaarndraagers*, wier Snuit dergelyke verlichtende eigenschap heeft, munten uit door de veelvuldigheid van hunne Kleuren. Welke een groote verscheidenheid van Kapellen dit Gewest uitlevert, is thans by de Liefhebberen, in Europa, t' over bekend om 'er ons by op te houden, te meer wyl dezelven meestendeel door

meergenoemde Juffrouw Maria Sibille Merian zeer omstandig zyn beschreeven, tot welker sierlyk werk wy den Lezer wyzen. Ook vindt men 'er verscheidene soorten van Byën, die goeden Honig geeven.

De Steekende Muggen, of *Mosquita's* in 't Neger Engelsch genaamd, zyn een plaag die aan de meeste Volkplantingen in Zuid-America eigen is, inzonderheid voor de Vreemdelingen wanneer zy 'er eerst komen; zy veroorzaaken door haar steeken gezwellen welke een onverdraaglyke Jeukte nalaaten. Daar zyn 'er die ongemeen groot zyn, voorzien met een langen holachtigen Angel of Naald waar mede zy door het Vel booren en het Bloed uitzuigen. Om zich van haar te bevryden brandt men eenige Citroenbladen, of om de dag of twee wat Swavel, waar van de Rook haar doet verhuizen. Men vindtze meest naby de moerassige plaatsen. Niet minder is men daar geplaagd van de *Patattes-Luizen*, genaamd *Courimmes*, die zich in 't Gras onthouden; wanneer men 'er doorgaat, kleevenze aan de Kousen, en dringen dan tusschen Vel en Vleesch, het welk dergelyke uitwerking verwekt als van de Moskieten: doch de geenen die blootsbeens door 't Land gaan, hebben hier van zo veel gevaar niet. Van deeze kan men zich best zuiveren, door de Beenen te wryven met Limoensap en warm Water. Bovendien heeft men 'er niet weinig te lyden van de *Chica* of *Zandvloo*, by de Indiaanen *Nigua* genaamd; het heeft de gedaante van een kleine Vloo, kunnende even als dezelve springen, en onthoudt zich in 't stof en op onzindelyke plaatsen, als in de Indiaansche- en Negerhuizen en in de Asch op plaatsen daar veel Vuur gestookt wordt. Dit Insekt hecht zich meest aan de Toonen, tussen de Nagelen, boort diep in den Huid, en maakt zich daar een Nest waar in het zyn Eiertjes ligt; 't welk in drie of vier Dagen zo groot wordt als een Erwt. Dit Nest open gaande verspreidt zich een menigte van zodaanige Insekten over den geheelen Voet, doet het Vleesch, daar rondom, rotten, dringt tot op de Beenderen door, en veroorzaakt den Kanker. Om dit Nest 'er uit te krygen valt zeer pynlyk: moetende zulks met een Naald geschieden, waar mede men daar om heen wroet, tot dat het Vlies overal afgescheiden zy, doch men moet zorg draagen het Eierzakje 'er heel uit te neemen, want zo het by ongeluk komt te breeken zet het zich tot een versweering daar zwaare toevallen by kunnen komen. Ver-

volgens wordt, in de Wond, een weinig Asch van Tabak gedaan, waar door dezelve zonder gevaar geneest. Indien men 'er voort by is, kan men 't zelve 'er gemakkelyk afkrygen, door het Vel, rondom, los te maaken.

De *Duizendbeenen* zyn 'er als by ons, behalve datze zyn gedekt met Schobben, van driederlei soort, als de groene, de bruine, en zwarte. Zy worden meest gevonden in de Bosschen en onbebouwde Landen; zynde van drie tot tien Duimen lang. Deeze zyn gevaarlyk wegens de Stekels schaarsgewyze zo als onze Oorwurmen, welke zy aan hun Staart hebben, waar mede zy zo vinnig steeken, dat men de Pyn of Jeukte langer dan vierentwintig Uuren voelt. Ook is 'er een groote veelheid van *Mieren*: de Negers onderscheiden die in zes soorten, waar onder de grootsten, die zy *Papa-Mieren* of *Couches* noemen, zeer schadelyk zyn, kunnende in één Nacht een Boom van alle zyn Bladen berooven, deeze houden zich gemeenlyk op in de Cassave-Tuinen en maaken Nesten als groote Molshoopen, waarin zy hun voorraad verbergen: in deeze Couches nesten wordt gemeenlyk de tweehoofdige Slang gevonden, welke door haar gevoed word of ten minsten op haar voedsel aast. De *Cras*- of *Brand-Mier* rood van Kleur, is wegens haar pynelyke steek gevreesd: de *Waka Waka-Mier* komt zelden te voorschyn; doch verslindt alles in haar Weg. De *Blaka*- of *zwarte Mier*, zynde van een ongemeene grootte en wel als een Lid van een Vinger, houdt zich meest in de wilde Bosschen op: haare beet veroorzaakt door zyne vuurigheid dikwyls de Koorts. Bovendien zyn 'er nog een soort van Mieren, *Jagers* genaamd, ten naasten by van grootte als de Papas Mier. doch niet zo zwart: dezelven komen by menigte in de Huizen, vooral als dezelven met Houtluisen, Slangen, Schorpioenen en ander Ongedierte bezet zyn, welke zy doodbyten, en niet verhuizen voor dat dat Ongedierte verdreeven is; doende geen nadeel ter waereld; waarom de Inwoonders wel zorgen, om dezelve niet te beschadigen, wyl zy hen van veel nut zyn.

De *Houtluis* of *witte Mier*, welke in de Westindiën maar al te veel gevonden wordt: gelykt naar een Luis, doch is veel grooter, spits en hard van Kop, waar mede hy veelerlei soorten van Hout, Lynwaat, Kleederen en andere Stoffen doorknaagt en vernielt. Overal waar deeze Insek-

ten hun verblyf neemen, vermeenigvuldigen zy op eene verbaazende wyze, maakende zich een Nest als van zwarte aarde, waar van het bovenste zo vast is, dat het Water 'er niet kan door dringen, gelykende naar overwelfde Gaanderyën, daar zy van de eene plaats naar de andere voortgaan. Zy doen geheele Huizen onder de voet vallen wanneer men achteloos genoeg is, dit schadelyk Ongedierte niet te verdelgen; waar toe, echter, zeer veel moeite vereischt wordt, inzonderheid als het zich eens heeft neergezet. Het hulpmiddel dat men bevonden heeftwel het spoedigste en krachtigste te zyn, is het Rottekruid, of Teer zo lang als het kleevig is. Voorts heeft men 'er de *Kakkerlakken* zekere genoegsaam bekende Diertjes, die alle Stoffen en Wollen aan stukken knaagen, en op alle eetbaare Waaren aazen. Zy vallen niet grooter dan een Duim of twee lang; dezelve vervellen jaarlyks, zynde in het eerst ligt groen naar het wit trekkende en langsamerhand in een donker Kastanje bruine Kleur veranderende: Dezelve hechten haar Eieren aan Linnen, Boeken en alles vast, die bedekkende met een dun Vlies, 't welk de Jongen doorbyten.

Twaalfde hooftstuk.
Beschryving van de Vogelen.

De menigvuldige soorten van Vogelen, in dat gedeelte der Westindiën, schynt nog oneindig grooter in getal dan die der viervoetige Dieren. Men heeft opgemerkt dat 'er byna geen een Vogel is die een liefelyken Zang heeft, behalve het *Corkietje* of *Lievenheers* Vogeltje ter grootte van een Nachtegaal, bruin van Veeren, op de Vlerken met wit gespikkeld, rood van Borst; zyn Zang gelykt wel iets naar dien van den Nachtegaal, doch dezelve slaat niet door: zy houdt zich op in de Daken der Huizen, ten welke einde men Calabassen zo als by ons de Mossepotten ophangt, op datze daar in kunnen nestelen: het is voornaamelyk door den schitterenden glans, en de verscheidenheid der Kleuren hunner Veeren

dat de Vogelen in aanmerking komen. Onder dezelven munten eenigen in schoonheid uit; gelyk de *Zonne*-Vogel, wiens Staart, wanneer hy die uitspreidt, de gedaante van een Zon vertoont, byna getekend als een Paauwestaart. Hy heeft de grootte van een klein Hoen, is lang van Vleugelen, kort van Pooten, met roode Oogen en scherp van Bek, en overtreft de meeste groote Vogelen, uitgezonderd den Paauw, door zyne schoonheid. Hy aast op kleine Vliegjes welke hy met de uiterste voorzigtigheid weet te vangen, fluitende ieder rys als hy 'er eenige oppikt. De *Canide*, die van grootte als een Faisant is, heeft onder den Buik, op de Vleugels en Hals een ligt hemelsblaauwe Kleur, de Staart en Slagpennen incarnaat met blaauw, op den Kop een rosachtig Dons met zwarte, blaauwe en geele stippels, welke zich tot op den Rug uitstrekken, en daar by een Kuif van kleine Veeren. Deeze wordt, om zyne schoonheid, by de Indiaanen zeer geacht, en onthoudt zich meest by hunne Dorpen; twee of driemaal 's jaars worden zyne Veeren uitgetrokken, daar de Inwooners zich mede versieren.

De soorten van *Papegaaijen*, die zo veel in grootte, Kleuren, en gedaante verschillen, zyn ontallyk; de ongemeenste, zyn die geheel geel zyn, met een weinig groen aan de uiteindes van de Vleugels. Een ander soort, die men *Kryters* noemt, is geel van Kop en verder groen, doch aan de Punt van de Vleugels met een of twee roode Veeren. Andere Papegaaijen grooter dan de gemeene, worden *Molenaars* genaamd, en zyn groenachtig met witte stippen. Van de laatste benaaming heeft men 'er nog met roode Veeren op den Kop, en rood en geel op de Vlerken; door de groote van hunne Oogen omkleed met een wit Vlies als de Ravens, van de andere onderscheiden. Van *Perokieten*, die kleiner dan de Papegaaijen, doch niet minder fraai zyn, zyn 'er ook een groote menigte. Men onderscheidze in verschillende soorten: de *groote* Perokiet of Raaven, wiens Kop en Bek naar den Raave gelykt, is geheel groen; de *Kirkirries*, groen met een geelen glans of weerschyn op de Veeren; de *Keesje-keesjes* met purper groen en geel sierlyk geschakeert, doch aan den Kop en Staart oranje; de *Jarrejarerou*, is iets kleiner dan de laastgenoemden, doch in plaats dat die geel zyn, is deeze met allerlei Kleuren en pur-

per over het gantsche Lyf getekend: hy wordt voor een der schoonste Vogelen gehouden, en kan ook leeren spreeken; de *Hiania*, is donker groen over 't geheele Lyf, aan de Punten van zyn Wieken met drie of vier zwarte Veeren, voor aan de Borst aschgraauw omboord met roode randen halve Maanswyze, met een Kuif van de zelfde tekening welke hy, even als de Kaketou, oprecht. Behalve de Westindische Raaven, *Ararre* genaamd, zynde roode en blaauwe, die door de sierlyke schakeering van hun Pluimagie, gelyk bekend is, uitmunten, vindt men 'er verscheidene *Eksters* waar onder een soort de *Konjaki* en *Praadje* genoemd, van grootte als een Ringelduif, met een geelen Bek, lang omtrent acht Duim en dicht aan den Krop byna drie Duim breed; zyn Tong, waar mede hy zyn voedsel inslokt, doch door den afgang voort weder kwyt raakt: gelykt veel naar een fyne Veder ter langte van een half Voet. De Kop, Hals, en het bovenste van den Rug zyn witachtig van Kleur, en den Buik zilverachtig rondom als met Vermillioen geschaduwt. De *Asuwak*, is een Vogel als een Ekster, ook zo getekend doch zwart en geel; geen Vogel kan hem voorby vliegen of hy bootst deszelfs Geluid na: hy maakt zyn Nest als onze Spechten aan Takken van Boomen boven het Water; het Nest is als een lange Zak, waar in zy van boven inkruipen: zy liggen maar twee Eieren wit en gespikkeld als een Kalkoens-Ey ter grootte van een Duiven-Ey. De *Bounca*-Vogel is van gedaante en Kleur als de Asuwak, onder welk geslacht hy behoort, doch valt wel zo groot; hy heeft een Muskus lucht; waarom zyne Veeren dienen om de Kakkerlakken uit de Kassen te houden. Het Vleesch op den Rooster gebraaden, is een onfeilbaar Middel tegens den Roodenloop. De *Hanacoa* van grootte als een Kraai waar naar hy veel gelykt, is bruingeel van Veeren: hy komt niet dan in het drooge Saizoen te voorschyn: en roept geduuriglyk *Hanacoa*, het welk by sommige der onzen voor *Allegaar* verstaan word.

Onder de Vogelen, die in aartigheid uitmunten, kan men tellen de *Toucan* of *Bouradi*, wiens roode en geele Bek ongemeen groot is in vergelyking van zyn Lichaam; Deeze, die van grootte als een Duif is, heeft over 't geheele Lyf een gitzwarte Kleur, behalve aan de Borst, daar hy een schoon geele Kraag heeft met een klein rood Kransje, zynde het

onderlyf wit, en de Pooten zwart als een Ekster, even als dezelve huppelende: zyn Tong is als een Veder lang en smal: hy kan, gelyk een Hond, een stuk rype Bananas vangen en doorslikken. Van den Bek worden Mondstukken op de Houtbois gemaakt beter dan van Riet. Men vindt 'er van de zelve soort met een paarsen Bek.

De *Trompetvogel*, die men te Cajenne *Agami* en by ons *Waracabba* noemt, ontleent dien naam wegens een trompettend geluid, 't welk zo verwonderlyk is, als de wyze op welke hy het voortbrengt. Men was in het onzekere of het zonderling geluid van deezen Vogel, door zynen Aars of door zynen Bek gemaakt wierd, maar het schynt, by naaukeurig onderzoek niet lang geleeden gedaan, beweezen te zyn, dat het niet uit den aars, maar uit den bek voorkomt, de Klank zweemt naar TOU, TOU, TOU, binnen 's monds gemaakt; dat hy vyf, zes, tot zevenmaalen herhaalt, welk laatste TOU, hy zeer lang en zachtkens uitrekt. De Schryvers zyn het niet eens of deeze Vogel tot het geslacht der Kraanvogels te brengen zy: het redelyk lang stel van Pooten, gedaante en gang toont veel overeenkomst met de Kraan en Reigeren. Getemd zynde loopenze met de Hoenderen uit, en in het Hok. Zy worden in groote menigte langs de Boorden der Rivier de Amazoone gevonden.

Een soort van Vogelstruis, die *Pennevogel* genaamd wordt; de *Pluviers*, welke onder het vliegen een groot geraas maaken; en veelerlei anderen, zyn 'er niet ongemeen.

Men heeft *Feisanten, Mamous* genaamd, van tweederlei soort, de groote en kleine: de grootste zyn als een Kapoen, met grysachtige Koppen, op welke een Kuif pronkt van witte en zwarte Veeren ter langte van drie Duimen, die zy doen opstaan en neêrvallen: de kleine zyn als onze Feisanten, van wien zy ook de Kleur hebben. De Eieren die zy liggen, zyn helder Zeegroen ter grootte van een Endvogels-Ey. Deeze maaken een aangenaam gefluit; waarop de Indiaanen hen schieten. Ook zyn 'er *Pauwisen*, draagende op den Kop een sierlyke Kroon van Veeren als Chenille, die de gedaante van een schoone Aigret vertoont, daar de Inlandsche Vrouwen gebruik van maaken tot een Hairsiersel. Dezelven zyn zwart van Kleur, sommigen met een geele, anderen met een zwarten Bek

daar ook een geele Knubbel op zit, de Pooten zyn geel of zwart: deeze Vogels zyn schuw van aart. De Jager des avonds op hen ter jagt gaande ontdekt door hun gefluit, waar zy zich ophouden, en wacht tot het aanbreeken van den dag, omze te schieten. In zekere getyden van het Jaar, wordt gezegd, dat de Beenderen der Pauwisen een eigenschap hebben, dat de Honden daarvan dol worden; waarom dezelve door de Menschen ook niet worden uitgezogen. Voorts heeft men de *Steen-Pauwisen*, dus genaamd naar den blaauwachtigen Steen, welke hen in plaatse van een Kroontje strekt. Het Vleesch van deeze allen wordt voor een aangenaame spyze gehouden. *Kemphaantjes* zyn 'er als hier met geele Bekken, het Lyf van boven Kaneelkleur; welke zich in de Moerassen ophouden. Zy vliegen al fluitende steil naar boven en daalen insgelyks weder lynrecht naar beneeden. Dan heeft men 'er nog de *wilde Kalkoen, Maroude* genaamd, van grootte als een kleine Kalkoen, met een lange zwarte Staart, gespikkeld van Veeren rondom de Bek en Oogen, hebbende een rood Vlies als onze Kalkoenen. Het Vleesch is een zeer aangenaam eeten, schoon het bruin is.

Men vindt 'er overvloed van wilde en tamme *Duiven, Tortelduiven*, en ander Gevogelte, dat min of meer naar dezelven zweemt. Ook is 'er de *Terliaane*, van grootte als een kleine Duif, met aschgraauwe Veeren eenigszins bruin op den Rug, doch geel van Buik en zwart van Pooten; zeer vet en by uitstek smaakelyk van Vleesch. De Indiaanen noemen deezen Vogel *Maïz-diefje*, om dat hy meest aast op de Papayes, Gujaves, Bananas en Maïz, doende aan deeze Aardvruchten wanneer zy in haare rypheid zyn, groot nadeel, anders komen zy zelden te voorschyn. Daar zyn, behalve de Hoenderen en ander eetbaar Pluimgedierte, ook Ortolans en Snippen, om van de Swaluwen, Spechten, Putters, Vinken en dergelyk klein Gevogelte, niet te spreeken.

Ik moet nog gewag maaken van de *Tuite*, dus genaamd van wegen zyn geluid; het is een kleine Vogel met een krommen en geelen Bek; den Kop van een gemengelde purper- en roosekleur; een gedeelte der Wieken en zyn uitgespreide Staart gelyk rood, wit, blaauw en geel geaderd Marmer, versierd met een witten Kring; de Buik ligt en donker geel, en de Poo-

ten helder rood. Als mede van den Vogel, die men *Grietjebuur* noemt wegens zyn geluid, ter grootte van een Lyster, veel gelykende naar een Vink, geel en wit van Veeren, zynde de Borst hoog geel en van onder wit. Dit Beestje is zo vlug en stout dat het de grootste Roofvogels aantast even als onze Kievitten. Gelyk ook van de *Colibri* of *Bloemzuigertie*, anders *Ronkertje* genoemd, zynde het kleinste en fraaiste Vogeltje dat 'er bekend is. Het hommelt onder het vliegen gelyk de Honigbyën; van zyne Veeren ontbloot is het weinig of niet grooter dan een Hazelnoot; de Kleur zweemt gedeeltelyk naar een verguld groen iets van het violet hebbende, en is van zulk eene verwonderlyke mengeling dat bykans onmogelyk is dezelve te bepaalen, zynde de Veeren, welke ongemeen fyn zyn, bovendien nog met een zeer dun goudgeel Dons overdekt. De Bek omtrent twee Duimen lang, is zacht, spits en eenigszins krom, voorzien met een lange doch dunne Tong, bestaande uit twee Vleesachtige Draaden, waar mede het den Dauw van de Bloemen en welriekende Kruiden tot voedsel naar zich haalt: de beweeging zyner Wiekjes is zo snel en onophoudelyk datze bezwaarlyk te onderscheiden zyn. Nooit dan voor een korte poos, houdt het zich op een en dezelve plaats, maar vliegt gestadig van den eenen Bloem, of Kruidje op den anderen, wanneer het onder het vliegen zyn Tong daar over strykt, zonder op te blyven rusten. Merkwaardig is mede het Nest van dit Diertje, hangende aan eenige dunne Takken van Boomen, als in de Lucht; of in de Huizen daar het voor de Zonnestraalen en Regen bevryd is. Dit Nestje heeft de halve grootte van een Hoender-Ey, en is samengesteld uit dunne spaantjes Hout, in malkander gewerkt als een Mandje gevuld met Katoen en Moss, zeer kunstig toebereid, waar in twee gespikkelde Eiertjes liggen, van grootte als een Erwt.

Watervogelen onthouden zich daar in menigte: Men heeft 'er de *Flamingos*, welke aanmerkelyk zyn, om dat ze zo dikwyls van Kleur veranderen; als in 't eerst geheel grys zynde, en eindelyk hoog rood wordende. Zy zyn van grootte als een Indische Hen, maar wel een derde hooger op de Pooten, die rood zyn; en hebben een zeer langen Hals, en kleinen Kop met een gebogen Bek gelyk een Kreefteschaar, die hen dient om Wurmen te zoeken. Hun Aas ophaalende versamelen zy zich

troepswyze, houdende één van hen onderwylen de wacht, die, door een zeker geluid, de anderen van de aankomst des Vogelaars schynt te verwittigen, waarop zy terstond heenen vliegen, vallende zeer schuwachtig; des zy ongemakkelyk zyn te vangen. De Indiaanen noemen deezen Vogel *Korkorre*; het Vleesch is van een aangenaamen Smaak, doch van dezelve Kleur als hunne Veeren. Daar worden 'er insgelyks van het zelfde soort *witte* Flamingo's gevonden. *Lepelbekken* zyn'er als onze Lepelaars, doch van een rooze roode Kleur.

Men vindt 'er *Eenden* die grooter vallen dan in Europa, en hier menigvuldig over gevoerd en bekend zyn; doch de *Woorden* hebben groote roode kwabben op den Neus, wel gelykende naar die van een Kalkoenschen Haan. Onder de *Taalingen* zyn 'er eenigen van veelerlei Kleur zeer fraai, met een roodachtigen Bek, welk soort van de Indiaanen *Caoriri, Wieciesjes* of *Annaatjes* genaamd wordt, en een fluitend en klaagend Geluid maakt. Deeze zyn zeer aangenaam van smaak. De Europeaansche *Ganzen* wil- 'er zo wel niet aarden als die, welke, door de Barken, uit de Engelsche Colonien, worden gebragt. De *Rotgans*, die men *Duivelsvogel* noemt, leeft meest op het Water, en duikt naar den grond om kleine Schelpgewassen te zoeken, welke hem tot voedsel strekken, ook aast hy op Visschen en Insekten. Hy vliegt met groote moeite, hebbende naar maate van zyn Lichaam zeer kleine Wieken, waar door hy zich zelden hooger dan twee Voet boven het Water verheft; de Pooten, die zeer zwak zyn, dienen hem eer om te zwemmen dan om te loopen: want van de eene plaats naar de andere willende voortgaan, ondersteunt hy zich op derzelver punten en op de punten van zyn Vleugelen, loopende op deeze wyze ongemeen snel. Deeze gelyken veel naar een Endvogel; de Mannetjes zyn zwart, en de Wyfjes grys van Kleur.

De *Krabvogel*, die zyn Nest in de Aarde maakt, heeft de gedaante van een Reiger; zyn Aas bestaat in kleine Krabben en Kreeften, die hy aan de Boorden der Rivieren behendig weet te vangen. Het Vleesch is vet, en niet onsmaakelyk. Daar is ook zekere Vogel, de *Duikelaar* genaamd, bruin van Kleur, wiens Pooten dichte aan het achterste van zyn Lichaam geplaatst zyn, waar door hy ongemakkelyk gaat; de Bek gelykt

naar een spitsen Hoorn, waar mede hy de Vischjes vangt. Een andere soort, die men de *kleine Duikelaar* noemt, is grysachtig met geele streepen op den Rug, met een kleinen geelen Bek gelyk die van een jonge Gans: deeze leeft mede van Visch.

Behalve verscheidene soorten van Reigers als de witte, gryze en zwarte, zyn 'er nog die *Tyger-Vogels* genaamd worden wegens de Vlakken, daar zy mede gespikkeld zyn. De *Krop-Vogels*, by de Indiaanen bekend onder den naam van *Neger-Kroppen*, ontleene hunnen naam van een grooten Krop of Zak, dien zy met Visch opvullen; welke Zak door sommige Inwooners, tot een Tabaksblaas gebruikt wordt. Zy zyn van grootte als een Kalkoen en zwart van Kleur. Men heeft 'er zekeren Vogel de *Gek* of *Zot* genaamd wegens de weinige moeite die men heeft om hem te vangen, alzo hy zich met de hand laat grypen; hy heeft de gedaante van een Raave, en is geheel wit, uitgenomen de Vleugels en Buik welke grysachtig zyn. Deszelfs Aas bestaat in Vischjes. Ook is 'er de *Kikvorschvogel* welke veel naar een Kikvorsch gelykt, en niet dan Kop en Staart schynt te zyn, plat en bruin. Sommigen houden hem voor vergiftig.

Onder de Strandvogelen verdienen de *Ticoco's* of Americaansche Oyevaar waarna zy veel gelyken, opmerking, dewyl zy zich troepswyze aan de Kust verzamelen; zy vallen veel grooter dan en Oyevaar, en zyn ligtelyk tam te maaken; maar leeven zelden heel lang; bestaande (voor zo verre ons bekend is) alleenlyk van het Water. In den Droogentyd trekken zy van Cajenne naar de Oronoque, van waar zy weder, in het natte Saizoen, te rug keeren.

Roofvogelen zyn in deeze Landstreek niet ongemeen: men vindt 'er den *Arend*, zwart van Kleur, op den Kop met een dun en zeer fyn Hoorntje ter langte van drie of vier Duimen. Hy maakt zyn Nest in het Geboomte langs de Rivieren; en leeft meest van Visch. De *Gier* of *Koning van de Wouwouwen*, door de Indiaanen *Anawannen* genaamd, van grootte als een Arend, heeft een langen Bek, die aan het einde op eene wonderlyke wyze is gebogen en voorzien met een hangende Kam gelyk de Kalkoenen, oranje van Kleur; de Oogen zeer levendig; onder den Hals is hy wit en bruin, maar het bovenste daar van, als mede van de

Kop is zonder Veeren en als Vermillioen; op den Rug en onder de Wieken is hy van een ligte Vleeskleur, boven op de Vlerken zwart gelykt ook de Staart is, met geelachtige Pooten en Klaauwen. Hy heeft onder aan de Borst een soort van Zak hangen, daar hy zyn Voedsel in bergt; en aast op doode Lichaamen. De gemeene Anawannen zyn geheel zwart, hebbende voor op de Kop een klein rood lelletje, op den neus afhangende even als de Kalkoenen. Zy vliegen altyd troepswyze: 't is aanmerkelyk, dat wanneer zy op het Aas zitten en hunnen Koning bovengemeld zien komen aanvliegen, zy aanstonds het Aas verlaaten en zich ter zyde van het zelve vervoegen, wachtende zo lange tot dat de Koning, die 'er nooit het eerste op aanvalt, daar van gegeeten heeft; waar na hy opvliegt en door hen allen gevolgd wordt. Voorts heeft men 'er verscheidene soorten van *Valken*, die in Europa bekend zyn: gelyk ook den Roofvogel *Bariri* genaamd, ter grootte van een Valk, met Stippels van onderscheidene Kleuren: de *Condors* en anderen.

Dertiende hoofdstuk.
Beschryving van de Visschen en Schulpgewassen.

De Zeekusten, Meiren en Rivieren, van dit Waereldeel leveren zulk eene veelheid en verscheidenheid van Visch, dat de enkele opnoeming daar van lastig zou zyn. Ik zal alleen iets zeggen van de aanmerkelyksten.

De allergrootste Visch die in de Rivieren en in Zee gevonden wordt, is de *Zeekoe* of *Coeymorre*, weegende van vyf-tot zes honderd Ponden. Hy eet het Gras langs de Oevers der Rivieren: zyn Vleesch en Vet hebben vry veel overeenkomst met dat der Kalveren. Het Wyfje heeft Mammen om haare Jongen te zoogen, die zy twee te gelyk werpt, Mannetje en Wyfje, ieder doorgaands omtrent dertig Ponden zwaar. Het is, om eigenlyk te spreeken, geen Water en Land dier te gelyk, dewyl

het nooit uit het Water komt, en 'er zelf niet uitkomen kan, hebbende niet meer dan twee Vinnen, taamelyk dicht aan den Kop, die tot Armen en Beenen moeten dienen, het steekt alleen het Hoofd buiten water om het Gras langs de Oevers te bereiken. De Oogen van dit Dier hebben geen de minste gelykheid met het overige van zyn Lichaam; zy zyn rond, en hebben maar drie Lynen Diameter; de opening zyner Ooren is nog veel kleiner, en schynt maar een Spelde gaatje, van Gehoor is deeze Visch zeer scherp: de Muil en Tanden gelyken veel naar die van een Os. Eenigen hebben dien Visch aangemerkt als zonderling eigen aan de Rivier de Amazoone; maar men vindtze alzo wel in de Oronoque; men vindt ze ook, hoewel zo veel niet, in de Oyapoco, en in verscheidene andere Rivieren omtrent Cayenne; als mede aan de Hollandsche Bezittingen op de Kust van Guiana. Het is dezelve Visch dien men te Cayenne den naam van *Lamentyn* geeft. Men vindtze niet in volle Zee, zelfs is hy zeldzaam aan de uitwateringen der Rivieren, maar men ontmoetze op meer als duizend Mylen afstand van Zee, in de meeste groote Rivieren.

De *Zwaardvisschen* zyn de geenen die een spits Zwaard of Zaag aan den Kop hebben; deeze Zaag is van vier tot zes Voeten lang, en van boven omtrent een Hand breed schuyns afloopende, aan beide zyden scherp, bezet met Tanden ter dikte van een Vinger. Deeze Visschen zyn van verschillende grootte: men vangt 'er van vyf tot vyftien Voeten lang doch zeldsaam. Zy aazen op alle soorten van Visch; hun Vleesch, dat taai is, wordt niet dan van de Negers en Indiaanen gegeeten, en van den Lever wordt veel Oly of Traan gekookt, die men gebruikt om in de Lampen te branden. Men heeft 'er *Haaijen* van wel vyftien Voeten lang, die een groote vernieling onder de Visschen aanrechten, en inzonderheid zeer op de Zeekoe verslingerd zyn; zy vertoonen zich dikmaals in de Rivieren dichte by bewoonde plaatsen, wanneer men zich voor hen, dewyl zy verslindende zyn, moet wachten: want het is gebeurd dat een zeker Matroos zich by zyn Schip baadende het ongeluk had van door een Haai ontmoet te worden, die hem in eenen hap zyn gantsche Been af beet. Het is merkwaardig, dat deeze Visch willende bytten zich op den Rug moet keeren, om dat de bovenste Kieuw wel een Voet langer dan de onderste

is: ook is hy altoos verzeld van kleine Vischjes, *Lootsmannetjes* genaamd, die hem het Aas opspeuren en wederom op zyne Kieuwen aazende hem den dood veroorzaaken. Ook is de voorzigtigheid noodig, van met een Byl den Staart van deezen Visch af te kappen, als hy gevangen is, op dat hy niemand kwetse; even als dit met den Zaag der Zwaardvisschen geschiedt. Hun Vleesch wordt wel van de Indiaanen gegeeten, doch het is droog en taai.

Zee-Schildpadden heeft men 'er van verscheidene soorten en grootte, en in zulk eene menigte, dat de Ingezetenen aan deeze Dieren en derzelver Eieren alleen Voedsel genoeg zouden kunnen vinden. De Zee-Schildpad, die de Indiaanen *Ouyamari* noemen, is groot, plat en zacht van Schild, de Pooten gelyken naar Vinnen. Om ze te vangen neemt men den tyd waar dat zy haare Eieren in 't Zand komen leggen, wanneer men ze aan den eenen kant vat en op den Rug legt, in welken toestand zy onbekwaam zyn zich om te wentelen; doch zulks gaat zo zeker niet met de *Caret*, (zynde eene andere soort van Zee-Schildpad, waar van de Schulp kostelyk is, maar het Vleesch weinig geacht) dewyl deeze ronder van rug zynde en ongemeen gaauw, zich met geweld beweegt en weder op haar Buik keert. Daar worden 'er gevonden van twee tot vier Voeten lang en twee of drie Voeten breed, ja sommige van drie of vier honderd Ponden zwaar.

Eene Schildpad van deeze grootte legt tot drie honderd Eieren, welke veel naar eene Kaatsbal gelyken, en waar van de Dop als nat Perkament is. Als men deeze Eieren kookt wordt het Wit nooit recht hard maar wel de Dojer, die zeer aangenaam van Smaak is. De *groene* Schildpadden, dus genaamd, om dat haare Schulp, die dun is en van geen waarde, groener dan die der anderen is, zyn de eenigste soort die goed zyn om te eeten.

De Schildpadden, die de grootste en beste om te eeten zyn, aazen op een soort van Wier of Zee-Gras: zy onthouden zich en vinden haar Voedsel in de verdronkene Landen, langs den Zeekant. By helder weer en stille Zee kan men haar op eenigen dier Gronden die het ondiepste zyn, zien kruipen. Haar Vleesch is zo aangenaam als het beste Kalfsvleesch, en dat, 't welk aan de Schaal zit, wordt voor het lekkerste gehouden, inzonderheid wanneer het in dezelve gebraaden of gestoofd, en met een Saus van Citroen, Spaansche Peper en Uyën toe-

gemaakt is, die zulk een Geregt zeer aangenaam doet zyn. De Vangst der Schildpadden heeft plaats in de Maanden February, Maart, April en May.

Men heeft 'er ook *Bruinvisschen*, de *Arendvisch* en andere soorten van *Roch*; als mede *Zee-Snoek* die verslindende is, de *Querman* drie of vier Voeten lang, van gedaante als eene Zalm, doch met groote gryze Schobben wel twee Duimen groot, zeer blank en lekker van Visch, hebbende een Smaak van Zalm; zy wordt aan den Mond der Rivieren gevangen: en de *Graauwmunnik* ter zwaarte van dertig of veertig Ponden, gelykende naar een Kabeljaauw, doch wel zo groot vallende; benevens veelerlei zeldzaame Zee Gedrochten.

Onder alle Visch strekt 'er geen meer tot Voedsel van de Wilden dan *Krabben*: deeze Dieren vermenigvuldigen zeer sterk: men vindtze in grooten overvloed in de Maanden van July en Augustus, wanneerze op hun beste en vol Eieren zyn, in 't Krabben Eiland in 't inkomen van de Berbice, en langs den gantschen Kust, daar zy zich onder de Boomen, die in 't Water groeijen, onthouden in gaten in den Grondt ter diepte van een Arm: werwaards de Indiaanen, op dien tyd, met geheele Huisgezinnen van boven komen, om dezelve te vangen. Daar zyn 'er van verscheidene soorten, als de *Krab met breede Pooten*, verschillende van de andere met de Achterpooten die van onderen breed zyn; de *geele* Krab, met de Pooten lang en ruig; de *gemarmerde* Krab, wiens Kop glad en met verscheidene Kleuren versierd is; de *witte* Krab, en de Krab *Soldaat* genaamd. Bovendien heeft men, door geheel Zuid-America, *Land*-Krabben, in soorten, onder anderen die, welke men *Tourlouroux* noemt, en de aangenaamste van Smaak zyn: deeze allen zyn zeer lekker van Vleesch: men heeft 'er blaauwen onder, *Aboulouri* genaamd, die zeer groot zyn; doch koortsig als zy te veel gegeeten worden.

Aan *Kreeften* is hier ook geen gebrek: zy vallen wel tweemaal zo groot als de Europische, en hebben de Pooten van eene andere gedaante en drie maal langer als de onze. Men vindt 'er ook *Rivier*- Kreeften als hier te Land, welke zich onder de Takken der Mangrove Boomen onthouden.

Niets is 'er venwonderenswaardiger dan de Vangst der *Oesters* te zien.

In Europa en elders vangt menze aan de Klippen en Rotzen, maar hier worden zy van de Mangrove Boomen, die in 't water groeijen, geplukt, aan welker Takken zy zich hechten, (gelyk voorheen is aangemerkt) haar Voedsel vinden, en sterk voortteelen; zo dat men zeggen kan dat zy aan de Boomen groeijen. Dezelven zyn zeer klein: haar Vleesch is vet, wit, malsch en van een zeer aangenaamen Smaak.

De *Kayman* is 'er zeer gemeen, en onthoudt zich op 't Land en in het Water. Wen vindt 'er onder van vyftien tot twintig Voeten lang: het bovenste van zyn Lyf en de Staart is bedekt met groote en zeer harde Schobben, die hem daar onverwinnelyk maaken; doch daarentegen heeft hy het Vel onder den Buik zo teer, dat men hem gemakkelyk kan dooden. De grootsten zyn wreed en zeer gevaarlyk; niettegenstaande de Indiaanen, verre van hen te vreesen, hen aanvallen en om hals brengen, zo te Land als te Water: hun Vleesch is zeer wit, malsch en aangenaam van Smaak; maar het is noodig, voor dat dit Dier sterft, van de Schobben van de Borst weg te neemen, alwaar een stinkend Muskus zit, die anders het Vleesch aansteekt en oneetbaar maakt.

Het Wyfje van den Kayman, legt ieder rys meer dan honderd Eieren, die zy aan de Oevers in het Zand begraaft, en door de Zon laat uitbroejen zo lang als de natuur haar onderwyst daar toe noodig te zyn. Vervolgens komt zy, verzeld van het Mannetje, de Eieren opzoeken, en slaat de Doppen aan stukken, waarop de Jongen zonder eenig letsel te voorschyn komen, die zy op haaren Rug en Hals naar de Rivier voert, verslindende de geenen die zich van haar trachten te ontslaan, ondertusschen dat het Mannetje 'er zo veel van eet als hy krygen kan: zo dat van zulk een talryk Broedsel naaulyks vyf of zes ontkomen.

De Indiaanen houden veel van de Kaymans Eieren, die de grootte hebben van een middelmaatig Ei van een Struisvogel, aan de einden rond en bedekt met een Vlies zo wit als dat van de Hoenderen, maar veel dikker: eenigen van die uitgebroede Eieren openmaakende, heeft men opgemerkt, dat het Lichaam en de Staart van den kleinen Kayman, die meer dan een half Voet lang is, zyn gerold rondom de binnenste oppervlakte van het Ei, en dat de Kop berust in 't middelpunt; zy komen 'er uit zo dra men

het aan stukken slaat, en byten met grimmigheid naar den Stok waar van men zich tot dat einde bediend hadt.

De *Krokodil* is in gedaante van den Kayman verschillende, wyl de Krokodil een kleiner Lichaam heeft, en de Snoet genoegsaam puntig en zeer lang, met een harden Huid voorzien met punten gelyk Spykers, geheel bedekt met kleine Schobben: de grootste kracht van deezen Visch bestaat in zyn Staart, die zo lang als zyn gantsche Lyf is. Zy zyn echter minder gevaarlyk buiten het Water, dan daar in. Men vindtze daar in overvloed, en van drie tot vyftien en meerder Voeten lang. Zy liggen Eieren van grootte als die van een Gans, welke door de Hette der Zonne en van het Zand uit gebroeid worden.

Inzonderheid is 'er een groote veelheid van *Krokodillen* in de Amazoone en Oronoque geduurende haaren geheelen loop, en zelf in de meeste Rivieren die in de Amazoone in vloeijen. Men vindtze somtyds van twintig Voeten: zy blyven Uuren ja geheele Dagen onbeweeglyk uitgestrekt liggen op den Modder, om zich in de Zon te koesteren, men zouze voor Boomen of stukken Hout met een dikken verschrompelden Bast aanzien. Dewyl die welke in de Amazoone hun verblyf houden, minder gejaagd worden dan de anderen, zynze zo schuw niet van de Menschen; geduurende de tyden van de overvloeijingen komen zy tot in de Hutten der Indiaanen, en daar is meer dan een voorbeeld, dat zulk een verslindend Dier een Man uit de Cano weggenoomen en verslonden heeft, in 't aanzien van al zyn Makkers, zonder dat die hem eenigen bystand konden geeven.

Een Visch die men de *Hom* of *Piery* noemt verdient een byzondere opmerking, om dat hy een zo groote Vleeschvreeter is. Hy gelykt veel naar den Visch by ons *oude Wyven* genaamd, doch is blaauwer van Kleur, en heeft twee ryën scherpe Tanden als een Zaag in malkander sluitende. De Acowayse Indiaanen gebruiken deeze Zaagen, om hunne vergifte Pylen ter helfte door te snyden, op dat zy, hun doel geraakt hebbende, afbreeken en in de Wond blyven steeken. Deeze Visch onthoudt zich niet dan in 't klaare Water. Een Toon of Vinger wordt ligtelyk door hem afgebeeten; zo dat de geenen die zich in de Rivier gaan baaden, daar voor wel op hun hoede moeten zyn, te meer wyl de Hom somtyds

met groote Schoolen zwemt, en zoze dan iemand in 't Water ontmoeten wordt deeze op een deerlyke wyze geteisterd, zo dat hy in 't kort onkenbaar is.

De *Bombom* of *Trompetter*-Visch dus genaamd wegens zyn trompettend Geluid dat hy in't Water maakt, voornaamelyk als 't zelve stil is, of dat hy gevangen wordt; heeft den Buik breed als een Zak, waar in een Vlies is, het welk voorzigtig 'er uit moet genoomen worden, wyl hy op Drek aazende anderszins die stank zich door het gantsche Lichaam verspreid; het overige van zyn Lyf loopt spits uit gelyk een Paling; zyn Vleesch is niet van het onsmaakelykste.

De *Rivier-Schildpad, Cassipaan* genaamd, wordt niet dan in de Oronoque en boven in de Rivier van Issequebo gevangen: dezelve is van gedaante als de Zee-Schildpad, doch zo groot niet, loopende het Schild spitswyze naar boven; het Vlies der Eieren is wit.

De *Laulau* of *Americaansche Kabeljaauw* vindt men 'er van wel zeven of acht Voeten lang, weegende van honderd tot twee honderd Ponden; hy is van gedaante en huid als de Kabeljaauw, doch met den Kop plat; zeer aangenaam om te eeten even als de Kabeljaauw. De *Blinkert*-Laulau of *Manari*, naar hunne zilverachtigen Huid dus genaamd, zyn kleiner doch veel aangenaamer dan de gemeene Laulau. De *Comcom* is mede een soort van Laulau doch valt veel kleiner; hebbende vier groote lange Draaden boven aan de Kieuwen. De *geele Baggers* mede een soort van Laulau, worden in groote menigte aan de Mond der Rivieren gevangen: zy ontleenen dien naam om dat de Huid gelyk ook het Vleesch gantsch geel is, over 't geheele Lyf met slym bedekt; deeze zyn de minsten van de voorgenoemden soorten, en vallen vier of vyf Voeten groot.

Men vangt 'er ook *Visch-Otters*, en een soort van *Rivier-Schelvis, Bassia* genaamd, van tien of twaalf Ponden zwaar. Voorts in de Rivieren de *Coliet* of *Tygervisch*, dus genaamd naar zyne zwarte Vlekken; dezelve heeft een langen spitzen Kop, en is van twintig tot vierentwintig Ponden zwaar. Het Vleesch is iets geelachtig doch zeer goed van Smaak. De *Lariman* een kleiner, maar lekkere Visch, heeft boven op den Rug aan de Vin en aan de zyden aan de Vinnen een scherpen Stekel, wiens

steek zeer pynlyk is. Be *Dawallo* ter grootte van een of anderhalf Voet, zonder Schobben, is bruin van boven, van onder wit, en heeft aan den Staart een tweetandige Vork wyd van malkander, donker bruin van Kleur, en vier Baarden of Draaden aan den bovensten Lip van de Mond. De *Kibbihi* van een Voet of anderhalf lang, spits van Kop, rood op't Lyf, heeft zwarte banden over den Rug en Buik gaande. De *Zonnevisch Loukenani*, doorgaands anderhalf Voet lang, van gedaante als een Baars maar breeder, met blinkende Schobben, heeft op den Staart een grootrond Oog met blinkende Straaltjes naar de Zon gelykende, waar van hy den naam draagt. De *Haymorre* veel naar een Vaderlandsche Snoek zweemende maar korter en dikker, met groote bruine Schobben, wordt door de Ingezetenen in de Peperpot gedaan, en de Kop voor een groote lekkerny gehouden. De *Jarouw*, die een korten Kop heeft, wordt omtrent een Voet lang: hy is rondachtig en Schobbig, vet en aangenaam van Smaak, maar graatig. Men vangt 'er Jaarlyks een groote menigte van in de Rivier Canje, welke op de wyze als by ons de Haring ingezouten wordt; uitgenoomen de Kop en Ingewand, daar men Traan van kookt, die tot gebruik dient voor de Directie-Plantagiën. De *Warappa* een soort van Jarouw, is zeer Schobbig en Smaakelyker dan de *Hoeri*, die zeer naar de Jarouw gelykt doch veel grooter is, behalve dat hy een langer Kop met stippels heeft; maar droog is en graatig: welke laastgenoemde even als de Jarouw word gezouten, en van de Ingewanden Traan gekookt. De *Kasjes*, die kleiner en lekkerder is, heeft geen Schobben; doch het is aanmerkelyk dat deeze Visch, donker graauw van Kleur, van een Pad in Visch en weder van Visch, zo gezegd wordt, in een Pad verandert als hy oud wordt. Ook is 'er de *Jammes*-Visch; mede zeer goed van Smaak; de *Siballie* van een Voet lang en een Hand breed met een ronden platten Kop, rood van Huid met banden van blaauwe Schobben, groenachtige Vinnen veel gelykende naar de Bamtamse Braassem; (: deeze wordt veel in Canje gevangen:) en de *Seribbe* ter grootte van een Mans Hand met een ronden breeden Kop, blaauw van Huid met een zwarte streep langs het Lyf tot aan den Staart, de Vinnen zilverachtig wit, gelyk ook de Staart is.

Behalve de *Cabdelbouloua*, een Visch als een Haring, blaauw van

Kleur, op den Rug met blaauwachtige Schobben, de Vinnen en Staart ligt groen; en de *Jarrijarrerou* vier of vyf Duimen lang, zeer dun en smal, donker blaauw van Huid met roode Vinnen en Staart, hebbende een' Bek als een Snip, vindt men 'er nog de *Karatabakko* of *Kerstabak*, anders *Schotel*-Visch, dus genaaamd naar zyn Cirkelronde gedaante, wel gelykende naar de Ambonse Pauxis doch buiten de Vinnen, van zes tot acht of meer Duimen over 't Kruis en redelyk dik. Deeze heeft boven den Snoet een klein stompje, zynde van Kleur wit en als verzilverd. Als de Nesten der Houtluizen uitvliegen en in de Rivier vallen aast de Kerstabak 'er op: de Indiaanen zulks ziende schieten, zo dra zy het gewemel van het Water bespeuren, op deezen Visch met hunne Pylen. Het Vleesch is blank, vast, tamelyk vet, en op alle wyze toebereid een zeer aangenaame Spyze: niet minder dan de *Maan*-Visch, die veel naar de Schoteltel-Visch gelykt, behalve dat hy op den Rug en onder aan den Buik twee groote Vinnen heeft, welke een halve Maan vertoonen. De *Groot-Oog*, door de Negers *Coutai* genaamd, ontleent dien naam van zyne groote Oogen, die hem wel een half Duim uit den Kop staan. Deeze Visch, die men wil dat een soort van Zee-Slang zoude zyn, onthoudt zich gemeenlyk aan de Zeekusten; doch wordt ook overvloedig in de Rivieren en Kreeken gevonden.

Dan heeft men 'er nog veelerlei eetbaare Visschen, die zich aan de boven einden van Rivieren en Beeken onthouden, en uit dien hoofde zeld-zaam en kostbaar zyn; gelyk de *Spikkel-Katten* of *Watti Watti*, welk den Bek ruigachtig, zonder Tanden, onder aan den Kop hebbende, hun voedsel moeten zuigen: en *Kwikwie* of *Assa*, zynde een klein Vischje, dat in Moerassen wordt gevangen. Het zelve is geharnast met Schobben, die regelmaatig op ryën geplaast zyn.

Onder de Rivier-Visch is 'er een schepzel het welke sommigen *Siddervisch*, anderen *Beef-Aal* of *Congraal* noemen, Van Gestalte als een dikke Paling, die op geen andere wyze is te vangen dan door de Kreek af te zetten met Netten. Men kan dezelve met de Hand, of zelfs met een Stok niet aanraaken, zonder een geweldigen tintelende slag in de Armen en Schouderen te gevoelen; en Iemand, die het

Dier met den Voet aanraakt, gevoeld geen mindere stooting door de Beenen tot in de Kniën, zodaanig dat hy 'er somtyds door omver geworpen wordt. Zyn eigenschap is zeer gelykende naar de Electrise kracht: alzo men voorbeelden heeft, dat Lieden door Lammigheid geraakt, door het dagelyks aanroeren van deezen Visch hersteld zyn, ja zelfs gaat derzelver drilling tot in derde Persoon over, als men elkander de hand geeft: zo men deezen Visch met een Stok aanraakt voelt men even den slag, met een Yzeren of Staalen Roede sterker, doch allerkrachtigst met een Zilveren Lepel of Vork: de voornaamste Kracht is geleegen midden in den Rug. In de Kreeken daar de Beef-Aal zich ophoud zal men weinig of geen Visch vinden; ja geen Neger of Indiaan zal 'er zich in wasschen of baaden. Men vindt 'er Beef-Aalen van byna vyf Voeten lang, en zy worden zonder hinder gegeeten. Daar is ook een soort van *Lampreie*, zekere Visch dus genaamd, veel gelykende naar een Aal van welke het Lichaam aan de eene zyde met een menigte openingen doorboord is, en die daarenboven de zelve eigenschap van de Beef-Aal heeft; ook niet onaangenaam van Smaak. Dan heeft men 'er nog de *Slangevisch* van gedaante als een Paling doch breeder, drie of vier Voeten lang, zeer vol Graat, maar heel vet, en zoet van Visch, moetende heel fyn gekorven en hard gebakken worden: om van anderen niet te spreeken.

Veertiende hooftstuk.
Beschryving van de Ontdekking der Spanjaarden.

Wy zullen nu overgaan tot de eerste Ontdekkers en Bevolkers die op deeze Kusten hunne Volkplantingen gesticht, en de kennisse daar van tot de Bewooners van Europa hebben overgebragt.

Na dat de Spanjaarden, gelyk wy boven gezegd hebben, eerst de Eilanden, en naderhand de vaste Kusten van America hadden ontdekt, in den

jaare 1492, begonnen zy hunne Zeevaart, in vervolg van tyd, in verscheidene Gewesten van dit nieuw Waerelddeel uit te breiden, onder het oppergebied van den beroemden Florentyner Americus Vespucius; die door het benoemen en verder ontdekken van America, dus na hem genoemd; een' onsterflyken naam heeft verkreegen.

Ten dien einde, werden twee der bekwaamste Zeelieden, toen ter tyd, in Spanje bekend, naamelyk Alonzo Ojeda, en Juan de la Cosa, in den jaare 1499, naar de vaste Kust van Zuid-America gezonden, om van derzelver gelegenheid nader onderricht te worden; doch zy, dezelve ten deele woest, ten deele door onbeschaafde Wilden bewoond vindende, kruisten vervolgens, langs de Kust, beoosten de Rivier Viapari, (nu de Oronoque genaamd) naar het Westen, zonder eenige kennis van dien Landstreek te verkrygen behalve van eenige Rivieren (in dien tyd voor hen van weinig aanbelang.

Vincent Juan Pinçon, die Columbus op zyne eerste reize verzeld had; passeerde in den jaare 1500, in dat Waerelddeel, de Linie, en stevende naar den Mond van den Marannon met vier Schepen, welke hy ten zynen koste, in de maand December 1499, in de Haven van Palos had uitgerust. Hy zeilde eerst naar de Canarische, en voer vervolgens voorby de Kaap Verdze Eilanden: voorts zyne koers Westelyk stellende, ontdekte hy Land, den 16 January 1500, na dat hy veel had uitgestaan, waarom hy het zelve noemde Kaap de Consolation thans bekend onder den naam van Kaap St. Augustin. Hier geland zynde en het Land erkend hebbende, begaf hy zich weder scheep, en Noordwaards op loopende, buiten het gezicht der Kust, bevond hy de Zee ten eenemaale zoet te zyn. Nieuwsgierig naar de oorsaak, stuurde hy Landwaards, belandde aan den Mond van den Marannon, en bevond dat deszelfs sterke uitwatering de reden dier zoetheid van het Zeewater was. De Eilanden aldaar kwamen hem zeer aangenaam voor: hy werd hier van de Indiaanen wel ontvangen, welken hem veel Vriendschap beweezen. Hy voer de Rivier een end weegs op, om dezelve nader te ontdekken, gaf aan zekere kleine Rivier dicht by Kaap Noord, by sommigen ook de Ojapoco genaamd,

zynen Naam: doch heeft ons geen naaukeuriger beschryving van dat Gewest gegeeven.[a]

De Spanjaarden met verwondering de grootheid en byzonderheid der Oronoque beschouwd hebbende, beslooten, niettegenstaande de menigvuldigheid der Eilanden, welke in den Mond dier Rivier liggen, den rechten Ingang te zoeken, om de gelegenheid der Oronoque en omliggende Landen nader op te speuren. Hier nevens had zich een gerucht verspreid, dat hooger landwaards in, niet verre van deeze Rivier, een Landschap was gelegen, waarin onnoemlyke schatten van Goud, Zilver en Esmerauden wierden gevonden: in zoo verre[b] dat de Inwooners met dat Metaal, hunne Huizen met Goudene Beelden versierd, ja de Daken van dezelven daar mede bedekt hadden: waarom de Spanjaards het *El Dorado* of Goudland noemden, waarin een Meir van zout Water zoude zyn zo groot als een Zee, genaamd *het Meir van Parima*, waar in het Zand met stukjes en stof van Goud vervuld was. Dit gerucht was veroorzaakt door een Wilden, die, zo voorgaf, uit dat Gewest geboortig te zyn, en zulks bericht had aan Don Belalcasar, na dat hy de Landen van Papian, in 1535, had ontdekt en veroverd. Ook was 'er een Spanjaard, Juan Martinez genaamd, Artillerymeester te Ordaco, welke, om dat door zyn verzuim het Buskruid was opgevloogen, verweezen was om in een Cano zonder Riemen gezet te worden, en weg te dryven. Deeze verhaalde, door de Wilde opgevischt, gevangen en landwaards ingevoerd te zyn, en zich zeven Maanden te Manòa del Dorado te hebben opgehouden; en betuigde al het gemelde gezien te hebben; mogelyk op hoop van door de ontdekking dier gewaande Rykdommen, het medelyden en de gunst zyner Landsgenooten te behaalen: zelfs werd Diego de Palameque door den Koning van Spanje benoemd tot Gouverneur van Guiana del Dorado, en van het Eiland Trinidad het welk toen als de Hoofdplaats van dit Gewest werd aangemerkt.

Deeze verhaalen, welke naderhand gebleeken zyn zeer ongegrond te

(a) Voyage Historique de l'Amerique Meridionale par Don Antoine de Ulloa, Tome premier pag. 319. Imp: à Amsterdam, chez Arkstée & Merkus. 1752.

(b) Raleigh, Relation de Guiana, pag. 166. & 169.

weezen, lieten evenwel niet na aan de Spanjaarden een vasten indruk niet alleen van de mogelykheid, maar ook van het wezenlyk bestaan van dit Goudryk Gewest, in te boesemen, het welk veelen hunner Bevelhebberen aanmoedigde, om hier van de ontdekkingen te doen, gelyk ook Don Diego de Ordas, die het gebied te Quito voerde, eenig Volk, te Land, naar Guiana zond, het welke, zoo door de lange en moeijelyke reis over hooge Gebergtes en door groote Woestenyen, als door gebrek aan Levensmiddelen afgemat, zich genoodzaakt vond van deeze togt af te zien en in merkelyk minder getal, zonder iets omtrent dit Goudryk Landschap opgedaan te hebben, naar huis te keeren.

[(a)] Hy werd echter hier door niet afgeschrikt, maar uit Spanje, waar hy verslag zyner ontdekkingen gedaan had, wedergekeerd zynde met Brieven van Keiser Karel den Vyfden, waar in hem alleen, met uitsluiting van alle anderen, vergund wierd het Eigendom van de Landen die hy van Cabo de Vela af, drie honderd Mylen langs de Kust, Oostwaards, zoude ontdekken, besloot hy de Rivier de Oronoque op nieuw te bevaaren, en langs dezelve, Dorado op te zoeken. Hy bemande ten dien einde eenige Schepen met vier honderd Koppen en behoorlyke Ammunitie, waar mede hy eerst naar de Rivier Marannon of Amazoone, in den jaare 1531, stevende. Hier bemagtigde hy een Cano met Wilden, en vond in dezelve twee Steenen, veel naar Esmerauden gelykende, waar van de eene veel grooter dan een Vuist was. Deeze Wilden berichtten hem, dat men veelen deezer steenen vond in het bovenste der Rivier, en een menigte van Goud, waar van zy hem eenige stukken vereerden. Door deeze ontdekking aangemoedigd, ging hy voort met de Rivier op te vaaren; doch daar veel Volk en een Schip verlooren hebbende, en door den sterken stroom en de kalmtens niet in staat zynde om verder voort te komen, wendde hy zyn koers na Paria, en vond aldaar een Fortres, door den Gouverneur van Trinidad gesticht, waar op eene Juan Gonçales het bevel voerde; hy taste deeze Sterkte aan, en nam dezelve

(a) Ant. Herrera. Discription de las Indas Occidentalis. dec. 4. lib. 10. Cap. 10. Id: decad 5. lib. 1. Cap. 11.

in, onder voorgeeven dat die buiten de Grensscheidinge van dat Gouvernement, en, tegens de hem verleende Brieven, op zyn' grond was gebouwd; als ook dat de Bevelhebber, tegens het uitgedrukte gebod des Keisers, de Inboorlingen tot Slaaven wegvoerde en verkocht. Vervolgens voer hy de Rivier Oronoque op; maar wegens groot gebrek aan Levensmiddelen, en door de Musquiten en Vledermuisen zeer geplaagd zynde, kwam hy te landde by de Wooningen van de Casique Viapari, waar van de Rivier haaren naam ontleent: hy werd van dezelven wel ontvangen, en overwinterde aldaar; vervolgens hooger optrekkende verloor hy zyn grootste Schip, waar door hy genoodzaakt werd, met twee honderd Man en veertig Paarden langs den Oever der Rivier voort te trekken; hy ontmoette geen Inwooners dan eenige Caraibische Visschers; waar op hy zich weder scheep begaf, en de rivier nog hooger op stak, wel na gissinge drie honderd Mylen van derzelver Mond, tot dat hy aan een groote rivier kwam, die zich met een sterk geweld over de Klippen in de Oronoque neerstortte. Dit noodzaakte hem zyne onderneming op te schorten, en te rug te keeren; (na dat hy deeze rivier Meta genoemd had) zonder het gewenschte Dorado gevonden, of eenige voetstappen daar van opgespeurd te hebben. Om echter niet te eenemaal vruchteloos deeze togt te hebben ondernomen, en ten einde een vaste voet op deeze kust te vestigen; bouwde hy, aan den Oostkant der Oronoque, omtrent vyf en veertig Mylen van haaren Mond daar de Rivier Caroni in dezelve valt, eene Stad, welke hy St. Thomas de Guiana noemde: dus behaalde hy de eer van Stichter te zyn der eerste Bezitting, welke de Spanjaarden in die Gewesten hebben gehad. Deeze Stad is nogthans nooit van groote aanmerking geweest; wyl zy in haaren meesten Bloei met meer dan honderd en vyftig Huizen bevatten; schoon deeze Volkplanting merkelyk voordeel en gerief aan zyne Landsgenooten toebragt, vermids het planten van Tabak daar zeer wel gelukte, waar mede zy grooten handel, zoo in dat Waerelddeel als in Europa, dreeven. De vruchtbaarheid van de Boorden deezer Rivier, en de uitgestrektheid van haare Weilanden bragt ook niet weinig toe aan de sterke voortteling van Hoornvee en Paarden, welke zy van Comana deeden komen; daar toe hadden zy een' weg tusschen die twee Steden aangelegd, het welk tot geen gering

nut van hunnen handel strekte, waar door zy in staat geraakten haare overige Volkplantingen van paarden en vleesch te voorzien. De Engelschen en Hollanders, die mede al vroeg deeze Kust, ondanks de veelerlei beletselen hen door de Spanjaarden veroorzaakt, bevaaren hebben, ontrustten menigmaal deeze Bezitting, omtrent vyftien honderd en in de zeventig en in volgende Jaaren. Eindelyk, tastten de Hollanders, op den 30sten November 1629, of, zo andere willen, op den 11de December, onder den Admiraal Pater over negen Schepen en eenige Chaloupen het bevel voerende, deeze Stad aan: doch de Inwooners staken dezelve aan brand, welke na dat zy verder uitgeplunderd was, te eenemaal aan de vlamme werd opgeofferd. Sommigen der Inwooners vertrokken naar Comana; de overigen bouwden de Stad weder op, aan dezelfde zyde van de Rivier, doch omtrent zeven Mylen laager dan waar de oude Stad gelegen had, en dekte dezelve, tot haare bescherming, met een kleine Sterkte. De Ordas, na dat hy deeze Stad gesticht had, vertrok naar Hispaniola, en van daar naar Spanje; en stierf volgens sommigen op de reis volgens anderen in zyn Vaderland.

[(a)] Na den dood van Diego de Ordas, zond Geronimo d'Ortal, Gouverneur van Paria, in 1533, zynen Lieutenant Alphonso de Herrera met twee honderd Soldaaten en vyf Vaartuigen derwaards; welke verscheidene schermutzelingen met de Caraibische Indiaanen had, en veelen van dezelven versloeg. Hy kwam vervolgens aan den Waterval by de Rivier Meta, daar de Ordas was wedergekeerd: ontlaadde aldaar zyne Vaartuigen, bragt dezelve over dien Val, en voer de Rivier Meta op, van waar hy landwaards introk: maar werd op het onvoorzienste door de Wilden aangetast, die veelen van zyn Volk met vergiftige Pylen kwetsten, en onder andere Herrera zelfs, welke, eenige dagen daar na, raazende stierf. Alvaro de Ordas nam midlerwyl het gezag op zich, keerde met het overgebleeven Volk naar de Vaartuigen, en voorts weder naar Paria; daar hy in 1536 aankwam.

Vervolgens bestond Gonzales Pizarro, omtrent den jaare 1540, op

(a) Herrera dec: 5. Lib. 5. cap. 6 & 7.

last van zynen Broeder Don Francisco Pizzaro, die hem het Gouvernement van Quito had opgedragen, deeze Ontdekking te Land te doen, aangezet door het verhaal dat Gonzales Dias de Pineda van de Ontdekking van het Land van de Canéle, in den jaare 1536, had gedaan. Hy vergaderde ten dien einde vier honderd Spanjaarden, vier duizend Indiaanen, en een groote menigte van Voorraad. Aan het hoofd van dit magtig Leger nam hy, in de maand December 1539, als het drooge Saizoen zynde; zynen weg langs het zwaare sneeuw gebergte van Andes, en trok door wyd uitgestrekte Woestenyen en onbekende Landen tot aan het Landschap de los Majos, kwam voorts in het gemelde Land van de Canéle, en volgde den loop van een Rivier, welke men niet wel weet of de Napo of de Coca was; doch waarschynelyk de eerste. Geduurende den Togt leed zyn Volk zeer veel; en bemerkende het groot gebrek van Levensmiddelen, en dat veelen van hen door het eeten van bladeren en schorssen van Boomen, als ook Serpenten van allerhande soort, om het leven raakten was hy genoodzaakt zich hier neder te staan, en bouwde zo goed hy best kon, met zyn overig volk en gereedschap een Vaartuig of zogenaamde Bark, om daar mede over te steeken op een plaats daar deeze Rivier met eene andere samenloopt, en daar de Indiaanen hem verzekerden dat hy overvloed van Levensmiddelen zou vinden. Het Vaartuig in gereedheid gebragt, gaf hy het gebied daar van aan een' zyner Hoplieden genaamd Francisco de Orellana, een' Man zyn vertrouwen waardig, met last van de Rivier af te zakken, en te zien of hy geen voorraad van Mondkost kon krygen; vooral gebood hy, dat hy zich niet te verre van hem zoude verwyderen, veel min hem verlaaten.[(a)]

Orellana ontmoette een' sterken stroom in deeze Rivier die hem dikwyls in gevaar van schipbreuk bragt, en niettegenstaande al zynen wederstand, voerde dezelve hem binnen drie Dagen byna honderd Mylen ver in een nog veel grooter Rivier, dewelke hy na zynen naam de Orelhana noemde: Hy vond de boorden deezer rivier zeer vruchtbaar, en, op sommige plaatsen, sterk bevolkt; voorts voorzien met gebaande Wegen,

(a) Ulloa Tom. 1. pag. 320. Herrera decad 6. lib. 8. cap. 6.

welke landwaards in liepen. Hy geen kans ziende om tegen deezen stroom op te vaaren en by zynen Bevelhebber te komen, besloot denzelven te verlaaten en den loop deezer rivier te volgen, en nader te ontdekken. Langs de boorden deezer rivier vond hy verscheidenen Natiën van Indiaanen, ruilde van sommigen levensmiddelen in, geraakte met anderen in gevecht, en trof zelfs Vrouwen aan, welke over geheele Legers, waaronder Mannen, het gebied voerden: En het is uit hoofde dier verhaalen, dat deeze rivier naderhand by de Spanjaarden de Rivier der Amazoonen is geheeten; schoon, volgens Herrera, op een slechten grond, doordien het in de Westindiën niet vreemd is, dat de Vrouwen mede in den Oorlog gaan, en zo moedig als de Mannen vechten.

Gonsales Pisarro, zyn Brigantyn niet ziende opdraagen, geraakte door gebrek aan Mondbehoeften in de uiterste elende, terwyl zyn Volk kwynde aan verscheidene Ziektes, die dagelyks veelen wegsleepten: eindelyk zyn meeste Volk verlooren hebbende, kwam hy, wanhoopig over den ongelukkige uitslag zyner onderneeming, in den jaare 1542. te Quito te rug.

Doch Orellana vervolgde zyne reis langs de ontdekte Rivier der Amazoonen, welke hy oordeelde de grootste der Waereld te zyn. Men zegt dat in dezelve Esmerauden worden gevonden, als mede andere zeer harde en scherpe Steenen, waar van de Indiaanen, voor de ontdekking der Europeaanen, in plaatse van het Yzeren Gereedschap, zich bedienden, om hunne behoeftigheden van Hout, Steenen, en diergelyke te maaken. Orellana vondt hier de Lucht naar haare gelegenheid vry gemaatigd; het Land Volkryk; den Grond zeer vruchtbaar, met aangenaame Velden en Bosschen; veelerhande Gediertes, en de Rivier met verscheidn soorten van Visschen vervuld: eindelyk aan de Zee gekomen, stevende hy Noord-Oostelyk op, kruiste langs de gantsche Kust van Guiana, kwam ten laatste aan den Mond van de Rivier Oronoque, en van daar op het Eiland la Trinité; van waar hy, in 't jaar 1545, na Spanje overstak, om rekenschap van zyne Ontdekkingen te doen. Hy had volgens zyne gedagten een' weg van wel dertien hondert en vyftig Mylen op de Rivier der Amazoonen afgevaaren.[(a)]

(a) Ulloa, Tome 1. pag. 322.

In den jaare 1559 of 1560, ondernam Pedro de Orsua, op last van Don André Hurtado de Mendoza Marquis van Canette, die hem bekleedde met de eernaamen van Gouverneur, en Overwinnaar van het Landlangs den Marannon, mede derwaards een Togt te doen; maar naaulyks had hy voet aan Land gezet of werd met zyn meeste Volk, door de Inboorlingen van het Land, op een verraaderlyke wyze vermoord, welk ongeluk men voornaamelyk aan zyne onvoorzigtigheid toeschreef.[(a)]

[(b)]Don Antonio Berrejo niet afgeschrikt door de mislukte Onderneemingen zyner Landsgenooten, had, op bevel van Don Gonzalvo Ximenes de Queseda, wiens Dochter hy getrouwt had, sedert den jaare 1582, mede te vergeefsch getracht het Goudryk Dorado te ontdekken: hy begon zyne reis uit Nova Grenada, langs de Rivier Papamene die in de Oronoque valt: doch alle zyne pogingen werden door gebrek aan levensmiddelen, en door ziekte en moedeloosheid van 't Volk, mede verydeld; schoon hy zich beroemde tien Beelden van fyn Goud zeer kunstig bewerkt, van de Indiaanen tot een vereering te hebben gekreegen, welke ook door hem aan den Koning van Spanje werden gezonden. Deeze Beelden had hy vereerd gekreegen van zeker Indiaansch Volk, Anabas genaamd, woonende aan de Grenzen van Amapaja; waar mede hy Vrede had gemaakt. Ook verhaalde hy dat hy vervolgens aan Ameria komende, aldaar aangetroffen had een handelbaar Volk, wiens Overste, genaamd Caripana, een Man van byna honderd Jaaren oud, hem een ander Oppersten, Morequito genaamd, aanwees, welke in de gelegenheid van Guiana zeer bedreeven was. Waarop Berrejo eenige Spanjaarden na Morequito afzond, welke, zo dra zy in zyn Land kwamen allen door de Inboorlingen waren vermoord geworden, behalve een Spanjaard die het ontkwam, en 'er hem de tyding van bragt. Naderhand deeze Morequito gevangen krygende, liet hy hem over zyne verraadery met de dood straffen, niettegenstaande deeze voor het behoud van zyn leeven drie Quintalen Goud had aangeboden. Een ander Indiaan, genaamd Topiawari, die mede gevangen was; kocht zich vry

(a) Ulloa, Tom 1. pag. 322.
(b) Herrera Decad. 5. lib. 9. cap. 3.

voor honderd Plaaten Gouds en eenige groene Gesteentes, aan welke Gesteentes de Spanjaarden den naam van Piedras Hyadas gaven.

Eindelyk zond hy, in den jaare 1593, Domingo de Vera met eenig Volk, om die Onderneeming uit te voeren; welke, als alle de voorgaanden, mislukte. Waar uit men ligtelyk kan opmaaken dat de bestaanlykheid van dit Dorado, op verscheidene tyden, door zo menigvuldige gezocht, maar nooit gevonden, niet dan in de ydele harsenschimmen der gouddorstige Spanjaarden was gegrond.[(a)] Echter nam gemelde de Vera, op den 23ste April van het jaar 1593, uit naam van Philippus den Tweeden, Koning van Spanje, bezit van Guiana; gelyk uit de nevensgaande Acte is blykende.

'Aan de Rivier de Pato, den 23ste April 1593. In tegenwoordigheid van my Rodrigues de Corança, Secretaris van de Marine, heeft Domingo de Vera, Stedehouder van Antonio Berrejo, zyne Soldaaten doen vergaderen, en, na dat hy dezelve in Slagorde had geschaard, deeze aanspraak gedaan': *Myne Vrienden, gy weet welke moeite onze Generaal Don Antonio Berrejo zich heeft gegeeven en wat kosten hy sedert elf jaaren gedaan heeft, om het magtige Ryk van Guiana en El Dorado te ontdekken. U zyn ook niet onbekend de buitengemeene moeilykheden, die hy in deeze roemruchtige onderneeming heeft ondergaan: nogthans hebben het gebrek aan levensmiddelen, en de slechte staat van zyn Volk, deeze kosten en moeilykheden onnut gemaakt: hy heeft my gelast weder nieuwe onderneemingen te doen*.

Uit dien hoofde moet ik bezit neemen van Guiana, uit naame des Konings, en van onzen Generaal, derhalve gelast ik U Franciscus Carillo: *om dit Kruis het welke op den Grond ligt op te neemen, en het zelve naar het Oosten te keeren*.

'Carillo gehoorzaamd hebbende, wierpen de Stedehouder en de verdere Soldaaten zich voor het Kruis op hunne Kniën, en deeden hun Gebed.

Vervolgens nam Domingo de Vera, een' Kop vol Water, en dronk

(a) Vojages de Francois Coreal, Tome 2. pag. 253.

dezelve uit: hy nam een tweede, en stortte dien op den Grond zo verre hy kon, trok zyn zwaard, en sneed het Gras rondom zich af, als ook eenige Takken van Boomen: zeggende, *In den naame Gods neeme ik bezit van dit Land, voor zyne Majesteit Don Philippus onzen wettigen Opperheer*. 'Waar na men weder nederknielde, en alle de omstanders zo wel Officieren als Soldaaten antwoordden: *Dat zy dee-Bezittingen zouden beschermen tot hun laatste droppel Bloeds*. 'Waar na Domingo de Vera met den blooten Deegen in de Vuist my gelastte, Acte te geeven van deeze bezitneeming, en te verklaaren, dat alle die daar tegenwoordig waren daar van tot getuigen verstrekten.

(was getekent) Domingo de Vera, door my Secretaris Rodrigues de Corança.

Ik gaa stilzwygende voorby, verscheidene andere Togten door de Spanjaarden derwaards ondernomen, dewyl dezelven allen een gewenschten uitslag hebben ontbrooken, ons geen meerder licht omtrent de Ontdekkingen geeven, en de meeste Ondernemers gesneuveld zyn, als Juan Cortez, welke, langs de Rivier de Amazoone, met dertig Man Dorado zocht. Casper de Sylva; Juan Gonzales; Philippo de Uren; Pedro de Lympias; de Munnik Sala, met nog een Zendeling, in 1560; Hernandez de Serpa; Diego de Vargas en zyn Zoon; Caceres; Antonio Sedenna; Augustin Delgado, en anderen, waar van wy weinig bericht hebben.

Nogthans vinden wy niet, dat de Spanjaarden, behalve langs der Rivier de Oronoque, en de Portugeezen (die zich, in de zeventiende Eeuw, van het Ryk van Spanje hebben afgescheurd, en weder een Koningryk op zich zelve gesticht), aan de Rivier der Amazoonen, zich verder in bezitting van Guiana hebben gesteld, of daar eenige Steden op Sterktes gebouwd. Hiervan ontmoeten wy geen de minste aantekeningen in de beschryvingen, noch eenige overblyfselen in die gewesten, waaruit men zulks zou op maaken; het zy dat de Rykdom hunner andere Volkplantingen hunne aandacht daar van hebbe afgetrokken, of dat de weerstand der Inboorlingen, of eenige andere redenen hen daar van hebben afgeweerd. Echter ontmoeten wy dieper landwaards, in sommigen onzer Colonien, op de Rotsen en Klippen nog verscheidene naamen van Spaansche Reizigers, welke die Landstreek bezocht hebben, uitgehouwen.

Niettemin hebben zy aan die Rivier, en de anderen zich daar in ontlastende, verscheidene Steden gebouwd, en Zendingen van Geestelyken gesteld, die veele Indiaansche Natiën tot zich hebben getrokken en sommigen gedoopt; schoon zy weinig kennisse van den Christelyken Godsdienst hadden.

Vyftiende hoofdstuk.
Beschryving van de Ontdekkingen der Engelschen.

De Engelschen en andere Europeaanse Natiën, als Franschen, Duitschers en Nederlanders, waarvan wy in het vervolg breeder zullen handelen; hadden reeds, omtrent het midden der zestiende Eeuw, deeze Kusten beginnen te bevaaren, voornaamelyk daar de Spanjaards nog geen sterke Volkplantingen hadden gesticht; om van de Inboorlingen Tabak, Orliaan, Verw, Letter- en ander hout in te ruilen, en daar mede handel te dryven. Waar door de geruchten der Rykdommen van dit nieuw gevonden Land meer en meer door Europa verspreid werden. Sr. Walter Raleigh of Rawleigh, geboortig van Budley in Devonshire, van Edele geboorte, maar van weinig middelen, van eene schoone gedaante en schranderen Geest, was aan Elisabeth Koninginne van Engeland, door den Graave van Leicester, als een der bekwaamste Zeelieden van het Ryk, voorgedragen: hy had, in den jaare 1584, een' Togt naar het Zuider gedeelte van America gedaan, en naderhand de eerste Engelsche Volkplanting in Mocosa, in Noord-America, gebragt, die hy ter eere van voorn: Koninginne, Virginia noemde. Zy zond hem, in den jaare 1592, met vyftien kloeke Schepen naar de West Indiën, om den Spanjaarden afbreuk te doen. Hy had onder zich den Lord Borroug, en den vermaarden Zeeheld Marten Forbisher. Raleigh veroverde een Portugeesche Caraque, waardig twee Millioenen Ponden Sterlings, en werd ter belooninge zyner dapperheid, aangesteld tot Hoofdman van de Lyfwagt der Koninginne;

doch op eene van derselver Staatjuffers verliefd geworden, ging hy de paalen van betaamelykheid te buiten, en dwong haar, met geweld, tot zynen wille; het welk by de Koninginne zo euvel werd opgenoomen, dat hy, niettegenstaande hy de onteerde Staatdame trouwde, zyn misdryf met verlies van zyn Ampt en met eene langduurige gevangenis moest boeten. Raleigh, om zich weder in de gunst der Koninginne te herstellen, en gehoor geevende aan zyne ingeborene neiging, om een' eeuwigen roem te verkrygen en groote Schatten te vergaderen, stelde voor, een' Togt naar het Goudryk Guiana te doen, en de rykdommen der Spanjaarden met zyne Landsgenooten te deelen.(a) Hy vertrok den 6de February 1595, van Plymouth, stevende naar de Kust van Guiana, en kwam den 22ste Maart op het Eiland Trinidade aan, ankerende in de Haven Puerto de los Hispanioles. Na dat hy by de Indiaanen en zelfs by de Spanjaarden, met welke handel dreef, omtrent den staat van dat Eiland bericht had in genomen, nam hy het besluit om der Spanjaarden voornaamste bezitting, door hen St Joseph genoemd, te vermeesteren, het welk hem gelukte, te meer wyl ten zelven tyde twee zyner Schepen, onder de Capiteinen Keymes en Gifford, aankwamen: hy stak de Stad in brand, en nam den Gouverneur Don Antonio Berrejo gevangen, die hy wist dat een reis op de Rivier Oronoque gedaan en Guiana getracht had te overweldigen, en schoon alle zyne pogingen vruchteloos waren geweest, voorneemen had, die onderneming weder te hervatten. Hy liet zich door den gevangen Gouverneur Berrejo omstandig onderrichten van de gelegenheid van Guiana, en vooral van het lang gezochte Dorado: deeze gaf hem een wydloopig verslag van zyne Togt op de Rivier de Oronoque en van de om heen liggende Streeken, alwaar hy zich met de Ontdekking lang had opgehouden: hy verhaalde hem verders het geval het welk hy gehad had met zeker Hoofd van de Indiaanen, Morequito genaamd, en hier boven reeds gemeld. Ook voegde Berrejo 'er by, dat hy door zyneplonderingen groote Schatten in die landen had vergaderd, welke hy, ter aan-

(a) Relation de la Guiane, par Walter Raleig. dans les Voyages de F. Coreal. à Amsterdam 1722. chez J.F. Bernard, Tom. 2. pag. 53.

moediging zyner Landslieden, om hem in zyne voorneemens de behulpzame hand te bieden, naar Spanje had overgemaakt, ja dat hy zelve van de Indiaanen had gekreegen tien Beelden van fyn Goud zeer kunstig gewerkt, welke hy aan den Koning van Spanje tot een vereering had gezonden; gelyk wy mede hier boven reeds hebben verhaald. Schoon Raleigh wel bemerkte, dat de Gouverneur onkundig was in de liggingen en strekkingen van die landstreeke, ja zelfs dat de naamen der Rivieren hem onbekend waren, en hy naaulyks het Oosten van het Westen konde onderscheiden, strekten echter deeze verhaalen, om hem nog grooter denkbeelden van de Rykdommen van dit onbekend Gewest te doen vormen, en ontstaken te gelyk zyne begeerte ter ontdekking en verovering van Guiana. Hy was met deeze gedachten zo ingenoomen, dat hy geen zwaarigheid maakte, in zyne uitgegeevene Reisbeschryving te zeggen: ‘dat hy, die Meester van Guiana wierd, meer Goud zoude bezitten, en over meer Volks heerschen, dan de Koning van Spanje en Turkse Keiser.’ Wy zullen, in het vervolg, de ongegrondheid van die verhaalen en de ydelheid deezer droomen nader onderzoeken.

Ten dien einde, stevende hy naar de Rivier de Oronoque, en zond den Captein George Gifford met een Jacht en een Bark, om den Ingang van die Rivier op te zoeken; die denzelven vergeefsch by de Rivier Capuri meende te vinden: insgelyks zond hy eenen King, in een Boot, om een anderen Arm van de Rivier, genaamd Amana, in de Baay van Guanipa te ontdekken: doch dezelve was te ondiep: eindelyk vond eene John Douglas vier Monden deezer Rivier, die zeer wyd waren, maar de Baay, om derwaards te komen, niet boven de zes Voeten diep; zo dat hy zich genoodzaakt vond met klein Vaartuig de reize voort te zetten: hy dwaalde langen tyd tusschen de Eilanden, die daar menigvuldig zyn; doch nam ten laasten eenen ouden Indiaan gevangen, die hem uit den dwaalweg tusschen de Eilanden uithielp; want zyn Piloot Fernandes was op die Kust zeer onbedreeven.

De groote Rivier de Oronoque vond hy, dat door zestien verscheidene Armen zich in Zee stortte, als door negen aan de Noord, en door zeven aan de Zuidzyde; welke verscheidene groote Eilanden maakten; ja

dat de Mond van de Rivier by de hondert Mylen wyd was: eerst kwam hy aan de Rivier *Red Crosse* of *'t roode Kruis*; de Eilanden aan de rechterhand waren genaamd *Palamos* en aan de linker *Horotomaka*; de Rivier *Macuri* strekte binnen 's Lands van *Amana* tot Capuri.

Na vier dagen, vonden zy de Rivier *Amana*, en voeren dezelve tot boven de vyf Graaden benoorden de Linie op, daar het Volk, zeer vermoeid door de Hette en het oproeyen van den stroom, byna ten einde der mondkost, aankwam; doch een andere Rivier ter rechterhand inslaande, kreegen zy by een Indiaans Dorp eenige Levensmiddelen, welke echter niet lang toereikten; maar tot hun geluk ontmoetten zy vier Canoos, die met Mondkost na Margarita stevenden; zy namen twee derzelven, daar zich drie Spanjaarden op bevonden. In vyftien dagen kwamen zy in de Oronoque zelve, in 't gezicht van het hoog Gebergte van Guiana; zy ankerde op een plaats daar drie Rivieren zich in dezelve storten, alwaar zy een menigte Schildpadden vonden. Ook bragt een Overste der Indiaanen, genaamd *Topamerica*, van de Natie der Nepaios, hen verscheide Ververschingen, en geleide hen in zyn Dorp, genaamd *Arowacay*, gelegen op een' Heuvel in eene schoone en vruchtbaare. Landsdouwe. Zy zeilden de Rivier verder op, laatende, aan de linkerhand, een Eiland, omtrent vyf en twintig Mylen lang en zes breed, *Assapara* genaamd; hooger op was nog een groot Eiland *Iwana* alwaar de Rivier een ongemeene breedte had.

Bewesten het Eiland *Assapara* stroomde een Rivier, van het Noorden, die zy *Aropa* noemden; voorby deeze Rivier ankerden zy aan het Eiland *Occawata*, zes Mylen lang en twee breed, en vervolgens aan het Eiland *Putayma*; waar tegens over zy op het Vaste Land een hoogen Berg *Oecapa* zagen, vindende den Grond zeer effen en schoon: hun Indiaansche Loots onderrichtte hen, dat het waren de wyd uitgestrekte Vlaktes van *Payma*, bewoond door vierderlei Natiën,de *Saymas*, de *Assaways*, de *Wikiri*, welke de grootste was, en de *Aroras*. Den derden Dag ankerden zy tusschen twee Bergen *Aroami* en *Aio*, zeilende vervolgens voorby het Eiland *Manoripano*, en kwamen aan de Provincie *Aromaya*: zy wierpen het anker aan het Eiland *Murrecotimo*, zynde tien Mylen lang en vyf

breed: des anderen daags kwamen zy in de Haven van *Morequito*, daar een Indiaansch Opperhoofd of Casique, genaamd *Topiawari*, wel van veertien Mylen ver hen kwam begroeten, van wien zy verhaalden dat hy wel honderd en tien Jaaren oud was; medebrengende veele Ververschingen van Vruchten, Vogelen, en Visschen. Deeze lange met de Christenen verkeert hebbende, onderrichtte hen, dat dit gantsche Gewest tot de Rivier Ameria, Guiana wierd genaamd, en dat, in 't algemeen, de Natiën die het zelve bewoonden tot het Gebergte Wacarima, *Orenoccopone* genaamd wierden; als grenzende aan die Rivier; dat over het gebergte een Vlakte was, genaamd de *Valye van Amariocapana*, daar een groot Volk was aangekomen, draagende wyde Rokken en roode Broeken; wordende genaamd *Orejones* en *Oporemenos*, welke de oude Inwooners hadden verjaagd, en hunne Landen tot aan den voet van het gebergte ingenomen, alwaar zy aan het begin van de Valey een groote Stad haddden gebouwd, die zy *Macureguaray* noemden: doch dat de Iwarawakeri en Cassiapagotos zich in hunne Bezittingen hadden verweerd en staande gehouden, en met hen, wanneer de Christenen dat Land wilden veroveren, zich hadden bevredigt.

Raleigh verder opvaarende kwam aan een Eiland, vyf of zes Mylen lang, genaamd *Catuma*, en vervolgens aan den Mond van de Rivier Caroni; welken hy om den stroom niet kon oproeijen: een Opperhoofd der Indiaanen, genaamd *Wanuretoua*, kwam met veel Volks en Ververschingen hem te gemoet, als zynde een Vyand van de Spanjaarden; deeze verhaalde hem, dat de Rivier Caroni haaren oorsprong nam uit een groot Meir *Cassipa* genaamd; dat aan derzelver Oevers drie magtige Volken woonden, genaamd *Cassiapagotos, Eparagotos*, en *Arawaragotes*, dewelke steets Oorlog met de Spanjaarden voerden; dat daar ook veel Gouds te vinden was. Waarop hy zyn Volk landwaards inzond, om dat Gewest te ontdekken: deeze wedergekeerd zynde, gaven groot op van de hoope en waarschynlykheid dat hier ryke Goudmynen te vinden waren. Ter linkerhand deezer rivier woonden de *Iwarawakeri:* verder was nog een Rivier *Aroi*, welke uit het zelve Meir haaren oorsprong nam; als mede de Rivieren *Atoica* en *Caora*, van welke laastgenoemde verhaald wierd, dat

aan haare Boorden een Volk woonde *Ewaipanomas* genaamd, wiens Hoofden tusschen de Schouderen in zaten, en slechts weinig daar boven uitstaken.

De eerste Rivier die, aan de Noordzyde, in de Oronoque vloeide, was genaamd *Cari*, en, ten Westen van dezelve, de *Limo*, alwaar *Awacari*, een Dorp der Caraiben, was, het welk een grooten Handel deed in Slaaven. Hy noemt vervolgens op, de Rivieren *Pao, Caturi, Vocari* en *Capuri*; welke laatste uit de Rivier de Meta sproot: voorts nog verscheidene anderen, die hooger in 't Land haaren oorsprong zouden neemen.

Boven de Rivier de Meta was de Oronoque onbekend: tusschen de Dawney en Beta lag het groote Eiland *Baraquum*: hooger op konden zy de Rivier niet bevaaren, wegens de stortingen en hooge Vallen door de Klippen veroorzaakt, waar over het Water nederstortte.

De Regen-tyd aankomende, werd Raleigh[(a)] genoodzaakt, door gebrek aan Levensmiddelen, te rug te keeren, na dat hy de Oronoque meer als honderd en vyftig Mylen, zonder zich ergens op te houden, met veel moeite en gevaar was opgevaaren; niets vindende dat een zo moeilyke onderneeming waardig was. Hy nam met zich den Zoon van zyn' ouden Vriend Topiawari, terwyl hy twee van zyn Volk achterliet, met beloste van 't volgende jaar weder te zullen komen. Hy lichtte voorts het anker, en kwam by de Cachique van *Warapana*, alwaar hy landde en den weg nam langs de Mana, laatende ter rechterhand het Indiaansche Dorp *Tuteritona*; verder trok hy, langs de Ocata, tot aan een Meir, om zekeren Berg te ontdekken, daar men zeide een Goudmyn te zyn: Hy zond den Kapitein Keimis uit met last dat hy de Valei Amonacopana zou doortrekken tot de rivier Cumaca waar hy zelf hem zoude inwachten. Hy voer langs verscheidene Rivieren, bezet met veele en groote Eilanden, waar onder de Rivier *Winicapora*, wyl men verhaalde, dat niet verre van daar een Berg van Cristal en andere Edele Gesteentens zoude liggen. Eindelyk dien witten Berg, welke hem naar een' hoogen witten Toren scheen te gelyken van verre gezien en Keimis ingenomen hebbende, kwam hy weder, langs het

(a) Raleigh pag. 227.

Eiland Assapana, by zyn' Vriend Topamerica in de Haven, en zakte van daar, om den sterken stroom, de Rivier Capuri af: Weder den steeven naar zyne Schepen toewendende, die hy aan het Eiland la Trinidade had gelaaten: hy stevende met dezelve naar Nieuw Andalusien, en stak Comana in brand; insgelyks St. Martin, en Rio de la Hache: waar na hy zyne koers weder naar Engeland stelde. Alle de voordeelen die Raleigh hier mede behaalde, bestonden in een onvolmaakte beschryving van dat gedeelte der Oronoque, dat hy bevaaren had, der Rivieren die zich daar in ontlasten, en der omliggende Landschappen, die hy bezocht had: maar deeze Beschryving is niet aan een geschakelt noch uytgewerkt genoeg, om daar door een nette kennis van dit Waerelddeel te kunnen krygen: daarenboven zyn de daar in voorkomende Naamen voor het grootste gedeelte veranderd; zo dat het onmogelyk is die plaatsen te kennen waar van hy gewag maakt.

Sir Walter Raleigh weder in Engeland gekoomen, en altoos voor ingenoomen met het denkbeeld der schatten die by de Oronoque gevonden zouden worden; waar van hy ten blyke eenige Gouden Beeldtenissen van Menschen, Beesten, en Visschen, in dat land gemaakt; aan Koningin Elisabeth vereerde, zond, in den Jaare 1596, Laurens Keimis naar die Kust, welke zyne koers van de Eilanden van Cabo Verde Zuidelyker aanstelde; zo dat hy landde by Kaap Noord aan de Rivier *Arrowari*, op de hoogte van een Graad en veertig Minuuten Noorder breedte; geen Inwooners om mede te handelen op die Kust vindende, stevende hy verder Noordwaards, en ankerde in den Ingang van een Baay dichte by een Uithoek, op vier Graaden en twaalf Minuuten Noorder Breedte, welke hy Kaap *Cecil* noemde; heden bekend by den naam van Kaap Orange, welken zy van de Nederlanders heeft gekreegen. Hy voer de Rivier Ojapoco op, dryvende handel met de Indiaanen, en bezocht de meeste Rivieren die tusschen de Amazoone en de Oronoque liggen, welke hy, in zyne Reisbeschryvinge, ten getale van zeven en zestig opnoemt, benevens de naamen der Wilden die derzelver Boorden bewoonen: den 6^{den} April van dat jaar, kwam hy aan Rio Oronoque en zeilde in acht Dagen die rivier op, voorby de Haven van Topamerica, tot in die van Topiawari, bovengenoemd, zonder eenige Indiaanen van kennis aan boord te krygen, dewyl dezelven, om

hunnen handel met Raleigh, door de Spanjaarden, verdreeven waren. Dierhalve keerde hy weder te rug naar Engeland, zonder iets aanmerkenswaardigs verricht te hebben.

Vervolgens zond de Ridder Raleigh nog een Pinas, in het einde van het zelfde Jaar, onder Thomas Masham, die een verhaal van zyne Reize geschreeven heeft. Deeze deed het Land aan by Kaap Cecil, op de hoogte van drie en een halve Graaden en voer verscheidene Rivieren, als Wiapoco en anderen op; doch kwam niet verder om het Westen, dan tot aan de Rivier Corentin, van waar hy voorts weder naar Engeland keerde.

De Koningin Elisabeth zond andermaal, in het Jaar 1597, den gemelden Raleigh, onder opperbevel van den Graave van Essex, met eene Vloot, om de Spaansche Gallioenen te vernielen, hem het gebied over een Esquader geevende; van den Graave van Essex afgedwaald zynde, zeilde hy naar Fayal, een der Vlaamsche of Azorische Eilanden, alwaar hy landde, de Stad innam, en wel veertig duizend Guldens aan buit maakte: deeze aanslag, zonder last ondernomen, werd hem kwalyk geduid, en de Graaf liet zyn proces opmaaken; waar by hy ter dood werd gedoemd; doch op voorspraak van den Lord Howart, die mede een Esquader gebood, werd hem het leeven geschonken.

Na den dood van bovengemelde Koningin, werd hy, onder de Regeeringe van Koning Jacobus, beschuldigd van hoog verraad, als hebbende eene *Arbelle Stuart*, van Koninglyken Bloede, op den Troon willen verheffen; hy werd ter dood veroordeeld: maar de Koning verzachtte deeze straf in een eeuwige gevangenisse in den Towr te Londen: daar hy omtrent veertien Jaaren heeft gezeeten, en zyn Historie des Waerelds beschreef; waar van het eerste deel slechts het licht ziet, hebbende hy het tweede deel verbrand, vermids de Boekdrukker klaagde by het eerste veel schade te hebben geleeden: op den 20sten Maart werd hy op vrye voeten gesteld, met verlof om een Reize na Guiana te doen, en de Goudmynen aldaar te veroveren.

Hy vertrok, in het begin van den Jaare 1617, op een uitdruklyk Bevelschrift van den Koning, met twaalf Schepen derwaards, en kwam, na

veele stormen en een langduurige reize, den 17den November aan de Rivier Caliana; daar hy in een zwaare krankte met veelen van zyn Scheepsvolk verviel; hy zond Capitein Keimis met vyf Schepen gewapend met vyf Compagnien elk van vyftig Man, naar de Rivier de Oronoque, met last om de Mynen te veroveren. By zyne landing stelden de Spanjaarden van de Stad St. Thomé zich dapper te weer: maar werden uit hunne Stad verdreven, doch de Mynen wierden niet ontdekt. De eenige Zoon van Raleigh sneuvelde in dit Gevecht: Capitein Keimis, mismoedig over den kwaaden uitslag deezer onderneeming, die mislukte; doorschoot zich zelven: de Capiteinen Whitmy en Wallahton verlieten hem, en liepen naar Granada. Zo dat hy genoodzaakt wierd onverrichter zaake naar huis te keeren: hy trachtte in een Fransche Haven in te loopen, om het onweer, dat hem boven het hoofd hing, te ontgaan; maar werd door zyn Volk gedwongen naar Plymouth te wenden. In Engeland gekomen werd hy weder in den Towr gevangen gezet, kort daar na, op het aanhouden van den Spaanschen Ambassadeur Goudomar, ter dood veroordeeld en, op den 29sten October 1618, op het Plein van Westminster onthalst.

Op den 21sten Maart 1604, bestonden de Engelschen, onder den Capitein Charles Leigh voerende 't Schip de Olyfplant bemand met zes en veertig Koppen, een Volkplanting, op de Kust van Guiana, aan te leggen: zy kwamen den 22sten May in de Rivier Wiapoco, die zy *Caroleigh* noemden, en werden van de Indiaanen, genaamd *Jojoks, Armakos*, en *Sapayos*, wel ontvangen, met welke zy tegens de Caraibische Indiaanen in Oorlog traden; voorneemens zynde by den Berg Oliphe een Volkplan-planting te stichten. Doch het Volk mismoedig wordende, op het zien der Bosschen welke zy moesten omhakken, besloot hy zyne Woonplaats te vestigen op den Berg Huntley twee Mylen bewesten de Rivier Caroleigh, welke Bezitting zy *Principium*, en den Berg *Howard* noemden. Maar de verzochte Versterking onder de Capiteinen Cataline en Nicolaas St. John, met het Schip de Olyf bloeisem, gevoerd door Schipper Richard Chambon, den 16den Mey 1605, van Woolwich vertrokken, door tegenwinden eerst in de Barbados, en vervolgens op het Eiland St. Lucie vervallen, alwaar dezelve zich nederzette, werd meest van de Indiaanen vermoord, neemen-

de de overige de vlucht naar de Caracas. Vervolgens werd Capitein Edward Huntley, op het Schip de Zee Phoenix gevoerd door Richard Pets, met dertig Persoonen, Koopmanschappen en eenige andere Goederen derwaards gezonden, en kwam den 15^{den} February 1606, aldaar aan; daar zy den Capitein Leigh en 't meeste Volk ziek vonden, welke kort daar aan overleed. Het gemelde Schip vertrekkende liet vyf en dertig Persoonen onder het bevel van eenen Richard Saksie in Wiapoco blyven: doch het duurde niet lang of deeze Saksie vertrok met veertien anderen op een Zeeuwsch Schip naar Middelburg; waar van sommigen noch in handen der Spanjaarden vervielen. Ter zelver tyd vertrokken 'er nog tien met een Fransch Schip naar St. Malo: en de overige naderhand den laasten Mey 1606, met het Schip de Hoop van Amsterdam, Schipper Jan Sims, naar de Rivier Caliane, en vervolgens naar Holland; dus zy deeze Volkplanting opbraken.[(a)]

Het zal niet ondienstig zyn om een naaukeurig onderzoek te doen, op de gegrondheid der verhaalen, zo van de Spanjaarden als Engelschen, raakende den Rykdom van de Volkeren van dit Gewest. Dit Dorado gelyk wy gezegd hebben, is op verscheidene tyden, langs onderscheidene wegen, door de Spanjaarden, Engelschen en ook één Nederlander gezocht, maar nooit gevonden; schoon het Meir van Parima, aan wiens Boord het zoude moeten liggen; genoegsaam bekend is: dus kan men zekerlyk onderstellen, dat die Stad alleenlyk bestaanbaar was in de ydele harsenschimmen der Menschen, mogelyk was men door het voorgeven van eenige Indiaanen en Spanjaarden, op hoope van belooning, bedroogen; ook heeft men de onderscheidene Volkeren, waar van men naderhand naaukeuriger kennisse kreeg, zo wel die in de nabuurschap der Oronoque, als langs de menigvuldige Rivieren die zich in dezelve ontlasten, en verder landwaards in verspreid woonen, bevonden te zyn onbeschaafde Wilden, van alle gemakken des levens beroofd, hebbende geen de minste kennisse van de eenvoudigste en nutste Kunsten, ten eenemaal onbekwaam om eenige werken van Beeldhouwery te kunnen vervaardigen of van Goud te

(a) Reize van Van der Aa, Ao. 1601. tot 1606.

gieten, om daar door regelmaatige beeldtenissen van Menschen of Beesten te vertoonen: al de schatten die men daar gevonden heeft, bepaalden zich alleenlyk aan kleine stukjes Goud, welke zich in het Zand der Rivieren, na derzelver overstroomingen, ontdekken; waar van zy Oorsierselen met weinig kunst of bevalligheid maakten. Echter wil ik wel gelooven dat 'er ryke Mynen van Goud, en andere kostbare Mineralen in het Land en het Gebergte zyn, dewyl het zelve zo na grenzende is aan het Goudryk Peru, Mexico, Granada, en het Diamant teelend Brasil: maar de onkunde der Inboorlingen, en de moeilykheid om dezelve te bewerken, waarby komt het gebrek van de daar toe vereische werktuigen doen ons klaarlyk de onwaarheid van die ydele denkbeelden en valsche harsenschimmen zo van Dorado, als van deszelfs schatten die het zouden bezitten, begrypen. Want voor de komste der Europeaanen in die Gewesten gebruikten de arme Indiaanen scherpe Steenen, in plaatse van Yzeren Gereedschappen, om hunne nooddruftigheden te vervaardigen; waar mede zy de Mynen niet konden bewerken: zo dat ik vryelyk durf zeggen, dat de waarheid verduisterd is geworden, door de byzondere oogmerken der geenen die belang hadden, om door de verhaalen van die ongelooflyke kostlykheden, hunne Landsgenooten aan te moedigen, ten einde hunne ontdekkingen met des te meerder kracht en yver voort te zetten; zo het alwaar mogt zyn, dat, by sommigen van hen, eenig Goud is gevonden, hebben zy zekerlyk het zelve van de verder afgelegene Volkeren geroofd, of by wyze van handel ingeruyld.

Na zo veele vruchteloose poogingen schynen de Engelschen den moed opgegeeven, en voor eenigen tyd Guiana verlaaten te hebben: ten minsten ik vind niet dat zy, te dier tyden, daar eenige Bezittingen of Volkplantingen hebben gehad; behalve dat Mr. Harcourt, in den jaare 1608, dertig Man, onder het gebied van zyn Broeder, aan de Rivier Wiapoco liet in een Dorp der Wilden, genaamd *Caripo*, en dat eene Capitein Marechal met zestig Engelschen, omtrent den jaare 1630, in de Rivier van Suriname, byna zestien Mylen de rivier op, een Fortje, met Pallissaden bezet, had opgeworpen, en nog een Huis met vyftien of zestien Engelschen, zes Mylen de rivier op, had gesticht, met voorneemen om aldaar

Tabak te planten; het welk echter geen voortgang moet gehad hebben, dewyl de Franschen, in den jaare 1640, zich te Suriname hebben nedergezet: maar, het Land te moerassig en ongezond vindende, wederom verlaaten hadden. Vervolgens hebben de Engelschen weder van de Colonie van Suriname bezit genoomen in den jaare 1650, gelyk wy onder de beschryving van Suriname nader zullen aantoonen: en zich by eenige naby gelegene Rivieren neêrgeslagen, zelfs tot op de Marony of Marowine; maar deeze nieuwe en zwakke Bezittingen behielden zy niet lang, naardien de Nederlanders hen dezelven, in den jaare 1666, afhandig maakten, gelyk wy, in het vervolg, breeder zullen zien: welke Volkplanting, by het Vredes Tractaet van London, in 1674, hen in eigendom is gebleeven.

Zestiende Hoofdstuk.
Verdeeling van Guiana.

GUIANA, zo als wy het boven bepaald hebben, word thans gevoeglyk verdeeld in vier deelen, volgens te tegenwoordige Bezittingen, die de Europeesche Mogentheden daar hebben gevestigd, naamelyk.

I. In SPAANSCH GUIANA, liggende aan weêrskanten der Oevers van de Rivier de Oronoque, strekkende, ten Westen, tot aan Rio Negro, en, ten Zuiden, tot aan de Rivier Baryma, welke op acht Graaden vyf Minuuten Noorder Breedte ligt en in den Mond der Oronoque uitloopt; of, volgens anderen, tot Beoosten de Rivier Waimy of Wainy, omtrent vyf Mylen Beoosten de Oronoque, het welke de Grensscheiding zouden verstrekken van Spaansch en Nederlandsch Guiana.

II. In NEDERLANSCH GUIANA, strekkende van het Spaansch tot het Fransche Guiana: Doch 'er is verschil, tusschen de Nederlanders en Franschen, of de Grenspaal, tusschen het Nederlandsch en het Fransche Guiana, moet bepaald worden met de Rivier Sinamari, liggende op vyf Graaden twee en dertig Minuuten, dan wel met de Rivier Marowine, gele-

gen op vyf Graaden vyf en vyftig Minuuten; het welk wy onder Suriname breeder zullen verhandelen.

III. In het FRANSCHE GUIANA. Dit wordt begreepen onder den naam van Cajenne, en strekt, gelyk de Nederlanders beweeren, van de Rivier Sinamari, (doch zo de Franschen voorgeeven, van de Oostkant van de Rivier Marowine), ten Westen, tot aan de Rivier van Vincent Pinçon, liggende dichte by Kaap Noord, volgens het Traktaat van Utrecht; welke Rivier van Vincent Pinçon de Portugeezen verwarren met de groote Rivier Oyapoko, waar van de Mond is onder Kaap Oranje, welke wel veertig Mylen bewesten Cap Nord ligt en daar Vincent Pinçon nooit is geweest.

IV. In PORTUGEESCH GUIANA, grenzende aan het Fransche van Cap Nord, langs beide de Boorden van de Rivier der Amazoonen, tot aan Rio Negro, die deeze groote Rivier met de Oronoque te samen voegt.

Zeventiende hoofdstuk.
Beschryving der Rivier de Oronoque, en Bezittingen der Spanjaarden langs dezelve.

Om nu een algemeen denkbeeld van dit Gewest te geeven, en een zekere orde in de verhandeling te houden; zullen wy een Beschryving geeven van deeze Kust, beginnende van het Westelyk gedeelte, naamelyk de Rivier d'Oronoque, daar de Spanjaarden hunne Bezittingen hebben, en zo verder heen, Oostelyk, naar de Fransche, Portugeesche en Nederlandsche Colonien; laastelyk een wydlopiger Beschryving geeven van de gelegenheid, lotgevallenen regeerings wyze van de Volkplantingen, door onze Vaderlanders, op die Kusten gesticht, aangekweekt, en in een zo bloeijenden staat gebragt, dat dezelve niet weinig den handel, welvaart en rykdom van ons Gemeenebest vergrooten. De Rivier *Oronoque*, gelyk wy gezegd hebben, is een der grootste Rivieren van Zuid-America,

en, volgens voorgeeven der Spanjaarden, van de gantsche Waereld; (want zy wordt alleen door de Rivier der Amazoonen overtroffen) zo door de langte haarer loop, breedte en diepte, als door de menigvuldige Rivieren, die in dezelve uitwateren.

Zy neemt haaren oirspronk uit de Keten Bergen, die Peru van het Nieuwe Koningryk van Grenada scheid, tusschen één en twee Graaden Noorder Breedte; neemende eerst haaren loop Oost-Zuid-Oost, omtrent honderd en tien of honderd en twintig Mylen, door het wyd uitgestrekte Land van Nieuw Andalusien, daar dezelve zich in twee takken verspreidt; waar van de eene naar 't Zuiden loopt, en de andere, die den naam behoudt, zich Noord-Oostelyk keert, en, na verscheide Rivieren in haaren Boesem ontvangen te hebben, zich tegen over het Eiland la Trinité in Zee stort, op acht Graaden twintig Minuuten Noorder Breedte, en drie honderd en achttien Graaden langte, door een menigte van Monden; zo dat men haaren loop wel kan begrooten op ruim vier honderd en vyftig Mylen.

De Monden deezer Rivier zyn gemaakt door een zeer groot getal van Eilanden van onderscheidene grootte, gescheiden van elkander door Kanaalen langs welke men in haaren eigentlyken Mond kan komen: het getal deezer Ingangen, zo wel als van de Eilanden, die allen met Kreupel-bosschen zyn omringd, en die zich van het Oosten tot het Westen wel vyf en veertig Mylen, en van het Noorden tot het Zuiden omtrent dertig Mylen uitstrekken, is zelfs aan de Indiaanen, die dezelve bewoonen, onbekend, want zyn 'er zelve menigmaal zodaanig in verward, dat zy, door de afwendingen van den Stroom, genoodzaakt worden op nieuw in de Golf te steeken, om hun verloorene koers weder te vinden. De voornaamste en eeniglyk bevaaren Mond deezer Rivier wordt by de Spanjaarden *Boca de Navios*, of *Mond der Schepen*, genaamd, gelegen ten Oosten op de breedte van acht Graaden en vyf Minuuten, en drie honderd en achttien Graaden langte: dezelve is ruim twee Mylen wyd, de Boorden zyn laag en moerassig, en het Vaarwater, door de Eilanden en Zandbanken, gevaarlyk. Men vindt daar by laag Ty in het inkomen acht, negen, en tien Vademen Water; het Bed der Riviere vernaauwt zich vervolgens, en maakt verscheidene Bogten en Inhammen, met veele Eilanden van ver-

schillende grootte, en eenige Ondieptes daar, by laag Ty, naaulyks twee en een half of drie Vademen Water is.

De Rivier d'Oronoque heeft iets byzonders, dat men in geene Rivieren nog heeft ondervonden, naamelyk: dat zy een Ebbe en Vloed van zes Maanden ondergaat; de Vloed begint met de Maand April, aanwassende tot het laast van Augustus, wanneer het hoogste Water is en geduurende de Maand September in dien stand blyft; dan met October neemt de Eb zyn' aanvang, afloopende tot het einde van February, wanneer zy op het laagste is en weder de geheele Maand Maart zo staan blyft. Haare verscheidene aanwassingen zyn, door de tekenen welke zy op de Rotsen en Boomen nalaat, te zien. Men zegt dat het Water wel honderd en twintig Voeten wast, schoon zulks naar de naauwte of wydte der Rivier verschilt, want in 't naauwste der Rivier vindt men een Rots wel honderd en twintig Voeten hoog, (:op wiens Toppunt een Boom staat, welke tot een Baak voor de Zeevaarende verstrekt:) dewelke in de Maanden van July en Augustus gantschelyk door het Water bedekt is. De oude Inwooners van Guiana en de Indiaanen hebben ook opgemerkt, dat alle vyf en twintig Jaaren, deeze Rivier twee en een half Voet hooger vloeit dan de vier en twintig voorgaande Jaaren.

De Eb en Vloed der Zee laaten zich gevoelen tot aan de Kolk of Val van Camisetta, welke ruim twee Mylen lang, en wel vyf en- veertig Mylen boven den Mond van de Oronoque is, alwaar schriklyke Watervallen zyn, die het Ty beletten hooger te gaan, en het voorby vaaren deezer plaats gevaarlyk maaken: tegens over de Rivier Meta, vindt men ook nog een diergelyke Tap of Waterval, de *Carachina* genaamd, veroorzaakt door verscheidene Steenachtige Eilanden, omzet met Rotsen, waarvan sommigen onder, en anderen boven water liggen. Omtrent negen Mylen hooger dan de Meta, vindt men de Waterval of Kolk van *Tabaje*, welke niet minder gevaarlyk is; zo dat men binnen de zes en twintig Mylen, weer opklimmende van de Oronoque, drie gevaarlyke Tappen heeft: deeze Vallen zyn niet dan met groot gevaar, en veel moeite te boven te kowen; maar belangende de drie andere Vallen van Aturés, is het onmo-

gelyk deeze over te komen, zo dat men genoodzaakt is de Vaartuigen over land te haalen.

Van den grooten Mond van de Oronoque, daar wy van gesprooken hebben, tot den geenen, die zich in de Golf van *Trinité* of *Paria* stort, reekent men vyf en- veertig Mylen: deeze Doortogt wordt by de Inwooners *Manabo Pequeno* genaamd. Dezelve is weinig bekend, en men weet niet zeker of ze met groote Schepen kan bevaaren worden; waar door men anders veel korter tot voor de Stad Sint Thomas, liggende ten Zuiden van die Vaart, op den tegen overgelegen Oever, zou kunnen komen.

Tusschen *St. Thomas* en den Oostelyksten *Uithoek van Boca de Navios*, genaamd de *Kaap van Barima*, zyn verscheide Rivieren die zich in de Oronoque werpen; zy neemen haar oorsprong uit het Gebergte welke ten Zuiden der Oronoque zyn: de voornaamste deezer Rivieren is de *Akire* omtrent drie en twintig Mylen van Kaap de Barima, op den Zuidelyken Oever der Rivier. De gantsche Stroom is tot daar toe vervuld met Eilanden en Ondieptes, welke moeten gemyd worden in het opvaaren na het Fort van St. Thomas, dat ruim twee en twintig Mylen boven de Mond van de Akire ligt.

Omtrent acht Mylen van het Fort St. Thomas, vindt men, aan dezelfde zyde, de Rivier *Caroni*, die zeer breed en diep is; zy ontspruit uit het gezegde Gebergte. Drie vierde Myls eer dat zy in de Oronoque vloeit, wordt haare loop enger door eenige Rotsen, waar over zy met zo veel geweld nederschiet, dat de Stroom der Rivier wel drie honderd Schreeden, als weder tot haaren oorsprong, opklimt, zonder zich met het Water van de Oronoque te vermengen; zo dat men 't zelve langen tyd kan onderscheiden. 't Water van de Oronoque is altoos troebel, en dat van de Caroni schynt zwart, dewyl het over zwart Zand loopt; maar in een Vat gestort, is het helder en zuiver als Kristal, en zeer gezond. Ruim elf Mylen van haaren Mond, ontmoet men, aan de Oostzyde, een Dorp *St. Anthony* genaamd, alwaar eenige Zendelingen van de Catalaansche Capucynen zich ophouden, om de Indiaansche Natie der Guianas te bekeeren.

Twee en twintig Mylen van de Caroni, aan de overzyde, vindt men

de Rivier *Mama*, ontspruitende in de Provincie van Caracas. Negentien Mylen boven de Mama, ziet men op de wederzydse Oevers zeer hooge Rotsen, die de Rivier vernaauwen en een' sterken Stroom veroorzaaken, zynde genaamd het *Naauw van Camisetta*; ruim twee Mylen lang, gelyk wy gezegd hebben.

Vervolgens wordt de Stroom wyder, en de Boorden zyn laag en moerassig bezet met verscheidene Eilanden van verschillende grootte.

Dan, omtrent elf Mylen hooger, aan dezelve zyde, ligt de Rivier *Cauca* of *Caura*, (dus wel twee en vyftig Mylen boven de Caroni) ontspringende uit de Bergen, die ten Zuiden der Oronoque zyn. Deeze Rivier is zo groot en diep als de Caroni, en stort zich op vyf Graaden en dertig Minuuten, volgens Vader Gumilla[(a)], in de Oronoque. In haare Mond zyn verscheidene groote Meiren.

De Oronoque hooger opvaarende, vindt men, behalve een groote menigte Riviertjes en Kreeken, van onderscheidene grootte, die zich van weêrskanten daar in ontlasten, aan de Westzyde de Monden van de Rivier *Apuré*, welke op de breedte van vyf Graaden en vyf Minuuten gelegen zyn. Deeze Rivier is zeer wyd en diep: haare voornaamste oorsprong ontstaat uit het hoogste en steilste Gebergte van het Nieuwe Koningryk van Grenada; zy geeft zulk een menigte Water, dat het de geenen die na Chitaga, dichte by Pampelune gelegen, gaan, belet dezelve te doorwaden; zo dat men genoodzaakt is geweest een lange Brug over dezelve te slaan, die groote Sommen gekost heeft: hier van daan stroomt zy door wyd uitgestrekte Vallyen, alwaar zy de Rivieren de *Casidi*, de *Calajau*, de *Uboca*, en de *Uri* ontvangt; deeze laatste loopt van de Stad *St. Christoffel*, die gelegen is in het hooge van Nieuw Grenada, tusschen de Steden Pampeluna en Grita. De Apuré ontvangt nog in zich de *Caperu*, wier Water voortkomt uit de Sneeuw die ten Oosten der Stad Merida valt, vervolgens ook de Rivier *Auré*, en eindelyk de Rivier *Sint Domingo* of *Guanaré* genaamd, die wel de voornaamste is, en welke door de Provincie van Varinas loopt, aan de Boorden van welke Rivier het Dorp en de Zending van Guanaré gesticht is.

(a) Gumilla, Tome premier pag. 48.

Eindelyk, de menigte van Water die de Apuré ontvangt in de tusschenruimte van meer dan honderd en vyftig Mylen is zo groot, dat zy dezelve niet kunnende bevatten, met groot geweld zich een weg dwars door een Bosch baand, vyftien Mylen eer dat zy aan de Oronoque komt, en zich uitstort in de *Juarico*, het welk een kleine Rivier is van de Provincie van Caracas, maar welke door deeze samenvoeging bevaarbaar word.

De Apuré, voor een gedeelte van zyn Water ontlast, werpt zich in de Oronoque; maar verdeelt zich vooraf in drie Armen, welker uitstortingen zo menigvuldig en driftig zyn, dat zy de Stroom van de Oronoque ontmoetende dezelve wel een vierde van een Myl doen te rug keeren, het welk yslyke Draaikolken veroorzaakt, en meer als eens de Reizigers schipbreuk heeft doen lyden, welke, als zy het gevaar van verre zien aankomen, zich naar de overzyde der Rivier begeeven.

Ten Zuiden heeft men de Rivieren van *Pararuma* en *Parvasi*, zynde op de eerste een Zending van Onze-Vrouw der Engelen, en op den Oever der tweede, een van St. Xaverius en St. Joseph de Mapoyes.

Naby den Mond van de Pararuma, op den Oever van den Oronoque, aan het Zuiden, is een Rots van een piramidale gedaante en verwonderlyke hoogte; hy is van onderen byna een half Myl in den Omtrek, en heeft twee toegangen tot zyn toppunt, welke zeer gevaarlyk en steil zyn. Deeze Rots, even als de Rivier Pararuma genaamd, schynt eerder een Werkstuk van de kunst dan van de natuur, en zyn Top, welke van verre zeer spits voorkomt, vertoont een schoone Vlakte langwerping rond, omzet als met een rand of borstweering van dezelve steen, zynde de Grond daar boven op zeer vruchtbaar, waarop de Indiaanen een Thuin hebben, welke door eene Fontein uit de Rots Springende, bevochtigd wordt. Het gezigt is 'er verwonderlyk: aan den Oost-en Zuidkant, is zy bepaald door een keten van Bergen die langs de Oronoque van hunne oorsprong tot aan den Oceaan zich uitstrekken; aan de Noord- en Westzyde word het alleen door den Horisont of Gezigteinder bepaalt.

Nog hooger de Oronoque op, aan dezelfde zyde, vindt men een anderen Rots niet minder aanmerkenswaardig: hy heeft ruim anderhalve Myl in zyn Omtrek, en schynt maar één stuk Steen te zyn; deszelfs Top

is bedekt met een Bosschaadje, dewelke men niet beklimmen kan, dan aan den Oostkant,het welk nog zeer gevaarlyk is. Deeze Rots volgens de lood lyn gemeeten van zyn top tot aan de vlakte die een soort van Balkon in de Rivier vormt, is honderd zes en twintig Vademen hoog bevonden: zyn Vlakte, die veertig Voeten breedte en tachtig Voeten langte heeft, is meer dan vyftig Voeten boven het Water verheeven. De Zendelingen hebben op deeze Vlakte, een soort van Sterkte gebouwd voorzien met drie Batteryen en Casernen voor de Soldaaten, welke zy daar houden tegens de overvallen der Caraiben, die dikwyls deeze Zendelingen kwamen ontrusten. De Rivier *Parvasi* ontlast zich in de Oronoque, aan den Voet van dezen vermaarden Rots welken de Inboorlingen van het Land *Marumaruta* noemen.

De Rivier *Sinaruco* is veel grooter dan de voorgenoemden; zy is gelegen aan den Westkant van de Oronoque, wel vier en dertig Mylen van de Monden van de Apuré; dezelve ontleent haaren oorsprong aan den Voet van het Gebergte van Chisgas daar veel Sneeuw valt: in 't midden der Bosschen wordt zy *Canaguata* genaamd, en daar zy uit dezelven voortvloeit *Ravanal*; zy werpt zich vervolgens in een' Arm welke de Apuré maakt, en *Arauco* genaamd wordt. Na deeze samenvoeging neemt zy eerst den naam van Sinaruco aan, en onder die benoeming vereenigd zy zich met de Oronoque in de Gronden welke tusschen de Apuré en de Meta gelegen zyn.

Van de Monden van de Apuré tot aan de Rivier de Meta, maakt de Kil van de Oronoque een half rond, wiens Inhammen zeer onregelmaatig zyn; schoon hy zynen loop regelrecht doorzet naar 't Zuiden, wanneer deeze Rivier aan den Evenaar nadert.

Deeze Rivier is zo aanmerkelyk als de, Apuré zo door haar menigvuldig Water, als door de langte van haaren loop. Dewyl aan derzelver Oevers verscheidene Zendelingen der Jesuiten zich onthouden, is dezelve genoegsaam bekend, gelyk ook de Rivieren die zy ontvangt, en de Natiën die 'er haare Woonplaatsen hebben.

De voornaamste oorsprong van de Rivier de Meta is in het bovenste gedeelte van Nieuw Grenada, tusschen Santafé de Bogota en Tunja, in

een Gebergte bedekt met Sneeuw en Heigewas, dat men *Albaracin* noemt; naar een Herberg die aan deszelfs voet is.

Van deezen Berg, zich keerende naar 't Oosten, loopt de Meta, na alvoorens veel Water der omliggende Valyen en hemel hooge Gebergtes ontvangen te hebben, door de Velden van St. Jan heen, onder den naam van de *Upia*. vervolgens werpen zich nog een menigte van Kreeken indezelve, waar na zy zich vereenigd met de Rivier *Cusiana*, welke haaren oorsprong heeft uit de Bergen van Toquilla, grenzende aan die van Tunja: niet verre van de Stad van dien naam, ontvangt zy de Rivier *Cravo*, aan wier Mond zich de Indiaansche Natie van Achaguas heeft neêrgezet. De andere Rivieren welke zich in de Meta ontlasten, zyn de *Gurripa*, dicht by de Zendelingen van St. Michel, by de Salivas; de *Guanapalo*, daar de Bezending is van St. Francisco Regis, by de Achaguas; de *Pauto*, die drie Mylen laager ligt, welke van het Gebergte Ogonta, altoos met Sneeuw bedekt, afdaalende, zich in de Meta werpt, na dat zy de *Tocana*, de *Caruma*, en eenige kleine Rivieren en Kreeken ontvangen heeft.

In dezelfde Meta heeft ook haaren uitloop de *Casanaré*, die een groote Rivier is, ontspringende in de Bergen van Chiquita of Chita, en in dewelke zich ontlasten de *Pararé* en de *Tocuoragua*, alwaar men in het Westen de Zendelingen van Pauros, en in het Noorden die van Patute vindt. Ten Oosten en in de Vlakte, heeft men de Zendelingen van St. Salvador, zynde een Haven van de Rivier Casanaré, alwaar de geenen die langs de Meta en de Oronoque komen zich ophouden om uit te rusten. De Casanaré ontvangt ook de Rivier de *Tame* welke vloeit uit het voornoemde Gebergte van Chiquita, en aan welkers Boorden de Zendelingen aan de Giraras en Betoyes zich in menigte ophouden. Verder op, vindt men de Rivier de *Ele*, welke zich in de Meta stort: tusschen deezen en de voorschreeve Rivier Cravo, boven haare samenvloeijing in de Meta, is de Woonplaats der Zendelingen van St. Xavier de Macaguane.

De Rivier de Ele is aanmerkelyk wegens haare Overstroomingen, die op gelyke hoogte blyven, het zy de Regens menigvuldig zyn, of niet: want in het laatste geval, doet de Zon de Sneeuw op de Gebergtes van

Chisgas en de Guacamayas versmelten, waar uit deeze Rivier haaren oorsprong heeft.

De meergenoemde Rivier de Meta, na zich met alle de voorverhaalde Rivieren, en verscheidene anderen die weinig bekend zyn, te hebben vereenigd, stort zich op eene zachte wyze in de Oronoque, op de Noorder Breedte van twee Graaden. Men vindt aan den Mond van de Meta, op den Oostelyken Oever, eene Bezending van Santa Theresia, van de Natie der Salivas; achttien Mylen hooger, op dezelfde Boorden, een andere van St. Joachim, van dezelfde Landaart: een weinig laager dan de Mond van de Meta, ontmoet men den voorheen gemelde geweldigen Tap van *Carichana*, welke de vaart zeer gevaarlyk maakt: en voorts die van Tabajé, gelyk gezegd is, omtrent negen Mylen boven de Meta, alwaar de Bedding van de Oronoque zodaanig door de Rotsen belemmerd wordt, dat haare Stroom zeer moeilyk is om te boven te komen, en dikwyls Schipbreuk veroorzaakt.

Byna acht Mylen boven de Tabajé, werpt de Oronoque een Arm uit, die Zuid-Oostelyk loopt, en zich vereenigd met *Rio Negro*, of *de Zwarte* Rivier, dewelke zich in de Rivier der Amazoonen ontlast. Wy zullen van deezen Arm der Oronoque en van de Zwarte Rivier, in 't vervolg nader spreeken, als wy het Portugeesch Guiana beschryven. Omtrent nog acht Mylen hooger vindt men de drie Watervallen van Aturés naby elkander, die de Oronoque t'eenemaal de doorvaart beletten.

Een weinig hooger, heeft men de Rivier *Bichada* die zeer voornaam is, en al het Water van de Vlaktes die tusschen de Meta en Oronoque zyn ontvangt. Eertyds waren hier eenige Zendelingen gezonden aan de Natiën der Chiricuas en Salivas; maar de Caraiben daar mede in Oorlog zynde, hebben de Geestlyken, die zich daar ophielden, vermoord.

Omtrent vyf en twintig of dertig Mylen boven de Mond van de Rivier Bichada, vindt men de Rivier *Guabiari*, die verscheiden naamen aanneemt, naar de Landen welke zy besproeit; zy ontstaat uit die hooge en steeds met Sneeuw bedekte Bergen, aan welker voet, in het Westen, de Stad *Santa-Fé de Bogota* gebouwd is: dewyl de Luchtstreek daar gemaatigd is, heerscht 'er een altoos duurende Lente, en de Beemden zyn

'er de schoonste der Waereld. De loop van de Guabiari is niet volkomen bekend, alleenlyk weet men dat, na dat zy uit de Bergen spruit, zy een zeer groot Bosch doorvliet, en na vervolgens wyd uitgestrekte Velden doorwaterd te hebben, zich in de Oronoque werpt, omtrent vyf en twintig of dertig Minuuten ten Noorden van de Middellyn.

Van daar ontmoet men hooger in de Rivier de Oronoque, naar het Westen, eene groote menigte Rivieren, als de *Caguan*, de *Fraga*, de *Rodrigues*, en eenige andere weinig bekend; welke men als Spruiten van de Oronoque kan achten: zy hebben haaren oorsprong uit de Bergen die ten Zuiden zyn van Caguan en Timana, Landen weinig door de Europeërs bezocht, en bewoond door de Indiaanen die niet bekend zyn dan alleenlyk door haar rooven en stroperyen, waar tegens de Spanjaarden dikwyls genoodzaakt zyn geworden hunne Krygsmagt af te zenden.

De Oronoque, haaren loop tusschen de Middellyn en de negende Graad Noorder Breedte besluitende, en gevolglyk onder de Verzengde Luchtstreek gelegen zynde, zoude men moeten vasstellen dat de Hitte aldaar onverdraaglyk moet zyn; alzo de Zon tweemaal 's jaars lynrecht boven het hooft komt: 't is 'er ook, in der daad, uitermaate heet, vooral in die plaatsen die verafgelegen zyn van die hooge Bergen welke gestaadig met Sneeuw bedekt zyn, en in het Land het Gebergte van *Paromos* genaamd worden. Deeze Bergen, die van eene ongemeene hoogte zyn, en op welker toppen een doodelyke koude voor Menschen en Beesten heerscht; veroorzaaken, dat de naby gelegene Landtstreeken bewoonbaar zyn, welke anders door de geduurige Hitte verbrand zouden worden: zo dat men hier door, in de nabuurige Landen van de Middellyn, de vier getyden des jaars vindt, naar maate men zich nader of verder van het voornoemde Gebergte bevindt. By voorbeeld, de geenen die den Voet van dit Gebergte bewoonen, gevoelen een genoegsaame koude geduurende het gantsche Jaar, die men wel met den naam van een Winter zoude kunnen betekenen; ook groeijen daar geen Vruchten die aan een heete Luchtstreek eigen zyn. Op een evenredige afstand, is de Landstreek gemaatigd het geheele jaar door, de Vruchtboomen zyn 'er bedekt met Bloeisem en Vruchten, sommigen groen, anderen ryp: zo dat men hier te gelyk de

aangenaamheden van de Lente en der Herfst geniet. Eindelyk de Landen die verder van deeze Gebergtes afgelegen zyn, hebben een geduurigen Zomer en zeer sterke Hitte.

Dus heeft men hier de keuze, of van het aangenaam Voorjaar van de gemaatigde, of de geduurige Hitte van de verzengde, of den barren Winter van de bevrozene Luchtstreek: binnen een zeer kleine uitgestrektheid of tusschenwydte: dit onderscheid ondervindt men ook aan de voortbrengselen des Lands: in de Koude Landen, heeft men geen Ryst, Tabak, Ka toen, Suikerriet, Cacao, Ananassen, Oranje-Appelen, Citroenen, noch andere Vruchten, welke de Rykdom der heete Luchtstreeken uitmaaken; maar daarentegen Kooren, Peulvruchten, Groentes, Appelen en andere Vruchten van koude Landstreeken, welke daar zeer wel slaagen.

De menigte der Rivieren die zich in de Oronoque uitloozen, bevochtigen de Landeryen daar zy doorvloeijen, waar door de Valyen van een verwonderlyke vruchtbaarheid zyn. De Vlaktes zyn bedekt met eene ontelbaare menigte zwaare Boomen van verscheidene soorten, het welk een schoon Gezigt uitlevert: men vindt 'er ook Bosschen van wilde Cacaoboomen, wier Vruchten tot voedsel strekken voor een oneindig getal van Aapen, Inkhorens, Papegaaijen, en andere Dieren. Ook heeft men by de Rivier de Oronoque vruchtbaare Weilanden of Savaanen, waarin schoone Paarden, Muilezels en Hoornveê geteeld worden, waar mede groote Handel wordt gedreeven.

Deeze Bezittingen der Spaanschen zyn onderhoorig aan een Gouverneur, behoorende onder het Gouvernement van Nieuw Grenada, die den tytel van Onderkoning, dat is Stedehouder van den Koning, voert, en gewoonlyk ook Capitein Generaal van de Krygsmagt is: doch, in Burgerlyke Zaaken, is een Gerechthof van President en Raaden, van welker Vonnissen men by Appel zich op den Onderkoning kan beroepen, dewelke buiten de voorschreeven nog een byzondere Raad en Hof heeft.

De Indiaanen van America draagen in 't algemeen den Spanjaarden een onverzoenlyken Haat toe. Behalve de gemelde Indiaanen, hebben ook de Negers een Wrok op hen, om dat zy deeze zeer hard behandelen.

Achttiende hoofdstuk.
Beschryving van het Fransche Guiana.

De Franschen zyn, na de Spanjaarden en Portugeezen, al van de eersten geweest, welke de Kusten van Brazil en Guiana bevaaren hebben; dan schoon wy geen nette aanteekening des tyds vinden, waarin zy zulks hebben begonnen; wordt ons echter, in eene Reisbeschryving van Hans Staden, van Homburg, in Hessen, verhaald[(a)], dat zy al, voor den Jaare 1550, gewoon waaren met de Indiaanen in Brazil te handelen, en derwaards Schepen af te zenden, om Westindische Peper, Verw- en ander hout in te ruilen: gelyk hy ook met een Fransch Schip, genaamd de Catharina van Watteville, Schipper Guillaume de Monnier, in den Jaare 1555, uit de handen der Wilden, daar hy omtrent vyf Jaaren gevangen was geweest, ontkomen, en te Honfleur, in Normandie, aangeland is: Het welk insgelyks door Jan de Laat, in zyne beschryving van Westindiën, en door den Ridder Walter Raleigh, in zyne Reize van 1595, wordt bekrachtigd; welke laatste 'er by voegt, dat de Franschen zich sedert langen tyd, op de ontdekking eeniger nieuwe Landen hadden toegelegd, en verscheidene Reizen gedaan, om van daar Goud te haalen; maar dat zy, langs de Rivier der Amazoonen vaarende, den rechten weg niet genomen hadden.

Hunne eerste Bezitting, in Guiana, schynen zy aangelegd te hebben in het Jaar 1624, wanneer eenige Kooplieden van Rouan, die reeds te vooren derwaards Schepen hadden afgezonden, beslooten, daar een vaste Handelplaats op te rechten. Ten dien einde plaatsten zy eene kleine Volkplanting van zes en twintig Menschen, aan de Rivier van Sinamari, op vyf Graaden

(a) Gedrukt te Amsterdam, by de Wed. G. de Groot en A. van Dam. 1724. pag. 24. pag. 48. &c.

twee en dertig Minuute Noorder Breedte, en byna vyftien Mylen ten Noord-Westen van het Eiland Cajenne gelegen. Doch deeze Volkplanting moet niet lang stand gehouden hebben, wyl men vindt, dat een Capipitein Chambon, in den Jaare 1631, met nog twaalf Franschen zich daar op nieuws heeft nedergezet, om Peper te vergaderen.[a]

In den Jaare 1626, werd een veel grooter Volkplanting aangelegd, aan de Rivier Conanama, byna vier en een half Myl West-Noord-West van Sinamari; ter welker bescherming, eene Sterkte wierd gebouwd, en met een behoorlyke Bezetting voorzien; insgelyks lieten zy daar een' Bevelhebber, en een welgewapende Bark, ter beveiliging hunnes Koophandels langs deeze Kust. Deeze Bezitting groeide, van tyd tot tyd, sterk aan, door de geduurige versterkingen, die uit Vrankryk wierden toegezonden; ook breidden zy hunne Handel op verscheidene omliggende Streeken uit, daar zy zich vesstigden, gelyk op het Eiland en de vaste Kust van Cajenne, in den Jaare 1635, alwaar zy zeer moedwilliglyk met de Indiaanen handelden, die daar door tot weerwraak aangehitst, hen eerlang noodzaakten deeze Volkplanting weder te verlaaten.

In den Jaare 1643, werd een Maatschappy te Rouan opgerecht ter bevolking dier Gewesten, aan 't hoofd hebbende eenen Poncet de Bretigny, om aldaar het Bewind te voeren; doch zyne wreedheid bragt hem mede in haat by Indiaanen, welke hem met zyne Mansschap deeden sneuvelen. De weinige Franschen die te Cajenne nog overbleeven, leefden voorts met de Indiaanen in Vrede; en de gemelde Maatschappy liet niet na, van tyd tot tyd, eenige Manschap en Levensmiddelen derwaards te zenden; schoon men daar luttel voordeel by behaalde.[b]

Maar een Edelman van Normandie, genaamd de Royville, door eenige Franschen, die van Cajenne te rug kwamen, bericht krygende van de Vruchtbaarheid des Lands, en welke voordeelen te wachten waren wanneer men het zelve bevolkte: nam het besluit eene Nieuwe Maatschappy

(a) Reize van D.P. de Vries. pag. 132.
Bellin. pag. 17.

(b) Voyage du Chev. des Marchais a Cajenne, par le R. Pere Labat, Paris 1730. Tom. 3. pag. 76, &c. seqq.

op te rechten, met behulp van veele magtige Lieden, die, op deszelfs verzoek, daarin deel namen.[(a)]

De oude Maatschappy zulks met een scheel oog aanziende, zond ten spoedigste nog eene versterking van zestig Man, voorzien met Leeftogt en eenige Koopmanschappen, naar Cajenne; en liet de Inwooners aldaar verzekeren, dat 'er eerlang een tweede bystand zoude volgen, magtig genoeg om hen alle vrees, die zy voor deeze nieuwe Onderneemers mogten opvatten, te beneemen.[(b)]

Midlerwyl[(c)] verkreeg deeze Nieuwe Maatschappy, van Lodewyk den Dertienden, Koning van Vrankryk, een uitsluitend voorrecht, om op de Kusten van Guiana, tusschen de Rivieren der Amazoonen en de Oronoque, te vaaren en te handelen; en wierd genaamd de *Compagnie van Cap Nord*, naar den Noordelyksten Uithoek van den Mond der Rivier der Amazoonen: de Yver was zo groot, dat men wel acht honderd Persoonen, zo Mannen als Vrouwen, van allerlei staat en Ouderdom, aannam om denwaards te gaan, die gronden te bezetten en te bebouwen, en den handel verder Landwaards uit te zetten. Zy wierden in verscheidene Compagnien, onder een groot getal van Officieren verdeeld, en twee Schepen, het eene genaamd La Charité, met zes en twintig, en het andere de groote St. Pieter, met zes en dertig Stukken[(d)], zeilden met dezelven, den 2^{den} July 1652, van Havre de Grace af, en kwamen, na eene lange en moeilyke Reis, den 29sten September te Cajenne aan, zynde de Heer de Royville (die men, voor den tyd van drie Jaaren, tot Gouverneur van de Colonie benoemd had) onderwege den 18^{den} September des nachts vermoord en zyn Lichaam in Zee geworpen, door eenigen die hem verdacht hielden, als of hy hen allen om hals zocht te helpen; om door dien weg, meester van de Colonie te worden.

De Franschen van de oude Compagnie in verbeelding zynde, dat de beloofde bystand aankwam, hielpen de Schepen binnen, en gaven het

(a) Voyage du Chev. de Marchais, par Pere Labat, Tome. 3. pag. 79.
(b) Idem pag. 80.
(c) Idem pag. 79 & 81.
(d) Aitzema, Zaaken van Staat en Oorlog, vyfde deel. 44. B. pag 269.

den volgenden dag over; waar door deeze Maatschappy zich in de Bezitting van deeze Colonie gesteld zag, hebbende aldaar aan 't hooft twaalf Directeurs, onder dewelke men een samenzweering ontdekte, waarom men 'er vier Persoonen van in hechtenis nam; waar van de een, op den 21sten December, onthoofd en de drie anderen op een woest Eiland gebannen wierden.(a)

Zy bouwden aan Cajenne, aan het Noordoostelykste Punt, het Fort *Ceperou*, waar by zy een Stad stichtten, die naderhand de Hoofdplaats van de gantsche Volkplanting is geworden, en die zy den zelfden naam van het Eiland gaven.

Onder de overgebleevene Directeurs, ontstonden wederom oneenigheden; en men begon de Indiaanen op nieuws te mishandelen, waar door deeze zodaanig verbitterd wierden, dat zy eenigen van die Directeurs en een menigte Franschen vermoordden, en op verscheidene plaatsen brand stichten; dwingende de overige Franschen zich te begeeven in het Fort; het welk hun Gouverneur reeds verlaaten had, die, na zyn eigene Soldaaten van alles beroofd te hebben, de vlucht nam naar Suriname, het welk toen in de magt der Engelschen was. De Indiaanen omsingelden hen dermaate, dat zy eindelyk, met achterlaating van alles, de Colonie moesten ten beste laaten, en, met een oude Bark en twee of drie Cano's, naar de Barbados de wyk neemen. Dus was, voor het einde van 1653, Cajenne door hen geheel verlaaten, zo als men elders in 't breede kan voorgesteld vinden(b).

Hier op namen de Nederlanders het zelve Eiland in bezit, onder eenen Guerin Spranger en zyne medestanders, aan wien de Staaten een Lastbrief daar toe verleend hadden(c), in den Jaare 1656, en slooten, in 1658, met den Ridder Balthazar Gerbier Baron Douilly zekere voorwaarden, om het zelve onder hunne oppermagt te bestieren, en Mynen te ontdekken; doch deeze Onderneeming heeft mede niet geslaagd(d).

(a) Voyage du Chev. de Marchais, par Pere Labat. Tom. 3. pag. 83 & 84.
(b) l'Histoire tragique par le Sicur Biet, imprimée à Paris, chez Francois Clouzier en 1664.
(c) Pere Labat pag. 100.
(d) Holl. Merc. Feb. 1663.

Voorts hadden Bewindhebberen der Westindische Compagnie ter Kamer Amsterdam, op den 18^{den} January 1663, eenige nieuwe voorwaarden uitgegeeven, op welke genodigd wierden alle de geenen die zich als vrye Coloniers naar Cajenne zouden willen begeeven: waarop ook een Schip met veel Volks, uit Texel derwaards vertrok, welke daar Katoen, Indigo en Suiker plantten, en met de Indiaanen wel overeen kwamen.

Doch eene Monsieur Le Fevre de la Barre nam het besluit eene Nieuwe Fransche Maatschappy op te rechten, aangemoedigd door de voordeelige berichten die hem door verscheidene Lieden, en wel voornaamelyk van eenen Bouchardeau, van deeze Colonie wierd gegeeven, welke laastgenoemde die Landstreek veelmaalen bezocht had. Deeze beide wendden zich dan tot den Franschen Secretaris en Minister van Staat de Heer Colbert, welke hun Ontwerp begunstigde, en niet alleen de toestemming van Koning Lodewyk de Veertiende uitwerkte maar ook dat zyne Majesteit de uitvoering van 't zelve met Volk, Schepen en Geld beloofde te ondersteunen. Waarop Monsr. de la Barre, en eenigen zyner goede Vrienden, als Deelgenooten, ten getale van twintig overeen kwamen, ieder tien duizend Livres, voor eerst, by een te brengen tot het Fonds deezer Maatschappy, die toen den naam kreeg van de *Fransche Equinoctiale Compagnie*, volgens het Patent van haare oprechting gedagtekend October 1663, en waar in de Grenspaalen van het vergunde Land, de Rivier der Amazoonen, en die van de Oronoque, waren. Voorts wierd Monsr. de la Barre door den Koning aangesteld tot Gouverneur van Cajenne en Lieutenant Generaal over de Krygsmagt in dat gedeelte van America, by het gemelde Patent bepaald; en de Heer de Tracy belast, om de la Barre in de Bezitting van Cajenne en onderhoorige Landen te stellen, en gewapenderhand te verjaagen alle die zich daar met 'er woon mogten neêrgezet hebben.[(a)] Deeze Compagnie vervaardigde vyf Schepen derwaards, bestaande in drie groote Fluiten, een Advys-Jagt, en een Fregat, met twaalf honderd zo Officiers, Soldaaten, Passagiers als Werklieden, wordende voor een gedeelte op dezelven geplaatst en de overigen op twee Koninglyke Oorlogsschepen, welke

(a) Voyage du Chev. de Marchais. par Pere Labat. Tom. 3. pag. 89 & seqq.

ter bescherming medegegeeven en ten dien einde nog waren bemand met eenige Compagnien Krygsvolk uit de Regimenten d'Orleans, d'Estrades, de Poitou en de Chambelay, met een menigte Officieren en Vrywilligen, (niet tegenstaande Vrankryk met deezen Staat in Vrede was, en de Ambassadeur Boreel daar tegens vertoogen in leverde[a]).

Deeze Vloot[b] vertrok van Rochelle den 26sten February 1664, en, na den 15den Maart Water te Madera ingenomen te hebben, kwam zy den 11den May op de Reede van Cajenne; men liet het Fort de Ceperou opeischen; de Gezaghebber Spranger in Vredestyd niets ergs vermoedende en buiten staat om zo een groote magt af te keeren, welke hem onverwachts op het Lyf kwam; besloot het Fort en de verdere Bezittingen aan de Franschen over te geeven, op den 15den May deszelfden Jaars, te meer daar de Indiaanen hem verlieten en landwaards introkken; welke naderhand met de Franschen een Verbond maakten, om het Land te ontruimen, en hen in alles hulpe te bieden; zonder eenige Verbintenissen met de Engelschen, Nederlanders of Portugeezen aan te gaan, en met hen alleen te handelen.[c] Zy veroverden zes Schepen, en plunderden de Ingezetenen; welke zy, zo wel Jooden als Christenen, na Rochel voerden, om verder naar hun Vaderland te rug te keeren. Aan het gedachte Fort Ceperou gaven zy toen den naam van St. Louis. Monsr. de la Barre vertoefde daar als Gouverneur tot dat hy de tyding kreeg, dat de Koning, in July 1665, deeze Equinoctiale Compagnie, en alle de Maatschappyen die op America Handel dreeven; had vereenigd onder den naam van de Westindische Compagnie. Het belang dat hy daar by had deed hem besluiten, naar Vrankryk te rug te keeren, stellende zyn Broeder den Ridder de Lezy tot Gouverneur in deszelfs plaatse aan[d].

Deeze Vereenigde Compagnie, aan welke alle de Landen en Eilanden, op de Vaste Kust van Zuid-America, in eigendom wierden gegeeven, en

(a) Holl. Mercurius Febr. 1664.
(b) Voyage du Chevalier des Marchais par Pere Labat, Tom. 3 pag. 93 & seqq.
(c) Holl. Mercurius July 1664.
(d) Voyage du Chev. de Marchais. par Pere Labat. Tom. 3. pag. 96.

die derhalve van alle de Volkplantingen aldaar en ook van Cajennne bezit nam: besloot (alzo Vrankryk den Oorlog tegen Engeland, den 26sten Jannuary 1666, liet afkondigen) haare Bezittingen aldaar niet alleen te versterken, maar ook de Engelsche Colonien een bezoek te geeven; ten welken einde zy eene Vloot uitrustte van acht Schepen zo groote als kleine, wel voorzien met Volk, Mond- en Krygsbehoeftes, stellende, met bewilliging van den Koning, de voornoemde Monsr. de la Barre in zyn voorig Bewind weder aan, welke met deeze Vloot, den 8sten Juny 1667, in Zee stak, (terwyl met een Schip van de Fransche Eilanden tyding kwam, dat door de Engelschen aldaar reeds Vyandlykheden begonnen waren) en, na eenige Weeken omzwervens, door een hevigen Storm wierd beloopen; waar door de Vloot van elkander raakte. Hy landde met zyn Schip, in 't begin van October, te Martenique aan, en de overigen kwamen, kort daarna, zeer ontramponeert, te Cajenne binnen; van waar zy, na de Ridder de Lezy van het noodige voorzien te hebben, weder vertrokken, en op 't einde dier Maand te Martinique aanlandden.(a)

Op den 22sten October 1667, verscheenen de Engelschen, onder den Commandant John Hermans, met een groot Oorlogsschip, zes Fregatten en twee kleine Transportschepen, in het gezicht van het Eiland Cajenne, en landde den volgenden dag; niettegenstaande de Ridder de Lezy met drie honderd Man zulks getracht had te beletten; waar op hy moedeloos, na een ligte kwetsuur bekomen te hebben, met twee honderd Man de vlucht nam naar Suriname, alwaar hy de tyding van het inneemen van Cajenne bragt, en tevens meldde dat de Nederlanders eerlang mede een bezoek van hen te wachten hadden: eenige anderen namen de vlucht in een Vaartuig, en nog vyftig Overgeblevene hadden moeds genoeg, om, onder eenen Ferand, een Zwitser, die hen aanvoerde, het Fort te bezetten: doch moesten zich eindelyk Krygsgevangen geeven aan de Engelschen, die bezit van het Fort namen, en, na al het Geschut, Oorlogstuyg en Voorraad gescheept te hebben, de Plantagiën verwoesten, en de Wooningen in brand staken; spaarende zelfs de Kerken niet. Waarna zy de Fran-

(a) P. Labat pag. 97 & seqq. Biet l'Histoire tragique.

sche Colonie op Aperwaca beroofde, en het Fort op Sinamari stormenderhand innamen, daar zeven Franschen sneuvelden, en hunne Gouverneur Noël met vyftig Gemeenen gevangen wierd genomen, van welken het nog twaalf ontkwamen: voorts sloopte zy de Sterkte, en verbrandden de Plantagiën. Eindelyk voeren zy met hunnen Buit benevens de Gevangenen en Geschut naar Suriname, na dat ze nog twee Sterktes, landwaards in, hadden vernield, en de Bezetting, die zich wakker verweerde, doodgeslagen.

Doch een Jesuits Pastoor, welke zich met eenige Ingezetenen by de Indiaanen had verschoolen, gaf aan Monsr. de la Barre kennisse van den toestand der Colonie, en van het vertrek der Engelschen. Waarop de geweezen Gouverneur de Lezy, in December van dat zelfde Jaar, den gemelden Pastoor met twee honderd Soldaaten en eenige Slaaven derwaards zond. Deeze nam de Volkplantinge weder in bezit, en verzamelde de verstrooide Ingezetenen, die vervolgens de Stad begonnen op te bouwen.

Den Oorlog tusschen Vrankryk en deezen Staat inmiddels ontstaan zynde, wierd de Commandeur Jacob Binkes, op den 14^{den} Maart 1676, met een Esquader van zeven Sehepen en eenig klein Vaartuig naar America gezonden, en ankerde, in 't begin van May, voor het Eiland van Cajenne; terstond zette hy zyn Manschap, bestaande uit omtrent elf honderd Koppen, aan Land, zonder eenigen wederstand te ontmoeten, schoon de Franschen gemakkelyk de Landing hadden kunnen beletten, door eenig Volk in de Bosschen, die op den Oever waren, te leggen: daadelyk deed hy het Fort St. Michiel opeischen: maar de Ridder de Lezy, die daar het bevel voerde, antwoordde met dit volgende Briefje op de opeisching van Binkes.

MYN HEER!

'Ik heb UEd. geen ander antwoord te geeven, wanneer het den dienst en de getrouwheid, welke ik den Koning myn' Meester verpligt ben, betreft, als UEd. te betuigen dat ik beslooten heb alle uwe aanvallen af te wachten, en niet te ontaarden van de Eer en Deugden van een oprecht Franschman, welke ik ten kosten van myn leeven zal beschermen.

Gedaan te Cajenne den 4^{den} May 1676.

Niettegenstaande deeze betuigingen verzocht de Ridder de Lezy, zo ras de onzen een drooge Gragt waren overgetogen, en eenige Stormpaalen hadden uitgerukt, Lyfsgenade, en gaf zich benevens de Bezetting krygsgevangen; wordende met een Schip, dat de tyding van deeze Overwinning bragt, naar het Vaderland gezonden.

De Nederlanders, zich vervolgens van dit gantsche Gewest meester gemaakt hebbende, lieten daar een Bezetting van vier honderd Mannen, en stelde de Sterkte, zo veel mogelyk was, in staat van tegenweer.

Zo ras deeze tyding in Vrankryk was gekomen, zond de Koning, die, in den Jaare 1674, de Bezittingen der West-Indlsche Compagnie aan de Kroon getrokken had, den Graaf d'Estrees met een Vloot derwaards, om die Volkplanting te herneemen. Hy vertrok van Brest, in de Maand October deszelven Jaars, met tien Oorlogsschepen, vier Fregatten en een Brander, en kwam, op den 17^{den} December, voor Cajenne, ankerende ruim twee Mylen van het Fort, 't welk, volgens het bericht dat een Fransch overlooper hem gaf, met drie honderd Man bezet was: hy vondt 't zelve versterkt met Stormpaalen, en nieuwe Aardewerken waar op zes en twintig Stukken Kanon geplaatst waren: hy beval zes zyner Schepen de Sterkte te naderen, laatende de overigen op de Reede, onder het bevel van den Heer Gaberet. Acht honderd Man deeden de landing, welke hy in twee deelen verdeelde, waar van de Graaf de Blenacq het eene, en de Ridder de Grand Fontaine het andere gebood.

De Nederlanders, zich niet magtig ziende de Landing te beletten, lieten hen ongemoeit aan de Wal komen: de Sterkte wierd door den Ridder de Lezy, die het, in 't voorgaande Jaar, zo slecht verdedigd had, opgeeischt: hy wierd op dezelfde wyze als hy aan den Commandeur Binkes had gedaan, beantwoord, en even als door hem, op den 19^{den} December 1676, na een geringe tegenstand, waarin van beide zyden eenig Volk sneuvelde, de plaats aan de Fransche ingeruimd. De Franschen hadden twee Officieren dood en vyftien of zestien gekwetst. Van de Nederlanders waren ook eenige Officieren en Soldaaten gesneuveld. De Officieren zo wel ter Zee als te Lande, bestaande in de Gouverneur, drie Capiteinen, twee Lieutenants, twee Vaandrigs, twee Scheepshoofden, de

Predikant, de Secretaris, en twee Commiesen benevens de Bezetting van twee honderd en zestig Koppen werden Krygsgevangen gemaakt: welke naar Vrankryk gezonden, zo wel niet behandelt werden als de Franschen, die door den Commandeur Binkes waren gevangen genomen; deeze in het Vaderland gekomen, werden als bloodaarts aangezien, aan wien men het verlies van zo een aanzienlyke Bezittinge toeschreef. De Sterktes, die onze Vaderlanders op de Rivieren van Aprowak en Oyapoco hadden opgeworpen, werden door hen vernield, waarvan de overblyfzelen nog gezien kunnen worden.

Vervolgens geraakte Cajenne onder de Franschen, vreedzaam leevende met de Indiaanen, en zich in deeze Volkplantinge zeer versterkende, in een bloeijenden staat; waar toe de Flibustiers of Boucaniers (een Volk genoegsaam door hunne plunderingen en wreedheden tegens de Spanjaarden in America bekend) niet weinig toebragten, wyl zy de Pryzen en Buitten, op hen verovert, daar verkochten en verteerden; waarom zich veele Huisgezinnen, op hoope van winst, derwaards begaven.

In den Jaare 1688, landde aldaar de Heer Ducasse met eenige Oorlogsscheepen, voorneemens zynde de Nederlanders uit Suriname en hunne verdere Bezittingen te verdryven; de meeste Inwooners, in welke de Vrybuiters aart nog stak, overhaalende, om met hem dien Togt te onderneemen, door beloften, om die schoone Volkplanting ter plundering aan hen over te geeven: doch deeze Onderneeming viel niet naar zyne verwachting uit, dewyl de Nederlanders, gelyk wy nader verhaalen zullen, overal op hunne hoede zynde, hem noodzaakten, schoon hy de Bark die tot een Uitlegger diende verrast had, met groot verlies van Manschap, waar van verscheidene gevangen bleeven, zich weder te scheep te begeeven, waar door Cajenne van een groot getal Inwooners ontbloot werdt,[(a)] zo dat 'er voor eenige Jaaren niet meer dan negentig Huisgezinnen gevonden werden, behalve honderd vyf en twintig Indiaanen en vyftien honderd Neger-Slaaven. Daar waren, zo op het Eiland als op het Vaste Land, zestig Rokou- negentien Suiker- en vier Indigo. Plantagiën: schoon deeze

(a) Pere Labat. Tom. 3. pag. 222.

Volkplanting nu sedert korten tyd weder met meerder kracht is aangetast, en hunne Inwooners en Plantagiën merkelyk vermeerderd zyn.

Ook hebben zy, in den Jaare 1746, op de Rivier Oyapoco eene Sterkte gebouwd, waar omtrent zich verscheidene Indiaansche Natiën hebben nedergezet, en nog kortelings één op de Oostelyke Boorden van de Rivier Marowine; schoon onze Landsgenooten oordeelen dat de gemelde Rivier de Colonie van Suriname toebehoordt, volgens de overgifte der Engelschen, gelyk wy in 't vervolg breeder zullen verhaalen.

Dus de Bezittingen der Franschen in Guiana beschouwd hebbende, zal ik de Grensscheiding tusschen hen en de onzen daar gemaakt breedvoeriger nêer stellen in de beschryving van Suriname, en thans overgaan de Rivieren welke langs deeze Kust gevonden worden, op te noemen.

De eerste Rivier welke ons van de Marowine (die by hen voor de Grensscheiding tusschen Suriname en Cajenne gehouden wordt) in het Fransch Guiana voorkomt is de *Amanibo* of *Amana*, drie Mylen ten Oosten van de Marowine, en van dezelve door een strook Lands afgescheiden. Zy is redelyk groot en aan haaren Mond byna een half Myl wyd Het Land, dat dezelve besproeit, is zeer goed, en zoude alles uitleveren, wat tot leevensonderhoud noodig is, indien het bebouwd werdt. De Indiaanen, die aan derzelver Oevers woonen, vinden 'er rykelyk wat zy tot onderhoud behoeven. Bovendien is 'er Visschery overvloedig, dewelke veele Indiaanen derwaards trekt; alzo zy byna allen, het grootste deel van 't Jaar, zich daar mede voeden.

Dan komt men, ruim zes Mylen Oost-Zuid-Oostelyk van Amana, aan eene groote Kreek, *Argana* of *Arganabo*, ook wel *Waraganabo* genaamd, wier loop niet zeer uitgestrekt is. Men vindt 'er eenige Indiaanen, die haare Oevers bewoonen.

Drie Mylen, ten Zuid-Oosten, van Arganabo, heeft men den Inham van de Rivier Conamama, niet zeer diep, en waarin twee Rivieren, drie vierde Myls van elkander gelegen, zich ontlasten. De Westelykste van deeze is genaamd *Iracou* of *Iracoubo*, die door de Galibische Indiaanen bewoond wordt; de andere Rivier heeft den naam van *Conamama*, en is veel grooter en schooner dan de Iracoubo; op der-

zelver Boorden hadden de Franschen, in 1626, als gezegd is, een Fort opgerecht, en veel Volks derwaards gezonden, om de Volkplantingen uit te breiden: doch die zyn te niet gegaan, en men vindt 'er hedendaags niet dan Indiaanen.

De *Sinamari* of *Sinamaribo*, daar de Franschen, in 1624, hunne eerste Volkplanting aangelegd, en zich verschanst hadden, is gelegen vier en een half Myl Oost-Zuid-Oost van Conamama. Zy is zeer aangenaam en bevaarbaar voor Barken en kleine Vaartuigen. Twintig Mylen boven haaren Mond, vindt men hier en daar eenige Indiaansche Hutten verspreid. De Indiaanen, Galibis genaamd, hadden daar voorheen, op den Westelyke Oever, een groot Dorp, door hen *Tonnayaribo* geheeten; maar wyl deeze veelmaalen van woonplaats veranderen, kan men niet vast zeggen of het zelve nog in weezen is. In dezelve Rivier vindt men een groot soort van Oesters, by de Inwooners *Maipa* genaamd, wier Schelpen acht Duim over het kruis groot zyn; doch zy vallen zo smaaklyk niet als de kleine die aan de Rotsen gevonden worden.

De Rivier *Rouanibo*, anders *Karoua* of *Karouabo*, is een Kreek tusschen Conamama en Sinamari, tegens over welke, dicht aan de Kust, eenige Eilandjes en Rotsen onder water liggen, die het inkomen moeilyk maaken.

Kourou is een Rivier gelegen negen Mylen ten Zuid-Oosten van Sinamari, op de breedte van vyf Graaden tien Minuuten. Zy is in haaren Mond ongevaar een vierde Myls breed; maar het inkomen is bezwaarlyk, ter oorzaake der Zandplaaten die ter rechter en linker zyde liggen, en de verscheidene groote platte Rotsen die daar buiten zyn, en haar inkomen schynen te stoppen; nogthans komen de Schepen daar in, door een groote Sleuf aan de Noordzyde, daar men by laag Ty ten minsten drie Vadem Water vindt. De Rivier ruim een Myl opzeilende vindt men een goeden Ankergrond, op vier of vyf Vadem, omtrent tegen over het Vlek, dat drie vierde van een Myl van den Ingang op den linker Oever gebouwd is. In den jaare 1665, zonden de Franschen vyftig Man naar deeze Rivier, om 'er zich neêr te zetten. En, in 1714, hebben zich daar ook eenige Zendelingen van de Jesuiten met der woon begeeven, om de zwervende

Indiaanen te bekeeren; waar by zich eenige Inwooners van Cajenne gevoegd hebben, 't geen thans een redelyk groote Buurt uitmaakt. Ook heeft men verscheidene Hutten of Gehuchten der Indiaanen langs deeze Rivier, en by de Kreeken die zich daar in ontlasten, welke allen zeer Vischryk zyn.

Tusschen Kourou en Sinamari, zyn verscheidene Inhammen, daar in de Maanden van Maart enz. tot half Juny een goede Schildpadvangst valt dewyl die Dieren op dien tyd haare Eieren in 't Zand komen leggen.

Dicht by den Mond van de Rivier Kourou, vindt men groote en platte Rotsen, op welke de Zeebaaren neêrstorten, die door de hitte der Zon tot Zout stollen; doch dit geschiedt meest in het heet Saizoen, vooral wanneer de Wind Noordelyk waait.

Drie Mylen tegen over de Rivier Kourou, ten Noord-Noord-Oosten, liggen twee of drie kleine Eilanden, de *Duivels* Eilanden genaamd; 't zyn barre Rotsen, op welke zich veel Zeegevogelte onthoudt. Deeze Klippen moeten wel vermyd worden, voor die na Cajenne vaaren.

De Rivier *Macouria* is ruim twee Mylen ten Zuid-Oosten van Kourou; de Kust tusschen deeze beiden is effen en vlak, bestaande uit Weilanden, daar schoon Gras op groeit, en de Beesten zeer vet worden, ook is deeze gantsche uitgestrektheid vervuld met Wooningen en Veehoederyen, welke de Franschen van Cajenne daar dicht by elkander hebben geplaatst. Deeze Rivier is zeer klein en modderig; haare Oevers zyn bezet met Mangroveboomen, die by hoog Ty onder water staan, en waar aan de Oesters zich hechten. Aan den voet deezer Boomen vangt men ook een menigte Krabben, welke dienen tot dagelyks voedsel der Slaaven en der arme Inwooners. De Boomen welke de Franschen *Rood hout*, en de Indiaanen *Coumery* noemen, groeijen weeliger langs de kanten van deeze dan van de andere Rivieren. Men vindt hier veele Slangen, als ook de Ratelslang.

De *Macouria* ligt van de Haven en Rivier van Cajenne omtrent vier en een half Myl ten Noord-Westen. De Kust daar langs is mede laag en vlak, en vervuld met schoone Wooningen dicht by elkander gelegen.

Het Eiland van Cajenne is omtrent vier Mylen en een half van het Noorden tot het Zuiden, en drie Mylen op het wydste breed; hebbende

de Zee ten Noorden, de Rivier van Cajenne in het Westen, die van de Ouya ten Oosten, en ten Zuiden, een Arm van de Rivieren de Ouya en de Orapu. Het is hoog aan den Zeekant, in 't midden laag, en op sommige plaatsen zo moerassig, dat men niet wel te land van de eene naar de andere plaats gaan kan, waarom de Inwooners, die langs de Kusten verspreid zyn, met Vaartuigen elkander bezoeken. Dit gantsche Eiland is genoegsaam Zandachtig, en hier en daar met kleine Heuvels tot aan hun Top bebouwd, van welke de voornaamste genoemd zyn de Berg *du Pont*, de *Remontabo*, de *Mont-Joly*, en de *Mahury*, allen een weinig afgelegen van de Kust aan de Zuidzyde. Verder Landwaards in zyn de Bergen van *Baduel*, die van de *Tygers*, de *Papegaai*, en de *Mathoury*.

De Stad en het Kasteel, welke wy beneden nader zullen beschryven, liggen op de Noordelyke hoek van het Eiland, op de Noorder Breedte van vyf Graaden zes en vyftig Minuuten.

De Haven is ten Westen der Stad en aan den Mond van de Rivier van Cajenne; de ingang is 'er moeilyk, wegens de Zand- en Slyk-banken, welke men moet overvaaren om op de Ankerplaats te komen. 'Er zyn zelfs Rotsen waterpas liggende, waarom het bezwaarlyk valt zonder Lootsen van dat land daar binnen te geraaken.

Voorts heeft men 'er het Vlek en Kerspel van *Remire*, in 't Oostelyk gedeelte van het Eiland, anderhalve Myl ten Zuid-Oosten van Cajenne; als mede het Quatier en de Parochie van *Mahury* ten Oosten aan den Mond van de Rivier de Ouya; en laatstelyk het Quartier van *Mathoury*, liggende by het Gebergte van dien naam, in het Westelyk gedeelte van het Eiland.

De Rivier van *Cajenne* loopt byna Noord-Oost en Zuid-West; zy is zeer groot, en ontvangt in zich verscheidene Rivieren als de *Montsinery*, de *Tonne-Grande*, en eenige Kreeken of Beekjens; die zich allen met de Rivier de Ouya vereenigende eigentlyk het geene men de Rivier van Cajenne noemt uitmaken.[(a)].

De Rivier de *Ouya*, welke het Eiland van Cajenne van de Vaste Kust,

(a) Tegenwoordige Staat van America, 2de deel. pag. 438.

aan den Oostkant scheidt, is eene schoone Rivier, wier inkomen drie vierde Myls wyd is, ter diepte van drie en één half Vadem by laag water. Omtrent drie groote Mylen van haaren Mond, heeft men, in den Jaare 1724, een Parochie genaamd *Aroura* of *Roura*, op den Oostelyken Oever, ten gemakke der verafwoonende Inwooners van Cajenne gesticht, waar van de meesten hunne Wooningen langs die Rivier hebben. Als men byna twee Mylen deeze Parochie voorby is gevaaren, verdeeld zich de Rivier in twee Armen, loopende de eene Westelyk en de andere Zuid-Zuid-Westelyk. De Arm ten Westen wordt genoemd de Rivier van het *Graafschap de Genes*, en behoudt by anderen den naam van de Rivier de *Ouya*; en de Arm ten Zuid-Westen de *Orapu* of *Ourapu*. Van de Orapu had men getracht zich eenen Weg te land te baanen naar de Rivier der Amazoonen; niet alleen met oogmerk om de Portugeezen te verdryven uit de Landen, die onder het gebied van Cajenne stonden, maar ook ter ontdekking der Mynen, welke men verzekerd dat in die Landstreek liggen, en om met een ontallyke menigte van Indiaansche Natiën, die verspreid zyn tusschen de Orapu en Amazoone te handelen, schoon de uitslag dit Ontwerp niet beantwoord heeft.

Op de Oevers van de Ouya tegens over daar zy samenloopt met de Orapu, vindt men den Berg van de *Cordeliers*, zynde de overige grond aldaar laag Land, zeer wel doorwaterd en vruchtbaar, waar van een gedeelte in den Regen-tyd onder water staat. Voorts zyn de Boorden van de Ouya hooger en bezet met zwaare Boomen: zy loopt met veele bogten, en is genoegsaam wyd en diep van haaren Mond af tot aan den eersten Tap, welke omtrent twintig Mylen de Rivier op gevonden wordt, daar de Zee opvloeit. Van deezen Waterval tot aan de Wooningen der Nouragues, is dezelve zo breed noch diep niet, maar overal bevaarbaar.

Ten aanzien van het Land tusschen de Rivier van het Graafschap de Genes en de Rivier Orapu, wier Wateren onverbeterlyk zyn, is hetzelve niet zeer bekend, als bezet met dikke Bosschen, daar zeer schoon Hout in groeit.

Op dezelve Rivier de Ouya, omtrent een Myl boven haare samenvloeijing met de Orapu, is eene voornaame en zeer wel bevolkte Bezitting

der Jesuiten, genaamd de *Kaap Bombe*. De River hooger opvaarende, vindt men de Eilanden *aux Rayes* of *der Roggen, le Morne aux Echos* de Kreeken *Comory, Chourou* en *St. Anne*, en het Eilandje *de Genes*, zynde, zo als wy gezegd hebben, tot een Graafschap verheven. Eenige Mylen boven het zelve Eilandje, wordt de Rivier door drie verscheidene Watervallen, niet ver van elkander afgelegen, gestopt, doch dezelven zyn niet bezwaarlyk om over te komen. Tot hier toe is het Land weder laag en moerassig; maar deeze Vallen voorby zynde, zyn de Gronden hoog en schoon tot aan het Land der Nouragues, een woest Volk, dat zich aan den oorsprong van de Ouya heeft neêrgezet, welke Rivier aldaar de Rivier der *Nouragues* genaamd wordt.

Van de zelve Rivier de Ouya tot aan de Rivier de *Caux* telt men vier Mylen; de laastgenoemde is een schoone Rivier, en het omgelegene Land ook zeer goed, en bekwaam om alles voort te brengen 't geen tot de nooddruft des levens vereischt word. 'T Wild is 'er in menigte, en de Vischvangst overvloedig; des de Inwooners van Remire dikwyls hunne Slaaven ter Visschery derwaards zenden.

Verscheidene Ingezetenen van Cajenne hadden zich op deeze Rivier neêrgezet, maar thans vindt men 'er niet dan eenige Indiaanen: men weet de rechte reden niet waarom zy die Rivier hebben verlaaten, want, alhoewel dezelve niet meer dan twaalf of vyftien Mylen lang is, was haare gelegenheid echter zeer bekwaam om aan derzelver boorden Wooningen te stichten, hebbende in haaren Mond twee of drie Vadem Water by laag Ty, en binnenwaards drie of vier Vadem met een Zand-en Slyk-grond. De Zee vloeit daar acht Voeten.

Het inkomen van de Rivier de *Aprouak* is vier en een vierde Myl ten Zuid-Oosten van de Rivier de Caux; dezelve is groot en schoon, en in haaren Mond omtrent een en een half Myl breed; men vind daar voor drie en een half tot vier Vadem Water; de Oevers aan wederzyden zyn laag, moerassig en bezet met Geboomte: byna een en een half Myl binnenwaards ligt in 't midden een laag Eiland, een klein half Myl lang, maar zeer smal, bedekt met Boomen. Van dit Eiland loopt Noordelyk meer dan een half Myl een Zandbank onder water, die in het inkomen moet gemyd worden;

en twee Sleuven of Ingangen maakt; waar van die ter linkerhand de beste is, zynde met laag Ty drie en een half Vadem diep; daar de Sleuf ter rechterhand niet meer dan twee Vadem heeft. Dit Eiland wordt genaamd het *Visschers Eiland:* 'er is nog een ander veel kleiner ten Zuiden van 't zelve, omtrent een quartier Uurs 'er van daan. De Rivier *Cousarie* ontlast zich in die der Aprouak aan de Oostzyde, omtrent een half Myl boven het kleine Eilandje; zy heeft schoon en gezond Water; by haar inkomen drie Vademen diep, en men kan dezelve gemakkelyk zes of acht Mylen opvaaren. Haare Boorden worden bewoond van Indiaanen die denzelfden naam voeren.

Omtrent anderhalve Myl boven de Rivier Causari, aan dezelfde zyde, ziet men op de Oevers van de Aprouak de overblyfselen van de Sterkte die de Nederlanders daar gebouwd hebben toen zy zich op die Rivier wilden nederzetten: het zelve staat op een verheven Grond van veertig of vyftig Voeten hoog, omringd met een Gragt en voorzien met een Put; voor het overige is zy ten eenemaale vernield: men ziet 'er nog een menigte van Citroen- en Oranjeboomen welke zy geplant hadden. De Schepen kunnen tot daar zeer gemakkelyk opvaaren, en vinden op vier of vyf Vadem Water goeden Ankergrond van Zand en Slyk, zo na aan den Wal dat ze 'er zich aan kunnen vastmaaken. Boven deeze plaats verliest de Rivier haare breedte en diepte: zy ontvangt ter rechter en linkerhand een groote menigte van Kreeken die 't Land bevochtigen en vruchtbaar maaken. De Visschery van Zeekoeyen en Schildpadden is hier zeer overvloedig. Onder de gezegde Kreeken, zyn 'er twee veel grooter dan de anderen, genaamd *Taracini* en *Cossa*, en, volgens anderen, *Aratay* en *Coroaibo*, in welker omtrek zeer schoone Landen liggen, zeer bekwaam tot voortteeling van Suiker en Indigo: zy werpen zich in de Aprouak, tusschen den eersten en tweeden Waterval, aan den Westkant, eenige Mylen van elkander.

De Rivier de Aprouak opvaarende, krygt men verscheidene Tappen: de eerste, die omtrent vyftien Mylen van derzelver Mond gevonden wordt, is niet bezwaarlyk over te komen, om dat de hooge Vloed denzelven t'eenemaal bedekt; en vermids de Zee op die Kust niet hooger dan acht Voeten vloeit, is het verval, geduurende die vyftien Mylen en tot boven den

gezegden Tap, mede maar acht Voeten, het welk maakt dat de Stroom ook niet zeer sterk loopt, en de Vaart op die Rivier tot daar toe zeer gemakkelyk valt.

Omtrent acht Mylen boven den eersten Tap is 'er een andere moeilyker om over te komen, die men *Marapou* noemt, alwaar de Nouragues woonen; hy is byna een vierde Myls lang, en men komt denzelven, doch niet zonder gevaar, met Cano's over; maar ter rechterhand is een Weg te land die zeer gerieflyk is, en te Voet en te Paard kan gebruikt worden, ja zelfs met Rytuig. Van daar is de Rivier vervuld met Vallen meer of min gevaarlyk, eenige Fransche Handelaars, die dezelve met een Cano omtrent honderd Mylen hebben opgevaaren, verhaalen, dat zy 'er twee entwintig van die Tappen gevonden hadden in den afstand van ruim vyftig Mylen. Zelfs is 'er een plaats genaamd *Tipouraubo*, daar de Rivier zich verlieft, in een menigte Rotsen, waar uit men een sterk Gebruis en Geraas hoort zonder Water te zien; aldaar moet men zyne Cano's omtrent twaalf honderd Passen over een Berg haalen; die wel vyf en twintig Roeden hoog is. Van daar gaat men weder zich ontscheepen te Maraqua, alwaaar de Rivier door groote Boomen verspart is: men laat hier de Cano's liggen om te Land na de Acoukes en de Aramagotoux of Armancoutoux te gaan, zynde groote Indiaansche Natiën, en Vrienden der Franschen.

Omtrent vier Mylen ten Noorden van den Ingang van de Aprouak is een klein, doch redelyk hoog en kaal Eiland, zynde een Rots van boven rond, genaamd de *groote Connétable*, om onderscheid te maaken tusschen een kleiner, die 'er omtrent een vierde Myls van daan is, en maar even boven water ligt, genaamd de *kleine Connétable*. De Schepen welke na Cajenne vaaren verzuimen niet zich te verkennen by de groote Connétable, om van hun streek verzekerd te zyn. Die Rots, welke omtrent een vierde Myls in zyn Omtrek heeft, verstrekt tot een Verblyfplaats van een oneindig getal Vogelen, die hier af en aan vliegen, en hunne Eieren leggen. Eenige Inwooners van Cajenne zeggen dat op dezelve een Bron van zoet doch Mineraal Water zoude zyn.

De Rivier de *Oyapoco*, welke onderscheiden wordt van die van Vincent Pinçon, is een van de voornaamsten van dit Gewest; zy is van de

Aprouak omtrent negen Mylen ten Zuid-Oosten afgelegen. Haare Mond is in 't midden van een zogenaamde Baay, die drie Mylen langte heeft, en in dewelke zich twee andere Rivieren ontlasten, de eene genaamd *Couripi*, ten Oosten, en de andere *Ouanari*, ten Westen. De Punt welke de inkomst van deeze Baay maakt, aan de Oostzyde, voert den naam van Kaap Oranje; dezelve is gelegen op vier Graaden twaalf Minuuten Noorder breedte, en drie honderd zeven en twintig Graaden langte.

Deeze Baay is kenbaar door een keten van kleine Bergen, die hun begin neemen in een vlakken en verdronken Grond, en loopen tot dichte by de Zee aan de Westkust; men noemt dezelven de *Zilverbergen*, om dat men meende daar in Mynen van dat metaal te zyn.

De Rivier de *Ouanari* stroomt bezuiden deeze Bergen; zy is alleen van de Oyapoko afgescheiden door een zeer laage Landtong, waar van de Noordpunt zich verheft in de gedaante van een kleinen Heuvel redelyk hoog, boven de Oppervlakte van het hooge water der Zee, dewelke men noemt de *Berg van Lucas*, waar van de Voet uit zuivere rots bestaat, en waar op men veel Bronnen vindt. De Ouanari is niet meer dan vyftig Roeden wyd in haaren Mond, en men vindt 'er drie Vademen, vervolgens twee, en hooger op niet meer dan zeven of acht Voeten diepte. De Landen ter wederzyden zyn tamelyk goed, maar de Oevers laag en veeltyds onder water. Zy neemt haaren oorsprong, aan de Westzyde, omtrent zeven of acht Mylen van daar, in de Savaanen, welke voor het grootste gedeelte zeer goed zyn tot voortkweeking van Suikerriet en Indigo; ook vindt men geduurig een menigte Indiaanen rondom deeze Rivier.

De gemelde Oyapoko is anderhalve Myl wyd in haaren Mond; men kan daar ankeren op vier Vadem Water Slykgrond; zy heeft den Berg van Lucas ten Westen, op den afstand van een groote halve Myl. Drie vierde Myls binnen dezelve ligt een laag Eiland, *l'Isle des Biches* of *het Hinden Eiland* genaamd, 't welk by hoog Ty onder loopt; men vaart het voorby aan den Westkant, als men de Rivier wil opkomen, want de Oostkant is vervuld met Zand-en Slykbanken, die de doorvaart onmogelyk maaken; men vindt in de Westkil vier Vadem Water zelfs dicht' aan land.

Wanneer men de Rivier vier of vyf Mylen opvaart, komt men in een Kom, welke een fraaie Haven maakt, en daar men kan ankeren op vyf of zes Vademen Water, zo na aan land als men begeert. Op deeze plaats hebben de Franschen, in den Jaare 1726, een nieuwe Sterkte en een Vlek aangelegd, waar omheen zich veele Indiaansche Huisgezinnen hebben neêrgezet. In den Jaare 1735, heeft men voor hen opgerecht, op eenige Mylen afstand van deeze Sterkte, een Zending van Geestelyken genaamd de *St. Paul*. De omgelegene Landen zyn zeer goed, en brengen veele Vruchten voort.

Van het Hinden Eiland tot omtrent twee en een half Myl daar boven, heeft men verscheide kleine Eilanden, doch die de Vaart niet belemmeren. Vervolgens vernaauwt zich de Rivier zeer, en heeft niet meer dan zeven of acht Voeten diepte. Drie Mylen van het Kasteel, aan dezelfde zyde, ontmoet men de Rivier van *Orvilliers*, welke andere de *Kreek-Gabaret* noemen. Haare oorsprong is omtrent vyftien Mylen van daar, en derzelver loop meest van het Westen naar 't Oosten: men kan dezelve met Cano's vyf of zes Mylen opvaaren, dan vindt men eenige Watervallen dichte by elkander, die de Vaart t'eenemaal beletten: daar zy in de Oyapoko valt, zyn de Landeryën goed, en men heeft 'er verscheidene fraaie Wooningen ter rechter en linker hand.

De afstand van de Rivier de Orvilliers tot aan den eersten Val van de Oyapoko, is omtrent vier of vyf Mylen; alhoewel de Zee tot aan dien Val vloeit, en zy verscheidene Rotsen bedekt die de Bedding der Rivier opstoppen, is het echter onmogelyk anders dan met Cano's daar over te komen. Op de rechterzyde, even als aan de Aprouak, kan men te Land reizen, 't zy te Voet, te Paard, of met Rytuig; zynde deeze Weg wel een half Myl lang. Twee en een half Myl boven deezen eersten Val heeft men een' tweeden veel moeilyker om over te komen, genaamd *Cachiri*; tusschen deeze twee Vallen, aan de linkerzyde, ontmoet men een fraaie Rivier *Curicourt* geheeten, welke omtrent drie en twintig Mylen meest Noord en Zuiden loopt. De derde Val van de Oyapoko is byna twee Mylen van den tweeden; tusschen beide aan de rechterzyde vindt men den Mond van de Rivier *Romontabo*, of *Armon-*

tabo, wier loop van het Westen naar 't Oosten strekt, haare oorsprong neemende meer dan vyftien Mylen van daar, in de wyduitgestrekte Savaanen en Bosschen, welke tusschen de Rivieren de Camopy en de Aprouak zyn, daar verscheidene Indiaanen, *Palenques* genoemd, hunne Woonplaatsen hebben.

De Rivier *Camopy* ontlast zich in de Oyapoko, byna twee Mylen van de Romontabo, aan dezelfde zyde. Zy komt uit het Westen, en neemt haaren oorspronk in dichte en uitgestrekte Bosschen, welke men nog niet bezocht heeft; nogthans heeft men dezelve redelyk ver opgevaaren, en men verzekerd dat zy niet verre stroomt van de Rivier Couyari, waar van zy slechts twee en een half Myl afligt en welke eenige Reizigers verhaalen dat zich met de groote Rivier der Amazoonen vereenigd; zo dat men, door middel van deeze Rivieren, gemakkelyk van de Fransche bewooningen in de Amazoone zoude kunnen komen.

Tusschen Romontabo en Camopy is de Stroom van de Oyapoko vervuld met Vallen, dichte by elkander gelegen; zeker Reiziger heeft 'er tot negen toe geteld. Zy ontvangt ook verscheidene Kreeken of kleine Riviertjes, onder welke twee ter linkerzyde veel grooter dan de anderen zyn, naamelyk de *Karouy* en de Rivier de *Notayes*: deeze laatste, welke wel vyftien Mylen op bekend, en wel tien of twaalf Mylen met Cano's bevaaren is, is vol Watervallen van haaren Mond af.

Men heeft de Oyapoko wel vyf en zeventig Mylen opgevaaren boven de Camopy; haare loop is Zuid en Zuid-Zuid-West. In haar storten een menigte Kreeken en Rivieren, en daar zyn veele Tappen boven in. Aan deeze Rivier woonen een groot getal Indiaanen van de Natiën der Pirious en Ouayis.

De Rivier *Couripy* is ten Oosten van de Oyapoko, en van dezelve, aan den Mond, alleen gescheiden door een Strook laag en verdronken Land, waar van ten Noorden onder water een Bank van Zand en Slyk strekt van omtrent drie vierde Myls lang, welke by het inkomen van de Oyapoko moet gemyd worden. Als men de Rivier Couripy vier en een half Myl is opgevaaren, verdeeld zy zich in twee Armen, de eene loopt ten Zuiden, en behoudt haaren naam; welke ontspruit byna

na vier en een half Myl van daar, aan den Voet van een Berg genaamd *Cayari*; de andere Arm, welke Zuid-Oostelyk stroomt, neemt den naam aan van de *Ouassa*, welke, drie Mylen verder, zich weder in tweeën verdeeld; die uit het Zuiden komt noemt men *Aroukaoua*, aan welkers oorsprong een Berg is, genoemd de *Berg van Cristal*, wegens eenige witte en doorschynende Steenen welke daar gevonden worden; de andere Arm behoud den naam van Ouassa. De loop van deeze Rivieren is niet zeer uitgestrekt, zy krinkelen zich veel in de Savaanen of Weilanden, wier Gronden zeer goed en vruchtbaar zouden zyn, indien zy bebouwd wierden. Op deeze Kusten woonen de Indiaanen *Arouas* genaamd.

De Baay, daar de Oyapoko in uitstroomt, wordt als gezegd is, bepaald door Kaap Oranje; byna vier Mylen ten Zuid-Zuid-Oosten van deeze Kaap, ligt de Kaap *Cassipoure*, welke de Oostpunt maakt van een Rivier van denzelfden naam, by het inkomen van welke de Landen laag en verdronken zyn; haare Stroom is in twee Armen verdeeld, door een laag Eiland, 't welk ongevaar twee Mylen lang, en een half Myl breed is.

Van de Rivier *Cassipoure* tot aan die der *Cowanawini* rekent men twaalf Mylen ten Zuid-Zuid-Oosten: de gantsche Kust is laag en Boschachtig, hebbende niets kennelyks dan een klein alleen liggend Bergje, een weinig afgelegen van de Rivier Cowanawini, het welk men noemt *Mont-Mayé* na de Indiaansche Natie de *Mayés* die hier omstreeks woonen,

Van de Rivier de *Cowanawini* ligt de Rivier *Arricary* byna elf Mylen ten Zuid-Zuid-Oosten. De Kust tusschen beide is mede laag en Boschachtig, zonder eenig merkteken; de Boomen staan zo dicht by een, dat men over dezelven loopen kan zonder te vallen tusschen de takken, welke door malkander gestrengeld zyn op zulk eene wyze datze een soort van vloer uit maaken, zo dat men het van verre voor land zoude aanzien, schoon zy wel ruim twee Mylen in Zee zich uitstrekken.

Tusschen deeze twee Rivieren, vindt men nog drie anderen, als de Rivier *Claquepoure*, de Rivier de *Marie-Banaré* en die der *Carsewini* of *Corossune*. Deeze Rivieren zyn van weinig belang, en men kan in Zee een en een half Myl van de Kust, haare monden niet ontdekken,

welke gestopt zyn door Modderbanken, die het inkomen voor groote Vaartuigen onmogelyk maaken, zo dat 'er niet als Chaloupen en Cano's kunnen binnen komen.

De Rivier de *Arricari* is veel grooter, en aan haaren Mond drie vierde van een Myl breed; maar heeft een vry moeilyken Ingang, wegens eenige Droogtes en Banken van Zand en Slyk: drie vierde Myls ingevaaren zynde vindt men een klein Eiland, in het midden van 't Vaarwater gelegen; deeze Rivier komt van het Westen, en loopt door laag en verdronken Land. Daar zyn eenige Indiaanen die hunne Woningen hebben omstreeks deeze Rivier, die van de Franschen niet bezogt wordt, en waar van de loop hen onbekend is.

Eindelyk van de Rivier d'Arricari tot *Cap Nord* rekent men negen of tien Mylen; de Kust tusschen beide is laag, en maakt een Baay in dewelke zich ontlasten verscheidene Rivieren, waar van de voornaamste is die der *Mayacari*. Deeze Streek is byna niet bekend.

Thans gaa ik over ter beschouwinge van de tegenwoordige Staat, Eigenschappen en voortbrengzelen van dit Land, waar van men elders breeder kan onderricht worden.[(a)]

Het voorschreeven Eiland van Cajenne is dus 't middelpunt van het Fransche Guiana; en de Stad de Hoofdplaats van die gantsche Volkplanting.

De Grond van dit Eiland is goed en vruchtbaar, besproeid door verscheidene Kreeken of Beekjes. Het Noorder gedeelte is het beste en gezondste, zynde aldaar veele kleine welbebouwde Heuveltjes met Wooningen voorzien. Ten opzigte van het Zuidergedeelte, 't zelve is veel laager, en bestaat meest uit groote Weilanden of Savaanen, die in den Regen-tyd onder water staan. Deeze Grond is meest een zwart Zand, ligt om te bewerken, liggende twee Voeten diep, daar onder vindt men een roode Aarde bekwaam om Steen, als mede Pannen en ander aardewerk te bakken. Op eenige plaatsen zyn ook Mineraalen, waar van 'er waarschynelyk meer op 't vaste Land moeten zyn. Daar de Grond laag,

(a) Pere Labat. Tom. 3. pag. 65. & 201. & seqq.

vochtig en vet is, is dezelve zeer dienstig tot het teelen van Indigo, schoon de Franschen de aankweeking daar van verwaarloozen. Het Land is tot het planten van Suikerriet, dat 'er evenwel geschied, zo goed niet als in Martenique, dewyl het Riet dik en sappig valt, en het Land niet langer als vyf Jaaren kan bebouwd worden; dus men geduurig nieuwe Bosschen moet opruimen, zo dat 'er veele Slaaven toe vereischt worden, en de Kosten hoog loopen; ook valt de Suiker zo hard en groot van korrel niet. Daarentegen groeit 'er de Rokou, waar in het grootste gedeelte van den Handel te Cajenne bestaat, zeer wel, gelyk ook de Turksche-Tarwe en andere Graanen, Maniok en verscheidene Wortelen, tot voedsel der Inwooners en Slaaven. Sedert den Jaare 1722, hebben zy zich ook toe gelegd op het planten van Koffy, hebbende de Boonen door een Fransche Overlooper, genaamd *Mourgues*, van Suriname bekomen, alhoewel het op Lyfstraffe verboden was groene Boonen van daar te vervoeren. Men vindt 'er ook thans eenige Cacao- en Katoen-Plantagiën, hoewel de laatstgenoemde niet zeer behartigd worden.

Hoewel 'er veele Bosschen zyn, heeft men op sommige plaatsen gebrek aan Hout, en vooral aan den Zeekant; waarom men genoodzaakt is het uitgeperste Suikerriet dat van den Molen komt te branden.

Indien het Eiland t'eenemaal bebouwd was, en men het Water door Kanaalen en Buizen aftapte, zoude het zeer gezond en nog vruchtbaarder dan tegenwoordig zyn; om welke reden het oudstyds nog veel ongezonder dan thans was, toen ook de Inwooners aan veele Ziektes onderworpen waren.

De Luchtstreek van Cajenne is gezond, schoon zeer regenachtig; men heeft 'er weinig kwaataartige Koortsen, Kinderpokjes en andere Kwaalen, die, in veele Volkplantingen, in zwang gaan. Geduurende den Zomer zoude de Hitte onverdraaglyk zyn, ten zy een frisschen Oosten Wind, die, gewoonlyk, alle dagen van acht Uuren des morgens tot vyf Uuren na den middag duurt, dezelve matigde. De Droogte is geduurende drie of vier Maanden ongemeen, ja somtyds zo sterk dat de Landen verbranden, waar door een groot getal Paarden en Beesten, zo door schaarsheid van Voeder als gebrek aan Water, sterven; deeze Drooge-tyd begint doorgaands in

Juny, en houdt aan tot in September. Het Regen-Saizoen, 't welk men gemeenlyk den Winter noemt, begint gewoonlyk, in de Maand October met kleine stormen, welke daar te Lande de *Acajouse buyen* genaamd worden, om dat op dien tyd de Vruchten van die Boomen ryp worden: kort hierop volgen zwaare Regens zeven of acht Maanden achtereen; dezelven zyn zo zwaar en geeven zo veel vocht aan het Land, dat men geen Huisraad in de Huizen kan droog houden: hoe onaangenaam deeze Regens zyn, doen zy echter veel goed aan het Vee, het welk dan overvloet van Voeder vind.

De Stad van Cajenne is gebouwd op de Noord-West Punt van het Eiland, hebbende de Zee ten Noorden en de Haven ten Westen; dezelve is een onregelmatige Zeshoek, omringd met Muuren en vyf Bastions, met eenige halve Maanen en een wyde Gragt. In deezen omtrek, is aan den Zeekant, op eene hoogte, een Fort, genaamd het *Fort-Louis de Cajenne*, welke de Stad zo wel als de Haven dekt; in 't zelve is een Kruid Magazyn en een Regenbak. De meeste Huizen zyn van Hout, en de overigen vau Horden met Kley en Koeyenhair dicht bestreeken en dan overgewit; dezelven zyn van boven gedekt met Houten Schaalen; hoewel voorheen zulks met Palmitebladeren plagt gedaan te worden, maar om het gevaar van brand is dat afgeschaft.

Men telt 'er weinig meer dan twee honderd Huizen, waar van eenigen twee Verdiepingen hoog zyn; het Huis van den Gouverneur, dat van Steen is, is wel het voornaamste Gebouw; de Parochie-Kerk van St. Sauveur, en het Huis der Jesuiten, welke die Kerk bedienen, zyn goede Gebouwen voor dat Land, en staan rondom de Wapenplaats; de Barakken voor de Soldaaten, het Magazyn des Konings, en het Gasthuis zyn aan het andere gedeelte van de Stad, aan den Zeekant.

Om voordeden van de Landeryen te trekken zyn de Eigenaars genoodzaakt op hunne Plantagiën te woonen, waar door de Stad zo bevolkt niet is als anders wel zoude kunnen zyn; doch op de Feest- en Marktdagen, en ten tyden der Monstering des Krygsvolks, is het 'er zeer levendig; als dan komen alle de Burgers van buiten met hunne Cano's, en de Kreoolen of Inboorlingen des Lands in hunne Hangmatten, met een gevolg van Neger-

Slaaven en Slaavinnen, die allerhande Wild en Pluimgedierte, Cassave, Taffia (Kilthum zo wy het noemen), Wortelen, en andere noodige Levensmiddelen, voor den tyd dien zy in de Stad denken te blyven, mede brengen.

De Inwooners van Cajenne zyn zeer beleefd, inneemende en gulhartig, en ontvangen de Vreemdelingen met alle vriendelykheid. Schoon de Fransche Taal als de Moedertaal daar in gebruik is, kennen de Kinderen daar gebooren naaulyks eenige woorden van dezelve; haar gebrabbel is vermengd met veel Kreoolsche of Negertaal, waar van zy ook de uitspraak hebben; het welk veroorzaakt wordt, door dat men hen en hunne opvoeding in de Jeugt aan de Negerinnen moet toevertrouwen.

De Slaaven bestaan daar als in onze Volkplantingen, uit Negers en Indiaanen; ieder Slaaf onder de zestig en boven de veertien Jaaren betaald zeven Livres tien Sols 's jaarlyks voor Hoofdgeld, 't welke met voortbrengselen van het Land voldaan wordt.

Men heeft 'er overvloed aan Wildtbraad, als Harten, Armadillen of Schildvarkens en verscheidene soorten van Haazen en Konynen; ook is 'er aan Pluimgedierte geen gebrek, daar vallen Faisanten, Patrysen, Ortolans, Hoenders, Kalkoenen, Eenden en veelerlei soort van Papegaaijen, die altemaal eetbaar zyn doch veelal den smaak hebben van de Vruchten of Zaaden, waar op zy aazen, maar de Patrysen en Faisanten zyn droog en laf. Aan Zee- en Rivier Visschen ontbreekt het hier niet. En schoon het Europeesche Ooft 'er niet wil opneemen, heeft men een rykelyken Voorraad van Vruchten en alle soorten van Groentes.

Buiten de boomen, vruchten en planten die aan het Fransch Guiana eigen zyn, vindt men op Cajenne, Wyngaarden welke zeer goeden Wyn uitleveren. Dezelve is zwaar gedekt sterk en lyvig, zonder stroef te zyn, maar in tegendeel is ze wat heel zoet. Hy valt 'er in geen groote menigte, vermids de Druiven niet te gelyk ryp worden; behalve dat de Inwooners zich meerder op het kooken van Suiker, als voordeeliger voor hen zynde, toeleggen. Deeze Wyn kan wel afgetapt en bewaard worden, mids dat men dezelve zeven of acht Dagen laat uitgisten, eer dat in Bottels gedaan wordt.

Tot onderhoud van het tamme Vee als Schapen, Bokken en Hoornvee, dat 'er in menigte is, is men genoodzaakt, in de Maanden van Augustus en September, de Savaanen, wanneer het Gras, dat op dezelve groeit, verdroogd is, af te branden; om met den Regen-tyd vars Voeder voor de Beesten te doen uitspruiten, waar door de Weilanden veel verbeterd worden en zeer goed Gras voortbrengen. Ook zaaijen zy, dewyl het gras wel schielyk opkomt, maar door een dag of drie droogte weder verbrandt, om de veertien dagen Turkse-Tarwe, waar door het Vee, benevens door de bladeren der Boomen en Wyngaarden, wel gevoed wordt; doch, om de vermenigvuldiging te bevorderen, mag men 'er niet van slagten, zonder verlof van den Gouverneur.

De Gouverneur van Cajenne (die van den Koning werdt aangesteld, en afhangkelyk is van den Gouverneur Generaal der Fransche Westindiën, welke zynen Wooning te Martinique heeft) benevens een Staf Major houdt in de Stad zyn verblyf. De Bezetting bestaat uit twee honderd Man reguliere Troepen, zynde Mariniers, verdeeld in vier Compagniën; dezelve is, in den Jaare 1724, nog met twee Compagniën vermeerderd. Op den minsten Onraad moeten de Inwooners, zo wel van de Stad als van het Land, in de Wapenen komen, en zich in de Stad laaten vinden.

Hier is een Souveraine Raad opgerecht, daar de eerste Commissaris, *le Commissaire Ordonateur* genaamd, by afwezigheid van den Gouverneur voorzit. Dit Hof oordeelt in het hoogste Ressort, en neemt kennis van alle zaaken die de Inwooners aangaan.

Eer dat wy nu overgaan tot de beschryving van het gedeelte van Guiana, behoorende aan de Portugeezen, is ons voorneemen vooraf een omstandig bericht te geeven van den oorsprong van de Rivier der Amazoonen of Marannon, en der verscheidene Rivieren welke dezelve vergrooten, als mede derzelver loop, en de verschillende benaamingen daar deeze voornaame Rivier onder bekend is.

Negentiende hoofdstuk.
Beschryving van de Rivier de Amazoone of Marannon.

Het is zeer moeilyk te beslissen waar deeze groote Rivier, welke het geheele Vaste Land van Zuid-America doorloopt van het Westen naar het Oosten, haar eersten en voornaamsten oorsprong neemt; veelen zyn van gedachten dat het eigenlyk een vergaêring is van al het Water dat van de *Andes* of hooge Gebergtes van Peru afstroomt, en verscheidene groote Stroomen maakt, welke van hun begin af gerekend naaulyks den naam van een Rivier kunnen draagen; doch vervolgens in weinig tyd zich zeer verbreiden, en met een onbegrypelyke snelheid en kracht voortloopende, voorts, in de Portugeesche Landen, den naam krygt van Rivier der Amazoonen.[(a)]

Men stelt in 't algemeen, dat zy ontstaat in het Spaansch Oppergebied van *Tarma*, en haaren loop begint van *Lagune* of het groote Meir van *Lauricocha*, dichte by de Stad *Guanuco*, op omtrent elf Graaden Zuiderbreedte. Dit Lagune is een groot Dorp, op een droogen en verheeven Grond gebouwd, het welk men zeer zeldzaam in deeze Landstreeken vindt, aan de Oevers van het voornoemde Meir; en wordt van meer dan duizend gewapende Indiaanen bewoond, welke uit verscheidene Natiën byeen gekomen zyn. Van Lagune stroomt zy ten Zuiden, op de hoogte van twaalf Graaden, door het Land van Tarma, en zich ongevoelig naar 't Oosten keerende, door dat van Jauxa. Vervolgens wendt zy zich Noordwaards, na alvoorens het gebergte van Andes, ten Oosten, te hebben voorby geloopen, en, ten Westen, de Provincie van *Moyo-Bamba* en de *Chacha-Poyas* laatende liggen, tot by de Stad *Jaen*, gelegen op vyf Graaden een en twintig Minuuten, daar zy een Elleboog maakt, en

(a) Ulloa Tom. I. Lib. 6. Cap. 5.

haare koers vervolgt ten Oosten, tot dat zy zich in de Oceaan stort, door een Mond welkers breedte zich uitstrekt van de Middellyn tot op twee Graaden Noorderbreedte. De langte van Lagune tot Jaen wordt gerekent op meer dan honderd en vyftig Mylen, de omwegen in aanmerking neemende. Van daar tot aan de Zee maakt die ten Oosten dertig Graaden verschil met de breedte, het geen vier honderd en vyftig Mylen bedraagt, en wel zes honderd en vyf en twintig Mylen als men rekent de bogten en draaijingen die zy in die tusschenwydte maakt; Ja zelf wel agt honderd en vyf en twintig Mylen van de Lagune tot aan den Oceaan genoomen.

De Arm die uit Lauricocha spruit is de eenigste niet die zich van daar in de Marannon werpt, noch de Zuidelykste der geenen die deeze Rivier vergrooten; want ten Zuiden Lagune, niet ver van de *Asungaro*, is derzelver oorsprong, loopende door *Guamanga*. Wat verder op in de Provincien de *Vilcas* en *Andaguaylas* heeft men twee andere Rivieren, welke, na eenigen tyd afzonderlyk geloopen te hebben, haare wateren vereenigen en zich ontlasten in de Rivier die uit Lagune de Lauricocha ontstaat. Nog een andere ontspringt uit de Provincie de *Chumbi-Vilcas*. Eindelyk deeze welke haaren oorsprong het Zuidelykste neemt, is de *Apurimac* genaamd, neemende haaren loop naar 't Noorden, gaande door *Cuszo* niet ver van *Lima-Tambo*, en ontvangende verscheidene andere Rivieren, waarna zy zich vereenigd met de Marannon omtrent ten Oosten ter plaatse daar zich de Rivier *Santiago* in haar werpt. Deeze is zo wyd en diep, dat men niet recht weet of zy in de Marannon loopt dan of de laastgenoemde zich uitstort in de *Ucayale* (zynde de naam welke aan de Rivier de Apurimac gegeeven wordt, naar maate dat zy de Marannon nader by komt). De wateren deezer twee Rivieren zich vereenigende loopen met zo veel geweld tegens elkander aan, dat die van de Apurimac of Ucayale de Marannon noodzaaken van koers te veranderen, zodaanig dat zy inplaats van recht uit te gaan slangswyze loopt.

In haaren onderlingen samenloop is de Ucayale veel wyder en dieper dan de Rivier, in welke zy haaren naam verlieft. De Springaders van de Ucayale zyn mede de verste afgelegen, en wel de overvloedigste; zy verzamelt al het water van verscheidene Provincien in Opper Peru, en heeft

reeds de Apurimac, die haar tot een voornaame Rivier maakt, in haaren loop ontvangen, op dezelfde breedte, alwaar de Marannon nog niet meer dan een Stroom is. Waarom veelen gelooven dat de Ucayale weezenlyk de Marannon zou zyn. Aan den anderen kant heeft de Marannon een' langer' omtrek gemaakt, en is reeds door een menigte Rivieren opgezet, als door de *Santiago*, de *Pastaza*, de *Guallaga* enz: wanneer zy haar met de Ucayale te samen voegt. Daarenboven is het zeker dat de Marannon alom zeer ongemeen diep is. Het is waar dat de Ucayale nooit is gepeild geworden, en dat men onkundig is van het getal en de grootheid der Rivieren die 'er in uitloopen. Dit alles doet zien dat het geschil niet zonder appél zoude te beslechten zyn, zo lang men de Ucayale niet beter kent. Zy wierd eerst bekend wanneer de Zendingen langs derzelver Boorden onlangs verlaaten wierden, na den Opstand der Cunivos en der Piros, die hunne Zendelingen om hals bragten in 1695.

Beneden de Ucayale neemt de wydte van de Marannon zigtbaarlyk toe, en het getal van derzelver Eilanden vermenigvuldigt.

In de tusschenruimte van den samenloop der Marannon en der Rivier Santiago, alwaar men de *Pongo* of Engte van *Manzeriche* vindt, tot aan den Mond van de Rivier de Ucayale, omtrent in 't midden van dien afstand, werpt zich de Rivier de Guallaga, die mede haar' oorsprong uit de Gebergtes ten Oosten Guamanga neemt, in de Marannon. Een andere Rivier, welke ontstaat uit het Gebergte van Moyo-Bamba, maakt mede een gedeelte uit van de Marannon, na zich met de Guallaga vereenigd te hebben. Aan de Oevers derzelve is een Dorp, genaamd *Llamas*: men gelooft dat aldaar Pedro de Orsua met zyne Troepen landde, ter ontdekking van de Marannon, om de Landen, die door deeze Rivier besproeid wierden, in bezit te neemen.

Ten Oosten van Ucayale, ontvangt de Marannon de Rivier *Yabari* of *Juhuari*, en vervolgens vier andere naamelyk de *Yutay* of *Juate*, de *Jura* of *Owara*, de *Tefé* en de *Coari*, welke allen uit het Zuiden komen, ontspruitende byna uit het zelfde Gebergte daar te Ucayale haaren oorsprong neemt; maar vermids de Landen daar zy doorloopen, bewoond worden door Indiaanen die by de Spanjaarden weinig bekend zyn, kan men niet

recht zeggen welke koers zy houden eer dat zy zich in de Marannon werpen. Men weet alleen van eenige Indiaanen, dat dezelven in zekere Maanden van het Jaar bevaarbaar zyn.

Boven de Rivier Coari, ten Oosten, stort zich de *Chuchibara* anders *Purus* genaamd, in de Marannon; en vervolgens de Rivier de *Madere* of *Hout* Rivier, mogelyk om de menigte Boomen, welke zy in den tyd van haare overstrooming mede afsleept; zynde een der voornaamsten van allen die in dezelve vloeien. Het zal genoeg zyn, om een denkbeeld der uitgestrektheid van derzelver loop te geeven, te zeggen, dat de Portugeezen haar, in den Jaare 1741, opgevaaren hebben tot omtrent *Santa Cruz de la Sierra*, Bisschoppelyke Stad van Opper Peru, gelegen op zeventien en een halve Graad Zuider breedte. Die Rivier draagt in haar opper gedeelte den naam van *Marmore*, alwaar de Zendingen zyn der Moxes: maar de allerversten oorsprong van de Madere is naby de Mynen van *Potosi*, en niet verre van den oorsprong der *Pilcomays*, die in de groote Rivier *de la Plata* vald. Van den Mond der Rivier Madere tot aan Zee, geeven de Portugeezen aan de Marannon den naam van de Rivier der Amazoonen, noemende het hooger gedeelte *Rio de Solimoens*.

De Amazoone is beneeden de Rio Negro en de Madere gemeenlyk omtrent een Myl wyd; als zy Eilanden formeert, heeft zy 'er somtyds twee of drie, en in den tyd der overstroomingen heeft zy geene bepaaling. Niet ver van de Madere is de Rivier de *Topayos*, wier Stroom een der aanzienlykste is, welke de Marannon ontvangt. Zy neemt haaren oorsprong uit de Mynen van Brazil. Eindelyk heeft men de Rivieren *Dos Bocas*, de *Xingu*, de *Tocantines* en de *Muju*, op de Boorden van welke laastgenoemde de Stad van Gran-Para gesticht is. Voor het overige ontspringen deeze vier Rivieren uit her Gebergte van Brazil.

Na dat wy de verst afgelegene oorsprongen van de Rivier der Amazoonen, en de voornaamste Rivieren die zy ten Zuiden ontvangt beschouwd hebben, moeten wy spreeken van de geenen die minder afgelegen in het Gebergte van Andes ontstaan, en welke haaren loop ten Oosten neemende, vervolgens door het Vaste Land van dat gedeelte van America stroomen, en eindelyk van die welke uit het Noorden komen.

Wy zullen dezelven in haar behoorlyke order opnoemen, gaande van het Zuiden tot het Noorden.

In de Gebergtes van *Loja* en *Zomora* ontspringen verscheidene kleine Rivieren, welke zich vereenigd hebbende de Rivier Santiago maaken, aan wier Mond een Gehucht ligt, genaamd *St. Jago de las Montanas*, en samengesteld uit de Ruinen van een Stad die de Rivier haaren naam had medegedeeld. Derzelver Boorden zyn bewoond door een Indisch Volk, genaamd *Xibaros*, zy waren eertyds Christenen, maar zyn sederd een groote Eeuw tegens de Spanjaarden opgestaan, om den arbeid in de Goudmynen van hun Land te ontgaan: na dien tyd onthouden zy zich in ontoegangkelyke Bosschen, en blyven in hunne onafhangkelykheid, belettende de Vaart op deeze Rivier welke men gemakkelyk zoude kunnen afkomen, in min dan acht Dagen van *Loxo* en *Cuenca*, van waar men nu twee Maanden te land moet reizen. De vrees die men voor die Indiaanen heeft, is oorzaak dat de Inwooneners van St. Jago tweemaal van wooning hebben moeten veranderen, en dat zy sederd zestig Jaaren hebben moeten afzakken tot aan den Mond van de Marannon. Andere kleine Rivieren die uit het Gebergte van *Cuenca* komen, formeeren de Rivier de *Paute*. Deeze laatste verliest haaren naam ter plaatse daar zy zich met de Santiago samenvoegt, zynde aldus genoemd naar een Stad van dien naam, dicht by welke zy zich vermengt met twee Rivieren die uit Lauricocha en de Apurimac ontstaan.

De Rivier de *Marona* springt uit Gebergte van *Sangay*, en loopende voorby de Stad van *Macas*, stroomt zy Zuid-Oostelyk, tot daar zy de Marannon ontmoet, waar mede zy zich vereenigd omtrent vyftien Mylen beoosten *Borja*, de Hoofdplaats van het Gouvernement van *Maynas*, in 't welke al de Spaansche Zendelingen langs de Rivier de Marannon begreepen zyn.

De *Pastaza* en de *Tigre* ontstaan uit het Gebergte gelegen by het Gebied van *Riobamba*, van *Lacatunga*, en van *St. Michel de Jbarra*. De Rivieren de *Coca* en de *Napo* komen van de Gebergtes van *Cotopacci*. Deeze twee Rivieren, na op eenigen afstand van elkander een groote tusschenruimte geloopen te hebben, en de Napo haaren naam behoudende

werpen zich in de Marannon, na meer dan honderd en vyftig Mylen de Landen in een rechte lyn van het Westen tot het Oosten eenigszins ten Zuiden, doorloopen te hebben. Pater Christoval de Acunna is van gevoelen dat de Napo weezenlyk voor de Rivier de Marannon te houden is; vermids zy de voornaamste en grootste van al de Rivieren is, en men dus zeggen kan dat zy alle de anderen in zich ontvangt. Zeven of negen Mylen beneden de uitwatering van de Napo, vindt men het Vlek *Pevas* genaamd; thans de laatste der Spaansche Zendingen op de Oevers van de Marannon. De Wilde Natiën langs de Oevers van de Napo zyn nooit door de Spanjaards volkomen t'onder gebragt geworden. Eenigen van dezelven hebben op verscheidene tyden hunne Gouverneurs en Zendelingen, die hen t'onder trachten te brengen, vermoord. Het is vyf en dertig of veertig Jaaren geleden, dat de P. Jesuiten van Quito de oude Stichtingen weder hebben gaan herstellen, en langs de Oevers van deeze Rivier nieuwe Zendingen hebben opgericht, die thans zeer bloeiende zyn.[(a)].

De Naam Pevas, die aan het gezegde Vlek gegeeven wordt, is teffens die van een Indische Natie, welke een gedeelte van derzelver Bewooners uitmaakt; maar men heeft aldaar Indiaanen uit verscheidene Natien by een gebragt, welke ieder een byzondere Taal spreeken, 't geen in geheel America gemeen is. Het gebeurt somtyds dat een Taal niet meer dan van twee of drie Familien, het droevig overschot van vernielde en verslonde Natiën, gesprooken wordt: want hoewel 'er thans geen eigenlyk gezegde Menschen-Eeters langs de Oevers van de Marannon woonen, echter Landwaards in, en byzonderlyk Noordwaards, en als men de Yapura opvaart, vindt men nog Indiaanen die hunne Gevangenen opeeten.[(b)].

De *Puto-Mayo* of *Jca*, komt uit de Gebergtes van *St. Michel de Ybarra* en van de *Pasto*. Deeze Rivier na meer dan twee honderd vyf en twintig Mylen Land, tusschen het Oost en Zuid-Oost doorloopen te hebben, stort zich in Marannon, veel Oostelyker dan de Napo. Eindelyk de Rivier *Caquéte*, die uit de Landen van *Popayan*, komt afvloeien, en

(a) Condamine, pag. 53.
(b) Idem pag. 54.

zich verdeeld in twee Armen, waar van de Westelykste zich werpt, onder den naam van *Yupura*, in de Marannon, door zeven of acht Monden zo verstrooid van elkander, dat men tusschen de eerste en de laatste meer dan vyf en zeventig Mylen rekent: de Oevers van de Yupura worden op eenige plaatsen bewoond door de Wilden, daar ik van gezegd heb, dat zy elkander t'onder brengen, en sommige hunne Gevangenen eeten: de andere arm welke Oostelyker loopt, is niet minder vermaard onder den naam van *Rio Negro*, door welke de Oronoque en de Marannon zich vereenigen, van dezelfde gedachten is ook de Heer de la Condamine,[(a)] die daaromtrent bybrengt een' Brief van Pater Jean Ferreira, Regent van 't Collegie der Jesuiten te Para, in welken deeze Geestelyke uitdrukkelyk aanhaalt, hoe dat, in 1744, eenige Portugeezen van het Vliegend Legertje, het welk op Rio Negro had post gevat, in het opvaaren van Rio Negro eindelyk kwamen by de Spaansche Zending aan de Oronoque, daar zy den Superieur ontmoetende met denzelven weder tot aan hun Camp te rug keerden, zonder een voet op 't Land te zetten. Waar by dezelfde Autheur onder andere aanmerkingen deeze byvoegt. ‘De Rivier de Caquete komt van Mocoa welk Land grenzende is aan het Gebied van Popayan, dat ten Westen ligt. Deeze Rivier (waar van wy gewag gemaakt hebben, en die haaren naam ontleent van een kleine plaats, dicht by welke zy passeert naby haaren oorsprong) ‘neemt haare loop Oostelyk eenigszins ten Zuiden, en verdeelt zich in twee Armen, de eene loopende ten Zuiden, onder den naam van Yupura, welke vervolgens onderdeeld in verscheide andere Armen zich werpt, door zeven of agt Monden in de Marannon; de andere haare koers ten Oosten vervolgende onderdeeld zich nog in twee Armen, één van welken stroomt ten Noord-Oosten en valt in de Oronoque, en de andere die ten Zuid-Oosten loopt is de Rio Negro.’ Wy zullen van deeze Rivier beneeden nog nader spreeken.

Men komt in de Marannon langs drie verscheidene Wegen als men van *Quito* gaat. Deeze drie Wegen zyn zeer moeilyk door de menigte van

(a) Condamini pag. 76.

Rotsen en Steenen waar mede dezelven bezaaid zyn, dus men genoodzaakt is drie vierde van den tyd te voet te gaan. De eerste van deeze Wegen die het dichtste by Quito ligt, loopt door *Baeza* en *Archidona*, van waar men zich te Scheep begeeft op Napo. De tweede is by *Hambato* en loopt door *Patate* en by den voet van den brandenden Berg van *Tunguragua*, op een en een halve Graad Zuider-breedte, langs deezen weg komt men in de Provincie van *Canelos*, passeerende over eenige snelle stroomen, uit welker samenkomst de Rivier *Postaza* geformeerd wordt, welke in de Marannon valt, ruim honderd en twaalf Mylen boven de Napo. De Zendelingen van Quito gebruiken gemeenlyk die twee wegen, en zyn genoegsaam de eenige Europeaanen die omgang hebben in dat landschap, welkers gemeenschap met het nabuurige van Quito byna geheel afgebrooken is, door de beruchte keten Bergen, die met Sneeuw bedekt, en bekend zyn onder den naam van de *Cordelieres des Andes*, die maar eenige Maanden in 't Jaar bereisd kunnen worden. De derde Weg loopt door *Cuenca, Loja, Valladolid* en *Jaen*. Van deeze Stad, of van het Dorp de *Chuchunga*, dat de gewoone plaats van inscheeping is, is de Rivier de Marannon bevaarbaar, ontvangende van Jaen tot de Haven aan de Noordzyde verscheidene snelle Stroomen, welke in de groote Regen-tyden een Zand mede sleepen daar schelfers en greinties Goud onder vermengd zyn. Te Chuchunga gaat men te Scheep op Maynas, of om de Rivier verder op te vaaren.

In den uitgestrekten loop van deeze Rivier, heeft men van Chuchunga tot aan de Zee verscheidene plaatsen, alwaar derzelver Boorden zich inkrimpen, het welke etlyke kromtes maakt, en wegens den snelloopende Stroom niet zonder gevaar zyn over te komen. Op eenige andere plaatsen verandert zy haaren loop in een ogenblik, en zich meer omkrommende, stuit de Rivier met veel geweld tegens de bygelegene ongenaakbaare Rotsen; waar door Draaikolken gemaakt worden, welke in den schynbaaren stilstand van het water niet minder gevaarlyk zyn voor de Vaartuigen dan die driftige beweeging door de bogten veroorsaakt. Onder deeze engtes, is die, welke tusschen Santiago de las Montagnas en Borja is, de voornaamste, aan welke men den naam geeft van *Pongo* de

Manzerichi. Deeze Pongos of Engtens, zou men Sluizen of Deuren kunnen noemen, dewyl het woord Pongo, in de Indiaansche Taal, een Poort of Deur betekent.

Het is een weg die de Marannon zich zelve door het midden van 't gebergte Cordeliere maakt, als zy zich Oostwaards wendt, na meer dan honderd en vyftig Mylen Noordwaards geloopen te hebben, met zich zelve een passagie te baanen tusschen twee muuren van steile Rotssteen, die evenwydig en byna lootrecht nedergaan. Het is wat meer dan een Eeuw geleden dat eenige Spaansche Soldaaten van St. Jago deezen Doortogt ontdekten, en het waagden om langs den zelven af te komen. Zy wierden kort daar na gevolgd van twee Jesuitsche Zendelingen uit de Provincie van Quito, welke, in 1639, de Zending van Maynas stichten die zich zeer ver langs de afloopende Rivier uit strekt[(a)] De Rivier loopt hier ontrent vyf en twintig Voeten af in zes en dertig Uuren, met een snelheid dat men het oogschynelyk zien kan.

Omtrent de Breedte van de Marannon deed de Heer de la Condamine verscheide waarneemingen. Hy vondt dezelve te Chuchunga, alwaar de Marannon bevaarbaar wordt, en daar hy zich te Scheep begaf; aan 't begin, honderd vyf en dertig Toises, of tusschen de zestig en zeventig Roeden, en hoewel maar op een derde der breedte zynde, agt en twintig Vademen diep.[(b)]

De Eilanden welke de Rivier formeert ten Oosten van Napo, eindigen aan de Rivier de Coari, en de Marannon vereenigd dan op nieuw haare Wateren in een enkele Arm; aldaar wordt de breedte bevonden te zyn vyf of zes honderd Roeden, en de diepte honderd en drie Vademen; de Rio Negro was, een en een halve Myl boven haaren mond daar zy in de Amazoone valt, byna even zo breed, en dit wordt aangaande verscheidene Rivieren, zo als de Ucayale, de Madera en anderen opgemerkt

Tachtig Mylen beneden den Mond van Rio Negro, vernaauwt zich de Amazoone dicht by de Rivier de *Trumbitas*, welke Engte *Pongo de*

(a) Condamine pag. 26.
(b) Condamine pag. 23.

Pauxis genaamd wordt, alwaar de Portugeezen op de Noord Oever van de Rivier, gelyk ook te Para, Carupa, Macapa en zelfs aan de Noordelyke Oever van Negro, een Fort hebben. By Pauxis is de Rivier nog vier honderd vyftig Roeden breed, en men wordt 'er, schoon wel honderd en vyftig Mylen van Zee zynde, of, volgens Pater Dacunna, wel twee honderd en zeventig Mylen: de uitwerking van Eb en Vloed gewaar. Dit bestaat zonder dat het Water van koers verandert, in een vermindering van Snelheid in het afloopen, en eene Overstrooming van den Oever, welke regelmaatig om de twaalf Uuren plaats heeft. De Heer de la Condamine merkt met veel reden aan, dat deeze Eb en Vloed, die men verneemt op het zelfde Uur en denzelfde Dag: in verscheidene andere bygelegene Zeestreeken van den Mond der Rivier tot aan Pauxis, niet dezelfde is als in Zee, maar veel eer de uitwerking van de Tyën der voorgaande Dagen, in zo veel grooter getal, als de plaats, daar men het waarneemt, verder af is van den Mond der Rivier; want die langte van honderd vyftig Mylen kan het Water niet oploopen dan in verscheidene Dagen, met behulp der achtervolgende Tyën in diervoegen dat het hooge en laage water in tyd elkander opvolgen en dat op zekere plaatsen die tyd beantwoort aan de Eb en Vloed der Zee.[(a)]

Na het doorloopen van zulk een uitgestrektheid Lands, en het ontvangen van zo veel Wateren in haaren Boesem, begind de Marannon van den Mond der Riviere Xingu zich Noord-Oostwaards te wenden, en maakt, zich verbreedende, eenige groote Eilanden, waar van sommigen zeer vruchtbaar zyn. De voornaamste van dezelven is die van *Los Joannes* of *Marayo* wel twintig Mylen lang, en, aan haar begin, ruim een en een half Myl breed, zich vereenigende met de Rivier de *Dos Bocas* of de Rivier van *Twee Monden*, als door den Uitloop van twee Rivieren, *Guanupu* en *Pacayas* genaamd, geformeerd zynde, welke vervolgens samenloopt met de Rivier de *Tocantines*, die aan haaren Mond nog breeder is dan de voorgaande, en die men geduurende eenige Maanden opvaaren kan, afvallende even gelyk de Topayos en de Xingu, uit de My-

(a) Condamine pag 85.

nen van Brazil, uit welke zy eenige brokjes Goud onder haar Zand mede voeren; en eindelyk de Rivier *Muju*, die men twee Mylen landwaards in vindt, en ruim drie honderd en vier en zeventig Roeden wyd is. Het is op de Ooster Oever dat de Stad Gran-Para gesticht is, onmiddelyk na de uitwatering van de Rivier *Capini*, die een anderen in zich ontvangt genaamd *Guama*: een weinig daar boven, de *Capi*, welke langs de Muuren der gezegde Stad stroomende zich in de Muju werpt.

Na dat de Rivier de Dos Bocas zich met een Arm of Kanaal, de *Tapipuru* genaamd, vereenigd heeft, neemt zy haaren loop boogwyze ten Oosten, tot aan de Rivier de Tocantines, en van daar Noordoostelyk, gelyk de Marannon, laatende tusschen beide het voornoemde Eiland los Joannes, waar van de gedaante byna driehoekig is, alhoewel eenigermaate onregelmaatig ten Zuiden: dit Eiland heeft ruim honderd en twaalf Mylen in den Omtrek, en scheidt de twee Monden door welke de Rivier in Zee vloeit. De voornaamste van deeze Monden is tusschen de *Kaap Muguari*, welke de uiterste hoek van het Eiland is, en de *Kaap Noord*, zynde dertig Mylen breed; de andere, die eigenlyk de Arm de Tagipuru is, is negen Mylen breed van de gemelde Kaap Muguari tot aan de punt van *Tigioca* gereekend. Als men de Kust van het Eiland, welke meer dan dertig Mylen voortloopt zonder eenige merkelyke afwyking van de Evennachtslyn, oversteekt, vindt men, aan de Noordzyde, twee groote Eilanden, het eene genaamd *Machiana* en het andere *Caviana*, thans onbewoond, en eertyds bevolkt door de Natie der *Arouas*, die, hoewel zy verstrooid is geworden, echter haare byzondere Taal behouden heeft. Het Land van deeze Eilanden, gelyk ook van een groot gedeelte van dat van Los Joannes, is geheel ondergeloopen en byna onbewoonbaar.

Tusschen Kaap Noord en het Vaste Land, is een afstand van zeven of acht Mylen, vervuld met Eilanden van verschillende grootte, allen naby elkanderen gelegen, meest laag en verdronken, weinig bekend en onbewoond, moetende de Schepen dezelve op geen drie Mylen naderen, vooral ten tyde der Spingvloeden, dewyl 'er dan Baaren gaan van twintig Voeten hoog en wel drie achter malkanderen, tegens welke kracht de Schepen niet kunnen bestaan, en waar door zy op de Banken, welke zeer ver in Zee uit-

steeken; zouden geworpen worden; doch de Barken en Cano's die van de Amazoone na Cajenne vaaren, loopen dat gevaar niet, vermids deeze niet diep gaande 't Land kunnen genaaken, en zich in de Inhammen bergen, daarze voor die zwaare Zeën beschut zyn. De Portugeezen van Macapa en de Indiaanen noemen deeze Vloeden of Baaren *la Pororoca*.

De Heer de Condamine ondervond in den Jaare 1744, daar van het geweld; zynde in een Cano, en blyvende zeven Dagen op de droogte, daar hy op geworpen was, niet zonder gevaar zitten: ziet hier wat deeze geleerde Natuurkundige 'er van schryft:[(a)] ‘de Sleuf of het groot Kanaal van de Rivier der Amazoonen, tusschen Macapa en Kaap Noord, zich vernaauwd vindende door de Eilanden, voornaamelyk vlak tegen over den grooten Mond van de Rivier Arawary, welke, ten Noorden, in de Amazoone valt, doet de Vloed der Zee een wonderlyke uitwerking, geduurende de drie dagen voor en na de Nieuwe en Volle Maan, ten tyde der Springvloeden, komende de Zee, in plaatse van byna zes Uuren te vloeijen, in een of twee Minuuten tot zyne grootste hoogte. Men kan begrypen, dat zulks niet zonder groote beweeging geschiedt. Men hoort, een of twee Mylen ver, een eislyk Gedruisch, het welk een voorteken van de Pororoca of hooge Baar is. Naar maate dat zy nadert, vermeerdert het Gedruisch, en men ziet wel haast een Waterberg van twaalf of vyftien Voeten hoog; gevolgd van een tweede, een derde, en somtyds een vierde, kort op elkanderen, die de gantsche breedte van het Kanaal beslaan. Deeze Baar loopt, met een ongemeene snelheid, voort, breekende en wegspoelende al wat haar tegenstand biedt. Op sommige plaatsen, ziet men heele brokken Aarde weggespoeld, en zwaare Boomen met hunne Wortelen uit den Grond gerukt. Overal, daar zy overstroomt, is de Oever als schoon geveegd. De Barken, Cano's en andere ligte Vaartuigen kunnen zich niet beter bergen, dan op de diepste Ankerplaats.

Hy voegt daar by, zonder te komen in een wydluste beschryving der Zaak, dat hy alleen de oorzaaken zal aanwyzen, zeggende: ‘dat hy, na

(a) Condamine pag. 121. & seqq.

dezelve op verscheidene plaatsen naaukeurig te hebben nagegaan, altoos heeft bevonden, dat zulks niet voorviel dan by wassend water, geprangt in een naauw Kanaal, en dat de Vloed in zynen loop gestuit wierd, door een Ondiepte of Zandbank; wanneer aldaar en nergens anders die geweldige en onregelmaatige beweeging der Wateren oorsprong nam, en dat dezelve een weinig over den Bank ophield, als de doorgang dieper of merkelyk wyder wierd. Diergelyk geval gebeurt aan de Orcadische Eilanden, ten Noorden van Schotland, en op de Garonne by Bourdeaux daar men deeze uitwerking van den Vloed de *Mascaret* noemt.'

Deeze vermaarde Rivier der Amazoonen is dus bekend onder drie verscheidene naamen, door welke, niet dan een zelfde Rivier bedoeld wordt. Deeze drie naamen die de grootheid van die Rivier uitdrukken, zyn die van de *Marannon*, der *Amazoonen* en de *Orellana*. Men weet niet zeker welke naam zy droeg voor dat de Spanjaarden haar ontdekten, noch welken naam de Indiaanen daar aan gaven: sommige zyn daar omtrent zeer verschillende; dus wy ons daar over niet zullen inlaaten: nogthans schynt het dat de Marannon dien naam reeds van het begin der zestiende Eeuw af, gevoerd heeft, en dat deeze naam daarom voor de oudste wordt gehouden.

Die van de Amazoone, is haar gegeeven door Francisco de Orellana, om dat hy, op zynen Togt langs deeze Rivier onder anderen aangetast werd door een hoop van Vrouwen, die met Boog en Pyl gewapend waren, en hem met zyn byhebbende Manschap noodzaakten van den Oever der Rivier af te blyven, om niet door haar getroffen te worden. Hy op zyne te rugkomst in Spanje deeze ontmoeting verhaalende, verkreeg daar een Patent als Gouverneur van 't Land der Amazoonen.

De derde naam van deeze Rivier, is die van d'Orellana, welke haar gegeeven is by gelegenheid dat F. de Orellana dezelve het eerste bevoer, en met de Indiaanen, die de Boorden bewoonden, slaags raakte.

De Portugeezen noemen de Rivier boven Rio Negro, *Rio de Solimoens* of *der Vergiften*, een naam die haar waarschynelyk gegeeven is, ter oorzaak van de vergifte Pylen, als zynde de gewoonlykste Wapenen van de geenen die aan haare Oevers woonen: en beneden Rio Negro,

is het, dat de Portugeezen van Para 'er eerst den naam der Amazoonen aan beginnen te geeven, als gezegd is; en zy hebben den naam van Marannon, aan een Stad, benevens aan een geheele Provincie of Gouvernement, naby Para; toegeeigend.

Dus de Rivier der Amazoonen ten opzigte van haaren oorsprong, en de daar in vloeijende Rivieren beschouwd hebbende, zo eindig ik hier de beschryving daar van, om tot die van het Portugeesche Guiana over te gaan.

Twintigste hoofdstuk.
Beschryving van de Ontdekkingen en Bezittingen der Portugeezen.

De Portugeezen, die zich reeds vroeg langs de Rivier der Amazoonen hadden neêrgezet, te veel te doen hebbende met hunne Bezittingen in Brazil, welke hen zo merkelyke voordeelen toebragten, zochten deeze Rivier meerder als een Grenspaal van Brazil te behouden, dan hunne ontdekkingen verder naar Kaap Noord uit te breiden. En niettegenstaande de Boorden van die Rivier tot zeer hoog op bewoond en sterk bevolkt waren, hebben zy eerst in den Jaare 1688, de Sterkte *St. Anthony*, op de Rivier Arawary gebouwd, en daar een Volkplanting aangelegd, welke, door een zwaare Overstrooming van de Rivier der Amazoonen (: die dikwyls met een ongelooflyk Gedruisch en geweld al wat in haaren weg is, mede sleept, en het bygelegene Land tot een verren afstand onder water zet:), in den Jaare 1691, is vernield.[(a)]

In het zelfde Jaar 1688, hebben zy een Sterkte gesticht aan de Rivier Macapa, op de overblyfzelen van een Fort, 't welk de Franschen verlaaten hadden: doch op derzelver klagten, hebben de Portugeezen, by de Vrede van Lisbon, in het Jaar 1701, aangenoomen die Sterkte te

(a) Bellin. Description de Guiana, part. I. Cap. 4. pag. 21. & seqq.

slechten; maar vervolgens is, by de Vrede van Utrecht, in 1713, het Zuider gedeelte van Guiana, van Kaap Noord tot de Rivier der Amazoonen, hen, door de Franschen, afgestaan: Waarom zy ook het Fort *Macapa*, omtrent twee Mylen benoorden het Oude, op de Westboord van de Amazoone, drie Minuuten benoorden de Middellyn, weder hebben opgebouwd.

In den Jaare 1723, hadden zy, op den kant van de Rivier Oyapoko, de Wapenschilden van den Koning van Portugal opgerecht; welke echter kort daar aan, door de Franschen, die zich het Eigendom van die Rivier toeschryven, wierden weggenoomen.

Dat gedeelte van Zuid-America, 't welk van Kaap Noord tot Rio Negro, ten Zuiden aan en omtrent de Rivier der Amazoonen, gelegen, is, zal ik, thans, onder den naam van *Portugeesch Guiana*, beschryven: en ten dien einde een kort bericht geeven van de Rivieren en Stroomen het zelve Land besproeijende, en de Bezittingen die daar zyn opgerecht.

Het Portugeesche Guiana, bepaalen wy, ten Noorden, door Kaap Noord liggende op een Graad een en vyftig Minuuten Noorder Breedte, in 't Zuiden door de Rivier Amazoone, en ten Westen door Rio Negro.

Achter Kaap Noord, ten Westen van dezelve,[(a)] is een Baay of Inham strekkende naar het Zuiden, zynde omtrent een en een half Myl breed, waarin de Rivier *Arouari* zich ontlast. Het inkomen van dit Kanaal is gestopt met Zandbanken; zo dat het niet als met Cano's kan bevaaren worden, en kleine Vaartuigen daar slechts ten anker kunnen komen.

Eenige Landbeschryvers hebben aan die plaats den naam gegeeven van de Baay en Rivier van *Vincent Pinçon*; dewyl het zeker is dat de Rivier van dien naam, dichte by Kaap Noord en de Rivier der Amazoonen is, en niet moet verward worden met de groote Rivier Oyapoco, daar wy te vooren van gesprooken hebben.

De gemelde Kaap Noord maakt de Noord-Oost Punt van een laag Eiland, genaamd *Carpory* in de oude Kaarten, en van 't Vaste Land alleen

(a) Bellin. sec. part. Chap. 4, Art. I.

afgescheiden door een Arm der Zee, die zeer eng is: daar zyn verscheidene andere Eilanden ten Oosten en Zuiden van dit Eiland, welke men de Eilanden van *Toulerou* noemt: alle welke den Mond van de Rivier der Amazoonen in 't Noord-Oosten uitmaaken; haare grootte, getal en strekkingen zyn niet wel bekend, en daar omtrent verschillen de oude Kaarten.

Tien of elf Mylen ten Zuiden van Kaap Noord, is de Rivier *Arouari*, die van 't Westen komt; alle die Landen zyn laag en verdronken op veele plaatsen; alhoewel deeze Rivier wel bezocht is, heeft men weinig kennis van haaren loop, en der Landen die zy besproeit.

Van de Rivier *Arouari*, strekt de Kust Zuid-Zuid-West vyftien Mylen, langs dewelke men veele Eilanden vindt van verschillende grootte, dichte by de Wal, maakende een Sleuf tot aan den Mond van de Rivier der Amazoonen, waar langs de Barken en kleine Vaartuigen van dat Land loopen, als zy van Macapa na Kaap Noord willen stevenen.

De Kust wendt zich vervolgens Zuid-Westelyk, nog omtrent vyftien Mylen tot aan het Fort van Macapa, 't welk dertig Mylen van Kaap Noord ligt. De Nieuwe Sterkte van Macapa, welke de Portugeezen gebouwd hebben een en een half Myl benoorden het oude Fort, is gelegen op den Westelyken Oever van de Rivier der Amazoonen drie Minuuten ten Noorden de Middellyn, volgens de waarneemingen die de Heer de Condamine, in January 1744, heeft genomen. Hier is een Vlek van Indiaanen *Comu* genaamd, ten Westen van 't Fort genoegzaam onder 't bereik van 't Geschut.

Van Macapa tot het Fort *Paru* rekent men omtrent vyftig Mylen ten Zuid-Westen en West-Zuid-Westen van 't zelve. De Bedding der Riviere is vervuld met Eilanden van onderscheidene grootte, onder welke 'er zyn van vyf en zes Mylen langte. De Sterkte Paru, gelegen op de Noorder Boord van de Rivier, is kortelings opgetimmerd door de Portugeezen, op de ruinen van een oud Fort, dat de Nederlanders aldaar gehad hebben, om het oversteeken van de Rivier Xingu byderzelver uitwatering te beletten, alwaar veel Cano's blyven.

Tusschen Macapa en Paru, zyn verscheidene kleine Rivieren die zich

in de Amazoone werpen, de voornaamste derzelven is de *Paru*, ook genaamd de Rivier van *Ginapapé*.

In die gantsche uitgestrektheid vindt men niet meer dan drie Bezittingen, naamelyk die van *Thueré* op de Rivier van denzelfden naam, acht Mylen van het Fort Paru; de *Urameu* omtrent vier Mylen ten Noorden van Thueré; en de *Yary*, drie Mylen benoorden Urameu, gelegen op den Westelyken Oever van de Rivier de Yary zeven en een half Myl van haaren Mond. Deeze drie plaatsen zyn Vlekken van Indiaanen, onder de gehoorzaamheid der Portugeezen, doch aan verhuizingen onderhevig.

Tusschen Macapa en Paru, telt men negen Rivieren, naamelyk *Igarape*, zes en een vierde Myl beneden Paru; zes Mylen laager is de *Thueré*, vyf en een half of zes Mylen lager de *Yary*, vervolgens nog zes Mylen de *Cayari*; drie Mylen daar beneden de *Urapi*, vier en een half Myl laager de *Anarama*, welke zich door twee Monden, twee en een vierde Myl van den anderen gelegen, ontlast; voorts nog drie Mylen de *Maracapuru*, vyf en een vierde Myl lager de *Anaurapucu*, twee en een vierde Myl laager de *Matapi*, en eindelyk nog twee en een vierde Myl daar beneden de Rivier *Macapa*.

Van de Rivier Paru tot aan de *Urubucuara*, rekent men ruim zesentwintig Mylen; de Kust tusschen dezelve strekt meest Oost en West, en de kil der Amazoonen is in die tusschenwydte bezaaid met Eilanden van verschillende grootte, zynde sommigen drie en vier Mylen lang, en een Myl breed. Op de Oostpunt van de Mond deezer Rivier is een Indiaansch Vlek.

Acht en drie vierde Myl boven deeze plaats vindt men de Rivier *Curupatuba*, welke zich in de Amazoone werpt door twee Armen, drie vierde Myls van malkander; op de Oostzyde van de Curupatuba, daar zich deeze Armen verdeelen, is een Vlek van de Indiaanen, dat denzelfde naam voert. De Kust van de Amazoone tusschen deeze Rivieren strekt zich Zuid-West en Zuid-Zuid-West; vervolgens loopt zy Zuidelyk geduurende zeven en een half Myl, ondertusschen niets aanmerkenswaardig ontmoetende dan eenige Eilanden van verscheide grootte. Ten einde deezer langte, maakt de Kust een elleboog en keert zich naar het West-Noord-

Westen, tot aan het Fort *Pauxis* liggende van den elleboog of hoek omtrent zesentwintig of dertig Mylen, het geen men niet naaukeurig bepaalen kan, om de oneindige menigte Eilanden van ongelyke grootte, die de Amazoone in die streek vervullen.

Ten Westen van Pauxis, op den afstand van byna zeven en een half Myl, vindt men een Zending van Geestelyken van *St. Francisco du Pré*, en drie Mylen ten Westen van dezelve, het Vlek van *Surubin*, gelegen op de Boorden van een Rivier van dien naam, welke zich werpt in een Meir en in laage en verdronken Weilanden, die hunne uitwateringen in de Amazoone hebben.

Het Portugeeze Fort Pauxis ligt op den Noordelyken Oever van de Rivier, op een plaats daar haare Stroom, met geene Eilanden verhindert, een naauwte maakt van vier hondert twee en vyftig Roeden breed.

Van het Fort van Pauxis tot aan Rio Negro of de zwarte Rivier, is de Rivier vervuld met Eilanden van allerlei grootte, en maakt verscheide draaijingen en Inhammen, welke in het gemeen ten West-Zuid-West strekken.

Tusschen het Fort van Pauxis liggende op twee Graaden Zuider Breedte, en dat van Rio Negro op drie Graaden negen Minuuten, is de Kust laag, bezet met een groote menigte van Armen der Rivieren en Meiren die in de Amazoone uitloopen. De eerste deezer Rivieren, na het Fort Pauxis, werdt genaamd de Rivier der *Trompetten*, wier loop is naar het Noordwesten, en welke men wel vyf en veertig Mylen heeft opgevaaren, tot aan een zeer hoogen Val. Deeze Rivier ontvangt in zich drie anderen en spoelt door verscheidene Meiren en Moerassen, om zich in de Amazoone te werpen, door drie of vier Monden redelyk ver van elkander.

Ten Westen deezer Rivier, ontmoet men de *Jamunda* wier loop zeer uitgestrekt is, haaren oorsprong neemende uit de Gebergtes naby de Middellyn; zy veroorzaakt twee aanzienlyke Meiren, welke men noemt de *Meiren van Jamunda*. Op de Boord van eene derzelven is een Vlek dat denzelfden naam draagt. Ten Westen vindt men nog de Rivieren de *Paraguises* en *Guatama*, met het Meir van *Mariparu*. De Woonplaaas der Zendelingen *van St. Sebastiaan* is ten Noorden van dit Meir; vervolgens ontmoet men de Zendelingen van *St. Laurent*, zich

onthoudende op den Oever van de Rivier *Guatama* omtrent elf Mylen van de Amazoone: men heeft weder een nieuwe Zending geplaatst omtrent zeven en een half Myl benoorden de voorgaande op dezelfde Rivier.

Vyftien Mylen bewesten het Dorp St. Laurent, is het Vlek van *St. Pierre de Nolasque*, 't welk gelegen is op de Oevers van een Rivier, die zich door verscheidene Armen in de Amazoone ontlast. St. Pierre de Nolasque is meer dan vyftien Mylen Noord-Noord-Oost van het Fort van Rio Negro. Vier en een half Myl beneden St. Pierre, op dezelfde Rivier, ligt een Zending van *St. Remond*, en omtrent acht Mylen laager, op de Boorden van een Meir uit die Rivier spruitende, een andere van *la Conception*. Zeven en een half Myl Noordwestelyker van 't Fort van Rio Negro, is een Vlek van Indiaanen, daar zich eenige Zendelingen, onder den naam van *Onze Vrouw der Hulpe, Notre Dame du Secours*, aan de Boorden van een Meir spruitende uit eenige Riviertjes, uit het Noorden komende, hebben neder gezet. Dit Meir watert uit in de Amazoone, door de Arm van een Rivier die ruim vier en een half Myl lang is, en voor dewelke verscheide Eilandjes zyn, die haaren Stroom verdeelen; zo als men, zo verre het klein bestek der Kaart toelaat, de gelegenheid der Meiren, Rivieren en Woonplaatsen der Zendelingen kan zien. Alle deeze Bezendingen worden bediend door de Geestelyken *du Mont-Carmel*.

Het Portugeesche Fort Rio Negro, is gebouwd op den Noord Oever van die Rivier een en een halve Myl naar binnen waar zy smalst is. Dit is de uiterste Bezitting der Portugeezen, welke men in het Noorden en het opkomen der Rivier der Amazoonen ontmoet.

Rio Negro of de zwarte Rivier is sedert een Eeuw door de Portugeezen bevaaren doende aldaar een grooten Handel in Slaaven. Aldaar is by aanhoudendheid een Detachement van de Bezetting van Para, aan derzelver Oevers, gelegerd, om de Indiaansche Natiën, die daar woonen, in gehoorzaamheid te houden, en den handel der Slaaven, in die streeken, by de Portugeesche Wetten toegelaaten, te beschermen. Jaarlyks hebben zy daar een Vliegend Legertje, genaamd *de uitgekochte hoop*, welke van tyd tot tyd dieper Landwaards indringt.

De zwarte Rivier heeft een wyd uitgestrekten loop; en haare vereeniging met de Oronoque is, gelyk wy aangetoond hebben, tegenwoordig zo klaar beweezen, dat 'er geen twyfel overblyft. De Heer de la Condamine heeft dit deel der Landbeschryving met zeer veel geleerdheid verlicht; en de Heer Danville heeft daar van gebruik in zyne Kaarten gemaakt, het welk wy, op het voetspoor van den Heer Bellin, in onze Kaart van Guiana hebben nagevolgd.

De loop van Rio Negro is niet Noord en Zuidelyk als Delisle, navolgende Pater Frits, aantekent; in tegendeel zy stroomt van het Westen, omtrent Oost-Zuid-Oostelyk, en als men aan haaren Mond komt, schynt zy Oost en West te loopen, en valt zo evenredig in de Amazoone, dat, zonder de verandering van de Kleur van haar Water, men dezelve zoude neemen voor een Arm van die Rivier, door een Eiland verdeeld zynde.

Omtrent negentien Mylen boven den Mond der zwarte Rivier opgezeild zynde, vindt men een aanzienlyke Rivier, welke door drie Armen, omtrent vier en een half Myl van elkander, zich daar in ontlast; maar de eerste Arm is de grootste en de waare Stroom van de Rivier, welke de Portugeezen *Rio Blanco* of de *Witte Rivier* noemen; by de Nederlanders *Parima* genaamd. Haare loop is byna Noord en Zuid, en haare oorsprong omtrent op drie Graaden Noorderbreedte: op een Graad van de Middellyn ontvangt zy de Rivier *Tacutu*, welke uit het Oosten komt, en waar door men in de Rivier van Essequebo kan komen, gelyk wy in 't vervolg zullen verhaalen ontdekt te zyn door een stouten Neerlandschen Reiziger, in den Jaare 1740, zoekende het Meir van Parima.

De Portugeezen hebben Rio Negro meer dan vyf en zeventig Mylen opgevaaren boven haaren Mond, ja zelfs boven een aanzienlyken Waterval. Het gantsche bekende gedeelte van deeze Rivier is bevolkt met Portugeesche Zendelingen; zeven of negen Mylen van elkander, alwaar eenige Wooningen van Indiaanen zyn. De zwarte Rivier geduurende vyftien of twintig Dagen opvaarende, vindt men dezelve nog wyder dan in haar begin, het welk veroorsaakt wordt door een groote menigte Eilanden en Meiren die in dezelve zyn. In deezen geheelen tusschenstand, is de Grond van haare Oevers verheeven, en nooit overstroomd: de Bos-

schen zyn ook zo dicht niet, en het is een gantsch onderscheiden Land van dat aan de Oevers der Amazoone.

Deeze Bezittingen der Portugeezen behooren onder het Gouvernement van *Para*; het welk bestierd wordt door een Gouverneur of *Capitania*, zo de Portugeezen hem noenen, om dat hy ook Capitein Generaal van de Krygsmagt is; doch hy is verpligt zich aan het Oppergebied des Onderkonings van Brazil, die in 's Konings naam dit Landschap regeert, en zyn Verblyf te St. Salvador houdt, te onderwerpen. Voorts is dit Gouvernement in verscheide mindere Rechtsgebieden gesmaldeeld.

Waar mede ik deeze beschryving besluit, om tot die van de ontdekkingen en bezittingen der Nederlanders, in Guiana, over te gaan.

Eenentwintigste hoofdstuk.
Ontdekkingen en Bezittingen der Nederlanders.

De Vaart der Hollanders en Zeeuwen niet alleen op de Rivieren de Oronoque en Amazoones, maar op de gantsche Kust van Guiana schynt in of kort voor 't Jaar 1580, begonnen te zyn: immers het blykt dat 'er al vroeg acht, negen en meerder Schepen, op eenen tyd, uit de Vereenigde Nederlanden op deeze Rivier zyn geweest en gehandeld hebben, volgens getuigenis van J. de Laat[(a)], en Joseph Gumella[(b)]: En de Rivieren de Amazoone, Wiapoco, Apurwaca en Cauwo zyn ook, in de Jaaren van vyftien honderd en in de negentig, door de Hollanders en Zeeuwen bezocht geworden: ja de Staaten van Holland verklaarden, in den Jaare 1581[(c)], wel te mogen lyden, dat die Vaart, door byzondere Persoonen, ondernomen werd: En 's Lands Overheid verleende den 27sten Maart 1614, een Generaal Octroy, waar by elk, die eenige nieuwe Passagien, Havenen, Landen of Plaatsen voortaan zoude komen te ontdekken, vryheid kreeg, om dezelven, vier jaaren lang, met uitsluiting van alle anderen, te mogen bevaaren.

Vooral heeft Adriaan Hendriks ten Haaf, Burgemeester van Middelburg, al vroeg zyne Schepen derwaards gezonden, gelykt blykt by zeker Smeekschrift, door hem, aan de Staaten van Zeeland, op den 20sten November 1599, over gegeeven, waar by, hy, te kennen geeft, hoe reeds van tyd tot tyd zyne Schepen naar de Kusten van America waren gestevend, en, hy, nu voorneemens was weder twee Schepen derwaards aan te leggen; verzoekende dat voorn: Staaten hem zestien ervarene Soldaaten, op ieder Schip, wilden toevoegen.[(d)] Omtrent deezen tyd for-

(a) J. de Laat, Beschryvingen van Westindiën, 15 boek, 21. Cap. pag. 591.
(b) Gumella, Histoire de l'Oronoque, Tom. 1. pag. 38.
(c) Resol. Holl. 10. 14 Juny, 7 en 22 July 1581.
(d) J. de Laat, 15 Boek. 5. Cap. pag 562.

meerden ook die van Vlissingen daar reeds een Volkplanting, en wierpen aan de Rivier de Amazoone twee Sterktes op, de eene genaamd *d'Oranje*, omtrent drie en zeventig Mylen de Rivier op, en de andere *Nassau*, zeven Mylen hooger, op Cojamine een Eiland achtien Mylen lang, maar smal, door een Kreek, van het Vaste Land afgescheiden: doch deeze Bezittingen wierden naderhand, door de Portugeezen, vernield.

Insgelyks[(a)] hadden de Zeeuwsche Kooplieden van Peeren, van Rhee, de Moor, Lampsins, de Vries, en van Hoorn de Kust van Guiana en daar by gelegene Eilanden, omtrent die tyden bevaaren, onder het bevel van Ryk Hendrikszoon en anderen: waarom hen, by zeker Octroi van de Staaten Generaal, in dato 10 July 1602, Vrydom van Convoi wierd toegestaan: doch zy konden, in dien tyd, om de menigte der Spanjaarden, de Rivier de Oronoque niet hooger opzeilen.

Deeze Landslreek was wel eer[(b)], door de Spanjaarden, als eerste Ontdekkers bewoond geweest: doch kort na hunne overkomst, door hunne wreedheden, by de Indiaanen in haat geraakt, waren zy, een en andermaal, van daar verjaagt of vermoord; in diervoege, dat, op het einde der zestiende Eeuw, geen Bezittingen van hen, op de Wilde Kust, behalve aan de Oronoque, wierden gevonden.

De Nederlanders hadden zich ook al vroeg aan de Rivier van Essequebo neêrgezet[(c)]: want de Spanjaarden hadden, met bystand der Indiaanen, hen in den Jaare 1596, reeds van daar verdreeven. Doch kort hier na heeft de Heer Joost van der Hooge weder een Volkplanting opgerecht aan deeze Rivier, door hem Nova Zelandia genaamd, welke reeds voor den Jaare 1613, in volkomen weezen was, alwaar hy een Bezitting had gesticht, onder bescherming van een Sterkte, die hy daar vondt, en het Fort ter Hooge noemde; doch welke naderhand Kyk overal wierd geheeten. Deeze Sterkte was, door de Portugeezen, van Klipsteen gebouwd, op een klein Eiland, gelegen in de Monden der Rivieren Cajoni en Massaroni (Doch is, in 1764, afgebrooken, waarna men eerst van de Steen

(a) Resol. van de Admiraliteit, te Amsterdam, 7 en 13 Jannuary, en 3 Febr. 1604.
(b) Zie Nederl. Jaarboek. 1750 en 1751.
(c) Dictione: de Martiniere.

een Suikerwindmolen, op de Compagnies Plantagie Duinenburg, en naderhand in 't jaar 1768, van de overige Steen een dergelyke Molen, op de Compagnies Plantagie Luiksbergen, gebouwd heeft). Uit hoofde der gemelde Onderneemingen zyn de Heeren van der Hooge, ten Haaf, Elfsdyk, van Peere en anderen ook als Medebewindhebberen des Westindische Maatschappye aangesteld. Ik vind ook aangetekend, dat, in den Jaare 1634, Jan van der Goes, het Opperhoofd op Essequebo, een Ontwerp aan de Kamer van Zeeland overzond om Zilver-Mynen, in de Oronoque, te ontdekken[(a)].

Ook hadden de Heer van Peere en zyne medestanders, in 't begin der zeventiende Eeuwe, eenige Colonien opgerecht; als blykt by de Resolutien van de Vergadering van Negentienen der Westindische Compagnie[(b)], dewyl daar by voorgeslagen wierd, om eenige Volkplantingen, aan de Wilde Kust, op te rechten, doch op een' merkelyken afstand van de reeds daar zynde Colonien: gelyk ook by een Resolutie van de Kamer Zeeland, in dato den 29sten Juny 1634, aan een ieder verboden wierd, de Wilde Kust te bevaaren, en aldaar Volkplantingen te stichten, buiten gemelde Kamer en de Heer van Peere alleen. Dit Verbod[(c)] wierd veroorzaakt, dewyl eenige Hollandsche Kooplieden, waar van Jan Bicker de voornaamste was, beslooten, een Volkplanting, op de Kust van Guiana, op te rechten, en ten dien einde het Schip de Koning David hadden uitgerust, voorzien met 14 Stukken en bemand met vyf en twintig Matroosen, en dertig Passagiers, die, als Planters, zich in Guiana zouden nederzetten; onder bevel van David Pieterse de Vries, Artillerymeester van Gecommitteerde Raaden van Westvriesland en het Noorderquartier, één der Deelgenooten in voorsz: Maatschappy.

Zy zeilden, den 10^{den} July 1634, uit Texel, en kwamen, in het begin van September, voor de Rivier van Cajenne, daar een Engelschman hen inlootste: den 14^{den} September zettenden zy de dertig Planters aan den Wal op het Eiland Mecoria, groot omtrent zestien Mylen in het rond,

(a) Notulen der Westindische Compagnie Kamer Zeeland.
(b) Resolutien ten Jaare 1627.
(c) Reize van D.P. de Vries, te Hoorn, pag. 121 & seqq.

tusschen de Rivieren van Cajenne en Wia, om een begin hunner Volkplanting te maaken, en Tabak, Orliaan, en Katoen te plantcn. In deeze Omstreek, hadden reeds te vooren eenige andere Nederlanders zich neêrgezet; welker Volkplanting, in 't Jaar 1632, onder den Bevelhebber Claude Prevost, daar van daan was geligt. De nieuwen Planters vonden hier, op een Bergje, een oud vervallen Kasteel, van de Franschen eertyds gebouwd, maar naderhand verlaaten; met nog twee Putten daar in. Dit Kasteel maakten zy verder op, om vreemde Schepen het inkomen aldaar te beletten. Ook vonden zy, dat zeven of acht zo Zeeuwen als Engelschen, voor rekening van Jan de Moor uit Zeeland zich hier hadden neêrgezet, om Tabak te teelen[(a)]. Zy plantten hier, waar het wilde Suikerriet in overvloed en wel ter dikte van een' Arm groeide, omtrent tachtig duizend Verw- en honderd duizend Katoenboomen, benevens honderd duizend Tabaks-planten, die wel opnamen.

De Vries vertrok van daar den 14^{den} October des zelfden Jaars, met zich neemenden de Zoonszoon van het geweese Opperhoofd der Caraiben *Awaricary*; welke begeerig was Nederland te zien.

Hy vond, aan de Rivier Sinamari, een' Fransch' Capitein, Chambon genaamd, die zich met twaalf zyner Landsgenooten, voor omtrent drie Jaaren, aldaar had neêrgezet, om Spaansche Peper, of Pimento te vergaderen. Vervolgens bezocht hy de Rivieren Anama en Marowine, welke eerst gemelde hy bewoond vond van Arowakken en Caraiben, die hem vriendelyk ontvingen, en met Eetwaaren voorzagen; op de laastgenoemde Rivier kwam by hem één Nederlander, die, om Ziekte van een Neêrlandsch Schip gegaan, daar was gebleeven: als mede twee Franschen van Capitein Chambon. De Rivier Suriname vond hy, gelyk wy in het vervolg breeder zullen verhaalen: door een Engelsche Capitein Marchal met zestig Engelschen bezet, welke daar een Fortje, van Palissaden gemaakt, hadden.

Hy zeilde vervolgens voorby de Berbice naar Demerary, daar hy eenige Wilden, die hy, op hun verzoek, van Suriname medegebragt had, aan

(a) de Vries, pag. 130, 131 & 132.

den Wal zette: en door Jan van der Goes, Commandeur der Westindische Compagnie op Essequebo, bezocht wierdt.

Doch kort naderhand, naamelyk in 1636, wierd deeze Volkplanting op Mecoria verlaaten; dewyl ons Volk, zonder van een behoorlyk Opperhoofd, en derhalve van tugt voorzien te zyn, op aanhitsing van eenigen onder hen zynde Engelschen, ettelyke Spaansche Barken, die daar kwamen om Slaaven te verhandelen, afliepen, de Spanjaards doodsloegen, en met hunnen geroofden Buit, naar de Engelsche Eilanden overstaken[(a)].

Eenige Kooplieden trachtten mede de Wilde Kust te bevaaren, onder voorgeeving van op Coimorro, of Zeekoejen te visschen, die zich op die Kust veel ophouden[(b)].

De Commandeur en Admiraal Hendrik Jacobsz Lucifer werd, in den Jaare 1627, met drie Schepen, by de Westindische Compagnie van Zeeland, uitgezonden, om een Volkplanting op Wiapoco aan te leggen. Hy gebood het Schip ter Veere met 14 Gotelingen, 6 Steenstukken en drie en zeventig Man: Schipper Jan Pieterse, voerende het Schip de Leeuwin met 14 Gotelingen, 6 Steenstukken en negen en zestig Koppen: en Schipper Gelein van Stapele, voerende het Schip de Vliegende Draak met 8 Gotelingen, 6 Steenstukken, en twee en veertig Koppen bemand[(c)]. Hy kwam voor de Rivier de Amazoone, zeilde van daar naar de Rivier Wiapoco, en ankerde voor Caribote. Vervolgens stelde hy zyn' loop naar Wacogenive, daar zich de nieuwe Planters nedersloegen, onder bestier van Capitein Jan van Ryen; omtrent twaalf Mylen van Comaribo, acht boven Caribote, en vier boven Apotery; alwaar een kleine Sterkte zou gesticht worden: Doch deeze Volkplanting is mede van korten duur geweest[(d)]. Hier vernam hy, dat eenige Christenen, in een Bark en twee Chaloupen, van de Rivier de Amazoone gekomen, op drie na, door de Wilden, waren doodgeslagen: één der overgeblevenen, Jan Hendrikse, verhaalde, dat, in den Jaare 1625, een groot getal Spanjaar-

(a) De Vries, pag. 144.
(b) Jaarboeken, 1751.
(c) De Laat, Jaarlyks verhaal van de West-Indische Compagnie, te Leiden 1644, pag. 111. & seqq.
(d) Idem, pag. 131.

den, onvoorziens, waren aangevallen op onze Colonien, die in de Rivier der Amazoonen waren aangelegd, en daar eenen Capitein Oudaan het bevel voerde; welke, na zich een halven dag wakker verweerd te hebben, genoodzaakt wierd, met verlies van zeven of acht Man, zyn Fort te verlaaten, en zich met een Bark te begeeven naar een Kreek, daar zich eenige Engelschen onthielden, om Levensmiddelen in te ruilen; de Capitein daar met elf of twaalf Man geland zynde, wierd, door de Spanjaarden, met Cano's in de Kreek vervolgd en overvallen, en, zo wel als de Engelschen, doodgeslagen; zyn Lieutenant Pieter de Bruine was met een Bark en zes en veertig Man naar de Rivier Wiapoco gevlucht, daar hy zich nedersloeg; maar, door den Sergeant Matruyt, die tegens hem opstond, doorschooten wierd; het Volk oneenig zynde, verdeelde zich in vier partyen; doch wierd, door de Indiaanen, die, onder schyn van Vriendschap, by hen kwamen; aangetast en vermoord.

In den Jaare 1629, werden, door dezelve Maatschappy, onder den Admiraal Pater, de Schepen de Dolphyn, de Tyger, de Zeeuwsche Jager, de Vriessche Jager, de Kat, de Zuidster, de Zeeridder, de Rave, en de Cabannas, benevens eenige Sloepen uitgerust; dewelke, zo als wy te vooren hebben aangemerkt: op den 30sten November, aan de Rivier de Oronoque kwamen, en de Stad St. Thomé de Guiana, na dat zy, door de Inwooners, was in brand gestoken, innaamen en vernielden[(a)].

Aan deeze Ontdekkers van nieuwe Landen, by Plakaaten van de hooge Overigheid, aangemoedigd, door Vrydommen van Convoigelden en uitsluitende Voorrechten, om de by hen gevonden en bezetene Landen te bevaaren, wierd (niettegenstaande de Gewesten, grenzende aan de Rivier de Oronoque, onder de Grensscheidingen der Westindische Maatschappye, aan welke de uitsluitenden Handel en Vaart op die Landen was toegelaaten; waren gelegen) toegestaan als byzondere Bezitters van die Volkplantingen aangezien te worden, dezelven behoorlyk te bestieren, hunne noodwendighedes derwaards te zenden, en hunne Vruchten wederom in het Vaderland te doen komen.

(a) De Laat, pag. 165 & 166.

De Ontdekkingen der onzen, in dit Gewest, dus verre aangetoond hebbende, oordeelen wy niet ondienstig, alvorens dat wy overgaan tot de beschryving der Nederlandsche Bezittingen in Guiana, om den Leezer een klaarer begrip te geeven van sommige twisten en oneenigheden, tusschen de Westindische Maatschappy en de Eigenaars eeniger Colonien gereezen; en de oorsprong en voorrechten der gemelde Compagnie, kortelyk wat nader te beschouwen. Even na het sluiten van het twaalf Jaarig Bestand beslooten de Algemeene Staaten, tot afbreuk hunner Vyanden, en aankweeking van den handel, een Westindische Maatschappy, in navolging van die van Oost-Indiën, op te rechten, om dus met vereende magt beter in staat te zyn om de Vaart en Handel uit te breiden. Deeze voorslag was reeds lange in overweeging geweest, maar had, van tyd tot tyd, veel hinderpaalen ontmoet; doch kreeg eindelyk, in den Jaare 1621, zyn beslag, wanneer aan dezelve een uitgestrekt Octroy op den derden Juny, werdt verleend, waarby aan dezelve, met uitsluiting van alle anderen, voor den tyd van vier en twintig Jaaren, de vrye Vaart en Eigendom werdt toegestaan op de Kusten van Africa, van den Kreefts-Keerkring af, tot aan de Kaap de Goede Hoop, en in America, van 't Zuideinde van Terra Nova, tot door de Straaten van Magellaan en le Maire, in de Zuidzee, benevens alle de Eilanden, langs de Kusten gelegen. Tevens kreeg de Maatschappy verlof, om, met de Volkeren dier Landen Verbintenissen aan te gaan, Sterktes te stichten, Volkplantingen op te rechten, Krygsvolk aan te neemen, Recht te oefenen, ja zelve Lyfstraffen op te leggen; onder het Oppergezag echter van den Staat; en voorts alles te doen, wat tot voordeel en vermeerdering van haaren handel, in de Landen by het Octroy bepaald, strekken kon: Echter, met dat stilzwygend beding, dat de oude Eigenaars der Volkplantingen hun bezit en de vrye Vaart na en van dezelve, onder behoorlyke erkentenisse, zouden behouden. Waaruit gemelde Maatschappy, naderhand, het Recht van Leenroerigheid dier Colonien hebben gevorderd en staande gehouden. De Hoofdsom deezer Maatschappy bestond uit zeven millioenen en tweemaal honderd duizend Guldens; en wierden die geenen die 'er twaalf honderd Guldens aandeel in had, het recht van Hoofddeelgenooten vergunt, welke

het recht tot benoeming der Bewindhebberen, en andere voordeelen, als van een byzonder Collegie te houden enz:, genooten.

Het bewind der Maatschappy was verdeeld in vyf Kameren, zynde die van Amsterdam voor vier negende parten, van Zeeland voor twee negende, van de Maaze, van Noordholland, en van Stad en Lande, ieder voor één negende part; welke te zamen zouden uitmaaken de vergadering van Negentienen, in welke altyd één of meer Leden uit de Vergadering van hunne Hoog Moogende afgevaardigd en voorzitting zouden hebben, en alwaar de voornaamste zaaken der Maatschappye beslooten en afgehandeld wierden: gelyk breeder by het Octroy is te zien[a].

Deeze Maatschappy deed in den beginne grooten afbreuk aan de Spanjaarden, en behaalde aanzienlyke voordeelen, zo door het veroveren van verscheiden hunner Bezittingen, als wel voornaamelyk door de overwinning van St. Salvador, Hoofdstad van een Landvoogdye in Brazil, en eenige naastgelegene Sterktes, welke geschiedde in den Jaare 1624, daar zy een ryken Buit bekwaamen- Doch de Stad, zo wel als de Baay, werdt hen het volgende Jaar, door de Spanjaarden weder afhandig gemaakt. Deeze benevens de Portugeezen (: zynde Portugal diestyds met Spanje onder één Hoofd vereenigd, 't geen de Bezittingen van die beide Kroonen, als van eenen zelfden Souverein beheerscht, deed aanmerken:) bleeven 'er tot in den Jaare 1629, meester van, wanneer een gedeelte der Kust van Brazil, in handen van de Westindische Compagnie raakte, die den Handel door de Scheepvaart daar op vestigde, welke de Nederlanders geen kleine winst aanbragt.

Intusschen, naamelyk in 1627, viel de Zilvervloot, van welke de Zeevoogd Pieter Pieterszoon Hein zich, op de Kust van Florida, meester maakte, in haare handen, De Buit bestondt uit twee en zeventig honderd duizend Guldens aan Zilver, zes en dertig honderd duizend Guldens aan Koopmanschappen, en veertig honderd duizend Guldens aan Oorlogsen Scheepsbehoeftes. Hier door wies de Hoofdsom der Maatschappye tot honderd en tachtig Tonnen Schats aan. Dit stelde hen in staat, om

(a) Groot Plakaatboek, I. Deel, Kol: 569.

van tyd tot tyd, groote afgiften aan de Deelgenooten uit te keeren, ja zelfs tot vyftig ten honderd toe.

Zedert viel haar het Eiland Curaçao in handen: en bovendien maakte de Admiraal Lonk, die, in den Jaare 1630, met een aanzienlyke Vloot naar Brazil was gezonden, zich meester van verscheiden' Eilanden en Sterktes in dat Gewest, 't geene het aanzien der Maatschappye zeer deed toeneemen. Doch midlerwyl hadden de Spanjaarden eene nieuwe Vloot, onder den Admiraal Toledo, in Zee gezonden, die vry wat nadeel aan de Bezittingen en Schepen der Maatschappye toebragt. Waarop zy vervolgens goed vond de Landvoogdy van Brazil, en het bevel over haare Krygsmagt in Westindiën op te dragen aan Graaf Jan Maurits van Nassau. Hy vertrok, in de Maand September van het Jaar 1636, met eenige Schepen, met omtrent drie duizend Man, uitgelezen Volk, voorzien, naar Brazil; alwaar hy, in 't begin van het volgende Jaar, aanlandde. Hy Oorlogde gelukkiglyk. Zeker Poolsch Edelman, Artichofsky genaamd, bemagtigde, aan 't hoofd van Maurits Leger, verscheiden' Steden, terwyl Maurits zelf Openeda innam, dichte by welke Stad, hy, op eene Rots in Zee, eene Sterkte stichtte, die naar hem genoemd werdt. Hy zondt, in 't Jaar 1638, eenige Schepen naar de Noordwestkust van Africa, om het Kasteel St. George Del Mina, in Guinea, te veroveren; dat gelukkig uitviel. Vervolgens slooten de Portugeezen (die Spanjen afvielen, en den Hertog van Bragance tot hunnen Koning verkooren), in 't Jaar 1641, een tienjaarig Bestand met den Staat, en leefden eenigen tyd in Brazil met de Nederlanders in grooten eendragt. Maurits, die toen de handen ruimer had, verkoos eindelyk zyn moeilyk Ampt neêr te leggen en naar huis te keeren; verzoekende ten dien einde zyn ontslag, dat hem werd toegestaan. Waarop hy, den 28sten May 1644, met een Vloot van dertien welbeladen' Schepen uit Brazil afzeilde, en wederom in Texel behouden binnen kwam. By zyne aankomst in den Haag, wierd hy van zyne Hoogheid den Vorst van Oranje, byzonderlyk van de Heeren Staaten Generaal, en van de Voorstanderen der Westindische Maatschappye, plegtelyk onthaald, hem voor zyne, met veel roem gevoerde en volbragte Regeering in Bra-

zil, ten hoogsten dank gezegd, en zyne Rekening, zonder eenige tegenspraak, geslooten.

Zyne groote verdiensten werden daarna nog meer erkent: want hy was naaulyks uit Brazil in Holland aangekomen, of de Eendragt begon aldaar af te neemen, de een den anderen te benadeelen, de Onderdanen van Nederland werden afvallig, en eenige van hen waren schelmsch genoeg, om verscheiden' Vestingen der Maatschappye aan de Portugeezen te verkoopen. Die snoode handel werd, in 't Jaar 1646, van eenen openbaaren Oorlog gevolgd. Men zondt eene Vloot van in de vyftig Schepen naar Brazil; doch de Portugeezen wisten te weeg te brengen, dat 'er weinig of niets mede uitgerecht werd. 't Leedt, om kort te gaan, pas tien Jaaren, of de Maatschappy was gantsch Brazil kwyt. Dit verlies deed de bloeijende staat deezer Maatschappy in groot verval geraaken; daar niet weinig toebragt, dat de Engelschen in 1664, de Kust van Guinea ('t welk echter door de Ruiter herovert werd) en Nieuw Nederland overmeesterden.

Hier by kwam het misnoegen der Deelgenooten over de bestiering en behandeling der Bewindhebberen; waaruit groote twisten en moeilykheden reezen. Het Octroy eindelyk in 1671. ten einde loopende, werd de oude Maatschappy, die zich bezwaart vond met eene Somme van ruim zes Millioenen aan opgenomene Gelden, vernietigd, en by verdrag de Schuld op dertig ten honderd geschat, waar van de oude Maatschappy Jaarlyks vier ten honderd zoude afdoen uit de Penningen, die de Nieuwe, over het geen zy overnam, zoude betalen, en van de Eisschen die zy nog op de Kroon van Portugal had; de Hoofdsom der Deelgenooten bedragende ruim zeventien Millioenen werd op vyftien ten honderd gesteld. Dus werd de nieuwe Maatschappy opgerecht; welkers Hoofdsom bestond uit de verminderde Hoofdsommen der oude Schuldeisschers en Deelgenoten, waarby ieder Deelgenoot nog vier, en ieder Schuldeisscher acht ten Honderd moest byvoegen: het welk met de Schulden van de oude Compagnie zes Millioenen en ruim dertig duizend Guldens uitmaakte; zynde in den Jaare 1720 deeze Somme met eene inschryvinge van een Millioen vyfmaalhonderd en zes duizend Guldens vermeerdert. Hen werdt op den 20sten September 1674, Octroy vergunt, op dezelfde voet en verdeeling als de oude, alleen met dat onderscheid, dat Essequebo en Bouwerona, aan het Vaste Land van America gelegen, als mede de Eilan-

den Curaçao, Aruba en Buonaire, alleen by de gemelde Compagnie zouden bevaaren worden: des dat de verdere Limiten van het voorige Octroy aan alle de Ingezetenen van deezen Staat, zonder onderscheid, open zouden zyn, om by dezelve na haar welgevallen bevaaren en behandelt te mogen worden; onder beding nogthans, dat zo wanneer de geoctroyeerde Oostindische Compagnie deezer Landen, de Eilanden tusschen de Kusten van Africa en America gelegen, beginnende met de *Ascention* Zuidwaards aan, of eenige van dien zoude mogen komen te bevaaren, en voor alle anderen, zich in 't bezit stelden, aan dezelve Oostindische Compagnie, daar van privatif Octroy, met uitsluiting van alle anderen, zou worden gegeeven, voor zo langen tyd zy in de wezenlyke bezittinge bleeven; des dat zulks ook aan de nieuwe Westindische Compagnie vergunt zou worden, by aldien dezelve van de voorn: Eilanden, of eenige van dien, de eerste daadelyke bezitting zoude komen te neemen en te behouden; en dat by ontstentenisse van beide, of verlaatinge van bezit, de gemelde Eilanden zouden blyven, of weder vervallen tot de plaatsen van de tweede Classe, die by Byzonderen, onder recognitie zouden mogen worden bevaaren. Voorts werdt de Vergadering van Negentienen verandert in een Vergadering van Tienen, wordende beurtelings zes Jaaren te Amsterdam en twee Jaaren in Zeeland gehouden, blyvende de verdeeling der wederzydsche Kameren op den ouden voet. Het zelve Octroy is vervolgens in 1700, 1730 en 1761, telkens voor dertig Jaaren, vernieuwt geworden; zynde in den Jaare 1730, de Vaart en Slaavenhandel op de Africaansche Kusten, onder betaaling van behoorlyke recognitie en zekere bepaling, voor alle de Ingezetenen van den Staat opengesteld; behalve een Streek van zestig Mylen, van Kaap Apollonia tot aan Rio de la Volta, welke de Compagnie aan zich behield. Doch deeze Streek werdt, in den Jaare 1734, mede opengesteld, om op te handelen.

Ik moet in het voorbygaan nog gewag maaken dat, in den Jaare 1669, door den Graave tot Hanauw, Frederik Cassimir, herwaards werd afgezonden deszelfs Geheime Raad Joan Joachim Bekker met volmagt, om met Bewindhebberen van de Generaale Westindische Compagnie te handelen over het oprechten van een Hoogduitsche Colonie, op de Wilde Kust van America: het welk door de Compagnie met verlof van hun Hoog Mogenden, aan

den gemelde Graave wierdt toegestaan, om als een Leen, zekere Streeke Lands, door dien Graave op de Wilde Kust, tusschen Rio de Oronoque en Rio de Amazoone, te kiezen; ter aankweeking en oprechting van een Colonie; van welk Leen, aan de Generaale Compagnie, in den naame van de Algemeene Staaten, het Homagium moest worden gepresteerd, en vervolgens by versterf verheft, volgens een Overeenkomst, den 18^{den} July 1669, met de Compagnie daar van geslooten, luidende.

Articul. I.

De Heeren Bewindhebberen van de geoctroyeerde Westindische Compagnie der vereenigde Nederlanden, staan by dezen tegenswoordigen toe, aan zyn hooggemelde Excellentie, een streeke Lands, gelegen op de wilde Kust van America, tusschen Rio d'Oronoque, en Rio de las Amazonas, welke zyn Excellentie of zyne Gemagtigde zullen gelieven te kiesen, mits blyvende ten minsten zes Hollandsche mylen van andere Colonien, door de voornoemde geoctrojeerde Westindische Compagnie, of met hare permissie aldaar opgericht en geëtablisseert, van omtrent dertig Hollandsche mylen breed, langs de Zee, en honderd mylen Landwaard in, of zo veel meer, als de voorsz: Coloniers in tyd en wylen zullen konnen bezetten en cultiveren, en haar te nutte brengen, onder Conditie, dat de voorsz: Landstreeke binnen den tyd van twaalf Jaaren langs den Zeekant zal moeten wezen bebouwd, of dat het geene dat als dan langs den Zeekant onbebouwd zal zyn, wederom ter dispositie van de Compagnie zal staan, om aan anderen tot het aanvaarden en Cultiveren van dezelve permissie en consent te geeven, blyvende deeze Conditien ten respecte van het geene als dan bebouwd zal zyn, in haar geheel.

Art. II.

De Compagnie geeft de voorsz: Landstreeke, aan zyn Excellentie uit als een Leen of Feudum, met alle zyne Regaalen en toebehooren, hooge, middelbare en laage Jurisdictie, zulks dat zyn Excellentie aan de Compagnie in de name van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal in de voorsz: Colonie op de wilde Kust door zyn Gemagtigde Homagie, zo als

alhier geannexeert, zal presteren, en vervolgens in den name als boven, aldaar Vasal van de Compagnie zyn zal, zonder desselfs prejuditie in Europa en het Roomsche Ryk, welken volgende zyne Excellentie ook alleen de voorsz: Compagnie gehouden zal zyn te assisteeren op en omtrent de wilde Kust daar de Colonie zal zyn, en de Compagnie aan zyn Excellentie voor zo veel als boven ook geen verder protectie als aldaar schuldig zal zyn.

Art. III.

Het voorsz: Leen zal volgens de Feudale Costumen strekken, op Kinderen en Kindskinderen, Broeders en Broederskinderen, of de naaste Erven van den Leenhouwer, eeuwiglyk en erflyk, doch zo dikwyls als het zelvige op een ander Persoon overgaat, wederom op nieuws op deeze Articulen verheft werden, betaalende telken reise voor Heergewaaden vyf duysend ponden Suiker, te redimeeren met honderd Ducaaten.

Art. IV.

Zyn Excellentie zal de voorsz: Landen na zyn welbehagen en believen mogen verdeelen, en geeven aan wien hem zal believen, op zodanige Conditie als hy best en geraaden dunken zal, en dienvolgende daar van Achter- of Onderleenen uitgeven voor eeuwig en erflyk of op termyn, met en zonder Jurisdictie na deszelfs eigen goedvinden, des dat de voorsz: Onderleenen of Sub feudations aan de Compagnie bekend gemaakt, en by dezelve geconfirmeert zullen werden, mits betaalende voor Heergewaaden vyf honderd ponden Suiker, te redimeeren met tien Ducaten

Art. V.

De Compagnie zal gehouden zyn zyn Excellentie t'allen tyden by deszelfs Feudum te maintineren, en als van nooden zal zyn het zelvige te renoveeren, zonder eenig disput of veranderingen van deeze Articulen, zo lange zyn Excellentie het Homagium mede na komt, desgelyks zullen door de Compagnie mede gemaintineert werden de Coloniers by haare Contractten van Onderleenen, die zy met zyn Excellentie zullen aangaan

en gemaakt hebben, en indien in tyd en wylen eenige questien tusschen zyn Excellentie en desselfs Onderleeners in het punt van Leen mogten ontstaan, zullen dezelve door de Compagnie alleen als by het Overleenhof vereenigd en beslist worden.

Art. VI.

Zyn Excellentie zal in de voorsz. Colonie zelfs, of door zyn Gemagtigde, zo over de Politie, Justitie, als Militaire Zaaken, de volkomen en absolute dispositie hebben, en dienvolgende aldaar zodanige Ordonnantien maaken, op het stuk van de Regeringe, onderhoudinge van de Politie in Waereldlyke en Kerkelyke zaaken, mitzgaders administratie van Justitie, en wat verder daar aan dependeert, als zyn Excellentie goeddunken zal, zonder dat van eenige Zaaken, van wat nature die zouden mogen zyn, eenige provocatie of appel zal vallen buiten de voorsz: Colonie, maar alles aldaar by arrest finalyk en uit absolute dispositie afgedaan, en geordonneert werden, mits dat de voorsz: Ordonnantien deezen niet en contrarieeren, en aan de Compagnie werden gecommuniceert.

Art. VII.

Zyn Excellentie zal in gevolge van het voorgaande Articul in de voorsz. Colonie gehouden zyn, de gebruikelyke publicque Excercitien en Ceremonien te admitteren van allerhande Religien die in God gelooven, mits dat elk zich eerlyk kome te gedragen, zonder eenig Schandaal te geeven, of kwaad leven te voeren, of dat eenige Religien zich tegens den anderen zullen opposeeren, op zodaanige poenen ten laste van de schuldige, als zyne Excellentie na tyd en gelegenheid zal vinden tot de gemeene ruste noodzaakelyk te zyn

Art. VIII.

Alle de Coloniers die haar in de voorsz: Colonie mogten nedersetten, zullen met Neeringen, Handwerken, Culture en eigen industrie haar profyt mogen zoeken, zonder eenige Gilden, Octroyen of Collegien subject te zyn, welke volgende aan niemand eenige Octroyen of particuliere Concessien

in het reguarde van de voorsz: vorige Poincten aangaande de Neeringen boven anderen gegeeven zullen mogen werden.

Art. IX.

Alle de Vaart na de voorsz: Colonie toe, en van de voorsz: Colonie van daan, zal uit en na de vereenigde Nederlanden moeten geschieden, zo dat alle behoeftigheden van Koopmanschappen, Vivres, Materialen, en generalyk van alle andere Waaren, die de Coloniers van nooden zullen hebben, uit deeze Landen alleen derwaards zullen mogen gevoerd werden; en dat wederom alle de Vruchten in tyd en wylen in de voorssz: Colonie vallende, en die uit de voorsz: Colonie na Europa zullen werden vervoert, op deeze Landen zullen werden gescheept, om aldaar of van daar gedebiteert te werden, daar en zo zyn Excellentie te raaden vinden zal, doch zal het zyn Excellentie, of die geene die zyn Excellentie daar toe consent zal geeven, vrystaan, de voorsz: Waaren en Koopmanschappen, zelfs buiten deeze Landen te haalen en koopen, waar het zyn Excellentie best en geraaden dunken zal, als alleen dezelven maar uit deeze Landen na de voorsz: Colonie werden gescheept en afgezonden, en zal zyn Excellentie om de voorsz: Coloniers en Goederen te transporteeren, met alle en een iegelyk alhier te Lande konnen accorderen, zo als hy het tot zyn minste kosten zal konnen bekomen.

Art. X.

Indien in tyd en wylen de voorsz: Colonie eenige zwarten Slaaven of Negros van nooden mogte hebben, blyft de Negotie van dezelven voor de Compagnie private gereserveert, en zal dienvolgende de Compagnie, des vermaant zynde, de voorsz. Colonie van de noodige Negros of Slaaven voorzien, tot zodanigen civilen prys als de Compagnie dezelve in andere Colonien en de Eilanden is debiteerende.

Art. XI.

Alle Goederen en Persoonen komende in de voorsz: Colonie, en aldaar uitgevoerd werdende, zullen aldaar vry zyn van alle lasten, zonder

dat ooit door de Compagnie op dezelven aldaar eenige lasten of belastingen gesteld zullen mogen werden, dogh alle Goederen en Persoonen van hier uitgaande, en van daar inkomende, zullen alhier voor eerst betaalen vyf guldens Hollands per Last t'huis komende, ieder Last omtrent op vier duizend pond gereekend, zynde dit de gerechtigheid die aan de Compagnie voor 's Lands en de Compagnies gerechtigheden tegenswoordig werden betaald, door alle Scheepen na de Colonien op de wilde Kuste en elders vaarende zonder dat de voorsz. Lasten naderhand hooger zullen mogen werden gesteld, ten waare de Heeren Staaten Generaal over de Scheepen na de Colonien in America gelegen varende, eenige hooger gerechtigheden mogten goedvinden alhier te Landen op te stellen, wanneer de Goederen of Scheepen uit de voorsz. Colonie komende, of daar na toe gaande, niet meer als andere zullen werden bezwaart.

Art. XII.

De Compagnie, zyn Excellentie desselfs Gemagtigde of Onderleen-Heeren zullen geen Lasten, Imposten, Accynsen, en andere bezwaringe en Lasten mogen opstellen in de voorsz. Colonie, maar zullen in plaats van dien voor een generale Last over de geheele Colonie werden getrokken, eens twaalf en een half ten honderd voor eeuwiglyk en erflyk van de Slaaven, Vruchten, Beestiaalen en Mineraalen aldaar vallende, en zullen de voorsz: twaalf en een half ten honderd werden genoten, als volgt, by de Compagnie vyf, by zyn Excellentie vyf, en by de Heren gesubfeudeerde twee en een half, en zullen de voorsz: Lasten niet mogen werden verhoogt als met gemeen consent van de Compagnie, zyn Excellentie en de Heeren gesubfeudeerde, doch ieder desselfs voorsz: gerechtigheid aan malkanderen in het geheel of ten deelen moogen transporteeren of cedeeren na haar welgevallen, en zal een ieder in het zyne, zo de Compagnie, zyn Excellentie als Heeren gesubfeudeerde een of meer Rentemeesters mogen stellen, die de voorsz: gerechtigheden Jaarlyks zullen innen en ontfangen, zonder dat dito Rentemeesters eenige meerder Authoriteit zullen hebben, als in de voorsz: gerechtigheden te innen, zullende dezelven door den Gemagtigde

van zyne Excellentie daar in werden gemaintineert, en des noods met de sterke hand geholpen werden, volgens het Homagium.

Art. XIII.

De Compagnie zal hier voor gehouden zyn, de voorsz: Colonie, als het de nood zal vereisschen, na gelegenheid te Water te maintineren, en de bescherming zullen voorsz: Colonie te Lande zulks zelfs mogen doen, als mede te Water, zo haare gelegenheid zulks mogte toelaaten, en in cas van Oorloge, die God verhoede, t'haaren profyte alleen behouden alle het geene op de Vyand met haar eigen Magt zal verovert zyn, doch het geene met de Magt van de Compagnie zal werden verovert, zal dienen tot verval van der zelver onkosten particulier.

Art. XIV.

De Compagnie zal gehouden zyn, neffens het eerste transport van dito Coloniers, beneffens den Gouverneur van zyn Excellentie of Gemagtigde mede te zenden een of meer Gemagtigdens, om na gebruik de Possessie aan zyn Excellentie of Gemagtigde over te geeven, en daar tegen wederom te ontfangen van de Volmagtigde van zyn Excellentie den Eed of Homagium.

Het Homagium dat by zyn Excellentie en desselfs Heren gesubfeudeerde zal werden gepresteert, zal hier in bestaan, dat zyn Excellentie, als mede de Heren gefubfeudeerde respectivelyk de Landen in feudum uitgegeeven, niet en zullen vervreemden nog te alieneeren van de vereenigde Nederlanden, en de Westindische Compagnie, en dat dezelve deeze tegenswoordige Articulen onverbreekelyk zullen houden, gelyk de Compagnie mede aan hare zyde dezelven onverbreekelyk zal presteren.

Doch het zelve heeft, op verzoek van eenige Vorsten geen voortgang gehad. Eenigen tyd daar na, wierdt, door eenen *Camerling*, een dergelyk Ontwerp ingeleverd; het welk mede van de hand is geweesen.

Wy hebben voorheen aangemerkt, dat de Colonie van Essequebo al vroeg door de Zeeuwen bevaaren werdt: het schynt dat dezelve wat laater door de Kamer van Zeeland genoegsaam alleen is bezocht; waarom, in den Jaare 1632, by de Vergadering van Negentienen, by meerderheid,

wierd beslooten dezelve te verlaaten: doch de Kamer van Zeeland stelde zich daar tegens en nam, in een byzondere Vergadering, het besluit deeze Colonie aan te houden, en heeft sedert geoordeeld, dat haar alleen de bestiering van die Volkplanting toekwam[a]. De Staaten van Zeeland vonden goed, in Juny 1657, het Bestuur van die Volkplanting aan zich te neemen, vermids de Westindische Compagnie door het verlies van Brazil in verlegenheid was geraakt wegens het onderhoud derzelve; maar twee uit de Leden zich daar tegens kantende, namen de drie Walchersche Steden, Middelburg, Vlissingen en Veere, het Bestuur, de Bevolking, het oprechten van Plantagiën en het leveren van Slaaven op zich; gelyk daar van, in October en December van het zelfde Jaar, plegtige Overeenkomsten zyn geslooten, by welken bedongen werdt, dat de Colonie onder 't bestier zou staan van acht Commissarissen, als twee uit de Magistraat van Middelburg, één uit die van Vlissingen, één van Veere en vier Bewindhebberen van de Kamer Zeeland[b]. Deeze drie Steden wendden vervolgens alles aan tot het in bloei stellen en uitbreiden van gemelde Volkplanting[c]. Maar het ongeval wilde dat de Rivieren Poumeron en Essequebo door een Engelsche Vloot, onder het gebied van de Mayor John Schot, uitgerust by den Gouverneur van Barbados en verdere Caraibische Eilanden, in 't begin van den Jaare 1666, wierden aangetast, en men genoodzaakt was het Fort en de gantsche Colonie, volgens zekere gemaakte Capitulatie, aan hen over te geeven: daar na moest zy het ongeluk ondergaan van door de Franschen (die met de Engelschen in Oorlog waren) geplunderd te worden; schoon die het Fort niet konden overweldigen: tot dat de Commandeur van de Berbice, Matthys Bergenaar, met eenig Volk van zyne Bezetting, nevens de Compagnies Negers en de gevluchte Bedienden, de Engelschen dwong van daar te wyken, en aan hem hunne Overwinningen weder over te geeven, waar van hy bezitting nam in 1667, en dezelve, onder behoorlyke vergoeding der by hem gedraagene onkosten, dat zelve Jaar aan den Staat ontruimden, en aan den Commandeur Crynsse overgaf,

(a) Jaarboeken 1750. pag. 1494.
(b) Idem 1750. pag. 1495.
(c) Idem pag. 1496. & seqq.

die den Vaandrig Baarland op Essequebo, en de Commandeur Sael op Poumeron, om het gebied te voeren, met een goede Bezetting liet blyven. (Alhoewel de Provincie van Zeeland beweert dat die Colonie, door haare Wapenen, onder het beleid van gemelden Commandeur Crynsse, zoude bemagtigd zyn, en uit Recht van die herovering, het Recht van Eigendom, of ten minsten *Utile Dominium* staande houdt; wordt dit, door de Generaale Westindische Compagnie, betwist, welke zegt, dat toen Suriname, door de Wapenen en Oorlogsschepen van de Algemeene Staaten, wierd hernomen, by die gelegenheid Essequebo alleenlyk, door den Commandeur Crynsse met Volk, Mondkost en Oorlogsbehoeftes, tegens de Engelschen is voorzien, en eenigen tyd onderhouden met oogmerk, om dezelve Colonie aan de Westindische Compagnie weder te geeven.) Dan, door het gemelde onheil, de lasten te zwaar wordende beslooten de drie voornoemde Walchersche Steden, in den Jaare 1669, deeze Colonie weder aan de Staaten van Zeeland over te geeven, die het Bewind daar van, in 't volgende Jaar, opdroegen aan de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland, op de volgende Voorwaarden.

Conditien en Voorwaarden waarop de Heeren Gecommitteerde Raaden van Zeeland, de Colonie van Essequebo wederom over geeven ter dispositie van de Westindische Kamer in Zeeland.

I. In den eersten zullen de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland, de noodige Orders geeven, en met de eerste gelegenheid afzenden, ten einde het Fort en de Colonie van Essequebo, met het Kanon en Ammunitie van Oorloge, dat aldaar zal gevonden worden, worde geruimd aan de Kamer van de Geoctrooieerde Westindische Compagnie alhier in Zeeland, in handen van den geenen die daar toe by dezelve Kamer behoorlyk zal worden geauthoriseerd, met de Slaaven die aldaar nog mogten gevonden worden te weezen in de Magt van de welgemelde Heren Gecommitteerde Raden, de voorsz. Kamer toebehoorende.

II. Die van de voorsz: Kamer zullen in Essequebo voorsz: zodaanigen Commandeur en andere Officieren stellen, als dezelven zullen goedvinden, en hebben de Heeren Gecommiteerde Raden van Zeeland, op het versoek van de kamer aangenomen alhier continueelyk te houden den Nomber van tien Soldaten uit het Garnisoen van Suriname, buiten Soldy van voorsz: Kamer, mits dat dezelve aan de voorsz: Soldaten behoorlyke Mondkosten verzorgen.

III. De Welgemelde Heren Gecommitteerde hebben zich laaten persuaderen by deezen te remitteeren alle de kosten by Hun Ed: Mog: tot verzekering en bewaaring van het voornoemde Fort en Colonie aangewend, invoegen dat daar van niet zal worden gebragt ten lasten van de voorsz: Kamer, dan alleen dat dezelve gehouden zal zyn te betaalen de Vivres die zedert het vertrek van den Kapitein Baarland van daar, aan 't Garnisoen in Essequebo zyn verstrekt geworden, die den Commandeur indien hy deezen aangaaande eenige onkosten heeft gesupporteerd in allen gevalle niet hooger zal mogen rekenen, dan ten advenante van zes stuivers 's daags voor ieder Man.

IV. Die van voorsz: Kamer hebben daar tegen beloofd, gelyk dezelven belooven mits deezen, Jaarlyksch in de Colonie van Suriname een of meer reizen te zullen brengen de Nombre van vyf honderd Slaaven, of zo veel meer als de verhoopte Aanwasch van de voorsz: Colonie zal komen te requireeren, en die voorts publiecq voor een ieder op te veilen op Conditien, de Koopers zullen gehouden wezen van hunne beloofde Kooppenningen, een derdepart Contant, een derdepart een Jaar na dato, en het andere derdepart zes Maanden daar aan, te voldoen, invoegen dat de beloofde Kooppenningen binnen achttien Maanden tyds aldaar te Suriname zullen moeten betaald zyn; doch indien eenige Planters of andere Ingezetenen, genegen zyn eenige Slaaven contant en zonder voorsz: termynen te Koopen en te betaalen, zal het de voornoemde Kamer vrystaan, haar daar mede te accomoderen.

V. En gelyk de Schulden over Inkoopen van Slaaven gemaakt, voor alle andere Schulden preferabel zullen wezen, zullen die voorsz: Slaaven noch preferabel wezen voor alle andere particuliere, die voortaan aldaar

mede in Suriname over eenigen Inkoop van Slaaven iets te eischen zullen hebben; als mede dat geen particuliere in Suriname eenige Slaaven zullen mogen te verkoopen, zo lang de voornoemde Kamer aldaar met het verkoopen van haare aangebragte Slaaven bezig is, die dezelve voorts niet gehouden zal wezen aan eenigen te verkoopen, dan die zy oordeelen Suffiçant te zyn, en zal daar en boven altoos op dezelve Slaaven houden legaal Hypotheek, schoon de eerste Kooper die aan anderen wederom had verkogt, of anderszins overgegeeven of getransporteerd, in wat maniere het zoude mogen wezen; zullende voorts gehouden zyn, den Gouverneur de behulpzaame hand te bieden, dat die van de voornoemde Kamer haare behoorlyke betaalingen mogen erlangen.

VI. De Scheepen van de voornoemde Kamer die de Slaaven in Suriname zullen brengen, of hunne retouren gesprooten uit de verkochte Slaaven van daar afhaalen, zullen vry en exempt wezen van het Lastgeld dat alle de andere Scheepen, de Colonie van Suriname bevaarende, gehouden zullen wezen alhier aan de Provincie te betaalen, doch ingevalle de Gouverneur op het arrivement van een Schip met Slaaven eenige Slaaven voor het Land van nooden zoude mogen hebben, zal hy Jaarlyks eens daar uit vermogen te verkiezen een getal van zes Slaaven of minder, mits daar voor na ontvangene kennis, alhier door de Heren Gecommitteerde Raden aan de voorsz. Kamer contant voldaan en betaald zal worden vyf en twintig Ponden Vlaamsch voor ieder Slaaf.

VII. De Colonie van Essequebo zal voortaan by allen en een ieder van de Ingezetenen van Zeeland mogen bevaren, als mede door het oprechten van Plantagien gecultiveerd en bewoond worden, en zullen overzulks de vryheid hebben hunne Koopmanschappen met eige Scheepen daar te brengen, en hunne Retouren wederom daarentegens van daar af te halen, mits aan de Compagnie betaalende de gewoone Recognitie over de grootte van hunne Scheepen, uitgenomen dat de Handel van de Orliane Verf alleen by die van de voorsz: Kamer gedreeven, en dienvolgende by alle anderen geslooten gehouden zal worden, op poene van consiscatie.

Aldus met de voorsz. Westindische Compagnie overeengekomen, geaccordeerd en gesloten in het Hof van Zeeland tot Middelburg, den 11^{den} April 1670.

Het Octroy van de Generaale Compagnie te dier tyd omtrent ten einde loopende, weigerden de Staaten van Zeeland hunne toestemming te geeven, in de verzochte Prolongatie van 't gemelde Octroy dan onder voorwaarde, dat de Vergadering van Negentienen alvoorens zal agreëren het Contract tusschen de Heeren Gecommitteerde Raaden van Zeeland, en die van de Westindische Kamer gemaakt den 11^{den} April 1670. Waarop de Vergadering van Negentienen, volgens haare Resolutie van den 3^{den} September 1670, dien gelyk, zich ook aan hun Hoog Mog: de Heeren Staaten Generaal geadresseerd en ootmoedig verzocht heeft, dat.

> 'Dewyl de Kamer Zeeland, op de wilde Kust van America, aan Rio Essequebo voor deezen had begonnen een Colonie te formeeren, en dezelve in den Engelschen Oorlog, in handen van de Engelschen geraakt zynde, met de magt door de Provincie van Zeeland, naar de Kust van America gezonden, onder andere voorsz: Colonie wederom, uit handen van de Engelschen bekomen is, en dat vervolgens de voorsz: Provincie van Zeeland haar door de Compagnie heeft laaten persuaderen, om voorsz: Colonie wederom in handen van de Compagnie te stellen, en door de Kamer Zeeland, ter Vergaderinge van XIX zynde vertoont, en bevonden met den dienst van de Compagnie te conveniëren, zo verzochten de voornoemde Bewindhebberen, dat hun Hoog Mogende het zelve Accoord zouden gelieven te amplecteren.'

Waarop Hooggedachte Heeren Staaten Generaal, den 15^{den} October, 1670, goedvonden en verstaan hebben in 't voorsz: verzoek te bewilligen, en 't voornoemde Accoord te approbeeren. 't Welke de Zeeuwen beweeren door de Octroyen van 1700, en van 1730, op nieuws bevestigd te zyn.

Dierhalve kon Zeeland niet goedkeuren, dat de Vergadering van Tienen te Amsterdam, in den Jare 1750, het besluit nam aan alle de Kamers der Westindische Compagnie te verzoeken, de Vaart en Handel op Rio de Essequebo, aan de Ingezetenen van den Staat open en vry te stellen,

(zo als in 1685 en 1686 zedert de oprechting der nieuwe Westindische Compagnie door de Vergadering van Tienen mede reeds is geschied, welk ook een Commandeur op Essequebo heeft aangesteld.) geevende voor reden van deezen voorslag, hoe uit een Missive van Rio Essequebo ingekomen, gebleken was, dat dikwyls de Suikeren en andere Producten wegens gebrek aan Schepen moesten blyven leggen, tot merkelyk nadeel van de Compagnie, en byzondere Colonisten; waar tegens de Staaten van Zeeland, hunne belangens ter Vergadering van Staaten Generaal, den 30sten September 1750, voordroegen, en wierd op bevel der Magistraat van Middelburg, door één van deszelfs Leden, een omstandig Bericht nopens het byzonder Recht der Provincie van Zeeland op deeze Colonie, in 't licht gegeven, waar inne mede beweerd werd, dat wel verre dat 'er ooit gebrek zoude zyn geweest aan Schepen, om voorsz: Producten herwaards over te brengen, in tegendeel daar altoos overvloed van Schepen is geweest; dat zelfs het Schip de Essequeebsche Vriendschap, op den 22sten December 1749, met Fautvragt was t'huis gekomen, en anderen lang boven hunnen gewoonlyke Legdagen hadden moeten vertoeven, uit gebrek van Vragt; en ofschoon, in den Jare 1747, al eenig Schip minder, dan naar gewoonte, derwaards was vertrokken, dat zulks nergens anders door veroorzaakt was dan dat Hun Ed: Mogende en de Admiraliteit van Zeeland drie Schepen, dewelke altoos tot de Essequeebsche Vaart gebruikt wierden, en waar van één reeds derwaards Zeilrêede lag, hadden geprest, en negen Maanden in hunnen dienst gehouden, niet alleen tot behoeding van Vyandlyke invallen, maar ook voornaamelyk tot veiligheid van de Provincie Holland.

Hunne Hoog Mogende gelastten de Kamer Amsterdam, om haare aanmerkingen daar omtrent in te leveren, zo als, in January 1751, geschiedde; daar by getoond werd, dat de Vaart op beide de Rivieren van Essequebo en Boumeron, reeds meer dan zestig Jaaren voor alle Ingezetenen van deezen Staat was open gesteld geweest, en dat het Recht op die Colonie door Zeeland beweerd, alleen berustende was op het Verdrag van Gecommitteerde Raaden van Zeeland, met de Kamer Zeeland van de oude Westindische Compagnie, die, in den Jaare 1674, is vernietigd, en dus

geen betrekking had tot de nieuwe Westindische Compagnie. Dus moest de Directie, Vaart en Handel van en op Essequebo geschieden by door en uit den Name van de Generaale Geoctroyeerde Westindische Compagnie, by dewelke een schikking gemaakt zynde omtrent de behandeling der wederzydsche Kusten en Colonien wel is verzocht het afzenden der meeste Ordres naar Essequebo, aan de Kamer Zeeland, doch alles uit Naam van de Generaale Compagnie, aan welk het Opperbewind, Handel en Vaart van die zo wel als van alle andere Colonien eigen blyft, alles uitwyzende de verscheidene Resolutien der Tienen, sedert het begin der nieuwe Compagnie en vervolgens genomen.

Wy zullen eenige der voornaamste hier laaten volgen; als zynde geresolveerd op

10^{den} January 1675. Dat de behandeling van Essequebo geduurende dat loopende Jaar werd gelaaten aan Zeeland, mids volkomen Eclaircissement, en rapport te doen aan de Vergadering van Tienen enz.

3^{den} April 1676. Om een Garnisoen te houden op Essequebo, het zelve te recruteeren door die Kamer welke de voorsz: Rivier tot een Tourbeurt in de Equipage, by deeze Vergadering zal werden toegevoegd, des dat onder die recruteeringe zodaanige Kamer niet mogte begrypen Directeurs, Opperhoofden enz: zo 'er eenigen kwamen te sterven of vacant te werden, Nemaar dat de absolute dispositie moeste blyven aan de Vergadering van Tienen.

10^{den} April 1676. Hebben de Heeren Gedeputeerden van de Kamer Zeeland, ingevolge het geresolveerde op den 10^{den} January 1675, omstandiglyk gededuceerd waar inne de Handel van Essequebo ten principaalste was bestaande, als mede wat Retouren.

Mitzgaders hoedanige ordre en methode de Heeren haare Principalen omtrent het behandelen van dien hadden geobserveerd.

En is vervolgens geresolveerd, dat die Plaats voortaan zoude werden bevaaren en behandeld alleenlyk uit den Naam ende van wegens de Generaale Compagnie, door zodaanige Kamer die dezelve in het reguleeren der Tourbeurte zal werden geassigneerd enz.

En werden de Respective Leden ten hoogste gerecommendeerd hun-

ne serieuse gedachten te laaten gaan, om de Negotie op de voorsz: plaatse, van tyd tot tyd, meer en meer te doen toeneemen en accresceeren.

7den Mey 1677. De kamer Zeeland aan de Vergadering gecommuniceerd een Copy Missive van den geweezene Commandeur van Essequebo, houdende circumstancieel advys van den toestand in die geweste enz.

14den July 1681. Is by de Vergadering van Tienen geresolveerd het tractement van den Commandeur te stellen op *f*25. 's maands.

17den October 1685. Is goedgevonden en verstaan, de Rivieren van Essequebo en Boumeron open te stellen, voor allen en een ieder die derwaards zal willen vaaren en handelen, ook zich met ter Woon aldaar ter neder zetten, enz.

5den April 1686. Provisioneel goedgevonden den Persoon van Jacob Pieterse de Jong aan te stellen tot Commandeur op de voorsz. Riviere, op een Tractement van *f*50 's maands enz.

30den October 1690. het verzoek van de Weduwe van den Commandeur Beekman, om alzo geene of weinige Schepen van en naar Essequebo vaaren, door de Compagnies Boot haare Suikeren na Suriname te moge transporteeren, en over dien weg naar deeze Landen te voeren; toegestaan.

16den July 1693. Door de Kamer Zeeland, op instantie van de Vergadering van Tienen, ingeleverd een pertinente rekening van den gantschen handel en onderhoud der Colonie van Essequebo.

10den October 1695. De Kamer Zeeland gequalificeerd, om een Equipagie aan te leggen, ten einde de gereedleggende Suikeren van Essequebo af te haalen.

10den September 1698. het verzoek van den Commandeur van Essequebo, om vermeerdering van tractement.
om Emolument.
om een Predicant, en diverse andere Zaaken; toegestaan.

11den September 1698. geresolveerd, uit consideratie van de groote kosten, een Hoofdgeld aldaar op te rechten; in welke Vergadering van Tienen de Commandeur van Essequebo zelfs present was, en hem door gemelde Vergadering het noodige werd aanbevoolen.

10den November 1701. door Zeeland het verzochte rapport gedaan wewegens den toestand der Colonie van Essequebo.

20sten April 1706. Door Zeeland rapport gedaan wegens den toestand en de Avances van voorsz: Colonie, als mede van haar E.E. verrichtinge dien aangaande.
Den Commandeur uit naam van de Generaale Vergadering gelast alle Jaar de Boeken van de voorsz: Colonie over te zenden.
Ingeval nader bericht van daar komt, werd Zeeland een Equipagie op Essequebo toegestaan, mids in voldoening van een Tourbeurt.

20sten November 1708. Geresolveerd, dat den provisioneele Commandeur Pieter van der Heyde zal werden geschreeven met het gereed leggende Schip in Texel, genaamd de Jonge Hermanus, en gedestineerd na Essequebo.

12den October 1716. Den Commandeur op Essequebo gelast, dat hy by alle Occasien pertinent bericht zal geeven van den toestand der zaaken, en het Interest van de Compagnie in die Colonie, en van 't gunt daar zal weezen voorgevallen.

14den Dito. Geresolveerd, dat by de Couranten zal worden bekend gemaakt, dat alle de geene die in de Colonie van Essequebo genegen zyn zich neêr te zetten enz:, zich in de respective Kamers kunnen aangeeven.

5den April 1721. Aan een ieder toegestaan de Colonie van Essequebo Landwaards in te mogen gaan, ter ontdekking van Mynen; dat deswegens onderrichting by alle de Kamers zal werden gegeeven.

7den April 1721. Reserveeren Bewindhebberen van de Generaale Compagnie, *als Eigenaars van die Colonie*, al het noodige enz.

11den Juny 1725. Zeeland gequalificeerd een Slaafs Equipagie te doen en te brengen naar Essequebo, in voldoening aan haar Tourbeurt.

11den September 1726. Zeeland gequalificeerd tot aanstelling van een Predicant

21sten October 1727. Is den Commandeur Laurens de Heer ernstig geschreeven.

13den October 1730. Zeeland gequalificeerd ter voldoening van haar E.E. Tourbeurt het Schip de Jonge Daniel te zende naar Guinea en Essequebo.

Als mede gelast om aan alle de Kameren telkens de overgekomene petitiën over te zenden.

13^{den} April 1743. Geresolveerd, dat het Schip de Jonge Daniel, gediend hebbende tot afhaaling der Retouren van Essequebo, door de Kamer Zeeland niet weder zoude werden geequipeerd zonder nader te zyn gequalificeerd, door alle de verdere Kameren.

11^{den} Augustus 1750. Gecommitteerden wegens de Kamer Zeeland ter Vergadering gecommuniceerd en voorgeleezen de Missive, door gemelde Kamer geschreeven naar Essequebo sedert de laatste Vergadering van Tienen, heeft de Vergadering verklaard, de Ordres en aanschryving in dezelve vervat zich te laaten welgevallen en te approbeeren.
By lecture van Missiven ingekomen van Rio Essequebo geremarqueerd, dat veelmaalen de Suikeren en verdere Producten zo van deeze Compagnie als van de byzondere Planters in voornoemde Colonie moeten blyven leggen tot hun merkelyk nadeel, en zulks by gebrek van Scheepen op gemelde Colonie navigeerende: is goedgevonden en verstaan alle de respective Kameren te verzoeken ten einde ieder in de Provincie en Steden hunner Residentie, de byzondere Naviganten te animeeren en te Encourageeren, om op meergemelde Colonie in Rio Essequebo te navigeeren en trafiqueren, ten einde alzo aan de Compagnie en particuliere Planters Occasie mogte werden gegeeven, om hunne Producten, naar deeze Landen te verzenden.

Voorders wierd aangemerkt, dat Rio Essequebo, binnen de Limieten van 't Octroy van 1621, aan de Compagnie zoude zyn overgedragen; en dat de Staaten van Zeeland ook nooit eenig byzonder Eigendom op deeze Colonie ter Generaale Vergaderinge gevorderd hadden dan toen zy goedvonden de Kamer Zeeland, by een Resolutie van den 11^{den} September 1750, te beveelen, dat zy den Gouverneur op Essequebo gelasten zoude geene Schepen, uit Nederlandsche Havenen, op die Rivier of de aanhoorrige, ter laadinge of lossinge toe te laaten zo die met geen Hout- en Zout brief van de Kamer Zeeland waren voorzien. Des verwonderde zich de Presidiaale Kamer van Amsterdam, dat één der Bondgenooten, op zich

zelf, uitsluitende beveelen gaf in Zaaken, die tot het Oppergezag van de Vereenigde Provincien gemeenlyk behooren; als ook dat die van Zeeland de Voordeelen van deeze Colonie zich wilde toe-eigenen en in tegendeel de Onkosten ten lasten van de Generaale Compagnie in bragten.

De Kamer van Zeeland leverde daar tegens een Vertoog aan de Heeren Staaten Generaal, op den 29sten Maart 1751, over, daar by beweerende dat, in het Contract tusschen de Staaten van Zeeland en haar, de uitsluitende Vaart en Handel op Essequebo bedongen was, en door hunne Hoog Mogenden en de Generaale Vergadering van Negentienen goedgekeurd en bekrachtigd en dus over de tachtig Jaaren, daar van vredige en geruste Bezitters waren geweest; en dat de gemaakte overeenkomst met de oude Compagnie by de oprechting der nieuwe is overgegaan en bevestigd, volgens het laatste Articul van 't Octroy voor de nieuwe Compagnie beveelende ‘dat alle Resolutien, en andere dispositien, by dezelve van tyd tot tyd aan de voor deezen geweeze Compagnie in hun faveur vergund, worden verstaan van de zelfde kracht en Vigeur te zyn, als of dezelve allen te samen en particulier in deezen Octrooye op nieuws waren geinsereerd,’ en Verders, ‘zonder daar tegens te doen, directelyk, of indirectelyk, zo weinig binnen als buiten deeze Vereenigde Nederlanden.

Ontkennende wyders, dat door een Hout- en Zout brief, afgegeeven by de Kamer Zeeland, eenig byzonder Recht van Eigendom word bedoeld, op de Colonie, welke zy toestaan dat niet zal mogen bevaaren worden dan alleen uit Naam van de Generaale Compagnie: verders betoogende, dat by het openstellen van de Vaart en Slaaven handel op de West-Indiën, de Colonie van Suriname, Essequebo en de Berbice, daar van zyn uitgeslooten, en de Westindische Compagnie alleen daar toe bevoegd zoude zyn, volgens het Octroi en de Conventien daar toe betrekkelyk, en dat door het woord Conventie geen andere dan die van den 11den April 1670, kan en moet verstaan worden.

De Kamer Amsterdam betoogde daarentegen, dat de gemelde Conventie, volgens de Terme van het tegenwoordige Octroy der Westindische Compagnie geen de minste schyn behelsde van eenige toesluitinge der Vaart op Essequebo en Boumeron, voor de andere Ingezetenen van den Staat.

Voorders, dat ofschoon de Kamer Zeeland de byzondere bezorging van Slaaven, naar die Colonie gehad heeft, zulks op uitdrukkelyke Authorisatie door de Vergadering van Tienen is geschied, en die ook, van tyd tot tyd, den Commandeur en Opperhoofden aldaar heeft aangesteld, ten bewyze dat de Conventie van 1670, vernietigd was daar anders, zo dezelve nog stand hield, de Verkiezing van een Commandeur en het geeven van een Lastbrief aan denzelven, door de Kamer Zeeland moest geschieden, die zulks, in 't Jaar 1719, wel had gedaan, doch by een nieuwe Vacature, in den Jaare 1729, op vertoog der Generaale Vergadering, zelve de wederzydsche Kameren verzocht had de Heeren haare Gedeputeerdens te authoriseren, om die plaats met een bekwaam Persoon te helpen vervullen.

Tot opheldering en meerder uitbreiding van het gemelde Middelburgsche Berigt, wierd door de Zeeuwsche Heeren Hooftparticipanten der Westindische Compagnie, in Augustus 1751, een nader betoog in 't licht gegeven, en aan hunne Hoog Mogenden voorgedraagen; Waarin eerstelyk beweerd werd en aangetoond, dat niet alleen de Zeeuwen reeds voor en na den Jaare 1600, de Wilde Kust hebben bevaaren, maar zy ook op dezelve al, in den Jaare 1613, Coloniën hadden gesticht, en dat by den eersten aanvang van de Westindische Compagnie in 1621, de Rivier Essequebo aangemerkt wierd als eene reeds bevestigde bezitting, gesterkt met een Fortres toen al genaamd het Fort der Hooge, naar een oud Adelyk Zeeuwsch Geslacht, naauw verbonden aan dat van de Hoog Edele Heeren van Borsselen, en kort daar na genoemd Kyk overal; dat dit Fort, nevens de Rivier en Handel aan dezelve, toen al in bezittinge van de Kamer Zeeland is geweest, en dat het Hun Ed: niet is gebleken, dat de voorsz: Colonie en Rivier; voor of met den aanvang van de Compagnie by de Hollanders of eenige andere Ingezetenen van den Staat, buiten de Zeeuwen, is bevaaren en behandeld geworden. Vervolgens, dat de Kamer Zeeland al ten tyde van de oude Compagnie geheel onbepaald en onafhanglyk van de Generaale Compagnie haare Vaart en Handel op Essequebo, met uitsluiting van alle anderen, heeft geoefend gehad, en in de Bezitting van dien zich ook heeft gehandhaafd; dat in de voorgaande Eeuw

deeze Volkplanting, zelfs by die van Holland, al is aangemerkt geweest als aan Zeeland te behooren, in tegenoverstelling van de Colonie Nieuw Nederland onder beheering van Amsterdam, werdende het draagen van Lasten, en genieten der Voordeelen van deeze Colonie, en die verder mogte werden aangelegd, aan alle Kameren gemeen gesteld naar gelange van ieders aandeel, volgens een Overeenkomst, in 't Jaar 1659, daar van gemaakt.

In meer byzonderheden van dat verschil zullen wy ons niet inlaaten, wyzende den nieuwsgierigen Leezer naar de Nederlandsche Jaarboeken[(a)], en de wederzydsche Memorien die zedert met den druk zyn gemeen gemaakt, om daar van breeder onderricht te worden. Alleenlyk zal ik hier nog laaten invloeijen dat hunne Ho: Mo: Gedeputeerden tot de zaaken van de Westindische Compagnie, den 9^{den} Juny 1769, ter Vergadering van de Heeren Staaten Generaal een Bericht hebben ingebracht[(b)], hoofdzaakelyk inhoudende. Dat zy Heeren Gedeputeerden, ingevolge en ter voldoeninge van hun Hoog Mogenden ordre van den 5^{den} April 1765, en verscheiden anderen daarop gevolgd, met Gecommitteerde Bewindhebberen van de Generaale Westindische Compagnie ter praesidiaale Kamer Amsterdam, en met Gecommitteerde Hoofdparticipanten van gemelde Compagnie ter Kamer Zeeland, in gesprek geweest waren over de Voorwaarden waar op de Colonie Essequebo aan de Zeeuwsche Hoofdparticipanten in hun byzonder zoude kunnen werden overgegeeven. Dat voornoemde Gecommitteerde Bewindhebberen en Hooftparticipanten, zo ten overstaan van hun Heeren Gedeputeerden als met elkanderen afzonderlyk, in zo verre met den anderen eens waren geworden, Eerstelyk: Dat (:ingeval men omtrent alle de punten die nog in geschil waren gebleeven, insgelyks zoude zyn overeengekomen en anders niet:) de Colonie Essequebo door de Generaale Westindische Compagnie zoude werden afgestaan op den voet, zo als in het Bericht van den 4^{den} April 1765, is vervat, aan voornoemde Hoofdparticipanten, niet in gemelde qualiteit maar in haar Byzonder, en dat midsdien geen gemeenschap hoe

(a) van den Jaare 1750 en 1751.
(b) Uit het Register der Resolutie van de hoog mogende Heeren Staaten Generaal, 9den Juny 1769.

genaamd zoude blyven bestaan tusschen de gemelde Compagnie en Colonie: dat van de Huizen, Pakhuizen en verdere Gebouwen en Vaartuigen van de voornoemde Compagnie geen gebruik zoude mogen worden gemaakt, door de Directie of ten dienste van deeze Colonie: dat geene van de Compagnies Bedienden op anderen Comptoiren buiten 's Lands zouden mogen worden gebruikt in dienst van de Colonie, en dat ten opzigte van het deel neemen in dezelve het zo geschikt zoude worden, dat zulks in geenen deele verknogt zoude zyn met de Actien in de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland; zo dat het een, en ander, voortaan afzonderlyk zoude worden verkreegen en bezeten. Terwyl nader met den anderen zoude worden gesprooken of Bewindhebberen en Bedienden hier te Lande ter evengemelde Kamer in het bestier deezer Colonie zoude mogen worden gebruikt, of niet.

2. Dat de gemelde Colonie met betrekking tot de Westindische Compagnie zoude werden bezeten op den voet zo als de Colonie de Berbice door haare Eigenaaren word bezeten, en gevolglyk, dat alle Schepen derwaards vaarende Borg zouden moeten stellen gelyk in het gemelde Bericht breeder is vervat, met deeze verandering echter dat in de plaats van de woorden *van en na deeze Landen* zoude worden gezet, *van en na de Provincie van Zeeland*, en dat ten opzigte van de Schepen bestemt om in dezelve Colonie Slaaven aan te brengen, de noodige verzachting in de voorsz: Borgtogt, nopens haare uitreizen zouden worden gemaakt: dat op de Commissiën door de Compagnie ter Kamer Zeeland zoude moeten werden verband gegeeven, dat de Paspoorten voor Schip, en Goederen, by de Compagnie ter Kamer Zeeland zouden moeten worden gehaald, als mede de Paspoorten en Loscedullen voor de t'huis komende Schepen: dat aan de Compagnie zou worden betaald voor Recognitie van ieder Schip, dat derwaards vertrekken, of van daar te rug komen zouden, naar maate van de grootte, zodaanige Somma als thans in gebruik is, of by nadere schikking zoude kunnen worden bedongen.

3. Dat de Plantagie aan de Compagnie toebehoorende, volgens het bericht aan dezelve Compagnie in eigendom zouden verblyven.

4. Dat het voordeel der Soldy van tien Man uit de *Quote* van de Pro-

vincie van Zeeland in de twee honderd Mannen van Oorlog, door hunne Hoog Mogenden by Octroy aan de Compagnie toegestaan, zoude blyven ten behoeve van de Compagnie zonder dat de Colonie daar van iets zoude mogen trekken; doch dat ten opzigte van de twee overblyvende punten, naamelyk of de Rivier Demerary onder Essequebo en deszelfs overgave zoude werden begreepen, of niet; En of de Compagnie zoude worden schadeloos gesteld zo voor het geene zy tot verbetering der Colonie heeft te kosten gelegd als van alle de Penningen welke bevonden zoude worden uit de Casse van de Compagnie, ten dienste van de voorsz: Colonie na den 11^{den} September 1750, tot de finaale afdoening der zweevende verschillen meerder uitgegeeven, als ontvangen te zyn, men het niet eens had kunnen worden: en dat zy Heeren Gedeputeerden midsdien hadden voorgeslagen of in plaats van deeze Onderhandeling af te breeken, het niet best zoude zyn, dat de Gecommitteerde Bewindhebberen en Hoofdparticipanten wederzydsch een keer naar Amsterdam en Zeeland deeden, om nader en meerder toereikende last omtrent die twee punten te bekomen, ten einde een finaale afdoening van deeze zaak te konnen maaken. Dat zulks over en weder in dank aangenoomen zynde, Gecommitteerde Bewindhebberen vervolgens hadden op zich genoomen, om inmiddels aan de Hoofdparticipanten op te geeven een begrooting van de Schavergoeding, het geen zy vorderden, met, of zonder de overgifte van Demerary; en dat zy als dan tegens den eersten October daar aanvolgende wederom zouden te rug keeren, tot het hervatten der voornoemde Onderhandelingen:

Dat daarna, op den 23sten September, was ingekomen een Missive van de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, waarby dezelven om verscheide redenen, daarby aangehaald, aan hunne Hoog Mogenden kwamen te verzoeken, dat hoogstdezelve de voornoemde besoignes nog eene gevoeglyke tyd geliefden uit te stellen, op dat zy in staat mogten worden gesteld om de door Bewindhebberen aan haar toegezonden generaale Eisch, tegens de de Boeken der Compagnie te konnen overzien, en teffens een Memorie te formeeren tot betoog van de ongegrondheid van de stellingen van voorsz: Bewindhebberen over de afscheiding van Demerary.

Dat hunne Hoog Mogenden, na hier op alvoorens ingenoomen te hebben

het bericht van voornoemde Bewindhebberen, dit verzoek toegestaan, en den tyd van byeenkomst tot den eersten December verlengd hebbende, zy Heeren Gedeputeerden vervolgens, op voorsz: tyd, de Besoignes wederom hadden by de hand gevat: dat Gecommitteerde Bewindhebberen in dezelve hadden voorgedraagen, dat zy, tot voldoeninge van de afspraak, in het Voorjaar, ten overstaan van hun Heeren Gedeputeerden, gemaakt, uit de administratie boeken hadden geformeerd een begrooting van de Kosten, die zy, zo voor als na het Jaar 1750, hadden gedraagen, dat die te samen kwamen te beloopen eene Somme van zes honderd zeven en zeventig duizend Guldens; en dat zy aan Hoofdparticipanten hadden geschreeven niet ongenegen te zyn, om tegens vergoeding van de voornoemde Somma, aan dezelve in hun byzonder de Colonie Essequebo af te staan, en over te geeven of daar over in onderhandeling te treeden; doch dat te gelyk echter daar by hadden gevoegd dat het aan haar was voorgekomen, met de belangens van de Compagnie niet overeen te komen, om zich van de Colonie Demerary, welke zy altyd als eene afzonderlyke Colonie, en niet als onderhoorig aan Essequebo, hadden aangezien, te ontdoen.

Dat daarentegens de Gecommitteerde Hoofdparticipanten zich hadden beklaagd, voor eerst, dat voorsz: Bewindhebberen als nog bleeven aandringen haare stelling, dat Demerary van Essequebo zoude moeten worden afgescheiden, en ten anderen, dat in plaats van een uitdrukkelyke opgaave te doen van haare uitgeschootene Penningen, zo als zy meenden onderling afgesprooken te zyn, aan hen een generaale Eisch hadden gedaan, die bovendien zo buitenspoorig was, dat met geen redelykheid van hen konde worden gevergd, om op den voet van dezelve tot eenige minnelyke schikkingen te komen.

Dat zy zich, daarom op de voorsz: twee punten ook niet verder hadden willen inlaaten, maar in het besoigne hadden over gegeeven zekere Missive, waarin zy meenden aangetoond te hebben niet alleen het uitsluitende Recht van de Ingezetenen van de Provintie van Zeeland tot de Vaart op Essequebo, en onmogelykheid om Demerary van dezelve af te scheiden, maar ook haare volkomen ongehoudenheid tot eenige vergoeding

van schade, of uitkeering van Penningen, zo voor als na den Jaare 1750, uit de Generaale Casse van de Compagnie uitgegeeven; met verzoek, dat dezelve Brief of Memorie ter Tafel van hunne Hoog Mogenden over gegeeven, en de zweevende Geschillen daarop mogten worden afgedaan.

Dat de Gecommitteerde Bewindhebberen daarop wederom zynde gehoord, dezelve aan haar Heeren Gedeputeerden hadden verklaart, dat hoe zeer zy zich niet breedvoerig op die Missive konden inlaaten, dewyl dezelve wegens haare uitgebreidheid niet hadde kunnen worden geleezen, het hen niet te min uit het klaar en kort mondeling gedaan verhaal van de punten daar in vervat, en van de wyze, hoe die waren verhandelt, was voorgekomen, dat indien Hoofdparticipanten niet genegen waren af te gaan, van hun Gevoelen, ten opzigte van de onafscheidelykheid van de Colonie Essequebo en Demerary, als dan alle onderhandeling niet anders dan vruchteloos konde afloopen, en van de aanhouding van het Besoigne niets goeds te wachten was.

Dat zy Heeren Gedeputeerden echter om niet alle hoop tot een vergelyk geheel af te snyden, en aan Bewindhebberen de gelegenheid te geeven, om met bedaartheid, en naar behooren den inhoud van meergemelde Memorie te konnen onderzoeken, het veiligst hadden geoordeeld, om Copye van dezelve aan voorsz: Gecommiteerde Bewindhebberen ter hand te doen stellen, ten einde daarop haar belang te zeggen; en vervolgens de Besoignes zonder eenige bepaaling van tyd, hadden aangehouden: dat ten gevolge van dien, op den 28sten July des Jaars 1767, aan de Leden van het Besoigne was toegekomen een Bericht van Representant en Bewindhebberen van de Generaale Geoctroyeerde Westindische Compagnie, waarin aangetoond wierd de gronden, waarop de voorsz: Compagnie haar Recht tot Vaart en Handel op de Colonien Essequebo en Demeaary kwam te vestigen, en de middelen waar door zy hadden getracht op een voldoende wyze op te lossen de bewysredenen by Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland, in voorsz: haare Memorie tot stavinge van haar gevoelen ter neder gesteld.

Dat het aan hunne Hoog Mogenden bekend was, dat na die tyd, zich ook by Requeste aan hun hadden geaddresseerd verscheiden' Ingezetenen

van de Provincie van Holland en Westvriesland, en Kooplieden binnen de Stad Amsterdam, mitzgaders Hoofdparticipanten, als representeerende de gesamentlyke Deelgenooten van de Generaale Westindische Compagnie ter Kamer Amsterdam, waar by de eerstgemelde ootmoediglyk kwamen te verzoeken, dat hunne Hoog Mogenden hen, en alle verdere 's Lands Ingezetenen zouden gelieven te handhaven by hunne natuurlyke vryheid, en daar uit voortvloeijende goed recht, om, in overeenkomst van de verleende Octroyen, vry en onverhindert uit de Havenen van deezen Staat op de voorsz: Colonien van Essequebo en Demerary te mogen vaaren en handelen: en de laastgemelde kwamen met veel ernst te insteeren, dat het hunne Hoog Mogenden mogte behaagen om tot meerder uitbreiding van de Scheepvaart, en begunstiging van de Koophandel, de Generaale Westindische Compagnie te stellen in het bezit deezer Coloniën, en de nog zweevende Geschillen door een vruchtbaare Resolutie ten einde te brengen,

Dat daarna, op den 11^{den} Augustus des Jaars 1768, ter Vergaderinge ingekomen zynde een Missive van den Representant van zyne Doorlugtige Hoogheid, en Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter proesidiaale Kamer Amsterdam, waar by dezelve kwamen te verzoeken, dat de Besoignes raakende de Essequebosche en Demerarische geschillen eerlang mogten werden hervat, en een afkomst van zaaken gemaakt, Hun Hoog Mogenden, ingevolge van dien, hadden goedgevonden, voorsz: Representant en Bewindhebberen, als mede Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland aan te schryven, om, op den 16^{den} November daar aanvolgende, eenige Gecommiteerden uit den haare, op 't voorsz: Onderwerp onderrecht, herwaards te zenden, om de voornoemde Besoignes weder by de hand te vatten, en een einde te maaken van de zo lang gezweefd hebbende geschillen.

Dat eer dien gestelden tyd was gekomen, al mede aan hunne Hoog Mogenden was ingeleverd een Smeekschrift van verscheiden Ingezetenen alle Kooplieden van de Provincie Zeeland, waar by dezelven eerbiedig kwamen te verzoeken, dat hun Hoog Mogenden de Zaaken op den ouden voet geliefden te laaten, of wel by een finaale uitspraak haar Supplianten te

wettigen in hunne bezitting om alleenlyk, en met uitsluiting van alle anderen op Essequebo, Demerary en onderhoorige Rivieren, met haare Schepen te mogen vaaren en handelen, gelyk ook al verder, op den 16^{den} September daar aanvolgende, een Missive van de Heeren Staaten van Zeeland, mede ten zelven einde ingericht; en Eindelyk, op den 7^{den} November, nog een breedvoerig Betoog van de Hoofdparticipanten van Zeeland was ingekomen, dienende tot wederlegging van de twee voorgemelde Requesten; doch dat op alle dezelve geen finaal besluit gevallen, en de bestemde onderhandelingen, op den 18^{den} November 1768, wederom waren aangevangen.

Dat zy Heeren Gedeputeerden by opening van dezelve aan beide partyen van al 't gunt voorsz: hadden kennis gegeeven, en voorts getracht, om dezelve op den voet van het geen in de Vergaderingen van den Jaare 1765, was verhandelt, op nieuws in onderhandeling te doen treeden. Doch dat zy aanstonds hadden ontmoet dezelve zwaarigheden die zich te vooren over de afscheiding van Demerary en Essequebo, en over de begrooting van de te geevene vergoeding van schade hadden opgedaan, en dat Gecommitteerde Hoofdparticipanten, zo wel als Bewindhebberen telkens hadden aangedrongen op het doen van bericht en eene finaale uitspraak van het weezenlyke geschil. Dat zy Heeren Gedeputeerden daarop met gepaste, en niet min dringende redenen aan haar hadden voorgehouden de gevaarlyke gevolgen, die uit eene zodaanige beslissing, hoe die ook mogt vallen, voor de eene of andere party te wachten waren; en vervolgens, na verscheide gehoudene Byeenkomsten en uitgebreid onderzoek van een ieder zyn voorgewend Recht, aan haar, by weege van een middel tot het vinden van een minzaam vergelyk, hadden voorgeslagen om te bepaalen een zekere gelykheid in het getal der Schepen die Jaarlyks uit de Republiek naar de Colonie zouden uitvaaren, en van daar weder herwaards te rug keeren; of wel in het algemeen tot een grondslag te leggen deeze twee Zaaken. Voor eerst, dat beide Colonien zouden blyven onafgescheiden; en ten andere, dat voor het Interest en de belangens van de Ingezetenen der wederzydsche Provincien zouden behooren te werden gezorgd: als dan op den voet van dezelve over en weder eenige Articulen

van Vergelyk te ontwerpen, en die onvervankelyk en zonder daar uit eenige de minste nadeel voor wederzydsche stellingen te haalen door eene vriendelyke te houdene Correspondentie aan elkanderen mede te deelen, ten einde door dat middel, zo mogelyk, de Zaaken by voorraad tot eenige vastigheid gebragt, en als dan de nog overgebleven' verschillen in een andere Vergadering ten overstaan van haar Heeren Gedeputeerden, welke met veel nadruk aan partyen hadden betoont, haare goede, diensten in alles te willen aanleggen, tot onderling genoegen uit de weg geruimd zouden kunnen worden.

Dat deeze voorslag aan beide zyden aangenoomen zynde, Gecommitteerde Bewindhebberen en Hoofdparticipanten wyders waren verzocht, om het geen de eerstgemelde, tegens over gegeevene bericht van Hoofdparticipanten, waar van aan haar, geduurende den loop van deeze Vergaderingen, een afschrift was ter hand gesteld, mondeling hadden ingebragt, en de laatstgenoemde daar tegens wederom hadden geantwoord; by eene beknopte Memorie in geschrift te willen vervatten, en aan de Leden van de Vergadering te doen toekomen, om daar van, des noodig, haar gebruik te konnen maaken; en voorts om op den 6^{den} Maart weder herwaards te keeren, om des anderen daags de voorsz: Byeenkomsten te hervatten.

Dat beide partyen op zyn tyd daar aan hebbende voldaan zy Heeren Gedeputeerden eerst briefsgewyze hadden ontvangen de Memorien, en daar na de Besoignes op den bestemden dag weder hadden aangevangen. Dat by de opening van dezelve Gecommitteerde Bewindhebberen verzocht zynde om onderrichting te willen geeven van de middelen van vergelyk, welke by haar waren ontworpen, en van den staat waarin de zaaken zich thans kwam te bevinden; dezelve daarop aan haar Gedeputeerden hadden te gemoet gevoerd, dat zy aanstonds na het scheiden van de Vergaderingen, in de Maand November met elkanderen het voorsz: Onderwerp hadden overwoogen, en, ingevolge van de gemaakte afspraak met Gecommitteerde Hoofdparticipanten, in de Maand van January daar aan volgende, aan dezelven hadden toegezonden een voorstel van eenige gronden en hoofdarticulen, waar op zy meenden, dat een nadere schikking zoude kunnen werden geformeerd en welke hier in waren bestaande.

1. Dat de Vaart en Handel op, en na de meergemelde Colonie vry en onverlet behoorde te werden gelaaten aan alle Ingezetenen en uit alle Havenen van deeze Republiek, zo wel direct als over Afrika, onder betaaling van de gewoonlyke Recognitien en Lastgelden aan de Westindische Compagnie ter Kamer alwaar of onder wiens ressort de Schepn zouden uitvaaren.
2. Dat ten opzigte van de Scheepvaart en verzending der Producten, en andere Goederen van en uit de voorsz: Colonien na deeze Landen zouden behooren te werden bepaald en vastgesteld, dat dezelve zoude moeten geschieden gedeeltelyk met Zeeuwsche Schepen na de evenredigheid van het aandeel, dat de Kamer Zeeland in de Westindische Compagnie is hebbende, ten welken opzigte men vaste Tourbeurten zoude konnen reguleeren.
3. Dat belangende de Vaart en Handel uit de Engelsche Colonien in America en van elders, zo 'er eenige andere plaats mogte hebben, op een van de meergemelde Colonien zoude behooren te werden vastgesteld, dat geen vreemde Vaartuigen, van wat Natie dezelve zoude mogen zyn, aldaar zouden worden toegelaaten om te lossen of te laden, als in zo verre dezelven zouden komen aan te voeren Goederen en Noodwendigheden die men uit deeze Landen niet aanvoeren konde, en echter onontbeerlyk zouden zyn, en dat zodaanige Schepen ook geene producten of andere goederen van daar zouden mogen vervoeren, als dezulke, die hier te Lande niet zouden kunnen werden vertiert, noch van hier na elders, zonder merkelyk nadeel, zouden kunnen werden verzonden.
4. Dat het ter spoediger en meerder bevolking en aankweeking dier Colonien behoorden te worden vrygelaaten aan een ieder, mids uit deeze Landen derwaards vertrekkende, zich in dezelve neder te zetten, zo wel tot het dryven van Koophandel als om aldaar Vastigheden te formeeren.
5. Dat ook allezins op gelyke voet alle Vaart, Handel en inwooning op Bouwrona, aan een ieder uit deeze Landen zoude behooren te worden vrygelaaten. Dat zy Bewindhebberen zich hadden verbeeld dat alle deeze Articulen zo billyk waren overeenkomende met het oogmerk van haar Heeren Gedeputeerden, dat Hoofdparticipanten met haar zouden

hebben mede gewerkt om op de gronden van dien een nader plan te formeeren.

Dat zy echter in tegendeel tot haar leedweezen uit derzelver antwoord hadden bevonden, dat voorsz: Hoofdparticipanten deeze Voorwaarden hadden geoordeeld geheel onaanneemelyk te zyn, en niet overeen te komen met de belangens van de Provincie van Zeeland, en derzelver Ingezetenen. Dat voorts door haar Heeren Gedeputeerden een gelyk verzoek om opening te willen geeven aan de Gecommitteerde Hoofdparticipanten gedaan zynde, die op haar beurt hadden te kennen gegeeven, dat zy aanstonds na haar wederkomst in de Provincie met geen minder yver als Gecommitteerde Bewindhebberen haare gedachten hadden laaten gaan over eenige middelen tot vereeniging, en daar van insgelyks, in de Maand January, aan Bewindhebberen een Ontwerp hadden gezonden, vervattende de navolgende Articulen.

1. Dat de Colonie van Essequebo met deszelfs onderhoorige Rivieren, daar onder byzonderlyk mede begreepen Demerary, ten allen tyde zoude zyn en blyven gelyk te vooren in den boesem van de Generaale Westindische Compagnie, mitzgaders onder de bestiering en verzorging van de Kamer Zeeland.
2. Dat de Vaart en Handel op de voorsz: Colonie en Rivieren geduurende den loop der jegenswoordige verlenging van 't Octroy van gemelde Compagnie, als zynde den 31sten December 1761, door hunne Hoog Mogenden, op den ouden voet, voor den tyd van dertig Jaaren, verlengt, met uitsluiting van alle anderen zouden geschieden uit de Provincie van Zeeland, en door deszelfs Ingezetenen, op dezelfde voet en op dezelfde wyze, als voor de bekende Resolutie van de Vergaderingen van Tienen van den 11^{den} Augustus en van de Heeren Staaten van Zeeland van den 11^{den} September 1750, had plaats gehad, doch dat om zulks, zo veel mogelyk, ligt te maaken, de Colonisten in of aan voorsz: Colonie en Rivieren Plantagiën hebbende als Zeeuwsche Ingezetenen zouden werden aangemerkt, en ook in de Zeeuwsche Schepen zoude mogen deel neemen.
3. Dat Hoofdparticipanten van voorsz: Compagnie ter Kamer Zeeland, zo veel hen aanging zouden bewilligen, dat na het eindigen van de voorn:

jegenswoordige verlenging, de Vaart en Handel op de gemelde Colonie en Rivieren voor alle de Ingezetenen van den Staat zonder onderscheid vry en open zoude zyn, met deeze bepaaling nogthans, dat alle de Schepen derwaards vaarende, in Zeeland zouden moeten worden uitgerust, van daar uitvaaren, en wederom aldaar t'huis komen.

4. Dat het aan een iegelyk van welke Provincie of Plaats hoe zoude mogen weezen, toegelaaten zoude zyn zich in en aan de voorsz: Colonie en Rivieren te mogen nederzetten, en aldaar Vastigheden aanleggen en oprechten, en zulks zo wel geduurende de thans loopende verlenging van 't Octroy, als daar na. En
5. dat op dit Accoord zoude behooren te werden verzocht de toestemming van hunne Hoog Mogenden.

Dat Gecommitteerde Hoofdparticipanten zich billyk hadden gevleid, dat deeze Ontwerp articulen by Bewindhebberen allezins redelyk zouden zyn gevonden, immers dat dezelve zich niet zouden hebben onttrokken, om dit tot een grondslag van verdere Onderhandeling te leggen. Dan, dat zy uit het antwoord van voorsz: Bewindhebberen met veel onaangenaamheid hadden bespeurt, dat dezelve hadden geoordeeld de voorstellingen niet alleen niet aanneemelyk te zyn, maar zelfs ook niet te vervatten zodaanige gronden waarop eenige nadere schikking van algemeen Verdrag zoude kunnen worden gevestigd.

Dat zy Heeren Gedeputeerden daarop al wederom wel hadden getracht de wederzydsche partyen op te wekken tot het toebrengen van alle gemakkelykheid, en derzelver verschillende Gevoelens, door middel van een gevoeglyke verzachting te vereenigen, met een herhaald voorstel van de nadeelige gevolgen eener uitspraak; doch dat zulks geen andere uitslag had gehad, dan dat Hoofdparticipanten hadden voorgeslagen dat haar ontwerp accoord zoude blyven tot een grondslag van nadere onderhandeling, en zy als dan zouden afzien van de bepaaling by het derde Articul van haar gedachte voorwaarde vervat, ten einde dat na verloop van het tegenswoordige Octroy, de Vaart en Handel op Essequebo en Demerary zonder eenig beletzel zoude worden open gesteld.

Doch dat de Gecommitteerde Bewindhebberen daarop al weder hadden

geantwoord, dat hoe genegen zy ook waren tot aanneemen van gepaste voorslagen, en hoe zeer zy by zich zelve overtuigd bleeven van de nuttigheid van een vereeniging, het echter voor haar onmogelyk was om die voorstelling aan te neemen; terwyl dezelve niet alleen geheel strydig was met de belangen van de Compagnie die, zonder eenig voordeel te trekken, geduurende een tyd van byna drie en twintig jaaren, met zwaare kosten zoude blyven beladen, en met derzelver goede oogmerken, om de Colonie door eene meerder Scheepvaart en Koophandel tot een beter en bloeijender staat te brengen, maar ook in geenendeele zoude kunnen strekken tot bevordering van het belang der Ingezetenen van de wederzydsche Provincien, waar voor nogthans ten deeze opzigte mede diende te worden gezorgd.

Dat door dit een en ander byna alle hoop tot het vinden van een minnelyk Vergelyk geheel verdweenen zynde, en zy Heeren Gedeputeerden geen mogelykheid ziende om iets meerder te vorderen als toen eindelyk nog, om niets onbeproeft te willen hebben gelaaten, een nieuwe voorslag hadden gedaan, hier in bestaande.

Dat de Vaart en Handel op de Colonie Essequebo, Demerary en onhoorige Rivieren, nog geduurende de tyd van tien Jaaren, by aanhouden alleen, en met uitsluiting van alle anderen zouden geschieden uit de Provincie van Zeeland en door deszelfs Ingezetenen.

Dat geduurende dien tyd, de kosten tot onderhoud der Colonie voor de eene helft door de Westindische Compagnie en voor de wederhelft of door de Heeren Staaten van Zeeland, of door één of meer Steden van dezelve Provincie, of door Hoofparticipanten zouden worden gedraagen, en dat vervolgens na verloop van die tien Jaaren, de voorsz: Vaart en Handel voor alle Ingezetenen en uit alle Havenen van den Staat zoude vry en open staan. Dat Gecommitteerde Bewindhebberen en Hoofdparticipanten zich niet bevoegd oordeelden, om zonder byzondere Last van haare Committenten zich daarop in te laaten, veel min finaal te verklaaren; en de laastgenoemde in 't byzonder aanhoudende dat hen een behoorlyke tyd mogt werden vergunt om deeze voorstelling, welke zy meenden niet geheel en al te moeten verwerpen, te brengen ter kennisse van

de Heeren Staaten van haare Provincie; zy Heeren Gedeputeerden, tot voldoeninge aan dat verzoek, de Vergaderingen al weder hadden aangehouded tot den elfden April 1769.

Dat ondertusschen de Heeren Staaten van Zeeland zich aan hunne Hoog Mogenden geadresseerd en om verlenging van de voorsz: Byeenkomsten, waar van den termyn voor haar al te naauw bepaald was, verzocht hebbende, Hoogstdezelve ter betooninge van haare Hoogachting en bereidwilligheid, om wel alles te willen toebrengen wat eenigszins dienen konde tot gemak van de beraadslagingen, die het welzyn van haar Ingezetenen tot onderwerp hadden; dit aanstonds hadden toegestaan, en den tyd tot hervatten van de voorn: Byeenkomsten verlengd tot den 16^{den} May daaraan volgende.

Dat partyen op dien bestemden dag weder herwaards gekomen, de Vergadering hervat, en opening van derzelver nadere last gevraagd zynde, Gecommitteerde Hoofdparticipanten hadden te kennen gegeeven, dat de Heeren Staaten van Zeeland, aan wien zy zich hadden verpligt gevonden verslag te doen van den tegenswoordige toestand der zaaken, en Hoogstderzelver speciaale Last daar op te verzoeken, op het voorsz: onderwerp beraadslaagd hebbende met die aandacht, als het gewicht der zaake kwam te vereisschen, haare principaalen by eene uitgestrekte Resolutie hadden gelast om de laatste gedaane voorslag te wraaken, en in geene andere te komen, dan de zulke, welke tot haar grondslag hadden de overgifte van Essequebo en Demerary. Dat Gecommitteerde Bewindhebberen daarop hadden verklaart, dat hunne principaalen haar hadden gelast en in staat gesteld, om op de gronden van de laatst gedaane voorstelling in onderhandeling te konnen treeden; doch dat zy ziende dat Gecommitteerde Hoofdparticipanten door zulke stipte ordres bepaald waren, het van geen de minste nuttigheid achteden om daar omtrent nadere opening te doen, en dat voor zo veel aanbelangde de overgifte van Essequebo en Demarary, zy al meermaalen hadden betuigd en als nog moesten betuigen, dat het de Compagnie niet gevoeglyk voorkwam zich van de Colonie van Demerary te ontdoen, en dat om die reden haare Committenten by herhaalde Resolutien hen hadden gelast om daar toe nooit te komen.

Dat zy Heeren Gecommitteerden hoe wel meenende en yverig ook haare pogingen waren geweest, door zodaanige verklaaringen over en weder gedaan, zich buiten staat gesteld vindende om verder met eenige hoop van uitslag op het voorgeslagene middel te konnen werken, zich eindelyk tot die noodzaakelykheid gebragt hadden gezien om de Byeenkomsten af te breeken, en met betuiging van haar leedweezen, dat het ongeluk hadden gehad, om in haare goede voorneemens niet te konnen slaagen, aan beide partyen te kennen te geeven, dat zy niet zouden nalaaten om aan hunne Ho: Mo: een omstandig verslag te doen van al 't geen achtervolgend in de gehoudene Vergaderingen was voorgevallen en verhandelt.

Dat vervolgens met elkanderen afzonderlyk over dit werk hebbende overwoogen, zy Heeren Gedeputeerden deeze zaak in deszelfs omstandigheden beschouwd, hadden gevonden vatbaar te weezen zo wel van een staatkundige als rechtelyke beslissing. Dan, dat zy in opmerking hebbende genoomen, dat partyen zelve zich nu en dan op haar goed recht hadden beroepen, en in 't byzonder dat de Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland zich niet alleen hadden getoond van een gerechtelyk onderzoek deezer verschillen zich liever hadden willen onthouden, om daarop eenige staatkundige aanmerkingen te maaken, en het veiligste geoordeeld om voor derzelver gevoelen aan hunne Hoog Mogenden uit te brengen dat zy van gedachten zouden zyn, dat hunne Ho: Mo:, ingeval Hoogstdezelve niet mogten goedvinden deeze Verschillen door hunne eigen uitspraak ten einde te brengen, als dan het voornaamste Geschil of naamelyk de Ingezetenen van de Provincie van Zeeland uit krachte van een by hen zo genaamde eerste bezitting, en het daarop gevolgde bekende Contract van den Jaare 1670, mitzgaders op fundament van eene gestelde ongestoorde bezitting, het recht hebben en bevoegd zyn, om alleenlyk en met uitsluiting van alle andere te mogen vaaren en handelen op de Colonie Essequebo, Demerary en onderhoorige Rivieren met alle gevolgen en aankleeven van dien, zouden behoeven te verzenden aan een onpartydig Gerechtshof, of wel te stellen ter beslissinge van eenige Leden uit één of meer Hoven van Justitie uit deeze geunieerde Provincien, of wel zodaanige andere kundige en onpartydige Leden van de Regeering of Rechtsgeleerden als daar

toe door zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prince Erfstadhouder, die tot 't gunt voorsz: door hun Hoog Mogenden zoude behooren te worden verzocht, zouden worden benoemd en gekooren, ten einde om dit zonderling geval daar inne uit naam en van wegens hun Ho: Mo: te beslechten, of byleggen, zo als zy in goede Justitie of na den aart en omstandigheden van zaaken zouden oordeelen te behooren, zonder dat tegens het zelve verder rechtelyke middelen of staatkundige adressen zullen worden toegestaan.

Dat voorts in geval het voorsz: advys by hun Hoog Mogenden mogt worden aangenoomen tot afsnydinge van alle ophoudingen, en byzonderlyk tot voorkominge van de misbruiken die dikwyls door het in 't werk stellen van rechtelyke kunsjes worden gepleegd, en den voortgang der bepleiting komen te stremmen, het voorsz: te benoemene Gerechtshof, of gewillekeurde Rechters zouden dienen te worden gevolmagtigd om partyen Litiganten voor haar te ontbieden, om ten haaren overstaan en, des noodig, door dezelver bemiddeling en voorspraak te doen reguleeren de styl en wyze van procedeeren, waarna de voorsz: zaake zal worden behandelt; of by ontstentenisse van dien, aan haar zodaanige korte en vaardige manier en forme voor te schryven, als zy naar den aart des geschils en de verdiensten van de zaak meest gevoeglyk zullen vinden.

Waarop in beraad genoomen zynde, hebben de Heeren Gedeputeerden van de wederzydsche Provincien het voorsz: bericht met de Bylaagen van dien, Copyelyk overgenoomen, om in den haaren breeder mede gedeeld te worden.

Inmiddels kwam 'er een Memorie uit wegens die van Holland, waarin het Geschil tusschen de wederzydsche Kameren der Westindischen Compagnie word overgebragt tot een Recht van vrye Vaart, behoorende aan aan alle de Ingezetenen der Vereenigde Gewesten. Voor eerst word daar in beweerd en aangetoond, dat Essequebo, al van den Jaare 1621 af, uit krachte van de Octroyen, zo van 1621, als van 1674, en de verlengingen van dien, in den boezem van de oude en nieuwe Generaale Westindische Compagnie deezer Landen door hun Hoog Mogenden gesteld is geworden; dat beide dezelve Compagnien, alleen het recht van

uitsluitende Vaart, op die Colonie, geduurende al die tyd hebben gehad, zodaanig dat de Ingezetenen van Zeeland, zo wel als de Ingezetenen van alle de andere Provincien, van die Vaart zyn uitgeslooten geweest, wyl aan dezelven verboden was, geduurende zekeren bepaalden tyd, te vaaren en te handelen op de Landen onder de bepaalingen van 't Octroy gelegen; Anders, als uit den naame en van wegens de Vereenigde Compagnie. Dat by de oprechting van de nieuwe Compagnie, aan dezelve een ander, en geheel nieuw Octroy, door hun Hoog Mogenden vergunt was geworden, waar by de Vaart op de Westindiën, die volgens het Octroy van de oude Compagnie, alleenlyk aan dezelve Compagnie, binnen de uitgestrektheid der voorn: bepaalingen, met uitsluiting van alle andere Ingezetenen deezer Landen, was gegeeven; nu in tegendeel, aan alle dezelve Ingezetenen, onder betaaling van Recognitie wierd open gesteld, behalve eenige Plaatsen en wel uitdrukkelyk Essequebo, met Bouwerona, die van de voorsz: openstelling werden uitgezonderd; welke twee aan den anderen gelegen Rivieren men wyders aanmerkt, dat alleen, en met speciaale uitzondering van alle andere Plaatsen aan de gantsche Vaste Wal van America, aan de nieuwe Westindische Compagnie al wederom waren afgestaan, om door of uit naam en van wegens dezelve, met uitsluiting van alle andere Ingezetenen, te werden bevaaren. Dat dus die Colonie in den boezem van de Generaale Westindische Compagnie zynde gesteld, en dat het voorsz: nieuwe Octroy van den Jaare 1674, immers ten opzigte van de Vaart op Essequebo, in de Jaaren 1700, 1730 en 1761, wederom verlengd zynde, het zelve Octroy en de Publicatie ten zelven dage gedaan, dan ook nog ten huidigen dage de eenige richtsnoer was en bleef, waar na de Ingezetenen deezer Landen zich, met betrekking tot de voorsz: Vaart, hadden te reguleeren; en waar uit men weeten kon, in hoe verre en ten wiens Voordeele, de Ingezetenen deezer Landen, van de meergemelde Vaart op Essequebo, al of niet waren uitgeslooten.

Dat zo de Heeren Staaten van Zeeland, of de Hodfdparticipanten van de Westindische Compagnie ter Kamer aldaar, willende stellen, dat men staande het voorsz: nieuwe Octroy, van de gemelde Publicatie ten voor-

deele van de Ingezetenen van hunne Provincie zoude zyn afgegaan; dan ook gehouden waren te toonen een nadere gepubliceerde Wet, waar inne de Heeren Staaten van deeze, en van de andere Provincien zouden hebheb toegestaan, en over gegeeven, dat hnnne Ingezetenen, by het eindigen van het voorsz: Octroy, of in geval de Westindische Compagnie, geduurende het zelve, van hunne uitsluitende Vaart op Essequebo mogte hebben afgezien, dan echter nog, ten voordeele van de Ingezetenen van Zeeland, van die Vaart, voor altoos zouden zyn en blyven uitgeslooten. Dat door de Publicatie van den 20sten September 1674, als nog de eenigste gepubliceerde Wet zynde, by dewelke de Vaart op Essequebo is gereguleerd; alleruitdrukkelykst word tegengesprooken dat de Zeeuwen een recht van uitsluitende Vaart op Essquebo zouden hebben; nademaal de Heeren Staaten van Zeeland, en meergemelde Hoofdparticipanten gedoogd hadden, dat hunne Ingezetenen, zo wel als die der andere Provincien, van de voorn: Vaart, ten voordeele van meergemelde Westindische Compagnie, wierden uitgeslooten: zonder aan zich het allergeringste, boven de Ingezetenen der andere Provincien, te behouden.

Boven dit voorverhaalde, wordt ook aangetoond, dat de Zeeuwen op Essequebo nooit een uitsluitende Vaart, zonder Speciaal Octroy van hun Hoog Mogenden hebben kunnen krygen; en dat overzulks het geen zy bybrengen van voorgewende gedaane onkosten, of herovering van de Colonie op de Vyanden, of diergelyke meer, geen recht geeft, om de Ingezetenen van de andere Provincien van de Vaart op Essequebo uit te sluiten. Ten anderen, dat het oogmerk van hun Hoog Mogenden, met het voorsz: Octroy, geenszins was om eenige byzondere belangens te begunstigen; maar in tegendeel, zo als hoogst dezelve zich in de premissen van het Octroi van 1674 uitdrukken, om door een uitgestrekte Vaart en Handel van de Ingezetenen op de West, den welstand van den Lande te bevorderen; en dat dus het groot oogwit van het geheele Octroy van 1674, het welk tot op heden toe was gebleeven, geheel en al strekkende was, om de Vaart op de Westindiën, zo veel mogelyk, en met de belangens van de Compagnie bestaan kon, voor alle de goede Ingezetenen deezer Landen, tot vermenigvuldiging van Vaart en Handel, open te stellen: wel

verre van dezelve ten behoeve van eenige byzondere Ingezetenen te bepaalen. Dat hun Hoog Mogenden met dat inzigt by de meergemelde Publicatie melding maakten, van maar twee Classen van Plaatsen in de Westindiën, met opzigte tot de Vaart op dezelve: naamelyk eene Classis van die geene, waar op aan de Compagnie alleen een uitsluitende Vaart wierd gegeeven; en dewelke verre de kleinste was: en dan een tweede Classis, die verre de grootste was, naamelyk, van alle de Plaatsen die by Particulieren onder recognitie bevaaren mogten worden. Dan merkt men wyders aan, dat hun Hoog Mogenden deeze tweede Classis daar mede nog begunstigen, dat alle de Plaatsen, alwaar de Compagnie geen bezitting meer houden zal, aanstonds, en van zelfs, onder deeze tweede Classis moeten komen. Waar uit men tracht te bewyzen, dat Essequebo door de Westindische Compagnie open gesteld, valt in de Classis van de Plaatsen, waar op de Particulieren recht hebben, onder recognitie te vaaren, en dat de Ingezetenen van alle de Provincien, en dus ook byzonderlyk die van Holland, dit recht kunnen en vermogen weder te vorderen, zo lange het zelve hen door hunne wettige Souverain niet is benomen.

Vervolgens gaat men, in de gemelde Memorie, over tot eenige Stellingen, door die van Zeeland gemaakt wordende, te wederleggen. Voor eerst word gewag gemaakt van een Missive van de Heeren Staaten van Zeeland van den 1sten September 1768, maar in gemelde Heeren Staaten ter neder stellen, dat het Privé Recht en Eigendom, het welk Bewindhebberen en Hoofdparticipanten ter Kamer Zeeland op Essequebo en Demerary zouden hebben, kwalyk en ten onrechte, door Hoofdparticipanten ter Kamer Amsterdam, en verscheide Hollandsche Kooplieden, aangetast zouden worden: mitzgaders, dat door de Resolutie van de Vergadering van Tienen van den 11^{den} Augustus 1750, waar by de Vaart op Essequebo en Demerary was opengesteld, eene meer als tachtig Jaarige bezitting van Zeeland gestoord zoude zyn geworden. Op deeze twee gemelde Stellingen wordt eerstelyk aangemerkt, dat dezelven noch op eenige reden, noch op eenige wettige Authoriteit gegrond zyn; en in de tweede Plaats, dat aangaande het voorsz: voorgewend Recht en Eigendom op gemelde Plaatsen, zulks zo direct aanloopt tegens het gunt hier vooren, ten

aanzien van de schikkingen door hun Hoog Mogenden over de Colonie van Essequebo, ten voordeeele van de oude en nieuwe Westindische Compagnie gedaan, is aangetoond geworden, dat men het der moeite niet waardig achtte, iets anders, tot krachteloosmaaking van zodaanige ydele stelling by te brengen: Boven en behalven, dat de Ingezetenen, zich niet behoefden te bemoeien met een onderzoek, wat Rechten de een of ander op Essequebo en Demerary hebben mogen, maar alleenlyk herriepen het Recht van een vrye Vaart, hen op alle Rivieren en Plaatsen binnen de meergemelde Bepaalingen by de voornoemde Wetten van den Lande gegeeven; voor zo verre zylieden daar van door Speciaale Octroyen niet wierden uitgeslooten: wat Rechten en eischen anderen op zodaanige Colonien ook maaken mogten. Dat zo dra de Generaale Westindische Compagnie van het recht van uitsluitende Vaart afzag, zo als, in den Jaare 1650, was geschied, de Ingezetenen, uit krachte van die Wetten zelve, wederom traaden in het Vermogen van de vrye Vaart, het welke alleenlyk, voor een tyd ten voordeele van de Westindische Compagnie opgeschort was geworden. En dat derhalve deeze zo genaamde tachtig Jaarige bezitting kwam te vallen in de Termen van een *Possessio Precaria* of Vruchttrekkende Bezitting, zo als zyn alle die geene, die op Octroyen zyn gevestigd, en dat daar uit, volgens de eerste kundigheden van Rechten, geen eigendom, enz: verkreegen kon worden.

Voorts merkt men nog aan, dat men in andere Zeeuwsche Geschriften, die voorgewende tachtig Jaarige bezitting een aanvang doet neemen met het Jaare 1670, in welk Jaar men voorgeest, dat 'er een Contract of Overeenkomst met de oude Compagnie zoude zyn gemaakt, en sedert welken tyd dan ook die tachtig Jaarige bezitting haaren gang gegaan zoude zyn: voegende de Heeren van Zeeland, zo als men verder zegt, in hunne voorn: Missive van 1768, daar nog by, dat zy in aanmerking van die bezitting geen zwaarigheid hadden gemaakt, om in het meergemelde nieuwe Octroy, op den ouden Voet te consenteeren. Doch hier tegens beweert men wyders, dat Overeenkomsten met de oude Compagnie gemaakt, in geen aanmerking kunnen komen: daar die oude Compagnie zodaanig was ontbonden en vernietigd, dat volgens het 1sten Articul van

het nieuwe Octroy, dezelve de allerminste gemeenschap met de nieuwe Compagnie niet mogt hebben: en dat mitsdien de nieuwe Compagnie voor Verbintenissen van de oude niet aanspraaklyk zyn konde. Dat zo de Heeren Staaten van Zeeland uit hoofde van Overeenkomsten eenig recht op Essequebo hadden, waarom dan dat recht niet was bewaard by het nieuwe Octroy, waar by direct het tegendeel van een uitsluitende Vaart der Zeeuwsche Ingezetenen op Esseqnebo word gestatueerd. Dat laatstelyk, de Generaale Compagnie van haar recht afstaande, ieder Nederlandsch Ingezeeten bevoegd was de vrye Vaart te oefenen op een Bezitting die onder het Oppergebied van den Staat der Vereenigde Nederlanden behoorde: zonder dat byzondere Overeenkomsten tusschen de Generaale Compagnie en de Kamer van Zeeland het Recht van een derde, als zyn de gezaamentlyke Ingezetenen deezer Landen, konde benadeelen.

Ook tracht men, in dezelve Memorie, aan te toonen, dat het 'er wel verre af is, dat de Colonien van Essequebo en Demerary zich in een bloeyende staat zoude bevinden, veroorzaakt door het Geld en zweet der Zeeuwen, gelyk de Heeren Staaten van Zeeland by hunne meergemelde Missive voorgaaven; als men acht gaf, Voor eerst, dat uit een Missive van den Capitein van Oyen, gevoerd hebbende 's Lands Snaauw, de Zephyr, geschreeven in Rio Demerary den 10^{den} April 1764, en houdende bericht aan hun Hoog Mogenden van den staat der zaaken aldaar, als breeder onder de Notulen van Holland van den 28sten July en 20 September 1764 was vermeld, kwam te blyken ‘Dat de Colonie van Demerary zich omtrent haare defensie in een elendige staat bevond, alzo 'er geen de minste Fortres of Sterkte gevonden wierd, en dus het geval daar zynde, dezelve geen de minste tegenstand konde bieden, aan eenige binnen- of buitenlandsche Vyanden. En dat op Rio Essequebo de Fortressen insgelyks in een slechten staat, en het Militieweezen in een groot verval waren. Dat gemelde Capitein nog by een nadere Missive meldde, wat dienvolgende al noodig zoude zyn om dezelve Colonie te beschermen, zo voor buiten- als binnenlandsche Vyanden, en de zelve N B. te doen floreeren tot merkelyken voordeele van den Lande.

Ten tweeden, dat uit een Missive van de Kamer van Zeeland zelve,

geschreeven aan hun Hoog Mogenden den 11^{den} July 1763, te vinden onder de Notulen van Holland van den 20sten derzelver maand, was gebleeken, dat Essequebo en Demerary voornoemd, in zodaanige ongelukkige gesteldheid, ten aanzien van derzelver tegen weer waren, dat zy van het goeddunken van de Negers binnen 's Lands, en van vreemde Mogendheden buiten 's Lands geheel en al afhongen, en dat die Coloniën geruineerd zouden zyn geweest door de Negers in den Opstand op de Berbice voorgevallen, byaldien het geluk niet had gewild, dat een Vreemdeling in Demerary was geinteresseerd, die tot verdediging van zyn' eige Bezittingen, vreemde Schepen en Manschappen (gelyk door ons op zyn plaats nader zal verhaalt worden) in de Colonie wist te brengen, en daar door dezelve behield: ja dat de Kamer van Zeeland by hunne gemelde Missive toestemde de hoogdringende nood waar in de Colonie was, en dat het Gouvernement van dezelve hunne toevlucht tot Vreemdelingen had moeten neemen, zelve niets tot bescherming hebbende konnen doen.

Voorts wordt, in deeze Memorie, omstandig aangetoond, dat de gemelde Coloniën onder de Zeeuwsche bestiering zeer gedrukt worden; en eindelyk nog aangemerkt, dat uit een Lyst van alle de Eigenaars van Plantagiën, aan de Rivier Demerary gelegen, dewelke omtrent honderd en twintig of honderd dertig in getal waren, alleenlyk *eene Plantagie* werd gevonden, dewelke zoude kunnen gezegd worden een Zeeuw tot Eigenaar te hebben: naamelyk de Plantagie toebehoorende aan de Erven van Adriaan Spoors: terwyl voor het overige al de voornaamste Plantagiën aan de gemelde Rivier gelegen, aan Hollanders en andere Ingezetenen van den Staat in eigendom toebehoorden, en de overige in handen van Vreemdelingen waren, en dus geen betrekking altoos tot deeze Landen hadden, en zelfs de voordeelen van dezelve geheel in vreemde handen vielen: terwyl in de gemelde Coloniën geen middelen van bedwang door den slechten staat van tegenweer gevonden werden, om de vreemde Vaart aldaar te beletten. En wat Essequebo aanging, bragten informatien van goeder hand mede, dat boven drie of vier Plantagiën aan die Rivier niet gevon-

den zouden worden, aan Zeeuwsche Eigenaars toebehoorende. Waar uit men opmaakt, dat het geringe aanzien, waar in de gemelde Coloniën zich dan nog bevonden, met opzigt tot de Plantagiën en Eigendommen aldaar, geen gevolgen waren van het Zeeuwsche Geld en Arbeid, maar dat de voorn: Coloniën van die zyde beschouwd, ook oneindig meer betrekking tot deeze en andere Provincien als tot die van Zeeland hadden.

t.o. 257

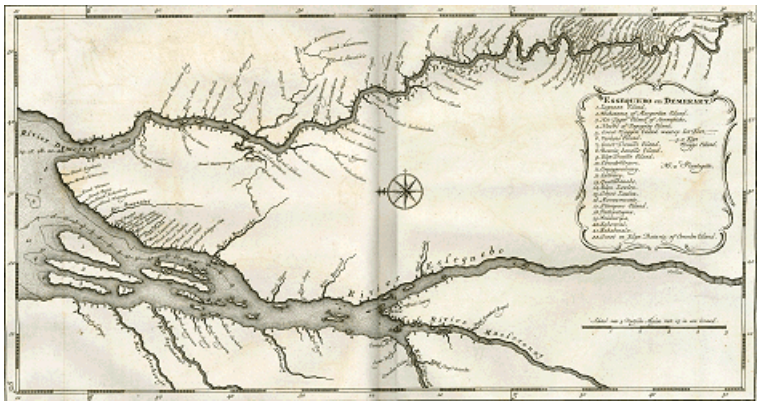

CAART VAN ESSEQUEBO EN DEMERARY.

Tweeentwintigste hoofdstuk.
Verdeeling van Nederlandsch Guiana, en Beschryving der Colonien van Poumeron, Essequebo en Demerary.

Het Nederlands Guiana word verdeeld in de Colonie van Essequebo, waar onder de Rivier Bouweron, of Poumeron en verdere onderhoorige Rivieren en Districten behooren; mitzgaders de Colonie en Rivier Demerary; welke Colonien thans bestierd worden door de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland: de Colonie de Berbice, die door byzondere Directeuren van zekere Maatschappy, volgens het hen verleende Octroy, wordt geregeerd. En de Colonie van Suriname, behoorende voor één derde deel aan de Westindische Compagnie, één derde aan de Stad van Amsterdam, en één derde deel aan het Huis van Aarssen van Sommelsdyk, allen echter onder de Oppermagt van de Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden.

Sommigen bepaalen het Nederlandsch Guiana, ten Westen, met de Rivier Baryma, liggende, op acht Graaden vyf Minuuten Noorder Breedte, welke in den Mond der Rivier de Oronoque uitloopt: anderen bewesten de Rivier Waine, gelegen omtrent vyf Mylen beoosten de Oronoque.

Of het ten Oosten wordt bepaald door de Rivier Sinamari, dan wel door de Rivier Marowine, welke het Fransche Guiana van het onze zoude afscheiden, en aan wier Oostelyke Boorden, zo gezegd wordt, zy onlangs een Sterkte hebben opgeworpen: staat nog in geschil, niettegenstaande zekere Overeenkomsten daaromtrent zyn gemaakt, gelyk wy breeder onder Suriname zullen ontvouwen.

De eerste Rivieren welke wy, van de Rivier de Oronoque komende, in het Nederlandsch Guiana ontmoeten, zyn de Kreeken of Rivieren van *Baryma*, omtrent een Myl wyd, daar wy eertyds een Post hebben gehad: drie Mylen verder de *Amachara*, ter zelver wydte, welke, nevens de

voorgenoemden, in den Mond van de Rivier de Oronoque uitloopen: ruim drie Mylen Oostelyker, de Kreek *Mocco Mocco*; nog twee Mylen verder de Rivier *Waine*, drie vierde Myls breed doch ondiep.

Dan strekt de Kust Zuid-Zuid-Oostelyk, en maakt anderhalf Myl Zuid-oostelyker, een Inham, *de Bogt van Peche* geheeten, van een Myl breed en een en een half Myl diep, loopende dus tot aan de Rivier *Moruga*, by de onze *Marocke* genaamd, zes Mylen van de Waine gelegen. In de gedachte Bogt komt een soort van Pik uit de grond op, het welke eenige tyd boven het Water dryvende zo hard als een Steen word.

Aan de gemelde Rivier of Kreek Marocke, welke zich met de Kreek *Wacquepo*, omtrent twee of drie Mylen van Zee, te samenvoegt en, byna ter halver weg van Waine en Poumeron, door eene Mond, welke de naam van Wacquepo behouwt, in Zee stort, hebben wy, by de samenloop deezer Kreeken, een Post, zynde voorheen geweest een sterk Huis met eenig Geschut voorzien; doch nu vervallen. Aan deeze Kreek is een binnenwater, genaamd *Ditabbo*, 't welk een gedeelte van 't Jaar droog is, maar in de Regen-Maanden bevaarbaar, wanneer men langs het zelve kan komen in Waine, en van daar in de Rivier Baryma; welke Weg de onzen, die aan de Rivier de Oronoque gaan handelen, gemeenlyk neemen.

Vervolgens komt men men aan de Rivier *Poumeron* of *Bouweron*, liggende op zeven Graaden veertig Minuuten, omtrent achttien Mylen van de Oronoqne; alwaar[(a)], als meede op Moruga, de Steden Middelburg, Vlissingen en Veere, een Colonie bebben aangelegd, in den Jaare 1657. Deeze Rivier is ruim een vierde Myls breed, met laag water niet meer dan negen Voeten doch by Springtyde tot dertien Voeten in den Mond hebbende, zo dat als dan met Jachten en Barken kan bevaaren worden; en word terstond na het inkomen dieper, van tien tot veertig Voeten, met een Modderigen Grond. De Oever is laag en met Bosschen bezet. Op de Westboek van deeze Rivier is, in den Jaare 1757, op koste van de Compagnie en de Burgery van Essequebo te samen, een Post gelegd, om het wegvluch-

(a) Otto Keyes, Onderscheid der koude en warme Landen, pag: 104. 166. 178.

ten der Slaaven, over Zee, te beletten: doch dezelve is sedert in verval geraakt. Aan den Oosthoek deezer Rivier ligt Kaap Nassau, rondom bezet met een Modderbank, wel een Myl Oostelyk en Noordelyk in Zee springende: aan dezelfde zyde, ruim vier Mylen hooger, aan den Oever, lag eertyds de Sterkte *Nieuw Zeeland* met vier Bolwerken; en, beneden dezelve, het Vlekje *Nieuw Middelburg*, gelyk ook het Huis *ter Hooge*: doch door den opgekomenen Oorlog, en het plunderen der Engelschen, is, in den Jaare 1666, deeze Volkplanting te niet gegaan.

Deeze Rivier schoon van zeer vruchtbaare Gronden en van allerlei Houtgewassen voorzien, is echter thans onbebouwd, noch liggen aan dezelve eenige Plantagiën. Verscheide Kreeken wateren hier in uit: als, aan de Westzyde, omtrent een Myl de Rivier op, de *Waca Pau*, zynde een snelvlietende Kreek, welkers Boorden met zeer goede Gronden bezet zyn; byna een en een half Myl hooger, de *Cenewyny*; drie Mylen verder, de *Wadaris-Kreek*, welke doorwaadbaar is, en voorts verscheidene andere nog hooger op gelegen: en aan de Oostzyde, vier Mylen en een half de Rivier op, de *Suriby*, en anderhalve Myl hooger de *Harly Pyacks*-Kreek, waar by het Huis ter Hooge geslecht is; zynde de Rivier verder op niet zeer bekend, en by de Nederlanders niet hoog bevaaren. Zy neemt haaren loop drie Mylen Zuid-Zuid-Oost, en vervolgens keert zy zich Zuid-Zuid-West; zo dat het waarschynlyk is, dat zy mede ontstaat uit de Keten Bergen, weke zich van de Oronoque tot de Zee uitstrekken.

Van Kaap Nassau tot Kaap Hoe, rekent men tien Mylen; de Kust is wel een half Myl ver, Zeewaards in, Modderachtig en met Slyk bezet, wordende besproeid door de Kreeken *Mary la Boura*, en *Jwapoi*, welke onbevaarbaar zyn, waar tusschen de Uithoek van *Prabary* ligt.

Drie Mylen van Kaap Hoe heeft men de Kreek *Waribay*, eigenlyk genaamd *Capouya*, drie vierde Myls breed doch ondiep, waar van de Zuidhoek de *Addershoek* geheeten wordt: van hier vertoont zich, Oostelyk een Baay of Inham, welke tot de overliggende Punt, wel zeven Mylen wyd is; waar in zich de Rivieren Essequebo en Demerary ontlasten. Deeze Kreek omtrent zes of zeven Mylen opgevaaren, komt men aan een

een groote Savaane meest verdronken Land zynde zeer Vischryk; in het opkomen, aan de Rechterhand, bykans een half Myl van de Boorden, vindt men in 't midden van een Bosch een Meirtje, van byna anderhalf Myl in zyn omtrek, het geen grondeloos is; waar uit men van tyd tot tyd yslyke slagen hoort, byna als de slag van een Kanon van vierentwintig Ponden. Zo ras de Indiaanen dit Gedruisch hooren, neemen zy de vlucht: Veele Inwooners onzer Colonie hebben, met veel verwondering, deeze slagen gehoord; en wierden tegens wil en dank genoodzaakt met de Indiaanen te vluchten, wyl zy hen in die woeste plaatse zouden alleen laaten: Dit gebeurd twee of diemaalen jaarlyks, zonder dat men weet of zulks op een vast gestelde tyd voorvalt. Men heeft tot nog toe de oorzaaken van dit geval niet kunnen ontdekken; dewyl 'er geen brandende Bergen, Sulpherachtige Fonteinen of hooge Bergen eenige Mylen in het ronde gevonden worden[a].

De Rivier *Essequebo*, oudstyds genaamd *Araunama*, loopt in Zee op zes Graaden vyf en vyftig Minuuten Noorder breedte, omtrent twaalf Mylen Zuid-Zuid-Oost van Kaap Nassau welke op zeven Graaden veertig Minuuten ligt: men rekent de wydte van haaren Mond met laage Eilanden en Ondieptes vervuld, op drie Mylen. Dezelve heeft, by hoog Ty, veertien of vyftien Voeten Water op de Baar, zo dat geladene Schepen daar niet uit of in kunnen dan by Springtyde; waarom zy alvoorens naar Demerary gaan om te lossen, waar men dieper water heeft. Voor de Rivier van Essequebo en langs die Kust, is, omtrent twee Mylen van den Wal, een goede Ankergrond op vyf Vadem Water. In het inkomen deezer Rivier ligt, aan den hoek van den Oostwal, een groote Zandbank die zich wel drie Mylen Zeewaards uitstrekt, genaamd de *Suikerbank* naar de menigvuldige Schipbreuken der Cano's, die met Suiker geladen, voormaals, naar Demerary moesten stevenen, om hun Suiker in de Schepen te laden. Verders ligt de Compagnies Brandwagt aan de Oostzyde van de Rivier, bestaande uit een klein Huis met twee Stukken Kanon voorzien, om van de aankomst der Schepen, a door Seinschooten, kennis te geeven. In het

(a) Uit echte Berichten.

opzeilen, liggen drie groote doch laage Eilanden lang en smal met Bosschen bewassen. Het Oostelykste is het *Leguaan*-Eiland, en op het zelve telt men acht of negen Koffy-Plantagiën; het middelste is het *Wokkenama*- of *Margariten*-Eiland, bebouwd met drie Suiker-en vier Koffy-Plantagiën; en het Westelykste doch wat hooger op, heet het *Tyger*-Eiland of *Arowabische*, waar op mede twee Suiker-Plantagiën zyn. Deeze drie Eilanden hebben ieder voor zich een Zandrif, Zeewaards strekkende, waar door vier Ingangen aan deeze Rivier gemaakt worden, waar van de Oostelykste de veiligste is, hebbende onderscheidene dieptes (vervuld met Klippen en Zandbanken) van dertien, zes en twintig, achtentwintig, dertigh en zestien voeten Water, dicht langs het Leguaan Eiland, dat men ten Westen laat leggen, koers neemende tot dat men aan het Fort Zeelandia komt.

Achter de voornoemde Eilanden ligt het *Nieuwe*- of *Papegaai*-Eiland genaamd. Het zelve aan de Westzyde laatende leggen, ziet men een Keten van Eilanden, meest Noord en Zuidelyk strekkende; welke den loop der Rivier schynen te stoppen; en men komt aan het groot *Vlaggen* Eiland, op wiens Noordelyke Punt, op eene hoogte, omtrent drie Mylen van Zee, wel eer een Houten Fort, voorzien met een Horenwerk, stond aan een Kreek, genaamd de *Schipper Jans*-Kreek; doch het zelve is afgebroken, en men heeft in de plaats daar van, in den Jaare 1740, op dezelfde hoogte, een Steenen Fort aangelegd, het welk in het Jaar 1743. is voltooid, wordende *Zeelandia* genoemd. Dit Fort is een Vierkant met vier Bolwerken, voorzien met achttien of negentien Stukken Geschut, en van binnen met een driekantige gemetselde Redout met een plat Dak met Schietgaten, dienende tot Casernen voor de Soldaaten en tot een Kruid Magazyn: aan den Waterkant lag nog een Horenwerk met Palissaden omzet, en met twaalf Stukken Kanon beplant; doch het zelve is thans vervallen. Tot den opbouw van het gedachte Fort Zeelandia wierden van ieder Plantagie eenige Slaaven geleverd: na deszelfs voltooying, werd met de Compagnie en de Planters een Verdrag geslooten, waar by de Compagnie aannam het zelve Fort voortaan te onderhouden, zonder de Planters verder lastig te vallen. Ook wierd door de Planters, ter verdediging der Volkplanting, een Galey gebouwd; welke zeer ondiep ging, en waar

op de Compagnie vier Metaalen Slangen en omtrent veertig Draaibassen leide; waar tegens de Planters aannamen dezelve te bemannen met eenig Volk waar over één uit de Burgery het bevel zoude voeren. Doch van deeze Galey is nooit gebruik gemaakt, en dezelve is genoegsaam niet meer in weezen. Op het voorsz: groot Vlaggen Eiland is het Gouvernement, de Secretary, en verdere Huizen van des Compagnies Bedienden en eenige byzondere Persoonen. Op het zelve ligt de Compagnies Plantagie Duinenberg.

Achter het groot volgt het *klein Vlaggen* Eiland, van het zelve gescheiden door het *Caymansgat*, 't welk bevaarbaar is, en dien naam ontleent van een Cayman van ongemeene grootte, welke daar gevangen is. Ten Westen deezer Eilanden vindt men het *Varkens* Eiland, lang en smal; het *groote Troulie* Eiland, daar verscheidene Plantagiën op zyn; als mede het *kleine* van dien naam, en het *Bouryabanalle* Eiland. Hooger langs de Oostwal opvaarende ontmoet men, Zuidelyk, twee kleine Eilanden, lang en smal, *Couaypouloury*, en *Cacotyry* genaamd. Daar boven liggen nog eenige Eilanden, waar langs men Ty kan stoppen, meest Zuid en Noord strekkende, als *Quattebanabo, Coucetrittecure, Loulou, Mawouwecoute, Stampers*-Eiland, *Pattepateyma, Waicouripa* en andere van weinig belang: Inmiddels vernaauwt zich de Rivier byna de helft, en, na een menigte Kreeken en Riviertjes (waar van, ten Westen, de *Itterbiesje, Suppiname* en de groote of *Abanacary*-Kreek de voornaamste zyn; en, ten Oosten, de *Bonasicke* en *Boesel* uitmunten.) in zich ontvangen te hebben, ontmoet men voorts drie Klippen, de *drie Gebroeders* genaamd; waar na men komt aan den Uithoek *Bartica*, welke de Rivieren van *Masserouny* en *Essequebo* van malkanderen scheid, omtrent veertien Mylen van den Mond der Rivier.

In den Mond van de Rivier *Masserouny* ligt een klein Eiland, ongevaar een steenwerp groot, waar op het Fort *Kykoveral* was gebouwd van gehouwen Steen; (zekerlyk door de Portugeezen: dewyl het Wapen van dat Ryk boven de Poort is uitgehouwen) het zelve had zyn uitzicht over de Rivieren van Essequebo, Masserouny en Cajouny, waar van het zynen naam heeft gekreegen; op de Vaste Kust, ten Westen, ligt het Vlekje

Cartabo van twaalf of vyftien Huizen; doch nu vervallen. By deezen Uithoek, wendt de Rivier Essequebo (:in welker midden niet verre van het laatstgenoemde Fort, een blinde Klip wordt gevonden die by laag Ty boven Water steekt:) zich Oost-Zuid-Oost, en ontvangt de Rivier *Cajouny* ten Westen, welke samenvoeging deezer drie groote Rivieren een verruklyk gezicht veroorzaakt.

Ik zeg groote Rivieren, om dat dezelven te samen uitmaaken die geene, langs welke onze Volkplanting gesticht is, zodaanig dat men niet kan verzekeren welke de voornaamste is, en of de Masserouny in de Essequebo, dan wel de Essequebo in de Masserouny stroomt.

De Masserouny loopt van het Zuidwesten naar het Noordoosten, byna in een rechte lyn, uit het Meir van Parima, waar van wy breeder zullen spreeken: en heeft in den Mond daar zy zich in de Essequebo stort, verscheide Eilanden, als het *Dronkemans* Eiland, beoosten het Fort Kyk overal; het *Schapen* Eiland en meer andere, liggende op sommige eenige Plantagiën.

Zekere Raad onzer Volkplanting van Essequebo, genaamd *Pypersberg*, heeft, in den Jaare 1746, deeze Rivier zeer hoog opgevaaren, en op den zevenden dag zyner reize had hy, tusschen zeer hooge Bergen, in een Vlakte, gezien een zeer hooge Piramide van gehouwen Steen, op het oog volmaakt vierkant eindigende in een punt; hy was begeerig zich derwaards te begeeven, om denzelven nader te bezien, maar geene zyner Indiaanen wilde met hem gaan, voorgeevende dat het een Wooning was van den Jawahou (zo als zy den Duivel noemen), waarom hy, uit vreeze van door hen verlaaten te worden, zulks alleen niet durfde onderneemen[(a)]: Mogelyk is dit nog een Overblyfsel der voorige Inwooners van Guiana, die, zo als men uit dit Gedenkstuk kan oordeelen, meerder beschaafd moeten geweest zyn dan de tegenwoordige.

De derde Rivier is de Cajoune, zynde de Westelykste van de drie; als men dezelve inkomt vaart men eenige Mylen Westelyk ten Noorden; naderhand keert zy zich schielyk in een rechte lyn naar het Zuidwesten,

(a) Uit echte Berichten.

houdende, zonder verandering, deeze loop. In dezelve wateren veele Kreeken uit, en liggen verscheide Eilanden, onder anderen groot en klein *Batavia*, waar op zich, zo als wy nader zullen verhaalen, de Compagnies Creoolen hebben nedergezet. Hooger op stort zich in dezelve de Kreek *Mejou*, daar de Spanjaarden een Zending hebben gesticht; en verders vereenigd zy zich met de *Juruary*, mede uit het Zuidwesten komende, welke in het Meir van Parima uitkomt, in het welk etlyke Rivieren die zich met de Oronoque en Amazoone vereenigen, gemeenschap hebben.

Een Indiaan, uitgezonden om de Rivier Cajouny te ontdekken, verhaalde, drie Maanden onderweg geweest te zyn alvoorens te komen aan de groote Rivier, die gemeend wierd Rio Negro te zyn

Om nu over te gaan tot het *Meir van Parima*, (het geen by veele Landbeschryvers en Reizigers geoordeeld werd, even als het Goudryk Dorado, alleenig in de ydele hersenschimmen van Walter Raleigh en der Spanjaarden te vinden te zyn, en aan welkers bestaanlykheid de Heer Bellin, zo wel als ik, getwyffeld heeft) word, volgens zekere Berichten van het Spaansche Hof, overgezonden aan den Heer Danville, Landbeschryver van den Koning van Vrankryk, en echte Berichten uit onze Volkplanting, bevestigd wezenlyk gelegen te zyn tusschen de Rivieren Masserouny en Cajouny, bewesten het Meir van Amacu en beoosten de Rivier de Oronoque, zo als het in de Kaart staat aangetekend. Het word gezegd een zeer groot en diep Meir te zyn, welkers Boorden door talryke Natiën bewoond worden, waar onder sommige zouden zyn welke blank waren en gekleed gongen; zonder dat zy eenige Vreemdelingen by zich willen toelaaten. De Spanjaarden hebben verscheide poogingen ter ontdekking van het zelve aangewend; ja zelfs in den Jaare 1755, volgens verhaal van zeker Indiaansch Opperhoofd, drie Togten achter malkander derwaards gedaan om daar in te dringen: maar wierden, door de goede voorzorgen en sterke tegenstand der Inwooneren, telkens te rug geslaagen en wel zodaanig de laatste reize, dat zy geen lust zouden hebben zulks voor eerst weder te onderneemen: schoon zy vier Gevangenen dier gekleede Natie aan de Oronoque hebben opgebragt; welke de Heer Persik, Raad onzer Colonie, en andere Handelaars toen ter tyd daar zynde, hebben gezien.

Om dezelve reden had onze Gouverneur van Essequebo, in den Jaare 1756, een Uil of Capitein der Panacayes derwaards gezonden, om Verlof te verkrygen van eenige Blanken te zenden; doch vruchteloos: gelyk hy ook ter dier tyd, de Post op Cajoune wel vyftig Mylen hooger op had gelegd; welke in het volgende Jaar, door de Spanjaarden, is afgeloopen, die de daar Posthoudende Blanken gevangelyk medevoerden.

Ik zal my niet uitlaaten omtrent de gedaante en gelegenheid van dit Meir, en de verhaalen daar van, in voorgaande tyden, gedaan; als mede over de Bewooners dier Boorden, en hunne Rykdommen; en of dezelve oorsprongelyk uit het Goudryk Peru zyn, en gelyk zeer waarschynlyk voorkomt, de Overheersching der Spanjaarden ontvlucht: wyl zulks slechts gissingen zyn, waar van wy geen de minste zekerheid hebben bekomen. Echter kunnen wy den Lezer verzekeren dat 'er geen Europeaansche Volkplanting beter gelegen is, om de Binnelanden van Guiana, tusschen Rio Negro en de Zee, te ontdekken, dan die van Essequebo; aangezien de loop dier Rivier, de Vriendschap met de Indiaanen, en de verouderde en onverzoenlyke Haat dier Natiën tegens de Spanjaards: dus ons niets ontbreekt, om nadere kennisse en nuttige ontdekkingen te doen, als werkzaame en kundige Lieden, en behoorlyke aanmoedigingen tot een Werk dat zo voordeelige gevolgen voor ons Vaderland zoude kunnen uitleveren.

Maar om weder te keeren tot de Rivier van Essequebo. Boven in dezelve hebben wy onze uiterste Post, *Arinda* genaamd, op een Eiland naby de Vallen, waar mede dezelve vervuld is; aan de gemelde Post is de Rivier zeer wyd en bezaaid met een oneindig getal Eilanden: vier of vyf en twintig Vallen gepasseerd zynde vindt men, aan den Westkant, de Rivier *Arassarou*, en een Gebergte van dezelve naam, welk Riviertje de Masserouny nadert tot omtrent den afstand van anderhalve Myl. Op deeze hoogte wordt een soort van Loodachtig Metaal gevonden, zo zacht dat men daar in kan snyden: de Boorden deezer Rivier worden hier van de Acquowayen bewoond.

Omtrent twaalf Mylen boven de Post Arinda, aan dezelve zyde, heeft men de Rivier *Sibarouna*, loopende van het Zuidwesten naar het Oosten; byna zestien Mylen opwaards, word aan deeze Rivier een Rots of Myn

van Cristal gevonden; en ongevaar vyf en twintig Mylen hooger een vuurbrakende Berg, welke, in 1749, is ontdekt.

Langs deeze Rivieren en verscheidene Kreeken vindt men veele Indiaansche Dorpen; even boven de Sibarouna één, genaamd *Parahan*.

Omtrent acht Mylen hooger valt de Rivier *Rupunuwiny*, by de onze genoemd *Riponouny*, in de Essequebo. (Zynde dat gedeelte van de laatst-gemelde vervuld met Tappen en Vallen, zeer dicht by elkander, zo dat men van de Riponouny naar beneeden wel negen en dertig telt.) De Riponouny is aanmerkelyk van grootte, wel zeventig Mylen opgevaaren: waarschynlyk ontspruit zy uit de Keten Bergen die men ten Noorden der Rivier der Amazoonen ziet, op omtrent twee Graaden Noorderbreedte. Zy loopt byna vyf en dertig Mylen West-Zuid-West en Oost-Noord-Oost, en wendt zich vervolgens naar het Zuiden; ter plaatse daar zy deeze buiging doet, is, ten Westen, een kleine Rivier, welke in een Meir stroomt, omtrent een half Uur van daar gelegen, ongevaar vier Mylen lang en twee breed: twee Mylen ten Westen van het zelve, is nog een grooter Meir, het *Meir van Amacu* geheeten, negen of tien Mylen lang en vyf of zes breed, rondom met Riet bewassen, in 't midden voorzien van eenige Eilandjes. Aan de Zuidzyde van dit Meir, spruit het Riviertje *Pirara*, dat zich werpt in de *Maho*, by de Indiaanen de *Mauw* genaamd, welke met de *Tacutu* vereenigd, in de *Parima*, by de Portugeezen Rio Blanco of de witte Rivier geheeten, stort, die wederom in Rio Negro of zwarte Rivier invalt: zo dat men uit onze Volkplanting, door de gezegde Rivieren en Meiren, binnenstands tot in de Rivier der Amazoonen kan komen: Dit is beweezen door eenen MANUEL DE SYLVA ROSA, welke, eenige Jaaren geleeden op Essequebo is overleeden; hy was Geheimschryver van den Onderkoning van Brazil, en had het ongeluk iemand, in een tweegevecht, te dooden; hy nam de vlucht en kwam, na een goede halve dag, te Land, gezworven te hebben, met eenige zyner Slaaven van de Amazoone aan een Rivier, daar hy een groote Boom velde en een Cano van maakte, waar mede hy met zyn Volk, zonder voet aan land te zetten, door de Maho in de Rivier Riponouny, en van daar in de Essequebo tot aan onze Bezittingen kwam. Gelyk mede NICOLAAS

HORTSMAN, geboortig van Hildesheim, een Chirurgyn, in den Jaare 1740, met vier vrye Creoolen door den Commandeur Storm van 's Gravezande gezonden wierd ter ontdekking der binnelanden; welke aan de Bezittingen der Portugeezen te Para aanlandde, alwaar hy zich nederzette, en zyne medegegeevene Goederen en Leidslieden aan de Purtugeezen verkocht; schoon deeze vier Creoolen naderhand de Slaaverny ontvlucht en weder in Essequebo zyn te rug gekomen, daar zy verhaalden, dat in de Beschryving van de Reize van Hortsman aan den Heer de la Condamine gegeeven, dien Geleerden veele onwaarheden omtrent zyne Reize waren opgedischt, maar dat hy dezelve weg was opgevaaren die Manuel de Sylva Rosa was afgezakt, en dat hy waarschynlyk zich omtrent dien weg door gemelde Portugees had laaten onderrichten.

Aan de Boorden van de Rivier Essequebo, waar langs men thans omtrent zestig Plantagiën telt: is het Land laag en moerassig, maar eenige Mylen opwaards wordt het hooger en zelfs bergachtig. Men was weleer (en, zo ik vertrouw, niet zonder grond) van gedachte, dat, aldaar, binnenslands voornaamelyk aan de Westzyde, Zilvermynen waren te ontdekken; het welk de Vergadering van Tienen, in den Jaare 1721, deed besluiten, aan een ieder Verlof te geeven op eigene kosten deeze Colonie Landwaards in te gaan, om aldaar Mynen en Mineraalen op te spooren. Maar de Onderneemers wierden in hunne verwachting te leur gesteld, vindende slechts iets dat naar Erts zweemde, doch met de ryke Voortbrengselen van den Westelyken grond van Zuid-America, in het minste geen gelykenisse had. Gelyk zy ook zekeren Bergwerker Hillebrand derwaards hadden gezonden, welke wel veele kosten had veroorzaakt, doch geenszins aan het oogmerk der Bewindhebberen voldaan.

Van de Brandwagt langs de Kust na Demerary vaarende, ontmoet men veertien zo Suiker- als Katoen-Plantagiën; gelyk mede een groote Kreek, *Boerasiri* genaamd, in welker Mond, ten Oosten, een Koffy-Plantagie, en, ten Westen, een Suiker- en Koffy-Plantagie gevonden wordt.

De Rivier Demerary ligt op zes Graaden zes en vyftig Minuuten Noorderbreedte (wordende, door die van Zeeland, mede onder de Volkplanting van Essequebo gerekend, doch door de Hollanders voor een byzon-

dere Colonie), twee Mylen beoosten van de Rivier Essequebo; zynde langs de geheele Kust tusschen beide een Modderbank. Deeze Rivier is omtrent drie vierde Myls breed, en ontlast zich door de eigene Baay in Zee. In haaren Mond vindt men veertien, zestien, achttien en twee en twintig Voeten Water, en drie of vier Mylen hooger, tot vier en twintig Voeten toe.

Zy loopt meest Noord en Zuidelyk ten Oosten, en is nog niet veel bevaaren, dewyl zy eerst is begonnen bebouwd te worden in den Jaare 1746, door eenen Andries Pieterse, woonende in de Colonie van Essequebo, gelyk uit de volgende Acte van den Raad van Policie dier Colonie blykt: luidende,

'Andries Pieterse, Ingezeten deezer Colonie, ter Vergadering vertoond hebbende zeker Extract uit de Notulen gehouden by hun Ed: Groot Achtb: de Heeren Bewindhebberen der Praesidiale Kamer Zeeland, onder de Dagtekening van den 18^{den} October 1745, waar by op het verzoek van gemelde Andries Pieterse, om een Plantagie in de nog onbewoonde Rivier van Demerary aan te leggen. Hun Ed: Groot Achtb: den Commandeur en Raaden alhier qualificeeren, om hem Andries Pieterse, en gevolglyk alle die verder Gronden verzoeken tot het aanleggen eener Suiker Plantagie in de voorz: Rivier van Demerary, te accorderen, hebben wy in overweeging genomen voor het verleenen dier gronden, voor het interest van de Compagnie en onder approbatie van hun Ed: Groot Achtb:, te maaken en te bepaalen de volgende Conditien.

Art. 1.

'Dat de Westindische Compagnie niet zal gehouden weezen in de opgemelde Rivier te bekostigen eenige Sterktes, of Guarnisoenen of Ammunitie, voor dat de Colonie in staat zal weesen zelf die kosten te kunnen draagen.

Art. 2.

'Dat allen die hier reeds gezeeten zyn geweest, hunnen tien jaarigen

Vrydom genooten hebbende, en naar Demerary hunne Plantagiën zullen komen over te brengen, geobligeerd zullen weezen, hunne Hooftgelden prompt op te brengen, zonder eenige exceptie wegens de verplaatsing te kunnen voortbrengen.

Art. 3.

'Dat in deeze nieuwe Colonie de gronden bepaaldelyk overeenkomende met de Intentie en Ordres van hun Ed: Groot Achtb: zullen vergeeven worden, te weeten, die voor reëele Suiker Plantagie vraagt, zal toegestaan worden 2000 Akkers ter lengte van de Rivier in zich begrypende 1200 Roeden, en ter diepte van de overige Roeden, tusschen de Scheiding van ieders Land moet 10 Roeden blyven staan. Die voor een minderen aanleg versoekt, zal genieten 1000 Akkers zynde de helft, en die gronden tot Cacao-Coffy, of Indigo-Plantagiën noodig heeft, zal genieten 500 Akkers, de lengte en diepte geproportioneerd als boven.

Zy ontstaat mede uit het hooge Gebergte, de blaauwe Bergen genaamd, en heeft boven wel zeven of negen zo groote als kleine Vallen. In deeze Rivier wateren een menigte Kreeken uit: ruim twee Mylen opgevaaren, vindt men, ten Westen de *Hoebabboe*-Kreek; omtrent drie Mylen verder, aan den Oostkant, bezuiden het Eiland Borsselen, de *Madewyne*-Kreek; vervolgens, aan de Westzyde, de *Kamoeny*-Kreek, uit welke nog eenige Kreeken spruiten; een weinig verder ten Oosten, de *Hauraroeni*-Kreek, welke zich Zuidoostelyk strekt en mede verscheidene Kreeken uitwerpt. Voorts twee Mylen hooger, aan den Westkant, de *Ouboudiabboe*-Kreek; ruim vier Mylen verder, de *Koelesiraboe*-Kreek, en hooger op nog een menigte Kreeken van mindere en onderscheidene grootte.

Ook vindt men in dezelve vier langwerpige Eilanden, zynde op het eene, Borsselen genaamd, de Wooning van den Commandeur: doch deeze Volkplanting is, om de vruchtbaarheid haarer Gronden, zodaanig aangenoomen, dat men thans in den Jaare 1769, omtrent honderd en dertig zo Suiker- als Koffy-Plantagiën aan dezelve en de daar in stroomende Kree-

ken, telt, zynde van den Zeekant af bebouwd. De beneeden gronden aan weêrszyden deezer Rivier, omtrent vier Mylen ver, zyn by uitstek vruchtbaar, van den Rivierkant af tot diep Landwaards in, doch hooger op bestaan de Voorlanden uit witte harde Klei, welke zeer goed zyn tot Weilanden, en achter dezelven heeft men zeer goede Veen- of Manicole gronden, die de bovengemelden in vruchtbaarheid evenaaren, maar door hunne zwaare Klei, en afgelegenheid der Rivier moeilyk te bewerken zyn.

In dezelfde Baay, wateren, Zuidoostelyk, nog uit de Kreeken *Jahouka* en *Maheyka*; en omtrent acht Mylen van Demerary, de *Maycouni*, op welke die van Essequebo een Post hebben liggen. Drie Mylen Zuid-Zuid-Oostelyker stevenende ontmoet men de Kreek *Maybacca*, en nog drie Mylen verder, de Kreek *Abary* welke de Grensscheiding tusschen de Berbice maakt.

Deeze Bezittingen worden, als gezegd is, bewoond door de Natiën der Arowakken en Warouwen, waar meede wy in vrede en groote vriendschap leeven. Zy komen dagelyks by de onzen, terwyl wy met hen grooten Handel in Cano's en Hamakken dryven, en veele diensten voor geringe Vereeringen van hen ontvangen. Doch de Caraïben, gelyk ook de Acquowayen welke nog hooger in Essequebo en Demerary woonen, zyn ongenegen voor de Blanken te werken, alzo zy zich alleenlyk met den Oorlog ophouden: deeze Natiën zyn vrye Volken, en mogen tot geen Slaaven verkocht worden.

Ik heb reeds gesprooken van het ongeluk dat de Colonien Essequebo en Poumeron, door de Engelschen en Franschen hebben ondergaan gehad. Thans zal ik den Lezer mededeelen de verdere weinige Lotgevallen, die ik zo van deeze Volkplantingen als van Demerary, heb kunnen opspeuren.

Omtrent den Jaare 1709, kwamen twee Fransche Kapers-Barken de Rivier van Essequebo opzeilen, welke ten eersten eenig Volk aan Land zetteden, voorneemens zynde, zich van deeze Colonie meester te maaken, of voor het minste, dezelve te plunderen, gelyk zy ook eenige Plantagiën verbrandden, maar niet in staat waren het Fort te bemagtigen. De Commandeur gelastten voort de Capiteinen of Uilen der Indiaanen met hunne onderhoorige Manschap ter bescherming der Volkplanting aan te rukken; ook

kwamen deeze in grooten getale op, en hielpen de Franschen verjaagen; op wie zy te meer verbitterd waren, wyl deeze by hunne Landing twee Indiaansche Dorpen hadden in de assche gelegd: hunne stoutheid ging zo verre, dat zy de Franschen Vlag van een Plantagie afhaalden daar een Commando lag, het welk bezig was zich niet Koebeesten te vergasten; wanneer eenige Soldaaten uitrukten; om hen te vervolgen, trokken zy in een Bosch, van waar zy hunne vervolgers, zonder gezien te worden, zodaanig beschooten dat dezelve blyde waren weder by hunne medemakkers te komen, terwyl de Indiaanen de Vlag, ten Zegenteken, aan het Fort bragten. Voor hunne gedaane diensten, wierden zy met verscheidene Waaren beschonken; waarom zy ook, toen de Franschen ten tweedemaalen deeze Onderneeming wilden hervatten, terstond weder in de Wapenen kwamen, en de Landing beletten.

Schoon de Slaaven hier beter dan in de andere Volkplantingen behandelt worden, hoort men evenwel somtyds van Wegloopers of Moordenaars: waar van wy eenige voorbeelden zullen bybrengen. Omtrent den Jaare 1731 of 1732, beslooten de Compagnies Slaaven op de Plantagie Poelwyk, terwyl de Directeur Laman des Zondags na de Kerk was gegaan; om zeker verschil over Tabak, dat zy met den Kuiper gehad hadden, zich te wreeken en de Plantagie af te loopen; het welk zy in het werk stelden, vermoordende vier Blanke Bedienden met een ongehoorde wreedheid, met de Hoofden speelende en kaatsende. Een getrouwe Huisjongen van den Directeur ontvluchte het en zich te Water begeevende, zwom de Vallen af wel een Uur ver, en verstak zich in het Bosch zyn Meester afwachtende om hem te waarschouwen. Zo ras de Directeur hier van bericht kreeg voer hy terstond na het Fort, en gaf den Commandeur kennisse van het gebeurde; welke hem eenige Soldaaten tot bystand mede gaf. Aan de Plantagie gekomen bevond hy de zaak zo gelegen als hem gezegd was: hy nam de Belhamels ten getale van vyf gevangen, welke van hun misdaad overtuigt loon naar werk verkreegen. De aanvoerder wierd met Kettingen om Armen en Beenen aan een Paal vastgemaakt en met klein Vuur verbrand; zyne halsterrigheid was zo groot, dat hy, zynde zyn Rug reeds half gebraaden, een Pyp Tabak eischte, die hy uitrookte, en vervolgens zonder het minste teeken van berouw stierf.

In den Jaare 1738, gebeurde een geval het welk zeer kwaade gevolgen voor de Colonie, en nog erger voorbeelden voor de Negers konde uitleveren; veertig Creoolen-Slaaven van de Compagnie liepen weg en begaven zich boven naar de Rivier Cajoune, daar zy zich op zeker Eiland (het geen daar van de naam van *'t Creoolen Eiland* heeft behouden) tusschen de Tappen van gemelde Rivier neêrsloegen, eenige Kostgronden aanlagen, en zich, op hunne wyze, versterkten: ja hunne stoutheid ging zo verre, dat zy door eenige Indiaanen, aan den Gouverneur lieten zeggen, dat, zo hy hen weder wilde hebben, hy met al zyn Manschap ja met heel Holland, hen slechts zoude komen afhaalen; dat zy hem zouden afwachten en hem niet vreesden. De Commandeur kennende de sterke gelegenheid van dit Eiland en de moeilykheid om hen daar aan te tasten en te overmeesteren, besloot eenen Pieter Tollenaar, zynde een Mulat, ongewapend derwaards te zenden, met last om hen op een zachte wyze te overreeden, en met hen een Vredes Verdrag te sluiten; om de Colonie niet aan hunne Strooperyen bloot te stellen: vreezende dat zy in magt zouden toeneemen en meerder andere Slaaven aan hunnen snoer krygen. Tollenaar slaagde wel in zynen last, en maakte met hen een Verdrag, waar by zy en hun nageslacht voor vrye Lieden verklaart werden; echter met dat beding, dat zy Maand om Maand, naamelyk een Maand voor de Compagnie zouden werken, en de volgende Maand voor hen zelve vry zyn. Zy hebben zich daar een jaar of vyftien opgehouden, altoos trouwende met vrye Indianinnen, op dat hunne Kinderen niet weder in Slaverny zouden vervallen maar hunne vryheid behouden; schoon hun getal thans merkelyk vermindert is. Dit heeft een zeer kwaad voorbeeld voor de overige Slaaven uitgeleverd: waar door men kan zien de noodzaaklykheid, om in diergelyke Plaatsen, eenige kleine Sterktes en Posten boven in de Rivieren aan te leggen ter verhoeding en beteugeling der Wegloopers.

Het geviel dat, in den Jaare 1744, een Engelschman met zyn Vrouw, uit de Barbados, twee Slaaven mede brengende, zich op de Rivier Essequebo kwam nederzetten; de man in het Bosch zynde, en niet vergenoegd over het werk zyner twee Negers, dreigde, dat indien zy geen beter voortgang maakten, hy hen zoude verkoopen: waarop de eene Neger hem aan-

greep, en de andere toeschietende hem met een Byl het Hoofd insloeg en vervolgens jammerlyk vermoordde. Deeze Negers kwamen eerst tegens den avond, in plaatse van des middags, gelyk zy gewoon waren, te huis: De Vrouw vroeg hen waar hun Meester was: waar op zy antwoordden zulks niet te weeten, wyl hy met zyn Geweer het Bosch was ingegaan, om Papegaaijen te schieten. Te vergeefsch ging men den Man overal zoeken: het geen de Ongerustheid van de Vrouw vermeerderden, te meer daar een Huisjongen opmerkte en zyn Meesteres waarschuuwde, dat iets ergs vermoedde wyl het Gezicht van den eenen Slaaf zeer verwilderd stond: Deeze Schelmen veinsden mede zeer verleegen te zyn, en booden aan, ter geruststelling van haar Meesteresse, in huis te blyven slaapen; het welk zy afsloeg: doch ziende een Indiaan van een naast bygelegene Plantagie in zyn Cano, die daar voorby schepte, riep denzelven toe of hy zynen Meester wilde verzoeken om by haar te komen, wyl zy haar Man vermiste. Waarop dezelve, met nog twee Heeren en eenig Volk verzeld; daar 's avonds om elf Uuren aankwam; de zaak verstaan hebbende liet hy door het Bosch op een Hoorn blaazen, en den vermisten Meester te vergeefsch opzoeken; denzelven niet vindende namen zy de twee Negers gevangen, en slooten hen in de boeyens. Des anderen daags weder zoekende zeide een Indiaan, *de Meester moet hier ergens vermoord zyn; want zo dikwyls ik op zekere hoogte van het Pad kom, gaat my een grilling over het Lyf*. Men begon omtrent deeze plaats te graaven, en vond het vermoorde Lyk onder de Vullis en Bladeren verborgen: één der Negers zulks verneemende bekende zyn euveldaad, daar by voegende, *Juffrouw uw God heeft U bewaard, want wy zouden U eveneens gehandeld hebben enz*: Het Lyk werd eerlyk begraven en de Moorders wierden naar het Fort gezonden, daar zy loon naar werk ontvingen, de eene werd gevonnisd om zevenmaal met gloeijende Tangen in het Lichaam geneepen en vervolgens levendig verbrand te worden; het welk, door een opkomenden Regen, zeer langsaam toeging en wel anderhalf Uur duurde; hy toonde geen berouw noch tekens van pyn, zeggende, reeds half verbrand, tegens zyne Meesteres: *Juffrouw moest gy my in dit Land brengen om zodaanig gehandelt te worden*. De andere werd gewurgd en verbrand. Men ver-

nam naderhand, dat deeze twee Negers, in Barbados, over andere misdaaden, van de Galg, naar de wyze der Engelschen, die zulks toelaaten; waren vrygekocht: waarom in latere tyden een besluit wierd genomen geene Slaaven van de Engelsche Volkplantingen, op deeze Rivier toe te laaten, ten zy voorzien met eene Verklaaring van den Gouverneur dier Plaatsen, dat zy om geen Lyfstraflyke misdaaden in handen van het Gerecht waren geweest.

In 1764, werdt, voor de eerstemaal in deeze Eeuw, aan een Blanken, halsrecht gedaan, het welk een ongelukkig voorval was; deeze Man, genaamd Philippe le Croix, van Barbados gekomen, begaf zich tot het zwerven, om met de Indiaanen te handelen, waartoe hy een verdrag met een Bootsman van een daar liggend Schip had gemaakt, om samen te gaan; doch eenige twist ontstaan zynde, neemt de Bootsman een Snaphaan by den tromp, om den eerstgemelden te slaan, maar tegens een styl van de Canologie raakende vliegt de kolf daar af, welke de andere opvatte om den Bootsman van zich af te weeren, doch deeze, in den donker, te sterk op hem aandringende, raakte met een stuk van den koperen beugel die over den trekker loopt gekwetst, het geen hy kort daar aan bestierf; de Doodslager bekende aanstonds, dat hy den Manslag had begaan, en Menschen bloed vergooten hebbende, zyn Bloed weder moest vergooten worden, schoon hy wel gelegenheid had om te ontvluchten het welk hy echter niet begeerde te doen. Waarop de Raad hem verwees, om geharquebuseerd te worden: het welk, met groote deernis van alle de Colonisten, wierd volvoerd, waarna het Lyk eerlyk ter aarde werd besteld.

Ten tyde van den opstand der Slaaven in Rio de Berbicesloegen eenige Negers, op de Plantagie van den Heer Berningham, boven in de Rivier Demerary, aan het muiten: de Gouverneur van Essequebo gaf zo van de gevaarlyke omstandigheid der naastgelegene als van deeze Colonie, kennisse aan die van Barbados, (den Engelsehen toebehoorende) welke ten eerste ter hunner hulpe derwaards afzonden het Engelsch Oorlogscheepje the Nancy, gecommandeerd by den Lieutenant Thomas Touwers, voerende zestien Stukken, veertig Soldaaten en tachtig Matroosen. Vervolgens kwaamen daar nog twee Kapers, zynde Barkentyns, naamelyk the Provi-

dence, gevoert by Capitein Smit; en the Endeavour, onder Capitein John Sutton, welke ten kosten van den Heer Gedney Clarke, Senior, een voornaam Ingezeeten van Barbados, en verscheidene Plantagiën in Demerary hebbende, waren uitgerust: (Echter heeft hy naderhand acht duizend Ponden Sterlings daar voor in rekening gebragt: waar voor de Colonisten door Gouverneur en Radden, met twee Guldens per Hoofd belast zyn, schoon zy daar tegen protesteeren) terwyl de Admiraal Rodney aan den voornoemden Clarke, tot bescherming zyner voorsz. Plantagiën in Demerary, zestig Zee-Soldaaten had geleend. Doch deeze Opstand was van gering belang; en verwekt door zes of zeven Slaaven van gezegde Plantagie, die weggeloopen zynde zich in een klein verlaaten Huis van den Heer Berningham ophielden; en die gevangen en naar het Fort gebragt, weder aan hunnen Meester zyn te rug gezonden, zonder dat over hen eenige Capitale Justitie is geschied, behalve dat drie van hen, strengelyk gezweept, en uit de Colonie gebannen werden: waar meede alles in rust raakte: en de Burgery werd, die, aan de Kreek Mablissa, zynde de toegang naar de Berbice, de wacht, gehouden had, tegens een Overval van de Berbiciaansche Negers, den 14^{den} April 1763, weder naar huis gezonden. Ook zyn deeze Scheepjes, kort naderhand, weder naar Barbados vertrokken. De Gouverneur, om voorts een waakend oog te houden, nam drie Barken in dienst, welke de Rivier van Demerary op en neder voeren en patrouilleerden.

Groot was de Ontsteltenis, waarin de Colonie van Essequebo gebragt werd door herhaalde Aardbeevingen, in October des Jaars 1766. Den 21sten, 's morgens te half vyf Uuren, had men 'er eene sterke Schudding, die ten minsten vyf Minuuten aanhield, met zo veel kracht, dat men vreesde dat Huizen en Boomen zoude neder gevallen hebben; gelyk ook hier en daar Vakken van de Muuren instortte: de Schellen, door de sterke beweeging, ringden, zonder ophouden, dien gantsche tyd van vyf Minuuten; alles wat los stond raakte om ver, zelfs de Pullen die op Zolders en Pakhuizen stonden niet uitgezonderd; het Porcelein en andere breekbaare Benoodigdheden werden neder gesmeeten en verbryzeld; ook de Snaphaanen welke aan hunne Beugels hongen, vielen neder, waar door

eenige van dezelven schade leeden. Vervolgens heeft men 'er dagelyks, doch meest by nacht, Schokkingen gevoeld, waar onder eenige niet minder hevig dan de eersten waren, hoewel niet zo lang van duur, inzonderheid die op den 24sten en 27sten, waar door de Inwooners in geduurige ongerustheid gehouden werden, ja sommmige van hen dikwyls verpligt waren geweest uit hunne Wooningen te vluchten. De eerste en laatste Schudding was voorgegaan van een sterk onderaardsch gedruis; doch was door dezelve meer schrik dan schade veroorzaakt. Sedert had men 'er nog eenige ligte Schuddingen waargenoomen.

In den Jaare 1768. kwam een Neger, *Tampoco* genaamd, die tien Jaaren te vooren gegeesseld en ten eeuwigen dage in de Ketting veroordeeld was, dog naderhand ontslagen, den Gouverneur berichten, dat hy by de Rivier Riepenouny een Dorp van Weggelopene Negers had ontdekt, waarvan een Berbiceaansche Neger, Pieter genaamd, het Opperhoofd was: waarop de Gouverneur hem eenige Indiaanen mede gaf om dit Dorp te vernielen. Wedergekeerd zynde, verhaalde hy, het Dorp verbrand, gemelde Pieter doorschoten, en de overige Negers verslagen te hebben, ten teken zyner Overwinning hunne handen gebarbecot, of gedroogd, medebrengende: doch kort hierna kwam deeze Pieter en eenige Arowakken hun beklag aan den Gouverneur doen, dat dit Dorp door Indiaanen was bewoond geweest, en deeze benevens de Vrouwen en Kinderen van Pieter door de Caraïben vermoord waren. De Gouverneur liet Tampoco in hegtenis neemen, welke op den zelfden dag, dat de Gouverneur van Demerary weder op het Fort Zeelandia kwam, zich zelven verhong, waarna zyn Romp aan de Beenen werd opgehangen.

In April 1769, kwamen twee Franciscaaner Paters met tien Spanjaarden, of Mulatten, aan de Post van Marokke om eenige weggeloopene Indiaanen, onder hunne Zending behoorende, op te zoeken. Zy vervoegden zich by den Posthouder, Neelis genaamd, zeggende hier toe last van den Gouverneur van Guiana te hebben, gelyk zy hem ook een Afschrift van hunne Commissie gaven, om het zelve aan onzen Gouverneur ter hand te stellen, en betaalde hem voor de waarde van 't geene zy benoodigd hadden. Verder voortrekkende en hun onderzoek vervolgende, verburg de Posthouder, bevreest zynde, zyn Goed en Slaaven in 't Bosch.

Maar de Paters weder te rug komende, bestraften hem over zyn mistrouwen, en zeiden, dat zy alles zouden mede neemen wat zy in 't Bosch vonden, gelyk zy ook twee Indiaansche Slaavinnen mede voerden. Op hun te rug reize ontmoetten zy een Soldaat, welke twee weggeloopene Negers vervolgd, en op 't Spaansche Grondgebied, gevangen genomen had, die de Paters, als op hun Gebied gekreegen, met zich namen, laatende den Soldaat zynen weg gaan.

De Luchtstreek van Essequebo en Demerary, is veel gemaatigder dan van de overige Nederlandsche Volkplantingen, dewyl van den Zeekant af langs de Rivier, de meeste Bosschen geveld, de Gronden bebouwd, en tot Plantagiën aangelegd zyn: waar door de Zeewinden vryer waaijen, en de Hitte merkelyk wordt verkoelt.

Op de Rivier van Essequebo waaren voorheen twee Kerken: de eene Kerk was gelegen op Ampe, drie Uuren van het Fort Zelandia, en gesticht op kosten van de Ingezetenen; doch men is nu doende dezelve te verplaatsen, aan het zelve Fort Zelandia, dewyl daar omtrent het grootste gedeelte der Gemeente zich heeft nedergezet. En de andere was genaamd de Compagnies Kerk, op het groot Vlaggen Eiland, aan het voornoemde Fort; wanneer de Dienst, in dezelve Kerken, beurtelings wierd waargenoomen; doch, door de verplaatzing van de eerst genoemde, wordt in de laatste alleen dienst gedaan. Men heeft 'er maar een Predikant, wiens halve Wedde, door de Westindische Compagnie, en de andere helft, door de Ingezetenen, aan die Rivier, betaald wordt.

In Demerary, is geen Fort maar een Brandwagt, aan den Mond der Rivier, zynde een slecht Huisje daar één Onderofficier met zes Gemeenen in ligt, voorzien met vier Draaibassen, om Seinschooten mede te doen en de Schepen te begroeten.

De Godsdienst word aldaar waargenoomen door één Predikant dan op de eene dan op de andere Plantagie wordende by de Compagnie de helft van zyn Wedde en de wederhelft by de Ingezetenen dier Rivier, betaald.

Deeze Colonien worden dan bestierd, onder den algemeenen naam van Essequebo, door de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland, welke

den Directeur Generaal in der tyd benoemt, die, benevens een Raad van Politie, en den Raad van Crimineele en Civile Justitie, de Regeering in Essequebo uitmaaken.

De Raad van Politie bestaaat uit den Gouverneur, Commandeur van Demerary, Commandant van Essequebo, en Directeuren van de Compagnies Plantagiën, benevens een Secretaris; en vergadert gewoonlyk viermaalen 's Jaars, den eersten Zondag na den middag in January, en zo van drie tot drie Maanden, om te hooren de Rapporten van de Compagnies belangen en ter begeevinge van Landeryen.

De Raad van Crimineele en Civile Justitie bestaat insgelyks uit den Gouverneur, Commandeur van Demerary, Commandant van Essequebo, en vier der aanzienlyksten Burgeren te weeten, twee van Essequebo en twee van Demerary, nevens een Secretaris; voor denwelken, alle Ingezetenen te recht moeten staan. Deeze Raad zit over Crimineele en Civile Saaken, om de drie Maanden eens, gewoonlyk den eersten Maandag in January, April, July en October.

Ook is 'er een Vergadering van Kiesheeren, welke, door den Raad van Justitie, worden verkooren doorgaands uit Officieren van de Burgery te Essequebo en Demerary. In geval een of meer Raaden bedanken of komen te sterven, word deeze Vergadering, door den Gouverneur, aangeschreeven een Nominatie te maaken van een dubbel getal der gegoedste Persoonen in voornoemde Colonien; waar uit de Raad van Justitie de verkiezing doet, tot vervulling der opengevallene plaatse.

De Commissarissen van de Weeskamer bestaan uit een Raad van Justitie als President, en de verdere uit de Burgery, benevens een Griffier; welke Commissarissen om de drie Jaaren veranderen.

In Demerary is mede een Rechtbank, bestaande uit den Commandeur aldaar, en Officieren der Burgery; hebbende zyne Zitting een Maand vroeger dan de Regeering van Essequebo. Alle Burgerlyke verschillen over kleine Saaken worden, door deeze, Vergadering, overwoogen en gevonnist; maar van deeze Vonnissen kan men appelleeren aan den Raad van Essequebo, mids het gewysde te boven gaande de Somma van honderd en vyftig Guldens.

Voorts voegen wy hier nevens een Lyst der Commandeurs van Essequebo en onderhoorige Rivieren.

In den Jaare 1674, was Hendrik Rol, by 't eindigen der oude Westindische Compagnie, Commandeur, en wierd, door de nieuwe Compagnie, in 1675, gecontinueerd: hy overleed 31 Maart 1676.

Jacob Hars, ad interim.

Mr. Abraham Beekman, aangesteld 25 July 1678, welke zyn ontslag kreeg.

Den 2^{den} November 1690, opgevolgd door Samuel Beekman, die overleed 10 December 1707.

Pieter van der Heyden Resen, ad interim benoemd, 4 October 1610, en bedankt 24 July 1719.

Laurens de Heere, ad interim, wezenlyk aangesteld 12 December 1719, welke overleed in 1729.

Den 12^{den} October van dat zelve Jaar, Harmanus Gelskerke, aangesteld, die overleed 16 July 1742.

Mr. Laurens Storm van 's Gravenzande, aangesteld 13 April 1743, krygt den titul van Directeur Generaal in 1751.

Drie en twintigste hoofdstuk.
Beschryving van de Volkplanting van Berbice, met de aanhoorige Landen.

De Colonie die het naast aan Demerary is grenzende, is genaamd de *Berbice* of gemeenlyk, by verbastering, de *Berbiesjes*. Haare Grenspaalen zyn, ten Noordwesten, aan de Kreek Abary of Waybari, welke omtrent drie Mylen van de Rivier de Berbice afligt, alwaar een Post van deeze Colonie is gesteld, en; zo als verhaalt is, dezelve van Demerary scheidt, volgens zeker Verdrag gemaakt, in 't Jaar 1672, tusschen, den Commandeur van Essequebo en den Secretaris van de Berbice, den Heer Adriaan van Berkel, als daar toe gemagtigd[(a)]; waar by bedongen werdt dat die van Berbice, een Post van vyftien of zestien Man, die zy, in het Indiaansche Dorp *Naby*, omtrent drie Uuren van Demerary, ter inruiling van Orliaan en andere Waaren van de Indiaanen, hadden geplaatst, zouden te rug trekken, en de Westzyde van die Kreek, aan die van Essequebo overlaaten. En, ten Oosten, aan de Volkplantinge van Suriname, van welke het, door zekere Scheidpaal, aan den Westkant van het breede Water, tusschen de Rivieren Berbice en Corentin, is beperkt; zynde deeze Grensscheiding gemaakt door den Heer van Peere, Eigenaar deezer Colonie, en den Heer Cornelis Aarssens van Sommelsdyk, Gouverneur en, voor een derde gedeelte, Eigenaar van Suriname[(b)]: schoon die van Berbice, in den Jaare 1692, voorgaaven, dat de Limiete hunner Colonie strekte bewesten de Rivier Corentin. 't Is rondom het voorn: breede Water (dat eigenlyk een ondergeloopene Savaan is, twee of drie Voeten diep, en welkers Boorden met wit Zand bedekt zyn), daar

(a) Berkel, Reize na Berbice, pag. 30.
(b) Volgens echte Berichten uit Suriname.

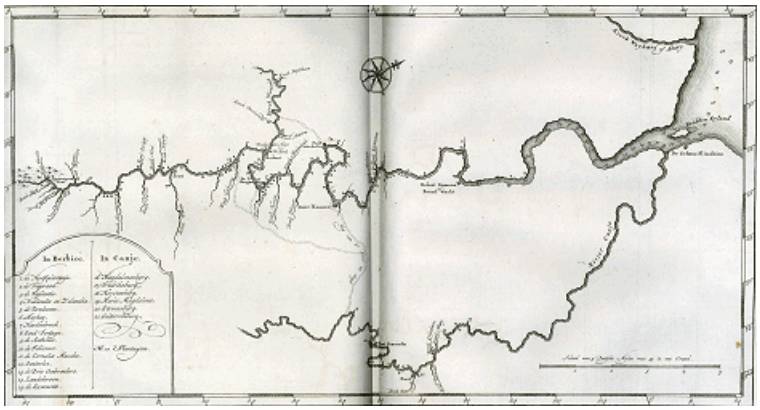

CAART VAN BERBICE EN CANJE.

het Indiaansche Dorp van denzelfden naam is, alwaar die van Suriname een Postlegger houden, welke de gedachte Grenspaal had weggenoomen, beweerende, dat de Boorden van dit Water, onder Suriname behoorden; om dus den vryen handel en Visschery aan dit Meir, dat zeer Vischryk is, aan zich te behouden: doch welke daar toen weder gesteld is. Voorts grenst zy, ten Zuiden, aan de Vaste Kust, ons nog voor het grootste gedeelte onbekend; gelyk wy in de beschryving van Guiana, hebben aangetoond.

Dus is haare uitgestrektheid, langs den Oceaan, van de Post van de Kreek Abary (aan welkers Oostkant men een Bosch vindt, van omtrent een Myl in den Omtrek meestendeels bewassen met Arcousiry- en Hayawa-Boomen, uit welke de Indiaanen veel Balsem vergaderen), tot aan de Scheidpaal tusschen Berbice en Corentin, ongevaar tien Mylen; en binnenslands tot het hooge Gebergte de Cordellieros, gemeenlyk het Blaauw Gebergte genaamd, omtrent negentig Mylen ver: schoon het, tot nog toe, niet meerder dan zes en dertig Mylen, van de Zee, langs de Rivier de Berbice; en twee en twintig Mylen langs de Rivier Canje, bebouwd is.

Rio de Berbice is een Rivier, naar welke de Volkplanting haaren naam voert: gelyk de meeste Volkplantingen, in America, hunnen naam ontleenen van de voornaamste Rivieren, waar langs dezelven strekkende zyn. Haar Mond, gelegen op zes Graaden vyftien Minuuten Noorder Breedte, is byna een half Myl wyd; in 't midden ligt een laag en moerassig Eilandje met Kreupelhout bewassen, dat om de menigte Krabben, die daar gevangen worden, het Krabben-Eiland geheeten wordt, zynde een vierde Myls lang en de helft zo breed, omringd met een Zandbank en Slykgrond, voornaamelyk aan de Westzyde, welke belet, nader dan op een Snaphaanschoot van het zelve, te ankeren; ook ligt 'er, ten Noorden, nog een Zandbank, die zich omtrent een half Myl uitstrekt. Dit Eiland maakt dus twee Ingangen, ieder twee honderd en vyftig Roeden wyd, moetende de Schepen aan de Oostzyde van de Rivier, tusschen de Vaste Kust, inzeilen, als zynde het gewoonlyk Vaarwater. Het Westergat wierd wegens de ondiepte, onbevaarbaar geoordeeld: nogthans is, in 't Jaar 1759, het Schip Ouderkerk, dat met Slaaven van Guinea kwam, en wat te Weste-

lyk vervallen was, daar door binnen gekomen; zo als ook de Heer Colonel de Salve ten tyde der opstand, het Stafschip, door dat Kanaal, de Rivier liet opkomen; gelyk wy op zyn plaats breeder zullen verhaalen. Als mem de Rivier ten Zuiden van zich heeft, loopt men daar recht op aan; tot aan den Mond van Canje is de Rivier van veertien tot negentien Voeten diep, en nog een Myl hooger op maar negentien tot twaalf Voeten, zo dat zy wel drie Mylen zeer ondiep blyft, en uit hoofde van de Modderbanken die 'er in zyn, met zwaare Schepen niet te bevaaren is; doch hooger op wordt zy naauwer en dieper, van vyftien tot zestig en acht en dertig tot veertig Voeten. De Eb en Vloed verschillen binnen den Mond van de Rivier bykans negen Voeten; en by hoog ty loopt het byliggende Land onder, wanneer men rondom de Post St. Andries wel met een Corjaar zoude kunnen vaaren, en de gantsche Savaane (die achter deeze Schans ligt, en reeds, langs de Kust, uit Zee kan gezien worden, en in welke veel Wildt- en Water-Gevogelte zich ophoudt) onder ligt.

Recht tegen over het Krabben-Eiland ligt, op de Vaste Kust, omtrent honderd Roeden van den Mond der Riviere, ten Oosten, een ronde Schans van gebakken Steen, genaamd *St. Andries*, naar deszelfs Stichter, Johan Andries Lossener (toen ter tyd Gouverneur): byna twee honderd Voeten groot, beplant met twaalf Stukken Kanon, en, aan den Waterkant, bezet met Stormpaalen van vier Voeten hoog, en omringd door een Gragt; alwaar, in 't Jaar 1746, vyf en twintig Man, onder een Lieutenant en verdere Onder-Officieren, in bezetting lagen: doch vermids, van tyd tot tyd, eenige van hen deserteerden naar de Rivier Oronoque, is dezelve geslecht en alleen een Steenen Huis overgebleeven, 't welk tot een gemeene Post gemaakt werd daar één Sergeant met vyf of zes Man, Invalides, als Leggers wierden geplaast met één stuk Kanon, om van de aannadering der Schepen aan het Fort kennisse te geeven. Doch ten tyde der Opstand, is deeze Bezetting naderhand vermeerderd, bestaande uit een Onder-Officier met een Tamboer en zestien Gemeenen, ter verhindering der Desertie.

De Rivier omtrent een half Myl opgevaaren zynde vindt men, ten Zuidoosten, Landwaards in, een Kreek of kleine Rivier, *Canje* genaamd, die by haaren Mond byna tachtig Roeden breed is, doch hooger op naau-

DE SCHANS ST. ANDRIES, te zien van het Krabben Eyland Oostzyde.

REDOUT SAMSON of BRANDWAGT.

wer en doorgaands diep: langs dezelve zyn verscheidene Plantagiën aangelegd. Haar strekking is meestal recht Zuidwaards, tot dat zy zich, omtrent zestien Mylen van den Zeekant af, in tweën verdeeld, alwaar de Kreek-*Jcourouwa*, welke Oostwaards loopt en aan het meergenoemde breede Water uitkomt, zich in dezelve stort, en by welke een Post ligt. Ruim een half Myl eer men aan deeze Post komt, heeft men de *Attedenaale*-Kreek, die niet breed en zeer ondiep is, stroomende bezyden de Plantagie *Guitarrenburg*. Over het Eigendom van de Gronden deezer Plantagie en de Postgronden, als mede over het Rechtsgebied, is tusschen deze Colonie en de Societeit van Suriname langen tyd geleeden, eenig Verschil ontstaan, het welk, tot nog toe, onbeslist is gebleeven. Een vierde Myls lager, ten Westen, tegen over de laastgenoemde Kreek, heeft men de *Abany*-Kreek, en niet verre van daar de Kreek *Cricabare*, tusschen welke beiden de Plantagie *Don Carlos* ligt. Dan, aan 't boven eind van Canje in 't opvaaren ter rechter zyde en boven de Plantagie *Bearne*, is een Redoute in de Savaane, welke men, als van weinig dienst zynde, laat vervallen. Hier lag wel eer een Sergeant en acht Man in bezetting.

Van het geweezene Fort tot aan de Rivier van Canje, by de Plantagie Horstenburg, is, door den Gouverneur Lossener, een smal Voetpad aangelegd, dat ruim drie Mylen lang is, en omtrent een half Uur door het Bosch loopt, daar een Brug over een Kreek ligt: eer men aan de Savaane komt, byna een Myl lang, eertyds bezet met Aloës en Ananassen, die het schoonste Gezigt en de aangenaamsten Reuk der Waereld gaven: doch tusschen beide is dezelve verdeeld door verscheidene Kierassen of Moerasjes, vol met Jet Appelboomen; welke Moerassen, in den Zomer droog, maar in het Regengetyde; een Voet of vyf onder Water staan. Vervolgens gaat men een half Uur door een zwaar bewassen Bosch vervult met Banilles, alwaar eenige Boomen zyn omgekapt tot een Pleintje of Rustplaats. Voorts, na weder anderhalf Uur gegaan te hebben, komt men in een Kreupelbosch, en, door de groote Savaanen, tot aan het Bosch van Canje, het welk door de Kreek der Achtergronden van de Plantagiën Lagendaal en Frekenhorst die een quartier Uurs van de Plantagie Horstenburg afliggen, wordt doorsneeden. Ook loopt van het gemelde Fort langs Canje,

benedenwaards, een Weg naar de Rivier Corentin (aan welkers Boorden een Surinaamsche Post is gesteld), welke, na dat men verscheidene Kreeken en de Rivieren Copename en Sarameca overgevaaren is, zich tot aan Paramaribo uitstrekt.

Omtrent zeven Mylen opwaards, aan den Oostkant van de Rivier Berbice, ligt de Redoute Samson, zynde weleer een Aarde Bolwerk of Platteform geweest, welke, voor den Opstand, tot een Brandwagt strekte, om Seinschooten te doen, en tot een Corps de Guarde voor de Soldaaten; doch het welke nu vervallen en geslecht is, en thans bestaat in een Huis van gebakken steen, byna tien Voeten lang en twintig breed, in drieën verdeeld, dienende twee tot Casernen voor de Soldaaten, en een voor de Officiers Kamer voorzien met Schietgaten. By het zelve zyn vyf Stukken Kanon, waar van 'er drie op Affuiten liggen. Hier ligt een Corporaal met vyf Man in Bezetting. Men gaat van de Rivier tot dit Gebouw langs een Trap, op een Stelling van Boerewey-Planken, wel honderd Schreeden lang: tusschen de Post St. Andries en deeze Redoute, vindt men, in de Rivier, twee Banken met Zand en Modder gemengd, de groote en kleine *Marepaan* genaamd, ruim een half Myl lang en met gewoonlyk Ty zeven of acht Voeten diep.

Ruim vier Mylen hooger op, alwaar de Rivier, bykans zestig Roeden breed en veertig Voeten diep is, lag eertyds, aan den Oostkant, het Fort Nassau, toen de Hoofd-Plaats der Colonie, en verblyf van den Gouverneur. Dit Fort, waar van wy een Tekening, aan den Boord van de Rivier beschouwd, geeven: was ongevaar twee honderd Voeten in 't vierkant opgebouwd van Palissaden van Boerewey-Hout, ter hoogte van byna tien Voeten, met vier Strykweeren voorzien; aan de zyde der Rivier met twaalf, en aan de Noordzyde met twee Stukken Kanon beplant. In het zelve was een Steenen Huis, omtrent honderd Voeten lang en vyftig breed, geschikt voor het Gouvernement, waar in de Raadzaal en de Kerk waren geplaatst, verstrekkende het onderste gedeelte voor een Corps de Guarde, en Magazyn: Naast aan, ten Zuiden het Kasteel, was gebouwd de Soldaaten Combuys, de Paardestal, de Kuipery en twee Smederyën. Doch dit Fort (dat, door den tyd, reeds zeer was vervallen, zodaanig dat

t.o. 284

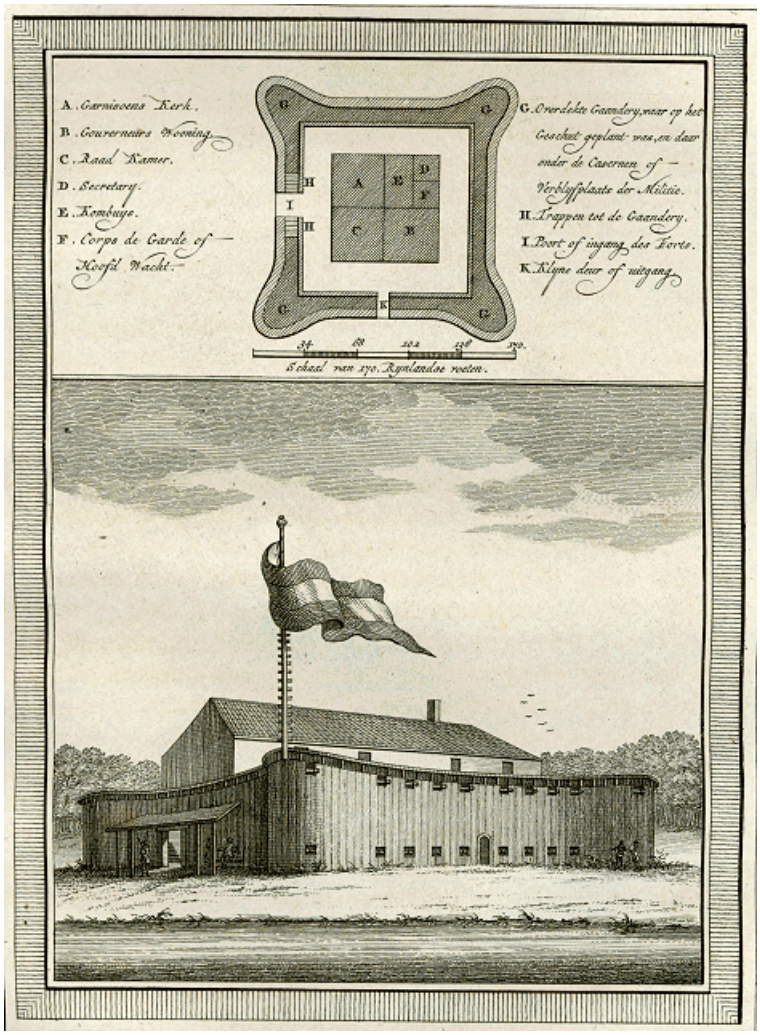
A. Garnisoens Kerk.
B. Gouverneurs Woning.
C. Raad Kamer.
D. Secretary.
E. Kombuys.
F. Corps de Garde of — Hoofd Wacht.
G. Overdekte Gaandery, waar op het Geschut geplant staat, en daar onder de Casernen of — Verblijfplaatste der Militie.
H. Trappen tot de Gaandery.
I. Poort of ingang des Forts.
K. Kleine deur of uitgang.
Schaal van 150. Rijnlandse voeten.

HET FORT NASSAU OP DE COLONIE DE BERBICE.

men zelfs het Geschut, het welk 'er op lag ten tyde van de aankomst van den Gouverneur Hogenheim, niet durfde lossen: En waarom ook reeds, by Directeuren, was beslooten en aangeschreeven om in de plaats daar van een ander te bouwen, volgens het Plan daar toe uit de Colonie herwaards gezonden) heeft men by gelegenheid van den Opstand der Negeren, in brand gestoken.

Omtrent een Kanonschoot boven het gedachte Fort, was aangelegd het Vlek Nieuw Amsterdam, bestaande in byna twintig verspreide Huizen zonder eenige Order geplaatst; waar onder uitmuntte de Luthersche Kerk, een Gebouw van zestig Voeten lang en veertig breed, van Steen opgehaald; en het Huis van den Predikant van die Gezindheid; benevens nog acht Steenen Huizen, waar tegen over, aan de andere zyde der Rivier, de Negery der Colonie Slaaven stondt. Deeze Gebouwen zyn diestyds, door de Negers, ook verbrand, uitgezonderd de genoemde Kerk en Predikants Huis, die zy verschoonden (gelyk wy, in de beschryving van den Opstand, omstandiger zullen verhaalen). Behalve dit Huis, dat sedert voor het Gouvernement verstrekte: de Secretary, een Pakhuis, het Kruidtmagazyn, en een Huis toebehoorende den Heer Gouverneur Heiliger; die allen van Steen zyn, bestaan de overige Wooningen uit Houten Huizen met Leem bestreeken en Bladen gedekt. Men heeft ook, aan den Westwal, in het opvaaren, aan den Scheidpaal van de Plantagie Juliana, opgeworpen een Sterreschansje zynde aangelegd op Order van den zelven Heer Heiliger, en genaamd *Hoognodig*; alwaar een Onder-Officier met tien of twaalf Man in Bezetting ligt.

Omtrent nog tien Mylen hooger op, ten Noordwesten van de Rivier, in welke zich alvoorens verscheidene kleine en onbevaarbaare Kreeken ontlasten (waar van de Kreek *Kimbia*, loopende langs de Plantagie Mon Repos, door de Plantagiën Roosenburg en Zelandia heen, wel de voornaamste is), vindt men de Kreek *Wironje*, ongevaar dertig Roeden wyd tot aan de Colonie Plantagie Cornelia Jacoba, maar van daar niet wyder dan twintig Roeden (kunnende met Cano's en andere ligte Vaartuigen bevaaren worden); haaren loop eindigt achter by de Plantagie Queekhoven, waar langs en tusschen de Plantagie Watervliet, de *Kipilans*-Kreek zich

in dezelve stort. Aan den Mond van Wironje is de Gereformeerde Kerk (eertyds gestaan hebbende in de Matara-Kreek), gebouwd van Steen met een Houten Gewelf, tusschen de tachtig en negentig Voeten lang en byna dertig Voeten breed; zynde gesticht ten tyde van den Commandeur Matthys de Veer: tegen over de Kerk hebben de Predikant en Koster ieder zyne Woonplaats, van Steen gebouwd. Ook was daar oudstyds gelegen het Huis van den Heer van Peere. Langs deeze Kreek is de voornaamste Uitgang, waar door men zich over Land naar de Colonie van Demerary kan begeeven. Op den hoek van dezelfde Kreek is een vierkant Werk aangelegd ten tyde van den Colonel de Salve, bezet met een Sergeant en vier Man waar van wy de tekening hier nevens geven.

Ruim een Myl voorby de Kreek Wironje beoosten de Rivier de Berbice, by de Plantagie Agatha, was de kleine Luthersche Kerk, van vierkante Stylen en Balken met Kleyen Muuren opgebouwd, ter lengte van zeventig en breedte van veertig Voeten, met een Bladen Dak zonder Zolder; doch dezelve is in den Opstand mede vernield. Onder het Dak van deeze Kerk waren, op den hoek, twee Kamers afgeschut tot huisvesting van den Predikant, als hy derwaards kwam om 'er te Prediken, het welke, om de vier Maanden, gewoonlyk twee Zondagen na malkander geschiedde, wanneer hy genoodzaakt was achter een Tafel te staan, by mangel van een Predikstoel. Bevoorens dat de Lutherschen deeze Kerk hadden, oefenden zy haaren Godsdienst op de Zolder boven het Woonhuis van de Plantagie de Lindeboom.

De Rivier drie Mylen verder opgevaaren ontmoet men, aan den Oostkant, de Kreek-*Wikkie*, stroomende langs de Colonie Plantagie Hardenbroek. Zy is byna dertig Roeden wyd, maar over het midden zich wat vernaauwende, hoewel voor groote Cano's, Sloepen en dergelyk Vaartuig te bevaaren. Langs dezelve is een doorgang naar de Corentin; van waar men, eenige Rivieren en Kreeken overtrekkende, kan komen langs de Rivier Sarameca, tot aan de Wegloopers Dorpen, en vervolgens tot in Suriname. Aan de gemelde Kreek Wikkie is, door den Colonel de Salve, mede een Vastigheid, bestaande in een vierkant Aardewerk, aange-

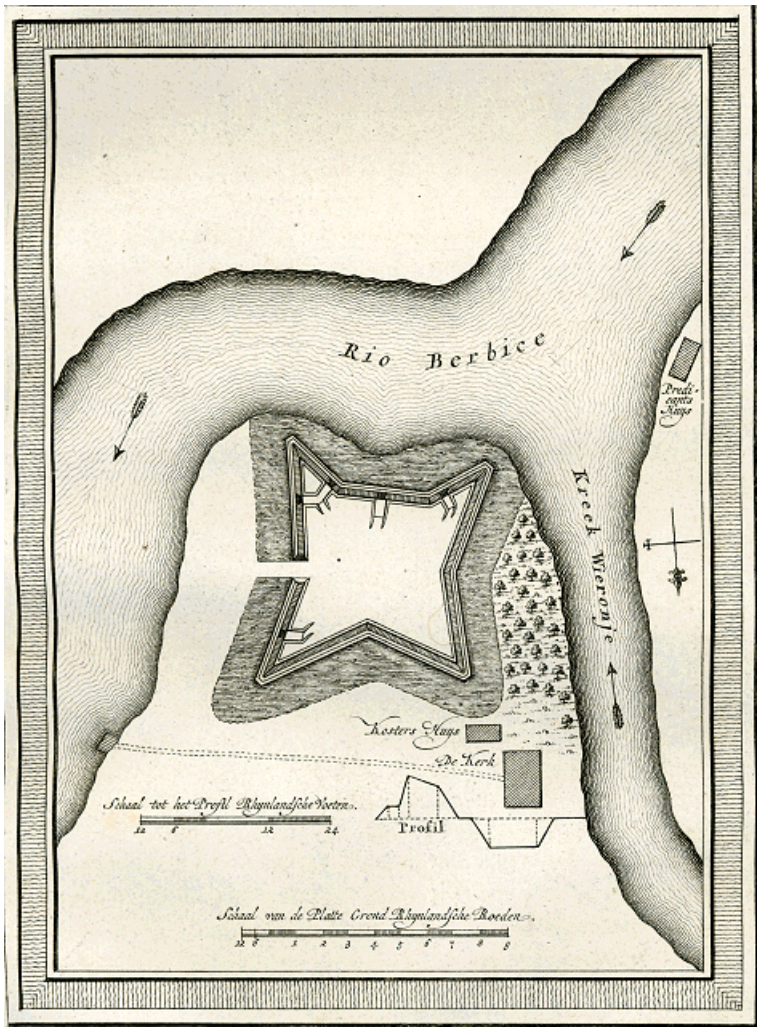

REDOUTE AAN DE KREEK WIERONJE.

legd: als ook, op de plaats de Savonette, een gelyk vierkant Werk welke, diestyds diende tot een Wykplaats voor de Aquewynsche Post.

Nog, omtrent vyf Mylen hooger op aan den Westkant van de Rivier, ligt de Colonie Plantagie de *Savonette*, welke de uiterste bebouwde grond deezer Coloni is bestaande uit zwaare Kley, op een hooge grond, waar door die Suikertuinen, meerder moeite en arbeid, dan op de overige Plantagiën, vereischt hebben: echter zyn boven dezelve nog eenige gronden aangelegd geweest; doch weder verlaaten.

Aan dezelfde zyde van de Rivier, vindt men de Kreek *Werocka*; en byna veertig Schreeden boven deeze, de *Acquewynsche* Post, ongevaar twintig Schreeden van de Rivier af, het geen tot de Sleutel en Opgang deezer Colonie naar de Bovenlanden verstrekt; daar het voor de Blanken zeer ongezond is; wyl zy door Heete Koortsen, de *Aquewynsche Koortsen* genaamd, worden aangetast, daar de Indiaanen of Negers niet van weeten. Deeze Post, die op hoog Land ligt, bestaat uit een Woonhuis, voor den Posthouder, van Kley of Leem opgemaakt en met een Dak van Bladen bedekt, waar nevens twee of drie Indiaansche Hutten, voor de Bokken, die ten dienste van die Post gehouden worden, gebouwd zyn. Doch dezelve is, na den algemeenen Opstand en 't afloopen der Volkplanting door de Slaaven, verplaatst aan de overzyde van de Rivier, omtrent een half Uur boven de Savonette, bestaande mede uit een Leemen Huis, daar een Bezetting van een Onder-Officier met zestien Man is gelegd.

Aan het bovenste van deeze Rivier, wier oorsprong nog niet volkomen bekend is, doch waarschynelyk uit het Gebergte van Andes ontstaat, heeft men verscheiden Steenklippen (doch geen Vallen zo als in Suriname en Essequebo), waarop men, zo sommigen willen, nog Gedenktekenen vindt der Spanjaarden, die deeze Kust eerst hebben ontdekt en doorreist: schoon anderen, en mogelyk met meerder grond, meenen, dat het Tekenen der oude Inwooners zyn.

Het is ook niet te twyfelen, dat 'er Landwaards in verscheidene Mynen van Goud en andere Mineraalen, als zo naa aan de Ryken van Peru en Brazil grenzende, zullen gevonden worden; waar van de Spanjaarden en Engelschen (gelyk wy, in een der voorgaande Hoofdstukken, hebben

verhaald) mogelyk te groote Hoop hadden opgevat; doch ons, echter, zulke schynbaare verzekeringen en bewyzen opleveren; dat wy niet kunnen gelooven dat dezelve t'eenemaal ongegrond zouden zyn.

De geheele Kust van Berbice bestaat uit Slykgronden, meestendeels met Mangles of Mangrove Boomen en Kreupelbosschen bedekt; waar door dezelve ongenaakbaar is. De Boorden der Rivier zyn wederzyds laage gronden, en omtrent twee Mylen inwaards begroeid met hooge en schoone Bosschadiën, wier Groente een aangenaamen Reuk en een verrukkelyke schoonheid veroorzaakt, zynde daarenboven vervuld met Aapen, Papegaaijen, en ander Gedierte en Gevogelte, die een bevallig Gezigt door hunne beweeging, maar teffens een onverdraagelyk Geschreeuw, verwekken. De Kruiden, en Bloessems van Oranje-Limoenen- en andere Boomen, langs deeze Rivier groeijende, geeven mede een verkwikkenden Geur voor de geenen die dezelve bevaaren. Voorts ziet men verscheiden groote Savaanen of Weilanden met lang (doch geen voedsaam) Gras; gelyk als aan de Post St. Andries, en ook eenige Westwaards; als mede een groote Vlakte achter het geweezene Fort Nassau, welke zich tot aan Canje uitstrekt. Het Land, aan de Rivier, wordt, daar het niet afgedykt is tot Plantagiën; door den hoogen Vloed, schoon niet zeer verre, landwaard in overstroomd en onder Water gezet, zo als wy hebben aangemerkt. Deeze laage Gronden zyn meest, eenige meer anderen minder, met Veen vermengd. Die hooger op liggen vallen slechter; en de Gronden die nog hooger liggen, zyn, als gezeid is, veelal van zwaare Kley, zynde de Savaanen ten grootsten deele Zandgronden hier en daar met Kley gemengd.

Langs de Rivier zyn ruim honderd Plantagiën aangelegd, meest van Koffy, Katoen en Cacao, dewyl, in die Colonie, niet meer dan vier Suiker-Plantagiën van de Directie, en één de Herstelling genaamd, toebehoorende aan de Heeren Ouderkerk en Loofs, gevonden worden. Men had daar eertyds een soort van Pleisterhuisjes, gemaakt uit vier Stylen, waar van de voorsten wat hooger dan de achtersten waren, overdekt met een Dak van groote Bladen, welke zo dicht op en over malkander lagen, dat de Zon noch Regen daar geen hinder aan doen konden: deeze Huisjes kon men in een oogenblik laaten oprechten waar men die begeerde te heb-

ben; doch dezelven zyn, door meerder aanlegging van Plantagiën, thans buiten gebruik geraakt.

De Luchtsgesteldheid van de Berbice, mede zo naby den Evennachtslyn liggende, dat de Zon 'er tweemaal in 't Jaar recht over 't hoofd heen gaat, is zeer heet en broeijende; doch wordt des morgens, door de Zeewinden, die veelal uit den Oosten of benoorden, en, in den groote Regen-tyd, somtyds bezuiden 't Oosten, waaijen, ongemeen verkoeld en voor gezond gehouden; zo dat de kwynende Ingezetenen van de nabuurige Engelsche Colonien, dikwyls, tot herstelling hunner gezondheid, zich derwaards plagten te begeeven. Doch, in de Jaaren 1757 en 1758, ontstond 'er een heerschende Ziekte, bestaande in felle heete Koortsen, welke, zo wel onder de natuurlyke Inboorlingen als onder de Colonisten, een langen tyd heeft gewoed, en van de laatsten veelen in 't Graf sleepte, maar van de Negers kwamen de meesten tot herstelling.

In 't laatst van de Maand July, neemt de groote Drooge-tyd daar een begin, welke aanhoudt tot half December, en als dan van den kleinen Regen-tyd vervangen wordt; welke laatste duurt, met verandering van Weêr en minder Hitte, tot aan het kleine Drooge Saizoen, het welk aanvangt met het laatst van February en eindigt met April; als wanneer de groote Regen-tyd begint, en omtrent drie Maanden sterk duurt.

In deeze Volkplanting worden vierderlei Producten aangekweekt, naamelyk Suiker, Koffy, Cacao en Katoen. De Suiker groeit best in een luchtigen lossen Grond, daar men een of anderhalf Voet Veen vindt, om dat het Riet veel kleine Worteltjes heeft, die-zelden dieper dan zes Duim gaan: de Koffy vereischt een goeden en vetten Veengrond die maatig vochtig is; want in slechteren versterft de Boom in weinige Jaaren: de Cacao tiert best in luchtige Aarde; slaagt ook wel in Veengrond van omtrent een Voet, doch in dieper Veen wilze zo wel niet voort: en de Katoen groeit niet alleen op vette Gronden, maar teelt, tegen verwachting, ook zeer wel op Veen en slechte Gronden, zo als de ondervinding heeft geleerd.

Deeze en onderhoorige Rivieren en Kreeken worden bewoond door de Arowakken, Warouwen en Schotjes (Deeze laatstgenoemde zyn eigenlyk geen Natie, maar een groote Familie van Arowakken, die zich altoos by

malkander hielden; waar van het Opperhoofd, *Schot* genaamd, nog onlangs leefde, zynde over de honderd Jaaren oud geworden, en hebbende veele diensten aan de Directie beweezen: doch zy zyn nu uitgesturven.); en hooger op, door de Aquowayen en Caraïben, gelyk wy te vooren hebben aangehaald. Wy hebben met alle deeze Volken Verbonden van Vriendschap geslooten, mogende dezelve niet tot Slaaven verkocht worden. In 't begin deezer Eeuw, zyn eenige Capiteinen der Schotjes naar Nederland gezonden, om een Vredes Verbond met de onzen te sluiten. Zy wierden wel ontvangen en met Geschenken wederom gezonden, en met Kleederen en Schoenen voorzien, die zy, op hunne te rugkomst, als die dragt ongewoon, weder hebben afgelegd.

Veelen hunner, als ook van de Arowakken wel tot twee honderd vyftig toe, zyn in den Christelyken Godsdienst, door de Moravische broeders, onderweezen en gedoopt; gelyk ook naderhand eenige Hernhutze Zendelingen zich aan de Kreek Wironje, hebben neêrgezet, by de Plantagie Pilgerhoed (hen toebehoorende) byna twee en veertig Akkers groot, geen andere dan Brood Tuinen en ook geen Slaaven daar op hebbende; daar dichte by hadden zy eenige Huizen, benevens een Kerk van Stylen en kleyen Muuren laaten bouwen, en geneerden zich van hunne Ambagten, zynde de eene een Kleermaaker, de andere een Schoenmaaker enz. Verscheidene Indiaanen woonden by hen in, om te Jagen en te Visschen, en gingen ook dagelyks met hen in de Kerk, daar in de Arowaksche Taal werdt gepredikt en gezongen, werwaards veele Indiaanen, wel twintig Uuren verre, kwamen, om de Predikatien te hooren; zo dat men groote hoop had dat veelen van hen tot den Christelyken Godsdienst zouden overgebragt worden: doch door de dood van den Hernhutze Predikant Schoeman die zelve een Woordenboek in de Indiaansche Taal opgesteld en een gedeelte des Bybels in die Taal overgezet had, en met veel Yver de bekeering voortzette; is dit voorneemen verydeld, en zy zyn weder tot het Heidendom gekeerd. Een groote witte Zandberg, omtrent duizend schreeden van de voornoemde Hernhutze Wooningen afgelegen, diende hen voor een Kerkhof.

De Dorpen der Arowakken waren oudstyds in het midden der beste

en vlakste Landen of Savaanen, op een hoogte. Hunne Hutten stonden in goede orde geplaatst: echter lieten zy in 't midden een groote Ruimte, daar zy hunne Vergaderingen hielden: in eenige hadden zy ook een Wapenhuis van hondert en dertig of hondert en veertig Voeten lang en dertig of veertig breed, rondom met Palissaden bezet, om zich by vyandlyke overvallen, daar uit te kunnen verdedigen.

Zo was het Dorp *Abary*, twee of drie Uuren boven het Fort: het Dorp *Ouden Amen*, gelegen in een vermaaklyke Vlakte by een Bosschaadje, waar in zestien of achttien Huizen waren, daar men door aangenaame Laanen, van het eene naar het andere huis ging. Nog hooger op was een schoon Dorp *Naby*, op een Zandgrond, omtrent drie Uuren van de Rivier Demerary:[(a)] doch tegenwoordig vindt men geen Dorpen dan dieper Landwaards in, en voornaamelyk by de Rivier Corentin, daar zich de Caraïben ophouden; woonende anderszins op zyn best maar twee of drie Indiaansche Huisgezinnen by een.

Alle deeze Volken hadden, in 't gemeen, de Plegtigheden, voorheen gemeld, zo in het dooden hunner Gevangenen, als in de vreemde wyze van hunne Capiteinen te verkiezen: doch tegenwoordig zyn de geenen die by onze Bezittingen woonen, meerder beschaafd en menschelyker geworden. Zy verkoopen hunne Gevangenen die geen vrye, maar van Slaaven Natiën zyn, aan de onzen.

By het verkiezen hunner Capiteinen wordt thans geen plegtigheid gebruikt, dewyl dezelve tot die Waardigheid door den Gouverneur der Colonie worden verheeven, die hen een Rotting met een zilvere knop, en Hoed vereerd, hen belastende zich met hun onderhoorige Indiaanen, als zy ontboden worden, ten dienste der Directie te laaten gebruiken, gelyk om Jaarlyks de Vischvangst der Jarouw, die in October, in de Rivier Canje, geschied, waar te neemen; wanneer de Indiaanen met hunne Cano's voor het Fort, te samen komen, en op een Seinschoot van 't zelve, te gelyk voorby het Fort naar de Hooftplantagie der Directie vaaren: daar de eerstkomende Cano met een Pul Kilthum word beschonken. Vervolgens naar

(a) Van Berckel.

den Zeekant vaarende, begeeven zy zich ter Visschery in de Rivier Canje, waar toe voor ieder Plantagie een onderscheide Kreek geschikt wordt, om malkander niet hinderlyk te zyn; de Kreeken worden met Korven, van achttien of twintig Voeten breed, omtrent gemaakt als onze Teene Fuiken, gestopt, en de Indiaanen Jagen de Visch, door het slaan met Stokken, daar in. Voorts is een ieder bezig de gevangene Visch, welke meest in Jarouw bestaat; te zouten en in tonnen te leggen, het geen het werk van de Vrouwen is, die dezelve kaaken en twintig stuks aan een Teentje rygen; krygende zy, voor dertig zulke Teentjes, een kerf op hun stok, en worden by hunne te rugkomst, voor ieder met een Byl, Cassavebytel of ander Yzerwerk en de gevangene Visch, behalve de Jarouw die zy voor zich niet mogen behouden; en hunne Vrouwen met eenige bosjes Kraalen, beschonken.

De wyze opwelke dit Volk tot die Vischvangst wordt vergaderd is deeze: als de Dag daar toe van den Gouverneur bepaald is, maaken de Planters zo veel knoopen in een end Touw, als 'er nog Nachten moeten komen tusschen den Dag van aankondiging of op-ontbod, en den Bestemden Dag. Deeze Touwen met Knoopen worden dan gezonden naar hunne Wooningen; wanneer de geen, die het brengt, een of meer Nachten onder weg is, doet hy telkens van ieder Touw een Knoopje af, gelyk de Indiaanen ook doen, en wy in hunne levenswyze gezegd hebben; tot dat 'er zo veel overig zyn, als zy Dagen noodig hebben om ter bestemder plaats te komen.

Na dat wy de ontdekking deezer Landen, derzelver gelegenheid, en eerste Inwooners beschreeven hebben, gaan wy over tot de Geschiedenis deezer Volkplanting, sedert dezelve, door de Nederlanders, is bevaaren en bewoond geworden; voor zo verre wy dit uit oude Schryvers en echte Gedenkstukken hebben kunnen naargaan.

In het voorgaande hebben wy verhaald, dat aan J: van Peere cum Sociis, door hun Hoog Mog:, in den Jaare 1602, reeds Octroy was verleend, om de Kust van Guiana te bevaaren, alwaar zy, ook, op de Rivier de Berbice, in den Jaare 1626, een Volkplanting hebben gesticht, waar tegen de Inwooners van het Land, en wel meest de Caraïben zich

wakker te weer stelden, terwyl zy deeze Colonie, door Vyandelyke invallen dikwyls verontrustten, alles wat hen voorkwam doodsloegen en verwoestten: waarom men genoodzaakt was, een Fort aan te leggen, en verseheidene Posten en Brandwagten uit te zetten. Echter verbrandden zy nog in den Jaare 1672, een Handelhuis op de Rivier Canje, doch niet tegen het Schietgeweer der Nederlanders kunnende bestaan, zyn zy gedwongen geweest hooger Landwaards in te trekken, en hunne Kusten aan de Nieuwe Overwinnaars over te laaten, die, vervolgens, in vrede en vriendschap met de overige Indiaanen leefden. Zy lieten dezelven in een volkomen vryheid, en beloofden by de vredes Tractaaten, dat geen, Caraïben van die Kust, noch Arowakken, Warouwen en Acquewynen, ooit in Slaverny zouden mogen werden gebragt.

Het schynt dat de Heeren van Peere, om die Colonie te bestieren, aldaar, van tyd tot tyd, gezonden hebben, voor een of twee Jaaren, als Commandeurs, eenige Schippers, in die Colonie bekend zynde, gelyk wy vinden dat Schipper Cornelis Marinus, in 't Jaar 1671, derwaards gezonden werdt, om den voorigen Commandeur af te lossen. Doch naderhand werd deeze Volkplanting door een vaste Commandeur bestierd, dien men eenen Raad van vyf of zes Persoonen, tot zyne hulpe, toevoegde. Een Schipper, diestyds in de Rivier komende, had mede zitting in den Raad.

Van de Gebeurtenissen deezer Colonie, in de eerste tyden, kunnen wy niet veel zeggen; dewyl dezelve in eigendom aan Byzonderen toekwam, die zich voornaamelyk op het planten van Suiker, Tabak en Rocou toeleiden: waarom weinig zaaken van belang tot onze kennisse zyn gekomen.

Alleen vinden wy, dat de Engelschen, in den Jaare 1665, na het inneemen van Suriname en Essequebo, een' aanslag op de Berbice hebben ondernomen, en met een Bark van tien of twaalf stukken Kanon, een aanval deeden op het Fort, veertien Mylen de Rivier op gelegen, en Nassau genaamd, 't welk van Houten Palissaden was opgerecht: doch zy werden manhaftig afgeslagen.

Vervolgens vondt de Commandeur Abraham Crynsse (die, in den Jaare 1666, uit Zeeland gezonden werdt, om Suriname, Essequebo,

en Poumeron weder in bezit te neemen, gelyk hem ook gelukte, en wy onder Suriname nader zullen verhaalen) aldaar, als Commandeur, eenen Matthys Bergenaar, die (gelyk wy reeds hebben aangetoond) de Colonie van Essequebo den Engelschen, ontweldigde, en in handen van den gemelden Commandeur Crynsse stelde, onder betaaling der by hem gedaane kosten. Deeze Colonie scheen toen al een goeden opgang te maaken, en redelyk bevolkt te zyn; dewyl aldaar, op den 5^{den} April van dat Jaar, door Dominus Abraham Westhuizen, reeds elf Kinderen van drie Jaaren, en daar onder, gedoopt werden: zynde daar toen vyf Plantagiën.[(a)]

In de Maand November 1673, ontstond 'er een Opstand onder de Soldaaten, veroorzaakt door den Constapel Dirk Rosenkrans, die misnoegt was over de vermindering der randzoenen, waar toe de Commandeur genoodzaakt wierdt, vermids, door den zwaaren Oorlog, die, in dien tyd, ons Land trof, aldaar in geen zeventien Maanden een Schip was aangekomen, want het Schip de Eendracht Schipper Erik Rochusse, dat ter Kaap toegerust en derwaard bestemd was, ontmoette op zyne reize een Engelsch Oost Indisch Schip, het welke hy op de Elve veroverde en te Bergen in Noorwegen opbragt. Deeze Opstandmaakers smeeten den Commandeur in de gevangenisse, en verkooren eenen nieuwen uit één der Raden: doch, in January 1674, kwamen 'er twee Scheepen aan, medebrengende eenen anderen Commandeur, voor den tyd van één Jaar; waar op de voorgaande uit zyne gevangenisse wierdt ontslagen, en als Passagier, op een van die Schepen, na 't Vaderland te rug keerde.[(b)]

Omtrent deezen tyd schynen 'er eenige verschillen gereezen te zyn, tusschen de Heeren van Peere en Bewindhebberen der nieuw opgerechte Westindische Compagnie; welke echter bygelegd werden: neemende gemelde Eigenaars, op den 14 September 1678, deeze Colonie tot een erflyk leen van de Westindische Compagnie op de volgende Voorwaarden over.

(a) Van Berkel.
(b) Van Berkel pag: 94. & 100.

Extract uit het Register, der Resolutien van de Ed: Achtbaare Heeren Bewindhebberen van de Geoctroyëerde Westindische Compagnie ter Vergadering van Thienen.
Mercurii den 14^{den} September 1678.

Zyn ter vergadering voorgebragt en geleezen de Articulen en Conditien van de uitgave der Colonie aan Rio de Berbice tot een Ontsterflyk Erfleen voor de Heer Abraham van Pere, en zyne nakoomelingen; waarop Gedelibereert zynde, is goetgevonden en verstaan dezelve Articulen en Conditien mits deezen te Approbeeren en te Arresteeren, in maniere zoo als die hier onder van woorde tot woorde staan geinsereerd.

Articulen en Conditien waarop de Heeren Gecommitteerde Bewindhebberen uit de Respective Kameren van de Generaale Geoctroyeerde Westindische Compagnie der Vereenigde Nederlanden, onder de Authoriteit van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal derzelver Landen, hebben uitgegeven tot een leen aan den Heer Abraham van Pere de Colonie gelegen op de Rivier genaamt Berbice aan de vaste Kust van America op de hoogte van zes Graaden benoorden de linie AEquinoctiaal.

De voornoemde Colonie met alle de aankleeven van dien Superfice, Mineralen, Bosschagien, Rivieren, Fonteinen en wat dies meer zy, zal by den voornoemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen, geduurende den tyd van het Octroy der gemelde Compagnie, en over zulks tot den Jaare 1700. inkluys: werden gehouden van dezelve Compagnie als een Ontsterflyk Erfleen, met alle zyne Regalen en toebehooren, Hooge, Middelbare en Laage Jurisdictie, Tienden, Visseryen en Maleryen, te verheergewaaden, zoo meenigmaalen als het zelvige op een ander persoon overgaat, met 20 ponden tot 40 groote ieder pond, waar van de betalinge ten behoeve van de voorsz: Generaale Compagnie geschieden zal in de Kamer van Zeeland tot Middelburg.

De voornoemde Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen, zullen onder den Titul van Patroonen der voorsz: Colonie bezorgen, bestellen en uitvoeren al het geen 't welk tot Conservatie van dien, mitsgaders tot onderhoudinge van goede Ordre, Politie en Justitie agtervolgens de Wetten en Costumen deezer Landen zal werden gerequireerd, voornamentlyk zullen dezelve besorgen dat de waare Gereformeerde Christelyke Religie, binnen het District van de voorsz: Colonie werde geoeffent en voortgezet als naar behooren.

Waar toe des te raaden wordende aanstellen zullen, een bequaam Herder en Leeraar en denzelven alvoorens hy derrewaarts gaat, presenteeren, aan een van de Respective Classen in Holland, Zeelant, Stadt Groningen en Ommelanden of elders, omme tot de Exercitie van het Predikampt en de dependentien van dien Gequalificeerd te worden, agtervolgens, en in Comformiteit van de order der Kerken.

Zullen op Naame en Authoriteit van haar Hoog Moogende en de gemelde Comp: vermogen te maaken, Contracten Verbintenissen, en Alliancien met de Naturellen aldaar te Lande, mitsgaders Fortressen, en Verzeekertheeden te bouwen tot haaren defentie en bescherminge.

Wanneer en zoo meenigmaalen het gebeuren zal, dat den voornoemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen Schip of Scheepen naar de voorsz: Colonie, komen aftezenden zullen zy luyden gehouden zyn, daar van alvorens aan de opgemelde Compagnie kennisse te geeven, en te verzoeken voor ieder Schip een Acte van Commissie ofte Hout en Zout-brief dewelke, aan haar dien volgens verleent zal werden, mits stellende suffisante Cautie van niet te zullen bevaren nogte te doen bevaren eenige plaatsen onder de eerste Classe begreepen, en oversulks aan dezelve Compagnie privativelyk met Seclusie van alle anderen geconcedeert.

Tot Redemptie van de vyf Guldens pr. Last die de voorsz. Comp. bevoegt is te trekken, en te heffen, van de Scheepen varende op de voorsz. Colonie over uytgaan en inkomen, resp: mitsgaders van de Vylgelden en voorts generalyk van alle Lasten en Recognitien, dewelke dezelve Compagnie zoude konnen of mogen pretendeeren zo ter oorsaake van de uytgaave dezes Leens, als van de daar by gegevene concessie aan den voor-

noemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen, omme dezelve Colonie, na haar welgevallen te mogen bevaren en behandelen, zullen zy Luyden geobligeert weezen voor yder Schip, 't welk derwaarts gaan zal 't zy kleyn of groot zonder distinctie of onderscheyt te betalen aan en ten behoeve van de voorgedagte Compagnie, een Somma van vyfhondert vyf en zeventig Caroli Guldens eens zonder meer.

Zullende de betalinge van de voorsz. Somme moeten geschieden in naar-volgende manieren, namentlyk twee hondert Guldens benevens de Extraditie van de voorsz. Commissien ofte Hout en Zoutbrieven en over zulks eer en alvoorens, den voornoemden Heer van Pere, zyne Erve en Nakomelingen hare Scheepen 't zy eygene of gehuurde zullen vermogen te laten uytgaan, en de resteerende drie hondert en vyfenzeeventig Guldens, zoo haast de voorsz. Scheepen weeder in deeze Landen zullen weezen, gearriveert eer en alvoorens, dezelve werden ontladen.

Ende zullen den voornoemden Heer van Pere, zyne Erven ende Nakomelingen, geene Goederen ofte Koopmanschappen in de Scheepen, dewelke by hen naar de voorsz. Colonie Successivelyk zullen afgezonden werden, vermogen te laden, ten zy daar toe alvorens hebbende geimpetreert behoorlyke Pascedullen van de opgemelde Comp. ter Kamere, van waar dezelve Scheepen zullen koomen uyt te vaaren, en houdende Specifique Designatie van de voorsz. Goederen ofte Koopmanschappen, gelyk meede egeene Retour Waaren nogte andere Goederen, by wederom komste van de voornoemde Scheepen daar uit zullen mogen gelost ende ontladen werden, ten zy op behoorlyke Pascedulle van dezelve Compagnie inhoudende designatie als vooren.

By aldien in tyden en wylen het kome te gebeuren dat in de voorsz: Colonie eenige Negros ofte Swarte Slaven werden gerequireert, zo zal in alzulken gevallen de gemelde Comp. dienthalven wesende verwittigt, dezelve Colonie daarvan provideeren, tot zodanigen redelyken prys, als men onderling verdragen zal.

Welverstaande nogtans dat in de voorsz. gevalle den voornoemden Heer van Pere zyne Erven en Nakomelingen als Luyden met eere komen te verklaren de voorsz: Negros ofte Swarte Slaven nergens anders te zullen vervoeren nogte te employeeren als in en aan de meergemelde Colonie.

Waarop Mevrouwe Johanna Schorer, laatste Weduwe en Erfgenaam van den Heer Abraham van Rhee, en hertrouwd met Cornelis Demetrius, Predikant te Middelburg, een Request aan hun Hoog Mogenden deed inleveren, tegens Abraham van Peere de Jonge, ten einde te gedoogen, dat voorsz: Demetrius zou werde gesteld voor een vierde part in de bezitting van de Colonie van Berbice, als haar aanbestorvene aandeel in de Ervenisse van gemelde Abraham van Rhee: gelyk hun Hoog Mogenden dan ook, by een Vonnis dato 24 January 1681, den gemelden Demetrius, nomine uxoris, gerechtigd verklaarden tot de verzochte Bezitting: waarom het verleende Octroy aan van Peere voor een vierde werd ingetrokken, en aan voornoemde Demetrius op dezelve Voorwaarden verleend.

Deeze Voorwaarden zyn den 14^{den} December 1703, met goedkeuring van hun Hoog Mogenden, vernieuwd.

In den Jaare 1684, is aldaar Commandeur geweest de Heer Lucas Coudrie, een Man die met veel yver en bekwaamheid deeze Volkplanting heeft geregeerd, het Fort Nassau wederom, volgens de nevensgaande Tekening (waar van de Origineele nog onder zyn Familie berust), heeft doen opbouwen, en ook naderhand, naamelyk in 1689, als Capitein in Suriname, zich tegen de Franschen overal manmoedig heeft gedraagen.

In den Oorlog met Vrankryk, in den Jaare 1689, kwamen de Franschen met eenige Schepen, uitgezonden van het Esquader van den Heer du Casse (welke te vergeefsch de Colonie van Suriname had aangetast), in de Rivier de Berbice, alwaar zy eenig Volk aan Land zetten, en sommige Plantagiën verwoestten: doch zy werden eindelyk, door een Brandschatting van omtrent twintig duizend Guldens die hen, in een' Wisselbrief op de Eigenaars der Volkplanting te Vlissingen moest voldaan werden, te vrede gesteld, waar op zy weder vertrokken. Deeze Brandschatting is echter niet betaald, wyl de Heer van Scherpenhuizen, Gouverneur van Suriname, in dat zelve Jaar, eenige Franschen van het gebleevene Fransch Oorlogschip gevangen gekreegen hebbende (gelyk wy onder Suriname breeder zullen verhaalen) dezelve ontsloeg, onder voorwaarde en goede verzekering nogthans, dat zy zouden vernietigen alle zodaanige Wisselbrieven als de Commandeur van de Berbice, over geeischte Brandschattinge, op den Heer van Peere, ten voordeele der Franschen getrokken had, ne-

t.o. 298

HET FORT NASSAU IN BERBICE ANNO 1682.

vens vergoeding daarenboven van omtrent vyf of zes duizend Guldens aan Suikeren, die in de Rivier van Berbice, ingevolge van de bedongene Brandschatting, door ordre van den gemelden Commandeur aan boord van de Fransche Schepen waren gebragt en geleverd[(a)].

Een ongelukkig Lotgeval trof deeze Colonie, op den 8sten November des Jaars 1712, wanneer zy weder door de Franschen, onder het beleid van den Baron de Mouans, met een Schip en eenige kleine Vaartuigen, ter Kaap uitgerust, van het Esquader van den Heere Jacques Cassart, (waar mede hy Suriname ook had gebrandschat) aangetast werd, na dat door een Zwitzer, die zy in Suriname gevangen hadden, hen de toestand der Colonie was ontdekt. Het Fort Nassau werdt door hen, vier dagen achterëen beschooten en gebombardeerd: in welken tyd 'er wel honderd en zestig Bomben op geworpen waren. Men besloot toen tot voorkoming van den geheelen ondergang der Volkplanting, dezelve te randzoeneeren, op den 8sten December 1712, voor drie honderd duizend Guldens, welke ter somma van een honderd achttien duizend vier en twintig Guldens en veertien Stuivers betaald werden in Slaaven, Suiker, Cargazoen-goederen, Lyftocht, en een Bark; en voor het overige Wissels ter somme van een honderd een en tachtig duizend negen honderd vyf en zeventig Guldens en zes Stuivers, ten lasten der Heeren van Peere, als Eigenaars: getrokken door den Commandeur Steven de Waterman en alle de Raaden, op zes Maanden zigt, aan de ordre van de Heer Mouans: neemende de Franschen tot Gyzelaars, voor de voldoening der Wisselbrieven, mede de twee jongste Raaden Gerard de Veerman en Hendrik van Doorn: waar van de eerste nog in Westindiën, en de tweede te Toulon overleedt[(b)].

Bovendien, vorderde de Franschen nog tien duizend Guldens tot vry-kooping van Plundering als anderszins; welke somme aan hen mede betaald werdt: gelyk het een en ander omstandig blykt uit de volgende Copy van de eigenhandige Brief, diestyds aan de Heeren van Peere door de Regeering van Berbice daar over geschreeven, luidende woordelyk.

(a) Uit zeker Raport aan de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal door Jan van Scherpenhuizen Oud-Gouverneur der Colonie van Suriname overgegeeven, door gemelde Heer geteekend in den Hage den 11^{den} May 1697. en gedrukt te Amsterdam, by Pieter Sceperus.

(b) Tegenwoordige Staat, XI. deel, pag. 556 en 557.

Aan de Edele Groot Achtbaare Heeren Johan en Cornelis van Peere, Patronen der Reviere en Colonie Berbice,

Edele Groot Agtbaare Heeren,

Met leedwesen moeten d'Edele Heeren Patronen bekent maaken, dat wy het ongeluk in U Ed. Colonie gehad hebben van het bezoek van den Heer Baron de Mouans, welke gedetacheert was van Suriname den 2^{den} November 1712, van Monsieur Cassart Commandant van een Esquader Franse Oorlogscheepen die Suriname hadden doen Contribueeren.

Den 8sten November 1712, is den Baron de Mouans, met drie Barquen en eenige dubbele Sloepen, drie Mortiers en 600 Man Koninglyke Troepen de Riviere ingekomen, en den 9^{den} dito zynse de Brandwaght gepasseert die wy by gebrek van Volk verlaten hadden; den 10^{den} dito zynse op de Hooft-Plantagie gearriveert en hebben aldaar Postgevat, nademiddag quamen eenige in 't Savaan van de Hooft-Plantagie tot in 't gezigt van 't Fort, en naar dat zy gerecognosseert hadden zyn weder vertrokken.

Den 11^{den} November zynse koomen Campeeren agter den hoek van 't Reek naar beneden haar daar begraven, en in de Bocht haar Mortieren geplant, tegen den avond isser een Officier van den Baron de Mouans, aan het Fort gekomen uit naam van den Baron, om te vraagen of wy ons gewillig wilde overgeeven aan de Baron de Mouans, of zo niet, dat zy ons met Bomben souden dwingen en als dan alles ruineeren en verbranden, waarop wy antwoorden, van haar voornemens aftewagten, doen syde hy dat wy des avonds de Bomben mogten verwagten, zyn afscheid neemende vertrock naar het Campement; 's avonds ten 7 Uuren begonnen Bomben te Schieten tot den 12^{den} dito nademiddag 4 Uuren tot 19 in 't getal, waar van verscheyden recht boven het Fort in de Lugt sprongen en veel stukken in het Fort vielen, zy hebben des nagts nog twee Mortieren uit de Barquen of Gaillots en den 13^{den} November nademiddag ten 4 Uuren weder Bomben Schoten uit drie Mortiers gelyk, waar meede zy in den

tyd van 24 Uuren, 128 Bomben Schoten waar van eenige in 't Fort zyn gevallen, waar van een brand in het Fort veroorzaakt wierd, het grootste gedeelte zyn digt aan het Fort gevallen, ook tegen de Palisaden en verscheyde boven het Fort in de Lugt *gesprongen*, waar van Gerlof Jansen doodelyk wierd gequest, en de Sergeant Hans Michiel Schotlinder dood geslagen, den 14^{den} dito des avonds is den Vyand agterom boven 't Fort gekomen en bezet, zy hebben tot lydsman (of Gidze) gehad Francois Tirol, die over twee en een half Jaar hier uit U Ed: dienst is gegaan, en maakt haar alle wegenen gelegentheeden bekent, waardoor genootsaakt waren om alle schaden voortekomen van Ruineeren en Verbranden der heele Colonie de Chamade te slaan om stilstand te versoeken tot des anderen daags morgens, te 7 Uuren is de Majoir van de Troupe in het Somerhuysje in 't Hof gekomen, van onse zyde is den Heer Laurens de Feer met Sr. Hendrik van Doorn, en Martinus van den Berge als Tolk gegaan, te samen gekomen zynde sy de Majoir dat wy gelukkig waren dat wy de Chamade geslagen hadden, hem wierd gevraagt waarom, hy antwoor de dat sy nu vaste grond en point gekreegen hadden, en Bomben konden Schieten waarzy wilde, voor eerst sy de Majoir dat hy order had van zyn Commandant, om te zeggen, dat den Baron de Mouans in 't Fort wilde komen, om de Heer Commandeur mondelyk te spreeken, 't welk wy gesamentlyk hebben moeten toestaan, dewyl hy anders geen Accoord wilde maaken, omtrent 10 Uuren 's morgens denzelven dito in 't Fort gekoomen zynde, liet eenige Troupen binnen koomen meer als zyn Wacht, waar tegen de Heer Commandant syde niet te willen verstaan datter zoo veel Volk in 't Fort zoude komen, waar op de Baron antwoorde dat hy te vreede was weder uit te gaan en naar zyn Campement te trecken, vermits wel zag dat hy onsgenoegsaam met Bomben dwingen konden, en wy hem de minste schade niet konde doen, alsoo wy maar by de gisse konde schieten, waar door wy zyn wil hebben moeten toestaan, dewyl hy met Bomben voor ons te magtig was, doen wilde de Baron dat wy onze Prince Vlag souden inneemen, om zyn Franse Vlag op te hyssen, waar tegen de Heer Commandeur syde zulks niet wel toe te konnen staan, waar op de Baron antwoorden dat die twee Vlaggen malkander niet konnen

verdraagen en dat wy onse moesten inneemen, of anders zoude weder op nieuws beginnen, soo dat wy gepersuadeert syn geweest tot ons leet weezen zulks toetestaan.

Den 16^{den} dito zyn wy by malkander gekoomen om wegens Accoort te spreken, den Baron syn Eysch was ses tonnen Goudt voor 't bevryden van het Fort en de ses Plantagies, en naar twee maalen daar over geseeten te hebben, zyn wy veraccordeert voor de Somme *ƒ*300000:- Hollands Geld, mits te betalen in 160 bequame Mans Negros, en 89 Negrinnen: waar onder begreepen de klyne Kinders die suygen, nog 18 Negros Jongens van 10 à 12 Jaar oud gereekent op *ƒ*111:-:- ieder Jongen: maar wy maar gelevert hebben,

te weten:

153 Mans Negros, en 91 Negrinnen à *ƒ*300 ider	*ƒ*73200:-:-
15 Negros Jongens, van 10 à 12 Jaar à - 111 -	- 1665:-:-
	---
	*ƒ*74865:-:-
Ook hebben volgens Accoort moeten Leveren 734 Oxhoosden en een Tiersje Suyker à *ƒ*30:-:-:	*ƒ*22040:-:-
Nog hebben wy met Mondkosten en Winkelgoed afgemaakt.	*ƒ*31118:14:-
En het resteerende in Wissel op U Ed: getrokken.	*ƒ*181975:6:-
	---
	*ƒ*300000:-:-

En dewyl den Baron Ostagiers wilde hebben soo is door Commandeur en Raaden goedgevonden dat Sr. Gerard de Veerman en Sr. Hendrik van Doorn mede zoude gaan tot dat den Wisselbrief van U Ed: geaccepteerd sal zyn, dewelke op zes Maanden geschreeven is.

Ook isser door Commandeur en Raaden goed gevonden dat de Ostagiers haar Vrouwen op de Plantagie Oostersout en nieuw Vlissingen, Meester sullen blyven, tot der tyd dat haar Mans weder zullen komen en men sal een goed Man tot Opziender by haar stellen wy hoopen het U Ed: aangenaam sal syn.

Boven de gemelde Somme van *ƒ*300000:-: hebben eerst moeten

betaalen, om bevryd te zyn van Plunderen en andere Insolentien een Somma van *f*10000:- het geene zy Contant wilde betaalt wesen, wy hebben haar met volgende voor die Somma van *f*10000:- voldaan.

Aan Contanten Goud of Zilverwerk, zoo veel alser van de Heer Commandeur en Raaden is konnen te wegen-brengen om haar te vreeden te stellen	*f*5138:1:-
Aan Casgeld.	*f*956:11:-
Aan Winkelgoed	*f*2947:13:-
Aan ses Oxhoofden Suyker	*f*180:-:-
	---
	*f*9222:5:-
Aan een Slavin van het Fort die met haar Kind, weggeloopen was die voor de somme van *f*400: - hier aangenomen hebben, welke Slavin in de Missive met d'Ostagiers medegegeven niet gemelt is alsoo wy den 8sten December 1712, tot nademiddag drie Uuren nog geen uitkomst sagen, om van haar ontslagen te werden, egter ten 9 Uuren des avonds vertrokken soo dat door haast vergeten was	*f*400:-:-
't Resteerende is voor een Oxhooft Zuyker, Fustasis en andere Klynigheeden afgereekent	*f*377:-:-
	---
	*f*10000:-:-

Wy bidden en smeeken de Edele Groot Achtbaare Heeren de Wissel, dog ten eersten gelieft te Accepteeren op dat de Ostagiers die tot behoud van Land en Luyden haar met den Baron de Mouans na Toulon begeeven hebben, om dat zy by U Ed: mondelyk verslag mogen doen en in vreede weder tot ons mogen keeren.

Soo lange de Franschen in het Fort zyn geweest hebben ons van alles meester gelaten en de Sleutels van alles laten houden, en ons Posten naar ons goeddunken laten bezetten, zy hebben volgens afspraak een Waght van 20 Man in 't Fort gehad en hebben geen insolentie bedreven, maar hebben alles wat haar benoodigt was, ons gevraagt en op reekening aange-

noomen, aangaande mondkoste hebben wy haar moeten furneeren zo lang zy hier waaren.

Daar zyn nog tussen 2 à 300 Oxhoofden Suyker blyven leggen ook staan de Velden God dank zo schoon als ooit gestaan hebben.

Deeze hier mede eindigende zo willen wy de Edele Groot Agtbaare Heeren nevens haare waarde Families beveelen in de genadige protectie des Allerhoogste en wy zullen alle tragten te blyven:

Groot Agtbaare Heeren,

U Ed: Onderdanige Dienaars;

was geteekent

Op het Fort Nassau, in Rio de Berbice, den 2^{den} January, 1713.

STEVEN DE WATERMAN,
LAURENS DE FEER,
M. HEYN,
CLAAS RAS,
A. TIERENS.

Inmiddels weigerden de Heeren van Peere de aldaar getrokkene Wissels te voldoen, en lieten dezelven, op den 12^{den} May en 17^{den} November 1713, protesteeren; waarop de Colonie aan de Franschen werdt over-gelaaten, ingevolge de Acte op den 13^{den} September 1713, door den Notaris Paulus van den Ende, en getuigen binnen Amsterdam, aan de Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts geinsinueerd: waarop na het sluiten der Vrede te Utrecht, de Franschen door eenen Joseph Maillet, als magt hebbende van de Geinteresseerdens in de Armade, de Colonie de Berbice hebben getransporteerd, op den 24sten October 1714, aan Nicolaas en Hendrik van Hoorn, Arnold Dix, en Pieter Schuurman, voor een Somme van een honderd en acht duizend Guldens, volgens de nevenstaande Cessie en Transport, in dato 24 October 1714.

Acte van Cessie en Transport der Colonie de Berbice, door Joseph Maillet qq[a]. aan de van Hoorns &c.&c. dato 24 October 1714.

'**O**p heden den 24[sten] October 1714. is voor my Philippus de Marolles, Openbaar Notaris by den Hove van Holland geadmitteerd te Amsterdam residerende en in presentie van de nagenoemde Getuigen, persoonlyk Gecompareert, de Heer Joseph Maillet van Marseille, thans binnen deze Stad my Notaris bekent, Directeur en mede geinteresseerde voor een vyfde deel in de helft in de Equipagie van het Esquader van den Koning van Vrankryk gecommandeert door den Heer Jaques Cassart; daarenboven de gemelde Heer Joseph Maillet als gemagtigde van de gedachte Heer Cassart geinteresseerd voor de helft in de gezegde Equipagie, als mede van den Heer Jan Dieu, Ridder van de order van St. Marcus, zo in zyn naam als Directeur en geinteresseerde voor een vyfde in de andere helft van gemelde Equipagie en als gemagtigde van de Heeren Michiel Glaise, Nicolaas Guitton, Roussel en Compagnie, mede Directeurs en geinteresseerdens, ieder voor een vyfde van de gezegde helft van de voornoemde Equipagie, volgens Acte op den 8[sten] October 1714. voor de Koninglyke Notarissen Tribou en Langlois te Fontainebleau gepasseerd, en aan de minute dezes geannexeerd om te dienen na behooren; dewelke gezegd en verklaart heeft te cedeeren, over-tegeven, en te transporteeren, zo als hy cedeert, overgeeft, en transporteert door dezen, zonder in eenige vrywaring gehouden te zyn, aan de Heeren Nicolaas van Hoorn, Hendrik van Hoorn, Arnold Dix, en Pieter Schuurman, alle Kooplieden woonende binnen deze Stad, mede present en accepteerende een Wisselbrief van honderd een en tachtig duyzend negen honderd vyf en seventig Guldens en zes stuyvers Hollands Courant Geld, door de Gouverneur, voornaame Officieren en Raaden van de Colonie de Berbice in dato 8 December 1712 getrokken op de Heeren Jan en Cornelis van Pere tot Vlissingen, Eigenaars van dezelve

Colonie, betaalbaar zes Maanden na zigt aan de ordre van den Heer Baron de Mouans, welke zig met een detachement Troupes van 't gemelde Esquader van gedachte Colonie had meester gemaakt, tot volkomen betaaling van de Brandschatting van die Colonie, welke Wisselbrief de gemelde Heeren van Pere geweigert hebben te accepteeren en te betaalen, ingevolge de protesten dien aangaande gedaan op den 12^{den} May en 17^{den} November 1713. door de Notaris Pieter Huyghe en Getuigen te Vlissingen; hebbende de gemelde Heeren van Pere de gemelde Colonie en aankleeven van dien overgegeeven, aan de genoemde Reeders voor de betaaling van de gezegde Wisselbrief, ingevolge Acte den 23sten September 1713, door den Notaris Paulus van den Ende en Getuigen binnen deze Stad aan de Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts, correspondenten van de gemelde Reeders, geinsinueert, met verband van goede en opregte rekening te zullen doen van het beloop der twee ladingen Suiker, welke zy uit de Berbice naar zig genomen hebben na het verdrag van rantsoeneering, zig rembourseerende voor 't montant van 't geen zy voorgeven met de gemelde Scheepen na meergemelde Colonie te hebben gezonden. Zynde deze Cessie en Transport geschied voor en mits betaalende eene somme van honderd en agt duyzend Guldens Hollands Courant Geld, alles voor rekening en risico van de voornoemde Heeren Koopers, zonder dat de gemelde Heer Maillet of de andere geinteresseerdens in de gemelde Reedery, in eenige vrywaaring of restitutie van penningen ten aanzien van de gemelde Heeren Koopers, zo als gezegd is, zullen gehouden zyn; zynde zulks by een byzonder verdrag alzo beslooten: zonder dat om geenerhande reeden of praestext hoe ook genaamt de gemelde Heeren Koopers arrest of beslag mogen leggen op de gemelde Kooppenningen; en alzo de gemelde Heeren Koopers beducht zyn, dat de Franschen, sedert dat den Heer Baron de Mouans, met zyn Esquader van daar vertrokken is, weder derwaarts zyn gegaan, om gemelde Colonie te plunderen en te verwoesten, is verstaan; dat indien zulks mogte gebeurd zyn, de gemelde Koopers hun recours op en jegens de gemelde Reeders van den Heer Cassart zullen hebben, om zig te doen betaa-

len het montant van de effecten door de gezegde Franschen weggenomen, volgens rekening, welke daar van gemaakt zal worden, door de Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts, Kooplieden binnen deze Stad, op de bescheiden en overtuigende bewyzen, welke aan dezelven overgelegt en gegeven zullen worden, na dat de gemelde Heeren Reeders van de Heer Cassart, daar van behoorlyke kennisse zal zyn gegeven, en anderszins niet, welke bewysen door de Heeren Koopers binnen de tyd van zes Maanden na dato dezes zullen moeten geschieden, na welke tyd alle pretentien zullen cesseeren. Mids welke betaaling van bovengemelde Somme van honderd en agt duyzend Guldens, de gemelde Heer Maillet, aan de gezegde Heeren Koopers, cedeert alle de Rechten, Hipotheeken en Preferentien, welke de gezegde Heeren Reeders hebben op en tegens de Heeren Jan en Cornelis van Pere, zo voor hen als hunne mede geassocieerden, op de gemelde Colonie de Berbice en aankleven van dien, als ook op de twee gezegde Ladingen Suiker, van welke Colonie de meergemelde Heeren Koopers, naar goedvinden possessie kunnen neemen, ten dien einde dezelven in haare plaats surrogeerende, op de beste wyze en forma doenlyk door dezen zonder eenige reserve. Consenteerende de gemelde Heer Maillet in name als voren, dat de Heeren Koopers, voorfz. Somme van honderd en agt duizend Guldens zullen mogen betaalen, by het tekenen dezes aan de gemelde Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts, om door dezelven gehouden te worden, ter dispositie van de Heeren Ridder Dieu, de Glaise en Compagnie te Marseille, welke betaaling aan de gemelde Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts geschied zynde de gemelde Heeren Koopers behoorlyk geacquitteerd zullen zyn. Bekennende de gemelde Heeren van de Cruys, Zoon en Engelberts mede Compareerende de gemelde Somme van hondert agt duysend Guldens ontsangen te hebben, ten dien einde de meergenoemde Wisselbrief te endosseeren aan de gemelde Heeren Koopers, als de waarde contant van hen te hebben ontsangen; gelyk de Heeren Koopers meede bekenden in hun bezit genomen te hebben, de stukken en documenten meergemelde Wisselbrief concerneerende en Cessie gedaan door de Heeren

Jan en Cornelis van Pere van de genoemde Colonie de Berbice, ingevolge den Inventaris daar van gemaakt en onderteekent door de Heer Maillet en aan de minute dezes geannexeerd.

'Eindelyk beloofde en verbond zig de gemelde Heer Maillet in name als vooren, den Gyzelaar te Toulon te zullen ontslaan, zonder van denzelven of van de Heeren van Hoorn, Dix, en Schuurman, sedert het gebeurde tot heden toe, iets te pretendeeren voor Alimentatie of andere Onkosten. Consenteerende hier van Acte.

'Aldus gedaan en gepasseerd binnen Amsterdam in presentie van Blaise Marin, Willem Swart en Nicolaas Pullen, myne Clercquen, als Getuigen, dewelken de minute nevens de Heeren Comparanten en my Notaris hebben ondertekent.

Accordeert met de Minute berustende in de Registers van my Notaris.

Was getekent.

P. de Marolles, Notaris Publicq.

'Wy onder geschreeven Michel Glaise, Nicolaas Guitton en Jan Baptist Roussel voor my en myne Compagnons, Kooplieden te Marseille, verklaaren by dezen nagezien en geleezen te hebben, het Contract van Cessie en Transport hier voren geschreven, het zelve te approbeeren en ratificeeren by dezen, begeerende en consenteerende dat het zelve volkomen effect sorteere. Tot naarkoming en uitvoering van welke verbinden wy onze Persoonen en Goederen, presente en toekomende, dezelve stellende ten bedwang van alle Rechten en Rechters. In kennisse der waarheid hebben, wy deze Acte van Ratificatie getekend tot Marseille den 6^{den} November 1714.

Was getekent,

Michel Glaise, Roussel en Compagnie, Guitton.

‘Wy Schout, Schepenen, Luitenants des Konings, Regeerders der Stad Marseille, Raadsheeren des Konings, Lieutenant Generaal van de Politie, Bewaarders en Beschermers der Privilegiën, Prerogativen en Vryheden der gemelde Stad, Certificeeren en Attesteeren eeneniegelyk dien het concerneerd, dat de Heeren Michel Glaise, Roussel en Compagnie en Nicolaas Guitton, welke hier voren geteekend hebben, de Directeurs en Reeders zyn van het Esquader Konings Schepen voorheen gevoert by den Heer Cassart in zyne laatste Expeditie na de Berbice, Curacao en andere plaatsen. Des ten oirkonde hebben wy deze ondertekend en dezer Steede Zegel hier op doen drukken, gegeeven te Marseille den 7^{den} November 1714.

Was getekent,

Beau, Jouvenc, Durand.

Welke overgaaf door den Koning van Vrankryk is goedgekeurd: en door de Heeren van Peere, cum Sociis is geabandonneerd, en voor zo veel des noods aan de Heeren van Hoorn &c. gecedeert, volgens bygevoegde Acte.

Acte van Abandon van de Heeren van Peere &c. en voor zoo veel noods, Cessie van de Colonie, aan de Heeren van Hoorn &c., dato 28sten Nov. 1714.

‘**O**P huyden den 28sten November 1714 compareerde voor my Abraham de Swarte, Openbaar Notaris by den Edele Hove Provintiaal van Holland, Zeeland ende Westvrieslandt geadmitteert, residerende binnen Middelburg in Zeeland, present d'ondergenoemde getuygen, de Heer Mr. Johan van Peere, Oud Burgermeester en Raad der Stadt Vlissingen, de Heer Cornelis van Peere, Heer van Oost- en West Zouburg, mede Raad en Oud Burgermeester der voorsz. Stad

Vlissinge, jegenwoordig alhier; mitsgaders Vrouwe Susanna Maria van Peere, weduwe wylen de Heer Cornelis Kien, in zyn leven mede Burgermeester der Stad Veere, en Bewindhebberen van d'Edele Geoctroyëerde Oostindische Compagnie ter Kamer alhier, woonagtig binnen deze Stad, en eindelinge, den Heer Mr. Thomas Alexander Konink, Bailjuw der Stad Veere, en mede Bewindhebber van de gemelde Oost-indische Compagnie ter Kamer alhier, mede jegenwoordig binnen deze Stad; alle gewesene eygenaars van de Colonie de Berbice, met wat dies aankleeft, wonende alle in de respective Steden voornoemt, my Notaris bekent, te kennen gevende en verklaarende, dat zynde tot hun Heeren en Vrouwen Comparanten kennisse gekomen, hoe dat door een detachement van een Esquader Fransche Konings Schepen, gecommandeert door Monsieur Cassart, eerst was bemagtigt en daar na ook geranconneert de voorsz: Riviere en Colonie de Berbice, met wat dies aankleeft, zy Comparanten nochtans niet alleen niet hadden goedgevonden te agreëeren de voorsz: ranconneringe en gevolglyk mede niet en hadden goetgevonden te accepteren, en min noch te betalen zoodanigen Wisselbrief van een honderd een en tagtig duysend, negen honderd vyf en t'seventig guldens en ses stuyvers, hollands courant geld, als 'er door Steven de Waterman, Laurens de Feer, M. Hun, Claas Ras, A. Tierens, Gerard de Veerman, en H. van Doorn, uit het Fort Nassau den 8sten December 1712. was getrokken per reste van de geaccordeerde rantsoen penn. op of ten laste van hen Heeren Johan en Cornelis van Peere, ten behoeve van den Heere Baron de Mouans, die het voorsz: detachement had gecommandeert of ordre, zoo als die Wisselbrief, door middel van de successive Endossementen, eerst van den Baron de Mouans, daar na van Sieur Cassart, en laastelyk van Dieu de Glaise en Compagnie aan Sr. van de Cruys, Fils, en Engelberts, of ordre, was gekomen, en overgegaan, en dat zy Comparanten daarom ook zelfs zig dezelve Colonie de Berbice, met wat dies aankleefde niet verders en hadden willen aantrekken, maar dat zy Comparanten dezelve Colonie met alle deszelfs gevolgen en aankleven in tegendeel wel hadden willen abandonneren, en zulks alles ook metter daad hadden afgestaan, en gelaten aan

en voor den geenen, die uit zaake van de voorsz: Wisselbrief daarop, of daar toe zoude mogen geregtigd zyn.

'Hebbende zy Comparanten des niettegenstaande echter ook verstaan gefundeerd te zyn, om dien onverminderd op te slaan en te benificeren de respective twee Ladingen Suiker, overgebragt met den Schepe de drie Gebroeders, gevoert by Kapitein Pieter Belle, en den Schepe Bleyswyk, gevoert by Kapitein Andries Maartens, met die intentie en met dat effect, namentlyk om daar uyt weder te vinden den beloop van de Cargasoenen, en behoefte door of van wegen hun Comparanten, na de Berbice gezonden ten tyde als zy Comparanten onkundig waren zo wel van de onderneeming, als van de Rancoeneringe van, of op de Colonie de Berbice voorsz. alles breeder naar uitwyzen (onder anderen) mede van de drie respective Insinuatien en Protesten, op den 23sten September 1713. en den 28sten April 1714. door den Notaris Paulus van den Ende en Getuigen: en op den 27sten January mede des jaars 1714. door den Notaris Philippe de Marolles en Getuigen binnen Amsterdam aan of ten Huize van de Heeren van de Cruys, Fils, en Engelberts, als Houders van de voorsz: Wisselbrief successivelyk gedaan.

'En dat dezelve Heeren van de Cruys Fils en Engelberts, aan de Heeren Nicolaas van Hoorn, Hendrik van Hoorn, Aarnout Dix en Pieter Schuurman, Kooplieden binnen de Stad Amsterdam, ook weder hadden geendosseert en overgedaan de voorsz: Wisselbrief van een honderd een en tachtig duizend negen honderd vyf- en- zeventig guldens zes stuyvers, en dat ook noch door of van de Directeurs, en Geintresseerdens in de Uitrustinge en Equipagie van het Esquader van Monseur Cassart voorsz: aan de Heeren van Hoorn, Dix en Schuurman was gecedeert en overgedraagen de voorsz: Colonie, met wat dies aankleeft; alles ingevolge van den Contracte op den 24sten October 1714. ten overstaan van den opgemelden Notaris Marolles en Getuigen, opgerecht met Joseph Maillet, voor en wegens de Directeurs en Geintresseerdens, van de voorsz: Equipagie en Uytrustinge van het Esquader, zo gecommandeert is geweest door Monsieur Cassart, en dewyl dezelve Heeren van Hoorn, Dix en Schuurman, vervolgens mede nog het voorsz: abandon zo door hen Comparanten was gedaan, mitsgaders de belofte by

hen Comparanten mede gedaan, om te verantwoorden de Retouren met de twee voorsz: Schepen te rug gebragt, mits en onder de Reserve van hun Indemniteyt als vooren insgelyks hadden geaccepteert, in der manieren en op de conditien van gelyken breeder uitgedrukt, in en by d'Acte op den 20sten November 1714. gepasseert, en de voorsz: Wisselbrief behoorlyk gequiteerd zynde, aan hun Comparanten geexhibeert en overhandigt, en waar van zy Comparanten ook belooven altoos weder te doen Exhibitie aan de Heeren van Hoorn en Consoorten, daar en zoo zy tegen anderen des mogten oordeelen van nooden te hebben, zoo verklaren zy Comparanten dan ook dezelve Acte van dato den 20sten November 1714. te accepteeren en te acquiesseeren, op en onder de mits en conditien daarby gevoegt en vermeld, en daar beneffens mede voorsz: Wisselbrief ten dien fine en effecte behoorlyk gequiteert hier nevens ontfangen te hebben.

'Belovende zy Comparanten niet alleen den inhoude van de mitse, en conditien, in de voorsz: Acte van den 20sten November 1714. begrepen, aan de Heeren van Hoorn, Dix en Schuurman; (onder welke Koopers ook voor een geregte vierde part begreepen is onzen Broeder de Heer Cornelis van Peere voornoemt, die ook den Inkoop van het vierde part van de voorsz: Colonie en aankleeven van dien heeft doen betaalen door den Heer Egidius van den Bempden aan de voorsz: Heeren van Hoorn) en hunne Erven, Successeurs en Representanten, als Lieden van eere, altoos en alomme met 'er daad zullen praesteren, maar zelfs ook als nog mitsdezen aan dezelve te abandonneren en des noods te cederen, en af te staan de voorsz: gantsche Colonie de Berbice met alle desselfs ap en dependentien, praerogativen en voorrechtten, niets daar aan of van gereserveert, of uytgezonderd, zulks dat alles het sedert den 8sten December 1712. zal zyn en blyven voor rekeninge en alzo tot schaade en bate van de Heeren Cornelis van Peere, van Hoorn, Dix en Schuurman, mits en onder belofte, ook van hen Comparanten, om deugdelyk aan hun Heeren, Cornelis van Peere, van Hoorn, Dix en Schuurman, te verantwoorden en goet te doen de voorsz: twee Retouren, met de Scheepen de drie Gebroeders en Bleys-

wyk overgebragt, onder reserve en met kortinge van meergemelte Indemniteyt, tot naarkominge verbonden zy Comparanten hunne Persoonen en Goederen, subject alle Heeren Hoven en Rechteren, en specialyk zoo den Edele Hove van Holland en Zeeland, als den Hogen Rade in Holland, ten Keure van de Heeren van Hoorn en Consoorten.'

'Aldus gedaan en gepasseert binnen Middelburg voornoemt, ter presentie van *Andries Arnnot* en *Bartholomeus van der Wulp* als Getuigen hier toe verzogt.

'De Minute dezes is behoorlyk getekent, datum uts: onderstond, Quod attestor.

Was getekent,

Abraham de Swarte, Notaris Publicq.

De Nieuwe Eigenaars bebouwden inmiddels hunne Bezittingen en leiden nog een Suiker- en twee Cacao-Plantagiën aan; doch de grootste zwaarigheid was, om het vereischte getal van Slaaven te bekomen, welke zy gaarne zelven uit Africa wilden haalen, waar tegen de Westindische Maatschappy zich kantte, maar waarin de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal de volgende voorziening maakten.

Extract uit het Register der Resolutien van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, houdende de Conditien, wegens den aanvoer van Slaaven &c. tusschen de Heeren Bewinthebberen der Westindische Compagnie en voorige Eygenaars der Colonie de Berbice dato 10 September 1714.

'**N**Ogmaals ter Vergaderinge voortgebragt zynde, de Missive van de Heeren Plenipotentiarissen tot de laatste Vreedehandeling te Utrecht,

geschreven aldaar, den 10^{den} Juny laastleden, geaddresseert aan den Griffier Fagel, rakende de betalinge van zeker Wisselbrief, ter somme van een hondert een en tachtig duisent, negen hondert vyf en seventig guldens ses stuyvers, getrokken uyt de Berbice, op den Heer van Peere te Vlissingen, breder gementioneert onder de Notulen van voorsz: 10^{den} Juny 1714, en daar benevens ten meermalen gehoort, Bewinthebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer Amsterdam, als mede Nicolaas van Hoorn en Schuurman, die genegentheyt hadden getoont, omme de voorsz: Colonie de Berbice op redelyke conditien over te nemen, 't zy van de voorsz: van Peere, 't zy van de Franschen, de laatste invasie en rantsoeneringe der voorsz: Colonie uitgewerkt hebbende, of zodanig het zelve best zal kunnen bestaan, mits gerust wordende gestelt, dat dezelven de Slaaven, die zy van tyd tot tyd nodig zullen hebben, mede zekerlyk en op dragelyke Conditien bekomen zullen konnen. Is na voorgaande deliberatie goedgevonden en verstaan dat devoiren aangewend zullen werden, ten eynde de differenten tusschen de Houders van de voornoemde Wisselbrief ter eenre, en de voornoemde van Peere ter andere zyde, uyt zake voorsz: ontstaan; door het een, of ander expedient geprevenieert, of getermineert mogen werden; ende dewyl tot nu toe geen beter expedient voorgekomen is, als dat de voornoemde van Hoorn, en Schuurman, de voorsz: Colonie de Berbice quamen over te nemen, en met de Houders der voorsz: Wisselbrief, wegens dezelve Brief quamen te verdragen, dat dan ook de voornoemde overneminge en verdrag allesints gefaciliteert en bevordert zal werden.

Dat het succes van dien, onder anderen dependerende van de gemakkelykheyt, die de voornoemde van Hoorn en Schuurman ontmoeten zullen tot het bekomen van de nodige Slaaven, en door haar meermalen geinsteert zynde, dat haar gepermitteert moge werden hunne Slaaven directelyk uyt Africa te halen, waar tegens voorgemelde Bewinthebberen zig geopposeert hebben gehad, meergemelde van Hoorn en Schuurman gedisponeert zullen werden omme geen Slaaven op de voornoemde Colonie te gebruyken, of te ontfangen, als dewelke hen door de

Bewinthebberen der Westindische Compagnie besorgt en gelevert zullen werden.

‘En de welgemelde Bewinthebberen insgelyks om daar in alle mogelyke faciliteyt en yver te adhiberen. Dat dienvolgende zal werden vastgestelt, zoo als vastgestelt werd mits dezen, zoo veel de voorsz: aanvoer van Slaaven, ofte welgemelde Bewinthebberen ter eenre, ofte de voornoemde van Hoorn en Schuurman, voor zig en hunne mede Participanten ter andere zyde zal aangaan.

Art. I.

‘Dat Bewinthebberen van de Westindische Compagnie ter requisitie van de gemelde van Hoorn en Schuurman zullen leveren 250 koppen Ardra, of Angola Slaven, ⅔ Mans, en ⅓ Vrouwen, pieces d'India, en voort van tyd tot tyd zodanig getal Slaven, als dezelve van Hoorn en Schuurman ten dienste van de voornoemde Colonie nodig hebben, ende requireren zullen.

Art. II.

‘Dat de voorsz: eerste 250 koppen gelevert zullen werden op de Berbice, zelfs aan de ordre van gemelde van Hoorn en Schuurman.

Art. III.

‘Dat om het voornoemde getal van 250 koppen ps. d'India ten vollen te kunnen hebben, gemelde Bewinthebberen ten spoedigsten een bequaam Schip zullen equipeeren, en naar Africa zenden, voorsien met zodanige Cargesoenen, als tot de inhandeling der voorsz: Slaaven nodig zullen zyn.

Art. IV.

‘Dat gemelde Van Hoorn en Schuurman, neffens de requisitie, of intekening van Slaaven, zoo voor de eerste, als volgende reysen, gehouden zullen zyn, ter requisitie van Bewinthebberen, zodanige verze-

keringe, of cautie te stellen, voor de betalinge der Slaaven, als by de voornoemde Compagnie gebruykelyk is.

Art. V.

‘Dat gemelde van Hoorn en Schuurman op het vertonen der Recipissen van de gedaane leverantie aan de Berbice, aan Bewinthebberen tot Amsterdam in contanten betalen zullen de voornoemde eerste 250 koppen, ten pryse hier navolgende, namentlyk de ps. d'India tot 212 guldens 10 stuyvers per stuk, en de Macquerons Slaaven tot 165 guldens mede per stuk.

Art. VI.

‘Dat de Seperatie van de Slaaven, te weten de ps. India van de Macquerons, op de vierde of vyfde dag van de aankomste van het Schip, zal werden gedaan door den Schipper, twee Stuurluyden, en de Chirurgyn van het zelve Schip, wegens de Compagnie, met en nevens een gelyk getal van vier Persoonen, door van Hoorn en Schuurman, of haar ordre daar toe te committeren.

Art. VII.

‘Dat voor de verdere Slaaven, welke de voornoemde van Hoorn en Schuurman boven de voorsz: eerste 250 koppen, by vervolg van tyd nodig hebben, ende requireren zullen, werden betaalt de somme van 250 guldens voor ieder ps. d'India, ofte goede leverbare Slaav, namentlyk 100 guldens per hoofde te Amsterdam, zoo haast het Schip, daar mede dezelve Slaaven ingehandelt zullen werden uyt havens dezer Landen, in Zee gelopen zal zyn, ende de overige 150. mede te Amsterdam in contanten, op het vertonen van de recipisse der leverantie, die daar van aan de ordre van gemelde van Hoorn en Schuurman op de Berbice gedaan zal zyn, ofte wel op zodanige minder beswarende conditien, of prysen, als dezelve Slaaven door de Westindische Compagnie aan eenige andere Colonien, of Personen in der tyd afgelevert zullen werden.

Art. VIII.

‘Dat de voorsz: Slaaven, welke gemelde van Hoorn en Schuurman boven de eerste 250 koppen als vooren nodig hebben, ende requireren zullen, door Bewinthebberen t'haren risico en kosten gelevert zullen moeten werden aan de Berbice zelfs, ende aldaar aan d'ordre van gemelde van Hoorn en Schuurman.

Art. IX.

‘Dat by aldien gemelde Bewinthebberen onverhooptelyk niet genegen mogten zyn, de voornoemde Slaaven aan de Berbice, als voorsz: is, te brengen, aan de gemelde van Hoorn en Schuurman alsdan vry zal staan, dezelve Slaaven te halen, daar, ende zoo zy best zullen konnen; ende indien eenige equipagies daaromme naar Africa gedaan moesten werden, dat de meergemelde Bewinthebberen alsdan in dien gevalle gehouden zullen zyn, onder eene redelyke recognitie ter moderatie van Haar Hoog Mogende, aan den zelven van Hoorn en Schuurman daar toe de nodige permissie te geven, voorbehoudens aan Bewinthebberen defaculteyt, om het voorsz: Schip met zyne Cargasoenen te visiteren, ende zodanige toesienders, of bedienaars daar op te stellen (dog t'haren kosten) als dezelve in der tyd komen goed te vinden, en voorbehoudens dan ook nog, dat gemelde van Hoorn en Schuurman geen groter getal Slaaven, als boven, zullen mogen inhandelen, als zy aan de Bewinthebberen voor het vertrek van hunlieder Schip van hier zullen opgegeven hebben.

Art. X.

‘Dat tot meerder verzekertheyt van de voornoemde van Hoorn en Schuurman aan d'eene zyde, ende van welgemelde Bewinthebberen aan d'andere zyde, dezelve onderling nader behooren te convenieren over zodanige verdere middelen en poenaliteyten, als dienen zullen, eensdeels, om gemelde van Hoorn en Schuurman gerust te kunnen stellen, dat de successive leverantien van Slaaven, dewelke door de Bewinthebberen aangenomen zullen werden, in der tyd gedaan ende volbragt zul-

len worden, (fataliteiten en andere onvermydelyke toevallen uytgesondert) ende anderdeels, dat gemelde van Hoorn en Schuurman (het effen bovenstaande IX. Art. alleen exempt) geen andere Slaaven kopen, nog ontfangen zullen, dan van de Westindische Compagnie alleen, en dat het gerequireerde getal Slaaven door derzelver geauthoriseerdens aan de Berbice ontfangen, en de gestelde prys alhier promptelyk betaalt zal werden.

Art. XI.

‘Dat dewyl gemelde van Hoorn en Schuurman verklaart hebben, de voornoemde Colonie de Berbice niet anders te sullen, nog konnen overnemen, als behoudens hare optie, ter eerster aankomste van eene uyt hen, of van derzelver Geauthoriseerdens op de voorsz: Colonie omme de voorsz: Colonie te aan vaarden, ofte ook te laten varen, en aan de Geinteresseerdens wederom af te staan, indien 't hen goeddenken mogte, en het vervolgens gebeuren zoude konnen, dat ter aankomst van de eerste 250. Slaaven aan de Berbice, de voornoemde van Hoorn en Schuurman geen Possesseurs van de voornoemde Colonie quamen te zyn, meergemelde van Hoorn en Schuurman alsdan indien gevalle ongehouden zullen zyn, de voorsz: 250 Slaaven aldaar te ontfangen, en alhier te betalen, en dat in het voorsz: geval meergemelde Bewinthebberen dezelve Slaaven aan hen behouden zullen, en daar van disponeren mogen na henlieden welgevallen.

Art. XII.

‘Dat, indien t'eeniger tyd gebeuren mogte, dat de voornoemde van Hoorn en Schuurman, na dat dezelve de voorsz: Colonie eenmaal anngenomen zullen hebben, t'eeniger tyd genootzaakt mogten werden, dezelve te abandonneren, en hen met hunne Slaven en Effecten van daar te retireren naar eenige Colonie van de Westindische Compagnie, dezelve zulks t'allen tyden vryelyk zullen vermogen te doen, zonder daar voor iets te betalen; voorts ook dezelve effecten en slaaven tot aanlegginge van eenige Plantagies mogen gebruiken, of anders verkopen, en te gelde maken, zoo als zy best zullen kunnen, ten ware Bewintheb-

beren dezelve goedvonden aan te neemen, ten pryse als dezelve aldaar waardig zullen zyn.

Art. XIII.

‘Dat voor ieder Schip, 't geen door de voornoemde van Hoorn en Schuurman naar de Berbice gezonden zal werden, aan de Bewinthebberen zal werden betaalt de somme van 300 Guldens eens, te weten 100 Guldens op het uytgaan van ieder Schip, nevens de extraditie der Commissie voor het zelve gerequireert, en 200 Guldens als het zelve Schip zal wezen gereverteert, te betaalen voor de ontladinge van dien, zullende de nodige Commissie tot de ontladinge aan de Bewinthebberen verzogt, en door hen gegeven werden, zoo als dat geschied ten reguarde van alle andere Schepen van Suriname, of andere Colonien komende, en zonder dat genoemde van Hoorn en Schuurman gehouden zullen zyn, hunne Suikeren, of andere retouren in eenige van des Compagnies Magasynen te moeten brengen.

Art. XIV.

‘Dat het eerste Schip, 't geen gemelde van Hoorn en Schuurman van hier na derwaarts zullen zenden, voor d'eerste reyse vry zal zyn van de 100 Guldens, welke op het uytgaan betaalt moeten werden, mits gehouden blyvende, de overige 200 Guldens te betalen op 't retour van 't voorsz: Schip, ende voorbehoudens mede, dat, indien de voornoemde van Hoorn en Schuurman ter aankomste van het voorsz: eerste Schip op de Berbice (ingevolge van de faculteyt op het bovenstaande XI. Art. aan hen gelaten) goedvonden, de voorsz: Colonie niet te aanvaarden, en daarop resolveerden, het voorsz: Schip na Curacao, of Suriname te zenden, om ladinge te zoeken, zy lieden alsdan meede gehouden zullen blyven, op 't retour van 't voorsz: Schip te betaalen, zoo veele, als van andere retournerende Schepen van Curacao, of Suriname moet werden betaalt.

Art. XV.

‘Dat het bovenstaande reglement continueren zal, zoo lang het Octroy van de Westindische Compagnie subsisteren zal, en zoo vervolgens by prolongatie van het jegenwoordige Octroy.

‘Ende zal Extract van de bovenstaande resolutie gezonden werden aan de Bewinthebberen der Geoctroyeerde Westindische Compagnie dezer Landen, en ook aan de voornoemde van Hoorn en Schuurman. Ende zal aan gemelde Bewinthebberen serieuselyk gerecommandeert werden, het vorenstaande te willen inschikken, en naarkomen; als mede aan Haar Hoog Mogende daar van ten allerspoedigsten kennis te geven.

F.W. VAN GENT TOT OLDERSOM.

Accordeert met het voorsz: Register.

J. F A G E L .

Vervolgens zochten zy, in navolging der Spanjaarden, die uit dit Waerelddeel zulke groote Schatten trokken; eenige ryke Mynen te ontdekken; waar toe zy, op den 19^{den} October 1719. een Verdrag met zekeren Jood Simon Abrahams maakten, waar by deeze, zo lang hy in dienst van gemelde Heeren was, een zestiende van het zuivere provenu der Mynen voor zich bedong: doch hy rechtte byna niets uit, en kwam in 1724. weder te rug.

De Heeren Eigenaars bemerkende dat de kosten, om deeze Volkplanting in een' bloeijende Staat te brengen, de magt van zo weinige byzondere Kooplieden te boven ging, en willende haar voordeel doen van den lust hunner Landsgenooten, die, in dien tyd heet waren, op alle nieuwe onderneemingen; beslooten in de Maand September des Jaars 1720. een Maatschappy op te rechten, om deeze Colonie met kracht aan te tasten en te vergrooten, en daar toe een Fonds te maaken van drie Millioen en twee honderd duizend Guldens Bankgeld, verdeeld in zestien honderd Portiën, ieder van twee duizend Guldens, waar in de oude Bezitters voor hen zouden behouden

vier honderd portiën, en hen daarenboven, tot vergoeding hunner Overgifte, betaald worden achtmaal honderd duizend Guldens, zullende alleenlyk door de Intekenaars vyftig ten honderd betaald worden in acht Termeinen, waar van de laatste voor den eersten April 1724 zoude moeten worden opgebragt.

'**A**LZoo de Colonie, genaamt de Berbice, leggende aan de vaste Kust van America, op de hoogte van ses graden benoorden de Linie, tusschen Suriname en Isequebo, zeer uitnemende is gesitueert, en de grond volkomen bequaam tot het cultiveeren van het Suiker Riet, gelyk by Experientie van zeer veele Jaaren is gebleeken, zynde jegenwoordig ses zeer considerabele Plantagiën in een volkomen staat van perfectie, en daar en boven het gewas van Cacao aldaar zo veel eygenschap is hebbende, dat bereyds twee Plantagiën van hetzelve met vrucht zyn aangelegt, gelyk ook den aanqueek van Indigo met de natuur der plaatse zo verre ondervonden is over een te komen, dat daar van al eenige monsters van goede qualiteit alhier zyn overgebragt, ende verder met alle apparentien van succes de culture van Coffy aldaar zoude konnen werden ondernoomen, zynde de Negotie van Orliaan en Catoen al van de eerste oprechtinge der Colonie by de doenmaalige Possesseurs geëxerceert, ende het al mede door de situatie zeker is dat de grond van het beneficie der mineralen geensints kan zyn verstooken; zoo is 't dat de jegenwoordige Eygenaars van de gemelde Colonie met naamen de Heeren Nicolaas en Hendrik van Hoorn, zo voor haar zelve, en nog als last hebbende van d'Heer Cornelis van Pere Heere van Westsouburg, Maria Luyken Weduwe Arnoldus Dix Zaliger en desselfs Erfgenaam, mitsgaders Pieter Schuurman, genegen zynde de voornoemde Planteryen van Suiker en Cacao met alle kragt voort te setten en te vermeerderen, mitsgaders die van Coffy en Indigo door een nieuwe aanlegginge te beginnen, ook om de mineralen aldaar zynde zoo veel doenlyk te ontdekken, tot vindinge van de noodige onkosten, daar toe gerequireert, en geen kleine somme importerende, zo ten opzichte van de Slaaven

en Schepen, waar door gemelde Provenuën moeten werden geobtineert en alhier te Lande overgebragt, als ten reguarde van een nieuwe aan te leggene Fortresse, waar mede de geruste possessie der Colonie en desselfs toekomende voordeelen tegens een aanval van buyten kragtig zoude konnen werden gemaintineert; naar een ryp overleg hebben goedgevonden ende geresolveert zo veel meerdere Participanten daarinne te nemen, en gevolgelyk zo veele persoonen in 't geheel te admitteeren, dat dezelve nevens haar te samen, en met den andere zullen komen uyt te maaken en te fourneeren, een somme van drie Millioenen en twee hondert duyzent Guldens, Hollands Banco-geld in maniere navolgende.

'Het Capitaal van deze drie Millioenen en twee hondert duyzent guldens, zal verdeeld werden in sestien hondert Parten, of Portiën, yder van twee duizent guldens Banco, zynde het bedragen der voorsz: drie Millioenen en twee hondert duyzent guldens, en yder zal zodanige Part of Portiën daar inne houden en herideren als by desselfs handtekening uytgedrukt staat, en de betalinge daar van moeten doen, en zig gedragen aan het geene in de nabeschrevene Conditien is ter neer gesteld, en zullen geen meerder Parten of Portien mogen werden uitgegeven; welke te fourneeren Penningen niet anders zullen werden geëmployeert, als om de Plantagiën van Suiker met kragt voort te zetten, en de Cacao, Indigo en Coffy verder aan te queeken, en verders alles meerder te doen, of te laaten, wat tot welstand en voordeel van de Geinteresseerdens zal konnen strekken.

'De Conditien dan daar op de ondergetekende Interessanten zig verbinden (als ook zig gedragende aan het voorenstaande) luyden als volgt.

Art. I.

'Eerstelyk zo zal aan de tegenwoordige Eigenaars en Participanten voor de Colonie met alle desselfs Plantagiën, Planteryen, met alle het geene daar aan dependeert, en alle de Privilegien, zodanigen en in diervoegen als zy het hebben overgenomen en nu bezitten, niets uitgezon-

dert, en verder volgens den Inventaris aan deze geannexeert, vergoed of betaalt werden de somma van agt hondert duyzent guldens, en dat in differente tyden als nader zal werden aangewezen, Art. XXI. alles in Banco.

Art. II.

‘Daar en tegens zullen de tegenwoordige Eigenaars deze Colonie geheel en al zuiveren van alle Lasten, zo Maandgelden als Emolumenten van Officieren, Mr. Planters, Ambagtsluyden, Matroozen en Soldaaten, tot den sestiende Maart seventien hondert en twintig laastleden, wanneer de laatste Boeken op de Colonie zyn geslooten, invoegen dat de nieuwe lasten &c. zullen beginnen te loopen voor de nieuwe Participanten van of na den sestiende Maart voornoemt, en van welke tyd door haar voor overgenoomen zal werden gehouden deze Colonie luyt den Inventaris, lopende t'zedert die tyd alle baat en schade voor Rekening en Risico, van dezelve nieuwe gezamentlyke besitters.

Art. III.

‘Het geene de tegenwoordige Eigenaars by de Boeken van sestien Maart dezes Jaars gesloten, zullen bevonden werden aan de Coloniers aldaar Per Saldo schuldig te wezen, zal door de nieuwe Participanten overgenomen werden als voor haar eigen schuld, mits dat aan haar den beloop door de oude Eigenaars werd betaalt of goet gedaan.

Art. IV.

‘De tegenwoordige Eigenaars zullen by preferentie houden vier hondert Parten of Portiën in de nieuwe Redery, yder Part van twee duizent Guldens Banco-geld, en dan nog nevens andere zo veel meerder nemen als gepermitteert is.

Art. V.

‘Van de drie Millioenen en twee hondert duizent guldens Capitaal,

zal by provisie maar voldaan en op Rekening betaalt worden de helft, zynde vyftig Percent, in agt Termynen, als volgt.

1720	voor primo November	8	Percent van 't geheel maakt - 256000
1721	voor primo April	8	Percent als boven - 256000
- - - -	voor primo October	10	Percent als boven 320000
1722	voor primo April	8	Percent als boven 256000
- - - -	voor primo October	4	Percent als boven 128000
1723	voor primo April	4	Percent als boven 128000
- - - -	voor primo October	4	Percent als boven 128000
1724	voor primo April	4	Percent als boven 128000
	Samen	50	Percento de Somma van *f* 1600000

Art. VI.

‘Die binnen een maand na de voornoemde Termynen zyn fournissement niet voldaan of betaalt heeft, zal zyn Part of Portiën verliezen, en dezelve ten voordeelen van de generale Participanten verkogt worden.

Art. VII.

‘Geen meerder inlage als de vyftig Percent zal mogen geëyscht worden, als met resolutie en Consent van de Directeuren en hooft Participanten by meerderheid van Stemmen.

Art. VIII.

‘Tot waarneminge van alle de zaken deze Colonie rakende niets uitgezondert, waar van 't Comptoir zal gehouden werden in deze Stad Amsterdam, zullen aangesteld worden seven Directeuren, om by meerderheid van Stemmen by haar te resolveeren wat gedaan behoord te werden of niet, onder welk getal van nu af aan zullen zyn, de Heeren Nicolaas van Hoorn en Pieter Schuurman, en zal het daar en boven vry staan aan de Heer Hendrik van Hoorn, om alle vergaderinge by te woonen, ja zelfs by absentie van deszelfs broeder Nicolaas van Hoorn als Directeur geconsidereert worden, edogh alle beyde te gelyk Comparee-

rende zullen altyd maar als een Stem gerekent worden, en in kas van afsterven van de eerste zal de tweede aanstonds Succederen in deszelfs Plaatze.

Art. IX.

‘De andere vyf Directeuren zullen moeten zyn ervaren en bequame Koopluyden, dewelke verkoren zullen worden door hooft Participanten by meerderheid van Stemmen, en by overlyden, een andere ervaren Koopman in deszelfs Plaatze binnen den tyd van een maand.

Art. X.

‘Niemand zal Directeur mogen zyn, of moet ten minste Tien Portiën in deze Colonie geparticipieert zyn, en houden zo lange hy in derectie is.

Art. XI.

‘De Directeuren zullen zyn voor haar leven lang, uytgenomen by eenig onverhoopt toeval dat hy zulks niet konde waarnemen, en wanneer dat Jaar en dag niet in staat is op de vergaderinge te Compareeren, zal een ander in deszelfs plaats aangesteld worden, te verkiezen by meerderheid van Stemmen als Articul Negen.

Art. XII.

‘De Directeuren zullen de nodige bediende aanstellen.

Art. XIII.

‘Voor hooft Participant zal worden geconsidereert, die Tien Parten heeft en schoon meerder herideert, zal egter maar een stem hebben.

Art. XIV.

‘Aan de Directeuren zal in de vier eerste Jaaren geen tractement betaalt worden, als alleen een Recognitie van twee Hondert Guldens, voor yder van hun Jaarlyks, maar uytdelinge werdende gedaan, als dan zal aan

haar te samen in 't geheel voldaan werden, vyf Percent van de uitdelinge.

Art. XV.

‘De Directeuren zullen Jaarlyks de Boeken laten sluyten, en balance maken, en alle hooft Participanten geregtigt zyn om de vergadering by te woonen, of wel twee à drie uit hun te qualificeren om de Rekeningen te Examineren, als de Jaarlykse rekening geschied.

Art. XVI.

‘De Hooftsomme van drie Millioenen en twee hondert duyzent guldens, zal mogen vermeerdert of vergroot worden, dog niet anders als met goedvinden en consent van de Compareerende hooft Participanten by meerderheid van Stemmen, en dat op zodanige tyd en Conditie als zy geraden zullen vinden.

Art. XVII.

‘De Directeuren zullen uytdelinge mogen doen op zodanige tyd, en zoo veel als zy zullen oordeelen te behoren.

Art. XVIII.

‘Werd wel Expresselyk g'accordeert, dat geene van de Participanten in deze eenige wind Negotie zal mogen doen op tyd ofte Premie Negotie, maar indien iemand eenige Portie inclineerde te verkopen, ofte over te doen aan een ander, zal zulks moeten geschieden voor Contant, en voor de overschryving moeten werden betaalt van yder Part twee gulden ten voordelen van 't gemeen.

Art. XIX.

‘De nieuwe Participanten, zullen ook gestand moeten doen aan het Contract gemaakt door de oude Eygenaars, met eene Simon Abrahams ten opzigte van het ontdekken van mineralen, welke Simon Abrahams bereyds op de Colonie is aangekomen, en van welk Contract Copie aan deze geannexeert is.

Art. XX.

‘By aldien naderhand bevonden mogt worden nodig te zyn eenige Conditien te veranderen, of deze met meerdre te Amplieren tot nutte en welwezen van de Colonie, zo zal zulks moeten geschieden met consent en overleg van de Directeuren en hooft Participanten by meerderheid van Stemmen.

Art. XXI.

‘De vergoeding ofte betalinge aan d'oude Eygenaars voor deze Colonie, met alle deszelfs ap en dependentie ingevolge den Inventaris ter Somma van acht hondert duizent guldens Banco geld, als Articul Een zal gedaan worden op d'onderstaande tyden, en Termynen, namentlyk.

1720	den Primo November af te schryven in Banco	ƒ180000
1721	den Primo April af te schryven in Banco	120000
- - - -	den Primo October af te schryven in Banco	120000
1722	den Primo April af te schryven in Banco	160000
- - - -	den Primo October af te schryven in Banco	80000
1723	den Primo April af te schryven in Banco	64000
- - - -	den Primo October af te schryven in Banco	40000
1724	den Primo April af te schryven in Banco	36000
	Belopende als boven in Banco	ƒ800000

Art. XXII.

‘Niemant zal minder mogen tekenen om te herideren as drie Partyen, en meerder als tien Partyen.

Inventaris van de Effecten, behorende aan de Colonie de Berbice.

1. 895 zo groote als kleine Slaaven.

2	6	Considerable en in zyn volle perfectie gebragte Suiker Plantagiën, met alle zyn Riet te velde, Huizinge, Meubelen, Koperwerk, Negeryen, Gereedschappen, Vaartuygen, Cargazoenen en Mondkosten, niets uytgezondert.
	2	Cacao Plantagiën.
3	1	Fortres de Brandwagt.
	1	Groot Fort, genaamt het Fort Nassau.
	1	Redout over dit Fort.
	4	buyten Posten of Uytleggers landwaard in, alle te zamen voorzien met in de 60 Stukken Canon, van 18, 12, 8 Ponders en kleinder zoorten, neffens Handgeweer, en verdere Ammunitie van Oorlog na advenant rykelyk voorzien.
4	1	Smedery buyten het Fort, van Yzer, Staal, Koolen, en verder toebehore rykelyk voorzien.
	1	Cederhoute Kerk.
5	1	Bark, neffens nog een getal andere Vaartuygen, van groote Priagos, Canoos, Jagten, Pontons &c. voorzien met alle haar toebehoren.
6		Alle de Cargazoenen aan het Fort, als mede op de Uytleggers.
		Alle de gelden die gins in Cassa mogten zyn, circa vier a vyfhondert guldens.
		Alle de Mondkosten, Medicamenten, Koperwerken, en andere Provisie, zoo voor Christenen als Slaaven, als mede Meubelen en Huysraad aan het Fort.
7	524	Stuks Koebeesten, die volgens de laaste Inventaris by der hand gevonden zyn, benevens nog veel ander kleyn Vee, van Schapen, Verkens &c.

8	281	Stuks Paarden, die volgens de laaste Inventaris by der hand gevonden zyn.
9	1	Hegte- Fluit- met al zyn toebehoren, die hier aan de Werf is leggende.
10	1	Nieuwe Hekboot, die voor de eerste Reyze, op den 9^{den} May laastleden, zyn Reyze naar de Colonie is doende, kostende in Zee met zyn Equipagie, Victualy, en de daar in gelaade Cargazoenen, Mondkosten en verdere behoeftens voor de Colonie, circa *f* 35000.
11		Deze voorsz: Hekboot, die buyten ongeluk, primo September van de Berbice wederom zal zyn vertrokken, naar gissing met 800 a 850 Oxhoofden Suiker, buiten andere Koopmanschappen meer.
12		De Suikeren die naar het vertrek van bovenstaande Schip mogte zyn blyven leggen, benevens het geene van te velde staande Riet staat gemaakt te worden, om welke af te halen de Fluit die hier legt, in de maand November aanstaande, derwaarts zal gaan, calculeere dat in Maart 1721. zullen belopen ruym 700 Oxhoofden, buyten andere Koopmanschappen van Cacao, Orleaan, &c.

Doch de Intekenaars oordeelden ten opzigt der oude Bezitters, dat deeze hunne Portiën in dit Fonds en de Vergoeding boven gezegd, te hoog waren ingesteld; waarom zy hunne bedenkingen hier over aan de toen ter tyd acht zynde Heeren Directeuren (die den 4^{den} October 1720. voor de eerstemaal Vergadering hielden) voordroegen, met dat gevolg, dat men, by nadere onderhandeling, een afslag van tweemaal honderd duizend Guldens bewilligde; dus de Oude Eigenaars genoegen namen zich te laaten betaalen met zesmaal honderd duizend Guldens. Op het voorengemelde Fonds van zestien honderd Actien (waar van 'er 941 aan

Byzonderen behooren, en de overige 659 by de Colonie overgehouden zyn) is betaald, in verscheide tyden, twee en veertig percento, naamelyk.

Primo	November,	1720	8 pc$^{t.}$
P$^{mo.}$	April,	1721	8 pc$^{t.}$
P$^{mo.}$	October,	1721	10 pc$^{t.}$
P$^{mo.}$	April,	1722	4 pc$^{t.}$
P$^{mo.}$	May,	1724	4 pc$^{t.}$
P$^{mo.}$	October,	1724	4 pc$^{t.}$
P$^{mo.}$	Augustus,	1732	4 pc$^{t.}$
			------
			42 pc$^{t.}$

Buiten dat Primo Augustus 1764, om het ongeluk de Volkplanting, door het afloopen der Slaaven, overgekomen, nog is ingeroepen

	8 -

Dus te zamen is opgebragt	50 pc$^{t.}$

Zo ras nu deeze Maatschappy, in den Jaare 1720, was opgerecht, wierd 'er beslooten nog tien Suiker-Plantagiën ieder van honderd Slaaven aan te leggen, zo aan de Kreek van Matara als Wicky, by het Fort en by den Berg in de Rivier Canje. Ingevolge van dit Besluit, wierden, in 1722, vier Plantagiën onder en vier Plantagiën boven het Fort aangelegd; als, de Johanna, de Cornelia Jacoba, de Savonette, Hardenbroek, de Dageraad, Hogelande, de Elisabeth, en de Debora; waar van vervolgens vier in Koffy-Plantagiën verandert en de Debora verlaaten wierd. 'Er wierd mede een Steenbakkery opgerecht, wyl door de geringe Vaart geen genoegsaame aanvoer van Steen kon geschieden: echter is dezelve, in 't Jaar 1731, weder afgeschaft. Insgelyks wierd een voorslag gedaan, om aan den Mond van de Rivier, of wel by de Rivier Canje, ter beveiliging dier beide Stroomen, een goede Fortres aan te leggen, voorzien met behoorlyk Geschut van twaalf en achttien Ponden Bals; dewyl het oude Fort moest vernieuwt worden; welke versterking echter geen voortgang heeft gehad.

Men begon zich zeer te beyveren om Koffyboomen in deeze Volkplanting voort te kweeken; welke zy van Suriname door den Gouverneur Coutier kreegen, schoon in gering getal; wyl 'er in den Jaare 1721, nog maar tachtig van die Boomen in de Colonie gevonden wierden; en, in den Jaare 1726, twee honderd Ponden Koffyboonen, tot een proef, van daar kwamen. Gemelde Gouverneur Coutier wierd voor deeze dienst met een Rypaard beschonken[(a)].

De Westindische Compagnie besloot inmiddels hun Recht als Leen Heeren van deeze Colonie te doen gelden, ten dien einde op den 23sten Maart 1721. een commissie op eenige der Heeren Bewindhebberen benoemende, waar tegens Directeuren dezer Maatschappy hunne redenen hebben ingebragt, met dien uytslag, dat daaromtrent geen verandering is gemaakt; dewyl deeze Volkplanting, door den Heer van Peere en de zyne verlaaten, en van de Franschen, die dezelve door het recht der Wapenen hadden verkreegen, vry en onbezwaard was gekocht en betaald.

Volgens een genoomen Besluit, werd, ter voortzetting der Negotie, Jaarlyks een Bark naar de Oronoque gezonden, om Slaaven en andere Goederen in te ruilen, welke ook somtyds Erts heeft medegebragt, schoon de Spanjaarden deeze Vaart ontrustte en verhinderden. Een Bark, voerende zes Stukken Kanon en bemand met achttien of twintig Koppen, onder bevel van den Commandeur Jan Dirksz Zwart, in 't Jaar 1722, ter handel naar Oronoque, Trinidade en Margarita afgezonden, had het ongeluk in het volgende Jaar, op het groote Rif van Isle d'Aves, niet verre van Curaçao, te stranden. In den Jaare 1723, wierd 'er weder een uit de Berbice ter handel op de overige Amerikaansche Kusten gezonden; waar tegens de Westindische Compagnie, als strydig met haare Voorrechten, opkwam: doch vervolgens zyn hier omtrent verscheidene Overëenkomsten, op den 15^{den} en 17^{den} Juny 1723, met gemelde Compagnie geslooten. Ook was het in dit zelfde Jaar, dat 'er nog maar twee Schepen van Amsterdam op deeze Colonie voeren; doch sedert dien tyd is het getal merkelyk aangegroeid.

(a) Uyt echte Berichten.

Kort te vooren wierd 'er een verandering in de Regeeringe van deeze Volkplanting gemaakt: de Raad zoude voortaan uit negen in plaatse van zes Persoonnen bestaan, en tot Raaden verkooren worden de oudst aangekomene Meester Planters, en uit de gelyk aankomende de oudste van Jaaren den voorrang hebben. Ook wierd, in 1722, even als de voorgaande Schipper Swerus, aan den Schipper Bont (wiens Schip, genaamd de Vrouw Maria, naderhand, in den Jaare 1729, by Belfleur strande), Sitplaats, in den Raad vergunt.

Men oordeelde, en mogelyk niet ten onrechte: dat dit Land verscheidene ryke Goud- en Zilvermynen in zich zoude bevatten: waarom last wierd gegeeven het Land hooger op te verkennen en naaukeurig te onderzoeken. Schoon ik daar op geen gevolg vind.

Voorts werd, op den 27sten November 1730, met de Westindische Compagnie een volkomen Verdrag nopende den Slaavenhandel geslooten, luidende,

Conventie, tusschen de Heeren Bewindhebberen der Westindische Compagnie en Directeuren der Colonie de Berbice, dato 27 November 1730.

'**O**p huyden den 27sten November 1730, compareerden voor my Leonard Noblet, Notaris Publicq, by den Hove van Holland geadmitteert, te Amsterdam resideerende, in presentie van de nabeschrevene Getuigen, d'Edele Heeren Mr. Willem Backer Dirkz., oud Praesident Schepen van deze Stad, en Arend van der Waayen: als Bewindhebberen van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Kamer alhier, voor, en in den naam van de Westindische Compagnie ter eenre; en de Edele Heeren Jacob Voordaag, en Mr. Jacob de la Bassecour, Pensionaris van deze Stad, als mede Directeuren der Colonie de Berbice, en wegens de verdere Directeuren van dezelve Colonie, hier toe geauthoriseert, ter andere zyde.

‘Dewelke verklaarden, met den anderen in een vriendelyk overleg getreden te zyn, of iets, en wat behoorden te werden gedaan, tot gerustheit van beide de Heeren Comparanten, alzoo het laatste Octroy, aan de Generale Westindische Compagnie dezer Landen verleent, met ultimo December dezes jaars, stont te expireren, op den 8sten Augustus dezes jaars, wederom voor dertig jaaren gecontinueert was geworden; en dat, gereflecteert hebbende op de Resolutie van Haar Hoog Mogende van den 10den September Anno 1714, en de opgevolgde Conventien, specialyk die van 15 en 17 Juny Anno 1723, gemeent hadden goed te zyn, daar by te blyven, en dezelve, voor zo veel noods zy, te inheraeren, of te continueren en te renoveeren by dezen; en dat, op de voorsz: gronden, en fondamenten, overeen gekomen waren, in maniere hier na volgende, te weeten:

‘Dat Directeuren van de Colonie de Berbice, voor ieder Schip, die dezelve naar de Berbice zullen willen zenden, aan Bewindhebberen van de Westindische Compagnie zullen blyven betalen de somma van drie honderd guldens eens, te weeten een honderd guldens op 't uitgaan van ieder Schip, nevens de extraditie van de gewoone Commissie door Bewindhebberen voor het zelve Schip, en twee honderd guldens, op het Retour van 't Schip, en voor de ontladinge van dien; doch, zonder dat de Directeuren gehouden zullen zyn, hunne Suikeren of andere Retouren, in eenige van 's Compagnies Magazynen te brengen.

‘En, ten reguarde van de Slaaven, welke Directeuren van de Colonie de Berbice, van tyd tot tyd, nodig mogten hebben, en requireren zullen, dat de Heeren Bewindhebberen gehouden zullen zyn, dezelven, t'hunne risico en kosten te leveren op de Colonie de Berbice, aan de ordre van Directeuren, onder Conditien.

Art. I.

‘Dat Directeuren van dezelve Colonie, aan de Heeren Bewindhebberen zullen betalen, voor ieder pieces de India Neger-Slaaff, twee honderd vyftig guldens grof Zilver-Geld.

Art. II.

‘Dat, de betaling der voorschreve aangebrachte Slaaven door Directeuren zal moeten werden gedaan, na veertien dagen, dat de Rekeninge of Blyk van de gedane Leverantie, hier na, op Articul VI, te melden, alhier overgebracht, en in handen van de respective Heeren Comparanten gekomen zal zyn.

Art. III.

‘Dat, de Slaaven, als boven te leveren, zullen moeten zyn Ardra, of Angolase Slaaven, twee derde Mans, en een derde Vrouwen, pieçes de India.

Art. IV.

‘Dat, wanneer de geëischte Slaaven, aan de Berbice gekomen zullen zyn, Directeuren dezelven ten eersten zullen moeten ontfangen, na gedane separatie, en, dat dezelve separatie zal moeten geschieden, uytterlyk op den negenden dag, dat dezelve Slaaven aldaar aangebracht zullen zyn, ten overstaan van drie Personen, wegens de Heeren Bewindhebberen te kiezen, en van drie Persoonen, wegens Directeuren daar toe voor te slaan.

Art. V.

‘Dat, voor leverbare Slaaven gehouden zullen werden, die geen considerable gebrek hebben, en gezond zyn; doch blinden, lammen, gebrokenen, en ouden, voor geen leverbare Slaaven, te rekenen: alles volgens 't gebruik van de Kust.

Art. VI.

‘Dat, ten respecte van den Ouderdom, insgelyks gevolgt zal werden het gebruik van de Kust.

Art. VII.

‘Dat, by den Ontfang der Slaaven aan de Berbice, welke, ingevol-

ge van het derde bovenstaande Articul, uitterlyk op den negenden dag gesepareert moeten werden, een pertinente Notitie en Rekeninge gefourneert zal werden van het getal der Slaven, met designatie van yders qualiteit of pieces de India: welke Notitie en Rekeninge, door wederzyds Gevolmachtigden behoorlyk getekent, en daar van, drie eens-luidende Rekeningen, gemaakt zullen werden.

Art. VIII.

'Dat, by aldien de Heeren Bewindhebberen niet geneegen mochten zyn, de gerequireerde aanvoer van Slaaven te doen, of wel daar van in gebreken kwamen te blyven, Directeuren (na het exempel van 't geen aan de Directeuren van de Societeit van Suriname reets is toegestaan) als dan, en in dien gevalle, vermogen zullen of zelver, of door anderen, de nodige Slaaven, te doen halen, en aanvoeren, op de zelve Recognitiën, als alle particuliere Ingesetenen van dezen Staat zullen gehouden zyn, aan de Westindische Compagnie te betalen, by het open stellen van de Vrye-Vaart op de Kust van Africa, op den Voet van het Nieuwe Reglement van den achtsten Augustus voornoemt.

Art. IX.

'Dat, by aldien Directeuren van de Berbice haar Plantagiën, of eenige andere Landen van dezelve Colonie aan particulieren mochten uitgeven, de Westindische Compagnie in dat geval, de faculteit zal hebbe, de aan te brengene Slaaven, als dan, publicq, aan de meest-biedende te Verkopen, zoo als zulks ten opsichte van Suriname, en Isequebo gepractiseert werd, of zal werden: alles in conformité van het Nieuwe Reglemet in dato den 8sten Augustus Anno 1730, op de Vrye-Vaart na Africa, gearresteeerr.

Art. X-

'Dat, door Directeuren, noch geene anderen, eenige Equipagie na Africa, of America, gedaan zullen werden, uit de Colonie van de

Berbice: Waarom dezelve ook aannemen zulks, naar haar uitterste vermogen te helpen weeren, en te beletten.

‘Dit alles onder verband als na Rechten.

‘Aldus gedaan binnen Amsterdam, ter presentie van Jan Salevelt de Jonge, en Myndert van Dulmen, als getuigen. Quod attestor,

L. NOBLET,

Notaris Publicq.

Nadere Conventie tusschen dezelven, dato 9. April 1731.

‘**O**p huiden den 9^{den} April 1731, compareerde voor my Leonard Noblet, Notaris Publicq, by den Hove van Holland geadmitteert, te Amsterdam residerende, in presentie van de nabeschreven getuygen, d'Edele Heeren Mr. Ferdinand van Collen de Jonge, Heere van Gunterstein, Tien-hoven, en oud President-Schepen, en Philip Hack, Commissaris, beide van deze Stad, als Bewindhebberen van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Kamer alhier, voor, en in de naame van dezelve Compagnie, ter eenre; en d'Edele Heeren Jacob Voordaagh, en Mr. Jacob de la Bassecour, als Directeuren van de Colonie de Berbice, en ten deeze gequalificeert van d'andere Heeren Directeuren van dezelve Colonie, ter andere zyde;

‘En verklaarden met den anderen verdragen te zyn.

‘Dat de Heeren eerste Comparanten, zullen Equipeeren naar d'Elmina in Africa geleegen, het Schip genaamt Duynvliet, Schipper Simon Ovens, omme, na verloop van tien weken, weêr en windt dienende, in Zee te konnen gaan, tot Inhandeling van drie honderd Negros Slaaven, twee derde Mans, en een derde Vrouwen, alle ps. d'India, omme dezelven ten dienste van de Colonie de Berbice aldaar te brengen, en te leveren aan de Heeren tweede Comparanten, of ordre, alles op Conditien, en ten pryse begreepen in de laatste Conventie, tus-

schen de Heeren eerste en tweede Comparanten, voor my Notaris en getuigen aangegaan, in dato 27 November 1730, waar toe in deze werd gerefereert, en voorts onder de volgende Nieuwe Conditien.

'Eerstelyk, dat, indien eenige weinige Slaven, beneden, of boven het getal der Drie honderd Slaaven, aangebragt mogten werden, de Heeren eerste Comparanten, wegens het voorsz: kleene minder getal, niet aansprakelyk zullen zyn, en meerder leverende, dezelve door de Heeren tweede Comparanten mede aangenomen, en betaald zullen moeten werden, ten gestelde pryze, mits dat het meerder getal niet kome te excederen boven de dertig Slaaven.

'En, ten anderen, dat, om aan de Heeren eerste Comparanten alle mogelyk gemak toe te brengen, de Heeren tweede Comparanten aan der zelver Commandeur op de Colonie zullen aanschryven om, indien op het Arrivement van het voorsz: Schip Duynvliet met de bovengemelde Slaaven, aan de Colonie genoegsame Suikeren in gereetheid mogten zyn, omme het zelve Schip daar mede af te laden, hy het zelve zal vermogen te doen, behoudens, dat het zelve niet en prejudicere aan de afladinge van het Schip, dat, wegens de Heeren tweede Comparanten zig op de Colonie de Berbice bevinden mogte op het Arrivement van 't voorsz: Schip aldaar: alles, zonder dat de Heeren eerste of tweede Comparanten, daar toe preçise gehouden zullen zyn, maar verblyven zullen yder in hun geheel; dog, te gelyk ook met dien verstaande, dat wanneer het voorsz: Schip Duynvliet zyne ladinge, of een gedeelte, op de Colonie mogte inkrygen, den Schipper gehouden zal zyn, zyne reize daar mede ten spoedigsten te bevorderen directelyk naar deze Stad, zonder andere plaatsen, of havenen, aan te doen, dan uit nood: waar tegen de Heeren tweede Comparanten, naar gedaane behoorlyke Leverantie, de ingescheepte Suiker, aan d'Heeren eerste Comparanten zullen moeten betaalen, zoo veel duyten per pond, volgens Ordinaire Conditie, als met het laatste particuliere Schip van Suriname, 't geene, voor het voornoemde Schip Duynvliet in Texel zal zyn gearriveerd, bedongen, en betaald is geworden.

'Dit alles onder verband als na Rechten.

‘Aldus gedaan binnen Amsterdam, ter presentie van Jan Salevelt de Jonge, en Samuel Cuvelier, als getuigen. Quod attestor,

L. NOBLET,

Notaris Publicq.

De Directeuren vonden voorts goed, tot uitbreiding hunner Colonie, op den 18^{den} December des Jaars 1730. de Vaart en Handel voor alle Ingezetenen deezer Landen open te stellen, en de Landen ter bebouwing, onder redelyke Voorwaarden, af te geeven: waar toe zy zeker Reglement aan hun Hoog Mogenden voorstelden met verzoek van daar op gunstig Octroy te verleen, luydende,

Request, door Directeuren der Colonie de Berbice, gepresenteert aan Haar Hoog Mogende, op den 18^{den} December 1730, houdende verzoek om Octroy, en hebbende tot bylage de Concept Conditien of Reglement, waar op het Octroy zoude werden verleent.

‘**G**Even met schuldige Eerbiedigheit te kennen de Directeuren van de Colonie de Berbice, dat de Supplianten, zederd het aanvaarden van de voorsz: Colonie, by overgifte van Nicolaas en Hendrik van Hoorn, Arnoldus Dix, en Pieter Schuurman, voor sich, en haare mede Participanten, die het regt tot dezelve Colonie bekomen hadden, met goedvinden van uw Hoog Mogende, by Transport en Cessie van de Franssen, na Brandschatting van de voorgemelde Colonie, niet nagelaten hadden alle haare attentie te kosten te leggen tot beneficering en uytbreyding van gemelde Colonie; dat de Supplianten ten selven einde, boven de ses Plantagiën, welke zig op de voorsz: Colonie dies tyds bevonden, nog Agt andere Plantagiën hadden aangelegt, waar van sy Sup-

plianten hoopten eerlang merkelyke voordeelen te zullen trekken: Dat deselve voordeelen considerabel geaugmenteert zullen konnen werden, indien nog meer Plantagiën mogten werden aangelegt, de situatie van de voorsz: Colonie zodanig zynde, zo wegens de avantages van desselfs Terrain, als van twee Notabele Rivieren, die door het leggen van een matig Fort, tegens alle insultes van buyten in aceessibel konnen werden gemaakt, en met reden daar van gewisse en goede Retouren konnen werden verwagt.

'Dat, om de Vrugten en Profyten daar van gemeen te maken voor alle Ingesetenen van dezen Staat, 't zelve nooit beter zal kunnen werden geëffectueert, als door het aanmoedigen van meer Liefhebbers, en door het uytgeven van Landen aan zodanige Ingesetenen van desen Staat, als dezelve zullen requireren; dan, nademaal de Supplianten aan de eene zyde daar toe nodig hebben de gunstige Concessie van Uw Hoog Mogende, en de Persoonen, welken zig op de voorsz: Colonie zoude willen neerzetten, aan de andere zyde weten moeten, waar op zy hun Etablissement op de voorsz: Colonie met genoegzaame gerustheid zullen mogen aanvangen, hadden de Supplianten de vryheit genomen, om een Project daar van te formeeren, en aan deeze Requeste annexeren, ten grootsten deele geschoeyt naar het Octroy, dat Uw Hoog Mogende op den 23sten September 1682. hebben gelieven te verleenen aan de Colonie van Suriname.

'En alzoo de Supplianten verhoopen, dat, na verloop van eenige tyd, gelyke voordeel voor de Navigatie en Commercie van deeze Landen van de Colonie de Berbice zal kunnen werden geobtineert, als tegenwoordig genoten werd van de Colonie van Suriname, zo keeren daar omme de Supplianten zig tot Uw Hoog Mogende, reverentelyk verzoekende derzelver Octroy op het annexe Reglement, en permissie daar benevens, om aan alle Ingesetenen van desen Staat, die des begeeren zullen, zo veele Landen reets gecultiveert, ofte niet, onder redelyke Conditenaf te geven, naar mate dat yder requireren zal, 't welkdoende &c.

Deze concept Conditien, of Reglement, zyn in het verleende Octroy woordelyk geinsereert.

Hier tegens gaven de Bewindhebberen der Westindische Compagnie, op den 23sten Maart en 28sten July 1731, de volgende Vertoogen wederom in.

Berigt van de Heeren Bewindhebberen van de Westindische Compagnie aan Haar Hoog Mogende op bovengemelte Requeste, dato 23. Maart 1731.

Hoog Mogende Heeren,

'**W**Y hebben met het eyndigen van het Praesidie van de Kamer van Zeeland, door dezelve ontfangen de Resolutie van U Hoog Mogende in dato den 18^{den} van de maand December laastleeden, met versoek, dat Wy wilden voldoen aan den inhoude van de voorsz: Resolutie waar by U Hoog Mogende hebben gelieven te requireeren het berigt van de Westindische Compagnie dezer Landen, op het verzoek van de Directeuren van de Colonie de Berbice, tendeerende omme te hebben Octroy op het Concept Reglement, ten selven dage aan U Hoog Mogende overgegeeven; Wy hebben vervolgens Copien daar van versonden aan de respective Kameren, dewelke haar Consideratien op dat subject aan Ons hebben toegezonden, waaromme wy dan ook vervolgens ons in staat bevinden, om aan de bovengemelde Ordres van U Hoog Mogende te voldoen, en hebben dienvolgende de Eere U Hoog Mogende te rescribeeren, dat wy met welgemelde Directeuren van de Colonie de Berbice begrypen, dat het versogte Octroy aan de Commercie en Navigatie van deeze Landen, ende te gelyk ook voor de bovengemelde Colonie van voordeel zal konnen zyn, ende dat wy vervolgens, van wegens de Westindische Compagnie deezer Landen geen difficulteyten zullen moveeren, waar door het voornoemde Salutaire oogmerk eenigsints opgehouden zoude konnen werden, nemaar in togendeel, alles contribueeren wat tot het faciliteeren van het zelve eenigsints dienen kan, zoo nochtans, dat wy de vryheit neemen, Uw Hoog Mogende te versoeken, dat by aldien dezelve komen goed te vinden, in het voorgemelde Octroy te consenteeren, dat als dan daar neven te gelyk vastgestelt mooge werden.

‘1. Dat zo wel de Directeuren van de bovengemelde Colonie, als alle andere particuliere Rheeders of Boekhouders, gehouden zullen blyven, voor haare Scheepen te requireeren de Commissie van de Westindische Compagnie deezer Landen, zoo wel als zulks by Resolutie van U. Hoog Mogende in dato den 10^{den} September 1714. begreepen, en tot noch toe gepractiseert geworden is.

‘2. Dat in Conformité van het XIII. Art. van de voorsz: Resolutie, de Westindische Compagnie zal blyven jouisseeren van de Recognitie van drie honderd guldens voor yder Schip, 't welk na de bovengemelde Colonie versonden zal worden, zonder onderscheyt, of het voorsz: Schip toebehoort aan de Directeuren van voorsz: Colonie, of wel aan andere particuliere Negotianten.

‘3. Dat tot weering van alle verboode Navigatie, dewelke uyt zodanig Octroy zoude kunnen resulteeren, ende agtervolgens het aloude gebruik, door de Rheeders en Schippers, derwaarts navigeerende, ten behoeve van de Westindische Compagnie een Borgtogt van 7000. guldens gestelt zal moeten werden, waarby de voorsz. Rheeders en Schippers sig verbinden, dat de voorsz: Scheepen direct derwaarts vertrekken, ende ook wederom direct daar van daan repatrieeren zullen, zonder in eenige andere Havenen, als in deze Landen in te loopen, ende zonder op de Kusten en Landen van Africa, of America, met haare Scheepen of eenige andere Vaartuigen te mogen komen of handelen, alles op paene van Confiscatie van Schip en Goederen. Waar mede.

‘Hoog Mogende Heeren &c. Amsterdam den 23sten Maart 1731. (onderstont) U Hoog Mogende onderdaanige Dienaaren, de Bewindhebberen van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Praaesidiaale Kamer Amsterdam, (was getekent)

N. Sautyn,

Ferdinant van Collen de Jonge.

Nader Berigt van dezelven aan Haar Hoog Mogende op 't zelve subject dato 28 July 1731.

Hoog Mogende Heeren,

'**W**Y hebben op den 23sten Maart deezes Jaars d'Eere gehad aan Uw Hoog Mogende te berigten op het verzoek van de Directeuren van de Colonie de Berbice, tendeerende om te hebben Octroy op een Concept Reglement den 18den December des voorleden jaars aan Uw Hoog Mogende overgegeeven.

'Wy hebben ons voorsz: berigt zoo gecoucheert, dat wy ons verbeelden, dat aan d'eene kant, het verzoek, by de voorsz: Directeuren gedaan, daar by gefaciliteert, ende ook te gelyk aan de andere kant, het regt van de Westindische Compagnie dezer Landen, met relatie tot de voorsz: Colonie, geconserveert blyve.

'Wy hadden by onze voorsz: Rescriptie aan Uw Hoog Mogende wel eenige meerdere Consideratien aan de handt kunnen geeven, dewelken de deliberatien over het meergemelde verzogte Octroy meer difficiel zouden hebben gemaakt, maar wy oordeelden, dat het aan Uw Hoog Mogende meer aangenaam, en aan derzelver hoogwigtige Occupatien minst gevergt zoude zyn, by aldien wy Ons ten voorsz: Opsigte, maar alleen bepaalde tot eenige essentieele poincten, waar mede het voorsz: Octroy gelimiteert behoorde te worden, ende by ontstentenisse van dewelke, aan de Westindische Compagnie deezer Landen, haare totale ruïne beschoren staat.

'Wy hebben vervolgens de voorsz: poincten, dewelke ons meest essentieel voorgekomen zyn, geredigeert tot deze drie navolgende.

'1. Dat, zoo wel de Directeuren van de bovengemelde Colonie, als alle andere particuliere Rheeders of Boekhouders, op de Berbice navigeerende, gehouden zullen blyven, voor haare Scheepen te requireeren, de Commissie van de Westindische Compagnie zoo als zulks by

Resolutie van Uw Hoog Mogende in dato den 10^{den} September 1714. begreepen, en tot noch toe gepractiseert geworden is.

‘2. Dat, in Conformité van het XIII. Art van de voorsz Resolutie, de Westindische Compagnie zal blyven jouisseeren van de recognitie van drie hondert guldens voor ieder Schip, 't welk na de bovengemelde Colonie verzonden zal worden, zonder onderscheyt, of het voorsz: Schip toebehoort aan de Directeuren van de voorsz: Colonie, of wel aan andere particuliere Negotianten.

‘3. Dat tot weering van alle verboode Navigatie, dewelke uyt zodanige Octroy zoude kunnen resulteeren, ende agtervolgens het aloude gebruyk, door de Rheeders en Schippers, derwaarts navigeerende, ten behoeve van de Westindische Compagnie een Borgtogt van zeeven duysent guldens gestelt zal moeten worden, waarby de voorsz: Rheeders en Schippers zig verbinden, dat de voorsz: Scheepen direct derwaarts vertrekken, ende ook wederom direct daar van daan repatrieeren zullen, zonder in eenige andere Havenen, als in deeze Landen, in te loopen, en zonder op de Kusten ende Landen van Africa of America, met haare Scheepen, of eenige andere Vaartuigen, te mogen komen, of handelen, alles op poene van confiscatie van Schip en Goederen.

‘Wy zyn in die zekere verwachting, dat Uw Hoog Mogende na Haare gewoone wysheit, wel zullen penetreren, dat de voorsz: drie poincten voor de Westindische Compagnie dezer Landen van de uyterste importantie zyn, ende dat dezelve niet in het minste contrarieeren aan het oogmerk, 't welk de voorsz: Directeuren met het verzogte Octroy schynen voor te hebben, namentlyk, om daar door de voorsz: Colonie in een meer florisante staat te brengen, waar door dan ook de Navigatie en Commercie dezer Landen bevoordeelt zoude worden; wy zouden het dan ook vervolgens daarby hebben kunnen laaten, maar nadien de voorsz: Directeuren aan onze gemelde Consideratien niet schynen te acquiesceren, ende zig moeite geeven, om te hebben een Octroy, ten eenemaal ongelimiteert, ten minsten ontheven van de voorsz: drie importante poincten, hebben wy ons niet kunnen dispenseeren, aan Uw Hoog Mogende kortelyk voor te houden de redenen, dewelke voor

het gesustineerde van de Westindische Compagnie militeren; dezelve zyn de navolgende

‘1. Dat by Resolutie van Uw Hoog Mogende in dato den 10^{den} September 1714. gereguleert is de Recognitie, dewelke door de Directeuren van de Colonie de Berbice, aan de Westindische Compagnie voor ieder Schip betaald zoude worden.

‘2. Dat de Commissie voor de Scheepen, na de Berbice navigeerende, door de Westindische Compagnie dezer Landen, (uytwyzens het XIII. Art. van de voorsz: Uw Hoog Mogende Resolutie), mede geëxtradeert zoude worden, na de betaaling van een derde gedeelte van de verschuldigde Recognitie.

‘3. Dat de Laading, en Ontlaading van de Scheepen, derwaards navigeerende, ende van daar repatrieerende, in Conformité van de voorsz: Uw Hoog Mogende Resolutie, mede geschieden zoude door de Westindische Compagnie dezer Landen, zoo als dat geschiedt ten reguarde van alle de andere Scheepen, van Suriname, of andere Colonien komende.

‘4. Dat, in Conformité van het aloude gebruyk, ende na het voorbeeld van de Negotianten op Suriname, de bovengemelde gerequireerde Borgtogt door de Directeuren van de Colonie de Berbice, ten behoeve van de Westindische Compagnie dezer Landen, altoos tot nu toe gepresteert is geworden.

‘Wy kunnen niet twyffelen, of Uw Hoog Mogende zullen uit het gededuceerde begrypen, dat de voorsz: drie poincten, in ons voorsz: berigt van den 23sten Maart laastleden vervat, geen Nieuwigheden zyn, maar zaken ende voorregten dewelke aan de Westindische Compagnie dezer Landen, door Uw Hoog Mogende toegestaan, ende by een speciaale Resolutie gegeven zyn geworden.

‘Ende wy kunnen vervolgens niet afzyn, ons nog te meer te surpreneren, dat de voorsz: Directeuren van de Berbice, zig daar mede eenigsints beswaart agten, naardien op hare instantien, van tyd tot tyd aan de Westindische Compagnie gedaan, eyndelyk met dezelve op den 27sten November des voorleden Jaars, ende vervolgens maar drie wee-

ken voor haar versogte Octroy, een Conventie geslooten is, hebbende tot haar Basis de voorsz: Resolutie van den 10^{den} September 1714, waar by de voorsz: drie poincten nader geinhereereert, ende geconfirmeert geworden zyn, zonder, dat door haar ten Reguarde van het Octroy, waar over als doen gedelibereerd wierdt, aan ons dezen aangaande eenige difficulteit gemaakt geworden is.

'Wy moeten hier by nog voegen, dat Uw Hoog Mogende zekerlyk wel zullen bevroeden, dat de Westindische Compagnie dezer Landen des te meer Intrest heeft, om van het regt aan haar in dezen gegeven, ende geconfirmeert, des te minder te kunnen afstappen, om dat de Compagnie zig dan wel haast berooft zoude zien van de Recognitiën op America, en Africa, dewelke tegenwoordig genoegsaam haar eenigste resource zyn, kunnende zeer wel begreepen worden, dat baatzugtige menschen zig van zodanig ongelimiteert Octroy, alsdan zouden bedienen, ende zig daar door ontrekken aan het regt, 't welk zy aan de Westindische Compagnie verschuldigt zyn.

'Wy verbeelden ons, dat de voorsz: vreeze voor fraude, nog des te meerder gefundeert is, om dat aan Ons in den Jaare 1723. voorgekomen is, een geval, dat namentlyk door de Directeuren van de Colonie zelfs, een Bark uyt de Berbice met Koopmanschappen na de Americaanse kusten gezonden is, zonder eenige betaling van de gewoonlyke Recognitie, om aldaar handel te dryven, ende naardien zulke gevallen zyn geresulteert, uit een geheel Corps, zyn 'er nog meerder redenen, om dien aangaande particuliere Rederyen te suspecteren.

'Ende gelyk zulks voor de Compagnie ruineus zoude zyn, zoo is het ook niet zonder reden, te dugten, dat door een Generaal Octroy, aan de Colonie de Berbice te verleenen, ende independent aan de Westindische Compagnie dezer Landen, de regten van het Landt zekerlyk onder deze en geene voorwendselen mede al benadeelt zouden worden, waar tegens, door de Insertie van de voorsz: drie poincten, genoegsaam zal kunnen worden voorzien.

'Wy verzoeken verder, dat Uw Hoog Mogende gelieven te remarqueeren, dat de meergemelde Limitatie ook geensints aan het oogmerk van het

verzogte Octroy strydig is, zynde het voor de Negotianten, die zig op de Colonie de Berbice zouden willen etablisseren, een indifferente zaak, of dezelven haare Commissie ontfangen van de Westindische Compagnie dezer Landen, dan wel van de Directeuren van de Berbice, gelyk ook het stellen van Cautie ten behoeve van de voorsz: Compagnie, dan wel ten behoeve van de gemelde Directeuren.

'En dewyl het vervolgens, met Relatie tot de Negotianten op de Colonie de Berbice, maar alleen zoude aankomen op de betaling van de Recognitie van drie hondert guldens, zo moeten wy d'Eere hebben Uw Hoog Mogende dien aangaande te informeeren, dat wy tot aanmoediging van de voorsz: Navigatie in de laastgehouden Vergadering van Tienen, aan de voorsz: Directeuren gedeclareert hebben, wel te mogen lyden, dat de voorsz: particuliere Negotianten de eerste ses Jaaren van het versogte Octroy, van de voorsz: betaaling, bevryt zouden zyn, alle de verdere poincten van ons berigt in zyn geheel blyvende.

'Wy flatteren Ons, dat Uw Hoog Mogende uyt 't gunt voorsz: is, wel zullen penetreren, dat niet als met de uytterste attentie door de Westindische Compagnie dezer Landen, in dezen gehandelt kan worden, naardien dezelve zig ingewikkelt ziet in een zaak, waar uyt haare ruine zoude kunnen volgen, ende waaromme dezelve zig dan te meer genoodzaakt vindt, haar op nieuws aan Uw Hoog Mogende te addresseren, zoo tot conservatie van het considerable Capitaal, waarin zoo veel Weduwen, en Weezen geinteresseert zyn, als tot haare verantwoording aan de respective Participanten, ende nakomelingschap, ende van Uw Hoog Mogende dienvolgende zeer gedienstig te verzoeken, dat het Octroy, door de Directeuren van de Berbice versogt, aan dezelve niet anders geaccordeert worde, als onder de limitatien, door de Compagnie ter nedergesteld, ende aan Uw Hoog Mogende gesuppediteert. Waar mede &c.

Getekent
W. Backer Dirkz.
P. Hack.

Amsterdam den 28sten July 1731

Doch door tusschen komste van Burgemeesteren van Amsterdam, opverzoek van gemelde Directeuren, werd tusschen dezelven een Verdrag geslooten, op den 27sten September 1732. Waarop het Octroy van Haar Hoog Mogende van den 6den December deszelfden Jaars, is gevolgd, bestaande in dertig Articulen, en luidende:

'**D**e Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen Salut doen te weten, dat wy hebben ontfangen de Supplicatie aan ons gepraesenteert uyt den naam ende van wegen de Directeuren van de Colonie van de Berbice, ten einde wy aan hun zouden gelieven te verleenen Octroy, om onder zeekere Conditien de Vaart en navigatie op dezelve Colonie voor alle Ingezetenen dezer Landen open te stellen, ende aan die des begeeren zullen zoo veel landen reets gecultiveert of niet, onder redelyke Conditien af te geven, naar mate dat yder requireren zal, volgens zeeker Project Reglement aan ons overgegeven ende hier naar geinsereert.

Project Reglement dienende tot het verzogte Octroy.

Art. I.

'**A**an de Directeuren van de Colonie de Berbice zal werden gepermiteert, omme, behoudens de Souvereiniteyt van Haar Hoog Mogende, en onder derzelver bescherminge, aan particuliere Perzoonen ter culture, uit te geven zodanige Landen, en op zodanige Conditien, als dezelve met de Gegadingdens over een zullen komen.

Art. II.

'Aan Directeuren zal werden gepermitteert een Hoofdgeld te heffen jaarlyks van vyftigh □ Suiker voor yder opgezeten, zo Blanke, als Negros, die op de Colonie zig bevinden zullen; nog een Waaggeld van 2½ per cento van de waarde van alle Goederen, dewelke op de

Colonie verkopt of van daar verzonden zullen werden, en insgelyks een Lastgeld op alle uytgaande ende inkomende Schepen van *f* 3 per Last, te betalen ter plaatse, daar de Schepen van hier uytvaaren ende invallen zullen.

Art. III.

'Directeuren zullen geen andere Lasten daar en boven mogen heffen binnen de eerste tien Jaaren, nog ook daar na, ten zy met approbatie van Haar Hoog Mogende ende na voorgaande berigt van Gouverneur en Raaden, op het gerequireerde van hier.

Art. IV.

'Directeuren zullen boven het Fort of Forten alreede aangelegt, nog moeten aanleggen, ter bequamer tydt, op het zoogenaamde Crabben Eyland, of een weinig hooger op de Rivier, een bekwaam Fort tot beveylinge der Colonie, ende ook dezelve onderhouden moeten t' hunnen kosten, gelyk ook het Geschut, de Ammunitie van Oorlog, de Soldye ende het onderhoud van het Guarnisoen, ende alles wat relatie heeft tot beschermінge en defensie van de voorschreve Colonie, mits daar voor genietende een Extraordinaris Hoofdgeld, tot zodanige somme Jaarlyks, als met de Planters of Opgezetenen nader Convenieren zullen, of anders door Haar Hoog Mogende, na voorgaande berigt van de Coloniers, zal werden goedgevonden.

Art. V.

'Directeuren zullen, des verzogt, de Colonieren moeten voorzien van een bequaam Predikant, Schoolmeester, Voorlezer, en diergelyke, zonder dat Directeuren daar toe meerder contribueeren zullen dan de vrye Tafel van den Commandant voor de Predikant, neffens een Anker Brandewyn, ende een half Oxhoofd Wyn, zullende het verdere door de Coloniers gedragen moeten werden.

Art. VI.

‘De Coloniers zullen gehouden zyn, by ieder hoop Negros van vyftien in 't getal te hebben en te houden een blanke; doch zullen voor het Transport en kostgeld niet meer behoeven te betalen dan *f* 30: voor ieder Blanke, door de Coloniers zelfs, of wel door Directeuren, naar gedane eisch, ende by de eerste bequame gelegentheid van hier te zenden, van zodanige conditie, bestaan of ambagte, als door de Coloniers zullen werden gerequireert.

Art. VII.

‘Alle Suikeren, of andere producten, die verkogt, of verzonden zullen werden, zullen de Waag moeten passeeren, ende ook voor afgekeurt werden door een of meerder Keurmeesters, by Directeuren aantestellen, ende welke Keurmeesters gehouden zullen zyn, op de gekeurde Suikeren of andere Producten, te stellen het merk van de Plantagiën, waar op dezelve zullen gewonnen zyn.

Art. VIII.

‘De Coloniers zullen geen andere Slaven mogen halen ofkopen, van wien het ook zy, dan van de Westindische Compagnie alleen, door middel van Directeuren dezer Colonie, ende zullen tot dien einde aan Directeuren van tyd tot tyd schriftelyk moeten opgeven het getal Negros, dat ieder begeeren zal, om daar op voorzien te werden, zoo als dat behooren zal;

‘Directeuren met Bewindhebberen van de Westindische Compagnie bereits over een gekomen zynde, dat Bewindhebberen aan hun, op de eerste requisitie, bezorgen zullen moeten het geëischte getal Negros, ten pryze, als dezelve by publicque Verkopinge op de Colonie zullen mogen gelden, alles naar 't geen daar van op Suriname geschiet.

Art. IX.

‘De Coloniers zullen hunne Plantagiën, Slaven, Beesten ende andere

effecten, ten allen tyden mogen verkopen, of over doen; ook met haare Slaven, Beesten ende andere effecten van de Colonie vertrekken na elders, waar heen het hen believen zal.

Art. X.

‘Geen Producten, die op de Colonie gewassen zullen zyn, als Suikeren, Coffy, Cacao, Indigo, of anderen, zullen van daar afgelevert en uitgevoert mogen werden, anders, dan naar deeze Landen.

Art. XI.

‘Ook zal generalyk geen handel en Vaart, op, of van, de Colonie geschieden mogen, dan uit ende naar deze Landen, ende wel directelyk, zonder andere plaatsen aan te doen.

Art. XII.

‘Onder beneficie van 't geen voorschreven is zal de Vaart en Navigatie op de voorschreve Colonie voor alle Ingezetenen van dezen staat open staan.

Art. XIII.

‘Welverstaande dat alle Schippers, dewelke na de voorschreve Colonie zullen willen gaan, gehouden zullen zyn, van Directeuren een Commissie en Pas te halen, ende ook borge stellen, van met haare Schepen en lading wederom in deze Landen te retourneren, zonder eenige andere havenen ofte plaatzen, in heen of weder reize aan te doen, 't en zy alleen in cas van hoogen nood en gevaar van Schip en goed, te verifieeren by haare aankomste, met geregtelyke verklaaringe van die plaatze, daar men, om redenen als boven heeft moeten inlopen.

Art. XIV.

‘Ende zullen alle Schippers, naar de Colonie gaande, daar en boven gehouden zyn, ter Requisitie van Directeuren, ieder twaalf persoonen

voor Passagiers in te neemen, ende naar de Colonie over te voeren, twee persoonen voor een gereekent, indien dezelve beneden de twaalf jaren zyn, voor dertig gulden per hoofd, zonder voor transport, of kostgeld, iets meerder te mogen vorderen.

Art. XV.

‘Buiten het geen voorschreven is, zullen de Schepen, zoo van Directeuren, als van de Westindische Compagnie, die op de Colonie Slaven zullen hebben aangebragt, geen andere praeferentie hebben ofte genieten mogen, als de Schepen van particulieren, alle even na geëxpedieert moetende werden zonder onderscheid, ende zonder te wagten, dat de Schepen van Directeuren, of van de Westindische Compagnie volladen zullen zyn.

Art. XVI.

‘Ook zullen de Schippers of Kooplieden, op de Colonie gekomen wezende, met hunne Schepen en Goederen, mogen gaan leggen op alle zodanige plaatzen als voor hun de commodieuste zullen zyn, mits dat daar mede geen belemmering of nadeel, aan iemand werde toegebragt.

Art. XVII.

‘Doch zal niemand eenige Goederen mogen lossen, dan mits bewysende, dat het Lastgeld daar van is betaald, te weten het uytgaande Lastgeld voor het uitgaan van het Schip, ende het t'huiskomende, op het invallen van het Schip, ende ook niet anders, dan na bekomen losceel voor de van hier uitgaande Schepen, van den Gouverneur en Raaden op de Colonie, ende van de t'huiskomende Schepen van Directeuren, of van hunne geauthoriseerdens.

Art. XVIII.

‘Ende zal van de voorschreve Schepen ende Goederen zoo uitgaande als t'huiskomende geen uitgaande of inkomende Regten aan den Lande werden betaalt.

Art. XIX.

‘De voorschreve Colonie zal werden bestierd door een Gouverneur en Raad van Regeering, beneffens nog een Raad van Justitie, op zekere Instructie en Eed, met goedvinden van haar Hoog Mogende te arresteren.

Art. XX.

‘De Gouverneur zal worden aangesteld door Directeuren, doch zal zyn Commissie moeten ontfangen van haar Hoog Mogende ende in handen van dezelve den Eed afleggen.

Art. XXI.

‘De Raad van Regeeringe zal by provisie bestaan, behalven den Gouverneur uit Persoonen, by den zelven Gouverneur te kiezen uit een dubbeld getal van Persoonen, aan den zelven te praesenteeren, voor de eerstemaal door de gezamentlyke Coloniers, ende daar na door de overgeblevene Raaden alleen.

Art. XXII.

‘Den Gouverneur zal in alle zaken, zoo politicq als militair, het opperste gezag hebben, ende ook praesideren in den Raad van Regeeringe, maar zullen Gouverneur en Raden altoos gehouden blyven, te gehoorzamen ende na te komen alle het gunt hun van Directeuren in der tyd bevolen of aangeschreven zal werden, en in alle andere zaken, waar ontrent de Gouverneur of Raden, geen speciale last of Instructie, zullen bekomen hebben, zal de Gouverneur, wanneer die van eenig belang zullen zyn, gemelde Raad moeten convoceren, de zaken aldaar voordragen, ende ook concluderen, zoo, en indierveegen, als by de meeste stemmen oorbaar en dienstig, geoordeeld zal werden.

Art. XXIII.

‘Wel verstaande, aan de eene zyde, dat nog door den Gouverneur, nog

door den Raad, gezamentlyk of afzonderlyk, eenige verandering zal mogen werden gemaakt of gedoogt, en veel min geexecuteert, contrarie den teneur van deeze Octroye, of van eenige Articulen van dien, ende aan de andere zyde, dat onder dit verbod, om de zaken buiten confusie te houden, niet begrepen zal zyn het stellen van eenige kleine modique lasten door Gouverneur en Raaden, op approbatie van Directeuren, tot verval van eenige nodige kosten van de respective Raaden van Regeering en Justitie, van Schoolmeester en diergelyk.

Art. XXIV.

'En, belangende den Raad van Justitie, zal de crimineele Justitie moeten werden waargenomen, door den Gouverneur ende Raaden; doch de civile Justitie, door den Gouverneur ende zes Persoonen, te kiezen uit een dubbeld getal, zoo uit den Raad van de Regeeringe, als uit de respective Coloniers, door Gouverneur en Raad van Regeeringe, te formeeren ende aan den Gouverneur te praesenteren.

Art. XXV.

'Van de voorschreve zes Raaden van Justitie zullen om de twee jaren drie Persoonen afgaan, om door drie aankomende Raaden gesuccedeert te werden, ende alzoo telkens van twee tot twee Jaaren

Art. XXVI.

'Zullende in de voorschreve Raad van Justitie alles geconcludeert worden met de meeste stemmen; ook den Gouverneur niet meer hebben dan eene stem; doch de stemmen stekende, zal met het advis van den Gouverneur werden geconcludeert.

Art. XXVII.

'Alle de voornoemde Raaden van Regeering en Justitie, zullen hunne bedieningen niet mogen excuseren, ende dezelve moeten waarnemen, zonder eenige weddens of vergeldinge te genieten.

Art. XXVIII.

‘De Raaden van Regeeringe zullen den Rang hebben boven die van de Justitie, ende in beide Collegien zullen den voorrang hebben, voor de eerstemaal, die de oudste van Jaaren zyn, ende vervolgens die de oudste in Eedt zullen zyn.

Art. XXIX.

‘Van de Vonnissen, by den Raad van Justitie diffinitivelyk te wyzen, zal, (zoo veel het civile aangaat) Revisie vallen aan haar Hoog Mogende op gelyke wyze als in Suriname geschiet.

XXX.

‘Ende alzoo niet te vroeg kan werden voorzien op de successien ab intestato van de Coloniers, of andere, die zich op de voorschreve Colonie geëtablisseert zullen hebben, dat aan ieder derwaarts gaande, de vryheid gelaten zal werden, om te verkiezen zodanig bekent versterfregt, als hem behagen zal, maar geen verkiezing gedaan hebbende, gevolgt zal werden het Octroy van de Oostindische Compagnie dezer Landen, door haar Hoog Mogende verleent op den 10^{den} January 1661.

> ‘En in agtinge genomen zynde, dat tusschen de Bewindhebberen van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie, en de gemelde Directeurs van de Colonie van de Berbice op den 27sten September dezes Jaars is aangegaan een conventie waar door weggenomen zyn de bedenklykheden der Bewindhebberen op der Supplianten verzoek, zoo als dezelve mede hier na is geinsereert.

‘**O**p huyden den 27sten September 1732. compareerden voor my Leonard Noblet, Notaris Publicq, by den Hove van Holland geadmitteert, te Amsterdam residerende, in presentie van de nabesz. getuigen.

'De Edele Heeren M^rs^. Ferdinand van Collen de Jonge, Heere van Gunterstein, Tienhoven, &c. en Willem Bakker Dirksz., Oud Praesident Schepenen dezer Stede, als Bewindhebberen van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Kamer van deze Stad, volgens Resolutie van de vergadering van Tienen in dato den 16^den^ dezer lopende Maand, by de voorsz. Kamer, daar toe speciaal gequalificeert, ten Eenre:

'En de Edele Heeren M^r^. Jacob de la Bassecour, en Jacob Voordaagh, als Directeuren van de Colonie de Berbice, en hier toe, door haar verdere mede Directeuren ende Hoofdparticipanten insgelyks geauthoriseert, ter andere zyde.

'Ende verklaarden, na voorgaande tusschenspraake ende aangewende Officien van de Ed. Groot Achtbaare Heeren Munter en Corver, Oud Burgermeesteren van deze Stad, ende door haar Edele Groot Achtbaare de Regeerende Heeren Burgermeesteren hier toe verzogt, met den anderen, by deezen verdraagen te zyn;

'Dat de Heeren Bewindhebberen van de generaale Geoctroyeerde Westindische Compagnie, zich niet opposéren zullen tegens het Octroy dat Directeuren van de Colonie de Berbice, over eenige Maanden aan haar Hoog Mogende verzogt hebben, om, ondere zekere Conditien, de Vaart, ende Navigatie op dezelve Colonie, voor alle Ingezeetenen van dezen staat, open te stellen, ende aan die, des begeeren zullen, zoo veel Landen reets gecultiveert, of niet af te geeven, als ieder requireren zal, voor behoudens evenwel,

> '1. Dat by dezen geinhaereert worden alle voorgaande Conventien tusschen Bewindhebberen van de Westindische Compagnie, ende de Directeuren van de Colonie de Berbice geslooten, voor zoo verre daar aan by dezen niet gederogeert word, particulier met relatie tot het X^de^ Articul van de Conventie in dato den 27sten November 1730. waar by de voorsz. Directeuren aangenomen hebben, dat, noch door hun noch door andere eenige Equipagiën na Africa of America gedaan zullen worden, uit

de Colonie de Berbice, met belofte, om zulks, na hun uiterste vermogen, te helpen weeren ende te beletten.

‘2. Dat alle Schepen, die na de Impetratie van het Octroy, na de voorsz. Colonie, zullen aanleggen, behoorlyke Cautie zullen moeten stellen ten behoeve van de Westindische Compagnie, en tot zodanige somme als van de Schepen vaarende op Suriname of America, by de Compagnie, in gebruik is, dat dezelve, volgens het XI^{de} Articul van 't ontworpe Reglement, niet zullen mogen vaaren, of handelen, dan uit, en na deze Landen, op de Colonie de Berbice, zonder andere plaatzen, in Africa, of America, in heen of weder reize aan te doen: hooge nood ende gevaar van Schip en Goed, altoos uitgezondert: conform de Acte van Cautie hier nevens geinsereert.

Acte van de Cautie.

‘***W**y ondergeschreve Rheeder en Capitein van de Scheepe genaamt ..... Capitein ..... gedestineert na de Colonie de Berbice, verklaaren ons te verbinden, ten profyte van de generale Geoctroyeerde Westindische Compagnie deezer Landen, dat den Capitein, met zyn voorn. Schip, niet anders vaaren zal, dan uit deeze Landen, ende dat hy vervolgens met zyne voorsz. Schip, niet zal vermogen te koomen op de Kusten en Landen van Africa, te reekenen van den Tropicus Cancri af, tot de hoogte van 30 graden bezuiden de linie Equinoctiaal, met alle de Eilanden in dat district onder de voorsz Kusten gelegen, noch op eenige andere plaatzen van America, hoogen nood, en gevaar van Schip en goed, altoos uitgezonderd: 't zy in de heen of weder reize: op poene van confiscatie van Schip en goed, ingevolge van de Octroye aan de bovenge-*

melde Westindische Compagnie verleent, ende voorts onder verband van het voorsz. Schip en zyne ingeladene Goederen als mede ieder in solidum van onze persoonen en goederen, als na Rechten
'*En tot meerder gerustheid van dezelve Compagnie, ten einde de voorschreve Capitein, niet kome te bevaaren eenige van de hier voor geëxcipieerde plaatzen, verklaren wy .... ons, deswegens te stellen tot borgen, ter somme van ses duysend guldens*.

'3. Dat Directeuren van de Colonie de Berbice, aan de Scheepen derwaarts zullende gaan, verleenen zullen de noodige Commissien: maar dat dezelve, nevens het passeeren, of overleeveren van de Bovengemelde Cautie, aan de Heeren Bewindhebberen, van de plaatsen, alwaar de Scheepen in laadinge leggen, zal moeten worden vertoont, om door dezelve Visa of attache daar op gegeven te worden, conform als hier volgt:

Acte van de Visa.
'***B****ewindbebberen, gezien hebbende de bovenstaande Commissie, mogen leiden, dat den Capitein, zyne voorgenoomen reize, met het voorschreve Schip, kome te doen*.

'4. Dat de Paspoorten van Schip, en Goederen, die naar de Berbice ingelaaden zullen werden, naar het Exempel van Suriname, gehaalt zullen moeten werden by de Westindische Compagnie, comform het Formulier hier na geinsereert: aan Directeuren vry blyvende, zoo veel hen aangaat, daar omtrent zoodanige nadere ordres te stellen, als dezelve zullen meenen voor zich nodig te hebben.

Paspoort voor de Goederen.
‘*Alzoo ten Comptoire van de Westindische Compagnie, ter Kamere ..... aangegeven zyn, de nagemelde goederen, om gelaaden te worden in 't Schip genaamt ..... Schipper ..... en gedestineert na de Berbice, gelegen onder het district van den Octroye by de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal, aan de voorsz. Compagnie verleent, zal overzulks het voornoemde Schip, met dezelve goederen, zonder verhindering, derwaarts moogen passeeren.*

Paspoort voor het Schip.
‘***D**e Gecommitteerden ter Recherche van's Lands Convoyen, zullen gelieven, zonder verhinderinge, te laaten Passeeren, het Schip genaamt ..... daar Schipper op is ..... gedestineert te gaan na de Colonie de Berbice, met Commissie van de voorschreve Geoctroyeerde Colonie, ende met een attache van de Westindische Compagnie. Actum Amsterdam ..... By ons, als Bewindhebberen van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Kamer alhier, ende gecachetteert met deszelfs Cachet*.

‘5. Dat Directeuren van de Berbice, gehouden zullen blyven, aan de Westindische Compagnie voor, ende in plaatze van Recognitie, te betalen zes honderd guldens Jaarlyks, vervallende twaalf maanden na dat het Octroy zal weezen verleent, en te continueren, zoo lang het tegenwoordig Octroy van de Westindische Compagnie loopen zal; zonder, dat, in die tusschen tyd, eenige verdere, of andere Recognitiën gevergt zullen

mogen werden, 't zy dat veel, of weinig Scheepen na de Colonie vaaren zullen: de Scheepen van Directeuren meede ingeslooten: zullende, na het expireeren van 't Octroy, aan de Generale Westindische Compagnie verleent, tusschen de Comparanten, nader geconvenieert moeten werden, en ieder van dezelve gelaten werden, in dien staat als dezelve zyn geweest, voor dato van deeze Conventie, en voor het Octroy dat daar op gegeven mogte werden.
'En verklaarden de Heeren Comparanten, met het gunt voorsz. is, volkomen de accord en te vreeden te zyn, geevende de Heeren Eerste Comparanten, aan de Tweede Comparanten, de faculteit, om van dit Consent, te laaten blyken over al, daar het van vrugt zal zyn, en aanneemende, daar en boven, om, by haare buiten Leeden, zoo binnen als buiten deeze Provintie devoiren aan te wenden, ten einde dat het Octroy, door de Tweede Comparanten verzogt, gefaciliteert mooge werden, zoo veel mogelyk zal zyn.
'Aldus gedaan binnen Amsterdam, ter praesentie van Jan Salevelt de jonge, en Samuel Cuvelier, als Getuigen; (was getekent) Ferdinand van Collen de Jonge, W. Backer Dircksz., J. de la Bassecour, Jacob Voordaagh, Jan Salevelt de Jonge, Samuel Cuvelier, L. Noblet, Notaris; (onderstond) accordeerd met de Minute onder my Notaris berustende (was getekent) L. Noblet, Notaris Publicq.

'Zoo is het, dat Wy de voorschreve Supplianten geconsenteert, geaccordeert, ende geoctroyeert hebben, gelyk wy dezelve uit Souvereine Magt, consenteeten, accordeeren en Octroyeeren mits dezen, om onder de Conditien in het Project-Reglement en in voorschreve Conventie beide hier voren geinsereert, vervat, dienvolgende de Vrye Vaart en Navigatie op de voorschreve Colonie van de Berbice, voor alle Ingezetenen dezer Landen open te stellen, ende aan die des begeeren zullen,

zoo veel Landen reets gecultiveert of niet, onder redelyke Conditien af te geven als ieder requireeren zal.
'Waaromme Wy lasten ende beveelen allen ende eenen iegelyken, die dit eenigzints aangaan zal, hun hier naar te reguleeren, zonder daar tegens te doen of te attenteeren ofte te gedoogen, dat daar tegens gedaan werde, want Wy zulks bevonden hebben alzoo te behooren.

'Gegeven in den Hage onder het Cachet van den Staat, de Paragraphure van den Heer Praesideerende in onze Vergaderinge en de Signature van onzen Griffier. Op den zesden December, zeventien honderd twee en dertig.

(*Was geparaphreert*)

P.J. VAN BORSSÉLE VAN DER HOOGHE, vt.

(*Onderstond*)

Ter Ordonnantie van Hooggemelde Heeren Staten Generaal,

(*Was getekent*)

F. FAGEL.

Deeze Volkplanting moet diestyds niet zeer voordeelig geweest zyn: want het blykt(a), dat van het begin der directie van de Colonie tot 1732 toe, slechts is uitgedeeld vier en vyftig duizend twee honderd vyf en dertig Guldens en twaalf Stuivers. Men vindt ook aangetekend, dat de Colonie, in February 1731, aan Inkoopen en Bylagen bedroeg zeven honderd vyftien duizend een honderd zestig Guldens.

(a) Uit particuliere Aantekeningen.

De vrye Vaart en Handel op deeze Volkplanting nu voor alle Ingezetenen van deezen Staat opengesteld zynde deeden zich veele Verzoekers, om Landeryen tot het aanleggen van Plantagiën, op; en deeze Colonie begon sterke toeloop te krygen: Waarom men, ter beveiliging van dezelve, andermaal zyne gedachten liet gaan om haar behoorlyk te versterken. Waarop de Ingenieur Osterlin voorsloeg, een Fortres op het Krabben Eiland aan te leggen; doch anderen, waar onder de Commandeur Tierens, bragten daar tegens in, dat het Krabben-Eiland zeer laag en Moerassig was, en de Passagie ter wederzyde niet behoorlyk kon bestreeken worden, waar door de Schepen met de sterke Stroom gemakkelyk en met weinig schade de Rivier zouden kunnen opkomen en het Fort voorby zeilen. Hier op werd beslooten het oude Fort, schoon van luttel wederstand (en waar in de Regenbak vergeeten was), weder met Palissaden te bezetten en te vernieuwen.

Van tyd tot tyd wierd de Versterking der Colonie in overweeging gebragt; zynde het gevoelen van de meest kundige, dat zulks op het Krabben-Eiland, of by de Mond van de Rivier Canje moest geschieden: Doch hier tegens wierden van de andere kant weder veele zwaarigheden geopperd. Waarom, in den Jaare 1739, werd goedgevonden de Directeuren van de Societeit van Suriname (welke nu bezig waren het Fort Amsterdam te bouwen) te verzoeken, om den Ingenieur de Marets hen voor eenige tyd herwaards toe te zenden. Hy kwam zelf in de Colonie om naaukeurig de beste plaats uit te zoeken, en verkoos insgelyks het Krabben-Eiland. Hoewel deeze groote kosten veroorzaakte, is zulks nooit ter uitvoer gebragt maar deeze versterking achtergebleeven.

Ter aanmoediging der Planters wierd, in den Jaare 1734, aan dezelve boven het loopende Jaar nog twee Jaaren vrydom van Lasten toegestaan, en hen de vrye Visschery in de Rivieren van Berbice en Canje vergunt zo verre als hunne Plantagiën strekten; mids, dat de Rivieren niet zouden versperd of bezet werden, en dat zulks geschiede met zodaanig Wand en op zodaanige plaatse als den Gouverneur zou goedvinden. Op de sterke aanzoeken der Ingezetenen, om een Predikant werd insgelyks beslooten, dat men voortaan geen Landeryen zoude uitgeeven, ten

zy de Verzoekers zich verbonden Jaarlyks te betaalen vyf en twintig Guldens, tot onderhoud van denzelven, wiens Tractement bepaald wierd op zeven honderd vyftig a acht honderd Guldens, behalve de vrye Tafel en Wooning; zynde reeds een Kerk aan het Fort, in den Jaare 1724, gebouwd. Aan den Heer Gouverneur (welke Eertitul aan Bernard Waterham werd gegeeven wanneer hy, in den Jaare 1733, den Commandeur Thierens opvolgde) wierd vyf Guldens toegelegd voor ieder ingeruilde of ingebragte Slaaf, blyvende hier van echter uitgezonderd die geenen die door de Westindische Compagnie wierden aangebragt; gelyk mede vyf ten honderd voor den Vendumeester, van de Penningen uit openbaare Verkoopingen voortspruitende.

In dit zelfde Jaar, beslooten de Heeren Directeuren, op verzoek der Suiker Raffinadeuren deezer Stede, om den Uitvoer van geraffineerde Suikeren uit hunne Colonie te verbieden.

Eindelyk werd, in den Jaare 1735, voor het eerste als Predikant naar deeze Volkplanting gezonden Jan Christaan Frauendorf (gestaan hebbende te Namen), op een Tractement van negen honderd Guldens, benevens vrye Wooning en Tafel. Gelyk ook een Voorleezer en School-meester, op een Wedde van drie honderd Guldens. Insgelyks wierd een Kerken Casse opgericht, tot betaaling van alle Kerkelyke zaaken. Ter verval van alle Ongelden, werd mede ingevorderd een Waaggeld van twee en een half ten honderd, en een Hoofdgeld van vyftig Ponden Suiker, of vyftig Stuivers per Hoofd, wordende de Kinderen, onder de tien Jaaren oud, op half Hoofdgeld gesteld: boven dien een Vendugeld van twee en een half ten honderd boven het Salaris van den Vendumeester.

Ten gemak der Ingezetenen, welke thans merkelyk in getal aangroeide; werd mede by het Fort een Herberg gebouwd; mids dat de Herbergier, tot weeringe van alle Vervreemding, geen Producten in betaaling mogt aanneemen, op zeer zwaare Straffe: Ook werd met het Steenbakken weder een aanvang gemaakt. Ter meerder gerief der Liefhebbers die van tyd tot tyd Gronden verzochten, werd goedgevonden de Plantagiën der Directie, die zeer wyd uitgestrekt waren, in te trekken en te verminderen tot twee duizend Akkers. Om den aanvoer van Slaaven, waar aan op de Colo-

nie groot gebrek was; gemaklyker te maaken, werd, op den 21sten January 1736, met de Westindische Compagnie een Verdrag geslooten, waar by aan Directeuren, onder behoorlyke erkentenisse, voor ditmaal wierd toegestaan vyf Honderd Slaaven, ten gebruike hunner Colonie, uit Guinea te doen haalen, wyl het de Westindische Compagnie niet gelegen kwam zulks zelve te doen. Ook werd, tot ontlasting van den Raad van Politie en bevordering der Rechtszaaken, een Hof van Civiele Justitie, volgens het Octroy, opgerecht. Gelyk mede, op het voorbeeld van die van Suriname, ter beveiling tegens buiten en binnenlandsche Vyanden, voorgeslagen werd de Vrylieden onder de Wapenen te brengen, en de Burgery in vier Compagniën te verdeelen. Men besloot ook de Bezetting van honderd vyftig tot twee honderd Man te verhoogen.

De Vermeerdering der Inwooners als mede der Bedienden der Colonie had dat gevolg, dat men genoodzaakt was verscheidene Huizen Vlekswyze by het Fort te bouwen, als ook een Wooning voor den Predikant, die toen, in plaatse van vrye Tafel, drie honderd Guldens jaarlyks wierd toegelegd. En om beter gemeenschap met de Plantagiën te houden, werd een Weg van het Fort na de Rivier Canje aangelegd. Insgelyks wierd, tot bestiering der Goederen van Afgesturven en Onmondigen, een Weeskamer opgerecht. Gelyk men mede, tot beter bewind der Plantagiën van de Directie, welke weinig voordeel gaven; den Cornet Lossener aanstelde tot Superintendent dier Plantagiën, en teffens Capitein der Militie, die als tweede Persoon zitting zou hebben in den Raad van Politie naast den Gouverneur.

Eenige oneenigheden, tusschen Directeuren en Deelgenooten der Maatschappy, over de Verkiezing van eenen nieuwen Directeur, ontstaan zynde werd, om zulks in der minne te Schikken, op den 10den July 1738, goedgevonden voor die reyze het getal van zeven tot op negen Persoonen te vergrooten.

Meer andere Verschillen, welke veeltyds om de geringste oorzaaken, tusschen de Directeuren benevens de Regeering aldaar, en de Planters zyn opgereezen, gaa ik stilzwygende voorby; dewyl dezelven meestendeels op een vriendelyke wyze zyn bygelegd geworden.

Vervolgens begonnen verscheide Ingezetenen deezer Landen, aangemoedigd door het voorbeeld van Suriname, dat nu in een bloeijende staat was gesteld, en haare Bebouwers een milden Oogst van de Voortbrengselen van dat Land, als Suiker, Koffy, Cacao en Katoen afleverde, waar door veele Familiën in groote rykdom en aanzien geraakten: ook Plantagiën in deeze Volkplanting aan te leggen; wordende de toeloop derwaards zeer vermeerderd, door de goede en vette Gronden welke langs de Rivier en de Kreeken gevonden worden, het welk de hoop op een goede uitslag, en om door den tyd geen mindere voordeelen dan van Suriname te trekken, merkelyk deed opwakkeren.

Het scheen dat de Tabaks plantery eenigszins begon op te neemen: wyl Staaten van Holland, op den 22sten October 1738, toestonden den Invoer van Tabak uit deeze Colonie, tegens betaaling van twee Penningen per Pond.

Verders werd op den 21sten January 1752 op verzoek van Directeuren door haar Edele Groot Mogende toegestaan dat de Maandgelden en Gagien van die geenen die in de Colonie in dienste van de Directie waren niet met Arresten zouden mogen werden bezwaart.

Met de aanstelling van zyne Doorlugtige Hoogheid Prins Willem den Vierden, tot Stadhouder en Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden, werd, op last van de Directie, de Gemeente in de Kerk door den Predikant, van deeze heughelyke Gebeurtenisse kennisse gegeeven.

Alvoorens over te gaan tot den algemeenen Opstand der Slaaven in deeze Volkplanting, zal ik kortelyk aanhaalen eenige Gebeurtenissen in vroegere tyden voorgevallen.

In het laatste van het Jaar 1733. of begin van het Jaar 1734, ontstord 'er op de Plantagie van de Heer Vernesobre een Opstand onder de Slaaven, die de Plantagie afliepen, en de twee Blanken Bedienden op dezelve, Donet, en Cassaing genaamd, vermoordden. De Gouverneur hier van bericht zond terstond eenig Volk daarop uit, die de Slaaven gevangen kreegen, waar van 'er drie welke de aanvoerders waren geweest, met de Dood gestraft werden.

Het gebeurde, in den Jaare 1749, op de Plantagie Petershof, gelegen

veertien Uuren boven het Fort, tegens over de Colonie Plantagie Markey, dat de Slaaven opstonden tegens den Directeur, en, in den morgenstond, op hem aanvielen, hem verscheidene Wonden, zo in het Hoofd als Lichaam, toebrengende; doch dit geweld en geschreeuw op de Plantagie Markey gehoord zynde, kwamen zo wel de Christenen als Slaaven met hunne Vaartuigen de Rivier over, en ontzetten den gekwetsten Directeur; waarop de oproerige Negers de vlucht naar de Bosschen namen. Deeze Vlugtelingen werden weldra door de trouwgebleevene Negers, zo van die, als van de Plantagie Markey achtervolgd en gevangen; wordende twee der voornaamsten Belhamels op het Fort in hechtenis gebragt, en de anderen op de Colonie Plantagie in den Tronk geslooten. De eene wierdt levendig Geradbraakt, als zynde de geene die zyn Meester gekwetst had; de tweede onder de Galg gezweept en gebrandmerkt, vervolgens uit de Colonie gebannen, en aan de Engelschen verkogt; de overigen werden met twee honderd Zweepslagen gestraft: waar door op die Plantagie alles weder in rust en vreede geraakte.

In den Jaare 1751. beslooten vyftien of zestien Soldaaten uit het Fort Nassau, des nachts, te deserteeren, en hadden ten dien einde, daags te vooren, de Yzeren Tralien, welke achter in het Fort van onderen voor de Schietgaten waren gemaaakt, losgebrooken; en trachten met hunne Snaphaanen en Patroontassen daar door te kruipen: doch de Lieutenant Cugny, het geraas hoorende, riep den Corporaal en de Wachthoudende Manschap; en met den Deegen in de vuist na beneeden gaande, vondt hy nog eenigen die het niet ontsnapt waren welke hy gevangen nam, onder anderen eenen Anthony Kragt, die hy den Deegen op de borst zette. Zy bekenden terstond hunnen aanslag: de anderen die reeds buiten waren, hun voorneemen ontdekt ziende, kwamen van zelfs aan de groote Poort van het Fort, en gaven zich vrywillig aan de Wacht gevangen, wordende in het Trompettersgat opgeslooten; zynde een klein vierkant Vertrekje tusschen de Chirurgyns en Botteliers Kamer, in de achterste Palissaden onder het Fort, en een naare Gevangenis, vervuld met Slangen, Rotten en Muisen, geen licht hebbende dan door een Yzeren Gieter welke boven de Deur stond: zynde de gewoone Bewaarplaats der Kwaatdoenders.

Vervolgens werden zy twee aan twee bewaard, aan handen en voeten geboeid, geduurende veertien Daagen, en na verscheidene ondervraagingen werdt één der Belhamels verweezen om gehangen te worden, eenige voor Schelm uit de Colonie gebannen, en andere door de Spitsroeden gejaagd. Op den dag der Rechtsoefening trokken alle de Soldaaten uit, en de Ambachtslieden moesten het Fort bezetten; doch op voorbeede der overige Soldaaten, werd, door den Gouverneur, de straf der galg verandert om den gevangenen te harquebuseeren, maar vermids hy reeds in Beuls handen was geweest, wierdt hem alvorens het Vaandel driemaal over het hoofd gezwaaid, hy voor eerlyk verklaard, en vervolgens door drie zyner Spitsbroederen doorschooten en op het Kerkhof eerlyk begraven: de Gebannenen wierden met een Engelsche Bark naar Nieuw Engeland gezonden; drie der genen die door de Spitsroeden moesten loopen kreegen pardon, waar onder die geene was, die het verraad had geopenbaard; welke echter naderhand, gelyk wy in het vervolg zullen verhaalen, om een andere misdaad is geradbraakt.

In het begin van den Jaare 1752, ontstond op de Plantagie Switserland, omtrent tien Uuren boven het Fort schuins over de Gereformeerde Kerk, een Oproer onder de Slaaven, die zig des avonds met hunne Houweelen en Kapmessen naar het Huis begaaven daar zy de Vrouw eenige zwaare wonden toebragten, welke zich in huis onder een Tafel verbergde: de Man buiten zynde, schoot op het geschreeuw toe trok ten eersten de Klok, ten teken van onraad; doch hy werd door hen mede deerlyk gewond; de buuren met hunne Negers en eenige Indiaanen op dit geweld aankomende namen de Slaaven de vlucht naar het Bosch, daar zy vervolgd en gevangen wierden; doch de voornaamste Balhamel sprong in de Rivier en verdronk zich zelven. De Gevangenen werden door order van Gouverneur en Raaden met drie honderd Zweepslagen op de Plantagie gestraft; het Lyk van den verdronkenen opgevischt door Beulshanden de Kop afgehouwen en op een Paal gesteld, met een schrift, waar op stond *dit is een Moordenaar:* door welke Gerechtsoefening alles weder in rust geraakte.

In den Jaare 1756, wierd een Man van omtrent 90 Jaaren genaamd

Pieter de Raad, in zyn Huis vermoord; het geval had zich dus toegedragen; zekere Boer van de Directie Anne Jacobs geheeten, werd om zyn slecht gedrag, weggejaagd, hebbende een Vrouw en vyf Kinderen waar onder een Huwbaare Dochter, daar de voorheen genoemde Soldaat Anthony Kragt naar verkeerde: deeze Boer, arm zynde en niet hebbende om te leeven, openbaarde den Soldaat zyn voorneemen om den ouden Pieter de Raad te vermoorden, belovende den Soldaat voor zynen bystand hem zyn Dochter ten huwlyk te geeven: de volgende nacht werd tot het schelmstuk vastgesteld: de Soldaat, die s'avonds ten 8 Uuren, volgens de ordre, in het Fort moest zyn, wist des nachts heimelyk daar uit te geraaken, en begaf zich, verzeld met gemelde Anne Jacobs zyn Vrouw en drie oudste Kinderen, naar het huis van voornoemde P. de Raad; daar de twee eerstgenoemden tusschen de Muur en het Dak, dat uit Halliballie bladen bestond, inkroopen en den ouden Man verwurgden, het huis openmaakende, en alles wegsteelende: de Soldaat wist weder, zonder van iemand gezien te zyn, in het Fort te komen, zo dat op hem geen verdenken kon vallen.

Des morgens de buuren het Huis vroeg open ziende gingen derwaards, en vonden den Man vermoord liggen; zonder dat men eenige voetstappen des Moorders kon ontdekken, niet tegenstaande alle onderzoek daar omtrent door den Fiscaal, op ordre der Regeeringe, werd gedaan. Ruim zes Weeken daar na ontdekte het zich door zeeker stuk Zilver, den Soldaat te beurt gevallen daar het merk van Pieter de Raad opstond, en dat hy in de Smidswinkel had gegeeven om te verwerken; het welk by den Opziender gemerkt zynde vroeg deeze wien zulks toekwam, en verneemende dat de Soldaat Kragt het had gebragt gaf hy daar van kennisse aan den Gouverneur, die den Soldaat terstond deed in bewaring neemen: het feit door hem bekend zynde wierd de Boer met Vrouw en Kinderen door een Commando naar het Fort gehaalt: doch niets willende beleyden, op de pynbank gelegd daar hy zyne misdaad bekende. Anne Jacobs en Anthony Kragt werden verweezen om geradbraakt en de Vrouw en oudste Dochter om gegeesseld en gebrandmerkt te worden: De Vrouw werdt vervolgens naar Holland, en de oudste Dochter met de andere Kinderen

naar Nieuw Engeland gezonden; zynde die Dochter naderhand in Nieuw Jork met een ryke Boer getrouwd.

In den Jaare 1759. ontstond 'er twist tusschen twee Soldaaten; zynde de eene een Franschman en de andere een Italiaan; en eischten malkander zonder dat iemand zulks hoorde, buiten voor de Bajonet. Zy kwamen ongemerkt buiten het Fort, en gingen in het Bosch op het Canjese Padt, daar de Franschman den Italiaan met negen wonden doodelyk kwetste, en weder in het Fort geraakte zonder gezien te worden. Het Lyk werd by eenen Warnar Gillot, daar dicht by woonende gevonden, die het den Gouverneur bekend maakte; wordende het zelve in het Fort gebragt en geschouwd en vervolgens stil begraaven. De Franschman gaf zich zelven aan, en wierdt verweesen om geharquebuseerd en voorts mede stil begraven te worden.

Na dat deeze Colonie eenigszins in een bloeiende staat begon te komen en een aangenaam vooruitzigt gaf dat zy eerlang het Hoofd zoude konnen opbeuren, en een zeer nuttige Bezitting voor den Staat uitleveren: Wierd zy tusschen de Jaaren 1756 en 1757, bezocht met heete Koortsen niet vry van besmetting, welke sterk hebben gewoed en in weinige Jaaren het grootste gedeelte der Blanken weggerukt, waar door verscheidene Plantagiën van hunne Directeurs en blanke Bediendens zyn ontbloot geraakt, en de gezonde Militairen in den beginne van 1762, naaulyks een getal van twintig Koppen konden uitmaaken.

Dusdanig was de toestand deezer Colonie toen de eerste en volgende Opstand der Negers zich openbaarde. Wy moeten vooraf aanmerken dat de Negerslaaven op deeze Volkplanting in 't algemeen vry zacht zyn behandeld geweest en ook doorgaands beter dan op eenige andere Coloniën verzorgd, wordende van tyd tot tyd met Vleesch, Spek, Visch, Gort en Boonen gespysd, daar de Slaaven op andere Coloniën hun voedsel al meest uit de Kosttuinen moeten haalen: doch dat die behandeling zekerlyk niet overal zodaanig is geweest, wyl de Hoofden der muitende Negers de redenen en oorzaaken van den Opstand hebben toegeschreeven aan onredelyke en verregaande mishandelingen welken zy op Plantagiën van sommige

Particulieren hadden moeten ondergaan, waar van onder andere de Plantagie Lelienburg, die alleen vier Opperhoofden der Muiters heeft uitgeleverd, geen klein bewys geeft; het schynt ook verder vry klaar, dat aan den eenen kant de verzwakte toestand der Blanken, waar van door de toenmaals heerschende Ziekte een groot gedeelte was weggerukt, en aan den anderen kant de Lafhartigheid van sommigen, welke in plaats van, volgens hunnen pligt en de daar toe gestelde orders, zich tegens de Rebelleerende Negers te weer te stellen, hunne Plantagiën met het Geweer en Ammunitie, dat daar op was, hebben ten prooye gegeeven en verlaaten, mitsgaders de onwilligheid van anderen, en byzonder ook van de meeste Schippers en van 't Scheepsvolk, het welk zich ter dier tyd op de Colonie bevond, den voortgang van den Opstand zodaanig hebben laaten zyn loop neemen, dat dezelve is algemeen geworden, zo dat de getrouwe Slaaven genoodzaakt wierden den Stroom en de overmagt van de Muitelingen te volgen, en dat daar door de Colonie is gebragt tot dien allerdroevigsten toestand, waar in dezelve zich op de aankomst der eerste hulptroepen bevond, doch uit welken zy sedert door de krachtdaadige hulpe en bystand van hun Hoog Mogende is gered geworden, zo als omstandig uit ons Verhaal blyken zal.

De eerste samenzweering van sommige kwaadgezinde Negerslaaven ontdekte zich op den 5^{den} July 1762, en begon op de Plantagie Goed Land en Goed Fortuin boven in de Rivier gelegen, toebehoorende den Heer Laurens Kunckler, die echter een voorbeeld in goedheid en zachtzinnigheid omtrent de Slaaven was. Zy waren zesendertig Koppen, zo klein als groot sterk, en namen hun slag waar terwyl de Heer Kunckler naar het Fort was gegaan om de Raadsvergadering aldaar, als Medelid, by te woonen; Kisten en Kasten benevens het Pakhuis braken zy open, namen daar uit het geen van hunne gading was, en staken de rest in brand; voorts maakten zy zich meester van eenige Snaphaanen, Kruid en Kogels waar van zy goeden voorraad vonden, wyl die Heer Capitein van een Compagnie Burgers was; zy slagtten ook twee Koebeesten, die gebarbekot, en nevens al hunne Buit in Corjaaren geladen wierden, waar mede zy vervolgens de Rivier hooger op voeren, poogende onder-

weg eenige Negers van den Heer Perrotet in hunne belangen over te haalen, dat hen echter mislukte. Zy ontmoetten in hunne optocht geen anderen tegenstand dan van de Bezetting op de Acquewynse Post, waar van zy den Postlegger kwetsten en één Indiaan doodschooten, waarop de Overigen bevreesd de vlucht namen.

Zo dra de Tyding hier van aan 't Fort kwam, werd de Lieutenant Thielen met een Corporaal en twaalf Gemeenen nevens eenige Burgers afgezonden, om den verderen voortgang van deeze Muitery, was 't mogelyk, te stuiten en de Rebellen in handen te krygen: men werd de Negerslaaven gewaar in 't Bosch daarze zich ondertusschen hadden versterkt; ons Volk tastte hen wel tot tweemaal aan, maar vond zo veel tegenstand, dat het genoodzaakt werd te rug te deinzen, met verlies van vyf Dooden, verscheidene Gekwetsten, en eenige die de Negers gevangen namen, welk lot kort daar aan nog een Burger te beurt viel, wien zy, zo als men naderhand vernam, jammerlyk vermoordden.

De Lieutenant Thielen en zyne overgebleevene Manschap den moed daarom nog niet opgeevende, plaatste zich in een Hinderlaag, alwaar de Muiters van pas voorby komende, onverwachts aangetast en verscheidene van hen neergemaakt werden, neemende de overigen ten getale van drie Negers en vyf Negerinnen de vlucht in de Bosschen en bygelegene Gebergtes, behalve een Neger die men gevangen kreeg en naar het Fort opzond, welke op den 29sten November by Vonnis van 't Hof, van onder op levendig is geradbraakt en zyn Hoofd op een Pen gesteld. Hier mede was deeze Opstand, die door den Bomba of Meesterknegt, Adam genaamd, opgemelde Plantagie begonnen was, gedempt; doch van de Gevluchtenen, schoon op dezelven wel gewaakt werdt, heeft men sedert niet meer vernoomen.

Kort hier na klaagde de Directeur Hurler op de Plantagie de Savonette, dat eenigen zyner Slaaven zich zeer ongehoorzaam en onwillig gedroegen. Waaröp de Gouverneur drie der hardnekkigsten liet in hechtenis neemen, die behoorlyke straf ontvingen, en waar van geen gevolg geweest is.

Op 't einde van dat zelfde Jaar verspreidde zich een gerucht als of de Negers, in de Negery over het Fort, een voorneemen hadden om het

Fort by nacht te overrompelen; doch na naaukeurig onderzoek vondt men alles in rust en de Negers zeer getrouw, zynde meest ingeboorene Slaaven, Creoolen genaamd.

Maar op den 23sten February 1763, vernam men op nieuw een' Opstand, die als een loopend Vuur, in korten tyd, de gantsche Colonie aanstak. Dezelve begon op de Plantagie *Magdalenenburg* gelegen in Rio Canje, toebehoorende Mevrouw de Weduwe Vernesobre, waar van de Slaaven ten getale van drie en zeventig, hunnen wreeden en muitzieken aart lieten blyken; zy vermoorden den Directeur André Fourie neffens den Timmerman; en na zich van het Geweer en de Ammunitie, dat zy daar vonden, meester gemaakt te hebben, gingen zy van daar naar de Plantagie *la Providence*, van den Heer Jan Testas: doch de Directeur Joly van hunne aankomst verwittigd; deed zyn Volk byëen roepen om tegenstand te bieden, en zond den Meesterknegt op kondschap uit, welke schielyk te rug kwam, zynde door de Rebellen ontdekt en gewond; waarop gemelde Directeur wyl hy zich tegens die menigte niet bestand vond, met twee zyner Slaaven van daar door het Bosch naar de Plantagie Petersburg de wyk nam; terwyl de Muiters vast op la Providence naderde, waar zy het Huis plunderden, en waar tien van de Slaaven zich by hen voegden, waar mede zy gezaamenlyk naar de overzyde van de Rivier Canje trokken, om zich over Land naar de Corentyn, behoorende onder Suriname, te begeeven.

De voornoemde Directeur Joly, welke Capitein van de beneden Divisie was, deed ten eersten zo veel Burgers als 'er by de hand waren, op Petersburg vergaderen; en gaf van het voorgevallene bericht aan den Gouverneur, die reeds de tyding had bekomen van de Heeren Meyer en Buse (welke Heeren een Togtje na Canje hadden gedaan, maar op het gerucht van den Opstand, naar 't Fort waren te rug gekeerd), doch geen Soldaaten hebbende, om tot dekking van Canje, derwaards af te zenden, vond hy raadsaam daar toe te gebruiken zo veel Matroosen, als van op de Rée liggende Scheepen konden gemist worden, die dan ook terstond onder bevel van een Opperstuurman, over land naar Canje getrokken zyn, met schriftelyke ordre hoe zich te moeten posteeren, en wat zy verders te doen

hadden. Deeze hebben daar eenige dagen post gehouden, tot men zeker naricht bekwam, dat de Rebellen Canje hadden verlaaten, en na de Corentyn getrokken waren. Inmiddels rukte Joly met zyne byhebbende Burgers op Magdalenenburg aan; doch de Rebellen waren by zyn aankomst reeds van daar gegaan; waaröp hy de beide vermoorde Lichaamen van den Directeur Fourie en den Timmerman liet begraaven, en vervolgens weder naar Stevensburg keerde.

In het begin van Maart werd het voorbeeld deezer Negeren gevolgd op verscheidene Plantagiën aan de Rivier de Berbice zelfs. De Plantagie Juliana toebehoorende aan de Weduwe Berkey trof het eerste dit ongeluk, wordende door de Rebellen afgeloopen en verbrand, die ook de Vrouw van den Directeur Dell aldaar gevangen namen, en haar het Hoofd afhieuwen en op een staak zetteden. Van daar sloeg de Woede over op Mon Repos en Essendam, op welke laatstgenoemde Plantagie de Directeur Veldhuisen jammerlyk door hen vermoord werdt. Voorts werden de Plantagiën Lelienburg, Elisabeth en Alexandria, en Hollandia en Zelandia, door hen afgeloopen en veele Blanken vermoord, en, volgens het bericht dat Capitein Hattinga (die van boven kwam) hier van aan den Gouverneur gaf, dreigden zy meer andere Plantagiën met een dergelyk bezoek; doch op Hollandia en Zelandia hadden zy de Gebouwen gespaard, om zich daar neêr te zetten. De Gouverneur op middelen bedacht zo tot ontzetting der Plantagiën als om de gevreesde gevolgen, zo veel mogelyk, voor te komen, gaf hier op bevel aan Schipper Cock voerende het Slaaven-Schip de Adriana Petronella, dat met dertig gezonde en wel gewapende Mannen voorzien was, de Rivier op te zeilen en overal waar hy Onraad of Rebellen mogt ontmoeten, geweld met geweld te keer te gaan, en te trachten den verderen voortgang te stuiten, met uitdrukkelyke ordre om zich met zyn Schip te plaatsen voor de Plantagie de Peereboom, om de Inwooners van de Boven liggende Plantagiën, die met Vrouwen en Kinderen, ten getale van vyftig of zestig Zielen, daar opgevlucht waren, te hulp te komen, en te ontzetten, gelyk deeze ongelukkige Menschen dan ongetwyffeld hier door zouden gered geworden zyn, indien dit heilsaam oogmerk niet was verydeld geworden. Dit Schip vertrok des morgens om half acht

Uuren met een frisschen Vloed, de Rivier op, en was om negen Uuren reeds uit het gezigt van het Fort; doch gekomen zynde tusschen de Plantagiën van twee Raaden uit den Hove van Politie, omtrent twee Uuren boven 't Fort gelegen, werdt het zelve in zyn koers opgehouden, krygende de Gouverneur des nachts de tyding dat het Schip even boven de Plantagie van den Raad Gillissen ten Anker was blyven liggen, en dat men sterk bezig was om met kleine Vaartuigen de Meubelaire Goederen in veiligheid aan boord van 't zelve te brengen. Hieröp schreef hy terstond, aan de Raaden Gillissen en Schermeister, geevende hen, met de sterktste uitdrukkingen, zyne verwondering, en gevoeligheid over hunne handelwyze hierin te kennen, en gelastende aan Schipper Cock op nieuws, dat hy tot Redding van de Colonie, zoude hebben te voldoen aan de ordres, die hem in naame van hun Hoog Mogende door hem Gouverneur schiftelyk gegeeven waren: doch alles was vruchteloos, en konde niets baaten. Ondertusschen verliep de tyd; de schrik en ontsteltenis onder de Inwooners vermeerderde, waar van 'er veelen, op de tyding dat de Rebellen meer en meer voortgang maakten en naar het Fort afzakten, zich met hunne Meubelen en Goederen op de Schepen van Schipper Roelof Laurens; Michiel Ramelo, en Cornelis Pynappel begaven, om daar in veiligheid te zyn. Deeze drie Scheepen lagen in een ry op Stroom geschaard, volgens ordre van den Gouverneur, om het Fort, by vyandelyken aanval, te beschermen. De Bezetting op dit Fort bestond toen maar uit acht Soldaaten, het welke met nog tien Burgers versterkt werdt.

Het Slaaven-Schip bleef zich, in weerwil van des Gouverneurs gegeevene Ordre, om laag nog ophouden: dus werdt het eenigste Middel dat voorzeker het behoud van Land en Inwooners zoude te weeg gebragt hebben, geheel verydeld, 't zy dat zulks veroorzaakt zy, door de onwilligheid van den Schipper, of dat hy door andere Lieden uit Baatzucht daar toe is aangespoord geworden. Men sloeg in deeze verlegenheid voor om het Scheepje van C. Pynappel langs de Rivier tot eenige onderneeming tegen de Rebellen te gebruiken; doch deeze Schipper weigerde zyne toestemming; voorgeevende dut hy veele Zieken aan boord had, en ook dat hy zyn Stuurman met eenige Matroozen vermiste, die met de Sloep de

Rivier waren opgeloopen en vermoedelyk in handen van de Rebellen zouden gevallen zyn.

Inmiddels stelde de gevluchte Christenen op de Colonie Plantagie de Peereboom zich in staat van tegenweer, en hadden ten dien einde het Woonhuis aldaar met Schietgaten rondom voorzien, en de toegangen tot het zelve met gebroken Glas bestrooid om de Rebellen het naderen zo veel mogelyk te beletten. Deeze tastten evenwel de Wooning tot tweemaalen aan, welke zy met Spykers, met aangestooken Katoen omwonden, hevig beschooten, waar door het Dak, dat met houte Schaaltjes bedekt was, in brand raakte doch echter spoedig gebluscht werdt. Het Schieten eenigszins bedaard zynde, werdt hen door een Neger *Cossala* genaamd luidkeels toegeroepen. *Dat zy waren Kaerels, en nog welveertien Vaten Kruid hadden, en dat zy de Plantagie niet zouden verlaaten*. Hier op namen de Christenen in overweeging of het niet raadsaamst was de Plantagie by een redelyk accoord over te geeven aan de Rebellen, vermids de gehoopte bystand van het Slaaven-Schip verdweenen was, en dat zy reeds naauw ingeslooten waren; dat ook de Mondbehoeften als mede het Water zeer begon te verminderen, en zy dus konden uitgehongerd worden. Waaröp de Heer George, Directeur op de Plantagie Beerestyn, den gemelden Neger had aangesprooken en gevraagd wat de redenen waren, dat zy Negers dus met de Christenen handelden? welke daarop antwoordde: *Dat de Christenen lomp waren voor hen*; *dat zy geen Christenen of Blanken meer in hun Land wilden dulden, en dat zy Heeren wilden weezen van de Berbice*; *dat alle Plantagiën de hunnen waren, en dat de Christenen die Plantagiën maar aan hen moesten over geeven*. De onderhandeling duurde tot den volgenden dag wanneer zy tot een Vergelyk kwamen, voornaamelyk hier in bestaande, dat de Negers hen onbeledigd zouden laaten gaan na hunne Vaartuigen, om met dezelven vry en onverhinderd naar Beneeden te vaaren: doch de Negers braken verraderlyk het Verdrag en schooten onverwachts op de Christenen, toen die naaulyks in de Vaartuigen gegaan waren, en deeze werden dus overweldigd, veelen van hen sneuvelden, verscheidene raakten gevangen, en maar weinigen ontkwamen het door de vlucht aan Land.

Onder de Dooden bevonden zich onder anderen de Heer Abraham Zubli, de Zuster van den Heer Middelholtzer en de Mulat Philip Broer. Een der Dochteren van den Heer George, verdronk zich zelve na dat zy eerst teder afscheid van haare Ouders genomen had.

Den Gevangenen viel een zeer droevig Lot te beurt. De Heer George die gekwetst was, werd in de Boeyen gezet, zyn Huisvrouw en Jongste Zoon jammerlyk vermoord en hy naderhrnd om 't leven gebragt.

Den Heer Jean Zaint, wierden de Armen aan stukken geslagen en hy vervolgens nevens zyne Nicht vermoord.

Den Heer J.A. Muller, werd dood gezweept.

Den Doctor Jan Jacob Bass, werd eerst van Lid tot Lid gevild en daar na dood geslagen: hy moest deezen wreeden en bitteren dood ondergaan om dat de Rebellen zich verbeeldden dat de Negers die in 't Hospitaal hadden ziek gelegen en waar van eenigen van tyd tot tyd waren gestorven, door hem als Doctor waren omgebragt.

Eene Willem Hendriksen moest aanzien dat eerst zyn Kind in stukken werd gekapt, en vervolgens zyn Vrouw vermoord, waarna zy hem zelfs, eerst deerlyk zweepten, en eindelyk doodsloegen. M. Villiot, Dupié, Chevalier, en Richters werden mede dood geslaagen.

De Heer van Reotie benam zich zelven door een Pistoolschoot het leven.

De oudste Zoon van de Heer George ontkwam het gevaar met de vlucht, en zyn Zuster werd wel het leven geschonken, doch deeze moest onder de Rebellen gevangen blyven, tot dat zy hen naderhand ontsnapte.

De Weduwe van Emanuel Hosch met haar drie Dochters, en een Nicht van de Heer Middelholtzer nevens haar Zoon werden mede wel gespaard, doch zy moesten de Rebellen voor Slaaven, om in de Kosttuinen te werken, ten dienste staan, gaande byna naakt en naaulyks zo veel, om 't geene de eerbaarheid gebied te bedekken, overhebbende.

De tyding van het voorgevallene op de Peereboom werdt aan 't Fort door den Mulat Jan Broer, die te Paard van Cimbia kwam, bekend gemaakt en nader bevestigd door den Predikant Ramring nevens zyn Vrouw en Zuster, welke zich mede op die Plantagie hadden bevonden. Deeze verhaalden, dat zy dien geheelen nacht onder de Rebellen gebleeven maar

des anderen daags vry gelaaten waren op voorspraak van den zogenaamden Gouverneur Coffy, die gezegd had: ‘dat Dominé Ramring was een Man die met God sprak en voor haar bad, die daarom geen leed geschieden moest’; dat van daar gaande zyn wel Eerw: met andere Kleederen was voorzien geworden, en hen het Parool *Coffy* gegeeven, waar mede zy ongemoeid door de Rebellen heen getrokken en veilig aan 't Fort gekomen waren; dat hun Opperhoofd hen had belast aan den Gouverneur kennisse te geeven dat de slechte en wreede behandeling van eenige Planters, die zy met naamen en toenaamen opgaven, de oorzaak van deezen Opstand was.

Vervolgens kwamen veele Inwooners, (sommigen naakt en bloot) door de Bosschen en Savaanen gevlucht om de woede der Rebellen te ontgaan, hunne schuilplaats aan 't Fort en op de Scheepen zoeken. Uit Canje werd bericht dat de Negers langs die Rivier overal aan het Muiten waren geslagen, en dat verscheidene Planters hunne Plantagiën hadden ten prooy gegeeven en verlaaten, en zich naar den Zeekant op de Post St. Andries in veiligheid begeeven. Zulks baarde in een ieder een ongemeene neerslagtigheid, waartoe niet weinig hielp het gerucht dat de Muitery algemeen werd en de Heer Abbenzets, die met eenige Burgers en drie Soldaaten, op zyn Plantagie la Solitude post hieldt, reeds genoodzaakt was geworden de Plantagie te verlaaten; ja zelve dat de twee Posthouders op de Corentyn waren verdreeven geworden door de Slaaven van Magdalenenburg uit Canje, dewelke hunnen koers naar de Corentyn genoomen hadden. Men achtte toen alles genoegsaam voor verlooren. De Gouverneur deed in deeze verlegenheid een buitengewoone Vergadering beleggen, zo ter overweging van den hachelyken toestand der Colonie, zwakheid der Militie, en bouwvalligheid van 't Fort Nassau, als wat men het best zouden aanvangen tot redding van Land en Inwooners.

Onderwylen waren de gemelde twee Posthouders van de Corentyn aangekomen: die, onder het geleyde van twee getrouwe Negers en twee Indiaanen tot wegwyzers, ten eersten over Land weder derwaards door den Gouverneur werden te rug gezonden met een Brief aan den Gouverneur van Suriname, den Heer Crommelin, by welke aan zyn Edele kennis

werd gegeeven van den elendigen toestand deezer Colonie, en tevens verzocht om een Schip met honderd of meerder Manschap, voorzien van Krygs en Mondsvoorraad, tot hulp en bystand ten spoedigste te verleenen. Waar na het Hof by een gekomen zynde, namen de Leden het besluit om in Persoon de gelegenheid van 't Fort naauwkeurig te gaan bezichtigen en op te neemen, en daar van verslag in de Vergadering te doen: gelyk geschiedde, vindende zy het zelve in een zeer slechten en weerloosen staat, de Palissaden tot aan den grond verrot en hangende, alleen door middel van Yzere Banden en het verband van het Bovenwerk, aan malkanderen inzonderheid aan de Achterzyde, van waar de aanval der Rebellen te verwachten was; en verder in gevaar, op het losbranden van eenige stukken Kanon met scherp, omver te vallen; wyders dat men daar by bedacht moest weezen, terwyl het gantsche Buitenwerk uit Hout bestond en zelfs met houte Schaaltjes gedekt, (na de gewoone handelwyze van de Rebellen) zou kunnen worden in brand geschooten, wanneer 'er geen blusschen aan weezen zoude, vermids het zelve zo sterk was uitgedroogd. Ook dat het Fort zelf, door de Rebbellen (vermids derzelven handigheid in het opklimmen langs een Sparre, aan de Heeren Raaden welbekend was) zoude kunnen worden beklommen, terwyl het maar van een zeer geringe Bezetting was voorzien, niet in staat om aan de menigte van Negers tegenstand te kunnen bieden, en het beklauteren op den duur te beletten; dat binnen 't zelve ook geen Put of Waterbakken zynde, in geval van Brand of anderszins men zich in verlegenheid om Water zoude kunnen bevinden; en eindelyk, dat 't zelve was gelegen op een slechten stand, alwaar de weg, rondom, van alle kanten te Land voor de Rebellen open lag om te kunnen gaan naar Canje, en elders werwaards zy mochten goedvinden zonder dat men hen daarin met grof Geschut konde hinderlyk zyn; dus dat het behoudt van dit Fort geen de minste beveiliging voor Land of Inwooners konde te weeg brengen, en ook geen Commando wegens de zwakke Bezetting kon werden uitgezonden.

Waaröp men de Militaire- en Burger-Officieren liet binnen staan, om hunne gedachten aangaande des Forts toestand te verncemen, welker bevinding zy te kennen gaven, en waar van hen gelast werdt een schrifte-

lyke verklaaring te geeven, die zy voorts inleverde, en van de volgende inhoud was.

'De ondergeschrevene Militie- en Burger-Officieren deezer Colonie Berbice dato den 6^{den} Maart 1763, geordonneerd zynde van den wel Edele Gestrengen Heer Gouverneur W.S. van Hogenheim, en Edele Heeren Raaden van Regeeringe, Adriaan Gillessen, C.C. Schermeister en Lodewyk Abbensets, tot visiteering van den bedroefden staat der Fortresse Nassau, en wat defensie aldaar te doen is, in cas van attaque der weggeloopene Negers. Ten eersten. Zyn alle de houten Palissaden, daar de Fortresse mede besloten is, verrot, vier vyf en zes Voeten op de eene plaats meerder dan de andere, veele derzelve reeds gevallen, andere op de minste Kanonschoot zullen zich begeeven, de platteforme van planken hier doorgesakt acht a tien duim de Ambrasuur gaten dus te hoog, en waar door het Kanon op veel stukken van hout staaan, afgeschooten zynde, een half uur werk om weder in gereedheid te brengen; dan nog buiten dit het zelve driemaal afgeschooten zynde, zullen de platteforme van planken zich in het geheel begeeven; de achter Rechterpunt is nog de beste defensie op het steene Pad; op de Linker kan geen Kanon geplaatst worden, dus nog alleen één stuk om de geheele Achtergordyn te defendeeren, een schoot gedaan, onbruikbaar, behalve dat alle de Stukken defect zyn, de andere Kanonnen niet te gebruiken, om redenen der verrotting van Palissaden, en zyn daarom reeds vernagelt.

Dus ziet Uwel Edele Gestrenge Heer Gouverneur en Edele Achtbaaren Raaden klaar, wy geen of weinig staat op het grof Geschut kunnen maaken, maar alleen op ons klein Geweer, dat zelfs maar in staat is om eene Vleugel recht te defendeeren voor de eerste attaque, zynde de agterzyde Vleugel geheel buiten defensie, alleen het genoemde eene stuk Kanon. Den staat der Militie en Burgers is U wel Edele Gestrengen Heer en Edele Heeren bekend, zoude een Attaque konnen uitstaan, maar verder moet nergens staat opgemaakt worden, en nog buiten dit de confusie die wy zullen ondervinden van Luiden die misschien nooit Geweer hebben geladen met scherp, of nooit geschooten, zo als reeds verstaan hebben van sommigen.

Wy stellen dit alles op den Eed aan den Lande gedaan na oprechte waarheid, zo als wy bevonden hebben; doch verders de Ordres van U wel Edele Gestrengen en wel Edele Heeren Raaden afwachten, ons verders als brave Officieren gedragen zo als wy op den Eed verpligt zyn te doen, mids wy vertrouwen, dat de Heeren Raaden ons de laatste moment mede zullen behulpzaam zyn in deeze Fortresse, en het behoud der Schepen daar van afhangt, en tweespalt te beletten.'

Actum Rio Berbice den 6^{den} Maart 1763.

(Was getekend)

D.W.C. Hattinga, Capitein der Militie en Ingenieur.
Gerard Thielen, Lieutenant.
S.W. Pronk, Lieutenant.
C. Rees, Vendrig.
W.V. Lentzeng, Lieutenant der Burgerye.
H.T. Buse, Lieutenant der Burgerye.
Gysbert de Graaf. Joh. Chr. Eckhart.

Vervolgens werden de voornoemde Officieren belast, na eenige gedaane ondervraaging en beantwoording van het eene en het andere, hunne gevoelens wederom schriftelyk in te brengen, gelyk zy deeden. Luidende.

'De ondergeschreevene Officieren der Militie en Burgery deezer Colonie Berbice, nader bericht en Sentiment gevraagd zynde van den Edelen Hove op de defensie deezer Colonie bedroefden toestand, ten eersten Vraage beantwoord, dat de weggeloopene Negers zonder de minste moeiten kunnen passeeren, laatende de Fortresse Nassau leggen zonder aan te doen, zich kunnende begeeven na de Hoofdplantagie door de Savaane langs twee Paden, aldaar de Rivier bezetten, Canje geheel inneemen zonder dat wy de minste hulp kunnen toebrengen, van de Zeekant zich meester maaken, door het afloopen van Canjen haar Troep zodaanig vermeerderen, onmogelyk is op het laatst haar te kunnen wederstaan;

Ten tweeden, door dat alle Plantagiën zo goed als verlaaten of geabandoneert zyn, boven het Fort van Christen zielen, zich kunnen begeeven van boven, door de Savaanen tot aan de Plantagie Vigilantie en andere, dus ook de geheele Rivier bezetten door naauheid der zelve, en als dan te vreezen is de beneeden Negers zich by de Wegloopers zullen begeeven, daar reeds al te veel blyken van zyn, dat de getrouwste zig begeeven hebben onder haar Complot, al is het provisioneel om te rooven en te plunderen.

En verders dat wy verklaaren op den Eed gedaan, dat al was het dat de Fortresse Nassau zig in beter staat bevond, en konde een resistentie uitstaan, als dan de Rivier na beneden is afgesloten, maar het ongelukkig Lot konde treffen van Schepen die inkomen in haar handen te vallen, met Provisie Kanon en Oorlogs-Behoeftigheden, zonder dat wy geen of wynig bystand te verwagten hebben in lange tyd. Verders laaten alle Deliberatien aan U Wel Edele Gestrenge en Edele Heren Raaden over, overigs, wy zullen nog de cordate Resolutien van den Edelen Hove verwagten tot bystand en hulpe onser aller.

Actum Rio Berbice den 6^{den} Maart 1763.

(Was getekend)
Als de voorgemelde.

Verder werdt nog by deeze Vergadering vastgesteld om alle de Burgers, die zich op de Schepen onthielden, te ontbieden en te gelasten binnen het Fort te komen en daar niet uit te gaan zonder order of toestemming. Als mede, om aan de vier Schippers van de daar liggende Koopvaardyschepen voor te stellen, indien de Rebelleerende Negers het Fort kwamen aan te tasten, of zy als dan van hunne Schepen, zo veel doenlyk, ons Volk zouden bystaan, en byaldien de Negers 't zelve voorbygingen over land na Beneeden of na Canje, om aldaar de Plantagiën af te loopen of zy zich dan in staat bevonden om op een bekwaame wyze naar Beneeden af te zakken en de Militie en Burgers aan boord te neemen. Welke

daar op gehoord zynde, betuigden Schipper Ramelo en Kok daartoe bereid te zyn, en de noodige schikking te zullen maaken, de Stuurman van Schipper Laurensen antwoordde dat zyn Capitein onpasselyk was, en het Scheepsvolk door Ziekte afgenoomen tot op twaalf Man; Schipper Pynappel bragt in dat hy buiten staat was om eenigen tegenstand te kunnen bieden, vermids zyn Volk, door ziekte en sterfte zeer verzwakt was, en dat hy geen kans ziende om lading te kunnen krygen, zich ook niet langer in de Colonie konde ophouden met zyn Schip, wyl hy van de Reeders ordre had om in zulk geval naar St. Eustatius of elders te vertrekken.

Waaröp zy verzocht zyn geworden hen in alle voorkomende gevallen gereed te houden, en Schipper Pynappel bovendien gelast tot nader bevel de Colonie niet te verlaaten. Voorts werdt na ryp beraad beslooten om aan het Fort stand te houden en de Rebellen, 't zelve willende aanvallen, kloekmoedig tegen te gaan, doch zo dezelve daar voorby en na beneeden mogten trekken, als dan nader te overweegen wat het raadzaamste te doen zoude zyn.

Ondertusschen werd de Gouverneur door de Vrouw van den Planter Schreuder, die van de Rebellen gevangen, en in den Arm gekwetst, maar weder ontslagen was: een brief behandigd van twee hunner Opperhoofden *Coffy* en *Accara*, welke wy om de zeldzaamheid woordelyk hier nevens voegen.

De Waarschuwing aan de Heer Gouverneur van de Capitein Coffy van d: h: Barky.

Accara ook van Barky.

Waarschouwen aan de Heer Gouverneur als dat zyn Edele met dees Sceepen na Holland gaa zo gaauw als mooglyk is en met ten eersten, en zo de Heer Gouverneur dat niet en doet zo moet U Ed: drie schoten doen zo zal de Capitein met een groot getal volk koomen om te vegten.

De reden van deze Oorlog is als dat daar veel Heeren zyn geweest die de Slaven niet heeft gegeven dat haar toekwam, de principaalste daar van is N.N..... en versoeken dat de Slaven die beneden zyn niet moeten mede genomen werden of het zal kwaat gaan'.

De gemelde Juffrouw Schreuder verhaalde ook, dat zy by de Rebel-

len gevangen zynde, gezien had, dat ze ruim zes honderd Koppen sterk op de Plantagie Hollandia en Zelandia byëen waren; dat hunne aanhang nog wel uit duizend stuks bestond, en dat zy een soort van Regeering hadden opgerecht, houdende strenge Krygstucht en scherpe wagt; dat ze op een reis zeven gevangene Christenen vermoorden, derzelver Lyken aan haar vertoont hadden, en zy toen was vrygelaaten.

De Gouverneur zond aan de voornoemde Opperhoofden een Brief tot antwoord te rug, niets wezenlyks inhoudende dan om hen in een verdere Brievenwisseling in te wikkelen en door dien weg tyd te winnen, waarin zyn Edele slaagde, zo als in 't vervolg nader zal gezegd worden.

De Rebellen hadden tot hun Opperhoofd of Gouverneur den voornoemden Neger *Coffy* verkooren die Accara tot zynen Capitein en verscheide andere Negers tot Officieren, om onder hem te gebieden, aanstelde. (Deeze Coffy was een Slaaf geweest op Lelienburg, behoorende aan de Weduwe Berkey, zynde reeds jong in de Colonie gebragt en van zyn' Meester, om deszelfs bekwaamheden, eerst als Huisneger gebruikt, die hem vervolgens het Kuipen had laaten leeren; hy was begaaft met moed en oordeel, gelyk wy uit het vervolg zullen zien) Dezelven bragten hun meesten tyd door met joelen, brassen en drinken, zich opschikkende met de Kleederen die zy op de Plantagiën gevonden hadden, daarenboven hunne aangezichten, volgens hunne gewoonte, beschilderende en in het overige de Planters navolgende. Zy lieten zich in Tentbooten omroeyen en noemden hunne Wyven Mevrouwen; slaapende in Katoene Hangmatten, lekker eetende en drinkende en in alles hunne brooddronkenheid den teugel vierende. Echter had Coffy eenigen aangesteld om Suikerriet te kappen en Kilthum te stooken, op dat zy aan dien drank geen gebrek zouden hebben; waarom sommige Negers naderhand zich beklaagt hebben dat zy zwaarder werk onder haar eigen Natie dan onder de Blanken hadden moeten doen.

Men kreeg nader bericht dat de Rebellen zich reeds op alle de Plantagiën boven het Fort hadden uitgebreid, en overal deerlyk huishielden, alles verwoestende en door den brand vernielende; dat zy, eenige duizend sterk, voorneemens waren op het Fort af te komen en alles te be-

stormen, zo als 'er ook verscheidene van hen zich al vertoonden in de bovenliggende Savaanen en langs de Rivier tot aan de Burger huizen. Dus werden de Burgers onwillig om langer in het Fort te blyven, en eenigen van dezelven vonden goed het volgende Verzoekschrift aan Gouverneur en Raaden in te leveren.

'Geeven de ondergeschreevene Burgers dezer Colonie Berbice met alle schuldige Eerbied en respect te kennen, dat aangezien de droevige en naare omstandigheden daar zig deze arme Colonie thans in bevind, daar reeds van boven de Fortresse byna tot heel boven in de Rivier alle Plantagiën reeds afgeloopen, geruineert en verbrand zyn, en veele Christenen vermoord, en die welke het nog niet mogten zyn, het zekerlyk zullen worden, te meer, wyl by gebrek hen geen de minste hulpe of assistentie kan toegebragt worden, en in Canje reeds ook twee Plantagiën zyn afgeloopen en Christenen zyn omgebragt, en het te vreesen is, dat de overige Negers zig van deze gelegentheid zullen bedienen om ook op te staan, en het by gevolg zeker is, dat als zy zig Meester van de geheele Rivier zien, zy niet zullen nalaaten het Fort Nassau te komen attacqueeren: en terwyl het Fort niet in het minste defensabel of houbaar is, en niet in staat zig te verdedigen, eensdeels wegens den slegten staat daar zig de Fortresse in bevind, van welke de Palissaden alle verrot zynde van zelfs omvallen, en het met alle grond te vreesen is, dat als men mogte in attacque komen, en het Geschut moeste gelost worden, dezelve met heele reyen zoude omvallen, en men dus blootgesteld aan een totale massacre.

En daar by geconsidereert de geringe Bezettinge en macht waar in zig thans maar acht of negen Man gezonde Militairen bevinden en eenige wynige Burgers.

Zo smeeken de Suplianten U Hoog Edele Gestrenge en U Edele Achtbaare Heeren, haar te permitteeren aan Boord van de hier leggende Scheepen te retireeren te meer wyl de Oproerigen meer en meer naderen, en men reeds van deze Fortresse met droefheid van deze nacht diverse naby en omleggende Plantagiën heeft zien afbran-

den, en men niet weet wat zy in wynig Uuren nog zoude kunnen ondernemen.

Actum Berbice den 7^{den} Maart 1763.

(Onderstond,)

't Welk doende, enz.

(Getekend,)

Pieter Massé, A. Wallenson, D.W.N. Schoock, Pieter van Staden, Johannes Dell, Daniel Lutzenburg, Hans Christian Dibbern, Antony Barkey, Johan René, David Molwits, Hendriks Slot, Johan George, August Frederik Betge, J. Joly, Ab. Sluytman de Mont, Jan Wanplug, Jan van Sweegen, Johan Hendrik, Johan Hendrik Schroder, Gysbert de Graaf.

Waaröp de Militaire- en Burger-Officieren binnen gestaan en hun het voorsz: Verzoekschrift voor gelezen en daar op ondervraagd zynde, verklaarden de Burger-Officieren, dat zy eenparig van het zelfde gevoelen waren met de Burgers: de Militaire-Officieren zeiden dat indien het Fort al een dag of vier zoude kunnen worden verdedigd en tegen de Rebellen uitgehouden, daar mede de gevaarlyke tydsomstandigheid niet zoude weezen verbeterd, maar op zyn best nog even eens en het zelfde zyn, terwyl alles in Canje en benedenwaards in de Rivier Berbice voor de Rebellen open lag: voorts gezamentlyk te kennen geevende, dat 'er zich alreeds verscheidene Zieken onder de Militie en Burgers bevonden, behalve dat ze genoegsaam alle, door langduurige Ziektes, waren afgemat en krachteloos geworden, het Hof nam aan zich daar op te beraaden, en by zich

zelve te overleggen wat besluit daaromtrent te neemen. Doch het ongeduld der Burgeren was zo groot dat dertien van hen den volgenden dag zich by het Hof aandienden, verzoekende om appointement te mogen hebben, en te mogen gaan op de Schepen. Waar op hen werdt geantwoord, dat men zo spoedig op hun verzoek geen uitspraak kon doen als zy wel verlangden, en voorts belast voor eerst nog binnen 't Fort te blyven. De Militaire-Officieren, naamelyk Capitein Hattinga, de Lieutenants Thiele en Pronk, en de Vaandrig Rees vervolgens afgevraagd wordende, of zy met de Militaire Manschappen zich in staat bevonden (alzo op de Burgery geen staat meer was te maaken) het Fort alleen te beschermen tegen een Troep van zes honderd Negers die op de Plantagie Hollandia en Zelandia in gereedheid stonden: betuigden zy eenpaarig van Neen, vermids zy maar zeventien gezonde Manschappen hadden welke nog vermoeid en afgemat waren.

Kort naderhand werdt, door de Burgers, weder een tweede Smeekschrift ingeleverd, van den volgenden inhoud.

'Geeven met alle eerbied te kennen de ondergeschreevene, meest alle binnen deze Fortresse gevlugte en geordonneerde Burgers, dat zy Supplianten hebbende geconsidereert de naare omstandigheden waarin zy door de Revolte der Slaven, bouvalligheid der Fortresse en zwakheid der Militie waren gebragt, alle het welke zy op voorgisteren den 6^{den} dezer op een zeer breedvoerige wyse in een Versoekschrift dezen Edelen Hove gedemonstreert hadden, dat den Hoog-Edelen Gestrengen Heer Gouverneur daar op ingevolge de zwaarwigtigheid der zaak, de deliberatie van dien tot op morgen had uytgesteld, het geen, als weesende gisteren, den 7^{den} dezer, nog niet gevolgt is, maar daar en tegen nog in naarder omstandigheden zyn gebragt, door het zetten van een parthy Piktonnen en Brandstoffen, en het doen maken van een zekere repartitie, waar by de meeste Christenen op zekere Scheepen verdeelt zyn, en daar door 'er eenige ja veelen zig aan Boord van de Scheepen geretireert hebben, en dus alle mogelykheid tot behoudenisse dezer Fortresse onmogelyk gemaakt is, en met het Verblyf alhier niets gewonnen word, als alleen dat onze elende van ogenblik tot ogenblik meer

en meer door de naarste tydingen toeneemt, en het algemeene but der gerevolteerde Slaven ten Vrydom helt, en dus alles sacrifieeren zullen om haar oogmerk te bereiken, zonder iets te ontsien, gelyk zy bereids aan verscheide van onze arme Medeburgers hun barbaarsche moed hebben gekoelt, van dezelve alvorens te hebben gezweept, te doen vierendeelen, enz. dat daar nog bykomt, dat eenige onzer Mulatten en Negers, welke dus verre getrouw zyn geweest, binnen deze Fortresse de gelegendheden wetende, nu absent zyn, en dus ontrouw geworden en geëvadeert zyn, zo dat de ondergeschreevene Burgers tot behoud van hun leven genooddrongen worden, om demoedig te versoeken zig binnen Scheepsboord te mogen begeven en retireeren, doordien het onmogelyk is langer binnen deze Fortresse te bestaan of met Vrugt post te houden, met conclusie dat de Scheepen permissie bekomen ilico de Rivier af te dryven.

Actum Berbice den 8sten Maart.
(Onderstond,)
't Welk doende, enz.
(Was getekend,)

W. van Lentzeng, Lieutenant der Burgery, H.J. Buse, Lieutenant der Burgery, J.C. Ekhart, Vaandrig der Burgery, Pieter van Staden, D.W.N. Schook, J. Schroder, Johannes Dell, Joan Michael Schneider, Johan George, Christiaan Jansz., Joh. Gotsr. Vulpius, J.P. Weyland, Ab. Sluytman de Mont, Anthony Barkey, Samuel Joly, Molwits Klonk, Lutzenberg, Joh. Betz, W. van Vleuten, Hendrik Slot, Albertus van Aken, Dibbern, Pieter Zweitzer, J. Schnyders, E. Bues, Jan Wanflug, M.D. Richard, J.F. Scheek, Meyers Kohler, J.G. Schirmeister, Etienne Galland, Abraham Wys, de Weduwe Warneke, Didrik Stubbeman, A.F. Batge, Albert Tjorks Obbrichs, Joh. Geor. Schweinsberg, J. Pertl, Jacobus Hendrik Hoop, Pieter Massé, Gysbert de Graaf, Pierre Joly, Jan Jurgen van Eweegen, Christiaan Joseph Nicolei, Devry Jacobz.

De Militaire-Officieren daar op weder binnen gestaan en gevraagd zynde of zy van gedachten waren, nu zy het voorneemen van de Burgers wisten, dat men ingeval van aanval de Fortresse zoude kunnen verdedigen met de Militie die 'er was, antwoordden andermaal rondborstig van Neen, en gaven vervolgens hun gevoelen schriftelyk over, luidende.

'De ondergeschreeven Militaire-Officieren op dato den 8sten Maart 1763, binnen gestaan hebbende in den Edelen Hove van Politie, gedeclareert voor gemelte Hove, dat alle de Burgers zig onwillig toonde om verder de Fortresse Nassau te defendeeren tegens de weggeloopene Negers, en zig op de Scheepen zouden retireeren, zo als reeds byna de helft gedaan heeft. Verders gevraagt, of wy als Militaire Bezetting capabel zyn om gemelte Fortresse alleen te defendeeren? geandwoord van neen, dat het onmogelyk was, ten eerste reden, de gezonde Manschap der Militie bestaan ten hoogsten in twintig Man afgemat, zeven dagen niet van haar Post geweest, zieken kunnen komen, en wy in het geheel geen ontzet te hoopen hebben, dus stellen wy den Hove voor, dat ten minsten de rest onzer gezonde Manschap bewaart worde, in Cas van verdere dienst Capabel te blyven, boven alles daar wy verstaan hebben door U Edele Achtbare het Complot reeds over de zes honderd Man sterk is, om na deze Fortresse te marcheeren.

Fortresse Nassau den 8sten Maart 1763.

(Was getekend)

D.W.C. Hattinga, Capitein en Ingenieur, Gerard Thiele, J.W. Pronk, Lieutenants, C. Rees, Vaandrig.

Het Hof vervolgens tredende tot onderzoek van al het geene geduurende den Opstand voorgevallen en tot haare kennisse gekomen was, en overwoogen en gelet hebbende op alles wat in die naare omstandigheden te doen stond: werdt 'er na ryp overleg in omvraage gebragt, om de ge-

voelens der Leden op te neemen; waaröp de jongste Raad Lodewyk Abbensets zich verklaarde, dat vermids den elendigen en slechten staat van 't Fort Nassau, het gering getal Militairen, en geen hulp van Burgers, maaar kleinmoedigheid, lafhartig- en onwilligheidder zelvebespeurd werd; men geen verder vertrouwen, inzonderheid in geval van aanval kon stellen op getrouwe Neger-Slaaven, daar men tot dus verre nog had gemeend reekening op te kunnen maaken, maar bevonden in die meening grootelyks te zyn bedrogen; dat de Rebelleerende Negers als ontmenschte Vyanden over al woedende met vermoorden en doodslaan en by gemaakt Verdrag geen woord hielden, dat men ook met tegenstand alleen, niets konde winnen, maar in tegendeel het gevaar erger en grooter zoude maaken, zo men op die plaats langer bleef leggen, terwyl geen hulp of ontzet, als na verloop van Maanden, uit het Vaderland te verwachten was, en dat, zo al een of meer schokken van de Vyanden gelukkig mogten afgekeert werden, dan evenwel de zaak zoude verergeren, terwyl de Weg na Canje, en na beneden in de Rivier de Berbice, overal te Land open lag voor de Negers die met verwoestingen der daar gelegene Plantagiën de onzen zouden kunnen voorkomen en in het afdryven sterk verhinderen; waarom Zyn Edele zich in gemoede verpligt vond om te moeten stemmen, dat men nog dien zelfden dag het Fort zou verlaaten, en tegens den avond met het begin der Eb, met de vier daar liggende Schepen af dryven, tot aan de Colonie Plantagie de Dageraat, en aldaar halte houden, om zich dan verder te beraaden en besluit te neemen, na tyds en zaaks-omstandigheden, wat te doen zoude zyn.

De Raaden Schirmeister en Gillessen betuigden van het zelfde gevoelen te weezen: en de Gouverneur verklaarde, dat het voor hem een zeer bittere en harde zaak was, daar hy niet dan met de grootste ontroering ook wel mede moest toe besluiten.

Overzulks werdt by het Hof van Politie deezer Colonie den 8sten Maart 1763, des middags om twaalf Uuren vergaderd binnen het Fort, uit dringenden nood beslooten om 't gedachte Fort dien nademiddag te verlaaten en ten vier Uuren in orde daar uit te trekken, en op de Schepen zich te begeeven; ten welken einde een verdeeling werd gemaakt, waar na zich de Burgers en Militairen hadden te

schikken. Voorts, na ingenoomen raad der Militaire-Officieren, dat men het Fort, na dat men daar uit zoude getrokken weezen, door den brand zou vernielen en het Geschut vernagelen.

Dit voornoemde Besluit van den Hove aan de Schippers en alle de Militaire- en Burger-Officieren bekend gemaakt zynde, zo werden de noodige beveelen ter uitvoeringe gegeeven, en het Fort met Piktonnen en Brandstoffen opgevuld, wordende bevoorens verscheidene Vaatjes Buskruid na de Schepen gezonden, en het overige in de Rivier geworpen; waarna om vier Uuren de Burgery uittrok, om vyf Uuren volgde de Militie, en voorts Gouverneur en Raaden, die zich op het Schip de Standvastigheid begaven, achterlaatende den Lieutenant Pronk, een Corporaal en twee Gemeenen met een Vaartuig, met last, om zo ras de Schepen het Fort zouden gepasseerd zyn, 't zelve, na eerst al het Geschut te hebben vernagelt, in den brand te steeken, en zulks verricht zynde, zich dan met het Vaartuig te vervoegen naar het Schip dat hen bescheiden was.

Men zond den Neger Simon te Paard af, om aan die van Canje by Missive kennisse van deeze aftogt te geeven. Doch deeze vond Canje reeds door de Blanken geheel verlaaten, die allen naar de Zeekant geweeken waren.

De Schepen dreeven om zeven Uuren voorby het Fort, dat men weinige Minuuten daar na in vollen vlam zag, en het Bovenwerk van Dak, Kap en Gebintens een half Uur laater instorten, zynde in de tyd van twee Uuren de gantsche Fortresse genoegsaam verteerd, behalve dat de brand in de zwaare stukken Hout aan de grond liggende, den geheelen nacht bleef aanhouden. Men had zulks op de Schepen, doch meest op 't Schip de Standvastigheid, dat de achterste was, duidelyk gezien en waar genoomen, alzo dezelven, door het verloopen der Eb, op de hoogte van de Plantagie de Velde (een klein Uur van 't Fort afgelegen) het Anker moesten werpen en vertoeven tot het volgend Ty aankwam, wanneer zy weder afdreeven.

De Directeur van de Plantagie de Velde zich van het Schip Berbices Welvaren met een Vaartuig aan Land begeevende, vond de Negers van die Plantagie aan het Plonderen, zynde gewapend met Kapmessen en an-

der scherp Gereedschap, waar mede zy hem meenden aan te vallen, doch hy ontliep hunne handen en keerde met zyn Vaartuig behouden aan boord te rug: de Negers, die hem vervolgd hadden, werden door het gemelde Schip uit het Geschut en Handgeweer met scherp zo wel begroet dat 'er verscheidene gekwetst raakten.

Van daar tot aan de Colonie Plantagie, genaamd de Hoofdplantagie, werdt geen onraad bespeurd; men zag de meeste Slaaven daar, in een Tuin, aan den Waterkant, bezig om Maïs te plukken: de Gouverneur hun Meesterknegt of Bomba ontbiedende, kwam hy ten eersten, en gevraagd zynde of hy genegen was om met zyn Volk den Gouverneur na de Dageraat te willen volgen, toonde hy zich voort daar toe bereid ja zelfs belovende om, met al zyn Volk, zyn Edele overal by te blyven: zy kwamen ook kort daar na met groote Vaartuigen aanzetten, de Schepen trouw verzellende.

Voor de Plantagie Aurora naderende, vernam men dat dezelve geheel geplonderd en door de Slaaven verlaaten was, die zich vermoedelyk naar de overzyde, op de Plantagie de Vigilantie begeeven hadden, wyl aldaar, volgens het verhaal van een Indiaan, veele kwaadgezinde Negers, voorzien met Snaphaanen, Kruid en Lood zich onthielden.

Zo dra de Schepen voor de Plantagie de Vigilantie kwamen, werden dezelven een voor een door de Rebellen, langs den Waterkant, met Handgeweer beschooten 't welk van onze zyde dapper beandwoord werdt: men kon door de duisterheid, wyl het nacht was, niet gewaar worden of 'er Negers gekwetst waren, doch aan 't Schip de Standvastigheid hoorde men eenig gekerm en geschreeuw, en ook een Stem die in goed Nederduitsch toeriep: *Dat zy Mannen waren en ons Volk morgen op de Dageraat wel vinden zouden*. Men ontdekte den volgenden dag dat zy die van Land geschooten hadden de Slaven geweest waren van Abraham Wys (te dier tyd Vendumeester en Boekhouder der Soldye op de Colonie deBerbice) die hy ten getale van twee en twintig Koppen met een Vaartuig nevens de Schepen had laaten mede afvaaren, en waar uit zy waren weggeloopen.

By de Plantagie van de Weduwe van den Broek hoorde men een naar gekerm en roepen om hulp, waar op een Sloep afgezonden zynde bevondt

men dat het de Weduwe van den Broek zelfs was, zittende aan den Waterkant en onder de Struiken haar verbergende voor de Negers. Zy verhaalde aan boord komende, dat de Negers van de Vigilantie haar eerst hadden gebonden en toen aan het plonderen waren gegaan, en zy dus van al haar goed beroofd was geworden; dat zy inmiddels haare banden had weeten los te krygen, en voorts gevlucht was ter plaatse voornoemd, alwaar zy de Schepen hoorende afkomen had geroepen om hulp: een ogenblik daar aan zag men de Gebouwen op deeze Plantagie in brand steeken, en werden ook eenige Snaphaanschooten gehoord. Terzelver tyd ontving den Gouverneur bericht, dat de Slaaven op de Plantagiën de Dageraat, de Herstelling, en de Nieuwen aanleg *Plegtanker*, stil en vreedig leefden, uitgezonderd dat de Oude Meesterknegt met de Negers die van Wessouburg afgenomen en op de Plegtanker gesteld waren, zich by de Rebellen gevoegt hadden: ook kwam een Brief van den Burger Capitein Joly uit Canje meldende, dat hy met verscheidene Burgers die Rivier was afgekomen en zich met dezelven aan den Zeekant op de Post St. Andries bevond, verzoekende versterking van Manschap, Mond- en Krygs- behoeftes, om in staat van tegenweer te zyn byaldien de Rebellen dien Post mogten aantasten.

Vervolgens met de Schepen voor de Dageraat aankomende, werdt het Anker geworpen. Gouverneur en Raaden begaven zich aan Land en vernamen van den Planter Neshuysen dat op deeze Plantagie alles in goede orde en wel gesteld was. Men nam toen (in een Raadsvergadering die in het Woonhuis werdt gehouden) in overweeging de voordeelige gelegenheid deezer Plantagie, daar van de Landzyde geen aanval was te vreezen, door de zwaare Moerassen en laage Landen, die voor het grootste gedeelte van het Jaar overstroomd zynde, de toegangen tot de Plantagie schier onmogelyk maaken; en aan den Rivierkant kon gedekt worden zo door de Schepen, als door de Militie, en eenige weinige Burgers die nog moed lieten blyken; daarby dat deeze Plantagie, zo wel als die Beneeden lagen, naamelyk de Mara, de Herstelling, en Plegtanker, rykelyk van goede Kosttuinen waren voorzien, en bovendit het Schip van Schipper Rolwagen binnen kort met Provisien was te verwachten. Weshalve de

Gouverneur te kennen gaf, dat hy voorneemens was om op de Dageraat Post te vatten en dezelve te verdedigen tegens alle aanvallen die de Rebellen mogten onderneemen; wyders het Gouvernement aldaar voor eerst te plaatsen, en dat men op die wyze de Colonie voor haaren geheelen ondergang konde bewaren, tot der tyd dat uit het Vaderland Hulpe kwam opdagen; dat men onderwylen één van de Schepen moest laaten afzakken voor den Mond van de Rivier Canje, om niet alleen de uitvallen van de Negers aldaar te beletten maar ook de beneden Rivier Berbice dus te dekken.

Deeze voorstellingen door het Hof overwogen zynde, werden allen goedgekeurt en voor beslooten gehouden, en de Schippers aangezegd met hunne Schepen tot nadet ordre te blyven liggen. Doch deeze in plaats van daar aan te gehoorzaamen betoonden zich gansch onwillig: Ramelo wilde maar een half Ty vertoeven; Pynappel weigerde volstrekt en dreef, stil zyn Anker lichtende, na beneeden; Schipper Laurens liet door zyn Stuurman zeggen dat hy, en het meeste van zyn Scheepsvolk, ziek lag, en dus buiten staat was eenige hulp by te brengen; en Schipper Kok toonde zich wel eenigszins gewillig, doch beklaagde zich over de slechte behandeling van den Vendumeester, die hem weigerde aan de Koopconditie van zyne verkochte Slaaven te voldoen, verzoekende dat daarin eerst mogt werden voorzien, en hem recht geschieden; gelyk het hem dan ook door het Hof, zo veel de verwerde omstandigheden des tyds toelieten, verschaft werdt.

Terwyl aan het verblyf der Schepen veel gelegen was, zo werdt aan ieder der voornoemden Schippers een Schriftelyke Last en Order ter hand gesteld, Luydende.

'Wy Wolfert Simon van Hogenheim, Gouverneur Generaal dezer Colonie Berbice &c. benevens de Raaden van Politie derselve Colonie, enz. thans vergadert op de Plantagie de Dageraat.

Nademaal deze Colonie de Berbice zig thans bevind in nood en bedroefde omstandigheden, door onstaane Revolutien van de Negros-Slaven, die met moorden, doodslaan en brandstichten genoegsaaam alle de Plantagiën boven in deze Rivier Berbice leggende, tot aan de Plan-

tagie de Dageraat toe, hebben verwoest; en dat wy bevinden, hier op de Plantagie de Dageraat ons te kunnen maintineeren, en de Colonie voor een totale ondergang bewaren, indien wy assistentie kunnen hebben van de Scheepen.
ZOO is 't, dat wy in de Naam en van wegens de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden onze wettige Souverain, mitsgaders in de naam en van wegens de Wel Edele Achtbaare Heeren Directeuren. dezer Colonie, U N.N. Capitein van U Schip, genaamt N. mits dezen gelasten en gebieden, dat gy U met U voorsz. Schip en Volk, als Ingezetenen van den Staat, in deze Rivier zult blyven ophouden, tot onze hulp en assistentie, ter bewaaringe van deze Colonie, en in Cas van Attacque, ons tegens de Rebellen Slaven helpen defendeeren en daaromtrent in alles wat zal mogen voorkomen, onse Orders afwagten en obedieeren, waar tegens wy in de naam als boven U N.N. in qualiteit voorsz., guarandeeren en beloven kost- en schadeloos te houden, van alles wat U, uw Schip en Volk, ons tot adsistentie zynde, mogte overkomen.

Aldus gedaan en gearresteert in onse Vergadering op de Plantagie de Dageraat dezen 11^{den} Maart 1763.

(Was getekend)

W.S. van Hogenheim.
Adriaan Gillessen.
Carel Christian Schirmeister.
L. Abbensets.

Vervolgens werdt aan Schipper Pynappel een Officier afgezonden met Ordre van den Gouverneur, dat hy ten spoedigste met zyn Schip naar de Post St. Andries moest afzakken en aldaar met 't zelve blyven liggen, en teffens de Militie en Colonie Bediendens, die zich op dien Bodem bevonden, aanbevolen, dat zy haaren pligt behoorlyk zouden hebben in acht te neemen, het welke door den Capitein Hattinga met zyne onder-

hoorige Militairen stiptelyk werdt betracht, die voort naar de Post St. Andries vertrok; doch de overigen zeiden, dat zy geen Gouverneur noch Raaden meer wilden kennen; en Pynappel bleef, tegen de gegeevene orders aan, voor de Herstelling zich ophouden, bezig zynde met Suiker in zyn Schip te laden.

Schipper Ramelo had bevel gekregen om met zyn Schip wat hooger na het nieuwe Waterwerk van de Dageraat te gaan liggen om 't zelve te dekken en de geheele Opening, in geval van aanval, met zyn grof Geschut te bestryken; doch weygerde zulks te doen voorgeevende dat zyn Scheepsvolk meestendeels ziek en buiten staat was.

Ondertusschen kwam bericht, dat de Slaaven van de Herstelling ook reeds begonnen hadden blyken van Muitzugt te toonen, en die van de Plegtanker al meest waren weggeloopen, waarschynelyk na de Rebellen; de Burgers wilden ook de Wagt op de Schepen niet langer waarneemen, ja sommigen van hen durfden zich uitlaaten van niet tegen de Rebelleerende Negers te zullen vegten, genoegsaam eenpaarig zeer te onvreden zynde over het vertoeven der Schepen voor de Dageraat, met welke hun voorneemen was uit de Colonie en naar het Vaderland te vertrekken, gelyk zy hunne dwingende begeerte in twee kort op elkander volgende zogenaamde Smeekschriften openlyk te kennen gaven, die van inhoud weinig verschilden.

Het Hof dus ziende, dat de onwilligheid onder de Burgeren, Schippers en haar Volk ten uiterste buitenspoorig was, bovendien dat de Slaaven die ten getale van twee honderd Koppen op de Dageraat zich bevonden, bezwaarlyk zouden te beteugelen zyn en op dezelven luttel staat was te maaken, vermids by de ondervinding was gebleeken dat de getrouwsten waren ongetrouw geworden: vond zich dan genoodzaakt eindelyk het besluit te neemen, de Dageraat te verlaaten en ten spoedigsten met de Schepen aftedryven tot naar den Zeekant voor de meergenoemde Post St. Andries; 't welk aan een jeder werdt bekend gemaakt en waar over de Burgers zich zeer verheugd betoonden. Hieröp lichten de Schepen den 12^{den} Maart het Anker: by de Brandwagt afdryvende kwam de Meesterknegt *Piramus* van de Dageraat kennis geeven, dat de Slaaven daar ook

reeds genegenheid toonden om te Muitineeren; dat een sterke troep Rebellen, meest Negers van de Vigilantie, dien zelfden nacht nog waren afgekomen en het Pakhuys hadden opengebrooken, 't geen zy daar in vonden rovende en vernielende; dat de Forts Cano, waar in al 't keuken gegereedschap en eenige Meubelen, zo aan den Gouverneur als de Colonie behoorende geladen was, met eenige getrouwe Slaaven en Slaavinnen die daarby gesteld waren, in handen van de Rebellen gevallen was, gelyk mede de Cano met getrouw Volk van de Hoofdplantagie; dat zy die beide Vaartuigen terstond na Boven hadden gezonden, en geen Suiker noch Kilthum in 't Keurhuis vindende, aan hem Meesterknegt belast hadden, aan 't maalen te gaan en Kilthum te stooken, hem en zyn Volk voorders dreigende den Hals te breeken om datze getrouw bleeven, en zich by haar niet voegen wilden; waarom hy zeer beschroomd was na de Dageraat weder te rug te keeren. Hy liet zich echter met goede woorden, en beloften van belooning byaldien hy het Volk, afgezondert van de Rebellen, in rust byëen konde houden, en de Plantagie behoeden dat die door de Kwaaddoeners niet vernield en verwoest werd, eindelyk beweegen en overhaalen om weder derwaards te gaan, belovende en onder handtasting, met Eede bevestigende dat hy zyn uiterste vermogen daar toe zoude aanwenden.

Voor de Nieuwe Plantagie *Mara*, behoorende aan den Raad Abbensets, genaderd zynde, begaf deeze Heer met drie zyner vrienden zich derwaards en vond alle zyne Slaaven, omtrent de vyftig sterk, vreedsaam en stil, doch in groote verlegenheid van zich met de Rebellen te moeten vereenigen: hy stelde hen zo veel mogelyk gerust en keerde vervolgens na boord.

De Gouverneur ontving even daar aan een Brief van den Heer Chambon meldende, dat hy met eenige Burgers van Canje, op de Plantagie Wyburg, geleegen in de mond van die Rivier, Post hieldt, maar beducht was het daar niet lang te kunnen uithouden, door gebrek aan Mond- en Krygs-Behoeften, also de meeste voorraat ten prooy voor de Rebellen was achtergelaaten.

De Schepen voor de Plegtanker gevorderd, werdt een Soldaat, welke daar te vooren als Bediende gewoond had, ter bespieding uitgezonden;

hy vernam in 't opgaan van de Gronden geen Negers, maar aan de Tuinen komende vielen zy gezamenlyk, en met scherp Gereedschap gewapend, op hem aan, doch hy ontkwam het met zyn Vaartuig nog ter naauwer nood. Onderwylen geraakte het Slaaven-Schip vast aan de Grond, waar op de anderen volgens gegeeven woord, moesten Ankeren en 't zelve aan de Marepaan inwachten, maar Schipper Ramelo zich daar niet aan kreunende dreef voort en raakte schielyk uit het Oog.

Een Timmerneger van de Plantagie Mara met nog een Neger en eenige Negerinnen kwamen berichten, dat de Rebellen van de Brandwagt overland op die Plantagie waren aangekomen; als mede een groot getal op de Dageraat, voorzien met acht en veertig Snaphaanen Kruid en Lood.

Het Slaaven-Schip weder Vlot geraakt en by het andere aangekomen zynde vervolgde de Reis, en naderde den 16^{den} Maart voor de Post St. Andries, alwaar de Schepen van Pynappel en Ramelo reeds ten Anker lagen.

De Gouverneur aan Land komende zag daar een allerdroevigste vertooning: hy vond de meeste Burgers en Inwooners van Canje nevens de Planters der verlaatene Plantagiën met hunne Vrouwen, Kinderen, en Slaaven gehuisvest in opgeslagene Hutten en eenige geringe Wooningen aan dien Post gelegen; zich behelpende zo zy best konden, en groot gebrek van het noodige tot s' levens onderhoud hebbende; waar by van tyd tot tyd meer Christenen en Slaaven toevloeiden zonder eenigen voorraad van Spyze: ook was het met den Post zelf zeer gebrekkelyk gesteld, zynde niet meer als een vlakke grond, liggende in een woeste Savaan, zonder de minste Borstweering of eenige Verschanssing en dus toegankelyk van alle kanten, alleen aan den Rivierkant voorzien met twee byna onbruikbaare stukken Kanon.

De Burgers bleeven in hunne halsstarrigheid steeds volharden en hadden (volgens verhaal van Capitein Hattinga en den Schipper Pynappel) niet nagelaaten eene onbehoorlyke taal te voeren, van geen Hof noch Raad, noch Gouverneur meer te kennen, vermids het Fort Nassau vernield zynde; zylieden nu van hunnen Eed ontslagen waren, en geen Pas tot hun vertrek noodig hadden.

De Schippers Pynappel en Ramelo waren ook onverzettelyk om langer

tot hulpe in de Colonie te vertoeven, en begonnen met allen spoed zich gereed te maaken om in Zee te steeken. In weerwil van alle deeze zwaarigheden nam de Gouverneur (na ingenoomen advys en goedkeuring van Raaden) het Besluit om op den Post St. Andries zich te vestigen met de geringe Militie, nevens zodaanige Burgers als 'er genegen waren te blyven om, onder hem den Krygsdienst waar te neemen, 't zy vrywillig of daar voor Soldy trekkende: om voorsz: Post tegens alle aanvallen der Muitelingen naar besten vermoogen te beschermen en niet, dan in den dringensten nood, te verlaaten, denzelven ten dien einde te laaten versterken met een Batterytie voor zes Stukken Geschut, en een Borstweering die alle de Wooningen zoude insluiten, en, om 't gebrek van versch Water eenigsins te vervullen, de benoodigde Dakgooten te doen maaken.

Diesvolgens werdt afgekondigd, dat het jegelyk Burger vrystond om te blyven mids den Militairen Dienst waarneemende en zich derzelver Tucht onderwerpende, tot dat oogmerk en einde, als wy boven gezegd hebben; of om te vertrekken met de twee voorn: gereedliggende Schepen, en zich naar elders te begeeven; voorts dat alle Onwilligen en tot verdediging onbekwaame Persoonen, wyl die maar strekten tot vermindering der Levensmiddelen: zich van den Post moesten af begeeven, vermids daar niemand anders zou gedoogd worden dan onverschrokken Manschap.

De Burgers waren niet meer dan twaalf in getal die zich daar op aanboden op den voet als Militaire Manschappen: de Militie waar mede men van 't Fort Nassau was afgetrokken en op den Post St. Andries aangekomen, bestond nu in 't geheel uit een Capitein, twee Lieutenants, een Vaandrig, een Sergeant, vier Corporaals en vier en twintig Gemeenen, behalve zestien Gemeenen die door Ouderdom en Ziektes onbekwaam waren om dienst te doen, en dan nog eenige Manschappen, welke op den Acquewynsen Post, en de Plantagie de Savonette boven in de Rivier Berbice geposteerd maar door de Muitelingen afgesneeden waren; zo als daar van een Lyst met vermelding der naamen is opgegeeven en op den aan den Lande gedaanen Eed bevestigd en ondertekend in dato den 26sten Maart 1763, door den Gouverneur Hogenheim, Capitein Hattinga, de beide Lieutenants Thielen en Pronk, en den Vaandrig Rees.

Bevoorens de Schippers Pynappel en Ramelo de Reis zouden aanneemen, werdt hen gelast alle de Provisien en Goederen, by den aftogt ter berginge ingenomen, eerst behoorlyk afteleeveren; doch wat moeiten daar toe door het Hof was aangewend kwam 'er echter maar weinig van te regt, zynde het overige (daar onder een goed gedeelte van des Gouverneurs eigene Goederen) vermist gebleeven, tot zelfs de meeste Boeken, Papieren, Documenten enz. het belang der Colonie betreffende: en schoon de Colonie-Bedienden deswegen gedagvaart en verscheenen zyn, hebben zy daar tegens veele ydele verschooningen weeten in te brengen, onder anderen, dat alles aan boord van de Schepen was gebragt en onder malkander geraakt zynde, moeielyk te vinden was, en meer dergelyke uitvlugten, te lang en ook buiten ons oogmerk om hier te verhaalen.

Middelerwyl berichtte de Burger Capitein Kasselman uit Canje dat de Slaaven van Sophiasburg en Melpomene weggelopen waren en de Corjaaren hadden mede genomen; ook was de Burger Lieutenant Solicoffre genoodzaakt geworden den Post op de Plantagie Wyburg, in Canje, te verlaaten en op St. Andries de wyk te neemen wegens de overmagt der Rebellen, die van de overzyde dier Rivier op hem geschooten hadden maar weder beantwoord waren: de Gouverneur zond hem met zyne Manschappen en eenige Militairen tot bystand te rug om den verlaatenen Post weder te betrekken en bezet te houden tot nader ordre.

Groote blydschap verwekte de aankomst van de Brigantyn de Betzy ophebbende hondert Mannen Surinaamsche Troepen, onder bevel van de Capiteinen van Ryssel en Texier, door den Gouverneur van Suriname tot onderstand afgezonden, en welke den 28sten Maart op de Post St. Andries werden ontvangen. De Gouverneur maakte terstond een verdeeling van de gezamenlyke Militie en Burgers, schikkende vyf en twintig Militairen en zes Burgers onder den Lieutenant Knollart naar Canje, en een Sergeant met vyf en twintig Gemeenen op de voorn: Brigantyn tot dekking van het Magazyn op St. Andries voorneemens zynde met de overige Krygsmagt de *Dagerrat* wederom in bezit te neemen, terwyl het Schip van Ramelo voor den Mond van de Rivier Canje, en dat van Pynappel voor den Post St. Andries, nader bevel kreegen ten Anker te blyven lig-

gen, de Schepen van Schippers Kok en Laurens om den Gouverneur en onderhebbende Manschappen over te voeren en te geleiden.

Dus alles geschikt en de noodige orders verders gegeeven zynde, vertrokken de twee Schepen met het Volk, gelyk mede het Gouvernements Jagt op 't welk de Gouverneur met den Capitein Texier zich bevond: men zag in 't opvaaren eenige ledige Corjaars langs het Bosch liggen, die afgehaalt werden; waarna zyn Edele met den voorn: Capitein op 't Schip de Standvastigheid overstapte. Voor de Plantagie Plegtanker komende, zagen zy dezelve van de Negers verlaaten, en de weinige Gebouwen daar nog ongeschonden. Voor de Herstelling vertoonden zich eenige Negers, die men aansprak doch zy gaven onverstaanbaar antwoord: waar op de Boekhouder Schook met vier Soldaaten en eenige getrouwe Negers naar den Wal staaken om onderzoek te doen, die by hunne te rug komst berichten, dat de Negers van daar op het zien der Schepen naar Boven waren gevaaren, achterlatende hunne Wyven en Kinderen die op het naderen der sloep zich aanstonds verschoolen hadden, niemand op deeze Plantagie dan eenen ouden Neger, *Pansoe* genaamd, van de Dageraat, vindende, en die zy mede aan boort bragten; deeze verhaalde dat de Rebellen op de Herstelling en de Dageraat geweest maar weder naar Boven getrokken waren; dat door twee hunner voornaamste Opperhoofden een Neger naar Canje was afgezonden, om hunne Medemakkers aantespooren en order te brengen dat zy de Christenen tot aan den Zeekant vervolgen moesten. (Het was niet te verwonderen dat deeze Slaaven van de Herstelling een meer dan gewoone Vreeze moesten hebben alzo zy, zo als naderhand ontdekt werd, zeer mishandeld zyn geweest door toedoen van den Schipper Ramelo, welke by het aftrekken van 't Fort Nassau, tegen alle orders, op eigen gezag en uit byzondere inzigten, eenigen van zyn Scheepsvolk met twee of drie van de Militie had aan den Wal gezonden met last, om alles wat op die Plantagie aan Proviand, Dranken, Pluymvee, Schaapen, Varkens enz: te vinden was, weg te neemen en by hem aan boord te bezorgen; welk Volk op de Plantagie komende aanstonds begonnen had de Ordres van hunnen Schipper met geweld uittevoeren, schietende op de Negers die hen geen kwaad deeden, en welke daar op de

vlucht namen, behalve één der Meesterknegts die doodgeschooten was: waaröp zy al den Voorraat nevens Bier, Wyn en Kilthum roofden, in het Vaartuig medevoerden en aan boord opbragten Ramelo wegens deeze onbehoorlyke behandeling van zyn Volk, door het Hof ondervraagt en gehoord zynde, antwoordde: dat in het afdryven met zyn Schip de voorsz: Plantagie verlaaten vindende, zyn Volk hem gevraagt had ofze wat groentes mogten gaan zoeken, en zulks door hem toegestaan was, zy met eenige Proviand waren te rug gekomen en hem gezegd hadden, dat toen zy op de Plantagie kwamen het Woonhuis aldaar reeds vonden opengebrooken en alles geplonderd. De Lieutenant Pronk, die zich mede op dien Bodem bevond toen dat Volk aan Land ging, gevraagd zynde waarom dat hy zulks niet belet had, verontschuldigde zich van hun vertrek niets geweeten te hebben voor datze waren weg geweest.)

De Schepen Anker werpende werd de Boekhouder Schook voor de tweedemaal met eenige Negers onder bedekking van een Sergeant met acht Man, nevens den Vaandrig Roepel, die als vrywillige, met verlof van den Gouverneur, medegong, derwaards afgezonden; doch zy alle de Gebouwen, Tuinen enz: doorzocht hebbende, ontdekten niemand dan alleen een ouden Zieken Neger en Negerinne, welke verhaalden dat de Wyven na het eerste bezoek over Land gevlucht waren; zy vonden de Gebouwen nog in stand maar de Meubelen vernield, en op de Bovenkamer de overblyfselen van een Maaltyd die, volgens zeggen van den Neger Pansoe, aldaar door de Rebellen dien zelfden Middag gehouden was; Koebeesten werden niet vernomen, maar alleen Paarden, Muilezels en Varkens die in het wild liepen; ook scheen het als of 'er Suiker gemaalen en Kilthum gestookt was.

Van daar vertrekkende kwam men by de Plantagie Mara: de Raad Abbensets, onder 't geleide van een Onder-Officier en zes Gemeenen, dezelve gaande bezoeken vernam geen Negers maar een Oude Indianinne met haar Kind, hem verhaalende dat de Negers van de Vigilantie daags te vooren aldaar waren geweest en zyne Slaaven hadden medegenomen behalve vyf en twintig of dertig die in 't Bosch gevlucht waren.

Onder het voortdryven bespeurde men aan het Bosch in 't gezigt van

de Dageraat een Landingsplaats, en aldaar een klein Pontje waarin eenig Negergoed en een Endvogel met zyn Jonge was, 't welk afgehaalt werd: vervolgens by de Brandwagt een Sloep met eenige Manschap uitzettende vonden zy aan Land eenige Hoenders en wat kost, en wat verder op een oude zieke Negerin met een Jongetje, die hen verhaalde dat de Negers van de Brandwagt dien morgen zeer schielyk te Water naar Boven vertrokken waren.

De Gouverneur zond den Planter Neshuysen met acht Militairen en den Vaandrig Roepel als vrywilligen naar de Plantagie de Dageraat om den toestand aldaar op te neemen, zy bemerkten by hunne aankomst dat 'er zich een menigte van Negers moesten ophouden, gelyk de Planter Neshuysen dan ook eenige van hen vond en daar hy in een Corjaar mede te rug keerde, terwyl de Vaandrig Roepel daar bleef Posthouden. Deeze berichtte dat het grootste gedeelte der Slaaven 'er zich nog bevonden, en die van de Herstelling en van Mara zich meestendeels by dezelven gevoegt hadden, allen zeer wel gezind en grootelyks verblyd over de te rugkomst van den Gouverneur met zyn Volk, dat de Rebellen verscheidemaalen met groote magt daar geweest en den Meesterknegt Piramus bevolen hadden om Suiker te maalen en Kilthum te stooken, doch dat ze telkens weder naar Boven waren gevaaren in Jagten met Vlaggen en Wimpels; dat dien zelve morgen nog vier van haar met Geweer afgekomen maar voort te rug getrokken waren, en dat ze de vernagelde Stukken Kanon van de Brandwagt hadden opengeboord.

Waaröp de Gouverneur ten eersten nog een Onder-Officier met zes Gemeenen ter Versterking derwaards afzond, als mede den Boekhouder Schook en den voorn: Planter, met ordre dat de Vaandrig Roepel op de Plantagie moest blyven stand houden en de Battery, die door Neshuysen, zedert het begin van den Opstand, daar gemaakt en met vier kleine Stukjes van de Brandwagt beplant was, te bezetten; als ook te beletten dat 'er geen Corjaaren naar Boven liepen, en, ingeval van vyandlyke aanval, dapperlyk tegenstand te bieden.

De Schepen kwamen op den 31sten Maart tegen den avond voor de Dageraat aan: de Brigantyn (die ondertusschen was opontboden) werdt

geplaatst by het nieuwe Waterwerk; het Schip de Standvastigheid, voor het midden der Opening; en het Slaaven-Schip aan den laatsten uithoek van 't zelve. Ook werdt de Bezetting op de Plantagie nog versterkt met een Sergeant en zestien Gemeenen, en de Posten voor dien nacht door Capitein Texier en den Directeur geschikt, wordende een Sergeant en vyftien Man aan het voornoemde Waterwerk gesteld en aldaar vyf Schildwagten uitgezet, terwyl de Vaandrig Roepel met het overige Volk het Woonhuis bezet hieldt.

Men ontdekte twee Negers behoorende aan den Raad Schirmeister die verdagt waren zich onder de Rebellen vervoegt te hebben: zy werden beide op ordre van den Gouverneur gevat en op 't Slaaven-Schip overgebragt: de eene, *Quassi* genaamd, had als Lieutenant by hen gediend, zynde zyn Vader een van hunne Opperhooofden.

By verder naspeuring wierd op de Johanna een Neger *Frans*, met een Geweer in de hand, en drie Negerinnen (waar onder zyn Wyf) alle op die Plantagie behoorende, mede gevangen en aan boord gezonden; doch by onderzoek bleek dat het een geweer van den Neger Quassi was toebehoorende aan den Heer Schirmeister, en dat hy met de voornoemde drie Vrouwen naar beneeden was gevlucht, om de mishandelingen die zy van de Rebellen geleeden hadden, vender te ontgaan: waarom, en om dat geen van de Negers hen van eenig kwaad betichten, zy kort daar na werden ontslagen. Het Hof nam alle ingebragte beschuldigingen tegens *Quassi* in nadere overweeging, en bevindende dat hy het Leven verbeurd had, veroordeelden hem om te sterven: men had geen Scherprechter noch Gereedschappen by der hand, om hem naar verdienste gevoelig genoeg te doen straffen, des werdt beslooten om hem door Negers te laaten harquebuseeren, waarop hy door een Sergeant en twaalf Man naar de Strafplaatse geleid vervolgens door vier Negers werdt dood geschooten.

Een van de Rebellen, geweest zynde Bomba, op de Dageraat zich nog schuil houdende en door Piramus met nog eenige getrouwe Negers opgezogt wordende, ontkwam het met de Vlucht alzo hy door zyn Zoontje tydig gewaarschouwd was.

Onderwylen kreeg de Gouverneur op den 2^{den} April, bericht dat de

Post by het Nieuwe Waterwerk door de Rebellen des morgens om acht uuren was aangetast: op deeze tyding kwam het Volk ten eerste onder de Wapenen; Capitein van Ryssel en de Vaandrig Crombi posteerden zich met hunne Manschappen ter zyde het Magazyn by 't Kanon; de Lieutenant Pronk plaatste zich met de zynen achter de Moolen naar het Bosch toe; de Vaandrig Roepel rukte met een Detachement ten spoedigste aan tot hulpe van de Wagt aan 't Waterwerk, die, onder een gestaadig Vuur, de Rebellen afweerde; en de Lieutenant Gartner bezette de Pagasberg van waar men het Gevegt overal duidelyk zien kon. Capitein Texier en de Lieutenant Thielen trokken met het onderhoorig Volk naar de Overzyde van de Sluistrens, om den Vaandrig Roepel, die met de Troepen aan het Waterwerk reeds vereenigd, den Vyand dapper het hoofd bood, by te springen. De eerste aanval duurde tot omtrent half tien Uuren wanneer de Rebellen te rug deinsden, maar een half Uur daar aan op nieuws begonnen te Vuuren, wordende van ons Volk op dezelfde wyze ontvangen en genoodzaakt het Waterwerk te verlaaten, dat terstond door den Lieutenant Thielen bezet werdt. Voor dat de Rebellen 't zelve verlieten hadden zy van daar met getrokkene Bussen sterk gevuurd op 't Schip de Standvastigheid alwaar de Directeur Neshuysen (die even te vooren aan boort van dit Schip was gegaan om eenige van zyne Goederen afte haalen) doodlyk gekwetst werd en aan welke wonde hy kort daar na overleedt. Omtrent een Uur werd de Lieutenant Thielen wederom zeer hevig aangevallen, maar de Vaandrig Roepel met den Sergeant Orsinga en twaalf Gemeenen hem ondersteunende werden zy voor de derde reise zo wel ontvangen datze eindelyk met bebloede Koppen de vlucht naar het Bosch namen, mede sleepende hunne Dooden en Gekwetsten. Wy hadden van onzen kant behalve Neshuisen noch Dooden noch Gekwetsten bekomen, dat zeer te verwonderen was, wyl het Gevegt vinnig was toegegaan, en de magt der Rebellen tusschen de zes en zeven honderd Man begroot werdt. Men vondt in de Tuinen eenige Provisie, verscheide Pagaalen, en Calabassen met Kruid en Lood, dat zy hadden achtergelaaten.

De Gouverneur maakte vervolgens eenige andere schikkingen omtrent

de Posten, en liet ook de Brug voor de groote Vaarttrens afbreeken, als mede ter zyde van de Officiers Wagt, die in de eerste Wooning van de Negery geplaatst was, een Battery van vier Stukken Kanon oprichten welke de geheele Opening van de Dageraat bestreek.

De Brigantyn de Betzy, die reeds door die van Suriname te rug ontboden was, zakte nu af om in Zee te gaan, zo als ook de Schepen van Schippers Kock en Pynappel de Reis naar het Vaderland aannamen (welke naderhand door de twee andere gevolgd werden) met welke Brieven aan hun Hoog Mogende en aan de Edele Directeuren deezer Colonie, door het Hof werden medegegeeven.

De Gouverneur had gaarne gezien dat, ingevolge zyn Verzoek de Predikant Ramring in de Colonie was gebleeven tot stichting en vertroosting der Gemeente; doch zyn wel Eerw: betuigde dat hy buiten staat was om zulks te kunnen doen en vast voorgenomen had de Togt met Schipper Ramelo aan te neemen met wien hy dan ook is vertrokken.

Naderhand kwam in een Corjaar van Boven af de Zoon van Charbon met twee Bokken, zynde hy door de Rebellen in vryheid gesteld en aan den Gouverneur afgezonden met een Brief van den Neger Coffy, inhoudende.

'Coffy Gouverneur van de Negers van de Berbice en Capitein Accara laat U Ed. Groet, laat U Ed. weet dat geen Oorlog zoek, maar als UEd. zoek Oorlog de Negers zyn ook klaar.

(N.N. N.N.) zyn de Operschuldenars van de quat die in de Berbice geschiet is, de Gouverneur is by geweest toe dat heb begonne te schied, hy is zeer quate geweest dat zy begonne heb, de Gouverneur van der Berbice versoek U Ed. dat U Ed. met myn kom om met te spreek, en U Ed. moet niet bang wees maar als U Ed. niet wil kom, zy zal vegten zo lang als een Christ in de Berbice is, de Gouverneur sal U Ed. geefe de half Berbice en zy luye zal almaal na boven gaan, maar moet niet denke dat de Negers weer Slaven wil zyn, maar de Neger die U Ed. heb op de Scheepe die kan zyn U Ed. Slaven.'

Het antwoord dat de Gouverneur daar op door dezelfde Bokken, aan Coffy liet toekomen was onder anderen, dat zyn Ed. niet wel kon verstaan wat zy zeggen wilden 'met de Berbice half voor jou en half aan

den Gouverneur te laaten’; doch dat hy daar over naar Holland had geschreeven en het wel drie of vier Maanden zou aanloopen eer daar antwoord op bekwam, en zo dat al zeer spoedig kwam, ten minsten nog wel twee Maanden zoude duuren; dat zich hooglyk beklaagde over zo veele goede Christenen, die door hen zo boos en wreed waren doodgeslagen, daarze hun geen kwaad gedaan hadden; of zy wel wisten dat 'er een God was die alles zag? dat nogthans de Gouverneur en andere Heeren het wel met de Negers meenden, maar zylieden kwaadwillig waren, en daarom den Gouverneur op de Dageraat hadden komen bevegten; dat zo zy met zyn Edele niet bedrieglyk voortaan wilden handelen, zy als dan een Brief tot antwoord moesten te rug zenden, tot slot in zynen brief laatende invloeijen dat Charbon ziek zynde geworden, niet te rug konde komen, en hem deed groeten; op deeze wyze alles uitdenkende wat tot eenige ophouding strekken konde, alzo hy deeze onderhandeling met de Opperhoofden alleen gaande hieldt om tyd te winnen tot dat uit het Vaderland meerder hulpe kwam, om als dan te zekerder de Negers t'onder te kunnen brengen, terwyl zy als in slaap gewiegd en op niets ergs bedacht weezende zich ondertusschen en met een ydele Vredes Negotiatie mogten vermaaken, en hunne Levensmiddelen, Kruid en Lood, verspillen: want men anders bevreesd was datze of onze geringe Magt zouden overvallen en verslaan, of wel zich naar de Bovenlanden, boven de Acquewynse Post, begeeven, alwaar zy, door de ongenaakbaare Bergen en dichte Bosschen door de Blanken niet konden achtervolgd worden, behalve dat de Lucht aldaar voor Christenen zeer ongezond was, die ten eersten door heete koortsen, (de Acquewynse Koortsen genaamd) daar de Negers zo onderhevig niet aan zyn, aangetast werden; van waar zy van tyd tot tyd de Plantagiën zouden kunnen afloopen en de Blanken noodzaaken, om met hen een Vredes verdrag, even als in Suriname, aan te gaan, en hen voor vrye Lieden te verklaaren; 't welke door het voorzigtig beleid van den Gouverneur Hogenheim evenwel is belet en voorgekomen, gelyk de uitkomst ten klaarsten bevestigd heeft.

De voornoemde Charbon (die Directeur van de Plantagie Oosterleek en Pieterslust was geweest) verhaalde, dat hy zich mede op de Peereboom

had bevonden toen die Plantagie aan de Rebellen werdt ingeruimd, wanneer hy met nog drie andere gekwetsten, uit het Vaartuig naar Land was gezwommen en toen hy in 't Bosch kwam den Heer Middelholtzer ontmoette, met wien hy acht Dagen had omgezworven, eer zy beiden op de Plantagie Doornboom konden komen; dat hen onderweg tien Negers waren tegengekomen, waar van één, op den Heer Middelholtzer willende schieten, de hand met een Sabel door denzelven was afgehouwen en dat zy voorts op de Vlucht waren gedreeven, doch dat Middelholtzer naderhand in handen der Rebellen was geraakt en in 't Bosch jammerlyk vermoord gevonden; dat hy op de Doornboom als ook op Oosterleek door de Slaaven vriendelyk was ontvangen, maar dat op laatstgenoemde Plantagie kort daar aan een Troep Rebellen komende, dezelve hem na veel Dreigementen, van alles hadden berooft en daar op naar de Plantagie Hollandia en Zeelandia weggevoerd, alwaar hy drie Christenen (waar onder de Weduwe Johannisse, zittende in een Tronk of zwaar Blok met yzere Beugels om de beenen vastgemaakt) aan trof, welke den volgenden dag gezweept en twee daar van om het leeven gebragt waren; voorts dat men hem in den beginne ook deerlyk had gezweept maar sedert redelyker onthaald, ja zelf dat hy by zyn vertrek door hun Opperhoofd was beschonken met een Zakorlogie, zilvere Schoengespen, Kleed, Hemd, Hoed, en achttien Gulden aan Geld; geduurende de drie Weeken dat hy gevangen was geweest waren verscheidene Christenen, zo Mans als Vrouwen en Kinderen, in hunne handen gevallen en den Hals afgesneeden, 't welk doorgaans aan den Waterkant geschiedde; eindelyk dat hy de Rebellen volgens hunne wyze had moeten bezweeren het antwoord op den brief zelfs te rug te brengen.

De Bokken kwamen kort daar aan met een Brief van het Opperhoofd der Negers te rug, (welkers inhoud met de voorige weinig verschilde) waar by gevoegd was een Geschenk van een paar Goude Schoengespen, die zy order hadden aan den Gouverneur eigenhandig over te geeven met een mondelinge boodschap: ‘dat het Coffy leed was dat de Gouverneur mede lyden moest, om de geene die de Negers zo mishandeld hadden, doch dat zy hem beminden en geen kwaad zochten

te doen'. Het bleek ook, volgens die Brief, dat Coffy zo zeer geen kwaad voorneemen had, maar wel dat zyn Volk, als zeer verbittert zynde, niet wilde rusten voor dat zy de Christenen verdelgd hadden. De Bokken vertrokken weder met een schristelyk antwoord.

Capitein Hattinga gaf van den Post St. Andries bericht, dat de Lieutenant Knollard post houdende op Frederiksburg den 6^{den} door de Rebellen was aangevallen en vermids hunne groote overmagt gedwongen geweest naar deezen Post de wyk te neemen, na dat zyne Manschappen de meeste patroonen verschooten hadden, hebbende drie Dooden en zeven Gekwetsten bekomen. Waaröp hy Ordre kreeg daar te blyven, wordende van de Dageraat een Onder-Officier met acht Man afgezonden om op de Plantagie Wyburg in Canje, of by een daar dicht aan gelegene kleine Kreek Post te vatte, en een wakend oog te houden op de beweegingen der Negers of zy somtyds de Rivier mogten afkomen; en ook om den toegang van het versch Water voor St. Andries open te houden. Op de Dageraat werdt nog een Verschanssing achter de Moolen aangelegd, om van dien kant gedekt te zyn.

Een Posthouder van de Corentyn kwam met een Vaartuig af om eenig Geweer en andere Behoeftes, waar mede hy voorzien werd; hy bragt met zich twee Blanken die sedert den Opstand uit Boven Berbice naar de Corentyn gevlucht waren, welke verhaalde, dat 'er Boven nog drie Plantagiën waren, waar van een de Savonette genaamd, daar de Negers getrouw bleeven, en ook nog eenige Blanken zich bevonden, en dat een menigte Indiaanen zich by dezelven gevoegd hadden; dat de Rebellen hen daar hadden aangetast, doch dapper te rug geslagen waren. De Gouverneur zond torstond den Corporaal Koens, die voorheen Posthouder in Abary geweest en de wegen in die streek wel bekent waren overland naar de Plantagie de Savonette met Brieven aan de Raaden die zich aldaar mogten bevinden.

Doch kort naderhand kwam 'er van Essequebo met een Vaartuig een Brief aan den Gouverneur, waarin gemeld werdt, dat de Burgeren die men meende dat nog op de Savonette waren, in Demerary waren aangeland, als mede de Bezettingen van de Posten op Savonette en by de Acquewyen, bestaande uit tien Man, wordende alleen den Corporaal ver-

mist, die in het Bosch verdwaald was. Ook berichtte de Heer Gouverneur s'Gravenzande, dat in Demerary eenige beweeging van Oproer onder de Slaaven bespeurd zynde, sommige Particulieren om bystand aan de Engelsche Coloniën hadden verzocht en daar op ten eersten twee gewapende Brigantyns uit de Barbados waren aangekomen met welker hulpe alles in voorige stilstand gebragt was.

Eenigen van onze Verspieders ontdekten in het Bosch by de Dageraat nieuwe Paden, waar uyt bleek dat de Rebellen de beweegingen van ons Volk naaukeurig gade sloegen: ook hadden zy zich gewaagd tot aan de Vigilantie en aldaar een menigte Negers bespeurd, die zy wel hoorden spreeken doch niet verstaan konden; aan de Stelling geen van hunne Schildwagten noch Vaartuigen verneemende.

De Gouverneur, die niets verzuymde om, zo veel de omstandigheid toeliet, wel op zyne hoede te zyn, en niet door de Negers verrast te werden: werd in een nieuwe bekommering gebragt door de Ziekte die onder zyn Volk zich openbaarde: verscheidene Officieren en veele Gemeenen werden van den Rooden Loop en Koortsen aangetast, waar door eenige Posten van Manschap gansch ontbloot en andere merkelyk verzwakt raakten; de Lieutenant Gertner en sommige Soldaaten waren daar reeds aan gestorven. Troostelyk was het nogthans dat by deeze bezoeking zich geen Rebellen in eenige dagen lieten zien; welke, volgens bericht der Bespieders, in menigte op de Vigilantie byeen waren, maakende groot geraas en getier, goede wagt houdende en hunne Schildwagten om 't half Uur *Warda* roepende. Doch op Mara hadden zy de Slaaven, op vyf of zes na, weggevoerd, en een Pad gemaakt dat van de Vigilantie door het Bosch tot de Brandwagt, en van daar naar Mara uitliep.

Capitein Hattinga gaf den 26sten April kennisse, dat hem, door een Indiaan van boven Canje gevlucht, gezegd was, dat de Negers zich ophielden op Horstenburg, Maria Magdalena, en Stevensburg, en voor de laastgenoemde de Rivier van weêrszyden met neergevelde Boomen zeer belemmerd, en alle de Plantagiën daar boven en beneeden gelegen verwoest en verbrand hadden, doch op Stevensburg de Gebouwen nog gespaard en door hen betrokken waren, en dat de Indiaanen zo uit Canje

als Berbice, hier door bevreesd geworden zynde, zich allen naar de Corentyn begeeven hadden.

De Schildwagt op de Dageraat aan de Steene Brug staande ontdekte eenige beweeging in de Tuinen, en dat de Paarden en Muilezels verjaagd waren; een anderen die op de Voorwagt om de hoeken van de Sluistrens aan de Rivier stond, had in den vroegen ogtendstond twee Corjaaren van het Nieuwe Waterwerk, of daar omtrent, zien afsteeken en naar Boven vaaren: doch de Gronden doorzocht zynde werd geen Onraad bespeurd, maar men vermiste de Surinaamsche Neger *Otto* behoorende aan den Gouverneur Crommelin en tot bediening van Capitein Texier medegegeeven: welke zich by de Wegloopers gevoegd had, zo als daar na ontdekt werdt.

Aan het Bosch weder een Corjaar en op 't Land eenige Negers bespeurd zynde, ging de Neger Piramus met gewapende Indiaanen op hen af; doch zy namen, schoon met Geweeren voorzien, op hunne aannadering voort de Vlucht.

De twee getrouwe Negers *Christaan* en *Pieter* kreegen last tot boven het Fort Nassau de gelegenheid der Muitelingen te gaan opneemen, en werdt hen een Brief van den Gouverneur mede gegeeven, om dezelve, zo zy mogten ontdekt werden, te vertoonen. De Neger Pieter kwam alleen te rug, met een Rooden Slaaf in de plaats van Christiaan, die door de twee Opperhoofden der Rebellen aan 't Fort gehouden was: en verhaalde dat hy dien Brief vertoont hebbende, zy deswegen zeer verheugd waren geweest, en beloofd hadden ons Volk den volgenden dag niet te komen bevegten gelyk hun voorneemen anders was te doen; voorts dat zy hem last hadden gegeeven, om den Gouverneur en den Surinaamschen Commandant te verzoeken, datze, zonder scharp, onbevreesd by haar op de Vigilantie wilden komen, zeer verlangende zynde om met zyn Edele mondelings te spreeken. De voornoemde Pieter had opgemerkt dat hunne grootste Magt, meestendeels van Geweer voorzien, zich bevond aan het Fort, en een Voorpost van twee honderd Man op de Vigilantie, alwaar aan den Waterkant vier Stukken Kanon geplaatst stonden, gelyk mede twee Stukken aan 't Fort in de groote Poort van het Raadhuis daar de Neger Coffy huisvesting hielt: wyders was hem gezegd, dat een

Troep van twee honderd Negers naar Demerary was getogen aan 't Hoofd hebbende den Meesterknegt van de Plantagie Helvetia, *Prins* genaamd (zynde dezelfde Neger die leezen en schryven kon, en de meeste Brieven aan den Gouverneur heeft geschreeven); als mede dat zy gestaadig eenigen ter Verspiedinge uitzonden en van voorneemen waren om de Onzen door het Bosch te bekruipen en langs de Woonhuizen aan te tasten.

De Gouverneur zond de Bok met een Brief aan hen te rug, inhoudende dat hy aan hunne goede meening nog twyfelde vermids zy den Neger Christiaan hadden gehouden, en bang was dat zyn Edele 't zelfde zoude gebeuren wanneer hy by haar op de Vigilantie kwam; dat zy voornoemde Christiaan eerst moesten te rug geeven en dat hy dan misschien met hen zou komen spreeken, mids Coffy en Accara alleen en geen andere Negers zich daar lieten vinden enz.

Van de Post St. Andries kwam tyding, dat aldaar op den 3^{den} May waren ten Anker gekomen twee Welgewapende Barken van St. Eustacius ophebbende de eene tagentig en de andere zesenzestig Koppen, en dat nog een derde Vaartuig in 't gezigt lag. Deeze Vaartuigen kwamen ter rechter tyd aan, wyl men bericht was dat de Negers, schoon tegens het gevoelen van Coffy, een algemeenen aanval op de Dageraat zouden doen; waarom de Gouverneur bevel gaf dezelve ten allerspoedigste te doen opkomen.

De Posthouder Steur meldde daarentegen het onaangenaame nieuws, dat den 26sten April een Surinaamsche Bark de Corentyn inloopende gestrand was, en van de veertien Zielen die 'er opwaren tien Verongelukt, en de Stuurman met twee Matroozen en een Militair met levensgevaar nog geborgen waren, maar dat Mond- en Krygs-Behoeftes alles weg was: hy berichtte ook dat op den 24sten dito in de Corentyn tusschen de door hem gewapende Indiaanen en de daar zwervende Canjesche Negers een vinnig Gevegt was voorgevallen, waar by de laastgenoemden vierentwintig Dooden en verscheidene Gekwetsten hadden bekomen en de overigen op de vlucht waren gejaagd met achterlating van eenige Buit, bestaande in Keukengereedschap, Meubelen, Lynwaat, Tafel en Cargazoen-goederen, dat zy van de Plantagie van Mevrouw de Vernesobre geroofd hadden; 't welke hy alles, aan de overwinnende Indiaanen tot belooninge van hun trouwe

daad geschonken had; meldende voorts dat verscheidene Negers de Rebellen verlaaten hadden en tot de onzen waren overgekomen.

De Gouverneur zyne Krygsmagt, door de aankomst van de drie gemelde Schepen, nu merkelyk vermeerderd vindende, deed den Raadt vergaderen, voorstellende of het niet raadzaam weezen zoude om daar mede een Krygstogt tegens de Rebellen te onderneemen: de Raden Gillissen, Abbensets, en Schirmeister oordeelden dat men hier over de gedachten van beide de Surinaamsche Commandanten Ryssel en Texier moest inneemen, welke daar omtrent gevraagd zynde antwoordden van gevoelen te zyn, dat men met dezelve de Negers zekerlyk konde aantasten en mogelyk verdryven, doch zo zulks alleen langs de Rivier Berbice gedaan werd, eenige zwaarigheden te duchten stonden, naamelyk dat de Rebellen van Plantagie tot Plantagie zoude kunnen gaan, en die door hen verlaaten werden denkelyk eerst t'eenemaal vernielen, en de Slaaven van dezelve mede sleepen zouden, en dan ten laatsten zich in de Bosschen vastzetten, waar uit zy moeielyk zo niet onmogelyk te verdryven waren; in welk geval de Planters altoos aan het afloopen van haare Plantagiën bleeven blootgesteld. Dat vermids veele Indiaanen in de Corentyn wederom waren te voorschyn gekomen, en dezelve door het laatste voordeel op de Canjesche Negers behaalt meer moed gegreepen hadden, men dezelve diende te ontbieden; dat de Indiaanen uit Essequebo en Demerary mede van nut konden zyn, zo zy aan de verwachting van den Gouverneur aldaar wilden voldoen; dat men met deeze Indiaanen vereenigd als dan een Detachement door Canje zoude kunnen afzenden, een ander door de Rivier Abary, en met de overige Manschappen de Berbice opgaan, om dus van drie kanten te gelyk aan vallen en op die wyze aan de Rebellen alle schuilplaatsen afsnydende hen te vernielen of gevangen te krygen, en zo wanneer zulks wel kwam te gelukken dat dan het overige weinig moeite zoude kosten, en daar door ook tevens belet worden dat de nog welgezinde Slaaven niet werden weggevoerd. Dit Plan vondt men zeer gegrond en aanneemelyk, weshalve de Gouverneur by een Missive aan den Gouverneur van Essequebo verzocht om de Indiaanen van die Colonie te beweegen achterom in de de Berbice te vallen; teffens aan den Posthouder Steur in de Corentyn be-

vel geevende de derwaards gevluchte Indiaanen ten eersten af te zenden; als mede aan den Corporaal Koens op Abary gelastende de geene die zich van hen daar bevonden by een te verzamelen.

Vervolgens, naamelyk den 7^{den} May, kwam de grootste der twee St. Eustaciaansche Barken genaamd de zeven Provincien, voerende tien Stukken Vierponders en twaalf Draaibassen, wel voorzien van Mond- en Oorlogs voorraat, onder bevel van Capitein Hendriks, voor de Dageraat ten Anker, hebbende dertig Man van de andere Bark, die wegens lekkaadje nog voor St. Andries lag om zich te herstellen, overgenoomen. Capitein Hendriks aan Land treedende maakte met den Gouverneur een en andere schikking, en liet een der Scheeps-Officieren met twintig Man wel gewapend van boord komen, die terstond aan het Waterwerk geposteerd en de noodige onderrichting gegeeven werden. Den zelfden nacht liep één der Negers, die de Voorpost by het Bosch had weg, echter zyn Geweer achterlaatende.

Gouverneur en Raaden beslooten ter aanmoediging der aangekomene hulptroepen de volgende Publicatie te doen afkondigen, Luydende.

'Wy Wolfert Simon van Hogenheim, Gouverneur Generaal over de Colonie de Berbice en Districten van dien enz. enz. enz.

Benevens de Raden van Politie en Crimineele Justitie derzelver Colonie.

Allen den geenen die dezen zullen zien of hooren leesen, Salut doen te weeten; dat ter zaake van Oorlog, die wy tegenwoordig in vast vertrouwen dat de Almogende de Rechtvaardigheid onzer zaake zal gelieven te zegenen; met de trouwhertige en dappere assistentie der Hulptroupen, aan ons in den naam en van wegens de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden; van de Wel Edele Gestrenge Heeren Gouverneurs van Suriname en St. Eustacius toegezonden, benevens onze Militie en Burgery, als nu staan te voeren, om met alle vigeur voort te zetten tegens onze Rebellige Slaven, en moordende, doodslaande en brandstichtende Vyanden, ten einde om aan de eene kant onse Rebellige Slaven te vangen of te dooden en uyt te roeyen, en aan de andere kant om onze trouwgezinde Negros-Slaven,

die zig op de Plantagiën of elders in rust of schuyl houden, van den dwang en woede der Rebellen te redden, verlossen en te regt te brengen.

Wy hebben geresolveert en geaccordeert, zo als wy resolveeren en accordeeren door en mitz deezen, dat, na volbragte Expeditien en behaalde Overwinningen, ten behoeve van de gezamentlyke Hulptroepen benevens onze Militie en Burgery, die zig van hunne plicht behoorlyk hebben gekweeten, zal worden betaalt en voldaan de volgende Premien.

Voor een Rebellige Neger die levendig gevangen en opgebragt word een Somma van *Vyftig Guldens*.

Voor ieder Rebellige Neger die gedood zal worden, waar van de Rechterhand zal worden opgebragt, een Somma van *Twintig Guldens*.

Voor Negros-Slaven die op de Plantagiën als anderszins zullen werden gevonden dat zig schuyl houden of geen tegenweer of vyandlykheden gebruyken en by de Troupen opgebragt, en by Ruste en Vreede gemaintineert werden, voor ieder Hooft zo Mans als Vrouwen *Tien Guldens*, en voor Kinderen ieder Kop, *Twee guldens tien stuyvers*.

Alle het gene by deze Rebellen, of in derzelver Legerplaats aan Goud, Zilver, gemunt of ongemunt, Juweelen, Klederen, Huysraat, Lynwaat of Wapenen gevonden en verovert word zal getrouwlyk opgebragt en uytgelevert worden in handen van de Heren Officieren, en door dezelve ter dispositie van den Hove, waar van vervolgens *de helft van de Waardy* voor Buytgeld betaalt zal worden als voren.

Voor de Neger *Coffy* die zig als Gouverneur opgewurpen heeft, zal betaalt werden aan de geene die hem komt te vangen, en aan de Justitie over te leveren, een Premie van *Vyf honderd Guldens*.

Item voor de Neger *Accara* die zig als Capitein van de Negers heeft opgewurpen, aan die hem komt te vangen en op te brengen, *Vier honderd Guldens*.

Mitz welke Premien en Buytgelden wy vertrouwen, dat een jegelyk de orders en bevelen van den Wel Edele Gestrenge Heer Gouverneur ofte van zynent wegen de Ordres van de Heeren Officieren en voorgestelde, met gewillige Obedientie zal opvolgen, en alomme preuven

geeven van zyn dapperheid en getrouwigheid, zo als brave Manschappen en Ingezetenen van den Staat toestaat en behoord.

Aldus gedaan, geresolveert en gearresteert in onze Raadsvergadering gehouden in de Berbice op de Post en Plantage de Dageraat dezen 8sten May 1763.

(Was getekend)

W.S. van Hogenheim.
A.D. Gillessen.
C.C. Schirmeister.
L. Abbensets.

(Lagerstond)

'By nadere Resolutien hebben wy de gezamentlyke Troupen, tot Encouragement van dezelve, geaccordeert en toegelegt, zo als wy accorderen en toeleggen mitz dezen; dat aan alle de gene die in dezen Oorlog zouden mogen werden verminkt, voor Soulagement zal werden betaalt het volgende.

Voor 't verlies van beide Oogen.	ƒ1500 - -
van een Oog.	ƒ350 - -
Voor 't verlies van beide Armen.	ƒ1500 - -
van de rechter Arm.	ƒ450 - -
van de linker Arm.	ƒ350 - -
Voor 't verlies van beide Handen.	ƒ1200 - -
van de rechter Hand.	ƒ350 - -
van de linker Hand.	ƒ300 - -
Voor 't verlies van beide Beenen.	ƒ700 - -
van een Been.	ƒ350 - -
Voor 't verlies van beide Voeten.	ƒ450 - -
van eene Voet.	ƒ200 - -

'Mits het welke wy vertrouwen, dat een jegelyk zyn pligt zal waarneemen, en alomme preuven geeven van dapperheid zo als het brave Luyden betaamt.

Aldus gedaan als voren den 13den May 1763.

(Was getekend)
Ut Supra.

De Neger Opperhoofden Coffy en Accara zonden met twee Bokken weder een Brief inhoudende, een vriendelyke uytnodiging aan den Gouverneur om op de Vigilantie te komen, echter zonder geweer, zo als zy mede ongewapend zich aldaar zouden laaten vinden: ten einde een Verdrag te maaken, willende het Land wel te rug geeven doch zonder de Negers die zy voor vry Volk verklaarden; aangaande de Neger Christiaan dat zy hem in plaats van de Jonge Charbon hadden gehouden. De Bokken verhaalden dat het na Demerary gezondene Detachement Negers om de kwaade wegen had moeten te rug keeren; dat Coffy en Accara dikwyls samen overhoop lagen, en dat de eerstgenoemde goed maar de laatste zeer kwaad van inborst was. De Gouverneur zond hen met een Brief te rug, tot ophouding dienende.

Een Vaartuig van Essequebo afgezonden, ophebbende de Raad H. van Dalen nevens de voorheen gemelte tien Berbiceaansche Soldaaten, (die van de Posten op Savonette en by de Acquewynen gevlucht waren) kwam voor de Dageraat aan, medebrengende een Brief van den Gouverneur s'Gravenzande, in welke zyn Edele bericht gaf dat den 27sten April, door de Regeering aldaar, eenen Joseph Meyer naar Boven was gezonden om de Caraïbesche Indiaanen te verzamelen en zich aan 't Hoofd van dezelve te stellen, om de Volkplanting van Berbice van Boven ter hulpe te komen; voorts dat zyn Edele aan den Gonverneur van St. Eustacius geschreeven en verzocht had een Onderstand van drie honderd Mannen te zenden: en van gevoelen was, hoe zeer de Magt van den Gouverneur Hogenheim mogt werden versterkt byaldien het Werk tot uitroeying of verdelging der Negers alleen van Beneeden ondernomen werdt, het eene oneindige zo niet gansch vruchteloose onderneeming zyn zoude, met verdere aanmerkingen diesaangaande: welke met de gedachten van den Heer Hogenheim en Surinaamsche Commandanten zeer wel overeenstemden.

De voor St. Andries achtergeblevene Bark, St. Eustacius genaamd, kwam den 11^{den} May voor de Dageraat mede ten Anker, met de overige Manschappen: van de Neger-Ronde, die langs de Rivier afgezonden was geweest, vernam men, dat de Rebellen aldaar met verscheidene Corjaaren lagen; zy hadden ook eenige Vuuren in 't Bosch gezien, als mede sterk

hooren kappen, 't geen vermoeden gaf dat de Negers Paden maakten, om, langsdezelven, ons Volk aan te tasten. De Gouverneur deed, derhalve, de Voorpost versterken, en gelaste aan een Officier, een Sergeant en twee en twintig Gemeenen, in geval dien nacht niets voorviel, met het aanbreeken van den dag ter opspeuring van de Paden naar het Bosch te trekken; de twee Barken nevens het Schip de Standvastigheid, werden tot dekkinge, op de twee vleugels van de Plantagie geposteerd, en de noodige ordres gegeeven hoe zy zich, onraad bespeurende, zoude hebben te gedragen. De bestemde Manschappen, 's nachts niets vernoomen hebbende, begaven zich Boschwaards in, van waar des morgens ten half tien Uuren verscheidene Snaphaanschooten zich van verre lieten hooren: waaröp het volk terstond in de Wapenen kwam en hun aangeweesene Posten betrok.

Een half Uur daar aan vernam men het getrommel en gejoel der Rebellen, welke genoegsaam op 't zelfde ogenblik zich vertoonden en met zo veel geweld op den Post by het Waterwerk aanvielen, dat de onzen, door overmagt gedwongen, denzelven moesten verlaaten en te rug deinsen: de Bark de zeven Provincien ontdekkende dat de Vyand, by Troepen van vyf of zes honderd Koppen verdeeld, langs het Bosch aannaderde om, zo het scheen, van drie kanten te gelyk aantevallen, zond vyftig Man tot versterking aan den Wal, terwyl de Wagt van 't Waterwerk al deinsende gestaadig vuur gaf, die eindelyk met het Commando van Capitein van Ryssel by de Battery, en de voornoemde vyftig Man vereenigd zynde; zich wederom herstelde en toen gezamentlyk het hoofd bood aan de Rebellen, die daar op af hielden en veel nadeel leeden van het Detaehement dat van pas uit het Bosch te rug kwam en al vuurende, midden door hen heen, zich eenen weg baande; kort daar op werd ons Volk achter de Molen en de Wooningen van drie zyden verscheidemaalen zeer hevig aangetast, doch sloeg den Vyand telkens kloekmoedig af, onderwyle dat het grof Geschut van de Bark, die de beneeden zyde der Wooningen dekte, onder de Negers geduurig speelde, dermaate dat de Vyanden ten laatste na een gevegt van volslagen zes Uuren met bebloede Koppen ten eenemaale werden op de vlucht gedreeven, en byaldien de gemaakte schikkingen van den Gouverneur alleszins gelukt en niet door tegenwind verydeld

waren geworden zoude de voornoemde Bark de zeven Provincien, die de Vlugtelingen achter na joeg, ongetwyfeld meer dan zestig van hunne Vaartuigen prys gemaakt hebben, en zy in hunnen aftogt merkelyk belet zyn geweest, daar nu alleenlyk dertien Vaartuigen (daar onder het Jagt van den Predikant Ramring) veroverd, en verscheidene anderen die men met het Geschut konde bereiken, in den Grond geboord werden, waar van de Negers met zwemmen het Leven reddeden. Men begrootte het getal der Rebellen, die den aanval gedaan hadden, tusschen de twee en drie duizend Man, doch hun verlies kon men niet bepaalen; wyl zy de Dooden en Gekwetsten, naar gewoonte, telkens wegsleepten. Acht Lichaamen met Geweeren op het Slagveld gevonden, werden de Hoofden afgehouwen en aan de Rivier op staaken gesteld, en de Rompen verbrand. Voorts waren de Soldaaten het overige van den dag bezig met de Lyken van de Negers op te zoeken, die tot in de vyftig in getal beliepen. Daarentegen hadden de onzen maar vier Dooden en negen Gekwetsten bekomen, van welke laatsten, weinige dagen daar na, nog eenige aan hunne wonden overleeden; de Gouverneur kreeg een scheut door de pand van zyn Rok, en de Lieutenant Thielen een kogel door de Hoed.

Men had uit des Vyands geheelen toestel klaarlyk bespeurd dat zy al hun Magt byeen getrokken hadden, om den onzen den doodsteek te geeven, waar in zy, wegens hun groot getal, oogenschynelyk zouden geslaagd hebben, zo de meergenoemde twee Barken tot bescherming van de Volkplanting afgezonden, niet zo vroegtydig en van pas waren aangekomen. Doch de Dageraat had by dit Gevegt merkelyke schade geleeden: want het kostelyk Waterwerk, dat op deeze Plantagie eerst kortelings aangelegd en nog naaulyks voltooid was, was door de Negers, by den eersten aanval, aan vier hoeken te gelyk in brand gestooken, en tot den grond verteerd.

De Gouverneur verzuimde onderwylen niet om alles, zo veel mogelyk, te herstellen, en te gelyk een waakzaam Oog op de Negers te houden, plaatsende ten dien einde een gewapende Cano met zes en dertig Man onder Capitein Dabbadie op de hoogte van de Vigilantie, en liet om een ruimer uitzigt te hebben, het Bosch achter de Molen, de Wooningen, en

voor de Verschanssing verder op weghakken: terwyl de Arbeiders daar mede doende waren zagen zy een zwaaren brand opgaan; men vreesde voor de Vigilantie, of de Hoofdplantagie; maar by onderzoek blykte dat het eenige Savaanen gegolden had, en de Muiters op de Vigilantie denzelfden stand en goede wagt hielden.

De Corporaal Koens (die, zo als wy voorheen gezegd hebben, naar de Savonette was afgezonden om te vernemen of de toestand daar was gelyk de Blanken hadden voorgegeeven) zond aan den Gouverneur, door twee Bokken, een Brief waarin hy meldde dat hy op zyne Reis onpasselyk geworden zynde en zich te Abary op de Bokshuizen bevindende, eenige Bokken derwaards had gezonden en van hen verstaan had, dat 'er zich geen Christenen meer bevonden maar de Slaaven daar allen stil en in rust waren: de twee Bokken verhaalden daar by dat de Slaaven van de meeste Colonie-Plantagiën geen ommegang met de Rebellen hadden, doch dikwyls van hen gestoord werden, en zy daarom na de wederkomst van de Christenen grootelyks verlangden; voorts dat zy aan het einde der Kreek die uit Abary liep eenige Vaartuigen zonder Volk hadden gezien. Waaröp de Gouverneur een Cano met zes en dertig Man en zes Draaibassen gewapend, onder bevel van Capitein Hendriks afzond, welke met zeven buitgemaaakte Tent-Corjaars wederkeerde, hebbende onderwegen eenige Negers in 't Bosch bespeurd.

De Heer van 's Gravenzande berichtte, dat op de gehoopte ondersteuning van de Caraïben voor eerst nog weinig staat was te maaken, wyl het Regen Saizoen hen verhinderde af te komen; voorts dat zyn Edele oordeelde dat men niet te spoedig met een onderneeming op de Rebellen zoude voortgaan.

De Nieuwe Slaaven op de Dageraat, volgens gewoonte des Zondags in de daar achtergelegene Oelemerkoere-kreek uit Visschen gegaan zynde, werden op den 20sten May allen vermist: een gewapend Vaartuig nevens een Corjaar met getrouwe Negers zette hen agter na tot voorby de gewoonlyke Landingsplaats der Muiters; doch keerde onverrichter zaake te rugge, hebbende niet hooger durven oploopen, om van de Vyandlyke Schildwagten op de Plantagie van den Fiscaal Harkenroth niet ontdekt te werden.

Vervolgens werd de Gouverneur van verscheidene kanten verzekerd, dat de Slaaven van de bovengelegene Plantagiën vreedzaam bleeven zonder eenige verkeering met de Rebellen te houden; als mede dat 'er dagelyks nog Indiaanen uit Berbice in de Corentyn aankwamen, gelyk zulks ook bevestigd werdt door den Mulat-Jan Broer, zyne twee Zoonen met den Neger Frederik, en negentien Indiaanen die allen uit de Corentyn op de Dageraat verscheenen. Men vroeg aan den Mulat Jan Broer of hy één zyner Zoonen wilde toestaan om een Togtje te doen, langs onbekende Paden naar de Colonie-Plantagiën, ten einde de Bombas en Slaaven aldaar, uit Naam van den Gouverneur tot verdere getrouwheid aan te moedigen; waarin hy bewilligde, en 't geen zyn Zoon, die de kundigste in de wegen was, aannam mids daar voor een goede belooning genietende gelyk hem toegezegd werd. Deeze verkleede zich als een Indiaan en vertrok met twee van zyn getrouwste Indiaanen, den weg door Canje neemende, na *Hardenbroek, de Cornelia Jacoba, Peereboom, Marky* en *Savonette*, om volgens ordre de Meesterknegts van deeze Plantagiën te boodschappen, dat byaldien zy volharden ons Volk oprechtelyk by te blyven, zonder zich met de Rebellen te bemoeyen, de Plantagiën wel te bewaaren en beveiligen dat die niet verbrand of verwoest werden; als dan ook konden staat maaken dat de Gouverneur, by zyne te rugkomst, ter vergeldinge van hunne getrouwheid hunne Vryheid aan de Heeren Directeuren zoude verzoeken. Voorts liet zyn Edele de overgekomene Indiaanen uit de Corentyn voor zich ontbieden, hen voorhoudende hunnen pligt en vermanende om dapperlyk de Muiters te helpen uitroeyen; het geen zy eenpaarig beloofden en aannamen te zullen doen, waar op zy alle avonden ter bespiedinge langs de Rivier werden afgezonden, ontdekkende dikwyls op de Plantagie van Harkenroth en de Vigilantie een menigte Negers scherpe wagt houdende.

Men was niet buiten vrees dat zy weder een onderneeming op de Dageraat waagen zouden, welke voor ons zulk een goede uitslag niet beloofde als de laatste gehad had, vermids de heerschende Ziekte dermaate was toegenomen dat de meeste Officieren en Gemeenen, zo aan Land als op de Schepen, daar aan kwynden; op de St. Eustaciaansche Barken alleen wa-

ren over de tagentig Man door hevige krankte overvallen, die men genoodzaakt was (om frisscher lucht te scheppen) naar den Zeekant aftezenden, werwaards Capitein van Ryssel ten zelfden einde zich mede begaf.

Twee Indiaanen, die uit Abary over Zee op de Dageraat aankwamen, bragten een Brief van den Corporaal Koens, inhoudende dat hy, nog ziekelyk zynde, met eenige Indiaanen over Land naar de Dageraat in aantogt was geweest, maar op de hoogte van *Ydappa* (een plaats door de Bokken zo genoemd) de Rebellen naderende, zy hem bykans hadden gevangen gekreegen, doch dat hy hen gelukkig ontsnapt en met zyn Volk daar op weder na Abary te rug gekeert was; verder dat eenige Bokken die hy naar de Johanna had afgezonden, vernoomen hadden van de Bomba en Combuismeyd aldaar dat de Slaaven op die Plantagie welgezind bleeven, en dat de Muiters van oogmerk waren Kosttuinen in het Bosch aan te liggen alzo onder hen reeds gebrek aan Levensmiddelen, Kruid en Lood, begon te komen.

De Burger Lieutenant Solicoffre uit Canje aankomende verhaalde, dat hy met zyne Manschappen tot op de Compagnies Post was geweest, en de tusschen beide liggende Plantagiën deerlyk vernield en verbrand waren, behalve Overberg alwaar hy nog agt Sakken Cacao en drie Vaatjes Koffy, nevens twee Roode Slavinnen aan Frederiksburg behoorende gevonden en mede gevoerd had, en dat voor Frederiksburg aan den Rivierkant een Staak stond met het Hoofd van een Christen daar op.

De Corporaal Koens uit Abary zich andermaal op weg hebbende begeeven kwam behouden op de Dageraat aan met vyf Indiaanen en twee Roode Slavinnen van de Eendragt; een deezer Indiaanen zeyde, dat hy korteling by de Rebellen geweest en bygewoond had dat de Creoolen met de Kust-Negers in groot verschil raakten, en aan dezelven de schuld gaven van hen tot den Opstand en het gepleegde kwaad verleid te hebben, de twee Negers Coffy en Accara dreigende te dooden, doch dat die oneenigheid eindelyk was bygelegd.

Men vernam naderhand dat de Plantagie van den Fiscaal door de Rebellen verlaaten was, doch daarentegen dat de naar Boven gezondene Jonge Mulat Jan Broer, vier dagen na deszelfs vertrek van de Dageraat, achter

zyn eige Plantagie in de Kreek Cimbia by Ydappa, door vier van zyne Slaaven (die daar met eenige Rebellen in 't Savaan een Koebeest vervolgden) was ontdekt, gevangen genomen en vermoord; de Indiaan (een an de twee die hem op Reis verzelden) welke de tyding bragt, was het met de vlucht ontkomen, vreezende dat zyn Medemakker, dien hy miste, mede omgebragt zou zyn, en verhaalde van andere Indiaanen gehoord te hebben, dat de Muiters het Hoofd van Jan Broer afgekapt en op de Hollandia en Zelandia op een Staak gesteld hadden, en dat de Hoofden der vermoorde Christenen aldaar op gelyke wyze aan den Rivierkant ten toon stonden; dat de Slaaven van de meeste Colonie-Plantagiën, waar van hy de Savonette, Markey, en Hardenbroek opnoemde: al die tyd van de Muiters afgezonderd gebleeven zynde, eindelyk hadden moeten bukken, en met geweld onder hunne gehoorzaamheid gebragt waren; dat gebrek van Kost nevens Kruid en Lood hen verhinderden nog een kans te waagen op de Christenen, die ze even zeer bleeven haaten: en datze, wanneer de Droogetyd naderde, andere middelen meenden in 't werk te stellen om hun oogmerk ter uitroeying van de Blanken te bereiken.

De Loots J. Bogman verscheen kort daar aan met een Vaartuig, dat door den Gouverneur van Suriname was afgezonden, opgehad hebbende een Detachement van zeventig Man Surinaamsche Troupen, onder bevel van den Mayor Reinet, Capitein Canits; en de Vaandrigs Pontecharra, de Marechal en Gomarus, en die in de Corentyn waren uitgezet om aldaar Post te houden, zo als de Mayor Reinet met een Brief aan den Gouverneur daar van kennis gaf. (welk Detachement met Geweer en Wapenen tot de Rebellen-Slaaven in Canje naderhand schelmachtig overliep, gelyk in 't vervolg omstandiger zal gezegd werden)

Op de Dageraat werden wederom vier Negers met een Corjaar vermist, terwyl eenige anderen uit de Kosttuinen naar den Gouverneur kwamen vluchten zeggende, dat de Rebellen zich daar vertoond en verscheidenen van de Slaaven verrast en gevangen genomen hadden. Hieröp vertrok terstond een Officier met twintig Gemeenen om de Rovers op 't spoor na te zetten, doch keerde, schoon zy tot diep in het Bosch waren geweest, onverrichter zaake te rugge, zo als mede de Neger Piramus met

verlies van twee Negers, die zich te wyd wagende door de Muiters gekreegen werden: de Lieutenant Knollart met sommige Vrywilligers en een party gewapende Indiaanen toogen voorts de Rivier op tot voor de Plantagie van Harkenroth, daar ze een ledige Corjaar vonden en wegnamen, (zo men vermoede dezelfde daar mede de Rebellen op de Dageraat geland waren) op hoop wanneer zy die kwamen zoeken hen dan te overvallen; maar deeze zo schielyk niet te voorschyn komende leide hy een Mulat met vier Indiaanen daar dicht by in een hinderlaag, en trok ondertusschen met de overigen naar de Dageraat te rug om nader tyding afte wagten; daar na op het bericht dat vier Negers, wel gewapend en met eenige buit by zich, naar het Vaartuig hadden gezocht en het zelve niet vindende, in 't Woonhuis gegaan waren: begaf hy zich met de zynen weder derwaards; doch uit voornoemde Wooning ontdekt werdende en verscheidene Seinschooten hoorende die duydelyk van de Vigilantie werden beantwoord, vond hy raadzaam stil afte trekken duchtende dat die van de Vigilantie somtyds spoedig afkomende, hem den weg mogten afsnyden en met zyne Manschappen gevangen neemen.

Eenige Warousche Indiaanen met Vrouwen en Kinderen verlieten hunne Wooningen en kwamen op de Dageraad een Schuilplaats zoeken, voorgeevende dat de Rebellen hen vervolgden en de Mans gevangen namen, om die in hunnen dienst te gebruiken en ook om de wegen in de Bosschen en Savaanen naar Demerary aan te wyzen, werwaards zy, zo zy zeiden, van voorneemen waren te gaan om de daar zynde Slaaven insgelyks te verlossen en voorraat van Kruid en Lood op te doen, daar aan groot gebrek als mede aan Levensmiddelen hadden; zeggende verders dat al het Vee op de Plantagiën reeds geslagt en genuttigd was; dat de Creoolen en Kustnegers gestaadig overhoop lagen, en dat onder de eerstgenoemden nog veele waren die de Christenen een goed hart toedroegen.

Ondertusschen vermeerderde de tweedragt tusschen de Negers welke tegens *Coffy* te onvreeden werden, 't welke zo verre liep dat zy eenen anderen Gouverneur, *Atta* genaamd opwierpen, die zelf tegen Coffy slag leverde en veele van zyne Vrienden ombragt. Coffy te kort schietende liet het Buskruid dat hy onder zich had, en niet aan zyne Tegenpartyders

wilden in handen stellen, begraven, hebbende de uitvoerders daar van, om zulks geheim te houden, met eigene handen vermoord; hy nam vervolgens een gelaadene Snaphaan daar hy zich zelve mede doorschoot om niet in handen zyner Vyanden te vallen; ook werd den Gouverneur verhaald, dat een zyner vertrouden door de andere Negers zoude dood gezweept zyn, om dat hy niet wilde of konde ontdekken waar Coffy het Kruid geborgen had.

Atta, hem nu als Gouverneur der Negers opgevolgd zynde, stelde verscheide Opperhoofden aan, als *Quaco Baubé*, en *Accabré* Opperhoofd der Gango-Negers of Menscheneeters: en de Capiteinen *Kees, Goussary, Fortuin* en anderen.

Capitein Hattinga berichtende dat den 19^{den} Juny voor den mond van de Rivier Berbice uit het Vaderland genadert was het Schip de Hendrik Schipper H.M. Rolwagen ophebbende de Heer L. Fick als Fiscaal en Secretaris, benevens eenige Soldaaten, twee Chirurgyns, een Smit en vyf Passagiers als vrylieden: kreeg bevel deeze Manschappen ten eersten op te zenden, en het Schip by bekwaame gelegenheid te doen volgen, wordende de Heer Fick met een Jagt afgehaald. Hy melde ook dat zyne Verspieders tot voor de stelling van Magdaleenenburg geweest zynde de Wooning nog in stand gevonden, en door twee Kaarssen die in 't Voorhuis met opene Deuren stonden te branden, ontdekt hadden, dat het binnen vol met Negers was, en voor het Huis een gewapende Schildwagt post hield, dat zich op Stevensburg mede een menigte onthielden, met zingen en schreeuwen een groot geschal maakende, maar voor het overige dat in gansch Canje niet dan een deerlyke Verwoesting te zien was, geen eenig Gebouw, of Hutje hoe gering het ook zyn mogt, meer in weezen zynde en altemaal tot den grond afgebrand; ook dat de Muiters de Rivier, van Petersburg af tot aan la Providence, ter wederzyden met zwaare Boomen versperd hadden, zo dat de doorvaart met groote Vaartuigen moeielyk zoude vallen.

De voornoemde Capitein Hattinga gaf vervolgens kennisse dat de Slaaven, ten getale van twee en twintig zo groot als klein, van de Elisabeth en Adriana weggeloopen zynde, door een Sergeant en agt Gemeenen tot

Frederiksburg te vergeefsch had laaten naspeuren en vermoedelyk een anderen weg moesten ingeslagen zyn. De Gouverneur bewust dat in Canje verscheidene Paden waren die op de Brandwagt uitliepen en van daar den weg na de Vigilantie aanwysden, deed die uitgangen ten eersten met eenig Volk bezetten; doch zy werden niet ontdekt.

Men vernam dat de Muiters de Wooning op de Plantagie van den geweezene Fiscaal hadden in Assche gelegd, en dat hunne Vergadering op de Vigilantie dan eens talryk en dan weder minder was, tusschen beide veel vreugde met danssen en springen bedryvende, maar doorgaands niet zo achtzaam meer op het uitsetten der Schildwagten, waar door onze Bespieders hen des te beter konden waarneemen. Deeze hadden aan de stelling, onder andere Vaartuigen, de Sloep van Schipper Pynappel (waar van de Stuurman en eenige Matroozen door de Negers te vooren vermoord zyn geworden) zien liggen.

Onderwyle bleef de Ziekte nog even sterk aanhouden, rukkende dagelyks eenigen in 't Graf, onder welke Capitein Hendriks en de Boekhouder Schook geteld werden. Geen van beide de Barken vond zich in staat een gezond Man op de Wagt te geeven. Dit noodzaakte den Gouverneur een merkelyke verandering in de Posten te maaken. Doch zyn Ed: ontfing kort daarop de aangenaame tyding, dat door de pryslyke zorg van den Gouverneur van St. Eustacius, de Heer de Wind, weder een Gewapende Bark, genaamd Demerarys Welvaaren, onder bevel van Capitein Salvolani (zynde een Griek van geboorte, en een zeer braaf Man, welke, geduurende zyn verblyf in de Colonie, met veel yver en trouw gediend heeft) met veertig Mannen en Provisie, van St. Eustacius afgezonden en reeds binnen geloopen was, welke op den 7^{den} July voor de Dageraat aankwam.

Men had hoop, door de aankomst van de gemelde Bark, zich een weinig te herstellen. Maar ter zelver tyd werdt de Gouverneur ontwaar door een Brief van den Mayor Reinet, (welke met vier Indiaanen van de Corentyn over Zee aangebragt was) dat het gantsche Detachement Surinaamsche Militie (waar van wy te vooren gewaagden), in zeventig Man bestaande, wederspannig geworden en tot de Negers, in Canje, overgeloopen was. Het geval had zich aldus toegedraagen. De Vaandrig

Pontecharra met veertig van die Soldaaten nevens zestig Indiaanen in het begin van July, afgezonden zynde om eenige van de eerste Muitelingen van de Plantagie Magdaleenenburg in Canje, die zich in de Corentyn, in een nabygelegen Dorp, genesteld hadden, te verrassen, had het geluk dezelven te ontdekken. Hy tastte hen aldaar onverwachts aan, en dreefze, na een gevecht van drie Uuren, op de vlucht met achterlaating van vyftien Dooden. De Indiaanen de vluchtende Negers nazettende, schooten nog verscheidene dood en joegen de overigen in de Zwampen, daarze meestendeels verdronken. Onderwyle trok den voornoemden Vaandrig met zyn bygebleeven Volk (hebbende de onzen by dit Gevecht maar een gesneuvelden bekomen) te rug, medevoerende den Buit (die evenwel meest door de gemelde Indiaanen behaalt was), welke een somme van *ƒ*269. 6. beliep. Deeze Penningen werden door Capitein Caunits, zo hy voorgaf aan den Posthouder Huyer in bewaring gegeeven, om by de wederkomst der voornoemde Indiaanen, een ieder zyn behoorlyk aandeel te doen erlangen. Hier over toonden de Soldaaten veel ongenoegen, voorwendende dat hen die Buit werd onthouden; als mede dat zy geen werk gelyk de Negers wilden doen, naamelyk het maaken van hunne eigene Hutten: het welk van dat gevolg was dat zy den 3^{den} July 's morgens ten vier Uuren aan het muiten sloegen. Eenigen van hen vielen met overgehaalde haanen op 't Quartier hunne Officieren aan: den Capitein Caunits werd met den Kolf van den Snaphaan zodaanig in de Rug geslaagen dat hy weerloos ter aarde neêrviel: twee dier Booswigten zouden hem doorschooten hebben, ten zy een Soldaat *Brand* genaamd, met een Stok de Snaphaan om hoog had geslagen en hem dus gered: de Chirurgyn Johan Carel Mangemeister had ook getracht den Vaandrig Marechal met zyn Sabel ter neêr te houwen, zo zulks niet was afgeweerd, en zette zelf met dreigementen het Volk gestaadig tot oproer aan, hebbende reeds lang te vooren den Soldaat Jean Renaud tot desertie zoeken te verleiden: vervolgens ontwapende zy de Officieren en dwongen hen naar de Post Ephraim te vertrekken. Waar op zy alle de Mondbehoeften en Goederen, zo van de Societeit als van de Officieren tot de Medicynkist niet uitgezonderd, hebben geplunderd en aan stukken geslaagen, gelyk ook omtrent zestig Snaphaanen, al-

leenlyk eenige met zes of zeven patroonen geladen op malkander laatende liggen, op dat de geene die dezelve wilde afschieten, zich door het springen zoude bezeeren.

Vervolgens sloegen zy een kring en zwoeren met opgestooken Vingeren malkanderen getrouw te blyven, onder bedreiging, dat zo een van hen wilde wegloopen zy dezelve op staande voet zouden doodschieten. Zy dwongen den Sergeant de Niese het gebied over hen op zich te neemen, en stelden den Soldaat Jean Renaud tot Lieutenant aan. Waarna zy zich op Weg begaven, voorneemens zynde naar de Rivier de Oronoque te trekken en tot de Spanjaarden over te loopen, ten welken einde zy zich naar het Bosch wenden, wanneer drie Onder-Officieren en vyf Gemeenen hen heimelyk verlieten en weder naar den Post Aurearis te rug keerden, alwaar dezelven door de Bylegger Christaan Jeuke (welke met eenige Indiaanen aldaar ter bespieding was gesteld) vrywillig met een Vaartuig naar den Post Ephraim werden over gevoerd. De overige Oproerigen ten getale van twee en veertig, naamelyk een Sergeant, een Corporaal, twee Landspassaaten, een Tambour en zeven en dertig Gemeenen, trokken voort door het Bosch onder bevel van gemelden Sergeant de Niese en Jean Renaud, met twee Indiaansche Gidsen, welke hen echter niet lang by bleeven, ter oorsaake dat een van beide een Vles Wyn uitgedronken hebbende en met den Tambour in woorden geraakt zynde, dezelve met de ledige Vles voor het hoofd geslaagen had en wegliep; waar op de Corporaal Schults, wyl hy dien Weglooper niet kon achterhaalen, zyn Makker doodschoot. Nu bevonden zy zich zonder Gidsen: doch de Soldaat Jean Renaud had een Negermeid uit Canje, welke op den Post gevangen en in de Boeyens zittende, ontslagen en medegenomen, die hen toen tot Wegwyzer diende. Zy kwamen, na derde halve dag in het Bosch gezworven te hebben, aan een breed Water, zynde de eerste Kreek, omtrent een half Uur van den Post dien zy verlaaten hadden afgelegen, alwaarze agt Man posteerden om het wegloopen te beletten, en anderhalven dag bleeven uitrusten, maakende onderwyle Vlotten om de Kreek over te steeken: doch bespeurende dat hunne Mondbehoeften sterk begonnen te verminderen zo beslooten zy na een der verlaatene Plantagiën in Canje

zich te begeeven, daar, volgens het zeggen van de Negermeid, nog veel Levensmiddelen en geen Negers zouden gevonden worden.

De Kreek overgevaaren zynde zonden zy uit het midden van hen, Renaud en den Chirurgyn Mangemeister vooruit naar de Plantagie Stevensburg daar het Hoofdquartier der Rebellige Negers was, om te verzoeken een vrye doortogt naar de Rivier de Oronoque. Deeze kwamen op de Plantagie aan: doch de Negers hen mistrouwende, als door de Blanken afgezonden om hen te bespieden en te verraaden, bedongen dat zy alvoorens hun Geweer en Krygsvoorrart aan hen zouden over geeven, en zich by hen ter hulpe voegen. Waaröp Renaud met eenige Negers was te rug gezonden, om aan zyne Makkers dit beding voor te houden, welke, met hulp van den Sergeant de Niese, de overigen overhaalden om deeze voorwaarde aan te neemen, en hun Geweer benevens Kruid en Lood aan de Negers over te leveren; 't welk hen met een Corjaar onder geleide van gemelde Renaud en de Niese werd toegezonden, terwyl de overigen door het Bosch zich naar Stevensburg begaven, alwaar zy by hunne aankomst in verscheiden Kamers werden verdeeld en opgeslooten. Vervolgens werden agt en twintig dier Overloopers, nu zonder Wapenen zynde, door de Negers op voornoemde Plantagie doodgeschooten, op het voorgeeven van de Negermeid, die Renaud uit de Boeyen had medegenomen, wyl zy zeide: dat die Soldaaten de Negers in Corentyn hadden bevogten en doodgeschooten: en de overige veertien op ordre van een Neger Capitein *Adou* genaamd, (met een Officiers Sjerp om het Lyf en een Hoed met een goud boortsel op, en die van het Fort Nassau was derwaards gekomen) in het leven gespaard. Zy bleeven daar eenigen tyd te zamen, en werden vervolgens op verscheidene Plantagiën zo in Canje als Berbice verdeeld; doch de Chirurgyn Mangemeister, de Sergeant de Niese, en Jean Renaud aan 't Fort gezonden, alwaar zy langen tyd zyn gehouden, wyl zy by de Negers het meeste gezien waren, en hen de besten dienst deeden, inzonderheid Mangemeister, die hunne Zieken en Gekwetsten bediende en verbond, en voor hunne Capiteinen Fyne Wateren moest bereiden, waar voor hy van het Opperhoofd der Negers verscheidene fraaye vereeringen van Zilver en Kleederen ontving; als mede Jean Renaud, welke voor hen,

van de hier en daar gevondene Zwavel en Salpeter, Buskruid maakte, dat echter niet te wel slaagde: voorts moest de Sergeant de Niese als Capitein en Secretaris dienst doen, en de Negers aan 't Fort dagelyks in den Wapenhandel oefenen: doch hy wierd over het schryven van een Hoogduytsche Brief, welke de Negers onderschepte, naderhand door hen onthalst: een Soldaat *Wernier* genaamd, stelde zich aan het Geweermaaken, en het verhelpen en schoon houden hunner Snaphaanen.[(a)]

Doch deeze Corentynsche Overloopers werden, na dat zy onder de Negers veel gevaaren uitgestaan en armoede geleden hadden voor het grootste gedeelte door ons Volk gevangen genoomen en naar Suriname over gevoerd, alwaar zy naderhand zyn te recht gesteld, zo als wy op zyn plaats omstandiger zullen zeggen.

Zo dra de Gouverneur van de wedervaaring deezer Overloopers wel onderricht was, besloot hy, om, ware het mogelyk, dezelven nog tot inkeer te brengen, by een (ongetekende) Brief hen hun kwaad en snood bedryf voor oogen te stellen, derzelver zeer waarschynelyk ongelukkig Noodlot voorspellende, de te rugkomst aanraadende en veel goeds belovende; maar het was te vergeefsch. Hun antwoord dat zyn Edele te rug ontving was hardnekkig, toonende geen 't minste berouw.

Midlerwyl werden door Capitein Hattinga eenigen van de gevangene Slaaven, die tegens hunnen Meester de Heer Stubbeman een zamenspanning gemaakt hadden, naar de Dageraat opgezonden. Dezelve ondervraagd zynde, beschuldigden zy hunnen Meesterknegt Coffy en den Meesterknegt van de Plantagie Bleyendaal, dat deeze hen hadden verleid; en dat door den laastgenoemden de geheele zamenzweering gesmeed was: voorts bekennende datze voorneemens waren geweest hun Meester te vermoorden en vervolgens ook alle de Christenen die beneeden in Canje woonden van kant te helpen, en dat wanneer hen zulks gelukt had, zy dan met den Buit zich by de Wegloopers naar Boven meenden gevoegd te hebben. De Fiscaal, aan wien den Gouverneur deeze Zaak ln handen gaf, vertrok naar St. Andries om de overige Gevangenen, die daar nog in de

(a) Volgens authentique Confessie van Mangemeister en Renaud.

Boeyen zaten, te verhooren, en keerde vervolgens met de beide beschuldigde Meesterknegts te rug: het verdere onderzoek moest, wegens onpasselykheid van den Fiscaal, eenigen tyd werden uytgesteld.

Op de Vigilantie werd in eenige dagen geen veranderig bespeurd; de Muiters daar lieten zich nu en dan met eenige Snaphaanschooten wakker hooren; men vond haar naderhand aan den overkant bezig met Hout te kappen dat, zo het scheen, dienen zoude voor Palissaden om zich op die Plantagie of elders te verschanssen.

Maar omtrent den 22sten July werd aan de overzyde der Rivier, een groot Uur van de Dageraat, een nieuwe Landingsplaats ontdekt, alwaar de versche spooren aantoonden dat de Rebellen, wel veertig sterk, de weg of naar de Brandwagt of naar de Kost-tuinen van de Dageraat hadden ingeslagen. Deeze beweeging baarde de onzen veel verlegenheid, vermids de Bezetting in eenen zwakken toestand was, en, zo men de Plantagie niet aan het uitsterste gevaar wilde blootstellen, geen andere verdeeling kon lyden dan de Brandwagt met een Officier en twaalf Man te versterken, eenige andere Posten daar tegens in te trekken, en met de overige Manschappen de meest aangelegenste, zo veel mogelyk, te bezetten, gelyk geschiedde. Ook werd Schipper Rolwagen, die met zyn Schip reeds voor de Brandwagt tot dekking lag, belast op die hoogte te blyven liggen, en onderricht wat hy, ingeval van aanval, te doen had. Het konde tevens van groot nut geweest zyn een Detachement van twintig of vyf en twintig Man af te zenden naar het Pad dat de Muiters waren opgegaan, om hen dus tusschen twee Vuuren in te sluiten, maar de geringe Magt maakte zulks toen onmogelyk. Onderwylen was de Vyand weder aan de Landingsplaats terug gekomen, Seinschooten geevende om, zo men vermoede, hunne Makkers op de Vigilantie te waarschouwen. Onze Verspieders hoorden ook gefluit in het Bosch, en eenig geraas als of'er gekapt werd en zwaare Boomen neêrvielen: waaröp de Gouverneur raadzaam vond, den Post aan de Brandwagt in te trekken en zyn Volk op de Plantagie byëen te houden. Doch by geluk verminderde de vrees eenigermaate, vermids de Muiters ten getale van vyftig allen met Snaphaanen en Sabels gewapend kort naderhand in Corjaren naar Boven vertrokken.

De Lieutenant Pronk gaf van Beneeden bericht, dat op den 23sten July de Post aan de groote Dubbelmine-Kreek, in Canje, bestaande in een Corporaal en agt Man, door de Negers, by verrassing, was overvallen en allen gevangen genomen, behalven de Mulat Daniel Feer, die het met zwemmen was ontkomen, en dat op deeze tyding de beneeden liggende Plantagiën door de Christenen waren verlaaten, die zich naar St. Andries begeeven hadden. Men was derhalve niet zonder bekommering voor die Gronden, datze door de Muiters zouden worden afgeloopen. Waarom de Bark de Demerary Pacquet (welke kort te vooren van Demerary met eenige Burgers, die uit Berbice sedert het begin van den Opstand derwaards waren gevlucht, voor de Dageraat was aangekomen) onder bevel van Capitein Salvolani naar de voornoemde Kreek werd afgezonden, om hen het verder afkomen te beletten, en den vryen toegang tot het Versch Water voor den Post St. Andries open te houden. Doch zo als die Bark was vertrokken, kwam 'er van den gemelden Lieutenant Pronk een tweede Brief, meldende dat dezelfde Troep Muiters, die onze Post hadden opgeligt, in honderd Man bestond, en aangevoerd door den Neger *Cesar*, die korteling, van de Plantagie van den Heer Stubbeman was weggeloopen, reeds tot op de Plantagie Wyburg was afgekomen, dezelve benevens Melpomene, die van Bartels en Hagenkamp had afgeloopen en de Gebouwen aldaar verbrand, en daar op weder naar Boven gekeerd was.

De Wegloopers ontzagen niet tot zelf in de Kosttuinen van de Dageraat dagelyks te komen stroopen, zonder dar men hen zulks konde verhinderen, wyl de Ziekte uitermaaten aanhieldt.

Een der Gevangene Soldaaten aan de Dubbelmine-Kreek, kwam, met een Bok verzeld, in een Corjaar van Boven op de Dageraat aan, en bragt een Brief van het Opperhoofd der Negers, met last om denzelven aan den Gouverneur eigenhandig over te geeven: deeze Brief behelsde voornaamelyk, dat de Negers met de Corentynsche Overloopers t'zamen een verbond hadden geslooten om malkanderen getrouw by te blyven: de Soldaat (die Bedouw was genaamd) klaagde dat zy hem met zweepslagen deerlyk hadden mishandeld; en de Bok verzekerde, dat genoegsaam alle de Negers zich met de Muiters verstonden en Rebellig waren, en dat de Gou-

verneur niet dan Vyanden op de Plantagiën van de gantsche Colonie ontmoeten zoude, voorts verhaalde hy, dat hy, twee dagen geleeden, van de Rebellen aan 't Fort Nassau verstaan had, dat een groote Troep Negers met Vaartuigen uitgegaan zynde, om in de Bovenlanden Kost tuinen aan te liggen, aldaar by hunnen aankomst door de Caraïbische en Acquewynsche Indiaanen, welke de Rivier van boven bezet hadden, was overvallen en meest allen doodgeslagen; dat daar op de Neger Accara als Capitein met een sterk Detachement gewapende Negers en eenigen van de Corentynsche Overloopers aan het hoofd zich hadden op weg begeeven om de gemelde Indiaansche Natiën aan te tasten, van welkers wedervaaren, by zyn vertrek van 't Fort, nog geen tyding was ingekomen.

De Gouverneur zond den Bok met een Brief te rug, zonder zich daar by in eenige beloften of toezegginge uit te laaten, schoon eenige Leden van den Raad oordeelden dat het beter was in 't geheel niet te antwoorden, en anderen daarentegen zulks raadzaam vonden maar tot geen besluit konden komen hoedanig men het antwoord zoude inrichten; 't welk hem noodzaakte om zelfs de Brievewisseling gaande te houden, denkende dat daar mede tyd gewonnen voor eerst genoeg gewonnen was; bovendien zo hadden de Neger-Opperhoofden die eerst aangevangen, en het is bevonden dat dit aan de verwachting wel heeft voldaan. De Gouverneur van Essequebo gaf kennisse dat de Caraïben en Acquewynen de Rivier Berbice van Boven hadden bezet, en dat zy een party Muiters, die daar meenden te naderen, hadden om hals gebragt, waar by eenige Caraïben waren gekwetst geraakt: zo dat het verhaal van den Bok diesaangaande geen twyfel overliet.

Men bleef ondertusschen, zo veel mogelyk was, op zyn hoede, maar door de woedende Ziekte verergerde de omstandigheid van dag tot dag. Tot omtrent Augustus 1763. was ten minsten een derde van de gantsche magt door de Dood weggerukt: een der Barken had alleen vier en vyftig Dooden: en bykans alles ziek: waarom de Officieren naar de Zeekant moesten afzakken, blyvende de Gouverneur (die zelfs Ziekelyk en Zwak was) genoegsaam alleen, zonder hulp van Colonie Bediendens, zelf niet van de tegenswoordig zynde Raaden, welke geduurig op

een Koopvaardyschip huishielden, zonder schier aan den Wal te durven komen: zo dat men meest alles op hem liet aankomen.

Hier by kwam nog dat de Surinaamsche troepen welke zig op de Dageraat bevonden, voor het grootste gedeelte bestonden uit Fransche Overloopers, onwillig Volk, en meest Landsluiden en Makkers van de Corentynsche Overloopers; zo dat hunne eigene Officieren weinig vertrouwen meer in hen durfden stellen, en zich hier over kwamen verklaaren by den Gouverneur, welke daar op met deeze Officieren den 31sten July een Krygsraad belegde, waarin na rype overweeging van alles met meerderheid van stemmen, onder anderen, werd beslooten van zich als nog op de Dageraat te blyven handhaven; zich meer en meer door Verschanssingen, voor een aanval der Vyanden te dekken; de Mond- en Oorlogs-Voorraad in veiligheid naar de Zeekant te brengen, ten einde, 't zelve by een schielyke aftogt niet in handen der Muyters mogt geraaken; en by aldien de bystand, die men uit het Vaderland verwachtende was, voor den Droogen tyd niet aankwam, als dan de Dageraat te verlaaten, en in de Colonie ondertusschen voet te houden. Doch met welk groot gevaar zulks vermengt was gaven de gemelde Surinaamsche Officieren, in schriftelyke aanmerkingen, aan den Gouverneur nader te kennen(a) waar by zy verklaarden, dat zy de aller gevaarlykste omstandigheden der Colonie in verdere overweeging hadden genomen, en zich verpligt vonden te moeten voorstellen: hoe dat, om verscheidene redenen zo in opzigte van den stand, gebrek aan Oorlogsbehoeften, als Ziekte en Zwakheid der Soldaaten en Scheepsvolk, en ligte afsnyding en bezwaarlyke aftogt; daarentegen frischer en gezonder Lucht aan den Zeekant, grooter zamengetrokkene magt, en tot voorkoming van voorsz. als meer andere welgegronde zwarigheden: zy vermeenden, dat zonder verzuim moest worden vastgesteld de Dageraat te verlaaten en naar den Post St. Andries aftetrekken. Evenwel kon de Gouverneur, die in de grootste nooden den grootsten moedt betoonde, daar zo ligt nog niet toe overgaan, maar bleef standvastig in zyn voorneemen om de Dageraat bezet te houden schoon de Raaden mede van het zelfde begrip als de ge-

(a) Getekent door de Capiteinen van Ryssel en Texier in dato 3 Augustus 1763.

melde Officieren waren. Hy gaf 'er deeze reden van, dat hy wel onderricht was dat 'er ten minsten nog een voet Water in de Bosschen werd gevonden, en dat derhalve nog geen volkomene vereeniging der Rebelleerende Negers en gevolglyk ook zo gemakkelyk geene aanval van hunne gantsche Magt geschieden konde.

Men vernam vervolgens dat de Schaarsheid van Levensmiddelen by de Rebellen dagelyks vermeerderde, en dat daar aan reeds zo groot een gebrek was dat ze Honden en Katten aten, ja zelve de Paarden en Ezels begonnen te slagten; dat thans alles Muiter was wat de Naam van Neger had, echter dat het Volk van de Colonie-Plantagiën zo veel kwaad niet bedreven als 't Volk van de Vrylieden; zelf zou de Bomba van de Hoofdplantagie gezegd hebben dat hy en zyne onderhoorige Negers, de Christenen nog een goed hart toedroeg, en zeer verlangde dat die het Land weder in bezit mogten krygen. Voorts dat de Creoolen zich door de Muiters niet wilden laaten beweegen om tegens de Blanken te vechten, alzo hun voorneemen was, om wanneer de Bosschen opgedroogd waren als dan met hunne geheelen magt de Dageraat te komen aantasten.

Hier tegens werden alle mogelyke middelen ter verydeling hunner Oogmerken in het werk gesteld: op de Dageraat waren de beknopte Verschanssingen die men hier en daar had begonnen op te werpen, reeds voltooid: de toegangen met Indiaanen bezet, en eenigen van hen naar de Kreeken van Abary en Jakkada afgezonden om aldaar de wagt te houden. Doch de Zaaken stonden daarom niet te beter: want de sterfte nam dagelyks hand over hand toe: op de Schepen en Barken waren meest alle Officieren overleden, en de Raad Gillessen had mede het tydelyke met 't eeuwige verwisselt: de gebeterde Manschappen stortede op nieuws weder in, en het Schip de Standvastigheid geheel reddeloos liggende moest naar den Zeekant afgezonden werden. Dus was de verslagenheid algemeen; en de Dageraat in groot gevaar, byaldien 'er bespringers waren geweest die ze onbeschroomd hadden durven aantasten.

Doch kort daarna kwam 'er eenige uitkomst. De Mayor Ewyk, die in dienst van Suriname was, bragt de tyding, dat eenige Rebellen, die zich uit Canje naar de Corentyn hadden begeeven, meestendeels door

de Indianen omgebragt waren, dat zich daar een groot aantal van die Natie bevond, waar door de Bovenlanden, in de Kreek van Wikkie gelegen, wel bezet waren, dusdanig de Rebellen langs dien kant niet konden uitkomen. Ook gaf de Gouverneur van Demerary kennisse, dat hy van den Burger Capitein P. Berk uit Demerary vernomen had, dat de Caraïben de Plantagie de Savonette overvallen en alle de Muiters die zy daar vonden doodgeslagen hadden, behalve een Neger die hen ontsnapt was.

Middelerwyl kwamen vyf Schep-Corjaaren de Rivier van Boven afzakken met Negers en Negerinnen, benevens de Sloep met eenige Matroosen van de Bark de zeven Provincien, die hen geleidde. Men vernam by hunne aannadering dat het alle huis Slaaven waren ten getale van twee en twintig Stuks zo Mannen als Vrouwen en Kinderen, die in het Gouvernement gediend hadden, dewelke by het verlaten van 't Fort, met het Keukengereedschap en Meubilairen van den Gouverneur, door de Rebellen waren opgeligt: onder dezelven bevond zich mede de Timmerman *Christaan* genaamd, die met hen dien aanslag om te ontvluchten gesmeed had, waar op zy te samen met Pak en Zak de Muiters ontweeken waren. Onbeschryflyk was de Vreugde en blydschap die ze, aan Land tredende, uitgalmde. Zy verhaalden, datze terwyl de Rebellen joelden, uit de Negery gevaren en gelukkig voorby de Vigilantie geraakt waren, alwaar de Schildwagten hen hadden toegeroepen, maar waar zy door de donkerte niet ontdekt waren geworden; verders dat geduurende hun verblyf aan 't Fort veel wreedheid door de Muiters gepleegt was, die op Ordre van *Coffy* in vroeger tyd verscheidene van de Bokken vermoord en den Kop afgeslagen hadden; dat de Negers van de Vrylieden de kwaadsten waren, maar dat onder de Creoolen veele nog welgezind bleeven, en dezelve naaukeurig op gepast en bewaakt werden; dat in het Gevegt met de Caraïben en Acquewynen over de honderd Man van de Negers gebleeven waren, en dat het gebrek van Mondkost onder hen zeer groot was.

Men kreeg bericht dat den Mulat Jan Broer, die aan het Hoofd der Posthoudende Indiaanen by de Kreeken van Abary en Jakkada gesteld was, Ziek was geworden en overleden. Dit verlies werd zeer beklaagt want niet alleen wist deeze Man zyn Volk in ontzag te houden en

met hen wel om te gaan, maar was ook bovendien de wegen over al zeer kundig, 't welk by het herwinnen van de Colonie van veel dienst had kunnen zyn. De Mulat Klaas Broer die hem opvolgde, doch dat vermogen op hen niet scheen te hebben: kwam kort daar na met al de Indiaanen van voorsz: Posten onverwachts op de Dageraat aanzetten, ter oorsaake dat twee van hen zich wat te diep in het Bosch begeeven hebbende door de Wegloopers van de Vigilantie ontdekt wierden, waar door de een, zo zy zeiden, gevangen raakte, en de anderen, die het ontsnapt was, by zyne te rugkomst zodaanig de schrik onder de overige verwekte dat dezelve op haare Posten niet te houden waren. Zy keerden nogthans met goede woorden en na veel beloften weder derwaards te rug.

Naderhand kwam de gemelde Klaas Broer wederom te rug met vier Indiaanen waar onder de vermiste die zy meenden dat door de Muiters was opgeligt. Deeze Indiaan had vier zwaare wonden bekomen, en verhaalde dat hy ruim een Uur lang tegens twee gewapende Negers van de Vigilantie gevogten had, na dat zy op hem aangelegd maar de Snaphaanen geweigerd hadden; dat hy met zyn Mes den eenen den buik had opengehaalt en den anderen mede zwaar gekwetst hebbende, hen beide voorts had verlaaten. Dit voorval gaf onze Indiaanen veel moedt, en teffens een sterke verbittering tegens de Muiters: na een poos vertoevens vertrokken zy weder naar Abary.

De Bark de Demerary Pacquet, die onderweg had moeten blyven liggen vermids al het Volk daar op ziek geworden was: zich in beter staat bevindende, was eindelyk aan de Dubbelmine Kreek ten Anker gekomen, alwaar dezelve een Troep ongewapende Negers vernam welke, zo het scheen, in de Kreeken aan het Visschen was, maar op hunne aannadering de vlucht nam.

Onze Bespieders hadden al dien tyd geen verandering op de Vigilantie ontdekt, dan nu dat aldaar scherper wagt wierd gehouden; ook dat de Bosschen sterk begonnen op te droogen, en de kwaadste wegen begaanbaar waren. Weshalve men voor een bezoek van de Muiters thans zeer beducht werd, te meer om dat den 19^{den} September des morgens om vier Uuren twee Soldaaten van de Post by de kleine Sluis met hun Geweer

werden vermist, beide Franschen, en de eene van de Surinaamsche Troepen. Zy hadden, Boschwaards in, den Weg naar de Rebellen genoomen, en waren dus vermoedelyk tot hen overgeloopen. De Gouverneur liet 'er de Indiaanen in de Kreeken van Abary en Jakkada, als mede de Bark de zeven Provincien ten eersten van verwittigen, met bygevoegd bevel hen op te zoeken, en, ontmoetende, dood te schieten.

Men was zeer in vreeze over die beide Wegloopers, wyl zy den bedroefden en zwakken toestand daar zich alles in bevond, aan de Muiters konden openbaaren, die waarschynelyk daar door aangespoord zouden werden om des te eerder op de Dageraat af te komen. Bovendien was men onzeker of onder de overige Surinaamsche Troepen geen dergelyke of andere gevaarlyke voorneemens schuilden, wyl dezelve hunnen oproerigen aart al meer dan eens tegens hunne Officieren hadden laaten blyken.

Kort daarna kwam de Mulat Klaas Broer met zyne Indiaanen uit de Kreek van Abary op de Dageraat vluchten, zeggende, dat zy aan den Mond van die Kreek twee weggeloopene Soldaaten bespeurd hadden, en zyn Volk daarop zo bevreesd geworden was, vermids het Christenen waren dat zy zich niet langer op den Post dorsten vertrouwen, in verbeelding zynde dat die twee Soldaaten hen den volgende nacht zouden komen Doodschieten; des zy Klaas Broer sterk hadden aangedrongen met hen naar den Gouverneur te gaan, om bystand te verzoeken. De Gouverneur bemerkte uit dat verhaal dat die twee Overloopers zich reeds in verlegenheid bevonden om weg te komen, en het hen, niet verder gevorderd zynde, zo gemakkelyk ook niet zou vallen, (voor al met den nacht en om dat de Bark de zeven Provincien, op de beide Kreeken reeds een waakend oog hield) door de Kreek of door het Bosch dat zeer dicht en overal met Distels en Doornen bewasschen was te geraaken: weshalve hy den Mulat met de Indiaanen, nevens een Officier met zes Man, naar den Post te rug zond met Order, aldaar en langs Abary naar Jakkada op hen te passen, en hen levendig of dood op te brengen. Voor dat Klaas Broer vertrok gaf de Gouverneur hem een vermaaning wegens de kleinmoedigheid van zyn Volk, en het gevaar dat daar uit voor hen te wachten stond: waar op hy antwoordde; ‘dat hy zich zeer ver-

wonderde hoe de Gouverneur hem zulke verwytingen kon doen, daar zyn Edele zelfs immers geen staat meer op zyne eigene Soldaaten konde maaken, en hoe hy dan begeeren of verwachten kon, dat de Indiaanen in dezelve vertrouwen zouden stellen, daar zy voor hunne oogen zagen dat ons Volk hen ook tot Vyanden werden, en zich by de Rebellen vervoegden.' Welk schrander antwoord van deezen Man wy, om deszelfs gepastheid, niet hebben kunnen nalaaten tusschen beide aan te haalen.

De twee gemelde Overloopers werden vervolgens weder ontdekt, welke onze Indiaanen met eenige Militairen op hen ziende aanrukken daar op het Bosch inliepen en schielyk uit het oog raakten. De onzen hen nazettende verlooren door de sterke droogte het spoor. De Gouverneur hier van bericht, zond voort nog een Sergeant met drie gewapende Indiaanen derwaards af, nevens den getrouwen Neger Frederik dien de wegen daar rondsom bekend waren, en welke belast werd zo lang te blyven tot dat hy hen of levendig of dood in handen kreeg met beloften van honderd Gulden premie voor ieder hoofd. Doch men heeft hen na alle aangewende moeiten en na het Bosch wel doorkruyst te hebben, niet kunnen achterhaalen: waarom de twee Officieren en zes Gemeenen met den Neger Frederik na de Dageraat te rug werden ontboden.

Capitein Caunits in de Corentyn meldde, dat de Caraïben en Acquewynen zich hadden aangeboden om de Rebellen van Boven langs de Kreek Wikkie op 't Lyf te vallen; verders dat men in de Corentyn weinig Negers meer bespeurde, en dat de Indiaanen van de Zwervers, die zich nu en dan vertoonden, vyf hadden doodgeschooten.

Twee Warouwsche Indianinnen kwamen op de Dageraat de wyk neemen, die haare Wooningen achter Lelienburg hadden moeten verlaaten, en zich door de Bosschen op de vlucht begeeven, wyl haare Mans, zo zy zeiden, door de Rebellen waren omgebragt, die alle de Indianen welke zy gevangen kreegen ten eersten vermoordden: verder verhaalende, dat de Muiters gezwooren hadden eerstdaags op de Dageraat afte komen, zo dra hunne Pylen en Boogen klaar waren met welke zy hunne Medemakkers, die geen Geweer hadden, zouden Wapenen om ons Volk des te

gemakkelyker van kant te helpen; als mede dat 'er boven in de Rivier, van tyd tot tyd, nog vechteryen voorvielen tusschen de Rebelle-Negers en de Caraïben en Acquewynen. Hier uit bleek dat die twee Natiën nog goeden stand hielden: jammer was 't dat ter zelver tyd van onzen kant mede niet iets werd ondernomen; maar het geringe getal gezonde Manschap dat voorhanden was maakte zulks ondoenbaar: de ziekte bleef nog al even sterk aanhouden; verscheidene Officieren en Regerings Leden vertrokken naar beneeden tot herstelling hunner gezondheid: zo dat zelf de Justitie moest worden opgeschort, en de Rechtbanken genoegsaam stil stonden, wordende de meeste zaaken door den Gouverneur en de Raaden Abbensets en van Dalen alleenlyk afgehandeld.

Het scheen of alles te zamen vloeide om deeze reeds zo ongelukkige Volkplanting op het uiterste te brengen; en wel mogt de Gouverneur Hogenheim zeggen, wat zal my op het laast nog overkomen! wanneer hy met veel aandoening en niet minder verwondering door een Brief van den Lieutenant Pronk op den 22sten September vernam, dat Capitein Hattinga drie dagen te voren des avonds tusschen tien en elf Uuren met een gedeelte van deszelfs onderhoorige Militairen en eenige Burgers zyne Post op St. Andries had verlaten en de Rivier Canje was op gevaaren, zonder aan den Lieutenant Pronk te zeggen met wat voorneemen of tot welk een einde hy zulks ondernam. Dit gedrag was ten eenemaal strydende tegens de gegeevene Ordres van den Gouverneur. Deeze zond terstond Capitein van Ryssel (welke 'er zich vrywillig toe aanbood) naar beneeden om het bevel op den Post St. Andries over te neemen, en tevens naaukeurig te onderzoeken de handelwyze van gemelden Hattinga en hoe het verders met dat geval gelegen was; als mede denzelven indien hy daar was te rug gekeerd, voor eerst Arrest aan te zeggen. Aan Capitein Salvolanie, die met de Bark in Canje lag werd schriftelyke Last gegeeven, dat hy, om onheilen voor te komen tot nader order geen Krygstogten moest onderneemen, wyl die somtyds voor Land en Inwooners ongelukkig konden uitvallen. Men vernam van den Soldaat, die de Brief gebragt had, dat Hattinga zeer beschonken van den Post was vertrokken en geduurende drie dagen te vooren ook niet nuchteren geweest was; dat toen hy de Rivier

even opgevaaren was, zyn Commando verscheidene Schooten had gedaan, en dat hy op de Plantagie van de Heer Crombie komende, aldaar groote buitenspoorigheden gepleegd en op de Negers gevuurd had, die daar op gezamentlyk in het Bosch gevlucht waren. Van al dit verhaalde, werd den Raad Abbensets, die zich beneeden op 't Schip de Standvastigheid bevond, kennisse gegeeven, met verzoek dieswegens onderrichting te neemen en Capitein van Ryssel daar in mede behulpzaam te zyn.

De Gouverneur met reden in deeze tydsgesteltenisse zeer bekommerd zynde, liet door de Slaaven van de Dageraat in de Oelemerkoere Kreek, achter langs deeze Plantagie loopende, een Dam liggen om het Water, dat uit de Bosschen kwam, op te stoppen en vervolgens een doorshydinge te maaken die 't zelve in de Gragt, welke de Verschanssing omringde, kwam te brengen, met oogmerk om dus een kleine *Watervloed* te verwekken die de Vyanden ingeval zy aanvielen, zeer veel in het naderen zoude belemmeren en den aanval zelfs moeielyk maaken.

Capitein van Ryssel op St. Andries aangekomen zynde berichtte, dat Capitein Hattinga nog niet te rug was, en dat den Lieutenant Pronk een Expresse had afgevaardigd om hem in Canje op te zoeken en de Brieven, die door den Gouverneur aan hem geschreven waren over te geven; dat hy daarop den voorsz: Lieutenant Pronk in Canje afgezonden had met last zo hy Hattinga aantrof hem gevangen te neemen, en ingeval dat tegenstand ontmoette, hem te knevelen en dus aan den Post St. Andries op te brengen; als mede dat hy den Sergeant en de Overige Manschappen, door Hattinga medegenomen, ten spoedigste zoude afzenden.

Middelerwyl werd de Zaak van Hattinga in de Vergadering (die alleen uit den Gouverneur en twee Raaden bestond) voorgedraagen, en dezelve vermids de Zwakheid van 't Hof, en wyl de Fiscaal, door ziekte, mede afwezend was, (zonder gevolg) in handen van den Krygsraad gesteld om gevonnist te worden. Hier op begaven zich, den eersten October, de Mayor Ewyk en de Lieutenant Thielen naar de Post St. Andries, alwaar men de Krygsraad (waar in de Mayor Ewyk voorzat), om dat de meeste Officieren zich daar, wegens onpasselykheid, bevonden, zoude vergaderen: by welken Capitein Hattinga vervolgens, over zyn kwaad gedrag en toome-

loose onderneeming tegens alle Orders in Canje door hem uitgevoerd, werd ontslagen van zyn Capiteins plaats, voor Eerloos verklaard en voorts gebannen uit de Volkplantinge van Berbice. Welk vonnis, met goedkeuring van den Gouverneur, aan hem ter uitvoer is gebragt.

Ondertusschen ontving de Gouverneur een Brief uit Essequebo van den Gouverneur s'Gravenzande, welkers inhoud eenige hoop gaf dat de lang gewenschte Hulp uit het Vaderland niet lang meer zou achterblyven; verders behelsde dezelve een Verhaal van het gevecht dat den 26sten July op Savonette, tusschen de Caraïben en de Rebelle-Negers was voorgevallen, waar in van de laastgenoemden vyf en vyftig Man gebleeven waren, en twee Kinderen gevangen genomen die de Caraïben in Demerary gebragt hadden.

Men vernam dat de Muiters op de Vigilantie denzelfde stand hielden; terwyl een ander voorval nieuwe vreeze baarde, ontstaan door de Surinaamsche Soldaaten op de Dageraat, die grootelyks haar ongenoegen betoonden over het aan hun uitgedeelde Randsoen van Brood, zich tegens de Gouverneur en de Officieren in verregaande en zeer strafwaardige uitdrukkingen uitlaatende, en volstrekt ander brood begeerende: doch eindelyk lieten zy zich met veel moeite overtuigen, dat het uitgedeelde Brood zeer goed en geen de minste schimmel noch bederf daar aan te vinden was. Kort naderhand raakte dit zelve Volk in oneenigheid met de Slaaven van gemelde Plantagie, maar dit werd door tusschenkomst van den Gouverneur nog tydig gestild.

De Mayor Ewyk benevens de beide Capiteinen van Ryssel en Texier leverden aan den Gouverneur een Memorie over[(a)], inhoudende dergelyke zwarigheden als in de eerste Memorie voorgehouden waren, en dat dezelven sedert zodaanig waren toegenomen dat alles genoegsaam tot Wanhoop scheen te vervallen, en vermids geen Hulpe uit het Vaderland vernomen werd, dat zy ten sterkste op het verlaaten van de Dageraat en het aftrekken naar den Zeekant op de Post St. Andries bleeven aanhouden, oordeelende dat het behoud van de Dageraat de ondergang was van de

(a) Getekend door de Mayor H. van Ewyk en Capiteinen J. van Ryssel en B. Texier, op de Post St. Andries 3 October 1763.

Colonie, en de bescherming van Canje derzelver behoudenis. De Gouverneur kon nogthans tot dat besluit niet overgaan, schoon hy wel overtuigd was dat zo wanneer de Muiters met vereende magt hem kwamen aantasten hy tegens hen niet bestand zoude zyn, maar hy was daarentegen op goede gronden verzekerd dat zo de Vyanden op hem afkwamen, hy dan altoos nog tyds zoude hebben om de Dageraat te verlaaten. Voornaamelyk werd hy tegengehouden door de Kostgronden. Indien hy deeze met zich naar beneden had kunnen voeren, zou hy geen oogenblik vertoefd hebben om zich naar het gevoelen der Officieren te voegen; maar het besef der elende en onheilen, welke uit het gemis dier Kostgronden voor de Blanken en Slaaven te wachten waren, deed hem in zyn voorneemen volharden. Onderwylen was de tyding van den Opstand en de slegte toestand dezer Colonie door de Schippers Spruyt van Suriname, en Richard Robberts van Essequebo, in het Vaderland aangebragt, het welk veel ongerustheid baarde.

De Heeren Directeuren van de Colonie de Berbice, mitsgaders een groot aantal Eigenaars en belang hebbende in de Plantagiën van voornoemde Colonie, (schoon zy nog geen directe Tyding van den Opstand hadden ontvangen) vervoegden zich op den 8sten Juny 1763 by Requeste aan de Algemeene Staaten met verzoek dat hun Hoog Mogende hen geliefde te ondersteunen met twee Fregatten van Oorlog, en ten minsten een getal van zes honderd Man gereguleerde Troepen derwaards te zenden, tot demping der voorsz. Muitery.

Waar op hun Hoog Mogende beslooten by de gezamenlyke Collegien ter Admiraliteit te vernemen of zy eenige Fregatten van twintig a vier en twintig Stukken by der hand hadden, of binnen korten verwachtende waren, en op het zenden van Militie te hooren de consideratien van de Afgevaardigdens tot de zaaken van de Westindische Compagnie, als mede van den Raade van Staaten, en het hoogwys advis van den Hertog van Brunswyk in te neemen.

By 't Collegie ter Admiraliteit in Zeeland werd verslag gedaan dat aldaar gereed lag het Schip van Oorlog Maartensdyk, gemonteerd met twintig Stukken onder bevel van Capitein Haringman, en dat zy het Schip de

Jonge Prins van Oranje Capitein Jan van Kruyne in het laatste der Maand uit de Middelandsche Zee te rug verwachtte. Hieröp werdt beslooten het voorsz. Collegie aanteschryven, ten spoedigste mogelyk Capitein Haringman naar de Berbice te doen zeilen en Suriname, des doenlyk aan te loopen, en aldaar, of anders in Berbice zelf, te verneemen naar den staat dier Colonie, de Ingezetenen zo veel mogelyk by te staan, en zo dezelve onverhoopt geheel verlaaten was, trachten met overleg van die van Suriname het oorbaarste gebruik van zyn Schip en byhebbende magt te maaken.

Doch by de overige Admiraliteiten geen Schepen van die Charter (dewyl zwaarer Schepen om de Ondieptes dier Rivier niet gebruikt konden worden) in gereedheid zynde, werd op den 20sten Juny vastgesteld dat de Admiraliteit op de Maaze zoude uitrusten een Snaauwschip van twaalf Stukken bemand met honderd Koppen; en de Admiraliteit te Amsterdam een Fregat van twintig stukken, te bemannen met honderd en vyftig Koppen, beide gevictualieert voor den tyd van tien Maanden. Ingevolge van dien, werdt by de Maaze uitgerust de Snaauw de Zephyr onder bevel van Capitein L.H. van Oyen met honderd en tien Koppen, en by Amsterdam het Fregat de Dolphyn van vier en twintig Stukken, onder Capitein Evert Bisdom.

Wyders werdt, op den 7^{den} July, goedgevonden, tot behoud van 's Lands Bezittingen in dat Waereldsdeel, derwaards te zenden, een Regiment Voetvolk, in twee Bataillons bestaande en uitmaakende zes honderd Man, voor den tyd van achtien Maanden. Doch op voorslag van den Heere Hertog van Brunswyk werdt (om verscheide ongelegenheden te ontgaan) goed gevonden, dat getal Manschap vrywillig uit ieder Companie te lichten, met byvoeging van eenige Ingenieurs, Kanoniers en Timmerlieden; waar voor de Raad van Staaten een Eisch formeerde beloopende de Somma van *ƒ*706000. voor Transport, en onderhoudt van achtien Maanden; welke Militie Naarden tot hunne Verzamelplaats werdt aangeweezen. Verders werdt op voorstel van den meergenoemden Hertog bepaald, de Officieren, derwaards geschikt, met een hooger Rang te voorzien, dewelke zy na hunne te rugkomst uit die Gewesten zouden behouden

Het Commando over de twee Bataillons Vrywilligers, bestaande behalve de Officieren, in twee en zeventig Onder-Officieren, vier honderd en acht en zestig Gemeenen, twaalf Tambours en veertig Artilleristen: werd opgedragen aan den Colonel de Salve.

Zynde in het eerste Bataillon de Colonel de Salve.	En het tweede Bataillon de Lieutenant Colonel Douglas.
Mayor de Brauw.	Mayor Pusch.
Capitein Lutteke.	Capitein Fourgeoud.
Capitein La Croix.	Capitein Mouchy.
Capitein Blank.	Capitein H. Douglas.
Capitein Syburg.	Capitein Fisbach.

De Troepen zouden van Naarden naar Muyden optrekken, om van daar met Lichters naar Texel overgevoerd en vervolgens in zes Schepen, naamelyk vier Driemasten, een Fluitschip en een Snaauw, ingescheept te werden. De Instructie waar na, volgens Ordre van hun Hoog Mogende, de Colonel de Salve, en by zyne aflyvigheid de oudste Officier van het Corps, zich had te gedragen, was.

Art. I.

De Colonel de Salve zal het Commando op zich neemen over de Troepen welke op de gereed leggende Schepen in Texel staan ge-embarqueerd te worden, om vervolgens met den eersten goeden Wind die wayen zal, Zee te kiezen, en zonder, dan in tyd van nood, eenige andere plaatsen dan alleen Suriname te mogen aandoen, Zeilen naar de Berbice.

Art. II.

Alle de Schepen zullen zo veel mogelyk zich by malkander houden en geconjugeerd blyven, om in eene Vloot te zeilen; en zal hy Commanderende Officier ten dien einde voor zyn vertrek uit Texel, beraamen of doen beraamen, en aan de Commandanten der overige Schepen ter hand doen stellen de nodige rendevous en Zeinen van verkenning op diverse Plaatsen.

Art. III.

Doch in geval de Schepen door storm of onweer van malkander mogten geraaken, en zich niet spoedig ontdekten, zal men zig niet ophouden om naar malkander te zoeken, en te kruissen. Zo als men mede niet zal wachten indien zig onder de Schepen een traage Zeilder mogt bevinden, in welke gevallen de geconjugeerd gebleven zynde Schepen hun Cours zullen zeilen naar de Rivier van Suriname, zullende zyn de generaale Rendevous.

Art. IV.

Ten dien einde zal hy Commanderende Officier, zo veel mogelyk, spoed maken om aldaar het Eerst te arriveeren.

Art. V.

Op zyne aankomst op de hoogte van de Rivier van Suriname, zal hy door het detacheeren van een zyner Schepen of anderszins, terstond aan Gouverneur en Raaden kennis van zyn aankomst geeven, en zich informeeren op den staat in denwelken de Colonie de Berbice zo wel als de overige Coloniën van den Staat in de Westindiën zig bevinden; Hy zal aldaar advys inneemen, en met Gouverneur en Raaden als mede met den Commanderenden Officier van 's Lands Schepen van Oorlog, indien dezelven daar mogten zyn, overleggen op wat plaats en op wat wyze hy met zyne byhebbende Troepen van den meesten dienst aan de Colonie de Berbice of aan eenige andere Coloniën van den Staat zal kunnen weezen, voorts zal hy Commanderende Officier zonder daar zich op te houden en zonder die Schepen die mogten zyn agter gebleeven, langer dan acht dagen te wachten, zich terstond en direct begeeven naar de Rivier de Berbice, en als dan op Suriname agterlaaten zodanige Ordres voor de nakomende Schepen als hy nodig oordeelen zal.

Art. VI.

Te Suriname gearriveerd zynde, en zich onverhoopt daar moetende

ophouden, zal hy echter terstond aan de Capiteinen van 's Lands Oorlogschepen die in de Rivier van Berbice zullen leggen, als mede aan den Gouverneur van die Colonie kennis van zyn arrivement geeven, zullende aan hem Commanderenden Officier tot desselfs informatie werden gegeeven Copie van de Resolutie van hun Hoog Mogende van den 5^{den} Augusty laastleden, vervattende de Instructie voor de Capiteinen van 's Lands Oorlogsschepen, gedestineerd naar de Berbice.

Art. VII.

In de Berbice gekomen zynde, zal hy met den Gouverneur, en met den Commanderenden Officier van 's Lands Schepen van Oorlog, overleggen, op wat wyze met de meeste aparentie van succes eenige onderneemingen tegens de Weggeloopene Slaven en Rebellen-Negers zullen kunnen worden gedaan.

Art. VIII.

Ook zal hy na ingenomen advys van Gouverneur en Raaden en met overleg van de Commandanten der Oorlogschepen, de nodige middelen beraamen en in 't werk stellen, om die Colonie tegens den aanval der Negers te verzekeren door het stellen van vaste of ambulerende Posten van gedetacheerde Troepen daar hy dienstig zal oordeelen, en om zulks te effectueeren, zal hy het noodige doen vervaardigen om de Troepen, dien hy op die Posten zal leggen te logeeren, en tegens allen overval te dekken, ook om dezelve van de vereischte subsistentie te voorzien.

Art. IX.

De Barken en Chaloupen, als mede de Negers, die hy Commanderende Officier het zy om te dienen tot de Militaire Expeditien, het zy om zyne Ordres over te brengen, mogt noodig hebben, zal hy van Gouverneur en Raaden requireeren en met overleg derzelven den prys van de huur der Barken en Slaaven reguleeren, dienende tot desselfs informatie, dat ten tyde van de Expeditie tegens de Weglopers in Suriname, voor ieder Slaaf is betaald twaalf stuyvers.

Art. X.

Indien de noodzaakelykheid het mogt vereisschen dat de operatien aan meer dan eenen kant moeten worden begonnen, zo zal het hem Commanderenden Officier vrystaan een of meerder Schepen of Manschap te mogen agterlaaten te Suriname, of te detacheeren naar Essequebo, Demerary, of Elders daar de noodzaakelykheid het zoude mogen vereisschen, en daar hy zal oordeelen dat dezelven van de meeste dienst zullen kunnen weezen.

Art. XI.

Wyders zal hy Commanderenden Officier, zo veel de toestand der zaake in de Colonie het zal permitteren, de Troepen terstond debarqueeren, en zich een Etablissement op de geleegenste Plaats formeeren. De Lootsen, die zo tot Logement als tot berging van de Vivres en Ammunitien zyn mede gegeeven, doen oprichten, alle de Goederen doen uitlaaden van de Schepen die hy oordeelt niet nodig te hebben, en dezelven vervolgens afdanken. Zullende aan hem Commanderenden Officier, ten dien einde, werden mede gegeeven Copiën van de Chertepartyen, met de Reders der Schepen gemaakt.

Art. XII.

Zo als ook aan hem Commanderenden Officier zullen werden ter hand gesteld de Lysten der Vivres en Ammunitien, en der overige Goederen, welke met deze Schepen worden mede gegeven, met Last om dezelve te stellen onder administratie van Commissarissen, by hem Commanderenden Officier zelfs uit het Corps der Officieren welke hy daar toe het bekwaamst zal oordeelen, te verkiezen, zullende aan dezelve eenige Onder-Officieren tot assistentie kunnen werden toegestaan, welke Officieren en Onder-Officieren gehouden zullen zyn van hunne administratie behoorlyke reekening en verandwoording te doen.

Art. XIII.

Alle betaalingen door hem Commanderenden Officier te doen, zullen kunnen geschieden in Wisselbrieven op de Solliciteurs Heeneman en de Vriend in s' Gravenhage, op welke hy ook per Wissel zal kunnen trekken de Penningen die hy zal noodig hebben, tot subsistentie van zyn onderhebbende Troepen, en tot andere zaaken en casueele onkosten, die men niet heeft kunnen bezorgen of voorzien, als het geeven van belooning tot encouragement en diergelyke, zullende van die Wissels te gelyk advys moeten werden gegeeven en aan ons kennis, tot welke eindens de Penningen zullen zyn ge-employeerd, wanneer op de prompte voldoening van die Wissels ordre zal werden gesteld.

Art. XIV.

Zo ras hy Commanderenden Officier van den toestand der Colonie grondig zal onderrecht weezen, zal hy by de eerste occasie daar van aan ons rapport doen, en indien hy mogt bevinden dat het getal der Troepen, die hy by zich heeft, niet toereikende is om de Negers of weggeloopene Slaaven tot hun pligt te brengen, en de Coloniën tegens derzelver invasien te verzeekeren, zal hy aanstonds daar van aan ons kennis hebben te geeven en ter zelver tyd requisitie doen van al het geen tot dat einde zo in Manschap als anderszins zou oordeelen nodig te hebben.

Art. XV.

Zo als hy ook te gelyk rapport zal doen van den staat der Forten, die de Colonie tegens Vreemde of Binnenlandsche invasien zouden moeten dekken, daar by voegende desselfs Consideratien of die Forten welke daar reeds zyn, zouden kunnen verbeterd werden, en of die met de noodige Artillery zyn voorzien, en of 'er ook nieuwe zouden moeten gemaakt werden en wat Artillery en Ammunitie dan tot dezelven zoude werden gerequireert.

Art. XVI.

De Commandeerende Officier zal zo veel doenlyk, met ieder Occasie

van het vertrek van Schepen uyt de Berbice of nabuurige Colonien herwaards kennis geeven van den Staat der Zaaken in de Colonie, en zorg dragen dat de orders die over Suriname aan hem geaddresseerd zoude mogen werden, hem aanstonds werden toegezonden.

Art. XVII.

De Commandeerende Officier zal zo veel mogelyk, vermyden en door zyne onderhoorige Officieren doen vermyden alle questien met de Gouverneurs en Raaden, en met de Officieren van de Schepen van Oorlog. Hy zal alle Zaaken in een vriendelyk concert met dezelven ten besten schikken en helpen overleggen, en van zyn kant zorge dragen dat het geen aan de Land Militie werd gedemandeerd, met alle promptitude en exactitude mogelyk, volgens de gemaakten Concerten, geëxecuteerd werde.

Art. XVIII.

Omtrent het Ceremonieel tusschen de Land en Zee Officieren zal met alle civiliteit moeten werden gehandeld, zonder dat het zelve zal strekken tot eenige Consequentie.

Art. XIX.

Eenige plaatsen van Officieren, geduurende zyn verblyf aldaar komende te vaceren, zal hy, die wederom met andere bekwaame subjecten mogen vervullen onder onzer approbatie.

Art. XX.

Eindelyk zal hy alles in 't werk stellen het geen tot beveiliging van de rust in de Colonien bevonden zal werden te behooren, en aldaar verblyven tot nader ordre.

Gegeeven in s' Gravenhage den eersten October 1763.

Ondertusschen was den Capitein Haringman op den 23sten July van Vlissingen in Zee geloopen, en werden op den 5^{den} Augustus de Schepen

van de Maaze en Amsterdam gelast ten spoedigste te vertrekken, zonder naar malkander of de Land Militie te wachten, met ordre om buiten nood nergens dan te Suriname in te loopen: het voornaamste van hunnen Lastbrief behelsde: om de Colonie de Berbice te ondersteunen, en andere Coloniën, in diergelyk geval zynde, alle mogelyke hulpe te bewyzen: waarop de Capitein Bisdom den 15^{den} Augusty in Zee stak en Capitein van Oyen hem schielyk volgde.

Vervolgens kwamen de Hulptroepen, onder Commando van den Mayor Pusch, tot Naarden byëen welke naar Muyden optoogen en met de Lichters afsteekende den 22sten October op de Rede van Texel kwamen, alwaarze op de voorsz. zes Schepen werden verdeeld. De Snaauw, op welke de Colonel de Salve zich bevond, voerde den Wimpel van boven.

Dit Esquadertje stak den 6^{den} November in Zee, en vervorderde zyn Reis. Maar op den 14^{den} December raakte het Schip de George Hendrik onder Capitein Visser, op 't welk de Mayor Pusch met drie Compagnien was, van de Vloot af; de overige Schepen kwamen den 19^{den} derzelver Maand des avonds ten Anker voor de Rivier van Suriname, welke zy daags daar aan opzeilden wordende ter zelver tyd van het vermiste Schip gevolgd. Den 26sten weder Anker lichtende, zeilden zy de Rivier af streek zettende naar de Berbice. Directeuren van de Colonie de Berbice hadden op het einde van den Jare 1762 reeds een versterking van eenige Soldaaten derwaards gezonden, maar het Schip dat hen zoude overvoeren door de opgekomene vorst in zyn Vertrek verhinderd zynde, liep niet voor in April in Zee. Hun Edele lieten voorts, zo dra de tyding van den Opstand der Slaaven hier te Lande bekend werd, met allen mogelyken spoed een tweede Versterking in gereedheid brengen, bestaande in drie en vyftig Man voorzien met behoorlyke Krygs en Mond-Behoeften, waar mede de Koopvaardyschepen, derwaards bestemd, vervolgens vertrokken.

Doch het word tyd dat wy ons wederom begeeven naar de Berbice, alwaar de Gouverneur vervolgens vernam, dat de Muiters op de Vigilantie, rondom het Woonhuis en de Negery, een Borstweering gegraven, en daar achter eenige Schildwagten geplaatst hadden. Ook ontfing hy tyding van den Gouverneur van Essequebo, dat de gehoopte Versterking uit het Vaderland voor de Berbice alle ogenblikken verwagt werd.

Uit de Corentyn kwamen den 19^{den} October op de Dageraat eenige Indiaanen met zekeren Mulatte Jongeling *Paulus* genaamd, den Zoon van eenen Lammert Lammertsen voorheen Posthouder in Abary; welke sedert den Opstand by en omtrent het Fort zich had opgehouden, maar korten tyd geleden naar de Corentyn gevlucht was. De gemelde Jongeling verhaalde wegens de Muiters onder anderen, dat het Opperhoofd *Coffy*, die hy als Jongen gediend had; zich zelfs had van kant geholpen, en dat de Neger *Accara*, die den naam van Capitein voerde, thans als Slaaf arbeiden moest, dat een Jonge Neger *Atta* genaamd, van de Plantagie van Mevrouw Boulé, zich als hun Opperhoofd had opgeworpen, en verders dat twee van de Corentynsche Overloopers over hun bedryf veel berouw hebbende, by de eerste gelegenheid zich van onder de Negers en naar den Gouverneur begeeven wilden met het grootste gedeelte der Slaaven van de Hoofdplantagie, welke Slaaven, volgens zyn zeggen, den Blanken altoos welgezind bleeven, maar door de Muiters naaukeurig bewaakt werden, inzonderheid sedert de ontvluchting van de twee en twintig Slaaven (door ons te voren verhaald) waarom zy aan weerskanten van de Rivier gestaadig goede wagt lieten houden, waar door de ontkoming langs die zyde byna onmogelyk was.

Onze Verspieders, welken de Neger Frederik gewoonlyk verzelde; tot by Abary en de Plantagie de Vigilantie geweest zynde, vernamen weinig beweeging onder de Muiters, maar voornoemde Neger Frederik had de groote Pont voor de Vigilantie liggende weeten stil los te maaken, met welken hy aan de Dageraat te rug kwam: op de Dageraat overleed, na een langduurige Ziekte, de Raad C.C. Schermeister.

Vervolgens ontving de Gouverneur op den 28sten October een Brief van den Capitein Haringman, meldende de aangenaame Tyding dat hy met zyn onderhebbend Schip van Oorlog St. Maartensdyk voor de Mond van de Rivier de Berbice was aangekomen, verzoekende een bekwaam Vaartuig om het Geschut over te neemen ten einde het Schip te lichten, en met het eerste Springty binnen te loopen. Waaröp de groote Lastdrager terstond werd afgezonden, met een Brief van den Gouverneur in antwoord; terwyl de Raaden van Dalen en Abbensets nevens den Secretaris zich aan

boord van dat Schip begaven, om zyn Edele te verwelkomen, en tevens te berichten, dat de onzen alleen in bezitting hadden (buiten de Plantagiën de Dageraat en de Herstelling) de benedenste Plantagie aan de Rivier Canje, toebehorende den Heer Crombie; verders van de slechte toestand der onzen, zo wegens ziekte en sterfte, als wegen de overmagt der Rebellen. Ook werd de Capitein Lieutenant Smit naar beneeden gezonden om den Capitein Haringman te verzoeken met het Oorlogschip op te komen tot voor de Dageraat.

Midlerwyl ontdekte men dat de Savaanen achter de Dageraat door de Muiters in brand gestooken waren, vermoedelyk om zich naar die Plantagie een weg te baanen. Ook hadden zy een Pont met eenige trouwe Slaaven, (die om Water te haalen afgezonden was) voor den Post St. Andries opgeligt; als mede eenige Burgers welke zich met hunne Familien in het Bosch, beneeden de Rivier Canje, in opgeslaage Hutten onthielden, genoodzaakt met achterlaating hunner Goederen, naar den voornoemden Post de wyk te neemen. Voorts hadden zy de Plantagie van den Heer Crombie in Assche gelegd, terwyl een andere Bende van hen op Aurora de Kost uit de Tuinen roofde. 't Welk by de Indiaanen van den Gouverneur zo veel vreeze baarde, dat zyn Edele geen een van hen konde beweegen, niettegenstaande zyne aanbieding om hen wel te zullen beloonen: om zich over Land door de Bosschen naar de Hoofdplantagie te begeeven, ter onderzoek of de Slaaven aldaar, zo als was voorgewend, getrouw bleeven, als mede de gelegenheid der Negers in die nabuurschap op te neemen. Vervolgens kwam de Lieutenant Pruys met veertig Man nevens een Vrywilligen Baron Kinkel genaamd, door Capitein Haringman afgezonden, den 3^{den} November op de Dageraat aan; wordende kort daar op gevolgd door de beide Raaden van Dalen en Abbensets, die aan den Gouverneur verslag van hunne Commissie gaven en tevens berichtten, dat Capitein Haringman met zyn Schip van Oorlog dien zelfden dag voor den Post St. Andries was ten Anker gekomen, maar zwaarigheid maakte hooger op te loopen, vreezende voor de woedende Ziekte op de Dageraat, en dieshalve den Gouverneur verzocht by hem aan boort te komen; welke zich daarop ten eersten derwaards begaf, en het bevel voor dien tyd aan

den Capitein Lieutenant Smit overliet: aan voornoemde boort gekomen zynde betuigde hy zyne blydschap over de behoudene aankomst van den Capitein Haringman met zyn Schip; en gaf verder den slegten staat der Colonie te kennen; waaröp Capitein Haringman, na zynen Lastbrief vertoont te hebben, voorstelde of het niet het raadzaamste zyn zoude om, zonder uitstel, een onderneeming op de Rebellen-Negers te doen. De Gouverneur van oordeel zynde dat men in Berbice niets behoorde te onderneemen ten zy de Zaaken met allen ernst konden doorgezet worden, en daar toe noodwendig een grooter magt vereischt werd, gaf diesvolgens in bedenking of het niet best was dat men alvoorens trachten zoude zich meester van Canje te maaken, want, zulks gelukkende, dat als dan niet alleen de Corentyn daar door gedekt en de toegang derwaard open gemaakt, maar ook de Wegen na het Fort Nassau tot meerder gemak van de Hoofdonderneeming, zouden beveiligd worden. Deeze voorslag werdt na rype overweeging eenpaarig goedgekeurd, en voorts beslooten, ter uitvoeringe van dien, de noodige middelen ten spoedigste in het werk te stellen.

Waarna de Gouverneur, verzeld van Capitien Haringman, naar de Dageraat te rug trok, en vervolgens een Krygsraad deed beleggen van alle de zich daar bevindende Officieren, om hunne gedachten nopende de beraamde onderneeming op Canje te hooren, hen tevens in beraad geevende of mcn op den Vyand in de Berbice iets zouden kunnen aanvangen dat eenen beteren uitslag beloofde. Maar zy verklaarden van het eerste gevoelen te zyn, en dat men, na tydsgesteltenissen, niet wel anders konde doen dan met Canje te beginnen.

Ingevolge het gemaakte Plan, werden tot de onderneeming geschikt de gewapende twee Mast Schoener (welke onder Capitein Salvolani voor de Plantagie Wyburg in Canje reeds geposteerd lag) en de Colonie Bark de Hoop gemonteerd met twaalf Stukken, daar honderd en tachtig Koppen op zouden geplaatst werden, om daar mede de Rivier Canje op te vaaren, de afgeloopene Plantagiën te heroveren, vervolgens een sterk Commando te doen optrekken van de Plantagie Don Carlos (achter Magdaleenenburg en Olleron gelegen) na Stevensburg, zynde op een na de bovenste Plan-

tagie aan die Rivier, om van achteren dezelve aan te vallen, terwyl de Barken van den Rivierkant die Plantagie (waar op men onderstelde dat de meeste magt der Rebellen, die op Canje huishielden, gevonden zoude worden, om dat van deeze Plantagie een Weg naar 't Fort Nassau liep, en dezelve maar drie Uuren gaans daar van daan lag, en dus een vrye gemeenschap had met de Rebellen in Berbice) zouden aantasten, en hen dus tusschen twee Vuuren besluiten; dit verricht zynde, als dan een sterk Commando op die Plantagie te doen Posthouden, om de Muitelingen te beletten naar de Rivier Corentyn te vluchten, als men hen langs de Rivier de Berbice zoude aanvallen, en om hen ook te verhinderen zich van kost te voorzien op de Plantagiën aan Canje, die daar in Overvloed was. Tot deeze Onderneeming gaf de Colonie drie Officieren, vyf Sergeanten, twee Corporaals, één Chirurgyn en zeventig Gemeenen; en 's Lands Fregat St. Maartensdyk twee Officieren, één Sergeant en drie en negentig Gemeenen, terwyl nog negen Man van het voornoemde Fregat op de Dageraat zouden blyven om aldaar het Geschut te bedienen: voorts werden de twee St. Eustaciaansche Barken voor de Dageraat tot dekking geplaatst, één van welke, de zeven Provincien genaamd, ordre had om den 13^{den} November (op welken tyd de Gouverneur staat maakte in Canje te zyn) de Rivier op te loopen voorby de Vigilantie tot dichte aan de Hoofdplantagie, om de Muiters te beletten naar de Dageraat af te komen, met bygevoegd bevel tegens dezelve geen Vyandlykheden te beginnen, ten zy, zy eerst door hen werden aangetast: de by Abary- en Jakkada-Kreeken Posthoudende Indiaanen werden de noodige onderrichting gegeeven waar naar ze zich te gedragen hadden. Voorts liet men tot bezetting op de Dageraat een Officier met vier en dertig Gemeenen nevens zes Burgers, welke met de voorsz. negen Geschut bediendens te samen een getal van vyftig Man uitmaakten: en de Capitein Lieutenant Smit werdt benoemd om ad Interim het Bewind aldaar waar te neemen.

Alles op de Dageraat beschikt zynde, voer de Gouverneur (die het oppergezag over deeze onderneeming had) benevens Capitein Haringman op den 8sten November naar beneden, gelyk de Bark de Hoop ook tot voor de Post St. Andries afzakte. Hier werdt het Geschut overgezet.

Twee dagen daar na arriveerden zy aan Boord van dat Vaartuig, lichten, na alvoorens van dien aanslag aan de Gouverneurs van Suriname en Essequebo kennis te hebben gegeeven, het Anker en zeilden de Rivier Canje in, alwaar zy verder werden geboegseerd, terwyl de andere Bark de Demerary Pacquet onder Capitein Salvolani zich by hen voegde. Tot by de Kreeken van de Peereboom en de Johanna genaderd, ontdekte men, wat verder op, aan eene kleine Waterplaats, eenige Bladeren Hutten, welke, zo het scheen, voor Wagthuizen van de Rebellen gediend hadden: voorts by de Kreek van Westsouburg, mede een Spoor van Negers, nevens eenige fraaie schep Cano's die men medenam. Van daar tot boven de tweede Kreek van Westsouburg en die van Vlissingen werd niets bespeurd, maar voor de Gouverneurs-Kreek (welke zeer Vischryk zynde, de gewoonlyke Vischplaatse der Rebellen was) vernam men eenige Negers in 't Bosch: de Spions daarop uitgezonden, berichtten weder aan boord komende, drie Corjaaren, en verscheidene Negers, die daar lagen te slaapen, gezien te hebben: waarop een Commando van dertig Man in kleine Vaartuigen derwaards vertrok, maar kwam spoedig te rug, alzo de Negers op hunne aannadering de vlucht namen, medebrengende vier kleine Corjaars benevens een menigte gezouten Visch en andere Levensmiddelen, die ze daar gevonden had.

Voorby de Kreek van Cabiary ontdekte men weder een versch Spoor; als mede eenige Negers die over Land naar Frederiksburg de wyk namen. Voor deeze Plantagie zag een Schildwagt, uit den Top van den Mast, dat daar in de Tuinen een party gewapende Negers liepen; welke de onzen op hen ziende naderen, Boschwaards in vluchten.

Vervolgens de Barken den 13^{den} November voor Don Carlos ten Anker komende, werdt aanstonds de noodige toestel gemaakt om op deeze Plantagie eene Landing te doen met een Commando van honderd Man; welk daarop onder de Lieutenant Thielen, twee Officieren en één Vrywillige aan Land gezet werd. Zy hadden ordre om van deeze Plantagie te trekken door het Bosch achter Magdalenenburg en Olleron, en dan verder naar Stevensburg, om van achteren langs den Weg die naar het geweezene Fort Nassau liep, de Rebellen die men daar dacht te vinden, aantetasten, terwyl de Barken zich ter zelver tyd

ook daar zouden laaten vinden, om hen van den Rivierkant te beschieten: maar zy moesten hunnen marsch niet eer aanneemen, voor dat de gemelde Barken hen door twee Kanon schooten gewaarschouwd zouden hebben, tot een teken dat zy de Rivier open gevonden hadden, of anders, om de Negers door het geluid van het Kanon niet wakker te maaken, zou hen een schriftelyke last toegezonden worden.

De Gouverneur en Capitein Haringman op de Plantagie alles bezigtigd, en de Posten verdeeld hebbende, vertrokken met de Barken verder de Rivier op voorby de Postkreek en de verbrande Plantagiën, Guitarrenburg, Catharinenburg, la Patience, Petite Bretagne, en de Gennes; by welke laatste zy de Rivier niet gestopt vonden, zo als bericht was. (Men zag op geen van die Plantagiën een Neger te voorschyn komen, maar onderwegen eenige Houtvlotjes, daar de Wegloopers, by mangel van Vaartuigen, zich van bediend hadden om de Rivier over en weder te vaaren; welke mede genomen werden.) Waarop terstond order gezonden werd, aan het Commando op Don Carlos, om ten spoedigste op te komen, terwyl de Barken verder opvoeren tot voor de Plantagie Magdaleenenburg, alwaar men meende dat zich zekerlyk Rebellen zouden onthouden, in welk geval men voorneemens was hen van den Rivierkant in 't naauw te brengen, of zo zy mogten de vlucht neemen, hen in handen van het Detachement, dat te Land achter die Plantagie om marcheeren moest, te doen vallen, of wel te noodzaaken naar Stevensburg (als zynde geen andere weg voor hen naar 't Fort open) zich te begeeven, wanneer men hen 'er ongetwyfeld in de Fuyk zoude hebben gekreegen zo dra het voornoemde Commando daar aankwam. Doch 'er werden geen Negers vernoomen. De Wooning en verdere Gebouwen zo op deeze als op de bovengenoemde Plantagiën vondt men ten eenemaal verbrand en verwoest. Vervolgens voor Olleron naderende, zag men daar de Gebouwen nog in volle Vlam staan, en aan een Stelling drie Klokken hangen, vermoedelyk om Sein te doen voor de Negers op Stevensburg, die nier ver van deeze af lag. Men zag nog verder op een zwaaren brand opgaan; welke Stevensburg, ja zelfs Horstenburg (zynde de bovenste Plantagie aan deeze Rivier) scheen te gelden. Zo dat men duidelyk bespeurde dat de Rebellen geen

stand hielden, maar aan het vluchten waren; waarom alle mogelyke spoed in het opvaaren werdt gemaakt, om gelyktydig of een weinig laater als het Commando ter bestemder plaatse te komen; en de Muiters van weêrskanten te benaauwen.

Op den 14^{den} November kwamen de Barken voor Stevensburg ten Anker, alwaar verscheidene Gebouwen nog in volle Vlam stonden. Het Commando was een ogenblik eerder op de Plantagie gearriveerd: de Lieutenant Thielen kwam terstond aan boord en verhaalde, dat zy op hun Marsch, een Uur of drie quartiers van Olleron, naar den kant van het Fort Nassau, vier of vyf Voorposten der Rebellen hadden ontdekt, welke hen toeriepen, *wie is daar*, waar op zy hunnen tred verdubbeld hadden, om hen, waar het mogelyk, te achterhaalen; doch te vergeefs: hebbende hen zelfs met het Schietgeweer niet konnen bereiken. Dat toen zy vervolgens naar Stevensburg waren voortgerukt, de Rebellen (die hen nu gewaar geworden waren) Olleron in de brand hadden gestooken, en daar na Stevensburg en Horstenburg; zonder dat het hen mogelyk was geweest dit te beletten, echter, door hunne verhaaste marsch, nog tydig op Stevensburg komende, door de wakkerheid van onze Matroozen den Brand, die reeds in het Woonhuis en eenige Pakhuizen geslagen was, nog gelukkig gebluscht hadden, niet zonder dat het gevaar liep van mede door de Vlam verteerd te werden. Dat mede door de onmaatige Hitte veelen van het Volk in flaauwte waren gevallen, en Een onderwegen daar aan gestorven was, dat zy aldaar gekomen verscheide Rondes hadden uitgezonden; doch niets ontdekt.

Hierop kreeg de Bark van Capitein Salvolani bevel de Rivier optevaaren naar de bovenste Plantagie Horstenburg, om te zien hoe het daar gesteld was, terwyl de Gouverneur met Capitein Haringman aan Land ging, om Stevensburg te bezigtigen en aldaar op alles de noodige ordre te stellen. Vervolgens werdt op deeze Plantagie, ingevolge het bevorens gemaakte Plan, een Commando van honderd en zes Man geplaatst, dat 'er zoude blyven Posthouden tot nader ordre, voorzien van de vereischte Krygs- en Mond-Behoeften. Dit Commando bestond in acht en veertig Gemeenen, een Officier en een Sergeant van St. Maartensdyk, en de overige in drie Officie-

ren, vier Sergeanten, een Chirurgyn en drie en veertig Gemeenen uit de troepen van Suriname en Berbice, waar by nog vyf Burgers gevoegd werden; allen onder het gezag van den oudsten Lieutenant Thielen.

Ondertusschen werden door een der kleine Vaartuigen twee Negers opgebragt, die zich vrywillig hadden overgegeven, zynde dezelfde welke met de Waterpont door de Rebellen voor St. Andries waren opgelicht geworden. Ondervraagt werdende zeiden zy weinig te weeten van de huishouding en voorneemens der Rebellen, vermids zy door hen niet vertrouwd waren, echter dat zy verstaan hadden dat zy kort voor de komst der onzen aldaar reeds kondschap van dit opvaaren hadden gekreegen door de gevluchte Negers uit de Gouverneurs-Kreek; dat zy toen sterk in overweeging hadden genomen of zy de onzen het hoofd zouden bieden of niet; dat zy evenwel naderhand al hun Reistuig met hunne Vrouwen en Kinderen afgezonden hadden naar den kant van het Fort Nassau, en dat zy even voor de aankomst der onzen insgelyks de vlucht genomen hadden naar de Plantagie Hollandia en Zelandia aan de Rivier de Berbice. Men vernam daar na dat 'er omtrent duizend zo Negers als Negerinnen en Kinderen langs de Rivier Canje gehuisvest waren geweest.

Capitein Salvolani met de Bark te rug komende berichtte dat op Horstenburg alles in Assche lag, en dat hy daar een Vrouwspersoon met een kind, half verbrand, had vinden liggen, en een Neger Jongen gevangen dien hy mede bragt nevens acht kleine Corjaaren; verders dat hy nog verscheidene groote Vaartuigen waar onder een kloek Jagt in de Kreek achter die Plantagie had gevonden, welke alle door de Rebellen afgebrand en vernield waren. De Heer Haringman liet op voornoemde Bark vyf Matroosen overgaan, wyl de Manschap die daar op was genoegsaam was uitgestorven.

Verders alles besteld en geordonneerd zynde, vertrok de Gouverneur en Capitein Haringman met de Bark de Hoop weder naar Beneeden, blyvende de Bark van Capitein Salvolani daar Post houden om het Commando, des noods, te dekken en tot een wykplaats te verstrekken. Zy kwamen, (zonder onderwegen verder iets gewaar te werden dan hier en daar in de Bosschen een enkelden zwervenden Neger, en voor Charlottenburg een klein Vuur) weder voor den Post St. Andries, alwaar Capitein Haring-

man zich aan boord van deszelfs Schip St. Maartensdyk begaf, en de Gouverneur aan Land stapte die vervolgens in een Vergadering aan de twee Raaden, welke zich daar bevonden, verslag deed van de onderneeming. Schoon nu dezelve aan den eenen kant niet volkomen beantwoord had aan het oogmerk dat men zich in deezen had voorgesteld, naamelyk om de Rebellen, die zich in Canje onthielden, uit te roeyen of gevangen te neemen, waren aan den anderen kant, echter, de eindens bereikt waar toe dezelve was geschied, te weeten, om de gemeenschap met Suriname open te krygen, de Plantagiën langs deeze Rivier van de Rebellen te zuiveren en te hernemen, dat gelukt was vermids, op de aankomst der onzen, zy dezelve allen verlieten en de Vlugt hooger opnamen.

Ten anderen, om een Commando te leggen op de Plantagie Stevensburg, ten einde te beletten, dat als de Rebellen aan den kant van de Rivier de Berbice aangetast werden, dezelve de Vlugt niet zouden kunnen neemen uit de Colonie naar de Rivier de Corentyn toe; wyl langs deeze Plantagie de eenigste toegankelyke weg naar die plaats liep.

Ten derden om door dat Commando, dat tevens ordre had om de naby gelegene Plantagiën te bewaaken, te beletten, dat zich de Rebellen niet meer van kost zouden voorzien, nademaal de langs deeze Rivier liggende Plantagiën daar van overvloed uitleverden.

En eindelyk om het Waterhaalen, zo voor het Oorlogschip als de Post St. Andries, vry en onbelemmert te houden.

De Gouverneur zich van den Post St. Andries naar de Dageraat spoedende kwam aldaar op den 19^{den} November aan, en vond de Bezetting in een beklaaglyken toestand, zynde intusschen verscheidene van dezelve overleeden en de overige meestendeels ziek in 't Hospitaal liggende, hy vernam tevens ook dat alle de Gebouwen op de Vigilantie door de Rebellen verbrand waren.

Kort naderhand bragt de Capitein van de Bark de zeven Provincien (die dicht by de Vigilantie nog Post hield) een van de Corentynsche Overloopers gevangen, welke hy in een kleine Corjaar beneden deeze Plantagie verrast had; zynde den Chirurgyn Joan Carel Mangemeister: deeze verhaalde veel byzonderheden van de huishouding der Rebellen, als

onder anderen dat zy de meeste Huizen aan het Fort Nassau, en ook de Wooningen op de Hoofdplantagie en de Vigilantie in assche hadden gelegd, en dat zy voorgenoomen hadden alles verder door den brand te vernielen; dat zy zich naar de Peereboom zouden begeeven om de Blanken, zo die hen daar mogten komen op te zoeken, het hoofd te bieden; dat de Delmina-Slaaven den meester speelden, en dat deeze de Angola-Slaaven of meest vermoord of in de Bosschen verjaagd hadden, en de Creoolen dwongen om hun ten dienste te staan; dat zy al eenigen tyd lang in beraad hadden gestaan, om de Berbice te verlaaten, en door Canje naar de Corentyn en voorts na Copanama of Sarameca te trekken, om zich daar neêr te zetten, maar dat dit voorneemen telkens was verydeld door misverstand en tweedragt die onder hunne Hoofden heerschten.

Hy werd naar voornoemde Bark weder te rug gevoerd en daar in naauwe bewaaring gehouden, en den Capitein Marchant, die in de Corentyn geposteerd lag, aangekondigd, dat hy de Post achter de Kreek van Wikky zoude hebben te versterken met zo veel Indiaanen als 'er byëen te brengen waren, om de Rebellen te verhinderen door die Kreek naar de Corentyn en elders de wyk te neemen als men hen langs de Berbice zoude aantasten.

Vervolgens melde Capitein Haringman dat op den 22sten November twee Driemast Schepen de Rivier waren voorby gezeild, vermoedelyk naar Essequebo of Demerary bestemd; 't welk hoope gaf dat die van Demerary eerlang in staat zouden zyn om de Rivier de Berbice, bovenwaards by de Acquewynen, met een Detachement te bezetten ten einde de Rebellen aan dien kant mede te kunnen insluiten, gelyk dat altoos een voornaame zorg van den Gouverneur is geweest, om wanneer in 't vervolg iets met ge. wenschten uitslag tegens de Rebellen zoude ondernomen werden, vooral d'Insluiting van Boven moest werden voorzien, ten einde aan hen de uitkomst uit de Colonie te beletten, waar aan het behoud der Colonie wel meest afhing: want dit wel waargenomen zynde, zouden de Rebellen op 't Lyfgevallen werdende of om hals gebragt, of genoodzaakt werden zich gevangen over te geeven.

Ook berichtte de Lieutenant Thielen dat het in Canje vry zuiver bleef, en dat zyne Indiaanen hadden opgebragt twee oude Roode Slavinnen en

twee Negers die zich Vrywillig op Olleron en Petite Bretagne kwamen overgeeven; voorts dat hy tot meerder beveiliging, vermids onder zyn Volk reeds vyftien Man waren Ziek geworden, op Stevensburg een beknopte Verschanssing rondom de Wooningen had doen opwerpen.

Ondertusschen had de Neger Frederik ontdekt dat een menigte Negers zich op de Hoofdplantagie onthielden, en tevens ook door 't Savaan, dat naar het Fort Nassau liep, heele Hoopen van hen te voet en te paart zien marcheeren. De Mulat Klaas Broer kwam mede den Gouverneur kennis geeven dat zyne onderhebbende Indiaanen bespeurd hadden dat twaalf Negers met Schietgeweer en Houwers voorzien, aan den overkant der Rivier den weg naar de Dageraat opgaande, by den Nieuwen aanleg van Harkenroth geland waren en denkelyk by de Brandwagt zouden te vinden zyn. Waaröp terstond een Sergeant met twaalf Man derwaards werd afgezonden, benevens acht wel gewapende Indiaanen om hen op 't Spoor na te zetten; doch zy kwamen onverrichter Zaake te rugge: wyl de Negers hen gewaar wordende, zich op de vlucht begaven, zonder dat ze konden achterhaald werden.

Vervolgens ontving de Gouverneur een Brief van den Gouverneur s'Gravenzande, behelzende, dat te Essequebo waren binnen geloopen twee Scheepen uit Zeeland (dezelfde die men voorby de Rivier de Berbice had zien zeilen), welke zeventig Soldaaten hadden aangebragt; dat zyn Edele zich nu in staat oordeelde, om met deeze versterking de Rivier van Demerary voor een Inval der Rebellen te dekken, doch dat zyne Krygsmagt, niettegenstaande de gemelde onderstand, nog te zwak was of niet toereikende genoeg om daar van een Commando naar den Acquewynschen Post of naar de Savonette te kunnen afzenden, zonder Demerary daar door in gevaar te stellen; verders verhalende dat Boven in Berbice een gevegt was voorgevallen tusschen zeventig Berbiciaansche Indiaanen en eenige Negers die zich op de Plantagie van den Heer Perrotet ophielden; dat de Indiaanen vyf van die Negers hadden gedood, en de overige op de vlucht gedreeven naar de Plantagie de Debora; dat daaröp de Negers zo van Savonette, als die van Koncler, en van de Velde tot hulpe van de gevluchtenen op Debora waren toegeschooten en zy t'zamen het Woonhuis op dee-

ze Plantagie, dat met Planken was toegemaakt en met Schietgaten voorzien, in bezitting hadden genomen, maar dat de voornoemde Indiaanen zo dra zy 'er de lucht van weg hadden, andermaal op de Negers aldaar verwoedelyk waren aangevallen, en, ziende dat zy zich van het Huis niet konden meester maaken, het zelve in den brand hadden gestooken, en dat de Negers, die 'er niet wilden of durfden uitkomen, daar by allen waren omgekomen, behalve twee Arrowakke Indiannen, die uit de Vensters waren gesprongen, doch op 't zelfde oogenblik werden doodgeslagen, om dat ze by de Rebellen voor Bespieders gediend hadden; na welke stoute daad de overwinnende Indiaanen weder naar Essequebo waren te rug getrokken, mede brengende vier Neger-Kinderen, waar van twee aan de Plantagie Debora en twee aan die van Koncler behoorden.

Hier op volgde de zeer aangenaame Tyding dat op 't laaste van November, kort achter malkander, waren in de Rivier van Berbice binnen gekomen drie Koopvaardyschepen onder de Schippers van Dakam, Kraay en Kamp, ophebbende negentig Soldaaten, door de Edele Heeren Directeuren van de Colonie de Berbice gezonden; welke op den 3^{den} en 5^{den} December gevolgd werden van 's Lands Fregat de Dolphyn Capitein E. Bisdom met honderd en vyftig Man en twee en twintig Stukken, en 's Lands Snaauw de Zephier Capitein van Oyen met honderd en tien Man en twaalf Stukken. Met deeze Schepen kreeg men bericht, dat een Corps Troepen sterk zes hondert Man onder het bevel van den Colonel de Salve, door hun Hoog Mogende naar deeze Colonie zouden werden afgezonden, en dat dit Corps zich by Naarden verzamelde. De gemelde negentig Soldaaten, werden op ordre van den Gouverneur ten eersten vooruit gezonden, en op de Dageraat geinkwartierd.

De zaaken begonnen nu, door de aankomste van de voornoemde Schepen, een zeer gunstigen keer te neemen. De Gouverneur zag zich thans in staat gesteld, om de Hoofdonderneeming op de Rebellen, langs de Rivier de Berbice, ter uitvoer te brengen, en bevlytigde zich om alles dat tot dien aanslag vereischt werd, ten spoedigsten werkstellig te maaken. Hy maakte, tot dat einde, een Ontwerp met den Capitein Haringman (die inmiddels op de Dageraat was gekomen), hoofdzaakelyk hier in bestaan-

de: om eenige dagen voor dat men de Rivier zoude opvaaren en de onderneeming beginnen, een Officier met een Commando van zeventig Man, te Water, naar Demerary af te zenden, waarby, door den Gouverneur van Essequebo, den Heer 's Gravezande (met wien de Gouverneur Hogenheim in alle hachelyke omstandigheden geduurende den Opstand altoos heeft geraadpleegd gehad), nog zoude gevoegd worden een Engelsch Capitein met dertig Vrywilligers; welke zich met malkanderen moesten vereenigen op de bovenste Plantagie van de Rivier Demerary, en vervolgens van daar marcheeren naar de Plantagie de Savonette die boven aan de Rivier de Berbice ligt, om daar gekomen zynde, de Rebellen die 'er zich mogten bevinden op 't onverwachtste te overvallen en te verslaan, of gevangen te neemen, en dan aldaar Posthouden tot nadere order.

De Post op de Plantagie Stevensburg aan de Rivier Canje zou met vyftig Man bezet blyven, om (zo als meermaalen gezegd is) hen de vlucht na de Corentyn te verhinderen, en om de gemeenschap van daar met het geweezene Fort Nassau, zo dra de Rebellen genoodzaakt zouden werden die Plaats te verlaaten, met de onzen die aldaar dan Post moesten vatten: open te maaken, en te houden, ten einde elkander te ondersteunen.

De overige zes en vyftig Man van het Commando op Stevensburg zoude in de Onderneeming gebruikt werden.

Deeze Posten dus besteld zynde, zou men met de Schepen en Barken een dag of twee voor dat men giste dat het Commando op de Savonette aangekomen zoude zyn, de Rivier opvaaren van voor de Plantagie de Dageraat, en voorts de onderneeming beginnen. Hier toe zouden gebruikt worden de volgende Schepen en Vaartuigen.

Eerst 's Lands Fregat de Dolphyn Capitein Evert Bisdom, gemonteerd met twee en twintig Stukken en honderd en vyftig Man.

's Lands Snaauw de Zephier Capitein L.H. van Oyen, gemonteerd met twaalf Stukken en honderd en tien Man.

De Colonie Bark de Hoop gemonteerd met zestien Stukken van onderscheidene grootte, en bemand met acht en dertig Matroozen van 's Lands Fregat St. Maartensdyk: deeze Bark zou door Capitein Haringman zelve gecommandeerd werden, waar op zich insgelyks de Gouverneur der Colonie zou bevinden.

De Bark de zeven Provincien gecommandeerd door den Commandeur Stavorinus gemonteerd met elf Stukjes drie en vier ponders, en bemand met twee en veertig Koppen.

De Bark St. Eustacius met acht Stukken drie ponders en twintig Man, onder Commando van den Lieutenant Maurignault.

En de gewapende Barkas van de Dolphyn met acht Staartstukjes en twintig Man gevoerd door den Commandeur Huygens.

De Troepen die te Land zouden ageeren bestonden uit vyf en tachtig Soldaaten en vier Officieren, zo van Suriname als Berbice, waar by gevoegd zouden werden, als zulks noodig geoordeeld werd, nog zestig Man van het Fregat de Dolphyn, en tachtig Man van de Snaauw de Zephier: zo dat het voornoemde Fregat nog bemand zou blyven met veertig, en de Zephier met dertig Koppen, zullende van het Fregat de Dolphyn, behalve de voorsz. zestig Man, nog dertig Man geleverd moeten werden by het Commando dat over Demerary marcheeren moest, en twintig Man op deszelfs gewapende Barkas: t'zamen een getal van hondert en tien Hoofden uytmaakende: terwyl van het Fregat St. Maartensdyk het zelfde getal Manschap, zo op de Posten Stevensburg en de Dageraat als in de Onderneeming zoude gebruikt werden. En werd by den Zee-Krygsraad geoordeeld, dat de overige Manschappen op de gemelde Schepen voldoende zouden zyn zo tot beveiliging derzelve, als der Posten alwaar zy zouden werden geplaatst.

De plaatsing der Schepen langs de Rivier werd op de volgende wyse beraamd.

's Lands Fregat St. Maartensdyk zou voor de Post St. Andries blyven liggen, wyl het niet dan met veel moeite, over de Droogte (de Marepaan genaamd) konde gebragt werden, om de Troepen, die onder den Colonel de Salve verwacht werden, de behulpzaame hand te bieden.

Het Koopvaardyschip Zonnestyn Schipper J. Kamp voor de Dageraat; en de Hercules Schipper Kraay voor de Vigilantie, om voor beide die Plantagiën post te blyven houden.

's Lands Fregat de Dolphyn voor het geweezene Fort Nassau; terwyl de Snaauw de Zephier, en de andere Barken de Rivier verder op zouden

vaaren, en Post grypen daar het noodig bevonden werd, om dus de gemeenschap tot derzelver Mond open en vry te houden.

Verders was het Oogmerk dat de Gouverneur en Capitein Haringman zich in dit Plan voorstelden voor Eerst, om de Rebellen door het leggen van het Commando op Stevensburg in Canje, en door het Detachement dat op de bovenste Plantagie aan de Rivier de Berbice, genaamd de Savonette, post zou vatten, te beletten dat zy niet de Colonie zouden uitvluchten, om naderhand voor hunne geduurige Invallen niet bloot te staan, en hen dus in de Colonie besloten hebbende, naderhand des te gemakkelyker uit te roeijen.

Ten tweeden, Om de door hun afgeloopene Plantagiën weder in bezit te neemen en die voor verdere verwoesting, door kleine Detachementen, te behoeden.

Ten derden, Om de gemeenschap tot Boven toe open te maaken en te houden, ten einde in tyd van nood elkander te kunnen helpen.

En eindelyk, dit alles ter uitvoer gebragt zynde, het vornaamste doelwit in deezen: om hen de Kostgronden te betwisten, zo door dezelven te verwoesten Boven in de Rivier, als door het leggen van Detachementen op de andere Plantagiën, hen te verhinderen daarop te komen, als het eenigste middel zynde om hen te dwingen, was het nu niet, dan in den aanstaanden Regentyd, wanneer zy van zelfs zouden moeten opkomen en zich over geeven, of wel van of honger vergaan.

Het voorneemen niet zynde om de Negers te vernielen, maar wel door goedheid hen weder tot onderwerping te brengen; doch in gevalle zy hardnekkig mogten blyven hen als dan te verslaan, zo werd door den Gouverneur en Capiein Haringman diesvolgens bevel gegeeven, dat wanneer eenige Detachementen zo te Water als te Lande, eenige Rebellen mogten ontmoeten, zy zouden trachten met zachtzinnigheid hen tot ons over te haalen, met beloften van vergeeving hunner misdaad indien zy niet te groot was; maar tegenstand biedende dezelven, zo veel mogelyk was, te omsingelen, het ontvluchten te beletten, en zich met geweld van hen meester te maaken.

Midlerwyl was de Raad Abbensets naar beneden gevaaren, om de

Capiteinen Bisdom en van Oyen over hunne behouden aankomst uit naam van den Hove te verwelkoomen, zynde de Raad van Dalen, door aanhoudende ziekte, buiten staat om den Heer Abbensets by die plegtigheid te verzellen.

De Lieutenant Thielen op Stevensburg gaf ter zelver tyd bericht, dat de Rebellen uit Canje allen de wyk naar Boven hadden genomen, maar door hunne Medemakkers aldaar niet wel ontvangen waren, ja zelfs dat ze met elkander handgemeen waren geworden, en dat van de Canjesche een talryke menigte gesneuveld was. Ook was op de Dageraat, onder geleiding van een Detachement van de Bark de zeven Provincien, aangekomen veertien Stuks Colonie Slaaven, naamelyk zes Mans, vyf Vrouwen en drie Kinderen: welke in kleine Corjaaren de Rebellen ontvlucht waren. Zy verhaalden door de Rebellen zeer mishandeld te zyn; dat deeze de Creoolen altoos mistrouwden, en daarom naaukeurig gade sloegen, welke anders al van 't begin af zich van hen zouden begeeven hebben, maar echter de eerste gelegenheid daar toe in 't oog hielden; dat de Rebellen allengskens meer naar Boven trokken en zich versamelden omtrent de Kerk, op de Plantagie de Peereboom en die van wylen den Heer George, zeggende verders dat de Stad geheel was afgebrand, en dat zy niet geloofden zo wanneer de Christenen derwaards gingen zy eenig Gebouw daar meer staande zouden vinden, en dat de Plantagiën die nog niet vernielt waren mede 't zelfde lot te wachten hadden.

Vervolgens alles tot den Optogt in gereedheid zynde, gaf men bevel dat de Schepen, Barken en Vaartuigen zich tegens den 18^{den} December klaar zouden houden, om op den volgenden dag den aanslag te beginnen. Inmiddels was op den zevende derzelver Maand het Detachement, dat op de Savonette moest post vatten, met twee Vaartuigen naar Demerary afgezonden, bestaande, volgens het Plan, in zestig Man, de helft Landtroepen gecommandeerd door den Lieutenant Cromby, en de helft Matroozen onder bevel van den Lieutenant Smeds.

Waar na de Troepen, volgens de gemaakte verdeeling, Scheep gingen; doch men kon op de Dageraat, zo als eerst bepaald was, vermids de Ziekte sedert weder sterker was toegenomen, geen Militie tot Bezetting

laaten, alwaar dan alleen, ter bewaaring van 't Magazyn, gesteld bleef de Burger Lieutenant de Graaf met acht Burgers, benevens vier Matroozen, door Capitein Haringman afgezonden, om by de Battery te waaken; blyvende voorts in 't Hospitaal vyf en twintig Zieken liggen.

Verders de noodige orders gegeeven zynde, begaf zich de Gouverneur met Capitein Haringman op den 19^{den} December, des morgens vroeg, aan boord van de Bark de Hoop, lichtte het Anker en kreeg, een quartier Uur van de Vigilantie opgedreeven zynde, de Oorlogschepen (welke, benevens de andere Barken, den avond te vooren reeds af waren gevaaren) in 't gezigt, die de Bark mede gewaar wordende daaröp, volgens last, vooruit dreeven, om gezamenlyk voor de Vigilantie te komen, naamelyk het Schip van Capitein Bisdom, de voorhoede hebbende, gevolgd door dat van Capitein van Oyen, daar achter de Bark de Hoop, en vervolgens de twee Barken, de zeven Provincien, en St Eustacius, de achterhoede uitmakende. In deeze Ordre naderde de Vloot voor de Vigilantie: men zond eenige Verspieders derwaards af, welke wederaan boord te rug komende berichtten, dat de Gebouwen daar allen tot den grond waren afgebrand en het Vuur op eenige plaatsen nog smeulende was; maar dat zy geen Negers gevonden hadden dan alleen een Neger Jongen die in het Bosch wegliep. Ter zelve tyd ontving de Gouverneur bericht dat de Surinaamsche Capitein van Ryssel op den Post St. Andries overleden was; als mede dat voor de Rivier de Berbice was aangekomen het Slaaven-Schip van Schipper J. Bruyn met omtrent drie honderd Slaaven. Zyn Ed. over deeze aangebragte Slaaven eenigszins bekommerd zynde, gaf zulks aan de Raaden van Dalen en Abbensets welke op voornoemde Post hun verblyf hielden, met een Brief te verstaan, verzoekende dat zy met dien Schipper wilden spreeken, en overleggen wat daaromtrent het oorbaarste zyn zoude.

Van daar tot voor de Hoofdplantagie gekomen, zagen ze de Rebellen te voet en te paart, door de Savaanen langs den weg naar 't Fort Nassau, de vlucht neemen, en dat de Gebouwen op deeze Plantagie mede door de brand vernielt waren.

Vervolgens tot in het gezigt van de Plantagie de Velde opvaarende, zag men dat de Huizingen op dezelve te gelyk in den brand stonden.

Capitein Bisdom kort daar na Muiters ontdekkende deed hen de volle laag geeven, terwyl men een Commando derwaards zond om hen op te zoeken; doch te vergeefs; zeggende by hun te rug komst dat de Vyanden de Plantagie hadden verlaaten en naar 't Bosch geweeken waren.

Voor de Plantagie Dantzig vernam men geen Rebellen, maar eenig Volk, dat op den Voorloper boven in de Mast op den uitkyk was, zeide eenige Negers in 't Savaan, meest te paart, te kunnen zien. Inmiddels nam Capitein Bisdom een Corjaar weg, waar uit de Negers, na dat ze eenige schooten ter beandwoording van de onzen gedaan hadden, zich op de vlucht hadden begeven.

De Vloot kwam nog dien zelven dag des avonds voor de geweezene Stad Amsterdam, ter plaatse daar het Fort Nassau gestaan had, ten Anker. Men vond hier overal deerlyke verwoestingen, en dat geen steen op den anderen was gelaaten, behalve de Luthersche Kerk en het Predikants huis, welke de Negers, uit een soort van bygeloof, verschoond hadden; zeggende, dat de Blanken daar met God spraken en zo zy die verbrandden hen veel kwaad zoude overkomen.

De Rebellen van daar allen naar boven geweeken zynde, werdt, volgens de beraamde schikkingen, een Detachement van vyftig Soldaaten en vyftig Matroozen onder den Capitein Lieutenant Smit en den Vaandrig Rees, over Land, naar de Plantagie de Antonia opgezonden; gedekt wordende, van den Rivierkant, door de Bark de zeven Provincien gecommandeerd door den Commandeur Stavorinus; en voorts de noodige voorziening gedaan omtrent de plaatsing van 't Commando, dat aan den Wal zoude blyven posthouden, onder het Geschut van het Oorlogschip de Dolphyn. Capitein Bisdom had last om dagelyks eenige Manschappen te zenden, den Weg van Canje op, zo als de Posthoudende Officier in Canje insgelyks moest doen, ten einde de gemeenschap over en weder, en die met de Dageraat, open en vry te houden; wordende aan Capitein Bisdom nog toegevoegd een Vaartuig met vier Indiaanen en twee Negers die der wegen kundig waren.

Ondertusschen was een Sergeant met acht Man, benevens de Trouwe Neger Frederik op kondschap uitgeweest, welke berichtten, dat ze voor

het afgebrande Fort twee Stukken, en voor de geweezene Secretary drie Stukken op Affuyten hadden vinden liggen, maar geen Negers gezien hadden.

De Gouverneur en Capitein Haringman onderling alles geschikt, en de vereischte Orders gegeeven hebbende, vervoegden zich weder aan boord, van de Bark de Hoop, en lichtten met de overige Schepen het Anker om verder naar Boven op te vaaren. Zy dreven met den Vloed tot voor de Plantagiën de Geertruyd, en de Goede Hoop, en vonden de Gebouwen op dezelve in Assche gelegd.

Van daar voor Zublielust naderende zag men Negers op die Plantagie: een gewapende Boot met Volk van Capitein van Oyen, nevens de Lieutenant Thielen en eenige Gemeenen derwaards afgezonden zynde, keerde onverrichter zaake te rug, wyl de Negers op hunne aannadering in alleryl de vlucht hadden genomen.

Voor Oostermeer werdt Anker geworpen, om de gelegenheid daar op te neemen; doch men vond, na onderzoek, niet dan een klein vuur, waar uit vermoed werdt dat 'er een Voorpost van de Rebellen geweest was. 't Anker weder lichtende kwamenze voor Schermers Vergenoegen, en Maria Agnes: de Loopers daar na toe gezonden, zeiden, by hunne wederkomst, niets gevonden te hebben dan op Schermers Vergenoegen een Negerkind, welk hen verhaald had dat 'er eenige Negerinnen waren geweest en zy de vlucht naar 't Bosch genomen hadden: dit Kind werd, vermids het de Indiaansche Pokken had (die men bevond besmettelyk te zyn) daar gelaaten.

Vervolgens tot voor de Plantagie de Johanna oploopende, zag men de Wooningen daar nog in stand, en alles in goede orde: (zynde de Huizen en verdere Gebouwen op de reeds voorby gevaarene Plantagiën bevoorens door de Rebellen afgebrand en verwoest) waar op de Lieutenant Thielen nevens een Sergeant en zes Gemeenen als mede een Barkas met een Officier en eenige Bootsgezellen derwaards gezonden werd, die by hunne aankomst op deeze Plantagie verscheidene Negers in 't oog kreegen, doch welke hen gewaar wordende, terstond naar de Bosschen liepen, de Gouverneur hier van bericht, gaf bevel, dat de voornoemde Sergeant en zes

Gemeenen daar zouden post vatten en blyven tot nadere bevel, met aanbeveeling dat ze trachten zouden deeze Negers, die, zo als het toescheen, wel gezind, maar misschien uit benaauwtheid gevlucht waren: door goedheid weder tot de onzen te doen over komen: op de Plantagie de Berg, die tegen over de Johanna lag, vond men veel Gereedschap, dat mede genomen werd.

Voorby La Solitude (op welke alles in Assche lag) kwamen twee Negers *Titus* en *Joris* genaamd, nevens de Bokkin *Elisabeth* met haar Kind zich in een Corjaar vrywillig aan boord over geeven, zeggende Volk van de Goede Hoop te zyn, en dat de Negers van die Plantagie, onder welke zich een voornaam Rebel bevond, genaamd *Mars*, op het zien aankomen onzer Schepen ten eersten de wyk genomen hadden, en dat de meeste Rebellen naar Boven geweken waren, om zich by den Acquewynschen Post te nestelen; wyders, dat onder dezelven dikwyls geschil gereesen was, dat altoos met doodslaan van eenige hunner Makkers verzeld ging; dat de hongersnood hen reeds gedwongen had tot het eeten van Honden, Katten en Paarden, en dat toen de Neger Coffy gestorven was, twee Blanken op zyn Graf, by wyze van Offerhande, waren gedood geworden.

Eenig gewapend Volk van Capitein van Oyen met de Sloep intusschen uit Verspieden geweest zynde, was te rug gekomen; en verhaalde dat ze een Corjaar met Negers hadden achterna gezet tot in een Kreek, maar dezelve te ontdiep vindende omze tot het eind op te vaaren, waren de Negers hen ontsnapt, echter de Corjaar in den loop laatende, met een wit Hemd daarin, welke zy medebragten.

Vervolgens kwam de Commandeur Stavorinus by den Gouverneur aan boord om kennis te geeven, dat zyn onderhebbende Bark de zeven Provincien, eer dezelve voor de Antonia ten Anker was gekomen, op die hoogte tot drie reizen toe, door de Rebellen, uit de Bosschen van weerskanten van de Rivier, was beschooten geworden; doch dat zy eindelyk, door het Detachement, dat over Land op haar aanviel, na een geringen tegenstand waren verjaagd en op de vlucht gedreven, en dat hy hen by die gelegenheid verscheidene Vaartuigen, daar onder de Sloep van Schip-

per Pynappel, ontweldigd had; hebbende in die ontmoeting op de Bark maar één Gekwetsten bekomen.

De Schepen kwamen op den 21sten December voor de Antonia ten Anker, alwaar alle de Gebouwen nog stonden; het Detachement dat op dezelve Post hield had reeds zeven Zieken, welke aan boord van de Hoop gebragt en met een gelyk getal gezonde Manschappen vervuld werden: eenige Rebellen zich op deeze Plantagie nu en dan nog zien laatende, werd een Neger Ronde op hen afgezonden, die in de Kosttuinen een Negerin met haar Kind vonden en mede namen; dit Vrouwspersoon ondervraagd werdende, andwoordde in een Taal die voor een ieder onverstaanbaar was, dus men van haar niets verneemen kon: ook werden 'er nog eenige Producten gevonden, bestaande in acht Vaten en een losse hoop Koffy, een en een half Vat Cacao, en een Kist met Gereedschappen, welke in de Bark de Hoop gescheept werden.

Van daar weder afsteekende, kreeg men, omtrent een quartier Uurs van de Kreek Cimbia, eenige Vuuren en een grooten hoop Negers in 't gezigt: waaröp de Schepen terstond Anker wierpen, behalve het Schip van Capitein van Oyen dat voort dreef en zich recht voor deeze Kreek plaatste, om de Vyanden het uitkomen met hunne Corjaaren te beletten. Inmiddels liet men hen, tot drie maalen, in 't Creools toeroepen: dat *Indien 'er goede Negers mogten zyn die genegen waren tot ons Volk over te komen, zy zulks gerustelyk doen konden en dat hen geen het minste leed geschieden zoude*. Doch zy gaven geen antwoord: dieshalven werdt terstond ordre gezonden aan het Detachement op de Antonia, om ten spoedigste naar de gemelde Kreek aan te rukken, en van daar op te marcheeren naar de Plantagiën Altenklingen, Alexandria, of Hollandia, om op één van dezelve Post te vatten, terwyl men trachten zoude met de Schepen aldaar gelyktydig aan te komen, om, wanneer 'er zich Rebellen onthielden, hen te Water en te Land aan te tasten.

Ondertusschen was de Barkas onder den Commandeur Huygens de voornoemde Kreek ingevaren ter ontdekkinge van 's Vyands bedryven, en ten zelfden einde van de Schepen ook eenige Commando's uitgezonden, die by derzelver te rugkomst verhaalden, dat op Wessouburg alle de Ge-

bouwen in assche lagen, de Suiker-tuinen deels verbrand waren, en sommige nog in de Vlam stonden, en dat de Suiker altemaal vernield was; maar dat hy in de Kreek niets vernomen had. Ook berichtte de Sergeant, die op de Johanna bleef post houden, dat een groot getal Negers langs 't Pad dat naar de Cornelia Jacoba liep waren opgegaan: 't geen veel vermoeden gaf, of de Rebellen veelligt niet het voorneemen hadden om aldaar de onzen af te wachten.

Vervolgens Anker lichtende dreeven ze op tot voor Lelienburg, daar Negers gezien werden: men zond een Officier met eenige Gemeenen op hen af, maar zy namen op hunne aannadering voort de vlucht: men vond alleen eenen ouden Neger welke zeide dat de Rebellen eerst drie dagen te vooren de Gebouwen in brand gestooken en verwoest hadden: deeze Neger de Waterzugt hebbende en niet te vervoeren zynde, liet men achter.

Toen men de Hollandia naderde, waren daar de Wooningen nog blyven staan: Capitein van Oyen ging hier ten Anker liggen, om het Detachement, dat van de Antonia in aantogt was, zo het daar mogt aankomen te dekken: men vond op deeze Plantagie veel Geweeren, doch meest gebrekkelyk-

De overige Schepen, die onderwylen voort voeren, niet verre van Alexandria afzynde, zagen dat de Negers, die aldaar op de Stelling stonden, ylings de vlucht namen.

Voor dezelve ten Anker komende, vernam men van een Neger, die zich vrywillig kwam over geeven, dat nog een Neger op de Plantagie zich ophield; waaröp hy met eenig Volk, om denzelven te zoeken, te rug gezonden werd; doch hy werd niet vernomen, en men vond 'er niets dan drie gebrekkige Geweeren en een paar zilveren Schoengespen. Capitein van Oyen gaf bericht, dat het voornoemde Detachement onder den Capitein Lieutenant Smit op de Antonia gekomen was, zonder iets ontdekt te hebben dan een Graf, en daar in een Neger die 'er zo het scheen, niet lang in gelegen had: hierop gelastte de Gouverneur dat het zelfde Detachement van daar naar de Cornelia Jacoba zoude op trekken, en de tusschen beide liggende Plantagien aan doen: en aan Capitein van Oyen met zyn Schip zich weder by de anderen te voegen.

Waar na dezelven gezamenlyk verder op dreeven voorby de Juliana, Altenklingen, en Vlissingen, welke van de Rebellen verlaaten waren, doch waaröp deeze de Gebouwen verschoond hadden: op Altenklingen vond men een oude Negerin benevens twee Vaten Cacao, welke met haar naar boord gebragt werden; zynde de Rebellen, volgens het zeggen van deeze Negerin naar de Cornelia Jacoba geweeken, en met de Negers van die Plantagie handgemeen geweest.

Men kwam voor de Kreek Wironje ten Anker, alwaar de Kerk, en Huizingen van den Predikant en Koster, nog in staat stonden. De Bark St. Eustacius en de Barkas voeren met den Vloed de Kreek in, om voor de Cornelia Jacoba post te houden, tot dekking van het Detachement dat daar verwagt werd; terwyl een Neger Ronde de Rivier opwaards trok om te verneemen hoe het op de Peereboom gesteld was, welke te rug komende bericht deed, dat zy tot voor de Stelling geweest was, en daar gezien had een Neger met een wit Hemd aan, die daaröp ten eersten naar 't huis geloopen was; als mede een oude Negerin, welke zy toegeroepen had dat zy over zoude komen, maar dat de Negerin in plaats van zulks te doen meer Negers geroepen had: waarom zy, hen niet durvende afwachten, weder te rug gegaan was; voorts, dat de Gebouwen aldaar nog allen in goede orde stonden.

De Gouverneur en Capitein Haringman zich onderwylen aan Land hebbende begeeven om den toestand op te neemen, was door het Commando dat hen geleide, op den weg, niet verre van 't Predikants huis, een zilveren Kandelaar, waaröp de naam van Dominé Ramring stond, gevonden.

De Lieutenant Smith gaf bericht dat hy met het Detachement op de Cornelia Jacoba was aangekomen, en de Plantagie met deszelfs Gebouwen in goeden staat gevonden, maar geen Negers vernomen had. Men vernam ook dat de Moolen en het Kookhuis op de Peereboom sedert door de Rebellen in brand gestooken waren, dat zy op de stelling Schildwagts hadden uitgezet, en dat voor dezelve twee Vaartuigen lagen. De Uitkykers boven in de Mast zagen kort daar aan verscheidene Lichten, zo dat men voor verdere brandstichting bevreesd was. Waarom beslooten werdt om van 't Schip van Capitein van Oyen nog een Officier met vyftig Man,

ter versterking van het Commando op de Cornelia Jacoba, af te zenden; welke over de Kreek Wironje door de Savaan naar de Peereboom zoude trekken; om van achteren inkomende de Rebellen aan te vallen, terwyl de Barken, die in het opvaaren alle spoed zouden maaken om ter zelver tyd daar te komen, hen van den Rivierkant zouden beschieten. Maar de Bark de zeven Provincien kreeg ordre de Rivier regtsstreeks tot aan de Savonette op te vaaren zonder zich ergens op te houden, en ingeval van Vyandlyke ontmoetingen, hen alle mogelyke afbreuk te doen, nogthans daarom de Reis niet vertraagende, wyl zy voornaamelyk bestemd was, om het Detachement dat over Demerary naar de Savonette was vertrokken, en men giste dat daar reeds zyn zoude, te dekken, en, des noods, by te staan.

Waaröp de Schepen Anker lichtten en met den Vloed opdreeven, zynde de Lieutenant Thielen met vyf en twintig Man in een Vaartuig vooruit gezonden, om de gesteltheid op de Peereboom te ondertasten, van waar onze Indiaansche Bespieders te rug en hem te gemoet kwamen, berichtende, dat de Molen aldaar maar alleen in den brand stond, doch het Woonhuis en de verdere Gebouwen nog onbeschadigd waren; dat zy van twee Negerinnen vernomen hadden, dat de Rebellen sedert drie dagen deeze Plantagie reeds hadden verlaaten en hooger op waren getrokken, maar den tweeden dag weder afkomende, toen de Molen in brand gestooken, en vervolgens zich naar Boven begeeven hadden.

Vervolgens voor de Peereboom naderende, zagenze dat de Molen reeds afgebrand was: de voornoemde twee Negerinnen kwamen in een Corjaar zich vrywillig over geeven, en verhaalden dat de Negers van de Peereboom genoegsaam allen wel gezind, maar door de Rebellen gedwongen waren, met hen de vlucht te neemen. De Gouverneur bemerkende dat hy zyn doelwit hier niet bereiken zoude, begaf zich van daar hooger op: voor Engadina komende zag men de Gebouwen in volle Vlam staan: voor Philipsburg werd aan den Capitein Lieutenant Smith order gezonden met zyne Manschappen naar de Doornroos aan te rukken, op welke Plantagie (Philipsburg) als mede op de Lindeboom en die van Balguerie de Wooningen allen, schoon van weinig waarde, verschoond gebleeven waren, maar op

Landskroon lag alles in assche, behalve een klein Huisje 't welk door de Rebellen scheen gemaakt te zyn, en met Schietgaten voorzien was.

Voor Beerestein (toebehoord hebbende aan den Heer George), daar men ten Anker kwam, zag men de sierlyke Wooning op dezelve ten eenemaal afgebrand, en de overige Gebouwen nog smeulende. Een Commando derwaards afgezonden, bragt een van de Corentynsche Overlopers gevangen te rug, die daags te vooren van zyn Medemakkers was afgeraakt: hy verhaalde dat de Rebellen zich in groote vrees en bekommering bevonden, en dat zy naar boven vluchtende door ons Detachement op Savonette waren te rug geslagen: men vond 'er ook nog zeven Vaten Cacao en veel losse Koffy, nevens eenige Meubelen, Kisten, Kleederen enz., en een weinig Zilver bestaande in vyf Lepels, een Slot van een Kerkboek en een Zilveren greep van een Degen. Het voornoemde Commando begaf zich kort daar aan naar de Doornroos en kreeg onderwegen op die van Mevrouw Boulé een Neger aan dezelve, en een Negerin met een jong Kind, aan Beerestein behoorende, gevangen; welke beide bevestigden, dat de schrik en bevreestheid onder de Rebellen zeer groot was, en dat een sterke Hoop van hen zich op Markey verzameld had, met voorneemen aldaar den onzen het hoofd te bieden; wyders, dat zy met verscheidene Vaartuigen vol kostelykheden naar Boven gevlucht waren, welke, zo zy dachten, eindelyk in handen van de Blanken zouden moeten vallen.

De Gouverneur beducht zynde, dat de Rebellen somwylen trachten zouden (vermids alle hoop om Boven een uitkomst te vinden voor hen afgesneden was) om Benedenwaards een goed heen komen te zoeken, liet de Bark St. Eustacius te rug ontbieden, met verderen last, de Kreek Wironje weder in te vaaren en voor de Cornelia Jacoba post te houden, werwaards de Lieutenant Voet met twintig Man mede afgezonden werd, om zich op die Plantagie te posteeren, ten einde de gemeenschap tusschen die Kreek met het Fort Nassau veilig te houden, en teffens de Rebellen, zo die somtyds derwaards den aftogt mogten neemen, te beletten aldaar door te breeken.

Vervolgens ging zyn Edele met Capitein Haringman op Beerestein aan Land om dezelve te bezigtigen; daar nog eenige Kisten en Kasten, van

onder de Assche der afgebrande Wooningen, gered werden; zynde, volgens het verhaal van den gevangenen Corentynsche Overloper, al de Buyt van Goud en Zilver nog daags te voren aldaar by elkander geweest.

Inmiddels kreeg men van den Lieutenant Pronk uit Canje bericht, dat de gemeenschap tusschen die Rivier en het Fort volkomen open en vry was, en dat in Canje geen Rebellen meer bespeurd werden. Ook meldde de Sergeant op de Johanna dat vyf Colonie Slaaven zich vrywillig aan hem hadden komen overgeeven.

Daar na zich weder aan boord begeevende, werd de voornoemde Blanke Overlooper op 't Schip van Capitein van Oyen gevoerd, om daar in zekerder bewaaring te zyn; en voorts Anker gelicht, dryvende de Schepen met den Vloed op tot voor de Plantagie Doornroos, alwaar het voorsz. Commando reeds was aangekomen, 't welk vier Slaaven en een Slaavin, toebehoorende aan Mevrouw Boulé, den Heer Perrotet en de Plantagiën de Prosperiteit, de Lindeboom en die van P. Does, aan boord opzond, meldende verders dat het ook gevonden had een Koker met twee of drie zilvere Chirurgyns Instrumenten en een gebrookene zilvere Lepel: de Neger Officier Labou overhandigde eenig los Geld, benevens een Boog en Koker met Pylen, aan één dier vier Slaaven toekomende.

Het gezegde Commando, dat, vermids de ontoeganglyke wegen, daar niet verder over Land marcheeren kon, werd in eenige Cano's gescheept, en dreef met de Schepen verder naar Boven tot aan de Plantagie Markey, alwaar het weder aan Land ging, en de Schepen ten Anker kwamen. Op 't zelfde ogenblik kwam een Neger, Coffy genaamd, met zyn Wyf en twee kinderen, behoorende aan den Heer George, zich vrywillig overgeeven; welke verhaalde dat 'er nog meer goed volk in 't Bosch zich schuyl hieldt, en dat de Rebellen daags te vooren nog op Markey geweest en met Vaartuigen naar Boven vertrokken waren. Men vondt de Gebouwen op de gemelde Plantagie allen in goeden staat. De Neger Rondes bekwamen nog eenige Negers en Negerinnen, gedeeltelyk aan Zublielust en de overige aan de Prosperiteit behoorende; welke wegens de Rebellen geen meer byzonderheden verhaalden dan men van de voorigen reeds vernomen had: één van deeze Negerinnen had een zwaaren houw in 't Hoofd en was den

Arm op twee plaatsen genoegsaam afgekapt, 't welke haar door de Rebellen gedaan was om dat zy tot de Blanken had willen over komen: dezelve werd ten eersten door den Chirurgyn verbonden,

De Gouverneur bericht werdende dat de Plantagie van Klaas Balk, welke een quartier Uurs boven Markey lag, door de Rebellen was in de Vlam gezet, zond terstond een Officier met vyftig Man derwaards; doch de Negers hen ziende aanrukken namen voort de Vlucht, na alvoorens het Huis ook in den brand gestooken te hebben. Dit Commando vervolgens te rug komende bragt mede een jonge Negerin, Dina genaamd van de Plantagie Antonia, door hen in 't Bosch half dood gevonden en in 't Hoofd wel twintig Wonden hebbende, welke, niettegenstaande zy dus zwaar gekwetst was, nogthans, getracht had onze Soldaaten, uit vrees dat die haar zouden doodslaan, te ontloopen. Deeze Vrouwspersoon zeide, door de Delmina-Negers zo mishandeld te zyn; dat deeze haar Man met meer andere goede Negers vermoord hadden, en dat 'er zich nog veele welgezinde Negers van Markey achter den Berg in 't Bosch verhoolen hielden. Zy werd daadelyk in Chirurgyns handen gesteld.

De Gouverneur den toestand op Markey bezigtigd hebbende, had 'er verscheidene Grafsteden gevonden, daar de Lichaamen der Negers (door de Delmina-Negers vermoord) in begraven lagen. Hy gaf bevel dat een Detachement op deeze Plantagie zoude blyven, om den volgenden dag, met Vaartuigen, op de naastgelegen Plantagie te werden over gebragt en van daar op te trekken naar de Kreek Wikkie, werwaards de Schepen met den Vloed volgen zouden.

Midlerwyl kwam 'er tyding, dat de Bark de zeven Provincien voor de Cornelia Jacoba, en de Lieutenant Voet met zyne Manschappen, op dezelve was aangekomen, zonder onraad vernomen te hebben. Ook gaven de Loopers bericht dat de Paden, die naar 't Bosch liepen, allen met Voetangels naar de wyse der Negers, waren belegt: men liet 'er vyftig stuks van haalen, welke van een zonderlinge uitvinding bevonden werden.

Waarna men op den 25sten December Anker lichtte, gaande het voornoemde Detachement met Cano's vooruit. Voor de Plantagie van Klaas Balk komende werd het zelve daar aan Land gezet, om door die

van Sejourné en van Van Doorn naar de Kreek Wikkie op te marcheeren, alwaar het door de Vaartuigen weder ingewacht zoude werden; terwyl de Schepen voort spoedende, omtrent den middag die Kreek bereikten en voor dezelve ten Anker gingen leggen; zynde het voorneemen hier een Landing te doen, wyl de Gouverneur onderricht was geworden dat de Rebellen derwaards geweeken waren, en, zo het scheen, hun gantsche Magt by een verzameld hadden, om den onzen het hoofd te bieden; waar tegens zyn Edele de noodige maatregelen genomen had.

Het gezegde Detachement (dat op de Plantagie van Van Doorn nog vier Vaten Cacao gevonden maar daar gelaaten had, vermids de gelegenheid niet toeliet om dezelve mede te neemen) een ogenblik daarna ook aankomende, werden deeze Manschappen met het Volk van de Schepen terstond in vier partyen verdeeld, en in onderscheidene Roeyvaartuigen overgevoerd, om aan den Mond van voorsz. Kreek te Landen, en verders aan de Plantagie Hardenbroek (alwaar ondersteld werd dat de Rebellen zich ophielden) hen slag te leveren. De Kreek naderende, had de Capitein Lieutenant Smit neffens de verdere Officieren de onvoorzigtigheid met de kleine Tentboot voor uit te loopen, om in de Landing de eerste te zyn: wanneer door hen te laat ontdekt werd, dat de Vyanden zich aldaar in het Hout verborgen hadden, met dat gevolg, dat deeze daadelyk op hen geweldig Vuur gaven, waar door de Capitein Lieutenant Smit, de Lieutenant Thielen en de Vaandrig Rees kwamen te sneuvelen, en twee Zee Officieren met den Burger Lieutenant Solicoffre, benevens een Indiaan en de Neger Quassi zwaar gekwetst werden.

Inmiddels waren de onzen (die nu alleen de Sergeant Johan Carel Hofwaal voor Officier by zich hadden) vast genaderd, en schooten uit hunne Vaartuigen op de Vyanden zo hevig dat dezelven moesten te rug deinsen; voorts traden zy, onder een wederzyds gestaadig vuur, dat een quartier Uurs lang duurde, eindelyk aan Land daar ze de Rebellen, die in ontelbaare menigte, met eenige der Corentynsche Overlopers, aan hun hoofd, waren samen gevloeit, aantasteden, en in een korten tyd, (niet zonder verlies van veel Volk van onzen kant) op de Vlucht dreeven en versloegen, zodaanig dat onze Troepen zich meester van Hardenbroek zagen en op de-

zelve post vatteden, en onder Commando van den voornoemden Sergeant Hofwaal goede wagt hielden.

(Het Volk de Officieren zo ongelukkig omgebragt ziende had zich voort zeer neerslagtig betoond; doch het verlangen om zich over dat verlies op de Rebellen te wreeken had het weder moed doen grypen. De Gouverneur had den Lieutenant Thielen, toen hy hem voor op den Tentboot zag staan, wel gewaarschouwd, dat hy niet verder zoude hebben te naderen voor dat de gelegenheid door de Indiaanen eerst onderzocht was, maar hy riep daar wel bekend te zyn enz.)

De Tentboot keerde, na dat de onzen voet aan Land gezet hadden, met de drie Lyken en Gekwetsten naar boord te rug; zynde de Lieutenant Thielen, volgens het zeggen van den Neger Quassi, door één van de Corentynsche Overloopers doodgeschooten.

Kort daaröp kwamen eenige Soldaaten van Hardenbroek vier Negerhanden brengen, en berichtten dat in de Tuinen nog verscheidene doode Negers lagen; wyders dat, toen het Gevegt aanging, zy duydelyk gezien hadden, dat twee van de Corentynsche Overloopers zich aan 't hoofd der Negers bevonden, en wel gekleed waren, aanhebbende Camisoolen met goude en zilvere Boordzels; dat de Rebellen bevoorens zy de Plantagie verlieten de Wooning en meeste Gebouwen hadden in brand gestoken, dat niet was te blusschen, dewyl alles met Brandstoffen was opgevult.

Waaröp de Gouverneur onder het geleide van deeze Manschap zich derwaards begaf, en den brand onbluschbaar vond; zynde niets verschoont gebleven dan drie of vier Negerwooningen en een oude Loots, welke tot verblyf van 't Volk bestemt werd; de Gouverneur nam voorts het besluit, dat de gewapende Barkas en een groote Cano met twintig Man den volgenden dag de Kreek Wikkie zouden opvaaren om de Rebellen op te zoeken, en, was het mogelyk, zich van hunne Vaartuigen meester te maaken; alzo hun voorneemen was met dezelven (volgens het verhaal van eenen ouden Neger en twee Kinderen, die men had gevangen gekreegen) hooger op te vluchten. Verder werd den Sergeant Hofwaal, vermids geen andere Officieren, meer voor handen waren; het bevel opgedragen over het Commando dat, ten getale van vyf en twintig Soldaaten en vyf en veertig

Matroozen, op Hardenbroek blyven zoude; en hem de noodige orders gegeeven waar na hy zich, in geval van Vyandlyken aanval, te richten had.

Het Oorlogschip van Capitein van Oyen kreeg last, om voor de Kreek Wikkie Post te houden; en de gewapende Barkas zoude in dezelve geduurig Kruyssen, terwyl de Gouverneur en Capitein Haringman met de Bark de Hoop de onderneeming langs de Rivier naar Boven vervolgen zouden.

Men kreeg bericht dat de Barkas een quartier Uurs boven Hardenbroek de Kreek opgevaaren zynde, de Rebellen had ontdekt en sterk op dezelve uit haar grof Geschut gevuurd; waaröp zy hooger opgeweeken waren; ook dat de Sergeant Hofwaal ter zelvertyd een Commando van twintig Man over Land door een kleine Savaan achter het Woonhuis op hen had laaten aanrukken; maar te vergeefs; wyl zy reeds de vlucht genomen hadden.

Op Wessouburg werd een oude Negerin gevangen, welke verhaalde dat 'er groot gebrek aan Levensmiddelen onder de Rebellen was; dat dezelve hoopeloos en de gemoederen verdeeld waren; dat *Atta* zich aan het Hoofd van een afgezonderde Hoop had gesteld, en dat drie van de Corentynsche Overloopers, als zyne Raaden, hem verzelden; houdende de meeste goede Slaaven, die van Wessouburg, Hardenbroek, en het Fort in 't Bosch waren gevlucht, onder zyn magt en bedwang; doch dat de gezegde Slaaven trachten zouden om hem te ontwyken en tot de Christenen over te komen, zo dra de gelegenheid hen daar toe gunstig was.

Kort daaröp werd nog een Neger, *Sibi* genaamd, en twee Negerinnen gevangen genomen, welkers verhaal van de Rebellen met het gezegde van de oude Negerin overeen kwam: een van deeze Negerinnen zeide nog dat haar Zoon zich zelfs had van kant geholpen, om dat Atta hem gedwongen had onder de zynen te blyven.

Capitein Haringman door Koortsen aangetast zynde, begaf zich, tot meerder gemak, op 't Schip van Capitein van Oyen, die in plaatse van den Heer Haringman het bevel over het Zeevolk op de Bark de Hoop overnam.

Vervolgens alles dus beschikt; lichten zy Anker en naderde, met den Vloed opdryvende, de Plantagie Debora, alwaar men de Huizingen afgebrand vond; ter zelver tyd kwam eenen ouden Neger *Gratia* genaamd,

en aan Wessouburg behoorende, zich vrywillig overgeeven; dezelve verhaalde, dat een groote hoop Negers met hem in Vaartuigen naar Boven willende vertrekken, door ons Volk op de Savonette waren te rug gejaagd; dat zy daar op by oud Savonette waren aan Land gegaan, om het Padt dat naar Wikkie liep, op te zoeken en langs dien weg by hunne Medemakkers te komen; zeggende verders, dat onder hen veel verdeeldheid was, en dat zy aan Kost, als mede aan Kruid, groot gebrek hadden. Eenige Loopers aan den wal gezonden, berichtten by hunne wederkomst, op Debora in de Tuinen zes doode Negers, wier Hoofden afgekapt waren, gevonden te hebben, 't welk klaar deed zien dat zy malkander beoorloogden en vernielden. (De Gouverneur had gaarne een Commando van vyftig Man, langs het Padt, ter ontrustinge van de Vyanden, willen afzenden, maar de meeste magt was (gelyk wy gezegd hebben) hier en daar geplaatst, en de Bark de Hoop niet meer dan met tien Soldaaten en negen en twintig Matroozen bemand, dus men zich van dezelve niet wel kon ontblooten.)

Voor de Plantagie van den Heer Kunckler ten Anker komende, zag men veertien Vaartuigen, zo groot als klein, waar mede, zo het scheen, een groot getal Negers geland was: eenigen van de onzen derwaards gezonden, vonden in de Negery twee Roode Slaavinnen, van welke vernomen werd dat de Rebellen, die door ons Commando op Savonette waren te rug geslagen, zich naar Wikkie begeeven hadden: de voornoemde Plantagie lag bezaaid met een menigte van Cargazoen-Goederen, eenige Kleederen, en nieuw graauw Linnen; dat alles aan boord gebragt werd benevens nog eenig Zilvergoed en contant Geld.

Van daar vertrekkende kwamen ze voor Poelgeest, daar niets ontdekt werdt. Waaröp men een Commando van veertien Man naar de Savonette afzond om den toestand der onzen aldaar te verneemen. Doch een ogenblik daar aan, kwam de Commandeur Stavorinus (wiens onderhoorige Bark de zeven Provincien voor die Plantagie post hieldt) met een Corjaartje by den Gouverneur aan boord, en berichtte dat hy op den 25sten December voor de Savonette aangekomen was, en dat hy onderweg op de Plantagie Markey en die van Kunckler een groote menigte der Rebellen

gezien had; waaröp hy verscheide maal had gevuurd, en zy alle de vlugt genomen; als mede dat hy eenige Vaartuigen van de Rebellen was magtig geworden, en voor de Savonette gekomen zynde, aldaar gevonden had, den Lieutenant Crombie met deszelfs Detachement, benevens den Engelschen Lieutenant Smith van Demerary met de dertig Vrywilligers.

Men kwam op den 29sten December voor Savonette ten Anker, alwaar het Volk onder de Wapenen stond. De Gouverneur ging opdezelve aan Land en vernam van de Lieutenants Crombie en Smith dat zy den 22sten December kort na den Middag, na een moeilyke marsch van vyf Dagen, door het Bosch langs twee kanten boven en beneeden de Plantagie van achteren op waren ingekomen, alwaar zy ruim hondert Negers hadden gevonden die zich vrolyk maakten, en het Commando niet eer waren gewaar geworden voor dat het zelve hen onder 't bereik van het Geweer had; dat daar op de Negers met een groot geschreeuw allen naar den Waterkant de vlucht namen om met zwemmen te ontkomen, maar door de onzen zo kort op de hielen werden nagezet dat 'er tusschen de vyftig en zestig van dezelve werden doodgeschooten, en zeven en twintig gevangen genomen, onder welke eenige van zelfs na de onzen waren komen toeloopen; als mede dat de Corentynsche Overlooper, *Jean Renaud* met den Degen in de Vuist was gevangen genomen; wyders dat één van de Engelsche Soldaaten, *Wiltz Carbwey* genaamd, nog twee Negers in een Corjaar op de Rivier ziende, na dezelven was toegezwommen, en, een voor een, met zyn bajonnet had doodgestooken.

De voornoemde Officieren verhaaalden mede, een sterke uitwerking van Vergift opgemerkt te hebben, by gelegenheid dat één van hunne byhebbende Indiaanen zyn vergiftigde Pyl op een Negerin, die, met haar Kind op de, rug, in 't Water was gesprongen om haar leven met zwemmen te redden, afschoot, en zo als zy getroffen was op 't ogenblik stierf. En het Kind, dat nog levendig was en niet geraakt scheen, haar ten eersten afgenomen zynde, een kleine poos daar aan vreeslyk begon op te zwellen, en den volgenden dag mede den geest gaf, zonder dat men daar aan het minste teken van kwetsuur had kunnen bespeuren of ontdekken.

Zy hadden de Plantagie in goeden staat en de Gebouwen op dezelve nog

allen in weezen gevonden, behalve de Negery, die door de Caraïbische Indiaanen, welke gestaadig de Negers hadden komen ontrusten, in assche was gelegd: en terstond, na dat de Rebellen van daar gedreeven waren, een Verschanssing doen opwerpen, als mede het gezigt rondom de Woningen opgeruymd.

Onder de voornoemde zeven en twintig Gevangenen bevond zich een Neger *Vogel* genaamd, die volgens het zeggen van Renaud, de tweede Capitein onder de Rebellen was geweest en het bevel op de Savonette gevoerd had. Men vernam van gemelden Renaud ook veel byzonderheden nopens den slechten staat daar de Rebellen zich in bevonden, en welke middelen zy van gedachten waren in 't werk te stellen, om de vervolging der Blanken te ontkomen: 't geen aan den Gouverneur licht gaf om eenigermaaten zyne Maatregelen daar na te kunnen neemen: waaröp hy, benevens de Neger Vogel, op de Bark de Hoop in zekerheid gebragt werd, om naar beneeden gevoerd te werden, terwyl de overige Gevangenen op de Savonette, wel bewaakt zouden blyven, om voor het Commando aldaar Cassavebrood te bakken en Kilthum te stooken; wyl men met dezelven voor eerst geen naderen weg wist.

De Colonie dus verre van Rebellen gezuiverd, en de gemeenschap over de geheele Rivier, van de Savonette tot aan den Zeekant toe, open gemaakt zynde, verzocht de Engelsche Lieutenant Smith om met zyne onderhebbende Manschappen (onder welke eenige Zieken waren) over Berbice te Water naar Demerary te rug te keeren: dat hem werd toegestaan, en ten dien einde hem een Vaartuig zoude bezorgt werden. De Gouverneur nam vervolgen het besluit dat op Savonette een Bezetting zoude blyven van vyf en veertig Man zo Soldaaten als Matroozen, onder het bevel van den Commandeur Stavorinus: wyl de Lieutenant Crombie van meerder dienst in Wikkie geoordeeld werd, en derwaards met den Gouverneur zou vertrekken. Voorts dat de Bark de zeven Provincien zou bemand blyven met twee en dertig Koppen, de helft Soldaaten en de helft Matroozen, onder gezag van twee Zee Officieren, en voor die Plantagie blyven post houden, tot nadere Order.

Dit alles dus besteld en de noodige bevelen gegeeven zynde, begaf de

Gouverneur zich aan boord van de Bark de Hoop, en nam op den 31sten December de te rugreise weder aan. In het afdryven telde men van de Doodgeschotenen drie en twintig Lichaamen, die in de Rivier dreeven, waar onder één Blanken, zynde, volgens het zeggen van den gevangenen Renaud, den Soldaat Jean Pierre, die met nog een andere van de Dageraat (zo als door ons te vooren verhaald is) weggeloopen was, en welke in 't begin van het Gevegt op de Savonette mede gesneuveld is.

Voor de Plantagie goed Fortuyn en goed Land, (daar men onder Watereen Cano met Goederen ontdekte, die opgehaald en meest uit graauw Linnen bestaande aan boord gebragt werden) vernam men geen Negers, maar op 't Padt, waar langs zy gevlucht waren, vonden de Loopers verscheidene Kleederen en eenig Brood liggen. Ter zelver tyd kwam bericht, dat aan het geweezene Fort een Negerin gevangen was, en dat het Commando onder den Sergeant Schreuder op de Johanna mede acht en dertig Stuks zo Slaaven als Slaavinnen had opgedaan, waar van de meesten zich vrywillig hadden overgegeeven; aan het Oorlogschip van Capitein van Oyen waren ook eenigen door den getrouwen Neger *Abram* opgebragt. Ook meldde de Commandeur Huygens dat hy met de Barkas in de Kreek Wikkie gestaadig kruiste en telkens ontdekt had dat de Rebellen zich daar in de Bosschen schuyl hielden, en dat, om dezelve te ontrusten, dagelyks eenige Manschappen van Hardenbroek over Land werden uitgezonden. Langs deeze Kreek, die geheel tot in de Bovenlanden van de Corentyn loopt, zochten het de Rebellen (nu zy langs de Rivier Berbice niet weg konden) te ontvluchten, maar de uitgangen in dezelve door een menigte van Indiaanen, ondersteund met Militie uit de Corentyn wel bezet zynde, werd hen zulks onmogelyk gemaakt.

Vervolgens voor de Plantagie Debora komende, ontving de Gouverneur een Brief van den Colonel de Salve, meldende dat hy met zes Transportschepen, ophebbende zes hondert Man Staaten Volk, binnen en voor de Rivier de Berbice was aangekomen; tevens zyn verlangst betuigende om met den Gouverneur en Capitein Haringman onderling te raadpleegen nopens de schikkingen die men zoude neemen. Waaröp by Missive gemelde Colonel werd verzocht om de Rivier op te vaaren tot aan de Kerk, dat

aldaar nog verscheidene Gebouwen stonden om een goed gedeelte van deszelfs Troepen, benevens den Mond-voorraad in te kunnen plaatsen.

De aankomst deezer hulptroepen was den Gouverneur aller aangenaamst doordien het Volk, werkelyk by de onderneeming zeer vermoeid en afgemat zynde, nu de noodige rust zoude kunnen genieten, te meer, wyl de Rebellen niet alleen genoegsaam tot het uiterste gebragt waren, maar dezelve nu ook alle gelegenheid tot ontkomen was benomen, zodaanig datze, als in een Fuyk gevangen zittende, zich binnen een korten tyd of zouden moeten over geeven, of door honger en gebrek omkomen.

Waar na men voor de Kreek Wikkie ten Anker kwam, alwaar de Gouverneur op het Oorlogschip van Capitein van Oyen overstapte, en daar aan boord vond aangekomen de Dogter van zekeren Planter, welke Juffrouw verhaalde dat zy de Rebellen eindelyk ontvlucht was, en dat zy, na in groot Levensgevaar eenige dagen door de Bosschen gezworven te hebben, een muitende Neger Chocolaat genaamd, ontmoet had, die haar, (onder beloften dat zy voor hem vergiffenis zou verzoeken) in een Corjaartje aan 't voornoemde Oorlogschip gebragt had; zy deede ook een beschryving van menigvuldige grouwelstukken en byna ongelooflyke dingen die door de Rebellen bedreeven waren, en zeide verders dat de meeste Colonie Slaaven goed en welgezind bleeven; dat de zogenaamde Gouverneur *Atta* de Kreek Wikkie zeer hoog was opgegaan, om over het breede Water in Canje te komen, en dat onder de Rebellen groot gebrek aan kost was.

Nu en dan kwamen verscheidene Negers met Vrouwen en Kinderen in hunne Corjaaren zich vrywillig overgeeven, die eenpaarig bevestigden de Elende en groote Noodtdruft die 'er onder de Rebellen was: men besloot, ten einde dezelve nog meerder te benaauwen, dat de Barkas, benevens twee gewapende Sloepen, en een Cano, met een Commando van vyftig Man onder den Lieutenant Crombie de Kreek Wikkie zouden oploopen, zo hoog als doenlyk was, werdende voor zeven dagen met Mondkost voorzien: blyvende op Hardenbroek tot Bezetting een Sergeant en veertien Gemeenen,

Onderwyle werd Capitein Haringman, vermids zyne aanhoudende Ziek-

te, in een Tentboot naar deszelfs Schip gevoerd: waar na bericht kwam van den Colonel de Salve dat zyne Schepen te veel om den Westhoek waren geraakt om met de eerste Springvloed te kunnen binnen komen, en dieshalven aan den Gouverneur verzocht te willen afkomen, om met hem over de gesteldheid der zaaken, en 't geen diende verricht te werden, in gesprek te treeden. Waaröp de Gouverneur aan boord van de Bark de Hoop ging, en voorts naar Beneeden afzakte. Voor de Kreek Wironje komende, vond hy het gestelde Commando aldaar in een Ziekelyken staat en maar tien gezonde Manschappen hebbende, van welke hy vernam dat in die nabuurschap geen Rebellen meer bespeurd werden.

Van daar by Wessouburg naderende, zag men de Negers van die Plantagie aan den Waterkant staan, smeekende dat men hen, als welgezinde, en geen kwaad bedreeven hebbende Slaaven, toch wilde over neemen: waaröp dezelven in een Cano met eenige Manschap afgehaald, en aan boord gebragt werden, alwaarze een uitermaaten vreugde lieten blyken; zynde meestendeels Creoolen van Wessouburg, twee of drie van het Fort, en eenige van de Johanna; zy verhaalden dat de Rebellen hen met geweld onder hunne magt gebragt, en hun Meesterknegt jammerlyk vermoord hadden; als mede dat zy door dezelven aldien tyd zeer mishandeld waren geworden, doch dat zy, zo dra zy kondschap van het opvaaren der onzen hadden gekreegen, de Rebellen ontvlucht waren, en sedert in de Bosschen huisgehouden hadden. Ook meldde de Sergeant Schreuder dat het getal der opgebragte Slaaven op de Johanna tot acht en vyftig was vermeerdert, naamelyk drie en dertig aan de Colonie, en negentien aan Particulieren behoorende.

Voor la Solitude gevorderd zynde, kwam 'er tyding dat de zes Transportschepen binnen de Rivier waren, en dat de Colonel de Salve met twee van dezelven reeds tot de Dageraat opgeloopen was, alwaar voornoemde Colonel den Capitein Haringman ontmoet had, en, denzelven spreekende, had voorgeslagen om een sterken Post te plaatsen op of boven de Plantagie de Savonette, een tweeden om de Rivier en Plantagiën in Canje te dekken, en een derden te stellen by de Gereformeerde Kerk; en van die Posten van tyd tot tyd te doen patrouilleeren; als mede om het Staf-

quartier te plaatsen by het geweezene Fort Nassau: het welk door Capitein Haringman was goedgekeurd.

Vervolgens, na een poos vertoevens voor de geweezene Stad, (daar Capitein Bisdom zich by den Gouverneur aan boord voegde, en Capitein van Oyen zich reeds bevond, zynde te gelyk van Wikkie vertrokken) verder afzakkende, vernam men dat de Colonel de Salve met drie Schepen niet verre van de Hoofdplantagie ten Anker lag. Waaröp de Gouverneur benevens de Capiteinen Bisdom en van Oyen zich derwaards met een Sloep lieten brengen, en by den Colonel de Salve aan boord kwamen. Hier werdt onderling beslooten om den Post in Canje, zo spoedig mogelyk, te bezetten, en ten dien einde aan drie Compagnien onder den Mayor Pusch ordre gegeeven zich gereed te houden om derwaards te trekken. Teffens werd de Lieutenant Colonel Douglas gelast te blyven liggen aan den Post St Andries, en de noodige Mond-en Krygs-behoeften voor den Post in Canje in kleine Vaartuigen te doen laaden en met den Lieutenant Mekern, een Bombardier en eenige Artilleristen, de Rivier van Canje op te zenden naar Stevensburg, welke Plantagie door de Colonie Troepen bezet was, maar nu door het voornoemde Detachement stonden afgelost te werden: en vervolgens met zyn Schip op te komen.

Waaröp de Gouverneur met de Capiteinen Bisdom en van Oyen, benevens de Ingenieur de Vrye naar de Bark de Hoop te rug keerde, en met dezelve de Rivier weder opliep tot aan de geweezene Stad, daar zy aan Land gingen, om op te neemen of men bekwaamlyk by het Fort Nassau, als midden in de Colonie aan de Rivier, en maar drie Uuren van Canje, gelegen, zich zoude kunnen neder slaan, en, niettegenstaande daar niet dan afgebrande en vernielde Gebouwen stonden (behalve de Luthersche Kerk en Predikantshuis) het Stafquartier aldaar oprichten; het welk, na wel bezigtigd te zyn, doenlyk werd bevonden en goedgekeurd, en diesvolgens last gegeeven de Loges tot Magazynen, waar toe het Houtwerk in de Schepen was geladen, ten spoedigste op te slaan tegens over de Luthersche Kerk, welke voor een Gasthuis zoude dienen; en voorts de Savaan achter deeze Kerk schoon te maaken, om op dezelve de Hutten, tot berging der Troepen, op te richten. By een nader besluit werd

de Mayor de Brauw gelast om met vyf Compagnien de Posten aan de Kreeken Wikkie en Wironje, en die op de Plantagie de Savonette te gaan bezetten, en de Troepen aldaar af te lossen. Voorts werden, ingevolge het gemaakte Ontwerp, de Bezettingen geplaatst in deezer voege.

Vier Compagnien van het Stafquartier by de geweezene Stad Nieuw Amsterdam.

Drie Compagnien, onder den Mayor Pusch, in Canje.

Een Compagnie in de Wironje-Kreek by de Gereformeerde Kerk.

Drie Compagnien in de Kreek Wikkie.

Een en een halve Compagnie op de Plantagie de Savonette.

En op deeze Posten de Artilleristen, Chirurgyns, en vereischte Behoeftens en Medicamenten verdeeld, met last om de vrye toegang van alle die Posten met het Stafquartier, en langs de Rivier, door geduurige Rondes open te houden.

Dus, deeze ordres gesteld, de Rivier, beneden het geweezene Fort, van Rebellen gezuiverd, en dezelve uit malkander verstrooid zynde, zo datze met geen merkelyke groote Benden by elkanderen konden vergaderen: bevond men zich genoegsaam in staat de Colonie te dekken tegens de Invallen der Negers, en dezelven ten eenemaal ten onder te brengen: weshalve de Heeren Zee Capiteinen, ter bespaaringe van onnoodige kosten, voorstelden de drie Oorlogschepen te doen afzakken en weder naar het Vaderland te doen vertrekken. Deeze Voorstelling werd door den Gouverneur Hogenheim terstond goedgekeurd: doch den Colonel de Salve, alvoorens daar in toegestemd te hebben, maakte veele zwaarigheden, en was van begrip dat de Oorlogschepen blyven moesten, om als Uitleggers, of als Fortressen op de Rivier geplaatst te werden: maar hier toe konden de Transportschepen dienen, en dus was het geheel onnoodig, om de Oorlogschepen langer in de Colonie te houden, te meer wyl de zaaken zo verre gevorderd waren, dat men schier weinig of niets meer voor de Onderneemingen der Rebellen te vreezen hadde.

Vervolgens vertrok de Gouverneur met de Bark de Hoop weder naar Beneeden, en kwam den 9^{den} January voor de Dageraat aan, daar hy het Schip van Schipper Kamp, door de Ziekte, in een reddeloozen staat

vond, als mede genoegsaam al het Volk op de Dageraat. Hier door raakte men in verleegenheid, die te grooter werd nademaal de Ziekte wyd en zyd heviger begon te woeden, en dagelyks verscheidene in 't Graf sleepte.

De Lieutenant Crombie berichtte, dat hy de Kreek Wikkie niet hooger dan vyf Dagreizens hebbende kunnen opvaaren, vermids dezelve door afgekapte Boomen versperd was, daaröp was te rug gekeerd, en met zes gevangene Negers op Hardenbroek aangeland; zynde onderweegs door zyne byhebbende Indiaanen eenige van de Rebellen dood geslaagen en veelen van derzelver Pleysterhuisjes vernield. Op de Johanna en meer andere plaatsen kwamen de Negers in menigte zich vrywillig overgeeven; waar door de magt der Rebellen geduurig afnam.

Aan boord van het Stafschip kwam een Capitein der Indiaanen met nog een van zyn Volk, welke verhaalden, dat zy boven de Kreek Wikkie woonende daar een schermutzeling hadden gehad met de Rebellige Negers, en tien van dezelven hadden doodgeschooten, hebbende de overige voor hen de vlucht genoomen naar Wikkie; verzoekende om eenig Kruid en Kogels; het welk hen de Colonel de Salve deed geeven, daarby voegende een Vereering van Kraalen, Messen, Spiegels en andere kleinigheden, wyl de Indiaanen de Wapenen tegens de Rebellen hadden opgevat en dezelven alom vervolgden. (Het geen een groot voordeel voor de Colonie tot demping van de Opstand geweest is) Op het zeggen van de voornoemde Indiaanen, zond de Colonel de Salve ordre aan den Mayor de Brauw, commandeerende het Detachement naar die Kreek geschikt; allen mogelyken spoed te maaken, en dan dertig of veertig Man onder den Capitein Commandeur Perrin de Salleneuve op de Negers af te zenden.

Om het Volk tot de Togten aan te moedigen, werd den 13^{den} January ordre gegeeven dat alle Buit die door de Detachementen veroverd werden, naar het Stafquartier moesten opgezonden werden, om volgens de ordre van den Lande te werden verdeeld: teffens werd daar by gevoegd (op verzoek van den Collonel de Salve) de Resolutie der Regeering van de Colonie, op den 8sten May 1763 genomen, nopens de verdeeling der Buitgelden, de Premien op het dooden en gevangen neemen der Negers, Negerinnen en Kinderen, en mede van hunne Opperhoofden, mitsgaders

de Belooningen voor de geenen die door den Vyand mogten verminkt werden.

De Colonel de Salve bekwam tyding van den Mayor de Brauw op de Post Hardenbroek by de Kreek Wikkie, dat op den 18^{den} January een Neger, vrywillig by de onzen overgekomen, bericht had, dat *Atta* met een groot getal Negers zich achter de Plantagie goed Land en goed Fortuin van den Heer Kunckler had neêrgeslaagen: waaröp de Capitein Commandeur Perrin de Salleneuve benevens de Lieutenant de Vrei zich had aangeboden om te ontdekken waar de Negers zich ophielden; die dan ook met een Sergeant, een Corporaal en een en dertig Vrywilligers derwaards werden gezonden in een gewapende Barkas, en onder het geleide van gemelden Neger die hen voor Gids zoude dienen: gemelde Perrin op de Plantagie van Kunckler geland zynde, trok recht door dezelve op de Savaan aan, liggende in 't midden van deeze Savaan een Boschje waar in de Negers zich onthielden; de Leidsman, ziende Rook in het Boschje opgaan, wenkte hen dat de Vyand voorhanden was; waaröp het Detachement in alle stilte naderde en eindelyk Vuur gaf; op 't welke de Negers een groot geschreeuw maakten, en zich, over de Savaan, in het daar achter gelegene groote Bosch begaven. Hier werd een aanzienlyk getal Vrouwen en Kinderen gevonden, benevens eenige Buit van Zilverwerk, Linnen en Wollengoed dat de Negers op de Plantagiën geroofd hadden. De Lieutenant de Vrei en de Sergeant oordeelden dat men zich met den Buit en Gevangenen moest te vreeden houden, en, aangezien het klein getal der onzen, de Negers niet vervolgen. (Intusschen dat zy daar een weinig rusten, kwam de Heer Pichot, Lieutenant ter Zee, met eenige Manschap van de Snaauw de Zephier, benevens eenige Verversching voor het Volk: welke Salleneuve by zich hield, maar de Manschap met de gevangene Negerinnen en Kinderen te rug stuurde) Doch Capitein de Salleneuve (laatende een Corporaal en vier Man by den Buit) gebood met al te veel stoutheid de Negers in het groote Bosch aan te tasten; alwaar ons Volk hun meeste patroonen in het wilt verschooten: de Capitein hier van door den Sergeant bericht, gelastte het overgebleevene Kruid en Lood te verdeelen, wyl sommigen twee en anderen een schot over had-

den, en te rug te trekken, het welk in goede orde geschiede; maar de Rebellen by het aftrekken hun gering getal bemerkende, vielen met groote verwoedheid op het kleine Bosch aan, dat de onzen genoodzaakt werden, met achterlaating van hun gemaakten buit, te verlaaten. Capitein Salleneuve beval het Volk allen mogelyken spoed te maaken, en, zelve de laatste voorttrekkende sloot het Corps in goede orde van achteren op: hy werd (volgens het zeggen van eenigen) met twee Kogels tusschen de schouders en vervolgens in den enklauw geschooten, waar door hy onder de voet geraakte en in handen der Negers verviel; een Soldaat verhaalde gezien te hebben, dat hy op zyne Kniën met gevouwen handen om quartier vraagde, doch dat een Neger hem by het Hair gevat, en met een Kapmes het hoofd had ingeslaagen, en dat hem vervolgens de Buik werd opgesneeden, het hart uit het Lyf gehaald en hem in het aangezicht geworpen. Dat hy gekwetst is geworden is zeker, maar op hoedanig een wyze, en op wat plaats van zyn Lichaam, zyn de berichten allen verschillende geweest, waarom het zeer vermoedelyk is, dat het alle gissingen zyn, en door niemand is gezien geworden, dat nog te meer waarschynelyk is, dewyl gemelde Capitein achter zyn Corps op geslooten heeft. En nopens de verdere omstandigheden, van dat hy op zyn Kniën om quartier zoude gesmeekt hebben, en vervolgens hoe hy om 't leeven gebragt is, daar van zyn nooit echte berichtten aan den Colonel de Salve noch aan den Gouverneur van de Colonie ingekomen.

Zy vervolgden by aanhouding ons Volk tot op de Plantagie van Kunckler, alwaar zy hen, met geweld, aanvielen, maar de Capitein Sieburg, op dezelve geposteeert, ontving hen zo wel dat zy genoodzaakt werden hals over kop, met verlies van eenige Dooden en Gekwetsten; te rug te trekken.

De Mayor de Brauw dit ongeluk verstaan hebbende, zond den Lieutenant en Adjudant Ribbers derwaards, die in het opvaaren verscheidene Soldaaten van Capitein Salleneuve aan den Waterkant in de Bosschen vond, daarze zich in verborgen hadden, (het geen doet zien dat de aftogt in groote wanorde geschied is) welke hy in zyn Vaartuig mede nam, voorts gaf hy verslag van het voorgevallene. De voornoemde Mayor zond, terstond den Capitein Blank om in plaats van Salleneuve te commandeeren.

Op deeze Tyding zond de Colonel de Salve den Capitein Hamel met de Lyf Compagnie naar den Post Hardenbroek, dien zy eenigszins versterkt hadden met Vriesse Ruiters en met Hout en Steenen verschanst, zynde twee Stukjes Kanon en vier Draaibassen op zekere hoogtes geplaaatst.

Vervolgens schreef hy aan den Gouverneur Hogenheim en Capitein Haringman dat dewyl de Rebellen nog magtiger waren dan hen was opgegeeven hy verzocht, dat de Schepen van Oorlog nog niet mogten vertrekken, veel min Capitein van Oyen van zyn Post geroepen werden.

Waaröp door den Krygsraad der Zee Officieren, vermids de menigvuldige Zieken, werd beslooten, dat de twee Schepen van de Capiteinen Haringman en Bisdom zouden vertrekken, en de Snaauw van Capitein van Oyen, voor als nog, in de Berbice blyven, met last, echter, om zyn Post aan de Kreek Wikkie te verlaaten en aan den mond der Rivier af te zakken: maar welke vervolgens bevel kreeg (op verzoek van den Gouverneur van Essequebo) naar Demerary te vertrekken. Terzelver tyd werden uit den dienst ontslagen de drie Transportschepen de George Hendrik, de Vrouw Susanna, en de Samuel Galey, blyvende de drie overigen in de Colonie, welke hunne vaste Posten in de Rivier hielden; zynde het zevende Proviandschip ten eersten na deszelfs ontlading ontslagen: ook werden de twee St. Eustaciaansche Barken afgedankt, en vervolgens de Surinaamsche Militie, op aanhouden van den Gouverneur aldaar, verlof gegeeven naar huis te trekken.

Ondertusschen kwamen gestaadig alom meer en meer Negers tot de onzen over, welke meestendeels by het Stafquartier te werk werden gesteld: twee getrouwe Colonie Negers bragten een Bok, Cupido genaamd, (die in vroeger tyd van Cofsy gebruikt was om de Brieven aan den Gouverneur te brengen) welken zy achter het Fort in 't Bosch hadden gekreegen: hy verhaalde dat de Rebellen zich van malkanderen scheiden en in menigte uit de Kreek van Wikkie afkwamen, zich overal aan de Rivier verdeelende, om kost te zoeken; wyl allerlei soort van Ongediertes hun eenigste spyze was.

De Sergeant Schreuder op de Johanna berichtte dat hy weder in de zestig

Negers had opgedaan, zo gewillig als gedwongen, waar onder sommige met Geweer, en dat hy 'er nog veele op het spoor had; voorts dat een groote menigte in de Bosschen voor hem gevlucht waren, die zich weigerden over te geeven. (Hier uit kan men afneemen hoe groot de verslagenheid was daar de Rebellen zich in bevonden, en geenszins meer te duchten waren, vermids zy in zulken grooten getale genoodzaakt werden zich te moeten over geeven aan zo een klein Detachement als dit was, slechts bestaande in een Sergeant en zes Gemeenen) De Colonel de Salve zond terstond hierop een Commando van het Fort op hen af, onder het geleide van de voornoemde twee trouwe Negers en den Bok Cupido voor wegwyzers; gelastende aan den Sergeant Schreuder de Gevangenen aftezenden, ten einde de goeden tot den arbeid te gebruiken, en de kwaaden in sterker bewaaring te neemen; welke vervolgens aankwamen. Onder dezelven bevond zich een Neger, *Bouseraantje* genaamd, die beschuldigd werd, van zyn Meester den Heer Perret benevens de Heer Carles de hoofden afgekapt, en, na dat hy met dezelve gedanst had, in het Vuur verbrand te hebben: deeze Booswigt werd met eenige andere Negers die op ons Volk hadden geschooten, en met geweld waren gevangen genomen, in de Boeyens geslooten.

Vervolgens vernam men, dat een groote hoop Negers hun Opperhoofd *Atta* in de Bosschen van Wikkie hadden verlaaten, en zich neêrgezet in de Kreek Cimbia op of by de Plantagie de Eenzaamheid, alwaar ze nog eenige Paarden vindende dezelve geslagt en opgegeeten hadden. De Heer de Salve zond ten eersten een Detachement van twee Officieren en dertig Gemeenen op hen af, het welk den weg nam langs de Savaanen tot op een half quartier Uurs van Cimbia aan een klein Kreekje, *Addabe* genaamd, om aldaar te vernachten, en door den Mulat Hendrik Broer, die voor Gids mede ging, de gelegenheid te laaten bespieden, en zo zy de Rebellen ontdekten dezelven met het aanbreeken van den dag te omsingelen en op 't Lyf te vallen: onderricht zynde dat de voornoemde Plantagie de Eenzaamheid op een Kruispadt in het midden van veele wegen, die van Wikkie zich derwaards overal verspreiden, was liggende; besloot hy verders aldaar een vasten Post, by wyze van Brandwagt, te leggen, en dezelve

om de acht dagen te doen aflossen, ten einde op de Muiters daar een waakend oog te houden.

Midlerwyl ontving de Mayor de Brauw tyding van Capitein van Oyen, dat een Neger van *Atta*, en een van *Quacco* en *Baubé* was overgekomen, zeggende dat zy wisten waar die Opperhoofden gelegerd waren: dat indien de Mayor eenig Volk wilde zenden, hy (Capitein van Oyen) bereid was daar eenige Manschappen by te voegen.

Waaröp de Capitein Hamel met twee Officieren, drie Sergeanten, een Tambour en zeventig Gemeenen werd gecommandeerd, met en benevens honderd Man met hunne Officieren, welke Capitein van Oyen daar by voegde; zo dat, dit Detachement bestond in vier Officieren, zeven Onder-Officieren en hondert drie en zestig Gemeenen, zynde ieder voorzien met zes en dertig Patroonen, last hebbende om eerst Quacco, en vervolgens Atta aan te tasten.

Hetzelve ging, den 26sten January op marsch; doch een Snaphaan by ongeluk afgegaan, en by de Negers gehoord zynde, deed het Leger van Quacco de Vlucht neemen: dus het onverrichter zaake te rug kwam. Maar vervolgens trok dit zelve Commando onder den Zee Capitein van Oyen van de Plantagie van Kunckler uit, om Atta te bevegten: het ontmoette een Neger met een Snaphaan, waarschynelyk op schildwagt gesteld, welke de wyk nam: toen zy tot aan de Legerplaats der Rebellen, daar het veel Kapmessen en ander goed van weinig waarde vond, genadert waren, koozen de Negers het haazenpad naar het Bosch, daar zy het Corps onder den Lieutenant Hinderson, dat hen vcrvolgde, besprongen, en den Zee Lieutenant Smeds door den Arm schooten: de Capitein van Oyen die vast genaderd was, tastte de Negers in het Bosch aan, die dapper op hem vuur gaven, roepende gestadig Atta, Atta: waar door één der onzen gedood, en één gekwetst werd.

Na dat ons Volk den nacht op de Savaan had doorgebragt, trokken zy des morgens weder het Bosch in, en na een marsch van omtrent zes Uuren, vonden zy een groote Legerplaats der Negers, die zy aantasten, zynde dit maar een Voorpost; welke terstond de vlucht nam na het groote Leger van Atta, die zo dra hy van de aannadering der Blanken bericht werd,

insgelyks zich op de vlucht begaf. Hier vonden zy een groote menigte Hutten, eenige bereide en onbereide Cassave die zy in het Water wierpen, en veele Snaphaanen die men aan stukken sloeg, eenig Geld, gemaakt Zilver en Goederen waar van zy het beste tot buit maakten, en het overige verbranden; zynde dit de laatste keer dat de Negers in zo grooten getale by malkander zyn geweest, werdende wel op vyftien hondert Koppen begroot.

Op de te rugreis werd het Lyk van den Capitein Perrin de Salleneuve nog gevonden met het bovenlyf boven de grond zitttende tegens een Boom: en een Soldaat van dat Commando, die zig geduurende twaalf dagen met het Sap uit zekeren Boom geneerd had. Zy staaken de Legerplaats daar Capitein Salleneuve de Negers aangetast had in brand, en kwamen vervolgens weder op de Plantagie van Kunckler te rug.

De Negers die zich van Atta verwyderd en in de Kreek Cimbia neergeslagen hadden, verlieten die Kreek, en kwamen zich meestendeels op de Johanna vrywillig over geeven; verlangende om weder op de Plantagiën en by de Christenen ontvangen te worden.

Voorts werden van tyd tot tyd Commando's afgezonden, die zelden te rug kwamen zonder eenige gevangene Negers, Negerinnen en Kinderen; welke ook van tyd tot tyd vrywillig over kwamen, zynde door honger zo uitgeteerd dat zy eerder Geraamtes dan levendige Menschen geleeken.

Inmiddels kwam de Mayor Pusch in Canje te sterven; en de Lieutenant Hamel verwierf als Capitein de Compagnie van voornoemde Mayor: ook werd de Mayor de Brauw gezonden om den Post op Savonette te Commandeeren onder den Oversten Lieutenant Douglas, die het bevel by de Kreek Wikkie zoude voeren, werdende de Bezettingen door brandende Koortsen en sterken Loop zeer afgemat.

De Colonel de Salve, die altoos nog op zyn Schip gebleeven was, voor de geweeze Stad Amsterdam, tot dat deszelfs Huisvesting en dat van de Troepen in gereedheid gebragt was, ging den 24sten January aan Land en heeft zyn Stafquartier aldaar opgerecht en gehouden.

Het Artillery perk bestond in een ronde Cirkel omzet met Vriesle Ruyters, tusschen beide met Kanon beplant, en achter dezelve in het Park met Handmortiertjes.

De Veldlegering was omzet met vyf Wagten, die allen avonden optrokken gecommandeerd door een Capitein, en naderhand om de Ziektes, door een Onder-Officier; bestaande dezelve in een Frontwagt voor het Camp.

Een dito, op de Rechtervleugel.

Een dito, op de Linkervleugel.

Een dito, aan de Magazynen, die rondom met Vriesse Ruyters voorzien waren.

Een dito, aan het Stafquartier.

Tusschen de Hoofdwagt en de Loges, was een Linie gemaakt, genaamd het Kielspit, en de Grond geslegt voor het Front door de Negers, tot achter de Loges: tusschen de Openingen mogt niets gemaakt werden.

De gevangene Negers naamelyk die van Moord en Brandstichten waren beschuldigd, zond men van tyd tot tyd naar de Dageraat, daar zy in de Boeyens geslooten en bewaakt werden. Een van deeze, die onder de Rebellen voor Beul gediend en verscheidene Christenen op de Peereboom en de Hollandia vermoord had, heeft echter weeten zyn Boeyen los te krygen en te ontkomen; terwyl dat een ander van hen getracht had met een verborgen Knipmesje zich zelfs het leven te beneemen.

Ondertusschen begaf zich de Gouverneur, op verzoek van den Heer de Salve naar het Stafquartier, alwaar kort te vooren twee Negers de eene *Gousarie* en de andere *Accara* genaamd, (de eerste een der grootste Moordenaars en Brandstichters die by de Negers bekend was) zich gevangen hadden gegeeven; welken door den Colonel de Salve vryheid was belooft indien zy hun best wilden doen om Rebellen te ontdekken en op te brengen. Zy hebben beide hun gegeeven woord gehouden, en, behalve een talryke menigte Negers die zy tot de onzen deeden overkomen, alle de Hoofden of Gouverneurs gevangen genomen.

De Overste Douglas op den Post Hardenbroek in Wikkie zond met twee Indiaanen bericht, dat Atta zich met de zynen over de Kreek Wikkie neêrgeslagen had. Waaröp beslooten werd een algemeene Onderneeming op de Rebellen te doen en hen van drie kanten, namelyk van Canje, van Wikkie en van het Fort, te gelyk aan te tasten: doch terwyl men de noodige schikkingen daar toe beraamde, kwam *Accara* met eenige Ne-

gers te rug, zeggende dat in de Bosschen, daar hy deeze had opgedaan, zich nog een menigte van dat Volk ophield, dat zeer genegen maar te beschroomd was om over te komen. Ook werden ter zelver tyd door den Lieutenant Hanewinkel in de vyftig Negers die zich vrywillig hadden overgegeeven, aangebragt; met bericht dat nog een groot getal achter het Predikants huis, en over de Plantagie de Arend zwervende waren: waarom de Gouverneur aan den Colonel de Salve in overweeging gaf, of door het uitvoeren van den voorgenomenen aanslag, of het afzenden van sterke Detachementen, niet somtyds den Negers al te veel schrik zou werden aangejaagd, daar men nu zag, dat ze dagelyks met heele Hoopen uit zich zelfs over kwamen; of het derhalve niet het raadzaamste zoude zyn daar mede te wachten zo lange tot dat de in het werk gestelde Middelen niet meer aan het Oogmerk voldoende zouden bevonden werden, en best was intusschen aan Atta en het gros der Rebellen eenigen tyd te geeven, om zich ergens neder te zetten, en voorts te ontdekken waar dezelven zich onthielden; dan hen gestaadig van de eene plaats na de andere te verjaagen: het welk goed gevonden zynde, vervolgens werd vastgesteld.

Voorts werdt tot voorkoming, zo veel mogelyk, van alle schaades voor de Colonie en de Planters, last gegeeven, om geen Negers neder te maaken, dan die tegenstand boden; maar dat men trachten zoude dezelven alomme te vangen, en op te brengen, of vrywillig te doen over komen, tot welk einde de Gouverneur aan den Neger Accara, een getekende Pas verleende, dat van zulk een goede uitwerking was, dat hy gestaadig met eenige Negers, ja altemets met dertig of veertig te gelyk, te rug kwam. Zo dat het getal daar van zeer sterk aangroeide, zelfs zo, dat het zeer lastig en bezwaarlyk viel dat Volk te moeten onderhouden, niet weinig toebrengende tot het verminderen der Levensmiddelen en Medicamenten. Om welke reden werd beslooten, dat men de Schuldigsten zoude straffen of in de Boeyens bewaren; de Colonie Slaaven op de Colonie Plantagiën plaatsen, en aan de particuliere Planters, zo veel daar waren: de hunnen onder Handschrift, en beloften van wedergeeving, des gevorderd werdende, over te geeven, naamelyk aan een Planter die meer dan twintig Slaaven heeft gehad zo Mans als Vrouwen en Kinderen, de helft, echter ongehouden in twee, vier of zes min of meer.

Intusschen bekwam de Overste Douglas ordre van het Stafquartier om een Capitein met eenige Manschap te zenden naar de Plantagie Oosterlee, dewyl men onderrecht was dat zich achter dezelve veele Rebellen ophielden. Deeze Capitein zoude twee Officieren met eenig Volk op die Plantagie vinden, die derwaards van de Staf waren gezonden.

Capitein Mayboom berichtende dat tusschen zyn Post in de Wironje en de Peereboom achter de Kerk, nog een groote hoop Negers werd vernomen, waar van de Hutten, Kost en Huisraat door zyn Volk vernield waren, werdt mede een Officier met twaalf Gemeenen afgezonden, om van de Peereboom langs de Savaan naar de Kreek Wironje de Ronde te doen, daar hem een ander Officier met gelyk getal Manschappen van de Cornelia Jacoba tot bystand zoude te gemoet komen; bevel hebbende om de Rebellen aan te tasten en al wat tegenstand mogt bieden neer te Sabelen. Ook meldde de Sergeant op de Johanna dat daar omstreeks ook nog veel kwaad Volk schuilde, die zich niet wilden overgeeven en op het zien van de onzen naar de Bosschen vluchtten.

Alzo men zeker wist dat de meeste magt der Rebellen, en *Atta* insgelyks zich ophielden tusschen het Stafquartier en Wikkie, en weinige, ten minsten geen kwaadwillige Negers, meer in Canje waren; zo werd één der drie Compagnien van den Post op Stevensburg naar het Stafquartier door den Colonel de Salve opontboden; welke voorzorge hy des te noodzaakelyker oordeelde, vermids het groot getal Negers, dat zich zo aan het Stafquartier als op de Dageraat bevond, zynde in veertien dagen tyds, en wel het meeste door de Detachementen, die in de buitenstreeken van de Plantagie Oosterlee, Atta onophoudelyk op de hielen zaten, omtrent de acht hondert Stuks aan het Stafquartier opgezonden, waar onder verscheide voornaame Belhamels en Officieren der Rebellen waren als de Broeder van Atta, en één van zyne Lieutenants, *Quabi* genaamd, die geboeid naar de Dageraat werden overgebragt, zo als naderhand mede is gedaan de gevangene Neger Capitein *Quacco*, en alle die van veel en grof kwaad betigt, of met geweer by zich zyn gevangen genomen.

De Lieutenant Colonel Douglas meldde onderricht te zyn, dat achter de Plantagie Engelenburg zich zoude ophouden een Bende Negers, Con-

goos genaamd, die alle andere Negers die zy bekwamen, opaaten: echter dat een Neger Capitein *Baubé*, die door ben gevangen was, dat Lot niet hadde ondergaan, om dat hy een Opperhoofd was, maar dat ze zyn Vrouw hadden opgegeeten.

Inmiddels werd door de berichten van de gedetacheerde Capiteinen Blank, Mayboom, La Croix en van den Lieutenant de Borguies meer en meer bevestigd dat die Congoos of eigenlyk Guango Negers, zich ophielden achter en omstreeks de Plantagiën Engelenburg, Landskroon, Markey en de Peereboom; met byvoeging dat zy zich verschanst, en de toegangen bestrooit hadden met Voetangels, gemaakt van een soort van Riet van een en een half Voet lang, *Putuaalen* genoemd, aan weêrskanten scherp met de punten voorwaards in den grond gestooken, welke de aannadering der Soldaaten beletten, die daar mede gekwetst zynde zeer vuurige en ontstooke wonden kreegen: als mede dat ze andere Negers gevangen krygende, die vet waren, slagteden en opaaten. Ter zelver tyd kwam naricht dat de Directeur van Landskroon door die Negers was overvallen; dat hy sterk gekwetst was, en dat ze zyn Wooning vernield, zyn Levensmiddelen geroofd, en vyf van zyne Negerinnen hadden mede genomen.

Op het eerste bericht van alle deeze Tydingen, besloot de Colonel de Salve een groote onderneeming te doen tegens de voornoemde Guango Negers: doch bevoorens dezelve uit te voeren, oordeelde hy noodig den Lieutenant Colonel van Brakel met de twee Compagnien uit Canje den 17^{den} Maart naar het Stafquartier op te ontbieden, en in Canje op den Post Stevensburg alleen maar te laaten een Capitein, twee Officieren, twee Sergeanten en dertig Gemeenen: dewyl men aan die kanten geen Rebellen meer verneemende noch te duchten hebbende, deezen Post ook niet langer zo sterk behoefde bezet te blyven. Teffens werd aan den Mayor de Brauw ordre gegeeven om van de Savonette naar het Stafquartier over te komen, ten einde hem te belasten met het uitvoeren van voornoemde aanslag; dewelke op den 21sten Maart bepaald en dus geschikt werd, naamelyk.

Dat de Staf zoude leveren, en naar de Peereboom zenden een Capitein, vier Officieren, vier Sergeanten en vier en veertig Man, benevens twee Barkassen gemonteerd met Bassen, en op ieder twee Artillery bediendens.

Dat de Overste Douglas, commandeerende op de Post Hardenbroek by Wikkie, zoude geeven en in zyn grootste gewapend Vaartuig na de Plantagie Markey leveren een Capitein, drie Officieren, drie Sergeanten en veertig Gemeenen.

Dat de Capitein Mayboom Commandeerende den Post aan de Wironje, naar de Peereboom zoude zenden een Officier, een Sergeant en zestien Koppen; en, dat den Capitein La Croix, zynde gedetacheert met een Officier, een Sergeant en zestien Man op de Plantagie Oosterlee, zoude vaaren langs de Rivier tot aan de Plantagie de drie Gebroeders, over die van Engelenburg liggende, en zich daar posteeren, om de Rebellen het vluchten over die Rivier te beletten. Voorts werdt gelast, dat alle deeze Troepen moesten voorzien werden met Mondkost voor acht dagen, en zich by ieder Troep van acht Man bevinden drie Negers, als Lastdragers.

Ook werd tot deeze Onderneeming nog gecommandeerd de Lieutenant van de Artillery Sesseler, een Bombardier en acht Kanonniers, mede neemende vier Mortiertjes, *Koehoorns* genaamd, met de vereischte Granaten en Ammunitie.

Alle de noodige Orders waren dan op dien Voet gegeeven en hoe verder op ieder Post het Volk moest verdeeld werden op de naast gelegene Plantagiën; als mede hoe de Barkaffen langs dezelven in de Rivier zouden kruissen.

Doch de Mayor de Brauw by zyne aankomst op de Plantagie Oosterlee bericht krygende, dat die Negers zich bevonden in een klein Bosch, geplaatst op een Eiland, door een Moeras gemaakt, in een groote Savaan ruim drie Uuren van de Rivier, zo moesten zegt hy, de Schikkingen daar door eenigszins veranderd werden, alzo volgens dit nadere bericht, de Rebellen uit het Cordon, dat men meende om hen heen te trekken, zouden kunnnen uitgeslooten zyn. Hier van gaf hy kennis aan den Colonel de Salve, die zyn voorgesteld Plan goedkeurde, bestaande voornaamelyk hier in: dat dewyl aan de Rivier geen Troepen van dienst konden zyn, alle dezelven zouden werden gebruikt, om in drie partyen verdeeld, het Bosch daar de Rebellen zich in ophielden, van verscheidene kanten te gelyk te doen omsingelen.

Het geen dus is volbragt geworden in den nacht tusschen den 22sten en 23sten Maart, wanneer voor het aanbreeken van den dag op een Seinschoot door den Mayor de Brauw gegeeven, de aanval begonnen werd met het voorsz. Bosch te beschieten uit de Koehoorns, het welk ten eersten veel verwarring onder de Rebellen veroorzaakte, terwyl ons Volk vast het Bosch inrukte, met dat gevolg, dat het den Capitein of Opperhoofd dier Negers, *Accabré* genaamd, met de voornaamste van zyne Bende, en over de tachtig Gevangen in handen kreeg, en met hen te rug keerde, zynde na gissing ruim twintig van de Negers doodgeschooten, en vyftig of zestig ontsnapt: doch die kort daar na meestendeels gevangen genomen en opgebragt werden.

Voorts had men hunne Hutten ten getale van vyf en zestig verbrand: tot welke de toegangen zeer moeilyk waren gemaakt, zo door omgehouwene Boomen als door het schuins plaatsen der (voorverhaalde) Voetangels, waar aan de Mayor de Brauw en verscheidene Soldaaten zich hadden gekwetst, zynde anders in deeze Onderneeming geen een van de onzen verlooren noch vermist geworden, doch was al ons Volk zeer afgemat, doordien het geduurende twintig Uuren genoegsaam altyd op de Been geweest was.

De voornoemde Accabré (die, toen hy gevangen werd gebragt, op verzoek der Negers moest werden vastgebonden, wyl zy zeiden dat hy een Tovenaar was, waar aan zy veel geloof sloegen) was een Hoofd van omtrent zes hondert Congo-Negers, en werd na den dood van Coffy tot Capitein van hen gekooren. Hy verklaarde nooit iets kwaads gedaan of eenigen Blanken gedood te hebben of doen dooden (hy is nogthans van het tegendeel overtuigt, en is ten klaarsten by de Informatien dewelke door het Staf genomen zyn, gebleeken dat een Blanken, op zyn bevel van het Leeven is beroofd geworden. De Invasie die kort te vooren, op de Plantagie Landskroon geschied was, waar op zich reeds den Directeur Bagelyn met 'er woon had begeven, en by die gelegenheid zwaar gekwetst werd, was ook door zyn Volk en op zyn ordre gepleegt) en het Commando opgenomen te hebben, wyl hy anders als gemeen Neger had moeten dienen onder anderen; die de Blanken meerder kwaad zouden gedaan

hebben. Men getuigde van hem, dat hy een schoon en welgemaakt Karel was, hebbende de houding van een Vorst. Toen hy geboeid op de Dageraad aankwam vroeg hem de Gouverneur Hogenheim: *Of hy geen Commandant en groot Heer onder de Rebellen was geweest?* waaröp hy, met veel deftigheid antwoordde, van *Ja; dat hy de Bende gecommandeerd had, maar nu een Slaaf van den Gouverneur was*.

Dit soort van Negers voor Menscheneeters gehouden werdende, ondervroeg men de Gevangenen, die van hen opgebragt waren, daar over, welke zeiden dat zy de Negers door hen gevangen genomen, hadden geslagt en opgegeeten; maar van Christenen te eeten een groote afkeer hadden.

Inmiddels had men de te vooren gevangene genomen Negers, op de Dageraat in Boeyens zittende; door, van Gouverneur en Raaden, daar toe gestelde Commissarissen doen verhooren; van welke vervolgens op den 16^{den} Maart by Vonnisse van den Hove, een getal van drie en vyftig werden ter Dood gedoemd, naamelyk, twee en twintig om gehangen, zestien om levendig geradbraakt en vyftien om verbrand te werden: welk Vonnis den volgenden dag op voornoemde Plantagie, achter de Suiker-Moolen is ter uitvoer gebragt. (zynde opgemerkt dat de Negers zo dra zy gehangen werden, daadelyk dood waren.) De overige Gevangenen werden vermids zy overtuigende blyken van hunne onschuld hadden gegeeven, en aan de Muitery geen deel gehad te hebben maar door de Rebellen overweldigd en zeer mishandeld te zyn geweest, wederom ontslagen: en alle de geenen die zich aan geen Moord of Brandstigten schuldig gemaakt hadden, zyn gepardoneerd, of ongestraft gebleeven; schoon het grootste gedeelte zich aan de Revolte had Schuldig gemaakt. Zoo dat zy weinigen uit gezonderd, by alle gelegenheden de Christenen bevogten hadden.

Vervolgens bekwam men van verscheidene kanten, weder een aanzienlyk getal Negers, daar onder sommigen die met geweld gevangen waren: zy gaven eenpaarig verzekering dat het verblyf hunner Makkers in de Bosschen, door het Regengetyde, byna onverdraaglyk was gemaakt en dat, door honger en gebrek, dagelyks veelen van hen stierven.

De Colonel de Salve gaf op den 3^{den} April per Missive kennisse aan den

Gouverneur Hogenheim, dat dewyl hy door de berichten van zyne Posten, en door de Indiaanen, als mede door een Boode, uit Demerary afgezonden, onderrecht was, dat aan dien kant zo min als aan den anderen geen de minste vrees voor Onderneemingen der Rebellen meer overig was, hy voorgenomen hadde, het grootste gedeelte van zyne Troepen, de Magazynen en Hospitalen naar zich te trekken aan het Stafquartier, en de Posteeringen te stellen op de volgende wyze.

Op de Savonette, een Capitein, twee Officieren, twee Sergeanten, twee Corporaals, een Tambour en drie en twintig Gemeenen, benevens de noodige Artillery bediendens, met last om dezelven, verzeld van eenige trouwe Negers, met een gewapende Barkas langs de Rivier van daar, tot aan de Plantagie van den Heer Kunckler, te laten kruissen.

Op Hardenbroek aan de Kreek Wikkie, een Opper-Officier, een Capitien, twee Onder-Officiers, twee Sergeants, twee Corporaals, twee Tambours en negen en twintig Gemeenen, nevens het vereischte getal Artilleristen, met bevel dat ze insgelyks met twee gewapende Barkassen zouden hebben te kruissen, naamelyk, met de eene tot aan de voornoemde Plantagie van Kunckler, en met de andere tot aan de Plantagiën Engelenburg en Landskroon.

Op Landskroon, een Capitein, een Sergeant, twee Corporaals, een Tambour en dertien Gemeenen, van welken eenigen met getrouwe Negers, gestaadig de Ronde zouden moeten doen, tot aan de Plantagiën Markey en de Peereboom. Deeze drie Posten zouden alle staan onder het gezag van den gemelden Opper-Officier.

Voor den Mond van de Kreek Wikkie, het gewapende Schip de Samuel Galei gevoerd by Paulus Jansen, om aldaar Post te houden.

Aan den Mond van de Kreek Wironje, een Posteering van een Sergeant en vier Man, die van de Post op de Cornelia Jacoba (bestaande uit een Officier, twee Sergeanten, een Corporaal en veertien Gemeenen) zoude geleverd werden; met ordre aan den laastgenoemden Post om dagelyks door eenig Volk tot aan de Johanna te laaten bespieden.

De Plantagie Oosterlee bezet te laaten met de daar gestelde Officier, een Sergeant, twee Corporaals en dertien Gemeenen, en dat die mede de Ronde zouden doen.

Van het Stafquartier tot aan Engelenburg, zou voorts een gewapende Barkas langs de Rivier gestaadig blyven kruissen.

En op de Post Stevensburg, in Canje, tot Bezetting gelaaten werden, een Capitein, twee Officieren, twee Sergeanten, twee Corporaals, een Tambour en acht en twintig Gemeenen.

Met alle welke hoofdzaakelyke Schikkingen, de Heer de Salve oordeelde dat zo wel de geheele Rivier, als de daar langs gelegene Plantagiën volkomen beveiligd en gedekt zouden zyn, te meer, dewyl aan het Stafquartier nog een Krygsbende in gereedheid werd gehouden, om te laaten aanrukken ter plaatse, daar derzelver hulpe noodzaaklyk zoude bevonden werden.

Dewelken eenpaarig door den Heer Gouverneur Hogenheim werden goedgevonden, met betuiging in deszelfs Brief van antwoord, dat ze niet beter konden bedacht werden, en dat hy Gouverneur zorge zoude draagen, (zo als door den Colonel de Salve was verzocht geworden) dat by een Ordonnantie de Planters gelast werden, ter begeerte van de Commandeerende Officieren der Posten, eenige getrouwe Negers te moeten bezorgen, om met de Patrouilles mede te gaan. Zo als dan ook door Gouverneur en Raaden de Ordres daar toe ten eersten afgevaardigd zyn, met bygevoegd bevel, dat de Planters boven dien nog door hunne vertrouwde Negers, de Bosschen zouden hebben te laaten doorkruissen.

Aan het Stafquartier kwamen van Boven af twee gewapende Benden Indiaanen, mede brengende elf gevangene Negers, en zestien afgekapte Negerhanden, vertoonende teffens een Stokje met drie en veertig Kerfjes daar op, ten bewyze dat door hen nog zo veel Negers verslaagen en gedood waren. De Colonel de Salve zond deeze Indiaanen uit, om op de Rebellen, achter de Plantagie van Jeremias Broer, jacht te maaken. Wanneer ter zelver tyd, naamelyk den 14^{den} April, by hem, door een Sergeant en zes Man van de Plantagie Oosterlee, werd opgebragt het beruchte Opperhoofd der Rebellen *Atta*, die (na dat hy reeds eenige dagen te voren door een getrouwen Neger, die hem in een Hut alleen vond, aangegreepen, doch wederom door het toebrengen van een kwetsuur aan denzelven ontkomen was, eindelyk was gekregen geworden in een Bosch,

door de twee Negers Accara en Gousarie, tegens wien hy zich tot het laatste toe met een Mes in de hand verweerd hadde, en Gousarie, die hem het eerste op het Lyf sprong terwyl hy bezig was iets uit den grond te haalen, ongetwyffeld zoude vermoord hebben, zo Accara niet was toegeschoten, die hem de tromp van den Snaphaan op de borst zette, waar op hy zich overgaf.

Atta, voor den Colonel de Salve gebragt zynde, zeide zonder de minste ontroering van geest, *wel te weeten, dat hy den dood verdiend had*, doch verzocht alvoorens wat drinken, en een weinig eeten, zeggende voorts *dat hy dan zeer graag wilde sterven*, daar by voegende-dat men zyn hooft zoude afhouwen, en op een Pen planten, dat daar door de Rebellie zoude gedempt zyn. Hy werd den volgenden dag wel gekluisterd en verzekerd naar de Dagerat opgezonden, daar hy, voor den Gouverneur komende, zich nederig ter Aarde wierp, en zyn Ed. de voeten wilde kussen. Men liet hem terstond opsluiten, wanneer *Accabré*, die altoos zyn grootste tegenparty is geweest; hem ziende, luydkeels begon te lachen, en den spot met hem te dryven.

De Colonel de Salve door den voornoemden Atta ook vernomen hebbende, dat nog eenigen van zyn Volk, doch zeer weinig in getal, in de Bosschen verstrooid waren, en dat zy wel haast van honger zouden moeten vergaan, liet terstond den Post van Oosterlee versterken tot een Capiteins Commando, als mede op de Plantagie Maria Agnes, plaatsen een Sergeant en twaalf Gemeenen, alzo gezegd werd, dat *Baubé*, die men meende zich aan het Hoofd der ontvluchte Guango Negers gesteld te hebben; zich achter dezelve ophield.

Doch welke *Baubé*, benevens twee en veertig Negers, door de meergenoemde twee Negers Accara en Gousarie, na dat deeze vier dagen waren uitgeweest, gevonden, en gevangen is geworden in de groote Savaan achter de Plantagie Landskroon, zynde allen aan het Stafquartier opgebragt in een Barkas, onder geleide van een Officier en vier Man, op denzelfden tyd dat de Heer de Salve ordre had gegeeven om hen op te zoeken. Baubé verhaalde dat de Guango Negers hem wilden opeeten, juyst op het oogenblik dat hy werd gevangen; en men heeft in der daad by het

vernielen van hunne Huizen en Kost, aldaar oneindig veel Doodsbeenderen, en verscheidene Potten met Negervleesch te vuur gevonden; zo als de Lieutenant Middelaar mede heeft gevonden gebraade Negervleesch in eenige Hutten, die hy over de Plantagie de Arend had ontdekt en verdelgd. Maar deeze Menscheneeters ook verstrooid en overal vervolgd zynde, zyn allen of van zelfs overgekomen of gevangen genomen en opgebragt, en dus t'eenemaal uitgeroeid.

Midlerwyl was op den 27sten April het Hof op de Dagerart byëen gekomen, om Vonnis te wyzen over de Negers, die aldaar gevangen zaten, van welken twee en dertig zynde de voornaamste Hoofden der Rebellen; ter dood werden veroordeeld, naamelyk zes om verbrand, (daar onder *Atta*) acht om Geradbraakt, (onder welke een Negerin was, Juffrouw Margeriet genaamd, die eenige Christene Vrouwen op de alleryslykste wyze had doen vermoorden, en derzelver bloed uit wraakzucht gedronken had.) zonder den slag van genade, en achttien om gehangen te werden.

De Executie nam den volgenden dag, op de Dageraat, des morgens ten acht Uuren een begin, en was even na den middag geheel volbragt, waar van wy eenige omstandigheden zullen aanhaalen.

Voor *Atta* was een afzonderlyke Houthoop gemaakt, in wiens midden een Paal stond, waar aan hy met een ketting vast gemaakt werd, in dier-voegen dat hy rondom den Paal loopen konde. De Justitie met hem beginnende, werd hy allereerst aan den Paal vastgemaakt, en hem werden op vier plaatsen een stuk Vleesch met een gloeyende Tang uit het lichaam gerukt; en dit werd hem vervolgens na verloop van ieder half quartier Uurs gedaan, tot 's middags ten twaalf Uuren.

Na dat hy de eerstemaal genepen was, werden acht van zyne Medepligtigen levendig geradbraakt, daar onder het voornoemde Vrouwspersoon. Dit ondier bleef ruim twee Uuren lang op 't rad leven, na dat haar alle de Beenderen waren in stukken geslagen. De Neger *Hercules*, na dat hy mede geradbraakt was, zyn Meester den Directeur Dell in 't oog krygende, begost hy op denzelven te schelden, hem verwytende dat hy de oorzaak was van zyn ongeluk, alzo hy zyne Negers altoos slecht behandeld, en reden gegeeven had, dat ze aan het Muitineeren geraakt waren.

Dit verricht zynde, werden 'er achttien opgehangen, waar by 't volgende zeldzaam geval gebeurde, te weten, één der Negers afgestooten zynde, viel van de Galg, vermids de Strop brak, en na eenige minuuten gelegen te hebben stond hy op; rondom zich ziende, zag hy naby zich één der geradbraakte Negers op het rad liggen, waar op hy derwaard liep, en hem uit al zyn magt drie of vier trappen op den buik gaf, uitschreeuwende deeze woorden, *Verd..... Hond, 't is jou schuld dat ik moet hangen*; dit gedaan hebbende, ging hy zelf de ladder weder op en liet zich gewillig ten tweedemaal ophangen.

Vervolgens werden vyf met klein Vuur verbrand, of om beter te zeggen gebraaden, en geduurig met Tangen geneepen, en een andere stond op den Houthoop en was ten eersten dood; waar na 't Vuur rondom Atta langzaam aangesteeken werd, op dat zyne smerten des te langer zouden duuren; waar door dan ook gebeurde, dat niettegenstaande men omtrent ten elf Uuren 't Vuur ontstak, hy echter nog tot half een Uur bleefleven. Verwonderenswaardig was in deezen, dat zy allen zich hebben laaten verbranden, radbraken, ophangen enz. zonder schreeuwen of kermen. Het eenige, dat Atta sprak, was jegens den Gouverneur, roepende hy dikwyls in zyn Negertaal, *myn God, wat heb ik gedaan? de Gouverneur heeft gelyk, ik lyde 't geen ik verdient heb, ik dank hem*. Dit was het einde van dat beruchte Monster, wiens bloeddorst en wreedheid den dood aan zo veele Christenen, en het byna onherstelbaar bederf van deeze Colonie heeft te weeg gebragt. Geen minder aanmerking verdiende het, dat ze by het leezen der Sententien, de tyding van hun Straf of Vryspreeking even onverschillig ontvingen.

De overige verhoorde Gevangene Negers, die niet ann Moord of Brandstichten schuldig waren, werden op vrye voeten gesteld. Kort naderhand werd de Neger Baubé benevens nog een groot getal Rebellen allen sterk geboeid, onder het geleide van een Detachement van het Stafquartier op de Dageraat overgebragt, en in de Boeyens geslooten.

De Colonie dus verre van Rebellen gezuiverd zynde, gaf zulks hoop dat men dezelve eerlang in de voorige ruste en veiligheid zoude hersteld zien: de Ingezetenen kwamen ook van tyd tot tyd weder op hunne Woon-

plaatsen, en het geene 'er aan de Plantagiën zo van de Colonie als Particulieren vernield was, werd allengs te regt gebragt: de onschuldig bevondene Slaaven had men aan hunne Eigenaars ter hand gesteld, weshalve het grootste gedeelte der Plantagiën reeds weder als te vooren werden bearbeid en behandeld, de Planters meenden alles verlooren te hebben; doch veelen van hen bevonden zig buiten verwachting met weinig verlies weder in staat, om de geledene schade door den tyd te kunnen te boven komen; alzo sommigen van hen meest alle hunne Slaaven hadden weder bekomen, alleenlyk beroofd zynde van de Gebouwen, die op de Plantagiën stonden, en andere minder gelukkig, hadden wel veele Slaaven verlooren, doch konden echter met de overgebleevenen voortarbeiden.

Maar onderwylen bleef de woedende Ziekte sterker dan ooit aanhouden, zodaanig dat de drie Hospitaalen en verscheidene Loges aan het Stafquartier als opgepropt met zieke Soldaaten lagen, en geen dertig gezonde Manschappen werden gevonden, om aan de Staf de wagt te betrekken. Waarom de Colonel de Salve genoodzaakt was, en de Gouverneur ook goedvond; om een vermindering in de Posten te maaken, en tot bezetting derzelver te laaten, naamelyk.

Op Savonette een Capitein, een Officier, een Sergeant, een Corporaal, een Tambour en twaalf Gemeenen.

Op Hardenbroek in Wikkie, een Capitein, twee Officiers, een Sergeant, een Corporaal, een Tambour en vyf en twintig Gemeenen.

Op Engelenburg, een Officier, een Corporaal en tien Gemeenen.

Op Oosterlee, een Officier, een Sergeant, een Corporaal en tien Gemeenen.

Op 't Schip de Samuel Galei, dat voor Wironje post hield, een Officier, een Sergeant, een Corporaal, en twaalf Gemeenen.

Op Stevensburg in Canje, een Capitein, een Officier, een Sergeant, een Corporaal, en achttien Gemeenen, t'zamen uitmakende drie Capiteinen, zeven Officieren, vyf Sergeants, zes Corporaals, twee Tambours en drie en negentig Gemeenen.

Bovendien bleeven by Savonette, Hardenbroek, en Oosterlee drie gewapende Barkassen, ieder met vier Roeynegers, om te kruissen; en by

de Plantagie de Johanna geen Rebellen noch zwervende Negers, zich meer laatende zien, zo werd de Post op dezelve ingetrokken, en geplaatst tot versterking op de Dageraat: alzo de Bezetting aldaar door Ziekte en sterfte mede zeer verzwakt was.

Voorts kwam men onderling nog overëen, dat wanneer de nog gevangen zittende Slaaven zouden verhoord zyn, die geenen, die van hen onschuldig aan grof kwaad werden bevonden, en daar zich geen Eigenaars voor opdeeden gebruikt zouden werden tot dienst van de Troepen, in de Hospitaalen, op de Vaartuigen, Magazynen enz.

De Caraïbische Indiaanen zich boven het geweezen Fort verzameld hebbende, deeden een bezending van twintig Man naar den Gouverneur; zich aanbiedende, om met hunne magt de Rebellen verder te helpen t'onderbrengen. Schoon deeze hulpe wat te laat kwam, vermids de Rebellen meest allen reeds waren t'ondergebragt, en hen de kracht ja zelfs het denkbeeld was benomen, om iets van eenig belang meer te kunnen onderneemen; besloot de Gouverneur met goedvinden van den Colonel de Salve, om echter daar van gebruik te maaken, en hen de Bosschen, om die verder te zuiveren, te laaten doortrekken. Ten welken einde de voornoemde twintig afgezondenen last kreegen, om benevens de twee Vrye Mulatten Hendrik- en Jeremias-Broer, en de Mulat Frederik, die hen voor Gidzen dienen zouden, den weg te neemen van de Dageraat door de Bosschen van de Vigilantie, naar de Plantagie Oostermeer; zich aldaar met de overige Caraïben te vereenigen, als dan te gelyk tot boven de Savonette op te trekken, en vervolgens langs den anderen kant van de Rivier weder te rug te komen. Wanneer het niet missen konde, dat de weinige Rebellen, die zich in dien Omtrek nog mogten verschoolen houden, of dood of levendig in handen van hen zouden moeten vallen.

De voornoemde Indiaanen hunnen Togt volbragt hebbende, kwamen van dezelven zestig of zeventig gewapend met Pyl en Boog, op de Dageraat te rug, om aan den Gouverneur daar van verslag te doen, zeggende dat ze de Bosschen altemaal hadden doorgekruist, en elf Negers gevonden, die door hen doodgeslagen waren, ten bewyze, een stokje vertoonende met zo veel kerfjes daar op getekend; verzoekende daar voor eenige belooning,

De Gouverneur gaf hunne Capiteinen, die zes in getal waren, ieder een Lap Salempouris, twee Pullen Kilthum, eenige Spiegeltjes en andere snuisteryen tot een vereering, daar mede zy wel voldaan zynde, hunne reis weêr naar boven aannamen.

Aan het Stafquartier waren ook aangekomen drie Capiteinen van de Indiaanen, aan den Colonel de Salve wederom brengende de Geweeren, die hy hen gegeeven hadde om tegens de Rebellen te gebruiken; zeggende, doordien men niets meer in de Colonie te vreezen had, en alles zuiver was, zy hunne Wooningen weder gingen opbouwen en bewoonen, aan de Rivieren en Kreeken, ter plaatse daar dezelven bevoorens hadden gestaan. Zo als mede reeds naar hun Land waren te rug gekeert de Arowaksche en Caraïbische Indiaanen, door den Gouverneur van Essequebo de Heer s'Gravenzande gezonden, welk Volk by twee Partyen in de Maanden February en April in de Berbice gekomen zynde, de Colonie by aanhouding doorkruist heeft, tot dat het Opperhoofd der Rebellen, *Atta*, was gevangen genomen, wanneer zy meenden van geen dienst meer te kunnen zyn.

Men bekwam den 4^{den} Juny bericht uit Canje, dat achter de Plantagie Frederiksburg door eenige getrouwe Negers met vier Militaire Manschappen gevangen was, de Neger *Fortuyn* van de Plantagie Helvetia, zynde één der vermaardste Opperhoofden der Rebellen, die door hem by alle de Gevegten tegen de Christenen, waren aangevoerd geweest; maar dat die, zo zeer gevreesde Booswigt naauwlyks op Stevensburg in bewaaring zynde gebragt, des nachts, (terwyl de Schildwagt niet op zyn hoede moet gegeweest zyn) zyne Boeyens had weeten los te krygen, en wederom ontsnapt was. Ook werd gemeld dat in die Rivier nog twee Surinaamsche Slaaven van den Heer A. Crombie, en onder het Complot van Fortuin behoorende, zwervende waren.

Waaröp de Gouverneur beval, dat men hen in de Bosschen door vertrouwde Negers zouden laaten opzoeken; en aan de Planters op de beneden liggende Plantagiën, van op hunne Vaartuigen een waakend oog te houden, op dat die Rebellen geen gelegenheid bekwamen, met een derzelven de Rivier uit te komen.

Doch deeze Neger *Fortuyn* is benevens de Colonie Neger *Prins*, door

Accara en Gousarie, na dat zy eenige dagen waren uitgeweest, achter de Plantagie Helvetia gevonden, en weder gevangen geworden, en sterk geboeid op de Dageraat opgebragt, ter zelver tyd dat van het Stafquartier het Wyf van den voornoemden Fortuyn, en nog drie Rebellen mede gekluisterd aankwamen.

Het onderzoek der gevangene Negers, zo aan het Stafquartier als op de Dageraat, door Commissarissen afgehandeld zynde, vergaderde het Hof op den 15^{den} Juny 1764 om dezelven te vonnissen, wanneer vervolgens een getal van twee en dertig ter dood verooordeeld werden, welk Vonnis aan hen den volgenden dag op de Dageraat is volvoert geworden, en de Vrygesprckene Negers ontslagen, die aan hunne Meesters zyn te rug gegeeven.

Voorts bleeven nog acht Negers, die van Christen moord en Brandstichten waren beschuldigd, in de Gevangenis zitten, om naderhand verhoord te werden.

Eenigen tyd te voren waren de Corentynsche Overlopers, die zo in Berbice als Demerary gevangen zaten; door een Commando van Suriname afgehaald om aldaar te recht gesteld te werden, welke na gerechtelyk onderzoek door den Krygsraad op Paramaribo op den 20sten July 1764, ter Straf-oefening werden verweezen naamelyk.

Johan Carolus Mangemeister, om zyn Rechterhand te werden afgekapt, hem daar mede in zyn aangezicht geslaagen, voorts levendig van onderen op geradbraakt te werden, het hoofd afgeslaagen en het zelve, nevens de Romp op het Galgeveld onder de Galg begraven.

Jean Renaud, om geradbraakt, het hoofd afgeslagen, en met den Romp op het Galgeveld begraven te werden.

Leonard Schuylen, om met de koorde gestrafd, dat 'er de dood na volgt en onder de Galg begraven te werden.

Mathias Deymens, om onder de Galg met de Strop om den hals strengelyk gegeesseld en gebrandmerkt, voorts ten eeuwigen dage uit de Colonie gebannen te werden. (Deeze was mede een Hoofd dier Oproermaakers geweest, en had zyn Snaphaan op Capitein Caunitz aangelegd gehad; doch was na vier Maanden verblyf onder de Negers, weder te rug gekeerd).

Jacques Montagnon, om twee achter een volgende dagen door de Spitsroeden te werden geleid door honderd Man, en voorts op nieuw vier Jaaren zyn dienst als Soldaat te hernieuwen.

Mathias Fiderei, bleef bevryd van alle lyfstraf, maar moest op nieuw, vier Jaren als Soldaat dienen, en de kosten en misen van Justitie betaalen. (deeze was mede, na vier Maanden onder de Negers geweest te hebben, naar Demerary gevlugt.) Deeze Vonnissen, werden denzelfden dag volvoerdt.

Maar wy wenden ons weder naar de Berbice, alwaar het nu alomme bleek dat de rust en veiligheid, haare vorige gedaante had erlangd: want de uitgezette Posten en rondom gaande Spions zo van Blanken en getrouwe Negers als Indianen, vernamen in de Rivieren, Kreeken, Bosschen, Savaanen, en achter de Plantagiën, geen Rebellen noch omzwervende Negers, zelfs geen spoor van dezelven meer.

Waarom de Colonel de Salve besloot, weder naar het Vaderland te keeren, gevende den 14^{den} Augustus aan Gouverneur en Raaden, by Missive kennis, dat van den Heere Hertog van Brunswyk aanschryvens was gekomen, om met de onder deszelfs bevel staande Troepen naar Europa over te steeken, zo ras de Rebellie in de Colonie van Berbice geheel zoude gedempt, en de Rust in dezelve hersteld zyn.

En vermids het hem volkomen toescheen, dat niet alleen de Rebellie gedempt, en de Muitineerende Slaaven tot gehoorzaamheid waren gebragt, maar ook de Rust en Vrede door de Planters en Ingezetenen derzelver Colonie, met voorige veiligheid werd bezeeten. Zo had hy niet nagelaaten de noodige toebereidselen tot deszelfs Vertrek te maaken, doch, bevorens daar toe over te gaan, goedgevonden den Hove daar van te verwittigen, met verzoek hunne gedachten schriftelyk aan hem te willen inleeveren, zo ten aanzien der t'ondergebragte Rebellie, gehoorzaamheid der te rug gekeerde gemuitineerd hebbende Slaaven, als ook of eenige Directeurs of Planters nog reden hadden, om aan de trouwheid hunner Slaaven te twyffelen, en op wat gronden die twyfelingen steunden; voorts byaldien de Colonie volkomen gezuiverd en in rust werd bevonden, of

als dan de Troepen van den Staat niet zouden kunnen vertrekken, zonder voorsz. Colonie in gevaar te stellen: eindelyk ingeval de Ingezetenen eenige Goederen mogten ontvreemd zyn; of wangedrag onder de goede ordre, die 'er gehouden was; mogt plaats gehad hebben; men als dan een Commissie wilde benoemen, om deswegens onderzoek te laaten doen.

Waaröp door Gouverneur en Raaden werd geantwoord. ‘Dat de Rebellie ten eenemaale gedempt, en de tranquiliteit en gehoorzaamheid der gerebelleerd hebbende Slaaven, in volkomen rust en stilstand gebragt was. Dat omtrent de vraag, die door den Heer de Salve mede gedaan was, of 'er zich nog Rebellen in de Bosschen zouden kunnen ophouden? Gouverneur en Raaden betuigden, niets daar van te kunnen bespeuren. (dan alleen dat nog een Neger *Taffy* genaamd, zoude omzwerven, doch dat niet werd getwyfeld of deeze zoude binnen kort gevangen zyn) Dat zy aan de Directeuren en Planters een generaale aanschryving zouden doen, aangaande de getrouwheid hunner Slaaven, met ordre, in geval van achterdocht, die aan de Justitie over te geeven.

En op de Vraag of de Troepes van den Staat niet zouden kunnen vertrekken, zonder de Colonie in gevaar te stellen? was het antwoord van Gouverneur en Raaden. ‘Dat in Consideratie de magt der Militaire Manschap van de Colonie maar een zeer gering getal uitmaakte, en het te duchten zoude zyn, dat de Negers hunne Overwinnaars ziende weggaan, lichtelyk tot de eene of andere kwaade t'zamenspanning zouden kunnen overgaan, Zy Hem Colonel verzochten, een Corps Troepes ten getale van honderd Man sterk, in de Colonie te willen laaten: voegende daar by, Dat de ontvreemding van eenige Goederen, de Ingezetenen toebehoorende; of onbehoorlyke handel onder de goede Ordre, die 'er gehouden was, geen de minste plaats konde hebben, en dat zy, derhalve, het benoemen van een Commissie, tot het doen van het verzochte onderzoek, onnoodig achten: bedankende eindelyk voor de goede gehoude discipline, met aanbieding, des wegens ten allen tyde Verklaaringen te willen geeven.

Vervolgens werd, volgens de gedaane opgave, bevonden in de Colonie te zyn 1308 Negermans.

1317 Vrouwen.

En 745 Kinderen, behalve nog 116 Blanken.

De Colonel de Salve dus van de herstelde rust in de Colonie verzekerd zynde, zette de noodige toebereidzelen tot zyn vertrek, verder voort; doch de toestand zyner onderhoorige Manschappen was deerniswaardig, zynde zo wel onder de Officieren als Gemeenen, byna geen gezonde; van twaalf zo Opper- als Onder-Chirurgyns was 'er niet meer dan één in staat, dit groot getal Zieken by te staan, en behoorlyk op te passen; het welk door de besmettelykheid der Ziekte veroorzaakt werd.

Op de Schepen was het mede droevig gesteld: van meer dan zestig Man, uit welke de Equipagie moest bestaan; waren 'er naaulyks elf in staat om dienst te kunnen doen, en onder dezelven niet meer dan drie Matroozen.

Weshalve de Colonel de Salve aan den Gouverneur van St. Eustacius deed verzoeken, om een goed getal Matroozen: die hem ten dien einde op het spoedigste vier en twintig Zeelieden met een Bark toezond: doch deeze Bark Schipbreuk lydende tusschen de Eilanden de Granadilles, was 'er een gedeelte van dit Volk verloopen, en de overige met eenige nieuw aangeworvene kwamen eerst den 7^{den} November in de Berbice aan.

Ook kwam ondertusschen het Schip de St. Martin, met Mondbehoeften voor de Troepen verzonden, op den Modderbank voor de Mond van de Rivier de Berbice te stooten, en te vergaan, (hoewel de Lading geborgen werd) van welk Schip de Equipagie werd overgenomen, en op de andere Schepen verdeeld.

Mede lande daar den 16^{den} September des jaars 1764. het Schip de Christina Maria, met Mondbehoeften tot de te rug reize der Troepen geladen; en met een goed getal Zeevolk bemand, van welke eenige op de drie andere Schepen werden overgezet.

Waaröp de Troepen, op den 2^{den} October des zelfden Jaars, op vier Schepen werden ingescheept; welke na veel sukkelens door tegenwinden, en gebrek van hoog water op den Modderbank voor de Rivier de Berbice, niet voor den 24sten November konden in Zee geraaken, met ach-

terlating van het Schip de Wakkerheid, 't geen, door verlies van Ankers, op een Zandbank gedreeven, daar was vastgeraakt.

De Colonel de Salve was voorneemens naar St Eustacius te stevenen, om zich aldaar te ververschen; doch werd door zwaare tegenwinden genoodzaakt, zynen streek na Curaçao te stellen; alwaar hy den 4den December aankwam, hier zynde, werden de Schepen buiten staat geoordeeld, om, zonder behoorlyke vertimmering; de Reize naar het Vaderland te onderneemen, behalve dat het niet raadzaam was met zo veel ziek en zwak Volk, tegens het kwaade Saizoen naar Europa te zeilen, waarom by genoodzaakt werd, eenige tyd daar te vertoeven, en zyne Zieken aan Land te laaten brengen.

In die tusschen tyd, naamelyk op den 5den January 1765. kwam daar het achtergelatene Schip de Wakkerheid aan.

De Schepen, nu weder in staat gebragt, en de Zieken hersteld zynde, vertrokken zy den 26sten January van Curaçao; doch, weinige dagen daar na, door zwaare Winden van malkanderen geraakt, kwamen zy niet te gelyk maar de eene voor, de andere na in de Maanden April en May in Texel, van waar de Troepen met Lichters naar Bergen op den Zoom, om aldaar Garnizoen te houden, werden gevoerd.

Ingevolge het Verzoek van Gouverneur en Raaden van de Colonie de Berbice, reeds te voren gemeld, had de Colonel de Salve, ter hunner verzekering, aldaar gelaaten.

	1	Mayor.
	2	Capiteinen.
	5	Onder-Officieren
	6	Sergeanten.
	6	Corporaals.
	2	Tambours.
	70	Gemeenen.
	8	Artillery Bediendens.
	1	Opper-Chirurgyn.
	1	Onder-Chirurgyn.
Dus te zamen	102	Hoofden

Waar over het Commando voerde de Mayor Fourgeoud; bestaande dit Corps geheel uit Vrywilligen die zich daar toe hadden aangeboden.

Vervolgens besloot de Gouverneur, om het Gouvernement van de Dageraat voor eerst, te plaatsen binnen de nieuw aangelegde Fortresse by de geweezene Stad Amsterdam, in het Huis dat door den Colonel de Salve bewoond was geweest; wordende de Colonie Bediendens, het Ambachtsvolk, benevens het Geschut en Oorlogsvoorraat, (als mede de acht Doodschuldige Negers,) derwaards vooruit gezonden. Waar na zyn Ed. op den 31sten October 1764, met de Bezetting volgde, en by zyne aankomst aldaar volgens de beraamde schikkingen, op alles behoorlyke ordre stelde.

De voornoemde acht Gevangene Negers nader verhoord, en van Christen Moord en Brandstichten overtuigd zynde; werden door het Hof, op den 14^{den} December, diesvolgens veroordeeld, om levendig geradbraakt te werden, welk Vonnis aan hen den volgenden dag is ter uitvoer gebragt.

Waar na dien zelfden dag een algemeene Vergiffenis en kwytschelding werd afgekondigd, aan alle de Slaaven die zich in de Rebellie hadden ingewikkeld, met bygevoegde verzekering, dat van nu voortaan geen nader onderzoek deswegens meer zoude gedaan werden, en dat hen alles vergeeven werd, mits dat zy zich als goede en trouwgezinde Slaaven, in alle gehoorzaamheid zouden gedraagen. Deeze afkondiging in tegenwoordigheid van alle de Slaaven der Colonie en Vrylieden (ten dien einde door de Gouverneur derwaards opontboden) geschied zynde, verwekte onder hen een zo groote blydschap en geruststelling, dat zy eenpaarig met luyder stemme uitriepen *Dankje, Dankje, Dankje*.

Na deeze tyd begon de besmettelyke Ziekte watte bedaaren, en veele Soldaaten verzochten hun afscheid, om als Handwerkslieden, of als Onder Directeurs op de Plantagiën, gebruikt te werden: het welk hen gunstelyk werd toegestaan.

Onderwyl gelastten hun Hoog Mogende aan Directeuren van die Colonie, de noodige Manschappen aan te werven, en in te Scheepen; om de Troepen van den Staat aldaar af te lossen, en weder herwaards te brengen. Ten dien einde was het Schip de Albertina Christina den 17^{den} December 1764. uit Texel vertrokken, doch kwam door Tegenwinden en Stormen, eerst in de Maand Maart in de Rivier de Berbice, zo ontreddert, dat het buiten staat was de te rug reize aan te neemen. Weshalve de Mayor Fourgeoud genoodzaakt was het Schip, de Staaten van Holland genaamd, dat beneeden in de Rivier in Lading lag, ter zyner overvoering aan te neemen.

Gaande, na alvorens van de aanhoudende rust verzekerd te zyn en voldoende Verklaringen van zyne gehoudene Krygstucht en goed gedrag, van de Regeering aldaar verkregen te hebben; op den 29sten Maart 1765. aan boord, doch, door Tegenwinden, niet voor den 24sten April in Zee: komende den 6den May op St. Eustacius, van waar hy zich den 11den Juny weder op reis begaf, en den 10den Augustus gelukkig ter Reede van Texel is aangekomen, van waar zyne onderhoorige Troepen met twee Lichters naar Bergen op den Zoom zyn overgevoerd.

Met voornoemde Mayor Fourgeoud zyn ook overgebragt de twee meer genoemde Negers Accara en Gousarie: wyl men niet raadzaaam geoordeeld had, dezelve in de Colonie te laaten. Deeze beide Negers (gelyk wy hier en daar gemeld hebben) waren mede in de Rebellie ingewikkeld geweest, doch weder Vrywillig tot de onzen overgekomen; op beloften dat men hen in het Leven zoude spaaren, en hadden den Heer de Salve aangeboden, om de gevluchte Negers in de Bosschen op te zoeken, en te vangen; waaromtrent zy hun woord hebben gehouden, hebbende meer dan zes honderd Negers doen overkomen, en de voornaamste Opperhoofden der Rebellen, Atta, Baubé en Fortuyn, die wel gewapend waren, gevangen genomen, en opgebragt. Waarom hun Hoog Mogende de toegezegde Vergiffenis van den Colonel de Salve hebben bekragtigd, en hen een redelyk onderhoud toegelegd als Soldaaten onder het Regiment van gemelde Colonel.

Zynde vervolgens, ter belooning der beweezene diensten, dit Corps Troepen opgericht tot een Regiment Mariniers, en in verscheidene Zeehavens geinquartierd, en voorts de Colonel de Salve verheven tot Generaal Mayor en hem het Commando van voorsz. Regiment, voor zyn betoond beleid, dapperheid en voorzigtige schikkingen, opgedragen.

Kort naderhand heeft de Gouverneur Hogenheim zyne Demissie verzocht en verkreegen, en is vervolgens by den Staat bevorderd tot Mayor, wordende door den Heer Mr. Johannes Heyliger Johs: Fils: als Gouverneur van Berbice opgevolgd.

Verders zyn vyf Ontwerpen door den Mayor de Veye gemaakt, van zodaanige Sterktes als in die Colonie zo tegens een binnenlandschen Opstand, als tegen een buitenlandschen Vyand, aangelegd zou-

den kunnen werden; aan hun Hoog Mogende ter hand gesteld, en aan de Directeuren van de Colonie de Berbice toegezonden.

Dus is deeze gevaarlyke Opstand der Slaaven, die den gantschen ondergang deezer Volkplanting dreigde te veroorzaaken; door de Genade des Allerhoogsten, den edelmoedigen bystand der Algemeene Staaten; de wyze schikkingen van zyne Doorlugtige Hoogheid den Hertog van Brunswyk, onder het bestier en beleid van den Colonel de Salve; de zeer voorzigtige Maatregelen van den Gouverneur van Hogenheim, (wiens geduld en standvastigheid ten hoogsten te verwonderen zyn, zich geen geduurige onaangenaamheden, moeite, en zwaare last ontziende of onttrekkende, maar alle ongemakken, rampen en elende geduldig verdraagende; daar hy alle regtmaatige vrees had, om in handen der woedende Rebellen te vallen, en of op 't wreedste vermoord, of tot een Slaaf gemaakt te werden; met gerustheid heeft uitgestaan, en alles tot het uiterste heeft afgewacht; ondertusschen alles toegebragt hebbende, wat tot behoud en welzyn der Colonie vereischt werd) met behulp der Zee Capiteinen Haringman, Bisdom, en van Oyen; die tot dit heilzaam werk niet weinig hebben toegebragt; en de hulptroepen der bygelegen Colonien, gelukkig gedempt, en de Planters wederom in staat gesteld, om hunne geleedene schades door den tyd te herstellen.

Ruim twee honderd Roeden boven het geweezen Fort Nassau, ter plaatse daar het Vlekje Amsterdam had gestaan, heeft men vervolgens een nieuw Retranchement aangelegd, spoelende langs deszelfs Bolwerken, ten Oosten, een Kreekje, en door het zelve aan de Westzyde, mede een Kreekje doch veel kleiner, over welke verscheide Bruggen werden geslaagen. Dit Retranchement was aan den Rivierkant vyf en veertig Roeden en aan de Landzyde vyf en twintig Roeden breed, aan de Oostkreek vyftig en aan den Westkant vyf en twintig Roeden lang: het zelve was aangelegd met vyf Bolwerken voorzien met haare Gragten, en met Palissaden aan een gekoppeld, naamelyk drie aan de Rivier en twee aan de Landzyde: naderhand zyn, tusschen de Bolwerken van de Rivier- en Landkant, nog twee Redouten of halve Maanen opgeworpen, en, aan de Rivierzyde, nog een Battery van tien Stukken Kanon geplaatst. Voor het geheele Fort werd de Grond schoon gemaakt en van Hout gezuiverd, en Rioolen,

tot lossing van het Water, gemaakt. Het gedachte Retranchement en de daar nog staande Gebouwen dienden voor het Hoofdquartier van den Colonel de Salve en zyn onderhoorige Manschappen, zo als wy in de nevensgaande Plaat hebben aangetekend. Vervolgens is, in den Jaare 1769, beslooten op deeze plaats wederom een Sterkte te bouwen van Steen, tegens alle binnenlandsche Vyanden: wyl de Aarde Werken in het Regensaizoen wegspoelen, en de Palissaden ligtelyk in brand kunnen geschooten werden.

Den 22sten July 1764, 's morgens omtrent een quartier voor elf Uuren, werd men aldaar een Aardbeeving gewaar, die vry sterk was, en ruim vier Minuuten duurde, zynde het Weer op dat ogenblik zeer stil, warm en benaauwd, de Lucht dik en duister, met zwaare Wolken betrokken, zonder dat zich de Zon daar door heen liet zien. Vervolgens begon het sterk te regenen, en om twee Uuren na de Middag werd het goed en aangenaam Weer.

Een zeer zwaare Schudding viel 'er voor, op den 21sten October 1766, 's morgens te vyf Uuren, die, na de algemeene opmerking, vyftien Minuuten geduurd heeft: geduurende ruim vyf Minuuten was de beweeging op en neder met een geluid of 'er een roffel op den Trom werd geslaagen waar na dezelve in een heen en weder gaande, en golvende als de Zeebaaren, veranderde; zo dat men het met veel moeite, en achter- en voorwaards te treeden op de beenen kon houden. De Maan, die in het laatste quartier was, had een Oranje-Cirkel, die met het afneemen van de Schudding verminderde, en met het ophouden van dezelve geheel verdween; maar kort daaröp een tweede, doch mindere beweeging in het Aardryk komende, vertoonde zich dezelve wederom als op een oogenblik, en verdween andermaal toen de Schudding ophield. Deeze Aardbeeving heeft zich meer dan een geheele Maand, van tyd tot tyd, doen gevoelen; doch, niettegenstaande de hevigheid der Schuddingen, was door dezelven geen merkelyke schade veroorzaakt.

De Volkplanting de Berbice werd thans, hier te Lande, bestierd, door negen Directeuren, die uit en door de Hoofddeelgenooten gekooren werden. Zy hebben tot hunne hulpe één Secretaris en twee Boekhouders, en houden hunne Vergaderingen binnen de Stad van Amsterdam.

Wy laaten hier volgen de Naamen van de Edele Achtbaare Heeren

t.o. 518

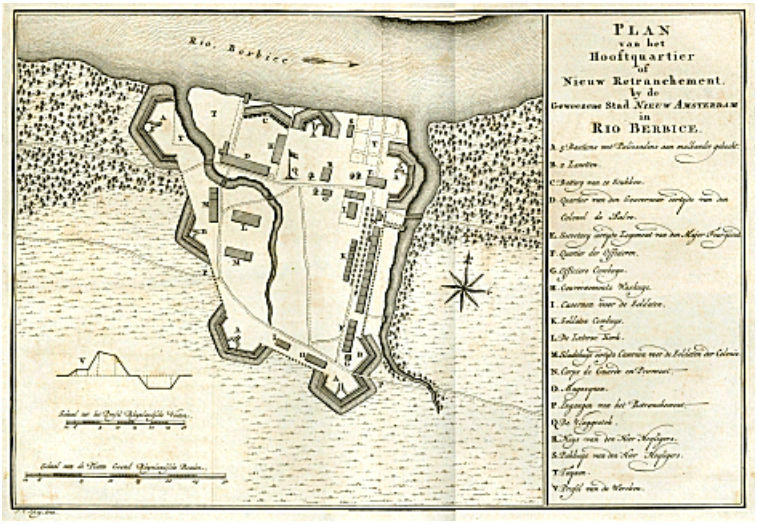
Rio Berbice
PLAN
van het
Hooftquartier
of
Nieuw Retranchement.
by de
Gewesene Stad NIEUW AMSTERDAM
in
RIO BERBICE.

Directeuren van de Geoctroyeerde Colonie de Berbice, beginnende met den Jaare 1720.

	Dirk van der Meer.	1720.		Jacob Boulé.	1738.
	Diederik van Buuren.	1720.		Joost van Eybergen.	1738.
	Nicolaas van Hoorn.	1720.	M^{r}.	Nicol Hend. van Hoorn.	1738.
	Hendrik van Hoorn.	1720.		René David de Gennes.	1742.
	Pieter Schuurman.	1720.	M^{r}.	Ernst Graafland.	1747.
	George Bruin.	1720.	M^{r}.	Arnoldus Elias.	1752.
	Jacob Voordagh.	1720.	M^{r}.	Daniel Deutz.	1757
	Jean Lucas Pels.	1720.		Josua van Ouderkerk.	1738.
M^{r}.	Willem Buys.	1722.		Cornelis van Royen.	1758.
M^{r}.	Jacob de la Bassecour.	1730.		Christiaan van Tarelink.	1760.
	Elias van Valencyn.	1730.		Jean Estienne Fizeaux.	1768.
	Philips van der Giessen.	1735.		Cornelis Hartsinck.	1768.
	Jacob Alewyn Ghyssen.	1736.		Jan Carel van Notten.	1769.
M^{r}.	Abraham Buys.	1736.		*En Secretaris*.	
M^{r}.	Salomon Dedel.	1738.	M^{r}.	Joan Hendrik van Groin.	1760.
	Mattheus Boendermaker.	1738.			

In de Volkplanting zelve, bestaat de Regeering uit den Gouverneur, welke, door de Directeuren, word verkooren, en by hun Hoog Mogende beëdigd, waar van hy zyne Commissie ontvangt; en zes Raaden van Politie en Crimineele Justitie, in welke Raadsvergadering hy voorzit: geadsisteerd met een Fiscaal die te gelyk Secretaris is; benevens de Raaden van Civiele Justitie, waar in hy mede voorzitting heeft: bestaande uit zes Raaden, die door denzelven Secretaris worden bedient.

Ook is 'er een Collegie van vier Weesmeesteren, uit ieder Divisie één: die hunnen byzonderen Griffier hebben.

De voornaamste Beamptens zyn de Boekhouder, en Opzigter Generaal over de Colonie Plantagiën; één Boekhouder van de Soldyen; de Vendumeester en Ontfanger van het Vendugeld; de Opzigter van de Colonie-Winkels en Ontvanger van de Leverantien aan de Vrylieden; de Ontvanger van de Hoofdgelden en Kerkelyke Contributien; de Ontvanger van de Casse der Modique Lasten: Ontvanger van de Lastgelden; de Ontvanger van de Hospitaal gelden; Waagmeester en Ontvanger van het Waag-

geld; één Landmeeter en verscheide andere Bedienden; één Chirurgyn Mayor en mindere Bedienden van het Hospitaal.

De Kerkenraad bestaat uit één Predikant, drie Ouderlingen, en twee Diakenen.

Ook hebben 'er de Luthersche één Predikant, vyf Ouderlingen, en één of twee Diakenen.

De Burgery is verdeeld in vier Compagniën, als één in de beneden Divisie, één in de Hoofd Divisie, één in de boven Divisie, en één in de Divisie in Canje: hebbende ieder één Capitein, Lieutenant, Vaandrig, en Sergeant; wordende uit ieder Compagnie één Burger tot Weesmeester, om drie Jaaren te dienen, aangesteld.

De Militie en Bezetting (die na den Opstand merkelyk is versterkt, zodaanig dat ook de buiten-Posten boven aan de Rivier, als aan de Wironje en in Canje, gelyk ook aan den Zeekant van behoorlyk Manschap voorzien zyn) bestaat uit één Compagnie, waar van de Gouverneur Colonel is: en verders uit één Capitein Commandant, twee Lieutenants, één Vaandrig, en zeven Sergeanten, behalven één Chirurgyn Mayor, één Artillery Meester, en drie Constapels.

De Gouverneurs over de Colonie de Berbice zedert den Jaare 1730. zyn de volgende.

Bernhard Waterham, by Haar Hoog Mogende Commissie verleend 22sten April 1733, ontslagen 6^{den} April 1740.

Jan Andries Lössner, 8sten April 1740, ontslagen 2^{den} May 1749.

Jan Fredrik Colier, 7^{den} May 1749, ontslagen 5^{den} May 1755.

Hendrik Jan van Ryswyck, 5^{den} December 1755, overleden 21sten September 1764.

Wolfert Simon van Hogenheim, 4^{den} April 1760, ontslagen 20sten September 1764.

M^{r}. Johannes Heyliger Joh^{s}. Fil^{s}. 6^{den}. September 1764, ontslagen 23sten November 1767.

Stephan Hendrik de la Sabloniere 7^{den} April 1768.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

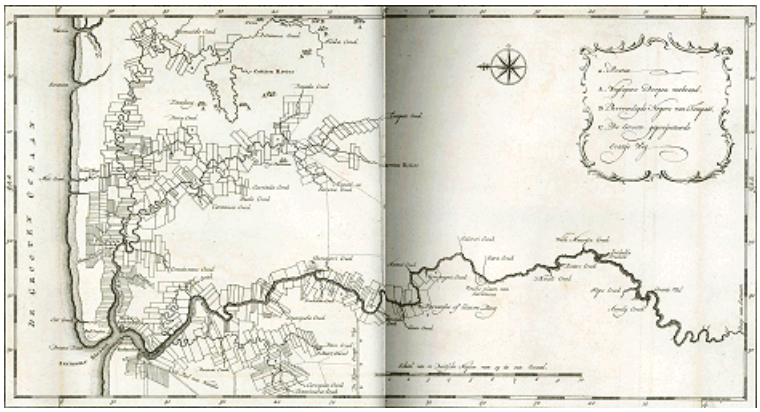

CAART VAN SURINAME.

Beschryving van Guiana, of de Wilde Kust, in Zuid-America.

Vier en twintigste hoofdstuk.
Beschryving van Suriname.

De Colonie van Suriname wordt van die van Berbice, door een Grenspaal, omtrend halver wegen tusschen de Rivieren Berbice en Corentin aan het breede Water, afgescheiden; welke bepaaling door den Heer Cornelis van Aarssen van Sommelsdyk en den Heer van Peere gemaakt is: omtrend het Grondgebied van het Nederlandsch en Fransch Guiana (waar over wy te vooren gezegd hebben, dat verschil tusschen de Franschen en Nederlanders ontstaan was) zal hier de plaats zyn, wat naaukeuriger te verhandelen. De Franschen bepaalen hun gebied door de Marowine, beweerende, dat die Rivier hen nog toebehoort zo wel aan de Ooster als Westerboorden. Dit gevoelen vestigen zy op zekere Acte van Octroy en Overgifte van de Colonie van Suriname aan den Lord Willoughby, door Carel den Tweeden, Koning van Groot Brittannien, op den 2^{den} Juny des Jaars 1662, in het vyftiende Jaar zyner Regeeringe verleend; welke ik, om deszelfs echtheid en om dat zy mynes weetens, nergens by eenigen Schryvers voorkomt, hier woordelyk in de Engelsche en Nederduitsche Taalen invoege, zynde het echte Engelsche Afschrift onder my berustende.

Decima Pars Paten: de Anno Regni Regis Caroli Secundi Quinto Decimo.

D Con Dno Willoughby & Hide Ar.4.

‘CHARLES THE SECOND by the Grace of God &c. To all to whome these presents shall come GREETEINGE WHEREAS Francis Lord Willoughby of Parham, in the Yeare of our Lord One thousand six hundred and fifty and in the third Yeare of our Reigne Did at his owne pper Costs and Charges provid equipp rigg and furnish one Shipp or Vessel with Men and Merchandize and also with Warlike Furniture and Amunicon to goe and sayle unto the mayne Land of America or some part thereof as well for the further Discovery of the same as for the introducinge and begettinge a sree Comerce betweene England and other Dominions of this our Kingdome and the parts of America.

CAREL DE TWEEDE, door Gods genade enz. Alle den geenen die deeze zullen zien SALUT. ALZO Francis Lord Willoughby van Parham, in het Jaar onzes Heeren duizend zeshonderd en vyftig, en in het derde Jaar onzer Regeering, ten zynen kosten en lasten, een Schip of Vaartuig heeft geproviandeerd, geequipeerd, met want voorzien en verzorgd van Manschap en Koopmanschappen; als mede met Oorlogs behoeftes en Ammunitie, omme te gaan en te zeilen naar het Vaste Land van America of eenig gedeelte van dien, zo wel tot verdere ontdekking van het zelve, als tot invoering en verkryging van eenen vryen Handel tusschen Engeland en andere Domeynen van dit ons Koningryk en de Deelen van America.

‘AND WHEREAS by the blessinge of God uppon that first Voyage and Undertakeinge the psons therein imployed and intrusted did afterwards Sayle and come into a pte of the mayne Land of America

EN DEWYL door Gods zegen by die eerste reize en onderneeming de Persoonen daar toe gebruikt en betrouwd, naderhand gezeild en gekomen zyn in een gedeelte van het Vaste Land van America gemeenlyk

comonly called or knowne by the name of the mayne Land of Guiana and by Treaty and Agreement with the Natives and Inhabitants then beinge neare and about certeyne Waters or Rivers of the Mayne Land aforesaid comonly called Serrenam also Surrenam and inhabitinge betweene certeyne other Waters or Rivers there comonly called Marawyn and Seramica were recieved and admitted to enter upon and possesse parte of the sayd mayne Land and did thereupon then actually begin to settle an English Colony and Plantacon upon the same.

genaamd, of bekend by de naam, van het Vaste Land van Guiana, en door Verbond en Verdrag met de Inboorlingen en Inwooners, toen zynde digte by, en omtrent, zekere Wateren of Rivieren van het voornoemde Vaste Land, doorgaands genaamd Serrenam ook Surrenam, en woonende tusschen zekere andere Wateren en Rivieren aldaar, gemeenlyk genaamd Marawyn en Seramica, ontvangen en toegelaaten zyn om een gedeelte van het gezegde Vaste Land te bezitten, en als toen met 'er daad aldaar een Engelsche Colonie en Volkplanting hebben begonnen op te richten.

‘AND WHEREAS afterward the said Francis Lord Willoughby Did at his owne pper Cost and Charges fitt rigg equipp and furnish out an other Ship or Vessel of twenty Gunnes and two other smaller Shipps or Vessells as wel with Men and Armes and Warlike Amunicon as with Merchandize and other Goods and Comodities necessary for the support of the said new begun or intended Plantacon And for the further Assureinge and carryeinge on thereof and alsoe for the better Incouragement of such others as by and with the consent

EN ALZO de gezegde Francis Lord Willoughby naderhand ten zynen eigen kosten en lasten uitgerust, met want voorzien, geëquipeerd en bezorgd heeft een ander Schip of Vaartuig van twintig Stukken Kanon, en twee kleiner Schepen of Vaartuigen, zo met Manschap, Wapenen en Ammunitie van Oorlog, als met Koopmanschappen en andere Goederen en Benoodigdheden voorzien, noodzaaklyk tot onderhouding van de gemelde nieuw begonne of voorgenomene Volkplantinge: en tot verder verzekering en bevordering daar van, als ook tot meerder aanmoediging

of the said Lord Willoughby should be willing to repaire thither and and plant there which second Expedicon by the blessinge of God takeinge good Effect severall other Shipps and Vessells Men pvicons Armes and Amunicon were afterwards at severall tymes by the only Care and at the Costs and Charges of him the said Lord Willoughby sent and came to the said Colony and Plantacon and afterwards in the Yeare of our Lord God One thousand six hundred fifty two and in the fifth Yeare of our Reigne for the better settleinge of the said Colonie and Affaires there of and of the lawfull possession and Tytle of him the said Lord Willoughby and his Heires of in and to the aforesaid pte of the maine Land within the Rivers and Lymitts aforesaid soe acquired by agreement and contracted for with the Natives and Inhabitants thereof by the serveral pson and psons thentofore imployed by and on the behalfe of him the said Lord Willouhyby as aforesaid HE the said Lord Willoughby did in his owne pson with divers other his Servants end Attendance sayle and goe into the said Plantacon and Colony and at his great Ha-

van alle anderen welke met toestemming van den gemelden Lord Willoughby zich derwaarts zouden willen begeeven en nederzetten; welke tweede Onderneeming door Gods zegen van een goeden uitslag bevonden zynde, verscheidene andere Schepen en Vaartuigen, Manschap, Leeftocht, Wapenen en Ammunitie, op byzondere tyden, alleen door de zorge en ten kosten en lasten van de gemelde Lord Willoughby zyn gezonden en aangeland in de gemelde Colonie en Volkplanting; en naderhand in het Jaar onzes Heeren een duizend zes honderd twee vyftig en in het vyfde Jaar onzer Regeering; HY de voornoemde Lord Willoughby in persoon met verscheidene andere zyne Dienaaren en Gevolg, tot beter, vaststelling van de gemelde Colonie, derzelver belangen wettige bezitting en Regt van hem en zyne Erven, van, in, en tot het gemelde gedeelte van het vaste Land binnen de Rivieren en Grenzen voornoemd, aldus by verdrag verkreegen en gecontracteerd met de Inboorlingen en Inwooners daarvan, door de byzondere Persoonen daartoe bevoorens door en ten behoeven van hem gebruikt is, gezeild en gegaan naar de gemelde Volkplanting en Colonie, en ten zynen groot ge-

zard Charges and Expences fortified and furnished the same with Cannon Armes Amunicon and all other pvicons requisit and necessary as well for the Defence thereof as for the Introducinge and begettinge a Trade betweene this our Kingdome and the Dominions thereof and the ptes aforesaid.

vaar lasten en kosten dezelve heeft gefortificeerd en voorzien met Kanon, Wapenen, Ammunitie en alle andere Noodwendigheden, noodig en noodzaaklyk zo wel tot derzelver bescherming als tot invoering en verkryging van eenen Handel tusschen dit ons Koningryk, de Domeynen daarvan, en de gedeeltens hier voor gemeld.

'AND WHEREAS since his Returne from thence into England he the said Lord Willoughby hath at his owne proper Cost and Charges further supplyed and supported the said Colony and hath from tyme to tyme provided and sent severall other Men and Planters Shipps and Vessels Armes Amunition Goods and Merchandizes and all Necessaries thither for the Defence and Mayntenance thereof soe as if the said Colony beinge now become numerous be alsoe en couraged and pvided of good and necessary Lawes and Constitucons for the orderly Governement thereof not only the Trade but alsoe the Dominions of this our Kingdome may bee thereby much augmented and increased.

EN ALZO sedert zyne wederkomst van daar in Engeland, de gemelde Lord Willoughby ten zynen eigen kosten en lasten de gemelde Colonie verder voorzien en onderhouden, van tyd tot tyd verzorgd en derwaards overgezonden heeft verscheidene andere Persoonen en Planters, Schepen en Vaartuigen, Wapens, Ammunitie, Goederen en Koopmanschappen, en alle andere Noodwendigheden tot derzelver bescherming en onderhouding; zo dat de gemelde Colonie thans Volkryk zynde geworden, mede aangemoedigd en voorzien moet werden van goede en Noodige Wetten en Constitutien tot behoorlyke bestieringe van dezelve, en dus niet alleen de Handel maar ook de Domeynen van ons Koningryk daar door veel geaugmenteerd en vermeerderd kunnen werden.

'ALL which we haveinge taken

ALLE het welke wy in overwee-

into our Consideracon with the Honor and proffitt of the Designe and the good Affeccons and faithfull Services pformed to us by the said Lord Willoughby and beinge willing to promote the same in all things that are just and also to ratifie and confirme as much as in us lyes the just and lawfull Tytle and Right of him the said Lord Willoughby and his Heires and Assignes of and into the same.

ging genoomen hebbende, als ook de Eere en 't Profyt van deeze onderneming, en de goede affectien en getrouwe Diensten aan ons beweezen door de gemelde Lord Willoughby, en genegen zynde hetzelve te bevorderen in alles dat rechtmatig is, als ook zo veel in ons vermogen is, den rechtmatigen en wettigen tytel en recht van den gezegden Lord Willoughby, zyne Rechtverkrygende en Lasthebbende van, en tot dezelve te ratificeeren en confirmeeren.

'AND ALSOE takeinge into our Princely Consideracon the good Afseccons and faithfull Service pformed to us by Lawrence Hide Esqr. Second Sonne of our right Trusty and well beloved Cozen and Councellor Edward Earle of Clarendon our High Chancellor of England and the humble Desire of the said Lord Willoughby to us that the said Lawrence Hide may bejoined with and have an equall share and benefitt of our Royall Intencons of favoure to him.

EN MEEDE in onse Princelyke consideratie neemende de goede affectien en getrouwe Dienst ons beweezen door Lawrence Hide Schildknaap, tweeden Zoon van onzen zeer getrouwe en wel be minden Neef en Raadsheer Edward, Grave van Clarendon, onzen Opper-Kancelier van Engeland, en het ootmoedig verzoek van den gemelden Lord Willoughby aan ons, dat de gemelde Lawrence Hide meede mogte deelen in een gelyk gedeelte en vrucht hebben van onze voorgenome Koninglyke gunst tot hem.

'KNOW YE that Wee reposing especiall Trust and Confidence in the Care Fidelity Wisdome and Circumspeccon of the said Lord Willoughby and Lawrence

U ZY KOND dat Wy byzonder vertrouwen en geloof stellende in de Zorge, Getrouwheid, Wysheid, en Voorzigtigheid, van den gezegden Lord Willoughby en Lawren-

Hide and their humble Peticon. HAVE willed graunted constituted and ordeyned and by these presents doe will graunt constitute and ordeyne That all the mayne Tract of Land Region and continent of Land and Territorie and the Soyle and Grounde and the Coasts thereof beinge part of the continent of Guiana in America called Serrinam als Surrinam lying in breadth East and West one English Mile next beyond the Westerly Banks of the River of Copenam and Easterly one Mile from or beyond the River Marawyne conteyninge from East to West Forty Leagues or thereabouts and extendinge from the maine Ocean or Sea called the North Sea southward up into the Land to the Heads or Springs of the said River and from thence by direct Lynes unto the mayne Ocean called the South Sea and the said Waters Rivers and Streams commonly called the Rivers of Seramica Surrinam Copenam Marawyn and all others Rivers Waters Islands Ports Cittyes Forts Castles Townes Villages Bayes Havens Creeks Streames and Coasts Lakes Moores Woods and the Land Groundes

ce Hide, op hun ootmoedig verzoek, HEBBEN gewild vergunt, geconstitueerd en geordineerd, en door deeze tegenswoordige willen, vergunnen, constitueeren en ordineeren, dat de Kust, Landschap, Vast Land, Landstreek, Landsdouw, Gronden en Boorden vandien, zynde een gedeelte van het Vaste Land van Guiana in America, genaamd Serrinam ook Surrinam, leggende in breedte Oost en West een Engelsche myl voor by de westelyke Boorden van de Rivier van Copenam, en Oostelyk eene Myl van of voorby de Rivier Marawyne, zynde van het Oosten tot het Westen veertig uuren gaans of daar omtrent, en strekkende van den grooten Oceaan of Zee genaamd de Noord Zee Zuidwaards op in het Land tot aan de Hoofden of Watervallen van de gezegde Rivier, en van daar in een rechte lyn tot in den grooten Oceaan genaamd de Zuid Zee, en de Wateren, Rivieren en Stroomen gemeenlyk genaamd de Rivieren van Seramica, Surinam, Copenam, Marawyn, en alle andere Rivieren Wateren, Eylanden, Rheden, Steden, Forten, Kasteelen, Vlekken, Dorpen, Baayen, Havens, Kreeken, Stroomen, Kusten, Meiren, Moerassen, Bosschen, en de Grond en Lands-

and Soyle thereof within the Boundes Lymits pcynctes and Territories last above menconed shall for ever hereafter be one pvince and shall be called by the Name of Willoughby Land and the aforesaid Mayne Land Region Contynent of Land and Territorie within the same Lymitts and Bounds aforesaid and every parte thereof together with the said Rivers respectively into one pvince called Willoughby Land WEE do erect make ordeyne constitute found and establish for ever by these psents.

douw van dien, binnen de Paalen, Limiten, Grenzen en Streeken hier vooren genoemd, zal hier na ten eeuwigen dage eene Provincie zyn en genoemd werden by de naam van Willoughby Land; gelyk WY by deezen, de voorgemelde Kust, Landschap, Vast Land, en Landstreek binnen dezelve Limiten en Paalen hier voorengemeld, en ieder gedeelte daarvan, gezamenlyk met de gezegde Rivieren respectivelyk, verheffen, maaken, constitueeren, stichten en bevestigen Wy ten eeuwigen dagen tot eene Provintie genaamd Willoughby Land.

'AND FURTHER WEE have given graunted and confirmed And doe by these psents give graunt and confirme to the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes ALL the aforesaid Mayne Land Region and Continent of Land and Territory called Willoughby Land and the Ground and Soyle thereof And all and every the Islands Ports Cittyes Forts Castles Townes Villages Howses Bayes Havens Creekes Waters Streames Rivers and Coasts thereof Moores Woods Tymber Trees Underwoods and all the Land Grounde and soyle

V E R D E R S hebben Wy gegeeven vergund en bevestigd, zo als wy by deezen geeven, vergunnen en bevestigen aan den gezegden Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens D E Gantsche voorgemelde Kust, Landschap, Vast Land en Landstreek, genaamd Willoughby Land, en de Grond en Landsdouw vandien, en alle een ieder de Eylanden, Rheden, Steden, Forten, Kasteelen, Vlekken, Dorpen, Huizen, Baayen, Havens, Kreeken, Wateren, Stroomen, Rivieren en Kusten in dezelve, Moerassen, Bosschen, Timmerhout, Hakbosschen en al het Land,

thereof lyinge and beinge within the Lymitts and Boundes aforesaid together with the said Rivers of Saramica Copenam Marawyne and Surrinam and every of them And also all and all Manner of Mynes and Quarries as well Royall Mynes of Gold and Silver as well not opened as opened as of all other Mineralls Pearles and precious Stones and all ffishings at Sea and at Land and all Rights of Patronage and Advowsons of all Churches and Chappells to be made built or founded and alsoe all Jurisdiccons of Admiralty within the said province and the Lymitts and Boundes thereof as Vice Admirall or Vice Admiralls under our deare and only Brother James Duke of York dureinge his beinge Lord High Admirall of England and afterwards to them the said Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes for ever And alsoe all other Royalties Priviledges ffranchises Jurisdiccons and pheminences within the said Province and all and every the pcynts and Lymitts thereof.

Grond en Landsdouw van dien, leggende binnen de Limiten en Paalen voornoemd, gezamenlyk met de voornoemde Rivieren van Saramica, Copenam, Marawyne, en Surrinam en een ieder van dien; als ook alle en alle soorten van Mynen en Groeven, zo wel Koninglyke Mynen van Goud, Zilver, het zy ongeopend het zy geopend als alle andere Mineraalen Paarlen en edele Gesteentes, ook alle Visscheryen ter Zee en te Lande; als mede volkomen Recht van Patronaatschap en Begeeving van alle Kerken en Kapellen welke gemaakt, gebouwd of gesticht zullen werden; gelyk ook volkomen Rechtsgebied in Zee zaaken binnen de gezegde Provincie en de Limiten en Paalen van dien, als Vice Admiraal of Vice Admiraals, onder onze lieve en eenigste Broeder James Hertog van York geduurende den tyd dat hy Admiraal Generaal van Engeland zal zyn, en naderhand alleen aan hen de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide, hunne Rechtverkrygende en Gemagtigdens ten eeuwigen dage; benevens alle andere Koninglyke Voorrechten, Privilegien, Vrydommen, Jurisdictien en Preëminentien binnen de gezegde Provincie en de Grenzen en Limiten van dien.

‘AND ALSOE the whole and Sole Lordspp propriety Jurisdiccon and Command of all the said Tract of Land and other the pmises above graunted and every parte and parcell thereof with theire and every of theire Rights Menbers and appurtenances whatsoever to be taken had exercised found used and enjoyed And which wee by our Letters Patterns may or can graunt in as ample manner and Sort as hath at any tyme heretofore bin graunted to any other person or persons Owner or Owners Proprietor or Proprietors Lord or Lords of any other Colony Plantacion or pvince in any the Parts of America aforesaid as if the same were therein particularly menconed or expressed and all other Fruits and pffitts of what kind soever that shall or may any wayes issue or arise out of the said pmises or any part of them.

ALS OOK de geheele en eenige Heerschappy, Eigendom, Jurisdictie en Gebied over het gantsche gemelde Landschap, alle gedeeltens van dien en 't geen verder voorschreven staat en hier vooren vergund is, met alle zodanige voorrechten, hoe ook genaamd, daar toe behoorende welke verkreegen, gehouden, geoeffent, gevonden, gebruikt en bezeeten zullen werden: En welke wy by onze Brieven van Octroy mogen of kunnen geeven, in zodanige een ampele wyze als ooit te vooren aan eenig ander Persoon of Persoonen, Eigenaar of Eigenaars, Bezitter of Bezitters, Heer of Heeren van eenige andere Colonie, Volkplanting, of Provincie in eenig gedeelte van America voornoemd, is vergund; als of dezelve daarin byzonlyk waren genoemd of uitgedrukt; mitsgaders alle andere vruchten en voordeelen van wat natuur ook, welke op enigerhande wyze zullen kunnen of moogen spruiten of voorkoomen uit het voorengemelde of eenig gedeelte van dien.

‘AND LIKEWISE Wee doe by these psents create ordeyne and constitute the said Lord Willoughby and Lawrence Hide their Heires and Assignes the true and

O O K stellen wy door deeze tegenwoordige aan, Bevestigen en Constitueeren, de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Rechtverkrygende en Gemag-

absolute Lords Proprietors and Governours of the said Province and every part thereof EXCEPT and out of these Presents alwayes reserved unto us our Heires and Successors Thirty thousand Acres of Land pcell of the above menconed Province for our Demeasne together with all Trees Woods and Underwoods Mynes & Royalties thereof or thereunto belonging to be sett out in such part and ptes place and places of the said pvince as may be most fitt and convenient for us our Heires and Successors And that in such manner and by such wayes and Meanes as wee our Heires and Successors shall at any time hereafter Order or direct AND ALSO EXCEPT one full fifth parte of all Oare of Gold and Silver and other the Proffitts of the Royal Mynes aforesaid to be rendered and delivered as hereafter is menconed TO HAVE HOLD and injoy the aforesaid Province and all and singular other the pmises above graunted or menconed or intended to bee graunted as aforesaid unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes

tigdens tot Wettige en absolute Heeren, Eigenaars en Gouverneurs van de gezegde Provincie en elk gedeelte van dien. UITGEZONDERT dat buiten deeze tegenwoordige, altoos zullen gereserveerd zyn tot een Domein voor Ons, onze Erven en Opvolgers, dertig duizend Akkers Land een gedeelte van de voorgemelde Provincie, met alle de Boomen, Bosschen, Hakbosschen, Mynen en Koninglyke Voorrechten daar aan of daar toe behoorende, welke asgezonderd zullen werden in zodanig gedeelte en gedeeltens, plaats en plaatsen van de gezegde provincie, als het bekwaamste en gelegenste voor Ons, onze Erven en Opvolgers zal zyn: En dat op zulk eene wyze, en door zulke weegen en middelen als Wy onze Erven en Opvolgers ter eeniger tyd hiernamaals zullen ordonneeren of schikken. ALS MEEDE UITGEZONDERT een volkomen vyfde part van alle Goud en Zilver Erts en andere voordeelen van de Koninglyke Mynen voornoemd; welke aan ons gegeven en ter hand gestelt zal werden in maniere als hier na is uitgedrukt. Om de voorgemelde Provincie, en het geene hier vooren vergund, genoemd, of gemeend is vergunt te

for Ever TO BEE HOLDEN of us our Heires and Successors as of our Mannor of East Greenwich in Free and Comon Soccage and not in Capite or by Knights Service RENDERINGE YEILDINGE AND PAYINGE therefore unto us our Heires and Successors two thousand Poundes of Tobacco made of the Growth of the said Country to be payd and delivered into our Custom Howse at London Yearly and every Yeare at the Feast of St. Michaell the Archangell The first payment to be made at the Feast of St. Michaell the Archangell which shall bee in the Yeare of our Lord One thousand six hundred sixty fower AND ALSOE YEILDINGE PAYINGE AND DELIVERINGE unto us our Heires and Successors Yearely and from tyme to tyme as the same shall arise the said fifth parte of all Gold and Silver Oare as shall or may at any tyme hereafter bee had taken or found in or out of such Royall Mynes as from tyme to tyme or at any tyme hereafter may be found gotten had or obteyned in or about the pmises hereby

werden aan den gezegden Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemachtigdens, ten eeuwigen dage te BEZITTEN EN TE HOUDEN van Ons, onze Erven en Opvolgers in dier voegen als onze Heerlykheid van Oost Greenwich als een vry afhanklyk Leen(*) en niet in Capite of uit hoofde van Ridderlyke dienst, GEEVENDE OVERGEEVENDE EN BETAALENDE daar voor aan Ons, onze Erven en Opvolgers twee duizend Ponden Tabak van de Producten van het gemelde Land; te betaalen en overtegeeven aan ons Tolhuis in London, Jaarlyks op het Feest van St. Michael den Aarts-Engel, zullende de eerste betaaling geschieden op het Feest van St. Michael den Aarts-Engel, welke zyn zal in het Jaar onzes Heeren een duizend zes honderd vier en zestig ALS MEEDE GEEVENDE BETAALENDE EN LEVERENDE aan Ons, onze Erven en Opvolgers, Jaarlyks en van tyd tot tyd, als hetzelve plaats zal hebben, de gemelde vyfde part van alle Goud en Zilver Erts, welke ten eenigen tyde hier na zal of mogt verkreegen bekoomen of gevonden, werden, in of buiten zulke Koninglyke Mynen, als

(*) *Soccage*, een Leen waar voor men den Leen-Heer met Ploeg en Kar ten dienste moet staan

gaunted or any part or pcell thereof.

van tyd tot tyd of hier namaals mogten gevonden, verkreegen, bekomen of ontdekt werden, in en omtrent het vooren vergunde of eenig gedeelte van dien.

‘AND KNOWE YEE further that Wee doe by these psents give and graunt and confirme unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes full power and Authority at theire owne proper Cost and Charges to take and lead recieve and enterteyne into the said Province or any parte thereof for the the better Plantation thereof All such and soe many Person and Psons that shall be thereunto lycenced by the said Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires or Assignes and which shall be free and not prohibited or under Restraint or Imprisonment being Denizons or Natives of this Kingdom or any of the Dominions thereof or any other strangers, that will become our Subjects and will live under our Allegiance as shall willingly transport themselves or be transported thither And that such our Subjects and Strangers together with their psons may carry or convey or cause to be carried or con-

VERDER ZY U KENNELYK dat Wy door deezen, geeven, vergunnen en bevestigen aan de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, volkomen Magt en Authoriteit omme ten hunnen kosten en lasten, tot het beter beplanten van de gemelde Provincie, overtevoeren te ontvangen en te onderhouden in dezelve of eenig gedeelte van dien, alle zulke en zodanige Persoon of Persoonen welke daar toe vryheid verkreegen hebben van de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, mids dat dezelve Vry en niet Gebannen of onder bedwang van Gevangenis zyn, maar de zodanige welke hun Burgerrecht gekocht hebben, of Inboorlingen zyn van dit Koningryk of eenige Domeynen van dien, of eenige Vreemdelingen welke onze Onderdaanen willen werden en onder onze gehoorzaamheid woonen, als zig vrywillig derwaards zullen transporteeren of doen transporteeren. En dat zodanige onze Onderdaanen en Vreem-

veyed thither Armor Weapons Powder Shott Habiliments of Warr Ordinance Amunicon of all sorts or other necessary pvisions of Victualls Cloathinge and other Howsehold Goods usually transported and not prohibited payinge the Customs and Dutyes for such of the said Goodes and pmises as are usually payable and accustomed for the same And that the said psons may there plant inhabit and inherit Lands to them and theire Heires And that such amonge them as Shall not be English shall neverthelesse have like Liberty of Trade onely payinge such Dutyes and Customs as the English doe AND WEE doe further Declare and graunt that noe Inhabitans of the said Country and Province shall at any time be compelled to appeare and answere any Suite Plainte Matter or Cause out of the same AND because it may happen that some of the people and Inhabitants of the same province cannot in their private opinions conforme to the publique Exercise of Religion accordinge to the Litturgie Formes and Ceremonies of the Church of England or take or subscribe the Oathes and Articles made and established

delingen gezamenlyk met zieh derwaards zullen mogen meedeneemen of overvoeren, of doen medeneemen en overvoeren Wapentuig, Wapenen, Buskruid, Kogels, Krygstoerustingen, Kanon, alle soort van Ammunitie, of andere noodzaaklyke Provisien van Eetwaaren, Kleederen, en Meubilaire goederen, welke gemeenlyk uitgevoerd werden en niet verboden zyn, mids betaalende 's Lands geregtigheid van alle zulke Goederen als daar gemeenlyk voor betaald werdt. En dat de gezegde Persoonen aldaar zullen moogen Planten, Bewoonen en Erven, Landeryen voor hun en hunne Erfgenaamen. Ook dat de zodanige onder hen welke geen Engelschen zyn, nogtans dezelfde vryheid van Handel zullen hebben, alleenig betaalende zodanige Rechten en Geregtigheden als de Engelschen doen, Wy verklaaren en vergunnen verders, dat geen Inwooner van het gemelde Land of Provincie t'eenigertyd buiten dezelve zal mogen gedagvaard werden om over eenig Rechtsgeding, Aanklagte, Zaak of Proces te recht te staan. EN alzo het zoude kunnen gebeuren dat eenige der Inwooners van dezelve Provincie om hunne byzondere Gevoelen zich niet zouden kun-

in that behalfe And for the same by reason of the remoate distances of those places will as we hope bee noe Breach of the Unity and Uniformity established in this Nation Our will and pleasure therefore is AND WEE doe by these psents for us our Heires and Successors give and Graunt unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes full and free Lycence Lyberty and Authority by such legall Wayes and Meanes as they shall think fitt to give and graunt unto such pson and psons inhabitinge and beinge within the said Province or any parte thereof whoe really in theire Judgments and for Conscience sake cannot or shall not conforme to the said Litturgie and Ceremonies and take and subscribe the oathes and Articles aforesaid or any of them such Indulgencyes and Dispensations in that behalfe for and dureigne such tyme and tymes and with such Limitations and Restriccons as they the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes shall in theire Discretions thinke fitt and reasonable And with this expresse pviso and

nen conformeeren met de Openbaare Exercitie van den Godsdienst, volgens de Wyze, Formulier en Ceremonien van de Kerk van Engeland, en dienvolgens den Eed te presteeren of de Articulen te onderteekenen, in hoope dat zulks, in aanmerking van de verafgelegenheid dier plaatsen niet zal strekken tot verbreeking van de Eenheid en Eenpaarigheid in dit Ryk vastgesteld; daarom is onze Wille en begeerte en Wy geeven en vergunnen by deezen voor Ons, onze Erven en Opvolgers, aan de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Rechtverkrygende en Gemagtigdens volkomen Verlof, Vryheid en Magt om door zodanige wettige weegen en middelen, als zy ooirbaar zullen vinden, aan zodanig persoon of persoonen woonende binnen de gezegde Provincie ofte een gedeelte van dien, welke weezendlyk volgens hun oordeel en in Gemoede zich niet zullen kunnen conformeeren met de gemelde Kerkendienst en Ceremonien, en de voorgemelde Eeden presteeren en Articulen of eenigen daar van te ondertekenen, te verleenen zodanige Indulgentien en Dispensatien ten dien reguarde, voor en geduurende zulke tyd en tyden, en met al zulke Limita-

Lymittacon also that such pson and psons to whom such Indulgences and Dispensacons shall be granted as aforesaid doe and shall from tyme to tyme declare and continue all Fidelity Loyalty and Obedience to us our Heires and Successors AND FURTHER Wee doe by these psents give graunt and confirme unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes full Power and Authority to hold and possesse the Province aforesaid and every parte thereof with the Lymitts and Boundes aforesaid and at his and theire owne proper Cost and Charges to erect plant and settle such and so many Collonies or ffactories And alsoe to keepe intire or devide the said Country and Province into severall partes Countyes Sheires Hundreds Towneshipps and Tyethings and to build erect and constitute such and soe manie Citty or Cittyes Lordspp or Lordspps Mannor or Mannors Towne or Townes Boroughs Faires and Marketts or any Incorporacons Colledges or Schooles of good Litturature and them to fortifie and invest with such Jurisdicdiccons Libertyes and Priviledges

tien en Restrictien, als de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens naar discretie nodig en noodzaaklyk zullen vinden: met dit uitdruklyk voorbeding en Limitatie, dat alzulke Persoon of Persoonen aan wien dergelyke Indulgentien en Dispensatien in maniere voorschreven zullen vergund werden, van tyd tot tyd gehouden zullen zyn te verklaaren en te bewyzen alle Getrouwheid, Onderwerping en Onderdaanigheid aan Ons, onze Erven en Opvolgers. VERDERS geeven, vergunnen en bevestigen Wy door dezen aan den gezegden Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, Volkomen Magt en Authoriteit, omme de voorgemelde Provincie en ieder gedeelte van dien met de Limiten en Grenzen voornoemd te houden en te bezitten; en ten zynen en haare kosten en lasten zo veele Colonien of Fatoryen te stichten en op te regten als zullen goedvinden; als meede om het gezegde Land en Provincie in 't geheel te houden, of te verdeelen in Graafschappen, Provincien, Wyken, Vlekken en Tiendens, als mede omme te bouwen, opterechten en te constitueeren zulke en zo veele

as the said Lord Willoughby and Lawrence Hide and their Heires and Assignes shall see cause and by theire Writinge or Writinges under their Hands and Seales to convey assigne and set over such pticular porcon and porcons of any the Lands Tenements or Heriditaments there Reserveinge the said Thirty thousand Acres to us our Heires and Successors for Demeasnes as aforesaid unto any Pson or Psons Planter or Planters there and his and theire Heires and Assignes for ever or for any other Estate or Terme whatsoever TOO BEE HOLDEN of the said Lord Willoughby and Lawrence Hide and theire Heires and Assignes under such reasonable Services and Rents as shall bee thought meete by them or to bee holden of the said Mannor or Mannors Lordspp or Lordspps soe to be erected as aforesaid or otherwise as they shall from Tyme to Tyme thinke fitt and agree of.

Stad of Steeden, Heerlykheid of Heerlykheeden, Ambachtsheerlykheid of Ambachtsheerlykheeden, Vlek of Vlekken, Burgt en Burgten, Kermissen en Markten, of eenige Incorporatien, Collegien, of Schoolen van goede Letteren, dezelve te bevestigen en te voorzien met zodanig Rechtsgebied, Vryheeden en Privilegien als de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens zullen noodig oordeelen: als mede onder hunne Handtekeningen en Zegels, over te leggen toe te eygenen en aftestaan zulke byzonder gedeelte en gedeeltes van eenige der Landeryen, Wooningen en Erven, daar uit voor Ons onze Erven en Opvolgers tot een Domeyn reserveerende de gemelde dertig duizend Akkers, om door eenig Persoon of Persoonen, Planter of Planters aldaar en zyne of haare Erven en Gemagtigdens, ten eeuwigen dage of voor eenige andere reeks van Jaaren hoe ook genaamd, GEHOUDEN TE WERDEN van hen de gezegde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens op zulke redelyke Diensten en Huurpenningen als door hen goedgevonden zal werden; of om gehouden te werden van de Ambachtsheerlykheid of Am-

bachtheerlykheeden, Heerlykheid of Heerlykheeden als voorengemeld, of anderszints opterechten, als zy van tyd tot tyd zullen goedvinden en contracteeren.

‘AND ALSOE that it shall and may be lawfull to and for the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes from Tyme to Tyme to nominate constitute and appoynt under theire Hands and Seals all and every the Governor and Governors Deputy Governors Magistrates Sherriffs and all Officers and Ministers both superior and Inferior Civill and Military as shall be thought requisit and necessary to be appoynted under them in the province aforesaid or any parte thereof or of any Borroughes Townes Cittyes Castles Forts Fortificacons or other places made or to be made within the same AND FURTHER WEE doe by these psents give and confirme unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes full Power and Authority from tyme to tyme to establishe and Ordeyne a Forme or Frame of Governement within the said Province and by

ALS OOK dat de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens bevoegt en geregtigd zullen zyn, om van tyd tot tyd onder hen te nomineeren te constitueeren en aantestellen, onder hunne Handtekeningen en Zegels, zodanige Gouverneur en Gouverneurs, Onder-Gouverneurs, Magistraaten, Opper-Schouten en alle andere Hooge en Laage Officieren en Ministers, Civiele en Militaire, als noodig en noodzaaklyk zullen bevonden werden, in de gemelde provincie of eenig gedeelte daarvan, aangesteld te moeten werden; of van eenige Burgten, Vlekken, Steeden, Kasteelen, Forten, Fortificatien, of andere plaatsen binnen dezelve, reeds gemaakt of nog te maaken. EN VERDERS geeven en confirmeeren Wy door dezen aan de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens volkomene magt en authoriteit, om van tyd tot tyd opterechten en te verordineeren een forme van Regeering binnen de gezegde Provincie,

and with the Consent of the greater part of the Freeholders that are or shall be of and within the same in pson or by theire Representatives by them to be Elected to make Ordaine and publish good and wholesome Lawes Statuts and Constitucons as often as shall be thought fitt and as need shall require for the publique good better Rule and orderly Governement of the aforesaid Province and of the Inhabitants of and within the same AND TO THAT END it shall and may be lawful to and for the said Lord Willoughby an Lawrence Hide theire Heires and Assignes under theire Hands and Seales or otherwise to summon and call together as often as need shall require the Planters and Inhabitants of and within the said Province or the greater Number of them for the tyme beinge or theire Representatives to bee by them elected and by and with the Comon Consent and approbacon of them or the greater number of them soe assembled or to be assembled or mett together to make frame constitute ordeyne and publish under the Handes and Seales of them the said Lord Willoughby and Lawren-

eh door en met de toestemming van het meerder gedeelte der Ingelanden, welke binnen dezelve zyn of zullen zyn, in Persoon of door hunne Gemagtigdens, door hen zelven te verkiezen, te maken, willekeuren en te publiceeren goede en gezonde Wetten, Statuten en Constitutien, ten algemeenen Nutte, betere Reegel en betamelyke Bestiering van de gemelde Provincie en de Inwooners van dien; zo dikwyls als ooirbaar gevonden zal werden en de noodzaaklykheid vereischt. TEN WELKEN EINDE de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens wettiglyk bevoegd zullen zyn, zo dikwyls als de nood zal vereisschen, omme onder hunne Handtekeningen en Zegels, of anderszints, de Planters en Inwooners van en binnen de gemelde Provincie, of het grootste gedeelte van dezelve in dertyd, of hunne Gemagtigdens door hen te verkiezen, te dagvaarden en te samen te roepen, en door en met de toestemming en goedkeuring van hen of het grootste gedeelte van dezelve, alzo vergaderd of vergaderd te werden of te samen gekoomen, te maaken, ontwerpen, constitueeren, verordineeren en publiceeren, onder de Handtekeningen en Zegels van hen

ce Hide theire Heires and Assignes Ordinances Statuts Constitucons and Lawes as well for and concerninge the publique Governement of the aforesaid Province and every parte thereof as for the Comon Benefitt Quiet Peace and Safety of the same and of all and every the Inhabitants and Planters there And alsoe to chasetize and punish all Offenders and Delinquents thereby with and under such penalltyes Mulcts ffines Imprisonements and other Correccons suitable to theire respective Offences as in the same Ordinances Constitucons and Lawes shall be conteyned and to extend alsoe if neede require to the Imprisonement of the Body or to the losse of Life or Member of the Offender or Offenders against the same Ordinances Lawes and Constitutions and to revoke and repeale the same and to make others as the case shall or may require Which said Lawes Ordinances and Constitutions shall and may be put in Execution and exercised uppon all and every the person and persons inhabitinge within the said Province and the Lymitts and Boundes thereof aforesaid AND that it shall and may be law-

de gezegde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, Ordonnantien, Statuten, Constitutien en Wetten, zo wel ten aanzien van de Publieke Regeering van de gezegde Provincie en alle de deelen van dien, als ten Gemeenen Nutte, Rust, Vreede en Veiligheid van dezelve, en van alle en een iegelyk der Inwooners en Planters aldaar; als meede omme ingevolge van dien alle Overtreeders en Delinquanten met en onder zodanige Poenaliteiten, Mulcten, Boeten, Gevangenisse en andere Correctien, overeenkomstig met hunne respective misdaaden, te Kastyden en Strafsen, als in dezelve Ordonnantien, Constitutien en Wetten zullen begreepen zyn: en zulks mede te extendeeren, indien de nood vereischt, tot Gevangenisse en verlies van het Leeven of Lidt van den Overtreeder of Overtreeders van dezelve Ordonnantien, Wetten en Constitutien, dezelve te revoceeren en herroepen, anderen te maken, als de omstandigheeden zullen kunnen of mogen vereisschen; welke voornoemde Wetten, Ordonnantien en Constitutien zullen en mogen ter uitvoer gebragt en geexecuteert werden tegen alle en een iegelyk Persoon of Persoonen woonende binnen de gemelde Provincie en de Limiten en

full to and for the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes or theire Deputies from tyme to tyme to nominate substitute authorize and appoynt under theire Hands and Seales all manner of Judges Justices Magestrates Governors and Deputy Governors and other Officers and Ministers with such Powers as they shall see Cause to heare and determine whatsoever Causes Offences Criminall Military and Civill as well by Land as by Sea committed or donne or to be committed or donne against the Tenor Forme and Effect of the aforesaid Ordinances Statuts Constitucons or Lawes or any of them to be framed made consented to and published as aforesaid and the Execution thereof and either before Judgment or Sentence or afterwards to release pardon and acquitt the Offender or Offenders Offence or Offences Penalty Mulct Imprisonement and every other Forfeiture in the same Ordinances Statuts Constitucons and Lawes to be conteyned as well before as after Judgment [EXCEPT in Cases of High Treason and Rebellyon] And to erect and Constitute

Grenzen vandien, hier voren gemeld. EN dat de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens of hunne Gedeputeerdens bevoegd zullen zyn, van tyd tot tyd te nomineeren, substitueeren, authoriseeren, en aan te stellen, onder hunne Handtekeningen en Zegels, allerley Rechters, Vrede-Rechters, Magistraaten, Gouverneurs, Onder-Gouverneurs, en andere Officieren en Ministers, met zodanige magt als zy nodig zullen oordeelen, omme te hooren en te termineeren allerley Overtreedingen, Crimineele, Militaire en Civiele Zaaken, zo te Lande als op Zee gebeurd en geschied, of welke gebeuren of geschieden zullen, tegens den inhoud forme en effect van de gemelde Ordonnantien, Statuten, Constitutien, Wetten of eenige van dezelve, welke opgesteld, gemaakt, geconsenteerd en gepubliceerd zullen werden; dezelve uittevoeren, en zo wel voor als na de Veroordeeling of Sententie, de Overtreeder of Overtreeders, Overtreeding of Overtreedingen, Poenaliteit, Mulcte, Gevangenisse, en alle andere Verbeurtens in dezelve Ordonnantien, Statuten, Constitutien en Wetten begreepen, [UITGEZONDERT in Zaaken van Hoog Verraadt en Oproer] te Pardonnee-

Courts of Justice and to doe and Execute all and every other Thinge and Thinges that to the doeinge and fullfillinge of Justice doth or shall or may in any wise apperteyne although the forme and formes Proceeding an Proceedings in all or any of the said Courts to be from tyme to tyme observed and kept be not expressely menconed or set downe in these psents All and every which said Ordinances Statuts Constitucons and Lawes to be soe framed made agreed or consented and published as aforesaid Wee doe by these psents ratifie and confirme in all things AND doe hereby streightly charge and Comand all and every person and persons therein concerned from tyme to tyme inviolably to observe performe fullfill and keepe the same and every of them att and under the paynes and penaltyes in the said Ordinances Statuts Constitucons and Lawes and every of them respectively to be sett downe lymitted and conteyned with due regard alwayes to be had to the nature & constitution of the place and people there and especially of the Natives of that Country to be conduceinge to

ren en Acquitteeren: Gerechtshoven op te regten en te constitueeren, en verders alles te doen en te verrigten dat eenigzints tot de volvoering van Justitie zal of mag behooren, schoon de forme en maniere van Procedeeren en Proceduures welke van tyd tot tyd in alle of eenige van de gemelde Hoven, zullen gehouden en geobserveert werden, niet uitdruklyk in deze gementioneerd of ter nedergesteld zyn. Alle en een ieder van de gemelde Ordonnnantien, Statuten, Constitutien en Wetten, welke alzo beraamd, gemaakt, geaggreëerd, geconsenteerd en gepubliceerd zullen werden, Ratisiceeren en Confirmeeren Wy by dezen in allen opzigten, en door dezen Lasten en Beveelen Wy allen en een iegelyk dien het zoude mogen aangaan, dezelve van tyd tot tyd onschendbaar te observeeren, natekomen, te volbrengen en te onderhouden, op de Poenen, Straffen en Poenaliteiten in de gemelde Ordonnantien, Statuten, Constitutien en Wetten, en in een ieder van dezelve respectivelyk ter nedergesteld, bepaald, en begreepen, en dat behoorlyk reguard, op de Natuur en gelegendheid van de plaats en volk aldaar, en byzonderlyk van de Inboorlingen van dat Land, altyd genomen zal wer-

theire Good and Convercon and that thereby and by all other good wayes and meanes they may not only be wonn to a good and civill Convsation but in due tyme may be drawne to an Acknowledgment of the true God and only Savior of the World Jesus Christ.

den, op dat dezelve mogten strekken tot hun nut en bekeering, en daar door en door alle andere goede weegen en middelen dezelve niet alleen mogten gebragt werden tot een goede en betaamlyke ommegang, maar ten behoorlyke tyd tot de Erkentenisse van den waarachtigen God en eenigsten Zaligmaker der Wareld Jesus Christus.

‘AND WEE doe by these psents further give graunt and confirme unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide and theire Heires and Assignes full Power and Authority from tyme to tyme to nominate elect and appoynt a standing Councell within the said Province to be aydinge helpinge and assistinge in the carryeinge on and manageinge the Affaires and settlement of the said Province And the said Councell or any of them from tyme to tyme to amove and displace at pleasure and to nominate and appoynt others in theire Roome or Steed when and as often as need shall require AND for that in the said Governement some sudden Case or Matter may soe chance or fall out for or against which it may not

En door deze tegenwoordige geeven, vergunnen, en confirmeeren Wy verder aan de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens volkomen Magt en Authoriteit, om van tyd tot tyd te nomineeren, eligeeren en aantestellen een vasten Raad binnen de gemelde Provincie, omme behulpzaam te zyn en te adsisteeren in de uitvoering, en bestiering der zaaken van de gemelde Provincie. En denzelve Raad ofte eenig Lid van dien van tyd tot tyd naar goedvinden te amoveeren en te verplaatsen, anderen in hunne plaats te nomineeren en aantestellen, wanneer en zo menigmaal als de nood zal vereisschen. En alzo in de gemelde Regeering eenig schielyk Geval of Zaak zoude kunnen gebeuren of opkomen, tegens welke door geene van de gemelde

bee by any of the Ordinances Statuts Constitucons and Lawes agreed on and in force soe fully provided as is or may be necessary and by reason thereof the aforesaid Province or the Plantacons or Affaires thereof may be hazarded before such Meetinge and Agreement and Consent unto the Lawes and Ordinances to bee established and excercised within the same cann be fully framed and concluded And to the end alsoe that not only in Cases of Necessity but in all other Cases untill such Lawes and Ordinances Statuts and Constitucons uppon the Meeteinge and by the Consent and Agreement of the said Inhabitants as aforefaid may be framed and agreed on a fit Course and Provicon may be made to obviate any Dangers that may arise for want of the conveneinge and assemblinge of the greater number of the Inhabitants of the said Province or theire Representatives to agree and consent to such Lawes Statuts and Constitucons as aforesaid And that untill the same can be effected there may be noe Miscarryage for want of good and wholesome Lawes and Ordinances to bee observed and keept within

Ordonnantien, Statuten, Constitutien en Wetten, reeds toegestemd en in kracht zynde, niet zo volkomen was voorzien als noodig zoude zyn, en uit dien oorzaake de gemelde Provincie, Plantagien of de Zaaken daar toe specteerende, in gevaar zouden gesteld werden, voor en aleer zulk een Byeenkomst, Overeenkomst en Consent tot de Wetten en Ordonnantien, welke binnen dezelve ingesteld en geexerceerd zullen werden, volkomen ontworpen en vastgesteld zouden kunnen zyn; en ten einde, dat niet alleen in gevallen van noodzaaklykheid, maar in alle andere voorvallen eer dat zulke Wetten en Ordonnantien, Statuten en Constitutien by de Vergaderingen met Consent en Overeenkomst van de gezegde Inwooners, als hier vooren gemeld is, kunnen ontworpen en vastgesteld werden, behoorlyke voorzieninge geschiede tot verhoeding van eenige Gevaaren die veroorzaakt zouden mogen werden by gebrek van toestemming en vergadering van het meerder gedeelte van de Inwooners van de gemelde Provincie of hunne Gemagtigdens, omme hunne toestemming en consent te geeven tot zulke Wetten en Constitutien als vooren gemeld. En op dat 'er, voor dat dezelve tot volko-

the said Province And that apt and fitt Remedyes for Administracon of Justice and doeinge of Right to all psons as the Case shall require may from tyme to tyme be applyed WEE doe by these psents for the better Governement of the said Province further give and graunt unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes full Power and Authority within the said Province from tyme to tyme with the Advise and Consent of the said Councell or any five of them in Cases of Emergency to make and publish good and wholesome Lawes Orders and Ordinances not contrary but as neare as may be consideringe the Constitution of the Place and the Nature of the People agreeable to the Lawes and Statuts of this our Realme to be kept and observed within the said Province and Lymitts and Bounds thereof as well for the keepinge the publick Peace as for the better Governement of the People liveinge and to live and inhabit within the same under the paynes and penaltyes in them and every of them to be conteyned and expressed soe as the same or any of them

men beslag gebragt zyn, geene misslagen mogen gebeuren, by gebrek van goede en gezonde Wetten en Ordondantien welke binnen de gezegde Provincie geobserveerd zullen werden. En op dat goede en heilzaame middelen mogen werden geappliceert tot Administratie van Justitie, en aan allen en eenen ieder Recht werde gedaan naar omstandigheid van zaaken. HEBBEN Wy by deze tegenwoordige tot beeter bestiering van de gemelde Provincie, verders aan den gemelden Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, Gegeven en Vergund volkomen Magt en Authoriteit binnen de gemelde Provincie, om van tyd tot tyd met Raad en goedvinden van de gemelde Raad, of Vyf uitdezelve, in dringende voorvallen, te maken en publiceeren goede en gezonde Wetten, Orders en Ordonnantien, niet strydig, maar (zo veel mooglyk in aanmerking neemende de Constitutie van de Plaats en Natuur der Inwooners) overeenkomstig met de Wetten en Statuten van dit ons Koningryk, welk gehouden en naargekoomen zullen werden binnen de gezegde Provintie Limiten en Grenzen van dien, zo wel tot bewaaring van de publique Rust, als tot beeter bestiering van het Volk, woo-

doe not extend to the bindinge charginge alteringe or takinge away of the Right Tytle or Interest of any Pson or Psons whatsoever in his or their freehold Estate or goods or chattle whatsoever.

nende en zullende woonen binnen dezelve, op de poenen en poenaliteiten in dezelve en in een ieder van dien begreepen en uitgedrukt, mits dat dezelve ofte eenige van dien niet zullen strekken tot verbinding, bezwaar, verandering, of wegneeming van het Recht, Tytel of Interest van eenig Persoon of Persoonen in zyne of haare vrye Bezittingen, Goederen, of Have, hoe ook genaamd.

'AND MOREOVER to the End the said Pvince and new Collony and Plantacon may be the better defended fortified and strengthned against any barbarous Attempts of the Natives and against all Incursions of other Enemies Pirates and Thieves WEE will and by these doe give and graunt full and free Lycence Power and Authority unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide their Heires and Assignes at their Cost and Charges to erect build and make in and upon the said Province or any pte thereof and within any the Lymitts and Bounds thereof aforesaid such and soe many Castles Fortifications Citadelles places of Defence Cittyes Townes Ports and Harbours for

EN DAARENBOVEN ten einde de gezegde Provincie nieuwe Colonie en Volkplanting des te beeter beschermd, gefortificeerd en versterkt mag werden tegens de Barbaarse Onderneemingen van de Inboorlingen, en alle Invallen van andere Vyanden, Zeerovers en Rovers, Geeven en Vergunnen Wy door dezen tegenwoordige volkomen Vryheid, Magt en Authoriteit aan de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens omme ten hunnen kosten en lasten binnen de gezegde Provincie of eenig gedeelte van dien en binnen de Limiten en Grenzen voornoemd, opterechten, te bouwen, en te maaken, alzulke en zoo veele Kasteelen, Fortificatien, Citadellen, Plaatsen van Defensie, Steeden, Vlek,

Shipps and Vessels and to wall inclose fortifie and furnish the same and every of them and all other Cittyes Townes and Places within the said Province with Ordenance of all sorts Armes and Amunicon Victualls and other necessaryes as they shall think fitt for theire own publique Defence and Safety and to constitute place and appoynt in and over them or any of them Governors Deputy Governors Magistrats and all Officers and Ministers both Superior and Inferior Civill and Military and to displace and remove them or any of them and to Appoint new Ones in their Place and Steed as to them shall seeme meete and to nominate and appoynt from tyme to tyme under their Hands and Seales Captaine Generall or Commander in Chief of the fforces within the said Province and to forme the same into Bands or Companyes and into Regiments and an Army and them and all and every the Planters and Inhabitants of and within the said Province or any the Lymitts or Boundes thereof in Case of Evacon or Hostility by the Natives or by any the Enemies of this our Kingdom to joyne trayne muster

ken en Havens voor Schepen en Vaartuigen, dezelve te bemuuren en te fortificeeren; dezelve en alle andere Steeden, Vlekken en Plaatsen binnen de gemelde Provincie te voorzien van allerley Geschut, Wapenen en Ammunitie, Mondbehoeftes en verdere Nootwendigheden, als zy zullen oordeelen tot hunne eigene openbaare defensie en veiligheid nodig te zyn, en over dezelve of eenigen van dien te constitueeren, plaatsen en aan te stellen Gouverneurs, Onder-Gouverneurs, Magistraten en alle andere hooge en laage Officieren en Ministers, zo Civiele als Militaire, dezelve of eenigen van dien te verplaatsen en te veranderen, nieuwe in hunne plaatsen aan te stellen naar goed vinden: en van tyd tot tyd onder hunne Handtekeningen en Zegels, te nomineeren en aantestellen, een Capitein Generaal of Opper-Bevelhebber van de Krygsmacht, binnen de gezegde Provincie, en dezelve, als mede alle en een iegelyk der Planters en Inwooners, van en binnen de gemelde Provincie of Limiten en Grenzen van dien, in cas van Inval of Hostiliteit van de Inboorlingen of van eenige Vyanden van dit ons Koningryk, te verdeelen in Compagnien of Regimenten, om daar uit een

lead and conduct under Banners or Ensignes and under such Captain Generall or Commander in Chief for the Tyme beinge to be nominated as aforesaid And such other Collonells Captaines and Military Officieres as by the said Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes or by the Captaine Generall or Commander in Chief by them to be nominated and appoynted as aforesaid shall be thereunto Comissionated and authorized and give Battle unto wage Warr and fight with any Person or Persons whatsoever Enemies unto or not beinge in Amity with us our Heires and Successors as well by Sea as by Land and to follow them or any of them out of and beyond any the Lymitts or Bounds of the aforesaid Province and if God shall soe please to subdue take kill and destroy them and every or any of them or to take or keepe them or any of them Captives and to doe all and singular such other things as to the Office of a Commander in Chief or Captaine General doth belonge or hath accostomed to belonge and that as fully and as amply as any Comander in Chief or Captai-

Armee te formeeren, dezelve te vereenigen, te verzamelen, te monsteren, aan te voeren en te bestieren, onder Banieren of Vaandels, onder zodanigen Capitein Generaal of Opper-Bevelhebber in der tyd, in maniere voorsz. te benoemen, en zodanige andere Colonellen, Capiteinen en Militaire Officieren, als door de gezegde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, of door den Capitein Generaal of Commandeur en Chef door hen in maniere voorsz. te nomineeren en aantestellen, met last en Authorisatie om Slag te leveren, Oorlog te voeren en te Vegten met eenig Persoon of Persoonen hoe ook genaamd Vyanden, of niet in Vriendschap zynde met Ons onze Erven en Opvolgers zo ter Zee als te Land, dezelve ofte eenige van dien te vervolgen buiten en voorby eenige der Limiten en Grenzen van de voorgemelde Provincie: en indien het God alzo zal behagen dezelve of eenige van dien te onder te brengen, gevangen te neemen, dood te schieten en te verdelgen, dezelve of eenige van dien Krygsgevangen te neemenen en te houden, en verders alles te verrigten wat tot het Ampt van een Commandeur en Chef of Capitein Gene-

ne Generall within England ever had or exercised AND WEE DOE alsoe by these psents give and graunt unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes and to such Commanders Governors and Officers by Land and Sea as they shall authorize and impower under theire Hands and Seales full Power and Authority respectively to use and exercise Martiall Lawe or the Law Martiall and to punish and correct all & every Offender and Offenders under any Millitary Comaund as aforesaid against the Lawes and Discipline of Warr according to the Lawes and Articles of Warr practized and used in and amongst any the Army and Armies of us by Land and our Navy and Sea Forces at Sea respectively and thereby and all other good and lawfull wayes and Meanes whatsoever and to suppresse and quiet all Tumults Rebellyons Insurreccons Sedicons and Mutinyes (if any) which shall happen to arise either uppon the Land within the said Province or any the Lymitts or Boundes thereof aforesaid or uppon the Seas by or amongst any Pson or

raal behoord of gewoon is te behooren, en dat op zodanig een volkomen en ampele wyze als eenig Commandeur en Chef of Capitein Generaal binnen Engeland ooit gehad of geexerceerd heeft. Wy geeven en vergunnen mede door deze tegenwoordige aan de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, en aan alzulke Commandeurs Gouverneurs en Officieren, zo te Land als ter Zee, welke zy onder hunne Handtekeningen en Zegels zullen authoriseeren en magtigen, volkomen magt en Authoriteit respectivelyk om de Krygswetten te gebruiken en te excerceeren, als mede, alle en een ieder Overtreeder of Overtreeders der Wetten en Discipline van Oorlog (onder eenig Militair Commandement staande, als voren gezegd) in gevolge de Wetten en Krygs-Articulen, geprastiseerd en gebruikt in en onder eenige Armee of Armeën van ons te Land, en in de Navale en Zeemacht ter Zee, respectivelyk te straffen en te corrigeeren, en door deze en alle andere goede en wettige weegen en middelen, hoe ook genaamd, te supprimeeren en te stillen alle Tumulten, Rebellien, Oproeren, Seditien en Muyteryen [indien plaats hebben] welke zullen

Persons beinge there or in his or theire goeinge thither or returninge from thence.

koomen te gebeuren op het Land, binnen de gezegde Provincie of eenige der Limiten of Grenzen van dien, hier voren gemeld; of op de Zeeën door of onder eenig Persoon of Persoonen daar zynde of in zyne of haare Reyze derwaarts of van daar te rugkoomende.

'AND for the better Encouragement of all such pson and psons Natives or Denizons of England as shall by and with the consent of the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes sayle and goe unto and inhabite within the aforesaid Province or any parte thereof WEE doe by the psence will declare give and graunt that theire and every of theire Children and Posterity which shall be borne within the said Province or any the Lymitts or Bounds thereof above menconed or in theire goeinge thither or returne from thence shall have and enjoy all and every the Lyberties Franchises and Immunities of ffree Denizons of England as fully and amply as if they or any of them had beene abideinge and borne within any other the Dominions of England or any of the Territories thereunto belonging.

EN tot beeter aanmoediging van alzulke Persoon of Persoonen, Inboorlingen of Inwooners van Engeland, als met Consent van de gezegde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens derwaarts zullen gaan zeylen en zich nederzetten binnen de gezegde Provincie of eenig gedeelte van dien, willen verklaaren geeven en vergunnen Wy door dezen dat hunne en een ieder van hunne Kinderen en Nakomelingen, welke binnen de gemelde Provincie of eenige der Limiten en Grenzen van dien hier voren gemeld geboren zullen werden of in hunne reyze derwaarts of in hunne te rugreyze van daar, zullen hebben en bezitten alle en een ieder der Voorrechten, Vryheden en Immuniteiten van vrye Burgers van Engeland, zo volkomen en ampel als of zy, of eenige hunner gewoont hadden, en gebooren waren binnen het Koningryk van Engeland, of onderhoorige Landschappen.

‘AND FURTHER WEE doe by these psents inhibit and forbid all and every the subject and subjects and all and every the Person and Psons of or belonginge to any Prince or State by him or themselves or his or their Factor or Factors or by any other wayes or meanes directly or indirectly to go sayle or traffique unto visit frequent or haunt the aforesaid Province or any the Plantations Factories Bayes Ports or Havens thereof without the Lycence and Agreement of the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes under their Hands and Seales in that behalfe especially first had and Obteyned upon payne to forfeite and loose every such Shipp or Shipps Vessel and Vessels Goods Marchandizes and things whatsoever carried or brought or comeinge into the said Province or any the Colonies ffactories or Plantacons Ports Havens or Creekes of or belonging thereunto And that it shall and may be lawfull to and for the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes from tyme to tyme to take seize and dispose of all such forfeited and to be forfeited Shipps Vessels and

VERDERS interdiceeren en verbieden Wy door dezen aan alle en een ieder Onderdaan of Onderdaanen en aan alle en een iegelyk Persoon of Persoonen van of behoorende tot eenig Vorst of Staat, door zich zelve of henlieden of zyn of hunnen Faktoor of Faktoors of door eenige andere wegen of middelen directelyk of indirectelyk derwaards te gaan, zeylen, of traffiqueeren, de gemelde Provincie of eenige van de Plantagien Faktoryen, Bayen of Havens van dezelve te visiteeren, frequenteeren of daar te verkeeren, zonder Verlof en Toestemming van den gezegden Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens onder hunne Handtekeningen en Zegels ten dien reguarde specialyk eerst verkreegen en geobtineerd, op poene van Verbeurte en Verlies van al zulk Schip of Schepen, Vaartuig en Vaartuigen, Goederen, Koopmanschappen en zaaken hoe ook gegenaamd, gevoert, gebragt of ingevoert in de gemelde Provincie of eenige van de Colonien, Factoryen of Plantagien, Havens of Kreeken; van dien of daar toe behoorende. En dat de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, wettig gerechtigd zullen zyn van tyd tot tyd

Goods to theire owne Use and Uses without any Accompt or other thinge to be rendered made or donne unto us our Heires and Successors of or for the same AND that for the hearenige and determineinge all Marine Causes Contracts and Affaires and for the Adjudicacon and Condempnacon of all Prizes Shipps Vessells Goods Wares and Merchandizes taken or to be taken at Sea as Vice Admirall or Vice Admiralls under our deare and only Brother James Duke of Yorke dureinge his being Lord High Admirall of England and afterwards to them the said Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes for ever The said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes shall and may from tyme to tyme in writing under their Seales nominate and appoynt such fitt and able pson and psons as thy shall thinke fitt to be Judges and alsoe all other Officers and Ministers to hold and keep Admirall or Admiralty Courts within the province aforesaid or any the Lymitts or Bounds thereof aforesaid in every of which said Admirall Court and Courts

te neemen, Saiseerenen Verkoopen, alle zulke verbeurde Schepen Vaartuigen en Goederen ten hunnen eigen gebruik en gebruiken, zonder dat daar van aan Ons onze Erven of Opvolgers uit hoofde van dien eenige Reekening of ietwes gedaan of over gegeeven zal werden. EN dat tot het hooren en determineeren van alle Zeezaken Contracten en Affairen, Adjudiceeren, en Condemneeren van alle Prinzen, Scheepen, Vaartuigen, Goederen, Waaren en Koopmanschappen, genomen of te neemen ter Zee, als Vice Admiraal of Vice Admiraals, onder onze Lieve en eenigste Broeder James Hertog van Yorke geduurende dat hy Admiraal Generaal van Engeland zal zyn, en naderhand aan hen de gezegde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens ten eeuwigen dage; de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens zullen en moogen van tyd tot tyd in geschrifte onder hun Zegel nomineeren en aanstellen alzulke bekwaame Persoon en Persoonen als zy dienstig zullen oordeelen Rechters te zyn, als mede alle andere Officieren en Ministers, omme te houden Admiraal of Admiraliteits Hoven binnen de voorgemelde Pro-

such Processe and Proceedings in all (things shall from tyme to tyme be had exercised and used as now are or at any tyme heretofore hath and have beene lawfully had used and exercised in the Admirall and Admiralty Courts within England or as neare as conveniently may be agreeable thereunto AND that in all or any the Voyages Navigacons and Adventures of the said Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes to be hereafter made to the said Province and Plantacon such Comission and Comissions for Trade and Letters of Grace and Favour to foreigne Princes and States in Amity with England as by our Heires and Successors shall be thought meete and necessary shall be made-forth and awarded under the Greate Seale of England or under our Privie Seale to the said Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes for the better Advancement of the Comerce Affaires and Trade of the aforesaid Province and the Colonie and Colonies Plantacon and Plantacons there settled and to be from tyme to tyme soe settled as aforesaid AND WHEREAS our Service and Ro-

vincie of de Limiten of Grenzen van dien, in alle welke Admiraals Hof of Hoven zodanige Processen, Procedures in allerley zaken van tyd tot tyd zullen geexerceerd en gebruikt werden, als nu of hier namaals in de Admiraal of Admiraliteits Hoven binnen Engeland, wettiglyk geexerceerd en gebruikt zyn geworden of zo veel overeenkomstig met dezelve als mooglyk is. EN dat tot alle Reyzen, Navigatien en Togten, welke by de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, hier namaals naar de gemelde Provincie en Volkplanting ondernomen zullen werden, onder het groot Zegel van Engeland, of onder Ons geheim Zegel, zodanige Commissie en Commissien ten Handel, Breven van voorschryving en recommandatie aan vreemde Vorsten en Staaten, in Vriendschap met Engeland levende, zullen gegeven en verleend werden, als door onze Erven en Opvolgers zullen nodig en noodzaaklyk geoordeeld werden, aan de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, tot beter bevordering van de Commercie, Zaaken en Handel van de gemelde Provincie, en de Colonie, Colonien,

yall Intencons in this Graunt and the Governement Plantacon and Trade in the said Province of Willoughby Land cannot be carryed on nor possibly executed pformed and brought to maturity and good effect in case both of them the said Lord Willoughby and Lawrence Hide be not psonally psent upon the Place or in America unless either of them severally be impowered authorized and enabled being personally psent upon the Place or in America without the other and in his absence to doe execute and pforme all such Powers Authorityes Jurisdiccons Royalties Priviledges and all and every die Matters and things herein formerly given graunted and authorized to both of them WEE doe therefore further will and by these psents for Us our Heires and Successors declare and graunt constitute ordeyne and appoynt That in case the said Lord Willoughby or the said Lawrence Hide or either of them theire or either of theire Heires or Assignes shall at any tyme be in person upon the said Place or Continent in the said Region Tract of Land Country or Province aforesaid or

Plantagie en Plantagien, in maniere voorschreeven aldaar aangelegd, en die van tyd tot tyd aangelegd zullen werden, te verleenen. EN ALSO onze Dienst en Koninglyke voorneemens in deeze Vergunning, en de Regeering, Beplantingen Handel binnen de gemelde Provincie van Willoughby Land niet voortgezet, noch met mooglykheid geexsecuteerd, volbragt en tot volkomen beslag en goed effect gebragt kan werden, ingevalle de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide, niet beide aldaar Persoonelyk of in America present zyn, ten zy een van hen Persoonelyk tegenwoordig op de plaats of in America zynde, alleen daar toe byzonderlyk gevolmagtigd geauthoriseerd en in staat gesteld werde, om zonder den andere en in zyne absentie alle zulke Machten, Authoriteiten, Jurisdictien, Koninglyke Voorrechten, Privilegien en alle het geene bevoorens in deeze gegeven vergund en geauthoriseerd aan beiden, te doen, te exsecuteeren en te verrichten: daarom Willekeuren, Verklaaren, Vergunnen, Constitueeren, Ordineeren en Appointeeren Wy by deezen voor Ons onze Erven en Opvolgers, dat ingevalle de gemelde Lord Willough-

in any pte thereof or in any pte of America and the other shall not be there That then the said ptie or pties soe psent and upon the place or in any pte of America shall and may have hold use exercise enjoy and put in Execucon all and every the Graunts Powers and Authorityes Lybertyes Jurisdiccons Royaltyes Priviledges and other the matters and things whatsoever which are herein before given graunted and confirmed or menconed to be given graunted or confirmed and to act doe exercise execute and pforme the same or any of them accordinge to the Tenor true Intent and meaneinge thereof as fully amply and effectually to all intents and purposes as they the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes all or any of them may or might act or doe by virtue of these psents And that all and every Graunt and Graunts Act and Acts thinge and things whatsoever that at any tyme hereafter shall bee made done exercised executed or pformed by the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide or either of them psent in the said Province and in the

by of de gemelde Lawrence Hide, of een van hen, hunne of een van hunne Erven of Gemagtigdens t'eeniger tyd in persoon op de gezegde plaats of Vaste Kust, in het gezegde Landschap, Stuk Land of Provincie hier voren gemeld of in eenig gedeelte van dien of eenig gedeelte van America zal zyn, en de ander aldaar niet zynde, dat dan de Geinteresseerde of Geinteresseerdens, aldaar tegenwoordig of in eenig gedeelte van America, zullen en mogen hebben, houden, gebruiken, excerceeren, bezitten en ter executie leggen, alle en een ieder der Vergunningen, Machten en Authoriteiten, Vryheeden, Jurisdictien, Koninglyke Voorrechten, Privilegien en alle andere zaaken hoe ook genaamd, welke bevorens in deeze gegeven vergund en geconfirmeerd of genoemd zyn, gegeven vergund of geconfirmeerd te werden, en dezelve of eenige van dien, ingevolge den inhoud waare intentie en meeninge van dien, te doen, exer ceeren, executeeren, en verrigten zo volkomen en ampel tot alle eindens en oogmerken als Zy de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens of eenige van dezelve te samen uit kragte van deeze tegenwoordige,

Absence of the other or by theire or theire Heires psent there or by the Assignee or Assignes of them the said Francis Lord Willoughby or Lawrence Hide or the Survivor of them or by the Heires of them or of the Survivor of them respectively psent in the said Province or in any pte of America by virtue of these psents or of the Graunts Powers or Authorities therein menconed given or graunted or of any of them shall stand and contynue as good legall and effectuall to all intents and purposes as if the same had byn made done exercised and executed or pformed by the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assigns or any of them any thinge in these psents conteyned to the contrary thereof in any wise notwithstandinge S A V I N G E and Reservinge in such Case of Severall actinge the due share and proportion of profitt and advantage to the ptie which shall be absent as if he had been psent with the other and as if both of them the said Lord Willoughby and Lawrence Hide had been psent and acting joyntly upon the place AND FURTHER WEE will and

zouden kunnen of mogen doen. En dat alle en een ieder der Vergunning of Vergunningen, Verrichting of Verrichtingen, zaak of zaaken hoe ook genaamd welke t'eeniget tyd hier namaals door de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide of een van hen beide present zynde in de gemelde Provincie, en in de absentie van den ander, of door haar of door een van haare Erven aldaar tegenwoordig, of door de Gemagtigde of Gemagtigdens van hen de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide of de langstlevende van hen of hunne Erven, of van de langstlevende van hen beyden respectivelyk present in de gezegde Provincie, of in eenig gedeelte van America, uit kragte deezes, of uit hoofde van de Vergunningen, Machten of Authoriteiten daarin gemeld, gegeven en vergund of eenige van dien, zullen gemaakt gedaan geexerceerd geexsecuteerd of uitgevoerd werden, zullen zyn en blyven zo goed, wettig en efectueel, tot alle eindens en oogmerken, als of dezelve door de gezegde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, of eenige van hen te samen, gemaakt, gedaan, geexerceerd, geexecuteerd en uitgevoerd waren, niettegenstaan-

by these psents doe graunt unto the said Francis Lord Willoughby and Lawrence Hide theire Heires and Assignes That these our Letters Pattents or the Inrollment thereof shall bee in and by all things and to all intents and purposes firme good effectuall and sufficient in the Lawe against us our Heires and Successors as well in all our Courts as elsewhere within England or any the Dominions thereof as in the said Province or Plantation or any of them without any Confirmacons Lycences or Tolleracons in that behalfe hereafter to be had or obteyned NOTWITHSTANDING the ill nameinge or not reciteinge or not nameinge or not right nameinge the aforesaid Province Power Priviledges and other the pmisses before by these psents given graunted and confirmed or menconed or intended to be given graunted and confirmed or any pcell thereof or any Lawe Statute Pvicon Restraint or any other matter or thinge whatsoever to the contrary thereof in any wife notwithstandinge Although expresse mencon &c. In Witnes &c. Witnes our

de ietwes ter contrarie in deezen mogte gezegd zyn; mids BEWAARENDE en Reserveerende in zodanige gevallen van byzondere Verrichtingen het behoorlyk aandeel en portie van winst en voordeel voor de Geinterisseerde welke absent zyn zal, als of hy met den andere tegenwoordig, had geweest, en als of zy de gemelde Lord Willoughby en Lawrence Hide beyde daar tegenswoordig waren geweest, en het gezamentlyk verricht hadden. VERDERS Willekeuren en Vergunnen Wy door deezen aan de gemelde Francis Lord Willoughby en Lawrence Hide hunne Erven en Gemagtigdens, dat deeze onze Brieven van Octroy, of de Registratie van dien tot alle eindens en oogmerken in Rechten tegens Ons onze Erven en Opvolgers, zo wel in alle onze Gerechtshoven als elders binnen Engeland of eenige Domeinen van dien, als mede in de gezegde Provincie of Volkplanting, of eenige van dien, vast, goed, van kracht en waarde zullen zyn, zonder eenige verdere Confirmatien, Goedkeuringen of Toelatingen dienaangaande te verkrygen of te obtineeren. NIETTEGENSTAANDE de voorgemelde Provincie, Magt, Privilegien en verdere voorschrevene

Self at Westminster the second day of June.

‘PRPM REGEM.

‘This is a true Copy from the Original Record remaining in the Chappel of the Rolls having been examined.

HEN: ROOKE,
Clerk of the Rolls.

te vooren door deezen gegeven, vergund, geconfirmeerd, en genoemd, of voorgenomen gegeven, vergund of geconfirmeerd te werden, of eenig gedeelte daar van, verkeerd genaamd, herhaald, of niet hernoemd mogten zyn, of eenige Wet, Statut, Provisie, Restrictie of ietwes anders, ter contrarie van dien in eenigerly wyze mogte dicteeren, Ofschoon &c. Ofschoon expresse mentie &c. Des ten Oirkonde &c. Des ten Oirkonde onze Handtekening tot Westmunster den tweeden dag van Juny.

PRPM. REGEM.

Dit is een waare Copy, van de Origineele Minute berustende in de Kapel van de Kancelary, en daar mede gecollationneerd.

HEN: ROOKE,
Clerk ter Kancelary.

Toen wy deeze Colonie in bezit hadden genoomen, schynt de Commandeur Abraham Crynszoon, in 't eerst mede van die gedachten geweest te zyn, wyl hy op den 5^{den} April 1667, aan den Franschen Gouverneur van Cajenne schreef: ‘*Dat de Volkplanting van Suriname zich uitstrekte van den Oostkant der Rivier Marowine, tot aan den Westkant der Rivier Copename*; blykende uit zeker Register van Suriname berustende ten Comptoire van de Edele Mogende Heeren

Staaten van Zeeland[a] Uit welke stukken echter klaarlyk blykt, dat de Franschen in het geheel geen eigendom aan de Rivier de Marowine hebben, maar dat het Rechtsgebied der Nederlanderen zich ten minsten nog beöosten de gemelde Rivier was uitstrekkende.

Daarentegen beweeren de Nederlanders, dat hun Grondgebied bepaald werd door de Rivier Sinamari; deeze stelling niet zo zeer vestigende op hunne oude Bezittingen in Cajenne, en[b] op zeker Provisioneel Contract, tusschen Bewindhebberen der Westindische Maatschappye en de Steden Middelburg, Vlissingen en Veere, over de Volkplantingen in de Westindiën, op den 24sten December 1657, gemaakt, waar by de Maatschappy, ingevolge van het Octroy, toen al oordeelde, recht te hebben *over de Vaste Wilden-Kust, tusschen één en tien Graaden:* als wel, met meerder grond, op de volgende reden, dat de Engelschen getuigen dat, ten tyde hunner bezittingen, de uiterste Eigendom en Post der Franschen was aan de Rivier Sinamari, daar zy een Sterkte bezet met vier en twintig Man, hadden liggen, welke zy, by gebrek van onderhoud, in den Jaare 1654, verlieten; waarop de Engelschen dien Post vervolgens bezetteden, en dus hun gebied uitbreidden.

Dat nu deeze Volkplanting van Suriname door de onzen bemagtigd, en by het III. Articul van het Vredes Tractaat te Breda op den 31sten July 1667, geslooten, in volkomen eigendom overgegeeven is, zodaanig als dezelve by hen was bezeeten geweest, doet klaarlyk zien dat de Rivier Sinamari tot een Grensscheiding tusschen de Franschen en de onzen, moet verstrekken: op welke gronden ook den 18den November 1668, zeker Verdrag is gemaakt door den Heer Antoine le Febur, Heere de la Barre, Raad van zyn' Koninglyke Majesteit van Vrankryk, en Lieutenant Generaal van deszelfs Wapenen in America, ter eenre, en den Heer Abraham Crynszoon, Commandeur over de Colonie van Suriname, ter andere zyde; (welke laatstgemelde nu beter van de uitgestrektheid deezer Volkplantinge schynt onderricht geweest te zyn) waar by werd vastgesteld, dat de Rivier van Sinamari zoude strekken tot scheidinge van de Limieten,

(a) Tegenwoordige Staat aller Volken, XI. Deel, pag. 545.
(b) Idem, XI. Deel, pag. 545.

tusschen de Franschen van Cajenne en de gemelde Colonie van Suriname, gelyk blykt by de volgende Verklaaring door Samuel Nassy, op den 3den December 1700, verleeden, ten overstaan van den Notaris Stephanus Pelgrom en zekere Getuigen te Amsterdam gepasseerd; welke ook voor Burgemeesteren dier Stad is beëdigd: luidende

'**O**p huyden den derden December 1700. Compareerde voor my Stephanus Pelgrom Notaris Public by den Hove van Holland geadmitteerd, binnen Amsterdam resideerende en de naargenoemde Getuygen, de Heer Samuel Nassy, Coopman, t'sedert eenige Jaaren herwaards gewoond hebbende in de Colonie van Suriname, jegenwoordig hier ter Steede, my Notaris bekent, ende heeft in zyn Conscientie ten versoeke van de Edele Achtbaare Heeren Directeuren van de Geoct: Societeyt van Suriname, geattesteerd, getuicht ende verklaart, waar ende waarachtig te zyn, dat hy Attestant in of omtrent den Jaare 1664 Persoonlyk is geweest in Cajana, als wanneer Monsieur Noël, wegens de Fransen aan de Rivier van Sinamary een Fortresse heeft gaan bouwen, in dewelke de Franschen onder deszelfs Commando aldaar guarnisoen hebben doen houden, tot dat de gemelde Fortresse naderhand in den Jaare 1665 of 1666 (zonder den precisen tyd onthouden te hebben) door de Engelschen is genoomen geweest; alvoren dat de Colonie van Suriname door de Provintie van Zeeland van d'Engelschen was hernomen.

Voorts verklaarde hy Attestant, na zyn beste geheugenis, zeer wel te weeten dat in de maand November des Jaars 1668 als wanneer de Colonie van Suriname, by ofte van wegens d'Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland is gepossideerd geweest, in Suriname voorsz: gekomen is den Heer Anthony le Febur, Heere de la Bare, Raad van zyn Koninglyke Majesteit van Vrankryk in alle zyne Raaden, mitsgaders Lieutenant Generaal van zyne Wapenen in America, en dat hy Attestant als doen terzelver tyd aldaar mede present is geweest, als wanneer den gemelden Lieutenant Generaal gehandeld en getracteerd heeft met den Heer Abraham Crynssen, Commandeur over de gemelde Colo-

nie van Suriname van wegens de Provintie van Zeeland, over het Subject van de Limietscheydinge, tusschen Cajana en Suriname voorsz: ende dat deselve doenmaals als noch waren overeengekoomen en geaccordeerd dat de voorsz: Rivier van Sinamary, soude strecken tot scheydinge van de Limiten tusschen de Franschen van Cajana, ende de gemelde Colonie van Suriname, ende dat sulcx wederzyds tot een vast fundament soude werden gehouden.

Geevende voor redenen van Wetenschap en Waarheyt dat hy Attestant als geduirende den tyd van over de seven-en-twintig Jaaren syn verblyf in Suriname gehad hebbende, by het maken van het voorsz: Accoort zelfs present is geweest, en doenmaals heeft sien sluyten: ende op deselve tyd syn Attestants Broeder Joseph Nassy in qualiteit als Commandeur, volgens Commissie van gemelde Heer Crynssen uyt crachte van de voorsz: gemaakte Limietscheidinge, wegens welgemelde Ed: Mog: Heeren Staaten van Zeeland ongemolesteerd is gebleeven, in de possessie en het Commando van de Rivieren Eracubo en Cananama, gehoorende onder het district van Suriname, als wesende de uiterste Rivieren aan dees zyde van Sinamary, ende overzulcx 't geene voorsz: seer wel weet, als hetzelve bygewoond, gesien en ondervonden hebbende resp: presenteerende derhalven desen des noot ende versocht synde ten allen tyden nader te Sterken; Dat aldus passeerde binnen Amsterdam ter presentie van Pieter van Haps, en Coenraad van Esterwege als getuigen hier toeversocht.

(Was getekend)

SAMUEL NASSY.
P.V. HAPS.
K.V. ESTERWEGEN.

De voorstaande Copy gecollationeerd zynde tegens 't origineel, berustende ter Secretarye der Stad Amsterdam, onder de minuten van wylen den Notaris Sephanus Pelgrom, is bevonden daar

mede te accordeeren den 5den July 1769, By my ondergeschreeven Secretaris der voornoemde Stad.

(Getekend)

A.J. DE HUYBERT.

Volgens het Publieke Recht moeten alle laatere Tractaaten en Verdragen boven de voorgaanden stand grypen: dieshalve zyn de Grensscheidingen tusschen het Hollandsch en Fransch Guiana, door het meergenoemde Verdrag bepaald.

Niettegenstaande deeze verschillen was het te wenschen, dat in Vredestyd een vriendelyke schikking en vastgestelde Grensscheiding, tusschen de twee Mogendheden, werd gemaakt, tot weeringe van alle verbooden Handel, tot verhindering van het verloopen van wederzydsche Soldaaten en Slaaven, tot beveiliging en gerustheid der beide Coloniën en tot verhoeding van alle twisten welke, door de nabyheid deezer twee Natiën, zouden kunnen ontstaan.

Om nu over te gaan tot de beschryving der Rivieren deezer Colonie, zullen wy beginnen met de Rivier *Corentin*, of ook anders genoemd *Correntine, Corretini*, of *Corantyn*, alwaar, aan den eersten Krytberg, die van Suriname ter wederzyde van de Rivier een Post van tien of twaalf Man, onder een Sergeant hebben liggen; de een Aurearis en de andere Ephraim genaamd. Deeze Rivier werdt verkeerdelyk, by de Engelschen, de Devils- of Duivels-Kreek genaamd[(a)], welke Kreek drie Mylen van Rio de Berbice af ligt, en onder die Colonie behoort: daar de Rivier Corentin vier Mylen Zuid-Oostelyk boven de gemelde Kreek uitwatert op zes Graaden dertig Minuuten Noorder Breedte. Haar Mond is omtrent één Myl breed; maar het inkomen werdt zeer moeilyk gemaakt door Zandbanken, die zich wel drie Mylen uitstrekken. Op het einde van 't Jaar 1767, strandde aldaar het Schip 't Land Canaan gevoerd door Schip-

(a) Bellin, Discript. Geogr. de la Guiana, pag. 108 & 109.

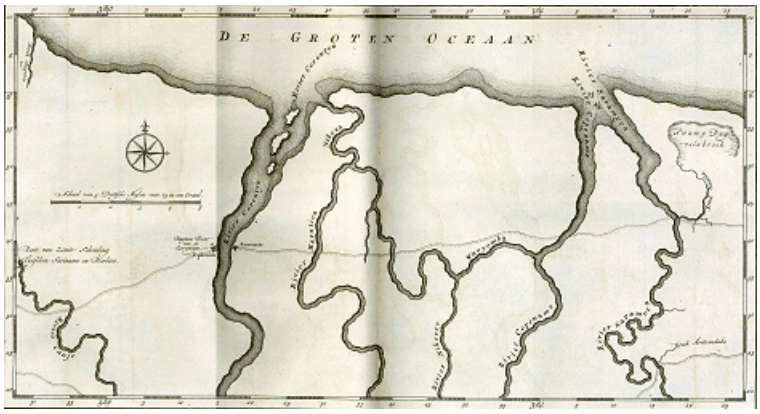

CAART VAN DE RIVIEREN CORENTYN, COPENAME EN SARAMECA.

per Cornelis Barends, zynde van Middelburg naar Demerary bestemd. By het inkomen deezer Rivier ontmoet men drie kleine Eilanden, liggende Noord- en Zuidelyk, langs welke men vyf of zes Vademen Water vindt. Het omgeleegen Land is laag en met Bosschen bezet: het beste Vaarwater is aan de Westzyde vlak tegen over het middelste Eiland. Deeze Rivier is niet bebouwd; maar werd alleenlyk door eenige Caraïbische Indiaanen, die met de Arowakken en Warouwen van Berbice in Oorlog plagten te zyn, bewoond. Zy werdt door de *Learica*-Kreek, die naauw is, en by de Corentin in Zee loopt, met de Rivier Copename aan malkander gevoegd.

Zeven Mylen Oostwaards op, vindt men de Rivieren van *Copename* en *Sarameca*, welke, in haaren uitloop in Zee, zich te samen vereenigen; Copename ten Westen, en Sarameca ten Oosten: deeze beide Rivieren, waarin verscheidene Kreeken uitwateren, hebben van twee tot vyf Vademen Water, en kunnen dierhalve om de ondiepte en Banken niet dan met kleine Vaartuigen bevaaren werden. Langs den wederzydschen Oever dier Stroomen liggen zeer schoone vruchtbaare Landeryen. Voor vyf en twintig Jaaren was reeds aan Directeuren van de Societeit een Ontwerp overgeleverd om de Rivier Sarameca te bebouwen, en ten dien einde een Kanaal te graaven ter langte van acht honderd vyf en vyftig Kettingen of 4702½ Roeden, tusschen gemelde Rivier en de Rivier Suriname of de Kreek Wanika (welke maar gedeeltelyk bevaarbaar is), om dus de gemeenschap tusschen dezelve te houden, en den afvoer van de Voort-brengselen des Lands gemaklyk te maaken; het geen niet moeilyk was, wyl men, langs 't Pad van Wanika, van Paramaribo, in vier Uuren, tot aan de Sarameca kan komen: doch om de kosten van versterking en onoverkomelyke zwaarigheden om zodaanige Gragt door de Zandritsen te graaven, als mede om dat de Bedding der Rivier Sarameca veel hooger dan die van Suriname is liggende, werd zulks van de hand geweezen; schoon door verscheidene Planters reeds een intekening voor de kosten was gedaan, welke op ruim een millioen Guldens begroot werden. Nu (in den Jaare 1769) heeft de Heer Louis Nepveu, Secretaris van Commissarissen van Kleine Zaaken, weder een diergelyk voorstel aan de Heeren van de Socie-

teit gedaan, naamelyk met dat onderscheid, dat hy een Ryweg wilde maaken van drie honderd Kettingen, van de Rivier Suriname, tot aan de Kreek van Wanika, of aan de groote Swamp *Duivelsbroek*, liggende tusschen Suriname en Sarameca; en vervolgens een Gragt van drie honderd zeventien Kettingen lang van de gemelde Kreek, tot in de Rivier Sarameca: waar door, volgens zyn begrip, drie vierde van de Kosten zouden uitgewonnen werden: voorts wilde hy tot versterking der Colonie en bescherming der Rivieren van Sarameca en Copename, op de Landtong, die door genoemde Rivieren gemaakt werd, opwerpen twee Redouten, ieder van twaalf Stukken Kanon: waartoe hy een Ontwerp van intekening, begrooting der kosten en het getal der daar toe benodigde Blanken en Slaaven, benevens een nette Aftekening heeft overgegeeven; gelyk mede een bewys van de Voordeelen die de Societeit niet alleen maar het gantsche Vaderland hier door zoude genieten.

Sarameca loopt zeer verre landwaards in naar het zuiden, zynde haaren oorsprong nog onbekend. Hier onthouden zich het grootste gedeelte van de weggeloopen Slaaven, waar mede in 't Jaar 1762, de vrede gemaakt is. Boven de Kreek Wanika ligt een aanzienlyke Militairen Post, niet verre van een andere Kreek *Arwaticabo* genaamd, die zich in de Rivier Sarameca ontlast. Van deeze Kreek tot de *Tawaricoeroe*, een spruit van de Kreek Para, is de afstand niet zeer groot.

De oorsprong van Copename is ons mede onbekend, doch de Indiaanen zeggen, dat zy zeer diep landwaards in loopt. Wanneer men dezelve invaart vindt men, aan de Rechterhand, een groote Kreek, genoemd *Wayombe*, welke Slangswyze zich vereenigt met de groote Kreek *Nikeza*, die zich in Zee, genoegsaam op den hoek der *Corentin*, ontlast, formeerende die twee Kreeken een Eiland.

Drie Mylen beoosten Copename en Sarameca, ligt de Rivier van Suriname, ook genaamd[(a)] *Sewrano, Saername, Saraname* en *Sername*, welke haar naam aan de gantsche Volkplanting geeft, zo wel langs haaren Oever, als langs de Rivieren die zich in dezelve ontlasten, als

(a) De Laat in deszelfs Beschryving, XV Boek, 14 Cap.

Commewine, Cottica, Perica en anderen. Zy is wel de voornaamste, zo wegens haare breedte en uitgestrektheid, als om dat de Stad Paramaribo, de sterkste Forten, en de meeste Plantagiën aan dezelve gelegen zyn. Haar loop is Zuidwaards op, met verscheidene bogten, maar het inkomen is Zuid-Oostelyk, stroomende Noord-Westelyk in Zee, liggende op vyf Graaden negen en veertig Minuuten Noorder Breedte. Zy is aan den Mond vyftien, zestien, of zeventien Voeten diep met laag water, en omtrent een Myl breed, houdende die breedte tot daar zy, ongevaar drie Mylen van den mond af, de Rivier Commewine, by de Laat *Jcoteca* genaamd, ontmoet: aan beide de kanten heeft men Zanden Slykbanken, die zich in de breedte meer dan twee Snaphaan-schooten uitbreiden, op welke weinig Water is, en by hoog Ty maar drie Vadem. In 't op en uitzeilen houden de Schepen hun koers langs de Oostzyde, zynde de Rivier aan de andere zyde zo diep niet, en wanneer zy door den Wind en Stroom daar vervallen, raaken zy dikwyls vast. De Gronden, aan den Zeekant, zyn laag en Moerassig, en met ontoegangkelyke Bosschen van Mangrove Boomen (van de onze Duizendbeenen genaamd) bezet.

Aan het inkomen van de Rivier Suriname vindt men, ten Oosten, het *Praams*- of ook *Brands*-punt, welke naam sommigen willen aflyden van Mylord Willoughby van Parham, als zynde de plaats waar hy eerst landde.

Omtrent drie Mylen de Rivier opvaarende verdeelt zy zich, aan den Oostkant, in twee Armen, waar van de geene die Oostelyk loopt, de *Commewine* genaamd werd, hebbende drie of vier Vademen Water; en de andere Arm, die zyn koers naar 't Zuid-Westen vervolgt, behoudt denzelfden naam van Suriname, en kan meer dan dertig Mylen bevaaren werden. Even voor dat men aan de Commewine nadert, gaat men voorby twee Redouten, de een, in 't Westen, genaamd *Purmerend*, onder 't Gouvernement van den Heer Mauritius gesticht: de andere, ten Oosten, genaamd *Leiden*, ten tyde van den Heer Gouverneur van der Meer, beide in een laag en verdronken Land opgeworpen. Op den hoek, aan de Zuidzyde, daar de Rivieren Suriname en Commewine, haare Wateren ontlastende, zich vereenigen, is het Fort *Nieuw-Amsterdam* gebouwd

(zynde in den Jaare 1734 begonnen en in 1747 voltooid), wiens Vuur zich kruist met die van de gemelde twee Redouten. Dit Fort beschermt de Ingangen van beide de Rivieren, en voor het zelve ligt een wyd uitgestrekte Modderbank, die zelfs niet toelaat dat de werken met platboomde Vaartuigen den meesten tyd kunnen genaderd werden; gelyk ook de overliggende Redouten Purmerend en Leiden, tusschen welke beide, de Schepen door moeten, en by den minsten zwaay vast raaken, 't geen dikwyls gebeurt, voor al alsze de Commewine open krygen, waaruit altyd valwinden komen.

Deeze Fortres is een onregelmaatige vyfhoek van Aardewerk, wel drie quartier uurs in den omtrek, bestaande uit vyf Bolwerken met genoegsaam metaal geschut van 24 en 18 □ bals voorzien; dezelve is omgeeven met extra breede Watergragten, en een bedekte weg en glacis in welke drie places d'Armes of Wapenplaatsen zyn, waar van twee de Rivier van Suriname en een de Commewine bestryken, met behoorlyke traversen of afsnydingen versterkt, het glacis rust op een wal van Rotssteen, onder water, tegens het wegzakken. Regt voor de punt welke deeze Rivieren maaken, legt de gemelde Modderbank alwaar een Sluys in het glacis is gelegt, om het Water in de Gragten te verversschen, en het omgelegen Land onder te zetten; van deze Sluis af tot aan de Wapenplaats langs Suriname ligt een Battery met zwaar Geschut voorzien. Binnen deeze Fortresse zyn de Wooningen der Hoofd-Officieren en Casernen voor de Soldaaten, een Smeedery, Timmerloots, en genoegsaame Magazynen; als mede een Koorn-Wind-Moolen, Kruitmagazyn, en een Regenbak van meer dan duizend Tonnen water. Midden door het Fortloopt een Weg beplant met Oranjeboomen, langs welke men over een Brug, die over de Gragten legt naar de Societeits Kostgronden kan gaan, als mede na de Landingplaats over een gegraven Kanaal, dat met een Winkelhaak in de nabygelegene Kreek uitwatert, zo als in de nevensgaande Grondtekening werd aangewezen. De Standplaats van het gedachte Fort werd eertyds het *Tygershol* genaamd, zynde een zeer laage en Moerassige Grond.

Wanneer men dit Fort gepasseerd is, verwydt zich de Rivier byna een derde, en is bezet met een Modderbank, die zich dwars door de Rivier

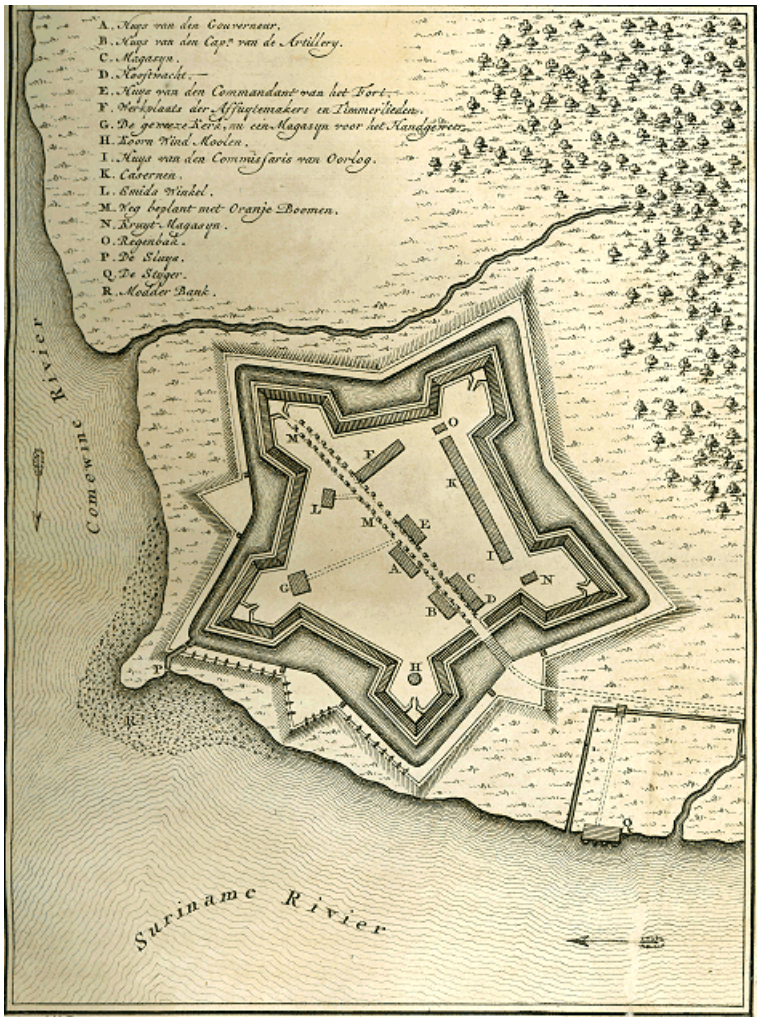
A. Huys van den Gouverneur.
B. Huys van den Capt van de Artillery.
C. Magasyn.
D. Hoogwacht.
E. Huys van den Commandant van het Fort.
F. Werkplaats der Affuytemakers en Timmerlieden.
G. De gemeene Kerk, nu een Magasyn voor het Handgeweer.
H. Koorn Wind Moolen.
I. Huys van den Commissaris van Oorlog.
K. Casernen.
L. Enida Winkel.
M. Heg beplant met Oranje Boomen.
N. Kruyt Magasyn.
O. Regenbak.
P. De Sluys.
Q. De Stuyger.
R. Modder Bank.
Comewine Rivier
Suriname Rivier

FORT NIEUW AMSTERDAM.

t.o. 567

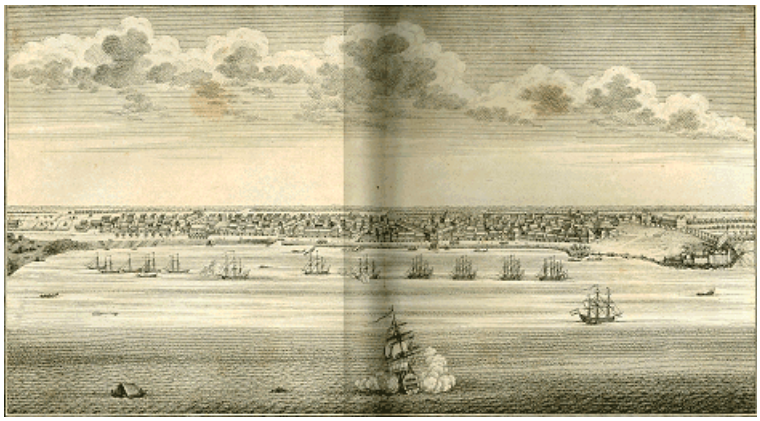

GEZICHT VAN DE STAD PARAMARIBO EN HET FORT ZELANDIA IN SURINAME.

strekt, daar de diepgaande Schepen niet over kunnen dan met den Vloed van het Springty.

Op een uitsteekenden hoek, aan de rechter zyde, in 't opvaaren, een Snaphaan-schoot beneeden de Stad Paramaribo; ligt de Fortres *Zeelandia*; een Vyfhoek met twee Batteryën, van Klip- of Schulpsteen gebouwd, met breede Gragten en Aarde Buitenwerken omsingeld, bestrykende niet alleen de Rivier van Suriname maar ook de Hoofdstad beschermende. Men gaf 'er den naam van Zeelandia aan, na dat de Zeeuwen dit Fort, in 't Jaar 1667, den Engelschen ontweldigd hadden; maar het werd in den Jaare 1683 reeds, door de Hollanders, volgens het Octroy der Heeren Staaten, bezet.

De Stad *Paramaribo*, weleer *Nieuw Middelburg* genaamd, waar van wy een naaukeurige aftekening hier nevens geeven; is gelegen drie Mylen van den Mond van de Rivier Suriname, ter plaatse daar gemelde Stroom een groote bogt maakt, zich, van Zuid-Oost, Zuid-Westelyk omkrommende, en waar het Water een valling en ryzing heeft van tien, twaalf en meer Voeten. Voor de Stad, welker Wallen met Oranjeboomen beplant zyn, is de Rivier ruim een vierde Myls breed. Langs dezelve strekt zich de Grondvlakte aan den Land- of Westkant, in een groote Savaane rondsom met dichte Bosschen bezet, en, schoon met geen Muuren omvangen, met een groote Gragt omgraven. Daar loopt een breede Gragt byna door het midden van de Stad, bezet met schoone Huizen; dezelve krygt haare verversching van Water door de gemeenschap met de Rivier. Zy heeft haar' naam en oorsprong eigenlyk bekomen van een Dorp van Caraïbische Indiaanen, doch zo anderen willen van Mylord Willoughby van Parham, van wien het weleer een Plantagie zoude geweest zyn: de Grond, waar op zy staat is Rots- en Schulpachtig, waar door de Wegen, hoewel niet bestraat, vry zindelyk zyn; alzo niettegenstaande de zwaare Stortregen, die aldaar in de Regen-tyden vallen, in minder dan een quartier Uurs, de Straaten weêr droog en gangbaar zyn; en zo 'er hier of daar eenige Kuilen en Modderige plaatsen gevonden werden, (dat echter niet veel is) zoude het met weinig meer onderhoud in 't geheel genoegsaam altyd net en droog kunnen gehouden werden.

Het Stadhuis, gemeenlyk het Hof genaamd, is onder de Regeeringe van den Heer Carel Emilius Hendrik de Cheusses, vergroot, aan beide eindes, en thans een der aanzienlykste Gebouwen; deszelfs Zymuuren zyn van Klipsteen, en de Gevels van Mopsteen opgemetseld; het Dak bestaat uit Houten Schaalen als Leyën op elkander gevoegd, die men Singels noemt, waar mede de Huizen hier meestendeels bedekt zyn: het bovenste deel dient nog als voorheen tot een Publieke of Gereformeerde Kerk, en het onderste, is gedeeltelyk geschikt tot de Raadsvergaderingsplaats; en gedeeltelyk voor de Secretary en Weeskamer der Colonie; voorheen hadden Commissarissen van Kleine Zaaken teffens Opzichters der gemeene Wyde, daar ook een Kamertje; doch dat is nu de Archive Kamer, en de gemelde Heeren houden haar Vergadering in een Huis, dat even bezyden is gemaakt, op de tweede Verdieping; in't onderste gedeelte van 't zelve werdt nu de Militaire Hoofdwagt gehouden, 't welk voormaals door de Burgerwagt (die sedert eenigen tyd afgeschaft is) bezet werd. Al voorlang is op 't Tapyt geweest 't Plan van een aparte Kerk te bouwen, en het eerstgemelde Kerkgebouw boven daar 't luchtig is, tot de byzondere Vergaderplaatsen voor de respective Collegien, en het onderste voor een Burger Gevangenhuis te bekwaamen; 't welk een en ander zeer nut zou zyn, alzo daar door veele ongevoeglykheden uit den weg zouden geruimd werden, onder anderen de verlegenheid, waar in men thans dikwyls zich bevind by de gewoonlyke Vergaderingen van 't Hof van Civiele Justitie, als geduurende dien tyd, de Vergaderingen van Politie en Crimineele Justitie buitengewoon moeten te samen komen, 't geene veeltyds en telkens by voorvallende gelegenheid waar in de Gouverneur het Advies van de Raaden, noodig heeft of moet inneemen, veel ongerief geeft; schoon de Vergaderplaats ook aan 't Gouvernement is, daar het mede veelal ongelegen komt; doch nog vry meer om de noodzaakelykheid van een Burger Gevangenhuis, wyl men thans de Militaire Gevangenplaatsen, op 't Fort Zeelandia, daar toe moet gebruiken, die zo weinig zyn (behalve veele andere ongelegenheden) dat men daar byna geen Burger Gevangene wel en zeker kan zetten; en als 'er Medepligtigen zyn, kan men ze niet afzonderlyk houden, dat een groot nadeel voor de Justitie ver-

wekt. De Gereformeerde Godsdienst werdt in de gemelde Kerk geoefend, en alle Zondagen beurtelings Voor- en Namiddag in de Nederduitsche en Fransche Taal gepredikt. By het Plein is een schoon Bosch van Oranjeboomen. Hier zyn de Begraafplaatsen geweest van de Gouverneurs en van Luiden van aanzien en vermogen, honderd Schreeden verder, die der andere Ingezetenen; doch thans begraaft men op het nieuwe Oranje-Kerkhof buiten de Stad. Dit Kerkhof is sedert 't Jaar 1758 gemaakt, waartoe een Stuk Lands is gekocht, dat met een dikke Lemisjes Hyning omtuint is; waar op een Huisje staat tot Wooning van den Doodgraaver: en is, by Resolutie van Gouverneur en Raaden, vyf honderd Guldens Hollandsch gesteld aan de Kerk van dien geenen die nog op de oude Begraafplaats, by de Kerk, zou willen begraaven zyn, om het dus, zo veel mogelyk, af te snyden; wyl die open Begraafplaats, midden in de Stad, onaangenaam en ondienstig is, te meer vermids 'er groote Zarken en Paaltjes op de Graften werden gezet: vervolgens is ook die gantsche plaats effen en vlak gemaakt, en ten dien einde de Zarksteenen, gelyk, met den Grond gezonken, dat vry beter is; ook zyn 'er thans zeer weinigen die daar begraaven werden, eenigen die by hun Familiën willen liggen, uitgezonderd; doch dat haast gedaan zal zyn.

Het Huis van den Gouverneur is, ten tyde van gemelden Heer de Cheusses, afgebrooken, en in plaats van dat, een veel grooter opgebouwd, met Engelsche Raamen, van vooren met een Bordes opgaande, waar van daan een Laan, met Oranjeboomen beplant, naar het Fort loopt: de onderste Verdieping, en de Gevel zyn tot boven, van Steen opgetrokken, en de bovenste Verdieping van Hout. Dat van den Bevelhebber der Bezetting is geheel van Steen. Dit Huis was weleer de Wooning van den eersten Commies van de Westindische Compagnie. De overige Woonhuizen, die zeven- of achthonderd in getal zyn, zyn meest allen, om de luchtigheid, van Hout; twee Verdiepingen hoog. Alle de Huizen hebben de Keuken afzonderlyk achter de Wooning, daar in de noodige Vuurhaarten, Bakoven enz., en een Put voor de Keuken, die aan Paramaribo meestendeels in de Levendige Klip zyn uitgehouwen en goede Springen hebben, altoos zeer goed Water, zo in den Droogen- als in den Regen-

tyd, geevende; hoewel niettemin veele Huizen Regenbakken hebben; en anderen 't Regenwater in goede Vaaten en in koele Potten bewaaren, voor den Droogen tyd om dat de Putten eenigszints na de Klip smaaken, omtrent als Spâ water, 't geen de Slaven echter gaarne drinken. Veele voornaame Luiden planten Tamarinde-Boomen voor hunne Wooningen, om dat die zeer schoon en veel hooger en grooter opwassen, en meer Schaduw' geeven dan de Oranjeboomen, 't welk, in den Droogen tyd, voor de heete Zon, de Huizen meer bevrydt.

Behalve de Gereformeerde, vindt men in de Stad ook een Luthersche Kerk, die voor weinige Jaaren aldaar is gebouwd aan den Waterkant, aan 't beneeden einde, zynde een vierkant Gebouw van Steen, dat redelyk luchtig (schoon niet fraai) is; in dezelve Kerk is een sierlyk Orgel gelyk ook in de Gereformeerde doch het laatstgenoemde wat grooter. De Lutherschen, aan wie het stichten van deeze Kerk en openbaare oefening van Godsdienst te mogen hebben, niet zonder sterke Solicitatien, eindelyk vergund werd, moeten voor deeze Vergunning een Recognitie van zes honderd Guldens 's Jaarlyks, ten behoeve van 't Hospitaal, opbrengen. Hun Gemeente werdt door een' Predikant bediend, die alle Zondagen tweemaal moet prediken; en in de Week de Kinderen eens Catechiseeren, den verderen dienst op Hoogtyden waarneemen, de Zieken bezoeken enz.: Hy heeft vrye Wooning in een Huis naast de Kerk. Mede is 'er een Luthersche Diaconie, waar toe een Gebouw achter die Kerk op een Straat uitkomende, gesticht is; waar in alle haare Armen, zo Bejaarden als Kinderen, komen, doch 't een en 't ander veroorzaakt zo groote kosten, dat die naaulyks uit hun Gemeente (die wel groot maar niet zeer gegoed is) kan gevonden werden.

Men heeft te Paramaribo een Hoogduitsche als ook een Portugeesche Synagoog der Jooden, welke laatstgenoemde in den Jaare 1729, aldaar, met verlof van de Regeering, is gebouwd; waar van de Onkosten beloopen hebben een somme van acht duizend drie honderd acht en negentig Guldens en twee Stuivers. De Grondvlakte, daar dit Gebouw op staat, en honderd veertig Voeten breed is, is hen daar toe van het Gouvernement geschonken. De Hoogduitsche Jooden hadden hun Synagoog in

voorigen tyd met de Portugeeschen gemeen, doch sedert dat deeze de hunne gesticht hebben, zynze van elkander gescheiden; echter doen zy nog den dienst op de wyze der Portugeesche Jooden, waar toe zy van laatstgemelde een Voorleezer bekomen. Bovendien heeft men 'er een Hospitaal, dat een fraai Gebouw is, ten dienste zo voor Soldaaten als Matroozen en andere onvermogende Lieden. Voor de Stad kunnen wel vyftig en meerder groote Schepen, in drie ryen, achter elkander geplaatst, zonder het minste gevaar, liggen, en met veel gemak ontladen en laden: de Ree, die de gedaante van een halve Maan vertoond, geeft een aangenaam en vrolyk gezicht: zelden gaat 'er een Week voorby dat 'er geen Schepen aankomen en vertrekken, alleenlyk gebeurt dit geduurende de Wintermaanden, dat is van September tot January, wanneer die Vaart wat traager gaat.

Een weinig voorby Paramaribo, vernaauwt zich de Rivier en wendt zich byna geheel Oostwaards op, zynde zeer vermaakelyk, door de daar langs liggende Suiker- en Koffy-Plantagiën. In het opvaaren vindt men, aan de Rechterhand, de zogenaamde *Duivels*-Kreek, daar twee Suiker-Plantagiën zyn; en een Uur verder, aan dezelfde zyde, de *Para*-Kreek, op den hoek van welke, waar thans de Plantagie Houttuin ligt, voorheen een Redoutje, tegens de invallen der Indiaanen, geweest is: het was een Steenen Huis van vyftig Voeten lang en twintig breed, met behoorlyke Schietgaten voor Geschut en Handgeweer voorzien, ophebbende vier Stukjes Kanon: voor ruim dertig Jaaren is de Post, van de Plantagie Houttuin verlaaten en veröp in Para op de Plantagie Overtoom als mede aan de Couropine-Kreek gesteld, ten getale van tachtig Man, gecommandeerd door een Capitein en een Lieutenant of Vaandrig; doch sedert den Vrede van Sarameca, ligt in 't geheel in Para en in de gemelde Kreek veertig Man, onder een Lieutenant of Vaandrig, verdeeld op verscheidene Plantagiën, by vyf, zes, acht of tien Man. De Kreek Para, welke, schoon eertyds zeer bevaarbaar, hoe langer hoe ondieper werdt, loopt naar het Zuiden, en heeft ten Westen, in het opvaaren, eerst de Spruit *Pararak*, en voorts nog een aanzienlyke Tak, te weeten *Couropine*, die ook een Spruit aan dezelfde zyde, genaamd *Tawaricoeroe*, welke een groote bogt

maakt en daarna na het Zuiden ten einde loopt. Deeze drie Kreeken zyn allerwegen bebouwd: men heeft daar Suiker- en Koffy-Plantagiën, verscheidene Houtzaageryën, en Kweek van Paarden en Hoornbeesten. Aan het einde van de Para-Kreek werdt, ten Westen, de *Buurt Couwel* gevonden.

Schuins over *Para*, heeft men, ten Oosten de Rivier, de *Paulus*-Kreek: beide deeze Kreeken kronkelen zich en zyn bezet met schoone Plantagiën. Voorheen was de Paulus-Kreek vaarbaar tot dat zy de *Surnau*-Kreek ontmoete, die aan de Rivier Suriname, ten Oosten, even voorby de Plantagie *Merveille* uitloopt: doch thans is dezelve boven de Plantagie *Belle-Soir* alreeds zo dicht toegegroeid, dat men niet dan met veel moeite op de Plantagie *la Paix* kan aankomen, welke de laatste is, in die Kreek. Niet verre van Belle-Soir vaart men door een gedolven Sloot, naar de Suiker-Plantagie *Richelieu*.

De Rivier opvaarende heeft men, aan den, Westkant, de *Banister*-Kreek, dus naar den Engelschen Bevelhebber diestyds genaamd; welke het Eiland *Tuinhuizen* formeerde, doch nu is toegespoeld; waar door dit Eiland niet meerder overig is. Voorheen lag hier omtrent, ten Westen de Rivier, het Steedje *Torarica* ook genaamd *Santo Bridges*, de Hoofdplaats der Engelschen, daar ten tyde van de Landing van Cassart zo wel als op 't Fort te Para, nog een Bezetting lag. Het bestond in ongevaar honderd Huizen, en een Kapel: doch is thans vervallen.

Vervolgens maakt de Rivier een groote bogt, en keert zich naar het Noordoosten en voorts, Zuidelyk, tot aan het Dorp, de *Zandpunt* geheeten, daar eenige Ingezetenen in 't begin der Colonie gewoond hebben, en ook een Kerk is geweest; doch waar van weinig of geen bewys meer te vinden is: ook gingen de Schepen aldaar toen gemeenlyk ten anker liggen: nu is daar een Plantagie, welke de Heer Gouverneur Mauritius bezeeten, en *la Simplicité* genoemd, doch naderhand verkocht heeft. Weinig boven deeze Punt stort zich, ten Westen, de *Separipaba*-Kreek in de Rivier.

Nog drie Mylen Zuid-Zuid-Oostelyk opvaarende vindt men, Landwaards in, ten Oosten de Rivier, een Joodsch Dorp, genaamd de *Sa*-

vaane, voorzien met een Synagoog, onder het Gouvernement van den Heer van Sommelsdyk, in den Jaare 1685, gebouwd, daar de Jooden een Vlek, rondom die Kerk, met Huizen hebben, alwaar hunne Kweekschoolen zyn, en daar zy ook op haare groote Feesten te samen komen, en blyven tot die ge-eindigd zyn[(a)]. Hier was eertyds de uiterste Woonplaats der Colonie: maar toen de Zuster des Heeren van Sommelsdyk in 't Jaar 1684 in Suriname kwam, bragt zy een aanmerkelyk getal Labadisten mede, die nog hooger op Plantagiën aanleiden, welken naar hen genoemd werden: daar nu de Plantagie la Providence ligt boven in de Rivier van Suriname. Langs de gemelde Savaane stroomt de *Cassapoure*-Kreek, die zich, Landwaards, in twee Takken verspreidt, loopende de eene Noordelyk, en de andere Tak Zuidelyk.

Een weinig verder stort zich, ten Westen, de *Iracouba*-Kreek in dezelve: hooger op vindt men, aan dezelfde zyde, de Joodsche Plantagie *Auka*, vermaard door den Vrede welke aldaar met de weggeloopene Negers van Tempati is geslooten. Naast dezelve is gelegen de Plantagie *Rama* daar het Oranje Pad begind, en op welke, door den Baron Spörke, een Hoofdpost is gesteld van zeventig of tachtig Man, onder een Capitein, die de Posten aan de Blaauwe Berg, Victoria, de zeven Provincien, de Woonplaats der Hernhutters, *Sarron* genaamd, en aan het Kruispad uitzet. Voorts ontvangt de Rivier nog eenige Kreeken, waar na men komt aan den kleinen Oranje-Weg, welke is aangelegt in 't Jaar 1750 en voltooid in den Jaare 1751, onder opzigt van den Ingenieur Bermont. Dit Pad, dat van de Rivier in een rechte linie naar het Westen loopt, en ruim negen Mylen lang is, maakende gemeenschap met de Rivier *Sarameca*, naar welke ook laager Voetpaden zyn, van de Westelykste Plantagiën aan de Para-Kreek, is toegegroeid geweest doch naderhand weder opgehakt. Op het zelve zyn eenige Dorpen gesticht, ten einde dat Pad te doen dienen tot een Schutswal voor alle de Plantagiën aan de Para gelegen. Men had ter zelver tyd een Ontwerp gemaakt, om wat

(a) Tegenwoordige Staat XI. Deel, pag. 546. van Berkel, Beschryving van Suriname pag. 110.

hooger aan de Rivier Suriname, lynrecht Oostwaards, den grooten Oranje-Weg te baanen, die byna eens zo lang zoude zyn, en van de Plantagie la Providence tot aan de Rivier Commewine en de Tempati-Kreek, zoude strekken, doch zulks is nooit ter uitvoer gebragt.

Wat hooger op heeft men, ten Westen de *Maarschalks*-Kreek; en twee en een halve Myl verder de *Klaas*-Kreek, voerende dien naam naar de Togten welke langs dezelve naar de Dorpen der Weglooperen, *Klaas-Dorpen* genaamd, geschied zyn. Ruim een Myl hooger vindt men aan dezelfde zyde, de *Parnassus* of *Blaauwe-Berg*, by de Plantagie Berg en daal, alwaar een Post ligt, om te waaken tegens de Indiaanen en Weggeloopene Slaaven: en twee Mylen opwaards, ten Oosten, de *Mawasy*-Kreek, by welke een Rots is, *Bakoven* genaamd. Voorts een Myl verder heeft men, Oostwaards, de *Compagnies*-Kreek, daar wy onzen uitersten Post hebben.

Verders is de Rivier onbebouwd, ontvangende in zich verscheidene Kreeken, als de *Sidereri*- en *Sara*-Kreeken ten Oosten, tegens over welke, aan de Westzyde der Rivier, een Eilandje ligt, door een kleine Kreek geformeerd, alwaar de Heer Louis Nepveu zyn Legerplaats had genoomen, en de Vrede met de Negers van Sarameca heeft geslooten. Van daar is de Rivier niet zeer bekend, schoon eenige Kreeken, naamelyk de *Quasi-Pieters-Willem Mauritz-Isabella-Topa-Emily*-Kreeken beneevens meer andere zich in dezelve ontlasten, welke Kreeken, op de Togten tegens de Boschnegers, ontdekt zyn. Ook werdt het Land allengs hooger, omtrent veertig Mylen de Rivier op, tot dat men verder aan de Bergen komt; tusschen dewelke de Rivier haaren loop bevordert, ontmoetende in haaren Stroom verscheide blaauwe Klippen en zwaare Tappen of Watervallen, welke laatste van het Dorp van Samsam tot de Sara Kreek acht en twintig ingetal zyn; die het opvaaren verder beletten, en de kennis der binnelanden, neffens den Oorsprong der Rivieren bedekt houden: de ontoegangkelyke Bergen, en dicht bewassene Bosschen die dieper landwaards in liggen, verstrekken tot Schuilplaatsen der weggeloopene Negers, *Marrons* genaamd, die reeds ten tyde der Engelschen, zich daar gehuisvest, en hunne Dorpen gesticht hebben.

Doch wy wenden ons nu weder naar het Fort Amsterdam, om de Rivier Commewine nader te beschouwen. Zy is omtrent een halve Myl breed, zich langzaamerhand vernaauwende, doorgaands drie of vier Vademen diep, loopende van het Fort Amsterdam, Oostwaards, met weinig bogten tusschen verscheide schoone Koffy Plantagiën, ruim vyf Mylen ver, daar zy, ten Zuiden, ontvangt de *Orelyne*-Kreek, by verbastering gemeenlyk de *Hoer Helena*-Kreek genaamd, thans mede met fraaie Koffy-Plantagiën bezet; schoon in 't begin de Landen aan deeze Kreek uitgegeeven waren met voorneemen, om alleen daar van Kost-Plantagiën voor de Negers te maaken; waar toe geen grooter uitgisten aldaar geschiedden dan voor ieder Plantagie tot honderd Akkers; waar van naderhand een misbruik werd gemaakt door de Planters, met te verzoeken, op andere naamen, ieder honderd Akkers, die dan te samen gevoegd dus Plantagiën van vyf honderd en meerder Akkers uitmaakten, bekwaam tot Koffy-Plantagiën, strydig tegens het voorgestelde oogmerk: waar door men thans het gebrek aan Kost voor de Slaaven ontdekt. Vervolgens ontvangt de Commewine, ten Noorden, de Kreek *Matapica*, in welk de *Warap-Tapourepa*- en *Cabes*-Kreeken uitwateren; alle welke Kreeken insgelyks met zeer schoone Plantagiën allerwegen bezet zyn, en met beneeden Commewine, wel één derde van de Voortbrengselen, die de Colonie geeft, opleveren: waaromtrent dient aangemerkt, dat in 't begin van de Colonie niet dan de Bovenlanden bewerkt zyn, dat is de Landen boven aan de Rivieren en Kreeken gelegen, zynde hoog Land, daar 't Water met Springvloeden niet op kon komen en ook genoegsaam zonder bedelving of bepoldering beplant werden, wyl men, zo 't schynt, toenmaals niet begreepen, immers noch niet ondervonden had, dat de vette beneede Landen, (zynde Moerassig en onder water staande, daar by onbegrypelyk dicht bewassen met Hout, en *Maca* of stekelachtige Planten en Geboomtes) zo nuttelyk, hoewel met veel moeite en onkosten, konde bewerkt en bekwaam gemaakt werden; doch in laatere tyden is men algaande weg (vermids de hooge Bovenlanden uitgeput raakten) naar beneeden gezakt, en zyn die Landen eerst bebouwd; welken om haare Vruchtbaarheid, zodaanig gewild zyn, dat aan 't einde van de Orelyne en verder genoemde Kreeken,

niet zonder groote arbeid en kosten, doorsnydingen of vervolgingen van de natuurlyke Kreeken zyn gedolven, even als de Vaarten in Holland.

Voorts buigt de Commewine haaren Stroom Zuid-Oostelyk, terwyl de Rivier *Cottica*, uit het Oosten komende, zich met dezelve vereenigd. Op deezen Hoek, of wel op het Eiland door de samenvloeying der gemelde twee Rivieren geformeerd, ligt het Fort *Sommelsdyk*, gebouwd op een Moerassigen Grond, in den Jaare 1684, door den Heer Gouverneur van Sommelsdyk, en naar zyn Ed: genoemd. Dit Fort is een geregelde Vyfhoek, hebbende vyf Bolwerken, naamelyk dat geen daar de Vlag op staat, genaamd *Nicolaas* (naar den Burgemeester Witsen); het Bolwerk *Willem*, het welk de Cottica en Commewine bestrykt; *Nassau, Marie* en *Oranje* behalve dat de Schouder van het eerstgenoemde Bolwerk wat langer is dan de andere, om de Rivier, te beter te bestryken. Het is voorzien met redelyke hooge en breede Aardene Wallen en bekwaame Borstweeringen, van een genoegsaame ruimte om het Vuur der Bomben te ontgaan. Het omliggend Land vloeit met alle Springtyden onder, zulks dat het meest altoos dras staat. Een groote Kanon-schoot eer men het Fort nadert, loopt de Rivier met een grooten bogt, welke belet dat het zelve niet kan gezien werden; en de Schepen dien hoek omkomende, hebben gestaadig in den Wind, zo dat zy niet dan dryvende met den Vloed en boegseerende de Fortres kunnen naderen; wanneer zy al het Vuur moeten doorstaan, zonder hetzelve eenige schade te kunnen toebrengen; en als zy dan al tot het Fort genaderd zyn, maakt de scheiding van Commewine en Cottica zodaanige wielingen of draayingen, dat alle Schepen die geen Anker uitbrengen noodwendig aan den eenen of anderen kant tegens het Bosch gedreeven werden, waar van daan zy zich, zonder bystand der Fortres onmogelyk kunnen redden. Dus is dit Fort van een genoegsaame sterkte, kunnende van achteren met geen Geschut aangetast noch de Planters van het zelve afgesneeden werden; schoon het door het aanliggen van het Fort Nieuw Amsterdam, thans van weinig dienst is, dan om Sein te geeven van de aankomende Schepen, op het schieten van de Brandwagt. De gemelde Fortresse Sommelsdyk is opgebouwd volgens zekere Overeenkomst tusschen de Societeit en de

Ingezetenen dier Colonie, waar by de eerstgenoemde één vierde en de laatste drie vierden, in de kosten van dien opbouw hebben gedraagen; en by een ander Verdrag is 't onderhoud daarvan tot lasten van de Societeit gebleeven, die Jaarlyks eenige Stukken Metaal Geschut derwaards plagt te zenden om de Yzeren te verwisselen.

De Commewine schiet nog drie Kreeken naar het Zuidwesten uit, als de *Crammeca*, de *Onobo* en de *Cassewineca*; en eenige Mylen verder, de *Perica*- of *Bottel*-Kreek ten Oosten, alwaar een Hoofdpost ligt op de Plantagie Rietwyk, bestaande in veertig of vyf en veertig Man, onder bevel van een Lieutenant of Vaandrig, hier en daar op de Plantagiën verdeeld. Hooger op komen nog eenige Kreeken in aanmerking, naamelyk, aan de Zuid-Westzyde, de *Currewassebo* en *Mapany*, uit welke wederom de *Saruwa* ontstaat; en, aan de Zuid-Oostzyde, de *Penineca* en de *Pariaca*, waar van de laatste zich in veele bogten slingert. Langs deeze Rivier, en omliggende Kreeken waar mede het Land doorsneeden is, liggen zeer veel Suiker- en Koffy Plantagiën, om de gemaklykheid der vervoering van Goederen. Men heeft in de *Commewine* een Gereformeerde Kerk naast de Plantagie Curcabo; als mede een in de *Perica*-Kreek ter plaatse daar zy in de *Cottica* valt.

Na dat men de Rivier Commewine omtrent dertig Mylen heeft opgevaaren, geraakt men aan derzelver oorsprong, die weder loopt door de Gebergtes naar de Dorpen der Weglooperen; doch alvoorens ontmoet men de *Tempati*-Kreek, die redelyk wyd is, maar meest onbevaarbaar, door de Rotzen en Tappen. Aan dezelve is, op de Plantagie Oraniebo, een Post van dertig of veertig Man, onder een Lieutenant of Vaandrig, gesteld, meede verdeeld op de Plantagiën.

Maar laat ons nu wederkeeren naar de Rivier Cottica, welke zich by het Fort Sommelsdyk, als gezegd is, met de Commewine vereenigd: zy ontvangt ten Noorden, in 't opvaaren, voor aan de Plantagie de gekroonde Paauw, een Kreek de *Parmarica* genaamd, waar fraaie Koffy-Plantagiën liggen; en ruim een Uur gaans van het gedachte Fort, heeft men de *Kruis*-Kreek, die zich met de Commewine samenvoegt. Deeze Rivier, dus in driën verdeeld, geeft een bevallig Gezigt, zynde Cottica op-

waards, Perica of Cottera ter linker, en de Kruis-Kreek ter rechter zyde. Alle deeze Rivieren zyn met schoone en rykelyk voortbrengende Plantagiën voorzien. Aan het boven-einde van de Cottica zyn weinig Plantagiën, en men heeft daar, wel eer, eenige Wegloopers Dorpen, als *Pennenburg*, dus genaamd naar de Houten Pennen of Voetangels, vier andere, tusschen Commewine en de Marowine, en zes, tusschen Cottica en Perica, op verscheidene Togten en door verscheidene Commando's, ontdekt en verbrand. In Cottica, op de Plantagie Bokkestein, of in de *Patameca*-Kreek, ligt naar tyds omstandigheden, insgelyks een Post van zestig of zeventig Man, gecommandeerd door een Lieutenant of Vaandrig.

Aan het Strand, boven 't gedachte Fort, vindt men de *Motkreek*, die door een zwaare en zeer weekachtige Modderbank heen loopt en, omtrent acht Mylen beoosten de Rivier van Suriname, na ongevaar drie Mylen de Oevers van Moerassig, en hier en daar vruchtbaar en bewerkt Land bespoeld, en de Rivier Cottica, een quartier Uurs vaarens boven de Kerk, ontmoet te hebben, zich stort in den Oceaan by de Surinaamsche Bank. By het inkomen van dezelve is een Vuurbaak gesteld, die voor de Zeevaarende des te noodzaakelyker is, wyl de Kust daar langs heen wel vyftien Mylen laag en effen is. Aan den Mond van deeze Kreek by de Zee, ligt een Schans of Battery dienende tot een Brandwagt, bestaande uit een Sergeant en twaalf Man, voorzien met drie Stukken Geschut, om Seinschooten te doen, wanneer 'er Schepen in Zee ontdekt werden, die koers zetten naar de Colonie: want dezelven, wegens den Oost-Passaad, altoos die Schans voorby moeten, en wel vier en twintig Uuren werk hebben alvoorens zy in de Rivier kunnen zyn; deeze Schooten werden dan door het Fort Sommelsdyk beantwoord, en dus kennisse van de aannadering aan de overige Forten gegeeven. Ten tyde van den Gouverneur van der Veen had men, in de Motkreek, een Redout gemaakt van Bollatriehout tot een Brandwagt; werdende in dien tyd, by aannadering van Barken of Brigantyns, door drie Man in een Indiaansche Cano, binnen door, daar van kondschap gegeeven, doch zo het grooter Schepen waren, werden 'er zo veel Schooten gedaan als 'er Schepen passeerden, het welk door de Fortresse Sommelsdyk met gelyke schooten beantwoord, en dus aan Paramaribo kennis werd gegeeven.

Vier Mylen van de Motkreek ligt de *Soramine* by de Laat *Sorame* genaamd, welke, na een Myl of vyf door Zandbergen en Moeras geloopen te hebben, zonder eenige Kreeken te ontvangen, by de *Schildpadbaay* in Zee valt, kunnende daar niet dan kleine Vaartuigen inkomen.

Ruim twee Mylen verder volgt een klein Riviertje *Wiawia*, aan wiens Westelyke Mond een Indiaansch Dorp is, dat de *Paragotos*- of *Paracotos*-Buurt genaamd werdt, boven dewelke een Kreek van dien zelfden naam ontstaat, en daar tegens over een andere Kreek. De Boorden deezer Rivier zyn t'eenemaal woest en onbewoond; ook kan zy om de ondiepte niet bevaaren werden.

Vier Mylen hier van daan vindt men de *Marony* of *Marowine*, gelegen Oost-Zuid-Oost van Suriname. Het is een groote en schoone Rivier, omtrent twee Mylen wyd. Haar Mond werdt gesteld op de hoogte van vyf Graaden vyf en vyftig Minuuten. Schoon de opening der Rivier Suriname zich heel anders opdoet dan die der Marowine, gebeurt het niet zelden dat de Schepen en Barken, hier inloopen, daar men door de ondiepte en menigte van Modder- en Zandbanken daar dezelven zich inwerken, genoodzaakt werdt, te moeten ontladen, en somwylen de Schepen aldaar te verlaaten. De bovenstaande beschryving genoegsaam woordelyk gevonden by de Laat[(a)], werd bevestigd door allen die 't ongeluk hebben van aldaar hun Schepen te verliezen, maar ook door de Indiaanen waar van verscheidene Natiën zich aldaar ophouden, doch meest aan den Oostlyken Oever, en die dikwyls een keer naar Suriname komen doen: eenen Capitein Breeker verloor 'er, in Augustus des Jaars 1742, zyn Schip, doch het Volk werd geborgen[(b)]. Tusschen de voorsz: Banken zyn Kanaalen; die by laag Ty maar drie Vademen diep zyn, maar meer binnenwaards krygt men een diepte van vier, vyf en zes Vademen. Er zyn ook verscheidene kleine Eilanden, die de Rivier op een' afstand van wel negen Mylen, zeer vernaauwen, hoewel zulks de Scheepvaart niet belemmert, wyl men met ligt Vaartuig kan oploopen tot aan de eerste

(a) Beschryving van de Westindiën, XV Boek, 14 Cap.
(b) Volgens particulier Bericht uit Suriname, 1742, van den Vaandrig Hendrik Smulders.

Tap, welke omtrent vyftien Mylen van haaren Mond afligt; doch boven deezen Val vindt men de Rivier wel dertig Mylen opwaards zeer ondiep en gelyk opgestopt met Rotzen, daar 't Water overstort met groot geweld. Sommigen zeggen, dat men deeze Rivier wel veertig Dagen zoude moeten opvaaren, om tot naaren oorsprong te komen; anderen willen dat derzelver oorsprong nog onbekend is; dat zy van zeer verre ontstaat, en dat men haar meer dan zestig Mylen is langs geweest, zonder den oorsprong te ontdekken[(a)].

Ruim acht en dertig Mylen yan haaren Mond, ontvangt zy een schoone Rivier, de *Arouas* genaamd, welke van het Zuidoosten loopt. Deezen heeft men, in den Jaare 1731 en 1732, meer dan twintig Mylen opwaards gevaaren, en vervolgens van daar de Landstreek, die het Zuidoostelykst ligt, dwars door getrokken; wanneer men, na een Togt van acht Dagen, geduurende welken tyd acht en twintig of dertig Mylen weegs was afgelegd, aan de Rivier de *Camopy* kwam, welke zich in de Oyapoko ontlast. Deeze Reis geschiedde met oogmerk, om het Land te ontdekken, als mede een Bosch van Cacaoboomen, het welk, zo men voorgaf, was gelegen naby den oorsprong der Rivier Camopy[(b)].

De Marowine ontvangt nog verscheidene andere Rivieren waar door zy merkelyk vergroot werdt, vooral in den Regen-tyd. Voorts zyn haare Oevers laag en Moerassig, bedekt met Bosschen en Struvellen. Een Myl van haaren Mond aan den Westkant ligt een Post, bestaande in een Battery van drie Stukken Kanon bezet met vier en twintig Man.

Verders heeft men de *Couroumouloubou*- of *Courmoutibo*-Kreek, en wat verder de *Potama*-Kreek, die beide hun oorsprong neemen uit de Cottica, en in de Marowine uitwateren, zynde zulks wel veertig Jaaren geleden ontdekt, door de Indiaansche Ruilders, en nader bevestigd door den Heere Louis Nepveu, die met twee Indiaansche Ruilders, *Tonsel* en *Wapelaar* genaamd, in den Jaare 1747, enkel voor vermaak en om de Marowine te bezigtigen, door Courmoutibo derwaards is gegaan en we-

(a) Bellin, pag. 160.
(b) Bellin, pag. 161.

der te rug gekeerd. Gelyk ook, in den Jaare 1767, eene Carel Philip Spillenaar verzeld met twee Militairen, verscheidene Slaaven en sommige Vrye Indiaanen tot Gidsen, zullende met Coriaaren of Canoos eenige Monden Oorlogs-behoeften naar den Post in die Kreek brengen, van den Kerkgrond op den hoek van Cottica en Perica afvoer, zy namen hunne koers door Cottica tot aan de gemelde Post, van waar zy vervolgens door de Kreek Courmotibo in de Marowine kwamen en door dezelve tot aan de Zee, en van daar de Kust langs tot aan de Brandwagt, alwaar zy hunne Canoos moesten oversleepen om in de Motkreek te komen, van waar zy weder tot op dezelfde plaats daar ze waren afgevaaren te rug kwaamen. In den Droogen tyd is Courmoutibo onbevaarbaar, om dat 'er een groote Savaane of Biese Land tusschen deeze Kreek en de Rivier Marowine ligt, die t'eenemaal droog is, en maar vier of vyf Voeten Water in den Regentyd heeft, wanneer deeze Savaan zich als een Meir op doet, en dan gebeurd het dikwyls dat men in dezelve verdwaalt eer men de gezegde Kreek die na de Marowine gaat, vindt; zo dat men Indiaanen dient te hebben die den weg wel weeten om uit Cottica rechtstreeks in Marowine te valen. Aan de Oost of Zuidoostzyde van Courmoutibo heeft men Bergen die kraalswyze zich tot de Marowine uitstrekken. De Kreek Potama of Patamaca, schoon bekend is dat zy van Cottica in de Marowine uitloopt, is echter nog nooit bevaaren geweest.

Alle de Rivieren zyn, na omtrent acht of tien Uuren opvaarens, met zoet Water voorzien, schoon de Vloeden wel vier en twintig Uuren verre en met Springtyden nog meer oploopen, beide meêr of min na den Droogen- of Regentyd: het Water in de Rivier Suriname is het beste om dat het van zeer verre door Klippen en zwaare Vallen heen komt; en meer beneeden over een witten Zandgrond loopt: voor de Schepen tot de t'huisreize werdt aldaar het Water gehaald, by, of omtrent de Zandpunt: dat Water is zeer klaar en kostelyk, en blyft ook altoos goed, en zonder reuk, als 't in goede Vaten is.

Laat ons nu eens zien wie de eerste Bezitters van deeze Colonie geweest zyn; en derzelver Lotgevallen, zo kort mogelyk, na de geringe berichten die wy daar van hebben ophaalen.

Het is meer dan waarschynelyk, dat in de eerste tyden; naamelyk in het begin of midden der zestiende Eeuw', de Spanjaarden of Portugeezen, aan de Amazoone woonende, in dit Gewest hunne Bezittingen en Handel hebben uitgebreid; dewyl de Nederlanders en Engelsche Kooplieden, op deeze Kust handel dryvende, niet alleen daar wel van die Natie hebben gevonden, maar ook de Indiaanen aan hunne magt hebben onderworpen; immers verscheidene meenen dat het Fort Zeelandia op de Rivier van Suriname, door hen zoude aangelegd zyn; schoon de Franschen zeggen, dat het door den Heer de Bretigny gesticht is[(a)]: doch de Caraïben, door hunne wreedheden verbitterd en moede het Slaafsche Juk te draagen, hebben eindelyk deeze hoogmoedige Meesters of meestendeels verdreeven, of vermoord; zo dat op het einde dier, en het begin der volgende Eeuw', zich hier geen Europeaansche Inwooners bevonden.

Dat deeze Rivier voor den Jaare 1608, nog niet recht is bekend geweest, blykt, uit de Kaarten, te dier tyd, van de Kust van Guiana gemaakt; vermids in dezelve de Rivier van Suriname niet staat aangetekend; immers niet ter plaatse van haare rechte gelegenheid, wyl in een Kaartje voor de Reizen van Harcourt, op de Kust van Guiana gedaan, (te vinden in de Zee- en Landreizen, by van der Aa te Leiden gedrukt) de Rivier van Suriname werdt geplaatst op omtrent één Graad bezuiden de Linie, dus in Brazil bezuiden de Rivier de Amazoone. Ook schynt dezelve in laatere tyden, vooral aan sommige Geschiedenis-Schryvers van ons Vaderland, niet zeer bekend geweest te zyn: dewyl de Heer Basnage[(b)] deeze Volkplantinge noemt *l'Isle*, het Eiland, van Suriname; en de Heer Jean le Clercq[(c)] de Rivier stelt op vyftien Graaden.

Wy hebben gezien dat David Pieterse de Vries[(d)], in den Jaare 1634, een Volkplanting aan Cajenne gesticht hebbende, aan de Rivier Suriname kwam en aldaar vond eenige Huizen, Fortreswyze met Palissaden omzet, daar een Engelsch Capitein, Marchal genaamd, met zestig Engelschen

(a) Voyage de la France Equinoxiale, par Biet. pag. 261.
(b) Basnagc, II. Deel, pag. 75. Sylvius, vervolg op Aitzema, I. Deel, II Boek pag. 90.
(c) J. le Clercq. Nederlandsche Historie, III. Deel, pag. 337.
(d) Reizen van D.P. de Vries, pag. 123 & seqq.

zich had nedergezet, om een Colonie te formeeren en Tabak te planten, daar zy ook reeds aan bezig waren. Maar deeze Bezitting moet van geen langen duur geweest zyn, schoon ik geen aantekening vin de wanneer, en op wat wyze dezelve is opgeligt. Alleen is my voorgekomen dat de Franschen, in den Jaare 1640, zich daar neêrgeslagen en bezit van die Colonie hebben genoomen; welke, om de ongezondheid der Lucht, veroorzaakt door de zwaare Bosschen en menigvuldige Moerassen: als mede om de geduurige invallen der Indiaanen, beslooten, deeze Volkplanting schielyk te verlaaten: van welke gelegenheid de Engelschen zich bedienden, om Suriname en de bygelegene Rivieren te bezetten[(a)]: want Mylord Francis Willoughby zond, in den Jaare 1650, een Schip naar de Kust van Guiana, het welk aan de Rivier van Suriname aanlandde en van de Inboorlingen wel werd ontvangen. Zy maakten met dezelve Verbonden, en rechtten daar weder een Volkplanting op. Vervolgens zond gemelde Lord Willoughby, ter versterking deezer Colonie, nog een Schip van twintig Stukken, benevens twee anderen derwaards; het welk hy, van tyd tot tyd vervolgde. Eindelyk vertrok hy, in den Jaare 1652, zelve derwaards; wyl deeze Colonie, hem, benevens Laurens Hide; gelyk wy reeds gezien hebben, door Carel den Tweeden, Koning van Groot Brittanien, in volkomen eigendom werd overgegeeven. Dezelve was reeds tot stand gebragt wanneer in 't begin van den Jaare 1654, de Franschen, onder de Heeren Braglione en du Plessis, (die de Volkplanting van Cajenne, om de invallen der Galibische Indiaanen, verlaaten hadden) aan de Rivier van Suriname kwamen[(b)], welke zy opvoeren, en daar zy door de Engelschen wel ontvangen werden. Zy vonden, den Mond der Riviere twee Mylen opgevaaren zynde, de Woonplaatzen der Engelschen, en de Rivier rondom bezet met zwaare en hooge Boomen: een Myl de Rivier van Surinaame opwaards was het Fort der Engelschen gebouwd, dat hen toescheen het zelfde te zyn, dat door den Heer Ponçet de Bre-

(a) Le Clerq, in quarto, Amst. 1738, IV. Deel, XV Boek pag. 25. Bellin, pag. 16 & pag 112.
(b) Zie Voyage de la France Equinoct par Pere Biet, a Paris, chez Clouzier, 1664. pag. 260 & seqq.

tigny, ten tyde der Franschen, gesticht was; doch het was zeer verbeterd en versierd: aldaar gebood de Mayor Ruff, die, in plaatse van den Colonel Oldiph, tot Gouverneur was aangesteld: omtrent twee- of drie honderd Morgen was vlak gemaakt, op de plaats daar zy hun Fort hadden, by het welke een Gehucht van wel vyftig Hutten of Huizen, op de Indiaansche wyze gebouwd, zonder eenige schikking of orde, of by wyze van Straaten, waren opgerecht; doch in het Fort was, een laag Huis geheel van Steen, ter bescherming tegen den inval der Indiaanen: het getal der Engelschen bestond toen uit ongevaar drie honderd vyftig Hoofden, welken naderhand tot over de vier duizend aangroeiden, die hunne Bezittingen aan weêrszyden der Rivier, sommigen wel vyf en twintig Mylen verre hadden geplaatst, en meest hun bestaan vonden in Tabak te planten en in het kappen van Letter en ander Hout: ook melden zy, dat op de Rivier *Commewine* (die zy *Comonique* noemden), omtrent vyf en twintig Mylen Landwaards in, een Bezettinge van Nederlanders (die zy *Flamands* doopten), zich had nedergezet, die met de Indiaanen in Vriendschap omgingen, en met dezelven een grooten handel in Letterhout en andere zaaken dreeven. De Heer Bellin[(a)] meent echter, dat de Engelschen zich eerst in den Jaare 1665, op Suriname hebben nedergezet, en een Sterkte gebouwd, en dat zy zich langs de nabuurige Rivieren, ja tot op de Marowine uitgebreid hebben. Ten deezen tyde[(b)] was 'er een klein Dorp, het *Fort* genaamd, vyf Engelsche Mylen de Rivier op gelegen: omtrent twintig Mylen (Engelsche) opwaards, was de Hoofdstad van de Colonie, die den naam voerde van *Teorarica* (gelyk hier vooren is aangetekend). De Suiker-Plantagiën waren veertig of vyftig in getal, wel dertig Engelsche Mylen langs de Rivier op[(c)]. De Regeering bestond toen uit den Gouverneur, den Raad, en de Gemeente, en werd bestierd volgens de Engelsche Wetten en eenige byzondere Keuren[(d)].

(a) Bellin, Description de la Guiana, pag 14.
(b) George Warren, Beschryving van Suriname, Cap. 1.
(c) Idem, Cap. 7.
(d) Idem, Cap. 2.

De Engelschen deeze Colonie geformeerd hebbende, bleeven daar niet lang bezitters van, maar werden in den Jaare 1667, overweldigd door de Zeeuwen. Deeze, ten tyde des Oorlogs tusschen Carel den Tweeden, Koning van Engeland, en de Nederlanders in den Jaare 1666, rustten drie Oorlogschepen uit, en eenige mindere Vaartuigen met drie honderd Land Soldaaten bemand, werdende dit Esquader gecommandeerd door den Capitein *Abraham Crynsen*, hebbende de Capiteinen *Julius Ligtenberg* en *Maurice de Rame* het Commando over de Land Militie op voorsz. Vloot ingescheept. Den 28sten February 1667, kwamen zy aan de Rivier *Suriname*, lieten de Engelsche Vlag waayen, en zeilden die Rivier op, tot onder de Sterkte der Engelschen, Doch alzo zy onkundig van de Seinen der Engelschen waren, deed de Bevelhebber der Sterkte, William Biam (die, in afweezen van den Lord Willoughby, Gouverneur Generaal van Barbados en de Caraïbische Kusten en Eilanden, het gebied voerde), terstond op hen losbranden. Zy gaven hem de volle laag wederom, stapten aan Land, en maakten zich meester van de Sterkte, die slecht voorzien was, en by verdrag overging[(a)]. De onzen maakten vervolgens een Verdrag met de Ingezetenen en Suiker-Planters aan de Rivieren Commewine en Suriname, dat zy onverlet in hunne Bezittingen zouden blyven, mids Eed doende aan den Staat. Doch de Goederen van de weigerigen en afweezenden, en van den Engelschen Bevelhebber William Biam zouden verbeurd verklaard, en de Soldaaten tot Krygsgevangenen gehouden zyn. Voorts moesten de Ingezetenen terstond honderd duizend Ponden Suiker tot een Brandschatting opbrengen[(b)].

Waaröp des nademiddags de Prince Vlag op het Fort werd geplant; hebbende de onzen maar één Man in deeze Krygstogt verlooren.

Deeze schielyke overgaav werd te meer veroorzaakt wyl zes honderd Mannen, uit de Plantagiën en overige Volkplantingen opontboden, eenige Uuren te laat aankwamen.

(a) Van dit Verdrag in dato 6 Maart 1667, vindt men eene aanhaaling in den *Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden*, tit: van de *Societeit van Suriname*, pag. 535. Zie ook een korte Beschryving van Suriname in de Hollandsche Mercurius van 't Jaar 1670, bladzyde 55.

(b) Hollandsche Mercurius van 't Jaar 1667, bladzyde 41.

Men liet Capitein de Rame tot Bevelhebber van Paramaribo, en eene Bezetting van honderd twintig Man en vyftien Stukken Geschut in de Sterkte, die toen den naam van *Zeelandia* kreeg. Doch de Vaandrig van Goch, weigerende om daar, als Onderbevelhebber, te blyven, werd van zynen dienst verlaaten, en in deszelfs plaats aangesteld de Vaandrig Colve. Men verzuimde niet om het Kasteel weder in staat van verweering te stellen, en nog met Stormpaalen en Gragten te versterken, het zelve voor zes Maanden met Krygs- en Mondbehoeften voorziende[(a)]. Zy zonden de gemaakte Buit met een Fluitschip naar Zeeland. Waaröp de Commandeur Crynsen met zyne Schepen van daar zeilde, om weder bezit te nemmen van Essequebo en Boumeron (welke Colonien, als gezegd is, in de magt der Engelschen waren), als mede om het Eiland Tabago, dat de Franschen heroverd doch weder verlaaten hadden, te bezetten; waarna hy, alvoorens de Engelschen by Nives geslaagen, en in de Virginien negentien Schepen, waar onder een Oorlogschip van zes en veertig Stukken, geruineerd en els Schepen opgebragt te hebben, naar het Vaderland keerde, daar hy, voor zyne beweezene diensten en dapperheid, werd vereerd met een Gouden Ketting met een Medaille daar aan hangende, en voorts der Admiraliteit van Zeeland aanbevoolen om by de eerste gelegenheid hem weder met een bekwaam Schip te voorzien. Ook kreegen de Capiteinen Ligtenberg en de Rame hunne bevorderingen, en de verdere Zee-Capiteinen gouden Medailles[(b)]; werdende wyders Gecommitteerden Raaden in Zeeland gemagtigd om alle 't geen verder tot onderhoud en verder aankweek van hen Land en de Colonie van Suriname, en de andere Colonien en kwartieren, aldaar in America gelegen, mogte dienstig en noodig wezen, te bezorgen en in het werk te stellen[(c)].

Midderwyl werd de Vrede te Breda, op den 31sten July 1667, geslooten, en by het derde Punt bestemd, dat *alle de Landen, Eilanden*,

(a) M.S. Journaal van Westhuizen onder Commandeur Crynsen.
(b) Extract uit de Resolutien van Staten van Zeeland, dato 22 Sept. 1667.
(c) Romyn de Hooghe, Spiegel van Staat, in quarto 1707, te Amst. II. Deel. 5. Verd: 5. Tafereel pag 81. Vaderlandsche Historie, XIII. Deel, pag. 406 & seqq, Neerlandsche Jaarboeken van den Jaar 1750, pag. 1492 & seqq.

Steden, Forten, Plaatzen en Colonien, zo veel als ieder, geduurende deezen Oorlog, van zyne tegenpartye heeft afgenoomen, en zo hy dezelven, op den 10*den May laatstleeden, geoccupeerd had, met volkomen recht van hooge heerschappy, eigendom en bezittinge zal behouden*. Waar door deeze Colonie, als voor dien tyd veroverd, aan den Staat werd overgelaaten: en by het zesde Punt bepaald, dat *byaldien de een of andere party na den* 10*den May oude styl, of na de vastgestelde Vrede, of na de ondertekening der Tractaaten van deeze Confederatie, de andere party kwam af te neemen en te occupeeren eenige Landen, Eilanden, Steden, Forten, Colonien of andere Plaatzen, zo zullen dezelven alle ter goeder trouw in dezelve staat werden hersteld, in dewelke zy ter dier tyd zouden mogen werden bevonden*; *zo wanneer de voltrekking der Vrede in dezelve Contryen zal zyn bekend gemaakt*[(a)]. Doch geen kleine verlegenheid baarde de Tyding, dat de Engelsche Bevelhebber John Hermans, met een Esquader naar America was vertrokken, om de Fransche en Nederlandsche Bezittingen in dat Waereldsdeel te ontrusten. De vrees was, dat hy, alvoorens kennisse van de geslootene Vrede te bekomen, deeze nieuwe Bezitting mogt inneemen; bovendien was men beducht, dat de gezondene Schepen met Krygs- en Mondbehoeften, in handen der Engelschen waren vervallen: gelyk ook Capitein Mangelaar met zyn Convoy werd genoomen.[(b)] Deeze vreeze was niet ydel: dewyl gemelde John Hermans, met zeven Oorlogschepen, twee Kitsen, eene lange Bark en twaalf honderd Man, afgezeild van Jamaica, zich vertoonde (na het inneemen van Cajenne) op den 13den October des Jaars 1667, voor de Rivier van Suriname, welke hy, met eenige Schepen opvoer tot voor de Sterkte Zeelandia. Op den 17den begon hy die te beschieten, tot 's nademiddags ten vier Uuren, hebbende daar in vier en vyftig Mannen doodgeschooten of gekwetst, negen Stukken Geschuts te onbruik gemaakt, de Borstweeringen en Stormpaalen omver geschooten, en een bres gemaakt daar wel tien

(a) Resol. Staaten Generaal, 27 December 1667.
(b) Zie de Witt, Brieven IV. Deel, bladzyde 642. 677.

Mannen naast elkander zouden kunnen doorgaan: hier door werd de Bezetting genoodzaakt te Capituleeren. Doch terwyl men daar over Krygsraad hield waren de Engelschen over de Muuren geklommen, en bemagtigde de Sterkte.[a] Schoon eenige Fransche Vluchtelingen, daar onder Monsieur de Lezy (die uit Cajenne met omtrent twee honderd Man na de inneeming van dat Eiland, zich naar Suriname had begeeven, welke hunnen dienst den Gouverneur aanboden en zich dapper gedroegen), verhaalen, dat het Kasteel, na een' moedigen wederstand, werd ingenomen door Verraad van den Mayor die de Engelschen één der Poorten ontsloot. De Bezetting werd gevangen genoomen, en alles geplonderd. Vier- of vyf- honderd Inwooners (meest Engelschen of Jooden), die zich in 't Land, vier Mylen de Rivier opwaards, ophielden met Suiker te planten, zagen hunne Molens, wier getal twee- of drie en dertig was, geruineerd of weggevoerd; de Bezetting werd met den Commandeur Rame, neffens den Vaandrig Colve, na een verblyf van drie Weeken, naar de Barbados gevoerd, van waar de Generaal *William Willoughby*, die over deeze Volkplanting gebood, zynen Zoon *Henry*, met een Oorlogschip en drie Koopvaardyschepen, vier Dagen na de afkondiging der Vrede, naar Suriname zond, om de daar zynde Engelschen te overreeden die Colonie te verlaaten, zich naar Antigues en Montferrat te begeeven, en alle de Suiker-Molens benevens de Slaaven met zich te neemen; en de geenen die zulks weigerden, voor wederspannig te verklaaren[b]: dewyl hy wist, dat dezelve by de geslootene Vrede weder aan de Nederlanders moest overgegeeven werden.

Nademaal nu niet getwyffeld kon werden, of de onzen waren, op dien tyd, in 't bezit van Suriname geweest, vorderden de Staaten, dat de Koning van Groot Brittanien hen deeze Volkplanting wederom inruimde zodaanig als by het derde Art. van de Bredasche Vrede was beraamd. Hy toonde 'er zich terstond bereid toe, tekenende ten dien einde, in Sprokkelmaand des Jaars 1668, een bevel aan Willoughby, welk den

(a) Labat, Paris 1730, Tome 3. pag. 113. Voyages du Chevalier des Marchais
(b) Zie de Witt, Brieven IV. Deel, bladzyde 642, 677.

Staten van Zeeland toegezonden werd[(a)]. Dit bevel vorderde de ontruiming der Volkplanting, in zulk een staat als die geweest was wanneer men aldaar kennis kreege van de geslootene Vrede; het welk voor een geheele plondering van Suriname vreezen deed[(b)]. Ook stak de Zoon van Willoughby, zelfs na dat de Vredespoincten en 's Konings bevel vertoond waren, een Suiker-Molen in den brand, zonder zich te bereiden, tot het ruimen der Vestinge, welke hy ook dreigde te zullen slechten eer hy vertrok[(c)]; Ja hy liet van daar honderd acht en zestig Slaaven, honderd zes en twintig stuks Vee, een en twintig duizend Ponden Suiker en acht Suiker-Molens, naar de Barbados vervoeren. Men liet niet na, hier over te klagen aan den Koning, en met een te verzoeken om nieuwen last aan Willoughby. Doch het Engelsche Hof verstond nu, dat de Ingezetenen van Suriname, Engelschen en anderen, vryheid hebben moesten, om met hunne Goederen te vertrekken werwaards zy wilden, mids vergoedende de Schade, die zy, door plonderen en branden, den anderen Ingezetenen hadden aangedaaan[(d)]. Ook werd dit, in een tweeden Brief des Konings, uitdrukkelyk aan Willoughby bevoolen, op den 8^{den} July 1668, luidende gemelde Brief[(e)].

CHARLES R.

'**Z**eer getrouwe en welgeliefde Wy groeten U zeer. Nadien wy geinformeerd zyn, door Brieven van de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en by derzelver Extraordinaris Ambassadeurs aan ons Hof resideerende, dat in de Zaake van Suriname, gy en U Zoon de Lieutenant Generaal Hendrik Willoughby, veele zaaken hebt verricht, niet alleenlyk notoirlyk strydig tegens het laatste Tractaat tot Breda geslooten, maar ook in ongehoorzaamheid tot nakominge van

(a) De Witt, Brieven IV. Deel, bladzyde 640. 663.
(b) Ibid. IV. Deel, bladzyde 673.
(c) Ibid. IV. Deel, bladzyde 709
(d) Aitzema, Zaaken van Staat en Oorlog VI. Deel, bladzyde 417. 425. 426.
(e) Ibid. VI. Deel, bladzyde 427.

onze opene Brieven, gegeeven achtervolgens en tot uitvoering deszelfs: ZO hebben wy niet konnen onderlaaten onszelven daar van gevoelig te betoonen, en verklaaren dieswegen, dat gy niets ter waereld meer met de Colonie van Suriname te doen zult hebben, sedert dat U kennisse is gegeeven van de geslooten Vrede, en deszelfs Articulen hebt ontvangen benevens de gedrukte Copy van onze voorschreeve opene Brieven, en byzonderlyk sedert de meergemelde Vrede in de Barbados was bekend gemaakt en gepubliceerd. Wy willen U ook zeggen, dat uw genoemde Zoon, en allen die met hem te Suriname waren, hebbende het Origineel van de meergemelde opene Brieven gezien, verpligt waren te achtervolgen de orders daarinne uitgedrukt, welke het zelve niet gedaan hebbende, zo zyn zy (volgens den inhoud van onze gemelde opene Brieven) rechtvaardelyk vervallen in onze Koninglyke indignatie; en eindelyk zo oordeelen wy, dat alle de Goederen die gy, en uwen voornoemden Zoon in de Colonie van Suriname bezeeten hebt, als dezelve werd ingenoomen, zyn achtervolgens de Articulen van den Vrede, geconfisqueerd voor de Staaten van Zeeland, en hoewel het sedert hernoomen is, moet werden gerestitueerd, uit krachte van het gemelde Tractaat van Breda.

En dieswegen zo doen wy U zeer striktelyk belasten en gebieden, dat gy zult bezorgen dat alle de voorschreeve Goederen, welke U voorschreeve Zoon daar van daan heeft vervoerd, aldaar weder zullen werden hersteld; en indien hy daar van daan vervoerd of geruineerd heeft zo veel als de inhoud is van zekere Lyste aan ons gepresenteerd, namelyk honderd acht en zestig Slaaven, acht Suiker-Molens, honderd zes en twintig stuks Vee, en een en twintig duizend Ponden Suiker, dat hy aanstonds restitutie zal hebben te doen van elk ende iegelyk der voorschreeve particulariteiten. Maar of het mogte gebeurd weezen dat hy alzulken menigte der gezegde Goederen, als de gemelde Lyste inhoud, niet mede daar van daan hadde genoomen, zo zult gy gebieden, zo veele aan hen te restitueeren, als hy daar van daan heeft vervoerd, op poene van onze allerhoogste indigniteit indien hy schuldig zal bevonden werden in gebreeken deezenthalven te blyven.

Wy begeeren insgelyks, dat alle 't geen uwe genoemde Zoone, of eenige andere veroorzaakt hebben, dat gebrand of geruineerd mogte zyn (van hoedaanige natuure of conditie het zelve zoude mogen weezen) ofte genoomen hebben van die geene die genegen waren om aldaar te verblyven, en die niet genegen waren van wooninge te veranderen uit haar eigene goede wille, dat gy zult order stellen, dat het zelve werde gerepareerd en hersteld, ofte volkomen satisfactie van het zelve zy gedaan, gelyk ook wegens alle schaden en interessen daar by geleeden.

Wy gebieden verders, dat gezamenlyk, met herstelling van de voornoemde Colonie van Suriname, gy het Fort, op dezelve gebouwd, zult over geeven aan zulke Persoon of Persoonen als aan U zullen vertoonen deeze onze verzekerdheid tot dien einde gegeeven.

En wy doen striktelyk gelasten, dat alle de bovengemelde reparatie geschiede op ons Eiland van Barbados, zonder eenige van de geinteresseerde partyen te remitteeren, om haare voldoeninge te zoeken op eenige andere van onze Plantagiën: En op de wederomgeevinge van gemelde Goederen zodaanig genoomen, en veroverd, als voorheen is gezeid, zult gy fourneeren zo veel Victualy, Vouragie, Hooy, en andere Provisiën tot onderhoud van de Slaaven en het Vee, als noodig zal zyn tot hunne reize van Barbados tot Suriname.

En gy zult ook zulkerwys aldaar, voor hun vertrek voldoeninge doen van de Vracht tot hunne overvoeringe aldaar.

Nog verders, indien U voorzeide Zoon daar van daan heeft doen vervoeren zes maal twintig duizend Ponden Suiker, aan de Kerk van de gemelde Colonie toebehoorende (gelyk gesteld is in de Lyste die my te vooren is gekomen), zo zult gy beschikken, dat het zelve wederom gegeeven, en dat daar van behoorlyke satisfactie aan dezelve gedaan werde, ofte zo veel van het zelve als daar van is genoomen.

En gy zult ook rembourfeeren de vyf ten honderd welke gelegd is op de uit- en ingaande Koopmanschappen, sedert den tyd dat onze gemelde opene Brieven aldaar zyn geëxhibeerd.

Ende ten laasten verklaaren wy, dat het ons welbehaagen is, dat gy

zult bestellen dat dit alles in alle onze Plantagiën zal werden gepubliceerd, dat het een iegelyk zal vry staan, inzonderheid aan die geenen die in Suriname hebben gewoond, en door vreeze van dreigementen van Uw genoemde Zoon, ofte eenige andere Officieren van daar zyn vertrokken, derwaards vryelyk te mogen zonder eenige hinder of molestie vertrekken; en werd u belast voor hem ofte hen te doen draagen de kosten van hunne derwaards reize, ofte die zelfs te draagen.

Van alle ende iegelyk onzer geboden, en verklaaringe verwachten en begeeren wy uwe punctueele nakominge, en exacte observantie deszelfs, gelyk gy onze hoogste indignatie moet vreezen: Gegeeven in ons Hof te Whitehal, den achtsten July zestien honderd acht en zestig, in het twintigste Jaar van onze Regeeringe enz.

(*Was getekend*)

CHARLES REX.

Zyne Majesteit gaf, op den 29sten July van dat zelve Jaar, ook dergelyk bevel aan den Gouverneur van het Fort van Suriname, van den volgenden inhoud:

CHARLES REX

'**G**etrouwe en Welgeliefde. Wy groeten U zeer. Nadien wy onze Brieven van dato den achtsten van deeze Maand van July hebben gezonden aan den Lord Willoughby, begeerende van hem, dat hy aanstonds zal bestellen dat een geheele en volkomene restitutie gedaan werde aan de Staaten Generaal van de Vereenigde Nederlanden, ofte hunne Officieren van het Landschap van Suriname, van al het geene aldaar was beslagen, aangehouden, en daar van daan vervoerd, zo hebben wy verder gedacht noodig te weezen aan U ook ons wel behaagen bekend te maaken: hier mede striktelyk belastende en gebiedende, dat gy op zigt van deezen Brief aanstonds zult over geeven en herstellen,

of doen over geeven en herstellen aan de Staaten Generaal, hunne Officieren, of andere, hunne Commissie hebbende, het Fort gebouwd in het gemelde Landschap Suriname, met alle het Geschut, Wapentuig, en andere Wapenen daarin en daar toe behoorende volkomen, geheelyk en zonder eenige vermindering, ofte ontfutseling van dien; hier van zult gy niet hebben te manqueeren, voor zo veel als gy onze indignatie hebt te vreezen.

En op dat gy dit alzo zoud' nakomen, zal U deezen in genoegsaame verzekerdheid en decharge zyn. Gegeeven in ons Hof te Whitehal, den negen en twintigsten July zestien honderd acht en zestig, in het twintigste Jaar van onze Regeeringe enz.

(*Was getekend*)

CHARLES REX.

Gelyk mede de Algemeene Staaten, op den 17^{den} February, hadden afgezonden een Lastbrief voor den Capitein en Commandeur Crynssen, of, by deszelfs afweezen of aflyvigheid, voor den Capitein Keuvelaar of Capitein Jan de Bois, om de voorsz. Volkplanting over te neemen: van den volgenden inhoud.

Veneris den 17^{den} February 1668.

‘**O**p 't gerepresenteerde by de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Zeeland, ter Vergaderinge gedaan: Is naar deliberatie goed gevonden en verstaan, dat gedepecheerd en met het groot Zegel van de Generaliteit uitgegeeven zal werden, de Acte van Commissie, hier na volgende van woorde te woorde geinsereerd.

De Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geene die deezen zullen zien ofte hooren leezen Salut. Doen te weeten, alzo het Kasteel en de Provincie van Suriname, in de Maand van October des voorleden Jaars by de Engelschen is ingenoomen, en dat volgens de Teneur en inhoud van het Tractaat van Vrede tusschen den

Koning van Groot Brittanien en ons op den 21/31 July 1667, geslooten, het voorschreeve Kasteel en de Provincie moeten werden gerestitueerd, in zodaanige staat, als dezelve zyn geweest, in tyde als de vrede aldaar eerst is bekend geworden, zonder daar van iets te verminderen ofte te ruineeren; Zo is 't, dat wy den geene die bevonden zal werden in het Kasteel en de Provincie van Suriname, in den naame van den Koning van Groot Brittanien, ofte den Lord Willoughby te commandeeren, verzoeken zo haast hem de orders van restitutie van den hoogstgedachten Koning, door den Capitein en Commandeur Crynsen, ofte by zyn aflyvigheid, ofte absentie, door den Capitein Boudewyn Keuvelaar, ofte den Capitein Jan du Bois ofte eenig ander Officier zal weezen vertoond het voorschreeve Kasteel en de Colonie, aan een van dezelve Capiteins, ofte Officieren aanstonds zonder eenig uitstel promptelyk wederom in te ruimen, indien het zelve niet alreeds mogt weezen gedaan, in zodaanige staat als alles is geweest ten tyde dat de Vrede aldaar eerst is bekend geworden, zonder iets te verminderen, weg te voeren, ofte te ruineeren, op dat alzo het Tractaat van Vrede tusschen de twee Natiën geslooten, behoorlyk mag werden naargekomen en voldaan.

Aldus gedaan onder onzen grooten Zegel paraphure en signature van onzen Griffier in 's Gravenhage op den zeventienden February 1668

Ondertusschen hadden de Zeeuwen, die afgezonden waren, om bezit van de Volkplanting te neemen, zich meester gemaakt van den geweezenen Engelschen Bevelhebber *Jacob Bannister*[(a)], die naar Vlissingen gevoerd, doch, op het eerste verzoek van den Ridder Temple, op vrye voeten gesteld werd[(b)], schoon men hem verdagt hield, dat hy de Indiaanen van Suriname had opgehitst tegens de onzen. Insgelyks had men een Schip van Suriname komende, dat eenen *Roger Jonas* gevangelyk naar Zeeland bragt, te Portsmouth aangehouden; maar het werd ook weder ontslagen[(c)].

(a) Algemeene Geschiedenissen door Suikers en Verbrug, in Folio, Amst. 1728, X Stuk, II. Deel, XXXV. Hoofdst pag. 413. 415 en 416.
(b) Resol: Staaten Generaal, 10, 20 en 22 December 1668.
(c) Idem. 21 Augustus 1668.

Willoughby hield zich nog niet aan de herhaalde beveelen des Konings, maar dwong de Engelschen, die liever blyven wilden, om de Volkplanting te verlaaten(d). Doch Temple beweerde, dat zy vrywillig moesten vertrekken, en vorderde, dat het hen toegelaaten werd door de Staaten; ten welken einde ook zyne Majesteit van Groot Brittanien twee onderscheidene Brieven, op den 24sten Juny en 16den July 1669, aan den Staat afzond: op welker eersten, de Heeren Staaten den 6den Juny order stelden aan den Gouverneur van die Colonie, om de Publicatie te doen, dat alle Engelschen die genegen mogten weezen van daar te vertrekken, zich binnen zes Maanden na den dag der Afkondiging, zouden moeten declareeren, en hen nog zes Maanden werden vergund tot het verkoopen van hunne Goederen, welken door Nederlandsche Schepen zouden moeten overgevoerd werden, en dat dezelven, uit hoofde van de bewuste Acte van Navigatie, noch in Barbados noch in eenig ander Eiland van de Engelschen, zouden mogen aangehaald, bekommerd of geconfisqueerd werden; dat indien zy hunne Slaaven, door de zamenspanning van de andere Ingezetenen, niet ten redelyken pryze zouden kunnen verkoopen, als dan de Gouverneur dezelven zou moeten overneemen, op zodaanigen prys als die verkocht zyn geworden sedert het laatste inruimen van het Kasteel; onder welke Slaaven geen andere mogten gerekend werden, dan de geenen welke zy voor de Reductie van Suriname wezenlyk hebben bezeeten, en en niet de geenen die naderhand door hen ingekocht zyn: dat zy bovendien geen meerder uitgaande Rechten en Recognitie zouden betaalen, dan zy onder het Gouvernement van den Lord Willoughby hebben betaald. En of hun Hoog Mogende zich in deezen inlieten in zaaken waartoe zy niet praecieselyk waren gehouden, zo verklaarden Hoogstdezelve, dat zulks geschiedde op vaste hoop en vertrouwen, dat de Koning in overeenkomst van het Tractaat, en ingevolge zyne reeds gegeevene orders, met 'er daad zou doen repareeren de schadens die de Engelschen in Suriname hebben toegebragt, toen de Vrede reeds in de Barbados was gepubliceerd, en in de voornoemde Colonie bekend gemaakt: behalve

(d) Resolutien van Holland 23 February 1669, bladzyde 25.

dit, dat de Lord Willoughby zoude gestraft werden, om dat hy in een Land, dat aan deezen Staat afgestaan, en door de Vrede, van alle violentie en geweld met branden en rooven moest bevryd zyn, zulken overlast had gedaan: en daarenboven, om dat hy de Indignatie van zynen Koning had verdiend, door zyne ongehoorzaamheid te toonen aan de Patent van zyne Majesteit, onder het groot Zegel van Engeland aan hem geexhibeerd, tot ontruiming van het Kasteel en Colonie van Suriname; ja zelfs last te geeven, 's Konings order niet op te volgen zonder zyn consent en toestaan: ook dat hy voorts heeft gecontinueerd, de voorsz. Colonie in geduurige onruste te houden, met het afzenden van zyne Creatuuren derwaards, en het schryven van oproerige en violente Brieven, by welke hy de Engelsche Ingezetenen, die gezind zouden zyn aldaar in Suriname te blyven woonen, uitmaakte voor Wederspannigen, en dat hy voorts gedreigd had, hen en hunne nakomelingen, ter oorzaake van hun Verblyf aldaar, uit te sluiten van de Voorrechten van hunne Natie, en met oneere te brandmerken: en alzo het blykbaar was, dat men, om dit gepleegde geweld, en de ongehoorzaamheid aan de voorsz. Koninglyke Patente getoond, genoodzaakt was geweest den Commandeur Crynsen met een Esquader Schepen derwaards te zenden; zo had men den Koning van Engeland verzocht den Lord Willoughby als den voornaamsten Autheur daar van, mitsgaders de geene die hem daar in hebben geadsisteerd, op te leggen en hen te obligeeren om de onkosten, ter oorzaake van dien gesupporteerd, te betaalen volgens de specificatie, welke ten dien einde aan zyne Majesteit, door den Ambassadeur Boreel, was overgegeeven. Voorts dat deeze Resolutie aan den Commandeur van Suriname zou werden gezonden met last, dezelve, voor zo verre hem aanging, stiptelyk te achtervolgen.[(a)] Verders behelsde het antwoord, dat hun Hoog Mogenden op de Missiven van zyne Majesteit, den 19^{den} December van dat zelfde Jaar, lieten afgaan, hoofdzaakelyk: dat zyne Majesteit daarin vooraf met klaare redenen zou aangetoond werden, dat de Colonie van Suriname eerst; geduurende den jongsten Oorlog, met de Wapenen van deezen Staat ver-

(a) Resol. van Staaten Generaal.

overd, en naderhand, by de Vrede van Breda, met volle recht van een absolute en ongelimiteerde Souvereiniteit afgestaan zynde, zyne Majesteit jegenswoordig over die geenen van de Ingezetenen der voorsz. Colonie, die voor deezen zyne Subjecten geweest waren, geen recht ter Waereld, 't zy van patrocinie, protectie, ofte anderszins, directelyk of indirectelyk meer overgebleeven was, en dat dienvolgens hun Hoog Mogende met goed fundament zich zouden kunnen dispençeeren van zyne Majesteit op de voorsz. zyne Missiven eenig ander of verder antwoord toe te passen; doch dat dien onverminderd, om te betoonen dat hun Hoog Mogende ook gaarne wilden defereeren aan de oude Vriendschap en oprechte Confidentie tusschen zyne Majesteit en deezen Staat intercedeerende, dezelven zich zo verre gechargeerd hadden, dat zy aan alle de Engelsche Ingezetenen in Suriname voornoemd, wel hadden willen toestaan het transport van daar, met hunne Slaaven en andere Mobilia en dat indien zy dezelven aldaar niet wilden, of naar hun genoegen niet konden verkoopen, zy als dan de Slaaven aan den Gouverneur zouden mogen overdoen voor vyf en twintig of dertig Guldens meer dan die voorheen verkocht waren, uitgezonderd evenwel de geenen die zy na het veroveren van Suriname, van de Onderdaanen van den Staat mogten gekocht hebben; dat één of twee Schepen uit deeze Landen zouden gezonden werden, om de Engelschen tot een redelyken pryze over te voeren ten hunnen kosten; dat twee of drie Engelschen, die niet geinteresseerd waren, op die Schepen zouden toegelaaten werden, om als Getuigen te zyn dat hun Hoog Mogende orders in Suriname ter uitvoer werden gebragt; als mede om te verneemen welke Engelschen vrywilliglyk en uit eigene beweeging van daar wilden vertrekken; zonder dat het toegestaan zou zyn daar toe eenige beloften van zyne Majesteit, of wien het ook zoude mogen weezen, veel min dreigementen te gebruiken directelyk of indirectelyk; des dat de naamen en qualiteiten van de voorsz. Persoonen alhier eerst zoude moeten werden bekend gemaakt: dat voorts, om alle ongeneugten te voorkomen, de gemelde overtegaane Engelschen altoos met eenige Persoonen van deeze zyde, de Engelsche Taale verstaande, zouden werden geaccommodeerd: en dat, of wel hun Hoog Mogenden met goed recht bevoegd waren, om de ver-

trekkende Engelschen te doen betaalen alle zodaanige Rechten van uitgaan en andere, als zy gewoon zyn geweest ten tyde dat de voorsz. Colonie onder Engeland nog gehoorde, aldaar aan den meergemelden Koning van Groot Brittanien ofte den Lord Willoughby te voldoen; dezelve hun Hoog Mogende nogthans, om te betoonen dat zy zyne Majesteits Vriendschap in de hoogste Estime hadden en hielden, hen zulks remitteerden en kwytscholden; doch dat alle Engelschen, gelyk in redelykheid en billykheid bestond, voor hun vertrek uit Suriname hunne Schulden zouden moeten betaalen, en in het opbreeken geen Molens of Gebouwen mogen afbreeken, veel min onder 't een of ander voorwendzel te ruineeren, maar moeten verkoopen. En dat Extract van deeze Resolutie zou gezonden werden aan den Gouverneur van Suriname, om dezelve zo ver hem betrof praecieselyk te achtervolgen, en onder anderen wel speciaal een exact toezigt te neemen, dat de Engelschen, als vooren verhaald op de voorsz. Transportschepen te admitteeren, geen Brieven overbragten, om de Engelsche Inwooners in Suriname, door eenige beloften of dreigementen tot vertrek aan te zetten en te beweegen. Voorders, dat de Origineele Brief aan den Ambassadeur Boreel zou werden gezonden, om aan den Koning in Persoon te behandigen; en duplicaat aan den Ambassadeur Temple[a].

Hier op vertrokken de Heeren *Cranfield, Dukenfield* en *Brent*, die gecommitteerd waren wegens de Kroon van Engeland, om de Colonie van Suriname te verplaatsen naar Jamaica, alwaar zy met twaalf honderd Zielen zo Blanken als Negers aankwamen, en door Mylord *Vaughan*, toen Gouverneur op 't gemelde Eiland, zeer vriendelyk werden ontvangen, werdende aan hen Land vergunde in de praecinct van St. Elisabeth[b]. Desniettegenstaande werden naderhand, naamelyk in den Jaare 1677, klagten door den Engelschen Ambassadeur gedaan; wyl men aan tien

(a) Resol. Holl: 28 May, 28 September, 28 November, 4 December 1669, 22 Maart 1670. Temple Briev. No. 30. 36 39. bladzyde 197. 242. 275.

(b) Harris's Voyages 2 vol. in fol. Lond. 1750.

Joodsche Familiën geweigerd had met hunne Slaaven, bestaande in drie honderd twee en twintig Koppen, van daar te vertrekken[(a)].

Eindelyk werd de Staat, ingevolge de Schikkingen (gevolgd op den tweeden Oorlog) tusschen den Koning van Engeland en de Staaten Generaal by het V. en VII Articul van het Tractaat van Westmunster in dato 9/19 February 1674[(b)], in het Eigendom van Suriname bevestigd.

Doch de Provincie van Zeeland maatigde zich het gezag, ten minsten het *Dominium Utile* over deeze Colonie aan; als zynde door den Zeeuwschen Commandeur Crynsen, schoon ten kosten van de Algemeene Staaten veroverd: en besloot den Capitein *Philip Julius Lichtenberg* als Bevelhebber derwaards te zenden. Maar de Algemeene Staaten oordeelende dat hy den Eed op zyn Last- en Bevelschrift voor hen moest afleggen, geboden hem tot nader ordre niet naar Suriname te vertrekken. Echter verleende hun Hoog Mogende hem, op den 26sten November 1668, een behoorlyken Lastbrief, als Commandeur van Suriname; als mede om den Eed van getrouwheid de Inwooners af te neemen, zonder nogthans hier door te benadeelen het gesustineerde van de Provincie van Zeeland, en de Westindische Compagnie; des de Lastbrief niet zoude uitgegeeven werden alvoorens de goedkeuring dier Provincie zoude ingekomen zyn[(c)]. Niettegenstaande dit, hadden de Zeeuwen voornoemden Commandeur Lichtenberg, op den 4^{den} December, zonder behoorlyken Eed op zyne Commissie te hebben gedaan, in Zee gezonden, voorgeevende uit vreeze dat de Capitein Crynsen van Suriname mogt zyn vertrokken, en dat de Capitein Du Bois, die als dan het bevel zou voeren, onbekwaam was om tegen te gaan de Onderneemingen der Engelschen, die door den Mayor Bredham of Netham en eenige Schepen uit de Barbados, tot nadeel der Colonie werden in het werk gesteld[(d)]. Waarom de Algemeene Staaten den Capitein Abraham Crynsen, of by deszelfs afzyn den Capitein Cryn Mangelaar, of Alexander Cruipenning den 31sten January des vol-

(a) Resol. Staaten Generaal.
(b) Groot Placaat Boek, 3 Deel, folio 342.
(c) Resol. Staaten Generaal, 26 November 1668.
(d) Idem, 15 December 1668.

genden Jaars, Volmagt gaven om hem (Lichtenberg) den vereischten Eed af te neemen[a].

De Staaten van Holland beweerden, dat deeze Volkplanting moest aangemerkt werden als een Overwinning der Generaliteit, en niet van Zeeland alleen; en dat het alle Ingezetenen van den Staat moest vrystaan zich aldaar neder te zetten, en 'er op te handelen; zich voornaamelyk hier op grondende, dat de Volkplanting veroverd was met Schepen, uit de buitengewoone Onderstand-gelden der Gewesten uitgerust, en bemand met Krygsvolk van den Staat, grootendeels zelfs niet staande ter betaaling van Zeeland[b]. Weshalve ook de Admiraliteiten van Holland en West-Vriesland verzochten, dat de Vaart derwaards aan alle Ingezetenen van den Staat mogt werden open gesteld[c].

De Gecommitteerden van Zeeland, om allen Argwaan welken de andere Provincien zouden kunnen opvatten wegens de Verovering van Suriname te verbannen, droegen voor, die Colonie aan hun Hoog Mogende af te staan, mids dezelve nu, nogte namaals, niet te mogen over geeven aan de Westindische Compagnie; wyl die geen gegrond recht of eenige verdiensten ter waereld had om dezelve te kunnen eischen, en niet in staat was, om iets tot welstand van dezelve te kunnen bybrengen, Ja zelfs niet magtig noch geneegen te zyn om haare Bezittingen aldaar zodaanig te bevoordeelen als wel te wenschen waar. Voorts dat de Heeren hunne Principaalen zouden verwachten, dat op de voorschreeve Colonie een bekwaame Vestinge, tot bescherming van het zelve, zoude werden gemaakt[d]. Vervolgens werd den 31sten January 1670, aan de Gedeputeerdens der Algemeene Staaten bericht[e] de genegenheid van de Provincie Zeeland, om vrydom van Vaart naar Suriname en van daar herwaards te vergunnen aan alle de Provincien, mids dat de kosten sedert het inneemen door den Commandeur Crynsen, gevallen, hen in Gelde met de Jnteressen van dien zouden wer-

(a) Resol. Staaten Generaal, 30 Jannuary 1669.
(b) Vaderlandsche Historie, 13 Deel, pag. 406 & seqq.
(c) Resol. Staaten Generaal, 21 Augustus 1668 en 4 Augustus deszelven Jaars by Staaten van Holland.
(d) Resol. Staaten Generaal, 4 February 1669.
(e) Idem, 31 January 1670.

vergoed; dat indien het voorsz. in redelykheid kon gevonden werden, de voornoemde Colonie geregeerd zoude behooren te werden in naame van hun Hoog Mogenden: ook dat hun Hoog Mogende het Kasteel en andere Posten van de voorsz. Colonie, als Frontieren van deezen Staat, uit de gewoonlyke Militie zouden behooren te laaten bezetten, 't zy met twee Compagniën, of zo veel minder of meerder Manschap als de gelegenheid van Zaaken zouden vereischen: dat mede aan den geenen die daar en Chef commandeert, of hier na zal commandeeren, zoude dienen te werden toegevoegd een behoorlyk Tractement, en het zelve, als mede de volgende gesteld op den Staat van Oorlog: insgelyks, een Tractement voor den Mayor Commandant, en den Commies van de Vivres en Ammunitie van Oorlog: dat de voorsz. Fortresse mede voorzien zoude moeten werden met vier Constabels: dat ook aldaar een of twee Predikanten, met zo veel Voorzangers, met behoorlyke Tractementen dienden te werden onderhouden: dat wyders alle andere onkosten buiten last van de Generaliteit zouden werden gedraagen, als naamelyk het onderhouden van de gewoonlyke Sterktes (doch eenige groote verbeteringen, ofte nieuwe Werken gemaakt moetende werden, dat daar toe hun Hoog Mogenden Onderstanden zouden werden verzocht); als mede het onderhouden van twee goede en bezeilde Vaartuigen, tot bevrydinge van de Rivieren en Kusten: ook het verzorgen zo van de noodige Levensmiddelen voor de Soldaaten en Matroozen, als van alle Behoeftes en Oorlogs Voorraad; en voorts van al het geene dat tot voortzettinge en aankweeking van Plantagiën en Handel in Suriname noodwendig werd vereischt: byzonderlyk ook, den toevoer en verdeeling van Slaaven; tot welken einde hun Hoog Mogende verlof zouden verleenen, om jaarlyks vyf of zes honderd Slaaven te mogen haalen, daar die best te bekomen zyn, om van daar in Suriname, en nergens anders te werden vervoerd: dat alle de voorschreevene Lasten en die 'er nog veel meer zyn te draagen, zouden werden gevonden uit het Lastgeld van alle de Schepen, die naar Suriname zouden vaaren; als mede, uit Hoofdgelden en andere Impositien meer, die gewoonlyk zyn, in de Gewesten geheeven te werden, doch echter zo gemaatigd zouden dienen ingesteld te werden, dat die by den anderen ge-

reekend minder zouden weezen, dan die Lasten die in de nabuurige Colonien van de Waaren, en de Ingezetenen aldaar, afgevorderd en genoten werden. Welk Bericht weder by de Gewesten werd overgenoomen.

Hier op volgde den 18^{den} January 1672, een nader Voorstel, om de Colonie Generaal te maaken, en open te zetten aan alle Inwooners van deeze Landen; ten welken einde aan de Heeren Staaten van Zeeland zou moeten gedaan werden vergoeding of betaaling van de Penningen, by de hooggemelde Provincie aan de voornoemde Colonie tot dato deezes te koste gelegd, in maniere hier na breeder uitgedrukt. Dat tot bescherming van de voorsz. Colonie, op den buitengewoonen Staat van Oorlog zou werden gebragt een getal van vier honderd en vyftig Mannen, onder een Capitein, drie Lieutenants en drie Vaandrigs.

Dat aan de hooggemelde Staaten van Zeeland, of by weigering van dezelven, aan het Collegie ter Admiraliteit aldaar, en by ontzegginge van het gemelde Collegie, aan het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam zouden werden voorgesteld, en Zylieden by hun Hoog Mogende gemagtigd, op derzelver naam te heffen de Voordeelen, Domeinen en Baaten hier naar uitgedrukt, als eerstelyk, het haalen van duizend Slaaven jaarlyks binnen de Limieten van de Westindische Compagnie, ter plaatze daar die allerbekwaamst en gemakkelykst kunnen werden bekomen, zo nogthans dat op de Schepen dewelke op den Handel van de voorsz. Slaaven zouden werden gezonden, gesteld zal werden by de gemelde Westindische Compagnie tot kosten en lasten van de Haalders, één Persoon; om toe te zien, dat door die Schepen niet anders dan de voorsz. Slaaven directelyk noch indirectelyk gebragt zullen mogen werden dan in de voornoemde Colonie: voorts dat dezelve zullen trekken vyf ten honderd van alle Negro's, die door Particulieren, boven de bewuste duizend Negro's in Suriname zouden gevoerd werden.

Vier en een half ten honderd van alle uitgaande Suikeren, zo aan de Waag als in 't uitvoeren te betaalen.

Den Impost op de Wynen, Brandewynen en Bieren; gerekend een half Oxhoofd tegen tien Guldens, en een Oxhoofd Bier tegen tien Guldens.

Twee en een half ten honderd van het Letterhout, dat Jaarlyks werd uitgevoerd.

Voor de uitgegeeven Landeryen, zo bebouwd als onbebouwd, op ieder Akker een Pond Cassave, of een Pond Suiker in plaatze van het voorsz. Pond Cassave.

Voor Lastgeld tien Guldens per Last van alle Schepen in Suriname komende te betaalen.

Voor den Impost van 't Klein Zegel, zo en indiervoege als dezelve Impost hier te Lande geheeven werd; op de wyze aldaar best doenlyk.

Nog, na verloop van drie Jaaren, de Tiendens van alle Beestiaal.

Als mede, na verloop van zeven Jaaren, het Hoofdgeld op alle Blanken en Slaaven, tot honderd Ponden Suiker Jaarlyks voor ieder Hoofd.

Dat nu noch nimmermeer de Lasten, hier vooren uitgedrukt, vermeerderd, ofte dat eenige nieuwe andere Lasten aldaar geheeven zouden mogen werden, onder wat voorwendsel het zelve ook zoude mogen zyn, anders dan by eenpaarige overgifte en bewilliginge van alle de Bondgenooten. Waar tegens de welgemelde Heeren Staaten van Zeeland in zich zelven zouden rescontreeren de Penningen en Onkosten by hen uitgegeeven en verschoten en aan de opgemelde Colonie te koste gelegd: of ingeval Hoogstdezelve niet gezind mogten zyn, de Colonie in maniere hier vooren en hier na verhaald aan te neemen, dat als dan het Collegie ter Admiraliteit in Zeeland, en by weigeringe van 't zelve, het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam, aan wel gedachte Heeren Staaten van Zeeland zouden uitkeeren of voldoen de helft 't gunt by de hooggemelde Provincie, aan dezelve Colonie, tot dato deezes te koste was gelegd, gerekend op drie honderd tachtig duizend Guldens, en over zulks voor de voorsz. helfte de somme van honderd negentig duizend Guldens, en dat de Interessen van de wederhelfte van dien, tegens vier ten honderd in 't Jaar, mitsgaders het Capitaal van de voorsz. wederhelfte, voorts zouden moeten werden voldaan, by dat van de voornoemde twee Collegien ter Admiraliteit; dat de voorsz. Colonie in maniere vooren en hier na verhaald, zou komen aan te neemen, en dat het gemelde Collegie ter Admiraliteit de voorsz. Colonie alzo aanneemende, van nu af by hun Hoog Mogende tot het ligten van de voornoemde Somme van honderd negentig duizend Guldens zou moeten werden gemagtigd;

dat de welgemelde Heeren Staaten of de voorsz. twee Collegien ter Admiraliteit, de voorsz. Colonie in maniere vooren en hier na verhaald aanneemende, daar tegens zouden draagen alle verdere onkosten van Tractementen van Officieren, van Mondkosten, Vaartuigen, Vestingwerken, Oorlogsvoorraad, en dergelyke Lasten meer; die aldaar gedraagen zouden moeten werden.

Dat dezelve Heeren Staaten van Zeeland, of gemelde Collegien ter Admiraliteit wederzydsch voorts tot alle het bestier en beleid van zaaken, in de voornoemde Colonie, by de Algemeene Staaten zouden moeten werden gemagtigd; dat zy een Gouverneur verkiezende, deszelfs Persoon zouden moeten aanbieden en voordraagen aan hun Hoog Mogende en de Commissie voor hem verzoeken: doch byaldien de voornoemde Gouverneur zich ergens inne, uit wat oorzaake of onder wat voorwendsel het ook zoude mogen zyn, mogte komen te ontgaan of te misgrypen, zouden hun Hoog Mogende, in zulken onverhoopten geval, tegens den voornoemden Gouverneur by Cassatie, of anderszins zodaanig disponeeren, als dezelven zouden oordeelen te behooren.

En dat de welgemelde Heeren Staaten van Zeeland, of de gemelde Collegien ter Admiraliteit, daarentegen gerust zouden werden gesteld dat, het geene voorschreeven is, in alles volkomenlyk werde nagekomen.

Het welk, by Resolutie van den 29sten derzelver Maand, werd bevestigd, naamelyk,

Dat de Colonie van Suriname gehouden zou werden als een Colonie van den Staat, en beschermd werden; dat de Provincie van Zeeland in alles afstand zou doen, en dat het een ieder van de Ingezetenen en Onderdaanen der voorschreeven Nederlandsche Provincien, vry zou staan in de voornoemde Colonie, volgens de order by hun Hoog Mogende daar op te beraamen, bezit van Landen te neemen, dezelven tot aankweek te brengen, en zyn voordeel daar mede te doen naar zyn welgevallen; ook daarop Negotie te dryven, en van daar met zyne Ladinge weder te keeren, werwaards het hem gelieven zoude: alles zonder eenig onderscheid van Provincie, of van 't Ressort van de Generaliteit. Dat tot verweering van de voornoemde Colonie, voor deeze maal ten laste van den Lande,

zouden worden gebragt zo veele Soldaaten te Voet onder één Capitein, drielieutenants en drie Vaandrigs, als komen te beloopen de onkosten van twee honderd Paarden, die jegenswoordig minder in dienst aangenoomen worden in de twaalf Regimenten te Paard, maakende vyf duizend zeven honderd zestig Paarden, als de Consenten van de Heeren Staaten van de wederzydsche Provinciën, gaande tot zes duizend Paarden, komen uit te brengen: en dat het voorsz. beloop van de voornoemde onkosten, inde eerste verdeelinge die naar deezen by den Raad van Staaten zoude worden geformeeerd, van eenige buitengewoone Lasten van de Unie zoude worden gerepartitieerd op de Provincie van Holland, en van Zeeland, tegens nadere Lasten; die by de andere Provinciën zouden worden gedraagen.

En dat op de verdere Ingredienten van het voorsz. Bericht nader zoude worden geresolveerd, zo als hun Hoog Mogende zouden oordeelen te behooren.

Ingevolge van dien werd de Admiraliteit te Amsterdam, de beheering van dezelve Colonie voorgeslagen; doch welke met de Gecommitteerden van Zeeland, omtrent de Voorwaarden het niet kunnende eens worden, hetzelve van de hand wees[(a)].

De Zeeuwen Bezitters geworden van de Volkplanting van Suriname, gaven aan de Hoofdplaats derzelve den naam van *Surinaamburg*, en ook wel van *Nieuw-Middelburg*. Doch alzo de Indiaanen, natuurlyke Inwooners van dit Land, gemelde Plaats te vooren in hunne Taal *Parimorbo* of *Paramorbo* (betekenende Plaats of Plek der Bloemen) genoemd hadden, en dezelve by aanhouden tot heden toe niet anders hebben kunnen of willen noemen; is by verloop van tyd gemelde Plaats den naam blyven behouden van *Paramaribo*, gelyk deeze Colonie ook den naam draagt van *Provincie van Suriname*, als een Wingewest op de Engelschen.

Van het voorgevallene in deeze Colonie geduurende de bezittinge van Zeeland is my weinig gebleeken, dan alleen dat na de aanstelling van den Capitein P.J. Lichtenberg als Bevelhebber, door Hun Hoog Mogende

(a) Zie Notulen van de Admiraliteit.

en den Heere Prince van Orange, volgens Resolutie van 9 September 1678[(b)] tot Gouverneur van Suriname is aangesteld de Heer Johannes Heinsius; dewelke in 1653. Secretaris van den Raad van Justitie in Brazil is geweest.

Ondertusschen werd deeze Volkplanting door binnenlandsche Oorlogen zeer ontrust; want de Caraïbische Indiaanen konden met geen goede oogen aanzien dat de Europeaanen zich van hunne Landeryën meester maakten: en schoon zy al niet eenen geregelden Oorlog voerden met groote magt, vielen zy echter, van tyd tot tyd, in de Plantagiën, beroofden dezelve van alles, en sloegen de Blanken dood, het geen zy reeds ten tyde der Engelschen ondernoomen hadden; gelyk zy eenen Thomas Corgnart, Directeur op de Plantagie Acambo, met een vergifte Pyl doorschooten. Dit bragt te weege dat eenige Kooplieden en Geinteresseerden in deeze Colonie, den 17^{den} May 1679, een Smeekschrift tertafel van de Staaten Generaal deeden inleveren, met een bygevoegd Vertoog houdende den Opstand der nabuurige Indiaanen en Inboorlingen van het Land, verzoekende derhalve de bystand en hulpe van hunne Hoog Mogenden.

Vervolgens werd, op den 12^{den} October 1679, door de Provincie van Holland, ter Vergadering der Algemeene Staaten voorgedraagen, om drie honderd Man tot bescherming dier Colonie, derwaards te zenden, en het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam te gelasten om die Militie over te voere ten koste der Ingezetenen van Suriname, of anderszins ten laste van den Lande; het welk by eenige Provinciën werd overgenoomen.

Doch eindelyk werden, op den 28sten December, drie Brieven van den meergenoemden Gouverneur van Suriname, Johannes Heinsius, in dato 21 Augustus, 18 September en 16 October 1679 ontvangen, waar by hy aan hun Hoog Mogenden kennisse gaf van den gemelden Opstand als mede van den slechten toestand dier Colonie, verzoekende eene daadelyke hulp, zonder welke het hem onmogelyk was de Volkplanting te behouden, en de Planters naar behooren te beschermen. Waaröp het hoogwys Advis van den Heere Prince van Orange ingenoomen zynde, den volgenden Dag, naamelyk, den 29sten derzelfde Maand, werd bericht, dat men noodig

(b) Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden, XI Deel, pag. 535.

vondt de voorsz. versterking derwaards te zenden, en ten dien einde daar over met de Provincie van Zeeland te spreeken; en teffens aan den Extra-ordinaris Ambassadeur van deezen Staat aan het Groot Brittanische Hof aanteschryven, dat by aldien hem mogte voorkomen dat iemand zich aan den Gouverneur van Barbados zoude mogen hebben uitgelaaten, om de voorsz. Colonie te brengen onder den Koning van Groot Brittanie (gelyk bleek uit voorsz. Brieven, dat zeker Jood, Fonseca genaamd, dezelve aangebooden had) zulks tegen te houden als buiten order van de Regeering aldaar, en buiten kennisse van hun Hoog Mogenden geschied.

Verders werd den Gouverneur Heinsius aangeschreeven, dat hun Hoog Mogende ten uitersten waren ontsticht te verstaan, dat in den Raad aldaar was voorgeslagen om bystand te verzoeken van de Engelschen, of Franschen: en dat hy zodaanigen Voorstel niet had gestuit, en zorge moest draagen dat diergelyke Zaaken niet weder geschieden. Hem wyders gelastende te procedeeren tegens den gemelden Jood Fonseca, welke zonder eenige de minste order, zich aan den Gouverneur van Barbados dusdaanig had uitgelaaten, dat dezelve daar over aan den Koning van Groot Brittanie had geschreeven. (De gemelde Gouverneur Heinsius zeker Koper Geld in Suriname hebbende laaten munten, gestempeld met een Papegaaitje, en getekend 1. 2. en 4. welke gangbaar waren tegen één, twee en vier Duiten; werd zulks door haar Hoog Mogenden verboden[(a)].)

Naderhand, te weeten den 17^{den} January 1680, heeft de Provincie en Admiraliteit van Zeeland op zich genoomen de kosten van het overvoeren der voornoemde Troepen naar Suriname; doch is in plaatse van drie honderd Man, beslooten, boven de vyftig die 'er toen waren, nog honderd twintig of honderd vyftig Man te zenden; welke eenigen tyd daar gelegen hebbende, by eene nadere Resolutie van den 24sten September 1682, wederom in dienst van den Lande gebragt zyn.

Zeker Heer heeft ons, aangaande eene Verandering der Regeeringe in deeze Volkplanting, door de Inwooners na het Overlyden van den Gouverneur Heinsius, het volgende medegedeeld. Hy had uit een oud

(a) Uit particuliere Aantekeningen.

en wat beschadigd Afschrift van zekere Memorie van eenige Ingezetenen van Suriname in dato 6 May 1680, in zyne handen gevallen, begreepen, dat gemelde Heer Gouverneur Heinsius, na zyne aankomst, zeven Raaden van Politie en Justitie had verkooren en aangesteld uit krachte van zyne Commissie van de Heeren Staaten Generaal, en van de Heeren Staaten van Zeeland. Gemelde Memorie, door Gedeputeerdens van de Inwooners van alle de Divisiën, aan de zeven Raaden, na het overlyden van gemelden Gouverneur, ingeleeverd, en het antwoord van voornoemde zeven Raaden daar op gevolgd verdienen, zo ik my vlye, hier woordelyk te worden ingevoegt. De Memorie luid:

'Alzo, door het droevig toeval van de dood van den Heer Johannes Heinsius geweezene Gouverneur van deeze Provincie van Suriname, het daar toe is gebragt, dat wy Inwooners der voorsz. Pr1ovincie, ons moeten, en gaarne willen onderwerpen eene Regeering, in plaatse van die van den gemelden Heer Heinsius Zaliger tot nader ordre van haar Edele Mogende de Heeren Staaten van Zeeland:

Zo is 't, dat wy Ondergeschreeven Gedeputeerden van de Inwooners van de respective Divisien, uitgezonderd de Heeren Politique Raaden van wylen[(b)] ..... Heinsius, hebben gezamenlyk goed gedagt, ons te onderwerpen eene Regeering in maniere navolgende, oordeelende die de vreedzaamste, en gevoegelykste te weezen in deeze conjuncture van tyden.

Eerst, tot de voorsz. Regeering zyn wy, (in qualiteit voorsz.) verzoekende, dat de gemelde Reegering zal bestaan in twaalf Persoonen, by de respective Gedeputeerdens hier onder genomineerd.

Bernard Pleyster, Nicolaas B. Wilderlandt, Jan Ringsoever, Jacob Vlam, Jan van Ruyven, Cornelis Snelleman, Bastiaan Tyssen, Gerrit Wobma, Abraham Schoor, Izack van Mulaert, Batten Perduyn, Willem de Bruyn.

Ten tweede, dat de voorsz. twaalf Persoonen zullen hebben de Re-

(b) De plaatsen in die stukken welke door de Ongedierten opgevreeten, of door den Ouderdom niet leesbaar zyn, zyn opengelaaten met.....

geering, zo in Politie als Justitie deezer Provincie, van dewelke Militaire Officiers haare ordres zullen ontvangen; voorts dat ieder op zyn beurt een Maand zal presideeren, en zeven van dezelve Heeren present zynde Cessie zullen komen neemen, en alle voorvallende zaaken afdoen.

Ten dryden, zullen twee van de gemelde Heeren, een Maand' nevens den Ontvanger, de Inkomsten van het Land ontvangen, en daar van distribueeren na dat de zaaken zullen vereischen tot maintenue van den Lande, en naar expiratie van de Maand zullen gehouden zyn Reekening, aan het gantsche Collegie te doen, en dan naar rang twee anderen in haar plaatse treden.

Ten vierde, in cas van Justitie, of het teykenen van eenige Executien, die zullen moeten geteykent werden by de voorsz. zeven Persoonen, uit het voorsz. Collegie, voorts dat alle zaaken van vyf honderd Ponden Suiker, en daar onder, zullen mogen werden gesententieerd by den President en twee Heeren Raaden.

Ten vyfden, zo eenige affeerens zouden komen voortevallen raakende het gantsche Land, zullen de Heeren Raaden gehouden weezen een generaale Vergadering te beleggen, en by zich te verzoeken de gequalificeerdsten, en verstandigste Planters, om zo gezamenlyk te resolveeren en besluiten, 't geene tot gemeene Beste van den Lande zal noodig geoordeeld werden.

Ten zesden, dat vastgesteld zal werden, dat niemand met zyn staat of een gedeelte van dien uit deeze Colonie en zal vermogen te vertrekken, ten zy alvoorens hebbende daar toe speciaal Consent van haar Edele Mogende de Heeren Staaten van Zeeland.

Ten zevenden, dat.....,. de Privilegien (d'Inwooners van haar Edele Mogende vergund) niet zullen mogen werden veranderd.

Ten agsten, zo het mogte gebeuren, dat iemand van de Heeren als Raaden en Regenten hier vooren verkooren geen Cessie en wilden neemen, dat evenwel met de Cessie zal werden voortgegaan, en anderen in haare plaatse verkooren werden.

Ten negenden, dat de voorsz. Heeren Regenten, voor haare te doene diensten niets en zullen vermogen te pretendeeren, maar alles te doen

uit liefde, behalven die geenen, die van gemelde haar Edele Mogende zyn gegageerd.

Doch alzo Bernard Pleyster werd belast met diverse ac ..... gepleegd te hebben, die tegens eere en ampt zouden weezen zo werd door de respective Gedeputeerden verzocht, dat de voorsz. B. Pleyster niet zal werden geadmitteerd eenige C .... te neemen in eenige Collegien voor en al eer hy zich behoorlyk zal hebben gepurgeerd van het geene tot zynen laste zal werden ingebragt.

Actum Surinaamburg den 6^{den} May 1680. was geteykend, Batten Perduyn, C. Bruynings Wilderlandt, Cha. Grienwood, N. Hording, J.V. Muldert, Jan de Backer, Jan Rooms, G. Wobma, Pieter Heerens, Abraham Kerstens, Isack Meza, Samuel Nassy, Raphael....

Naar gedaane Collatie is deeze bevonden met zyn origineel te accordeeren, my t'oirkonde
C.A. Kerstens.
Anno 1680.

Het Afschrift van het Antwoord der zeven Heeren Raaden, is zeer door den tyd versleeten en door Ongedierte hier en daar doorknabbeld; ook is het ongeteekend en werd niet anders aangezien dan als een Klad-Concept van Antwoord. Ik hoope dat het den Leezer echter niet onaangenaam zal zyn, dat ik dit Antwoord, of Opstel van Antwoord hier op doe volgen zo als het my is opgegeeven.

‘Antwoord van de Heeren Raaden van Politie ende Justitie deezer Provincie verkooren en aangesteld door den Ed: Heer Johannes Heinsius, Gouverneur enz. uit kracht van zyne Commissie van haar Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal, ende haar Edele Mogende de Heeren Staaten van Zeeland: op de ingegeevene Articulen van de genoemde Gedeputeerden van de Inwooners van de respective Devisien deezer Provincie overgeleverd den 7^{den} May 1680.

Aaangaande het eerste verzoek om de Regeering tot het getal van twaalf Persoonen te vermeerderen, zeggen zulks wel kan geschieden, provisioneel op approbatie van haar Edele Mogende; maar om haar Edele te gedraagen aan de gedaane nominatie by de Gedeputeerden, daar kunnen haar Edele niet toe resolveeren, alzo bevinden het zelve strydig te weezen wegens het goedvinden van haar Edele Mogende, blykende by 't Appointement verleend op het tweede Articul van de Memorie door den Heer Johan van Scherpenhuysen in den naam van de Ingezetenen deezer Colonie ingediend, ende dunken haar Edele uit kracht van haare opgemelde Commissie, dat by het overlyden van den Edele Heer Gouverneur Heinsius de verkiezing van 't Supplement in de Regeering tot het voorsz. getal van twaalf persoonen haar Edele toekomt tot tyd en wylen haar Edele Mogende daarin anders zullen hebben voorzien. Derhalven werden de Gedeputeerden hier vooren gementioneerd, ende alle Ingezeten deezer Provincie verzocht, om de gemeene rust, haar aan deeze verkiezing te gedraagen, welke zyn deeze volgenden:

De Heeren *Nicolaas Bruynings Wilderlandt*,
Izack van Muldert,
Gerrit Wobma,
Philip Bregt,
Adriaan Hoogenkamp.

Welke vyf persoonen tot ons zeven toegedaan het verzochte getal van twaalf uitmaaken.

Op het tweede Articul zeggen *Fiat*; Ende

Het derde Articul werd by de Heeren Raaden billyk geoordeeld, ende zeggen gezamenlyk behoorlyk zorge te zullen draagen, dat de Inkomsten van den Lande tot maintenue derzelven zullen werden gedistribueerd.

Het vierde Articul werd van gelyken toegestaan, of uit derzelver naam op haare Ordonnantie door den Secretaris werde geteekent.

Het vyfde mede naar tyds geleegenheid *fiat*, in zaaken, die geen byzondere haast en requireeren, gelyk het menigmaalen zoude kunnen gebeuren, dat het gemeene best door de convocatie van den tyd die daar toe werd vereischt zoude kunnen werden verzuimd.

Op het zesde Articul zeggen de Heeren voornoemd daarin te zullen doen als aan haar Edele Mogende kunnen verantwoorden, ende ten beste van de Colonie zullen vinden te behooren.

Het zevende Articul zal nooit tegengesprooken werden.

Het agtste Articul, zeggen *fiat*, op onze gedaane Verkiezing.

Op het negende Articul, zeggen zulks te staan ter dispositie van haar Edele Mogende om daar in na haare beliefte te doen.

De Heer Pleyster zal zich van alle het geaccuseerde aan de Heeren Raaden verantwoorden, ende te rechte staan'.

Of nu voorschreeve Antwoord, op die wyze, in order gebragt zynde, aan de gemelde Gedeputeerden overhandigd, en of daarop de Regeering zo geschikt geworden is, als de zeven Raaden het begeerden, is my onbekend.

De Staaten van Zeeland bleeven eenige Jaaren in 't bezit van de Volkplanting van Suriname; doch lieten inmiddels, door hunne Gecommitteerden tot de Zaaken van Suriname, op den 14^{den} November 1679, het volgende Advis inleveren, op welke voorwaarden zy van de gemelde Colonie aan de Geoctroyeerde Westindische Maatschappy genegen waren afstand te doen, luidende.

Art. I.

‘Dat de Staaten van Zeeland de Colonie van Suriname, met haar Fortresse, Geschut en Ammunitie van Oorlog en wat des meer zy, met alle de verdere ap en dependentien van dien niets uitgezonderd zo als de gemelde Heeren Staaten dezelve thans bezitten, aan de Geoctroyeerde Compagnie zouden cedeeren en overgeeven, zullende aan haar Heeren Staaten betaald werden alle de kosten die tot de tyd der overneeming zullen zyn gevallen.

Art. II.

‘Dat de Compagnie van dien tyd af de voorsz. Colonie tot haaren kosten zal neemen en dezelve voorts na haar natuur zal onderhouden, en rigoureuselyk maintineeren, mids tot allen tyden de last voor de Compagnie te zwaar vallende de gemelde Colonie wederom zal mogen transporteeren aan den geenen van wien zy dezelve zal hebben ontvangen.

Art. III.

‘Dat voor date van de voorsz. Transporte en overneeminge door de Edele Mogende Staaten van Zeeland, of door de Compagnie by haar Hoog Mogende zouden moeten werden uitgewerkt naamelyk het onderhouden van drie honderd Man met derzelver Officieren voor de tyd van tien achtereenvolgende Jaaren, welke gebragt zullen werden op den Staat van Oorlog voor de tyd van tien Jaaren zeven en vyftig duizend negen honderd Guldens, voor de tweede tien Jaaren twee honderd Man bedraagende acht en dertig duizend zes honderd Guldens, en voor de derde tien Jaaren tot het dertigste Jaar honderd Man beloopende negentien duizend drie honderd Guldens ter repartitie van de Provincie Holland.

Art. IV.

‘Dat dewyl het onmogelyk is, dat een Colonie met eenige hoope van Succes kan werden aangevaard en gemaakt, zo den aanneemer en de maaker zich niet en getroost van in den beginne groote en excessive kosten

te Suporteeren, alleen op verwachting van naar verloop van twintig, dertig en meer Jaaren de Vruchten te genieten van zyn uitgeschoten geld en arbeid, en dat een Colonie noodzaakelyk in zyn geboorte moet smooren indien men de Colonie, in plaats van door hulpe en assistentie met exemptien en vryheden te ondersteunen en aantemoedigen in den beginne zwaarer belast als zy bekwaam en magtig zy te konnen draagen, waar door dan de alreeds aanwezende Coloniers ondergehouden, en alle andere afgeschrikt en gedetourneerd werden om tot voortzetting van de Colonie en op hoope van voordeel en welvaaren zich mede derwaards te begeeven, zo zoude de Compagnie in recompence en genoegsaame voldoeningen van de voorsz. Cessie en Transport de gezegde Colonie als vooren ten haaren kosten en lasten te onderhouden, aanneemen en beloven alle Lasten, waar mede de Commercie en Traffique op Suriname is bezwaard, ten eenemaale voor de tyd van zes achtereenvolgende Jaaren af te schaffen, met verdere speciaale verbintenisse, van, naar dat de voorsz. zes Jaaren zullen weezen geecouleerd, mede geen meerder Lasten ofte Impositien te mogen stellen en heffen, als de helft van 't geen waar mede de Ingezetenen van den Staat en allen anderen aldaar negotieerende, althans uit krachte van welgemelde haar Edele Mogende Resolutien bezwaard zyn, ten waare met liber en vrywillig Consent van de Coloniers en de Opgezetenen gereleveerd, en verscheide Ingezetenen van deeze Landen mitsgaders Opgezetenen van de naby gelegene Fransche; Engelsche en Spaansche Colonien geanimeerd en aangemoedigd zullen werden van zich met menigte derwaards te transporteeren, welke vermeerdering van Opgezetenen en Coloniers ook het eenigste middel is, om de gemelde Colonie ten voordeele van den Staat te doen opneemen en wel te reusseeren.

Art. V.

‘Eindelyk, dat om alle de voordeelen, dewelke van deeze Colonie by verhoopt Succes zullen komen af te vloeyen, te doen vallen in de schoot van de Ingezetenen van deezen Staat, den Handel en Trafficq uit deeze Landen op Suriname indistinctelyk liber ende open zouden

zyn aan alle Ingezetenen van den Staat, even, en met gelyk recht als aan de voorsz. Compagnie zelve; zullende het voordeel van de Ingezetenen, in geval van Succes als vooren: daarinne bestaan, dat 'er menigte van hier Landsche Manufactuuren derwaards getrokken zullen werden als Lakenen, Zyde en Saaye Stoffe, Koussen, Schoenen enz., waar voor in deeze Landen niet gebragt werden als ruuwe Waaren, welke met groot voordeel door onze Ingezetenen kunnen werden gemanufactureerd. In verwachting van welke voordeelen Zy Heeren Commissarissen meenden dat by den Staat, en speciaalyk ook by Staaten van Zeeland in zodaanige Consideratie behoorden te komen, en van zulken gewigt zyn, dat dezelve verre werde geprefereerd voor een Somme van vyf of meerder honderd duizend Guldens dewelke een Uitheemsch' Prins, doch zo vertrouwd werd een geinterposeerd Persoon te zyn, daar voor zoude wille geeven, en dat 'er niets beter voor den Staat konde bedacht werden, dan dat 'er eenige Ingezetenen gevonden werden, gelyk de Compagnie in deezen, dewelke bereid zyn Colonien te etablisseeren, en de voordeelen daarvan aan de Ingezetenen uit te deelen, en indien zulks aan Vreemden geschied dat dan onze Ingezetenen daar van verstooken zouden zyn.

Waarop eindelyk, in den Jaare 1682, werd beslooten de gemelde Colonie over te neemen en te stellen onder het Bewind van de Generaale Westindische Maatschappy, die toen pas van haare drukkende Schulden ontlast was, voor eene Somme van twee honderd zestig duizend Guldens. Het volgende Accoord daar van aangegaan en gemaakt is in den Hage, op den 6^{den} Juny 1682, door de Contrahenten geteekend, doch by nader Accoord mede in den Hage, op den 6^{den} January 1683, geteekend, is den opdragt als toen eerst geschied. Ingevolge van welke aan de Maatschappy getransporteerd werden alle de Ammunitie van Oorloge, en de Vivres, als mede alle de Vaartuigen, zo als by overgeleverde lyste ter goeder trouwe zyn opgegeeven, en hier mede volgd.

‘Accoord, aangegaan ende gemaakt tusschen den Heere van Odyck, als eerste Edele ende Gemagtigde van de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland ter eenre, ende de Gecommitteerde Bewindhebberen van de Generaale Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, als daar toe specialyk van de respective Kameren geauthoriseerd, ter andere zyde.

Art. I.

‘***D****at aan de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland* door Bewindhebberen van de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, voornoemd, in voldoeninge van de Colonie van *Suriname*, met zyne appendentien en dependentien, waar onder mede specialyk werd gecomprehendeerd het Geschut, de Ammunitie van Oorloge, en Vaartuigen, op deeze geinsereerde Lyste vervat, mitsgaders de Plantagiën van Vivres en andere, dewelke haar Edele Mogende aldaar in eigendom zouden mogen hebben, en eindelyk alles wat aldaar zouden mogen possedeeren, hen van de gemelde haar Edele Mogende by koop overgenoomen, zal werden betaald een Somme van twee honderd en zestig duizend Guldens, te betaalen neffens de overleveringe van de voorsz. Colonie, dewelke uitterlyk zal moeten geschieden binnen den tyd van twee Maanden.

Art. II.

‘Dat de voornoemde Colonie ten laste ende ten voordeele of profyte van de gezeide West-Indische Compagnie, zal komen, ende begonnen zyn te loopen op ende van den zevenden der Maand van May, deezes Jaars zestien honderd twee en tachtig, blyvende alle voorgaande lasten ende gemaakte Schulden ter verantwoordinge ende laste van de gemelde

haar Edele Mogende, zonder dat ooit de voorsz. Compagnie, ter zaake van dien aangesprooken, ofte by eenig rechter als schuldig zal mogen werden aangezien, ende veel min geoordeeld: waaromme den inhoude van dit Articul ook specialyk in het Octroy, by de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal aan de voorsz. Compagnie, ten reguarde van de voorsz. Colonie te verleenen, zal werden geinsereerd, ende als een Wet vastgesteld.

Art. III.

'Dat, geconsidereerd Bewindhebberen van de voorsz. Compagnie, voor hebben, de gezeide Colonie op een andere maniere te Gouverneeren, als by Hooggemelde haar Edele Mogende is geschied, ende namentlyk meerendeels in conformité van den Octroye ofte fondamenteele Articulen by Hooggemelde haare Hoog Mogende te verleenen, ende reeds door Bewindhebberen geprojecteerd, ende dat daaromme mogelyk de voorsz. Compagnie, niet noodig zal hebben alle de beampten en bedienden, dewelke by gemelde haar Edele Mogende op de gezeide Colonie zoude mogen aangesteld ende in dienst zyn, dat daaromme de gementioneerde beampten en bedienden, geene uitgezonderd, mits deezen werden verstaan bedankt, gelicentieerd, ende van haaren dienst ontslaagen te zyn, met een libere faculteit evenwel aan de voorsz. Compagnie, om eenige der zodaanige uit dezelven in haaren dienst te mogen aanhouden, als het haar Edele zal gelieven, ende ten dienste van de Colonie oordeelen te behooren.

Art. IV.

'Dat, tot particuliere gerustheid van de gemelde haar Edele Mogende mitsdeezen mede vastgesteld werd, dat derzelver Ingezetenen in 't gaan en wederkeeren, ende aldaar te Lande, behouden zullen, tot allen tyden, de vrye en onbelemmerde Navigatie, Commercie ende Inwooninge, zonder dat die ooit zal mogen geslooten. ofte in eenigerhande manieren in 't geheel ofte ten deele verhinderd, ofte dat de Ingezetenen, Kooplieden, Schippers, ofte Passagiers van Zeeland in eeni-

ger manieren hooger, zwaarder ofte meerder zullen mogen werden belast, gelimiteerd, ofte in haare vryheid bepaald, als ten aanzien van eenig Ingezeten van Holland, ofte van eenige andere Provincien zal vermogen te geschieden, maar dat alles, op het fondament van het hier vooren gementioneerde Octroy, aan de Ingezetenen van alle de Provincien zal weezen egaal, te weeten zo wel de lasten als de voor rechten, zonder distinctie, ende onder gelyke verbintenisse.

Art V.

'Dat dit accoort geen effect zal sorteeren, indien aan de eene zyde de voorsz. overleveringe van de gezeide Colonie in maniere voorsz. na de voorsz. twee Maanden niet en kome te geschieden, ende ook aan de andere zyde de belooofde Penningen door de gezeide Compagnie, niet reëlyk ende metter daad zullen weezen voldaan en betaald.

Art. VI.

'Eindelyk dat ook dit accoord geen effect ofte executie zal hebben, indien het zelve door de difficulteerende Hoofdparticipanten in de respective Kameren van Zeeland, op het quohier van de Stad Middelburg Amsterdam en Maaze niet en werde geaggreëerd; gelyk ook niet, indien Bewindhebberen de Penningen, tot deeze koop en overneeminge gerequireerd, ende in het eerste Articul gemeld, niet en zullen weeten te vinden by een Negotiatie alleen op de subsidie, dewelke den Staat, ten respecte van de voorsz. Colonie, by Octroy zal concedeeren, ende vorders op de voorsz. Colonie en het revenu of profyt van dien, mitsgaders op zeker middel dat Bewindhebberen meenen aan de hand te hebben, omme zonder belastinge van de voorsz. Compagnie, een goed gedeelte van de gezeide Penningen te konnen magtig werden, en zonder dat Bewindhebberen voornoemd ten dien reguarde de Compagnie, in het Generaal ofte eenig effect van dien zullen engageeren; mitsgaders al mede niet, indien het gementioneerde Octroy door den Staat ten behoeve van de Compagnie, ende tot genoegen van Bewindhebberen, zo als het zelve by haar geprojecteerd ende aan den Staat overgeleverd is niet en zoude mogen werden verleend.

‘Aldus overeengekomen ende geaccordeerd alhier in den Hage, op den zesden van de Maand Juny in den Jaare zestien honderd en twee en tachtig, ende door de voornoemde Contrahenten hier van twee al eens luidende Instrumenten ondertekend, ende ten wederzyden uitgewisseld.

‘Lyste van de Ammunitie van Oorloge Vaartuigen, enz. in *Suriname*, haar Edele Mogende de Heeren Saaten van Zeeland toe. behoorende.

‘Vyftig Stukken Metaal en Yzer Kanon van de navolgende caliber.

14 a	24 □.
8 a	12 -
2 a	10 -
4 a	8 -
4 a	6 -
8 a	4 -
8 van	3 a4 -
2 Metaale	
---	---
50 Stukken.	

Zes Steen-Stukken.
Twaalf duizend Pond Buspolver.
Twee honderd Pond Lont.
Vyf en twintig honderd Pond loode Kogels.
Vyftig duizend Pond Yzere Kogels.
Twee honderd en vyftig Houwers en Porteëpeen.
Twee honderd en zeventig Snaphaanen en Carbyns.
Voorts partye Bandeliers en Patroontassen.
Vyf Vaartuigen, met haar toebehooren.

‘Ende nademaal den tyd van twee Maanden binnen dewelke de overleveringe ende betalinge van de meergemelde Colonie, ingevolge de bovenstaande eerste ende vyfde Articulen door verscheide noodzaakelyke beletzelen en hindernissen, zo ten opzigte van het verleenen van 't Octroy, als het extradeeren van de Actens van Subsidie van de respective Provincien, mitsgaders het furnissement der gelden, aan de gemelde zaak geaccrocheerd, voor dato zyn komen te expireeren ende ten einde te loopen, ende dienvolgende den inhoude van het tweede Articul, dicteerende dat de Colonie van *Suriname*, voornoemd ten laste en voordeele of profyt van de West-Indische Compagnie, zoude komen en beginnen te loopen op ende van den zevenden May des Jaars 1682, niet en hebben konnen werden geaccomplisseerd, en dat ten dien opzigte by het Octroy van haar Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal ten behoeve van de Compagnie op den 23sten September, daar aan volgende verleend, de voorsz. tyd alwas veranderd geworden tot op de voorsz. dag van het arresteeren van 't zelve Octroy, doch dat het werk toenmaals nog niet volkomen is geperfectioneerd geworden, derhalven wederzydsch goedgevonden en verstaan is, dat de lasten en voordeelen van de voorsz. Colonie niet eerder voor reekeninge van de Compagnie, zullen hebben beginnen te loopen als van primo January deezes Jaars zestien honderd drie en tachtig, gelyk mede den inhoude van het vierde Articul, spreekende van het beding tot particuliere gerustheid van de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland, ende de securiteit van derzelver Ingezetenen omtrent het navigeeren en dryven van den handel van en op de meergemelde Colonie, mitsgaders derzelver verblyf en inwooninge aldaar, by het meergemelde Octroy is vervat; ende eindelyk de Conditien in het zesde of laatste Articul begreepen, raakende de aggreatie der Hoofdparticipanten, mitsgaders het vinden van de Penningen voor den Koop ende overneeminge van de voorsz. Colonie uitgeloofd, is geparificeerd.

‘Aldus nader geconvenieerd en overeengekomen in 's Gravenhage deezen 6^{den} January 1683, en door de voornoemde Contra-

henten hier van twee al eens luidende Instrumenten ondertekend, en ten wederzyde uitgewisseld.

(*Was getekend*)

W. de Nassau.
Johan van de Poele.
Pere van Westsoub:
Izaac Jan Nys.
Pieter van Wickevoort.
François de Vicq.
Philippe d'Orville.
Hugo 's Gravesande.
Hillebrand van der Sluis.
G. Berge.

'Daarop zo verklaard den welgemelte Heer van Odyck in den naame als boven, in de beste en krachtigste forme doenlyk aan ende ten behoeve van de Generaale Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, dezer Landen te transporteeren, cedeeren en op te draagen mitsdeezen, de Vrye en Onbelaste Colonie van *Suriname*, en met dezelve al het Recht en de Eigendom mitsgaders de Prerogativen en de heerlykheid, de Provincie van Zeeland tot dezelve Colonie en ieder gedeelte van dien gecompeteerd hebbende; van alle het zelve ten behoeve en profyte van de voorsz. Compagnie, zonder eenige de minste reserve, afstand doende by deezen, met magt omme de Possessie van dien te aanvaarden, de Directie, Regeeringe en Bestieringe te ordonneeren, na derzelver welgevallen, zo en als by haare Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal het vooren geallegeerde Octroy, tot bestier van de gemelde Colonie is verleend en gegeeven. Specialyk mede transporteerd hy Heer van Odyck aan de meergemelde Compagnie alle de Plantagiën, van Vivres en andere, mitsgaders alle de Forten en Sterkten, en de verdere Gebouwen, dewelke Haar Edele Mogende de Heeren Staaten van Zee-

land aldaar in eigendom zouden mogen hebben en bezitten, niets uitgezonderd; daar benevens alle de Ammunitie van Oorloge en de Vivres, als mede alle derzelver Vaartuigen, zo als by de voorenstaande Lyste ter goeder trouwe zyn opgegeeven, in voegen en maniere als alle het zelve ten tyde van het aanvaarden van de Possessie in opzigte van de deterioratie en consumptie door de tyd, by de Compagnie, zal bevonden werden in wezen te zyn. Eindelyk nog alle het Kanon, zo en invoege als het zelve op de gemelde geinsereerde Lyste staat geëxpresseerd en begreepen is, zonder eenige verminderinge.

'Over en ter zaake van welken bovenstaande Verkoop en Opdragt, welgemelde Heer van Odyck verklaard uit handen van Bewindhebberen voornoemd ontvangen te hebben eene Somme van twee honderd en zestig duizend Guldens in Contanten gelde ten genoege aangeteld en voldaan, waar van afgetrokken is de somme van tien duizend Guldens, omme by de voorsz. Compagnie voor reekening van de welgemelde haar Edele Mogende na Suriname voorsz. verzonden te werden, tot betaalinge van de achterstallige Gagien en Maandgelden van de gemeene Soldaaten aldaar, in Conformité van de Acte Obligatoir en Cautie tot voldoeninge van de achterstallige Militie op huyden dato deezes, tot securiteit van de voorsz. Compagnie, verleend: renuncieerende dienvolgens van de exceptien en alle verdere behulpmiddelen, dewelke deezen eenigszins zouden mogen contrarieeren, en te baate komen; mitsgaders de Compagnie voor alle op ende aanspraake guarandeerende jegens een ieder ten laste van de Compagnie iets pretendeerende of eischende. Alles ter goeder trouwe. Ten daage, Maand en Jaare als boven.

(*Was geteekend*,)

W. de Nassau.

Gemelde Maatschappy verkreeg van de Algemeene Staaten, op den 23sten September 1682, voor de overgaave van de Colonie, het volgende Octroy, onder deeze twee Voorwaarden te vinden in het Voorbericht van

voorsz. Octroy: 1°. *dat de voorsz. Colonie by de Compagnie zoude werden aanvaart met alzulken recht als de voorsz. Compagnie is hebbende op alle haare Conquesten gelegen in de Limiten van den Octroye aan haar verleend*(*); Ten 2e. *dat de gemelde Compagnie ten eeuwigen dage niet bevoegd zal zyn, ofte vermogen eenige de minste verandering te brengen in dat geene, het welk by de Articulen* van voorsz. Octroy van 1682, *bepaald en gelimiteerd staat*.

‘Octroy ofte fondamenteele Conditien, onder dewelke haar Hoog: Mog: ten besten ende voordeele van de Ingesetenen deser Landen, de Colonie van Suriname hebben doen vallen in handen ende onder directie van de Bewinthebberen van de Generaale Nederlantsche Geoctroyeerde West-Indische Compagnie.

‘**D**E Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden: Allen den genen die dezen sien ofte horen lesen, Saluyt. *Doen te weten:* Nademaal Wy in die persuasie zyn, dat de Colonie van Suriname van sodanige constitutie ende gelegentheit is, dat deselve in niet veele Jaren tot een considerabele Colonie van dese Landen gemaekt soude konnen werden, doch dat het selve met weynig hope van succes kan werden ondernomen, by aldien den Ondernemer sich niet getroost van in den beginne groote kosten te supporteren, alleenlyk op verwachtinge van na verloop van veele Jaren de Vrugten van syn uytgeschoten geldt ende arbeid te genieten, ende dat een Colonie nootsa-

(*) Zie de Prolongatie daar van in dato 30 November 1700, Groot Placaat Boek IV Deel, fol 1333, en nader Prolongatie 8 Angustus 1730, en het Reglement en Conditien op welke de vrye Vaart op Africa werd opengesteld, daar in begreepen zynde. Placaat Boek VI. Deel, fol. 1401.

kelyk in syn geboorte moet smoren, indien men de Coloniers in den aanbeginne swaarder belast als sy bequaam ende magtig zyn te dragen, in plaatse van de selve door hulpe ende assistentie te ondersteunen, mitsgaders door Privilegien ende fondamentele Wetten te versekeren, datse in het toekomende in geene ondragelyke lasten sullen werden geinvolveert; want door sodanigen maniere van doen de albereyts aanwesende Coloniers onder gehouden, en alle anderen afgeschrikt werden, omme tot voortsettinge van sodanigen Colonie, ende op hope van het doen van voordeel en van welvaren, ende van het paisibel jouisseren van dien, sich mede derwaarts te begeven; ende dat ter contrarie, indien men de Coloniers in den aenbeginne sachtelyck, en selfs met hulpe ende assistentie handelt, mitsgaders dat men haer volkomen gerustheydt geeft, datse voor het toekomende, als sy in staet van middelen ende welvaren souden mogen wesen gekomen, niet en sullen werden ge-exactioneert, ofte met schattingen uytgeput, een Colonie op een wel-gelegen plaetse gefondeert wesende, van een kleyn begin in korten tydt door toevloeyinge van alle kanten tot een bysonder en groot werck gemaeckt kan werden; ende dat de generale Geoctroyeerde West-Indische Compagnie deser Landen, sich niet ongenegen en toont, om op soodanige gronden en andere fondamentele en onveranderlyke conditien de bescherminge en den opbouw van de voorsz. Colonie van Suriname, door de Heeren Staten van Zeelandt eenige Jaren geleden, ondernomen, ten besten van dese Landen en van de gemelte West-Indische Compagnie verder voort te setten en soo mogelyck, onder de genadige toelatinge en zegen van Godt Almachtig, tot het gewenscht en beoogmerckt eynde te brengen: SOO IST; dat Wy mede considererende, dat het voordeel ende welvaren, dat ingevalle van verhoopt succes van deselve Colonie sal proflueren, door accres van Commercie ende Navigatie, door het debit van veelderhande Manufacturen ende Vruchten, door het Manufactureren van de rouwe Waaren, de welcke van daer in Retouren herwaerts gebracht ende gemanufactureert wesende, wederom in andere Landen gedebiteert ende verhandelt werden, door den continuelen aenbouw ende reparatie van Schepen derwaerts varende, en van de Worm aldaer opgegeten wer-

dende, door het aenqueecken van Zee-varent Volck en bequame Matrosen, ende uyt andere Hoofden meer sal komen, aen alle de Ingezetenen gesamentlyck, ende sulcks vervolghens aen den Staet selve, goedt-ghevonden hebben, gelyck Wy goedt vinden by desen, de voorsz. Colonie van Suriname, met alle hare appendentien en dependentien onder de conditien en fondamentele onveranderlycke Articulen hier na volgende te cederen en over te geven aen de gemelte generale West-Indische Compagnie deser Landen, om by de selve gheaenvaert te werden, met alsulken recht als de voorsz. Compagnie is hebbende op alle hare Conquesten, gelegen in de Limiten van den Octroye aen haer verleent, met dat onderscheydt alleen, dat de meer-ghemelte Compagnie ten eeuwigen dage niet bevoeght sal zyn, ofte vermogen eenighe de minste veranderinge te brengen in dat gene, het welcke by de volgende Articulen bepaelt ende gelimiteert staet, dewyle Wy de voorsz. Articulen gunnen, consenteren en accorderen, gelyck wy doen by desen, als een Octroy ofte Privilegie gegeven ten voordeele en tot gerustheyt van alle die gene, de welcke sigh op de voorsz. Colonie albereyts ter neder hebben gesteldt of noch sullen komen te begeven, sonder dat daer van oyt ofte oyt selfs by de Machten van dese Landen, ten nadeel van de Opgezetenen aldaer sal mogen werden gerecedeert.

Art. I.

‘Dat de Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt de voorsz. Colonie van Suriname met haer Geschut, Amunitie van Oorlogh, ende wat des meer zy, mitsgaders alle vordere appendentien ende dependentien van dien, en in dier voegen, als de gemelte haer Edele Mog. de selve Colonie althans besitten, sullen overleveren aen de gemelte generale Geoctroyeerde West-Indische Compagnie; met dien-verstande, dat alle lasten ende voordeelen ofte profyten van de voorsz. Colonie, sullen komen ende begonnen hebben te lopen voor reeckeninge van de geseyde Compagnie, op den dagh dat het Octroy sal werden gearresteert, ende dat alle voorgaende lasten en gemaeckte schulden, het zy soldye van de Militie, Gagien ende Tractementen, ofte andere, uyt wat

hoofde die soude mogen voor komen, ende van wat natuyre die soude mogen zyn, geen uytgesondert, ter verantwoordinge en lasten sullen blyven van de gemelte haer Ed. Mog., sonder dat oyt of oyt de voorsz. Compagnie ter sake van dien aengesproken en gemolesteert, ofte by eenigh Rechter als schuldigh sal mogen werden aengesien, en veel min geoordeelt.

Art. II.

'Dat de voorsz. Compagnie gehouden sal zyn voor den tydt van tien achter een volgende Jaren, aen alle de Coloniers en Opgezetenen aldaer, indistinctelyck te verleenen exemptie en immuniteyt van alle lasten, waer mede althans beswaerdt zyn, uytghenomen alleen het Lastgelt van de Schepen, ende het Waegh-gelt, in voegen als het selve by het vierde Articul sal gereguleert werden tot voorkominge van frauden en disordres de welcke als nu ten merckelyken nadeele van de Colonie selfs aldaer in swang gaen.

Art. III.

'Dat oock alle die genen de welcke hier na sigh op de voorsz. Colonie sullen komen ter neder te stellen, voor gelycke thien Jaren sullen hebben gelycke vryheyt en exemptie.

Art. IV.

'Dat de voorsz. eerste thien Jaren ge-escouleert wesende, de gemelte Compagnie niet en sal vermogen oyt of oyt eenighe Lasten of Impositien op te stellen, ofte te heffen buyten die gene de welcke in dit Articul specifiquelyck staen ter neder gestelt, ten ware uyt noot ende te gelyckelyck met vry en liber consent van den Gouverneur ende den Politycquen Raet aldaer, de welcke mede ten dien eynde door de Coloniers selve, ende uyt de beste onder haer geformeert sal werden; ende namentlyck sal de voorsz. Compagnie noyt meer mogen trecken als drie guldens voor yder last dat een Schip groot is, voor uyt-gaen, en gelycke drie guldens voor in-komen, wegens het Last-geldt van de Sche-

pen, ende voor de binne-lasten niet anders als vyftigh pont Suycker voor yder Opgezeten, soo Blancken als Negros, wegens Hooft-gelt jaerlycks, en twee en een half per cento van de waerde van alle Goederen, de welcke van daer na dese Landen sullen werden versonden, ofte aldaer verkocht wegens Waegh-gelt, sullende ten dien eynde, ende specialyck mede tot voor kominge van veele frauden ende disordres aldaer een of meer Wagen werden opgerecht, ende by yder Wage gestelt een bequame Keurmeester die de Suyckeren sullen moeten keuren, of die bequaem zyn om gelevert te konnen werden, ende sullen aldaer alle Goederen by betalinge ofte afleveringe t'elckens ende soo meenighmael als verkocht ofte van daer na dese Landen versonden werden, het voorsz. Waegh-geldt van twee ende een half per cento subject zyn, ende moeten werden gewogen en overgeslagen.

Art. V.

'Dat de voorsz. Compagnie nu door dese overdracht Meester en Eygenaer werdende van de geseyde Colonie, niet en sal vermogen ten rigoureusten te procederen tot inning van de schulden, de welke aldaer wegens reets aengebrachte ende geleverde Slaven uytstaende heeft; maer dat tot gerustheydt van soodanige Coloniers, de welcke tot prompte betalinge onmachtigh zyn, de selve sal gedaen werden in drie termynen; yder van twaelf maenden, en waer van de eerste sal wesen verschenen twaelf maenden na dat de Compagnie in de reëele possessie van de gemelde Colonie sal wesen gekomen.

Art. VI.

'Dat dewyle de gemelte Colonie niet wel kan werden voort geset, dan door middel van swarte Slaven ofte Negros, ende dat niemandt buyten de voorsz. Compagnie in dese Landen bevoeght is eenige Slaven te halen van de Kuste van Africa, alwaer alleen ingehandelt werden, soo sal de voorsz. Compagnie geobligeert zyn aen de geseyde Colonie jaerlycx te leveren sodanigen aental Slaven, als aldaer sullen wesen gerequireert.

Art. VII.

‘Ende op dat tot bysondere voortsettinge van alle Wercken en Plantagien aldaer, een yegelyk Colonier of Planter, en soo wel de kleyne of onmachtigen, als de groote ofte machtigen van haer nodige Negros mogen werden voorsien, sal de gemelte Compagnie gehouden zyn de Negros, de welcke van tydt tot tyd sullen werden aengebracht publyck te verkopen, en by twee stuk t'effens op te veylen, wel-verstaende, dat de selve Compagnie om versekert te zyn van de voldoeninge van de prys die voor de voorsz. Negros sal werden uytgelooft, by het verkopen van de voorsz. Negros sal mogen bedingen sodanige sekerheyt als de selve sal oordelen tot haer gerustheydt dien-aengaende te konnen strecken.

Art. VIII.

‘Dat de betalinge der alsoo publyck verkochte Negros sal geschieden in drie termynen yder van ses maenden, gereguleert na de tydt dat de Suyckeren bequamelyckst gelevert konnen werden; des sal als dan de voorsz. betalinge precise moeten werden gedaen, ende by nalatigheydt van dien de gebrekige by wegen van parate executie, en sonder eenige Rechts-pleginge tot een effective voldoeninge gecompelleert werden; met dien-verstande evenwel, dat het den Gouverneur vry sal staen, ter requisitie van de Coloniers en Planters te verleenen provisionele surcheantie van de voornoemde executie, doch niet anders dan om merckelycke redenen, de welcke hen daer toe soude mogen brengen, en op speciale approbatie van de Heeren Bewindthebberen van de voorsz. Compagnie.

Art. IX.

‘Dat dewyle tot den aenbouw der voorsz. Colonie mede ten hoogsten nootsakelyck is, dat het getal der blancke Menschen aldaer, soo veel en spoedigh mogelyck geaugmenteert werde; soo sal de Compagnie besorgen, dat derwaerts uyt dese Landen soo veel Personen mo-

gen werden getransporteert, als de voorsz. Compagnie sal konnen en bequaem wesen uyt te wercken.

Art. X.

‘Dat ten dien eynde alle Schepen uyt dese Landen derwaerts aenleggende, gehouden sullen zyn (indien de geseyde Compagnie sulks soude mogen begeren) yder twaelf Personen over te voeren, voor een somme van dertigh guldens voor yder Persoon, wegens transport en kost gelt te genieten, te korten aen haer Last-geldt in het uytgaen en inkomen half en half, twee Persoonen voor een, indien beneden de twaelf Jaren zyn.

XI.

‘Dat om de voorsz. Colonie krachtelyk en so veel mogelyk voort te setten, en om alle voordeelen, de welcke by verhoopt succes van de selve sullen komen af te vloeijen, te doen vallen in de schoot van de Coloniers en Planters aldaer, ende van de Ingezetenen van desen Staet, den Handel en Traffycque op Suriname, ende van daer indistinctelick liber en open sal zyn aen alle Ingezetenen van desen Staet, blyvende niet te min geobligeert in conformité van den Octroye van de voornoemde Compagnie, de selve Compagnie te erkennen, en aen haer by forme van recognitie te betalen het Last-geldt in het vierde van dese fondamentele Articulen ge-expresseert, en daer en boven te stellen cautie, van niet te sullen komen op de Kuste van Africa, ofte alle de Plaetsen alwaer de voorsz. Compagnie den Handel privative heeft, ende met uytsluytinge van de Ingezetenen van desen Staet, ende dat sy met de voornoemde hare Schepen en Ladinge wederomme in dese Landen sullen retourneren, sullen de voorsz. Schepen, het geseyde Last-gelt betaelt, ende cautie gestelt hebbende, aenstonts t'haerder requisitie aen hare Pasporten en Commissien, door de gemelte Compagnie geholpen ende ge-expedieert moeten werden, ten eynde in haer voorgenomen reyse niet mogen belet, ofte in faveur van andere Schepen opgehouden werden; daer en

boven tot particuliere gerustheyt van gemelte haer Edele Mogende de Heeren Staten van Zeelandt, werdt mede vast gestelt, dat der selver Ingezetenen in 't gaen en weder-komen, en aldaer te Lande behouden sullen ten allen tyden de vrye en onbekommerde Navigatie, Commercie en inwoninge, sonder dat die oyt sal mogen werden gesloten, of in eeniger manieren hoger, swaerder, ofte meerder sullen mogen werden belast, gelimiteert, ofte in haer vryheyt bepaelt, als ten aensien van eenigh Ingezeten van Hollandt, ofte van eenige andere Provincie sal vermogen te geschieden, maar dat alles op het fondament van dit Octroy aen de Ingezetenen van alle de Provincien egael sal zyn, soo wel de lasten als de voor-rechten, sonder distinctie onder gelycke verbintenisse.

Art. XII.

‘Dat den Handel ende Vaert op ende van de voorsz. Colonie alleen, sal mogen geschieden directelyck uyt en na dese Landen, ende dat oock vervolgens alle de Vruchten, Waren, en Gewassen nergens heen, als directelick op dese Landen sullen mogen werden gesonden, mitsgaders ook alle Behoeften voor de voorsz. Colonie gerequireert, uyt desen Landen, ende nergens anders van daen derwaerts werden gebracht.

Art. XIII.

‘Ende op dat de voorsz. Ingezetenen derwaerts traffiquerende, gerust mogen gestelt wesen, dat sy in de voorsz. liberteyt van derwaerdts ende herwaerdts te navigeren, door de Schepen van de Compagnie niet en sullen werden geprejudicieert door de avantagien die de selve Compagnie aan haer eygen Schepen soude genegen mogen zyn te geven ende toe te brengen, soo sal de gemelte Compagnie by desen aennemen van geen meerder Schepen derwaarts te sullen senden als die gerequireert sullen werden en machtigh zyn, om de noodige Negros daer na toe te voeren, ende de Suyckeren ende andere Waren door den verkoop der voorsz. Negros, ofte door de opgestelde Impositien eygen geworden zynde aen de voorsz. Compagnie, van daer af te halen, sullende de voorsz. Compagnie geen Goederen van Particulieren in hare Schepen

vermogen te doen laden en overvoeren, als alleen in die Schepen die Slaven daer hebben gebracht.

Art. XIV.

‘Dat de Koopluyden daer te Lande aengekomende wesende met hare Schepen en Goederen, sullen mogen gaen leggen op alle soodanige Plaetsen, als sy sullen oordeelen voor haer commodieust ende proffytelyckst te wesen, mits daer inne aen de Compagnie selve, ofte aen andere Opgezetenen geen belemmering komen te geven, en dat daer door de gemelte Compagnie in haer Impositien en Gerechtigheden niet en werde verkort, waer op den Gouverneur en Raeden seer exactelyck sullen hebben te reflecteren.

Art. XV.

‘Dat gelyck het yder een vry staet met syn Persoon, Familie, en Goederen in de voorsz. Colonie te komen, het oock alsoo sal wesen gepermitteert aen een yegelyck, de welcke alrede sigh daer ter neder gestelt heeft, ofte sal komen te stellen, ten allen tyden van daer te vertrecken met hare Slaven, Beesten, en verdere roerende Goederen, en dat naer soodanige andere Plaetsen ofte Eylanden als het haer sal believen, konnende tot het voorsz. transport, huuren, of koopen alsulcke Schepen of Vaartuygen, als sy tot haer voorsz. desseyn hen sullen oordeelen dienstigh te wesen.

Art. XVI.

‘Ende op dat de Coloniers ende Planters in Suriname, mitsgaders de Ingezetenen deser Landen met de selve commercierende, volkomen gerust mogen zyn, dat de voorsz. exemptien en privilegien effective sullen werden achtervolght en naergekomen; soo sal den Gouverneur ende den Politiquen Raedt, in voegen de zelve hier naer sullen werden aengestelt, gehouden zyn op haren Eedt te besorgen, dat daer jegens geen infractien komen gemaeckt te werden.

Art. XVII.

‘Sullende den Gouverneur die 't hooghste gesagh sal competeren by de voorsz. Compagnie absolute aengestelt werden, mits de selve, ende ook syne Instructie by hoog-ghemelte haer Hoog Mogende werde gheapprobeert, en dat hem by de selve haer Hoog Mogende, en syne Hoogheidt den Heere Prince van Orange, de nodige Commissie gegeven sal moeten werden.

Art. XVIII.

‘Dat den voorsz. Politiquen Raedt sal bestaen ende gecomposeert wesen nu voor de eerstemaal uyt thien Persoonen, en by vervolgh van tyden naer het accrois van de Colonie, de inclinatie van de Ingezetenen, ofte om andere redenen op het welghevallen en goet-vinden van de voornoemde Compagnie moghen werden verhooght tot veertigh Persoonen incluys.

Art. XIX.

‘Sullende de voornoemde Raedts-personen uyt de aensienlyckste, verstandighste, en moderaetste onder de Coloniers, haer leven langh gegeduurende, tot de voorsz. Raedtsplaets beroepen werden, te weten door pluraliteit van stemmen van alle de Coloniers een dubbelt getal genomineert wesende, sal den Gouverneur daar uyt electie doen, waer inne by af-stervingh ofte vertreck tot suppletie gecontinueert sal werden, ter tyde en wyle het getal der Coloniers soo groot sal wesen, dat het selve niet wel als met een disordre soude konnen werden gepractiseert, als wanneer de Compagnie op approbatie van haer Hoog Mogende sal mogen ordonneeren, dat de nominatie tot de voorsz. suppletie jaerlycks op een vast-gestelden dagh geschiede door de overgebleven Raets-persoonen alleen; sullende echter de voorsz. veranderingh niet mogen werden gemaeckt, als naer dat het getal der Raedts-persoonen, ten minsten tot dertigh Personen sal wesen geaugmenteert.

Art. XX.

‘Dat al-hoe-wel den gemelten Gouverneur in alle saecken soo Polityck als Militair het opperste gesag sal hebben, soo sal hy evenwel daer omtrent in saken van eenigh aenbelangh gehouden zyn den gemelten Raedt te convoceren, de saecke aldaer voordragen, ende in deliberatie leggen, en het besluyt formeren, soo en in dier-voegen als by pluraliteyt van stemmen oirbaer en dienstigh geoordeelt sal wesen, sullende sodanigh besluit, soo als het soude mogen leggen, door den voornoemden Gouverneur moeten opgevolgt ende getrouwelyck ter executie geleyt werden.

Art. XXI.

‘Behoudelyck nochtans, dat den gemelten Gouverneur, midtsgaders den Raed gesamentlyck, en yder in het bysonder in alle saken, in deese fondamentele Articulen niet specialyck gelimiteert en bepaelt, gehouden sullen zyn te obtempereren, ende op te volghen het bevel ende de ordres de welcke haer van tydt tot tydt door de gemelte Compagnie gegeven, ende geprescribeert sullen werden, ende dat op den Eedt by hun respectivelyck ten ingangh van hunne Bedieningen gedaen, en sulcks dat de voorsz. hare besluyten alleen plaets sullen hebben in alle saecken, de welcke in dese Articulen als Privilegien bevat zyn, en verders in alle andere saecken, waer omtrent den gemelten Gouverneur geen speciale last en ordre ofte instructie sal hebben bekomen.

Art. XXII.

‘Dat oock den voornoemden Gouverneur ende Raden sullen moeten vaceren tot het administreren van alle Criminele Justitie.

Art. XXIII.

‘Dat in reguarde van de Civile Justitie, afgesondert van het voorsz. Crimineel, de selve geadministreert ende waer-genomen sal werden door den gemelten Gouverneur, benevens ses aensienelycke en ver-

standige Personen, om de twee Jaren daer toe op naervolgende wyse, het zy uyt het midden van den voorsz. Raedt, het zy uyt de Coloniers ofte Planters te verkiesen, sullende in dese, gelyck oock in de deliberatie van den voorsz. Politiquen Raedt, met de meeste stemmen geconcludeert werden, ende den gemelten Gouverneur niet meer als een stem hebben; dog in cas van egualiteyt van stemmen aen weder-zyden, sal met het advis van den Gouverneur geconcludeert werden.

Art. XXIV.

'Dat de voornoemde ses Persoonen twee Jaren als Rechters en Raden van Justitie gedient hebbende, de eene helft van de selve sal moeten afgaen, om plaetse te maken aen anderen, dewelke haer in het voornoemde employ volgen sullen, om voor twee volgende Jaren benevens den gemelten Gouverneur, ende de drie aengheblevene Raden van Justitie de voorsz. Recht-banck te besorgen, sullende de voornoemde Raden van Justitie aengestelt werden als volght; namentlyck door den Gouverneur ende den Politiquen Raedt, by pluraliteyt van stemmen, voor de eerstemael twaelf Personen, en vervolghens van twee jaren, tot twee jaren, op den eersten dagh van January ses persoonen genomineert wesende, sal den Gouverneur daer uyt voor de voorsz. eerstemaal ses Personen verkiesen, en vervolgens voor de voorsz. twee tot twee jaren drie Personen, en uyt de oude Raden van Justitie mede drie Persoonen, om benevens hem als vooren voor twee Jaren Recht en Justitie te administreren.

Art. XXV.

'Dat de voornoemde Raden van Politie van meerder rangh en respect sullen wesen als de voornoemde Raden van Justitie, doch dat in de voorsz. respective Collegien die gene onder de selve de preseance ende voor-rang sullen hebben voor de eerstemael die oudtst van jaren sullen zyn, ende vervolgens die eerst tot de voorsz. Digniteyten en Bedieningen sullen wesen beroepen, met die distinctie evenwel, dat in het voorsz. Collegie van Justitie, de Raden van Politie de welcke daer

souden mogen werden beroepen, altydt uyt respect de preseance ende voor-rangh sullen hebben.

Art. XXVI.

‘Dat de voornoemde Raden van Politie en Justitie respective, de voorsz. hare Bedieningen sullen moeten waer-nemen, sonder daer voor eenige Weddens of vergeldingen te genieten, maer alleen uyt liefde ten besten van 't gemeen.

Art. XXVII.

‘Dat het onderhout van de Fortresse aen de Riviere van Suriname, midtsgaders het maken en onderhouden van alle vordere Fortificatien, by aldien sulcks bevonden soude mogen werden te wesen gerequireert, sal zyn ten laste van de voorsz. Compagnie, gelyck oock het Geschut, de Amunitie van Oorlogh. de Soldyen en het onderhoudt van 't Guarnisoen, ende alles wat relatie heeft tot bescherminge ende defensie van de voorsz. Colonie.

Art. XXVIII.

‘Dat de voornoemde Bewinthebberen sullen moeten besorgen dat de Coloniers ten allen tyden zyn voorzien van een of meer Bedienaers des Goddelyken Woordts, na dat de gelegentheydt van de Colonie het soude moghen komen te vereysschen, ten eynde de Coloniers ende de verdere Opgezetenen aldaer in de vreese des Heeren, ende de Leere ter zaligheyt geleydt ende onderwesen mogen werden, mitsgaders tot het gebruyck der Heylighe Sacramenten bequame occasie hebben, sullende de voornoemde Predicanten niet by de voorsz. Compagnie, maer by de Coloniers en Opgezetenen selve onderhouden werden, uyt een middel ofte fonds dat den gemelten Gouverneur ende Raden daer toe op approbatie van Bewinthebberen sullen mogen ordonneren en heffen.

Art. XXIX.

‘Dat oock den voornoemden Gouverneur ende Raedt, op approbatie van Bewinthebberen sullen mogen stellen eenige kleyne en modicque lasten, tot verval van de noodige kosten van de voorsz. respective Collegien van Raden ende Rechters, mitsgaders tot onderhoudt van Kercken-dienst, Schoolmeesters en diergelycke, voor soo veel het selve soude mogen werden geoordeelt nootsakelyck of dienstigh te wesen.

Art. XXX.

‘Dat den voornoemden Gouverneur en Raden niet en sullen wesen bevoeght eenighe Impositien ofte Lasten te mogen stellen ofte heffen anders als op speciale approbatie van haer Hoog Mogende, en van de Heeren Bewinthebberen, ten eynde de gemelte Coloniers oock moogen wesen gerust ten respecte van de buyten-sporigheden, waer in de voorsz. Raden selve soude mogen komen te vallen.

Art. XXXI.

‘Dat den voornoemden Gouverneur sal wesen ghehouden Eedt van getrouwigheyt aen haer Hoogh Mogende, mitsgaders aen de Bewinthebberen van de voorsz. Compagnie te doen, en de voornoemde Raden ende Rechters gelycken Eedt, na seker Formulier daer van te beramen, in handen van den voornoemden Gouverneur; ende dat de de Soldaten Matrosen, ende verdere Bedienden, de welcke by de voorsz. Compagnie sullen werden gesoldoyeert en betaelt, alle aenghenomen en be-eedight sullen werden op en volgens de generale Articul-brief van de Compagnie; sullende alle de Opgezetenen ende Coloniers mede Eedt van getrouwigheydt aen den Staet en de Compagnie moeten doen op een Particulier Formulier, daer van insgelycks te beramen, na het exempel van de Eeden der Burgeren en Ingezetenen deser Landen.

Art. XXXII.

‘Laetstelyck, dat indien by experientie van eenighe Jaren soude mogen

werden ondervonden, dat de voorsz. Colonie te lastigh soude vallen voor de gheseyde West-Indische Compagnie, soodanigh dat de Bewinthebberen ende de Hooft-participanten souden mogen oordeelen, dat het verder aenhouden van de voornoemde Colonie voor de selve Compagnie soude wesen seer nadeeligh en ruineus, in sulcken gevalle het de gemelte Bewinthebberen sal wesen gepermitteert, van de voorsz. Colonie by abandonnement af-standt te mogen doen, met alsulcken effect, dat den Staet omtrent de besorginghe van de voorsz. Colonie, als dan gehouden sal zyn ordres te stellen buyten de geseyde Compagnie.

'Weshalven Wy ontbieden ende versoecken, oock lasten en bevelen allen en eenen ygelycken die dit eenigsints aengaen magh, dat sy van dit ons Consent en Octroy, en van allen den inhouden van dien, oock de vryheden ende exemptien, in voegen en manieren boven verhaelt, soo wel de gemelte West-Indische Compagnie deser Landen, als die gene die sigh als boven albereydts op de voorsz. Colonie hebben ter neder ghestelt, ofte zich noch souden willen ter neder stellen, doen, laten, en gedogen rustelyck, vredelyck, en volkomentlyck genieten ende gebruycken, sonder aen de selve, of hier tegens te doen ofte te laten geschieden eenigh hinder, letsel, ofte moeyenisse ter contrarie, want Onse ernstige meyninge sulcks is. Gegeven in den Hage onder het groot Zegel van den Staet, de Paraphure van den Heer presiderende in Onse Vergaderinge, ende de Signature van Onsen Griffier, op den drie en twintighsten September 1682. Was geparapheert, *A. Gerlacius, vt.* Onderstond, ter Ordonnantie van de hoogh-gemelte Heeren Staten Generael. Was geteeckent, *H. Fagel*. Hebbende onder uyt hangen het Zegel van haer Hoogh Mogende in rooden wassche, aan een rooden Zyden Bandt.

De Westindische Maatschappy, ziende welke zwaare kosten 'er tot het in stand houden deezer Volkplanting vereischt zouden werden, eer men 'er eenige merkelyke voordeelen van kon trekken, besloot, in 't Jaar 1683, dus korte maanden na de Colonie overgenoomen te hebben, twee derde

deelen van dezelve aftestaan, van welke het eene door de Stad Amsterdam, en het andere door den Heere Cornelis van Aarssens, Heere van Sommelsdyk, tot denzelfden prys werd overgenoomen; behoudende echter de Algemeene Staaten de Oppermagt over de Volkplanting. De Stad Amsterdam, de Westindische Compagnie en het Huis van Sommelsdyk maaken dus gezamenlyk het Genootschap of *de Societeit van Suriname* uit. De Conditien tusschen de drie respective Leden van dezelve zyn te Amsterdam den 21sten May 1683 geteekend, luiden:

‘Conditien, onder de welcke de *West-Indische Compagnie*, de *Stadt van Amsterdam*, ende den Heer *van Sommelsdyck* in den eygendom, &c. van de *Colonie van Suriname* heeft geadmitteert en aangenomen.

‘*Eerstelyck*, dat de Stadt van *Amsterdam* ende den Heer *van Sommelsdyck* in de Colonie van *Suriname* yder voor een derde part sullen werden ingelaten.

‘Ten *Tweeden*, dat de Stadt van *Amsterdam* ende den Heer *van Sommelsdyck*, yder voor haar derde, de Compagnie met het tekenen van dit Accoort sullen ontheffen van de uytgeloofde ende reets betaalde Koop-penningen, van die tydt af te rekenen, als de selve aen de Provintie van Zeelandt zyn betaalt geworden, zynde voor yders rekeninge een derde van twee hondert en tsestigh duysent guldens.

‘Ten *Derden*, dat de Stadt van *Amsterdam*, noch de *West-Indische Compagnie*, noch den Heer *van Sommelsdyck* niet en sullen vermogen ymandt, wie hy oock soude mogen wesen, voor een gedeelte of portie in de voornoemde Colonie in te laten, veel min het geheel aan een ander over te geven, nemaar sullen gehouden zyn yder hare portie voor

eygen rekeninge te blyven behouden; Ende by aldien ymandt der gemelte *Socii* evenwel niet langer in die Societeyt genegen soude mogen zyn te blyven, dat als dan daar over met de twee andere *Socii* sal gehouden zyn te concerteren ende handelen; Ende by aldien den anderen daarinne niet souden konnen verstaan, dat in sulken gevalle het sal staan ter arbitragie ende decisie van den Staat.

'Ten *Vierden*, soo sal de Stadt van *Amsterdam*, ende de *West-Indische Compagnie*, en den Heer *van Sommelsdyck*, yder voor haar derde, moeten contribueren in alle onkosten en lasten, gene uyt-gesondert, die van tydt tot tydt door de nieuwe *Societeyt* sullen moeten gesupporteert werden; Gelyck de Stadt van *Amsterdam*, de *West-Indische Compagnie*, ende den Heer *van Sommelsdyck* yder sullen profiteren, *pro rato* van haar derde, in de voordeelen by den Octroye uytgedrukt.

'Ten *Vyfden*, soo sal den Heer *van Sommelsdyck* aanstonts naar het tekenen van dit Contract, aan de Stadt van *Amsterdam* ende de *West-Indische Compagnie* gehouden zyn te stellen cautie, ten genoege van de selve, dat syn Edele syn derde in de voorsz. lasten ende onkosten promptelyck sal, fourneren ende opbrengen, mitsgaders oock voor des selfs getrouwe administratie.

'Ten *Sesden*, dat den Heer *van Sommelsdyck* sal aannemen, selfs in Persoon voor Gouverneur naar de Colonie van *Suriname* te gaan; Ende gelyck syn Edele heeft gepraesenteert buyten eenige belastinge van de gemelte Societeyt, ende uyt liefde, sonder daar voor eenige vergeldinge te ontfangen; des dat ten laste van de Societeyt aan syn Edele Jaarlycks sal werden toegesonden sodanige quantiteyt Rynse en Franse Wynen, mitsgaders Speceryen, als de Societeyt *honestement* oordelen sal te behoren; Onder die expresse conditie nogtans, dat syn Edele, gedurende desselfs gantsche administratie of Gouvernement redenen van misnoegen hebbende gegeven, revocabel sal zyn, gelyck oock, in cas

van satisfactie van syn Edele Gouvernement, by desselfs aflyvigheyt op zyn Edele Descendenten (bequaam geoordeelt werdende) favorable reflexie, voor anderen, tot de successie, ende met preferentie sal werden genomen, in diervoegen, dat op die gene van Descendenten, dewelcke den Heer *van Sommelsdyck*, of by syn Edele leven sal nomineren, of by Testamente designeren, voor de andere sal werden gereflecteert, Edogh niet capabel geoordeelt zynde, reflexie werden gemaakt op d'andere syn Edele Descendenten, dewelcke capabel soude mogen wesen; gelyck oock in cas van de minderjarige Descendenten, op de selve (meerderjarigh geworden, ende capabel bevonden werdende) insgelycks met praeferentie voor anderen sal werden gereflecteert.

'Ten *Sevenden*, sal dese nieuwe Societeyt bestaande in de Stadt van *Amsterdam*, de *West-Indische Compagnie*, ende den Heer *van Sommelsdyk* nimmermeer vermogen, eenige Schepen onder de limiten van de Compagnie om Slaven te senden, ook niet naar particuliere plaatsen, daar Slaven te bekomen zyn, omme die op *Suriname* te laten brengen, ende aldaar aan ymandt te verkopen, of vereeren, of wel voor sigh selven te houden, onder wat praetext het oock soude mogen wesen, maar sal ter contrarie den Gouverneur niet gedogen, dat ymandt, wat natie hy zy, ende onder wat praetext het zelve soude mogen wesen, aan de voornoemde Colonie eenig Slaaf of Slaven brenge, veel min die daar verkopen op poeene niet alleen van confiscatie van de voornoemde Slaaf of Slaven, ten profyte van de Compagnie maar selfs een boete ten lasten van den Gouverneur in der tydt, ter somme van vyftigh Stucken van Agten voor yder Slaaf, die bevonden sal werden met syn Edele kennisse en conniventie ofte oogluyckinge, buyten de Compagnie, na syn Ed. arrivement aldaar, aangebragt en verkogt te zyn, gelyck oock geen Colonier van ymandt, wie hy oock soude mogen wesen, eenige Slaaf sal mogen kopen, die volgens dit Contract, of anders, door de *West-Indische Compagnie* niet aldaar sal wesen aangebragt, op gelycke boete van vyftigh Stucken van Agten voor yder Slaaf: Dogh sullen die Sla-

ven, dewelcke voor dato van syn Ed. aankomste op *Suriname*, buyten de Compagnie, aangebragt souden mogen wesen, onder het bovenstaande verbod niet verstaan werden begrepen te zyn; Ende in cas het mogte gebeuren dat ymandt van buyten inkomende, als Colonier sigh op *Suriname* souden willen ter neder setten met syne Slaven, dewelcke hy derwaarts quam met sigh te brengen, soo sal die Colonier gehouden zyn sigh te verbinden, dat hy in den tydt van een Jaar gene van die Slaven en sal verkopen, ofte aan eenig Particulier over doen, op sekere poene daar tegens te statuëren.

Ten *Achsten*, ende op dat de *West-Indische Compagnie*, ten aan sien van 't vorenstaande Articul, moge wesen gerust gestelt, soo sal den Fiscaal, ende die gene die van wegens de gedagte Compagnie tot haren kosten daar toe sal werden aangestelt, de agterhalinge ende calangie daar van moeten doen, op dewelcke den Gouverneur en Raden van Politie gehouden sullen zyn op haren Eedt regt te doen; Ende indien de Compagnie, des te rade werdende, van sodanige Sententien, als ter saacke voorsz. door den Gouverneur en Raden souden mogen gewesen werden, ten nadele van de selve niet tegenstaande by haar als by het hoogste Ressort werdt gevonnist, egter sal vermogen te provoceren aan den Hogen Rade in Holland: ende sal tot een praemie, soo voor den Aanbrenger, als den genen die de calange sal doen, werden toegelegt van yder vyftigh Stucken van Agten, die uyt de gemelte confiscatien effective sullen komen te procederen, yder vyftien Stucken van Agten.

Ten *Negenden*, dat, alsoo de Compagnie, ingevolge het VI Articul van den Octroye, gehouden is de Colonie van *Suriname* te voorsien van soodanigen aantal Slaven Jaarlycks, als aldaar sullen wesen gerequireert, en dat die last, door de inlatinge van de Stadt van *Amsterdam* ende den Heer *van Sommelsdyck*, komt over te gaan op de nieuwe *Societeyt*, soo sal de selve nieuwe *Societeyt*, by provisie voor den tydt van drie agter een volgende Jaren, ende na deselve drie Jaren soo lange,

tot dat de meergemelte nieuwe Societeyt weder sal wesen gedesdomageert ende ontheft van de schade en verliezen, de welke in de opgemelte drie Jaren sullen komen te vallen, formeren een Cassa, in dewelke by de respective Leden van de gemelte Societeyt, yder voor een derde part, sal werden ingebracht sekere somme van penningen, uyt de welcke door Bewinthebberen van de *West-Indische Compagnie* in de respective Kameren op gereguleerde Tour-beurten sal werden gedaan, soo den inkoop van het Cargasoen, als de Equipagies van de Schepen, dewelcke tot het inhandelen van de op *Suriname* gerequireerde Slaven sullen van noden wesen, in diervoegen, dat de Societeyt geresolveert hebbende wat Equipagies gedaan sullen moeten werden, als dan by de Compagnie de Tour-beurten onder de respective Kameren sullen werden gereguleert, welcke als dan equiperende Kamer een bequaam Schip sal dispiciëren ende huren, mitsgaders formeren een Lyste van de Cargasoenen, ende van de Vivres en andere Equipagie-behoeften, met pertinente aantekeningen van de sommen, dewelcke daar toe van noden sullen wesen: waar na de Societeyt de selve ontfangen hebbende, sal besorgen, dat de gerequireerde Penningen uyt de opgemelte cassa in handen van de equiperende Kamer werden gebragt, dewelke wederom twee Maanden na 't vertreck van yder Schip de Rekeningen van de gedanen inkoop en Equipagie aan de Societeyt sal oversenden, ende ter handen stellen; Ende sal de opgemelte Societeyt de faculteyt hebben (des te rade werdende) op yder van de voorgedagte Schepen een Supercarga ten kosten van de selve Societeyt te mogen stellen; Ende op dat gene Slaven op *Suriname* mogen werden gebragt, dewelke aldaar niet wel souden konnen werden gedebiteert, soo sal deswegen tusschen de Compagnie ende de Societeyt by concert over een gekomen werden, dewelcke vervolgens op *Suriname* aangebragt wesende, door die gene die van wegens de Societeyt aldaar d'ordres sal hebben, onder het goetvinden van den Gouverneur, sullen werden verkogt aan de Inwoonders en opgesetenen van *Suriname* voornoemt: van dewelke aldaar aangebragte Slaven de *West-Indische Compagnie* van de *Societeyt* sal genieten en proffiteren voor yder Slaaf vyftien Guldens; Ende sullen

de Retouren, soo van de Slaven, als van 't gunt uyt de Recognitien, aldaar te Lande vallende, sal wesen geprovenieert, met de gemelte Slaaf-Schepen van daar werden getransporteert naar dese Landen, ende aan de nieuwe *Societeyt* geconsigneert komen, ter plaatse van waar de gemelte Schepen uytgevaren zyn, omme door Bewinthebberen in de respective Kameren, alwaar de meergedagte Schepen komen in te vallen, voor reekeninge van de meer opgemelte nieuwe *Societeyt* verkogt, te gelde gemaackt, ende verantwoort te werden. Zullende van gelyke de verdere Retouren, ende dewelcke met de Slaaf-Schepen niet konnen werden overgevoert, met de eerste en gereetste Schepen herwaarts aengebragt moeten werden, in diervoegen, dat in cas van't aanleggen van Schepen aan *Suriname*, uyt verscheyde Provintien en Steden, alwaar Kameren zyn, den Gouverneur soo veel voorsieninge sal doen, dat de Suyckeren ende andere Waren van de Societeyt werden afgescheept naar de selve Provintien en Steden, met sodanigen egualiteyt als eenigsints doendelyck sal zyn; Verdagt wesende dat de Kamer *Amsterdam* in de administratie van de Compagnie komt voor vier negende parten, de Kamer van *Zeeland* voor twee negende parten, de Kamer op de *Maze* voor een negende part, de Kamer in 't *Noorder-quartier* voor een negende part, ende de Kamer van Stadt *Groningen* ende *Ommelanden* voor een negende part, ende sulcks sonder praeferentie van de schepen van de een of d'andere Provintie of Stadt, alles met addres ende ter directie als voren, ende sonder daar voor eenige provisie te genieten.

‘Ten *Thienden*, dat de Schepen, varende van en naar *Suriname*, haar Last-gelden sullen moeten betalen ter plaatse daar die uytvaren, ende invallen, wel verstande in die Plaatsen die onder Kameren resorteren, ende dat de Societeyt daar toe de nodige ordres sal stellen, waar toe de Bewinthebberen alvoren haar dienst praesenteren sonder provisie daar voren te genieten, van welck Last-geldt de gemelte Schepen van de Compagnie, aan *Suriname* voornoemt Slaven gebragt hebbende, altoos vry ende exempt sullen zyn.

‘Ten *Elfden*, dat de directie van de voorsz. Colonie hier in *Patria* gehouden sal werden door Commissarissen van de drie respective Leden, namentlyck van de Stadt van *Amsterdam*, van de *West-Indische Compagnie*, ende van den Heer *van Sommelsdyck*, ten getale als yder sal konnen goet vinden, dewelcke gesamentlyck drie Stemmen uytbrengen, te weten voor yder Lith een Stem, ende met pleyn pouvoir de Colonie dirigeren, met de praesente besoigneren en concluderen, ende hare Vergaderinge houden binnen de Stadt van *Amsterdam*.

‘Ten *Twaalfden*, dat de voornoemde Gedeputeerden of Commissarissen niet en sullen vermogen tot laste van de *Societeyt* yets te trecken, 't zy over Tractementen of Declaratien: werdende aan yder van de Leden van de *Societeyt* gelaten, omtrent hare Gedeputeerden of Commissarissen daar omtrent te disponeren, als bevinden sullen te behoren.

‘Ten *Dertienden*, soo sal den Gouverneur, nogh gene Bedienden op *Suriname*, de Ingesetenen van de Provintie van *Zeeland* vermogen in hare Negotie en Vaart, &c. te incommoderen, of met swaarder lasten te belasten, ofte ergens nader te limiteren, ende hare vryheyt bepalen, meerder of strickter als eenigh Ingeseten van *Hollandt*, conform het XI Articul van 't Octroy, maar sal het Octroy in alle poincten naar gekomen werden, soo als het legt, waarinne geen overstemming plaats hebben sal.

‘Ten *Veertienden*, dat de Boecken van de selve *Societeyt* alle Jaren sullen werden gesloten en effen gestelt, ende dat het selve sal moeten geschieden ten langsten binnen de eerste ses Maanden daar na, omme alle verwyderinge ende verloop daarinne voor te komen.

‘Zullende dit Contract syn effect sorteren, ten ware het selve by den Staat wierde verhindert en beleth.

Op welcke vooren-staande Conditien en Articulen de Heeren *M^r. Jacob Boreel*, Hooft-Officier en Raad, *M^r. François de Vicq*, Regerend Schepen en Raad, *M^r. Isaack van Heuvel*, Regerend Schepen en Raad, en *Gilles Sautyn*, oudt Schepen en Raad, als Gedeputeerden van de Stadt van *Amsterdam:* mitsgaders de Heeren *Paulus Godin, Isaack Jan Nys*, Commissaris deser Stede, *M^r. Cornelis van der Merckt, Joan de Mey*, Schepen en Vroetschap der Stad *Rotterdam*, ende *M^r. Cornelis Keyser*, Praesident Schepen der Stad *Hoorn*, als Gedeputeerden van de generale Geoctroyeerde *West-Indische Compagnie*, ende den Heere *Cornelis van Aerssen*, Heere van Sommelsdyck, &c. Syn geaccordeert ende over een gekomen, op huyden den 21 May, 1683. Ende in kennisse der waarheydt hier van gemaackt drie eens luydende Instrumenten, ende by de voornoemde Heeren ondertekent binnen *Amsterdam*.

De zeven Provinciën omme gemelde Societeit te gemoet te komen beloofden, uitgezondert Vriesland, kort daar na de kosten te zullen draagen van één Man van ieder Compagnie, op den Staat van Oorlog gebragt, tot bescherming der Volkplanting[(a)].

De voorsz. Colonie, in plaats dat die, volgens 't Octroy van 1682, onder het opzigt en bestuur van de Westindische Maatschappy werd gesteld is, ingevolge de Resolutie van de Heeren Staaten Generaal in dato 5 October 1686, gebragt onder het opzigt en bestuur van de opgemelde Societeit. De Provincie van Zeeland gaf daar toe haare toestemming niet anders dan met deeze mids, *dat geene persoonen in den Vaderlande, ofte in* Suriname *zouden werden toegelaaten tot eenige directie ofte bewind van de voorsz Colonie, die professie zouden doen van den Paapschen Godsdienst, ende dat vervolgens ook niemand van de Paapsche Religie part of deel in de voorsz, Societeit zoude mogen hebben ofte houden, nochte ook voor iemand anders in de voorsz*.

(a) Zie Acte van Subsidie van ieder Provincie in het byzonder.

Societeit occupeeren, ofte eenig bewind, gezag, directie ofte administratie hebben: En voorts op dat vast vertrouwen, dat aan de beleedigde Ingezetenen van de hooggemelde Provincie in Eere en Goed behoorlyk en promptelyk reparatie ende satisfactie zoude werden gegeeven.

De Heer van Sommelsdyk hebbende aangenoomen, ingevolge van het VI Articul van de Conditien tusschen de drie respective Leden der Societeit, zelfs in persoon voor Gouverneur naar gemelde Colonie te gaan, zo werd den 4^{den} Juny 1683, aan zyn Edele toegestaan drie honderd Man, onder drie Capiteinen a acht honderd Guldens, twee Lieutenants a vier honderd Guldens, twee onder Lieutenants a drie honderd vyftien Guldens, één Vaandrig a drie honderd vyftien Guldens 's Jaarlyks, en twaalf Sergeanten a drie Guldens en drie Stuivers 's Weekelyks Tractement; ook werd aan hem de verkiezing van die Officieren, zonder gevolg, gesteld. Hy vertrok dan derwaards op den 3^{den} September 1683, met het Schip de Jonge Pieter, en kwam den 24sten November daar aanvolgende aldaar aan; stelde in 't begin van 1684, tot groot genoegen van de Ingezetenen, een Raad van Politie en Justitie in: en maakte voorts verscheidene nutte Wetten, om deeze Volkplanting in een bloeijenden staat te brengen: Hy verbood de Huwelyken en gemeenschappen met de Zwarten: gelyk hy mede de Wreedheid die sommigen aan hunne Slaaven pleegden; bedwong door vast te stellen dat niemand voortaan zyne Slaaven zoude mogen verminken, of met den dood straffen, maar zodaanigen, des verdiend hebbende, aan den Raad van Justitie moeten overleveren. Zyne gerechtigheid was onkreukbaar; en zyne vonnissen zonder aanzien van persoonen: waarom hy zeker Indiaansch Opperhoofd, over het dooden van één zyner drie Vrouwen, liet onthalzen. Men getuigt met reden, dat hy de Colonie, eenige Jaaren tot genoegen der Opgezetenen bestierd heeft: en van een edelmoedigen inborst was, hebbende een zonderlinge liefde voor den Godsdienst, achting voor de Godvreezenden en ieverig zynde om hen te beschermen en te begunstigen; gemeenzaam en weldaadig jegens een iegelyk: in tegendeel een grooten af keer hebbende van de ongebondenheid; waar door hy zich by de Soldaaten, aan de losbandig-

heid en luiheid gewoon, gehaat maakte, te meer, wyl hy hen aan het werk stelde om Steen, en andere Materiaalen na de Werken te brengen.

Des niettegenstaande werden by hun Hoog Mogende veele beschuldigingen tegens hem ingebragt,[a] (mogelyk op aangeeven van sommigen, die niet wel konden lyden dat de zaaken, die onder de Zeeuwen zeer waren verwilderd, door den Heer van Sommelsdyk, die straf en streng van aart was, wederom in den rechten plooi gebragt werden: want de losbandigheid onder de Planters was zo groot, dat zelfs de naamen van recht en gerechtigheid, zo gemelde Heer schryft: by hen onbekend waren) als onder anderen, *dat hy de Raaden van Justitie en Politie niet vroeg genoeg aangesteld, noch behoorlyk gekend had:* het welk by gebrek van bekwaame stof geschiedde; wyl hy bevond by 't aankomen het Vlek Paramaribo te bestaan in zeven- of acht en twintig Huizen, meest Herbergen en Smokkelkroegen, uitgezonderd twee of drie, als dat van den Heer Commandeur Verboom, en die, daar eenige Officieren met hunne Vrouwen, en den Ontvanger huishielden: en dat de Plantagiën meestendeels door Directeurs, en wel veele Engelschen, geregeerd werden.

Dat de Opgezetenen hooger bezwaard waren, dan volgens 't Octroy geschieden mogt: is zonder grond: want volgens het IV Articul van het Octroy, vermogt hy twee en een half ten honderd eischen van alle Goederen, zo dikwyls als zy aldaar verkocht werden. Schoon naderhand, by Resolutie van hun Hoog Mogende, is verstaan, dat dit Recht maar zou betaald werden van de Goederen, die naar deeze Landen uitgevoerd werden.

Belangende *het zenden der twee Paapsche Geestelyken, tegen 't oogmerk der Staaten, naar die Volkplanting*, zullen wy, hoe de zaak zich heeft toegedraagen, in vol daglicht stellen[b]. De Heer van Sommelsdyk had eenige Penningen, tot opbrenging van zyne *Quote* in de Societeit, noodig, tot het opschieten derzelver bood zeker Koopman hier ter Stede, Philippo van Hulten, zich aan, een man

(a) Resol: St: Gener: 10 October 1684. Resol: van Holland 3 Aug: 1686. Tegenw: Staat der Vereenigde Nederl: pag: 536 en 537.

(b) Zyne Verdediging uit echte Handschriften.

van de Roomsche Religie: de Heer van Sommelsdyk aanvaardde deeze aanbieding, en stelde by zyn vertrek naar Suriname, deezen van Hulten tot zynen gemagtigden ter mede directie van de Societeit, voor zyn derde. Deeze Man schikt, uit een drist voor zyn Religie, twee Priesters, in waereldlyk gewaad, naar Suriname, die korts na hunnen aankomst stierven. Hier van maakte zyne Vyanden, en vooral de Zeeuwen, zo grooten ophef, als of de gantsche Colonie hier door in gevaar was. Waarop hun Hoog Mogende ordonneerden, dat die Priesters te rug zouden gezonden werden. De Heer van Sommelsdyk liet de Lichaamen der overledenen Priesters hier op weder opgraaven, en zond hun Gebeente naar Zeeland, met een Missive ingericht naar den barssen aart des Schryvers. Na sterke klagten hier over door de Staaten van Zeeland, werd door de Algemeene Staaten bevoolen, dat Gebeente naar Suriname over te voeren, en aldaar in haare voorgaande Begraafplaatzen weder by te zetten.

Dat hy den een boven den anderen zoude begunstigd hebben, in het waardeeren der Suikeren: bewyst te veel om iets te bewyzen, en kan om de algemeenheid niet klaar wederlegd werden.

Toen zyn Edele in de Colonie kwam vond hy, gelyk wy aangemerkt hebben, het Vlek Paramaribo te bestaan in zeven- of achtentwintig Huizen, meest Herbergen en Kroegen. Waarom hy twee sterktes deed stichten, naamelyk de Fortresse Sommelsdyk, zynde een reguliere Vesting, aangelegd, omtrent den Jaare 1685, volgens het Plan van den Heer Robbert Paauw, die veele Jaaren, als Ingenieur, in dienst van hun Hoog Mogende was geweest: de Onkosten tot de opbouwing van dit Fort zouden, ingevolge een Verdrag, tusschen den Heer van Sommelsdyk en de Politique Raaden gemaakt, by de Inwooners van Commewyne en Cottica gedragen werden, mids dat de Societeit op zich nam het maaken van een Steenen Poort, en verder het Garnizoen en Krygsbehoeften te bekostigen. Het andere bestond in een versterkt Huis met vier halve Bolwerken, aan de Para-Kreek, lang vyftig en breed byna twintig Voeten, twee Verdiepingen hoog, met behoorlyke Schietgaten zo voor Musquettery, als voor vier stukken Geschut, tegens de Invallen der

Naturellen of Inboorlingen van 't Land welke meest bekend zyn onder de naamen van *Bokken* of *Indiaanen*, met dewelken men in Oorlog was; die de Colonie zeer ontrustten en toen ter tyd zo magtig waren, dat zy de gantsche Westzyde van de Rivier van Suriname hadden afgeloopen. Om hen te beteugelen, heeft zyn Edele in 1684, verscheidene Togten gedaan, en in den eersten Togt vyf hunner Plantagiën of Dorpen aan de Oostzyde van Copename verwoest; doch geen Indiaanen kunnen gevangen krygen: gelyk hy mede vervolgens hen, die in Copename en Sarameca woonde, met hulp zyner Indiaanen, die met hem in bondgenootschap stonden, bestookte. Doch toen deeze zoo hier door, als door den aangroei der Colonie, verder landwaards in weeken, en niet in staat waren onze magt te wederstaan, heeft gemelde Heer Gouverneur een voordeelige Vrede en Vriendschap met gemelde Indiaanen gemaakt, waar by de drie Natiën van *Caraïben, Waroes* en *Arowakken* voor Vrye Lieden werden verklaard, die nooit, dan om Misdaaden, in Slaverny zouden werden gebragt. Dus nu niet meer van hen te duchten zynde, is sedert dit Huis vervallen en thans byna niet meer bekend. Naderhand sloot hy ook een Vrede met de Boschnegers van Copename. Ook zyn, geduurende zyn Edele Gouvernement, by Gouverneur en Raaden verscheidene heilzaame Resolutien en Placaaten genoomen en gemaakt, behoorende tot het huyshoudelyke daar te Lande; gelyk mede vastgesteld werd, dat alle kleine Zaaken tusschen de Ingezetenen onder de vyf honderd Ponden Suiker, by een Raadsheer in zyne Divisie, zouden werden gedecideerd zonder Appél. Vervolgens werden ook opgerecht een Weeskamer, en een Desolate-boedelkamer door Weesmeesteren waar te neemen. De Heer van Sommelsdyk heeft dan met de Raaden van Politie de bestiering gehad over de Politie, en Crimineele en Civiele Justitie, zynde het Hof van Civiele Justitie eerst na zyn Edele dood, onder 't Gouvernement van den Heer van *Scherpenhuyzen*, aangesteld gelyk wy vervolgens zullen melden.

Op verzoek van den bovengemelden Heer van Sommelsdyk werd, op den 20sten July 1684, by de Staaten van Holland beslooten, het Gerechte van Amsterdam en verdere Gerechten deezer Provincie te volmag-

tigen de Misdadigers in plaatse van in de Tuchthuizen op te sluiten te verzenden naar Suriname, om aldaar aan de gemeene Lands Werken als anderszins gebruikt te werden, mits alvoorens met Directeuren daar over te spreeken, en dat de kosten der overbrenging by den Gerechte zouden werden gedraagen[(a)]. Deeze Woeste Hoop, het lui leeven gewoon, beslooten, zich hunner Slaverny te ontstaan, en hadden ten dien einde zich weeten van hunne boeijens te verlossen; hier toe aangemoedigd door de geringe Bezetting, hun bestaan gelukte, en zy begaven zich met eenige Vaartuigen op de vlucht naar de Rivier de Oronoque, daar de Heer de Chatillon, Zoon van den Gouverneur, hen, met eenig gewapend Volk werd nagezonden, welke de meeste wederom bragt. (by die gelegenheid heeft de Heer de Chatillon de eerste Cacaoboom op Suriname gebragt). Doch naderhand heeft de Colonie zich van deeze verzending van Misdadigers, als slechte Ingezetenen, weeten te ontslaan.

Eenige tyd daarna werd door zyn Edele een Plan geformeerd tot het maaken van Waterwerken, en daar toe de Grond gelegd; welke vervolgens in stand werden gebragt, zynde de eerste geweest van *Scherpenhuyzen* en *Basilier*; waar door de Landeryen, voorheen onbruikbaar, zyn aangekweekt en de beste geworden.

Omtrent deezen tyd besloot de Heer van Sommelsdyk de Binnelanden nader te onderzoeken, en, *was 't mogelyk, het Meir van Parima* te ontdekken. Hy zond een Officier met vyf Soldaaten ten dien einde landwaards in, doch te vergeefsch: want eerst na zynen dood te rug gekomen, berichtten zy, dat hunne Boot was omgeslagen en het Dagregister verlooren; dat zy niets hadden vernoomen dan Wildernissen en wilde Menschen: zy waren geweest in een Rivier, Parima genaamd, die zy meenden in het Meir van dezelfde naam uit te komen: de Indiaanen hadden gezegd, dat zy nog maar twee dagreizens af waren van de Rivier *Warari*, en nog zes of zeven Dagen van de Rivier *Akairica*; dat die Rivier hen zou gebragt hebben tot daar de Eb en Vloed begon, en daar de Portugeezen woonden; voorts, dat zy meenden dat deeze Rivier in de Zuid

(a) Handvesten van Amsterdam 2. D: pag. 578 en 579. Gr. Placaatb: 4. D. pag. 503. en 504.

Zee uitstortte. Doch by nadere ontdekkingen is gebleeken, dat deeze Rivier der Portugeezen, de Amazoone moet geweest zyn.

In den Jaare 1688, ontstond 'er eene gevaarlyke muitery onder 't Krygsvolk, die den Heer van Sommelsdyk het Leven kostte. By gebrek van toevoer uit het Vaderland, was men genoodzaakt geweest, het dagelyks deel der Soldaaten te verminderen. Dit had hen baloorig gemaakt, zo datze weigerden te werken indien zy geen meerder randzoen kreegen. doch de Commandeur Verboom stilde met goede woorden dit ongenoegen. Maar twee dagen daaraan, naamelyk op den 19^{den} July van voorsz. Jaar 1688, wanneer de Heer van Sommelsdyk in een Laan van Oranjeboomen voor 't Gouvernement wandelde, hebbende by zich den Heer Commandeur Verboom, kwamen daar elf saamgezwoorene Rebellen half beschonken op een ongeschikte wyze, met hun geweer, en eischten meer en beter rantzoen van zyn Edele. Waarop de Gouverneur naar een Houwer tastte, om deeze baldaadigen te rug te dryven, doch toen hy den Arm ophief, schooten zy gelykelyk op hem aan, waar door hy zevenen veertig Wonden ontving, aan welken terstond overleed. De Commandeur Verboom, die anders wel by Krygsvolk gezien was, werd met eenen Kogel in den Buik getroffen, waar aan hy na negen dagen overleedt. Na dit moordaadig Bedryf, zyn de Rebellen gemarcheerd naar het Fort Zeelandia, het welk zy overmeesterden, aldaar stelden zy goede wagt, laatende ondertusschen tyd aan den Lieutenant Kouper om het doode Lichaam van den Heer Gouverneur in huis te doen brengen, gelyk de Heer Commandeur doodelyk gekwetst t'huis werd gebragt. Kort daar na zochten de Rebellen den Lieutenant Kouper te verrassen, welke gaarne het Magazyn zoude bewaard hebben, indien hy maar vyf of zes onbeschroomde Mans by hem had kunnen krygen, doch die niet kunnende vinden moest hy zich wel 'er van daan begeeven.

De Capitein Vredenburg het geval vernoomen hebbende begaf zich naar 't Fort om met de Rebellen te spreeken. Deeze schoten op hem en namen hem, neffens den Lieutenant F.A. de Rayneval, en den Secretaris de Graaf, op het Fort in arrest.

De Rebellen maakten zich voorts meester van 't Magazyn, en voorza-

gen zich van Kruid, Lood en Levensmiddelen, terwyl een party van hen alle de Burgers ging ontwapenen, en de verdere Soldaaten en Ambachtslieden ordonneerde mede op het Fort in de Wapenen te komen, 't welk in 't kort geschiedde, alzo dat Volk daar van te vooren was onderricht. Dus vertoonden zich eerlang op de Fortresse honderd vyftig Man in de wapens, wanneer zy een ronde kring sloegen en uit het midden van hen een Oversten verkoozen, zynde een Hoogduitsch Trompetter (die, eenige Maanden te vooren, wegens Desertie gevonnisd was, om geharquebuseerd te werden, maar op voorspraak van den Commandeur en deszelfs Huisvrouw, vry raakte); voorts een Capitein, een Lieutenant, een Vaandrig, een Adjudant en vier Sergeanten; zy zwoeren vervolgens hun Opperhoosd te zullen gehoorzaamen, en malkander tot den laatsten droppel bloeds getrouw te blyven. De overige Militie daar mede niet te doen willende hebben, hieldt zich stil, dewyl ze niet magtig genoeg was, om de Rebellen te wederstaan.

Na deeze Verrichtingen zonden de Rebellen een deel Volks naar de Kreek Para om de Soldaaten, die daar op de Post lagen, aan Paramaribo te brengen gelyk zulks ook is geschied, niet zonder den Commandant van die Post te hebben misleyd. Met een bragten zy van daar twee Booten met Kruid.

Met denzelfden Vloed zonden zy eenigen af naar Surinau, alwaar omtrent twintig Soldaaten en verscheide Timmerlieden in't Bosch gecommandeerd waren, om die af te haalen; doch deeze zyn met den Korporaal de Rivier Suriname opwaards gevaaren tot by den Heer Baghman, wien zy hunnen dienst aanboodden.

Des nademiddags omtrent vyf Uuren werd het Lyk van den Heer van Sommelsdyk met staatsie op het Fort Zeelandia begraaven, onder 't losbranden van 't Kanon, en drie Salvo's uit het klein Geweer, die de Overste der Rebellen nog ordonneerde *quasi* ter Eere van zyn Edelheid te doen.

Van 't voorgevallene kreegen de Inwooners aan de Rivieren geen kennis, alzo de Rebellen alle de Vaartuigen die aan Paramaribo waren en nog daar na aankwamen, aanhielden; en de zaak zou nog langer onbekend

zyn gebleeven, zo de Rebellen de goedheid niet hadden gehad, (mag men het goedheid noemen?) toetelaaten, dat een Bootje met eenen Brief aan den Heer Raad-Fiscaal naar de Rivier Commewine gezonden werd, om hem kennis te geeven van den droevigen toestand van zynen Schoonzoon den Heer Commandeur Verboom. Zy dwongen den Heer Secretaris de Graaf met dezelfde gelegenheid eenen Brief te schryven aan den Lieutenant Lohausen, die op den hoek van Commewine en Cottica met omtrent vier en twintig Man lag De Brief luidde:

MYN HEER,

'**D**e Militie van 't Fort alhier, (alwaar ik in arrest zit) hebben my geordonneerd U Ed. te schryven, dat gy aanstonds op 't ontvangen deezes de Post van Cottica zult verlaaten, met al uw Volk alhier aan Paramaribo komen, en hebben my nog gelast U Ed. te zeggen, dat in zo verre gy niet wilt komen, zy U Ed. *perfors* van daar zullen doen af haalen. Waar mede eindigende verblyve.

Uw Ed. D.W. Vriend.

(*Was getekend*,)

A. DE GRAAF.

De gemelde Lieutenant Lohausen uit voorsz. Brief begrypende wat 'er voorgevallen was, liet terstond zyne Soldaaten, in zyne Kamer hun Geweer brengen, en gaf hen kennis van 't geen aan Paramaribo was geschied, welke Soldaaten hem gezamenlyk zwoeren getrouw te zullen zyn. De Korporaal op die Post liggende, ontving mede een Brief van zyne Makkers toegezonden, hem noodigende ten eersten af te komen, terwyl 't werk naar wensch was uitgevallen.

De Heeren Meunix en Abraham Pimper, zynde in de Kreek Commetuana, niet verre afgelegen van de gemelde Post Cottica, voorsz. tydingen vernoomen hebbende, is de Heer Muenix naar meergemelde Post

vertrokken, en de Raadsheeren Gilles Muenix en Pimper de Rivier Commewine opgevaaren, geevende kondschap aldaar aan de Raaden Snelleman, Govert de Bruyn, Thyssen en Noording, en aan de verdere Planters tot boven aan de Rivier toe. Onderwyl had de Lieutenant Lohausen mede daar van tyding gegeeven aan den Raad Wobma in de Rivier Perica.

De opgemelde Raaden, ieder in zyne Devisie, de noodige orders gegeeven hebbende aan de Burger Officieren, zyn voort vertrokken, en op den 22sten July op de Post Cottica aangekomen, zynde deeze plaats verkoozen, alwaar de volgende nacht meest al het Volk aankwam, dryvende by voorraad de Schepen van de Schippers Ryks en Plas, op order af; welke Schippers daar toe zeer vlytig arbeidden, gelyk mede 's Lands Barken.

Ondertusschen hadden de Officieren en andere Societeits Bedienden, die op Zeelandia in arrest zaten, met de Rebellen genoeg te doen om hen gerust te stellen, alzo zy, door de geduurige dronkenschap, veel overlast van hen leeden. Doch de Officieren der Rebellen, ziende dat uit die dronkenschap ligtelyk hun totaal ondergang zoude kunnen spruiten, hebben doen publiceeren dat in geval bevonden werd dat zich eenige der Soldaaten in den drank te buiten gingen, hy zonder genaade zoude werden opgehangen: waar door dit onweer wat bedaarde.

Vrydags den 23sten July zyn de Heeren Raaden met de Militairen van Cottica, en met de Burgery van Commewine van gemelde Post voor den dag vertrokken, en nademiddags op de Plantagie Wiampibo, (toen den Heer Perduyn toebehoorende) liggende een Myl beneeden het Fort Zeelandia, aangekomen, dryvende mede af de gemelde Schepen en Barken. Dus bevonden zich op voorgemelde Plantagie zeven Raaden, mankeerende alleen de Raad J.F. Baghman, die aan de Rivier Suriname woonde, en aldaar met Sam: C. Nassy, Capitein der Joodsche Burgery, de noodige orders stelde.

Onderwyl waren de Slaafhaalder de Salamander uit de Commewine, en 't Schip de Sara door Jan Dronker gevoerd, uit Holland voor Paramaribo gearriveerd, en door de Rebellen in bewaaring genoomen.

Den zelfden nademiddag resolveerden de Heeren Raaden eenen Brief

naar Paramaribo aan den Commandeur Verboom op te zenden, verwachtende, dat de Rebellen denzelven zouden onderscheppen en openen, en daar mede by den gemelden Commandeur gaan en dan Gezanten aan de Raaden zenden: ten welken einde, benevens den Brief, een Vry-geleide werd gezonden voor twee of meerder Persoonen, die de Rebellen zouden willen committeeren, welke Brief luidde:

EDELE MANHAFTE,
LIEVE GETROUWE.

'**U**it het Raport van den Heer Baghman verstaan hebbende het horribel feyt by eenige van de Militie ondernoomen aan den Persoon van zyne Excellentie onzen Heer Gouverneur, als mede het ongeluk aan U Ed. overgekomen, zyn wy daar over zeer aangedaan, en zodaanig, dat wy aanstonds met de Burgers in de wapenen zyn afgekomen tot redres van 't noodige om zulk enorme en schrikkelyke revolte te dempen. Met onze magt, aan Cottica komende, en de noodige ordres tot het aftrekken gesteld hebbende, kreegen wy zekere tyding, die ons eenigszins, na genoomene reflectie, tot moderatie moveerde, en by gevolg goed gedacht U Ed. deezen voor-af te zenden. 't Is ons onmogelyk te penetreeren de Acteurs van de begaane Crimineele actie by ontrouwe nog perfisteeren, en haar meester maaken van de Fortresse, violeerende de Authoriteit van haar Hoog Mogende, aan wie zy, als aan ons, den Eed van getrouwigheid hebben afgelegd. Wy willen gaarne op voorsz. tyding de zachtste kant kiezen, en antwoord op deeze onze Missive afwachten, waar inne wy ongevynsdelyk pretendeeren te verstaan, wat de misnoegde party haar intentie is, het zy tot het persisteeren in haar begaane kwaad, of haar aan onze genaade over geeven. Uw Ed. weet, dat wy liefhebbers zyn van recht en gerechtigheid ende vouleeren by haar recht te maintineeren, en de verongelykte, naar de Goddelyke en Menschelyke Wetten, (die ons aanbevoolen zyn,) onze autho-

riteit en hulpe te bewyzen, op dat wy dan de Justitie naar behooren mogen handhavenen: zo willen wy gaarne aanhooren de redenen van dit haar doen. Ten dien einde geeven wy hier nevens vrygeleiden aan haare te deputeerden, om na gehoord relaas ons antwoord te verleenen t'haaren Gouverno. Op morgen vroeg met de Ebbe zullen wy hier op antwoord verwachten, en zo wy voor den Vloed de gerequireerde Gedeputeerden niet en bekomen, zullen doen 't geen ons te raden werden zal. Waar mede Edele Lieve, Getrouwe, wy U Ed. beveelen in de protectie des Alderhoogsten, en blyven

(*Was geteekend*)
Gillles Muenix,
Corn: Snelleman,
Gerrit Wobma,
Bastiaan Thyssen,
Nicolaas Noording,
Govert de Bruyn,
Abraham Pimper.

Ter zyde stond

Plantagie Wiampibo den 23sten July 1688.

Met welken Brief en Vrygeleiden de Predikant Keetelaar naar Paramaribo werd gezonden, met verzoek aan zyn Eerw: zo de Brief door de Rebellen werd aangehaald, hy met den Heer Commandeur mondelings zoude spreeken, en verder verneemen hoedaanig de zaaken zich aldaar gedroegen, om op zyn te rugkomst, daar van de Raaden te informeeren. En alzo de Inwooners van de Rivier Suriname van die van Commewine afgescheiden waren, liggende Paramaribo tusschen beiden, en ook het voornoemde Schip de Salamander in 't midden van de Rivier Suriname wel bewaard werd met Rebelle Soldaaten, en het echter noodzaakelyk was, dat men met malkander gemeenzaam handelde, zo werd dien zelfden

avond door de Raaden een Brief, met een Corjaar met een Blanken en vyf Indiaanen, afgevaardigd aan de Heeren Baghman en Nassy, informeerende dezelven van hunne verrichtingen en verder voorneemen.

In den nacht kwamen aan op Wiampibo de Heeren Keetelaar, Perduyn, en Swart, mede brengende drie Gezanten van de gerebelleerde Soldaaten die terstond by de Heeren Raaden gebragt werden. Van deeze drie zou eene *Colbreeker* het woord voeren, maar zulks niet wel kunnende doen, en alle drie orders hebbende om by gemelde Heeren Perduyn en Swart te blyven, op dat zy in 't byzonder met niemand zouden spreeken, nam de Heer Perduyn 't woord op verhaalende het voorgevallene aan Paramaribo, en de redenen waaromme de Militie zich te buiten had gegaan, en vertoonde de Attestatien van de Inwooners van gemelde Hoofdplaats, de Randzoen-Reekeningen van tyd tot tyd door den Commies *Ciprianus Cipriani* geteekend, als mede het Accoord, 't welk die van Paramaribo met de Militie hadden gemaakt, naamelyk, dat haar beschikt zouden werden *ƒ*3500. voor die vertrekken wilden, in plaats van *ƒ*23000. en naderhand *ƒ*15000. die dezelve te vooren hadden geeischt. Hierop verzochten zy approbatie van de Heeren en sloegen voor, of zy Commissarissen of eenen Brief met hen naar 't Fort wilden zenden. Waarop hen beleefdelyk werd geantwoord, dat zulks niet noodig was, terwyl de Militie alreede met den Heer Verboom en verdere Officieren was geaccordeerd, en dat het de Heeren lief was, dat zy zo verre met den anderen waren verdragen, en wel gaarne zagen, dat zy zouden vertrekken hoe eerder hoe liever. Met welke en andere goede woorden en verder onthaal, (doch zonder eenige beloften,) zy Gedeputeerden zodaanig te vreden waren, dat zy zeer vergenoegd naar Paramaribo wederkeerden.

Toen werd de Heer Swart verzocht zich te begeeven naar de Heeren Baghman en Nassy om hen mondeling de voorneemens bekend te maaken, werdende hem aanbevoolen dezelven aan niemand anders te openbaaren, gelyk hy ook getrouwelyk heeft gedaan. En, op dat de Rebellen geen kwaade gedachten zouden hebben, zeiden de Raaden aan de Gezanten met een, dat terwyl de Planters aan de Rivier Suriname van 't Accoord niet wisten, het derhalve noodig was, dat de Heer Swart, be-

nevens eenige van de Heeren, naar de Heeren Baghman en Nassy ging, om hen van de zaak kennis te geeven, op dat die Heeren met hun Volk aan 't Fort komende geene de minste vyandelyke attaque zouden beginnen. Waar in gemelde Afgezanten groot genoegen schepten.

Gemelde Heeren Swart en Perduyn, met dezelven naar Paramaribo vertrokken zynde, heeft Dominus Keetelaar bericht gedaan aan de Raaden wegens zyne verrichtingen aldaar, tot groote blydschap verhaalende onder anderen de groote verslagenheid onder de Militie, en de vreugde der Burgeren veroorzaakt door de aannadering der Raaden, en der Inwooners van Commewine.

Het voorgemeld' Accoord gemaakt tusschen den Heer Commandeur Verboom neffens de verdere Officieren en Burgers aan de eene, en de Rebellen aan de andere zyde, is de strik geweest waar door deeze laatsten gevangen zyn, zynde zy van gedachten, dat zy daar genoeg aan hadden, daar de Raaden in tegendeel aanmerkten, dat het een afgedwongen Accoord was, afgeperst van gevangene Officieren en ontwapende Burgery, en ook maar van ééne plaats die alleenlyk de gantsche Colonie niet konde verbinden. Hadden de Rebellen de toestemming der Heeren Raaden noodig geoordeeld, zouden zy die mede hebben kunnen afperssen, met de Vrouwen en Kinderen der Burgers ook in 't Fort, onder hun geweld gevangen te brengen, waar door de Raaden in verlegenheid zouden zyn geraakt.

Op den Brief door den Raad aan de Heeren Baghman en Nassy geschreeven, kreeg men denzelfden nacht, of even voor den dag tot antwooord: ‘Dat zy bezig waren afte dryven met het Schip van Capitein Dronker, de Bark der Labadisten met twee Stukken, een Pont met twee Stukken, en verders de Tentbooten met omtrent honderd dertig Man, buiten nog een goed getal Creoole Negers: Dat zy zich bevonden een Myl boven Surinou, en met de volgende Ebbe anker zouden ligten, en zien te dryven tot Paramaribo, of zo verre het Ty het toelaaten zou; en dan daar de Resolutie der Heeren Raaden afwachten’.

's Morgens vroeg zag men 't Schip van Capitein Dronker afgedreeven. 's Nachts had gemelde Capitein de vier Soldaaten die 't Schip bewaarden,

vastgekreegen en ondergejaagd, en was toen voorby 't Fort afgezakt. Hy boodt zynen dienst aan de Heeren Raaden, en leverde hen over de vier Soldaaten, die niet anders dachten of zy zouden aanstonds opgehangen werden, en waren niet weinig verwonderd dat in tegendeel zy met beleefdheid werden bejeegend, en ook terstond met een Tentboot, onder 't Commando van den Vaandrig Snelleman, naar Paramaribo te rug gezonden, met aanbeveeling, dat de Rebellen allen haast zouden hebben te maaken om het Fort te verlaaten en t' Scheep te gaan: het welk zy beloofden hen te zullen aanzeggen.

Omtrent een half Uur na dat zy opgezonden waren kwamen de Heeren Swart en Cipriani, nevens een Soldaat als Afgezant der Rebellen, die belast was de vier Soldaaten en hun Geweer op te eischen. Gemelde twee Heeren betuigden, dat het afdryven van Capitein Dronker byna iets kwaadts zou hebben veroorzaakt, Zy bragten mede een Brief van den Heer A. van Vredenburg, waar by hy, de gemelde vier Soldaaten en hun Geweer, op order van den Commandeur Verboom, opeischte, met last de Provisie die gemelde Capitein beloofd had voor de weg te gaane Soldaaten, aan den Commies Cipriani te leveren. Welke Provisien geleverd werden op Resolutie der Raaden, die echter niet goedvonden het Geweer van die Soldaaten te rug te laaten geeven.

Ook ontvingen de Heeren Raaden een Brief van den Heer van Vredenburg uit naam van den Heer Commandeur geschreeven, en gebragt door den Lieutenant De Rayneval: by welken brief bleek, dat de Heer Verboom en verdere Officieren verkeerdelyk in 't denkbeeld waren, als of de Raaden hun gedrag omtrent het maaken van het Accoord en in de verdere omstandigheden, hadden afgekeurd. De Raaden overtuigden den Heer de Rayneval van 't tegendeel, en gaven hem kennis van hunne voorneemens, met aanbeveeling die aan niemand anders te openbaaren, dan aan de Heeren Vredenburg en Kouper.

's Nachts om tien Uuren is by de Raaden gekomen de Lieutenant Arn: Kouper, met bericht hoedaanig de zaaken aan Paramaribo stonden, en bragt eenen Brief van den Heer van Vredenburg mede, met een ingesloo-

ten Pardon-briefje dat de Heer Verboom had laaten afkondigen. De Brief luid:

‘EDELE ACHTBARE HEEREN!

Het heeft den Heer Commandeur belieft, dat dit Biljet zou werden gepubliceerd, en wy hebben aanstonds de goede vruchten gezien. Veele separeeren zich; en ik geloove dat het geen groot getal zal zyn, dat zich t'Scheep zal begeeven. Hier mede U Ed. Achtb: in Godes gunst beveelende blyve enz.’

(*Was geteekend*)

A. VAN VREDENBURG.

Nog stond 'er by: ‘Verders is alles toebetrouwd aan den Heer Kouper.

De Pardon-brief was van de volgende inhoud:

‘**D**oor order van den Heer Commandeur werd gepubliceerd eene generaale amnestie en vergiffenis, en vergeeving van alles wat tot dato is gepasseerd, en werd haar toegestaan te blyven of te repatrieeren naar haar welgevallen’.

Na dat de Raaden aan gemelde Lieutenant hunne meeninge bekend gemaakt hadden, is dezelve kort daarop weder vertrokken.

's Maandags den 26sten July 1688. informeerden de Raaden den Raad Baghman wat by hen vastgesteld was, onder anderen, dat zy den Heer W. de Bruyn naar Paramaribo zouden zenden, om de Fortresse op te eischen van de muitende Soldaaten: gelyk die Heer derwaards vertrok voorzien met den volgenden Brief:

‘Aan 't Garnizoen in de Fortresse Zeelandia,

Alzo ons door diversen uwer Gedeputeerden is verzekerd, dat de Fortresse op gisteren of ten langsten deezen morgen zoude ver-

laaten zyn geweest, en uwe persoonen geembarqueerd, naar welken tyd wy met groote impatientie hebben gewacht, 't welk tot deezer uuren niet geschied zynde, hebben wy geresolveerd den Heer *W. de Bruyn* expres te deputeeren, met ordre om U aan te zeggen, dat wy niet langer kunnen wachten, maar begeeren, dat U 't Fortres aanstonds zult hebben te abandonneeren, en verders uwe persoonen te embarqueeren, op dat wy deezen dag met den Vloed nog possessie daar van mogen neemen. Waar op ons verlaaten, niet twyfelende of zult zulks observeeren. Ook verwachten wy, dat aan onzen Heer Gedeputeerde goed onthaal en korte depeches zullen gegeeven werden: doch de Fortresse overgeleverd zynde, zouden U nog wel langer in 't Schip, indien het nog niet gereed was, kunnen blyven, voor een of twee dagen'.

'Actum in 't Campement op Wiampibo den 26sten July 1688.

'Was geteekend door de daar zynde zeven Raaden.

Hierop volgde, dat de Schippers an Land kwamen met bericht, dat hun Volk niet zou vechten, of aan den Vyand gaan, ten zy hen verzekering gegeeven werd van 't geen zy vorderden by hunne Requesten. De Heeren Raaden werden het eens met de Officieren en Matroosen op deeze wyze: 'Dat iemand gekwetst werdende genieten zou zodaanige Premie als by hun Hoog Mogende de Heeren Staaten was vastgesteld: doch zo men in gevecht raakte, en niemand gekwetst werd, zou men hen drie Maanden Gagie geeven: maar geen gevecht plaats hebbende, zouden zy te vreden moeten zyn met eene Vereeringe ter bescheidenheid van de Heeren'. Waarop de Officieren en Matroozen den Eed van getrouwigheid hebben gedaan, en toen wel gemoed waren.

De Heer Bourssen, Commies van de Westindische Compagnie, en twee Gedeputeerden der Rebellen kwamen bekend maaken, dat 'er groote oneenigheid was ontstaan in 't Schip *de Salamander* tusschen den Schipper en 't Volk, willende het Volk den Schipper niet op 't Schip hebben, noch met hem in Zee gaan; en dat de Heeren Broen en Bourssen met het Volk

overeen waren gekomen, dat de Schipper, op een ander Schip, als Passagier, zou overgaan, en de Opperstuurman voor Schipper, en de Onderstuurman voor Opperstuurman zouden ageeren, en dat men zoeken zou naar iemand tot Onderstuurman. Waarop gehoord de Schippers Ryks, Plas en Dronker, en hen verzekerd hebbende, dat zulks maar voor een of twee dagen zoude zyn, (verklaarende de Heer Bourssen, dat de muitende Militie nergens anders na wachtte om zich te embarqueeren) en voorstellende 't groot voordeel daar uit te verwachten, als hebbende zo een trouw Man in 't Schip: heeft Schipper Ryks een van zyne Stuurlieden overreed op dat Schip over te gaan, die met een goeden moed over ging zo ras hy met gemelden Heer Bourssen geaccordeerd, en van de Raaden in 't byzonder de noodige onderrichting omtrent 't geen hy op de Salamander doen moest, ontvangen had.

Gemelde Commies had mede overhandigd aan de Raaden eenen Brief van den Heer van Vredenburg in dato 26 July 1688, op Zeelandia geschreeven, verzoekende van den Raad te mogen weeten, wat hy zou moeten onderneemen ten besten der Colonie; en meldende, dat naar zyne gissing, maar omtrent negentig Rebellen wilden vertrekken, doch dat zy zulks niet zouden doen ten zy hen vier Ostagiers werden gegeeven; dat hy niet van voorneemen was zulks toetestaan, ten waare Heeren Commandeur en Raaden zulks mogten ordonneeren: besluitende, dat men zich op het Volk, dat nu van de Muiters gescheiden was, tot nog toe niet moest verlaaten.

De Gezanten, die met den Heer Bourssen waren gekomen, hadden ook eenen Brief van de Heeren Kouper en de Rayneval, te Paramaribo den 26sten dito geschreeven, aan de Heeren Raaden, luidende:

'De Militie alhier, welke op haar vertrek naar den Vaderlande staat, hebben ons alles geaccordeerd het geene, by 't bewuste Contract met haar aangegaan, bedongen is, en alzo zy eenigszins voor de Schepen en Volk beneeden liggende, bevreesd is van geattaqueerd te werden; zo heeft zy ons verzocht, tot haar volkomen Securiteit, mede te neemen drie a vier Burgers van de voornaamsten alhier, die zy zo lang verzoekt by haar te mogen houden, tot dat zy de Rivier Commewine

gepasseerd zoude zyn, als wanneer zy haar dan zonder eenige verhindering van boord zoude laaten vertrekken. Van welke te doen wy zo veel in ons is haar hebben willen diverteeren, doch zy persisteerd by 't bovenstaande. Zulks wy hier op zullen afwachten het goed oordeel van U Ed. Achtbaare enz.

Waarop de Raaden aan de Gezanten mondelings antwoordden: dat het zeer onordentlyk zou zyn zo zy Burgers mede wilden neemen, en een teken dat de Militie niet ter goeder trouwe wilde vertrekken; maar dat zy, de Burgers tot beneeden de Commewine in haar geweld hebbende, met dezelven zoude kunnen doen wat zy begeerde, 't welk zy Raaden als dan niet zouden kunnen beletten: derhalve, en om andere redenen meer, hun verzoek niet konde werden toegestaan; en zo zy zulks ondernamen, men het opneemen zou als een nieuw gepleegde hostiliteit. De Gedeputeerden, na nadere overlegging, namen met die Declaratie genoegen verzekerende, dat zo zy een Stuurman kreegen, de Militie voor den nacht zou embarqueeren. Na 't vertrek van den Commies Bourssen, en der Gedeputeerden, kreegen de Raaden, met den komst van den Heer de Bruyn, antwoord van de muitende Militie op den Brief der Raaden haar door gemelden Heer de Bruyn gebragt, met opeisch van de Fortresse: zynde voornoemde Antwoord op Zeelandia den 26sten July 1688, geteekend, en in 't Hoogduitsch geschreeven: luidende in 't Nederduitsch:

‘A N T W O O R D , op den Brief geschreeven van de Heeren Raaden:

‘**W**aarom dat wy niet zyn vertrokken, de schuld en is aan ons niet, dan het mankeerd aan den Commies Bourssen, en aan onze Paspoorten, dan zy hebben zo gaauw niet kunnen klaar komen, maar wy verhoopen deezen avond aan boord te gaan, om morgen vroeg af te dryven, en te vertrekken’.

Onder stond: ‘De groetenis van de gantsche Militie die geneegen zyn te repatrieeren’.

De Burgery begon vry wat te murmureeren, om dat de Raaden de

zaak of hunne voorneemens zodaanig secreteerden, en haar geene de minste kennis daar van gaven. Derhalve, op dat alles zyn voortgang met eendragt en goedwilligheid zoude kunnen hebben, werd by de Raaden geresolveerd, dat de Capiteinen aan de mindere Officieren en verders aan de voornaamste Planters kennis van zaaken zouden geeven, met aanbeveeling aan de Capiteinen omtrent alles goede toezigt te neemen.

Even voor den avond ordonneerden de Raaden, dat alle de Burgers zich zouden embarqueeren ieder op zyn bescheiden Schip of Barken, terwyl de Heeren dachten, dat de muitende Militie, dien avond ingescheept zynde, mogelyk met den nacht nog zoude willen afdryven, en zo met de donkerheid zoeken te ontkomen, en zo niet, 's morgens voor den dag. Welke orders daadelyk werden opgevolgd, blyvende niemand aan Land dan de Heeren Raaden, Capitein van Hagen, T.R. van Hemert en de Lieutenant Lohausen. Welke Heer van Hemert, geweezene Lieutenant, te vooren aan de Raaden gepresenteerd had met veertig Vrywilligers die zich aan hem hadden aangebooden, aan boord van 't Schip van Capitein Ryks te gaan, en met hulpe van de twaalf daar zynde Soldaaten en Matroozen, het Schip de Salamander daar op de Rebellen waren, te attaqueeren: welke aanbieding, om zekere reden, niet aangenoomen, maar hy echter daar voor bedankt werd, nademaal het de Raaden alleen te doen was de Soldaaten die schuldig waren aan den dood van den Heer Gouverneur, en aan 't doodelyk kwetzen van den Heer Commandeur, in hun geweld te krygen, om dezelven naar verdiensten te straffen; en gemerkt het getal der Rebellen, die zich op voorsz. Schip de Salamander hadden begeeven, zeer sterk was, en zy wel geresolveerd waren om te vechten; hebben de Raaden, om de Ingezetenen en Kooplieden, mitsgaders de Schepen en Goederen niet in de waagschaal te stellen, goed gevonden Pardon te verleenen, aan alle die geenen die aan den dood van zyne Excellentie en aan 't doodelyk kwetzen van den Heer Commandeur niet schuldig waren. Ten welken einde de Heer van Hemert werd verzocht om aan de Rebellen zekeren Pardon-brief voor te willen leezen: 't welk gemelde Heer aannam nog dien nacht, zo als de Schepen en Barken afdryven zouden, te zullen doen. Derhalve gaven de Raaden aan

hem een Commissiebrief ten einde voorsz. aan de Rebellen te vertoonen. De Pardon-brief luidde als volgd:

Wy Raaden van Politie en Justitie deezer Provincie van Suriname, Rivieren en Districten van dien:

'Na genoomene reflectie op den toestand der zaaken raakende de rebelleerende Militie die zyne Excellentie den Heer Gouverneur hebben doodgeschooten en den Heer Commandeur doodelyk gekwetst, zo zyn wy te raade geworden onze Resolutie, aan alle en een iegelyk, die 't zoude mogen aangaan, te declareeren by deezen: dat onze oprechte mening is te pardonneeren, gelyk wy pardonneeren by deezen alle die geene die niet bevonden zullen werden handdaadig te zyn aan het doodschieten van onzen Heer Gouverneur voormeld, noch aan 't kwetsen van den Heer Verboom, dat is te zeggen, die op geen van beide hebben geschooten, noch haar Geweer gelost: want onze intentie niet anders is, dan de Schuldigen te straffen, gelyk het ons by de Goddelyke Wetten is aanbevoolen. En, op dat de Onschuldigen geen de minste mistrouwe op dit ons Pardon zouden mogen hebben, zo belooven wy onder Eede, en in de presentie Godes alle 't bovengeschreeven heiliglyk en onverbreekelyk te zullen onderhouden en naar te komen, andermaal verklaarende geen anderen te zullen straffen, als die haar Geweer op den voornoemden Heer Gouverneur en den Heer Verboom hebben gelost: mids dat die geene die wy ons Pardon in deezen zyn geevende haar Geweer met onzen aankomste tegens ons en onze Burgery niet en zullen opneemen, maar haar gewilliglyk by ons begeeven, zullende ten allen tyde, wanneer zy uit deeze Colonie willen vertrekken, aan haar daar toe de noodige Paspoorten verleend werden om te repatrieeren. Zo iemand hier inne contrarie zal bevonden werden, zullen dezelve Straffe onderworpen zyn, die wy tegens de Schuldigen en daaders van de Crimineele Actien zullen executeeren, en hoe meer de Schuldigen haar jegens ons komen te opposeeren, hoe zwaarder de straffe zal zyn: waaromme dezelven aanmaanen haar gehoorzaamelyk aan onze genaade overtegeeven.

‘Aldus beslooten en gearresteerd deezen 26sten July 1688, aan de Rivier Suriname in 't Campement op Wiampibo.

(*Was getekend*,)
G. Muenix,
Corn: Snelleman,
G. Wobma,
B. Thyssen,
N. Noording,
G. de Bruyn,
Abrah. Pimper.

Nog diep in den avond kwam Capitein van Vredenburg van Paramaribo by de Heeren Raaden op *Wiampibo* brengende bericht, dat de Rebellen het Fort hadden verlaaten, en alreeds vyftig Man in de *Salamander* waren geembarqueerd, en dat de laatste, omtrent veertig in getal, in de Pont willende naar boord vaaren, het voorsz. Schip voorby waren gedreeven, en nu beneeden de Zaagmolen zich bevonden. Welke Tyding door den Heer Swart mede gebragt was aan de Heeren Baghman en Nassy. Eer men de noodige schikkingen kon maaken, om deeze veertig, afgescheiden van de anderen, te overmeesteren en dus hen gemakkelyker te kunnen dwingen, waren zy met een Voorvloed al aan boord gekomen.

Omtrent Middernacht zyn de Heeren Raaden vertrokken van *Wiampibo* naar de Schepen, zich plaatsende in dat van Capitein Dronker, om ieder een aantemoedigen; genaderd tot dichte by 't Schip der Rebellen lieten de opdryvende Schepen 't anker vallen, verwachtende het wedervaaren van den Heer van Hemert te verneemen, welke Heer, door de duisternisse de Schepen gemist hebbende, omtrent een Uur voor den dag aan boord van Capitein Dronker eerst te rug kwam, met bericht, dat de Rebellen hem toegestaan hadden zyne Commissie, en den Pardon-brief voorteleezen: dat zulks een groote neerslagtigheid onder hen baarde, doch eindelyk, na veele woordenwisselingen, verzochten zy, dat de Burgery

met de Schepen niet verder mogte naderen om hen aan te tasten, verzekerende de Rebellen, dat zy met den dag Gezanten aan de Heeren Raaden zouden zenden.

De Gezanten met het aanbreeken van den dag niet komende, is door de Raaden bevoolen, dat de Schepen hun ankers zouden ligten, en de Schippers van de Barken mede aanstonds belast te gaan leggen dichte by 't Schip *De Salamander*, om, zo Capitein *Ryks* (tot Commandeur van deeze onderneeming benoemd,) voorsz. Schip begon te attaqueeren en aanteklampen mede aantevallen.

Inmiddels zyn de Heeren Wobma en Thyssen gevaaren voorby het Fort Zeelandia en 't Schip de Salamander naar dat van Capitein Adr: Dronker om een Mondgesprek te houden met de Heeren Baghman en Nassy. Wanneer zy van daar zagen, dat een Sloep afstak van voorsz. Salamander, roeiden zy naar gemelde Sloep, en bevonden dat daar in drie Gezanten der Rebellen waren, deeze namen zy in haare Boot over en voeren weder naar boord van 't Schip van Capitein Jan Dronker. De Heeren by elkander zynde, verstonden van de Gezanten, ‘dat de Pardon-brief der Raaden aan boord geleezen zynde, groote onsteltenis had verwekt, en dat de Onschuldigen geen straffe willende ondergaan; ook zich zelven niet in 't gevaar wilden stellen; en vervolgens zy gezamenlyk hadden geresolveerd de Schuldigen overteleveren; maar verzochten, dat door de Heeren mogte opgegeeven werden, wie zy begeerden te hebben en dachten schuldig te zyn, alzo niemand in 't Schip der Rebellen de Schuldigen durfde noemen, uit vreeze van ongemak, maar dat, zo de Heeren maar twee Persoonen noemden, die daadelyk zouden werden gezonden, welke de anderen dan wel zouden beklappen.

Daarop werd beslooten den Heer van Hemert wederom naar 't Schip der Rebellen te zenden, met twee van de gemelde Gezanten, om twee of drie opgegeevene Persoonen te gaan opeischen, en naar 't Schip van Dronker te zenden, en te bedingen, dat alle de Rebellen haar Geweer over gaven.

Midlerwyl zyn de Schepen van *Plas* en *Dronker*, met een doordringenden Wind tegen Stroom, zo dicht onder 't Schip de Salamander gena-

derd, dat men met de anderen konde spreeken, liggende zo op zyde met de Ankers in den Grond; als mede de Barken daar dichte by geposteerd. Dit gaf zodaanigen schrik aan de Rebellen, dat zy den Heer van Hemert baden om te roepen, dat niet zoude geschooten werden, alzo zy willig waren alles te doen wat men begeerde. De Heer van Hemert riep toe aan 't Schip van *Plas*, dat 'er een Boot gezonden moest werden om 't Geweer aftehaalen, en Volk om bezit te neemen; brengende alle de Rebellen zo willig en haaftig hun Geweer, dat verscheide Stuks daar van over boord zyn geraakt.

Toen bragt men op 't Schip van *Dronker* twee Schuldigen, waar onder de eene Generaal der Rebellen was geweest, die, na onderzoek en bekendmaaking der andere schuldige Persoonen, in de Boeijen werden geslooten, en om de andere gezonden, die mede na onderzoek alle in de Boeijen geslooten werden, tot het getal van vyftien of zestien Persoonen. Welke Gevangenen getuigden, dat 'er nog zes of zeven aan Land waren, die mede by de Troep waren geweest, en geschooten hadden; welkers naamen zy opgaven. De Raaden zonden dan aanstonds een Expresse aan den Heer van Vredenburg met verzoek van de Beschuldigden te doen vatten: maar gemelde Capitein schreef aan de Raaden, dat de Militaire Discipline niet toeliet zulks te doen zonder kennis van den Heer Commandeur. Waar over de Raaden zeer verwonderd en aangedaan waren. Zy voeren na Land, na gegeeven order, dat de Burger-Capiteinen met hun Volk (verdeelende onder hen de Gevangenen) zich mede naar den Wal zouden begeeven, gelyk zulks geschied is. De Raaden gingen ten eersten den Heer Commandeur bezoeken, welke Heer als toen zeer ontstelt was door 't schieten der Schepen, toen de Burgers van hunne Schepen vertrokken.

De Capiteinen hunne Burgers aan Land in orde gesteld hebbende trokken naar 't Fort met gedachten de Gevangenen aldaar te doen bewaaren; maar voor de Poort van 't Fort komende, werd hen, zulks uit order van den Heer van Vredenburg, niet toegelaaten, maar hen aangezegd, dat zo de Burger-Capiteinen de Gevangenen wilden overleveren, men dezelven in 't Fort zoude ontvangen. Gemelde Capiteinen zeer misnoegd over

deeze bejegeningen, te meer alzo dezelven weinig overeenkwamen met het geen de Heer Vredenburg, den dag te vooren, aan den Raad, geschreeven had, naamelyk, dat men zich op de blyvende Soldaaten niet vertrouwen moest, scheelde het niet veel, of zy zouden in 't Fort met geweld ingetrokken zyn, daar toe zy magt genoeg hadden: doch door tusschen-komst der Raaden, en om den Heer Verboom geen nieuwe onsteltenis te veroorzaaken werd de Burger-Capiteinen, door de Raaden, aangezegd wederom aftetrekken met de Gevangenen en met de Kist daar het Geld in was, en posteerden zich in zekere Huizen hen aangeweezen voor een Corps-de-Guarde.

De Heer van Vredenburg naderhand te voorschyn komende, gaf voor dat hy omtrent die zaaken gevolgd had de orders van den Heer Verboom. Dit kwam de Raaden vreemd voor; terwyl die Heer toen zy even te vooren by hem geweest waren, daar niets van gerept had. Zy antwoordden aan den Heer van Vredenburg, dat, onderstellende dat de Heer Commandeur dergelyke orders mogte hebben uitgegeeven, hy dan den Raad in tyds daar van kennis had behooren te geeven, die dan voorgekomen zou hebben de Burgery naar 't Fort te laaten trekken, en dezelve niet zou hebben blootgesteld om aldaar een Weigering te gaan haalen waar over de Burgers zeer gebelgd waren.

Dienzelfden Achtermiddag liet de Heer Commandeur alle de Raaden aan zyn Huis byeenroepen; deeze voor zyn Ziekbedde zittende, heeft hy aan hen een Verhaal gedaan van 't geen de Rebellen tegens den Heer Gouverneur en hem hadden ondernoomen, en gaf aan de Raaden in bedenking, of men de Rebellen Moordenaars zou kunnen straffen, uit reden, dat hy Commandeur, neffens de andere verdere Officieren en Burgers aan Paramaribo, met de Rebellen een Verdrag had aangegaan van dezelven te laaten vertrekken, voorslaande en geloovende, dat dezelven in Holland komende, gelyk zy gezwooren hadden derwaards te zullen gaan, haar verdiende straf wel zouden ontvangen. De Raaden antwoordden daar op, dat, dat Verdrag niet bestaan kon, als zynde gemaakt door hem en verdere Officieren, die in 't geweld der Rebellen waren, en door ontwapende Burgers, en dus gedwongen: dat zodaanig Accoord mede nul en van

geen waarde was, als zynde aangegaan buiten de concurrentie van den Raad, aan wien de Regeering van 't Land toevertrouwd en bevoolen was: dat zy Raaden in voorsz. Accoord niet konden bewilligen zonder te zondigen, en een groote straf op den hals te haalen by God en haare Principaalen in geval zy de Moordenaars ongestraft lieten gaan: en dat die Moordenaars zich wel wachten zouden met het Schip in Holland te komen, en bereids geresolveerd waren te Duinkerken in te loopen.

Waarop de Heer Commandeur te gemoet voerde, dat alles aan de Heeren stond, en verhoopte, dat God hen wilde bywoonen met den Geest der Wysheid, om niet alleen de zaak wel uittevoeren, maar 't besten van het Land te betrachten, dat hy hen ernstelyk aanbeveelde. En niettegenstaande de Raaden wel wisten, dat in dergelyk geval, het Oppergezag in de Colonie hen toekwam, vonden zy echter raadzaam het gevoelen van den Heer Verboom daar over te hooren, die dan in korte woorden te kennen gaf, dat het Zonneklaar was, dat niemand alhier boven de Raaden zich opwerpen kon, en alles aan hun Regeering toevertrouwd bleef; doch recommandeerde den naasten Officier van rang in de Militie, (zo de Raaden hem bekwaam oordeelden,) in het Commando van de Militie te laaten. De Raaden betuigden dat zulks mede hun gevoelen was, en zy zulks zouden betrachten.

De Raaden tegens den avond vergaderd deputeerden eenige Leden uit den Raad om by den Commandeur te gaan, om hem te verzoeken in geschrifte te willen declareeren het geen hy mondelings gezegd had wegens 't Hoofd der Militie, naamelyk dat die zoude moeten staan onder den Raad. Welke voorziening de Raaden dienstig oordeelden, om alle twisten voortekomen, die na 't overlyden van den gemelde Commandeur mogten opreizen, in geval de Heer van Vredenburg als dan eenige pretentie daar jegens zoude willen formeeren, welke weggenoomen zou werden door vertoon van zodaanig een Schriftelyk Declaratoir van den Heer Verboom. Doch deeze Heer werd door die Gedeputeerden gevonden buiten staat en kennis, gelyk hy ook 's anderen daags den 28sten July 1688, gestorven is.

Wanneer des Donderdags den 29sten van gemelde Maand het Lyk

van dien Heer begraaven zou werden, werd zeer in twysel getrokken de wyze op welke de Lykstaatsie gereguleerd zou werden, want de Militie, mistrouwende de Burgers, zouden de Officieren gaarne gezien hebben, dat de Burgers achter het Lyk zonder Wapens in 't Fort zouden volgen, of wel, met hunne Wapens trekkende, voor de Poort van 't Fort blyven staan. Doch om de zwaarigheid en alle misverstand uit den weg te ruimen, werd by den Raad goedgevonden, dat de Burger-Compagniën het Lyk niet zouden volgen, maar voor haare Wagthuizen in orde gerangeerd staan, en aldaar zo veel Decharges doen als in 't Fort zouden werden gedaan.

De Burgers vertrouwden aan hunnen kant de overblyvende Militie niet, noch minder terwyl onder dat Volk zich bevonden de beschuldigde, en door den Heer van Vredenburg niet overgegeevene Moordenaars, die in dienst bleeven. Om dan de Burgery gerust te stellen recommandeerden de Raaden de Burger-Capiteinen in hunne Wagthuizen goede en sterke wagt te houden, en niemand te vertrouwen.

Volgens Resolutie en Publicatie van den Raad werd op den 30sten July zynde Vrydag een Dank-Vast- en Bedendag gehouden, om God Almachtig te danken dat het Hem behaagd had de Ingezetenen te behoeden, en de Moordenaars en andere Rebellen in handen der Justitie te doen vallen zonder verdere Bloedstorting, en zyne Goddelyke Majesteit te smeeken 't Land van zulke en andere Bezoekingen te bevryden.

Op den eersten Augusty zynde Saturdag werd des avonds de dood aangezegd aan elf Rebellen, ten einde des Maandags daar aanvolgende te werden geëxecuteerd. Op dat niets de Executie mogte hinderen, hadden de Raaden aan de vyf Burger-Capiteinen de noodige orders gegeeven. 's Maandags ochtent werd aan de Misdaadigers hun Vonnis ter Gerechts-plaatse voorgeleezen, en vervolgens ter uitvoer gebragt, te weeten drie werden geradbraakt en acht opgehangen, onder welke laatsten de geweezene Generaal was, die door veele goede getuigenissen in plaats van geradbraakt te werden (zo als hy eerst verweezen was,) de Galg kreeg.

De Burger-Capiteinen aftrekkende van 't Gerecht, marcheerden met hun Volk, volgens order, naar de Vergaderplaats der Heeren Raaden, alwaar

de Heer G. Muenix, als President uit den naam van den Raad, de Capiteinen, verdere Officieren en Burgery bedankte voor hunne zo goeden en willigen dienst in deeze omstandigheid betoond, niet twyfelende of zy zouden in alle gelegenheden, de nood vereischende, zich op dezelfde wyze gedraagen, werdende een ieder verlof gegeeven om naar hunne Plantagiën te vertrekken.

Hoe 't verder gegaan is met de Beschuldigden die ongestraft in dienst gebleeven zyn, en hoe de Heeren Raaden en de Heer van Vredenburg zich daaromtrent verder hebben gedraagen, is my niet voorgekomen. Alleen vind ik aangeteekend[(a)] dat de overige zestig Man niet langer in dienst werden gehouden, en voor en na by vyf of zes naar Holland zyn overgevoerd en daar volgens beloften vrygelaaten.

Zo ras de Societeit in Holland de tyding van den dood van den Heer van Sommelsdyk ontving, bood dezelve het Gouvernement aan den Zoon des Overledenen aan: deeze toenmaals Heer van *Chatillon*, werd naderhand van Sommelsdyk genoemd; een Man beroemd door zyne zachtzinnigheid, Godsvrucht, en kennisse in de Zeevaart; welke, by alle Officieren en Gemeente bemind, eerst als Lieutenant ter Zee voor het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam, en eindelyk als Vice-Admiraal, onder het zelfde Collegie heeft gediend. Doch deeze Heer noch Mevrouw zyne Moeder konde daar toe niet bewilligen aangezien de moordaadige wyze op welke de Overledene was omgebragt. Waarop dan den Heer *Joan van Scherpenhuizen* tot Gouverneur van Suriname werd verkooren, en met een versterking van Krygsvolk en voorraadt van Oorlogs- en Mondbehoeftes naar de Colonie vertrok, neffens gemelden Heer Chatillon, die derwaards overging om de zaaken van zynen Heer Vader te redden.

Na dat de Heer van Scherpenhuizen zyne Commissie van hun Hoog Mogende verkreegen had, en de verdere Credentiaalen door de Directeuren van de Societeit van Suriname, in 't begin van de Maand January 1689, hem overhandigd, en de Oorlog tegen den Koning van Vrankryk reeds verklaard was, begaf hy zich zonder tyd verzuim aan boord van 't Schip

(a) Beschryving van Suriname, pag. 55. te Leeuwaarden, by M. Injema.

De Princesse Royaal in Texel gereed liggende, en het Ys beginnende te schieten, geraakten zy gelukkig met de Schotsen in Zee, met een goeden Wind, in gezelschap van nog dertien andere Schepen. Omtrent *Wight* raakten tien van gemelde Schepen van de Princes-Royaal af by nacht door den duister[(a)]. 's Anderen daags ontmoeten zy twee Fransche Terraneufsvaarders waar van zy den eenen namen, terwyl de andere, door een zwaaren Mist, het ontkwam. Doch 't voorsz. Prysje te log in 't zeilen zynde, en een zwaar Weêr opkomende hadden zy geen' tyd om zich van deszelfs ingelanden zouten Visch te bedienen, en lieten het zelve, na dat zy den Schipper en 't Volk daar uit genoomen hadden, achter-uitdryven. Den zelfden Nacht vervielen zy onder drie of vier Fransche Kapers, en dreef, tot hun ongeluk, dien nacht, één van de drie by gebleevene Hollandsche Schepen hen voor den boeg, en lag hen in dat harde weêr omtrent twee Uuren op zyde, wegneemende hun Boegspriet, Fokke-mast, de Puttingen van den grooten Mast, halve Bak en Galdery van achteren. Waarop zy des anderen daags nog tusschen twee der voorgemelde Fransche Kapers zeer reddeloos lagen, zonder dat zy de een den anderen konden aandoen. De Princes-Royaal was byna onbekwaam om de Reis te vervolgen. Doch gemerkt den slechten staat, waar in de Colonie van Suriname ten dien tyde was, en dat zonder een spoedig redres dezelve verlooren ging, konde de Heer van Scherpenhuizen niet besluiten, eenige Haven, ter verachtering van zyne Reis, te kiezen, hoewel de Bootsgezellen begonnen te morren, zendende den Bootsman, Constapel, en nog een anderen Onder-Officier in de Kajuit, terwyl gemelde Gouverneur, met den Heer van Chatillon, neffens Capitein Lohuyzen, en des Gouverneurs Secretaris aan tafel zaten. De Gouverneur vroeg hen, wat zy begeerden en wie hen aldaar gezonden had? Zy antwoordden, dat zy die geenen waren, die voor 't Volk, in tyd van nood, moesten spree-

(a) Deeze Omstandigheden en het verder Verhaal van den Aanval der Franschen, onder den Heer *du Casse*, tegen de Colonie vruchteloos gedaan, kan men vinden in zeker *Raport aan de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden door Jan van Scherpenhuizen, Oud Gouverneur der Colonie van Suriname, overgegeeven*, door gemelde Heer, geteekend *in den Hang den* 11 *den May* 1697, en *gedrukt te Amsterdam by Pieter Sceperus*.

ken, en zeiden, dat niemand van de Bootsgezellen geneegen was, met zulk een ontramponeerd Schip in Zee te blyven, maar dat zy verzochten de eerste Haven de beste binnen te loopen. De Heer van Scherpenhuizen vroeg hen, of hy en zyn gezelschap, ook niet mede voeren, en zo wel als zy het leven te verliezen hadden; en voegde hen toe, dat zy onvoorzigtig waren, en de Galg, of de Nok van de Raa kwamen eischen; doch dat hy hunne onnozelheid inziende, hen deezen mislag vergeeven wilde, mids zy zich stil en gerust hielden, hun best deeden om 't Schip, zo veel mogelyk, weder in staat te brengen om te kunnen zeilen, enz. Waarop zy gehoorzaamende, in geschiktheid weggingen, en na gedaane verslag van hun wedervaaren aan 't Volk, hand aan 't werk sloegen, zodaanig dat het Schip, door den yver en bekwaamheid van den Capitein Dirk Willemsz. Kok, in omtrent veertien dagen tyds, met stompen en stengen zo verre in staat gebragt werd, dat men besloot de Reis, onder Gods zegen, naar Suriname voorttezetten, alwaar zy, zonder verderen tegenspoed op weg te bejegenen, omtrent den 8sten Maart 1689, voor de Rivier van Suriname aankwamen, en de Gouverneur aan Land op den 11^{den} van voorsz. Maand ontvangen werd.

De Gouverneur van Scherpenhuizen vond, op zyne aankomst in Suriname, de zaaken aldaar zeer verward en in eene droevige omstandigheid. De Fortificatien in slechten staat; de Militie sedert den dood van den Heer van Sommelsdyk nog niet recht aan 't bedaaren; tusschen de Predikanten en Kerkendienaaren twisten en wanorde, waar door groote opschuddingen en morring onder de Ingezetenen veroorzaakt waren. Ook werd bevonden, dat Samuel Cohen Nassy, Capitein over de Joodsche Ingezetenen en Burgery, door een onvoorzigtig gedrag, met scherpe en ontydige Executien van boeten en breuken, tegens der Jooden Ceremonien en bekende Voorrechten, informeel op hunne Feestdagen te werk gelegd, zyne onderhoorige Joodsche Burgers en Geloofsgenooten zodaanig getergd en gaande gemaakt had, dat daar uit tusschen henlieden een groote ongeregeldheid en dusdaanige opstand gereezen was, dat 'er verscheide gekwetst werden en gevaarlyke moeilykheden zyn ontstaan. Welke Geschillen onder onze Geestelyken, met het invoeren van een ordentlyke Classicaale

Vergadering, en de Wanorde en driftige Oneenigheden onder de Jooden, door een gewenscht Verdrag, t'eenemaal gestild en bygelegd zyn.

Het getal der Raaden van Politie en Crimineele Justitie niet volkomen vindende, verschoof de nieuwe Gouverneur de Raadsvergadering, en de Ingezetenen werden tegens den 5^{den} April byeengeroepen, om een dubbel getal Persoonen te benoemen, tot vervulling van de opengevallene plaatsen.

De Raad van Politie, by wien, behalve de Crimineele Jurisdictie, tot dien tyd toe, ook de Bestiering van de Civiele Justitie, waargenoomen was, op den 5^{den} April vergaderd zynde, werd door den Gouverneur en Raaden, na dat dezelven alle de toenmaals hangende Processen en Geschillen van Civiele Justitie beslist en afgedaan hadden, voor zo verre, wegens hunne genoomene moeite en goede diensten bedankt, om alzo vervolgens, naar luid en oogmerk van den Octroye, een byzonder Collegie van Raaden van Civiele Justitie opterechten.

Op den 18^{den} van voorsz. April, koos de Gouverneur uit het dubbel getal Persoonen by de Ingezeten benoemd, het enkel getal tot de noodige vervulling der ontbreekende Raaden, welke Verkoozenen den gewoonlyken Eed afleiden en Zitting namen, waarna de Gouverneur en Raaden, in gevolge het XXIII. en XXIV. Art. van 't Octroy, twaalf Persoonen benoemden, om door den Gouverneur zes daar uit verkooren te worden, die benevens hem de Civiele Justitie zouden bedienen.

Verders heeft gemelde Gouverneur met de Raaden van Politie eenige Placaaten de algemeene Rust betreffende, gemaakt, en ter beslissing en bevrediging van kleine verschillen tusschen de Ingezetenen, een Collegie van Commissarissen van kleine Zaaken opgerecht, met een goed gevolg; als mede Opzichters der gemeene Weide aangesteld.

't Welk gedaan zynde, hebben de Gouverneur en Raaden van Politie zeer ernstig gebesoigneerd, om te onderzoeken welke zaaken ter beveiliging en ten beste der Colonie het meest drongen, en ten eerste bevorderd dienden te worden.

De Besluiten omtrent de Bescherming genoomen, waren op verre na niet werkstellig gemaakt, wanneer eenige dagen daar na, en dat wel op

den 6^{den} May, een Vloot van negen Fransche Oorlogsschepen en een Bombardeer-Galioot zich aan de Zeekust op deed, dewelke onze Bark, genaamd de Stad Amsterdam, die in den Mond van de Rivier op brandwagt lag, overviel en wegnam, met voorneemen om de onzen alzo onvoorziens te overrompelen. Doch de Ingezetenen, door een nadere en bedekte Brandwagt, in tyds gewaarschouwd, en onderricht zynde, dat tien Fransche Schepen door het zelve vernoomen waren, werd aanstonds Krygsraad gehouden, en daar in een heilzaam besluit tot eenen dapperen tegenstand genoomen.

Men liet dan het voorgemelde Schip de Princes-Royaal, met nog vier Koopvaardyschepen en twee kleiner Vaartuigen op de Rede liggende, tegen den Wal even boven de Fortresse Zeelandia ordentlyk ter bescherming van de Stad Paramaribo en ter verhindering van verderen optocht der Vyanden, rangeeren; terwyl ondertusschen zeven andere Hollandsche Koopvaarders vooraan in de Rivier Commewine by malkander geposteerd lagen, om de Franschen het opzeilen van deezen Stroom insgelyks te beletten.

Vervolgens werd het Kanon van voorsz. Fortresse, het welk als toen nog op den Grond lag, op de Affuiten en Roopaarden, voor zo verre men dezelven naar de kortheid des tyds, kon vaardig krygen, behoorlyk gemonteerd, en wyders de Schippers en Matroozen, die men op de Schepen kon ontbeeren, neffens de Ambachtsgasten, tot den dienst en regeering van 't Geschut in 't werk gesteld, gelyk men dan ook de noodige Handspaaken, Aanzetters, Lontstokken en Palissaaden had laaten kappen en aanbrengen, de Vaten met Leeftogt, die buiten 't Fort lagen, binnen gerold, en dezelven met Planken overdekt zynde, hier en daar op de Wallen tot Banquetten geplaatst: voorts waren eenigen Planken van de Huizen afgebrooken, om tot Beddingen voor 't Kanon te dienen daar 't van nooden was. Gelyk mede acht en zeventig Man onder den Capitein Swart, negen en zestig Man onder den Capitein Lucas Coudrie en vier en tachtig Jooden onder den Capitein Nassy, (welke laatste zich in den Opstand der Militie door zyne trouw en dapperheid bekend had gemaakt) op de noodige Posten werden verdeeld.

Ondertusschen verscheen de Vyand met zyn Vloot in 't gezicht, sterk negen Oorlogsschepen, een Bombardeer-Galioot en verscheide kleine Vaartuigen, neffens de voorsz. Bark door hen van de onzen genoomen, en lieten het Anker vallen beneeden en buiten Schoots van de Fortresse Zeelandia, als wanneer een Brief van den Heer *Du Casse*, Admiraal der Vyandelyke Vloote, geschreeven aan den Heer van *Chatillon*, door een Indiaan besteld werd. In welken Brief gemelde Du Casse betuigde verblyd te zyn zulk een braaven *Cavelier* als den Heer van *Chatillon* in die gelegenheid te mogen ontmoetten, noemende denzelven *Heere van Suriname*, nevens eenige andere vlyende woorden en uitdrukkingen, en dat in meeninge om door zodaanige Eertitels en Beleefdheden den gedachten Heer van Chatillon, toenmaals nog jong zynde, op zyne zyde te winnen, en, zo 't mogelyk was geweest, daar door Tweespalt te verwekken. Doch welgemelde Heer van Chatillon, te edelmoedig en te getrouw aan de belangens van den Staat, als mede, hoewel jong van Jaaren, te kloek en te verstandig zynde, om aan zulke Vlyerye der Franschen het oor te leenen, zag in tegendeel het gezegde Schryven voor een vyandelyken List en snood Bedrog aan.

Du Casse dit bemerkende, alzo hy geen antwoord bekwam, besloot een Chaloup met een Witte Vlag naar de Fortresse te zenden, in voorneemen vermoedelyk, om het Fort te bespieden, en op te eisschen. Doch overdenkende in hoe slechten staat de Vesting was, en dat zy door de Vyanden niet zonder groot gevaar der Colonie konde bezigtigd werden, besloot men, om voor hen onze zwakheid verhoolen te houden, op voorsz. Chaloup te laaten kanonneeren. Welke Kanon Schooten hen zo na troffen, dat zy in verbaasdheid weder naar boord moesten keeren. Waarop zy des Zondags den 8sten May met hunne Vloot het Fort wat meerder genaderd zynde, begonnen hetzelve te bombardeeren, doch deeden voor dien dag geen schade. Des Maandags den 9^{den} dito, als men hun rangeeringe en orders bemerkte, voorzag men onze Posten ter deeg met Volk, en het Gebed gedaan zynde, werd wyders op alles goede order gesteld, meerder Schildwagten uitgezet, en Brandwagten met Cano's op de Rivier, en 't Volk tot slaan aangemoedigd, dus wachtte men den Vyand af, die

by dag onder 't Geschut der onzen niet durfde komen; maar 's avonds met donker en achtervloed wel gerangeerd dicht onder 't Fort ten Anker kwam, zonder dat de Ingezetenen, door de duisterheid eenig bescheid van hen konden verneemen, gelyk men dan ook daarom op hen niet kon kanonneeren: tot dat hunne Geschutpoorten geopend en lichten gezien werden en zy Vuur gegeeven hadden, onder 't roepen van *Vive le Roi de France!* De Ingezetenen daarop niet schuldig blyvende, antwoordden naar vermoogen met hun Geschut, en raakten dus te samen in zo hevig Gevecht, dat na twee en een half Uur slaans, de Vyanden genoodzaakt waren hunne Kabels te kappen, en met de Voor-Ebbe reddeloos af te dryven. De Ingezetenen hadden omtrent zes of zeven zo ligt als zwaar Gekwetsten van hunne kant. Hoeveel Volk eigenlyk de Vyand verlooren heeft kon men niet weeten; doch hun vreeslyk misbaar en gekerm, gaven genoegsaam te kennen, dat zy euvel te gast waren geweest: gelyk men ook kort naderhand veele Lyken, als mede Stukken van Masten en Stengen in de Rivier op en neêr vond dryven.

Dingsdags 's morgens den 10^{den} lagen de Vyanden, zonder Vlaggen, zeer ontredderd, beneeden de Fortresse, buiten bereik van het Geschut, tegen den Wal gezet of gedreeven. Men zond eenige Chaloupen, met Musketiers voorzien, om in 's Vyands gezicht deszelfs gekapte en verlaatene Ankers op te visschen. Onderwyl werd aan ons Volk, door den geweldigen arbeid afgemat Verlof gegeeven om wat te gaan rusten. En vermids de Seinschooten, voor de zeven Hollandsche Schepen die in de Commewine lagen, om dezelven te verwittigen, dat alles in goeden staat was, nog niet gegeeven waren, nam de Heer van Chatillon, terwyl het Volk, als even gezegd, wat uitrustte, en niet by der hand was, op zich, die te doen lossen met het Kanon op de Battery, die door zyn Edele in 't gevecht gecommandeerd was geweest. Edoch het Kanon, zo als hy met zynen Kamerdienaar de Kardoes voor de tweede Seinschoot wilde aanzetten, by ongeluk te vroeg afgaande, werd gemelde Heer elendig en zeer gevaarlyk aan zyne Handen en Gezicht gekwetst[(a)], 't geen de gantsche

(a) Zie Vaderlandsche Historie XVI. Deel, pag. 49.

Colonie hertelyk smertte, zo om de loffelyke hoedanigheden van zyn Persoon, als om zyne onbezweeke dapperheid in de gedaane afweering der Franschen betoond; doch van welke Kwetsuuren hy echter is hersteld.

Des avonds naderde weder het Bombardeer-Schip, en hieldt tot middernacht aan met het inwerpen van Bomben; maar zonder schade van eenig belang. Des woensdags zynde den 11^{den} der voorsz. Maand, waren de Franschen bezig met hunne Schepen te repareeren, en wederom in orde te brengen, om, zo men giste, te vertrekken. Doch van hunne oogmerken onbewust, hieldt men geduurig een wakend oog, en zond men gestaadig kleine Vaartuigen uit, om hunnen toeleg te bespieden. Donderdag den 12^{den} 's morgens waren de Franschen afgezakt, en werden de Ingezetenen van hunne Brandwagt bericht, dat de Vyanden in den Mond van de Rivier Commewine lagen, om dezelve met hunne Schepen op te dryven.

Waarop de Coloniers beslooten hunne vyf Koopvaardyschepen, (dezelven met meerder Volk bemand en Ammunitie van Oorlog voorzien hebbende, neffens twee kleine Scheepjes, welke laatsten men ondertusschen tot Branders had klaar gemaakt) daar de Gouverneur van Scherpenhuizen zelfs op was, aan te brengen, en tot dicht by de Fransche Vloot te doen afdryven, ten einde, zo 't mogelyk was, hun voorneemen om de Rivier op te vaaren door 't gezicht dier Schepen te sluiten, en dien Stroom te beschermen. Deeze Schepen tot omtrent een Kanon-schoot van de Fransche Schepen ten anker gekomen zynde en de Franschen nog een andere Vloot van de Hollandsche Koopvaardyschepen in de Rivier Suriname gewaar wordende, terwyl zy aldus zich als bezet en op een tweesprong bevonden, zonder der Coloniers toeleg te weeten, hebben het gevolg daar van niet willen afwachten, maar zyn, tegens alle Zeemanschap, by duistere nacht in verwarring de Rivier Suriname uitgedreeven, en gelukkig in Zee geraakt, zo dat de Coloniers hen niet meer vernamen.

De Vyand aldus afgeslaagen zynde, was 'er een groote Vreugde by de aanweezende Schippers en Ingezetenen, welke laatsten daarop weder naar hunne Plantagiën zyn vertrokken, met belofte, na zo gewenschten uitslag,

alles te zullen toebrengen wat tot voortzetting van de Fortresse en hunne eige bescherming noodig zoude zyn.

Kort daar na is één der gemelde Fransche Oorlogsschepen met vier en twintig Stukken en honderd zestig Man, benevens verscheide Capiteinen en andere Land-Officieren, (uitmaakende het Garnizoen van Cajenne, en weder naar Cajenne willende) beneeden de Rivier van Suriname, twee Maanden na dat zy de Colonie in maniere als vooren aangetast hadden, in het te rug zeilen naar Cajenne, op de Kust tusschen Copename en de Corentin komen te vervallen, zodaanig van honger en door moeilyke reize afgemat zynde, dat zy genoodzaakt waren zich te onderwerpen, en op goeddunken overtegeeven. Dewelke dan geherbergd, gespysd en vervolgens naar de Franschen Eilanden gezonden werden, onder beding en goede verzekering nochtans, dat zy de bovenverhaalde van de Colonie genoomene Bark, met alle de toebehooren van dien moesten te rug geeven; en voorts dat zy zouden vernietigen en vergoeden zodaanige Brandschattinge als zy voorheen in de Berbice hadden geeischt, en wy in de Beschryving van die Colonie verhaald hebben[(a)].

De Heer van Scherpenhuizen, vervolgens op deszelfs verzoek van het Gouvernement ontslagen, en door den Heer M^{r}. Paul van der Veen op den 14^{den} May 1696. afgelost zynde, vertrok naar het Vaderland, met een Schip genaamd Brigdamme, toebehoorende de Westindische Compagnie, welk Schip op den 29sten Augustus deszelven Jaars, op de hoogte van 52 Graaden, bewesten het Canaal, door twee Fransche Kapers den eenen gemonteerd met veertien Stukken en honderd Man, en den anderen met twaalf Stukken, en twee Draaibassen en negentig Man, aangetast werd. Het Gevecht was scherp, en na zes Glazen, en tot den Avond geduurd te hebben, werden zy, door de duisterheid, gescheiden. Zy bleeven echter nog by het Fregat Brigdamme drie Dagen, als wanneer zylieden werden versterkt met nog twee kloeke Kapers, den eenen van twintig Stukken en twee honderd Man, en den anderen van zestien Stukken en honderd en dertig Man, die dan alle vier gelykelyk op voorsz. Fregat

(a) Zie onze Beschryving van Berbice, pag. 298.

aankwamen; 't welk maar gemonteerd zynde met vier en twintig Stukken en zestig Man, waar van reeds tien zo dood als gekwetst, en het Scheepsvolk weigerende verder tegen zo een Overmagt te slaan, was men genoodzaakt te stryken en zich over te geeven. De Gevangenen werden te *St Malo* opgebragt, van waar het Volk naar *Dinant* in stricte Gevangenis werd gevoerd, terwyl ondertusschen de Gouverneur van Scherpenhuizen, neffens zyn Secretaris en Huisbedienden, in een Herberg te St. Malo bewaard werd, tot dat men hen den volgenden Dag toestond, onder het opzigt van een Wagt, en daar na zonder iemand by hen te hebben, door de Stad te mogen gaan waar het hen beliefde, en vervolgens, onder Borgtogt, hen toegelaaten werd om naar *Rouan* te vertrekken, en aldaar de orders tot een Paspoort van den Koning van Vrankryk aftewachten. De Heer de *Gastines*, Commissaris van de Marine, liet den Heer van Scherpenhuizen gedachte Paspoort op den 17^{den} October bezorgen, en schreef aan hem met een. ‘Dat de Koning zyn Meester het voorsz. Paspoort aan hem gunde door gratie, ter oorzaake, dat hy zyne Onderdaanen, die in zyne handen gevallen waren, wel gehandeld had, doch dat hy anderszins reden zou hebben gehad, om, vermids het Cartel verbrooken was, hem tot eene uitwisseling tegens anderen te houden[(a)].’

Op de komst van den Heer van Scherpenhuizen in het Vaderland werd hy duidelyk gewaar het ongenoegen van de Societeit, over zyne Administratie en Gouvernement daar te Lande. Hem werden ter hand gesteld de *Punten en Articulen*[(b)] om zich daar op te verantwoorden, gelyk hy zulks gedaan heeft by een gedrukt *Bericht en Antwoord*[(c)], waar heen de Nieuwsgierigen worden geweezen.

Kort na het overlyden van den Heer van Sommelsdyk, presenteerde deszelfs Douariere haare portie van Suriname, in den Jaare 1688, aan

(a) Zie hetzelve breedvoerig in het meergemelde Raport van den Gouverneur van Scherpenhuizen.
(b) Gedrukt te Amsterdam, by de Weduwe Aart Dirkz. Oossaan, 1697.
(c) Idem.

de Societeit over te doen: doch die aanbieding werd, in 1689, afgeslaagen. Haar Edele vond goed gemelde haare portie in de Colonie vervolgens te stellen in de bescherming van William den Derden, Koning van Groot Brittanien: en gaf den 12^{den} February 1692, kennisse aan Burgemeesteren van Amsterdam, dat zy voorsz. portie aan den gemelden Koning van Groot Brittanien had verkogt, die het zelve ook had aangenoomen, gelyk blykt by Resolutien van de Societeit in dato 25 October 1691, en 28 February 1692. Deeze Koop moet nogthans naderhand vernietigd zyn; doch op welke wyze zulks is toegegaan, is my niet gebleeken.

Intusschen was de Heer *Gennes* met eene Vloot, waar onder aanzienelyke en welbemande Schepen, van Rochelle, in den Jaare 1695, uitgezeild, en zich in 't laatst van 1696, te Cajenne bevindende, van meeninge de gemelde Colonie van Suriname te komen aantasten; *de Feroles*, Gouverneur van Cajenne, had zich, mede aangebooden, om zich derwaards in persoon met een gedeelte van zyn Garnizoen te begeeven: maar van eenige Indiaanen, die van Suriname naar Cajenne waren vertrokken, vernoomen hebbende, dat 'er twee zwaare Hollandsche Schepen van zeventig Stukken te Suriname gereed lagen om eerstdaags uittezeilen, werd de Onderneeming gestaakt, niet willende te doen hebben te gelyk tegens de Schepen en tegens de Sterkte[(a)]. De Oorlog weder ontstaan zynde met de Franschen, nu nog nader onderricht van de aangelegenheid en bloei deezer Volkplanting, werd aan den Vlootvoogd *Jacques Cassard* toegestaan dezelve een bezoek te geeven, gelyk hy tweemaalen in vier maanden tyds, onder het Gouvernement van den Heer Johan de Gover, heeft gedaan, de eerstemaal vruchteloos; maar de tweedemaal, op den 10^{den} October 1712, voor de Rivier gekomen, dwong hy de Ingezetenen tot eene daadelyke en schielyke uitkeering van eene aanmerkelyke Brandschatting. Het zal, zo ik my vlye, den Leezeren, en vooral die in deeze Volkplan-

(a) Zie *Relation d'un voyage de la Mer du Sud, detroit de Magell: Brasil, Cajenne, & les Isles Antilles, par le Sieur Froger, in* 12. *Amsterdam*. 1715.

ting woonen os belang en Familien hebben, niet onaangenaam zyn hier te vinden, een Verhaal van 't geen in die tyden is voorgevallen; zullende in myn Bericht volgen het geen in een zeer naaukeurig Dag-Register aangeteekend is.

Op den 8sten Juny 1712, werd men, door twee Kanon-schooten, gewaarschouwd, dat twee Schepen onzen buiten-Post gepasseerd waren.

's Anderen daags zyn eenige Schippers naar buiten gezeild om te verneemen wat Schepen 'er kwamen, onderstellende, dat het van onze Natie waren. Aan den Mond der Rivier komende, zagen zy een Schip, en een Bark naderen die kort daar na zeil minderden, en met het begin der Vloed voor de Rivier ten Anker kwamen. Dit gaf terstond achterdocht van Vyandelyke Schepen, om dat het niet te onderstellen was, dat welgezinden met den Voorvloed, hen zo voordeelig om by den dag in de Rivier te komen, daar zouden ankeren. Waarom gemelde Schippers ten eerste wederkeerden, en aan den Gouverneur kennis gaven van 't geen zy gezien hadden, en vermoedden. Dien zelfden Avond werden weder twee Schooten gehoort tot een Sein, dat 'er nog twee Schepen dien Dag de gedachte buiten-Post voorby gezeild waren.

Schoon, op den 10^{den} Juny, de Vloed dienstig was, en men een wakkere Koelte had, kwam 'er geen Schip op, maar men verstond uit Indiaanen, dat 'er een Schip en een Bark voor anker bleeven liggen. Dit alles gaf aan veelen zwaarmoedige gedachten. 's Nademiddags zouden de Commandeur De Rayneval, en eenige Heeren naar beneeden vaaren om de Hollandsche Schepen (zo zy meenden) te gemoet te gaan. Aan den Waterkant komende zagen zy een Scheepsboot gereed om te vertrekken, en verzochten den Stuurman, dat, terwyl hy vooruitging, en een Zeilboot had, zo ras hy kennis kreeg welke Schepen het waren, hy hen te gemoet zoude komen. Het Gezelschap vertrok een half Uur laater, en beneeden komende, zagen zy de voorsz. Scheepsboot, de Zeilen neêr gestreeken, aan de zyde van 't Bosch op 't droog liggen. Verder vaarende kreegen zy het Schip en de Bark in 't gezicht, liggende beide aan de Mond der Rivier. Op hun naderen ligtte de Bark zyn Anker, en, onder een Engelsche Vlag, achter 't Schip, dat een Prince Vlag toonde, omzeilen-

de, ging, aan de andere zyde van 't Schip, wederom ten anker. Nog verder afroeijende vernamen die Heeren nog drie zwaare Schepen, om den hoek, in Zee liggen, en bemerkten, dat het op 't Schip, dat in de Rivier lag, krielde van Volk. Alle deeze omstandigheden konden hen noch niet overtuigen, dat het Vyandelyke Schepen waren: zy verbeeldden zich, dat dit naaste Schip een Slaafhaalder was, die veele Slaaven aanbragte, en spoedden des te meer om daar aan boord te komen; doch eindelyk deed een Schipper van onze Schepen, genaamd *Jean Thibeaud*, dien de Commandeur mede genoomen had, hen begrypen, dat 't ligten van 't anker van de Bark, en het verre van een staan van de Masten der drie Schepen, die buiten waren, gelyk ook 't maakzel van 't Schip en 't getal Volk daar op, vaste tekens waren van Vyandelyke Schepen. Waarop men dan te rug keerde.

Ondertusschen, omtrent vier Uuren des nademiddags, bragt een Pontvoerder(*) aan den Gouverneur de tyding, dat de Franschen zyn Vaartuig hadden genoomen, en hy het met een Corjaar, ter naauwer nood ontvlucht was. Welke tyding werd bevestigd door eenen Planter, die naar Commewine vaarende, door een Neger, in 't Bosch staande, was toegeroepen, dat de Franschen aan den Mond waren, en een Vaartuig

(*) Men noemd *Pontvoerders*, die aldaar de Producten of Voortbrengselen der Plantagiën van derwaards naar Paramaribo in de Schepen aanvoeren in Ponten, zynde lompe Vaartuigen met een Strô Dak, die van verre zich vertoonen als Strôhuizen, en zeer langzaam voort gaan. 'Er zyn Ponten daar men honderd Oxhoofden Suiker in laden kan, doch meest zyn ze wat kleiner van caliber. De gemelde Pontvoerders zyn aangesteld en beëedigd, ook is 'er een Reglement of Instructie voor dezelven gemaakt, maar daar zyn 'er thans weinig en die 'er zyn kunnen daar van naaulyks of niet bestaan, om dat van langzamerhand ingevoerd is, dat de Schippers die daar in lading liggen, hun eigen Ponten hebben, die zy met orders van de Planters opzenden met hun Scheepsvolk om de Producten af te haalen, die in hun Schepen geladen werden, en dan ook teffens alles wat de Planters op hun Plantagiën te zenden hebben inladen en opbrengen, 't geen een zeer groote en zeer moeilyke last voor 't Scheepsvolk is, alzo dat Pontroeijen, zo wel in de ongemeene Hitte in de Drooge tyd, als in den Regentyd nacht en dag zo als het Ty komt, een onverdraaglyk ja een doodelyk werk voor de Matroozen is, zodaanig dat ook de Schepen daarom zich van ten minsten drie, vier of vyf Man, na datze groot zyn, meer moeten voorzien.

genoomen hadden waar uit hy was ontsnapt. Kort daar na kwamen nog twee Vaartuigen die mede berichtten, dat 'er verscheide Booten en Ponten genoomen en nog vervolgd werden door de Franschen. De onsteltenis onder de Ingezetenen werd groot, en nog grooter door het kermen der Vrouwen, die jammerden en uitriepen, of 'er dan geen Alarm zou geschooten werden, en door 't geschreeuw en misbaar der Slaaven, zoekende naar Vaartuigen om de Vrouwen en Goederen in veiligheid te brengen.

's Avonds ten zes Uuren kwamen de Raaden van Politie aan 't Gouvernement, daar de Schippers mede geroepen werden. Men besloot die aan te zeggen, dat men het Roer van 't Schip van Capitein *Claas Kin*, dat op den Wal stond, aan 't voorsz. Schip weder moest brengen, om met dat Schip welbemand, 's anderen daags af te dryven. Ten acht Uuren werd den Burger-Officieren order gegeeven om de Burgers in de wapens te doen komen, die alreeds gewapend waren.

De Commandeur en zyn Gezelschap, in het te rugkeeren, voor den Mond van Commewine komende, zagen in die Rivier een groot getal Vaartuigen afzakken, welke zy beschouwden voor Tentbooten en Ponten der Inwooners, doch verwonderd, dat 'er zo veelen op die plaats by malkander waren. De Franschen waren eerst van meeninge 't Fort Sommelsdyk aantevallen, maar van voorneemen veranderd, beslooten zy Paramaribo en 't Fort Zeelandia te verrassen en te overrompelen, gelyk daar na breeder zal werden verhaald. Voorsz. Gezelschap, zag kort daarop, een Vaartuig onder 't Bosch van daan komen, 't welk men alzo het omtrent donker was, niet wel konde bekennen. Uit dat Vaartuig werden op de Tentboot verscheide Snaphaan-schooten gedaan, zonder echter iemand te kwetzen. De Boot stak dwars af van 't Vyandelyk Vaartuig, en door 't snel roeijen der Negers raakte die buitenschoots, werdende in voorsz. Vyandelyk Vaartuig een Lantaarn opgestooken waarschynelyk tot een Sein voor hun Makkers. Door 't sterk roeijen aan de overzyde van 't Fort Zeelandia geraakt zynde; werd door den Commandeur viermaal uit zyn Snaphaan geschooten, om daar door voorsz Fort (zo 't noch niet ge-

waarschouwd mogt zyn) te verwittigen, dat 'er Vyand in de Rivier was: doch is daar op geen acht genoomen.

Inmiddels had Mevrouw *Glimmer* des Commandeurs Schoonmoeder een Bootje met Slaaven uitgezonden, om te gaan zien of nu iets kon verneemen; 't welk schielyk wedergekeerd de tyding bragt, dat de gantsche Rivier vol met Fransche Vaartuigen was, en dat men aan de overzyde een Tentboot had hooren roeijen doch niet wist wie daar in was, ook was 't al anderhalf Uur donker geweest.

In 't oversteeken naar onze Schepen (die gemeenlyk voor Paramaribo, achter malkander, voor en achter vast liggen) werden de Commandeur en zyn Gezelschap, nog een veel grooter Vaartuig, gepropt vol Volk, gewaar, dat hen van dichte by, doch zonder Schieten vervolgde; welk Vaartuig zy, ter naauwernood, zyn ontkomen, zynde het zelve, wanneer zy voor den boeg van ons voorste Schip omroeiden, geen Steenwerp van hen af. Gemelde Commandeur riep daarop aan de Schepen: *Mannen, Mannen! Schiet daar op, het zyn Franschen:* gelyk dat Schip en de andere onzer Schepen, (liggende toen tien op de Reede voor Paramaribo,) op de Vyanden ten eersten schooten.

In dien tusschentyd was de Gevryde Corporaal *Hendrik van Eyk*, met nog acht of tien andere Burgers, langs den Waterkant over de Brug in den nieuwen Uitleg gerukt, zeggende, *order of geen order, die my lief heeft volgt my na*, en werd straks daarop van meer andere gevolgd, waarlyk heel wel te pas: want een van onze Scheeps-Capiteinen, genaamd *Simon Lodder*, ziende een Vaartuig zeer na aan Land, riep *Burgers, Burgers daar komen zy, neemt waar, neemt waar*. Waarop gemelde weinige Burgers zich daar bevindende, zich met roepen en commandeeren aanstellende als of zy ieder als Officier voor 't minsten eene Compagnie te beveelen had: 't geen van zo een gewenschten uitslag was, (daar by komende, dat de plaats daar de Franschen trachtten te landen weeke Modder was) dat de Vyand is afgedeinsd. Hier was 't dat zy voorgenoomen hadden voet aan Land te zetten met omtrent zes honderd Man in elf Vaartuigen, zo als men uit de Gevangenen, die daarna ontslagen werden, heeft verstaan.

Des avonds even na acht Uuren werd men weêr gewaarschouwd door Seinschooten van onzen Post, dat 'er dien dag nog vier Schepen daar voorby gezeild waren.

Een Uur laater werd men van het Fort Zeelandia eenige Vyandelyke Vaartuigen gewaar, trachtende daar aantelanden, en dat op eene plaats daar 't Fort geheel open lag, zynde meest alle de Palissaaden weg. De Capitein *Johannes Bley* aldaar staande, liet drie Kanonnen met Scherp op de Vyanden losbranden met die uitwerkinge dat zy terstond afdeinsden; zynde deeze Vaartuigen, met welken men ondernoomen had Zeelandia te verrassen, (zo als men naderhand van de Gevangenen vernoomen heeft) twaalf in getal geweest met ongevaar zeven honderd Koppen bemand; die dan allen afweeken naar de overzyde van de Rivier, zynde de andere elf die het met byna zes honderd Man buiten by den nieuwen Uitleg onderstaan hadden, daar ook aangekomen, alwaar zy allen voor Dreggen bleeven liggen, tot byna hoog water, vragende de een aan den anderen naar hun Opperhoofd Cassard, die, zo het scheen vermist werd; doch werden hem schielyk, verre beneeden het Fortres, aan het opsteeken van twee Lantaarns, gewaar; wanneer alle de Dreggens te gelyk werden geligt, en zyn zy zo gezamenlyk in stilligheid naar beneeden gezakt.

's Nachts ten elf Uuren werden eerst de Seinschooten van allarm van de Fortresse Zeelandia gedaan, om de Ingezetenen in de Rivieren, in gevolge van 't Reglement, te waarschouwen, om zich te wapenen en naar 't Fort te begeeven: over welk lang wachten om die Seinschooten te doen niet weinig werd gemurmureerd.

Saturdag ogtend (den 11^{den} Juny) kwam een gedeelte der Ingezetenen in de Rivieren woonachtig te Paramaribo aan, en werd's avonds de Burgery aangezegd, dat een gedeelte derzelve zoude staan aan den Waterkant op en over de Brug in den nieuwen Uitleg, en een gedeelte in twee Huizen geplaatst in twee Achterstraaten, die beide in de gemeene Weide uitkomen.

Daags daar aan werden langs den Waterkant door de Burgery, uit eige beweeging, eenige voordeelige plaatsen uitgezien, om eenig Geschut te kunnen planten, en daar toe acht Stukken Kanon van de Schepen geleend, en begon men daar Batterytjes, met een soort van Borstweering

met Planken en Aarde tusschen beide, of van Vaten met Aarde gevuld, te maaken: waar mede zo yverig werd voortgevaaren, dat men 's anderen daags 's avonds die zo verre in staat had, dat met vry meer gerustheid de wagt werd gehouden.

's Maandags (den 13^{den} Juny) vervoegde zich 's morgens de Burger-Capitein *Wynand de Vree* by de Heeren Gouverneur en Raaden, hen vertoonende, dat het eene goede zaak zou zyn, dat aan de Burger-Compagnien de plaatsen, aan den Waterkant daar ieder zoude waaken, werden aangeweezen, om de kleine magt niet te verdeelen, want dat zo men allen te samen by elkander zynde niet in staat was de Vyanden het landen te beletten, men veel minder in partyen gescheiden zynde, zoude uitrechten, wanneer zy eens voet aan Land en tyd om zich te rangeeren bekomen hadden: ook, dat het geen uitstel kon lyden die plaatsen aan te wyzen om dat de Werkjes daags te vooren onvoltooid gebleeven, nu stil stonden, wyl zy die dezelven vrywillig en met yver begonnen hadden, vermoeid waren, en gaarne zouden zien, dat zy door anderen werden geholpen; en dat die yver wederom ontstooken zoude werden wanneer zy hunne plaatsen wisten, waar zy, ingeval van aanval, zouden moeten staan, en een ieder gaarne zyne moeite toebrengen om zich zelf te helpen dekken. Waarop, op den middag, de plaatsen, na dat die door eenige Raaden bezigtigd waren, aan ieder Compagnie zyn aangeweezen, en is daarop 's nademiddags, ingevolge de verwachting, een ieder met yver aan 't werk gevallen. De Burger-Capitein J. Bouvet, die geen Vaten noch Planken kon krygen, liet met de Schop eene Borstweering by wyze als een Loopgraaf, om ras gedekt te zyn, opwerpen.

Na dat men op Dingsdag (14 Juny) verstond, dat de Vyanden hunne Ankers geligt, en de Rivier uitgezeild waren, werden de Burgers, by trommelslag, gewaarschouwd en aangezegd, des nademiddags, onder de wapenen, op 't Plyn voor 't Gouvernement te verschynen. Op deeze Waarschouwing vervoegden zich verscheiden by hunne Officieren, en verklaarden, dat zy voorgenoomen hadden, wanneer zy voor den Heer Gouverneur zouden staan, uitteroepen, dat zy geen *Hoofdgelden* noch *Modique Lasten* meer zouden betaalen, voor dat de Fortificatien in be-

teren staat gebragt, en zes honderd Man in de Colonie onderhouden werden: dat zy nu eerst hadden gezien hoe weinig 'er toebehoorde om hen in de uiterste elende en armoede te werpen, zich verder beklaagende over de weinige orders die omtrent alles gesteld waren. De Officieren voerden hen daarop te gemoet, dat zy wel konden begrypen, dat de Burgers redenen hadden zich te beklaagen, doch dat zulks niet behoorde te geschieden door een algemeen geroep onder de wapenen, want dat zulks zou verdienen den naam van Muitery; behalve, dat zy door zodaanige manier van doen evenwel geen Redres hadden te wachten, terwyl hier te Lande niemand gevonden werd, die hen van 't betaalen der Hoofdgelden vermogt te verschoonen: doch zo zy 't aan hen wilden laaten, zo namen dezelve Officieren aan deeze zaak naar hun vermogen te beleggen. Waar mede de Burgers genoegen namen, en is op 't Plyn de Burgery voor haare betoonde yver en wakkerheid bedankt, en alles stil afgeloopen.

Op den 16^{den} Juny de meeste aan Paramaribo tegenswoordig zynde Burger-Officieren by elkander gekomen, en redenkavelende over den weg, die men diende in te slaan, om tot den staat van een goede verweering te geraaken, waren van begrip, dat de nood eischte aanstonds de handen aan 't werk te stellen, en dat men daarom verlof van de Regeering behoorde te verzoeken om Retranchementen te maaken voor Paramaribo, om, in geval van vyandelyken aanval, niet weêr verpligt te zyn, met het klein handtje vol Volks bloot te staan, en alzo buiten staat het Vuur van den bespringer, naar vermoeden tienmaal zo sterk dan zy te kunnen verduuren: dat men vergoeding van den arbeid en Materiaalen van de Heeren Patroonen moeste trachten te erlangen: dat men ook moest aanhouden, dat de Fortresse op 't spoedigste, ten kosten van de Societeit, mogte werden in staat gebragt, om, by voorraad, voor een gevreesden overval van de Fransche Eilanden bevryd te zyn: En dat men zich behoorde te vervoegen aan hun Hoog Mogende, en de Raaden van Politie te verzoeken zich te willen schikken, ten einde de Heeren Patroonen op nieuws mogten werden aangeschreeven het XXVII. Articul van den Octroye in alle zyne deelen naartekomen, de Ingezetenen aldaar het verschafte aan de Fortresse te vergoeden, en de zes honderd Man, waar voor, volgens zeggen,

de Subsidie of Onderstandpenningen aan de Societeit door den Staat werden goedgedaan, voltallig te houden, en verder alle inbreuken en grieven tegens 't Octroy te weeren.

's Anderen daags (17^{den} Juny) op den middag kwam een Landspassaat van de Fortresse, aan de Logementen van den Gouverneur, Commandeur, en Capitein Bley, met een groote verbaastheid, boodschappen, dat 'er verscheidene Vaartuigen achter 't Fort opkwamen; en hem gevraagd werdende, hoe hy zo verbaast sprak, en wat voor soort van Vaartuigen het waren, antwoordde hy: *Ik weet het niet, houdt my niet op, ik moet nog verder gaan*. Dit bragt een ieder aan Paramaribo op de been, denkende of de Vyand zich zo lang met zyne kleine Vaartuigen hier of daar mogte verschoolen hebben tot dat men buiten zorg was, want men niet ligt kon gelooven, dat Cassard een Krygstogt op Suriname ondernoomen hebbende, om dat zulks by verrassing was mislukt, daar zo t'eenemaal van zoude afzien. De Militie werd geordonneerd naar 't Fort te gaan, en de Burgers ieder om 't zeerst liepen met hun Geweer naar den Waterkant, in een zeer harden Slagregen, die lang aanhield. Het was een vermaak aan te zien; hoe de Burgers de een den anderen aanmoedigden, en onderling aanbevoolen naar geen Kleederen te zien, maar alleen zorg te draagen, dat de Pan en Steen van hunne Snaphaanen droog bleeven, vraagende de een den anderen of hy wel van Kogels en Vuursteenen voorzien was hem die anders toereikende; anderen liepen om 't Kanon te laden: zy gehoorzaamden met een byzondere volvaardigheid aan den eersten Burger-Officier die maar sprak, zonder onderscheid van Compagnie te maaken; men zag een onderling vertrouwen op hun Gelaat uitblinken, en zy schooten van alle kanten, (niettegenstaande hetruuw Weer,) zo vaardig toe, dat de Schippers, die zich aan boord vervoegd hadden om in gereedheid te zyn, daar na tegen malkander zeiden: *Het was waarlyk of dat Volk naar een Bruiloft liep*.

Eindelyk vertoonden zich de Vaartuigen, die zo een rasse vrees hadden gegeeven, en men zag, dat het acht of tien Tentbooten waren, die uit de Rivier Commewine aankwamen met Burgers van Paramaribo, die zich gevallig, op den alarm, in die quartieren hadden bevonden en alzo

op 't Fort Sommelsdyk waren geweest. Dus die valsche alarm een aangenaam einde nam.

Den 22sten Juny werd een afgekondigden Dankdag gevierd, en werden de Raad, de Militaire Officieren, de tegenwoordig zynde Burgers, en de Schippers aan 't Gouvernement getracteerd, onder 't branden van drie Staaken met Piktonnen, en 't Schieten van negen Stukjes Kanon op 't Plyn geplant.

Eenige dagen daarna werd door de Burgers een Volmagt geteekend op hunne Officieren, om de versterking der Colonie te bevorderen die aan de zich daar bevindende Officieren uit Commewine vroegen of zy van gevoelen waren die zaaken nevens hen, en op eene en dezelfde, wyze uittevoeren: welke daar toe ook beslooten alleen met dat onderscheid, dat daar de Planters en Inwooners van Suriname begeerden Retranchementen voor Paramaribo; die van Commewine arbeiden wilden, ten einde 't Fort Sommelsdyk in staat te brengen, als zynde dat hunne bescheidene plaats in geval van aanval. De Burgers van Commewine teekenden dan mede op hunne Officieren eene dergelyke Procuratie of Volmagt. By die Volmagten werden de Burger-Officieren benoemd, om uit naame en van wegens de Burgers, zo aan de Regeering daar te Lande als aan de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden zich te vervoegen, ten einde aldaar te erlangen, tot hunne gerustheid, de noodige verbeteringen der Fortressen, en hunne grieven tegens den inbreuk van den Octroye. In gevolge van welke Volmagten de Burger-Officieren aan de Gouverneur en Raaden van Politie overleverde een Smeekschrift, daar by zich beklaagende over den slechten staat der Fortressen, aanbiedende zich in staat van tegenweer te stellen en daar toe op te brengen zo de noodige Bouwstoffen, als arbeid van hunne Slaaven, mids dat de uitvoering van dat werk gelaaten zou werden aan zodaanige Persoonen als Gouverneur en Raaden daar toe zouden gelieven te verkiezen, die gehouden zouden zyn ten allen tyde reekening van 't geen opgebragt werd aan Gouverneur en Raaden, en Burgery te doen, om in tyd en wylen hunnen eisch, in geval van vergoeding, te kunnen begrooten: verzoekende wyders, dat meergemelde Gouverneur en Raaden wilden bezorgen, dat al het gebrek aan de jegenwoordige For-

tressen ten koste van de Societeit op 't spoedigsten werde vervuld; welke aanbieding van inmiddels optebrengen zy zeiden te doen, om dat alles wat by de Heeren van den Hove was aangewend, om de Societeit voormeld te beweegen tot versterking van haare Fortressen tot nu toe vruchteloos was geweest, en dat zy niet langer konden zien, dat hunne Familiën en Goederen blootgesteld bleeven, niet alleen aan een overval of aanval van eenen geweldigen Vyand, maar zelfs aan de Verrassing van de geringste Zeeroover: en dat, wat aanbelangde om de vergoeding van de te doene kosten te erlangen, als mede te wegen te brengen, dat zy niet meer in zo eene gevaarlyke ongelegenheid werden gelaaten, zy Supplianten voorneemens waren zich deswegens op het allerootmoedigsten te wenden aan den Souverain, met bede, dat de Gouverneur en Raaden zich nevens de Supplianten wilden voegen, ten einde met meerderen nadruk de zaake, zo als die in der waarheid lag, mogt werden voorgedraagen, het Octroy in alle zyne deelen gehandhaafd, en alle inbreuken van Voorrechten by het zelve vergund mogten werden geweerd: werdende dit Verzoekschrift geteekend door de Officieren van Commewine, Cottica en Perica voor hun zelven en als Gemagtigden van hunne Burgery. Dat van de Capiteinen der drie Compagniën van de Rivier Suriname was geteekend, *W. de Vree, J. Bouvet, A. Schuyt, Abr. Schedyn, Jan Godin, Daniel Pichot, Joseph Brethon, C. van der Burgt*, en was van dezelfde inhoud met de verandering omtrent de Retranchementen, als vooren gezegd.

Wanneer de gemelde Burger-Capiteinen De Vree, Bouvet en Schuyt hun voorsz. Smeekschrift (op den 28sten Juny) bevoorens het zelve in 't Hof in te leveren, aan den Heer Gouverneur De Goyer lieten zien, gaf deeze hen te kennen, dat hy het adresseeren van de Ingezetenen aan den Souverain niet toestemde, en dat men geen reden had om over de Societeit te onvrede te zyn, maar in tegendeel, dat zo men van haar kant alles op 't naauwsten wilde neemen, zy nog al vry wat te eischen zoude hebben; edoch dat hy de Burgery geen ongelyk konde geeven, dat zekerheid zochte, want dat 'er die vast behoorde te weezen; maar dat de Officiers eens zouden nazien de *Retroacten* omtrent den opbouw van de

Fortresse Sommelsdyk, wanneer zy weeten zouden waar toe de Ingezetenen verpligt waren, en dan van geen vergoeding zouden spreeken; en dat zy zouden toezien wat zy deeden, of dergelyke in zin.

Izak Pinto, Capitein der Joodsche Burgery, die beloofd had zich te zullen gedraagen aan 't geen de Heeren De Vree, Bouvet en Schuit zouden doen, en voor zyne Natie zoude instaan, veranderde van besluit, en leverde een Request in geteekend door de Jooden onder zyne Compagnie, en door eenige weinige Christenen, biedende aan om aan de Fortressen te werken, of daar het Hof zou goedvinden te behooren, dus afziende van de Borstweeringen te maaken voor Paramaribo, gelyk die drie Capiteinen by hun Smeekschrift hadden aangebooden te formeeren onder de verdere Voorwaardens.

Wanneer de Burger-Officieren met leedweezen bemerkten, dat in zulken hachelyken tyd, by de Regeering zeer werd gedraald, om op hun Smeekschrift te neemen eene prompte Resolutie, zo hebben zy, op den 15^{den} Augustus 1712, van hunne aanbiedingen afgezien, en by twee Vertoogen geprotesteerd van hun onschuld omtrent alle ongevallen die hen mogten overkomen.

Het Hof had aan die Officieren ook te kennen gegeeven zyn ongenoegen wegens eenige harde uitdrukkingen en Voorwaardens in hun Verzoekschrift gevonden, waarop zy zich hebben verantwoord.

Na de inlevering van de gemelde Vertoogen verkreegen de Burger-Capiteinen, op den 2^{den} September, de Resolutie van den Hove in dato 27sten Augustus, luidende: ‘Dat men, in opzigte van de Werken geprojecteerd te maaken aan Paramaribo, de Burger-Officieren van Paramaribo, Thorarica en Para. goedgevonden had te authoriseeren, om, onder opzigt van de Heeren *Paul Amsincq, Adr: Wiltens* en *Adr: Cuylenburg*, als Commissarissen van den Hove, en verders van alle de Leden die van tyd tot tyd daar zullen kunnen vaceeren, in gevolge van haar verzoek te maaken de geconcipieerde Werken, volgens het Plan door haar overgeleverd.

‘En in geval zy mogten vermeinen, vermids de Jooden en die nevens dezelven geteikend hebben, onder haar niet contribueeren met

het maaken van deeze Werken, te veel bezwaard te zyn, zal men haar de Werken, beginnende van het Huis van Ant: Desloges, en eindigende aan de Kreek ten einde van de nieuwe Uitlegging, als mede een goede Redout, in gevolge van haar overgeleverd Plan, by 't Pakhuis van de Edele Westindische Compagnie gemaakt hebbende niet verder presseeren: Welke Werken niet zullen kosten de helfte van 't geene het geheele Plan zoude komen te bedraagen, zo men oordeeld.

'En byaldien in de uitvoering van deeze Werken, de bovengemelde Officieren eenige obstaculen mogten komen te ontmoeten, zullen dezelven dieswegen vermogen te adresseeren aan den Heer Gouverneur, of de Heeren Commissarissen uit deezen Hove, naar exigentie van Zaaken, die aan dezelven Officieren tot het uitvoeren van deeze Werken, des noods zynde, de sterke hand zullen bieden.

'Ende vermids deeze geresolveerde nieuwe, te maakene Werken dienen tot de gemeene Securiteit van alle Ingezetenen, zal het den Capitein en Lieutenant van de Joodsche Natie vrystaan die te maakene Werken langs de Waterkant te inspecteeren, zo dikwyls als het dezelven zal gelieven.

'Ende wat het Schryven wegens het remboursement, het zy aan de Edele Groot Achtbaaren Heeren Directeuren, of aan de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal, aangaat, dat dit is eene Zaak welker overweeging en executie niet af hangden van de Ingezetenen, maar van de Heeren Gouverneur en Raaden, die daaromtrent zullen doen, zo als zy zullen vinden te behooren.'

De Burger-Officieren verzochten op den 11^{den} September, aan de gemelde Commissarissen van den Hove een dag te willen benoemen, om by malkander te komen en de schikkingen tot de Werken te maaken, terwyl verscheidene zaaken vooraf gereguleerd dienden te werden: welke Commissarissen de byeenkomst bepaalden op den 23sten dito na het vertrek der toen gereed liggende Schepen.

By deeze gelegenheid schreeven de Gevolmagtigde Burger-Officieren aan hun Hoog Mogenden eenen zeer wydloopigen Brief, op den 17^{den} September 1712, geteekend door *W. de Vree, Dan: van Milderd, Jacques Bouvet, Abr: Schuyt, J. Godin, C. van der Burght,*

J. Brethon, en *Andreas Ridderbach*: voegende daar by een omstandig Verhaal van 't voorgevallene by de eerste onderneeminge van Cassard op deeze Colonie.

In gemelden Brief gaven die Burger-Officieren aan hun Hoog Mogende een ampel denkbeeld van de vruchtbaarheid, gelegenheid, en waarde deezer Volkplanting, en wat voordeel de Staat daar van genoot en nog genieten kon. Daar na beschryven zy zeer uitvoerig den toestand der Fortificatien, en 't gebrek van al 't geen daar toe behoorde, en hoe de Ingezetenen van tyd tot tyd waren bezwaard met de levering van Materiaalen en Slaaven, om aan die Sterktes te besteeden en te arbeiden, alles vruchteloos, en zonder tot dus verre eenige vergoeding van de Societeit te hebben genooten. Zy verzochten verder vergoeding van al 't geen zy voorheen opgebragt hadden, en van 't geen zy nu, uit eenen dringenden nood, aangebooden hadden op te brengen; als mede, dat de Heeren Patroonen daar toe mogten gebragt werden, dat zy de Verweering van dit Land, in alle zyne deelen, bezorgen: dat de Colonie van genoegsaam getal van Slaaven mogt werden voorzien: dat de Regeering daar te Lande *de novo* aanbevoolen werde, geen belastingen, onder wat voorwendzel het ook zouden zyn, buiten die in het IV. Art: van 't Octroy uitgedrukt staan, op de Colonie te leggen, en verders alle inbreuken van gedachte Octroy kragtdaadig tegen te gaan, enz.

Alvoorens verder te gaan, zal 't niet ondienstig zyn, als een aanhangsel, te melden wat men omtrent den eersten Aanval van Cassard, na zynen aftogt, uit eenige zyner Gevangenen, die door hem gerelaxeerd zyn, nader verstaan heeft.

Volgens het verhaal van eenige Engelschen, wier Barkentyn, omtrent *St. Jago*, ontnoomen was door 't Esquader van Cassard, hadden de Franschen, met hunne Schepen tot by de Rivier Marowine gekomen, verscheide Barkassen, zynde platboomde Vaartuigen die zy toegesteld mede bragten, opgeslaagen, en dezelven wel bemand vooruit gezonden om onzen Buitenpost te ligten, zynde het hen bekend, waar onze Brandwagt lag, welke door 't Schieten uit 't Kanon het Fort Sommelsdyk, en dan dit weder 't Fort Zeelandia te Paramaribo waarschouwde van het getal Schepen

die zy zagen passeeren. Doch de Redout of Blokhuis eenige Maanden te vooren dieper geplaats zynde, zagen zy op de gewoone plaats geen Huis of iets dergelyks, dus ze onverrichter zaake te rug moesten keeren: wanneer de Schepen de Kreek daar die Post ligt, stukswyze passeerden, om geen alarm te veroorzaaken, weetende Cassard de gelegenheid van gedachte Brandwagt, en dat 'er een order was, dat, zo 'er meer dan vyf Schepen te gelyk voorby zeilden, Seinschooten van alarm moesten werden gedaan, als zynde gemelde Cassard voorheen, in tyd van vrede, en nog in 't begin van 't Jaar 1702, te Suriname geweest, en met een Bootje door de gedachte Kreek van buiten ingekomen, zynde een klein Schip, 't welk hy toen ter tyd voerde, in de Marowine gestrand.

Op 't Schip, dat met de Bark vooruit gezonden was, (gelyk reeds te vooren is gemeld dat die eerst in de Rivier van Suriname gezien zyn,) had men het meeste Volk gescheept, en Cassard, die zich daar op ook begeeven had, was den 10^{den} Juny 1712, 's morgens om drie Uuren, met drie en twintig zo Chaloupen als Barkassen, van 't Schip, in den Mond der Rivier Suriname liggende, afgevaaren naar de Rivier Commewine toe, zich rangeerende in de groote bogt aan de Linkerhand beneeden die Rivier, daar men by hem opbragt een Kostplanter, genaamd *Matthys Janszen van Sevenhuizen*, met zyn Vrouw en Kind, en eene Juffrouw *Godin*, die naar Paramaribo vaarende, in hun Tentboot, aan den Mond van Commewine reeds ten half zes genoomen waren. Zy werden door het Opperhoofd zeer beleefd ontvangen. Hy vroeg zeer omstandig hoe 't gelegen was met de Fortresse Sommelsdyk. Gemelde Sevenhuizen gaf het wat groot op, zeggende, dat daar honderd vyftig Man zich bevonden, en dat op de minste alarm, in korten tyd, wel twee duizend Burgers byeen konden zyn. Waarop Cassard begon te lagchen en hem toe voer: *Gy meend twintig of vyf en twintig Man: ik ben van gedachten het zelf te gaan zien, en dat met dan aanstaanden Vloed*. Doch, na dat hy met de andere Officieren geraadpleegd had, werd beslooten 't Fort Zeelandia, als aan de Hoofdplaats liggende, eerst aan te tasten, onderstellende Cassard, dat wanneer hy meester werd van die Hoofdplaats, hy daarna Sommelsdyk wel bemagtigen zou, vertrouwende

dat hy alle de Vaartuigen genoomen had, die tydingen van zynen komste konde brengen.

Tegens den avond zakten zy uit Commewine om naar Paramaribo op te vaaren. De Chirurgyn met de Verbanden en Medicamenten, ook de Priester, werden nevens de Gevangenen in de Tentboot geplaatst, werdende daar op Fransche Roeijers gezet. Die de tweede Persoon in commando was, had order om, met elf van gedachte Vaartuigen, vooruit te gaan om Paramaribo te verrassen, en passeerde Zeelandia, en onze Schepen, (de Tentboot achteraanvolgende) met gedachten het voor de gemelde Schepen over te zetten, en alzo de Landing, by het vervallen Waterwerk, aan den Waterkant, te onderneemen. De eerste Man, die aan Land wilde komen, zakte tot zyn middel toe in de Modder toeroepende aan de anderen, dat het landen op die plaats onmogelyk was, werdende hy met groote moeite weder in 't Vaartuig geholpen; waarna alle die Vaartuigen zyn afgeweeken naar de overzyde van de Rivier. Op dien tyd was 't dat de Burgers zo veel geroep maakten; en dat de Matroozen toen ook met een groot geschreeuw bezig waren met het Roer aan het Schip van Capitein Claas Kin te Sleepen, (gelyk te vooren is verhaald) 't geen zulk een verward Geluid maakte, dat het aan die op 't Water waren, voorkwam als of 'er duizenden van Menschen op de been waren, waarom de Priester ook aan de Gevangenen in de Boot vroeg, of dat altemaal Volk van de Stad was, en tot antwoord kreeg van ja.

Ondertusschen was 't, dat op Cassard, die met de overige twaalf Vaartuigen ondernoomen had Zeelandia te overrompelen, van gemelde Fort drie Kanon-Schooten gedaan werden, waar door eenigen der Vyanden werden gedood en gekwetst: hierop stakken die Vaartuigen mede naar de overzyde der Rivier, wanneer zy insgelyks door 't Kanon der Schepen eenig Volk verlooren. Alle die Vaartuigen by elkander over de Fortresse verzameld zynde, werd de Barkas, daar Cassard met honderd vyftig Man in was, vermist. Hy, naar allen schyn, (ziende zyn Aanslag mislukt, niet weetende hoe 't by de onzen gesteld was, en kennende de gelegenheid der plaatze) zal gestooken zyn geweest in een Kreekje loopende beneeden langs het Fort heen achter het Gouvernement, en daar op dien

tyd, zonder eenig tegenweer te ontmoeten voet aan Land gezet hebben, doch de andere Vaartuigen hem door den duister voorby vaarende, heeft hy geen gewag hoorende van die geene welke Paramaribo moesten verrassen, met de Manschap van zyn Vaartuig alleen niets durven onderstaan, maar is, na dat de Vloed meest verloopen was, in stilte naar beneeden asgezakt, alwaar hy, buiten schoots van 't Kanon van Zeelandia, Lantaarnen tot een Sein heeft opgestooken, gelyk alle de Vaartuigen toen mede afzakten, en op den Modderbank aan den Mond van Commewine gingen leggen tot 's anderen daags, zynde den 11^{den} Juny, wanneer zy allen aan boord voeren van 't Fregat dat in de Rivier lag, met het welk men zeilde naar de andere groote Schepen, die wel vier Mylen buiten lagen, gaande Cassard over in zyn Schip van tachtig Stukken genaamd le Neptune. Alvoorens met het Fregat onder zeil te gaan was men overeen gekomen, dat Matthys Janszen, voor hem en de Vrouwen, die nevens hem gevangen waren, tot een Randzoen zoude geeven drie duizend Guldens, daar men eerst twintig duizend Guldens geëischt had; welke Vrouwen met de Tentboot naar Paramaribo gezonden werden, werdende op die Boot tot Roeyers gegeeven eenige Engelschen, die aldaar met twee Barken de Rivier inkomende, door de Franschen genoomen waren geweest. Gemelde Matthys Janszen werd als Ostagier op 't Schip van den Opperbevelhebber Cassard door twee Schildwagten bewaard. Alzo het Randzoen niet tydelyk werd gebragt, werd op den 13^{den} dito 's morgens ten drie Uuren 't Anker geligt, en ging de Vloot onder zeil, het naar beneeden toewendende. Matthys Janszen, niet geneegen mede te vaaren, onderstond een Voetval voor den Generaal te doen, biddende dat men met een van de genoomen Barken, naar de Rivier toe mogte laveeren, verzekerende, dat zyn Randzoen nu in den mond zoude zyn, het geen hem Cassard toestond, en dus is hy, met die Bark, waarin een Lieutenant, met in de dertig Man, gezet werd, de Rivier ingezeild en zag daar een Scheepsboot aankomen met het randzoen, 't welk ontvangen werdende, is de Ostagier ontslagen, die dan den 14^{den} de tyding te Paramaribo bragt dat de Franschen vertrokken waren.

Een Franschman aldaar van *Cajenne* gedeserteerd, die zich eenigen tyd

geneerd heeft met aan den Mond en in de verdere Rivieren te Visschen, heeft, by den Vyand geraakt, denzelven de gelegenheid deezer Volkplanting, zo verre hem bewust was, geopenbaard, en is met de gedachte Vloot weggezeild.

Na deeze uitweiding, keeren wy weder tot het verhaal der bewerkingen, die ondernoomen zouden werden, om de Colonie te beschermen tegen verdere vyandelyke aanvallen.

De Burger-Officieren ten bestemden tyde by den anderen gekoomen, maakten een Ontwerp wegens de te maakene Retranchementen. Zy huurden een Opzigter tot het voorsz. Werk, besteeden het noodige Hout aan, lieten de vereischte Posten kappen, kochten Planken tot de Schoeijing, en hadden uitgereekend, dat, tot het leggen van de Aarde Werken, omtrent een Maand diende gewerkt te werden met ruim twee honderd Slaaven, alle Mans, door de Planters te leveren; wyders werd overlegd, dat de Inwooners van Paramaribo, en die daar Huizen hebben, *pro rato*, zouden opbrengen de Penningen noodig tot den inkoop der vereischte Bouwstoffen. Alle welke schikkingen door den Gouverneur en Commisssarissen van den Hove van Politie goedgekeurd werdende, hebben die Officieren ieder in zyne Divisie een order gezonden aan de Planters in de Rivieren, waar by zy konden zien wat en waar zy. Slaaven moesten leveren tot het voorgenoomen Werk, zynde die order op den eersten October 1712 geteekend en voorts opgezonden.

Den 7^{den} van de gemelde Maand October, begon men het werk met eenige gehuurde Slaaven, doch te laat: de Vyand was weder op de Surinaamsche Kust. Men kreeg op den 9^{den} de Tyding dat 'er een Schip onze Brandwagt voorby gezeild was. 's Namiddags voer de Commandeur *de Rayneval* met zyn Boot naar den Mond der Rivier, gelyk de Commies *Carolus Schelkens*, de Adsistent *Sauvage*, en de Schipper *Steven van Lint* mede deeden, zynde de meeste waarschynelykheid, dat het zou zyn een Slaaf haalder welke verwacht werd. Zy kwamen 's avonds om tien Uuren aan Paramaribo weder te rug, en antwoordden aan de Burgers, die vroegen wat men gezien had, *'t is maar een Bark*. Capitein van Lint had echter aan zynen Stuurman belast, om zyn Schip klaar te

maaken, en order bekomen zyne Medebroeders stil te waarschouwen. Ook werden de Wagten dien nacht verdubbeld.

Op den 10^{den} daags daar aan werd de Burgery 's morgens voor vier Uuren opgeklopt om terstond gewapend te gaan naar 't Huis van *Desloges* aan den Waterkant, waar de gewoonlyke Burgerwagt was, werdende gewaarschouwd, dat de Franschen weêr in de Rivier waren. Deeze Alarm werd gemaakt, om dat men beneeden de Fortresse eenige Snaphaan-Schooten had gehoord, en dat men meende ook Vaartuigen bespeurd te hebben. Mede vernam men, dat het Gezelschap, 't welk daags te vooren naar beneeden was gevaaren, meer gezien had dan één Bark. Ten half zes hoorde men verscheidene Snaphaan-Schooten op *Meerzorg*, zynde de Plantagie van den Raadsheer Amsincq, liggende over 't Fort Zeelandia even om den hoek van de Rivier Suriname; en kort daar na, wanneer het volkomen dag was geworden, zag men zeven opene Vaartuigen vol Volks op voorsz. hoek liggen, zo dat men nu niet meer twyfelde of gemelde Plantagie was reeds door de Vyanden overvallen. Na herhaald verzoek van de Burgery aan den Gouverneur, werden van Zeelandia, ten zeven Uuren, twee Stukken Kanon afgeschooten tot teken van alarm.

Cassard had aan *Matthys Janszen van Sevenhuizen* verzekerd, dat hy binnen de vier Maanden de Colonie weder zoude komen bezoeken. Welke Burger verklaarde daar van aan den Gouverneur en Commandeur op zyn tyd kennis te hebben gegeeven. Doch weinig dacht men, dat die Generaal zyn woord zou gehouden hebben. Hy kwam den 10^{den} October op de Rivier, met een Vloot van acht Oorlogs-Schepen, zeven Barken en dertig Barkassen; werdende die Schepen gecommandeerd als volgt, *le Neptune* van vier en zeventig Stukken Kanon door *Cassard*; *le Temeraire* van zestig Stukkken door *Baudeville*; *le Rubis* van zes en vyftig door den Ridder *Beaudinacq* (of *Beaudinard*); *la Vestale* van acht en veertig door *La Haye*; *la Parfaite* van acht en veertig door *Maillet*; *la Meduse* van zes en dertig door *Dericourt*; *la Bienaimée* van acht door *Buty*; en *le St. François* van zes Stukken door *Braton*, ophebbende omtrent drie duizend Man, waar onder veele Granadiers en Flibustiers van de Eilanden *Martinique* en *Guadeloupe*.

De gemelde twee Alarm schooten, namen onze Schepen op als of die op de Vyandelyke Vaartuigen gedaan waren, welke op dien tyd wat genaderd waren en gelaat maakten als of ze wilden overkomen, en schooten derhalve verscheide maalen daar op, zonder dezelven te kunnen bereiken. Doch de Vyanden weeken de Rivier op. Daarop werden toen eenige Sloepen, Periagues en Tentbooten, zo met Militie als vrywillige Burgers en Matroozen achter nagezonden, zich gelaatende als of zy de Vyanden kwamen aantastten, die hooger de Rivier op wegroeiden. Dit gaf gelegenheid aan een van onze Sloepen, om aan de Landingsplaats van de Plantagie Meerzorg aan te gaan, van waar zy den Heer Amsincq met zyne Vrouw en oudste Dochtertje aan Paramaribo bragten, werdende het jongste vermist. Deeze Heer vertelde, dat de Vyanden daar met het aanbreeken van den dag geland, en hy van het Bed opgeklopt met zyne Vrouw en Kinderen in 't hembd naar 't Bosch de vlucht genoomen had, hebbende geen tyd gehad zyn Kanon aan te steeken, of eenigen den minsten tegenweer te doen, als niet gewaarschouwd zynde.

In de voornoemde zeven Vaartuigen waren drie honderd vyftig Man, onder 't Commando van *Dericourt* en *la Haye*, Capiteinen van de Oorlogschepen *la Meduse*, en *la Vestale*, en van *Lamarre* Commandant der Flibustiers van de Eilanden, en waren 's nachts by vergissing voorby gevaaren op de volgende wyze:

Cassard was met in de twintig Vaartuigen 's avonds de Rivier opgeroeid met gedachten Paramaribo te verrassen, en had onderweeg een Corjaar met Indiaanen ontmoet, welke hy had laaten najaagen, doch niet kon achterhaalen, werdende met een door gemelde Indiaanen verscheidene Snaphaan-schooten gedaan, zynde die welke men aan Paramaribo gehoord heeft. Cassard zich ontdekt achtende, was aan de overzyde der Rivier blyven liggen om de Ebbe af te wachten en te rug te keeren. De gemelde zeven Vaartuigen, die order hadden om te volgen, voeren midden in de Rivier voorby zonder hun Opperhoofd of iemand van de zynen te verneemen, gelyk zy ook door de anderen mede niet gezien werden. Dit Volk geloovende toen, dat Cassard 't Fort Zeelandia voorby was, besloot zulks mede te doen, en was alzo aan Meerzorg gekomen, alwaar

zy ook geen van de Vaartuigen verneemende niet wisten wat te denken. Eindelyk, in de verbeelding, dat Cassard Paramaribo zonder schieten had verrast, waren zy op de voorsz: Plantagie aan Land gegaan, en daar hun slag waargenomen en geplonderd hebbende weder afgezakt om te gaan zien hoe 't aan Paramaribo gesteld was, alwaar in de nieuwe Uitlegging een wit Vaandel geplant ziende, (zynde het oude Vaandel der Burgery) werden zy in hunne meening bevestigd, en staken derwaards over: doch wat nader komende begonnen zy te twyfelen, en keerden daarom te rug.

Midlerwyl verdeelde zich de Burgery, om de nieuwe Uitlegging te bezetten, achter de puntjes van Planken en opgevulde Vaten, by den voorigen Alarm opgeslaagen, die nog ten deele overend stonden, zich zeer beklaagende, dat men niet eerder had mogen hand aan 't werk slaan, om Borstweeringen te hebben, waar achter men met eenige gerustheid den Vyand mogte verwachten.

's Achtermiddags met den Vloed kwamen eenige Vyandelyke Barken beneeden in 't gezigt van 't Fort ten Anker, wanneer men bezig was eenig Kanon, door de Burgers van onze Schippers verzocht, aan Land in de nieuwe Uitlegging, te brengen.

's Avonds kwam een Burger, genaamd *Scelto Remmers*, zynen dienst den Gouverneur en Raaden, aanbieden, te weeten, om, met twee Slaaven in een Corjaar, aan de overzyde der Rivier te gaan liggen, en daar te wachten, tot dat de Vyandelyke Vaartuigen, 's nachts in 't voorby vaaren naar beneeden toe, voor het Kanon der Schepen zouden zyn, en dan door Blikvuuren te kennen geeven als het tyd was daar op te Kanonneeren; met verzoek, dat men als dan met schieten omtrent vyftig tellens zoude wachten, om hem tyd te geeven zich na het gedaane Sein in 't water te werpen, en in 't Bosch achter een Boom zich te dekken. De voorslag werd zeer nuttig gevonden, doch alzo de geeischte Slaaven hem niet bezorgd werden bleef dit steeken; maar werd echter een Corjaar, met eenige uit de Militie gezonden in de bogt van Suriname, om, als zy die Vaartuigen zagen aankomen, twee Snaphaan-Schooten te geeven, zo als zy ook deeden omtrent acht Uuren in den avond. Waarop van de Schepen en vervolgens van 't Fort een buitengewoon Vuur werd gemaakt;

denkende of onderstellende, dat de Vyandelyke Vaartuigen repasseerden; maar deeze, het Sein der twee Snaphaan-schooten gezien en gehoord hebbende, waren aan den hoek blyven liggen tot tegen den dag toe, zynde toen in stilte voorby gevaaren, en dus door de onzen dien avond een groote menigte van Ammunitie vruchteloos verschooten, en de Vyand, voor de trompen van byna honderd veertig Kanons, zonder schade gepasseerd.

Den 11^{den} October kwam 'er met den dag een Fransch Vaartuig van beneeden, ophebbende een witte Vlag van vooren, en werd daar in *Appél* geslaagen. Wanneer het al vry naby genaderd was, werd een Kanon daar op los gebrand, 't geen dat Vaartuig deed afhouden. Men zond naar 't zelve een Vaandrig met een Periague om te verneemen wat men begeerde; die kort daar na te rug kwam met een Fransch Officier, die hy alvoorens geblind had, en kreeg order aan de Klippen voor Paramaribo aan te gaan. Het Fransch Vaartuig bleef ondertusschen voor Dreg liggen. Gemelde Officier, in 't Huis(*) van den Heer Jacob Lemmers, dat leedig stond, geleid, leverde over eenen Brief door den Opperbevelhebber Cassard aan den Gouverneur geschreeven, waar in hy vroeg, of men geneegen was te handelen wegens eene Contributie, want dat hy met zyn magt in staat was, om binnen drie Dagen, zich meester te maaken van 't gantsche Land: dat by weigering hy 't Fort en de Stad zoude bombardeeren en blokkeeren, enz. Toen dien Brief aan de Burger Capiteinen was medegedeeld, en hun gevoelen gevraagd, waren zy van gedachten, dat men geen de minste Brandschatting moest betaalen, om den lust niet op te wekken van in 't kort nog eens te komen; dat het beter was, dat zy afbrandeden daar zy meester van konden werden, terwyl zy om de doven Koolen niet gekomen waren; doch dat men, om onze weinige magt, met ingetogenheid behoorde te antwoorden. Waarop de Regeering verklaarde van dezelfde meening te zyn, neemende de

(*) Het naaste Huis van 't Fort Zeelandia, gelegen op den hoek aan den Waterkant, daar wyle de Heer Stube (laatste Bezitter) een aanzienlyk Huis daar na heeft laaten timmeren.

Gouverneur aan in diergelyke bewoordingen als boven te zullen antwoorden. De Burger-Capiteinen gingen vervolgens ieder naar zyn Post toe, alwaar zy de Burgers tot eenen dapperen tegenweer aanmaanden, hen kennis geevende wat de Vyand eischte, en wat geantwoord werd: welke Burgers allen wel gemoed scheenen. Vervolgens plaatste men eenige Stukken Kanon van de Schepen langs Paramaribo, en kwamen de Ingezetenen uit de Rivier onderwyl toevloeijen.

Op denzelfden dag vluchtten meest alle de Vrouwen en Kinderen met pak en zak van Paramaribo; die, zo wel als die welke op de Plantagiën woonden, sedert door Bosschen, Kreeken, Moerassen, en dik en dun, onder geleide van een party Slaaven, in groote armoede, van de eene plaats naar de andere, zyn voortgetrokken, ter genaade van de zodaanigen, die om hun hardnekkigen fauten, van dag tot dag gekastyd werdende, somtyds maar naar gelegenheid hebben gewacht, om, Strafvry, hunne Meesteressen te kunnen van kant helpen, of wel uit wraakzucht slimmer te handelen.

Op den 12^{den} werd aan de Compagnie Burgers van Para- en Paulus-Kreeken belast om in de Fortresse Zeelandia te trekken, terwyl het Garnizoen te zwak was, om de noodige Posten te bezetten.

's Anderen daags 's morgens omtrent vyf Uuren werd men van beneeden een Schip onder zeil gewaar, dat naderhand by de anderen, die den 12^{den} by de Barken gekomen waren, ankerde. Des achtermiddags zag men nog twee Schepen opzeilen, op het oogenblik dat de Capitein van de Burgers van Para- en Paulus Kreeken aan Gouverneur en Raaden bericht bragt, dat gemelde Burgers weigerden in 't Fort te trekken: zeggende, dat men hen als de andere Burgers zouden plaatsen om Paramaribo te beschermen, en niet om in de Citadel te gaan, en daar gebrek van alles te vinden: dat men in den voorigen Alarm alle de Burgers in de nieuwe Uitlegging had geplaatst, daar zy moesten bloot staan, en dat, nu men door arbeid en moeite zich daar eenigszins gedekt had, men hen daar van daan in de Fortresse wilde hebben. Gemelde Capitein, ziende voornoemde Schepen naderen, en 'er geen tyd van beraad zynde, stelde voor op eene voordeelige plaats met zyne Compagnie post te gaan vatten,

voegende daar by: *Daar zyn de Jooden, die met hunne Slaaven wel* 150 *Snaphaanen uitmaaken, en op de Post staan, welke my eergisteren met zeven Man was aanbevoolen te verweeren: de helfte van die Jooden zouden in 't Fort kunnen trekken*. Zulks geschiedde dan op order van de Regeering, en marcheerde de Compagnie van Para naar den Post die de Capitein des Dingsdags, op den hoek van de Kreek by 't vervallen Waterwerk had bezet. Doch werden de Burger-Officieren geroepen voor twee Raaden en den Raad Fiscaal, en werd hen aangezegd: dat indien de Regeering haar gezag wilde gebruiken zy eenigen der Onwilligen by den Kop zoude laaten vatten, maar dat dezelve liever den zachtsten weg wilde inslaan; en hen nogmaals ordonneerde, dat de Compagnie van Para in 't Fort zoude hebben te trekken. Waarop haare Capitein antwoordde: dat de Burgers niet konden gedwongen werden, om in een Fort te gaan, daar alles om zich te beschermen ontbrak, en alles in 't wild liep, en daar men geen plaats had om eenige rust te kunnen neemen, en het kwaad Weêr af te keeren. Een van die Heeren protesteerde toen voor God en de Waereld, dat zo de Fortresse door den Vyand werd bemagtigd, en daar door de Colonie ongelukkig was, de Regeering daar aan onschuldig zou zyn, maar dat men zulks de Burgers, die niet wilden gehoorzaamen, zoude wyten. De gemelde Capitein protesteerde daar tegens, zeggende: ‘Myn Heeren, ik verklaare voor God en die 't verder aangaat, dat die geene oorzaak zyn van ons ongeluk, die de Burgers hebben willen overreeden, dat het Rebellie was, zich aan de Regeering te adresseeren om herstel nopens den slechten staat van verweering, en die hen belet hebben handen aan 't werk te slaan om Borstweeringen te maaken, welke, zo men hen niet opgehouden had, al in staat zouden zyn geweest: die dit gedwarsboomd hebben, die zyn schuldig aan 't ongeluk, dat de Colonie zoude mogen overkomen, en niet de Burgery’. Eindelyk, geen tyd van twisten, en de oneenigheid tusschen de Heeren Raaden en de Officieren van een kwaad gevolg zynde, kwam men overeen daar niets van te doen blyken.

's Avonds zond men twee Detachementen uit, naamelyk, een van twaalf Man naar Para, en een van tien Man naar de Paulus-Kreek, om,

was 't mogelyk, die Kreeken te beschermen, en tot dien einde werden eenige Stukjes op de bekwaamste plaatsen gelegd.

Ondertusschen waren de Franschen, een Pad van beneeden door 't Bosch gemaakt hebbende, wederom meester van de Plantagie *Meerzorg* geworden, welke sedert aan den Vyand voor hun Hoofdquartier heeft gediend, hebbende daar doorgaands niet minder dan drie honderd Man, onder Commando van den Heer *Des Sorgues*, gehouden.

Na eene Byeenkomst tusschen de Burger-Capiteinen *De Vree, Bouvet*, en *Schuyt*, en de Scheeps Capiteinen *Jacques Giraudet, Cornelis Carstensz., Steven van Lint, Corn: Thomasz, Willem de Goyer*, en *Pieter Carstensz.*, deed Capitein *van Lint* op voorstel van gemelde Burger-Officieren, aan den Hove van Politie eene voordeelige aanbieding onder eenige voorwaarden; welke goedgekeurd, en in eene Resolutie van den Hove op den 14^{den} October, verwisseld, en op den 15^{den} geteekend werd: luidende die als volgt:

‘*Notulen van de Resolutie by de Heeren Gouverneur en presente Raaden van Politie van Suriname, met interventie van de nevens genoemde Burger-Officieren.*

Vrydag den 14^{den} October 1712.

‘**D**e Capitein *Steven van Lint*, voerende het Schip de Juffrouw Joh: Maria, ter Vergaderinge ontboden zynde, is aan hem voorgesteld, of hy zyn Schip wel zou willen laaten gebruiken, om, van genoegsaame Manschap voorzien, de Franschen, die men bericht is, dat zich in grooten getale op de Plantagie van den Heer *Amsincq* onthouden van daar te jaagen, ten einde aldaar post zoude mogen werden gevat. Daarop hy heeft geantwoord, dat hy daar toe gewillig was; dat hy daar ook over met zyn Volk gesprooken had, en dat hy dezelve mede daar toe gewillig had bevonden, indien de Heeren Gouverneur en Raaden, als mede de Burger-Officieren aan hem geliefden toetestaan de

volgende Conditien, zonder dewelke hy het voor zyne Reders niet zoude kunnen verantwoorden, noch zyn Volk daar toe beweegen; zynde,

'Dat indien het mogte komen te gebeuren, dat zyn Schip, op deeze onderneeming, genoomen werd of verongelukte, en dat de vyf andere Schepen, die tegenwoordig voor Paramaribo liggen, met haare Lading behouden in Holland komen te arriveeren, aan zyne Reders zoude werden goedgedaan, de waarde van 't Schip en ingeladen Goederen, bestaande in 95000 Steen en 70 Oxhoofden Kalk, en daarenboven zodaanige Vracht als het zelve Schip by behoude arrivement zoude hebben komen te verdienen, en dat daar uit aan alle het Scheepsvolk zullen werden voldaan haare Maandgelden niet alleen die bereids verscheenen zyn, maar ook mede die nog zouden komen te verschynen, tot den tyd van 't aankomen der andere Schepen in het Vaderland toe:

'Dat, daarenboven indien het mogte komen te gebeuren, dat eenige van 't Scheepsvolk mogten werden gekwetst, aan dezelven zal werden betaald volgens het Reglement van het gemeene Land.

'Welke Conditien gehoord zynde, zyn met eenpaarigheid van Stemmen die Conditien geaccepteerd, en is aan den Kapitein *Steven van Lind*, voor zyne Reders en Scheepsvolk, het effect van dien volkomenlyk beloofd.

'Aldus gepasseerd op de Fortresse Zeelandia den 15^{den} October 1712.
(*Was geteekend*,)

Aan de eene zyde,	Aan de andere zyde,
Joh: de Goyer,	*W. de Vree*,
F: A: de Rayneval,	*J. Bouvet*,
P: Amsincq,	*A: Schuyt*,
Adr: Wiltens,	*J: Godyn*,
S: Althusius.	*Jan Hatterman*,
Ter Ordonn: van de Heeren Gouverneur en Raaden,	*Daniel Pichot*, *Ab: Schedyn*, *J: Brethon*.

(*En was geteekend*,)

A: Kinkhuizen, Secr:

Capitein *van Lint* maakte daarop zyn Schip klaar, en de Capiteinen van Thorarica en Para bezorgden, dat het Volk geschikt om met hen aan boord te gaan, zich ook gereed maakte: doch had de zaak geen voortgang, om dat Gouverneur en Raaden zwaarigheid maakten zo een groot Schip en zo veel Volk afte zenden, alzo de vrees voor een aanval van de Fransche Schepen, door den hoogen Spring, werd vermeerderd.

Eenige Scheeps-Capiteinen van de Schepen hadden een Pont met Brandstoffen klaar gemaakt, en die met hunne Sloepen aan de overzyde van de Rivier gebragt, om als 'er kleine Vaartuigen by nacht, onder begunstiging van de Schaduwe van 't Bosch zouden willen passeeren, den brand daar in te steeken en alzo de Vaartuigen wanneer die 't Vuur voorby voeren te ontdekken; het geen ook met goed gevolg door twee of drie Soldaaten is verricht.

Even na 't ondergaan van de Maan werd van beneeden een Bomb geschooten, die boven het eerste Schip in 't water viel, en werden vervolgens nog acht geworpen, waar van eenige in Paramaribo vielen zonder de minste schade te veroorzaaken. Omtrent welken tyd men het Vuur in den Pont zag opgaan, en werd daarop van 't Fort en de Schepen lustig uit 't Kanon geschooten, waar door de Vyanden, die met verscheide kleine Vaartuigen opkwamen, genoodzaakt werden te rug te keeren.

's Anderen daags (den 15^{den} October) werden wederom door de Scheeps-Capiteinen twee Ponten met brandvattende Stoffen, vervaardigd en ter voorige plaatze gebragt, en 's morgens (den 16^{den} October) even voor 't aanbreeken van den dag, zag men weder het Vuur in de Pont opgaan, en kort naderhand achttien of twintig Vaartuigen, aan de overzyde voorby vaaren, waarop van 't Fort en van de Schepen zonder ophouden werd geschooten, en hoorde men een gekerm, dat aanstonds door 't roepen van *Avancez, Avancez*, voor de ooren der onzen werd bedekt. In dit passeeren brak den dag door, en men zag van beneeden één van des Vyands Schepen aankomen, dat weinig of geen Zeil byhebbende, door twee Barken werd voortgesleept. Toen het op en aan van 't Fort was, werd van voorsz. Fort daar op geschooten, doch in voegen, dat de meeste Kogels voor 't Schip overvloogen Verder komende werd het van onze

Schepen, en van de Batterytjes in de nieuwe Uitlegging wakker raak geschooten; doch het zwaarste Geschut maar zes- en vierponders zynde, is niettegenstaande den tegenstand dien de onze booden het Schip met de Barken gepasseerd, één van de laatsten echter genoeg te doen hebbende om het onder het Bosch op den Modder neêr te zetten, daar hy zonk; doch 's achtermiddags weder opgeholpen werd. De andere Bark zeilde voort naar de Barkassen die in de bogt voorby Paramaribo by elkander waren gaan liggen, en terstond rondom hem vergaderden, waarna de Bark met eenigen van die Vaartuigen, wederom naar 't Schip keerde, en het zelve opboegzeerden, tot af en aan de gedachte Plantagie *Meerzorg*. Dus verlooren de onzen de gemeenschap met de Plantagiën te Water, en bleeven alzo gebloqueerd, zonder echter, dat de Vyand nog lust betoonde, om de onzen voor de vuist te komen aantasten. *Dericourt*, die dit Schip commandeerde, heeft sedert verklaard, dat maar vier of vyfschooten van 't Fort hem geraakt hadden, niettegenstaande hy eenen geruimen tyd, als in eenen maalstroom, voor het zelve stil gelegen had; doch dat van onze Schepen, en andere Batteryen de Kogels als zaad in den Huid van 't Schip zaten, maar dat die, als te ligt, en 't Schip daar tegens bereid, niet doorgegaan waren.

Zo ras dit Schip voorby was gesleept, bemerkte men, dat dit in den moed der Burgeren, eenige ontroering had gebragt, tot groote leedweezen van die geenen die nog onvertzaagd waren. Om dien moed wederom stand te doen grypen, verzocht men van den Gouverneur eenige Stukken Kanon uit het Fort elders te mogen plaatsen: 't geen toegestaan werdende, begonnen de Burgers, de Matroozen en de Slaaven dezelven uittesleepen, en werden die op de voordeeligste plaatsen geposteerd, dat der Menschen yver en moed weder op beurde.

Op den 17^{den} October, zynde Maandag bekwam men tyding, dat de Franschen zich op de Plantagie *Dykveld*, toebehoorende *Jan van Dyk*, hadden vertoond, zynde ongevaar een groot Uur van Paramaribo gelegen; en dat zy daar alles geroofd en vernield hadden. Waarop de Burger-Capiteinen *de Vree* en *Bouvet*, aan den Gouverneur en Raaden voorsloegen met een Detachement Burgers zich derwaards te begeeven, om

de Vyanden aldaar te betrappen of te verjaagen en hen verder te sluiten, ten einde de andere Plantagiën voor de Plondering te bevryden, en voorts daar door eenige afwending te maaken. Dit werd goedgekeurd, en die twee Heeren de Commissie opgedragen, met eene schriftelyke Instructie om de Ingezetenen te kunnen commandeeren tot het leveren van Slaaven en verdere benoodigdheden tot die onderneeming, werdende daar toe zestig Burgers uit de Divisien van Thorarica en Para geschikt, die des achtermiddags door gemelde Capiteinen naar den Vyand werden geleid.

's Anderen daags tegen den avond kwam één van deeze afgezondene Burgeren aan Paramaribo te rug, gelyk ook 's nachts nog eenige anderen, waar onder eenige Gekwetsten, berichttende, dat zy op de Plantagie *Tout-lui-faut* van *A: Desloges*, tegens de Franschen geslaagen hadden, en dat Capitein *de Vree*, nevens eenige anderen gevangen, en Capitein *Bouvet* en veele van ons Volk dood of zwaar gekwetst waren. Dit laatste werd anders bevonden, alzo de laatstgenoemde Capitein, met nog eenigen van die Burgers aankwam, wanneer men verstond, dat dit Gevecht zich op de volgende wyze had toegedraagen:

Op den 18^{den} met den Dageraad was 't Detachement op *Dykveld* aangekomen en werden geen Vyanden gevonden. Doch, om dat daar nog veele Goederen waren gelaaten, alzo de Franschen maar vyftien Man sterk waren; dachten voornoemde Burgers, dat dezelven met grooter getal wederom zouden komen, dus werd ons Volk in een hinderlaag gelegd langs den Weg daar de Vyanden door moesten komen. Na tot over den middag vergeefsch gewacht te hebben besloot men over de Plantagie *Tout-lui-faut* naar Para toe te marcheeren, om uittevoeren 't geen den Capiteinen by Instructie was aanbevoolen, en werd alvoorens de Kreek van die Plantagie overal met Boomen versperd.

Dichte by *Tout-lui-faut* komende, werden zy gewaar, dat die Plantagie door de Franschen bezet was, en terwyl zy beraadslaagden, hoe men den Vyand best zou aantasten, werden de onzen door twee Franschen, die uit de Molen naar 't Woonhuis gingen, gezien, die met een aan hun Volk toeriepen, *Alerte, Alerte*. Gemelde Burgers, nu ontdekt, beslooten de Franschen voor de vuist te gaan aantasten; maar, uit het Bosch in

de opening komende, zagen zy wel ras, dat ze in hunne meening bedroogen waren, vindende de Vyanden, ongelyk sterker in getal, bereids gerangeerd staan, waarom zy zich in een drooge Sloot wierpen, die recht over de Franschen was. De Vyand zond een Man, zonder Schietgeweer, meer dan halver weg naar de onzen toe, die met zyne handen wenkte als of hy met iemand spreeken wilde: waarop twee van de Burgers, ook zonder Geweer, daar na toe gingen. Doch dit was een streek van den Vyand om tyd te hebben om ons Volk te bespieden, gelyk zy wel haast bemerkten, dat het zonder orde of discipline was. Vier of vyf Franschen kwamen met hun Geweer uit, en arresteerden de gemelde twee Burgers, die zy mede namen en dezelven tusschen hen zodaanig plaatsten, dat men daar op niet kon schieten zonder de onze daar aan te waagen. Kort daarop kwamen de Franschen met omtrent zestig Man op de onzen af, na dat zy eerst een Officier met vyf en twintig Man langs den Boschkant hadden gezonden, om alzo de zyde van de Gragt te winnen. Ons Volk gaf te vroeg, door malkander, zonder orde of Commando in acht te neemen, Vuur op de Vyanden; die, met eenen styven tred naderende, eene ordentlyke decharge op de onzen deeden. Onze Slaaven liepen toen weg, en de meeste Burgers namen mede de vlucht in 't Bosch, laatende den Capitein van Para met nog een anderen Burger in de Gragt staan, daar zy gedwongen werden zich over te geeven aan de Vyanden, die hen na een Uur vertoevens naar *Meerzorg* hun Hoofdkwartier voerden. By deeze Onderneeming werden twee van de onzen gedood en zeven gekwetst. De Franschen hadden twee Dooden en vier Gekwetsten, voor zo verre men zeker wist, en onder de laatsten een Capitein van de Flibustiers, genaamd *Testas*.

Dien zelfden avond wierp de Vyand, op Paramaribo zes en dertig Bomben, waar van 'er een op het Borstweeringtje van een Bolwerk van 't Steene Fortje neêrkwam, en een Indiaanschen Jongen die daar te slaapen leide, doodsloeg.

De zaaken zo verre gekomen zynde, begonnen de Burgers met elkander ernstig over den toestand der Colonie te spreeken, en overdenkende, dat de Vyand nu genoegsaam meester van de gantsche Rivier van Suriname

was, en zeer ongerust hoe het met hunne Vrouwen en Kinderen zouden gaan, die in de Bosschen, in den uitersten angst, ter genaade der Slaaven, dwaalden, beslooten eindelyk zich by Request aan den Gouverneur, op den 19^{den} October, te adresseeren, gelyk alle de Capiteinen van de daar liggende Schepen mede deeden, verzoekende eenpaarig: ‘Dat het den Heer Gouverneur aan wien de bescherming en handhaving van de Volkplanting toevertrouwd was, behaagen mogt hen bekend te maaken, wat middelen zyn Edele by der hand had, om den voortgang of vordering die de Vyand, van dag tot dag, op hen maakte, te beletten, op dat de Burgery daar door aangemoedigd werde om in haaren pligt te volharden, met de hoop van een goed gevolg: dat zo zulke middelen aan de hand zyn, die ten spoedigsten mogten werden gebruikt: dat in geval zyn Edele genoodzaakt was te bekennen, dat alles ter uitvoeringe dier middelen ontbreekte, dat zy als dan de Heeren Raaden verzochten, ten allereersten zodaanige middelen te beraamen, en werkstellig te maaken, om het Land, en de Burgery, die haar pligt en trouw getoond had, te bewaaren, en voor eene Bloedstorting te behoeden, die onvermydelyk in 't geval te wachten stond.’

Dien zelfden avond werden weder vier en veertig Bomben van beneeden geworpen, zonder schade te veroorzaaken.

Na den Middag, op den 20sten October, zag men om den hoek van Suriname, een Roeivaartuig aankomen, waar op Appél werd geslaagen. Men zond een Sloep naar het zelve, dewelke te rug komende mede bragt den Adjudant van Cassard; die by eenen tweeden Brief nogmaals eene Brandschatting opeischte, dreigende anders alles in de Rivier te zullen afbranden, terwyl hy genoegsaam meester van gantsch Suriname en Para was, hebbende in die Rivier alle de Plantagiën nog verder dan der Jooden Savaane bezet, en, in Para, reeds tot op de Plantagie van de Weduwe *Drouillet* ingedrongen. De Paulus-Kreek was alleen voor den inval der Vyanden bevryd gebleeven, hebbende de Heer *Simon van Halewyn* op zyne Plantagie *'t Eiland* genaamd, beslooten Batterytjes met 'er haast te doen opslaan, en zeven Stukjes Kanon van de Plantagiën in die Kreek geplaatst, hebbende dertien Blanken by zich.

Op den eisch van den Vyand verzocht men stilstand van Wapenen voor drie Dagen, om met de Raaden, die op 't Fort Sommelsdyk waren, te mogen spreeken: dat toegestaan werd, als mede de noodige Paspoorten om door de Vyandelyke Schepen beneeden liggende niet opgehouden te werden.

's Avonds omtrent acht Uuren kwam een Scheepsboot, met eene styve koelte, dicht langs het Fort opzeilen, en liep met dien vaart tusschen het Fort en onze Schepen aan den Wal, dat haast alarm veroorzaakte. Dit was de Boot van Capitein *Casper Keisbergen*, die met nog twee andere Hollandsche Schepen, gevoerd door *Pieter Verwer* en *Jan Schouten*, buiten ten anker gekomen waren, op het zien van 't groot Schip dat voor de Rivier lag, zynde het Fransch Oorlogsschip *le Neptune*, dat om zyn grootte buiten had moeten blyven. Deeze Boot was, zonder gezien te werden, midden door de Fransche Schepen gepasseerd, en is die Boot aanstonds naar buiten te rug gezonden, met een order van de Regeering aan die drie Capiteinen om op 't spoedigste weder in Zee te loopen. De Boot vertrok, en had het geluk zonder hinder aan boord te komen. Cassard vernoomen hebbende, dat 'er drie van onze Koopvaardyschepen geankerd waren, zond een van zyne Fregatten van veertig Stukken naar beneeden om zich daar meester van te maaken; maar het zelve raakte in het afdryven op den Modder vast, en zyn onze Schepen gelukkig ontsnapt en naar Curaçao gezeild en aldaar behouden aangekomen.

Den 23sten kwamen de Heeren Adr: Wiltens en Ab: Kinkhuizen van het Fort Sommelsdyk, werwaards zy den dag te vooren vertrokken waren om met de andere Raaden te spreeken, aan Paramaribo te rug medebrengende den Raad Adr: Bloos.

's Nademiddags werden alle de Burgers, als mede alle onze Scheeps-Capiteinen en hunne Stuurlieden aan den Wal, byeengeroepen, wanneer de Gouverneur, in byzyn van de aanweezende Raaden, aan de Gemeente voorstelde den slechten Staat, waarin de Colonie was, en dat de Vyand Brandschatting eischte: dat als men daar toe kwam ieder een naar zyn vermogen zoude moeten helpen: dat de Vyand alles zoude aanneemen

wat men kon geeven, Geld, Goud, Zilver, Suiker, Koopmanschappen, ja tot oud Koper niet uitgezonderd; en dat alle Schulden zouden stil staan, tot zelfs de Publieke Comptoiren toe, tot dat de Brandschatting betaald was. Waarop de meesten antwoordden te willen toebrengen, en anderen het overlieten aan Gouverneur en Raaden.

Op Maandag den 24sten voer men naar de Plantagie *Meerzorg* heen en weêr om met den Vyand, wegens de Brandschatting te handelen, zynde daar toe afgevaardigd de Heeren *Amsincq, Wiltens, Bloos, Kinkhuizen, Bouvet* en *Denys*. Welk over en weêr vaaren geduurd heeft tot op den 27sten October, wanneer het Verdrag is getroffen zo als volgt:

‘Overeenkomst gemaakt tusschen den Heer *Cassard*, commandeerende het Esquader van de Schepen des Konings van Vrankryk, en de *Gedeputeerden van de Colonie van Suriname*, over de Contributie by hem geëischt van dezelve Colonie, door zyne Oorlogs-Schepen en andere Vaartuigen, die op deeze Rivier zyn, alles ter presentie van den Heer *Le Vasseur*, Commissaris van de Marine voor 't Interest van zyne Majesteit.

Art. I.

‘Dat de voornoemde Inwooners zullen betaalen voor Contributie een Jaar revenu, dat vastgesteld is op vyftien du zend Oxhoofden Suiker, waar van de Prys is gereguleerd tegens twaalf Duiten het Pond.

Art. II.

‘Dat de voornoemde betaaling zal geschieden in contant Geld, zo veel men zal kunnen bekomen, en Koopmanschappen, die aan denzelven Heer *Cassard* zullen gevallen volgens prys courant van dit Land, die gereguleerd zal werden door twee Commissarissen van wederzyden daar toe te verkiezen, en dat het Supplement voldaan zal werden in Slaa-

ven, Mans en Vrouwen, ten pryze van drie honderd vyftig Guldens het Stuk.

Art. III.

‘Dat de voornoemde Inwooners gehouden zullen zyn de Contributie te betaalen in den tyd van veertien Dagen; by manquement van dien zullen zy verpligt zyn te leveren vyftien Vaten Meel, en twee duizend Ponden Vleesch ieder Dag, en zo zy zich niet in staat bevonden het zelve in 't geheel te leveren, zullen zy het montant van dien gehouden zyn in Geld te voldoen.

Art. IV.

‘Beloovende de Heer *Cassard* geen nadeel aan de voornoemde Colonie te zullen toebrengen, maar in tegendeel te zullen doen wedergeeven aan de Eigenaars, die het zullen begeeren, alles dat genoomen is, voor zo verre hy zulks in zyn magt heeft, en zal het geene hem gelaaten werd, verstrekken in Reekening van afslag op de beloofde Contributie, en wat de Koopmanschappen aangaat, ten pryze die zullen werden gereguleerd in gevolge van 't tweede Articul.

Art. V.

‘Dat aanstonds na de teekening van deeze Overeenkomste het aan alle de Ingezetenen vry zal staan, met hunne Boots en Slaaven onverhinderd door alle de Rivieren te reizen zonder door iemand daarin belet te werden, om zich naar hunne Plantagiën te begeeven, daar bezit van te neemen, hunne Slaaven doen wederkeeren, dezelven te doen werken, zonder dat men daar omtrent eenig beletzel zal toebrengen, om in staat te weezen, van aan deeze Contributie te kunnen voldoen.

Art. VI.

‘En zo ras de betaaling eenen aanvang zal genoomen hebben, zal hy zyn Fregat en andere Vaartuigen beneeden de Fortresse Zeelandia doen retireeren, zonder zich een eenigen Post boven dezelve te behouden.

Art. VII.

‘Dat ook aanstonds na de teekening de Gevangenen in vryheid zullen werden gesteld, zonder eenig Rantzoen te betaalen, als zynde begreepen onder de generaale Contributie.

Art. VIII.

‘Dat hy belooft en zich verbindt, voor hem en allen die van zyn Esquader dependeeren, dat zy geen nieuwe Onderneeminge op deeze Colonie zullen doen, geduurende den tyd van een Jaar.

Art. IX.

‘Dat de Ingezetenen zullen verpligt zyn, te geeven twee Ostagiers tot verzekering van de voldoening van deeze Overeenkomst, te weeten een Officier van 't Garnizoen, en een Burger van aanzien.

Art. X.

‘Dat men aan het Esquader zal leveren alle noodzaakelykheden en verversching, die men zoude kunnen benoodigd zyn, volgens prys courant van den Lande, zo veel zulks mogelyk zal zyn.

Art. XI.

‘Dat het vry zal staan aan alle de Fransche Chaloupen, gemunieerd zynde met een order van den Heer Cassard, Water te gaan haalen in de Rivier Suriname, zonder evenwel op eenige Plantagiën te mogen komen.

Art. XII.

‘Dat tot acquit der volle betaaling der Contributie noodig zal zyn, dat de Inwooners aan den Heer *Le Vasseur* Commissaris, ter hand stellen alle de Recepissen, die zy zullen ontvangen hebben van de Capiteinen der Schepen, in dewelken zy hunne Koopmanschappen zullen hebben gelaaden; in de plaats van de welken haar ter hand zal werden gesteld een quitantie gevidimeerd door den Franschen Generaal.

Art. XIII.

‘Dat na de teekening deezes, alle de Troepen zich zullen retireeren van de Posten, die zy in de Rivier bezet hebben, mids dat men ook trede tot betaaling van 't montant der Contributie, en daar een einde van maakt zo ras zulks immers mogelyk zal zyn.

‘Hier van een dubbeld gemaakt, in het Leger op de Plantagie van Amsincq, door ons ondergeschreeven, den 27sten October 1712.

(*Was geteekend*,)

Cassard, vt. *Le Vasseur, P. Amsincq, Wilhem Pedy, Adr. Wiltens, A. Kinkhuizen*.

Daags daar na (den 28sten) kwamen onze Gevangenen, die ontslagen werden, aan Paramaribo. De Heeren *Cornelis Denys* en *Daniel Pichot* werden dien dag by de Heeren Gouverneur en Raaden schriftelyk gecommitteerd, om, ingevolge het tweede Articul van de Overeenkomst, de Pryzen der Koopmanschappen, met de Commissarissen der Franschen te reguleeren, en verder gemagtigd tot alle andere zaaken, die hen door de Regeering van tyd tot tyd zouden werden opgegeeven en gelast.

's Achtermiddags ten vyf Uuren verlieten de Vyanden de Plantagie *Meerzorg*, en passeerden met omtrent vyf en twintig Vaartuigen naar beneeden, en tegens den avond kwam het Schip en de twee Barken ook af, die wel gelaaden waren, hebbende ieder een Pont met Suiker achter aan. Het Schip raakte met den Stroom in de bogt boven onze Schepen aan den Grond, en is daar na met hulp van Roeivaartuigen daar af gebougseerd, niet zonder nog meer dan eenmaal vast te raaken. Zoo dat als men in staat was geweest den Vyand te verduuren, het een genoegsaame onmogelykheid voor de Franschen zou zyn geweest, dat Schip ooit wederom te recht te brengen.

Saturdags, den 29sten kwamen de Fransche Commissarissen, om met die van onze zyde wegens de Koopmanschappen te handelen, aan Paramaribo, en maakte men, des anderen daags zynde Zondag, een begin, gaande by de Burgers rond, men nam de Goederen op, en tekende de pryzen aan, die, gelyk ook de Suikeren die gemaakt waren, van tyd tot tyd naar hunne Schepen zyn verzonden.

's Maandags den 7den November kreeg men kondschap, dat 'er een Slaafhaalder voor de Mot-Kreek was. Men was op middelen bedacht om de Negers aan die Post in stilte te lossen, en die aan de Franschen te leveren om de onzen te spaaren; maar de Schipper gewaarschouwd zynde geweest, dat de Franschen in de Rivier waren, stak in Zee, en is verder naar Curaçao voortgezeild.

Den 13den daar aan volgende, werden, de Schippers uit de Predikatie geroepen, om by den Heer Cassard te komen, van wien zy Randzoenbrieven hebben gekreegen.

Een van des Vyands Schepen van 60 Stukken, *le Temeraire* genaamd, raakte met een Travaatwind aan den Lagerwal, zo hoog op den Modder vast, dat men niet anders dacht, of het Schip zoude daar hebben moeten blyven zitten, gelyk de Vyanden ook al begonden te praaten van den brand daar in te steeken. Aan de Capiteinen *Giraudet* en *De Goyer* werd door 't Hof geordonneerd, om ieder een Stuurman daar na toe te zenden, en moesten alle de Schippers met elkander loten, wie twee zwaare Touwen zouden geeven, om het zelve van den grond te helpen; dat eindelyk na veele dagen arbeidens, met den verleenden bystand, gelukte, tot groot leedweezen van veelen die wel wenschten, dat de Vyand zo een kostelyk Schip had moeten laaten zitten, dat zyn voordeel op deeze Colonie behaald niet weinig zou verminderd hebben.

Den 6^{den} December, 's avonds om zeven Uuren, vertrokken de twee Franschen Commissarissen *Le Vasseur* en *Seraphin* van Paramaribo, en met hen de Heer *Elias Chaine*, die als Gyzelaar voor de voldoening der Wisselbrieven medeging; en is daarop de Heer *Cassard* met deszelfs gantsche Vloot voor den dag al uit de Rivier gezeilt.

Wy laaten hier volgen de Reekening der Brandschattinge.

Generaale Reekening der Brandschattinge voor de Colonie van Suriname, Volgens de Overeenkomst gemaakt met den Heer Cassard den 27sten October 1712.

Debet		**Credit**	
Voor 15000 Oxhoofden Suiker a 650 □ netto het Oxhoofd à 1½ stuiver het □.	ƒ731250:-:-	Voor Koopmanschappen geleverd volgens Reekening van den Heer Le Vasseur.	ƒ177124:17:-
Voor onkosten van 't Esquader na het verloop van den gestelden tyd door het Verdrag gereguleerd met den Heer Cassard voor eene Somme van.	ƒ10350:-:-	Voor Zilverwerk of gemunt Geld.	ƒ65926:13:-
		Voor 750 Slaaven à ƒ350 ieder.	ƒ262500:-:-
		Voor 3033½ Oxh: Suiker volgens Recepissen ingetrokken;	
Voor 16 Slaaven afgetrokken van de geheele quantiteit Negros-Slaaven die geleverd zyn à ƒ350.	ƒ5600:-:-	Voor 109 dito dito genoomen op de Plantagiën voor de Overeenkomst in 's Konings Schepen;	
Voor een Slaaf hier over in 't Credit gebragt voor ƒ350. en gekocht door den Heer Le Vasseur voor ƒ200 resteerd voor verschil.	ƒ150:-:-		
		----------	
		same 3142½ Oxhoofden à ƒ48:15.	ƒ153196:17:-
		Voor diverse Effecten op de	ƒ4072:10:-

		Plantagiën genoomen.	
		Voor diverse Provisien, als Tayer, Dram, enz.	ƒ3232:19:-
		Voor Provisien geleverd aan 't Esquader, te weeten.	
		in Blom (of Meel) ƒ2706:16	
		Kaas en Erwten. ƒ1118:12	
		groot en klein Vee. ƒ3130:-	
		----------	ƒ6955: 8:-
	----------		----------
Transporteeren	ƒ747350:-:-	Transporteeren.	ƒ673009: 4:-

Debet			**Credit.**
Transport van de andere zyde.	*ƒ*747350:-:-	Transport van de andere zyde.	*ƒ*673009: 4:-
		Voor Koperwerk, zo Ketels als anders.	*ƒ*9338:-:-
		Voor twee Kabeltouwen, een van 100, en een van 95 Vadem 12½ Dm.	*ƒ*3000:-:-
		Voor roode Slaaven, of Indiaanen.	*ƒ*2300:-:-
		Voor zo veel betaald is door Juffw. Godyn voor haar Randzoen in de Maand Juny laatstleden.	*ƒ*120:-:-
		Voor 22 Wisselbrieven same Holl: Geld. *ƒ*37464:16:-	
		Augm: à 20 Pct. *ƒ*7493:-:-	
	---	---	---
		---	*ƒ*44957:16:-
		Voor 300 Oxh: Suiker te leveren in 't Schip de François a *ƒ*48:15:	*ƒ*14625:-:-
	---		---
same Surin: Geld.(*)	*ƒ*747350:-:-	same Surin: Geld.	*ƒ*747350:-:-

Wy des Konings Raad, Commissaris der Marine, geëmbarqueerd op 't Esquader gecommandeerd door den Heer Cassard, certificeeren aan allen die het aangaan zal, ontvangen te hebben de Effecten in deeze Reekening vermeld, en dat alle dezelven gescheept zyn in de Schepen van zyne Majesteit.

Gedaan te Paramaribo deezen 6^{den} December 1712.

En geteekend

(*) Dat maakt omtrent zes honderd twee en twintig duizend acht honderd Guldens Hollandsch.

Le Vasseur.

Onder en ter zyde stond
Gezien, *en geteekend*, Cassard.

Op Woensdag den 26sten January 1713, werd aan Paramaribo een Placaat van Gouverneur en Raaden (op den 17^{den} van voorsz. Maand vastgesteld) afgekondigd, ten einde een ieder zyn staat hier te Lande zou hebben te inventariseeren, en aan den Hove over te leveren, om daar uit de evenredigheid te vinden, van 't geen ieder in de Contributie zoude moeten draagen.

Kort daarop rees 'er tusschen de Regeering en de Ingezetenen eenige oneenigheid omtrent het onderzoek van die Inventarissen, en de evenredigheid daar op te vinden, en wegens eenige andere punten, gelyk zy zich aan 't Hof van Politie by een ampel Bericht in 't begin van February 1713, uitten. Onder anderen zeggen zy daar:

'Dat voor zo verre de aanvertrouwde Regeering aangaat, de Ondergesz. wel gewenscht hadden, dezelve in gevolge van het Octroy was waargenoomen, wanneer zy niet genoodzaakt zouden zyn geweest, zich aan hun Hoog Mogende om redres te vervoegen, waar van een van de voornaamste redenen is geweest het opleggen van de Vestingwerken ten onze kosten op te bouwen en te onderhouden, zonder vergoeding, ja zelfs zonder Reekening van het opgebragte, hoewel direct strydig tegens een speciaale Conditie van 't Octroy aanloopende, echter zonder het Consent van hun Hoog Mogende veel min dat der Ingezetenen tot het opleggen van zulke Lasten af te vergen, enz.

Gelyk men ook onder den naam van Modique Lasten (om 't zelve alzo was 't mogelyk voor ons te verduisteren) gemaakte Sterktes of Buitenposten voor 't Garnizoen, en andere zaaken ons heeft doen bekostigen, schoon hun Hoog Mogende by 't Octroy hebben gelieven te reguleeren, waar toe die Penningen zouden moeten werden besteed.

De Ondergesz. vermeinen, dat alle Lasten, die men doed draagen, zonder volmagt of toestemming van hun Hoog Mogende en daar men der Ingezetenen verlof toe van nooden heeft vrywillige Opbrengingen zyn, en gevolgelyk, dat alle die uit vrye wil opbrengd, schikking daar over toekomt, en dienvolgende, mids deeze zaak zo presseerd, en hun Hoog Mogende niet aanweezend zyn, zo vermeinen de Ondergesz. het

met een eenpaarig verlof van de Geinteresseerden behoord te werden gereguleerd, en daar over gedisponeerd, enz.

Ook konnen de Ondergesz. geen genoegen neemen, dat de verdeeling op de Contributie door de Regeering alleen zoude werden gemaakt, en daar na, daar van aan de Gecommitteerdens uit de Burgery visie gegeeven, vermeinende, dat het reguleeren van die verdeeling geen zaak is, die aan eenig Lid van deezen Ed: Hove als Regent behoord maar wel als Geinteresseerde, zynde het eene zaak van Reekening, waaromtrent nog geen dispût noch verschil voorkomt, en gevolgelyk geen uitspraak van Rechters vereischt werd.

Verders zo konnen de Ondergesz. niet gerust zyn met de generaale toezegging, dat op de Grieven, door den Hove zodaanige regard zal genoomen werden, als bevonden zal werden te behooren, wyl haar zulks in de voorige onzekerheid van redres laat, zo ten opzigte van de securiteit, als de verbetering van 't geene tegens den Octroye is ingebrooken; en alzo niet in staat hunne Effecten naar gerechte waarde te estimeeren; waaromme de Ondergesz. verzoeken op het spoedigsten alle de voorgestelde zwaarigheden mogen werden uit den weg geruimd: enz.

Waarop hunne verzoeken by Resolutien van den Hove in datis 23 en 24 February 1713 zyn toegestaan. De eerste luid:

'Nademaal aan de Heeren Gouverneur en Raaden voorgekomen is, dat aan verscheide Ingezetenen deezer Colonie aangenaam zou zyn, dat de gemaakte Inventarissen overgeleverd werden aan Commissarissen uit de Burgery te verkiezen, om door dezelven te werden onderzocht, of die zyn gemaakt met genoegsaame egaliteit, is goedgevonden en verstaan, gevoeglykshalven in deeze gesteldheid destyds, en zonder gevolg voor 't toekomende, alle de respectiven Divisiën deezer Colonie te authoriseeren, zo als dezelven geauthoriseerd werden mids deezen, om door de generaale Ingezetenen van ieder Divisie twee Persoonen van de meestgegoedsten en bezadigsten te verkiezen, om aan alle dezelven gezamenlyk door deezen Hove overgeleverd te werden de Inventarissen van alle de Ingezetenen deezer Colonie en andere Persoonen die, in gevolge van den Placaate van dato 17 January 1713, gehouden zyn Inventarissen te maa-

ken, omme door de Gecommitteerdens te werden onderzocht, of die gemaakt zyn met de vereischte egaliteit, en te reguleeren, ten overstaan van eenige Heeren uit deezen Hove daar toe te committeeren.

Welke Inventarissen, met bygevoegd bericht, door de gezamenlyke Commissarissen aan deezen Hove zullen werden overgeleverd, omme door het zelve te werden goedgekeurd ofte anders beschikt, zo als bevonden zal werden te behooren, en zal Extract van deeze Resolutie aan ieder Divisie werden gegeeven.'

Volgens de Resolutie van 24 February 1713, zyn aan hen deeze punten toegestaan, in volgende manieren:

Eerstelyk, Dat de Inventarissen aan het Hof door de Ingezetenen zullen overgeleverd werden.

2. Dat de Inventarissen zullen werden gesteld in handen van Commissarissen uit de Divisien der Christenen, omme ten overstaan van Heeren Commissarissen uit den Hove, onderzocht en gereguleerd te werden, naar alle redelykheid en billykheid.

3. Waarna die door gezamenlyke Commissarissen aan den Hove van Politie zullen werden overgeleverd, om geapprobeerd of anders geredresseerd te werden, na dat de Commissarissen alvoorens daar over zullen zyn gehoord.

4. Dat verders alle posten, waar mede de Reekening van Contributie by deezen Hove zal geoordeeld werden te moeten werden belast, aan de bovengenoemde Commissarissen uit de Ingezetenen zullen werden gecommuniceerd, om, des noods zynde, haare consideratien daar over te mogen zeggen, en vervolgens de Reekening by den Hove opgemaakt, en aan dezelven Commissarissen daar van visie gegeeven werden.

5. Dat wat het redres omtrent de Securiteit belangd, het Hof al bereids bezig is, daaromtrent de noodige schikkingen te maaken, en met de Ingezetenen wil beraamen om het zelve werkstellig te maaken.

6. Zo de Ingezetenen in staat zyn Grieven aan te toonen contrarie aan 't Octroy, zal, in zo verre dezelven gefondeerd zullen gevonden werden, daar omtrent redres bezorgd werden, zo veel het hier te Lande doenlyk is.

En is verstaan aan de respective Divisien Extract van deeze Resolutie te geeven, om te dienen voor Appointement op haar Edele ingeleverde Geschriften hier geannexeerd.'

Na het inleveren der meergenoemde Inventarissen, werd een Omslag van acht of tien ten honderd op het Capitaal der Ingezetenen gelegd. Niettegenstaande deeze zwaare Contributie, zyn de onkosten van 't toerusten der Vloot aan de Onderneemers op verre na niet betaald, en de meesten derzelven daar door geruineerd.

Wy hebben reeds hier vooren gezegd, dat de Burger-Officieren door de Ingezetenen gequalificeerd, zich aan hun Hoog Mogende by een breedvoerige Missive in dato 17 September 1712, hadden geaddresseerd, en daar aan hadden gevoegd een omstandig Verhaal van het voorgevallene by den eersten Aanval van Cassard op deeze Colonie: verzoekende redres, en klaagende over de Edele Societeit, en tegens den Gouverneur en Raaden van Politie: dat die de Colonie niet beschermden, en dat alles dat daar toe zo veel doenlyk door de Ingezetenen gedaan en gefourneerd was, niet werd gebragt op Reekening van de Edele Societeit enz. Waar tegens Directeuren een wydloopig Vertoog tot wederlegginge van die klagten, aan hun Hoog Mogenden deeden inleveren. Waarop de Heeren Staaten Generaal, na dat de zaaken onderzocht, en naderhand Commissoriaal gemaakt, zelfs ook door de Heeren Gedeputeerdens van de Provincie van Holland en Westfriesland, als daar in het meeste belang hebbende, overgenoomen waren; by een Resolutie van den 28sten July 1713 goedvonden een Aanschryving te doen aan Gouverneur en Raaden van Politie, in de Volkplanting van Suriname, om de Burger-Officieren aldaar, en die zy verders zouden goedvinden, voor hen te bescheiden, en aan dezelven uit naame van hun Hoog Mogende zouden aanzeggen en beveelen, dat zy provisionelyk, en tot hun Hoog Mogende nader order promptelyk zouden hebben te betaalen de Hoofdgelden en andere Lasten by den Octroye vastgesteld; dat zy zich ook zouden hebben te onthouden van alle onbehoorlyke aparte Vergaderingen, maar de zaaken aldaar te laaten, en zich te onderwerpen aan het bestuur van den Gouverneur en Raaden voornoemd, en derzelver orders in alles na te komen: op poene dat tegens de Overtreeders zoude

werden geprocedeerd by Corporeele apprehensie of andere middelen van Rechten, of wel by politique uitzettinge of wegzendinge, als zy Gouverneur en Raaden volgens den Octroye en de gemeene Rechten zouden bevinden te behooren.

Ondertusschen hielden die redenen van ongenoegen niet op. Men klaagde uit Suriname, dat het ongeluk de Colonie, door de laatste Onderneeming van Cassard, overgekomen vooornaamelyk te wyten was, aan de slechte bestiering hier te Lande. De Opgezetenen der Volkplanting beweerden, dat de Directeuren geen genoesaame zorg hadden gedraagen, om de Vestingwerken, in overeenkomst van het Octroy, in behoorlyken Staat van tegenweer te stellen, en met Manschap te bezetten. Overzulks verzochten zy, dat daarin, volgens het XXVII. Articul van den Octroye, door Directeuren ten spoedigste mogte werden voorzien, met vervulling van 't geen 'er aan ontbreekte; voorts, dat zy mogten erlangen Remboursement van die Penningen, die zy aan den Vyand genoodzaakt zyn geweest op te brengen, met vergoeding van alle kosten, en schaaden die zy door den Vyand hadden geleden. enz. De Directeuren verdedigden zich echter zo wel by de Algemeene Staaten, dat deeze oordeelden, dat zy ten onrechte beschuldigd werden, als ook dat de Inval door den Vyand gedaan, niet kon werden toegeschreeven aan Directeuren voornoemd, en gevolgelyk van hen niet kon werden gevorderd vergoeding van die Penningen die aan den Vyand, of anderszins zyn opgebragt. Ingevolge van het welke hun Hoog Mogende een Besluit namen, den 28sten December 1713, om Gouverneur en Raaden aan te schryven, dat zy de Ingezetenen en Coloniers aldaar uit naam van hun Hoog Mogende zouden aanzeggen, dat zy promptelyk zouden hebben op te volgen, en naar te komen den Inhoude van hun Hoog Mogende Resolutie van den 28sten July 1713, en uit krachte van dien, zouden hebben op te brengen en te voldoen alle achterstallige Hoofdgelden, en andere Lasten aan Directeuren verschuldigd: en zo haast doenlyk alle verdere achterstallen van ingekochte en tot nog toe onbetaalde Slaaven; en verder geen de minste inbreuk tegens den Octroye, nopende den invoer van Slaaven zullen hebben te onderneemen. Dat tot versterking van de Colonie Gouverneur en Raaden van Suriname,

in serieuse overweginge zullen hebben te neemen, of en hoe verre zullen kunnen werden gerenoveert, de resolutien by haar genoomen op den 7^{den} January 1692 en 13^{den} May 1699 contineerende een ordonnantie, om by zeker getal Slaaven, eenen Blanken Dienaar te houden, en dat de Coloniers en Planters, zo wel in cas van alarm als anderszins stiptelyk zullen hebben te obedieeren aan de orders van de regeering daar te Lande. Wyders dat zy Raaden en Coloniers hunne Gemagtigden zouden hebben te qualificeeren, om ingeval zy meerder Bescherminge zouden noodig hebben, of dienstig achten, over die verdere en meerdere middelen van securiteit van het Land aldaar, met de gemelde Directeuren te overleggen, als mede over het geen zy Raaden en Coloniers tot die hunne meerder securiteit zouden hebben te contribueeren, en dat hun Hoog Mogende ten dien einde Gouverneur en Raaden qualificeerden, om met concurrentie en goedvinden van de gemelde Directeuren, als dan op te stellen alle zodaanige minstdrukkende Lasten, als tot onderhoud van meerder Manschap, en aanleg van verdere Fortificatien, buiten het Fort aan *Suriname*, zouden werden vereischt.

Het liep echter eenige Jaaren aan, eer men de versterking dier Volkplanting werkstellig maakte, wyl de Raaden en Coloniers zich omtrent het geen zy daar inne zoude draagen, niet hadden willen uitlaaten. Directeuren bevreesd, dat met langer Deliberatien en over en weder schryven de gelegenheid van zich by tyds in staat van tegenweer te stellen zoude verloopen, en dat de Colonie by den eersten opkomende Oorlog wederom groot gevaar zoude loopen, ja zelfs van t'eenemaal geruineerd te werden; lieten inmiddels hunne gedachten gaan, hoe, en op wat wyze de voorsz. Colonie op 't spoedigste en onkostelykste zoude kunnen werden versterkt, en voor alle aanvallen, zo veel mogelyk, bewaard. Weshalve zy vervolgens, t'hunnen kosten derwaards hebben gezonden den Ingenieur Draak, ten einde hy, naar bezigtiging *in loco* genoomen te hebben, aan de Directeuren met zekerheid zoude kunnen berichten welke en hoedaanige Fortificatien tot versterking van de voorsz. Colonie zoude werden vereischt, gelyk ook daar na is geschied; hebbende de voornoemde Ingenieur Draak, na het verloop van acht Maanden, de Plans van de vereischte Vesting-

werken, aldaar by hem ontworpen, aan de Heeren Directeuren overgebragt, die dezelven ook voorts door den Directeur Generaal Des Rocques hebben doen nazien, door wien alle het ontworpene ook genoegsaam is goedgekeurd, uitgenoomen alleen, dat hy van begrip was, dat gemelde Vestingwerken eenigermaate grooter behoorden te werden gemaakt: werdende de kosten tot opbouwing van de nieuwe, en tot verbetering van de oude Fortificatien aldaar, begroot op omtrent acht honderd duizend Guldens.

Op den 8sten December 1733, werd eerst na menigvuldige Byeenkomsten en overleggingen tusschen de Directeuren der Societeit ter eenre, en de Gemagtigden van de Raaden van Politie en veele voornaame Ingezenen en Geinteresseerdens derzelver Colonie, ter andere zyde, ter versterking een Verdrag geslooten; de Articulen dier Overeenkomst zyn, den 19^{den} December 1733, door hun Hoog Mogenden bevestigd, en in eene Resolutie der Algemeene Staaten veranderd. Volgens dezelve moest de Volkplanting Suriname, door het maaken en voltoojen der Vestingwerken, binnen den tyd van zeven Jaaren in volkomen staat van tegenweer gesteld werden, en tot dat einde waren de Directeurs verbonden de noodige Werklieden en Bouwstoffen derwaards te zenden; en de Gouverneur en Raaden van Politie in Suriname moesten een bekwaam getal van Slaaven bezorgen, tot het vervaardigen der vereischte noodwendigheden, en het arbeiden aan de Vestingwerken. Geduurende de gemelde zeven Jaaren, waren de Directeuren gehouden, twintig duizend Guldens jaarlyks tot het draagen der Kosten op te brengen. De Coloniers en Planters moesten daar toe, geduurende gelyke zeven Jaaren, ieder Jaar zestig duizend Guldens Hollands opbrengen; welke gevonden zouden werden op de respective Producten der Colonie, en door eene Belasting te leggen, op zulke Inwooners van Paramaribo en elders in de Colonie, die hun bestaan niet in het planten vonden. Waar over een byzondere Ontvanger zoude werden gesteld, die voor zyne Wedde een en een half ten honderd van 't geene hy ontvong, zoude genieten. De Directeuren zouden gehouden zyn, op hunne kosten, vier Compagniën geoefende Soldaaten, ieder Compagnie met de Officieren vyf en twintig Koppen sterk, mitsgaders het Geweer en Ammunite van Oorlog, in de Volkplanting te onderhouden. Eindelyk dat byaldien, door

den tyd, eenige Goud- of Zilvermynen, in voorsz. Colonie werden ontdekt, een derdendeel, dat Directeuren, na aftrek der gedaane onkosten, daar uit zouden genieten, door hen zou werden gebragt in de Casse der Modique Lasten, tot zo lang de Coloniers en Planters, of hunne Erfgenaamen voldaan zouden zyn van 't geene zy, uit krachte deezer Overeenkomst, tot het maaken en verbeteren der Vestingwerken, hadden opgebragt: enz. Alles onder verscheidene Voorwaarden en bepaalingen breeder in voorsz. overeenkomst te zien.

Intusschen was 'er een Verschil ontstaan tusschen gemelde Directeuren, en de Raaden van Politie en Ingezetenen van dezelve Colonie, over de begrooting der Huur van de Slaaven, dewelke gebruikt zyn geweest tot den opbouw van de gedachte Fortresse Amsterdam. Waarom hun Hoog Mogenden, by een Resolutie van 13 November 1744, goedvonden, Gouverneur en Raaden voornoemd aan te schryven, dat zy, zo veel in hen was, dit ontstaane Verschil zouden, hebben uit den weg te ruimen. Ten einde nu aan het verlangen van hun Hoog Mogende zoude kunnen werden voldaan, hebben voornoemde Directeuren der Societeit den Gouverneur Mauricius, by derzelver Missive van 19 Juny 1747, gevolmagtigd om over gemelde Dispuut en meer andere Oneenigheden met de Raaden te contracteeren en handelen. Ingevolge van dien werd den 6^{den} Maart 1748 tusschen voornoemde Gouverneur, als Gemagtigden der Heeren Ditecteuren ter Eenre; en de Raaden van Politie der Colonie van Suriname ter andere zyde; na verscheidene Byeenkomsten en Onderhandelingen, in der minne, ten aanzien van den Gouverneur op goedkeuring van de Societeit, en ten aanzien van de Raaden van hun Hoog Mogende, een Verdrag geslooten, van den volgenden Inhoud:

Art. I.

‘Dat voor betaalt en verreeckent zal werden gehouden, alle 't geene de Edele *Societeit* aan haar zyde, en de Colonie ter andere zyde, mogte bevonden werden of sustineeren te veel te hebben betaalt, of dat den andere te weynig betaalt zoude hebben, en dat aldus beyde partyen zullen gereeckent werden volkoomen haar respective Quota in de successive

Contributien, te hebben betaalt, en opgebragt, en dat over en weeder alle verschillen die uyt hoofde van de oude Contributie voor de Fortres *Nieuw Amsterdam* mogte zyn ofte geweest zyn over Slaavenhuur, Ammunitie van Oorlog, gehoudentheid of ongehoudentheid in de prolongatie van gemelde contributie en zoo als in de boovengemelde sentimenten der Heeren Raaden breeder staat uitgedrukt, of andere hoe genaamt geene uitgezondert, zullen werden gehouden voor verreeckent en afgedaan, zonder dat ooit of ooit een der beide contracteerende partyen tot des anders lasten uit de voorsz: hoofde iets 't geringste zal of zullen mogen reeckenen ofte pretendeeren.

Art. II.

'Dat van deezen dag af aan, op de oude Contributie voorgemelde Fortres *Nieuw Amsterdam*, geene Ordonnantien meer zullen getrocken worden, als voor goederen dewelcke op heeden reeds geleeverd zyn, waar onder gereeckent de gages, dewelcke op den eersten deezer maand Maart zyn vervallen, (doch daar niet onder gereeckent zeecker reeckeningh overgeleeverd door de Capitein *Bird* in den Jare 1743 en 1744. ter somma van drie duysent vier hondert vyf en seeventigh vyf en drie en seeventigste Gulden) maar wel 't hout van Lavelade en de Cingels van den Heer *Pallak* door den Heer *Tourton*, als door deezen Hove gecommitteerdt, voor gemelde Fortres gekogt: dat gemelde contributie tot den dagh van heeden zal werden geslooten, en indien, na ontfangst van 't uitstaande, en betaalingen van de Schulden tot lasten gemelde Comptoir, ten voordeele van particuliere mogt bevonden werden te booven te koomen, 't zelve zal zyn en koomen ten voordeele 't Comptoir der Modicque Lasten, dat daar en teegens ook, indien bevonden mogt werden te kort te koomen tot betaalinge van de nu zynde Schulden 't manqueerende uyt de gemelde Cassa der Modicque lasten zal werden gesuppleert en betaalt.

Art. III.

'Dat de gemelde Fortres *Nieuw Amsterdam* met alle de Slaaven en

't geene 'er verders toebehoordt, aan de Edele *Societeit* of aan de Heer Gouverneur zal overgegeeven, en door zyn Wel Edele uyt naame van de Edele *Societeit* overgenoomen worden, omme dezelve met alle den aankleeven van dien voor nu en ten eeuwigen daage, ingevolge resolutie van haar Hoog Mogende, de dato 13 November 1744. tot laste van de Edele *Societeit* te houden en onderhouden te werden, zonder iets meerder tot opbouw of onderhoud van de Fortres, ingevolge den Octroye, van de Planters zullen afvorderen, maar dat de Edele *Societeit* alle 't zelve zal moeten houden tot haar lasten; dat by de gemelde overgaaf van gemelde Fortres, 't zy de gezaamentlyke Raaden of twee à drie uyt haar te nomineeren leeden, zullen adsisteeren, en oculaire inspectie neemen, of alles tot gemelde Fortres behoorende, behoorlyk word overgeleeverd en genoteert, alles op die voet, zoo als by de overgaave van de Colonie aan de Edele *Societeit*, door ende van wegens de Provintie van *Zeelandt* is gedaan.

Art. IV.

'En alzoo geoordeelt werd de Fortres Sommelsdyck van geen nut of dienste van den Lande zal zyn, zoo ras de nu nog te maaken batteryen voltooit zyn, zoo werd van dezelve afgezien, om door den Lande niet meer onderhouden te werden, gelyk ook de Edele *Societeit* niet gerekent werd daar toe gehouden te zyn.

Art. V.

'Dat alle de penningen dewelcke de nieuwe contributie, na aftrek van 't geene reeds van dezelve is uytgegeeven en ingekogt, en welcke penningen ondersteld worden ten minsten zullen beloopen circa *f* 100000. zullen overgeleevert, of ontfangen werden door ses Persoonen door den Hove, ingevolge voorstel van eenige voornaame Ingesetenen, by de aanbieding, om vrywilligh tot defensie deezer *Colonie* te willen contribueeren, gedaan, zullen werden verkooren, en den Heer Gouverneur zullen aangenaam zyn, en zullen dezelve penningen werden geëmployeert tot verdere voltooijing der nieuwe Fortresse, 't maacken van de

Batteryen aan de Brandspunt, de twee Batteryen aan de Rivier, de verdere noodige Fortificatie Wercken, zo als de Edele *Societeit* of den Heer Gouverneur zal noodigh oordeelen, en zal 't departement der gemelde ses Persoonen niet verder gaan, dan alleen om de betaalinge te doen, voor 't gunt ten voorsz: einde, word aangewendt of ontbooden, op Ordonnantie van den Heer Gouverneur als meede om al 't noodige, dat door den Heer Gouverneur, haar zal werden opgegeeven, te doen bezorgen en uyt die penningen te betaalen; werdende 't voltooijen van dezelve Batteryen en onderhoud aan Welgemelde Heer Gouverneur overgegeeven op die voet als de Fortres *Nieuw Amsterdam* en breeder by Art. III. gemelt.

Art. VI.

'Dat de 200 stux Slaaven die teegens primo April aanstaande door de Burgers tot een Equivalent, om zelfs in cas van allarm niet na de Fortres te gaan, moeten geleevert worden, aldaar zullen moeten blyven, ingevolge Resolutie van dato 9 September 1747, voor een Jaar vast, en indien binnen 't Jaar geen vreede wort, dan zoo lange den Oorlogh en 't gevaar van Vyandlyke attacque zal duuren, na welcke aan de Eygenaaren zullen werden gerestitueerd, en welcke inmiddels tot 't maacken en voltooijen van gemelde Batteryen en verdere noodige Fortificatie werken zullen werden gebruyckt, alles soo als den Heer Gouverneur zal goedvinden, mits de gemelde Slaven tot geen andere emploije, dan alleen tot 's Lands wercken, sullen werden gediverteert, waar op den Hove vry sal staan 't oog te houden als op Art. XI.

'Dat daar en teegens door d'Edele *Societeit* mede, soo lange gemelde gevaar duurt, 't Guarnisoen, buyten 't Corps Artillerie, zal geaugmenteert werden met hondert Man, en wel yder Compagnie met 25 Man, soo dat yder Compagnie Infanterye als dan sal moeten uytmaken hondert Man, en dus de vier Compagnien vier hondert Man, ten einde des te beeter de Fortresse en de te maakene Batteryen te kunnen besetten, welcke 100 Man, welgemelde Edele *Societeit* met de eerste Scheepen, soo ras moogelyk, ten haaren kosten alleen zal moeten zen-

den en onderhouden, doch in cas van vreede zal de Edele *Societeit* tot haar dedomagement, de 100 Man, die haar Edele geduurende 't gevaar, boven 't in den Jaare 1733, getransigeerde getal van 300 Man gehouden heeft, als dan moogen minder houden; en dus maar 200, eeven soo veel tyd, als deeze vermeerdering zal geduurt hebben.

Art. VII.

'Dat mitsdien, ten opzigte der Oorlogscheepen door deezen Hove aan de Edele Societeit versogt, tot dekking deezer Colonie, van haar Hoog Mogende te versoeken, op dien voet, als by Resolutie van deezen Hove en opgevolgde missive ten dien susjecte aan de welgemelde Edele *Societeit* geschreven, de dato 5 July 1747. staat vermelt, als nu zal werden aangeschreeven en versogt tot 't bekoomen van deselve niets verders te doen en daar van af te zien, ten zy haar Edele Groot Achtbaare dezelve konden obtineeren, zonder lasten der Colonie, waar toe dezelve ootmoedigh versogt werden derselver goede Officien te willen contribueeren.

Art. VIII

'Dat omtrent 't dispuut over de ampten, voor deesen gestaan hebbende ter dispositie van Gouverneur en Raaden, ter opsigte 't ampt van Vendumeester, zoo verre 't netto provenue van 't zelve, na aftrek van alle kosten, op dien voet zoo als 't nu door de Edele *Societeit* is gereguleerd, door de Raaden van Politie werd na gegeeven, ten voordeele van de Edele *Societeit*, onder conditie dat 't zelve zal geaffecteert zyn, en geëmploijeert werden, tot onderhoud der noodige Fortificatien met den aankleeven van dien; dat mitsdien aan Gouverneur en Raaden jaarlyx zal werden aangetoond, dat 't beloop van 't gemelde provenue daar aan is geëmploijeerdt.

'En ten opsigte der vergeevingh van 't selve, in cas van vacatuure in 't toekoomende, dat daar over, als meede over de begeevingh van alle andere ampten die tot de Oeconomie van deesen Hove gehoord, en voor deesen ter dispositie van Gouverneur en Raaden hebben gestaan, door

Gouverneur en Raaden sal werden geschreeven, gelyk zy Raaden reeds by haar Edele Groot Achtbaar hebben geinsteert, om wederom, gelyk voor heen, de dispositie over de begeeving door Gouverneur en Raaden gesaamentlyk te werden gedaan, en door den Gouverneur op de kragtigste wyse by de Edele *Societeit* sal werden geinsteerd op 't gemelde versoek van de Raaden daar omtrent gedaan, by derzelver Missive de dato 6 Maart 1747. en haar Ed Groot Achtbaare op 't nadrucklykste voor te stellen de opregte suivre Sentimenten van deezen Hove om de harmonie tusschen de Edele *Societeit* en den Raad te herstellen en vermeenen daar nu blycken van te geeven, en te versoeken 't versoek, by gemelde missive door de Raaden gedaan, te consenteeren, en wel principaal dat van 't Vendumeesters Ampt.

Art. IX.

‘Dat voor 't toekoomende de verdere noodige voltoojing der gemelde Batteryen en de noodige Fortificatien met den aankleeven van dien, als meede 't onderhoud derselver, van nu af aan zal zyn en blyven voor reekening, van de Edele *Societeit*, soo als hier vooren by gemelde Resolutie van haar Hoog Mogende de dato 13 November 1744. en by Art. III. en V. staat vermelt.

Art. X.

‘Dat indien de Edele *Societeit* buyten de hier voorengemelde 200 Slaven of, na dat die zoude kunnen weggenoomen zyn, eenige Slaaven ten dienste van de Lande mogte noodig hebben, deselve door de Ingesetenen, ten kosten van de Edele *Societeit* zullen moeten geleevert werden, en zulx teegens 12 stuyvers daags, alles op den selven voet als te vooren zyn gecommandeert geweest, teegen 24 stuyvers; mits en onder conditie dezelve door, of van weegens de Edele *Societeit* van behoorlyke kost zullen werden besorgt, en tot geen andere wercken, als ten dienste van den Lande werden gebruykt dat ten dien einde in sulcken geval, 't noodige getal, na dat 't zelve aan Gouverneur en Raaden zal zyn overgeleevert, op behoorlyke tyd door Gouverneur en

Raaden, of die in der tyd zullen zyn, van de Ingesetenen, tegens gemelde dag geld, en onder gemelde conditien, zullen moeten werden gecommandeert en besorgt die geleevert werden.

Art. XI.

‘En op dat de Raaden nu en in der tyd gerust kunnen zyn, dat de Fortressen en Batteryen, met den aankleeven van dien, in een behoorlycke staat zyn, en zullen werden onderhouden, zal 't aan de Raaden, in der tyd, vry staan, om 't zy gezaamentlyk, of door een of meer leeden uyt hun te committeeren, na behoorlyke kennis geeving, aan den Heer Gouverneur of die in der tyd zal zyn, van den Staat van de gemelde Batteryen en Fortificatien, en den aankleeve van dien, oculaire inspectie te moogen gaan neemen, of alles in staat is en onderhouden werd, zo als 't behoort, om indien, onverhoopt zulx contraire bevonden wordt, de Raaden hun daar na kunnen reguleeren.

Art. XII.

‘Werd deese minnelykc conventie of accoort aangegaan, aan de zyde van den Heer Gouverneur, op approbatie van de Edele *Societeit*, en aan de zyde der Heeren Raaden, onder goedgunstige approbatie en guarantie van haar Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, omme welcke te versoeken en obtineeren, de Heeren Directeuren der Edele *Societeit* by deesen werden versogt, en, des noods, op de kragtigste wyse onder verbant als na regten, gequalificeert, als meede dat welgemelde haar Hooge Mogende in navolging, als omtrent de conventie, aangegaan tusschen de gemelde Edele *Societeit* en de gemagtigdens van de Raaden van Politie, in den Jaare 1733. deeze conventie meede gelieven te converteeren, in een resolutie van haar Hoog Mogende; en indien onverhoopt de gemelde approbatie niet mogt volgen, dat als dan beyde partyen blyven in haar geheel, sonder dat door dit minnelyk accoort, eenige de minste illatie tot nadeel van een van beyde partyen zal moogen getrokken worden.

‘Op alle welcke boovenstaande conditien den Heer Gouverneur ter eenre en de Raaden van Politie deeser *Colonie*, ter andere zyde zyn geconvenieert ende verdraagen, beloovende, in onse respective qualiteiten de approbatie, zoo van de Edele *Societeit* als haar Hoog Mogende daar op verleent zynde, de anderen reciproque 't effect daar van te zullen laaten genieten, waar toe hy Heer Gouverneur in zyn qualiteit verbind alle regten goederen en inkomsten van de Edele *Societeit*, en de Raaden hunne Persoonen en goederen, en der respective Planters en Ingesetenen deser *Colonie*. Actum *Paramaribo* deesen 6 Maart 1748. (Was geteekent) J.J. Mauritius, Dirk Guldensteeden, Hendrik Talbot Junior, J.A. Tourton, Ab. Lemmers, M.S. Pallak, J.D Cellier, N.V. Enkhuysen, S.F. Tromer.

(Onderstond)

Accordeert (naar gedaane Collatie) met zyn Orgineel.

(*En was geteekent*)

E. COMANS SCHERPINGH,

(Was geparapheert)

C.V. DYK, vt.

(Lagerstond)

Accordeert met 't voorsz. Register.

(*Was geteekend*,)

JAN DE LA BASSECOUR.

Welk Verdrag vervolgens, naamelyk den 16^{den} January 1749, door hun Hoog Mogenden is bekrachtigd en in een Resolutie veranderd, waar by de Directeuren der Societeit, mitsgaders de Gouverneur en Raaden van Politie, als mede alle de Coloniers en Planters gelast en geordonneerd werden zich stiptelyk naar den Inhoude van dien te gedraagen: en verders zorge te draagen, dat het Octroy in allen deelen werde gehandhaafd.

't Is zeker, dat deeze Colonie zo door de gemelde Fortificatien als door den natuurlyken stand zeer ongemakkelyk aan te tasten moet zyn: En niet uitgehongerd kan werden om dat men nooit van Levensmiddelen gebrek heeft, zo aan Aardgewassen als Vee en Visch. Ja zelfs al had de Vyand de Sterktes ingenoomen zou hy nog bezwaarlyk meester van de gantsche Colonie werden; als men den Grond, pas voor pas verdeedigd. Overmids 'er thans altoos kloeke Schepen liggen, wel gemonteerd; zoude die mede in zulken geval zeer voordeelig kunnen geplaatst werden; waar toe ook een Resolutie van hun Hoog Mogenden, van den 17^{den} July 1747 is strekkende, by welke aan Gouverneur en Raaden van de Volkplanting van Suriname de magt is gelaaten; om alle zodaanige Schippers, zo van Nederlandsche als Engelsche Schepen en Vaartuigen als zich aldaar, ter Rheede bevinden te mogen ordonneeren en gelasten, en des noods dwingen by alzulke middelen als zy raadzaamst zouden, oordeelen, om met zodaanig getal van Schepen, als noodig werd bevonden, te gaan leggen op zodaanige plaatfe als hen by den Gouverneur afzonderlyk, of by Gouverneur en Raaden gezamenlyk zou werden bevoolen, en henlieden insgelyks zou werden gelast hunne Booten in maniere voorsz., op de Rivier te doen kruissen; zullende de schades, die dezelve Schepen of Booten daar door zoude kunnen overkomen, door Gouverneur en Raaden aldaar aan hen moeten werden vergoed. Zo daar by twee middelmaatige Schepen van Oorlog gevoegd waren zoude die onder en met de Fortificatien, een sterke Vloot kunnen afweeren; vooral als men goed gebruik van Brandvaartuigen maakte, en hen tegen of in den weg plaatste, vermidsze niet uit het Vaarwater durven zonder aan den Grond vast te raaken.

Alhoewel de Ingezetenen der Vereenigde Nederlanden alleen vryheid hebben, om op Suriname te handelen, en te vaaren, is 'er, op aan-

houdend verzoek der Opgezetenen van die Colonie, een kleine Vaart van de Engelschen toegestaan, welke Vaartuigen, die meest allen uit Noord America komen, veel Spek, gezouten Vleesch, Visch, Meel en anderen Leeftogt, in de Colonie brengen, en daar tegen de Melassen, die zy tot het stooken van hunne Rum noodig hebben, van daar haalen: mids dat ieder Engelsch Vaartuig zes levende Paarden aanbrenge, en zo dezelve op reis (het geen al dikwyls komt te gebeuren) sterven, als dan de koppen der doode Paarden vertoonen. Echter is te verwonderen, dat de nabuurige Plaatsen van onzen Staat, als St. Eustacius, (van waar, in tyden van overvloed, zulks ondernoomen is) dit voorrecht niet mogen genieten zo wel als de Engelschen; ook hebben die van Essequebo wel eens aangebooden Muilezels uit de Oronoque in Suriname te brengen; maar men heeft het niet willen aanneemen.

In Suriname mogen geen Slaaven gebragt werden, dan door de Westindische Maatschappy, die alleen daar toe recht heeft. Doch in den Jaare 1730, werd, by de vernieuwing van haar Octroy, de Vaart en Slaavenhandel, op zekere Voorwaarden, opengesteld voor iedereen, mids dat de Schepen, die vaaren willen en handelen op dat gedeelte van de Kust, 't welk tusschen Kaap Apollonia en Rio de la Volta is gelegen, aan zekere bepaalingen gehouden zyn; welke by de Vernieuwing van het Octroy der Compagnie, in den aanvang des Jaars 1762, weder zyn bevestigd. De gemelde Maatschappy heeft in Suriname, van 12 Augustus 1731 tot 24 Augustus 1738, aangevoerd met verscheidene Schepen een getal van dertien duizend twaalf Stuks Slaaven: daar zy 'er, volgens het vernieuwde Octroy van 1730, Jaarlyks ten minsten vyf en twintig honderd Slaaven had moeten leveren bedraagende in zeven Jaaren een getal van tien duizend vyf honderd, en dus te kort vier en veertig honderd acht en tachtig Stuks, Vervolgens zyn van 1738 tot 1745, drie en zestig Schepen naar Guinea gezonden met Commissie van de Societeit van Suriname, om Slaaven in te handelen: en van 1746 tot 1747, vyftien Schepen ten zelfde einde. De Geschillen, over den Slavenhandel vallende, werden door den Gouverneur en Raaden afgedaan. Doch de Westindische Compagnie kan

zich van derzelver Vonnissen, op den Hoogen Raad in Holland beroepen[a]

Al vroeg zyn veele Nederlandsche Huisgezinnen, en een goed getal van Fransche Vluchtelingen om den Godsdienst naar de Volkplanting toe getrokken, 't welk alles veel toegebragt heeft, om Suriname in eenen bloeijenden staat te stellen. De Ingezetenen begonnen zich toe te leggen op het teelen van Koffy, die 'er zeer wel slaagde; zo dat men 'er in 1724, de eerste Boompjes uit de Stads Tuin, herwaards van overgezonden heeft. Men wil, dat die Vrucht omtrent den Jaare 1720 of 1721, aldaar eerst is aangekweekt door zekeren Zilversmit, genaamd *Hansbach*, van Geboorte een Duitscher, die voorgaf, dat hy uit eenige Ponden Oostindische Koffy (die aldaar uit Holland voor Negotie, als de Thee gezonden werd, en toen aldaar vyf en zes Guldens 't Pond gold) eenige Boontjes had gevonden, die hem nog voorkwamen een weinig Sap te hebben; dat hy als een Liefhebber van de Chimie of Scheikunst, zekere Aarde wist te bereiden, zo krachtig, dat die de minste Teelsappen in beweeging moeste brengen; dat hy daar door een of meerder van die Boontjes aan't groeijen had gekreegen, en eindelyk daar van Vruchten had bekomen, waar mede hy verder die Plant had voortgekweekt: doch anderen zeggen, dat 'er Koffyboompjes uit den Hortus Medicus van Amsterdam, aan den Gouverneur Paul van der Veen zyn gezonden, die eenige Boontjes hadden uitgeleverd, welke gemelde Hansbach had weeten naar zich te neemen: zeker is 't, dat hy de eerste is geweest, die deeze Boompjes in Manden heeft voortgebragt; waar van eenige anderen hebben weeten hun voordeel te maaken, en hy voor zich weinig of geen nut daar van heeft gehad, alzo hy sterk aan den Drank, en daar by zeer onverschillig omtrent geld en goed was[b].

Sedert heeft men, te Suriname, ook begonnen Caçao en Katoen te planten, dat wel opnam; zynde in 1733, de eerste Caçao, en in 1735, de eerste Katoen, van daar herwaards afgezonden, hier aangegeeven.

(a) Conditien tusschen de drie Leden. Art. VIII.
(b) Uit echte Berichten.

Men had lang geloofd, dat de Katoenteelt aldaar in Veengronden niet wel zoude uitvallen; maar de Ondervinding heeft het tegendeel geleerd. De eerste die het, in den Jaare 1752, ondernoomen heeft, is geweest de Raadsheer van Civiele Justitie, *Johannes Felix*; dien het ongeluk getroffen hebbende, dat hy een Stuk Land aan klein Matapica, ter aankweek had opgenoomen, 't welk gebrand of *Biribiri* Land was; de Koffy die hy daar in gezet had, op veele plaatzen zeer slecht tierende, besloot hy een proef te neemen, om, op die schraale plaatzen, Katoen tusschen de Koffy te zetten, 't geen zo wel slaagde, dat hy, in 't volgende Jaar, reeds drie of vier duizend Ponden afscheepte, en in het vierde Jaar, wel achttien of twintig duizend Pond, behalve veertig of vyftig duizend Ponden Koffy. Dit voorbeeld hebben meest al zyne buuren en ook verders anderen in de Colonie gevolgd[(a)]. De Indigoplanting is 'er mede begonnen en ondernoomen door den Heer Ontvanger van Yever, met zekeren Fransch Officier, genaamd Destrades, die te St. Domingo geweest zynde, had opgemerkt hoe die aangekweekt en behandeld werd: de Tyd zal leeren wat daar van de uitslag zal zyn: echter kan men wel opmaaken, dat het, wanneer een weinig oplettenheid gebruikt werd, al mede een voordeelige Plant zoude weezen, ten minsten is zeker, zegt men, dat de Indigo aldaar zeer goed te maaken is, wyl gemelde Destrades veelvuldige proeven heeft gemaakt, die zeer schoon zyn uitgevallen.

Men had in vroeger tyd, te Suriname verscheidene Steenbakkeryën, wyl veele Planters by het aanleggen van Suiker-Molens en Gebouwen, (daar toe veel Steenen vereischt werd) diestyds niet alleen 't Hout zelfs daar toe plagten te kappen, te zaagen en gereed te maaken, maar ook de noodige Steenen, zelfs te bakken; waar door de kosten en uitgiften merkelyk minder kwamen te beloopen. Eenige Jaaren geleeden, zyn 'er nog Steenbakkeryën in Para en elders geweest, die zeer goeden Steen maakten: doch thans zyn die alle verlaaten, en sedert is ingevoerd, dat de Steenen op Chertepartyen uit Holland gezonden werden, om voor ieder duizend Steen in te laaden by herwaarts vracht vyf Oxhoofden Suiker, of

(a) Uit echte Berichten.

vyf en twintig honderd Ponden Koffyboonen; voor de Plavuizen dubbeld; en als de Schippers die aan hunne eigen order medebrengen, geevenze die voor Hollandsche prys met de kosten zonder Vracht, welke anders zes Guldens van 't duizend is, met beding van Lading naar evenredigheid. Men verwondert zich, dat van de Steenbakkeryën is afgezien, nademaal geoordeeld werd, dat het wel voordeel kan geeven, vermids men in de Colonie genoeg plaatsen heeft, daar goede Klei en Zand by elkander gevonden werdt, ook overvloed van Brandhout, en het zoet Water voor Deur; daar by, dat als men een paar Blanken heeft, men daar toe voor de rest Slaaven kan gebruiken, die zekerlyk min kostbaar uitkomen dan Daghuurders in Holland. Het eenigste dat men hier tegens inbrengt is, dat 'er veel Hout toe gebruikt werd, en 't zelve thans wat verre te haalen is.

Ter meerder bevolking deezer Colonie, was in den Jaare 1729, reeds voorgeslagen, om eenige Paltzische Familiën derwaards over te voeren; gelyk daar toe ook, in 1734, een nader voorstel uit de Colonie, door eenen Sprangenberg, werd gedaan, om eenige Moravische of Boheemsche Broeders, op zekere Voorwaarden, naar Suriname te zenden welk voorstel niet aanneemlyk werd geoordeeld. Eindelyk beslooten de Heeren Directeuren der Societeit, in 1747, by bekendmaakinge, eenige Boeren Huisgezinnen uit te nodigen, om, onder zekere bepaalingen, zich in de Bovenlanden deezer Volkplanting met der woon neder te zetten. Sommige Paltzische namen zulks aan, en werden van de Regeering ook begunstigd met Beesten en noodige Gereedschappen tot den Landbouw. Men hadze vervolgens aan den Oranje-Weg, die sedert was aangelegd tot beteugeling der Wegloopers, en waar langs men, van afstand tot afstand Posten en Wooningen meende aan te leggen, willen nederzetten; doch hun slecht gedrag heeft dit oogmerk niet beantwoord, zo dat zy meestendeels verloopen zyn. Eenigen tyd daar na werden eenige Zwitzersche Familiën derwaards gezonden; waar van 'er twee, door wylen den Baron van Spörke, op het gemelde Oranje Pad zyn geplaatst, en dezelve nevens Gereedschappen, twee Slaaven, een Koe en eenige Schapen toegevoegd: die Lieden hadden na weinige Weeken voor omtrent twaalf honderd Gul-

dens aan Hout naar het Fort gezonden; waar door de Gouverneur was aangemoedigd geworden het overige dier ongelukkige Familiën mede op dat Pad te plaatsen.

In den jaare 1742. werd door de Heer Wilhelm Hack en mede-geinteresseerden een Compagnie opgericht tot het zoeken van Mynstoffen en voordeelige Bergwerken, in de Volkplanting van Suriname; aan welken de Heeren Directeuren der Societeit het volgende Octroy verleenden, waar achter eenige Voorwaarden, op welke de Belanghebbende onderling zyn overeengekomen.

'**D**E Directeuren van de Geoctroyeerde Societeit van Suriname in de Vereenigde Nederlanden, allen den geenen, die deesen jegenwoordigen zullen sien, ofte hooren leesen, saluit; doen te weeten, dat de Heer *Wilhelm Hack*, ons heeft vertoont, dat Hy wel genegen zoude zyn, met eenige gecombineerde geinteresseerdens ondersoeck te doen, in onse Colonie van *Suriname* voornoemt naar Mineraal, Edelgesteentens, of andere handelbaare Stoffen en producten, soo als deselve boven en onder de aarde in de gemelde Colonie zouden te vinden zyn; dan dewyl sodanige ontdeckingen, niet als in de meeste verre afgelegene Landen, met groote kosten, veel swarigheid, en oneyndige moeyte tot effect te brengen zal zyn, en het mitsdien onredelyk zoude zyn, dat wanneer de geinteresseerdens ten haaren koste den weg tot een of ander geluck gebaant hebben, niet privative van deese onderneeming zouden jouisseeren, maar daarinne door andere, tot haare onlydelyke praejudicie en nadeele werden getraverseert, soo was Hy versoeckende ons *Octroy*, omme met exclusie van andere in soodanige onderneeminge van een vaste erffelyke, en eeuwigdurende possessie verseeckert te werden, mitsgaders dat het Ons mogte behaagen, omme d'onderneemers te meer te encourageeren, haar te begunstigen met sodanige gratien, vrydommen, en immuniteiten als wy met de merite der saacke, en tot soulaas van de notabile kosten, die tot sodanige wytuytgestreckte onderneemingen zullen moeten werden geimpendeert, zouden oordeelen overeen te koomen, welcke saacken by Ons rypelyk weesende overwoogen, en ge-

negen weesende ter beede van den vertoonder, hem te favoriseeren, soo ist, dat wy Hem hebben gegunt, geaccordeert ende geoctroyeert, gunnen, accordeeren, ende Octroyeeren mits deesen, dat Hy met syne geinteresseerdens over Onse Colonie van Suriname voorsz. ondersoeck zal mogen doen, naar Mineraal, Edelgesteentens, of andere handelbaare Stoffen en producten, soo als deselve boven en onder de aarde in de gemelde Colonie te vinden zyn, en dat onder sodanige conditien, restrictien, faveuren, exemptien, ende vrydommen als hier navolgende staan uytgedruckt.

Art. I.

'De onderneemers zullen alomme door de gantse Colonie ondersoeck mogen doen, na Mineraalen, Goud, Silver, Koper, Tin, Loot, Edelgesteentens of andere profytgevende Stoffen, hoe deselve voorkoomen, ofte oock genaamt mogen zyn, soo op als onder d'aarde.

Art. II.

'Geduurende de tyd van twaalf jaaren zullen d'onderneemers in deese haare ondersoeckinge niet mogen werden geturbeert of ontrust door wie het oock zoude mogen zyn, als aan haar permitteerende die tyd geduurende alleen en met exclusie van alle andere, haare ondersoeckingen te mogen pousseeren en voortsetten, dog deselve twaalf jaaren geëscouleert weesende, reserveeren wy aan Ons de faculteit, omme oock aan andere te verleenen Octroy, tot gelycke eyndens tendeerende, onder sodanige restrictie nogtans van te blyven buyten de limiten van de jegenwoordige onderneemers als in 't vervolg zal werden gesegt; ten welcken eynde het den onderneemers vry zal staan sigh te addresseeren aan Ons ofte aan Onsen Gouverneur in der tyd, ten fine aan haar lieden behoorlyke warrand werde uytgegeven, omme haare ontdeckte Mynwercken met een terrain van tien uuren eeuwig en erffelyk te besitten, en daar van by cessie, en overdragt te mogen disponeeren, soo als men met vry en allodiaal goed gewoon is te doen, blyvende dien onvermindert aan d'onderneemers gepermitteert op gelycke voet, als alle andere, haare ont-

deckingen naar de hier vooren gestipuleerde twaalf jaaren te achtervolgen en voorttesetten.

Art. III.

‘In het uytgeven der warrand zal den Gouverneur indertyd verdagt moeten zyn, dat het Terrain van tien uuren in de rondte, aan d'onderneemers op de voet als in het voorgaande Articul is gesegt aftestaan, op geen sestienhondert Rynlandse Roeden zal mogen stooten of raacken tegens eenige der uyterste Limiten van de meest geëxtendeerste en jegenwoordige gecultiveert werdende Plantagien in onse Colonie voorsz.

Art. IV.

‘Gelyk dan oock door d'onderneemers in agt zal moeten werden genoomen, dat ten reguarde van het ondersoecken en ontdecken van Vrugten en Gewassen boven de grond sodanige ontdeckingen, en ondernemingen niet zullen mogen werden gedaan, als ten minste drie uuren buyten d'uyterste Limiten van yder gecultiveerde Plantagie, ten eynde de soo digt bygelegen, ende aangrensende Landen, niet van haare Vrugten, Boomen of Houtgewassen werden berooft, maar in 't vervolg altoos terrain genoeg overblyve, bequaam omme oock aan andere tot het aanleggen van Plantagien te kunnen werden uytgegeven.

Art. V.

‘De Gouverneur van Suriname, en alle onse onderhorige Officieren en Bediendens aldaar, werden onsentweegen geordonneert en ernstig gelast, omme, soo veel in haar is, deese onderneeminge, niet alleen te begunstigen en op alle wyze te bevorderen, maar oock krachtdadiglyk tegens een ygelyck, die tegens deese onse concessie, en Octroy met de gevolgen en aankleeve van dien iets zoude willen onderneemen, te protegeeren en alomme de behulpsaame hand te bieden, en ten dien eynde aan d'onderneemers ofte derselver bediendens uyt Societeits Magasynen, tegens aequitabele betalinge, laten volgen sodanige materialen en behoeftens als sy zouden koomen te requireeren.

Art. VI.

‘D'Onderneemers, of wel die geene die haarentweegen tot dit werck in Suriname zullen werden geëmployeert, zullen jouisseeren van alle sulcke Vrydommen, Beneficien en Privilegien, als door haar Hoog Mogende by derselver Octroy van den 23 September 1682. aan die van Suriname zyn verleent.

Art. VII.

‘Tot meerder encouragement van deese onderneeminge, verbinden Wy Ons by deese, omme ten onsen koste en buyten lasten van d'onderneemers van tyd tot tyd na Suriname te doen transporteeren, en overvoeren alle sodanige persoonen als tot deese ontdeckingen en onderneemingen werden vereyscht, mits in 't geheel niet excedeerende het getal van vyf hondert persoonen.

Art. VIII.

‘En ten eynde de bediendens van d'onderneemers in deese gedeckt zouden zyn tegens de insultes der naturellen daar te lande, mitsgaders tegens de weggelopene Slaven en alle andere, die haar in de woestyne en wildernissen zouden willen infesteeren, verbinden Wy Ons al verder by deese, omme haar, geduurende d'eerste tien Jaaren haarer onderneeminge, alomme te laten escorteeren door een onder-Officier, en tien a twintig Soldaten na vereysch van saacken, sonder meer; mits deselve militaire, by d'onderneemers, boven haare ordinaire gages en randçoenen, die sy van Ons zyn treckende, ten haaren koste nog werden gegratificeert met sodanige andere beneficien als d'onderneemers met haar zullen kunnen verspreecken; zullende d'onderneemers ten haaren laste moeten besorgen, dat de gemelde randçoenen den Militaire werd op en nagevoert.

Art. IX.

‘Eyndelyck verstaan Wy niet, dat uyt krachte van deese onse con-

cessie of Octroy, d'onderneemers, ofte derselver bediendens zullen vermogen meerder hout te hacken of weg te haalen, als tot voortsettinge en maintien haarer onderneeminge nodig zal zyn, sonder dat haar gepermitteert zal weesen onder praetext van dien eenige Houtsageryen, omme het product derselve ten haaren profyte te verkoopen of verhandelen, opteregten, als wel expresselyk op de verbeurte van het verkogte ofte verhandelde hout, en een boete van een duysend guldens ten behoeve van 't Hospitaal aldaar, het selve aan haar verbiedende en interdiceerende by deesen.

Art. X.

'Laastelyk zullen d'onderneemers by forme van recognitie voor deese onse concessie of Octroy gehouden zyn onse Societeit te laten jouisseeren van de afgiften ofte uytdeelingen van vyf portien in de hondert agt-en-twintig, waar uyt de inteeckeninge in het contract der onderneemers zal bestaan; dat is, dat Onse Societeit voor vyf vrye portien in het selve contract van inteeckeninge, sonder betaalinge van eenige inlaag zal werden geadmitteert, en na advenant van dien d'uytdeeling of afgiften genieten; en in cas d'onderneemers geraaden mogten vinden meer portien in haar contract inteneemen, zal na rato van dien, de vrye portien van onse Societeit op de voet van vyf in hondert acht-en-twintig insgelyx werden vermeerdert, en d'uytdeeling of afgifte daar na werden gereguleert, en ingerigt.

Art. XI.

'En zal dit Octroy ingang neemen met den eersten Januarii 1743., dog indien de onderneemers met haare geinteresseerdens niet konden klaar raacken, en haar contract binnen drie Jaaren, niet tot stand brengen, zal dit Octroy vervallen zyn, en geconsidereert werden als nooyt gegeven; weshalven Wy ontbieden, ende versoecken, oock lasten en beveelen alle eenen ygelycken, die deese eenigsints aangaan mag, dat sy van dit Ons consent en Octroy, en van allen den inhoude van dien, oock de vryheeden en exemptien, invoegen en maniere boven verhaalt,

soo wel d'onderneemers, als haare bediendens in Suriname, doen, laten en gedoogen rustelyk, vredelyck en volkomentlyk te genieten en te gebruycken sonder aan deselve, of hier tegens te doen of te laten geschieden eenig hinder, letsel of moeyenisse ter contrarie; want onse ernstige meeninge zulx is. Gegeven binnen Amsterdam onder het gewoone Zegel van Onse Societeit, de paraphure van den Heere praesideerende in Onse Vergaderinge ende Signature van onsen Secretaris op den 5 September 1742.

(*Was geparapheert*)

G. CORVER vt.

(*Onderstond*)

Ter Ordonnantie van deselve

(*Was geteeckent*)

JOAN. H. VAN MEEL.

Hebbende op 't spaitium gedrukt het Zegel van de Societeit in een rode Ouwel met een papiere Ruyt overdekt.

'En hoe seer gemelte Heeren Hack ten reguarde van de kosten wel geresolveert waaren deese onderneeminge voor haar eyge privé reeckeningen te entameeren, hebben sy echter, considereerende de jalousyen, die in cas van succes, daar uyt tegens haar zouden ontstaan, liever gewilt dat alle d'Onderdaanen van deesen Staat, sonder onderscheid, voor soo verre de hier onder te noemene portien zullen strecken daar aan part en deel zouden hebben, en dienvolgende een ygelyk voor sodanige portie als agter yders naam staat uytgedrukt, daar toe geadmitteert mitsdeesen op conditien en maniere navolgende.

‘Conditien en Voorwaarden op welke d'ondergeschreve met elkander zyn overeen gekoomen, eenige ontdeckingen van *Mineraalen*, ende andere *Producten* op- en onder d'aarde in de Domaine van d'Ed: Societeit van Suriname te onderneemen.

Art. I.

DEwyl van de benaaminge der saacken, de begrippen en hoedanigheden derselver afhangen zal deese Societeit, genaamt werden *de Geoctroyeerde Surinaamse Mineraal Compagnie*.

Art. II.

‘Het interest in deese Compagnie zal naar de loffelycke Duytse Bergwercks verdeelingen bestaan uyt 32 stammen, en yder stam uyt 4 kuxen, maackende in 't geheel 128 kuxen of portien.

Art. III.

‘Het beloop of Capitaal van yder kuxe of portie werd gereguleert op seven-hondert en vyftig guldens of op 300 Ryxdaalders.

Art. IV.

‘Voor d'eerste inlage zal by provisie niet meerder werden ingeroepen als twee-hondert en vyftig guldens, te fourneeren binnen 8 of ten langste 14 dagen, na dat dit contract voltrocken zal zyn; zullende de resteerende 500: guldens na vereysch van saacken van tyd tot tyd werden ingeroepen.

Art. V.

In cas by ondervindinge in 't vervolg bevonden mogte werden dat

het gefourneerde Capitaal van 750: guldens voor yder portie niet toeryckende zoude mogen zyn, omme deeze onderneminge met ernst en kracht voorttezetten, zullen alle de geinteresseerdens tegens seeckere bepaalde dag moeten werden geconvoceert omme onderling te delibereeren of zodanige tweede en verdere inlaag door de respective geinteresseerdens zal moeten werden gedaan, dan wel dat men daar toe nieuwe interessanten zoude admitteeren en in cas by eenparigheyd of pluraliteit van stemmen verstaan wierd, dat het nieuwe furnissement zal moeten geschieden door d'oude geinteresseerdens, zullen dezelve daar oock aanstonds aan moeten voldoen, op poene zoo zulks binnen drie maanden niet was volbragt, des sodanige Actie, of portie *de facto*, en zonder eenige verdere Insinuatie of Procedures vervallen zal zyn aan deeze Compagnie en aan de verdere geinteresseerdens; dog indien verstaan werd, dat men tot dat nieuwe furnissement andere geinteresseerdens zal admitteeren zullen d'oude geinteresseerdens *praealablement* en vooruyt moeten trecken uyt d'eerst te doene uytdeelinge, vier percento jaarlyks te bereeckenen van den dag haarer gefurneerde penningen tot de tyd van dit nieuwe furnissement toe.

Art. VI.

'Vyf deeser portien zullen vry en zonder belaftinge, mitsgaders zonder betalinge van eenige inlage, of namalige inroepinge, ingevolge van het X Articul van het Octroy overgaan, en in eygendom beseten werden by d'Edele Societeit van Suriname.

Art. VII.

'Verders zal een gelyke vrye portie in eygendom werden overgegeven aan het Militair Hospitaal in Suriname om van de daar op vallende uitdeelinge te jouisseeren; als mede dat in cas van verhoopent geluckig Succes daar uyt ten allen tyden, sigh liefdadig tegens de noodlydende geloofsgenooten, als mede tot behoudenisse derselver Kercken en Schoolen hier te lande, als in Duytsland te bewysen.

Art. VIII.

‘Aan de geinteresseerdens zal voor haare portie die zy in deeze Compagnie zullen herideeren een gedrukte Copie deeses werden ter hand gesteld, neffens quitantie der ontfangene penningen in maniere navolgende.

Vermids de Heer

in de Geoctroyeer de Surinaamse Mineraal Compagnie voor Stam herideert, bekennen Wy ondergeschreve Bewindhebberen derselver Compagnie, voor het furnissement uyt handen van welgem: Heere te hebben ontsangen een somma van

Actum Amsterdam den

Art. IX.

‘En zullen aanstonds van de respective portien een behoorlyk register of Transport-boek moeten werden geformeert en aan yder der geinteresseerdens een reekeninge werden gegeven, ten eynde in vervolg by Transport, alienatie en Versterf de Successeur daar op te kunnen noteeren; dog splitsingen van minder als een enkele portie zullen niet werden geadmitteert, waar naa de geinteresseerdens in cas van Versterf of alienatie sigh zullen moeten reguleeren.

Art. X.

‘Geene Transporten nog overdragten deeser portien zullen valide zyn, ten zy geregistreert op het boek der Compagnie, ten dien eynde te formeeren als in het voorgaande Articul is gezegt, voor welke registratie van yder portie aan de Compagnie tot verval van extraordinaire kosten zal werden betaalt telkenmaal 3 guldens; en in cas bevonden mogte werden, dat zodanige Transporten zonder registratie by de Compagnie als boven zoude mogen weezen gedaan, zal telcken maale door de fraudateur verbeurt werden een somma van 50: guldens ten behoeve van de Gereformeerde Diaconie binnen deeser Steede.

Art. XI

‘Soo haast deeze volteekent zal zyn, zal deselve op een behoorlyk Zegel, tegens royeeringe Onser naamen op deeze, werden overgeteeckent.

Art. XII

‘Vervolgens zullen alle de geinteresseerdens voor deese eerste ryse gesamentlyk ofte zo veel present zullen willen zyn, werden geconvoceert, omme uyt deselve te verkiesen vyf Bewindhebberen, zo veel moogelyk uyt kundige en ervare Kooplieden bestaande, welke Bewindhebberen zullen zyn haar leven lang geduurende, uytgenoomen by eenig onverhoopt toeval, dat Hy zulks niet konde waarneemen, in welken geval, wanneer Hy Jaar en dag niet in staat is op de Vergaderinge te compareeren, zal een ander aangesteld werden als in het volgende Articul by afsterven werd gesegt.

Art. XIII.

‘By afsterven van een derselver zullen de Hoofdparticipanten werden te saamen geroepen, omme het zy in Persoon, het zy door haare gemagtigde, binnen vier weeken een nieuw Bewindhebber, in plaatse van d'Overleede, te verkiesen.

Art. XIV.

‘Voor Hoofd-participanten zal werden gehouden, die een stam of vier portien Jaar en dag in deese Compagnie voor zyn eyge heeft geherideert.

Art. XV.

‘Bewindhebberen zullen by continuatie en geduurende haar dienst op haar reekeninge moeten houden ten minste een stam, en in 't vervolg besoigneeren op sodanige Instructie, als haar door de gesamentlyke geinteresseerdens zal werden toegevoegt.

Art. XVI.

‘In cas van uytdeelinge zullen Bewindhebberen voor haar moeite genieten 10 percento van deselve uytdeelinge, onder haar in esguale portien te verdeelen, mits niet excedeerende een Somma van 10000. guldens.

Art. XVII.

‘De Ministers, Suppoosten, de verdere Bediendens zullen door Bewindhebberen werden aangesteld en naar mate van hun dienst werden gesalarieert en beloont.

Art. XVIII.

‘Alle Jaar voor pr^{mo}. July zal een nette balance op de Boeken der Compagnie werden geformeert, Hoofd-participanten geconvoceert en aan dezelve werden gedaan behoorlyke reeckeninge bewys en reliqua.

Art. XIX.

‘De Directie en Administratie deeser Compagnie zal moeten gehouden werden binnen Amsterdam, zonder oyt van daar te mogen werden verplaatst.

Art. XX.

‘By aldien in 't vervolg bevonde mogte werden dat aan deese eenige meerdere extensie of ampliatie behoorde te werden gegeven, zullen Hooftparticipanten werden geconvoceert, de reedenen van dien geproponeert, met de presenten (gelyk in allen gevalle) werden gebesoigneert en met de meerderheid geconcludeert.

‘Tot naarkoominge deeses verbinden Wy voor Ons en onze Successeuren, Onze persoonen en ingeteekende portien in deese Compagnie, deselve stellende ten bedwang van alle rechten en rechteren, speciaal van den Ed: Hove van Holland, met verder overgifte dat op deeze zal mogen werden versogt willige condemnatie by den Ed: Hogen Raade

in Holland, ten dien eynde daar toe onwederroepelyk constitueerende mits deesen de twee eerste Procureurs, voor welgem: Hogen Raade postuleerende, daar toe versogt, ten dien effecte omme deselve willige condemnatie te versoecken ende daarinne te consenteeren respectivelyk.

'*Aldus gepasseert binnen Amsterdam den September en eenige volgende dagen van den Jaare* 1742.

(*Was geteekend &c*.)

Ingevolge van dien hebben zy verscheidene Mynwerkers derwaards gezonden, en by den Berg Victoria, alwaar hen, door de Societeit, een Streek Lands, van omtrent tien Mylen in den Omtrek, was geschonken, beginnen te werken. Doch het schynt dat men daar mede, in deeze Volkplanting, even zo weinig gevorderd is, als met het ontdekken van Mynen en Mineraalen in de binnenlandsche deelen van de Colonie van Berbice en Essequebo, in vroeger tyd ondernoomen. Men heeft wel eenig Erts overgezonden; doch daar zo weinig goed in was, dat het de kosten niet kon opweegen. Vervolgens hebben zy daar eenige Kostgronden en een Hout-Plantagie aangelegd; maar die Onderneeming heeft insgelyk aan de verwachting niet beantwoord.

Wy gaan thans over tot de stoutheid der Boschnegeren, de Togten op hen ondernoomen, en het Verdrag van Vrede met hen sedert gemaakt, waar van ik het voornaamste zal beschryven. De Saramecaansche Negers *Marons* zyn oorspronkelyk van de ten tyde der Engelsche weggeloopene Neger-Slaaven, en hebben, langs de Rivieren van Suriname, Sarameca en Copename, boven in de Boschachtige Landstreeken zich nedergezet, en aldaar een soort van Gemeenebest opgerecht: eenigen derzelven hadden reeds moed genoeg toen de Engelschen nog in de bezitting van deeze Colonie waren, van zich in Para te verschanssen, onder een Opperhoofd *Jermes* genaamd, zynde een Cormantyn-Neger; van daar de bygelegene Plantagiën ontrustende. Vervolgens zyn zy versterkt door die geenen

welke by de Landing van Cassard (in 1712) in het Bosch gevlucht zyn, en zich by dezelven gevoegd hebben; en eindelyk, van tyd tot tyd, door nieuwe Wegloopers van onze Plantagiën, vooral van de Jooden: waar door zy nog een gebrooke Portugeesch onder hun Neger-Engelsche Taal voegen. Sommige die men Creoolen noemt, zyn van de eerste herkomstig, en de deugdzaamste; welke in het Bosch gebooren en nooit Blanken gezien hadden. Dezelven onderscheiden zich van de Zoutwater-Negers, dewelken Wegloopers zyn, die in Africa gebooren, en van daar naar onze Colonien zyn overgebragt.

Voor 't vangen van weggeloopene Negers heeft men al van overlang een Premie gesteld, die eerst op vyf Guldens voor ieder Weglooper bepaald werd[(a)], en naderhand is verhoogt op drie honderd Ponden Suiker, zo daar expresselyk op gejaagd werd doch anders maar honderd Ponden[(b)]; vervolgens is dezelve vermeerderd tot vyf en twintig Guldens, zo men hen binnen het District der Rivieren kon betrappen, en vyftig Guldens voor die buiten op de Kust gevangen werden[(c)]. In den Jaare 1717 werd Verlof gegeeven aan een ieder om Togten op Wegloopers te doen, een Premie van vyftien honderd gulden gesteld op de ontdekking der Claas- en Pedro- en zes honderd Guldens op de verdere Wegloopers-Dorpen en tien Guldens voor ieder Bewooner; welke Premie zoude behooren aan Persoonen die buiten dienst der Colonie zynde, op hunne eigene kosten een Togt doende, eenige der gezegde Dorpen mogten komen te ontdekken[(d)]. Eenige Jaaren daarna werd vastgesteld dat alle die geene die eenige Dorpen van Wegloopers ontdekte, zodaanig dat op dezelve met vrucht een Commando kon werden gedaan, voor Premie zouden genieten vyf honderd, duizend of vyftien honderd Guldens naar maate dat het Dorp zou bevonden worden; dat Slaaven eenige Dorpen ontdekkende of weetende, en die niet aangeevende, als Wegloopers aangemerkt, en indien dezelve Slaaven, of zelfs Wegloopers, zich zelven kwamen aangeeven, de Schuilhoe-

(a) Surinaamsch Placaat Boek. 7 July 1685.
(b) Idem. 10 July 1687.
(c) Idem. 8 Nov 1698.
(d) Idem. 20 Feb^{r}. 1717: 18 May 1718.

ken of Dorpen bekend maakten, en aanweezen, zy niet alleen Vergiffenisse, maar, boven een Premie, de Vryheid zouden erlangen[(a)]: daarentegen was by Placaat van 22 July 1721 de doodstraf tegens de Wegloopers vastgesteld.

Deeze Boschnegers, wier getal, voor weinige Jaaren, op vyf of zes duizend begroot werd, hebben zelfs geduurende onze bezittinge, veele moedwilligheden, moorden en rooveryen aangerecht. Omtrent den Jaare 1701 of 1702, werd te Para eene van der Kam, door hen, op zyn Plantagie vermoord; als mede in 1713, de Timmerman op de Plantagie van Govert Andriessen; gelyk zy ook in Tempati eenige Jaaren laater, de Plantagie van Bakker aanvielen, den Man doodelyk kwetsten, en, na de Vrouw deerlyk geslaagen te hebben, alles mede namen. Onder de Regeering van den Heer Temmink liepen die Negers de Plantagie van Ridderback, in Commewine, af, en voerden de Slaaven met alles wat ze 'er op vonden, met zich naar het Bosch. Men ontdekte ook, dat de Slaaven op deeze en geene Plantagie onder elkander een Collecte deeden, om Kruid te koopen, om een aanslag op de Blanken te waagen, en zyn daar over verscheidenen gestraft. Ten tyde van den Heer de Cheusses ruineerden de Wegloopers, zo in Para als in Tempati en in Peninica, verscheidene Plantagiën, en vermoordden niet alleen de Blanken, die zich daar op bevonden, maar ook eenigen van de Slaaven, neemende alles met zich, wat hunner gading was. Op den 28sten Juny des Jaars 1730, ondernamen zy, op de Plantagie *Berg en daal*, toebehoorende aan den toen regeerenden Heer Gouverneur C.H. de Cheusses, gelegen boven in Suriname, aan te vallen; 't geen op de volgende wyze toeging: terwyl op die Plantagie gemaalen werd, en meest al de Slaaven in 't Veld waren, om *Kain* of Suikerriet te kappen en dat naar den Molen te brengen; hadden de Wegloopers zich den geheelen morgen en mogelyk meer dagen bevoorens onthouden rondom de Gronden aan den Boschkant, van waar zy alles konden zien wat de Slaaven deeden. De Neger-Officier van gemelde Plantagie gewoon zynde altoos een Schietgeweer met

(a) Surinaamsch Placaat Boek. 24 April 1726: 7 December 1742.

zich naar het Veld te neemen, had het zelve juist daar laaten liggen; gelyk ook de meeste Slaaven terwyl zy het Riet droegen, hunne Kapmessen in Stompen van Boomen en elders neerleiden. Dit door de Wegloopers bemerkt, namen die hun slag waar, en vielen zy op de Slaaven aan, neemende alvoorens het gemelde Geweer en zo veel Kapmessen als zy goedvonden, weg. De Slaaven, die nu meestendeels ontwapend waren, zich dus overvallen ziende, zochten het met de vlugt te ontkomen, ondertusschen niet nalaatende zich met de Messen die ze nog overhadden, en met de Kainstokken zodaanig te weeren, dat 'er verscheidenen van de Aanranders gekwetst raakten. Een menigte dier Slaaven had de wyk genoomen in een Corjaar, die zo vol was, dat zy omsloeg, waar door een Negerin verdronk. Een andere Negerin, die vervolgd werd, sprong in 't Water, daar zy met het gedachte Geweer door een Weglooper geschooten werd in het gewrigt van den Linkerarm en in den Hals. Vyf Wyven, die in 't Veld gebleeven waren, en het niet konden ontvluchten, sleepten zy mede.

De Blanken van die Plantagie, die op hun Alarm toegeschooten waren, vonden onderweg de gevluchtene Slaaven, die zich hier en daar schuil hadden gehouden; en gaven sommigen van hen Geweeren andere Kapmessen. Dus gewapend toogen zy gezamenlyk naar de plaats daar de aanval geschied was: doch aldaar niemand vindende vervolgden zy de Wegloopers in 't Bosch. Gemelde Slaaven waren zo verwoed, dat zy, zonder naar de Blanken om te zien, reeds een Berg verder waren dan de Blanken toen zy de Wegloopers achterhaalden. Deeze verlieten daarop terstond de weggevoerde Wyven: maar de Slaaven daar mede niet te vreeden, vielen verder op de Negers aan; doch het ongeluk wilde, dat het toen sterk regende, waar door geen der Geweeren wilden afgaan; dus kreegen zy 'er maar een gevangen, dien zy voort met de Kolf van de Snaphaan doodsloegen. De Avond onderwyle vallende, bedienden zich de Wegloopers van dat voordeel, en koosen het haazenpad. Zy waren omtrent de veertig sterk geweest: en op de Plantagie waren byna zeventig weerbaare Mannen.

Van tyd tot tyd, hadden de Coloniers wel ondernoomen de Boschne-

gers te vervolgen, gelyk onder de Burger Lieutenants Overschelde en de Camps, en den Vaandrig C.A. van Vheelen in Cottica, en onder de Joodse Lieutenants D.C. Nassy en Isaac Carilho in Rio Suriname is geschied, doch de uitkomst toonde, dat die Togten meest al niet slechts zyn geweest van weinig nut, maar ook, dat het voorsz. Gespuis daar door des te stouter geworden, zyne poogingen heeft verdubbeld gehad. 't Is ligt te begrypen, dat die Togten den gewenschten uitslag hebben gemist wanneer men naargaat, dat, daar in oude tyden de Togtgangers meest eigenaars waren, dezelve sedert veelal hebben bestaan, of uit Plantagie-bedienden, die zich onwillig toonden, en zelfs niet zonder reden tegenspraaken dat zy daar toe niet gehuurd waren, of uit Persoonen die gehuurd werden en welke men voor een zekeren prys verbond, of de togt kort of lang duurde, waar door zy natuurlyk belang hebben, om den togt zo kort te maaken, als mogelyk is. Ten anderen, dat over een Troep van meerendeels dergelyke onwillige en van alle kanten zamengezochte Togtgangers die stipte orde en krygstucht niet gehouden kan werden, die tot het welgelukken van een zo ernstige onderneeming noodig is, waar door dan ook gemeenlyk veroorzaakt werd, dat verre van hen te konnen noodzaaken om Post te blyven houden zy in tegendeel, zo ras 'er maar iets begon te ontbreeken, de Commandeerende Officieren dwongen om ontydig naar huis te keeren. Bovendien, dat om een togt, dikwyls uit verscheidene verre van den anderen afgelegene Divisien, te commandeeren, en al het noodige daar toe gereed te maaken, meer dan twee Maanden vereischt werden, en dat dus de Wegloopers, die in de Colonie haare Correspondentie hadden, lange van te vooren gewaarschouwd waren dat de Togt komen zou, waar uit dan volgde, dat zy, of zich in staat van tegenweer stelden, of dat men niet dan een leedig Nest vondt.

Ook had de Burger Lieutenant Ab. Lemmers in April 1730 een tocht op dezelve in Cottica gedaan; en na wel zes en dertig Bergen overgetrokken te zyn was hy by een Wegloopers Dorp gekoomen, het welk hy aantaste en na het zelve geruineert te hebben nog twee Dagen daar bleef stand houden, vervolgende de Weglopers tot aan een spruit van de Marowine, by deeze onderneeming maakte hy tot buit twaalf Zilvere Lepels en vier Snaphaanen,

krygende drie Wyven en twee Kinderen gevangen, welke hy benevens twee Koppen van geschoote Negerinnen te Paramaribo opbragt, alwaar de drie Negerinnen werden Geradbraakt. Vervolgens werd de Joodse Compagnie van David Cohen Nassy benevens een Onder-Officier, elf Blanken en zes en dertig Negers derwaarts gezonden, om op dat Dorp Post te vatten, en de Neger Chocolaat hen voor Gids gedient hebbende, vry verklaart en met een Zilvere Armring, Hoed en roode Maurisbroek vereert.

De Heeren Directeuren van de Societeit zulks bevroedende, beslooten een Aanschryving te doen aan den Gouverneur, om, door de Militie, die Boschnegeren met kracht te doen opzoeken, en, was 't mogelyk, geheel te dempen en uit te roeijen.

Midlerwyl werd, op Besluit der Regeering van die Colonie, goedgevonden een groot Commando, onder de orders van den Burger-Capitein Willem Bedloo en den Militairen Vaandrig August Willem Swallenberg, naar Sarameca af te zenden. Het zelve vertrok van Paramaribo den 23sten July 1730, langs de Rivier Sarameca, en kwam vyf dagen daar na ter bestemder plaatse aan een Kreek, daar de Wegloopers hunne Landingsplaats hadden. Vyftien Man werden gecommandeerd tot dekking van de Vaartuigen en Proviand; de overigen trokken het Bosch in tot ontdekking van het Wegloopers Dorp. Twee Indiaanen, die by de Vaartuigen gebleeven waren, gingen de Kreek op, om te visschen, daar zy twee Corjaaren met Wegloopers ontdekten. De Corporaal, die het bevel op de Post had, hier van onderricht, zond een Blanken, een Mulat en eenige gewapende Negers af, om te recognosceeren. Deeze vonden de Wegloopers en schooten op dezelven, waar door twee van hen over boord raakten. Hierop verlieten zy hunne Corjaaren en koozen het Bosch aan de overzyde van die Kreek, en het zelve doortrekkende, posteerden zy zich daar in vlak tegens over de voorsz. Post, alwaar zy zich zo bedekt hielden, dat niemand hen konde gewaar werden, schoon zy geen twintig Passen van de onzen af waren, en met Kogels geduurig op ons Volk schooten; die hen zulks telkens, op het blikken hunner Vuuren, wel beantwoorden, doch meest in het wilde. Deeze Schermutzeling duurde van 's morgens negen Uuren tot 's namiddags ten vier Uuren. De

gemelde Corporaal met vier Man bleef alleen al dien tyd Post houden; hebbende de overigen zich voort, op 't hooren van Wegloopers, achter Boomen en Struiken verborgen.

De Capitein Bedloo van deeze Schermutseling verwittigd, vond goed met al zyn Volk te rug te trekken; in welken aftogt somtyds hier en daar van achter een Boom op onze Slaaven, die ongewapend waren, geschooten werd, zonder dat men een' Weglooper zien konde. Deeze weinige schooten veroorzaakten een groote verslagenheid onder de Burgers, en 't was niet, dan met veel moeite, dat de Vaandrig Swallenberg hen met zyn Militairen weêrhield van terstond hol over bol de vlucht te neemen. Deeze blooheid noodzaakte gemelden Capitein zyne Manschappen en Provisien voort weder in te scheepen, en naar Paramaribo te rug te keeren, alwaar hy, den 3 Augustus, onverrichter zaake aankwam.

Dus liep deeze Togt wederom vruchteloos af. De schade door de onzen op denzelven geleeden bestond in een Militair, welke, door 't springen van een Donderbus, twee Vingers verloor, en in twee andere gekwetsten.

Hierop besloot men, ingevolge der Aanschryving van de Heeren Directeuren, tegen deezen woesten hoop een Onderneeming, alleen met Militairen, te doen. Ten dien einde werd de voornoemde Vaandrig Swallenberg met zeventig Soldaaten, voorzien met de noodige Slaaven en Proviand, op den 21sten September van dat Jaar, naar Sarameca afgezonden. Hy ontdèkte by 't aankomen, dat de Wegloopers aldaar in 't Bosch eene opening hadden gemaakt, daar zy drie onderscheidene Dorpen bewoonden, en dat ze nog twee andere Gronden hadden aangelegd, die zoo hy naderhand vernam, geschikt waren voor de Slaaven van de Plantagiën van Alexander Drouilhet en Anthony de Loges, welke beide Plantagiën hun meening was binnen kort te overrompelen, en de Slaaven daar van weg te haalen. Een van die Dorpen, dat uit honderd Huizen bestond, (van maaksel als onze Negerhuizen op de Plantagiën bestaande uyt ronde of vierkante paalen, een verdieping hoog bedekt met Piet of Tasbladeren, zynde de wanden van gespleeten Riet of Tashout gemaakt, en zonder eenige ordre geplaatst) werd door hem zelfs met tien Militairen

en vyf en twintig Slaaven aangetast en overweldigd, terwyl een Sergeant met gelyk getal Manschap achter hetzelve om marcheerende, op het middelste of groote Dorp van drie honderd Huizen aanviel, dat terstond van de Negers werd verlaaten, gelyk mede het derde of kleinste van veertig Huizen zo dra ons Volk zich daar vertoonde. Dit waren de Dorpen van *Claas*, gelegen aan de Zuidwestzyde van Sarameca, tusschen het thans gemaakte Oranje Pad en klein Sarameca.

In deeze ontmoeting waren door de onzen gedood tien Negers en achttien gevangen, onder welke laatsten twee Mannen, vyf Vrouwen en elf Kinderen. De Overwinning zoude waarschynelyk grooter geweest zyn byaldien de Vaandrig Swallenberg niet misleid was geworden door de Vrye Indiaanen; die hem voor Gidzen verzelden; welken zeiden, dat die Opening in 't Bosch slechts Kostgrond was, en dat de Dorpen zelve nog wel twee dagreizens verder lagen. Dit gaf hem vermoeden, dat 'er mogelyk eenige Negers mogten zyn, om Kost te haalen, derhalve hy een gedeelte van zyn Volk liet achter blyven, trekkende, zo als gezegd is, met de overigen vooruit, om gedachten Kostgrond, zo stil mogelyk, te omsingelen; doch vond onverwacht die Dorpen, welke hy toen wel genoodzaakt was met zyn kleine magt aan te tasten. Ook was de onwilligheid van die Gidzen om verder den weg te wyzen, oorzaak, dat gemelde Vaandrig moest afzien van zyn oogmerk om nog een ander Dorp, dat een dag of twee van de voorgemelden af lag, te verrassen. Dus kwam hy den 24sten October met zyn Commando te Paramaribo te rug.

Den 9^{den} November daar aan volgende werd weder een Togt ondernoomen onder het geleide van de Burger Officieren Jacob Hengeveld, Abraham Lemmers, en Cornelis Adriaan van Vheelen met vyftig Burgers en twee honderd Slaaven, ten einde het laastgenoemde Dorp te ontdekken en te vernielen. Dit Commando kwam den eersten December te rug, berichtende: dat zy het gemelde Dorp van Wegloopers hadden ontdekt en bemagtigd, en aldaar gedood zestien Koppen en gevangen vier Mannen, twaalf Wyven en tien Kinderen, die zy medebragten: dat de aanval nog beter uitslag zou gehad hebben, vermids men het Dorp 's nachts voor dat men begon, door den Burger Corporaal Kloegen met een van zyn Slaaven

wel had laaten bespieden en de gelegenheid opneemen, om met of voor het aanbreeken van den dag de Wegloopers, terwyl deeze nog in hunne Huizen waren, te overvallen, gelyk ook tot dat einde gemelde Corporaal met twaalf Mulatten achter de Wooningen om was getrokken, om die tot aan het eind van het Dorp te bezetten, en een Sergeant met eenige Slaaven gelast zich voor aan te plaatsen en geen beweeging te maaken voor dat de overige Manschappen geposteerd waren: maar dat de yver den voornoemden Sergeant zo verre vervoerd had, dat hy, voor dat alles geschikt konde zyn tot een ordentlyke aanval, met den Snaphaan een van de Huizen opliep en de Negers daar uit haalde: dat daarop terstond een Alarm door het gantsche Dorp was ontstaan, en dat de Negers uit de verdere Wooningen ylings de vlucht hadden genoomen, behalve die geenen die door den Corporaal bezet werden gehouden: dat deeze bezette Negers zich daar in met Lanssen zodaanig te weer stelden, dat men geen kans zag hen 'er uit te krygen, en overzulks genoodzaakt was geweest die Huizen in brand te steeken, en dat dezelven half verbrand zynde eerst door de Negers waren verlaaten, die toen voorts door het Dak waren uitgesprongen. De onzen hadden, behalve een Slaaf, twee Blanken dood en nog twee, als mede eenige Slaaven gekwetst.

Den 16^{den} December deszelfden Jaars, zyn by Vonnisse van den Hove van Politie en. Crimineele Justitie, elf Wegloopers, by de twee laatstgemelde Togten gevangen, te recht gesteld. Met dezelven is wat streng te werk gegaan, op hoop dat zulk een Voorbeeld een afschrik aan hunne Medepligtigen zoude geeven, en de geneigdheid onder de Slaaven tot wegloopen verminderen.

Het bovengemelde Vonnis was luidende als volgt:

> ‘Alzo de Heer Raad Fiscaal Adriaan Wiltens R: O: aan deezen Edelen Hove te kennen gegeeven heeft, door de overgelegde Examinatie en Vrywillige Confessie van de na te noemene gedetineerdens, dat by denzelven klaarlyk was blykende de kwaade feiten van deeze Slaaven, nu laatstelyk door de togten zo onder de Commando's van den Militaire Vaandrig Zwallenberg, als die onder de Commando

van de Burger Lieutenants Jacob Hengevelt en Abraham Lemmers, en den Vaandrig Jacob Adriaan van Vheelen, alhier uit Sarameca van het Wegloopers Dorp van Claas gevangen en opgebragt, waar uit aan den Edelen Hove zoude blyken de kwaadaardigheid van dezelven zo tegens hunne Meesters, als tegens de Blanken in 't algemeen, als genoegsaam geconsteert heeft door haare Confessien, samenrotten en menigvuldige Moorden aan Blanken, als mede in het weghaalen van Slaaven der Plantagiën, als door deeze Dorpen zyn geschied, als mede door het persisteeren by haar kwaade en ruineuse intentien, zo als gebleeken is in 't wederstaan der togtgangers, als mede het ontvlugten van dezelven in den eersten togt; 't welk zaaken zyn, die gantsch ruineus voor de Ingezetenen deezer Landen zouden kunnen zyn, en mede tot een kwaad exempel zouden kunnen strekken voor anderen welmeenende Slaaven. Waaromme zyn Edele R: O: was Concludeerende dat zy gedetineerdens ingevolge de Placaaten de datis 15 November 1718 en 22 July 1721, tot afschrik en exempel aller anderen, ieder in gevolgen hun geperpetreerde, volgens overgeleverde examinatien en confessien blykende met de dood mogten werden gestraft.

ZO IS 'T, dat het Hof Crimineel geconsidereert hebbende al het kwaad, dat deeze dorpen gedaan hebben, midsgaders ieder der gedetineerden in haar particulier.

Doende recht uit naam en van wegens H.H. Mogende de Heeren Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden, onze wettige Souverainen, als mede uit naam en van wegens haar Edele Groot Achtbaare de Heeren Directeuren der Geoctroieerde Societeit van Suriname, als Patroonen en Eigenaars deezer Landen, Condemneert de nagenoemden, omme gebragt te werden ter plaatse, daar men gewoon is Crimineele Justitie te administreeren, omme aldaar tot afschrik en exempel aller anderen metter dood, ingevolge meer- en minderheid hunner kwaade feiten te werden gestraft.

Te weeten de Neger *Joosje*, om met een Ysren Haak door zyn ribben geslaagen aan de Galg te werden opgehangen en aldaar te bly-

ven tot dat 'er de dood na volgt, gestorven zynde de Kop te werden afgekapt en alhier op een Staak, aan de Waterkant, te werden gesteld en de romp ten prooi der Vogelen te blyven; en de Negros *Wierai* en *Manbote*, omme aan een Paal te werden gebonden en dezelven met klein vuur levendig tot assche verbrand, brandende intusschentyd met gloeijende Tangen geneepen.
De Negerinnen *Lucretia, Ambia, Aga, Gomba, Marie* en *Victoria* op een Kruis te werden geligd, om aldaar eerst allen levendig geradbraakt, en na gedaane Executie de Koppen afgehakt, op Staaken alhier, aan de Waterkant, gesteld: de Negerinnen *Diana* en *Christina*, omme de Koppen met een byl te werden afgeslaagen en alhier mede aan de Waterkant op Paalen te werden gesteld.
Aldus gedaan enz.

Tot verdere vervolging en ontdekking van de Wegloopers die zich aan de Rivier Sarameca onthielden, zond men, den 31sten Maart 1731, een Commando van zes en dertig Soldaaten, onder het bevel van den Vaandrig Louis George de Boisguignon verzeld van de Gereformeerde Officiers Alexander de la Vaux en Andries Wossink. Het zelve was den 11^{den} April genaderd op een der *Claas* Dorpen, alwaar zy gevangen hebben twee Wegloopers, die daar gekomen waren om Kost te haalen. Deeze onderrichtten hen, dat zy, zo door de vervolging der Papa-Negers, die met hen in Vyandschap waren, als om dat de Mieren hun Kost hadden geruineerd, genoodzaakt waren geweest hun Dorp te verlaaten, en een ander aangelegd hadden, omtrent anderhalf Uur van dat, waar het Commando toen was. Hierop toog men derwaards heen. Den 13^{den} April des avonds daar komende, werden vier Militairen en veertig Slaaven gecommandeerd om dien nacht het Dorp te omsingelen, en zo dra den dag aanbrak het in brand te steeken, wanneer al de geenen, die het van de Negers ontvluchten wilden, in hunne handen zouden hebben moeten vallen. Doch dit liep vruchteloos af, vermids een der Slaaven, die te slaapen lag met zyn Kruidtas om den Hals, door het aangaan van denzelven, veroorzaakt door Vuur uit een Pyp of iets anders, zwaar gekwetst werd en een groot ge-

schreeuw maakte; hier door werden de onzen ontdekt; en wyl het in den nacht en duister was, durfden de Militairen niets uitvoeren, als niet weetende of men Vriend of Vyand voor had. Dus men het hier by liet berusten.

Den 27sten September van dat zelfde Jaar werd 'er wederom een Commando van veertig Militairen, onder het gezag van den Capitein Bley, verzeld met den Vaandrig Willem Mauritsz: Hanecroth, afgezonden naar boven Sarameca, om de omliggende Streeken der Wegloopers te bestooken en te ontrusten. Het zelve voer langs de Rivier Suriname tot aan den eersten Val, van waar zy den weg over Land namen, het geen deeze en de volgende Togten ligter maakte dan de voorigen, toen men de Rivier Sarameca altoos gebruikte om daar van daan de Dorpen te zoeken. Zy kwamen den 23sten October aan de Opening van 't Bosch, en omtrent anderhalf Uur verder, aan een andere opening, alwaar ongevaar tachtig Huizen gestaan hadden, die door de Wegloopers zelfs verbrand waren, en de Kost die daar was, bedorven. Dit Dorp mede gepasseerd zynde, naderden zy twee en een half Uur hooger aan het *Creoolen*-Dorp, (liggende aan den Zuidoostkant van Suriname, vyftien Mylen boven de *Claas*-Dorpen) daar byna honderd en twintig Wooningen stonden; de Kost die daar geplant was, was vyf of zes Maanden oud; doch op hun aankomst waren al de bewooners reeds in het Bosch gevlucht, hebbende hunne Huizen bevoorens ordentelyk geslooten. De Capitein Bley liet dat Dorp rondom bezetten, en den gantschen nacht wagt houden. De Wegloopers maakten den geheelen nacht en eenige volgende een groot geschreeuw en geraas dicht by de onzen, doch over dag konde men 'er geen te zien krygen. Waarom gemelde Capitein besloot naar Paramaribo te rug te keeren, hebbende alvoorens die Wooningen en Kostgronden geruineerd en verbrand. Slechts een Neger is by deeze togt van de Wegloopers gedood.

In den Jaare 1733, werd de Raad Thomas Pistorius met negentien Blanken en honderd vier Slaaven, onder welke laatsten zich een en dertig met Snaphaanen gewapend bevonden, derwaards gezonden. Na wel veertig Bergen en zestig Kreeken naar zyn zeggen gepasseerd te zyn, kwam

hy aan één der Wegloopers Dorpen, naar deszelfs Opperhoofd, *Bongo* genaamd, dat hy vernielde, en na eenigen van die Negers doodgeschooten te hebben, keerde hy met twaalf Gevangenen weder te rug. Ook werd naderhand het Dorp *Pennenberg*, (liggende tusschen Commewine en de Marowine) aldus genaamd naar de scherpe Pennen, van twee Voeten en een half lang, waar mede de Wegloopers dit Dorp, als met Voetangels, bezet hadden, door de Burgers van boven Commewine verbrand, die veelen van hen doodden en gevangen namen.

Verscheidene Togten zyn, van tyd tot tyd, met een wisselvalligen uitslag, daar op uitgezonden; als onder Reinet, Nassy, Visser, van Gieske, van Metcher, Knoffel, van Daalen, Brouwer enz.; welke Togten, zo zy van geen gewenscht gevolg waren, meerder kwaad dan goed toebragten; terwyl daar door de hoogmoed niet alleen der Wegloopers, maar zelfs van de Slaaven werd vermeerderd en hen de toepaden door de Bosschen en tot de Marons werden bekend. Dit deed den Gouverneur Mauricius in zynen tyd den Voorslag doen, om een middel in het werk te stellen, het welk niet alleen in verscheidene nabuurige Fransche en Engelsche Gewesten, maar ook zelfs in Suriname met goed gevolg gebruikt is, naamelyk om te onderstaan of met de Wegloopers eenige Vrede, of eenige onderhandeling aan te gaan was, (gelyk de Heer van Sommelsdyk in zyn' tyd heeft gedaan met de Indiaanen en Copenaamsche Negers: en gelyk de Engelschen in den Jaare 1739, wanneer het Eiland Jamaica in gelyk gevaar was gebragt als Suriname, door de stoutheid der Wegloopers, een Vrede hebben gemaakt met de zogenaamde Capiteins dier weggeloopene Negers) om redenen dat een Togt nog zo voordeelig uitvallende, niet anders uit werken zou dan dat men eenige Dorpen vernielde, eenige derzelver bewooners doodde of gevangen kreeg, en dat al dat voordeel maar was voor eenige, ja somtyds maar voor een of twee Jaaren, als wanneer zy weder even sterk in magt en dorpen waren aangegroeid, zo als voorheen meermaalen was gebleeken. Bovendien, dat men ook ondervond, dat al die Togten niet alleen onoverkomelyke zwaarigheden in hadden, maar, behalve dat, zeer kostbaar waren, wyl ieder Commando meer dan honderd

duizend Guldens te staan kwam, zo aan vergoeding van Slaaven en huur als anderszins, zonder dat door al die zwaare kosten, moeite en gevaaren, op verre na werd voldaan, aan het noodwendig oogmerk, om dat verderflyk gespuis der Wegloopers of uit te roeijen, of zo verre te brengen dat zy niets nadeeligs konnen onderneemen. Dieshalve de Gouverneur oordeelde, dat zulks het beste en voordeeligste zoude kunnen geschieden met een ontzachelyke Togt, en zelfs na de Verovering van een of meerder Dorpen, om, zo als men zegt, met den Degen in de Vuist, en zelfs na een groote nederlaag te hebben toegebragt, de Vrede te maaken. Ten dien einde werd eenpaarig goedgevonden den Capitein Lieutenant der Militie Carel Otto Creutz, als Commandeerenden Opper-Officier, met honderd Militairen, tegens de Wegloopers in Sarameca af te zenden, en hem de vereischte volmagt te geeven, om zich naar de volgende Voorwaarden, in geval van eenige Onderhandeling van Vreede, te reguleeren.

Art. I.

'Zal hy na eenig voordeel op de Wegloopers het zy met vermeesteren van een van hunne Dorpen, als anderszins te hebben behaald onderstaan, of hy gelegenheid kan krygen haar te doen weeten, dat zy Blanken nu gekomen zyn, om te zien wat magt de Negers hebben, en niet zullen rusten, maar haar telkens vervolgen, en van daar nier zullen te rug trekken, ten waare zy genegen zyn met de Blanken in rust en vreden te leeven; en dan verders tenteeren en onderstaan, om met haar in Onderhandelinge tot Vrede te komen, en ingeval hy geen voordeel behaalt, zal hy het volstrekt niet mogen tenteeren.

Art. II.

'De Wegloopers daar toe genegen zynde, zal hy met dezelve of eenige uit haar afgezondene daar over handelen, op de volgende Conditien: Eerstelyk, Dat zy Boschnegers van den dag der Vredehandelinge af, mids zy ook geen Vyandlykheden pleegen, maar zich als Vrien-

den gedragen, van de Regeering en alle Blanken zullen aangezien en erkend werden als Vrye Lieden.

Art. III.

‘Dat alle die geene van Slaaven, dewelke voor het laatst van het gepasseerde Jaar tot haar zyn overgeloopen, daar mede onder begreepen zullen werden, doch ten opzigte der geene dewelke na die tyd tot haar zullen zyn overgekomen terstond aan hem Commandeerend Officier zullen moeten overgeleverd, en gerestitueerd werden, om dezelven na hier te zenden, omme daar mede na goedvinden van de Regeering te werden gehandeld. Doch Indien de Boschslaaven daar toe absolut ongeneegen mogten zyn; zodaanig dat hy Commandeerend Officier konde bemerken het zelve de Onderhandeling zoude te niet maaken, hy na lange daar op te hebben gestaan, daar omtrent Zeemanschap zal hebben te gebruiken, en zo veel na geeven als hy bemerkt dat die Verhindering kan wegneemen.

Art. IV.

‘Dat alle Vyandlykheeden zo wel van de Blanken als de Boschnegers zullen eindigen.

Art. V.

‘Zo by aldien 't mogte gebeuren dat na de Vredehandeling, en sluiten van dien, eenige Slaaven of Slaavinnen tot haar mogte komen overloopen, zy Boschnegers verpligt zullen zyn, dezelven by de Blanken te brengen en over te leveren, waar voor zy zullen genieten het geene een Blanken voor 't vangen van een Weglooper geniet zynde vyftig Guldens voor 't Stuk of ieder Slaaf of Slaavin die zy zullen brengen.

Art. VI.

‘Dat zy Boschnegers met haare Dorpen of Wooningen nooit nader

by zullen vermogen te komen als het Dorp of Wooninge daar Capitein Brouwer haar heeft verjaagd gehad, en zo zy reeds eenige Dorpen of Kostgronden beneedenwaards mogten hebben, die zullen hebben aan te wyzen, en binnen achttien Maanden naar deeze finale Vredehandelinge te verlaaten, op poene dat die na die tyd gevonden werden, als Vyandelyke Gronden of Gronden van weggeloopene Negers zullen aangezien en geconsidereerd werden.

Art. VII.

‘Dat echter aan haar vry zal staan om Jaarlyks, eens, in de Maand September, tot vyftig Stuks Mans en Vrouwen, zullende de Kinderen niet gereekend werden, met zodaanige Goederen als zy aan de Blanken zoude willen verruilen of verkoopen, af te komen en uit den haare af te zenden, mids het zelve alle zyn van de zodaanige dewelke in het Bosch zyn gebooren, of meer dan twintig Jaaren geleeden zyn weggeloopen geweest, en zullen geen anderen daar mogen komen.

Art. VIII.

‘Dat zy, gelyk hier vooren gezegd, met hun Goederen zullen mogen komen aan de Mond van de Kreek Wanica aan de Rivier Sarameca, en aldaar de geheele Maand van September zullen mogen blyven, als wanneer aldaar ook eenige Blanken zullen komen, en brengen zodaanige Goederen, als zy Boschnegers tot bewerking haarer Gronden, en 't geene daar toe gehoord, als mede tot haar vermaak zullen noodig hebben om tegens de Goederen die zy als dan daar zullen willen brengen te verruilen of verkoopen, doch na de Maand September, zullen zy daar van daan moeten vertrekken, op poene dat die geene die na den laatsten September daar gevonden werden als Vyanden zullen werden geconsidereerd en aangemerkt.

Art. IX.

‘Dat indien by of omtrent haar nog eenige andere Dorpen van Weg-

loopers mogten zyn, met dewelke zy die deeze Vrede willen aanneemen in Vriendschap leeven of Correspondentie houden, dezelve zullen moeten aanwyzen, haar aanbieden, en trachten over te haalen om mede in deeze onderhandeling te treeden, en dat wel binnen de tyd van drie Maanden, als wanneer die mede onder deeze Onderhandeling zullen gereekend werden, en het genot daar van genieten, doch die weigerende deeze Vrede aan te neemen, of naderhand eenige andere Dorpen ontdekt werdende, en de Regeering oordeelende dezelve te vangen of te verjaagen, zy gehouden of verpligt zullen zyn de Blanken daar inne te adsisteeren, of helpen, als wanneer zy daar voor naar goedvinden en redelykheid zullen werden beloond.

Art. X.

'Dat zy zullen hebben op te geeven wie de Opperhoofden van hun Dorp of Dorpen zyn, en by sterfgeval van een derzelver daar van aanstonds aan den Gouverneur kennisse moeten geeven, als mede wien zy in de plaats hebben gekoozen.

Art. XI.

'Indien zy 't een of ander van nooden hebben, of 't een of ander verzoeken willen, haar vry zal staan twee of drie uit den haare af te zenden, dewelke op haar aankomst aan Paramaribo terstond aan den Heer Gouverneur zich zullen moeten adresseeren, zullende ten dien einde aan haar een Stok met een Zilveren Knop tot een teken werden gegeeven, om overal vry te konnen passeeren.

'En werd verders goedgevonden vast te stellen, dat indien deeze Onderhandeling wel uitviel, niemant van de Ingezetenen na de gestelde Markt of de Mond van de Kreeek Wanica zouden mogen gaan noch zonder noch met eenige Goederen, als met voorgaande kennisse, en naar alvoorens de Lyste der Goederen te hebben vertoond, en daar toe verlof te hebben bekomen.

Hierop vertrok, den 20sten September 1749, het gemelde Commando, onder het bevel van den Capitein Lieutenant C.O. Creutz verzeld van

den Lieutenant A.C. Kulenkamp, en de Vaandrigs W. Herge, J. Koning en L. Nepveu, en had, geduurende eenige dagen een zeer moeilyke reis; wyl op sommige plaatsen der Rivier Sarameca, de Vaartuigen door naauwe Ondieptes over verscheidene Banken moesten gesleept werden; zelfs sloeg één derzelven met Volk en Goederen tusschen de Klippen (door de sterke afwatering) om; doch de Blanken werden door de Negers gered en op de Klippen geborgen, en de Goederen meestendeels opgevischt door de Zwemmers, die men tusschen de Klippen liet duiken, waar in zich een Soldaat, *Slingarde* genaamd, en de Gids *Dossou* zich byzonder wel kweeten, blyvende telkens zo lang onder Water, tot dat zy het een of ander uit de diepte opbragten.

Zy marcheerden vervolgens recht over den Top van een zwaaren Berg, welke aan de Rivierzyde by uitstek steil was; en kwamen toen aan de Landingsplaats van het Loango Dorp, daar vier dagreizens van daan opwaards een Kreek is, en twee dagreizens van deeze de Wegloopers Dorpen lagen: den 2^{den} November kwamen zy aan die Kreek, vindende onderweg rype Banannes en versche Voetstappen naar beneeden, naar vermoede van een party, die het Commando meende in 't opvaaren te beletten, in de verwachting zynde dat het zelve te Water kwam; de Kreek was met een menigte van Boomen verspart, over dewelken met veel moeite moest geklommen werden: den 4^{den} November op dezelfde wyze door de Kreek een zeer moeilyke marsch aangevangen, werd 's morgens om negen Uuren de Voorhoede geattaqueerd van achter eenige Boomen, zonder dat men iemand kon zien; echter werd daar op in den blinden gevuurd, terwyl het Commando in volle marsch bleef, dat zich vervolgens in vier of vyf Hoopen verdeelde, om dus van alle kanten in het Dorp te vallen en alles neêr te maaken: daar komende werd alles doorsnuffeld, en maar een of twee schooten, door verborgene Negers op hen gedaan, die toen de vlugt in het Bosch namen, en een decharge achternakreegen. Geen Wegloopers daar meer vindende volgde het Commando den Vyand op het spoor, en kwam een klein Uur geloopen hebbende, in een ander Dorp, dat zy meede innamen zonder Negers te ontdekken. De onzen waren door vermoeidheid en dorst heel afgemat, zo dat zy naaulyks meer voort konden.

Dan vermids men 't Pad vooruit zag, vroeg de Heer Creutz, wie nog verder gaan kon, en vrywillig was; waarop de Vaandrig Koning en de Cadets Bulouw en Faust zich met een goed Detachement aangeboden hebben. Deeze naar een weinig rustens, gingen met de Gidsen het Pad op, na anderhalf Uur gemarcheerd te hebben, ontdekten zy weder een groot Dorp, alwaar zy de Huizen ten getale van acht en veertig in brand staken, en een menigte van Potten en Pannen, Katoen en Hoenders, datze daar vonden, vernielden, waarna zy te rug keerden. Ook werd inmiddels door den Vaandrig Nepveu met eenig Volk nog een Dorp ontdekt en ingenoomen; het zelve bestond in twee en dertig Wooningen, en was met een schoonen Kostgrond voorzien, dat alles verbrand en verwoest werd.

Het Commando weder op marsch gegaan zynde kwam eindelyk omtrent midden op een Berg, en werd in het hangen van denzelven geattaqueerd: de Vaandrig Herge werd doodgeschooten, als mede een Neger gaande tusschen de twee voorgenoemde Cadets, en een Neger aan de hand gekwetst. Men liet op de Negers, niettegenstaande deeze zich schuil hielden, geduurig Vuur geeven; waarop zy met geschreeuw weder weg vluchtten. De Vluchtelingen werden in het hangen en afgaan des Bergs achternagezet, alwaar zy de onzen weder op dezelfde wyze bejegenden, en zo het scheen hen den verderen voortgang wilden beletten; doch sterk op hen werdende gevuurd, vluchtten zy weder achter de Boomen; evenwel geen van de onzen werden hier gekwetst.

Vervolgens naderde men aan een Berg, alwaar de Wegloopers stand hielden, en door hun vreeslyk geschreeuw genoegsaam deeden blyken genegen te zyn, om ons Volk het opkomen te betwisten: maar deeze den Berg met een kleine draf oploopende, zonden een hagelbuy van Kogels en Lopertjes op hen af, en kwamen eindelyk in het Dorp, daar zy post vatteden. Dit Dorp was het laatste dat vooruit was, volgens zeggen van de Gidsen, die ook verklaarden niet te weeten dat 'er meerder Paden of Dorpen te vinden waren, en dat zy vaststelden dat de Wegloopers nu in het Wilde Bosch zoude zyn, alwaarze na gissinge hunne Wyven en Kinderen reeds moesten geborgen hebben. Waarop men het zelve Dorp, bestaande in vier en tachtig kloeke Wooningen en bovendien van een zeer

grooten Kostgrond voorzien, aan de Vlammen opofferde; gelyk mede nog een ander Dorp van hondert en dertig groote Huizen, daar dichte by, tusschen twee Bergen in, gelegen, gedaan werd. Op het laastgemelde Dorp vondt men een ongemeen grooten Kostgrond, en al de Huizen daar vol van hun Gereedschap.

De Gids Dossou midlerwyl naar de Boschnegers uitgezonden zynde; kwam te rug met de goede tyding dat dezelven genegen waren met de Blanken Vrede te maaken, medebrengende witte Aarde en Boog en Pylen; vermoedelyk als de keuse van Vrede of Oorlog: ook hadden zy hem last gegeeven aan den Heer Creutz te verzoeken, dat hy hen op een zekeren afstand zoude naderen, alzo zy te bevreesd waren, om by de Blanken te komen. Hierop werd beslooten om meerder vertrouwen te verwekken, den Corporaal Kwelke, die zich vrywillig aanbood, neffens den gemelden Dossou naar hen af te zenden. Hy berichtte by zyne te rugkomst, dat hy van hen zeer wel was ontvangen, doch aanstonds door meer dan veertig Negers omsingeld geworden, allen van uitgelezene Geweeren voorzien, hem betuigd hebbende, datze uit groote vreeze niet by de onzen hadden durven komen, maar zeer vriendelyk verzochten dat Creutz als Capitein onbevreesd by hen wilde komen, doch zonder Soldaaten; zendende een vereering van Cassave, Banannes en Peper. Creutz niet langer willende aarzelen begaf zich met Kulenkamp, Koning en Nepveu, nevens een Corporaal en dertig Negers derwaards: op de Vlaktes genaderd zond hy den Gids Dossou vooruit om de Wegloopers te boodschappen, dat hy zich daar bevond en zy hem daar konden ontmoeten, te weeten vyf of zes uit den haaren met veertig Schutters, die een Snaphaanschoot ver van hem zoude achterblyven, en dat men dan elkander met of zonder Geweer zouden ontmoeten en spreeken. Doch zy durfden zulks alweder uit vreeze niet doen, verzoekende dat Creutz by hen mogt komen. Op welk bericht hy besloot met de voornoemde Officieren gewapend by hen te gaan.

By hunne aankomst ontvingen zy hem met het Geweer in de hand, zynde alle vreeslyk toegetakeld: men sprak hem heel gemeenzaam toe; maar niettemin bleeven zy nog bevreesd, en keeken geduurig achterom

uit om te zien of hunne Wagten en Spions (welken zy uitgezonden hadden om te verneemen of de onzen ook meerder gevolg by zich hadden) nog niet te rug kwamen, die eindelyk ten getale van veertig van alle hoeken kwamen aanzetten, zynde alle zeer schoone en meest Creoole Negers met Geweeren voorzien; de gemelde Officieren werden aanstonds door hen omsingeld, dien toen met haar begonnen te Korstwylen en te lagchen, om vertrouwen in haar te verwekken.

Eindelyk begon Creutz met het Opperhoofd *Adoe* genaamd (zynde een Creool), over de Vrede te spreeken, en de voorwaarden te maaken, die hy alle voort bewilligde, en zeide zeer verblyd te zyn dus verre met de Blanken gevorderd te zyn; alleenlyk ontkende hy eenige weggeloopene Negers by hem te hebben, die maar één Jaar daar waren geweest, zynde het volgens zyn zeggen alle oude Wegloopers van drie, vier, tien en meerder Jaaren, en dat de anderen meer voorwaards en op andere plaatsen waren.

Na dat men dit Opperhoofd de Conditien zo veel doenlyk nader had beduid en in het neger Engelsch uitgeleid; werd hem gevraagd of hy en zyn omstaande Volk dezelve aannam, 't welke door hem en al de anderen met Ja beantwoord werd. Waarop hem dezelve in geschrifte werden gegeeven, als mede de bovengenoemde Rotting onder beloften, dat zo zy trouw hun woord hielden, de Blanken hen ook nooit weder eenig kwaad zouden doen. Adoe gaf tot nadere bevestiging een Pyl en Boog als mede een Mes; en verontschuldigde zich nu niets beters te hebben, wyl al hun goed zeer verre weg in 't Bosch was geborgen; beloovende in 't vervolg alles tot voordeel van de Blanken te zullen doen.

Creutz begeerde van hem dat hy hem de Acouriërs (zynde Wilde Indiaaanen, en Bondgenooten van de Boschnegers; woonende boven aan de hoofden der Rivieren, dichte by de Dorpen van de Indiaanen, met wie zy gestaadig Oorlog voeren) zoude aanwyzen: maar hy zeide, dat deeze zyne Vrienden waren, en dat hy hen van nu aan mede in de Vrede aannam, neffens alle de andere Dorpen die daar waren, waar van geen een durfde weigeren, als hy het dus verstond en goed vond. Voorts Creutz hem vraagende naar het Loango Dorp en ofze daar weder woonden, zeide hy van Ja: waarop Creutz hem te gemoet voerde daar na toe te willen

gaan om te vechten; maar hy verzocht zulks niet te doen, zeggende het al mede zyn Volk te zyn; waar van 'er eenigen, mede voor den dag kwamen, en ook aanstonds de Vrede aannamen. Eindelyk verzekerde Adoe in eenige dagen, alom te zullen laaten weeten dat het Vrede was met verbod aan geene Blanken het minste kwaad te doen, en dat hy alle zyne Posten en Wagten, die tot heel beneeden in Sarameca waren uit gesteld, zoude laaten binnen roepen. Buiten deezen Adoe was 'er geen ander recht Opperhoofd zo hy zeide, behalve nog een, Capitein Davi genaamd, welke door ouderdom niet meer bekwaam was. Men vernam van hem, dat de Neger die den Vaandrig Herges doodgeschooten had, mede in de Salvo gebleeven, en eenen anderen de hand afgeschooten was.

Gemelde Opperhoofd Adoe ernstig verzoekende de afgebrande Wooningen weder op te mogen laaten maaken, werd zulks toegestaan: en voorts met hem vastgesteld, dat de Vaartuigen die in 't vervolg naar hem en de zynen zouden gezonden werden een witte Vlag tot een teken zouden voeren.

Waar na het Commando is te rug getrokken, en den 11^{den} December 1749, weder te Paramaribo is aangekomen.

Deeze Boschnegers, waar mede men de Vrede gemaakt had, zyn omtrent zestien honderd sterk geweest, doch geen gemeenschap hebbende met anderen die nog beneeden lagen.

Men had reeds meermaal pooging gedaan om de Wegloopers beneeden by Sarameca te ontdekken, of die boven in Suriname zich bevonden te verdryven; doch te vergeefsch: wyl zy waren verdeeld in verscheidene Dorpen, die van beneeden Sarameca tot aan de Marowine rondom in een wyde uitgestrektheid verspreid zyn, daar zy zich in de ontoegangkelyke Bosschen verschoolen. Zo dat om voordeel op hen te behaalen 'er maar twee middelen over bleeven, of dat men Vrede met hen maakte, of dat men hen vervolgde met geduurige Togten, die op de Dorpen, welke ze vinden, blyven post houden, en altyd verder gaan.

Om echter een algemeene Vrede met allen te maaken oordeelde men dat gevaarlyk zou kunnen werden, zo ze zich samen verstonden; om hen allen onder te brengen was de Magt toen ter tyd te klein; dus was het beste,

volgens begrip van den Heer Gouverneur Mauricius, hen te verdeelen, en, was 't mogelyk, tegen malkanderen op te hitzen: daar by met de geenen, die men door de Vrede afgescheiden had, de Vrede heilig te houden, en hen op alle wyze te streelen, en de anderen die buiten deeze Vrede waren, zonder quartier te vervolgen. Tot uitvoering van het laatste was gemelde Heer Mauricius van gevoelen, om met den Droogen tyd een Togt te doen op 't onbekende Dorp beneeden in Sarameca, en te gelyk een Togt van twee zyden, naamelyk uit Suriname en uit Tempati op de bekende Dorpen, en verder om de nieuwe bevredigden ook te hulpe te neemen, doch niet met de onzen te samen gevoegd, maar van een andere zyde. Maar veele Raaden en Planters stelden zich daar tegen en verwekten hevige twisten; waar door de zaak bleef steeken: ja zelfs oordeelden eenigen de gemaakte Vrede met de Saramecaanen als zeer schadelyk en bederflyk voor de Colonie, niet nalaatende dieswegen veel misnoegdheid te toonen.

Deeze Tweespalt tusschen den Gouverneur Mauricius en den Raad, was oorzaak dat de gemelde gemaakte Vrede met de Saramecaanen werd verbrooken: wyl onder die Negers een gerucht verspreid werd, dat de Blanken hen door een gewaande Vrede zochten te misleiden en hen onverwacht op het Lyf te vallen.

Inmiddels was beslooten, den Heer Louis Nepveu, die onder Capitein Creutz de voorgaande Togt had bygewoond, en de Taal dier Negers verstond, met dertig Militairen in de Maand Augustus des Jaars 1750, met de beloofde Vereeringen hen toe te zenden. Doch door die Twist, en ter bespaaringe van onkosten, werd de Heer Picolet met twee Blanken, benevens eene Knelleke en nog een ander met twintig lastdraagende Negers derwaards met de Presenten gezonden. Eene *Zamzam*, Opperhoofd van het *Papa* Dorp, welke by het sluiten der Vrede niet tegenwoordig was geweest, overviel deeze Afgezondenen en vermoordde hen allen op één nacht: waar door het Vuur van Oorlog weder ontstoken werd, en eenige Jaaren duurde.

Het zal niet ondienstig zyn, dat wy nu eens den oorsprong van den Opstand der Tempati Negers wat naaukeuriger onderzoeken. De Planta-

giën aan de Kreek van dien naam gelegen, waren meest Hout-Plantagiën, daar het voornaamste werk van de Negers was, de Boomen te vellen, en vierkant Hout en Planken te maaken. Deeze Negers hadden zich altoos trouw gedraagen, en moedig de invallen der Boschnegers en Wegloopers geweerd; zelfs verscheidene Togten tegen dezelven ondernomen, en als een Schutsmuur tegens hen verstrekt. Zy hadden ruime Kostgronden en groote Kweekeryën van Vee en Gevogelte; bovendien genooten zy den afval van het Hout: het was hen geoorloofd van tyd tot tyd twee, drie tot vier Stukken Hout naar Paramaribo te zenden en aldaar te verkoopen, hier door konden zy ruimer en rykelyker, dan de Negers welke beneeden aan de Rivier in de Suiker- of Koffytuinen werkten, bestaan; waarom zy ook ongaarne van daar verplaatst werden.

Echter vond de Heer Martin, Raad van Politie der Colonie, goed, tegens den raad zyner Vrienden, eenige van deeze Slaaven naar beneeden op zyne Plantagie te verplaatsen. Hier toe toonden zy zich ongenegen, hun Meester voor oogen stellende hoe veele Negers 'er al op de beneede Plantagiën door Vergif als anderszins, nu en dan, omgekomen waren. Doch zulks kon niet baaten. De Directeur Bruyere zeide aan den Heer Martin, dat hy zich over 't afbrengen van hen niet moeste verlegen houden; dat hy hen wel zoude afbrengen, en dat hy alleen wel in staat was zes Negers te binden, en in de Pont te smyten en beneeden te voeren; wyders aanraadende om aan ieder Militair, zo veel als 'er op de Plantagie op commando waren, een Touw te geeven, en de Slaaven dus te laaten wegsleepen. De Slaaven zulks ter ooren gekomen zynde en onderricht dat de Touwen reeds aan de Militairen verdeeld waren, beslooten meest allen zich daar tegen te verzetten, en met geweld op de Plantagie te blyven; maar de Zoutwaternegers, als het meest verbitterd, daar mede niet te vrede en door de anderen niet te wederhouden zynde, vielen op den Directeur aan, die zy zwaar kwetsten en de Hand afhieuwen: de Vaandrig Hertsbergen, daar op Commando liggende, werd mede van hen gevaarlyk gewond; en twee Soldaaten doorschooten: waarop zy zich gezamenlyk in het Bosch begaven. Omtrent veertien Dagen daar na werd een groot Commando, onder het geleide van den Capitein Jan Frederik Meyer,

afgezonden om hen op te zoeken; welk hen ontdekte; doch door hen geslaagen en met verlies van dertig Man te rug gedreeven werd. Waarop de Capitein Lieutenant Reinet met tachtig Militairen werd afgevaardigd, die hen op een Berg geretrancheerd vond, aantastte, en verder boschwaards in dreef.

De Tempati Negers bestonden uit acht Dorpen, onder *Araby*, als Opperhoofd van het grootste, *Daniel Navo, Boston, Asary, Abram, Thoma, Coffy Janprada* en *Quaco*; liggende bewesten de Rivier Marowine, tusschen dezelve en de Kreek Jouka; zynde omtrent vyftien of zestienhonderd Koppen sterk, doch van Jaar tot Jaar door gebrek van Vrouwen verminderende.

De eerste Stichters deezer Dorpen waren eenige Negers van de Jooden en van de Heer Selmers; doch werden in 1749, zeer versterkt door die van den Heer Thoma, en vooral in den Jaare 1757, door omtrent hondert en vyftig weerbaare Slaaven die in Tempati, in de Maand van February, op de Plantagiën la Paix, Maagdenburg, Wolvega, Bleyenburg, Hermitage en Berenburg opstonden, dezelve afliepen, en zich in het Bosch begaaven; waar by zich van tyd tot tyd andere Wegloopers hebben gevoegd.

Zy werden genaamd de Negers achter Auka, een Joodsche Plantagie, in Suriname, wyl daar de Vrede met hen gemaakt werd; schoon hunne Dorpen wel drie en vyftig Mylen daar van af liggen.

By ieder aanval dien zy op de een of andere Plantagiën deeden, werden door hen telkens Brieven gestrooid, in 't Engelsch, door één van hen, genaamd *Boston*, geschreeven, doch zeer duister en kwalyk te ontknoopen: echter kon men daar uit hun begeerte tot Vrede klaar bemerken, verzoekende dat eenige der onzen ten dien einde by hen kwaamen. Hierop zond men, in den Jaare 1758, de twee getrouwe Negers, Coffy en Charlestown, welke eerste voorheen toen hy nog Slaaf van den Heer Dandiran was, een groot Vriend van gemelden Boston was geweest, naar hen af, met Brieven van de Regeering en een Vereering, om de Vrede aan te bieden. Zy werden by 't aankomen door gemelden Boston by het Opperhoofd *Araby*, een schoon en wakker Karel in het Bosch gebooren, gebragt en zeer wel ontvangen toen zy boodschapten, dat zy met goed en

geen kwaad kwamen, en verstonden voorts, dat hy niet vreemd was om een Vrede met de onzen aan te gaan gelykerwys de Engelschen in Jamaica hadden gedaan; doch hy begeerde, dat men een of twee Blanken zoude zenden, om met hem nader te spreeken over de Vredes Voorwaarden, die voornaamelyk bestonden, dat men hen eenig Kruid, Lood, en Gereedschappen, volgens een daar van geformeerde Lyst zouden toezenden.

Waarop Gouverneur en Raaden eenpaarig goedvonden en beslooten, om met de voorsz. Boschnegers een bevrediging aan te gaan, en ten dien einde de bovengemelde twee Negers Coffy en Charlestown daar weder naar toe te zenden, benevens twee Blanken voorzien met behoorlyk berichtschrift dieswegens, met eenige Geschenken voor de Opperhoofden van dat Volk, die men, wanneer eenige Onderhandeling met hen plaats heeft, gewoonlyk laat vooraf gaan tot een bewys van de Welmeening.

Hier toe werden gecommitteerd, James Aber Crombie, oud Commissaris en J. Rudolph Zobre, Burger Capitein, die zich vrywillig aanbooden. Ter zelver tyd werden ieder der twee Negers vyftig Guldens vereerd om het noodige voor hunne reis te koopen, en verders hunne Vryheid geschonken, waar voor hunne Meesters ieder duizend Guldens werd betaald. Ook werd aan Crombie en Zobre ieder twee honderd vyftig Guldens voor derzelver uitrusting op de onderneeming toegelegd, neffens een Wedde, als zy zich wel van hunne Commissie zoude hebben gekweeten, van vyf honderd Guldens Jaarlyks, die erfelyk op hunne Vrouwen en Kinderen zoude vallen.

De voorgestelde Articulen van Verdrag met de Negers achter Auka waren van den volgenden inhoud:

Art. I.

‘Dat al het gepasseerde zal zyn en blyven vergeeten en vergeeven, en dat zy Boschnegers van den dag der vergunning deezes, mids zy ook geen Vyandlykheden pleegen, maar zich als Vrienden gedragen, van de Regeeringe en alle Blanken, zo wel zy als haare nakomelingen aangezien en erkent zullen werden als Vrye Lieden.

Art. II.

‘Dat alle Vyandlykheden zo wel van de Blanken, als de Boschnegers zullen eindigen voor Eeuwig.

Art. III.

‘Dat zy vry zullen blyven woonen ter plaatse daar zy nu zyn, en al het nodige Land aldaar in 't ronde, mids niet dichter als ten minsten twee Dagen of tien Uuren gaans van eenige Plantagiën zyn; edoch zo zy elders zich zouden willen ter neder stellen, het zy aan 't hoofd der Rivieren, of anders, zullen zy gehouden zyn, daar van alvoorens Permissie te obtineeren van de Regeering deezer Landen, ook indien zy eenig bouw Hout om te verkoopen zouden willen maaken aan de hoofden der Rivieren, mede na Costume locaal.

Art. IV.

‘Zo by aldien het mogte gebeuren, dat na de Pardon en Accoord, en tekenen van dien, eenige Slaaven of Slaavinnen tot haar mogte komen over te loopen, zy Boschnegers verpligt zullen zyn, dezelven zonder onderscheid by de Blanken te brengen en over te leveren, waar voor zy zullen genieten de premie in geld of waaren; volgens daar van te maakene Accoord van tien tot vyftig Guldens Hollandsch voor ieder Slaaf of Slaavinne die zy zullen brengen. Zy zullen om het meeste gemak, die gevangene aan de naaste Blanken kunnen overgeeven, om die aan de naaste Raad of Burger Officier te bezorgen, waar voor hen dan ilico de premie zal werden bezorgt.

Art. V.

‘Te zien of 'er ook sedert, primo January deezes Jaars, of ten minste sedert deeze onderhandeling Slaaven zyn overgeloopen, is 't mogelyk die te doen uitgeeven, als ook de laatste by haar overgeloopene Slaaven van la Para, Juccomombo enz. En dat alle Negers die by haar zyn, indien zy uit haar vrye wille weder by haar Meesters willen retournee-

ren, zulks vry zullen mogen doen, met verzekering van volkome indemniteit en Pardon, aan de zyde van haar Meesters wegens het gepasseerde. (Doch zo het in deeze Articul gemeld, een obstacul mogt zyn, waar door de onderhandeling niet zoude kunnen reusseeren, zal daar van mogen afgezien werden, mids zy in 't vervolg belooven ten minsten, dat zy absolutelyk geen Slaaven zullen ophouden).

Art. VI.

‘Dat zy Bevredigden en hun Opvolgers alle poogingen zullen doen, om alle Slaaven, die na dato deezes wegloopen, als mede Vyandlyke Indiaanen te vangen, en op te brengen, en, des noods, te dooden, ten dien einde zy ook gehouden zullen zyn, en zich daar toe obligeeren, omme zo dra zy eenige advertentie krygen van den Heer Gouverneur, dat 'er Slaaven zyn weggeloopen, ten eersten daar op uit te gaan, om die te zoeken en te achterhaalen, ook in gevalle van Rebellie of onraad op eenige Plantagie of plaats in de Colonie, op het eerste ontbod van den Heer Gouverneur, of Gouverneur en Raaden hun Opperhoofden zullen zorgen, dat de gevraagde Manschappen van de haaren ten eersten tot zyn orders geleverd werden, en in alles de Blanken na hun beste en uiterste vermoogen ten nutte zyn, ook tegen andere Wegloopers om die uit te roeijen, vooral zo die de Blanken attaqueeren of eenige hostiliteiten komen te doen, en wel nu voor eerst eenige te saamgerotte tusschen de Marowine en Cottica; werdende verstaan, dat de vrye Indiaanen, die met ons in Vriendschap zyn, ook onder deeze Accoord zyn begreepen, en dat zy die ongemolesteerd moeten laaten.

Art. VII.

‘Ook in geval de Colonie door buitenlandsche Vyanden werd aangetast, Zy en hunne Opvolgers, op de eerste waarschouwinge vertrekken zullen na de plaats, die hen zal aangeweezen werden en den Vyand te wederstaan, en zullen zy in dat geval aan de ordres van den Gouverneur of Bevelhebber en Chef onderworpen zyn.

‘Men moet hen doen begrypen, dat men met dit Articul niet anders

van hen vergt, als 't geen zy beloofd hebben, onder de benaaming van ons tegen de Franschman te willen adsisteeren. Waar en tegen de Blanken ook aanneemen, in cas zy door eenige Vyandlyke Negers of andere geattaqueerd mogten werden, wanneer zy zulks verzoeken, haar te adsisteeren. (N B. Dit Articul niet aan te roeren, dan in cas van haar zyde zulks gevraagd werd).

Art. VIII.

‘Dat ten einde voorsz. altoos behalve de andere particuliere Capiteins zal zyn, Een oudste of Commandeerende en Chef, waar aan dergelyken orders zullen komen, en die alles zal kunnen en moeten reguleeren, zullende van nu voortaan Capitein Araby zyn leeven lang zyn en blyve Commandeerende en Chef, en na zyn overlyden zal ten eersten moeten kennisse gegeeven werden, wie hem opvolgt, om van de Regeering te werden geapprobeerd, die hem dan het Teken van Opperhoofdschap zal geeven. (N B. zo men de opvolging kan reguleeren als te Jamaica Art. XV, was beter; dit kan geextendeerd werden).

Art. IX.

‘Indien zy het een of ander van nooden hebben, of het een en ander verzoeken willen, zal haar vrystaan vyf of zes uit haare Dorpen af te zenden, dewelke op haar aankomst aan Paramaribo immediaat aan den Heer Gouverneur zich zullen moeten adresseeren, zullende ten dien einde, de voornaamste van hen een Stok met een Zilveren Knop, waar op het tegenswoordige Jaargetal zal staan, tot een Teken gegeeven werden, om met de zyne vry te kunnen passeeren; welke Stokken by den Commandeerende en Chef zullen werden bewaard.

Art. X.

‘Zy zullen haare Producten, Vee, Goederen, Hout, enz. mogen afbrengen, doch telkens niet sterker als tien of twaalf Persoonen te gelyk, om aan Paramaribo of elders, daar het vastgesteld werd, te koop te brengen, mids zich by haar aankomst ten eerste adresseeren by den

Heer Gouverneur, en van hun komst, en 't geen zy te koop brengen, kennissse geevende.

Art. XI

‘Dat by aldien een Blanken eenig ongelyk doet aan haar, zy hun klagten zullen inbrengen aan den Heer Raad Fiscaal. En in gevalle zylieden aan een Blanken eenig ongelyk doen, zo zullen zy zich onderwerpen, en zodaanige beledigers, mede aan den Heer Raad Fiscaal aangeeven.

Art. XII.

‘Dat tot nakoming van dit alles by haar zullen blyven woonen eengenoegsaam getal Blanken; en zy daarentegen altoos twaalf van haare Creoolen, Zoons van haar Capiteins of Aanzienlykste zullen mede geeven en altoos laaten by de Blanken aan Paramaribo blyven, doch met verlof van die van Jaar tot Jaar te mogen verwisselen. (Dit kan tot twee toe gediminueerd werden; doch zo zy daar toe absolut ongenegen mogte zyn, na lang daar op gestaan te hebben, zal het ook kunnen nagegeeven werden.)

Art. XIII

‘Dat zy Boschnegers nu in het vervolg niet meer zullen ter Dood oordeelen, zonder kennisse van de Overheid alhier, zullende moeten de Deliquant aan Paramaribo aan de Reegeering nevens de klagte overgeeven, als ze vermeenen de Dood schuldig te zyn, als zynde de opperste Rechters, aan wien alleen over Dood, en Leeven te jugeeren competeert; alle andere Straffen werden aan haar overgelaaten. (Doch zo het veel obstacul mogt veroorzaaken, maar te laaten onaangeroerd; dit kan gesteld werden als in 't Accoord van Jamaica Art. XII, en daarop moet zeer sterk werden geinsteerd, en niet werden nagegeeven, dan in geval daar door de Onderhandeling absolut zoude te niet loopen, haar echter doen begrypen, dat zy geen beter Conditien als die van

Jamaica kunnen pretendeeren; doch zo men 't nageeft, moet men ook daarentegen trachten andere voordeelige Articulen te bedingen.)

Art. XIV.

'Dat zy Boschnegeren een gangbaare Weg, van tyd tot tyd, nahaar Dorpen zullen moeten maaken, om spoedig op en af te kunnen komen; en zo de Kreek, waar aan haare Dorpen gelegen zyn, haare uitloop op de een of de andere Rivier hebben, zy als dan gehouden zullen zyn, die vaarbaar te maaken.

De Instructie voor de twee Gecommitteerden Crombie en Zobre luidde dus:

'Concept-Instructie voor de Heeren James Aber Crombie en Jacques Rudolph Zobre die naar de Boschnegers gezonden werden, ten einde de begonnen onderhandeling van Pardon en Accoord met dezelven te sluiten. N B. alvoorens eenige Voorslagen of Onderhandelinge van Accoord te beginnen, sterk daar op aan te dringen, dat zy uit de haaren afzende, om de Articulen te reguleeren, invoege hier Art. VI. staat gemeld; edoch zo zulks niet mogt reusseeren, zullen zy ingevolge deeze Instructie en bygevoegde Articulen daar toe overgaan.

Art. I.

'**Z**y zullen zich ten eerste moeten op reis begeeven met de twee te vooren afgezondene en geretourneerde Negers, genaamd Coffy en Charlestown, die nu Vrylieden zyn;

‘Hun zullen ook medegegeeven werden de vastgestelde Goederen, om aan het voornaamste Opperhoofd, en de verdere Capiteins te overhandigen, en daar toe de noodige Lastdraagers.

Art. II.

‘Zy zullen omtrent de route en het geene geobserveerd moet werden, volgens afspraak met de Boschnegeren hen reguleeren na 't geene gemelde vrye Negers zullen indiqueeren, en derhalve dezelven byzonderlyk als ook de Lastdraagers wel en vriendelyk handelen.

Art. III.

‘By de Boschnegers gekomen zynde, zullen zy hen bekend maaken, dat zy van den Gouverneur en Raaden zyn afgezonden, ten einde het voorsz. begonnen Accoord vast te stellen, en alles te reguleeren, en voorts de Goederen eerst aan den voornaamste Opperhoofd, en dan aan de verdere Capiteins overhandigen, echter alvoorens in acht neemende, of het om alle Jalousie te vermyden, noodig zou zyn, aan het voornaamste Opperhoofd over te laaten, om de verdeeling te doen, of deswegens eerst met hem te spreeken, om te weeten wat het convenabelste zal zyn.

Art. IV.

Zy zullen haar voorts zeggen, dat de Blanken de verdere by hun brief gevraagde Goederen, except het Kruid en Lood, accordeeren, dat men het alles wel zoude hebben gezonden, doch dat daar toe te veel Volk vereischt werd; dat, als nu de Zaaken volkomen geaccordeerd en vast gesteld zullen zyn, de Blanken die Goederen op zekere convenable plaats aan het Hoofd der Rivieren, het zy in Tempati, Commewine, of Suriname zullen bezorgen, daar zy die kunnen ontvangen en afhaalen, ten dien einde over de plaats en tyd te convenieeren, en dezelve vast te stellen.

Art. V.

‘Belangende het gevraagde Kruid, zullen zy trachten haar te doen begrypen, dat de Blanken daar in niet kunnen treeden, te meer om dat het onnoodig is, dat zy van Kruid voorzien werden, zo dra zy Vrede met de Blanken willen houden. Zy kunnen haar doen verstaan, dat wanneer in 't vervolg de Blanken haar tot eenige Expeditie of anders zouden willen gebruiken, die haar ook het noodige Kruid als dan wel zullen fourneeren.

‘En zo zy daarop mogten staan, hen te verstaan te geeven, dat zulks zeer kwalyk is, vermids de Blanken daar uit zouden moeten denken, dat zy niet van zints zyn, 't Accoord te houden, wyl zy dan geen Kruid noodig hebben, te meer, daar zy nog (al was 't niet heel veel) evenwel genoeg hebben voor 't geen, daar zy dat toe kunnen employeeren, alzo 't pretext van te Jaagen niet suffisant is, terwyl bekend is, dat zy met Pyl en Boog, het zetten van Trappen en Strikken en dergelyke, gewoon zyn, hun Wild te vangen. En belangende het vangen van Negers die mogten komen weg te loopen, zy daar toe genoegsaam in staat zyn, buiten Schietgeweer, en vooral nu voor eerst daar zy nog voorzien zyn, zo veel in cas van absolute noodzaakelykheid noodig mogt weezen, het welk echter zelden kan voorvallen; kunnende hen ook doen begrypen (als uit hun eige Motive, zonder den Gouverneur en Raaden eenigszins te verbinden) dat men daarop zo naauw niet zal zien, zo dra over en weder eenige tyd in goede vertrouwen is gehandeld, behalve dat het Kruid, dat zy ten onze dienste verbruiken zullen, hen zal werden gefourneerd of goed gedaan.

Art. VI.

‘Hen werden medegegeeven Passen voor één tot zes stuks van de principaalste Boschnegers, ten einde vry hier te kunnen komen, om, des noodig, de Zaake nader vast te stellen, en by provisie het goed vertrouwen te Etablisseeren; zy zullen alles doen wat mogelyk is, om één of meer tot zes toe, van de principaalste is 't doenlyk, te persuadeeren,

om zich na herwaards te begeeven, om hun goed vertrouwen te toonen, en hier zelfs preuve van onze goede meeninge te ontvangen.

'En in geval zy daar inne mogten difficulteeren, uit eenige vreeze, dat tot hunne gerustheid beide of ten minsten één van hun beide ook de vrye Coffy en Charlestown te presenteeren daar te blyven, tot hun retour, echter observeerende, het beste te zyn, dat ten minsten een van allen te rug komt.

'Zo zy absoluut aan Paramaribo niet wilden komen, zullen zy kunnen voorslaan op de Joode Savaane zich te vervoegen, alwaar den Raad of Gedeputeerde uit dezelve, of Persoonen genoegsaam daar toe gequalisiceerd, zullen komen, om aldaar met hen te handelen, of wel andere bekwaame Plaats mogen reguleeren.

Art. VII.

'Zy moeten op de bekwaamde wyze mogelyk haar voor oogen brengen, alle de voordeelen, die zy door dit Accoord zullen en kunnen genieten, behalve de vryheid en gerustheid voor hen en hun Kinderen en Nakomelingen, de Premiën als zy Slaaven opbrengen of andere diensten doen; ook dat een ieder, die iets maakt of heeft, het zelve kan verkoopen, en daar voor alles bekomen: dat zy niet alleen Hangmatten, Paantjes, gesponnen Katoen, maar zelfs Katoen in Baalen en Tabak zouden kunnen maaken, om te verkoopen, allerlei Bosch-Olyen, Gommen, Corjaaren, Vogelwerk en dergelyke als de Indiaanen; ook door den Tyd, groot en klein Vee, zelfs ook Hout, zo zy 't willen maaken en afbrengen, ook Koffy, Cacao, Gember, Indigo en dergelyke.

'N B. de Premiën te reguleeren, zo het Negers zyn, die zy door het uitzenden van Volk of Patrouilles vangen, niet behoorende tot Dorpen, twintig a vyf en twintig Guldens Hollandsch.

'Die tot haar komen, of anders gevallig gevonden werden, tien a vyftien Guldens Hollandsch: doch, zo zy eenige Dorpen attaqueeren, en daar by gevangenen krygen, vyftig Guldens Hollandsch, en voor de

Dooden voor ieder Rechterhand dertig a veertig Guldens, alles zo veel minder doenlyk.

Art. VIII.

‘Zy zullen trachten te ondertasten, of zy niet eenige van haare Kinderen by de Blanken zouden willen vertrouwen, als tot een Teken of Verzekering van haar goede Meeninge, te verstaan geevende, dat de Blanken daar door geheel van haar goede Meeninge overtuigd zouden werden.

‘Voorts zullen zy in 't maaken en sluiten van 't Verdrag zich moeten reguleeren na de bygaande Articulen, en verders alles met dexteriteit ten meeste nutte voor den Lande behandelen.

‘Hen werd mede gegeeven het Accoord van Jamaica, om daar zo veel noodig reguard op te kunnen neemen in 't opmaaken van 't geconvenieerde, met belofte, dat alles nader zal werden geconfirmeerd by Gouverneur en Raaden.

‘Zy zullen vooral trachten hen te beweegen, om eenige van de haare af te zenden, om de nader approbatie van den Gouverneur en Regeering alhier op 't geconvenieerde af te haalen, en om het geen 'er nog mogt aan manqueeren, en dat zy mogte begeeren te obtineeren.

‘Zo de Boschnegers nog mogte sustineeren, dat de Jooden apart met haar voor de Savaane moeten handelen, haar te doen begrypen, dat de Jooden onder de Ingezetenen behooren, en haar Quota van de Lasten en ook van 't Geld tot het koopen van de geaccordeerde Goederen fourneeren, ook in deeze Accoord reeds begreepen zyn, en niet afzonderlyk kunnen of mogen handelen; dat zy dus ook in alles egaal van al het bedongene moeten jouisseeren, als behoorende onder de bescherming van die zelve Vaderlandsche Regeering daar wy onder behooren.

‘Omtrent de Escorte Militaire die zy mede krygen, in acht te neemen, vermids het wantrouwend humeur van de Negers bekend is, hen tydig vooruit te laaten adverteeren, dat die kleine Escorte alleen is mede genoomen, om haar lieden en het goed te dekken voor andere partyen die hier of daar op den Weg mogten ontmoet werden.

Art. IX.

‘Ingevalle de Boschnegers mogte opening geeven, dat zy in Vriendschap zyn met eenige andere Wegloopers, en uit dien hoofde dificulteerende om aan te neemen tegen dezelven zich te laaten gebruiken, zullen zy in dat Cas (doch anders niet) kunnen voorslaan, zy Boschnegers aan die hunne goede Vrienden voor te slaan, en hen daar toe over te haalen, om mede in dit Accoord te treeden, en zich daar aan te gedraagen, en zo die dat niet wilde aanneemen, dat zy dan die Vriendschap zullen moeten verlaaten, en opzeggen, en hen door de Wapenen daar toe dwingen of helpen dwingen.’

De Gecommitteerden met een Onder-Officier en twaalf Soldaaten, benevens veertig Negers als Lastdraagers, vertrokken van Paramaribo, en naderden den 30sten September 1759, by de Boschnegers, tot omtrent anderhalf Uur van hunne Voorposten, daar zy zich neêrsloegen: den volgenden dag werden de twee vrye Negers naar de Voorposten afgezonden: dan 't liep tot den 8sten October aan, dat zich vier van de Boschnegers aan hen vertoonden, die, toen ze de aankomst der Gecommitteerden vernaamen, begeerden, dat dezelven twee van hen, met naame *Jacki* en *Adjaka*, omtrent twee schooten van de Legerplaats zouden komen afhaalen Waarop Crombie (zynde Zobre zieklyk) alleen, zonder eenig Geweer, naar hen toeging, vindende hen zitten aan de overzyde van een Kreek, verzeld van den vrye Neger Coffy; zy waren op zyn aanspraak ten uiterste beducht en ontsteld; en een van hen reikte hem zyn bevende hand toe, zeggende al hakkelende en stamelende in het neger Engelsch *Dag Vriend, stel uw hart gerust, vrees, niet*; wanneer Crombie antwoordde, dat hy niet bang zoude zyn, alzo hy ten beste kwam.

Vervolgens ging hy met hen naar het Camp; en na eenige Woorden-wisseling, verklaarden zy onder anderen, dat het hen zeer lief zoude zyn, wanneer de Zaaken ten beste werden geschikt, en zy met de Blanken in goede vriendschap konden leeven.

Men bepaalde nader dag wanneer hun Opperhoofd Araby zoude komen: intusschen kwamen de twee voornoemde Boschnegers weder te rug,

verzeld met een menigte van hunne Bende; om het Goed te haalen dat voor hen geschikt was, als mede om de Gecommitteerden in den Hangmat te draagen, ten einde naar de bestemde plaats waar hunne medemakkers waren, te geleiden. De Gecommitteerden (die niet wilden gedraagen zyn) gingen met hen op weg en in staatsie met de Vredevlag vooruit, terwyl door den Neger Adjaka, met hun gewoone Boschhoorn, het Sein van derzelver aankomst werd gegeeven, werdende van de Boschnegers met slaande Trom en verder Krygsgeluid en een vliegend Wit Vaandel afgewacht.

Daar gekomen zynde, werd hen, onder een groot getal van Negers in allerlei afschuwelyke optooizels en met geschreeuw naar hunne gewoonte, het Opperhoofd Araby aangeweezen, die aan zyn Rechterhand twee Capiteinen en aan zyn Linkerhand een Capitein had geplaatst. Waarop Crombie zyn aanspraak deed, en hem opening van zyne lastbrief gaf. Zy bedankten hem, zeggende dat 't wel was, en hem nader zoude spreeken.

Den Gecommitteerden werd een plaats tot hun Verblyf aangeweezen, en vervolgens door het Opperhoofd Araby met zyne verdere Officieren en onderhebbende verwellekoomd, zeggende *Oudi Mati, dag Vriend*; gelyk alle anderen van zyn gevolg: waarop Crombie hem by de hand vatte, en aan zyn rechter zyde plaatste, als toen, naar een kort mondgesprek, hem de Presenten doende over geeven; over welken Araby min of meer vergenoegd scheen, laatende dezelven door zyn Negers ten eerste vervoeren. Doch eenigen onder haar waren over de gezondene Goederen zeer te onvrede: want verscheidene Opperhoofden verzeld van eenige hunner minder Officieren en een groot getal van 't Gemeen kwamen by de Gecommitteerden, wanneer de Capitein Quakoe hen in deezer voege aansprak: ‘Ik ben nooit van zints geweest om Vrede met de Blanken te maaken, en ben 't ook nog niet van zints; doch vermids de Zaak nu aldus is, dat de Blanken zelve by ons komen, zo zoude ik somtyds daar in wel toestemmen.’ Een ander Neger, Boston genaamd, sprong zeer verwoed op Crombie toe, hebbende een Papier in de hand, zeggende: ‘De kleinigheden op myn Lyst ter neder gesteld, hebben de Blanken wel kunnen leezen, om daar van aan ons eenigen toe te zenden, maar

Kruid en Lood dat hebt gylieden niet willen leezen, en nu zult gy heden niet van den anderen scheiden, voor dat 't allemaal hier ter plaatse is.' Waarop een ander Officier antwoordde; 'haddenze maar twee Vaatjes gebragt;' het geen Boston vervolgde, 'Ja waren 't maar twee Stoopen geweest, dan hadden wy hunne goede Intentie gezien, maar nu? Neen.' Voorts gaf hy breed op, over de in Tempati beweezene dapperheid, dat hy tot driemaalen de Blanken aldaar hadde te ruggeslagen, en dat indien hy hadde gewild, Tempati nog in zyn magt zoude zyn; en byaldien de Blanken hem weder wilden aantasten, dat hyze met de zynen alwaarenze twee duizend, sterk weder te rug zoude kloppen: dit zeggende, greep hy een Geweer, den Heer Crombie toevoegende: 'Zie daar ons ontbreekt niets, dat heb ik zelve gemaakt.'

Vervolgens vatte een dier Opperhoofden, Quakoe, het woord op, zeggende: 'Hoe kunt gylieden zo raisonneeren, wat kunnen deeze twee Blanken (meenende de Gecommitteerden) helpen dat zulks niet gezonden is, die zyn maar aan ons gestuurd tot verrichtinge van hunne Zaaken; zy zullen ook weder gerust naar huis gaan.' Daarop zeide Boston al wederom met een verheeve toon, aan Crombie, Gy zult zelve een Lyst maaken, zo als ik die zal opgeeven: Crombie antwoordde, dat hy na Araby (die inmiddels was heen gegaan, om de zaaken af te maaken) zou wachten, en begaf zich in zyn Tent; daar een weinig vertoefd hebbende, kwam Boston hem vraagen op een buiten gewoone brutaale wyze, of hy de Lyst nog niet wilde schryven, en of hy hem voor zyn Jongen aanzag: ter zelver tyd kwam Araby in, en belastte den Heer Crombie een Lyst der Goederen, volgens hun opgaaf, in 't Neger Engelsch, op te stellen, als mede een tweede van denzelfden inhoud, om aan hen door Gecommitteerden getekend over te geeven. Dat toen gedaan zynde, zeide de Heer Crombie, dat hy haar niet koude verzekeren, of 't Hof in alle deeze wel zoude toestemmen, vermids dit het zelve in een zeer nadeelig denkbeeld omtrent hun Boschnegers zoude brengen, om tot een Verdrag van een algemeene Vrede zo een aanmerkelyk getal Oorlogsbehoeftes te vraagen: waarop zy hem antwoordden, dat wanneer men de thans hier by den anderen zynde magt van de Negers, buiten de geenen die nog Landwaards in waren,

eens aanzag, of dat voor ieder Persoon niet maar een weinig zoude uitleveren: en dat zy geen Spiegels konde eeten, en aan één genoeg hadden, om zich allen daar in te bekyken.

Voorts werd hen gevraagd, met wat mogelykheid men deeze Goederen zouden kunnen overvoeren, aangezien dat alle deeze zo een formidable Last zouden uitmaaken, en hoeveel Slaaven dat men daar toe zoude noodig hebben, om dezelve ter bestemde plaatse te bezorgen, buiten en behalven de Kost die voor de Slaaven ook moest gedraagen werden. Waar op de Capitein Quakoe antwoordde: ‘Hoe of men daar nu zo veel zwaarigheid in konde maaken, te meer, om dat men deeze dingen zo menigvuldige reisen had moeten doen tot ondersteuning van zo veel geduchte Commando's om hen te komen opzoeken, en die doch altoos van weinig of geen nut waren geweest; en of 't vervoeren deezer Goederen voor de laatste reize tot het treffen en sluiten van een eeuwige Vrede met hen zulks niet wel waard zoude zyn.

Daarop Araby met zyne verdere Capiteinen op zyde treedende, en daar over geraadpleegt hebbende, zeide: dat zy te vreede waren, dat men dezelve zoude brengen tot aan hunne eerste Cappewirrie, en dat zy daar een Magazyn zouden maaken, om dezelve te bergen: verders stonden zy den onzen een rond Jaar toe, om haar die goederen te bezorgen; van welken tyd haar twee Koorden met Knoopen zyn gegeeven, en zyn aanvang nam met den 14^{den} October van dat zelve Jaar.

Voorts beloofden zy en zwoeren, geduurende dien tyd geen de minste schade of nadeel aan de Blanken te zullen toebrengen, ja dat die Blanken ook alle Houtwaaren of Gebouwen, die zy in Tempati of elders mogten hebben, gerust binnen dien tyd konden afhaalen, dat zy daar het minste niet in hinderlyk zouden zyn.

De Heer Crombie verders met hen over verscheidene zaaken in gesprek komende, vroeg onder anderen één hunner Officieren, of hy ook geen Negers in 't Bosch hadde? hy zeide van Neen, zo zeide de ander, dat is wonder, maar hernam hy; ‘Gy Blanken slooft gy U niet wakker uit, om zo een groot Capitaal als gy daar ziet (wyzende op die magt die zich daar bevond) en nog tienmaal zo veel, thans buiten U gezicht,

zo moedwillig van U te stooten en in 't Bosch te jaagen; hoe menig een is 'er onder U die daar nu niet om zucht en schreit, en daar ten uiterste door benadeeld is, ja zelfs t'eenemaal daar door geruineerd; en wat zyn de redenen, immers de mishandelingen van de Blanken, en voornaamelyk de onachtzaamheid en goed vertrouwen van veele Eigenaaren omtrent hunne Directeurs, die doorgaands zeer verbitterd en kwaadaartig op de Slaaven vallen. De een om dat somwylen een oud bekwaam Neger, zyn werk door en door kundig zynde, aan zodaanigen wel eens zeid, Meester dat werk moet zo zyn, om dat hy ziet, dat die Directeur door zyne onkunde zyn Meester benadeeld; dan neemt zodaanige aanstonds een pik tegens zo eenen arme Neger, dan is 't een Haantje, en steld hem voort by zyn Meester in een kwaad blaadje. Een ander drinkt zich den heelen dag vol, en dronken mishandelt ons naar zyn goedvinden, zoent onze Wyven, verwaarloost de Zieken, en wat dies meer is.

'Daarom verzoeken wy U, om aan uw Gouverneur en Hof te zeggen, dat zy doch een waakzaam Oog daaromtrent gelieven te houden, indien zy geen meer Wegloopers willen maaken, en dat de Eigenaaren doch beter hun eigen goed bewaaken, en niet altoos aan de roekeloosheid van een dronken of onkundig Directeur opdraagen.

Verder begon de Capitein Quakoe en zeide: 'Dat de Jooden God en hen te danken hadden, dat nu in deezen aanstaanden tyd Zy en hun gantsche Joodsche Savaane niet vernield zouden werden, niet dat zy zich met hen zouden inlaaten om te vechten, maar dat zy hen voortaan zouden verbranden, en dit zouden zy naar 't afloopen van eenige Plantagiën in 't voorbygaan hebben geoefend.

Waarop Crombie vragende, wat Plantagie dat zy doch zouden hebben afgeloopen, hem ongeveinsd zeiden, die van den Heer .... in Commewine; Corcabo, en daar by zeggende, dat voor al zo een Vrouw geen beheering over haar goed moest hebben: Killestyn Nova, de goede Vrede in Suriname, en Kortenduur in Perica; doch vermids de zaaken nu zo verre ten goede waren gekeerd, dat zy hun gegeeven woord niet zoude breeken, en zo de Blanken wel met hen wilden, dat zy van hunne zyde alle

blyken van hulpe en genegenheid zouden geeven, die men van hen zoude kunnen vergen.

De voornoemde Capitein Quakoe, voormaals Neger van Sara de la Para, verhaalde voorts op wat wyze hy met zyn onderhebbende Mannen een vroolyk Paaschfeest met de Jooden zoude gehouden hebben, te weeten; zy zouden met hunne Brandstoffen, die reeds klaar gemaakt waren, zich middernacht onder der Jooden Huizen begeeven hebben, wanneer zich aan weêrszyden van de Savaane vyftig Man zouden hebben verhoolen, ten einde, zo dra het te onderneemene zyn uitslag begon te krygen, en de Jooden zich naar hun Vaartuig hadden begeeven, die vyftig Man aan weêrskanten wel gewapend hen allen zonder genade zouden omgebragt, en daar na de Plantagie Machanaim geruineerd en de Slaaven medegenoomen hebben. De reden waarom hy op zyne geweezene Meesteresse zo vergramd was, was anders niet, zeide hy, dan om dat, naar zy hem veele Jaaren geplaagd, en hy haar echter veele voordeelen toegebragt had, zy tot belooning hem Neus en Ooren wilde afsnyden; zulks konde hy niet dulden, alzo hy begreep, dat zyn tronie daar min of meer door zoude geschonden werden, waarom hy zulks niet wilde ondergaan, als hebbende het slecht figuur van zyne medemakkers, waar van 'er nog een by hen was, gezien, en zich hier door genoodzaakt vondt, om naar de Boschnegers te vertrekken.

De Onderhandeling wegens de gemeene zaak nu ten einde gebragt zynde, lieten de Gecommitteerden het Opperhoofd Araby verwittigen, datzy den 14^{den} October zouden vertrekken: waarop hy dien zelfden dag alle zyne Posten, die vooruit waren, liet intrekken. Zy verzochten hem voorts, om eenigen van zyne bekwaamste Persoonen mede te geeven naar de Joode Savaane of Paramaribo, 'er by voegende dat gaarne twee van de Blanken zouden blyven: waarop Araby al lachende antwoordde en zeide:

'zulks kan voor deeze reize niet geschieden, doch zo de Blanken met ons in een goed Verdrag komen willen, zal ik niet alleen van myne voornaamste Lieden mede zenden, maar zelfs myn jongsten Zoon onder Uw bescherming mede geeven, om onder de Blanken te leeren. Zy konden verzekerd zyn, dat hy altoos zoude zorgen voor hem en zyne na-

komelingen, dat de Boschnegers met de Blanken in goede Vriendschap zouden leeven, en het zelve met die van Sarameca (waar over men hem reeds gesprooken had) zouden trachten te bewerken, en dat de onzen niet moesten denken, dat de Boschnegers zo kwaad waren als zy werden uitgeroepen, maar dat al wat zy deeden niet dan uit noodzaaklykheid geschiedde.'

De onzen zich marschvaardig gemaakt hebbende, verzochten Gecommitteerden Araby met zyn verdere Capiteinen afzonderlyk te mogen spreeken; wanneer zy zich ook terstond met hen ter zyde begaven, en Crombie hen andermaal voorhield en vroeg of zy hun gegeeven woord niet zouden breeken omtrent het beloofde Jaar van stilstand, en het uitkeeren der Slaaven die zy in dien tusschen tyd zouden komen te vangen, aan de onzen weder te geeven. Waarop Araby antwoordde, Aarde van de grond neemende, en naar zyn gewoone wyze zweerende, dat: 'Zo hy zyn Woord niet hield, God hem aanstonds mogt dooden, en hy voortaan geen gezondheid of zegen mogte hebben, op 't welke alle de andere antwoordden: *Da so*, of amen. Vervolgens wilden Gecommitteerden van hen afscheid neemen, wanneer Araby tegens hen zeide wacht wat; en tegens den Capitein Quakoe, spreekt met de Negers van die Heeren: wanneer terstond hy Quakoe zyn donderende stem aldus liet hooren; 'Waar zyt gy Negers van de Blanken, komt hier': Dezelve gekomen zynde, deed hy aan hen de volgende aanspraak:

'Gy zyt Slaaven; ik ben 't ook geweest, een Creool van uw Contré, van kindsbeen by de Blanken opgevoed; ik heb ook by die gelegenheid geleerd het goede en kwaade der Negers; ik weet dat onder dezelven veele Schelmen zyn, geneigd tot veel kwaad: Nu gaat gy met deeze Blanken weder naar hun Land, na dat gy hier veele dingen hebt gehoord en gezien wat 'er is geschied; daarom ik waarschouw U wel te zorgen dat gy noch aan Uwe Meesters noch aan eenige Slaaven onwaarheden of verdraaidheden vertelt, waar door onze goede voorneemens met de Blanken zoude kunnen vernietigd werden, want zo wy zulks ter ooren komen, dan zullen wy U levendig verbranden; gaat nu heen, en draagt zorge voor die Meesters; past dien zieken Heer (Zobre) wel op; en

zo gy van hen loopt, zullen wy U braaf afrossen, en gebonden weder by hen brengen.'

Daarop hebben Gecommitteerden hen het witte Vaandel door den Sergeant Colerus laaten overbrengen, en het hunne ontvangen; voorts door Araby en alle zyne Capiteinen een eind weegs in 't Bosch geleid zynde, hebben zy aldaar asscheid van hen genoomen en vaarwel gezegd, behalve vier hunner Officieren, die de onzen tot aan het voorige Camp, daar zy eenige dagen uitrusten, hebben uitgeleide gedaan, en daar mede van hen afscheid genoomen, en hunnen Marsch vervolgd, zynde dus in 't begin van November behouden aan Paramaribo gekomen.

Het bepaalde Jaar van stilstand verscheenen zynde, werden vervolgens de Heeren Vieira en Colerus, door Gouverneur en Raaden, gecommitteerd, om het Vredes Verdrag, met de Boschnegers achter Auka, verder op eenen vasten voet te brengen: ten welken einde de noodige Presenten derwaards zouden gezonden werden.

Alles in gereedheid gebragt zynde, zyn de Gecommitteerden den 18^{den} April 1761, met den Lieutenant Georgy, twee Tambours, twee Pypers en acht Gemeenen, als mede een en zestig Lastdraagers in gezelschap van zestien Boschnegers, die hen ten dien einde waren komen afhaalen, van Paramaribo vertrokken. Naar eene moeilyke Reis gehad te hebben, naderden zy, den 8sten May, over een groote Kreek, klein Jouka genoemd, in hun Cappewirrie, alwaar veele Boschnegers by hen kwamen: voorts gingen zy tot aan de Kreek groot Jouka, daar ze in een Corjaar stapten en overstaken, marcheerende recht voort in Ceremonie met klinkend Spel en slaande Trom en Pypers in een schoon opengekapt Pad naar het Huis van het eerste Opperhooft Pamo als zogenaamde Heer en Gouverneur van 't Land, dewelke vergezelschapt was van de meeste andere Opperhoofden. Hy bejegende en verwelkoomde hen zeer vriendelyk; en zy begroeten hem met eenige schooten. Van daar, naar een poos vertoevens, gingen zy naar Araby, die hen met Salvo's van zyn Volk en het roepen van hoezee, van Vrouwen en Meisjes, ontving, ontmoetende by hem dezelfde Opperhoofden die by Pamo geweest en reeds vooruit gegaan waren.

Vervolgens werd hen een Huis, dat redelyk wel geregeld was (gelyk men aanmerkte dat hunne meeste Wooningen waren, bestaande in een Verdieping van schoone vierkante Stylen en Balken met Palissaden omslagen en met bladeren gedekt; alle Vertrekken met een Voor- en Achterdeur voorzien; en de Grond of Vloer met een zekere Aarde zo vast gestampt en zo glad en hard dat 'er Water opvallende lange staan blyft eer het indringt), aangeweezen tot hun Verblyf, en voor 't zelve een Wagt gesteld, die 'er al dien tyd bleef post houden. Voorts werden zy van alle de Opperhoofden, beurtelings, ter Maaltyd onthaald, en dronken voor het eerst van hunne Drank, dien zy van Suikerriet maakten, en die byna als Cyder smaakte en redelyk wel te drinken was.

Onderwyle werd het Verdrag voortgezet, en de Articulen die in verschil waren gebleeven, niet zonder veel tegenspraak, meestendeels naar genoegen afgehandeld: waarop de Vrede den 22sten May is gevolgd. Eén der Opperhoofden, Boston, zeide, dat hy by God en de Waereld kon zweeren (zyn Rechterhand teffens opheffende) dat deeze Vrede niet alleen van de Creoolen of in de Colonie geboorene, maar ook van de Zoutwaternegers, zynde die uit Africa herwaards aangevoerd zyn, onverbreeklyk zou gehouden werden en naargekomen; en dat, voer hy voort, bezweere ik met onze Opperhoofden die alhier vergaderd zitten, naamelyk Pamo die het Land toebehoord, Araby die op Jouka woond, enz. En vervolgde hy, onze begeerte is, dat die geenen die van onze kant leugens of valsche geruchten komen uit te strooyen, mogten werden vastgehouden en hen daar van kennisse gegeeven werden; dat zy dan niet zoude nalaaten om alles toe te brengen wat tot een vaste en bestendige Vrede vereischt werd. Vervolgens zeide hy tot de voornoemde Opperhoofden, gylieden moet het nu bekrachtigen: waarop zy antwoorden, dat hun wil en begeerte was zo als Boston gezegd had.

De Gecommitteerden waren genoodzaakt geweest by het maaken van die Vrede, ieder een der aanzienlykste Negerinnen geduurende hun verblyf aldaar tot zich te neemen, om des te vaster van de Vrede verzekerd te zyn, en wyl ook hun vertrouwen op de Blanken daar door merkelyk zoude versterkt werden.

Na dat dan tot dus verre alles afgehandeld was verzocht Boston aan de Gecommitteerden, dat zy aan Gouverneur en Raaden geliefden te zeggen, dat de Vrede van hunne kant vast, bestendig en onverbreekelyk gehouden zou werden; maar dat het Hof toch wilde voorzien tegens de kwaade regeeringe op de Plantagiën: want wanneer de een of andere Neger by hen mogte komen, die door geweld in 't Bosch was gejaagd gelyk den Blanken wel bekend was dat gebeurde; zou het hen zwaar vallen een diergelyken Neger boven alle kwellingen die hy van zynen Meester heeft uitgestaan, in handen van de Justitie te leveren: andere Negers die Kwaaddoeners, Doodslaagers, of Vergiftigers mogten zyn, zouden zy, zonder de minste twyfeling overleveren.

Voorts gaf het Opperhoofd Pamo één van zyne Zoonen aan de onzen tot Gyzelaar mede, die toen de te rugreize aannamen naar Paramaribo, en aldaar in 't begin van July 1761, zyn aangekomen.

In October van dat Jaar werd de Mayor Meyer derwaards gezonden om de Vrede volkomen te sluiten, en de Geschenken te overhandigen. Hy kwam bezyde een oud Dorp, het welk door den Burger Capitein de Moor, voorheen was ontdekt en vernield; en nam zyne Legerplaats met honderd zestig Soldaaten en vier honderd vyftig Slaaven aan den Westkant van een Kreek, die op dezelfde hoogte lag, en in de Marowine uitwaterde. Het Opperhoofd van de Boschnegers, Araby had zich met zyn Volk aan de Zuid-Oostzyde van deeze Kreek nedergeslagen.

De ordre hem, door Gouverneur en Raaden, medegegeeven, bestond om met hen de Vrede te bekrachtigen, ingevolge de Articulen hem ter hand gesteld; en dat hy geene Presenten zoude afgeeven alvoorens hy Gyzelaars in handen had.

De Negers weigerden Gyzelaars te geeven, en vroegen stoutelyk om de Presenten; aanbiedende echter alvoorens den Eed van Vrede en getrouwheid te doen; maar dat het hen moest vrystaan de Gyzelaars zelfs af te brengen; bedreigende anders de Magazynen van hem Mayor te zullen plunderen.

De Mayor besloot hierop, niettegenstaande de Capitein Reinet en Lieutenant Buiteling zich hier tegenstelden, de Presenten over te geeven.

Echter waren twee Raaden van Politie, benevens de Fiscaal en Secretaris gecommitteerd zich op de Plantagie Rama op te houden, schuins over Auka liggende, om by onvoorziene voorvallen, by der hand te zyn. Deeze den Mayor Meyer ziende te rug komen, met de helft van zyn Detachement, hebbende achtergelaaten den Capitein Reinet en Lieutenant Buiteling met verscheidene Zieken, die drie Dagen daar na te Auka aankwamen; zeiden hem het arrest aan; werdende de Fiscaal gelast zyn actie tegens hem te maaken. Doch by geluk hielden de Aukaanen hun woord, en bragten drie Gyzelaars af, die zy in handen van de gemelde Raaden van Politie stelden.

Zestien Capiteinen van de Negers hebben voorts het Verdrag geteekend, en men was verpligt, het zelve boven en behalve den gewoonlyken Eed, die by de Christenen gebruikelyk is, te bekrachtigen, volgens de manier der Negeren: naamelyk, aan ieder der Partyën werd een opening in den Arm gemaakt, en het daar uit vloeijende Bloed in een Calabas, waar in Water en een weinig Aarde was, opgevangen; waarna de Christenen, zo wel als de Negers, altemaal, van dit mengzel gedronken hebben. Vervolgens sprak de Priester der Negeren den Vloek uit over allen, die dit Verdrag zouden breeken of overtreeden. De voornoemde Gecommitteerden van den Raad bevestigden dit Verdrag te Auka, en namen met zich de gemelde drie Gyzelaars, die op het Fort twee Dagen hebben vertoefd en aldaar wel onthaald zyn. Na dien tyd hebben zy de Vrede wel onderhouden; en verscheidene weggeloopene Negers, waar voor zy de vastgestelde belooning ontvongen, wederom gebragt.

De Vrede met de Tempati Negers achter Auka nu zyn beslag hebbende, zocht men mede dezelve met de Saramecaansche Negers te vernieuwen; ten welke einde Quakoe, de weggeloopene Neger van Sara de la Para een Jodin, als voorheen gezegd is, zynde een zogenaamde Capitein van de Negers en door hen Fiscaal genoemd, en om zyn verstand dikwyls als Gezant aan de Blanken gezonden, aangenoomen had dezelve insgelyks te bezorgen: doch hy zulks niet willende of durvende onderneemen kwam daar niets van. Zy werd nogthans door het volgende geval bewerkt:

Zekere Saramecaansche Neger, genaamd *Wili*, had tot Vrouw een Ne-

gerin, welke in haare Jongheid, omtrent elf of twaalf Jaaren oud, van een Joodsche Plantagie was geroofd. Deeze Wili in onmin met *Zamzam* geraakt, had verscheidemaalen met hem een Kogel gewisseld, en begaf, om zich van hem te wreeken, (die altoos tegens de Vrede met de Blanken geweest was) op raad van zyn Vrouw, zich achter het Dorp van Zamzam om, met zyne drie Zoonen na de Negers van Auka, daar hy aan het Opperhoofd Boston kennisse gaf van zyne genegenheid en die der andere Saramecaansche Negers tot de Vrede; die zulks ten eersten aan den Gouverneur liet weeten: waar toe Gouverneur en Raaden zeer genegen waren.

Waarop de Heer Louis Nepveu, op den 12^{den} February 1762, zich aanbood, om de Saramecaansche Negers, die zich by de bevredigde Boschnegers van Auka ophielden, te gaan afhaalen.

Ten dien einde werd hy derwaards gezonden met last om slechts eenigen der voornaamsten en niet allen dezelven Negers aan Paramaribo te brengen, hoewel naderhand deeze last veranderd werd, en hy hen moest trachten te overreeden om allen derwaards te komen, doch zulks niet kunnende verkrygen dan een of twee van de hunnen als Gyzelaars mede te brengen, wanneer men de overigen, volgens hun aanbod, in de Maand Augustus by den Mond van de Sara-Kreek zoude afhaalen; echter moest hy aan hen geene Geweeren over geeven voor dat zy een' stilstand van Wapenen tot de Maand Augustus hadden geslooten.

Ingevolge van dien, sloot hy een provisioneel Bestand, en bragt vier of vyf Saramecaansche Boschnegers mede in Paramaribo, die met Kleederen voorzien en eenige kleine Geschenken gegeeven werden, behalve dat hen een Gulden daags voor Kostgeld werd toegelegd.

Ondertusschen was, op den 21sten Maart, beslooten aan de Saramecaanders die zich op het Dorp Bongo Dottie ophielden, te vereeren, twee Jachtgeweeren, twee Stoopen Kruid te samen vyf of zes Pond, eenige Koraalen, twaalf Bylen, twaalf Kapmessen, vierentwintig Scheermessen en twee honderd Ellen aan Chamoisen, Katoen en Dobbelsteen.

Vervolgens werd beslooten gemelde Heer Nepveu weder derwaards te zenden, om een finaale Vrede met die Negers te sluiten. Hy vertrok ten dien einde, in dat zelfde Jaar, met een klein Commando, en sloeg zich,

den 17^{den} Augustus, neder een vierde Myls beneeden de Sara-Kreek, op een Eiland door de daar omloopende Kreeken geformeerd. Telkens werden eenigen na boven gezonden om te verneemen of 'er geen Negers van Sarameca afkwamen, 't Liep tot 31 Augustus aan dat men den Neger Wili (met welken achter Auka gehandeld was) eerst vernam, die eenige dagen daarna gevolgd werd van verscheidene Opperhoofden met omtrent twee honderd Man, meest allen gewapend met Snaphaanen, doch waar van maar vier of vyf geladen waren. Den 18^{den} September begon men met dezelven in onderhandeling te treeden tot 's anderendaags, als wanneer een Verdrag van Vrede met elf tegenwoordig zynde Opperhoofden of derzelver Representanten werd aangegaan, van den volgenden Inhoud.

Art. I.

‘De voorsz. Boschnegeren van boven Sarameca en Suriname zullen met vergiffenisse van het gepasseerde, erkend werden voor Vrye Lieden, mids zy immer of ooit meer eenige Vyandlykheden pleegen tegen de Blanken, of Christenen, of Jooden, ook Vrye Indiaanen hier inne begreepen.

‘Zyn te vrede, en belooven stiptelyk na te komen.

Art. II.

‘Alle haare Dorpen zullen zy moeten aanwyzen, en zo 'er Dorpen zyn, 't zy van Negers of Indiaanen, die met hen in Vriendschap leeven of Correspondentie hebben, zullen zy die aanwyzen en tot de Vrede overhaalen, of dezelven helpen uitroeijen.

‘Zyn mede te vrede en neemen zulks aan.

Art. III.

‘Zy zullen blyven woonen daar zy nu zyn, en zo zy willen van Woonplaats veranderen, zullen zy daar van alvoorens kennisse moeten geeven, en daar op eerst de Approbatie van de Regeering deezer Landen afwachten.

‘Beloven trouw zulks na te komen.

Art. IV.

‘Zy zullen opgeeven wie haar Opperhoofden zyn, en by afsterven of veranderen eerst kennisse moeten geeven wie in de plaats komt, om van de Regeering geapprobeerd en erkend te werden.

‘Beloven als boven.

Art. V.

‘Zy zullen alle Slaaven die sedert de Onderhandeling van Vrede, door de bezending van die achter Auka by haar begonnen, overleveren zonder eenige achterhoudinge, of die zy komen te vangen, het geen zy zonder eenige onderzoek of Conniventie zullen doen, ten eersten wel bewaaren en afzenden by den Heer Gouverneur en waar voor aan haar zal werden betaald van tien tot vyftig Guldens, naar maate de ver- of nabyheid der plaatzen daar zy die zullen vangen, en

‘Als op Art. I, II, III en IV.

zullen die wederom gebragte Slaaven, na welgevallen der Blanken, met de Dood of anders na bevinding gestraft werden: dat ten dien einde niet zal mogen voorgewend werden, dat de Slaaven die by hen komen het hebben gedaan uit hoofde van mishandelinge van hunne Meesters of anderen, dewyl de Regeering hier alleen toekomt daar over kennis te neemen, en de kwaade Meesters te straffen.

Art. VI.

‘Zy zullen onder geen pretext hoegenaamd eenige Slaaven by haar mogen houden, met aanneeming om alle en een ieder onder hen, groot of klein, die zulks zouden onderneemen, of deeze Vrede in eenige maniere te Contravenieeren, ten eersten tot de uitgaave te dwingen en behoorlyk te straffen. Ook, des noods, toestaan, in geval zulks door eenig Opperhoofd mogt gedaan werden en dat zy die niet ten eersten en wel uiterlyk binnen een Maand konde dwingen, dat de Blanken by hen komen met een Commando, om de zodaanige daar toe te noodzaaken, en te straffen; alzo de zulke die eenige Slaaven verbergen, zullen gehouden wer-

‘Beloven als voren.

den als breekers van de Vrede en van haare Vryheid vervallen, in welke gevalle zy zich met de Blanken zullen moeten voegen en dezelven trouwelyk adsisteeren in alles.

Art. VII.

‘Zo dra zy van den Heer Gouverneur of de Regeeringe alhier kennisse krygen van eenige desertie van Slaaven, zullen zy ten eersten daarop uitgaan om die te vangen en tegens de Premie invoege voorsz. uit te leveren.

‘Beloven als voren

Art. VIII.

‘Zy zullen ook, in geval van Muitery der Slaaven, of van buitenlandsche Vyanden ten eersten daar van verwittigd zynde, alle adsistentie doen, zullende hun Opperhoofden zorgen, dat in zo een geval de gevraagde Manschappen geleverd werden ter Plaatze en onder de order van die geene die door den Heer Gouverneur of Gouverneur en Raaden zullen aangeweezen werden, en in alle voorvallende gelegenheid de Blanken te adsisteeren en ten meeste nutte te zyn. Ook, ingeval de Boschnegeren onze Slaaven mogten op-

‘Idem.

houden of anders de Vrede mogten breeken en de Blanken overlast doen, zullen zy de Blanken adsisteeren om dezelven daar toe te dwingen.

Art. IX.

‘In geval van noodzaaklykheid, zullen zy vyf of zes van de haaren mogen herwaards zenden, waar toe haar een Teken, om te kunnen passeeren, zal gegeeven werden, welk zy ten eersten en direct by den Heer Gouverneur zullen adresseeren, zonder zich ergens buiten Permissie te mogen ophouden, zonder dat 'er meerder gelyk zullen mogen komen, ten waare het noodig mogt zyn tot Escorteeringe van weggeloopene Slaaven, in welk geval aan haar prompt zal werden betaald en zonder dat men gehouden zal zyn hen Kost of onderhoud te geeven.

‘Zyn te vrede zich te vervoegen, en de order van zyn Excell: en den Hove t'allen tyde te gehoorzaamen.

Art. X.

‘Zy zullen alle Jaaren tot vyftig in getal afkomen aan de kant van Sarameca tot aan de Kreek Arwatticabo, of Wanica, of aan de kant van Suriname tot aan Victoria met alle soorten van Vee, Hout, Corjaaren, Katoen of andere Goede-

‘Zyn hier mede vergenoegd maar zeggen, dat zy de Rivier van Sarameca zelden bevaaren of af komen zullen.

ren aan Paramaribo of elders zullen, willen zenden, zullen zy niet sterker dan acht of tien tefsens mogen af komen, en daar van als mede van haar Negotie of Goederen ten eersten by haare aankomst kennisse geeven aan den Heer Gouver-

neur Doch zullen des avonds naar acht Uuren niet mogen op Straat zyn, om niet voor Slaaven aangezien en moeilykheid te ontmoeten; gelyk zy ook alhier met geen Messen of Geweer langs Straat zullen mogen gaan.

‘Wegens na acht Uuren over Straat te gaan vraagen zy, dat zulks hen zo wel als aan de Aukaanen mag toegestaan werden; en verzoeken om een Teken van 't Land te mogen hebben, om onderscheiden te werden van de andere Vrye Slaaven.

Art. XI.

‘Zy zullen gehouden zyn de Blanken alle respect te bewyzen, Even als andere vrygemaakte alhier. En in geval van verschil met eenige Blanken, of dat hen eenig kwaad of molest werd aangedaan, zullen zy gehouden weezen hunne klagten te brengen by den Heer Gouverneur, die naar bevinding van zaaken, het zelve zal laaten onderzoeken en Recht wedervaaren; gelyk zy ook gehouden zullen zyn te straffen alle de zodaanige onder hen, die eenig kwaad of molest komen te pleegen zelfs tot Doodstraffen toe, en dezelven, des noods, overleveren,

‘Zyn gewillig na te komen.

vooral die iets komen te doen, tegens dit Verdrag ofte tot verbreeking der Vrede; gelyk ook de Blanken bevoegd zyn om allen, die van hen by de Blanken pexeeren, te vangen en te straffen.

Art. XII.

‘Zy zullen nooit met die van achter Auka een byzondere Vrede buiten kennis van de Blanken maaken, noch dezelven in eenig geval hoe ook genaamd, tegens de Blanken adsistentie doen.

‘Beloven zulks in acht te neemen.

Art. XIII.

‘Tot bevestiging van deeze Vrede werd haar toegelegd het geene zy gevraagd hebben, en hen geaccordeerd van Gereedschappen als anderszins, volgens de Lyst hier by gevoegd.

‘Waar tegens zy van hunne zyde tot meerdere verzekeringe zullen overleveren, vier Gyzelaars alle eige Kinderen van Opperhoofden. Gelyk zy ook deeze Vrede op de Solemneelste wyze zullen moeten bezweeren, in welken Eed ook zal begreepen werden, dat de over te levere Gyzelaars wezenlyk eige Kinderen van Opperhoofden zyn, met de benaaminge derzel-

‘Zyn bereid de gevraagde Gyzelaars te geeven, en alles na te komen en te doen.

ven, als mede by welke Vrouw die verwekt zyn; zullende alle de Opperhoofden die niet kunnen komen, de andere, die komen moeten magtigen om de Vrede te sluiten en te beëdigen, die gehouden

zullen zyn alle de naamen der Dorpen en Opperhoofden op te geeven en ook te zweeren, dat 'er geen meer of andere zyn, ofte wel op te geeven welke niet mede in de Vrede treeden, die zy zullen moeten daar toe dwingen, of uitroeijen, zullende de Gevangenen die zy krygen, buiten onze weggeloopene Slaaven, aan ons mogen verkoopen.

‘Verklaaren en bevestigen het met hunne gewoonlyke Eed, geen meerder Dorpen en Opperhoofden te hebben, dan zy reeds hebben opgegeeven.

Art. XIV.

‘Zy zullen gehouden zyn de Goederen die hen present zullen gegeeven werden van Victoria te haalen.

‘Zyn bereid zulks te doen als het anders niet kan zyn.

De Articulen van dit Verdrag werden door de voorsz. Opperhoofden van de Negers bevestigd twee Dagen daar aan, op de volgende wyze:

Zy namen Aarde en Water; en ieder Opperhoofd stelde een Kind of Jongeling voor zich, neemende God hier boven tot getuigen: vervolgens spraken zy met eenige Ceremoniën den Vloek uit over die geene, die ieder Articul van dit Verdrag zoude breeken of overtreeden: ondertusschen telkens een weinig van dat mengzel aan de gedachte Jongelingen te drinken geevende.

De Heer Nepveu verklaarde daar mede genoegen te neemen, en gaf

hen wyders te verstaan, dat 'er geen sterker teken en bevestiging konde zyn, dat de Blanken hen meenden de bedonge Vrede te laaten genieten, dan datze hen Kruid, Lood en Geweer geeven, alzo zy geen Luiden, daar men geen Vrede mede wil houden, daar mede voorzien. 't Welke zy ook toestemden, zonder het minste gewag te maaken van eenigen Ceremonieeelen Eed van onze zyde.

Vervolgens hebben zy aan gemelden Heer Nepveu overgeleverd vier Gyzelaars met naame *Darie, Corjo, Cimbia, Dosou*; echter verklaarden zy dat het geen eige Zoonen maar Nabestaanden van de Opperhoofden waren, en dat zy die tegens eige Kinderen zouden uitwisselen, wanneer zy de Rest der Goederen zouden komen afhaalen. Waarna de Presenten aan hen zyn overgegeeven, ook die voor de twee afweezende Opperhoofden der Dorpen Parake en Matjara, Zamzam en Christoffel, (welken met de andere overhoop lagen) indien zy in den Vrede wilde treeden, zullende anders daar toe door de overigen gedwongen worden. Doch zy vonden dat het vry weinig was naar maate zy sterk waren. Men stelde hen echter volkomen te vreeden met te zeggen, dat men nu eerst gekomen was om het Verdrag te sluiten, en dat deeze Goederen alleen om hen by voorraad te gerieven waren mede gezonden, doch dat het resteerende van dien hen zoude gegeeven worden, zo dra het uit Holland zoude zyn aangekomen.

De Dorpen en Opperhoofden van Sarameca door hen opgegeeven, waren als volgt:

Dorpen.	**Opperhoofden.**
Wannie.	Darie, Gouverneur.
La Motte.	La Motte.
Matawarri.	Coffy.
Acoro Kreekje.	Alitoo.
Jan Werie Kreekje.	Abram.
Attama Pandassie.	Attama, het 2de Opperhoofd.
Parake.	Zamzam.
Dousjoe Kreekje.	Quakoe.

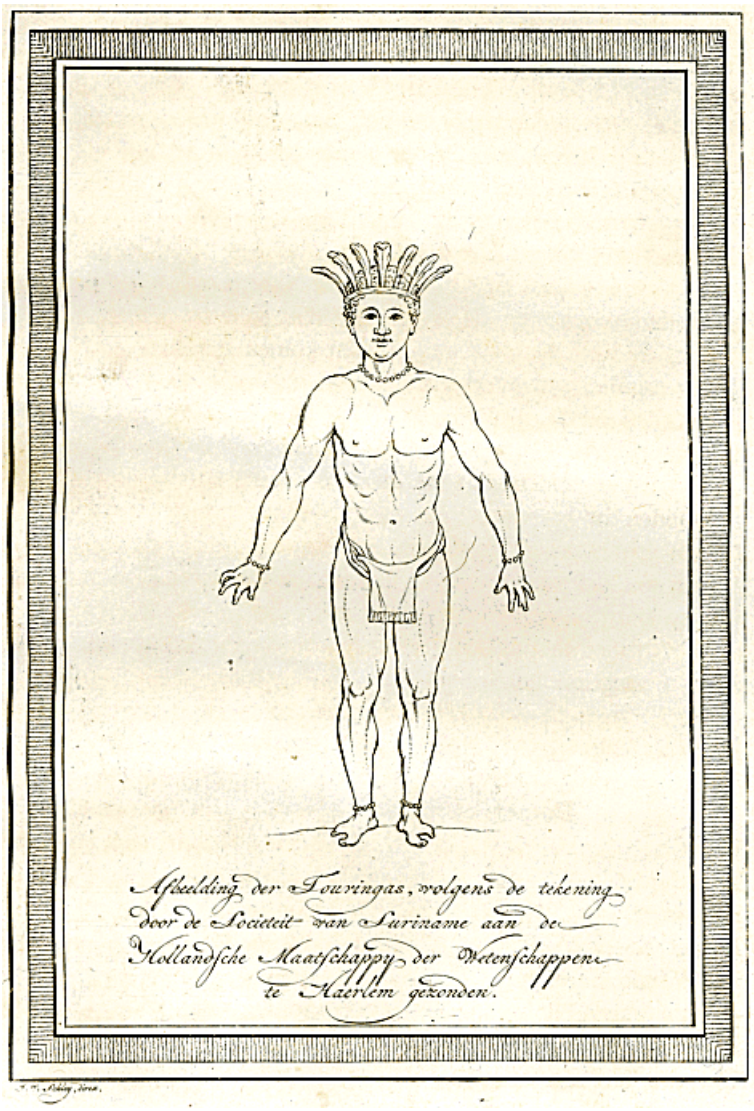

Afbeelding der Touringas, volgens de tekening door de Societeit van Suriname aan de Hollandsche Maatschappy der Wetenschappen te Haerlem gezonden.

Congo Kreekje.	Primo.
Matayone.	Matthysje.
Awana.	Musinga.
Touvinga.	Magondi, zynde eene Urbiene, Gouvernante der Touvingas.
Cabrialte.	Foelon.

De verdere Dorpen meer bovenwaards waren hen nog niet bekend, maar wel aan de Touvingas en de Acoeriers, die, volgens hun zeggen, daar geweest waren, en nog meer andere Dorpen verre achter deeze hadden ontdekt, die zeer getegeld waren gebouwd, en waar de Negers alle gevlochten Hair hadden, dat om hun Hoofd was gebonden, en waar eenige van deeze Negers als *Caboegers* 'er uitzagen; men voegde hierby dat waar zy woonden alle Savaanes waren, vol Koebeesten, langs een zeer breed groot Water,(*) en dat ook aan de zyde van Sarameca Bergen waren, alle van witte Klip of Steen.

Aangaande de Touvingas of twee vinger Negers merkt men aan, dat het een Volk is, dat slechts twee dikke Vingeren aan Handen en Voeten had, op de wyze als een Kreeften schaar, zo als in de nevensgaande Tekening blykt. Het Gewricht van de Hand is iets dikker dan dat van een middelmaatig Mensch, de Duim en Pink meer dan tweemaal zo dik als gewoonlyk, bestaande uit één Lid, zynde het bovenste toegeboogen einde als een Stuk Vleesch, waar op een bewys van Nagel zit; de Palm van de Hand is niet met Gewrichten maar als aan malkander gegroeid, schoon men de scheiding eenigszints voelen kan. Sommigen hebben echter aan de Handen drie of vier mismaakte Vingers, gelyk in de Schildery van de eerste Touvinga die aan Paramaribo kwam, en aan de Hollandsche Maatschappy der Wetenschappen te Haarlem, door de Heeren Directeuren der Societeit van Suriname, gezonden, blykt Doch volgens getuigenis van de

(*) De Heer Louis Nepveu is van gevoeleu, dat dit breede Water *Parima*, moet zyn, wyl het Land van Parima, volgens de Kaart, zich die streek uitstrekt ten Oosten en Westen, en in de breedte ten Zuiden en Noorden.

Heeren Zee Capitein W. May en Louis Nepveu, als mede van een Neger die dezelven te Paramaribo gezien hebben, zyn 'er naderhand geweest, zo als in myn Plaat te zien is. Na het sluiten der Vrede met de Negers van Sarameca, gingen zy publicq door Paramaribo: zy zyn kloek van gestalte gaande een weinig bukkende; hun Aangezicht is langwerpig; in plaatse van een Baard hebben zy hier en daar een Vlok Wol aan de Kin: zy zyn grof van Spraak, spreekende meest Neger Portugeesch; doch de Tong buitengewoon dik hebbende zynze moeilyk te verstaan. Veelen oordeelen, dat het geen gantsch Geslacht of Volk is, maar alleenig een Familie, die of toevallig, of door een gebrek der Natuure dus mismaakt zyn. Dit Geslacht begint zeer te verminderen, ja zelve, mogelyk door vermenging met andere, sterk te verbasteren.

De meergenoemde Heer Louis Nepveu werd voor zyne aangewende vlyt en iever by den Hove toegelegd, behalve twaalf honderd Guldens voor zyn verschotten, een Jaarlyks Pensioen van vyf honderd Guldens, en door de Societeit vereerd met een Zilveren Vaas tot een Koffykan.

Naderhand werd de Vaandrig Dorig met de nog achtergeblevene Presenten naar Sarameca gezonden, om dezelven aan de Opperhoofden aldaar over te geeven. Doch door bovengemelden Zamzam ontmoet zynde en de Taal noch niet magtig, liet hy zich overhaalen, om hem de Goederen ter verdeeling in handen te geeven, welke de meeste onder zich sloeg, en het Opperhoofd Musinga t'eenemaal misdeelde.

Deeze Musinga, die de magtigste onder de Negers was, misnoegd zynde dat hem, volgens het Verdrag, geen Vereeringen waren gezonden, waar by kwam dat hem belet werd zyne Waaren Sarameca af te voeren en aan de Kreek Wanica ter Markt te brengen, het geen hem, als te ver van de Rivier Suriname afleggende, zeer nadeelig was, en waar over hy te vergeefsch zyn klagten te Paramaribo had verzocht in te brengen, wyl men hem den toegang geweigerd had: besloot met 'er daad eenige Plantagiën af te loopen en wel honderd vyftig Slaaven mede te voeren.

Hierop werd gemelde Vaandrig Dorig met honderd zestig Man tegens hem afgezonden; welken hy sloeg en vruchteloos deed te rug trekken.

Echter Vrede met de Blanken, die hy altoos genegen was geweest, zoe-

t.o. 812

AFBEELDING DER TOUVINGAS.

kende te maaken, stelde hy zestien Slaaven aan die van Etja ter handen; waar voor hem ook de Premie van vyftig Guldens betaald werd. Vervolgens gemelden Dorig by zich ontboden hebbende stelde hy hem zynen misslag en de reden zyns misnoegens voor oogen, en sloot met hem toen de Vrede; geevende hem tevens acht en vyftig weggeloopene Slaaven wederom, met beloften van met het aanstaande Drooge Saizoen de overigen te zullen afbrengen.

Sedert de gemaakte Vrede met de voorheen gemelde Boschnegers achter Auka en die van Sarameca, zyn 'er verschiedene Slaaven, die het wegloopen nog onderstaan hebben, te rug gebragt en gestraft, waar door de Lust tot die zamenrottingen vry wat is ingetoomd. Echter zyn 'er nog nesten buiten dien; als tusschen boven Cottica en de Marrewine, die verscheidene invallen hebben gedaan, in Cottica en in de Mot-Kreek; ook een aanslag gesmeed hebben met de Slaaven van Nacaracabo; die reeds zyn op weg geweest doch achterhaald en gestraft. Zelfs achter Paramaribo in den hoek die de Lagerwal uitmaakt en tot aan Sarameca loopt, is een nest al van lange Jaaren; daar Slaaven naar toe loopen, en daar men zeer dikwyls op uit heeft gezonden; doch vermidsze aldaar, aan den Zeekant, ontoegangkelyke plaatzen in de Mangroe en Moeras Landen hebben, daarze zich in verbergen, heeft menze noch niet kunnen uitroeijen: voorts zyn 'er veele zulke Schuilplaatzen, daar geduurig eenige Slaaven by elkander rotten en veel spels veroorzaaken.

Wat al gehaspel de Regeering gestaadig heeft met de bevredigde Negers om hen de gevangene Slaaven die sedert het Verdrag weggeloopen en by hen gekomen zyn, te doen uitgeeven, en hoe zy telkens met het voorgeeven van anderen Conditien, vooral van meer Kruid en Lood te moeten of te willen hebben, voor den dag komen, en wat men al voor behendigheid moet gebruiken om die Vrede in stand te houden: kan hier niet wel omstandig beschreeven worden, alzo 't een geheel Boekdeel zou kunnen uitmaaken.

Wy hebben voorheen eenig gewag gemaakt van de Onlusten die, onder het Bewind van den Heer Gouverneur M^{r}. Jan Jacob Mauricius, te Suriname waren ontstaan, tusschen de Regeering en eenige Ingezetenen of Eige-

naars der Plantagiën aldaar; welke van tyd tot tyd merkelyk de overhand hebben genoomen en heevig vervolgd zyn met klagte op klagte aan hun Hoog Mogenden; tot dat eindelyk wylen zyne Doorlugtigste Hoogheid, Willem den IV, Prins van Oranje, Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden, in 't laatst van Mey des Jaars 1750, door de Heeren Staaten Generaal gemagtigd werd, om de oorzaak van die Oneenigheden op te spooren, en de Volkplanting, ware 't mogelyk, door wegneeming dier Verschillen wederom in ruste te brengen. Hierop heeft wylen zyne Hoogheid, ter bescherming van de Colonie, derwaards gezonden een Regiment van zes honderd Man, geligt uit alle de Garnizoenen deezer Landen, onder den Heere Baron Spörke als Opperbevelhebber over de Troepen, en teffens eersten Commissaris met byvoeging van nog twee anderen, naamelyk de Heeren Bosschaart en de Swart Steenis, omme kennisse te neemen van de opgemelde klagten en zaaken aldaar, en na bevindinge de noodige schikkingen te maaken; welke ter herstellinge van de ruste aldaar hebben gemeend best te zyn, eenige Raaden van Politie en Crimineele Justitie, zonder gevolg en behoudens hunnen goeden Naam en Faam, van hunne Bedieningen te ontslaan, en anderen in derzelver plaats te benoemen; en vervolgens op gelyke voet den gemelden Heer Gouverneur, behoudens zyne Eer en Gagie, ter verantwoording naar het Vaderland op te zenden; zynde den voornoemden Baron Spörke bevoegd in zulken gevalle 't Gouvernement op zich te neemen: gelyk denzelven ook heeft gedaan, en daar in tot zyn dood, die niet lang daar na voorviel gecontinueerd, na een bekoomen Acte deswegens van de Heeren Directeuren der Colonie.

Tot het vinden der Onkosten die noodig waren tot het zenden van Commissarissen en Militie naar Suriname, werd by eene Resolutie van hun Hoog Mogenden van 23sten July 1750. een vaste voet en schikking gemaakt, naamelyk, dat in een Somma van honderd vyftig duizend Guldens, waar op de voorsz. Onkosten waren begroot, een vierde by de Societeit en drie vierde by de Eigenaars der Plantagiën, Ingezetenen en Naviganten zoude worden gedraagen, en dat dus de Societeit daar toe zoude opbrengen zeven en dertig duizend vyf honderd Guldens eens, en de Eigenaars, Ingezetenen en Naviganten honderd twaalf duizend vyf honderd Guldens mede

eens, blyvende de Tractementen en Soldyen van de Officieren en Militie voor Reekening van den Staat op den Voet, zo als dezelve wederzydsch betaald moeten worden.

Dat om de voorsz. drie vierde te vinden zou werden geheven voor de twee eerstkomende Jaaren een Hoofdgeld van twee Gulden op ieder Hoofd, te betaalen alle half Jaaren de helft, naamelyk een Gulden, op te brengen by alle In- en Opgezetenen, zo Planters, Ambagtslieden, als Bedienden, niemand dan de Militie en die daar toe gehooren, daar van uitgezonderd, en dat het zelve Hoofdgeld by een iegelyk voor zich zelfs zou moeten werden betaald, en by de Meesters voor de Slaaven.

Dat voorts de Reeders, of Schippers van de Nederlandsche en Engelsche Schepen en Vaartuigen, zouden betaalen na evenredigheid van derzelver grootte, te weeten van de Nederlandsche Schepen zes Guldens Hollandsch Geld, van ieder Last, drie Guldens op het uitgaan en drie Guldens op het inkomen, boven het gewoonlyk Lastgeld, en zulks ook voor de twee eerstkomende Jaaren, wel verstaande; dat geduurende dien tyd geen hooger Vrachten zouden mogen werden bedongen dan voor den eersten Mey 1750. genoten zyn geworden, en dat de heffinge van het voorsz. Hoofdgeld, en van de Lastgelden op de Engelsche Vaartuigen zoude ingaan een Maand na den ontvangst van gemelde hunne Hoog Mogende Resolutie, en die van de Nederlandsche Schepen hier te Lande, met den eersten Augustus des zelven Jaars. Wyders werd goedgevonden en verstaan, dat de Ontvangst van het voorsz. Hoofdgeld zou geschieden door den Ontvanger der gewoonlyke Hoofdgelden van de Societeit, en dat de Ontvangst van het Lastgeld der Nederlandsche Schepen hier te Lande, gelyk mede van het Lastgeld van de Engelsche Vaartuigen zou geschieden door de Ontvangers van de Societeit, die de Ordinaris Lastgelden invorderden, welke Ontvangers gehouden zouden zyn van tyd tot tyd, aan zyn Hoogheid over te zenden, een Lyst van het beloop van hunne ontvangsten, met een restant Lyst van 't geene nog moest inkomen, en vervolgens te houden een apart en separaat Boek van Ontvangst en Uitgaaf van dezelve, en na het einde van elk Jaar een dubbeld daar van aan zyn Hoogheid te laaten toekomen, om by Hoogstdenzelven te werden nagezien en na bevindinge

geapprobeerd. En op dat geen van deeze Penningen tot andere einden werden uitgegeeven, werd zyne Hoogheid verzocht, te bezorgen, dat daar uit geen betaalingen, dan op deszelfs bevel mogten geschieden, en te effectueeren, dat de vyftig duizend Guldens uit het verhoogde Last- en Veilgeld opgeschooten, hoe eerder hoe beter en uiterlyk voor het verschynen van het tweede Jaar wederom mogten werden uitgekeerd. Voorts werd ook goedgevonden, dat in geval de Penningen met dien spoed, als by aanhouden zoude werden vereischt, uit de voorsz. heffingen niet zouden kunnen werden gevonden; de Directeuren van de Societeit na overleg en met goedvinden van zyne Hoogheid, zouden werden gevolmagtigd, zo als dezelven voor als dan gevolmagtigd werden, om de benoodigde Penningen daar toe te mogen opneemen, mids dat dezelve wederom uit het voorsz. Hoofd- en- Lastgeld, en uit het furnissement van de Societeit afgelost zouden moeten werden, en in zo verre eenige Penningen zouden mogen komen over te schieten uit de voorsz. Hoofd- en Lastgelden, dezelven zouden blyven verbonden voor de Cas tegen de Wegloopers, of anders daar van geschikt, zo als zyn Hoogheid na deszelfs hooge wysheid ten beste van de Colonie bevinden zou te behooren: gelyk mede aan de Directeuren van de Societeit een vierde zou werden uitgekeerd van het geene minder dan een Somme van honderd vyftig duizend Guldens zou werden uitgegeeven.

Welke voorsz. Last- en Hoofdgelden sedert nog voor één Jaar moesten opgebragt worden, volgens Resolutie van hun Hoog Mogenden, van den 23sten Juny 1752, om reden dat de toenmaalige toestand der Colonie vereischte, dat de gemelde Militie door wylen zyne Hoogheid derwaards gezonden, daar nog voor eenigen tyd moeste blyven.

Midlerwyl waren de twee andere Heeren Commissarissen naar het Vaderland te rug gekeerd, alwaar dezelven van hunne bevindinge en verrichtingen verslag hebben gedaan: gelyk ook de Heer Gouverneur Mauricius zyn verantwoording deed: waar na die zaaken en de aanklagte ten zynen lasten zyn gesteld ter onderzoek van den Hoogen Raad in Holland, die denzelven Heer Gouverneur Mauricius hebben zuiver en vry verklaard van alle de tegens hem ingebragte beschuldigingen, en voorts eenige Procedures aan-

gevangen tegen de voornaamste aanvoerders van dat werk of derzelver uitvoerder: doch 't welke, met een schadelooshouding aan gemelden Heer Gouverneur, door een algemeene Vergiffenis, toenmaals is gedempt. Waarop de Heer Mauricius, in Augustus 1753, ter Vergadering van de Heeren Directeuren der Societeit van Suriname, zyn Ontslag van het Gouverneurschap dier Colonie heeft verzocht en bekomen. Die nader begeerte heeft de omstandigheden deezer Onlusten na te spooren, wyzen wy naar de gedrukte Beschuldigingen en Verantwoordingen van gedachten Heer Mauricius.

De zaaken verders opgedraagen zynde aan wylen haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe de Princesse Gouvernante, zo werd, op Aanschryving van Hoogstdezelve, eene Verandering in de Regeering van Suriname gemaakt, en zyn alle de Raaden, uitgezonderd de Heer Stube, in voege als de voorigen van hunne Bedieningen ontslaagen, en tot vervulling derzelven, voor deeze reize, en zonder gevolg voor het toekomende, uit de door Hoogstgedachte Vrouwe Gouvernante met Directeuren van de Societeit en eenigen der voornaamste Planters en Ingezetenen geformeerde Lyste, negen nieuwe Raaden benoemd; wordende de Interims-Gouverneur gelast dezelven den Eed daar toe staande af te neemen, en vervolgens met hen Zitting te houden.

Geduurende het Verblyf van meergemelde Heeren Commissarissen te Suriname, waren aan hun Edele Mogende ook overgeleverd op naam der Planters en Ingezetenen, *Verzoekpunten van Redres*; waar van zy mede verslag hebben gegeeven aan wylen haare Koninglyke Hoogheid, die daar op, na alvoorens het Bericht der Heeren Directeuren te hebben ingenoomen, Uitspraak heeft gedaan; welke Uitspraak door de Heeren Staaten Generaal, den 20sten July des Jaars 1753, is goedgekeurd en bekrachtigd. En dewyl 't zelve een Richtsnoer in veelen opzichte, zo van Politie als Justitie, behelst, zal 't niet ondienstig zyn zulks alhier in te lassen.

‘*Verzoekpointen*, aan de Edele Mogende Heeren Commissarissen van zyne Doorluchtige Hoogheid den Prince Erfstadhouder overgeleverd, door de ondergeteekende Planters en Ingezetenen in de Colonie van Suriname, waar op by eene ootmoedige Requeste, door dezelve Ondergeteekenden het noodige Redres verzocht is geworden.

‘*Uitspraak* van haare Koninglyke Hoogheid op de nevensstaande Verzoekpointen.

Art. I.

‘Eerstelyk verzoeken de ondergeschreevenen dat de Edele Societeit deezer Colonie mag werden gerecommandeerd alle derzelver orders, de bestieringe der gemelde Colonie betreffende, directelyk mogen werden geaddresseerd en gecachetteerd overgebragt ter Vergaderinge van de Raaden van Politie, omme aldaar geopend, geleezen en geregistreerd te worden; waar door de Harmonie tusschen de Heeren Gouverneurs en Raaden op eene bestendige Voet zal weezen gebragt; en de Raad de Eer genieten van met de orders van de Edele Societeit bekleed, geconsidereerd te werden, als die geene, aan dewelke, volgens het XX Art. van het Octroy, met en

Ad. Art. I.

‘In het verzoek in dit Artikel vervat kan niet werden getreeden als strydende tegens Art. XXI. van het Octroy, waar by aan de Societeit is vry gelaaten haare orders te zenden aan het Hof direct of door het Canaal van den Gouverneur.

benevens den Gouverneur de Regeering der Colonie is gedemandeerd.

Art. II.

‘Dat aan de Heeren Gouverneurs mag werden bevoolen tot maintien van het Respect den Raad uit Art. XX. van gemelde Octroy vergund, en zo als hun Hoog Mogende Resolutie van den 11^{den} October 1684. wel expresselyk is behelzende, dat Zy Heeren Gouverneurs afzonderlyk en eigener Authoriteit geen Placaaten, Ordonnantien, Statuten, of dergelyks zullen mogen maaken, en publiceeren; maar dat alle dezelve, zonder eenige uitzonderinge, door Gouverneur en Raaden samen zullen werden gemaakt en gepubliceerd.

Ad. Art. II.

‘In dit Verzoek kan mede niet worden getreeden maar werd aan den Gouverneur de Magt gelaaten, om afzonderlyk Placaaten te publiceeren Conform de Resolutien van hun Hoog Mogende, van den 8sten Juny 1740 en 17^{den} July 1747.

Art. III.

‘Dat mede aan gemelde Heeren Gouverneurs altyd op 't serieuste mag werden gerecommandeerd (op poene van indignatie van hun Hoog Mogende en van zyne Doorluchtige Hoogheid te incurreeren) den Octroye in alle zyne leden en deelen punctueelyk te observeeren, en zich te onthouden,

Ad. Art. III.

‘Conform aan dit verzoek werd aan de Gouverneurs gerecommandeerd den Octroye stiptelyk te observeeren en zich van alle dispotique behandelingen, het zy over de Raaden van beide de Hoven of over de verdere Planters en Ingezetenen, te onthouden.

om toeleg te maaken, van op eene dispotique wyze, het zy over de Raaden van beide de Hoven hier te Lande, of wel over de verdere Planters en Ingezetenen te willen heerschen.

Art. IV.

‘Sedert een geruimen tyd en wel na het afsterven van den Commandeur *Verboom* (die na voorgaande Nominatie van de Gemeente alhier tot Raad van Politie werde geëligeerd) hebben de Heeren Directeuren van de Edele Societeit altoos op het afsterven of weder aanstellen van een Commandeur, zich by Requeste aan hun Hoog Mogende geaddresseerd, ten einde de Commandeur mede Zitting in den Politiquen Raad zoude obtineeren, en dan nog de eerste Raad te zyn, strydende dit tegens den Octroye, volgens het welke geen Commandeur tot Raad door de Edele Societeit aangesteld moet worden, maar alhier tien Persoonen, die altoos door de Gemeente moeten genomineerd, en door den Gouverneur geëligeerd worden; en 't spreekt van zelfs, dat de afhangkelykheid van een Commandeur aan de orders van de Edele

Ad. Art. IV.

‘Het eerste verzoek by dit Art. voorgesteld, raakende het Zitten van den Commandeur in den Raad, werd afgeweezen: het tweede, als strydende tegens den Octroye, en daarenboven specteerende tot het particulier Huishouden van de Societeit, werd aan dezelve gerenvoyeerd omme ten opzichte van de Electie van een haarer Bedienden tot Raad van Politie, haaren Gouverneur zodanige orders te geeven, als dezelve ten welweezen der Colonie en haare Interessen zal oordeelen te behooren.

Societeit en van den Gouverneur, die de Eer heeft dezelve te representeeren, een obstacul moet zyn in een Raad, die zonder Vrees of dergelyke afhangkelykheid, maar alleen met Vrye Sentimenten bezield moet zyn. Ook is men onderricht, dat den tegenwoordigen Commandeur speciaalyk belast is, in den Raad altoos des Gouverneurs Stem of advys aan te kleeven; waar door zodaanig Lid niet meer als Raad ten genoegen der Ingezetenen kan Vaceeren, en de Supplianten, derhalve, met alle Eerbied verzoeken, dat 'er nadrukkelyke orders werden gegeeven dat voor 't toekomende geen Commandeurs meer in den Raad door de Edele Societeit geintroduceerd werden als Raad, maar alle Raaden volgens Octroy, door de Gemeente alhier genomineerd, en by den Gouverneur geëligeerd zullen worden.

'Niets kunnende in tegendeel doen, dat sedert het geval van den Heer *Verboom* de Edele Societeit in de possessie zou zyn geweest om haare Commandeurs tot Raaden te nomineeren en eligeeren, alzo geen possessie kan geëtablisseerd worden tegens den klaaren

letter van het Octroy, en een misbruik of usurpatie, hoe oud die ook mogte zyn, geen kracht van wet kan geeven of toevoegen.

‘By dit Verzoek voegen de Supplianten nog een dergelyk, dat geordonneerd mag werden, by Publicatie, aan alle de Ingezetenen, dat voor het toekomende nooit of ooit eenige Bediende van de Edele Societeit, actueel in dienst zynde, op de Nominatie van Raaden moge werden gebragt, en aan de Heeren Gouverneurs belast, geene van die Bedienden te eligeeren, zo zy mogten werden genomineerd, maar in dergelyke gevallen de Nominatie van geene waarde zal zyn, en terstond een andere zal werden gemaakt. Dit om dat dezelve afhangkelykheid, die in den Persoon van den Commandeur gevonden word, mede in alle die Bedienden resideert, gelyk men onlangs daar van een groote blyk gehad heeft in den Persoon van M. Freher, die Ontvanger van de Edele Societeit, en teffens Raad van Politie is: hebbende gemelde Heer Freher moeten royeeren een Geschrift (dat zyn Edele in den Hove, als Raad, ingelevert had) om 't effect van de Dreigementen van den Heer

Gouverneur Mauricius niet te beproeven, alzo gemelde Gouverneur aan zyn Edele had aangeschreeven of doen zeggen, dat zo zyn Edele dit niet royeerde hy Gouverneur eenen anderen Ontvanger by provisie zoude aanstellen, en hem suspendeeren; van alle 't welke U Edele Mogende geinformeerd zyn

Art. V.	Ad. Art. V.
‘Dat alle Memorien, Requesten en verdere Verzoekschriften, zo Politicq, Crimineel als Civiel mogen ingeleverd worden in de Respective Hoven en niet afzonderlyk aan den Heere Gouverneur, op dat de Raad van alles mede kennisse moge hebben en ter voorkominge van de nadeelige consequentien die daar uit zouden kunnen vloeijen.	‘Dit werd afgeweezen.
Art. VI.	Ad. Art. VI.
‘Dat byzonderlyk aan de Gouverneurs in der tyd mag worden geordonneerd, punctueelyk ter executie te leggen, 't geen by den Raad, door de meerderheid van Stemmen zal zyn geresolveerd (volgens het XX. Articul van den Octroye) zonder daar inne direct	‘Conform dit verzoek werden de Gouverneurs geordonneerd volgens Art. XX. van het Octroy, punctueelyk te executeeren de Resolutien van den Raad zonder daar inne veranderinge te maaken, of die executie uit te stellen.

eenige Veranderinge te maaken, of die executie uit te stellen.

Art. VII.

‘Dat voortaan gelyk voor deezen, alle de Raaden van beide de Hoven, de Fiscaalen ende Secretarissen van gemelde Hoven, mitsgaders hunne Bedienden, den Eed by den aanvang hunner Bedieningen in den vollen Raad van Policie in handen van den Heer Gouverneur zullen afleggen, of ten minsten ten overstaan van twee Raaden van voorsz. Hove van Policie.

Ad. Art. VII.

‘Word vastgesteld, dat voortaan door de Raaden van beide de Hoven, de Fiscaalen en de Secretarissen van gemelde Hoven mitsgaders Bedienden den Eed by den aanvang hunner Bedieninge in handen van den Gouverneur zal moeten werden afgelegd, ten overstaan van twee Raaden van den Hove van Policie.

Art. VIII.

‘Dat geordonneerd mag worden, dat alle de Crimineele Procedures door den Raad-Fiscaal altoos moeten werden ingericht volgens de Wetten, Instructien, en manier van procedeeren voor den Hove van Holland in gebruik, en dat aan hem Raad-Fiscaal (en aan alle Fiscaalen in der tyd) geen Authorisatie moge verleend, noch op order van de Edele Societeit (die zelfs verstaan heeft alhier geen Judicatuure noch in het Civiel noch in het Crimineel te hebben) noch door den Gouverneur en Raaden samen, en dat wel maar

Ad. Art. VIII.

‘De manier van procedeeren voor den Hove van Holland gebruikelyk in het Crimineele zal mede in Suriname in trein gebragt worden.

in Zaaken daar Zy 't in gemoede noodig zullen oordeelen, in conformité van het recht en practycq.

‘Item, dat in Actien van Geldboeten, Contraventien Handvechteryën of andere Calanges van die natuur, daar de Fiscaal voordeel van trekt, zyn Edele zonder Authorisatie, op zyn eigen risico en uit zyn eige privé beurse (gelyk zulks altyd voor deezen door de Fiscaals is geobserveerd) zal moeten procedeeren, vermids de Ingezetenen met smerte nog dagelyks zien en ondervinden, dat door die ligt verkreegen Authorisatien zeer ligtvaardige ja eerroovende Procedures worden aangelegt, waar van de onkosten aan de Cassa der Modique Lasten zeer ondraagelyk vallen, en 't Geld der Ingezetenen op zo een wys ter verdediginge van hunne Eer en goede Naam word verspild.

Art. IX.

‘Alzo 't Fiscalaat niet opgerecht en geëtablisseerd is, om eenige Leden ten kosten van 't Gemeen te verryken, maar op dat de Colonie door de Administratie van een goede Justitie mogte groeijen en bloeijen; ten anderen

Ad. Art. IX.

‘Den Raad-Fiscaal werd geordonneerd zich stiptelyk naan zyne Instructie te gedraagen.

dat aan den Fiscaal tot maintien en Luister van dat Ampt, zes duizend Guldens jaarlyks zyn toegelegd uit 's Lands Cassa, en dat de Fiscaals, wel vigileerende, veele voordeelen wegens Contraventien, Boetes als anderszins kunnen genieten: Zo smeeken de Supplianten, dat U Edele Mogende de goedheid gelieven te hebben van te beveelen, dat de Fiscaals, en de Secretarissen van beide de Hoven, niet anders in Reekening mogen brengen, dan het geen hun door Gouverneur en Raaden ingevolge Resolutie A^{o}. 1704 en 1714. toegelegd is, zonder verder iets te genieten, *het zy voor 't neemen van Informatien, het staan over de Executien, of andere Zaaken, die haar Edele Amptshalven, gehouden zyn te doen*. Alzo aan U Edele Mogende uit de Reekeningen van de Weduwe van den Fiscaal Köhl kan blyken, welke importante sommen van den Lande geeischt worden, uit hoofde van informatien enz: ten tyde de Ingezetenen wegens de bewuste Vertoog en Procuratie werden onderdrukt: De Supplianten smeeken dat U Edele Mogende die Reekeningen

gelieven te eischen, zo als die ten Hove ingeleverd zyn, op dat U Edele Mogende kunnen zien hoe 's Lands Penningen geemployeerd worden.

‘By deeze gelegenheid neemen de Supplianten mede de vryheid te verzoeken, dat aan de Fiscaals voor 't toekomende zeer serieuselyk mag werden gerecommandeerd, omme volgens hun Instructie en 't Recht, geene zaaken te composeeren of onder de hand af te maaken, dan met kennis en goedvinding van den Hove, op poene van gestraft te worden naar Rechten en Merites.

Art. X.

‘Dat het Ampt van Raad-Fiscaal komende te vaceeren, *ad Interim* zal werden waargenoomen (gelyk in vroeger tyd altoos is geschied) door den Oudsten of volgende Raad van Policie in Rang, except den Heer Commandant (om reden op Art: IV.) en niet meer na de willekeurige verkiezinge van den Gouverneur of door hem zelfs gelyk de Heer Gouverneur Mauricius heeft gesustineerd, en ook eenige dangen 't Fiscalaat zelfs heeft geexcer-

Ad. Art. X.

‘Dit Verzoek werd gedeclineerd als strydende tegens het Octroy, volgens welke de Gouverneur de dispositie heeft van alle Vaceerende Ampten op Approbatie der Edele Societeit; doch werd teffens vastgesteld, dat het Ampt van Raad-Fiscaal *ad Interim* door den Gouverneur zelfs niet zal mogen werden waargenoomen of geexcerceerd.

ceerd. Zaaken van zeer bedroefde gevolgen in gevalle in practyk bleeven.

Art. XI.

‘Dat aan de Edele Societeit mogt werden gerecommandeerd altoos habiele Advocaaten ten minsten bekwaame Persoonen te benoemen tot het Ampt van Fiscaal en tot Secretarissen van de Hoven, alzo de Justitie anders niet in de orde kan werden geadministreerd, en de Secretarissen mede alle Notariaale Actes moeten passeeren, en de Besoignes en Resolutien van beide de Hoven moeten bywoonen.

Ad. Art. XI.

‘De Recommandatie zal, ingevolge dit verzoek, werden gedaan.

Art. XII.

‘Dat de Jooden hier te Lande mogen werden verstaan geen betrekking te hebben in 't formeeren van Nominatie der Raaden van Policie; steunende deeze zeer eerbiedige beede op de volgende Redenen.

‘Ten 1sten Om dat onder geen Christen Mogendheden toegelaaten of geduld word, dat Jooden in Regeerings-zaaken zich mogen inlaaten, laat staan tot een Nominatie van Raaden en Rechters; noch

Ad. Art. XII.

‘In dit verzoek kan niet werden getreeden; doch dat de Privilegien der Joodsche Natie zullen werden nagezien en geexamineerd.

minder van onder haar Rechtbanken te mogen oprechten een Acte van Judicatuure; 't geen hier (tot groote verwarringe en disputen onder die Natie) geschied, en dat op praetense Privilegiën, die nooit door den Souverain (aan wien, onder correctie, alleen competeerd dergelyke te verleenen) maar alleen door de Societeit zyn geapprobeerd: schoon evenwel uit de gantsche Collectie van hunne praetense Privilegiën dergelyke niet gevonden word.

'Ten 2^{den} Zy bieden hunne stemmen aan den Gouverneur, of de zelve worden hun door beloften of dreigementen afgeperst, 't geen verscheide maalen opentlyk en vooral onder dit Gouvernement gebleeken is, en is ook een der voornaamste oorzaaken van den Tweespalt en Haat onder die Natie.

'En ten 3^{den}, wanneer 'er een Nominatie van Raaden moet geschieden, werd hunne Gemeente door haare praetense Regenten als gedwongen, om af te komen aan Paramaribo, zynde de Hoofdplaats, onder dewelke Gemeente zich bevinden veele schaamele, fugitive en Banqueroutiers, die drie dagen

voor en drie dagen na de Nominatie, haar Siberiën mogen verlaaten en komen jouisseeren van zeker praetens Recht, onder welke tyd zy van alle vervolging, dagvaarding, Exploicten, Executien, apprehensien, gyzeling enz: bevryd zyn. Welke Vrydom om geene andere reden word vergund, dan om meester van de stemmen te weezen.

Art. XIII.

‘Dat beide de Hoven mag werden geinjungeerd:
‘Ten 1. Alle Zaaken difinitivelyk af te maaken, en niet te laaten liggen om alvoorens advysen uit den Vaderlande te verzoeken, ten zy in gewigtige zaaken, en met instantien om de advysen, ten spoedigsten te bekomen en vooral de Zittingen niet af te breeken, voor en al eer alle Arresten en Interdictien gedecideerd zullen zyn.

‘Ten 2. In irreparable zaaken ten definitive, daar van gerevideerd word, de Gecondemneerdens niet te dwingen daar aan te voldoen.

Ad. Art. XIII. en XIV.

‘Deeze twee Articulen werden gerenvoyeerd aan de Justitie in Suriname.

Art. XIV.

‘Dat inzonderheid de Raaden van Civiele Justitie, die als Commissarissen ter Rolle zullen fungeeren, zo lang zy in de Commissie zullen zyn, op eerste verzoek zullen gelieven te assisteeren, by het dirigeeren van de Executien zonder aanzien van Persoonen; alzo door weigering van zulks te doen, op voorwendsel dat de Gecondemneerden goede of bloedvrienden zyn, somtyds door dergelyke uitstellen merkelyke schade aan de Impetranten van Executie werden toegebragt en door de Gecondemneerden frauduleuse loopjes geoefend, kunnen worden.

Art. XV.

‘Dat vastgesteld mag worden, dat niemand tot Raaden, tot Commissarissen van Kleine Zaaken, tot Burger-Officieren, Weesmeesteren enz: zullen mogen werden voorgeslagen noch geadmitteerd, ten zy bereikt hebben den Ouderdom van vyf en twintig Jaaren en ook ten minsten twee Jaaren in de Colonie zyn geweest, en van aanzien, goed gedrag en bekwaamheid zyn, en voorts bevoorens

Ad. Art. XV.

‘Werd vastgesteld; dat den Eed van Zuivering voortaan zal moeten werden gedaan en dit Articul voor 't overige gerenvoyeerd aan Gouverneur en Raaden.

hunne Ampten te aanvaarden, onder Solemneele Eede te verklaaren, in den Raad, dat zy geen Geld of Geldswaarde gegeeven of beloofd hebben, namaals te geeven of andere Vergelding hoe genaamd, direct of indirect, op wat manier het ook zy voor het verkrygen hunner Ampten.

Art. XVI.

‘Dat de Secretarissen van de Hoven den Eed doende als op Art: VII mogen werden ontheft van den privaten Eed aan den Gouverneur gedaan; gelyk mede van de orders haar door den Gouverneur Anno 1746 geinjungeerd, dat zy op de orders van de Raaden geen Notulen zullen hebben te houden of te boek te stellen wanneer de Gouverneur daar niet present zoude zyn, in tegendeel, dat haar mag worden geordonneerd by absentie van den Heer Gouverneur in den Raad te assisteeren en te notuleeren, alle het geene de presente Leeden in zaaken van acceleratie door 't oudste Lid geconvoceerd zal weezen geresolveerd, op dat de Justitie en welzyn der Ingezetenen niet alleen aan de presentie van den Gouver-

Ad. Art. XVI.

‘In dit verzoek kan niet werden getreeden, moetende daaromtrent in acht genoomen werden de praescriptien van het Octroy.

neur mogte weezen geaccrocheerd, nochte ook komen te lyden: zynde dit nedrig verzoek conform de oude usantien, maar dat noodzaakelyk gebruik mede onder het Gouvernement van den Heer Mauricius, nevens alle goede orde en harmonie gerenverseerd.

‘Dat vervolgens in voorsz, gebruik voortaan geen provisien van Justitie verleend mogen werden, door den Heer Gouverneur afzonderlyk, dan na voorgaande advys van de presente Heeren Raaden, en na ingekomen bericht van de daar in belang hebbende Party of Partyën, zo in het Crimineel en Politicq als Civiel, en dat in zaaken daar *periculum in mora* is, de provisien van Justitie in absentie van den Heer Gouverneur, door den oudsten presenten genomineerden Raad, na ingenoomen advys van de presente Leden van dien Raad, daar de zaake competent is, verleend zullen worden.

Art. XVII.

‘Dat het aan een Raad vry mag staan 't een of't ander waardig in deliberatie te werden gebragt, den Hove te communiceeren en in de Notulen te doen insereeren, ge-

Ad. Art. XVII.

‘Dit verzoek werd gedeclineerd doch vastgesteld, dat de Gouverneur verzocht zynde iets te proponeeren, en zulks niet doende het recht van klagte aan de Edele

lyk dat altoos gebruikelyk is geweest, en dat den Heer Gouverneur gehouden mag weezen, deeze zaak als dan, zo ras doenelyk op 't tapyt, of in overweeging te brengen.

Societeit en vervolgens recours aan hun Hoog Mogenden, conform de Resolutie van 23 Augustus 1738, zal vry staan.

Art. XVIII.

‘Dat beide de Hoven, als mede de Commissarissen van Kleine Zaaken, hunne Zittingen beginnen en houden in de tyden en maanden vastgesteld en bepaald by Reglementen van den gecombineerde Raad, en niet na het welgevallen van den Heer Gouverneur verschooven worden, waar door de Ingezetenen, verre boven aan de Rivieren woonende, aan Paramaribo zich begeevende tot voortzettingen hunner Processen of eenige verzoeken aan de Hoven te doen, verpligt zyn te rug te keeren of hier by hun verblyf zwaare onkosten te ondergaan, en hunne Plantagiën à l'abandon te laaten

Ad. Art. XVIII.

‘Dit word gerenvoyeerd aan Gouverneur en Raaden.

Art. XIX.

‘Dat de Raaden in de Zitting van hun Hof, zich van Paramaribo niet zullen begeeven op pretext van Commissien waar te gaan

Ad. Art. XIX.

‘Werd vastgesteld, dat geen Raad, geduurende de Zitting van het Hof, van het Fort zal mogen gaan, dan na bekomen permissie

neemen, maar zulks uitgesteld zal worden tot na de Zitting ten waare in zaaken daar haast by is, dat in den Hove moet werden onderzocht.

van den President.

Art. XX.

‘Dat Secretarissen van alle de hier zynde Rechtbanken geordonneerd mogen worden, Copyën Authenticq te leveren van alle Sententien en Uitspraaken, drie dagen na het teekenen derzelver, op zekere Boete, in geval van nalaatigheid, van dag tot dag te verbeuren, ten behoeven der armen van Paramaribo.

Ad. Art. XX.

‘Dit word gerenvoyeerd aan Gouverneur en Raaden.

Art. XXI.

‘De Supplianten bidden ook met de vereischte onderdaanigheid, dat de Secretaryën van de twee Hoven ieder apart mag werden gehouden; dat ieder van dien zyne byzondere Klerken, Copiïsten enz. hebben, ter voorkominge van alle verwarringe, en dat de Secretaryëngasten wanneer men Stukken in 't Civiel eischt, niet telkens ten antwoord geeven, *het is myn werk niet, ik ben voor den Hove van Policie*. Waar door de Ingezetenen continueel van Herodes na

Ad. Art. XXI. XXII en XXIII.

‘Deeze Articulen werden gelaaten aan de directie van de Societeit, om daar inne met overleg van Gouverneur en Raaden te voorzien.

Pilatus gezonden worden, en somtyds Maanden lang na hunne Stukken moeten loopen vraagen dikwyls nog vergeefsch.

Art. XXII.

'Dat aan Secretarissen en hunne Klerken op groote poene verboden mag werden eenige origineele of authentique Stukken ten haaren huizen te transporteeren, om alle onheilen te voorkomen, die daar uit kunnen proflueeren, zo door achteloosheid als anderszins, gelyk als brand en iets dergelyks, waar door gewigtige Stukken komen weg te raaken, die somtyds de Ruine van gantsche Familiën met zich zoude sleepen.

Art. XXIII.

'Dat niemand ter Secretarye, tot Klerken mogen werden aangenoomen onder de vyfentwintig Jaaren, en tot Copiïsten niet onder de twintig Jaaren; alzo de Jongens die thans geemployeerd worden, meer om het Speelen denken, dan om hun pligt.

'Item, dat geen Jooden geemployeerd mogen worden ter Secretarye, het zy om te copieeren, het zy om boodschappen te doen.

Art. XXIV.

‘Aangezien Secretarissen, het zy door hunne slechte directie, het zy om dat zy geen Klerken of Copiïsten genoeg houden, de Menschen altoos honderdmaalen laaten loopen eer zy Copyën of andere Stukken van de Secretary kunnen krygen: dat het gepermiteerd mag zyn, dat hier te Lande Notarissen mogen zyn, ten gemakke en gerief der Ingezetenen, gelyk het voor deezen mede zo geweest is.

Ad. Art. XXIV.

‘In dit verzoek werd gedificulteerd; doch werd teffens aan Gouverneur en Raaden gerecommandeerd zodaanige orders te stellen dat de Ingezetenen niet werden opgehouden.

Art. XXV.

‘Het behaagd U Ed. Mogende beide Hoven te gelasten, dat zy samen of ieder afzonderlyk een Reglement Formeeren wegens de Leges en Emolumenten van de Secretary: want daar niet meer volgens oude Reglementen of Resolutien maar na het welgevallen der Secretarissen of hunne Suppoosten gerekent word.

Ad. Art. XXV.

‘Aan beide de Hoven word gerecommandeerd, een Reglement wegens de Leges en Emolumenten van de Secretary te formeeren.

Art. XXVI.

‘Item het Salaris der Practizyns op den ouden of ten minsten op een redelyken Voet te willen doen brengen om de Ingezetenen niet

Ad. Art. XXV.

‘Dit word gerenvoyeerd aan de Hoven in Suriname, met recommandatie van daar op alle mogelyke attentie te hebben.

te onderdrukken, en de Practizyns Ryk te maaken.

Art. XXVII.

‘U Ed. Mogende gelieven mede den Exploicteur te gelasten, zonder aanzien van Persoonen, de Exploicten en Executien ten zynen behoorlyken tyden te volbrengen, en niet naar zyn welgevallen te dirigeeren, en voorts punctueel op te volgen het Reglement by den gecombineerden Raad gemaakt.

Ad. Art. XXVII. XXVIII en XXIX..

‘Deezen verzoeken werden geaccordeerd.

Art. XXVIII.

‘Item den Exploicteur te willen verbieden geen Wissels of Penningen in zyne Casse berustende te employeeren tot zyn eigen baat, maar dat zelve in natura mogen blyven, zo en in dier voegen als dezelven zyn gefurneerd geworden.

Art. XXIX.

‘Den Exploicteur werd mede op ordre van U Edele Mogende verboden, by de Verkoopingen by Executie geene Conditien van dien eigener authoriteit te fabriceeren, en op te stellen, maar die voor te draagen aan den Raad of Raaden, die by dezelve zullen assisteeren, en alles met Concurren-

tie van de Impetranten van Executie, en vooral niet conditioneeren *in Contanten te moeten betaalen* dan precieselyk *zo veel Contanten als wezenlyk noodig zullen zyn ter voldoeninge der Exploicten en Vacatien, enz:*; dewyl dergelyke Voorwaardens den Verkooper en den Kooper merkelyk bezwaaren, aangezien de groote schaarsheid van Contanten of Geld-Specien hier te Lande.

Art. XXX.

‘De Supplianten laaten wyders aan 't hoogwys oordeel en capaciteit van U Edele Mogende of den tegenwoordige Exploicteur *Aubin Nepveu* in zyn Relaasen eenig geloof in Rechten kan meriteeren zo lang hy zich niet expurgeere en zuivere van de horrible *Crimina*; daar mede hy openlyk voor de gantsche Waereld beschuldigd geweest is, en of 't den *ad Interim* Raad-Fiscaal gepermiteerd mag zyn, zodaanigen Persoon te employeeren, om zyne Schriftuuren op te stellen, en in de geheimen van dat zeer delicaat Ampt te doen treeden, in plaats van zyn werk te maaken, omme te indageeren

Ad. Art. XXX

‘Dit Articul is vervallen, dewyl de Exploicteur Nepveu, op zyn verzoek, is gedemitteerd.

en onderzoeken wat van die Crimina zy.

Art. XXXI.	Ad. Art. XXXI.
‘Dat aan den Kerkenraad mag werden gerecommandeerd te zorgen, dat de Predikanten zich Godvruchtig gedragen en byzonderlyk zich wachten van op den Predikstoel of daar buiten zich in te laaten in Dispuuten, die tot ongeluk van de Colonie sedert lange hebben gedraafd.	‘Dit werd gerenvoyeerd aan de directie der Edele Societeit.
‘Geen Proponenten den Stoel te doen beklimmen, voor dat men uit hunne Attestatien zal onderricht zyn van hun goed gedrag, wandel en handel, en voorts omtrent de Electie der Leden zich te gedraagen aan de Kerke Ordeninge.	
Art. XXXII.	Ad. Art. XXXII en XXXIII.
‘Dat by den Hove van Policie niemand zal werden aangesteld tot Weesmeester, als die hier bekend zal zyn als bekwaam, om zyn eige Goederen te administreeren, en geen Weesmeester blyven, die geene wiens Goederen by Executie verkocht, en daar door Insolvent werde. Vide hier by Art. XV.	‘Aan de Hoven werd gerecommandeerd daar op reflectie te maaken.

Art. XXXIII.

‘Dat niemand als Procureur of Solliciteur mag werden geadmitteerd, dan de zulke, die bekend zyn voor Menschen van goed gedrag, en die van de Practycq weeten, maar niet de zulke die geen woord daar van verstaan, en door hunne onkunde de zaaken kunnen verwarren en doen verliesen, mede Art. XV. hier te pas.

Art. XXXIV.

‘De Supplianten smeeken met alle nadruk en submissie, dat alle de Publicque Ampten in de Colonie tot de Policie en Justitie behoorende en waar van de Emolumenten genooten worden van de Planters en Ingezetenen (het Fiscalaat en het Secretariaat van beide de Hoven alleen uitgezonderd) op Reglementen van Gouverneur en Raaden mogen werden vervuld door verkiezing van Gouverneur en Raaden van Policie of van Gouverneur en Raaden van Civiele Justitie, voor zo verre hun Rechtbank mogte concerneeren.

Ad. Art. XXXIV.

‘Omtrent de begeeving der Ampten in dit Articul vermeld, zal men zich reguleeren na het Art. XXI. van het Octroy en Art. VII. en XVIII. van de Instructie door hun Hoog Mogenden aan den Gouverneur gegeeven.

Art. XXXV.

‘Dat voor 't toekomende den

Ad. Art. XXXV.

‘Dit word gerejicieerd.

Vendumeester by Gouverneur en Raaden mag werden aangesteld, op een vast Tractement en alle de Emolumenten van de Venduen mogen gebragt werden in 's Lands Cassa tot soulaas van de zwaare onkosten, die 't Land moet doen; en op dat U Ed. Mogende mogen begrypen hoe important dit point zy, bidden de Supplianten dat den Vendumeester mag werden gelast aan U Ed. Mogende te suppediteeren en over te leggen de Reekeningen van dat Comptoir sedert drie of vier Jaaren.

Art. XXXVI.

‘Alzo de Vendumeester het Recht van parate Executie heeft, dat hem mag werden gelast alle Kooppenningen precies zes Weeken na den Verkoopdag, aan de Verkoopers te doen erlangen, op poene dat de Verkoopers hem paratelyk executeeren en hy gehouden zy, te vergoeden alle de schade, die door zyn nalaatigheid veroorzaakt mogte werden. Hier op werd geinsteerd alzo de Negotie der Slaaven van dag tot dag bezwaard word met de continueele uitstellingen van den Vendumeester, en

Ad. Art. XXXVI.

‘Aan Gouverneur en Raaden word geordonneerd, op approbatie van de Societeit een nader Reglement, wegens de Betaalingen der Kooppenningen door den Vendumeester, te maaken.

dat de Daggelden, Victualiën enz. ten lasten der Rheeders vallen.

Art. XXXVII.

‘Alzo de Keurmeesters der Suikeren, die in den beginne en by den aanleg der Colonie aangesteld zyn geworden, omme de Suikeren te keuren, daar mede men den een en den andere betaalde in plaatze van Geld, en nu alle Betaalingen geschieden in Wissels of Contanten en de Ingezetenen van dag tot dag door de Keurmeesters geplaagd worden, en die Menschen alleen tot overlast en onnoodige onkosten der Planters zyn, ja ter groote belemmering der Navigatie, terwyl men geen ongekeurde Suikeren mag Scheepen, en de Keurmeesters verzuimende op zyn tyd te keuren, de Suikeren moeten blyven staan en de Schippers opgehouden werden: Zo bidden de Supplianten dat voortaan geen Keurmeesters meer mogen weezen, maar dat een ieder Planter vry zal staan, zyne Suikeren ongekeurd af te Scheepen (mids aan de Schippers blyken geevende dat de Edele Societeit voldaan is) konnende gemelde Edele Societeit zo veele Keurmeesters aanstellen,

Ad. Art. XXXVII.

‘Dit word gerejicieerd.

als dienstig zullen oordeelen, om de Suikeren Jaarlyks aan haar Edele voor de Hoofdgelden in betaaling gegeeven wordende, te keuren, op dat haar Edele daar omtrent niet te kort gedaan mag werden.

Art. XXXVIII.

‘Dat de Brieven van deeze Colonie na den Vaderlande in geen beslooten Zak mogen gaan, maar dat voortaan ieder Schipper, vry en onbelemmerd, de Brieven der Ingezetenen mede mag neemen, en in een Haven, door Storm of Vreeze voor den Vyand, inloopende hy, des raadzaam en pligtelyk oordeelende, dezelven over Land na de addressen kunnen expedieeren daar zy weezen moeten; hebbende de Ingezetenen, in den laatsten Oorlog met Vrankryk, onnoemelyke schade geleeden, ter zaake de Schippers in Engeland ingeloopen, de Brieven aldaar opgehouden hebben, en de Correspondenten toen geen advys van de Ingezetenen konnende krygen, dan wanneer 't te laat was.

Ad. Art. XXXVIII.

‘Omtrent het behandelen der Brieven, zal by provisie het tegenwoordige gebruik stand grypen.

Art. XXXIX.

Dat de Burgery hier te Lande op den Voet van die van Amster-

Ad. Art. XXXIX.

‘Dit werd gelaaten en gerenvoyeerd aan de Justitie te Suriname.

dam mag gesteld en niet meer gebruikt, als Dievenlyders, of onder de Militaire discipline gebragt worden: noch ook een gezeeten Burger op enkele aanklagten, zonder bewys, wegens geringe dispuuten, Injurien, of andere zaaken daar Geldboetes op staan *de facto*, zonder form van proces, met geweld, uit de Straaten en Huizen met Schouten en Soldaaten te ligten en op 't Fortres te plakken: alle welke ongehoorde en wreede behandelingen met geen ander inzigt in 't werk kunnen werden gesteld, dan om de Burgers Vrees aan te jaagen, Geld uit de Beurs te kloppen, en langzamerhand onder 't Juk van de dispotique macht te gewennen en eindelyk te doen bukken.

Art. XL.

‘De Supplianten bidden en smeeken, dat het U Edele Mogende behaage te verklaaren, dat de *Politique Uitzetting* of *Ostracismus* hier geen plaats heeft, alzo zodaanige politique Correctien voor de Colonie gantsch Ruineus zyn, en de Gouverneurs altoos dit middel zouden employeeren, tegens alle die geene, die niet

Ad. Art. XL.

‘Wegens de Politique Uitzettinge door haar Hoog Mogende gerequireerd zynde, het Advys van 's Lands Advocaaten en naderhand dat van den Hoogen Raad, zal haar Hoog Mogende Resolutie daar op moeten werden afgewacht.

blindelings zoude willen opvolgen, en met lacheteit streelen. De Supplianten neemen de vryheid omtrent deeze zeer importante Stoffe te refereeren aan 't gunt aan hun Hoog Mogende en nu laatst aan U Edele Mogende uit naam en van wegens Mevrouw Visser voor gedraagen is; zynde haar Man de Slagtoffer geweest van den Haat en Wraakzucht van den Gouverneur Mauricius en een bedroefd Exempel hoe hard en gevaarlyk het is iemand uit de Colonie te verzenden.

Art. XLI.

‘Dat het Placaat van Gouverneur en Raaden van Policie, in dato 26 February 1750, omtrent het houden van zeker getal Blanken op de Plantagiën, mag werden gealtereerd en gemitigeerd, dat men maar een Blanken zal houden voor ieder vyftig Slaaven, dus twee voor die honderd, en drie voor die twee honderd heeft, zonder meer; den Eigenaar en zyn Zoons boven de zestien Jaaren daar onder begreepen.

Ad. Art. XLI.

‘Dit Articul is vervallen door de Mesures tot Augmentatie der Troepen in de Colonie geconcerneerd.

Art. XLII.

‘Dat men aan niemand tegen

Ad. Art. XLII.

‘Dit werd aan de Justitie in Su-

zyn Zin meer dan een lastig Ampt te gelyk zal opdraagen, vervolgens dat de Boetes, by Placaaten onlangs daar omtrent vast gesteld, mogen werden geaboleerd, vermids door politique inzigten men zich tegens iemand willende wreeken, en tegens hem niets kunnende uitvinden, hem zouden trachten te chagrineeren, met opstapelingen van Eer, doch teffens zeer lastige en fatigante ampten, by het waarneemen, van dewelke men zyn eige zaaken moet verzuimen en verwaarloozen, dus zyn eige Ruine bevorderen; hebbende met leedweezen tot onze schade geleerd, dat de heerschzucht en de Staatkundige wraak veele onderaardsche wegen hebben, om zich te oefenen, en om haar verdervelyk oogmerk te bereiken, en dus een ieder met de Vos mag zeggen, *Vestigia me terrent enz*.

riname gelaaten, staande de weg van klagten aan de Societeit open.

Art. XLIII.

‘Dat altoos alle lucrative Ampten en Officiën door de Persoonen zelve moeten waargenoomen en bediend worden maar niet gelyk nu het Secretariaat van de Weeskamer, dat thans door een Jood word bediend, en het keuren van

Ad. Art. XLIII.

‘De waarneeminge der Ampten in Persoon werd hier mede vast gesteld.

het Beestiaal, door een anderen meede waargenoomen werd, zynde Hinckeldy, en Philip Eekhard, Directeuren by den Heer Gouverneur, en dus zelfs niet kunnen vaceeren tot de Ampten daar mede zy gebeneficeerd zyn. De Supplianten laaten over ter consideratie van U Edele Mogende of het niet goed zoude zyn, dat de Keurmeester van 't Beestiaal en den Officier van 's Lands Grond, onder de Subordinatie, van de Gemeene Weide werden gesteld.

Art. XLIV.

‘Dat aan den Ontvanger van de Cassa tegen de Wegloopers een vast Tractement mag werden gegeeven, ten minsten zyne Provisie voor 't toekomende op geringer Percento's mag werden gereguleerd.

Ad. Art. XLIV en XLV.

‘Beide deeze Articulen werden gerenvoyeerd aan de Hoven in Suriname.

Art. XLV.

‘Dat aan Paramaribo geen meer Dramstylderyën mogen opgerecht worden, alzo de Suiker-planters (die considerable Lasten moeten draagen) daar door zeer benadeeld worden.

Art. XLVI.

‘En alzo de ondervinding geleerd heeft; dat in deeze Colonie by oogluiking of anderszins een groot getal Blanken zich geneeren met Smokkelaryen, *quasi* onder de naam van Vette Waariers; doch onder die naam de Slaaven aanlokken, aan dezelven Dram verkoopen en by haar permitteeren te Speelen, en wat dies meer is; werd onderdaaniglyk gebeeden, dat dezelve mogen werden afgeschaft voor altoos, en de Vette Waariers Winkels, alleen ten getale van zes, en niet meer aan goede bekende Ingezetenen gepermitteerd, onder prestatie van Eede, dat zy geen Dram, Genever, Wyn, Bier of andere Liqueuren hoe genaamd, geen uitgezonderd aan Blanken of Slaaven zullen verkoopen, of schenken, veel minder te Tappen, of permitteeren ten haaren huize te speelen, op poene van aan den Lyve gestraft en voor altoos uit de Colonie gebannen te worden.

Ad. Art. XLVI.

‘Dit werd gerenvoyeerd aan het Hof van Policie met recommandatie van daar op reflectie te neemen.

Art. XLVII.

‘Dat met de vereischte attentie en acceleratie onderzoek mag werden gedaan omtrent de vier of vyf

Ad. Art. XLVII en XLVIII.

‘Deeze Articulen werden aan een zyde gesteld.

laatste Togten tegens de Wegloopers, vermids door het mislukken derzelven veele schade en verlies aan den Lande is toegebragt, zo door zwaare onkosten, die gedaan zyn, als door de wreede mishandelingen, als mede door 't achteruitblyven van een groot getal Slaaven; waar van de gantsche Colonie weergalmd en schreeuwd: doch inzonderheid omtrent de Togten van den Burger-Capitein Maure, en de Militaire Officiers Creutz en Calvi; deeze zaaken blyven traineeren, de Getuigens sterven, of repatrieeren, gelyk men onderricht is, dat 'er veele Militairen die op de Togt van Calvi mede geweest zyn, hun Pasporten geobtineerd hebben, en reeds na den Vaderlande vertrokken zyn.

Art. XLVIII.

'Alzo het Erf by de Kerk aan Paramaribo toebehoorende de Ingezetenen, gedestineerd, om met 'er tyd de Lyken te begraaven of omme ten nutte van den Lande daar op Gebouwen te timmmeren, door den Gouverneur Mauricius voor zyn Edele Beminde aan den Raad verzocht, en door de Raaden door een overmaatige Com-

plaisance aan zyn Edele toegestaan is, ten merkelyke prejuditie van het Gemeen: bidden de Supplianten dat voorsz. Erf dat ruim tien duizend Guldens waardig is, aan den Lande mag werden gerestitueerd, of dat de waarde daar van door den gemelden Heer Gouverneur mag werden betaald in 's Lands Casse.

Art. XLIX.

‘Dat de geprojecteerde Vrede met onze weggeloopene Slaaven, zich ophoudende aan de Rivier Sarameca, als zeer pernicieus en ruineus voor de Colonie mag verklaard worden nul en van geen waarde, neen maar, dat alle mogelyke middelen mogen werden aangewend om dat Gespuis, zo veel doenlyk, te vervolgen, vernielen of verjaagen, zodaanig dat men daar voor niet meer te vreezen kan hebben, en voorts dat de Edele Societeit geconstringeerd mag werden, alle ten minsten drie vierde van de onkosten daar toe te fourneeren, en te draagen, zynde deeze haare verpligtinge quadreerende met het XXVII. Articul van den Octroye, volgens 't welke de gantsche defensie van

Ad. Art. XLIX en L.

‘Beide deeze Articulen zyn door de geprojecteerde schikkingen vervallen.

de Colonie aan gemelde Societeit is aanbevoolen.

Art. L.

‘Dat gemerkt de Tweespalt in den Hove van Policie, U Edele Mogende de goedheid gelieven te hebben zodaanige Leden van dien Raad af te danken die U Edele Mogende zullen bevinden aldaar van ondienst of tot nadeel van 't gemeene welzyn te weezen, welk verzoek door eenige van die Raaden zelfs by U Edele Mogende geappuyeerd is.

Art. LI.

‘Dat na U Edele Mogende het Hof van Politie gereformeerd zullen hebben, het U Edele Mogende behaagen mag den Raad als dan te beveelen voor de Coloniers by den Souverain te verzoeken relief tegens de Conventie van 6 Maart 1748, aangegaan tusschen de Edele Societeit en de Raaden van Policie, waarop Sub-en obreptivelyk by hun Hoog Mogende approbatie is verkreegen: alzo de Colonie daar door over de helfte beleedigd en bezwaard is: en verders de Heeren Raaden te willen gelasten daar omtrent, volgens

Ad. Art. LI.

‘De Conventie van 6. Maart 1748. door haar Hoog Mogende geapprobeerd zal aanstonds stand grypen.

Eed en pligt, het Interest der Colonie te behartigen, en, des noods, omtrent deeze en dergelyke zaaken in te neemen, het advys van de voornaamste Ingezetenen, onder dewelke verscheidene zyn die meriteeren geconsuleerd te werden, al zynze geen Raaden of Officianten: alles in conformité van de oude gebruiken, en volgens de begeerte van den Souverain en van de Edele Societeit zelve.

Art. LII.

‘Laatstelyk, dat terwyl de Regeering van den Heer Gouverneur M^{r}. Jan Jacob Mauricius, sedert den beginne af, zeer ongelukkig en voor de Colonie zeer nadeelig is geweest, en dat 'er sedert lange, zo veel klagten tegens zyn Edele zyn ingebragt, en dagelyks nog accumuleeren, de Supplianten voor 't besluit de vryheid neemen te verzoeken, ja met de allernadrukkelykste instantie te smeeken, dat U Edele Mogende gelieven den gemelden Heer Gouverneur Mauricius af te danken, na den Vaderland ten allerspoedigsten te verzenden, en dat een ander Persoon in zyn Edele plaats mag werden aangesteld; waar door de rust,

Ad. Art. LII.

‘Dit is vervallen.

vrede en harmonie herleeven zullen, en alle dispuuten aan een zyde gesteld zynde, een ieder zich een glorie zal maaken van deeze importante Colonie uit te werken.

'Imploreerende op alle voorenstaande Pointen een favorabel redres en de attentie en intercessie van U Edele Mogende.'

Suriname den 23 Maart 1753.

Doch wy moeten in 't voorbygaan aanmerken, dat over 't verstand van deeze Punten sedert veelmaalen Twisten zyn gevallen, en meest alle dezelven en anderen weder levendig gemaakt. Na de voorverhaalde versterking van zes honderd Man Militie, onder het bevel van den Baron Spörke gezonden, hadden Directeuren der Societeit, tot meerder veiligheid van deeze Volkplanting, nog een Compagnie Artilleristen sterk zes en vyftig Koppen derwaards gezonden, welke zy zelfs betaalden en onderhielden, en die eerlang door nog zes Compagniën, ieder van honderd Man, stonden gevolgd te worden, volgens een Overeenkomst, tusschen welgemelde Heeren Directeuren en de voornaamste Belanghebbenden in die Colonie, gemaakt, voor het aangaan der Vrede met de Boschnegeren. Niettegenstaande zulks, wanneer men in den Jaare 1763 tyding ontvangen had van de Verwoestingen die door de muitende Slaaven in de Volkplanting de Berbice waren aangerecht, werden Directeuren bewoogen, uit aanmerking van den gevaarlyken toestand van Suriname, naar andere Middelen om te zien. Zy bevonden, dat in de meeste deelen der Volkplanting, wel dertig Slaaven zo Mans als Vrouwen, tegen éénen Blanken waren; t' eenemaal strydende met de Resolutie, in den Jaare 1699 genoomen, waarby het getal op éénen Blanken by de twintig Slaaven was vastgesteld voor de Planters.

Dit deed gemelde Heeren zich wenden tot hun Hoog Mogenden, de Heeren Staaten Generaal, met verzoek, dat Zy een Bevel geliefden te geeven aan Gouverneur en Raaden, in Suriname, om zonder uitstel, den Inhoud der gemelde Resolutie ter uitvoering te doen brengen; zelfs aanbiedende een ontheffing van het Hoofdgeld van de meerder Blanken, dienvolgens door de Planters te houden, voor den tyd van tien Jaaren.

Het behaagde hun Hoog Mogende, in December 1763, om het gemelde Bevel, in overeenkomst met het voorsz. Verzoek te doen; met die verandering alleen, dat, in de plaatse der Boete van duizend Ponden Suiker, welke by gezegde Resolutie gesteld was, een Boete van vyf honderd Guldens zou moeten betaald worden.

Zo dra de Belanghebbers in deeze Volkplanting hier van verwittigd waren lieten zy, door drie hunne Gemagtigden te Amsterdam woonachtig, in Maart 1764, aan hun Hoog Mogende een Smeekschrift inleveren, dat gestaafd was met een uitvoerig Vertoog, waar by zy beweerden, dat aan hen geen nieuwe Lasten mogten opgelegd worden, dan door Gouverneur en Raaden, volgens de Voorwaarden, op welken de Volkplanting, in den Jaare 1682, aan de Westindische Compagnie was overgegaan: dat zy ook meenden ongehouden te zyn tot het voorgewende meerder getal van Blanken, op de Plantagiën, zich beroepende op de Resolutie, welke in February des Jaars 1750, door den Gouverneur Mauricius was genomen; waar in gezegd werd, dat het houden van veele Blanken op een Plantagie veele Twisten en Ongeregeldheden verwekte: weshalve de Planters, volgens die Resolutie, volstaan konden, met éénen Blanken by veertig Slaaven; twee, by meer dan veertig tot zeventig; drie, boven de zeventig tot honderd; vier boven de honderd, en dan verder voor ieder vyftig Slaaven één Blanken meer, op ieder Plantagie, te houden: dat zy die vermeerdering van het getal der Blanken aanmerkten als een drukkenden Last, welke tot ondergang van de Volkplanting zou moeten strekken: voorts, dat het hen voorkwam dat de Colonie thans, zo door de Vrede met de Boschnegers, als door de gemelde vermeerdering der Militie, in genoegsaame staat van zekerheid gesteld was.

Dit Smeekschrift werd gevolgd van een nader dat voorgemelde Gemag-

tigden, in May 1764, aan de Heeren Staaten Generaal deeden inleveren, verzoekende om opschorting van de order by de gemelde Resolutie, van December 1763, gegeeven, tot zo lang, tot dat die Zaak, by nadere overweeging, tot beslissing zou zyn gebragt. Dit by hun Hoog Mogende toegestaan zynde, is, ingevolge van dien, de verzochte Aanschryving aan de Regeering van Suriname gedaan.

Inmiddels had de Societeit een Reekening doen opmaaken wegens de Achterstallen der Subsidie-Penningen van een Man van ieder Compagnie, op den Staat van Oorlog gebragt, tot bescherming van de Volkplanting Suriname, die de Provincie van Utrecht, sedert de overdragt van de Volkplanting aan de meergemelde Societeit van Suriname, heeft onbetaald gelaaten; bedraagende eene somme van omtrent vyf Tonnen Gouds; welke Reekening, in de Maand Juny des Jaars 1762, door de Directeuren der Societeit, aan de Staaten der gemelde Provincie ter betaalinge werd ingeleverd, neffens een breedvoerig Vertoog, tot staaving van hunnen eisch[a].

Waar tegens Utrecht beweerde, geenszins tot die Betaaling verpligt te zyn, als zynde de gedachte Subsidie alleenlyk toegestaan aan de Westindische Compagnie, en niet ten behoeve der Societeit van Suriname, welkers oprechting buiten haare toestemming was geschied. Waar van eindelyk het gevolg was, dat, volgens eene Resolutie van hunne Edel Mogenden, van 16 Maart 1763, aan Directeuren hun Eisch werd ontzegd[b].

Vermids de schaarsheid van Muntspeciën in deeze Volkplanting, hadden Gouverneur en Raaden reeds in den Jaare 1684. by Placaat het Hollandsch en Spaansch Geld op vyf en twintig ten honderd verhoogt[c]; doch naderhand naamelyk in 1695. veranderd in plaats van vyf en twintig op twintigd ten honderd[d] op welken voet het sederd is gebleeven.

Insgelyks moeten ingevolge het Placaat van 7 December 1722. alle Schulden, na het Placaat van 12 September 1695 gemaakt, voldaan wor-

(a) Zie Nederlandsche Jaarboeken, July 1762. bl 493. enz.
(b) Zie Nederlandsche Jaarboeken, April 1763. bladz 281. enz.
(c) Surinaams Placaatboek.
(d) Idem.

den in Geld of Wissel tegens twintig ten honderd, ten waare anders bedongen is; als mede dat voortaan in alle Koop- en Verkoopingen zal moeten bedongen worden of de betaalingen zullen geschieden in Geld en geen Wissel of in Wissel en geen Geld, by mangel van welke de Kooper kan volstaan in Geld of Wissel à twintig ten honderd, evenwel met dien verstande dat de Verkooper ongehouden is, eenige Wissels aan te neemen door den Kooper getrokken, ingeval één van zyne Wissels met protest is gekeerd; ook kan hy weigeren Wissels van Persoonen welkers Wissels eenige tyd voorheen met protest in de Colonie zyn te rug gekoomen. Men rekende in vroeger tyd voor herwissel vyf en twintig ten honderd. Maar volgens Placaat van 16 February 1738. werd by Gouverneur en Raaden verstaan, dat van alle Wissels die na dien tyd getrokken, verzonden, of met Protest retourneeren niet meerder voor Herwissel zou gerekend of by den Hove van Civile Justitie toegelegd worden dan acht in plaats van vyf en twintig ten honderd:[(a)] doch dit Placaat is den 12^{den} December 1739. ingevolge de begeerte van de Heeren Directeuren der Societeit, begreepen in hunne Missive van 4 February deszelven Jaars ingetrokken, met bekendmaaking dat de Herwissel weder zou zyn als van ouds vyf en twintig ten honderd; gelyk dezelve als nog dus gerekend word[(b)]. Vervolgens is om de voorgemelde schaarsheid in den Jaare 1763 of 1764. by Gouverneur en Raaden goedgevonden Kaarten Geld te maaken, waarop het Wapen van het Land, dat is het Zegel, en by de eerste maaking ter somma van honderd duizend Guldens, de Handtekening van twee Raaden van Politie naamelyk de Heeren Rom en Dandiran met de nommer van 1 af gesteld is; doch deeze maaking is op verscheidene tyden met drie honderd duizend Guldens vermeerderd en naderhand alleen met de tekening van den Ontvanger der Modique Lasten J. Boom, insgelyk genommert van 1 af, uitgegeeven zynde dus in het geheel voor viermaal honderd duizend Guldens gemaakt, zo van de waarde van één Gulden, een Ryksdaaler of vyftig stuyvers Hollandsch, als van Tien Guldens waar van wy in het volgende plaatje een aftekening geeven.

(a) Surinaams Placaatboek.
(b) Idem.

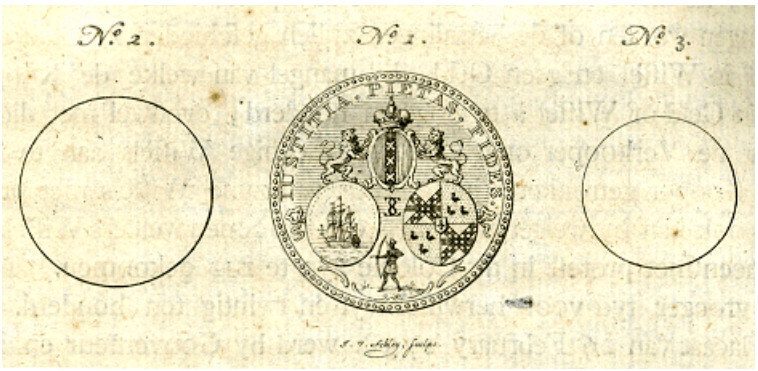

Dit Geld moet een ieder in de Colonie ontvangen in betaaling, maar de Schippers en anderen, die vertrekken, kunnen het voor Wissel op het gemelde Comptoir verruilen, van waar deeze Munt weder ter betaaling der Bedienden en andere zaaken werden gebruikt: van dit Kaartengeld trekt het Land acht ten honderd Interest van die geenen die het zelve hebben opgenoomen: de Ontvanger van dat Comptoir, (die door Gouverneur en Raaden op approbatie van de Heeren Directeuren der Societeit word aangesteld) moet hier van Jaarlyks by de eerste Zitting in January met opene deuren Reekening en verandwoording aan den Gouverneur en Raaden doen: in het Jaar 1768. heeft men aldaar op bevel van de Regeering door het gedachte Comptoir voor honderd duizend Guldens van dit Geld ingeruild en verbrand; en men zegd dat zulks Jaarlyks zal geschieden om deeze Munt uyt de Waereld te maaken.

Wy kunnen niet afzyn den Lezer kennisse te geeven van zekere oude Pretensie of Eisch van eenen Jeronimus Clifford, die sedert eenige Jaaren, vooral in Engeland, veel gerucht gemaakt heeft.

Deeze Jeronimus Clifford was een Zoon van Andreas Clifford, Planter in Suriname, wanneer deeze Colonie, in den Jaare 1667, door den Commandeur Crynsse op de Engelschen werd veroverd. Hy is vervolgens, naamelyk in 't Jaar 1683, getrouwd met Dorothea Matson; waar door

hy Eigenaar werd van zekere Plantagie in Cottica, genaamd Corcabo; welke nog in weezen is, gelegen by de Kerk.

Hy geeft dan voor van voorneemens te zyn geweest in het volgende Jaar zich ter woon naar Jamaica te begeeven: waar tegens de Gouverneur van Suriname zich zou gekant hebben, en onder verscheiden' beuzelachtige oorzaaken, zyne Goederen in beslag hebben genoomen: dat hy (Clifford) zich tegens deeze behandelingen had beroepen op den Hove van Holland, en dat hy, om die redenen, was verweezen geworden om zeven Jaaren op de Fortresse Sommelsdyk in gevangenisse te blyven; als mede in een Boete van honderd vyftig duizend Ponden Suiker, en in de Kosten en Misen van Justitie: doch, vervolgens Voorschryving van den Heer Eduard Steede, Gouverneur van de Barbados, en den Colonel Kendal aan het Engelsche Hof gekreegen hebbende, vonden hun Hoog Mogenden, op verzoek van zyn Groot Brittannische Majesteit, goed, op den 16^{den} October 1694, den Gouverneur van Scherpenhuizen aan te schryven, om gemelden Jeronimus Clifford met zyne Goederen ongemolesteerd van Suriname te laaten vertrekken: gelyk ook, op den 4^{den} May 1695, hy uit de Gevangenisse is ontslagen: maar alvoorens te vertrekken vorderde hy een somme van vier millioenen vier honderd vier en negentig duizend drie honderd Ponden Suiker tot een Stuiver het Pond, of twee honderd vier en twintig duizend zeven honderd vyftien Guldens, ter vergoedinge van geledene Schaden: doch de Gouverneur weigerde hem deeze Reekening te voldoen, en zyne Goederen uit den Arreste te ontslaan.

Waarop hy in Holland gekomen zich vervoegde by Directeuren van de Societeit van Suriname, en vervolgens by hun Hoog Mogenden, verzoekende Revisie van zyn Vonnisse; het welk werd afgeslagen. Dit deed hem zich wenden tot het Hof en Ministerie van Engeland, met Verzoek, dat Zy geliefden te verleenen Brieven van Represaille tegens de Onderdaanen van Holland, om op dezelven te verhaalen zyne schaden, die hy toen begrootte, behalve de overgaaf van zyne Plantagie Corcabo, op dertien duizend vyf honderd veertien Ponden elf Schellingen en acht Grooten Sterlings, met de Interessen van dien[(a)]. Waar over van den Jaare

(a) The Dutch Displayed. London 1766.

1700 af, tot nog in den Jaare 1762. verscheidene Memorien aan hun Hoog Mogenden zyn overgegeeven.

Zie hier het verhaal volgens opgaave van gemelden Jeronimus Clifford, of zyn recht verkreegen hebbende. Daarentegen blykt het, dat gemelde J. Clifford willende uit de Colonie van Suriname vertrekken, door zyne Schuldeischers Arrest op deszelfs Goederen is gelegd; en hy verweezen werd om alvoorens het verschuldigde te betaalen. Tegens welk Vonnis hy niet alleen heftiglyk uitvoer maar twee Verzoekschriften aan Gouverneur en Raaden inleverde, vervuld met oproerige uitdrukkingen en sterke beledigingen gepaard met dreigementen. Waarop de Fiscaal goedvond een Crimineelen Eisch tegens hem in te leveren: gelyk hy dan ook in de voorgemelde gevangenisse en boete werd verweezen: gelyk hier onder blykt.

'De Fiscaal Provinciaal geëxamineerd hebbende beide de Requesten gepresenteerd aan den Gouverneur en Raaden van Politie, op den 6^{den} September 1691, die dezelve in zyne handen gesteld hebben, ten einde zyne Actie tegens Jeronimus Clifford te institueeren; en overwoogen hebbende de Consideratien van de Heeren Raaden, bevind het eerste Request vol onwaarheden, en voornaamelyk ingericht om den Raad te misleiden, en Wanorde te veroorzaaken; en dat het andere veele dreigementen en beledigingen tegens de Regeering inhoudt; die deeze zaak, zo als dezelve in der daad is, van zulke kwaade gevolgen bevind, en de misdryven van dien aart, datze zonder een zwaare straffe, niet gepardonneerd kunnen worden, uit hoofde dat het voor geen kleine misdaad is te achten zyne Rechters te bedriegen, misleiden, en te hoonen, als of de Gouverneur en Raaden hem geen recht gedaan hadden, zo als dezelven in gemoede verpligt en gehouden zyn te doen. Bovendien, dat de Gevangene in zyn tweede Request, op *een verachtelyke en onbetaamelyke wyze den Raad behandeld*; nademaal een ieder verpligt is, zyne Rechters met alle eerbied en onderdaanigheid te behandelen; 't welk anderszins een misdaad is, strekkende tot omwenteling van deeze Regeering, dewelke zonder eerbied en onderdaanigheid voor dezelve, niet kan bestaan, in zo verre dat deeze hoedaanigheden onafscheidbaar zyn, en hy die de eene aanrand de andere kwetst: en dat de Gevangene der-

gelyke zaaken voorheen meermaalen heeft werkstellig gemaakt, als mede van zyne kwaadgezindheid voor de Regeering genoegsaame blyken waren, uitwyzens de Extracten uit de Registers ter Secretary berustende, ten deezen geannexeerd: dat het, niettegenstaande de Gouverneur en Raaden, naar het administreeren van Justitie verwacht hadden dat de Gevangene zich beter zoude gedraagen, te meer, daar zulk een genadig Vonnis, op den 5^{den} Augustus 1689. tegens hem was uitgesprooken, nogthans bleek, dat dit alles niets op hem heeft kunnen uitwerken; maar hy in tegendeel zich aan verdere buitenspoorigheden heeft overgegeeven; gelyk hier van zyn laatste Request een nieuw bewys opleverde, daar in, na voorafgaande oneerbiedige uitdrukkingen, onder anderen de Gouverneur bedreigende, *dat by aldien dit Gerechtshof hem langer gevangen hield, hy genoodzaakt zoude zyn zulke midmiddelen tot zyn ontslag te gebruiken als hy te raade zoude worden:* en wanneer de Gevangene op den 4^{den} deezer verscheen, om zyne misdaaden, en den Eisch van den Fiscaal Provinciaal te hooren en zich te verantwoorden, hy Gevangene allen Eerbied heeft verlooren dien hy verschuldigd was aan den Gouverneur, als representeerende, ingevolge zyne Commissie, de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, zyne Britannische Majesteit hunne Stadhouder, en de Heeren Directeuren der Societeit van Suriname, de Eigenaars van deeze Colonie; en heeft hy voorts, in de tegenwoordigheid van alle de Omstanders die zyn Pleidooy aanhoorden, den Gouverneur beschuldigd van onrechtvaardigheid in de voorgaande Procedures tegens hem gehouden, en ook gezegd, dat hy alleen tegens den Gouverneur en Henry Macintosh protesteerde, daar by blyvende persisteeren, als blykte uit de Aantekeningen door den Secretaris daar van gehouden; hebbende de Gevangene diestyds verscheiden kwaataartige, vuile, en beuzelachtige zeggingen gebruikt, te lang om hier herhaald te worden. Alle welke Misdaaden, en zeggingen aan den Gouverneur, opentlyk voor het Volk, van een onrechtvaardig Vonnis tegens hem uitgesprooken te hebben, zaaken van zulk groot belang zyn, waar uit blykt, dat de Gevangene een Oproermaaker en Verstoorder van de Publieke Rust is; welke

een Land van goede Justitie niet kunnen noch mogen worden geleeden, maar anderen ten Exempel rigoureuslyk werden gestraft; om welke redenen de Fiscaal Provinciaal concludeerd, dat de Gevangene als een Muitemaaker en Verstoorder van de Publieke Rust, gebragt zal worden op de Plaats van Executie, en aldaar met de Koorde gestraft worden dat 'er de dood na volgd, confisqueerende alle zyne Goederen ten behoeven van den Fiscaal, en verders gecondemneerd worden in de Kosten en Misen van Justitie.

Het Hof Crimineel gezien en geëxamineerd hebbende den Inhoud van de voorgemelde Eischen tegens de gevangen Jeronimus Clifford, en in aanmerking genoomen hebbende de Debatten, Stukken, Beschuldigingen, en alles wat deeze Zaak concerneerd, bevind dat de Eisch van de Fiscaal Provinciaal in alle zyne deelen gegrond is; doch meerder genegen tot Genade dan Rigeur van Justitie, Recht doende in Naame van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, van zyne Majesteit den Koning van Engeland, als mede van de Heeren Directeuren van Suriname onze Heeren en Eigenaars van deeze Colonie, condemneeren de gevangen Jeronimus Clifford, om geduurende zeven eerstkomende achtereenvolgende Jaaren gevangen te zitten in het Fort Sommelsdyk, als mede in eene Boete van honderd vyftig duizend Ponden Suiker, te appliceeren als volgt, zestig duizend Ponden daar van ten behoeven van de Fiscaal Provinciaal, vyftig duizend Ponden voor den Armen, en veertig duizend Ponden tot het bouwen van een Gevangenis; als mede in de Kosten en Misen van den Processe.

Actum Paramaribo den 9^{den} January 1692.

Schoon ik my, zo veel mogelyk, van Aanmerkingen zoek te onthouden, ben ik echter genoodzaakt den Lezer onder het oog te brengen of de Eischen van gemelden Clifford billyk, of eenigszins waarschynlyk zyn: is het te denken dat de Gouverneur hem zoude geweigerd hebben om de Colonie met zyne Effecten te verlaaten daar zulks van tyd tot tyd, aan de nog daar gebleevene Engelschen werd vergund (schoon de bepaalde tyd van beraad verloopen was)? dewyl de Gouverneur, zo als wy hier voor gezegd hebben, in den Jaare 1669. had doen publiceeren, dat alle Engel-

schen die genegen mogten zyn van daar te vertrekken, zich binnen zes Maanden na den dag der afkondiging zoude moeten declareeren, en hen nog zes Maanden werden toegestaan tot het verkoopen van hunne Goederen; dat zelf by onverkoopbaarheid hunner Slaaven, de Gouverneur dezelven zoude moeten overneemen zo als die verkocht waren sedert het laatste inruimen van het Kasteel.

Waarop ook de Heeren Cranfield, Dukenfield en Brand naar Suriname werden afgevaardigd wegens de Kroon van Engeland, om de Engelsche Ingezetenen van Suriname naar Jamaica over te brengen: gelyk zy daar ook met twaalf honderd Zielen, zo Blanken als Negers, aankwamen[(a)]. Zo als ook nog, in 1678, eenige Joodsche Familiën van daar verzochten te vertrekken, bestaande in drie honderd twee en twintig Koppen.

Is het ook te denken dat de Raad van Politie, bestaande meest uit Planters, tegens een hunner Medeingezetenen, ten geliefte van den Gouverneur, een Vonnis zoude slaan waar door zy en hunne Goederen na welgevallen van den Fiscaal zoude kunnen werden mishandeld. Om nu van de echtheid van de begrooting der Schades, te mogen oordeelen is my bericht, dat zyn gantsche Eigendom in de Colonie, bestaande in de Plantagie Corcabo ter dier tyd verkocht is voor dertig duizend Guldens: als mede dat ten bewyze zyner wraakzucht tegens de Societeit, hy, by uitersten wille, getracht heeft, deeze zyne Pretensie aan verscheidene Mogendheden over te doen; die zulks allen van den hand hebben geweezen: ja de weldenkende Engelschen zyn zelf van de onrechtmaatigheid zyner Eischen overtuigd geweest; dewyl zyne Pretensiën voor weinige Ponden Sterlings zyn verkocht geworden.

Maar om weder tot het voorgevallene in Suriname overtegaan. Het gebeurde in den Jaare 1733. dat drie Fransche Deserteurs in deeze Colonie aankwamen, de wil hebbende zich verder naar de Berbice te begeeven; welke door drie Indiaanen werden overvallen en vermoort: de Fiscaal hier van bericht deed de Indiaanen in hechtenis neemen, en niettegenstaande zy uit de Gevangenisse ontsnapten, werden dezelve achterhaald en vervolgens onthoofd.

(a) Harris 's Voyages.

De Stad Paramaribo werd, op den 18^{den} April 1763, tegen middernacht, met een zwaaren Brand bezocht, waar door, in korten tyd, acht of tien schoone Huizen vernield werden, 't geen mogelyk zo ver niet zoude gegaan zyn, waren de noodige Gereedschappen, tot Brandblusschinge, by de hand geweest; dus men genoodzaakt was, om den voortgang der Vlamme te beletten, de naast gelegene Huizen omver te haalen.

Op den 24sten van Herfstmaand des Jaars 1764, werden 'er zeven Misdaadigers (welke zich mede schuldig hadden gemaakt aan het afloopen van het, in May 1763, uit Texel gevaaren Oostindisch Schip *Nyenburg*, gevoerd door Jacob Ketel, voor de Kamer Hoorn, met welke Bodem zy op de Reede van Cajenne aangekomen, aldaar, op de blyken van onraad, door den Franschen Gouverneur in verzekering genoomen, en vervolgens, op Verzoek van hunne Hoog Mogenden, weder uitgeleverd zynde, te Suriname gebragt werden) volgens uitdrukkelyk bevel van gemelde hunne Hoog Mogende van den 10^{den} February 1764, voor den Hove van Politie en Justitie van Suriname te recht gesteld, en ter dood veroordeeld; hebbende de achtste, die een Smit van zyn handwerk was, zich zo ver weeten te ontschuldigen, dat hy slechts tot een Geesseling onder de Galg werd verweezen. Des morgens om zeven Uuren, werden zy door eenig Krygsvolk van het Fort afgehaald. De Secretaris, na dat hy een kort Verhaal van de gantsche Muitery gedaan had, las hunne Vonnissen voor, waar by zekere *Ihle*, die als Generaal Adjudant onder de Muitelingen geweest was, veroordeeld werd om onthoofd, en de zes anderen om gehangen te werden. De uitvoering is aan boord van het Schip Nyenburg, voor Paramaribo liggende, geschied op een Schavot, dat op zyde van het zelve gemaakt was, rustende op Balken, uit de Geschutpoorten gestooken; zynde op het zelve een Blok en een Galg geplaatst. Het Gebed, door den Lutherschen Predikant, hier toe verzocht, wyl de Gereformeerde Predikant Doesburg, uit weemoedigheid, zich verontschuldigd had, gedaan zynde, stond gemelde *Ihle*, met de grootste bedaardheid, op het boord leunende, ruim drie Minuuten lang, den toestel te beschouwen; vervolgens ter straffe geleid, werd hem het Hoofd met een Byl afgeslaagen, zynde de zes anderen aan de Fokke Raa gehangen; waarna de Smit ge-

geesseld werd. De zes Lichaamen bleeven tot 's avonds zes Uuren hangen, wanneer zy afgenoomen, naar den Wal gebragt, en aldaar door den Scherprechter de Hoofden afgekapt, en met dat van *Ihle* op een Paal, met een Dwarsbalk, ter langte van ruim acht Voeten, als een soort van Kruis, op zeven Yzeren Pennen gezet werden: over die Koppen heeft men een Kooy van Traalie-Werk, ter langte van de Dwarsbalk gemaakt, om dezelven voor de Roofvogels te beschutten. Dit Kruis was aan den Rivierkant, dicht by de Scheepswerf, in 't gezicht der Reede, opgericht. De zeven Rompen zyn vervolgens in een Kuil onder de Galg begraaven.

Ik heb reeds voorheen aangehaald hoe de Cormantynsche Overloopers, die zo in Berbice als Demerary gevangen waren, van daar in Paramaribo overgebragt, en den 20sten July 1764. door den Krygsraad gevonnisd zyn.[(a)].

In den Jaare 1765. is te Suriname groote beweeging gemaakt, door een Vrye Negerin, Elisabeth Samson genaamd, die wel dertig of veertig duizend Guldens inkomen van haare Plantagie had. 't Geval was, dat zy zich aangeboden had om in Ondertrouw aangetekend te worden met eenen Blanken, het geen haar geweigerd werd: zy vervoegde zich aan de Heeren Directeuren van de Societeit; die wel begreepen, dat men het niet wel kon beletten, echter de zaak niet volkomen beslisten: dewyl Gouverneur en Raaden, de kwaade gevolgen der Huwelyken van Blanken met Zwarten in de Colonie breedvoerig hadden aangetoond: vervolgens vervoegde zich de gemelde Elisabeth Samson by Requeste aan Hun Hoog Mogenden, welke geen wettige redenen vonden dit Huwelyk te beletten, om dat zy een Christen en Vry was; waarop zy, de eerste overleeden zynde met eenen *Zubli* is getrouwt.

Op den 21sten October 1766, 's morgens omtrent quartier over vyf uuren voelde men hier, zo als in de beschryving onzer nabuurige Volkplantingen gemeld heb, een zwaare Aardbeving van een golvende beweeging, strekkende van het Oosten naar het Westen, voorgegaan van een sterk loeyend onderaards gedruisch, de Oosterkimmen ter halver Lucht wa-

(a) Vide bladz. 510.

ren van een vuur roode kleur, hier door werd wel groote schrik, doch weinig schade veroorzaakt (alzo de meeste Gebouwen van Hout zyn) alleenig borsten eenige Kelders en gemetselde Sluysen op de Plantagiën: geduurende drie achter een volgende dagen voelde men van tyd tot tyd ligte schuddingen, doch welke niet by de eerstgenoemde kwamen. Op den 29sten daar aan volgende werd daar over een Dank en Bedendag gehouden.

Dewyl, gelyk wy reeds voorheen gezegd hebben, de laage Landen in deeze Volkplantinge meest bestaan uyt Veen en Moerige Gronden voor het grootste gedeelte met zwaare Bosschen bezet en eenige met zogenaamde Biribiri of Biesen bewassen, zynde door de groote hette de Bosschen met afgevallene en gedroogde blaaden vervult, welke door de minste vonken vuurvatten, is ligtelyk te begrypen welke schriklyke verwoestingen hier door somtyds kunnen aangerecht worden; deeze onheilen worden dikwils veroorzaakt door de Indiaanen en de Schuilders, welke van hunne Plantagiën gevlucht zich meesten tyds dicht by of achter dezelven ophouden, om daar hun kost te zoeken; en hun eeten gereedmaakende, het vuur niet wel uitdooven.

Dus gebeurde het weder in den Jaare 1769. in den droogen tyd, dat de Bosschen aan den Zeekant by de Kreek Metapica en in verscheide andere oorden van de Colonie in brand geraakten, deeze brand was zo sterk dat dezelve wel vier of vyf weeken duurde en de vlam woedde tot de Dammen van de Plantagiën toe, ja is zelfs op eenige tot in de Koffy Stukken overgeslaagen, niet tegenstaande de Negers van verscheidene Plantagiën dezelve met alle macht door het delven van trensen trachtten te keeren en eindelyk nog gelukkig de verdere beplantingen behielden: wanneer de Zeewind waaide, kon men door den zwaaren rook welke als een dikke Mist was, in Paramaribo geen roede verzien; ja verscheidene kleine Vaartuigen roeiden tegens malkanderen, en men wist op de Rivier niet werwaards men heen voer, des nachts kon men verre in Zee de vlam, zwaaren rook en stank gewaar worden, het geen een schrikkelyk gezicht veroorzaakte: deze brand sloeg over tot in de Bosschen van Canje en Berbice, en van daar tot boven aan de Rivier van Demerary; ja in Essequebo werd een groot gedeelte van het Leguaan Eiland en Wockenama door de vlam-

men verteert het zy dat deeze brand door de Indiaanen of door de droogte veroorzaakt werd.

Tot voortzetting van den Scheepsbouw in het Vaderland, werd den 20sten February 1767. by de Algemeene Staaten goedgevonden en verstaan, dat van nu voortaan de Vaart na en van Suriname niet anders zal mogen gedaan worden, dan met Schepen en Vaartuigen gemaakt en gebouwd onder het Rechtsgebied van deezen Staat, binnen deeze Landen uitgerust en met inlandsche Victualy op haare uitreize voorzien; welke voorsz. Schepen en Vaartuigen, hier te Landen uit te vaaren, weder, zonder ergens anders in Europa te lossen, zouden moeten inkomen, op poene van zes duizend Guldens ten behoeven van het Militaire Hospitaal in Suriname. Doch deeze Resolutie werd, op den 11den April van dat Jaar, geampliëerd dat, naamelyk die Schepen welke voor dato van eerstgemelde Resolutie, op die Colonie hadden gevaaren, zouden worden gehouden als genaturaliseerd en in deeze Landen aangebouwd.

In deeze Volkplanting, heeft men doorgaands een zuivere Lucht; de Hitte is 'er ook zo onverdraaglyk niet, als in de Spaansche Westindiën, om dat de Lucht minder met Dampen is bezet, die door den Wind gestaadig worden verdreeven. De Winden hebben hier veelal deel aan den Oost-Passaad-Wind, die tusschen de Keerkringen regeert; 's morgens, om tien of elf Uuren, verheft zich meest derzelver kracht, en duurt tot tegen den Avond, maar is meestentyds gematigd. Ondertusschen ontstaat 'er somtyds, byzonderlyk in de Regen-Saizoenen, een soort van Rukwinden, aldaar Travado's genaamd, die dikwyls wel een klein half Uur duuren. De Land- en Zee-Winden zyn 'er niet regelmaatig, gelyk in de Oostindiën. Wanneer de Wind twee of drie Streeken van het Noorden heeft, zo als meest altoos gebeurt; kan men hem een Zee-Wind noemen, en dus ook een Landwind als hy merkelyk van 't Zuiden heeft. Deeze Landwind meest over Moerassig Land, met zwaare Bosschagiën bezet, heen komende, word op verre na zo warm niet bevonden dan die van over Zandige Vlaktes. De Nachten zyn 'er koel, door de menigte van Dampen, die zich dan verdikken, en in de Lucht blyven hangen, somtyds wel tot acht Uuren 's morgens, om dat aldaar de Zon nooit zo vroeg op-

gaat, als in Europa: want de ligging van deeze Landstreek, zo naby den Evenaar tusschen de vyf en zes Graaden Noorder Breedte, maakt, dat 'er Nacht en Dag, het geheele Jaar door, omtrent even lang zyn.

Men heeft ook te Suriname, zo als in de overige Westindiën, een Regen-Saizoen, dat in 't voorste van het Jaar begint, en in Maart of April wel het sterkste is; na de Maand July volgt het Drooge Saizoen, tot aan December aanhoudende. Doorgaands rekent men, dat 'er een kleine Drooge tyd is, geduurende January en February; de groote Regentyd van Maart tot half Augustus, wanneer de groote Drooge tyd, dien men de Zomer noemt, aanvang neemt, zynde September en October de heetste Maanden van 't Jaar. Daarop volgt de kleine Regentyd, in November en December. Voorheen was meer staat op de Saizoenen te manken, dan nu; waar van men de oorzaak aan het uitroeijen der Bosschen toeschryft.

De zaaken der Societeit worden, hier te Lande, bestierd, door zo veel Directeuren als ieder der drie Leden goedvind ten zynen kosten aan te stellen; elk Lid benoemd doorgaands twee drie of vier Directeuren, welker Stemmen ('t zy 'er meêr of minder Representanten van ieder Lid gezonden worden) echter te samen voor een derde gerekend worden, zo dat 'er in 't geheel niet meer dan drie Stemmen zyn, uitmaakende het Collegie van Directeuren van de Geoctroyeerde Societeit van Suriname, waar in de Stad Amsterdam altoos Voorzitting heeft[(a)]. Schoon, volgens het XI. Articul der Conditien van Inlaating, was bedongen, dat de Gemagtigdens met volle magt alle zaaken der Societeit zouden bestieren en deswegen besluiten, zonder rugspraak te behoeven te houden met hunne Principaalen, schyut hier omtrent eenig Verschil ontstaan te zyn; wyl ik vind, dat Bewindhebberen van de Westindische Compagnie, volgens een Resolutie van de Vergadering van Tienen, van den 14^{den} October 1730, in de Societeit *cum plena* zullen zitten.

Omtrent den eigendom deezer Colonie is in dit Jaar eenige verandering voorgevallen; dewyl het huis van Sommelsdyk voorsloeg haar aandeel in de Societeit aan de Stad van Amsterdam over te dragen; waarop Burge-

(a) Volgens Resolutie van 24 Augustus 1683.

meesteren, by Resolutie van de Vroedschap op den 15^{den} Maart 1770. daar toe gemachtigt op den 19^{den} April daar aan volgende het koop contract slooten en dat aandeel overnamen voor de somma van zevenmaal hondert duizend guldens in drie termynen te betaalen, het welk hen ook op den volgenden dag werd opgedragen, zynde ter dier tyd de eerste betaling gedaan: vervolgens is ingevolge het III Articul van de Conventie onder de Leden van de Societeit aan de Praesidiale kamer van de Westindische Compagnie in Zeeland de helft van deezen aankoop aangebooden; waar over zekerlyk by de eerst te houdene Vergadering van Tienen nader besluit zal genoomen worden.

Wy laaten hier volgen een Naamlyst der Heeren Directeuren, sedert de oprechting van het Genootschap van Suriname welke daarin uitdruklyk zyn gecommitteert schoon eertyds alle Bewindhebberen in die Vergadering werden toegelaaten.

Wegens de Stad Amsterdam.

1683.		Coenraad van Klenk,	Schepen en Raad.
		Gilles Sautyn,	-
		Cornelis Valkenier,	-
1684.	M^{r}.	Jacob Boreel,	Hoofd Officier.
1689.		Jan de Vries,	Burgemeester.
		Daniel Bernard,	Schepen en Raad.
1690.	M^{r}.	Adriaan Backer,	-
		Jan van Oosterwyk,	Raad.
1698.		François de Vicq,	Burgemeester.
1700.	M^{r}.	Willem Buys,	Pensionaris.
1701.		Cornelis Calkoen,	Schepen en Raad.
1705.		Cornelis Graafland,	Schepen.
1708.	M^{r}.	Wigbold Slicher,	Schepen, Raad en Hoofd-Officier.
1711.	M^{r}.	Abraham van Haringcarspel,	Schepen.
1712.		Egidius van den Bemden,	Schepen, Burgemeester en Bewindhebber der O.I. Comp.
1726.	M^{r}.	Harmen Hendrik van de Poll,	Schepen, Raad, Colonel en Burgemeester.

1730.	M^{r}.	Jan Trip, Heer van Berkenrode.	Burgemeester en Bewindhebber der O.I. Comp.
1733.	M^{r}.	Cornelis Trip, Heer van oud en nieuw Goudriaan, Langerak enz.,	Schepen en Burgemeester.
1738.	M^{r}.	Gerrit Corver, Heer van Velsen,	Burgemeester.
	M^{r}.	Andries Munter,	Schepen.
	M^{r}.	Lucas Trip Cornelisz.,	-
1750.	M^{r}.	Gerrit Hooofd Gerritsz.,	-
	M^{r}.	Gerard Kuysten van Hoesen,	-
	M^{r}.	Cornelis Hop.	
1758.	M^{r}.	Joachim Rendorp,	Schepen.
1763.	M^{r}.	Willem Ferdinand Mogge van Haamstede.	-
1770.	M^{r}.	Jan van de Poll Pietersz.	

Wegens de Westindische Compagnie.

1683.	M^{r}.	Isaac van Heuvel.
	M^{r}.	Cornelis Keizer.
		Paulus Godin.
1687.	M^{r}.	François de Vicq.
1689.	M^{r}.	Ferdinand van Collen.
	M^{r}.	Albertus Geelvinck.
1692.		Hendrik van Baerle.
1694.	M^{r}.	Cornelis Bors van Waveren.
1695.	M^{r}.	Jacob Hinlopen de Jonge.

1699.	M^{r}.	Cornelis Munter.
1700.	M^{r}.	Jan Baptist Hochepied.
1706.	M^{r}.	Johan Althusius, Advocaat der W.I. Comp.
1708.		Willem Boreel.
1709.	M^{r}.	Gerrit Hoofd.

1710.	M^{r}.	Ferdinand van Collen de Jonge.
1718.	M^{r}.	Jacob Karsseboom.
		Jan van Beuningen.
1721.	M^{r}.	Nicolaas Sautyn.
1722.		Philip Hack.
1728.	M^{r}.	Jan de la Bassecour, Advocaat der W.I. Comp.
1730.		Willem Backer Dirksz.
1733.	M^{r}.	Cornelis Hop.
1737.	M^{r}.	Jan van Loon.
1743.		Frederik Berewout.
1748.	M^{r}.	Gerrit de Graaf, Vryheer van Zuid Polsbroek, Purmerland en Ilpendam.
1753.	M^{r}.	Boudewyn van Collen.
	M^{r}.	Salomon Dedel.
	D^{r}.	Willem Roëll.
1761.	M^{r}.	Bernardus de Willem.
1764.	M^{r}.	Jacob de Petersen.
1769.	M^{r}.	Jacob Hop.

Wegens den Huize van Sommelsdyk.

1680.	M^{r}.	Cornelis van Aarssen van Sommelsdyk, Heer van Sommelsdyk, Platen, Bommel, Spyck enz.
		Philippo van Hulten.
1696.	M^{r}.	Harmanus Amya.
		George Clifford.
1700.	M^{r}.	Meynard Trooye.
1701.	M^{r}.	Godefrid Wessem de Sint Amant.
		Johan Tourton.

	M^{r}.	Jeronimus Ranst.
1708.	M^{r}.	Paul van der Veen.
1723.		Pieter Willem van Gelder.
		Willem Hendrik Piek, Heer van Brakel en Soelen.
1733.	M^{r}.	Jan Casper Hartsinck.

1744.		François Cornelis van Aarssen, Heer van Sommelsdyk enz.
1750.	M^{r}.	Jan Ploos van Amstel.
1761.		Daniel Adriaan le Leu de Wilhem, Heer van Besoyen.

Secretarissen.

1683.		Stephanus Pelgrom.
1700.	M^{r}.	Jan Willem van Meel, (aan zyn Schoonvader Pelgrom geadjungeerd).
1704.		Denzelven tot actueel Secretaris nevens zyn Schoonvader.
1713.		Denzelven alleen.
1726.	M^{r}.	Joan Hubert van Meel.
1769.	M^{r}.	Jan Cornelis van der Hoop.

Directeuren hebben éénen Secretaris, verscheidene Boekhouders en andere Bedienden in hunnen dienst, en houden hunne Vergaderingen, den eersten Woensdag in ieder maand, en 's Winters tweemaalen 's Maands, te Amsterdam, op het Westindische Binnenhuis; in een daar toe vervaardigd Vertrek, waar by een goede Secretary gevoegd is. Schoon die van Amsterdam op den 3^{den} November 1688. aan booden, om de Besoignes te houden op het Stadhuis, en dat de aan te stellene Bedienden zoude zyn en blyven ten kosten van de Stad. De Boeken der Societeit moeten, alle Jaaren, ten minsten binnen de eerste zes Maanden na het einde van 't Jaar, geslooten worden[(a)]. Gemelde Heeren Directeuren stellen aan de Gouverneurs, doch moeten deeze door de Algemeene Staaten van welke zy hunnen Lastbrief ontfangen goedgekeurd werden, in wier handen zy ook den Eed van getouwigheid, zo wel als in die der Societeit, moeten afleggen. In de Volkplanting zelve word de regeering waargenoomen door eenen Gouverneur en bygevoegde Raaden.

De Gouverneur is het Hoofd der Politique en Militaire Vergaderingen, en heeft zelfs magt van Pardon te geeven. In gewigtige zaaken, is hy gehouden den Raad van Politie by een te roepen, in welken hy voorzit,

(a) Conditien tusschen de drie Leden, Art. XVI. p: m: 39.

zo wel als in den Raad van Justitie. Ook beroept hy wanneer 't vereischt word, een Krygsraad, bestaande uit Militaire Officieren, over de zaaken van den dienst en overtredingen van de Militairen; doch over de gemeene of *Communia delicta*, dat is wanneerze buiten dienst zaaken begaan, of aan Burgers eenige ongelegenheid toebrengen, moeten de Militaire Officieren, zo wel als de Gemeenen, voor den gewoonlyken Rechter, dat is 't Hof van Politie en Crimineele Justitie, in Lyfstraffelyke, en voor 't Hof van Civiele Justitie in Civiele of Geldzaaken te recht staan: waar over echter nog al nu en dan twisten vallen; wyl de Militaire Officieren meenen, dat die onderwerping, en te rechtstellinge voor den Burger Rechter hen zeer benadeelt, en het Point d'honneur of 't Punt van eere, die hen dient te verheffen en tot den Dienst aan te moedigen, (wyl de Gagiën zeer klein zyn) zeer verkleint; willende zy liever door een Krygsraad van gedélégueerde of gestelde Rechters geoordeeld worden. De Gouverneur moet ook zorg draagen voor de beveiliging der Volkplanting; doch in geval dezelve vyandelyk word aangevallen, vergadert hy den grooten Krygsraad, die uit den Bevelhebber, alle de Opper-Officieren en zo veele Leden van den Politiken Raad, als 'er Officieren in den Krygsraad zyn, bestaat; waaromtrent gereguleerd is, dat een Politique en een Militair beurtelings zitten: in deeze Raadsvergadering zit de Gouverneur voor. Eindelyk is hy gehouden den Hervormden Godsdienst in Suriname te beschermen en voort te planten. De Gouverneur heeft eenen Geheimschryver, die door de Societeit betaald word, en, behalve eenen Klerk, nog Copiïsten.

Over de Magt van de Societeit, en van den Gouverneur vallen dikwyls veele twisten en zelden passeert 'er iets zonder tegenstand; de Raaden begrypen, dat aan hen de regeering met en nevens den Gouverneur toekomt; en deeze begrypt veeltyds, dat aan hem met 't hoogste gezag de regeering is toegelaaten, mids dat hy, in zaaken van aanbelang, van den Raad advis inneemt; ook dat hy in geval van nood en daar 't vertoeven schadelyk kan zyn, schoon van gewigt, wel order kan stellen.

De grootste Steen des aanstoots is de begeeving van de huishoudelyke Ampten, die (althans zedert de regeering van den Heer van Sommelsdyk

als Gouverneur) ten minsten gedeeltelyk by Gouverneur en Raaden zyn begeeven, telkens op voorstelling van de Gouverneurs; schoon by derselver Instructie wel uitdrukkelyk gesteld was, dat de begeeving van alle Ampten by den Gouverneur by voorraad op goedkeuring van de Societeit moest gedaan worden, gelyk het zelve ook by voorgemelde punten van redres bleef vastgesteld: ook zyn de grootste ampten (het Vendumeesterschap uitgezondert) als het Fiscalaat de Secretariaaten en de Bedieningen van de Societeit zelve altoos door den Gouverneur zo lang begeeven tot dat de wil der Directeuren daar omtrent gebleeken was. 't Is zeker dat de verdere Ampten in den beginne van de Colonie van weinig belang waren, en dat de Gouverneurs met den Raad over de Ampten beschikkende geene andere aanstellingen ten principaale te wachten hadden, waar door zulks meest ongemerkt is doorgegaan; doch door den aangroei der Colonie de Ampten van meerder belang geworden zynde, hebben de Heeren Directeuren van de Societeit daar op zelve aanmerking genoomen.

Placaaten en Ordonnantien worden meest afgekondigd op Naam van den Gouverneur en de Raaden, ook somtyds van den Gouverneur alleen, en ook wel met advys van de Raaden, schoon daar over mede al vry veel naaryver en dikwyls krakeel valt, alzo de Raaden beweeren, dat alles op Naam van Gouverneur en Raaden moet gesteld worden, en niet door den Gouverneur alleen of afzonderlyk, noch ookzelfs niet door den Gouverneur op advys van de Raaden. Daar tegen aan de zyde van den Gouverneur beweerd word, dat dezelve, volgens het XX. Articul van den Octroye, alle konden en behoorden gesteld en gepubliceerd te worden door en op naam van den Gouverneur, en wanneer hy daar over met het Hof heeft beslooten by meerderheid van Stemmen, als dan, daar in alleen behoefd gesteld *met Advis van 't Hof*.

Ingevolge het voorheen gemelde Besluit van de Heeren Staaten Generaal is deswegens gereguleerd, dat aan den Gouverneur de magt gelaaten word, om afzonderlyk Placaaten te publiceeren conform de voorige Resolutien van hun Hoog Mogenden, van 8 Juny 1740. en 17 July 1747, waar by onder anderen gezegd word, dat alle Resolutien, Placaaten en Ordonnantien zo verre het Huishoudelyke aldaar aan gaan en verder niet, by voorraad ge-

noomen en gemaakt zouden worden op toestemming van de Heeren Directeuren der Societeit, zo als 't zelve is spruitende uit het XXI. Articul van den Octroye.

Alle Ordonnantien en Placaaten die aldaar van tyd tot tyd gemaakt en vermenigvuldigd waren, zo dat daar uit eenige verwarring scheen te kunnen ontstaan, zyn in den Jaare 1761 naargezien, de noodige vernieuwd met Abrogatie, of vernietiging van alle anderen.

Het Hof van Politie en Crimineele Justitie bestaat in dertien Persoonen, te weeten den Gouverneur, en den Commandeur of Bevelhebber over de Sterktes en het Krygsvolk, die als eerste Raad by de Societeit aangesteld en by den Souverain bevestigd word, en negen Raaden, één Raad-Fiscaal, die geen Stem heeft maar zyn advys geeft zo 't gevraagd word, en één' Secretaris. Volgens het XVIII. Articul van meergemelde Octroy, moeten die Raadsheeren uit de aanzienlyksten, verstandigsten en moderaatsten onder de Coloniers, voor hun leeven lang beroepen, en by derzelver afsterving of vertrek tot vervulling weder anderen verkooren worden. By verscheide Resolutien aldaar genoomen, worden tot het benoemen der Raaden van Politie niet toegelaaten dan die gehuisd en gehoofd zyn, op een Verbeurte van drie honderd Guldens. Voor deezen, was, by Resolutie van Gouverneur en Raaden, van den 18^{den} July 1719, vastgesteld, dat de Administrateurs en Directeurs van buitenlandsche Meesters mede konden benoemen, te weeten, de zodaanigen die gemagtigd waren op te brengen tot de buitengewoone Impositien die het Hof in voorvallende zaaken genoodzaakt zou zyn op te leggen en te heffen: maar nu werden zy daar toe niet toegelaaten. Schoon de Jooden aldaar neffens de andere bevoegde Ingezetenen het recht hebben hunne Stemmen tot die benoeming te geeven, wyl dezelve al mede in een redelyk groot getal van de eerste Bewooners der Colonie geweest zyn en onder de Engelsche Regeering veele Privilegien bekomen hebben, welke door den Generaal Lichtenberg en anderen daarop volgende Gouverneurs nog vermeerdert zyn (gelyk de vrye oefening hunner Godsdienst, verscheidene voorrechten hen vergunt in de Joodse Savaane, alwaar zy hunne woonin-

gen en intrek op hunne Feestdagen en Hoogtyden hebben, vermogende als dan niet gerechtelyk aangesprooken nog geexsecuteert worden alwaar zy ook een afzonderlyke rechtbank hebben welke vonnis wyst tot *f* 600. toe: als mede het recht van uitzetting uit de Colonie over de Leden hunner Gemeente, ingeval onder hun oproerige Persoonen, of waar van vreeze voor Schandaal is, gevonden worden; zynde de Gouverneur gehouden het zelve op hun verzoek ter uitvoer te doen brengen) het welk sommigen tegens den borst stuit wylze gemeenlyk, (zo zy zeggen) de benoeming van den Heer Gouverneur volgen. De geene, die tot Raad van Politie benoemd en verkooren is, het Ampt niet willende aanvaarden, moet een Boete van vyf duizend Guldens Hollandsch aan de Cassa der Modique Lasten betaalen. Het Hof van Politie is, gelyk hier vooren reeds aangemerkt is, door den Heer van Sommelsdyk in den Jaare 1684. opgerecht. De Raaden, die door den Gouverneur uit een dubbel getal van Persoonen verkoozen worden, leggen den Eed af in handen van den Gouverneur, in byzyn van twee Leden en van den Secretaris van voorsz. Hof. Op het overlyden van Heeren Gouverneurs, werd voor deezen, in gevolge het Reglement van de Societeit, van den 4^{den} October 1709, het Gouvernement ad Interim waargenoomen by den Commandeur en twee Raaden van Politie; doch op vertoon der Raaden, dat zulks hen lastig viel, hebben Directeuren van de Societeit by derzelver Resolutie van 23 February 1733, daar in anders voorzien, naamelyk, dat het Interims Gouvernement zou waargenoomen worden door den Commandeur, en by afsterven van denzelven, door den oudsten Hoofd-Officier van het Garnizoen tot Lieutenant toe; doch niet verder, en by overlyden van alle dezelven dat het Gouvernement als dan zoude moeten overgaan aan den Raad Fiscaal en vervolgens aan de wederzydsche Ontfangers de een den anderen opvolgende. Het geval gebeurde op 't overlyden van den Heer C.E.H. de Cheusses, als wanneer de voorsz. Resolutie van de Societeit, van 23 February 1733, in den Hove van Politie besloten is gebragt door den Commandeur J.F C. de Vries, en aldaar geopend, geleezen en in de Notulen van den Raad op 2^{den} February 1734. gesteld: vervolgens het Gouvernement door gemelden Heer De Vries aanvaard, als Commandeur. Doch de

Heer Gouverneur Alexander de Cheusses kort na zyn Edele komst aldaar overlydende in de maand February 1735, en weinig tyds daar na de Commandeur de Vries insgelyk gestorven zynde, weigerden de Raaden den Capitein Bley als oudsten Hoofd-Officier van de Societeits Militie in den Raad toe te laaten; welke Capitein aan den Hove protesteerde tegens alle zodaanige Vergaderingen, dewelken de Raaden van Politie wegens des Lands en der Ingezetenen belang en alle andere Zaaken, waar in hy als voorzittend Lid in denzelven Hove behoort gekend te zyn, buiten kennis van hem, zullen komen te beleggen en houden, protesteerende wyders tegens alle gevolgen welke in tyd en wyle uit deezen zullen komen te ontstaan; zynde gemelde Protest van den 10^{den} Maart 1735. Hun Hoog Mogende, by derzelver Resolutie van den 2^{den} Augustus 1735, hebben vervolgens de Societeit gerechtigd om ordre op de Interims Regeering te stellen. Volgens meergemelde Resolutie van de Societeit, van den 23sten February 1733, moest de Commandeur, of de oudste Officier van de Militie, tot zyn privaten Raad tot zich neemen den Raad-Fiscaal, den Ontvanger der inkomende en uitgaande Rechten, en den oudsten Hoofd-Officier van de Militie, en in dien privaten Raad alles overwogen werden, dat vervolgens in den Hove van Politie in beraad moest werden gebragt, blyvende het bestuur van het Gouvernement, zo in 't politique als huishoudelyke met betrekking tot de zaaken van de Societeit, byzonderlyk hem Commandeur met zyn privaten Raad aanbevoolen: doch in zaaken van Finantie en uitgaven van Penningen mogt hy Commandeur niets besluiten dan met eenpaarigheid van Stemmen, en speciaal met volkomen toestemming van gemelden Ontvanger, die daarenboven in zyn byzonder daar voor aanspraakelyk zou zyn. Ook werd daar by aan den Commandeur aldaar het gezag en magt gegeeven om Zitting te hebben en te presideeren in het Hof van Civiele Justitie, en de zaaken aldaar te schikken gelyk een Gouverneur zou doen; als mede, dat aan den Commandeur, geduurende het Interim, alle Eer, een Gouverneur verschuldigd, moest werden beweezen. De Commandeur van de Schepper, den Gouverneur Ray overleden zynde, wilde, in gevolge voorsz. Resolutie, in den Hove van Civiele Justitie voorzitten; doch de Raaden van dat Hof begeerden hem niet toetelaaten; dus hy, by een Notificatie van den eersten

November 1737, aan de Gemeente bekend maakte, dat hy genoodzaakt was tegens gemelde Raaden, hunne Vergaderingen, midsgaders het uitgeeven van Citatien en 't verleenen van provisie van Justitie, uitdrukkelyk te protesteeren, als mede tegens de minachting door hen aan de bevelen van de Societeit, en voorts tegens alle zodaanige schade en verlies 't welk aan de Op- en Ingezetenen door deeze hunne Stremming van Justitie reeds was overgekomen, en nog mogte overkomen. Daar tegens lieten de Raaden van Civiele Justitie afgaan een Tegen-bekendmaaking, inhoudende reden waarom zy den Commandeur tot President niet hebben willen aanneemen, en erkennen: verklaarende dat zy nooit weigerig zyn geweest de Justitie te handhaaven en te administreeren, met protestatie tegens de Stremming der Justitie, en dat zy tot welzyn der Gemeente (zonder gevolg) met den Commandeur zitting zouden neemen, alles onder hooge betuiging, en zonder van hun gevoelen en recht af te stappen. Na den dood van den Baron Sporke reezen 'er ook groote twisten wie intusschen het Gouvernement op zich zoude neemen, volgens een geheim Besluit by de Societeit van Suriname genoomen, ingeval van overlyden van den Gouverneur, was daar in gedoodverwd de Commandeur in der tyd: waar tegens zich aanzette de Baron Verschuur tweede der Militie tot versterking gezonden, welke met geweld zich in het gezag indrong. De Directeuren hier van verwittigd bragten hunne klachten dieswegens in by de Princesse Gouvernante, welke onmidddelyk order stelde dat de Heer Verschuur zich van diergelyke zou onthouden, en dien geenen dien van Societeits wegen het Gouvernement was bevoolen zou ontzien: gelyk dienvolgens de Commandeur Wigbold Crommelin het interims Gouvernement op zich nam, wordende vervolgens in Maart 1754. de Heer Albert Pieter van der Meer tot Gouverneur der Colonie aangesteld. Na het overlyden van den gemelden Gouverneur van der Meer, in Augustus 1756. voorgevallen, en den Commandeur Crommelin een Rys naar het Vaderland zynde gaan doen, werd het Gouvernement pro interim volgens beslotene orders van de Societeit ten Hove geopend, opgedragen aan den Heer Fiscaal J. Nepveu, welke het Gouvernement overgaf aan den gemelden Heer Crommelin, die kort na die gebeurtenis en dat wel in December van dat Jaar aldaar te rug

aankwam. Het Hof van Politie vond daar zwaarigheid in, en erkende den Commandeur Crommelin niet als Interims-Gouverneur voor den 21sten January 1757, als wanneer men Brieven en bevelen van de Heeren Directeuren ontving gedagtekend 18 November 1756, meldende dat zo de zaaken zo geschikt waren by de Heeren Crommelin en J. Nepveu, hun Edele Groot Achtbaare als dan die Schikking mede toestemden.

Het Hof van Civiele Justitie is, volgens het XXIV. Articul van 't Octroy, door den Gouverneur van Scherpenhuizen op den 18den April 1689. geformeerd, wordende uit een getal van twaalf Persoonen, door 't Hof van Politie benoemd, zes door den Gouverneur verkoozen. De Burgerlyke zaaken worden voor deezen Raad, daar de Gouverneur, en by zyn Edele onpasselykheid of afweezen, de oudste Raad voorzit, afgedaan; gelyk men aan dezelve appelleert van de Vonnissen van Commissarissen van Kleine Zaaken, hooger loopende dan de Somma van honderd tot twee honderd vyftig Guldens. De Raaden en Rechters, zo omtrent het Crimineel als Civiel, moeten in 't beslechten der zaaken opvolgen de Wetten en gebruiken van de Provincie van Holland. Van de Vonnissen van beide de Hoven kan men by de Algemeene Staaten *Rivisie* verzoeken. By een Notificatie van den 21sten Augustus 1744, is aan de Ingezetenen aldaar bekend gemaakt, dat het Hof aan hun Hoog Mogenden verzocht heeft derzelver beveelen omtrent den tyd om de Rivisie voorttezetten, en dat het zelve inmiddels goedgevonden heeft te willekeuren, dat van nu voortaan de Revident gehouden zal zyn binnen den tyd van twee Jaaren uiterlyk de Rivisie te vervolgen op poene van Desertie, tot tyd en wylen andere Rosolutien van hun Hoog Mogende daaromtrent mogten weezen ingekomen. Welke Resolutie of beveelen van den Souverain noch niet ontvangen zynde, gedraagd men zich by voorraad aan de Notificatie voorsz. Volgens de Mandamenten van Revisie van hun Hoog Mogende werden te Suriname de Stukken der Processen, volgens Inventaris, ten overstaan van twee Raadsheeren, geadsisteerd door den Secretaris, geëvangeliseerd, en door gemelde Secretaris aan hun Hoog Mogende overgezonden, die dezelven aan den Hoogen Raade ter onderzoek over geeven, en werden aldaar nog nader geinstrueerd en beschreeven, wor-

dende by denzelven een *Dictum* van Sententie geformeerd, 't welk de Souverain in deszelfs Vonnis veranderd[a].

De Raaden van Politie en Justitie moeten die Bedieningen waarneemen zonder daar voor eenige Weddes of Vergeldingen te genieten, maar alleen uit liefde ten beste van 't Gemeen. Zy moeten allen, by plegtigen Eede, verklaaren, dat zy het Octroy, door de Algemeene Staaten, aan de Volkplanting vergund, in alle opzigten zullen handhaaven, en zich, in alle andere zaaken, naar de beveelen schikken, die hen van tyd tot tyd door de Heeren Directeuren toegezonden worden[b].

Het getal der Raaden van het Hof van Civiele Justitie by 't XXIV. Articul van 't Octroy op zes bepaald, is by 't aangroeijen der Processen of Pleitzaaken, met den aanvang van 't Jaar 1744, op verzoek der Leden, en volgens aanschryvens van de Heeren Directeuren vermeerderd met vier Leden; dus voorsz. Hof nu bestaat uit den Gouverneur en tien Raaden, wordende de Raad-Fiscaal, even als in den Hove van Politie toegelaaten, en deszelfs advys somwylen gevraagd. Hier zit mede een Secretaris. In de beraadslaging van beide de Hoven werd met de meeste Stemmen beslooten; doch in geval de Stemmen steeken, werd het gevoelen van den Gouverneur gevolgd, die anders slechts met de anderen gelyk stemt. De Raaden van Justitie hebben de Bediening geduurende vier Jaaren, en gaan af naar maate hun tyd om is, als wanneer in de plaats der afgaanden, anderen by 't Hof van Politie benoemd en uit het dubbel getal door den Gouverneur verkooren werden; gelyk die benoeming en verkiezing mede geschied op het overlyden of vertrek der Raaden uit de Colonie: zynde in 't XXIV. Articul van 't Octroy door de gewoonte eenige verandering ingevoerd, zodaanig dat de verwisseling niet juist geschied van de helfte, maar dan van een, dan twee, en dan drie die dan afgaan, na dat zy ieder vier Jaaren uitgediend hebben; en zyn die aangesteld worden, zo wel als die in plaatse van die gestorven, of vertrokken zyn, alle verpligt de vier Jaaren uit te dienen. De Raaden moeten mede, volgens het XXIII. Arti-

(a) Zie van Zurk Cod: Bat: in voc: Appel § 86. in not.
(b) Art. XXI, van 't Octroy.

cul voorsz.: uit de aanzienlyksten en verstandigsten, 't zy uit het midden van den Politiquen Raad, 't zy uit de Coloniers of Planters verkooren werden. De Raaden van Politie zyn van meerder rang en aanzien dan de Raaden van Civiele Justitie, en in beide die Collegien hebben de Leden die eerst in bediening zyn gekomen de Voorzitting en Rang boven hunne Medeleden, met dit onderscheid echter, dat in 't Hof van Civiele Justitie de Raaden van Politie die daar toe mogten werden beroepen, altyd, uit achting, de Voorzitting en Voorrang zullen hebben, volgens het XXV. Articul van 't Octroy.

Tusschen beide de Hoven zyn 'er van tyd tot tyd eenige onlusten voorgevallen, beweerende onder anderen de Raaden van Civiele Justitie, dat de Politique Raad in hun Judicature of Rechterampt waren getreden, alzo de Politique Rechters vaceerden by de Verkoopingen, by 't verleenen van Transporten en Hypotheequen, by 't uitvoeren der Vonnissen van 't Hof van Civiele Justitie, en in 't verleenen van alle provisien van Justitie, en in meer anderen Burgerlyke zaaken. De Raaden van Politie bragten daar tegens in de oude gewoonte, en vonden, dat het Hof van Civiele Justitie zich te verre inliet omtrent het Gebied Politicq en Crimineel, en dat het zelve voor hunnen Rechtbank de Plyters of Practisyns opleide Straffen en zwaare Boeten, zonder kennis en toelaating van 't Hof Politicq. Hun Hoog Mogenden, in derzelver Resolutie van Juny 1740, hebben hun ongenoegen te kennen gegeeven nopens de Wanorde die zy hadden bespeurd ingesloopen te zyn, en hebben by die Resolutie verklaard hoe verre de Judicature van beide de Hoven konden gaan, en verstaan, dat ieder in 't zyne evenveel te zeggen hadden, en alleen den Rang, volgens Octroy, den Raad van Politie toekwam. Sedert zyn 'er eenige Punten van Verschil uit den weg geruimd. Het Hof van Politie stelt aan de Burger-Officieren, de Voogden en Curateurs over onbekwaame Luiden, de Commissarissen van Kleine Zaaken, de Weesmeesters, en andere kleine Bedienden. Het blyft nog behouden het staan over de Verkoopingen. De provisien van Justitie worden door den Gouverneur, als Voorzitter, getekend en verleend met *Committimus* of Dagbeteekening aan dat Hof daar de Zaak behoord. De Executie der Vonnissen word geschikt ten overstaan van de

Raaden van 't Hof by 't welk de Vonnissen zyn geslagen. De Transporten en Hypotheecquen worden verleend ten overstaan van de Raaden van Civiele Justitie, die ook aanstellen de Sequesters in Insolventen en andere Boedels op verzoek van Crediteuren of Debiteuren. Nog zyn 'er verscheidene zaaken die tusschen de twee Hoven voor als nog niet zyn beslist.

Ik heb reeds gezegd, dat de Raad-Fiscaal, als een adviserend-Lid, in den Politicquen en Civielen Raad, Zitting neemd. Ten tyde der Zeeuwsche Regeering aldaar, was, zo ik wel verstaan heb, een Maarschalk, die als Officier der Justitie fungeerde. Waarschynelyk is de eerste Fiscaal die sedert de oprechting der Societeit benoemd is, geweest den Heer Glimmer, en na hem de Heer Pieter Muenix; welke laatste in functie was in den Jaare 1688; gelyk, in dien zelven tyd, de Heer Gilles Muenix Raad van Politie was: en dat wel in de omstandigheden van den Moord van den Heer Gouverneur van Sommelsdyk.

De Raad-Fiscaal moet, volgens zyn Instructie, naaukeurig letten, dat de beveelen van den Souverain, waar onder mede de generaale Articul-Brief van de Westindische Compagnie werd verstaan begreepen te zyn, midsgaders de orders van Gouverneur en Raaden worden in acht genoomen en opgevolgd. Hy is ook gehouden, in alle zaaken, daar in verzocht zal worden, den Gouverneur en de beide Hoven van Justitie van zyn advis te dienen, en in 't uiten van het zelve geen andere aanmerking te maaken dan op 't gunt recht en billyk is, en met de orders en den dienst van den Staat, van de Colonie en van de Societeit overeenkomt, omme waar aan te kunnen voldoen, hy niet zal vermogen in iemands zaaken, vallende voor de voorsz. Hoven, te consulteeren, adviseeren, of dienen. Voorts is hy verpligt 't Recht van de Hooge Overheid alomme waarteneemen, over de gantsche Colonie, zo te Water als te Land.

Voor eenige Jaaren hebben de Heeren Directeuren van de Societeit goedgevonden, een tweeden Raad-Fiscaal aan te stellen, met last omme in geval van ziekte of afweezen van den eersten Raad-Fiscaal te fungeeren; zynde daar toe aangesteld de Heer Jan Nepveu, toenmaals Secretaris. Na 't overlyden van den Raad-Fiscaal de Heer M^{r}. George Curtius, denzel-

ven Heer Nepveu tot eerste Raad-Fiscaal bevorderd zynde, hebben opgemelde Heeren Directeuren, tot tweede Raad-Fiscaal gecommitteerd de Heer Bernard Texier, toen ter tyd reeds Fiscaal Militair. Doch over die Aanstelling hebben de Raaden van Politie en Crimineele Justitie zich al mede bezwaard gevonden, als zynde een Nieuwigheid, en alle vermeerdering van Ampten, voor den Raad, die de vergeeving niet heeft, onaangenaam, voornaamelyk de opgemelde; alzo die tweede Raad-Fiscaal, fungeerende in plaats van den eersten, ook de Zitting boven de Raaden heeft.

In vroeger tyd, had de Raad-Fiscaal geen vast Tractement, maar buiten de helft of derde der boeten en breuken die men ten zynen behoeven, volgens Placaaten, Ordonnantien enz:, verbeurde, was aan hem toegevoegd het Exploicteurs Comptoir der Colonie 't geen door twee, of drie Substituten werd waargenoomen, 't welk (toen het daar van gescheiden werd) al sedert veele Jaaren achttien of twintig duizend Guldens hadt opgebragt, en diende om dien geenen die het eerstgemelde aanzienlyk Ampt waarnam, in staat te stellen om naar zyn Rang te kunnen leeven. Doch alzo by verscheidene gelegenheden ondervonden werd, dat het Fiscalaat en het Exploicteurs-ampt niet wel samen voegden, en dat daaromtrent al meenigmaalen verschillen waren voorgevallen, is eindelyk, op overgifte van de Heeren Directeuren, in den Jaare 1745, dat Ampt van het Fiscalaat gescheiden, wordende de Voordeelen en Inkomen van dat Comptoir in de Cassa der Modique Lasten gebragt: waar uit Jaarlyks aan den Raad-Fiscaal, voor 't afstaan van 't Exploicteurs-ampt werd toegelegd een vast Tractement van zes duizend Guldens Surinaamsch of vyf duizend Guldens Hollandsch Courant Geld, ieder Maand een twaalfde te ontvangen: waar mede de Heer van Werve, toenmaals Raad-Fiscaal en Exploicteur, genoegen nam, zynde zyne Opvolgers sedert op die Voorwaardes, volgens derzelver Instructien, by de Societeit aangenoomen: waar door alle de onhebbelykheden die men van tyd tot tyd ontmoette in de samenvoeging van twee zulke verschillende Ampten, uit den weg geruimd werden. Den Raad-Fiscaal werd nog toegevoegd een Schout en twee Dienaars van de Justitie, welke mede uit 's Lands Cassa ten Comptoire van de Modique

Lasten betaald worden. Tusschen de Raaden en den Raad-Fiscaal is 'er nog wegens den Rang een Verschil, begrypende de Raaden, dat de Raad-Fiscaal den Rang aan het jongste Lid moet afstaan, en naast den Secretaris in de Hoven zitten; doch alzo de Fiscaals al van ouds in 't Hof van Politie aan de Linkerhand, en in 't Hof van Civiele Justitie aan de Rechterhand van den Gouverneur geplaatst zyn geweest, beweeren zy, door een lang bezit tot de Voorzitting gerechtigd te zyn. Voor deezen werd, by het afsterven van een Fiscaal, dat Ampt, by voorraad, door Gouverneur en Raaden aan het oudste Lid van het Hof van Politie opgedraagen, welke dan zich zeer natuurlyk naast den Gouverneur geplaatst vond als oudsten Raad; waar uit men dan niet besluiten kan, dat alle de volgende Raad-Fiscaals by de Societeit aangesteld de Voorzitting zouden moeten hebben, gelyk by hunne Instructie zulks mede aan hen niet is toegestaan. De zaak nog onbeslist blyvende achtervolgen de Raad-Fiscaals in de voorzitting. De Raad-Fiscaal moet ook fungeeren in den Militairen Krygsraad, en aldaar Zitting hebben immediaat naast den Gouverneur, of deszelfs plaats bekleedende, zodaanig als de wederzydsche Raad-Fiscaalen gewoon zyn in het Hof van Politie Zitting te hebben; en schoon daar niet uitdrukkelyk gemeld word, neemt hy kennis over alle Militaire Misdryven en Misbruiken, en handelt omtrent dezelven gelyk hy doet omtrent alle zaaken en misdaaden betrekkelyk tot den Politiquen Raad, alleenlyk besluitende volgens het Militaire Recht.

De tweede Raad-Fiscaal trekt niets dan zyn Salarissen en Boetes in zaaken daar in hy ageert; doch de eersten Raad-Fiscaal keert, by Verdrag, zekere Somme uit voor 't waarneemen van 't Militaire Fiscaalaat.

De voorsz. Heeren Directeuren hebben ook den eersten Raad-Fiscaal Nepveu voornoemd, aangesteld gehad tot Contrarolleur, onder den naam van Boekhouder Generaal, om alle Boeken en Rekeningen der Beampten te onderzoeken, 't geen dezelve, op zyn verzoek, heeft afgestaan aan den tweeden Raad-Fiscaal, die daar voor twaalf honderd Guldens Jaarlyks geniet, behalve voor een Adsistent die hy moet gebruiken, vier honderd Guldens Hollandsch. Deeze Boekhouder Generaal heeft ook de Schouwing over de Societeits Kost- en Houtgronden.

Na de voorsz. overgaave der Voordeelen van 't Exploicteurschap, is by de beide Hoven een Reglement ontworpen en toegestaan, naar het welk den Exploicteur zich moet gedraagen; gemelde Ampt word met den tytel van *Eersten Exploicteur*, gelyk alle andere Ampten, door den Gouverneur by voorraad begeeven, tot dat 'er, van wegen de Directeurs, ander bevel kome: hy trekt twee duizend Guldens, 's Jaars, Tractement, en heeft twee Substituten, die, op zyn voordraagen, by den Gouverneur worden aangesteld, genietende ieder een Wedde van vyf honderd Guldens Hollandsch, zynde de schikking over die Weddes aan Gouverneur en Raaden overgelaaten.

De Exploicteur is gehouden van de Inkomsten van 't zelve Ampt alle drie Maanden rekenschap aan 't Hof van Politie te doen, en aan dat van Civiele Justitie van de Penningen gesprooten van de Goederen by Executie verkocht; welke Collegien daar over toezicht hebben, en ook verscheidene Resolutien tot zekerheid van dien hebben genoomen.

De twee Secretarissen zyn ten dienste van beide Hoven, doch gemeenlyk zit de oudste in bediening in 't Hof van Politie, en neemt de zaaken in 't byzonder waar welke aan dat Hof betrekkelyk zyn; de andere fungeert in 't Hof van Civiele Justitie, en schynt het meeste aan de Civiele Zaaken te zyn verknocht. Zy verleenen alle Notariaale Instrumenten, en hebben in hunnen dienst eenen Boekhouder, twee actueele en drie provisioneele gezwoore Klerken, die in hunne afwezenheid of ziekte in de Hoven vaceeren en de Publicque Actes passeeren, met dit onderscheid echter dat de provisioneele Klerken niet anders passeeren dan zekere Actes van minder belang als Volmagten enz. De eerste of oudste Secretaris trekt drie, en de andere twee Vyfden der Voordeelen van de Secretary. Wy hebben reeds aangemerkt, dat de Gouverneur eenen byzonderen Geheimschryver heeft, die door de Directeurs betaald word.

Men heeft te Paramaribo ook eene Kamer van kleine Zaaken, of het *Subalterne Collegie* genaamd, het welk, op den 10^{den} July 1691, by Gouverneur en Raaden is opgerecht, het zelve heeft ook opzicht over de Gemeene Weide, het aanplanten en aanvullen der Lemisjes Boomen, tot verversching der Zeevaarende; als mede het schoonmaaken der Straaten,

en het onderhouden van de Kaay aan de Waterzyde van Paramaribo. Het heeft verscheide Reglementen waar naar zich te schikken, als onder anderen een van 30 Juny 1708, en een van 3 February 1736, by welke laatste ingetrokken werd de Resolutie van den gemelden Raad, van den 4^{den} September 1684, waar by de Raaden, ieder in zyn Devisie, gemagtigd waren uitspraak te doen over Geschillen, ter Somme van vyf en twintig Guldens Hollandsch; gelyk mede alle voorgaande Reglementen, aan dat Collegie gegeeven, ingetrokken werden. Volgens voorsz. Reglement van 1736, was 't getal der Commissarissen bepaald op zes Leden, en eenen Oud-Raad van de Civiele Justitie, als Voorzitter; welke Oud-Raad voorzit in Pleitzaaken en Geschillen der Ingezetenen daar gehoorende: maar niet in zaaken raakende de Gemeene Weide, midsgaders Huis- en Vee-Lasten, welke aan Commissarissen, buiten hem, overgelaaten werden, aan wie dan ook toegestaan werd daar omtrent byzonder te vergaderen. By dit Collegie werd gevonnisd tot dertig Guldens toe, zonder form van Proces op verhoor van Partyën, 't zy in persoon, of by iemand die zy goedvinden van haarent wegen te zenden. Naderhand is het zelve vermeerderd van vyftig tot honderd Guldens; en zyn 'er vaste Soliciteurs aangesteld. Sedert zyn de zaaken van honderd tot twee honderd vyftig Guldens Hollandsch mede aan dat Collegie gebragt; maar wyzen by Arrest tot honderd Guldens, en is Appél aan 't Hof Civiel toegestaan, mids tusschen de honderd Guldens en honderd Ryksdaalers bepaald: doch om 's Lands-Secretary niet te benadeelen, wanneer over Geschillen, welke de Waarde van honderd Guldens te boven gaan, gehandeld word, zit in die Vergadering een gezwooren Klerk, die voor reekening van de Secretary alles aldaar waarneemt. In vervolg van tyd is verstaan, dat het Collegie zou bestaan uit een Oud-Raad Vice-President en tien Leden, die den tytel voeren van *Edele Achtbaare Heeren*; hebbende onder zich een Secretaris. Zy worden aangesteld, zo reeds gezegd is, by Gouverneur en Raaden, aan wie zy verantwoordelyk zyn, voor zo verre aangaat de Gemeene Weide, en 't Lastgeld van Huizen en Vee, en moeten afgaan vier Jaaren na hun aanstelling, even gelyk de Raaden van Justitie. Zy vergaderen over de Pleitzaaken wanneer het Hof van Politie zit, en

dus viermaalen 's Jaars, als, in February, May, Augustus en December. Tusschen de Commissarissen van Kleine Zaaken en de Capiteinen der Burgerye is tot heden toe altoos verschil geweest wegens den Rang; 't geen noch niet is beslist.

De Commissarissen van de oude en nieuwe Wees- en onbeheerde Boedels-Kamer, zyn maar twee in getal, hebbende ook een Secretaris, Boekhouder en Cassier, benevens een gezwooren Klerk. De Ingezetenen moeten aan Weestmeesteren Extract of Afschrift overhandigen van alle de Uiterste Willen waar uit men dezelven uitgeslooten heeft. Een Weduwnaar of Weduwe Kinderen hebbende en willende ten tweeden Huwelyk treeden, moet alvoorens aan de Kinderen bewys doen, en het zelve ter goedkeuring van Weesmeesteren over leveren, en als dan vertoonen aan Heeren Commissarissen van 't Hof van Politie ten welkers overstaan de Huwelykse Aantekeningen geschieden. Een Bediende op een Plantagie zonder Testament overleden, moet deszelfs Boedeltje in een of meerder Kisten verzegeld ter Weeskamer bezorgd worden door de Planters of derzelver Representanten. De Weesmeesteren moeten voor den aanvang hunner Bediening Borg stellen ten genoegen van den Politiquen Raad, en fungeeren geduurende vier Jaaren.

Men heeft, in deeze Volkplanting, ook verscheidene publique Comptoiren, als dat van de inkomende en uitgaande Rechten op de Koopwaaren, en van de Hoofdgelden, voor de Societeit van Suriname; het Comptoir van de Verkoopingen, en dat van de Modique Lasten. De Societeit benoemd de Ontvangers der drie eersten, die door dezelve ook gesalarieerd zyn, maar de Ontvanger der Modique Lasten word door Gouverneur en Raaden aangesteld, gelyk hy ook aan 't Hof Jaarlyks Rekenschap moet geeven, als mede aan de Gemeente, in 't volle Hof.

Aan 't Comptoir der Inkomende en Uitgaande Rechten betaald men drie Guldens voor ieder last dat een Schip groot is, voor uitgaan, en gelyke drie Guldens voor inkomen, wegens het Lastgeld van de Schepen: en twee en een half ten honderd van alle Goederen, die uitgevoerd werden, volgens Articul IV. van 't Octroy. Om nu de twee en een half ten honderd op de Suikeren die verzonden werden te vinden, is by Gouverneur

en Raaden, op den 6^{den} Maart 1693, by Placaat, aan de Ingezetenen belast de Suiker-Vaten van Inlandsch Hout te maaken de Duigen lang twee en veertig en op den Bodem vier en twintig Duimen over 't kruis, met een bekwaame Buik, welgebonden, hegt en sterk; welke Vaten kunnen houden, wanneer de Suiker wel droog is, acht honderd Ponden, na aftrek der Tarra, gesteld op honderd Ponden. Welk Placaat op den 16^{den} May 1760. is vernieuwd geworden. Men heeft in den beginne der Colonie de Suiker, waar mede de Ingezetenen malkander betaalden, bereekend op een Stuiver, dus het Vat of Oxhoofd op veertig Guldens, waar van, van dien tyd af, de Planters een Gulden per Vat of Oxhoofd voor uitgaande Recht hebben betaald.

Aan 't Comptoir der Societeits Hoofdgelden moet ieder Jaarlyks, in de Maand January, of uiterlyk in February, aan den Ontvanger, onder aanbieding van Eed, opgeeven het getal der Blanken in zyn dienst, en van alle de Slaaven die hy heeft, met onderscheid van zo veel boven twaalf, en zo veel tusschen de drie en twaalf Jaaren: volgens dien opgaaf betaalen de Suikerplanters, het Jaar daar na, voor ieder Hoofd boven de twaalf Jaaren vyftig Ponden Suiker, en voor de andere vyf en twintig Ponden, wordende de Kinderen onder de drie Jaaren niet gereekend. De andere Planters en Ingezetenen betaalen in plaats van de Suiker een Stuiver voor ieder Pond, dus de groote vyftig, en de kleine vyf en twintig Stuivers per Hoofd. Van deeze Belasting zyn de nieuwe Coloniers en hunne Slaaven vry voor de tien eerste Jaaren, ingevolge het III. Articul van den Octroye. De voorsz. Jaarlykse opgaaven moeten stiptelyk alle Jaaren geschieden, en het getal der Hoofden boven de twaalf Jaaren oud overeenkomen met het getal het welk ook alle Jaaren een iegelyk aan den Burger-Capitein van zyn Devisie moet opgeeven. De nalaatige Ingezetenen werden gestraft met dubbel te betaalen, ten voordeele van de Cassa der Modique Lasten.

Aan 't Comptoir der Verkoopingen betaalt men vyf ten honderd van de Goederen, die men koopt; doch wat betreft de Slaaven, die uit Africa in deeze Volkplanting aangebragt, en door den Ontvanger van de Verkoopingen, op verzoek der Schippers, by openbaare opveilinge, verkocht worden, daar van betaalen de Koopers niet meer dan twee en een half

ten honderd, waar van een ten honderd voor de Modique Lasten afgaat, volgens Notificatie van Gouverneur en Raaden, van 22 July 1741. De Inkomsten van dit Comptoir, na aftrek der daar oploopende onkosten, daar onder gerekend het vast Tractement van den Ontvanger, strekken (ingevolge zekere Overeenkomst tusschen de Societeit en de Raaden van Politie, in Maart 1748, geslooten) om de Societeit te verligten in de onkosten die dezelve moet doen tot onderhoud der Fortificatien. Die Inkomsten zyn niet gering, want men zes Dagen in de Week Verkoopingen aldaar heeft, ja dikwyls twee Verkoopingen, de eene 's morgens de andere 's nademiddags. Wanneer dit Comptoir opgericht is, is my niet gebleeken, doch in January 1693. werd al by Placaat van Gouverneur en Raaden geordonneerd, dat de Vendumeester de Verkoopers prompt volgens conditien moet betaalen, en dat hy een Lyst van de Goederen, met conditien van de verkoopingen eenige dagen te vooren in de Rivieren moet zenden.

Het Comptoir der Cassa van de Modique Lasten, werd, ingevolge het XXIX. Articul van 't Octroy, opgerecht, tot ontvangst der kleine en modique Lasten, tot verval van de noodige kosten van de weder-zydsche Collegien van de Raaden en Rechters, midsgaders tot onderhoud van Kerkendienst, Schoolmeesters, en dergelyke. Het zelve moet al vroeg in den beginne der Colonie geformeerd zyn geweest: altoos werd 'er by een Placaat van 31 September 1688 gelast aan de Herbergiers, en die drooge gastery houden hunne Verlof-brieven te vertoonen, ten behoeve van de modique Lasten. De Schippers moeten vieren twintig Uuren na hun aankomst met hun Schip voor Paramaribo, aan den Ontvanger overleveren een Lyst der natte Waaren in hunne Schepen gelaaden, en zy benevens de Stuurlieden daar op den Eed afleggen, dat by hun weeten niets verzweegen is, volgens Notificatie van 11 May 1742. De Ingezetenen betaalen zekere Impost van die Waaren. Ook word door de Herbergiers betaald voor den grooten tap, aan den Waterkant, zes honderd Guldens, en voor de kleine, binnen Paramaribo, vier honder Guldens: waar van de helft aan 't Hospitaal en de weder helft aan de modique Lasten komt, wordende de Tap-brieven, of

die Privelegien by den Gouverneur verleend; ook komt aan 't zelve Comptoir een derde van de meeste Boetes. Voorheen werd meest alle Jaaren daarenboven een Heffing gedaan over de gantsche Colonie tot bezorging van dat Comptoir, alzo de kosten der Tochten tegen de weggeloopene Slaaven, daar uit werden betaald; doch 't welk geen plaats meer heeft sedert de oprechting van de Cas tegen de Wegloopers. De Ontvanger, die een Adsistent heeft, moet Jaarlyks in den Raad van Politie met opene deuren zyne Verantwoording doen.

Tot betaalinge van de Militie, ten lasten van de Colonie, is ook een Comptoir opgerecht, onder den naam van *Cassa tegen de Wegloopers*, alwaar alle Amptenaaren, Winkeliers, Renteniers, Planters enz. verplicht zyn onder Eede te verklaaren de zuivere Winsten die zy het gantsche Jaar gemaakt hebben, en daar van vier ten honderd Jaarlyks te betaalen; zonder te reekenen nog een buitengewoon Hoofdgeld, zo van Blanken als van de Slaaven, boven de twaalf Jaaren oud. De Ontvanger van dit Comptoir, die een Bedienden onder zich heeft, geniet zes ten honderd van alle Ontvangsten. Hy doet Jaarlyks zyn Reekening in de Raadkamer met opene deuren; waarna nog twee Persoonen by Gouverneur en Raaden uit de aanzienlykste Coloniers worden gekooren om die Reekeningen nate zien en daar van bericht te doen.

Buiten die en meer andere Ontvangers zyn, in deeze Volkplanting, nog verscheidene publique Officianten, als een Klerk ter Secretary van 't Gouvernement, Commiesen van de Magazynen, enz, vier Keurmeesters der Suikeren en een Rooymeester van de Melassie-Vaten, als mede een Meeter van de Engelsche Vaartuigen. Men heeft 'er twee Afslagers der Verkoopingen. Ook zyn 'er twee Deurwaarders der Gerechtshoven; twee gezwoorene Landmeeters, drie Houtmeeters en een Keurmeester van het Beestiaal. Men vind 'er een beêedigden Weger op 's Lands Waage, en andere Bedienden. De Burger-Officieren zyn meest alle gezwooren Priseurs der Plantagien ieder in zyne Divisie.

In de gantsche Volkplanting van Suriname zyn drie Hervormde Kerken, de ééne te Paramaribo, die van de Nederduitschen en van de Franschen gebruikt word; de andere op de Hoek van Cottica en Perica, en de derde

in de boven-Verdeeling van Commewine, welke Kerk als bouvallig afgebrooken is, zullende een andere werden opgebouwd: inmiddels werd 'er in 't Huis geschikt voor den Predikant van tyd tot tyd gepredikt. Daar zyn te Paramaribo drie Nederduitsche en een Fransche Predikanten. Zy formeeren onder hen een Kerkenraad, daar zy beurteling voorzitten. Zy laaten daar in toe de Ouderlingen en Diakenen van beide de Gemeentes, hebbende de Diakenen daar ook ieder zyn Stem. In de Rivieren heeft ieder Kerk zyn Kerkenraad. De Ingezetenen onderhouden op hunne kosten de Kerken, Predikanten, Voorleezers en Kosters. De Predikanten genieten, boven de vrye Wooning en eenige Slaaven tot hun dienst, eene Jaarlykse Wedde van twaalf honderd Guldens ieder. Hunne Weduwen werd Jaarlyks toegelegd vier honderd Guldens. Eens 's Jaars, in de Maand February, komen alle de Predikanten en Ouderlingen aan de Hoofdplaats Paramaribo byeen, om den Staat en de behoeften der Kerken en Gemeenten te overweegen. In deeze Byeenkomst, bekend onder den naam van *Conventus Deputatorum*, ingericht onder 't Gouvernement van den Heer Scherpenhuizen, zitten twee Raaden van Politie, als *Commissarissen Politiecq*. De Kerkenraaden en Conventus houden Correspondentie met de Classis van Amsterdam.

Wy hebben reeds aangemerkt, dat de Lutherschen, in den Jaare 1744, met toelaating van de Societeit en onder begunstiging van een Recognitie van vyf honderd Guldens, ten behoeve van 't Hospitaal Jaarlyks te betaalen, een Steene Kerk hebben opgebouwd, welke door een Predikant bediend werd. De Heer Joh. Phaff is de eerste Leeraar van de Luthersche Gemeente aldaar geweest.

De Gereformeerden onderhouden drie Schoolmeesters, die, buiten hun Tractement, vrye Wooning hebben.

De Ingezetenen van Suriname zyn verdeeld in elf Burger-Compagniën, die onderscheiden Divisiën uitmaaken, hebbende ieder Compagnie een Capitein, Lieutenant, Onder-Lieutenant en Vaandrig, benevens een Cassier en een Schryver. Te Paramaribo zyn 'er drie Compagniën. De andere behooren in de Rivieren en Kreeken daar onder liggende; daar is dan een Compagnie in de beneden- en een in de boven-Divisie der Rivier

Commewine, een in de beneden- en een in de boven-Divisie der Rivier Cottica, een in de Matapika-Kreek, een in de Rivier Suriname, welke Divisie nog den naam draagt van Thorarica; een in de Para-Kreek, en de Joodsche Divisie. De Planters in de andere Kreeken en Spruiten, behooren onder den Capitein van de Rivier daar die Kreeken en Spruiten uitwateren, zo verre die Divisie zich uitstrekt.

De Divisiën zyn anders, om nog duidelyker te spreeken, op de volgende wyze geschikt. De beneden-Divisie van Commewine begint aan 't Fort Amsterdam, tot aan de doorsnyding dicht by 't Fort Sommelsdyk, waar onder dan behooren de Plantagiën gelegen aan de Rechterhand in 't opvaaren van die Rivier, en alle die van de Orelyne- en Commetuana -Kreeken. De boven-Divisie begint aan gemelde doorsnyding, tot heel boven, bevattende alle de Plantagiën aan beide zyden dier Rivier, en alle die liggen in de Kreeken Caramakka, Cassawinica, Peninika, Tempati, Sarva, enz. De beneden-Divisie van Cottica begint aan de Redout Leiden, tot aan de zamenvloeijing van Cottica en Perica, aan de Kerk, behelzende alle de Plantagiën die aan de Rivier Commewine, aan de Linkerhand in 't opvaaren, en voorts alle die aan beide de Oevers van Cottica gelegen zyn, als mede daar onder begreepen de Parmanka-Kreek. De boven-Divisie begint aan de Kerk, en daar onder behooren alle de Plantagiën gelegen in Cottica en Perica en onderhoorige Kreeken. De Divisie van Matapika behelst alle de Plantagiën die daar en in deszelfs Spruiten of mindere Kreeken liggen. De Divisie Suriname of Thorarica begint aan de Fortresse Amsterdam, en bevat alle Plantagiën die aan beide de Oevers van die Rivier, en voor de Kreeken daar in uitloopende als de Paulus-Kreek, Surino enz:, tot zo hoog de Rivier Suriname loopt of immers bebouwd werd, gelegen zyn. De Divisie van de Para-Kreek behelst de Plantagiën daarin gelegen, gelyk ook die liggen aan de Coropine-, Tawaricoeroe- en andere Spruiten, tot heel boven in dezelven.

De Burger-Officieren worden door Gouverneur en Raaden aangesteld. Men moet aan hen Jaarlyks, onder Eeds-aanbieding, opgeeven het getal der Blanken, en Slaaven boven de twaalf Jaaren die men in zyn dienst op de Plantagie heeft, als mede de Merken van de Slaaven, ten einde zy in

de Rivieren zouden kennen de Meesters der Slaaven die, wegloopende, gevangen en by hen gebragt werden. Ieder Compagnie heeft een Krygsraad, genaamd de *Laage Burger-Krygsraad*, bestaande uit den Capitein, Lieutenants, Vaandrig en de Sergeanten. *De Hooge Burger-Krygsraad* bestaat uit den Gouverneur, de Raaden van Politie, de Capiteinen en Lieutenants der Burgeren deezer Colonie, en in afweezen van de Capiteinen en Lieutenants, de Vaandrigs der Compagniën, volgens een Resolutie van Gouverneur en Raaden, van den 3^{den} Juny 1689. Van welken Hoogen Burger-Krygsraad, zo 't schynt, tegenswoordig geen gewag meer gemaakt word. De Burger-Capiteinen moeten in 't Hof van Politie, in 't begin van ieder Jaar, overleveren de Lysten der opgegeeven Blanken en Slaaven: waar naar het Hof en gemelde Capiteinen zich reguleeren in de uitschryving van gecommandeerde Blanken en Slaaven tot alle de te doene onderneemingen. De Burger-Officieren hebben hun Reglement waar naar zich te gedraagen, welke veranderd word of eenige Punten van dien, naar tydsomstandigheid.

De Krygsmagt die te Suriname gehouden werd, bestaat uit twee Bataillons ieder van zes Compagniën, ieder Compagnie van honderd Man. De Gouverneur is Colonel, en Capitein van de eerste Compagnie van het eerste Bataillon; de Bevelhebber der Bezettingen is Colonel Commandant, en Capitein van de eerste Compagnie van het tweede Bataillon. Buiten dien is 'er een Compagnie Artilleristen van zes en vyftig Koppen. Het onderhoud van het Krygsvolk bekostigen Directeuren van de Societeit voor de eene helft, en de Ingezetenen van de Colonie voor de andere helft.

De Commandant of Bevelhebber maakt, neffens de Lieutenants-Colonels, Majoors, en verdere Officieren tot de Vaandrigs ingeslooten, den *Kleinen Militairen Krygsraad* uit. De Raad-Fiscaal zit daar mede als Auditeur, volgens deszelfs Instructie. De Militairen zyn verspreid op verscheide Posten in de Rivieren, en op de Fortressen Amsterdam en Sommelsdyk als mede op de twee Redouten. Aan de Rivieren Marowine, Corentyn en Copename heeft men ook buiten-Posten. De Societeit onderhoud een Bark tot een Uitlegger, waar op een Capitein en mindere Bedienden gesteld zyn. Zy heeft te Paramaribo een Hospitaal voor de

Militie: waar toe verscheide Bedienden, als een Boekhouder en Cassier, een Medicinae-Doctor, een Chirurgyn Major, en een Binnenvader, die door Directeuren betaald worden. De Societeit betaald nog een Boekhouder van 't Garnizoen.

Wy zullen nu als in de voorgaande beschryvingen onzer Coloniën laaten volgen een Lyst van de Gouverneurs die deeze Colonie sedert den Jaare 1683 achtervolgens geregeerd hebben; als mede de Naamen der geenen die aldaar als Commandeurs, Raad-Fiscaals en Secretarissen hebben gefungeerd.

Gouverneurs Generaal.

Cornelis van Aarssen van Sommelsdyk, aangesteld 20 July 1683, overleden 19 July 1688.

Jan van Scherpenhuizen, aangesteld 20 December 1688, Demissie bekomen 1695.

M^{r}. Paul van der Veen, aangesteld 20 October 1695, Demissie 1706.

M^{r}. Willem de Goyer, aangesteld 23 October 1706, overleden 1715.

Johan Mahony, aangesteld 22 January 1716, overleden 1717.

Jan Coetier, aangesteld 2 Maart 1718, overleden 1721.

Hendrik Temmink, aangesteld 1 October 1721, overleden 1727.

Carel Emilius Hendrik de Cheusses, aangesteld 26 July 1728, overleden 1734.

Jacob Alexander Henry de Cheusses, aangesteld 9 July 1734, overleden 1735.

Jan Ray, aangesteld 6 July 1735, overleden 1737.

Gerard van de Schepper, aangesteld 11 September 1737, Demissie 1 November 1741.

Mr. Jan Jacob Mauricius, aangesteld 7 February 1742, Demissie 1753.

Baron Spörke, provisioneel aangesteld 10 April 1751, overleden 7 September 1752.

Wigbold Crommelin (ad Interim.)

Pieter Albregt van der Meer, aangesteld 6 Maart 1754, overleden September 1756.
Wigbold Crommelin, aangesteld 2 Maart 1757, Demissie 27 October 1769.
Jan Nepveu, aangesteld 27 October 1769.

Commandeurs.

Laurens Verboom, aangesteld 1684, overleden 25 July 1688.
Abraham van Vredenburg, aangesteld 3 September 1688, Repat. 1703.
Francois Anthony de Raineval, aangesteld 3 November 1703, Demissie 3 October 1725.
Johannes Bley, aangesteld 3 October 1725. Emeritus 16 September 1728. overleden 8 Maart 1731.
Johan Francois Cornelis de Vries, aangesteld 12 April 1730, overleden 4 Maart 1735.
Gerard van de Schepper, aangesteld 6 July 1735, Gouverneur geworden 11 September 1737.
Marcellus Brouwer, aangesteld 4 December 1737, overleden 13 December 1742.
Philippe Chambrier, aangesteld 30 Mey 1742, Demissie 30 December 1746.
Jan Louis Larcher van Kenenburg, aangesteld 22 October 1746, overleden 10 May 1748.
Wigbold Crommelin aangesteld 9 October 1748, Gouverneur geworden 2 Maart 1757.
Charles Egon de Langes de Beauvesen aangesteld 4 May 1757.

Raaden-Fiscaals.

1683.	C. Glimmmer.
1683.	P. Muenix.
1702.	H. Muilman.

1703.	C. de Hubert.
1708.	Samuel Althusius.
1727.	Adriaan Wiltens.
1735.	M. Willem Gerard van Meel.
1741.	Mr. Jacobus Halewyn van Werven.
1746.	M^{r}. Nicolaas Anthony Kohl.
1749.	Jacob van Baerle. Jan Bavius de Vries (provisioneel aangesteld.)
1749.	M^{r}. Samuel Paulus Pichot, door Commissarissen van wylen zyn Doorluchtige Hoogheid aangesteld; doch nooit by de Societeit erkent.
1751.	M^{r}. George Curtius.
1754.	Jan Nepveu, Tweede Raad-Fiscaal en Fiscaal van de Krygsraad.
1761.	Jan Nepveu, Eerste Raad-Fiscaal.
1764.	Bernard Texier, Tweede Raad-Fiscaal.

Secretarissen.

1684.	Marcus Broa.
1688.	Adriaan de Graaf.
1703.	Abraham Kinkhuizen.
1717.	N. Strauch, en } beide aangesteld Abraham Grommee. }
1717.	Willem van der Waayen.
1726.	Abraham Bols.
1726.	Pieter Brandt.
1734.	Willem Gerard van Meel (werd Raad-Fiscaal.)
1735.	Ephraim Comans Scherping.
1737.	Cornelis Graafland Jacobsz.
1746.	Jacob van Baerle (werd Raad-Fiscaal).
1749.	M^{r}. Jacob Frederik du Fay.
1751.	Jan Nepveu, (werd Raad-Fiscaal).

1755. M^r^. Willem van Stamhorst de Jonge.

1757.	M[r]. Antony Voerst van Aversberg.
1759.	M[r]. Francois Ewoud Becker.
1764.	M[r]. Amadeus Constantinus Valencyn.
1768.	Albert de Milly.

Ik zal my niet inlaaten in eene naaukeurige beschryving der Plantagiën, noch der wyze van aanleggen, noch der aanteeling van Suiker, Coffy, Cacao en Cottoen, zynde buiten het Schrynwerkers hout, de voornaamste voortbrengselen deezer Gewesten, wyl zulks zeer breedvoerig en met alle naaukeurigheid is beschreeven in den *Tegenwoordigen Staat aller Volkeren* waarom ik dit voorbygaande den Lezer liever nog een naaukeurig bericht der Slaaven op onze Colonien gebruikt wordende zal trachten mede te deelen.

Vyf en twintigste hoofdstuk.
Beschryving der Slaaven.

De Slaaven. die tot Bebouwing der Plantagiën en verdere diensten der Colonisten worden gebruikt, zyn voor het grootste gedeelte herkomstig uit Guinee, (een groot Landschap, in 't Noordwesten van Africa; dat ten Noorden aan Nigritie, ten Oosten aan Abissinie, en ten Zuiden aan het Land der Kaffers grenst; wordende verdeeld in Opper- en Neder-Guinee,) en worden door de Slaafhaalders naar America gevoerd, en aldaar aan de Spanjaarden en Portugeezen verhandeld, of in de Nederlandsche Volkplantingen aangebragt. Men heeft 'er ook bovendien eenige Indiaanen, Roode Slaaven genaamd, die op de Rivieren der Amazoonen en de Oronoque, van de Portugeezen en Spanjaarden, en Landwaards in, van de Indiaanen, door de Handelaars, by ons Christen Zwervers geheeten, worden gekocht of ingeruild, en voorts ter verkoop naar Essequebo, Suriname en de Berbice overgevoerd; doch als zy ingebragt zyn, moet de Zwerver, alvoorens hy dezelven vermag te verkoopen, onder Eede verklaaren, dat het ingeruilde Slaaven zyn, van onvrye Natiën, en dus in geen Verbond met ons staande: want by de gemaakte Vrede met de Caraïben, Warouwen en Arowakken is bedongen, (gelyk reeds is aangemerkt) dat alle die van gemelde drie Natiën zyn, niet in Slaaverny mogen gebragt worden; ten zy zy een Manslag hebben begaan; in welk geval dezelven, op aanklagte van den beledigde party, door den Gouverneur, tot Slaaven verweezen worden. Voorts worden de aangebragte Slaaven bevoorens door een Tolk ondervraagd van welke Natie zy zyn, en bevonden wordende verkoopbaar te zyn, ter Secretary van 't Gouvernement geregistreerd; moetende de Kooper voor ieder Hoofd betaalen zekere Erkentenis; zonder welke Registratie de Slaaf, wegloopende en weder gevangen wordende, niet mag gestraft, veel min in Slaaverny gehouden worden.

De Roode Slaaven zyn van een tederer gesteldheid dan de Negers, en niet zo wel in staat om zwaaren arbeid in de brandende Zon te verrichten: waarom zy meest tot Huiswerk en ligter bezigheden gebruikt worden.

Nog hebben wy tot Slaaven, die in onze Volkplantingen uit Slaaven gebooren worden, *Creoolen* genaamd, die men voor de beste en trouwste Lyfeigenen houdt: men noemtze Creoolen om hen te onderscheiden van de *Zoutwater Negers*, welken naam men toeëigent aan alle Slaaven die van Africa ingevoerd worden.

De Negers worden in Guinee, sedert het openstellen der Vaart en Slaavenhandel op de Africaansche Kusten, door Schepen van byzondere Handelaars, die hunne Recognitie aan de Westindische Maatschappy betaalen, ingeruild zo op de boven Kust, als van de Bevelhebbers der Sterktes; en verder in onze Colonien aangebragt. Men betaalde voor deezen een vast-gestelden prys voor een Neger: doch de pryzen reizen en daalen nu, naar maate van den overvloed of het gebrek der Slaaven en Slavenhandelaars; zynde de Vrouwen een vierde of een vyfde beter koop dan de Mannen. Deeze betaaling geschied in Koopmanschappen, die daar te Lande getrokken zyn, als Staven Yzer, Yzerwerk, Kruid, Kogels, Linnen en andere Waaren, ook voornaamelyk Boesis, zynde zekere Hoorntjes, by ons *Cauris* genaamd, die van de Maldivische Eilanden, door de Oostindische Compagnie, in Europa worden gebragt, en in Guinee voor Geld verstrekken: doch deeze Boesis zyn 'er thans genoegsaam buiten gebruik, uitgezonderd aan de Fortresse Acra, en by de Portugeesche Schepen, daar het niemand geoorloofd is handel mede te dryven, dan den Directeur Generaal alleen.

Dit ongelukkig Volk nu, word op verscheidenerlei wyze in Slaaverny gebragt: voor eerst worden de geene die in den Oorlog (welke dikwyls tusschen de Vorsten der kleine Heerschappyën, waarin Guinee verdeeld is, ontstaat) tot Krygsgevangenen worden gemaakt, zo Mannen, Vrouwen als Kinderen verkocht tot Slaaven. Ten anderen worden 'er door hun Koningjes of Overheden wegens Schuld of eenig Misdryf tot Slaaverny gedoemd, en dus verliest niet alleen de Schuldenaar of Misdaadige zyne Vryheid, maar menigmaal zyn geheele Huisgezin en allen die aan hem ver-

maagtschapt zyn. Voorts zyn het Slaaven die uit Slaaven gebooren worden, of aan hunne Koningjes vereerd zyn; ook zyn veelen eerst al eenigen tyd in Africa Slaaven van zwarte Meesters geweest. Bovendien is 'er in tyd van volle Vrede niets gemeener, dan dat de Negers van eene Natie die van eene andere steelen en aan de Europeaanen leveren. Deeze Gestoolenen maaken wel verre het grootste getal der Slaaven uit; en worden meest gerooft door zwarte Slaavenhandelaars, *Caboceërs* genaamd, die hier van een Kostwinning maaken, en zulks op heimelyken last van hunne Koningjes uitvoeren, door welke zy worden uitgezonden om een zeker getal van Slaaven te leveren, waar toe de gemelde Koningjes zich aan de Europeaanen by Contract verbonden hebben: dan gaan zy dezelven by hunne Gebuuren, ja dikwerf by hunne eigene Inwooners des nachts op een diefachtige wyze opligten en rooven, en binden de geenen die ze krygen, zo Mannen als Vrouwen, aan handen en voeten vast, en stoppen daarenboven hen een Prop in den mond; maar de Kinderen steekenze in een Zak, en voeren hen dus weg: doch dit is een gevaarlyke Onderneeming: want somtyds vinden die Menschen-Roovers zulk een sterken wederstand, dat zy zelven overweldigd worden; wanneer zy hun Diefstal met den Dood, of met verlies hunner Vrysheid moeten boeten, in welk laatste geval, zy voor Slaaven worden verkocht, zonder dat de Koning zich hunner in 't minste aantrekt; maar zich ontschuldigt, als ware dit buiten zyn bevel geschied; ja menigmaal tot Straf der Misdaad, die hy zelf gebooden heeft, hen ter Slaavernye ten zynen voordeele doemt. Er zyn ook Voorbeelden, zo men zegt, dat Kinderen hunne Ouders verkocht hebben, om aan hun Goed te komen. Als mede, dat een Man (die zo veel Vrouwen heeft als hy onderhouden of krygen kan) 'er altemets eenige verspeelt, of tot Onderpand voor Schuld geeft, als wanneerze op den vervaltyd niet gelost zynde, verkocht worden, of den Pandhouder eigen blyven; even zo handeld hy ook met zyne Kinderen, ja dat meer is, met zich zelven. Men verhaalt ook dat de Negers, indien 'er Hongersnood ontstaat, zich zelf aan elkander verkoopen, om Leeftogt te hebben. Zo veelerlei manieren zyn 'er, op welken de rampspoedige Negers, somtyds, uit een bloeijenden staat gedompeld worden in de hardste Slaaverny.

Zo dra die Negers in Guinee als Slaaven gevoerd zyn, laat men hen den gantschen dag in de vrye Lucht op het Plein van 't Hoofdkasteel; alwaar zy gewasschen worden, zich met Oly besmeeren, eeten en zich vertreeden kunnen naar hun welgevallen tot na Zonnen ondergang; wanneer zy allen in een ry geschaard en door de Bomba's gesteld, in een Casie gebragt en aldaar bewaard worden tot dat de Zon weder opkomt, wordende dan als vooren los gelaaten, tot dat zy eindelyk by den Directeur Generaal en Raad-Fiscaal (aan wien alleen de Slaavenhandel aan D'Elmina is toegestaan) worden gebragt, alwaar zy dan naakt, zo wel Mannen als Vrouwen, door de Capiteinen of Slaavenhaalders naaukeurig bezien, en de Piece d'India of leverbaaren van de Bonkjes (in onze Colonien Makkaroens genaamd) of onleverbaaren gescheiden worden, onder welke laatstgenoemden men telt die boven de vyf en dertig Jaaren oud, verminkt, of aan eenige Ziektes onderhevig zyn, ook die gryze Hairen hebben, of eenige Tanden missen. De leverbaare Slaaven worden met een gloeijend Yzer op den Arm met het Merk van den Kooper getekend, omze te onderscheiden uit de gebreklyken, die men gewoonlyk voor Rum aan de Nieuw Engelandsvaarders verkoopt: op dat de goede niet tegens de minderen verruild worden. Onderwyle krygen zy goede Negerkost die wel gekookt, gebakken of gebraaden is; ook geeft men hen dagelyks vars of nieuw gebakken Brood, 't welk gemaakt word van witte of roode Millio, of Maïz; zo lang, tot 'er Scheepsgelegenheid ter verzending is; wanneer men ze zonder andere Kleeding dan de Paantjes die zy gewoon zyn te draagen, naar boord brengt, tot drie honderd of drie honderd vyftig in een Schip, daar de Mannen, van de Vrouwen gescheiden, geboeyd en in een byzonder Verblyf geplaatst worden; doch, zo als men denken kan, zeer dicht op malkanderen, het geen somtyds wel besmettelyke Ziektes en veele Dooden veroorzaakt.

Driemaal des daags worden zy met redelyke goede Spyze verzorgd; en van tyd tot tyd laat men eenigen boven komen, om zich te verluchten; wanneer de Wagten met Scherp geladen, en verdubbeld worden.

Niettegenstaande de Scherpe Wagt, en dat de groote Negros Slaaven, in het overvoeren op de Schepen, met voet boeijen voorzien worden;

loopen ze echter somwyle het Schip af, dooden de Equipagie, en zetten het Schip op Strand: waar van verscheiden' Voorbeelden zo by ons, als by de Engelschen en andere Natiën voorhanden zyn. 't Is zeker dat die Elende op de Schepen, gevoegd by het verdriet van uit hun Land gevoerd te worden (alzo zy nog altyd hoop behouden waar ze ook op de Kust zyn om weder by de hunnen te komen) en bovendien de gedachten waar in sommigen, en vooral die wat diep uit het Land komen, zyn, dat zy in een veel erger Slaaverny zullen geraaken, of ook wel datze gegeeten zullen worden, hen tot dusdaanige wanhoopige en vertwyfelde Onderneeming doet overgaan.

Aan onze Volkplantingen gekomen zynde, worden zy op nieuws door een Chirurgyn onderzocht, die alle hunne Ledemaaten zorgvuldiglyk bezichtigd; vervolgens wordenze in 't openbaar aan den meestbiedende verkocht, en door de Koopers met hun Merk het zy op de Armen of op de Borst gebrandtekend; moetende de Vendumeesters voor de betaaling van dezelven aan de Schippers Borge blyven.

De Negers zyn van natuure allen Afgodendienaars; doch daar is geen Land of Dorp, ja byna geen Geslacht onder hen, dat niet in Geloof en Godsdienst verschilt, schoon zy dezelve in onze Coloniën weinig of niet oefenen. Sommigen hunner verbeelden zich dat de Menschen door een groote Spin, dien zy *Anansié* noemen, zyn geschapen: anderen dat God, by hen *Jan Compaan* genaamd, en voor een goed Man gehouden, zwarten en blanken Menschen te gelyk heeft voortgebragt; dat de Zwarten hadden verkooren de gaave en bezitting van het Goud, en de Blanken die der Kunsten en Wetenschappen: waarom de eerstgemelden de laatstgenoemden ten eeuwigen dagen moeten dienen: anderen, dat de Menschen uit Holen, Putten enz. zyn voortgekomen, alzo zy nog dergelyken Klip aan Zee, dicht by het Fort Acra in Guinee, aantoonen.

Hun Opperwezen, gelyk gezegd is, noemen zy *Jan Compaan*; hunne mindere Goden, Heiligdommen en Offerhanden, *Fetiches*, met welken zy ook hunne Eeden en bezweeringen betekenen.

Deezen Jan Compaan hebben zy haare Geboortedagen toegeweid: ieder van hen heeft zyne byzondere verbodene Spyzen, daar hy zich van ont-

houdt; welke onthouding op hunne Kinderen overgaat. Doch de Strandnegers zyn thans beschaafder, en willen ook wel bekennen dat het God is, die alle dingen geschapen heeft en regeert. Ook weeten zy wel, dat zy, als geringe en zondige Schepsels, geen toegang tot dien God kunnen hebben; waarom zy, Hem iets willende verzoeken, zulks, door hunne Fetiche Paapen, aan hunnen Propheet *Benjan*, welke zyn Verblyf aan de Rivier die naar hem genoemd is, heeft, laaten uitvoeren, die hunne begeerte dan aan God te kennen geeft, en van het Antwoord van dien God aan de gemelde Paapen verslag doet; voor welke moeite zy den Benjan telkens Vereeringen, die hy eischt, en welke door de Fetiche Paapen des nachts weggehaald en onder malkander verdeeld worden, geeven moeten.

Het is genoegsaam niet op te maaken wat eigenlyk hun gevoelen is wegens de Ziele, 't Lighaam, en de Opstandinge na den dood; de eene heeft 'er deeze en de andere geene denkbeelden van, doorgaans zeer weinig daar op peinzende, wylze in dit Leven schynen te denken, tot geen ander Oogmerk geschapen te zyn, dan tot voldoening der Vleeschelyke Lusten. Onderwyzingen hebben zy gantsch niet; al wat hen deswegens in geheugenis blyft, bestaat in Vertellingen van Geesten en gedaanteverwisselingen van Menschen en Beesten, die zy evenwel maar als bedachte Vertellingen erkennen; nogthans schynt het dat zy eenig denkbeeld hebben, dat 'er by den Mensch zodaanig iets is, dat met den dood niet vergaat, vermids zy omtrent de afgestorvene zeer bygeloovig zyn, meenende dat zy, of hunne Spooken komen waaren, en hen goed of kwaad toebrengen; doch die Verbeelding is zeer stoffelyk; alzo zy dezelven, om hen te bevredigen, van tyd tot tyd Spys en Drank, toevoegen. Sommigen onder haar gelooven de Zielverhuizing, en dat zo ras als iemand overleden is, hy weder in zyn Land komt: doch de minsten weeten van Straf of Belooning na dit Leven; echter gelooven eenigen, dat die geene, die hunne Godsdienst-pligten wel hebben waargenoomen, door hunnen Afgod in een aangenaame Landstreek zullen worden verplaatst, achter de Bergen; maar dat de kwaaden in zekere Rivier zullen worden gesmoord.

Schoon de Negers in onze Volkplantingen zich met weinige Plegtigheden ophouden, en geen openbaaren Godsdienst pleegen, dewyl zy zeggen, dat

God een goed Man is, en zy Hem uit dien hoofde geen dienst bewyzen; vreezen zy echter zeer den Duivel, by hen *Douwey, of Bossum* genaamd, die hen, zo zy voorgeeven, veel kwaat doet; des zy hem aanbidden, op dat hy haar niet beschadige.

Het ophangen is voor hen geen straf, wyl zy gelooven dan gaaf en ongeschonden in hun Land op te staan; maar voor het onthoofden en radbraaken zyn zy zeer bevreesd, zich verbeeldende dat zy dan verminkt zullen opstaan en niet in staat zyn hun werk te verrichten.

Zy hebben onder hen verscheiden oude Toveressen en Toveraars; de Mans noemenze *Gran Tata* of *Grootvader*, en de Vrouwen *Gran Mama* of *Grootmoeder*. Deeze *Tata's*, of *Mama's* zyn ook de *Loekemans*, dat is *Zienders*, die met zekere Wichelaary omgaan, welke de eene op deeze en de andere op geene wyze voor de Negers in 't werk stelt; die om alles wat 'er voorkomt by hen komen en tot het laatste dat zy bezitten te berde brengen, om te weeten wat hen, de hunnen of anderen over 't hoofd hangt, en 't kwaade af te weeren; waar toe dan vry wat geeischt word. Ook maaken die Loekemans allerlei betoverde Touwen met Knoopen, die om 't Lyf of aan Handen en Voeten gedraagen worden; 't eene om Vergiftiging, Ziektes en Ongemakken te ontgaan; 't andere om geliefd te worden; om sterk in 't vechten te weezen; om niet geslaagen te worden enz., dat alles rykelyk betaald word, vooral in gevallen van eene Ziekte, ook omtrent hunne Minnehandelingen, het vertrouwen van hun Meester of Meesteresse en wat het ook anders zyn mag. Gemelde Zienders zyn ook gemeenlyk hun zogenaamde Doctooren, die Kruiden of Remediën geeven voor Ziektes en Kwaalen: nimmer zal zodaanig een of ook een ander die iets ter geneezing aan iemand geeft zulks doen, alvooren hy, van den geenen die 't aangaat, Geld (om, zo zy zeggen, zekere werkingen te doen) heeft bekomen, eischende bovendien dikwyls de beste Kleederen van den Lyder, onder voorwendzel van die werkingen.

Alle deeze Plegtigheden van Toveryën houden zy voor de Blanken zeer bedekt; en niet dan door geheime navorschingen kan men daar iets van te weeten krygen: 't slimste is, dat de meesten van die Oude gevleeschte

Duivels wanneerze de onnoozelen veel hebben wysgemaakt van de kracht van haar Toverkonst, zo om liefde of genegenheid te verwekken als anderszins, dan wel eens een Poedertje bereiden om die geen daar het op gemunt is, in te geeven, ook wel om zulken die zich beklaagen dat hun middelen zonder gevolg zyn uit den weg te ruimen. Evenwel is het aanmerkelyk dat 'er weinig Voorbeelden zyn, dat ze Blanken vergift bybrengen, althans zo verre bekend is geworden.

De Negers die met Vergif omgaan, zullen het doorgaands eerst trachten te bekomen om zich te wreeken wegens eenig ongelyk; maar nog meer om een ander die hen in den weg is, van kant te helpen, of uit jaloezy omtrent de Vrouwlui of wel ook over den voorrang van meerder gunst en aanzien, 't zy by de Meesters of in 't algemeen op de Plantagiën: gelyk het ook meest onder de voornaamste Slaaven gevonden word; en alsze daar eerst eenig gebruik van gemaakt hebben, dan gaan ze daar mede voort om de geringste reden, ja ook zonder oorzaak helpenze eenigen van kant; dikwyls gebruiken zy het om hun Meester kwaad te doen, of onder te houden, niet alleen als hy hen te straf behandelt, maar ook als hy goed is, op dat hy ryk wordende niet naar 't Vaderland of van hen zal gaan. Als de zulken gevat zynde, aan 't bekennen komen zyn het gemeenlyk gantsche Lysten vol van Slaaven die zy met Vergif hebben doen omkomen. Veelerhande soorten van Vergift gebruiken zy: somtyds doet het heel schielyk en met een overval zyn werking; somtyds na eenige dagen met de Koorts; somtyds met den Bloedloop, waar van men te Suriname een Voorbeeld gezien heeft van twee Negers die het gebruikt hadden, en daar over gevangen zynde, een Stukje witachtig Hout aanweezen, waar van zy een weinig afgeschraapt onder de Nagels in een Soopje doende vallen, aan die het inkreeg in twee Uuren den Bloedloop veroorzaakten, en in twee dagen den Dood: om een proef te neemen of het waar was, wierd het aan een van hen dus gegeeven; en het had ook dezelde uitwerking: doch, zo zy bekenden, gebruikenze het op die wyze niet, dan wanneer zy het niet anders kunnen doen, om dat het dus te ligt gemerkt kan worden; maar, volgens hun zeggen, leidenze het te trekken in een Calabas met Koorn en Water, en gaven dan van dat Astreksel te drinken, wanneer het zo schie-

lyk niet werkte, en den dood met den zevenden of negenden dag eerst tot gevolg had: deeze beide Negers hadden een Lyst van meer dan twintig Stuks die ze dus vergeeven hadden.

Zy zyn ook aan allerlei Toverkonst en Bygeloovigheden vast: zy beelden zich vastelyk in, dat ze op veelerhande wyze kunnen betoverd worden; en die Loekemans maaken hen alles wys watze willen, om onder hen gevreesd en geëerd te worden, ook geeven zy voor de Vergiftigers te kunnen uitvinden, door haar Toverkonst. De befaamde *Quasje* te Suriname, die zo onder hen, als onder de Indiaanen, voor een grooten Loekeman te boek staat; heeft dikwyls goede diensten daar mede gedaan; schoon hy by de voornaamste Blanken wel wil weeten, dat het maar beuzelingen zyn; doch die zoo grooten indruk op het gemoed van de Zwarten maaken, dat hy 'er alles door kan ontdekken. Als men hem op een Plantagie brengt daar vermoeden is van vergift, gaat hy daar niet of hy heeft het al te vooren uitgevorscht, wyl geen Slaaf noch Slaavin iets voor hem durft verbergen, weetende dus wie daar voor gehouden word; als hy 'er dan gemeenlyk na veel uitstellens komt, en vernacht heeft, laat hy voort alle de Slaaven, een voor een, voor hem passeeren, terwyl hy een bos met Vogelvederen in een Glas doet rond draayen; daar ieder Slaaf voor hem stil blyft staan, en door hem bezichtigd word; en als de Man die het weezen zal, komt, dan mist het niet of zodaanig een Jaagt het Hart zichtbaar, en die bekend het ook zo dra hy hem in de oogen ziende maar toespreekt; doch 't hapert ook wel eens met stoute Knaapen die van 't loopje weeten; dan heet het, die van de kunst weet beschaamt zyn meester niet.

De Negers zyn geheel zwart, hoewel van de eene Landaart meerder dan van de andere; zy hebben zwart, gekruld, wollig Hair, dat ongemeen fyn is, gelyk de Negers in 't algemeen: heldere bruine Oogen, platte Neusen, dikke Lippen en zeer witte Tanden. Men ziet 'er zelden, die dubbelde Leden hebben, gebogheld zyn of kreupel, ten zy door toevallige Ongelukken. 'T zyn meerendeels forse, sterke en welgemaakte Karels, gehard tegens alle vermoeijing des Lichaams en Ongemakken van het Weer. Ook zyn 'er sommigen van hen van Verstand niet onbedeeld. Doch de meesten zyn tevens zeer luy, bedrieglyk, wreed, genegen tot

Diefstal, den Drank en de Vrouwen; (maar als men goeden aantreft en en hen wel behandelt, voornaamelyk de Creoolen of Ingeboorenen, zeer getrouw voor hunne Meesters) minneyverig over hunne Vrouwen; doch zy stooren zich niet wat geschied is, eer zy haar tot wyf genoomen hebben; ook houden de Mans zich zelden by een Vrouw maar hebben gaarne hier en daar andere, of bywyven even als in haar Land, doch wylze de magt niet hebben, om hunne Wyven te beletten het zelfde te doen, gaan die ook denzelfden gang; echter alsze te samen Kinderen krygen, blyvenze gemeenlyk by elkanderen. Geen Ouders zullen ooit zich met hunne Kinderen, of Kleinkinderen vermengen; maar ligtelyk zullenze (schoon zy het voor onbehoorlyk houden) verscheiden Zusters met of na elkanderen neemen. Zy zyn zeer wraakgierig, inzonderheid als men hen onschuldig straft, het geen zy niet ligt vergeeten wanneer zy ook nooit om Vergiffenis verzoeken; schoon zy schuldig gestraft wordende, zulks gewillig doen. Voor het overige zyn zy moorddaadig en bloeddorstig, gelyk in den laasten Opstand in Berbice gebleeken is. Met dit alles zyn zy zeer lafhartig, waar van men Voorbeelden aldaar heeft gezien, ja zelfs zoo dat twee of drie gewapende Indiaanen tien of twaalf van de hunnen op de vlucht gedreeven hebben. Midlerwyl schynen zy weinig Vreeze te hebben voor den Dood, 't welk doorstraalt in de gerustheid, waar mede zy dien ondergaan, al wordenze door 't Gerecht ter dood gebragt: in Slaaverny zynde, zullen zy ook somtyds, uit wanhoop, Klei eeten, waar van zy kwynen en elendig sterven.

Hunne Verlustigingen bestaan in zeker Spel met Hoorntjes, daar zy mede speelen, op de wyze als met Dobbelsteenen, waar van de even of oneven liggende de Winst of Verlies van het Spel uitmaaken.

Zy zyn groote Liefhebbers van zingen: maar hun Muziek is onaangenaam, en het Geluid niet streelende. Hunne Muziek-Instrumenten zyn weinig en zeer eenvoudig, bestaande in een soort van Guitar, genaamd *Banja*, gemaakt van een halve Calabas met een greep ter langte van twee Voeten voorzien, en met Leer bekleed, waar op een Kam met vier Snaaren is gesteld, daar zy met hunne Vingeren op speelen: ook hebben zy *Trommels* van tweederlei grootte, zynde de grootste van drie of vier Voe-

ten lang en vyftien of zestien Duimen over 't kruis wyd, en de kleinste, dien zy *Baboula* noemen, van dezelfde langte en byna half zo wyd; dezelven zyn gemaakt van twee strooken Hout, Hoepelswyze, doch van een ongelyke holte, boven over welken heen een Bokke- of Schaapsvel, daar het Hair of de Wol is afgeschraapt, gespannen is, maar de andere eindes open: zy speelen op dezelve met vier Vingeren; dienende de kleine alleen om geraas te maaken, zonder eenige Maat, en de groote voor Bas om de Maat te slaan. In hun Land hebben zy ten minsten twintig en meer soorten van Trommels, waar in hunne grootste glorie bestaat: en doordien zy zich op dezelven kunnen doen verstaan, en door dien weg elkander dikwyls schelden en allerlei ongerymdheden zeggen, zo is dit veeltyds oorzaak van oneenigheden; waar van 't gevolg is, dat zy handgemeen worden, en dan meenig een om hals raakt.

Zy zyn ook groote Liefhebbers van Dansen: doch hunne Dansen bestaan meest in zodaanige Postuuren en beweegingen te maaken die volstrekt tegen de Zedigheid en Eerbaarheid strydig zyn. De Dansers by voorbeeld, staan op twee ryën, de Mannen aan de eene de Vrouwen aan de andere zyde, houdende de Handen en Armen, als de geene die by ons met Castignetten dansen. Dan scheidt een Danser zich van ieder Linie af, en naderd, al dansende, zodaanig een Persoon, van de andere Linie, als hem of haar behaagt, op den afstand van twee of drie Voeten, en keert weder in cadans te rug, tot dat het geluid van de Trommels hen waarschouwd van elkander te naderen en zich samen te voegen, wanneerze met de Dyen en Buiken tegen elkander stooten; te weeten de Mans tegen de Vrouwen. Daarop gaan zy te rug, en hervatten wel dra die zelfde beweegingen, vlechten hunne Armen door malkander, draayen op deeze wyze twee of driemaal om, maaken veele onkuische gebaarden, en kussen zich. Vervolgens naderen de twee Ryën elkander, en speelen dus haare rol. Deeze Dansen, gelyk men ziet, zyn zeer wulps en dertel; maar de andere beweegingen, die men niet, zonder in de zaak kundig te zyn, bespeurt, zyn het nog ongelyk meerder.

Men heeft omtrent dat Baljaaren en Dansen doorgaands zorgelyke moeilykheid gehad, om de ongeregeldheden die daar by voorvielen, en om

dat, behalve die welke alleen uit een drift tot die Uitspanningen te samen kwamen, anderen dikwyls kwaade oogmerken smeeden, en dezelve ook aan de zulke, die daar van anders geen denkbeeld of gedachten hadden, inboezemden.

Aan Paramaribo is het meer dan eens gantsch verbooden geweest, en zwaare Straffen voor die daar by gekreegen werden gesteld; doch de ondervinding heeft geleerd dat zulks vruchteloos is, en al stond 'er de dood op zou het in hen, mogelyk, de lust daar toe maar vergrooten, wylze op verre afgelegene plaatzen, by nacht, loopen, om dat pleizier te genieten: als men dan al ontdekte waar zulks geschiedde, en dat men eenig Volk afzond, omze te overvallen, warenze doch zelden te bekomen, alzo ze Wagten uitstelden die hen tydig kennis geeven, wanneer ieder een goed heenkomen zou zoeken, in de Heggen of Bosschen; en zoo 'er al eenige gevangen werden en strenglyk met een Spaansche Bok, rondom Paramaribo, gestraft, kon dit echter geen afschrik genoeg geeven om het hen te doen nalaaten, maar verwekte in tegendeel een zeer groote Verbittering in het Gemoed van dat Volk, doordien het hen een overmaat van Tiranny toescheen die Uitspanningen geheel te willen weeren, te meer wyl het by hen, omtrent hunne Dooden, voor een Godvruchtig Werk word gehouden, dat zy vast meenen niet te mogen verzuimen, zonder den Haat en alle Ongemakken van hun afgestorvene Naastbestaanden op den hals te haalen. Om dat deeze verborgene Byeenkomsten nog gevaarlyker konden zyn, heeft men een anderen weg willen inslaan, met een Ordonnantie te publiceeren, waar by een ieder Ingezetene zoude mogen toestaan, aan zyn Slaaf op zyn Erf aan Paramaribo te dansen, na de Banja, of ander zachtluidend Instrument, tot 's avonds te tien Uuren, en ook buiten Paramaribo te baljaaren, daar de Meester zelfs, of een Blanken van zynent wegen moest tegenwoordig zyn; mids den Raad-Fiscaal daar van kennisse gegeeven, en het zelve by hem toegestaan zou zyn; dat is in bevinding van tyd en omstandigheden, en dat het niet te dikwyls of te kort op malkanderen geschiede, als wanneer ook een van deszelfs Schouten het opzigt daar op moest houden, om alle kwaade voorneemens, en ongeregeldheden te voorkomen. Doch die Ordonnantie is ook al weder ingetrokken, om dat men bespeurde dat de

Slaaven, in meenigte, na die Pleyën of Baljaaren liepen, meest den Nacht door.

Ten tyde van den Gouverneur Temmink werd nu en dan de Slaaven aan Paramaribo toegestaan, op het Plein, voor het Gouvernement, door aanleg van de Societeits Slaaven, te mogen Baljaaren en te Dansen; 't welk hen om de Eere, vergenoeging gaf, en eigenlyk dus toegelaaten werd om hen des te beter in 't oog en in toom te houden; de meeste Planters staan het nu en dan op hunne Plantagiën toe, om de Slaaven niet al te baloorig te maaken; doch men dient by die gelegenheid goede orders te stellen en wel acht te geeven, alzo de Slaaven van anderen niet alleen in de Buurt, maar zelfs twee en drie Uuren verre komen loopen om daar by te weezen; schoon zulks ook verbooden is, by Placaat of Ordonnantie; en zy gevaar loopen van onderwegen gevangen te worden, als ook van hunnen Meester, als die het te weeten komt, zwaar gestraft te worden.

Ieder Slaaf word door zyn Meester een Wyf gegeeven, die hen ook, zo zy niet overeenkomen, weder ontslaat, en aan een ander uithuwelykt. De Bruiloft word, zonder veel plegtigheid, slechts met een Vles Kilthum (zynde een soort van Brandewyn van Suiker gestookt) gevierd.

De Negerinnen hebben veel eerbied voor hunne Mannen, en zullen zelden te gelyk met hem eeten, vooral op Feestdagen; maar staan om hem te bedienen, niet eerder eetende voor dat de Man gedaan heeft en zulks gebiedt.

De Vrouwen draagen en Baaren doorgaands zeer gemakkelyk, en zullen niet ligt, geduurende zy 't Kind zuigen, by den Man komen, immers wordt het by haar voor zeer kwaad en schandelyk gehouden; geduurende dien tyd mag de Man ook vry een andere Vrouw bezigen. Zy geeven voor, dat de Kinderen de Voeten gebrooken worden als de zogende Vrouw by den Man gaat: waar door ze verstaan dat het Kind daar door verzwakt en ziekelyk word.

De Vrouwen gaan, onmiddelyk na haare Verlossinge, naar de Rivier, of eenig Water, wasschende zich zelf en het Kind; daar uit komende draagen zy het Kind op den Rug in een Lap van Osnabrugs Linnen, haar, door haar Meester, daar toe geschonken; en gaan even vlytig als te voo-

ren aan haar dagelyks Werk. De Kinderen eenige Weeken oud zynde, leggen zy, ongezwagteld, op den Grond, daar deeze zich zelven moeten redden, voortkruipen, en voorts leeren loopen, 't geen zy gemeenlyk al vroeg doen; ook zynze doorgaands zeer wel gemaakt; nimmer vindt men 'er onder die scheef of mank zyn, ten waare het door een val of ander ongeluk bykomt. Zy geeven de kleine Kinderen, behalve de Borst, dagelyks de Buik zo vol Water als 't maar kan; de wyze op welke zy zulks doen is erbarmelyk om aan te zien voor die geenen die het ongewoon zyn: de Moeder neemt het Kind op, of tusschen haar Kniën, en heeft een groote Calabas met Water by haar staan, daar zy geduurig met de Palm van de Hand 't Water uitneemt, en het zelve 't Kind (dat aan de eindes van de Kniën wat laag met 't Hoofd ligt) in de Mond en Keel giet, dat, hoe 't sparteld of schreid, zo lang moet zwelgen, tot dat het dik is; dan wasschenze het geheel met koud Water, en neemen het Kind op, ligten het onderste boven by ieder Been, en voorts by ieder Arm. Zy onderwyzen hen van jongs af, in het loopen en zwemmen, waar in zy groote meesters zyn; en wennen hen van hunne tedere Jaaren aan den arbeid, waar toe zy schynen gebooren te zyn; zo dat zy tot ryper ouderdom gekomen, zeer fluks en sterk worden, en tot alle ongemakken gehard.

Wanneer een van hen sterft, bedryven hunne Medeslaaven een groot misbaar, slaande op den Trommel, ten teken dat een der hunnen is overleeden, terwyl anderen het Graf maaken. Dan wordt de Doode neffens zyn nieuwste of beste Goed (en zo het Vrouwen zyn, de Bloedsteenen en Kraalen) in de Kist gedaan, en op de Schouderen van acht Mannen naar het Graf gedraagen, wordende gevolgd door des Overledenen naaste Vrienden met groot geschreeuw. Het Lyk ter Aarde besteld zynde, werdt de Kist bedekt met wit Linnen of Salempouris indien zy het hebben; voorts schenkt de Bomba of Meesterknegt aan ieder der aanweezenden een Wieda, zynde een Kop van Calabas gemaakt, of Glaasje Kilthum, waar van een ieder eenige droppelen op de Kist of het Lichaam giet, zeggende: *Winje mooy*, dat is Vaarwel, *gy zyt naar een gelukkige Plaats gegaan*; *blyft maar stil liggen*; *'er zyn meer anderen voor u gegaan, die gy daar zult vinden:* vervolgens worden de oude Calabassen en Pot-

ten van den Overledenen op het Graf aan stukken geslaagen; ook neemt de naaste Maagschap een Haan, en snyden hem boven het Graf den Kop af; waarna zy gezamenlyk met het overige van den Haan, naar des Overledene Wooning te rug keeren, daar zy het met Ryst kooken, en dan voor de Deur brengen. Dan komt 'er een van de oudste Naastbestaanden, strooit 'er een weinig van voor de gezegde Deur, en deelt het overblyvende aan de arme Luiden of Kinderen uit. Aan Paramaribo mag geen Slaaf begraaven worden, alvoorens daar van, by Billet, aan den Raad-Fiscaal kennisse is gegeeven; ook mogen zy aldaar op de te rugkomst van de Begraavenis (ten zy zy daar toe vryheid hebben gekreegen) niet zingen of baljaaren, waar tegen zo wel als op de pragtige Kisten en andere overdaadigheden, scherpe Ordonnantien gemaakt zyn.

Als de Nabestaanden van den afgestorvenen daar toe verlof kunnen bekomen van hun Meester, dan komen eenige andere, geduurende acht of tien Dagen, alle Avonden tot middernacht by hen zitten; welken tyd zy doorbrengen met drinken, speelen en zich vrolyk te maaken. Deeze acht of tien Dagen verstreeken zynde gaan zy des morgens om vyf Uuren het Graf bezoeken, met zich neemende eenige Speceryën, gekookt Hoenderen Schapenvleesch, Ryst en Erwten, als mede een Vles met Kilthum en een Vles met Water, van welke Spyze en Drank zy een gedeelte op dat en het naastgelegene Graf offeren, zeggende tegen den Dooden: ‘Gy weet, wy hebben nu zo lang vrolyk geweest, waar van gy getuigen kunt zyn, want gy, alhoewel gy dood zyt, klaarder ziet, dan wy kunnen zien (zich verbeeldende dat de Geest of Jorka van den Overledene daar tegenwoordig is) voorts hem aanbeveelen voor haar te bidden, dat zy wel mogen blyven; dat de Blanken hen niet plaagen, en dat de Kinderen hunne Ouders mogen overleeven, op dat die dus niet mogen dwaalen: hem eindelyk belovende van over een Jaar nog eens weer te komen, om hem te bedanken.’ Die tyd gekomen zynde, begeeven de naaste Vrienden zich derwaards, ter volvoeringe van hunne beloften; en richten vervolgens een Gastmaal aan, waar mede de Rouw een einde neemt. Zo dra een van de Maagschap komt te sterven, leggen de Naastbestaanden hunne Sieraaden af, en scheeren het Hoofd kaal.

De Slaaven en Slaavinnen gaan genoegsaam naakt, behalve dat de Mans alleen een Musquite Broek of een Paantje, en de Vrouwen een korte Rok van Osnabrugs Linnen draagen; doch op groote Feesten als Paasch-Pinxster- en Kersdagen (wanneer hunne Meesters hen op den tweeden en derden Dag met Kilthum, Tabak en Pypen onthaalen) schikken de Vrouwen zich op met gebloemd Katoene of Salempouri Rokken, en een Zyde Halsdoek aan de rechterzyde af hangende; en de Mans met bonte Hembden en gestreepte Musquite Broeken: sommige Planters geeven ook hunne Slaaven een Hoed tegen het branden van de Zon. Voorts beschilderen zy hun Aangezicht en halve Lyf met Laan, een blaauwachtige Verwe, die negen Dagen stand houdt tegens de heete Zonnestraalen en het steeken van Ongedierte.

De Negers zyn aan weinige Ziektes onderhevig; nogthans zyn veelen behebt met zekere Kwaalen, die lang aanhouden, en waar van men dentyd van de geneezing niet kan bepaalen. Onder de voornaamsten werd geteld de *Jaas* of *Jawes*, een leelyke Plaag, die meest alle nieuwe Slaaven aantast, en waar van men het niet voor ongelukkig rekend als de helft 'er van in leeven blyft. Deeze Ziekte slaat uit met booze Zweeren, 't zy groote of kleine; de laatste zitten heel dicht, en zyn de gevaarlykste. Zy worden geneezen, door de gewoonlyke Decoctums van Pokhout, Salseparille, Sassefras en Bardana, met een Vingerhoed vol van den AEthiops Mineralis; 't welk dezelve doet uitslaan, en dan in dertig Dagen opdroogd; doch als het gebruikt word voor dat ze ryp zyn (dat gezien kan worden, naamelyk, als ze hoog oploopen, spekachtig zyn en veretteren; dat doorgaands na de zes of acht Maanden voorkomt) dan komenze weêr te voorschyn; maar zo zwaar niet. Door zich in beweeging te houden, doch buiten Koude en Regen; en de rype Knobbels met Sap van doorgesneeden Limmetjes en wat fyn gewreeven Smitskoolen te bestryken, komen de Slaaven ook wel somtyds tot herstelling. De Pompoenen worden van hen daar toe wel gegeeten, of ook wel de Wortels derzelver Plant gekookt om te drinken.

Niet minder gevaarlyk, en die voor besmettelyk geacht word, is, die de Slaaven *Boasie* noemen. Eerst slaatze uitmet geele Vlakken, en loopt

langzaamerhand op over 't gansch Gezicht en Lichaam, verdoovende 't Vleesch op die plaatsen zodaanig dat het gevoelloos is; eindelyk valt het weg, vooral de Vingers van de Handen en de Toonen van de Voeten: zo dat die ongelukkigen 'er op 't laatst elendig uitzien, zeer hobbelig en opgeloopen, voornaamelyk de Ooren, Neus enz.; en evenwel leevenze 'er lang mede. Er zyn twee of meer soorten van; dat de drooge genoemd word, is, zo men zegt, geneesbaar; doch voor de natte heeft men nog geen Behoedmiddel gevonden. Die daar mede behebt zyn, zondert men in aparte Hutjes verre van de Slaaven af, om de gemeenschap, zo veel mogelyk te beletten.

De Kinderpokjes, die de Slaaf-Schepen dikwyls aanbrengen, grasseeren mede nu en dan, en sleepen een goed deel Slaaven weg: zo als nog in de Jaaren 1763 en 1764 gebeurd is. Echter zyn daaromtrent goede Ordonnantien gemaakt, ter in achtneeming by 't aankomen der Scheepen, zynde den Schipper, Stuurman, en Chirurgyn gehouden den Eed te doen, dat 'er geen Pokjes, Bloedloop, Bluskoortsen, of andere besmettelyke Ziektes in 't Schip onder 't Volk grasseeren; ook word 'er onderzoek gedaan op 't Schip door den Chirugyn Major, die na examen van alle de Slaaven, bericht doet aan den Gouverneur van zyn bevindinge, alvoorens de Gouverneur verlof tot het opkomen verleend: ingeval 'er eenige grasseerende Ziekte op is, worden de noodige maatregelen genoomen, om het zelve zo lang buiten te laaten, tot de Ziektes over zyn.

Voorts zyn veele Neger-Slaaven met de *Musquite* of Beenworm (die de dikte van een Penneschagt heeft en een Duim lang is, rosachtig of donker bruin van Kleur, veel gelykende naar een Rusp) gekweld, groeijende onder de Huid, tusschen Vel en Vleesch, gemeenlyk aan de Beenen en Dyën dicht aan de Knie. Men gevoelt dezelve eerst met jeukte, daar naderhand een Puistje uitkomt; 't geen van tyd tot tyd grooter word: zo dra men deeze Gezwelletjes doorsteekt en uitperst, vind men dit Beestje in het Vocht zwemmen: men trekt het 'er uit met een gespleeten Houtje, het Vel wat drukkende; wordende de Wond met Asch en Oly van Tabak gewasschen. Veelen zyn onderworpen aan die Guineesche Wormen, welke in de Hals, Rug, Armen en Beenen zitten, in het lang, of in malkan-

der gerold; dit Ongedierte ('t welk somtyds wel zes of meerder Ellen langte heeft en zeer slap platachtig buigsaam als een dikke Draad is) ontdekt zich, alvoorens het door de Huid breekt, door een Gezwel op de plaats daar de Kop of Staart is: gemeenlyk laat men die Gezwellen van zelfs doorbreeken; en als de Wurm uitkomt, windt men denzelven voorzigtig op een klein rond Stokje, tot dat het stuit: dit herhaalt men dagelyks, tot de Wurm 'er uit is, want zo de Wurm afbreekt veroorzaakt zulks een pynlyke zweering of verrotting, en het ongemak komt op andere plaatsen weder uitbreeken: men wryft de Wond met de Assche van Tabak. Ook zyn zy dikwyls met Venuskwaalen, Koortsen, Bloedloop en Pleurissen geplaagd; om van de Schurft en veelerlei Huidziekten, die meest onzindelyk Volk aantasten, niet te spreeken. Voor het overige leeven deeze Menschen vry gezond; doch bereiken zelden een hoogen Ouderdom, het geen veelal aan het Klimaat, zwaaren arbeid en groote buitenspoorigheden, zo van Vrouwen als sterken Drank, kan toegeschreeven worden.

Zy hebben hunne Hutten op de Plantagiën gemeenlyk van Hout gemaakt met een Deur, zonder Vensters omtrent dertig Voeten lang en vyftien Voeten breed, met Tas- of Pitebladen bedekt. In 't midden is de Vuurplaats; zo dat de Rook de Deur moet uittrekken: rondom het zelve liggen zy op twee of drie Planken, eenigszins boven den Grond verheven. Een Mat van Tasbladen gevlochten, die zy daar op uitspreiden, verstrekt hen voor Matras, en tevens voor Lakens en Dekens: Peulen of Hoofdkussens hebben zy geen kennis aan, of het moest slechts een Blok zyn, dat zy daar toe gebruiken. De Meubelen belemmeren hen weinig, alzo die alleenlyk uit eenige Yzeren en Aarden Potten en Pannen, Calabassen, Banken en andere Kleinigheden bestaan; ook hebben zy eenige Houten Gereedschappen, om hunne Tuinen te bearbeiden. De Wooningen staan op een ry; en ieder Huisgezin heeft zyn byzondere Hut en Kosttuinen, daar zy Jammes, Patates, Manioc, Maïz, Bananes, Cassave, Tabak en Spaansche Peper zaaijen, tot hun onderhoudt: want hunne Meesters geeven hen niet dan Saturdags avonds een of anderhalf Pond Vleesch, een weinig Gort, Erwten of Paardeboonen: men schenkt hen ook nu en dan

wel een Soopje Kilthum; ook wel wat korte Pypen en Tabak. Voorheen plagten de Slaaven op eenige Plantagiën wel Varkens te mogen kweeken; doch dat is, niet zonder veel moeite en verdrietelykheden daarvan geleden te hebben, meest overal afgeschaft om dat die Beesten zeer kost vernielende zyn, en alsze uitkomen alles bederven. Echter is doorgaands in gebruik, dat men de Slaaven toestaat Hoenders en Endvogels te kweeken, waar in de meesten zeer zorgvuldig zyn; waar van zy eenig Geld maaken, om daar voor 't een of ander voor zich, of voor hun Vrouwen te koopen. Saturdag nademiddags en Zondags, dat hunne Vrytyden zyn, moeten zy hunne Tuinen bewerken, en den overigen tyd brengen zy in vrolykheid door. Des nachts worden op de meeste Plantagiën, door de Bomba of Meesterknegt, de Deuren der Negerhutten geslooten, op dat zy niet zouden gaan zwerven.

Indien de Slaaven wegloopen of anderszins misdoen, worden zy strengelyk door de Bomba gegeesseld met een Zweep van Pita, en de raauwe Huid vervolgens met Pekel, Limoensap en Piment of Spaansche Peper gewreeven, welke pyn hen niet uit wreedheid maar alleen om het verderf te beletten word aangedaan. Ook straft men hen veeltyds met een (zo genaamde) Spaansche Bok, dat is de Handen te samen gebonden, de Kniën daar door gestooken, en dan een Stok tusschen de opening der Kniën en der te saam gebonden Handen door, die vast in de Grond gaat, waar aanze dan als een rond liggen, en dus met Goyave of Tamarinde Garden op de Billen geslagen worden; de eene zyde door zynde, wordenze gekeerd en ook de andere zyde door geslagen: eenigen gebruiken daar toe Hoepelstokken; doch dat is gevaarlyk, alzo de Slaaven zeer dikwyls daar van komen te sterven; die kastyding word veelmaals als een Publicque Straffe, rondom Paramaribo, op alle hoeken van de Straaten geoefend, op aanklagte van den Meester, die, zulks begeerende, een Schriftelyk Verhaal van 't wanbedryf van de Slaaf in handen van den Raad-Fiscaal moet stellen, om na bevinding daar in te kunnen handelen (des noods) met kennisse van twee Raaden, die (alle Zittingen) ter onderzoek gecommitteerd worden. Doch de Doodstraf is de Meesters niet toegestaan, maar als de Slaaven zulks verdienen, moeten zy aan die van den

Gerechte overgegeeven worden. Volgens een Resolutie den 8sten December 1686. te Suriname genoomen, is bepaald, dat Negers, door de Justitie gestraft wordende, doch niet om Moord, aan de Eigenaars, uit de Casse der Modique Lasten zullen vergoed worden.

Dewyl de Slaaven het talrykste deel der Ingezetenen van Suriname zyn, en het veel kwaad kan uitwerken, dat men hen al te veel toelaat; zo heeft men aldaar, van tyd tot tyd, scherpe Placaaten en Ordonnantien gemaakt, om ze in toom te houden. Onder andere is hen verboden de Rivieren op en neder te vaaren, zonder Schriftelyk Verlof van hun Meesters, mogende zy ook geen Corjaaren in eigendom hebben; met geen Stokken, Zwaarden of Knuppels langs de Straaten gaan; gelyk ook niet met Messen met Yzere holle hegten, die men hen vermag af te neemen; des avonds mogenze na acht Uuren niet op Straat gaan, zonder een brandende Kaars in een Lantaarn, en niet laater dan negen Uuren by malkanderen staan praaten, loopen of baljaaren; by Nacht en ontyden zich niet op beslooten Erven begeeven, of breuken aan dezelve doen, noch steelen en rooven; naar Zons ondergang niet in de Savaanen of buiten Paramaribo gaan, onder voorwendzel van Begraavenisse, Baljaaren als anderszins, met waarschouwing, dat de Patrouilles de Slaaven mogen schieten die op deszelfs roepen niet blyven staan: voorts is aan de Ingezetenen gelast geen Kruid of Lood aan Slaaven te verkoopen, met geen Verlof Brief je van hun Meesters voorzien zynde, zonder welk Schriftelyk Verlof aan dezelve mede geen Waaren of Koopmanschappen mogen verkocht worden; ook vermag niemand met hen voor Aardvruchten, Hout enz., te handelen, noch van hen Goederen en Koopmanschappen voor Geld te koopen buiten de Markt; byzonderlyk is mede aan een ieder verboden van geen Slaaven, met Boot en Ponten voor hun Meesters aan Paramaribo komende, in huis by Avond of ontyden toe te laaten, veel min op te houden of te verbergen, maar zulke Slaaven ten huizen hunner Meesters of in hunne Vaartuigen moeten blyven.

De Gemanumitteerden of Slaaven die Vryheid gegeeven word, genieten 't zelfde Recht als de Vrygeboornen. In den Jaare 1733 is voor dezelven een Reglement gemaakt; waar by zy gelast worden, geene de minste

stoutheid, moedwil of eenige feitelykheden aan eenige Blanken te doen, noch gedoogen, dat door die Slaaven word gedaan, maar in tegendeel, dat zy aan alle Blanken, alle ontzag, eerbied als anderszins moeten bewyzen, met uitdrukkelyke waarschouwing, dat schoon zy in alle andere zaaken egaal recht genieten met Vrygeboornen, zy echter in zulken geval aangemerkt zullen worden als de zulken die het onwaardeerlyke Pand van Vryheid aan Blanken verschuldigd zyn. De Blanken daarentegen zyn gehouden, van gemelde Reglement geen misbruik te maaken; dewyl hen wel vry staat, om wannneer een Vrygemaakte ergens in misdoet, daar over te klaagen aan de Overigheid, doch gantsch niet om zich zelven te rechten; gelyk hen ook ten scherpste verbooden werd uit baldaadigheid een Vrygemaakte Slaaf te mishandelen, op straffe van anderszins, als verstoorders van de gemeene Ruste, gestraft te zullen worden.

De Slaaven moeten in behoorlyke onderwerping gehouden en met strengheid behandelt worden, zonder zich met hen in eenige gemeenzaamheid in te laaten: maar hun pligt wel waarneemende moet men hen somtyds wat Kilthum of andere Snuisteryen vereeren. Men moet met groote voorzigtigheid vermyden hen het noodige te onthouden, hunne Wyven te verleiden; of onschuldig te straffen, het welk hen tot Wanhoop en dikwyls gevaarlyke besluiten doet overgaan; waar van men niet weinige Voorbeelden zoude kunnen aantoonen.

Wy hoopen dat het aan onze Lezeren niet onaangenaam zal zyn, inzonderheid voor hen die daar belang by hebben, dat wy een korte beschryving geeven van de onderscheidene soorten, verschillende Aart en Merktekenen deezer Volken, waar door zy afzonderlyk te kennen zyn; schoon op alle de Merken der Negers niet veel staat is te maaken, wyl de zwarte Slaavenhandelaars dezelve dikwyls veranderen, om hun voordeel te doen, en op die wyze een slecht soort van Negers voor goede aanplakken.

De *Ardras*-Slaaven, die men ook wel *Dongos* noemt (gelyk alle de Slaaven die eenige gesneede tekens hebben, in 't gemeen Dongos genaamd worden) worden te Juda (by ons Fida geheeten) en Ardra aangebragt uit een zekere Landstreek wel vyftig Mylen ten Noordoosten Ardra afgelegen; doch zyn niet van de beste soort. In Slaaverny gebooren en tot

den Akkerbouw opgetrokken zynde, valt hen de dienstbaarheid niet zwaar; en wanneer zy wel behandeld worden, kan men 'er goede dienst van hebben. De Mans, zo wel als de Vrouwen en Kinderen hebben, tot een Merkteken, eenige sneedjes op de Wangen, maar die Slaaven van de Grooten in haar Land zyn, hebben zulks rondom het Voorhoofd.

De *Nago*-Slaaven verschillen weinig van de voorgenoemden, en zyn mede goed voor den arbeid: deeze hebben op hun Voorhoofd lange Streepen of Kerven, welkers samenvoeging een plompe gelykenis van eenige Gediertes wil verbeelden.

De *Mallais*-Slaaven, dus genaamd naar de Mallais, een zeker Volk, dat hen te Fida, Ardra en Jaquin ter Markt brengt, komen van zeer verre, somtyds wel drie Maanden onderweg zynde, eerze aan den Zeekant naderen: het is een sterk Volk, bekwaam om den zwaarsten arbeid te verrichten, welke zy, wel gehandeld wordende, ook gewillig zullen doen; waarom dezelven doorgaands op hoogen prys gehouden, en zonder schroom gekocht worden, wyl het onverschillig is hoedaanig hunne Merktekenen zyn, mids niet hebbende die van de Tebou- en Guiamba Slaaven.

Niet minder acht men de *Aqueras*-Negers, die voor hunne Meesters zeer getrouw zyn: zy zyn te kennen aan eenige Sneeden op de Rug en Borst, in de gedaante van Haagdissen en Slangen.

Daarentegen zyn de *Tebou*-Slaaven van het allerslechtste soort, tot niets deugende, ten zy men hen, tien of twaalf Jaaren oud zynde, kan bekomen wanneerze tot huisdienst of ligter werk kunnen opgeleid worden. Zy hebben lange Sneeden op de Wangen, Borst en Buik.

De *Foin*-Slaaven onderkent men door verschiedene Schrabben aan de slaapen des hoofds. 't Is een slecht Volk, blôhartig, luy en van een diefachtigen aart, vol zotte inbeeldingen, en die ligtelyk, door Klei te eeten of andere middelen, zich zelven om 't leeven brengen.

De *Guiamba*-Slaaven komen ten opzigte van geaartheid en neiging genoegsaam met de twee laastgenoemde soorten overeen, zynde even als de Tebou-Slaaven getekend.

De Negers van *Fida* en *Jaquin* zyn diefachtige Natiën, maar anders

zeer werkzaam en getrouw voor hunne Meesters: op de Wangen hebben zy verscheidene Stippen als of het tekenen van Kinderziekte waren.

De *Ayois*-Negers, die strydbaar, kloek en onderneemende zyn, en tevens den arbeid beminnen, welke zy beter dan eenige andere Natie verdragen, zyn te kennen aan de lange Sneeden, strekkende van de Oogen tot de Ooren. Zy zyn de Schrik van alle de Negers: en geen bekommering voor hun Leeven hebbende verachten zy de grootste gevaaren, zich niet kreunende aan de gevolgen hunner buitenspoorigste Onderneemingen, en dus zo veel meer te vreezen als zy ongemakkelyk te bevredigen zyn.

De volgende Slaaven hebben hunnen naam van de Comptoiren daar zy ingeruild worden; als, de Negers van *Goeree*, die voor de beste worden gehouden, zynde zeer zwart, sterk, oprecht en trouw: zy hebben op de Slaapen van het hoofd drie Sneeden, drie Vingeren breed.

De Negers van *Sierra Leona* mede zeer zwart en sterk, en goed voor het gebruik; hebbende op het Voorhoofd vier Sneeden.

De Negers van *Cabo Monte*, schoon zo zwart noch zo sterk niet, zyn echter goede Slaaven, en hebben op ieder Wang een Sneede gaande van de Slaap van het hoofd na de Kin: deeze zyn zeer vrolyk van aart.

De Negers van *Kaap La Hoe*, op de Goudkust, zyn niet minder als de voorgenoemde geacht, dewyl de meeste Negers die na Suriname en verdere Colonien gebragt worden, aldaar, als zynde de grootste Handelplaats, ingekocht worden, voornaamelyk van onze Natie. Zy zyn over het gantsche Lyf getekend met figuuren van Vogelen en Gediertes, en hebben meest om hun Nek een groote roode Zeeschulp hangen, welke zo veel als haar Fetiche is: het zyn meestendeels sterke wel gespierde Karels; hoog van statuur; doch zo zwart niet. Men merkt aan, dat de zwartste Negers in 't gemeen de sterkste zyn.

De eigenlyke *Delmina*-Negers zyn alle in het Crom (of Dorp) van D'Elmina geboren en onverkoopbaar, ten zy ze tegens de Wetten van 't Land gezondigd hebben. Maar de meeste Slaaven die aan St. George D'Elmina verkocht worden, komen uit Asiantyn of het Hantasche, Fantynsche, Alguirasche, Wassasche en Akimsche. De Mans zo wel als de Vrouwen, zyn gemerkt over de Wangen en Borsten met verscheidene Sneeden, waar

van het Lidteken wel een Vinger breed uitgroeid. Onder dezelven vindt men veel oude gryze Slaaven, die de Handelaars gewoon zyn het Hair met Houtskool te smeeren, om dat zwart te maaken.

De *Annamaboe*-Negers. doorgaands *Fantynen* genaamd, behoorende onder de Engelschen, zyn welgemaakt en een Volk van goed Beleid, wordende voor de beste Negers op de geheele Kust, zo tot Plantagiewerk als anderszins, gehouden; op hun Voorhoofd zyn veel Stippels gestooken en met Kruid ingebrand. Onder de Fantynen worden mede gevonden *Akimsche* en *Asiantynen:* men kan tusschen deeze drie verschillende Natiën geen onderscheid bespeuren, dan alleen aan de Spraak; ook zyn de Asiantynen fyner van gebeente dan de Fantynen en Akimsche; doch, buiten dat voor gemelde, zoude het moeilyk zyn, die te onderscheiden.

(De Asiantynen zyn, sedert de dood van hunne Koning, dat thans byna dertig Jaaren is; met de Wassasche in een gestaadigen Oorlog: de Gevangenen die zy bekomen worden aan de Strand-Negers van weêrskanten overgeleverd om te verkoopen, die ze dan aan onze Forten aldaar brengen, en een beding maaken met de onzen over derzelver Prys en den Prys der Goederen, die zy in ruiling daar voor neemen, als hebbende daar door hun bestaan, zo wel van de geenen die ze hen overleveren als van het Goed dat zy daar afhouden.)

De *Acra*-Negers zyn kloeke, sterke en goede Slaaven, doch zeer duur. Zy behooren onder de Deenen; maar onze Natie en de Engelschen hebben het gezag over de geenen die onder hun Forten behooren.

Men vindt 'er nog *Abo*- en *Papa*-Negers, daar het zeer wel mede is om te gaan, mids men hen wel behandele: de laatstgenoemden hebben zeker Vergif onder de Nagels zitten, daar zy behendig iemand mede weeten te vergiftigen, waar van men altoos kwynende blyft.

De *Cormantyn*-Negers zyn van een goede Inborst, doch kunnen geen leed verdraagen, of gedoogen dat men hen zonder reden straft. Indien dit laatste gebeurt, neemen zy een Snaphaan of Mes om zich van hun Belediger te wreeken, en wanneer hen zulks mislukt, snyden zy zich zelfs, uit mistroostigheid, dikwyls den Keel af. Het is een welgemaakt en zeer

werkzaam Volk, welk door geen tekens hoegenaamd, te kennen is, dan alleen aan een zeer fyn en git zwart Vel.

De *Loango*- of *Goango*-Negers zyn van het slechtste soort, en, zo verhaald wordt, Menschen-Eeters, doodende by het Huwlyk hunner Koningjes, één van hunne eigene Natie, waar van zy een Gastmaal bereiden. Deeze hebben de Tanden als Snoekstanden gescherpt; zo dat zy iemand een Vinger kunnen afbyten. Zy zyn, wegens hun wreede en verraderlyke aart, by de andere Negers gevreesd en gehaat. Wegloopende, onthouden zy zich meest in de Bosschen, eetende, zo gezegd wordt, alle Ongediertes, als Haagdissen, Slangen, Padden enz.

Voorts hoe Oostelyker en Zuidelyker hoe slechter de Negers vallen. Daar integendeel die aan de Noord-Westkust, voor de beste soort gehouden worden.

EINDE.

Byvoegsel.

Na dat reeds een groot gedeelte van myn Werk was afgedrukt, zyn my nog de volgende Stukken ter hand gekomen, welke ik goedgevonden heb als een Byvoegsel hier nevens te voegen, als by de Ontdekkingen der Nederlanders; op pagina 111. onder aan, het volgende.

[(a)]De Nederlanders, uitgeput door de voorgaande Oorlogen met Engeland en Vrankryk, oordeelden dienstig nieuwe Volkplantingen aan te leggen, ten einde eigene Handelplaatsen op te richten, het Gebied van den Staat uit te breiden, en arme en berooide Opgezetenen te verligtenen een' staat van Bestaan te geeven. Waarom, op den 20sten July 1675, werd beslooten, wederom de Vaste Kust van Guiana te bezoeken, en aan de Rivier Oyapoco of Wiapoco op nieuws een Colonie te vestigen. Ik zal my niet inlaaten over de Verschillen hier omtrent, tusschen Rotterdam, Noord-Holland en Amsterdam ontstaan, maar alleenlyk zeggen dat het Bestuur van deeze Onderneeming werd opgedraagen aan de Edele Mogende Heeren Gecommitteerde Raaden van de Admiraliteit te Amsterdam; welke tot het in bezit neemen dier Landstreek den Capitein de Fyn en vyf en twintig Militairen aannaamen, om, met eenige Planters, zich neêr te slaan op de Rivier Wiapoco aan den Berg Caribote; en een gelyk getal Militie om zich te vestigen op de Rivier Arowari of Ouanari: dewyl men niet twyfelde of de Commandeur Binkes zoude de Franschen uit die Gewesten verdreeven hebben: voorts tot overbrenging van het benoodigde nog zes Schepen inhuurende. Ondertusschen werd Johannes Price a Apricius, Predikant der Engelsche Gemeente te 's Gravenhage, tot Gouverneur van de Colonie op Wiapoco by Kaap Oranje aangesteld, hebbende zyn Eed, voor welgemelde Collegie, op den 3^{den} December 1676, afgelegt.

Tot bestiering dier Volkplanting werden verders benoemd Herman Hartman van de Woude tot Lid van den Hoogen Raad, daar gemelde Gou-

(a) Zie zeker Tractaatje, genaamd *Verlooren Arbeid* of klaar en kortbondig Vertoog van de Colonie in de Landstreeke van Guiana, aan de Vaste Kust van America, op de Rivier Wiapoco. Gedrukt voor den Autheur (G. de Myst) te Amsterdam by Pieter Timmers.

verneur de Voorzitting zou hebben; en Patrick Suttic tot Secretaris van dit Collegie; als mede eenige Raaden van Justitie, en Petrus Tesschenmaaker tot hunne Secretaris; Albertus van der Veen tot Commissaris Generaal; Gerardus de Myst tot Fiscaal; Wernerus Tesschenmaaker tot Predikant, en eenige mindere Bedienden. En de volgende provisioneele Ordre op den 3den December 1676. beraamd en vastgesteld.

'Dat tot een generaale narichtinge van de gemeene Ingezetenen in dezelve Colonie, aan haar word gegeeven de Resolutie van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, in dato den 20sten July 1676. vervattende de Conditien die aan dezelve toegestaan zyn, daar naar de voorsz. Ingezetenen haar zullen hebben te reguleeren:

'En door de Collegien tot bestellinge van de Regeering van Politie, Justitie, en anderszins geordonneerd, en nog te ordonneeren, beraamd worden de bekwaamste Orders, om den inhoud van de voorsz. Resolutie te konnen executeeren.

'By welke Resolutie eerstelyk komende de aanstellinge van den Hoogen Raad, ook aan dezelve word gedefereerd de Hooge Regeering in de voorsz. Colonie concerneerende de Politie in het gemeen, die zich zal extendeeren over de administratie van de Finantien, onder de Directie van een Commissaris Generaal, en zyn Contrarolleur, geassisteerd met haar Commiesen, daar van dat welgemelde Heeren Raaden ter Admiraliteit aan haar reserveeren de verkiesing en aanstelling van de persoonen zonder dat ten reguarde van de zelve, aan de Hoofd-principaalen van de Colonie verstaan geobligeerd te zullen zyn.

'Laatende aan den voornoemden Hoogen Raad in cas van Overlyden van een van de voorschreeve persoonen, de voorzorge om provisioneel de vaceerende plaatsen ten dienste van 't Land en Colonie te doen waarneemen, ter tyd dat daar op hier te Lande gedisponeerd zal zyn.

'En zullen in den voornoemden Hoogen Raad worden afgedaan alle zaaken by pluraliteit van Stemmen, die in cas dat komen te steeken, de conclusie zal zyn aan de zyde van de President, die in alle Deliberatien vooruit zal adviseeren.

'En jegenwoordig de qualiteit van Gouverneur by de Heeren Staaten

van Holland, op speciaale Commissie van zyn Hoogheid gedefereerd wezende, aan de President van den Hoogen Raad, zullen alle Depeches worden geadresseerd aan den gemelden Gouverneur, en Hooge Raaden van de Colonie, die ook aanstonds op den ontvang, op tyden van ordinaris vergadering zullen werden geleezen, en daar op naar vereisch van zaaken gedisponeerd.

'Daar toe niet en zal mogen worden gecapteerd een extraordinaire convocate, maar in dezelve eenige zaaken geresolveerd wordende, het van wat natuur die zouden mogen zyn gelyk extraordinaris toevallen, tot zodaanige convocatie gelegenheid zouden konnen geeven, zullen de zaaken die van het minste gevolg zyn, by de naaste ordinaris vergadering moeten worden geapprobeerd.

'De By- eenkomsten van den Hoogen Raad zullen worden gesteld op ordinaris dagen, en bekwaame Uuren, wanneer dat met de presente Raaden zal worden gebesoigneerd, ten byweezen van den Secretaris, die van alle voorvallende Zaaken, Requesten van eenige importantie en inkomende Brieven, notule houden zal, en de resolutien die daar op genoomen zullen worden, extendeeren, daar van dat successivelyk met de Schepen die naar deeze Landen zullen vertrekken, aan ons Copy toezenden zal, ten einde dat wy daar uit kennisse konnen hebben, van de zaaken die zullen passeeren.

'En zullen alle Depeches, beneffens de Notulen en de Resolutien, bevoorens dat die uitgegeeven worden, in den Raad worden geresumeerd, om gearresteerd weezende door den Gouverneur, als President, geparapheerd en by den Secretaris ter Ordonantie van den Hoogen Raad geteekend worden.

'Den voornoemden Secretaris zal alle partyen distinctelyk expedieeren; en voor zyn depeche gelden niet meerder mogen vorderen, dan de Lyste die daar op door den Hoogen Raad zal worden gearresteerd, is medebrengende.

'En op dat door de absentie van de Leden van den Hoogen Raad, gecauseerd door de afgelegenheid van haare Wooningen, geen prejudicie aan de Directie van zaaken worde gegeeven, zullen dezelven haar

ordinaris Verblyf moeten hebben, ter plaatse daar de Residentie van den Hoogen Raad met gemeen consent zal vastgesteld worden.

'Tot alle zaaken accidentelyk voorkomende die aan de Authoriteit en Zorge van den Hoogen Raad zyn gedefereerd, zal den Gouverneur mogen provisioneelyk Ordre te stellen, welke zo lange zyn effect zal hebben, tot dat de tyd zal toelaaten, daar over de Vergadering te convoceeren, om naar de voorgestelde Ordre, daar op geresolveerd te worden.

'Aan ieder van de Leden, van den Hoogen Raad in 't particulier word gelaaten de vryheid, om in de Vergadering te proponeeren 't geen zullen dienstig oordeelen, daar op dat by den Gouverneur ofte President omvraag gedaan zal moeten worden.

'En zullen speciaalyk bezorgen, dat ten reguarde van den Godsdienst geen andere zaaken worden ingevoerd dan die overeenkomen met de Ordres gebruikelyk met de Gereformeerde Kerke deezer Landen, en op alle voorvallende zaaken haar Kerkelyke Correspondentie doen houden met onze communicatie, met de Classis resideerende binnen de Stad van Amsterdam.

'Zullen ook bezorgen, dat onder de Directie en verantwoordinge van den Commissaris Generaal, en den Contrarolleur geassisteerd met haar noodige Commiesen worden gesteld de Magazynen, bereids opgerecht en nog op te rechten.

'Dat ook alle Publicque Middelen ten naausten zullen worden gebeneficeerd, het zy by Collecte of Verpachting, naar de natuur van de zelve zo als die best zullen konnen worden ingezameld, ten profyte van hun Edele Groot Mogende en de Colonie, daar op den Hoogen Raad zal toonen het Advys van den Commissaris Generaal en den Contrarolleur, en haar advysen, beneffens de extentie van haar besoignes aan ons overzenden.

'Den Commissaris Generaal en Contrarolleur zullen van maand tot maand aan den Hoogen Raad overleveren een Borderel van den Ontvang en Uitgaaf.

'En Jaarlyks haare Reekening over geeven, die zo haast door haar

is gepresenteerd, zal moeten worden opgenoomen en geslooten, en by een dubbeld zo als geslooten is, herwaard worden gezonden, om door ons geexamineerd te konnen worden.

'Den voorschreeven Commissaris Generaal en zal niemand mogen crediteeren voor reekening van hun Edele Mogende of de Colonie, als voor zyn eigen risico, om alle kwaade schulden voor te komen.

'En zullen by hem geen betaalingen mogen worden gedaan dan op Ordonnantie van drie Leden uit den Hoogen Raad getekend, welke Ordonnantie zal moeten worden gedepecheerd op een tyd van ordinaris vergadering.

'Alle zaaken van belasting voor de Cassa die den Commissaris Generaal tot zyn eigen ontlasting zoude willen bybrengen, zullen door den Contrarolleur moeten werden geverifieerd.

'En van rechten van Depeches, die by den Hoogen Raad worden geconsenteerd, aan den Commissaris en Contrarolleur, zullen die te samen profiteeren, naamelyk den Commissaris Generaal drie vyfde gedeelten, en den Contrarolleur twee, zonder dat by haar de Lyste daar van zal mogen worden geexecedeerd, op poene van Cassatie.

'Zullen ook moeten cautie stellen voor de getrouwigheid van haar administratie, of aanwyzing doen van haar Effecten by Verband naar proportie van de importantie van haar administratie.

'En eindelyk by den Hoogen Raad buiten de poincten hier bevoorens bevat, tot narichtinge werden beraamd, zodaanige Ordres, als naar tyds gelegenheid zullen goedvinden.

'De Justitie zal worden geadministreerd op den Voet by hun Edele Groot Mogende ter neder gesteld, en om daar van de langwyligheid van de Proceduren voor te komen zullen ter eerster instantie, by Appel en ook by Revisie de zaaken in questie mondeling worden voorgedraagen by Eisch, Antwoord, Replicq en Duplicq, en daar op de stukken by Partyen te Procedeeren, aanstonds naar de gedaane Duplicq overgeleid, op dewelke dat Recht gedaan zal worden, zo mogelyk nog dezelve Sessie, anderszins de naastvolgende.

'En in zaaken daar partyen niet present en zyn zal tegens de Non-

comparanten worden geprocedeerd by defaut van acht dagen tot acht, en op de vierde Citatie worden geadmiteerd te dienen van Intendit.

'Zullende by den Secretaris van den Raad van Justitie worden gehouden een Rolle van de Proceduren, die aldaar voorvallen zullen, als mede van alle Besoignes die in denzelven Raad zullen passeeren.

'Dewelke dat zal resideeren in dezelve plaats met den Hoogen Raad, en haar zal reguleeren in het straffen van Delicten naar de Politique Ordonnantie binnen de Provincie van Holland en West-Vriesland gebruikelyk zynde.

'Welke Ordonnantie ook zal dienen tot Instructie voor den Fiscaal, om volgens dezelve zyn Crimineele Conclusien te formeeren, en in Civiele zaaken naar de Ordonnantien die aldaar by den Hoogen Raad, en by haare Authorisatie door de Magistraaten van de Steeden zullen worden gemaakt

'Zonder dat den voornoemden Fiscaal zal mogen composeeren of onder de hand eenige zaaken afdoen, maar die alle brengen ter decisie van den Raad van Justitie.

'Die in cas van Confiscatie een zesde zal mogen adjudiceeren aan den voornoemden Fiscaal, een zesde aan den Denunciateur, en de overige vier zesde ten profyte van de Provincie van Holland en West-Vriesland, en de Colonie, daar van dat door den Commissaris Generaal en de Contrarolleur buiten haar ordinaris administratie een separaate reekening gehouden zal worden, zullende de onkosten gevallen op de geconfisqueerde goederen van het geheele provenu moeten werden afgetrokken.

'En zal den voornoemden Fiscaal bezorgen de Executie van alle politicque Ordonnantien zyn bedryf concerneerende, als mede van alle Sentien, ook vigileeren tegens alle Defraudatien en non Observantie van den ophef van de publicque middelen, en hem naar voorval van zaaken, daar over addresseeren of aan den Hoogen Raad of Raad van Justitie.

'De Hooge Regeering van de voorsz. Colonie by hun Edele Groot Mogende zynde gedefereerd aan den Hoogen Raad zal ook den Gouverneur, als President van den zelven Raad, zyn het Chef en Opper-

hoofd van de Militie, zo wel van de geene die uit de Ingezetenen van de Colonie zal worden geformeerd als die op Soldyen word onderhouden.

'En alle Ampten en Employen die daar onder zullen komen te vaceeren voor zo veel als de Militie zal zyn uit de Ingezetenen, staan ter Collatie van den Gouverneur Hoogen Raad en de Colonellen van de zelve, die daar toe zullen aanstellen van de bekwaamste en gequalificeerste van de voorsz. Ingezetenen, zo als by pluraliteit van Stemmen zullen oordeelen.

'Die ook met een gemeen overleg zullen beraamen alle Ordres dienende tot oprechting en onderhouding van een goede gedisciplineerde Militie, die in staat zal konnen zyn om alle geweld af te weeren.

'En buiten de voorsz. Ordres, zullen door den Hoogen Raad op ons welbehaagen alle zaaken daar uit deflueerende worden gereguleerd.

'Actum ter Vergadering van de Heeren Raaden ter Admiraliteit tot Amsterdam den 3^{den} December Anno 1676.

(*Was geteekend*)

N. TEN HOVE.

(*Laager stond*)

Ter ordonnantie van dezelve.

D. DE WILDT.

Den 14^{den} December deszelven Jaaars liepen deeze zes Schepen in Zee, aan boord hebbende drie honderd vyftig Zielen, onder geleide van den Commandeur Thomas Tobiassen: en kwamen tot aan Cabo de Finisterre, van waar zy naar de Kaap Verdische Eilanden stevenden en na zich tien Dagen ververscht te hebben, hunnen koers vervolgden. Den 2^{den} February 1677. zagen zy Land, het welk zy bevonden de Kusten aan de Rivier Wiapoco te zyn. Zy voeren deezen Rivier op, en landden, op

den 4den dier Maand, aan den Berg Caribote, op twee of drie Vadem Water: doch deezen Berg zeer hoog en steil bevindende en de Grond rood en Steenachtig zynde, beslooten zy, de Rivier hooger op te vaaren en aan een uitsteekenden Hoek, omtrent vier Mylen de Rivier op van den Berg Caribote, die den Westhoek van de Rivier Wiapoco maakt, gelyk den Oosthoek van Kaap Orange, aan een Baai, wel een half Myl wyd, zich neder te slaan, en de Hoofdplaats hunner Volkplanting te vestigen. Alhier vonden zy ook den Grond veel bruiner en vetter dan aan Caribote.

Vervolgens, naamelyk den 18den February, werden nog Johannes Pimpelfort en Gerardus de Myst tot Hooge Raaden verkooren, en Albertus van der Veer en Barnhart Wulfinck tot Raaden van Justitie, behalve eenige Burger-Officieren. Men begon de Stad te versterken, en twee rechte Liniën, ter langte van vyftien Roeden, werden gemaakt met een Punt in het Land, en twee halve Punten aan wederzyden aan den Rivierkant, beneffens eenige kleine halve Maanen, om de Liniën te bestryken; hebbende men slechts twee zyden te versterken, naamelyk de Oost- en Noordzyde aan den Landkant, alzo de Stad aan de Zuid- en Westzyde door de Rivier besproeid werd. Aan deeze Vesting gaf men den naam van *Orange*; breeder blykende uit den volgenden Brief aan de Admiraliteit geschreeven den 15den Maart 1677.

‘Om uw Edele Mogende plichtschuldige en waarachtige advertentie te geven van ons voorspoedig en geluckig arrivement, onse Staet, Conditie, en Constitutie, van Land, en Plaats, soo hebben nodich geoordeelt uyt onser aller naam dese aan uw Edele Mogende te addresseren. Wat aangaat onse Reyse, en 't geen continuerende deselve van dag tot dag op de Schepen of in de Vloot is voorgevallen, referere om kortheyt tottet bygaande Journaal by onsen Fiscaal de Myst, op 't Wapen van Amsterdam Admiraal van de Vloot zelfs gehouden. De Conditie en Staet van onse Magasynen, Militie, mitsgaders de Principalen, en Vrye Coloniers, sullen uw Edele Mogende kunnen verstaen uyt de Missive van den Gouverneur en de Commissaris Generael. Waar dat onse Schepen op den 4den February in de Rivier Wiapoca by den Berg Caribote, ten Anker quamen, hebben ons met alle spoed aan Landt

begeven, om bequame gelegentheyt te verkiesen tot onse Stadt en Sterckten, gelyck daar toe hebben gevonden een seer voordelige en van natuyren sterke plaatse leggende omtrent vier mylen de Rivier op van den Berg Caribote die de Weste hoek van de mont van de Riviere maakt, gelyk de Oost-hoek van Cabo d'Orange, en drie mylen boven Caribote, zynde een uythoek gelegen aan een seer schoone Bay, daar vier kleyne Eylandtjes haar verthoonen, en de Schepen kunnen ankeren op vier a vyf vadem Water, ende leggen alsoo aan onse Wal om sonder Boot ofte kleyn vaartuig te konnen lossen, doch de Rivier is over al soo diep niet; maar onse Capiteyns hebben eenparich verklaart, dat in cas sy hadden geweeten, met haar komste de gelegentheit van de Rivier, als die nu dagelyks bevinden, dat alle met de Schepen hier voor de Stadt aan de Wal souden hebben komen ankeren, ende alwaart dat de Schepen met laag water aan de gront raakten, daar en is geen pericul want het is een sachte gront en 't vloyt wel zes voet, soo dat gemackelyk de Schepen die X, XI, ja XII voeten diep gaan, met de vloet op en met de ebbe weder af kunnen komen, de gront van onse Stadt leit met gemeen Ty XXV voet boven water, en maakt de Riviere door de geseyde uithoek (die anders ontrent een half myl wyt is) op minder als een quartier, soo dat met ons Canon die genoegsaam kunnen sluiten, en alsoo onse Plantagies hooger op sullen maken, hebben daar geen vyanden te verwachten, dat een groot voordeel is. De Wal beneden aan de Rivier rontom Klipachtig en quaat op te komen, doch boven een seer vette aarde boven bruyn, een voet diep wat rosachtig en seer vruchtbaar, om daar van een proef te nemen, hebben hier op een kleyne plaats gesayt, Boonen, Erreten, Milie, Tabak, Kool, Salade, en meer andere Moes en Tuyn-kruiden, die alle binnen de vier dagen schoon boven de aarde stonden, en noch seer wel wassen, soo dat wy alle wenschelyke teykenen zien om goede Plantagiën te maken, en een considerabele en Vaste Colonie te bouwen, ten dienste van den Staat en herstellinge van de afvallende Negocie en Commercie in Hollant. Aangaande de vruchten zyn hier seer verscheyden doch niet op alle plaatsen. Hier vallen

Amanassen, Bananes, Baccoves, Accajouw, Orange, Limoen, Suykerriet, en een soorte van Pruymen, de Indianen planten Tabak, Catoen, Cassavi. Wy hebben ook gevonden Orleans Verwe of Roekou, een soorte van swarte Verwe, eenige Gummen, zeer mooy welriekende, hart en vast Hout, Sakerdaan, Groen Ebben, en root Sandelhout. Wilt en Gevogelte in groote menichte, van Papegayen, Perkieten, Raven, Gansen, Entvogels, en veel meer andere soorten aardig gecouleert. Ook veel Vis, die hier deurgaans syn seer groot, vet en delicaat. Wy zouden van alles breder kunnen adviseeren, doch hebben tot noch toe geen tyt gehadt alles te konnen ondersoeken dewyl continuerende de leg en losdagen van de Schepen continueel syn besich geweest mettet landen en besorgen van de Schepen en preserveren van de goederen, onse plaatse voor de Stadt te openen en eenige provisioneele Hutten op te slaan, en zyn nu soo verre geavanceert, dat de Stad aan Marckt, Straaten en Puyen is afgedeelt, de Erven afgemeten en beginnen nu vaste Wooningen te bouwen, wy zyn hier tot ons ongeluk in de regentyt aangekomen dat ons wat incommodeert, in 't preserveren in de drooge waaren, en in 't verbranden van de Boomem, doch naar 't zeggen van de Indianen sal 't in weinich dagen ophouden, ook is den regen niet soo gestadig als in Hollant wort uytgestroyt, want wy hebben sommige dagen gehadt dattet gansch niet, andere weinig heeft geregent, en is vorders de Lucht doorgaans seer getempert, en niet zo werm als in Hollant wel hadden ingebeelt, want des Somers in Hollant dikwils veel heeter is, als tegenwoordig hier, ook heeft men hier deurgaans een frissen windt, soo dattet hier zeer vermakelyk is te woonen, en heel plaisant de Rivier te bevaren, zynde aan wederzyden zoo dicht met Bomen bewassen als de beste plantagien in Hollant zoude konnen zyn. De Indianen komen ons dagelyks bezoeken, en betoonen ons groote vrindtschap, soo dat met haar in goede alliantie sullen kunnen leven, schynen van seer goeden aart, sullen niemant eenig leet doen, daar zyn verscheydemalen Volk met haar uit geweest, met twee a drie ook een alleen, die wel van haar wierden getracteert, en alle te

vruntschap bewesen, en op haar tyt wederom gebracht, zy hebben ook versocht om by ons te komen woonen, en een los Tentje aan 't water op gemaakt; daarse somtyts met X a XII. Persoonen komen slapen en gaan 's daags Visschen. Zy hebben ons een Zeekoe gebracht daar 't Volk van de gansche Colonie mede konde spysen: ook Ree, en Varkens, en Packen en Acotjes dat een delicaat Wilt is, de Visch brengense ons al gebraden en konnen van haar kopen om de waardye van een a een en een halve stuyver, en die soo groot is als een halve Cabeljauw, zoo dattet blykt dat die in groote abundantie zullen hebben, hebben ons ook gepresenteert te helpen onse huysen bouwen, doch zy zyn luy ende haar werk wat langwylich, soo dat van haar niet veel dienst te gemoet sien, doch 't is ons genoegh dat zy ons toegedaan zyn, zy zeggen dat *Cajana* Frans is, en dat ons Volk van dito France van *Aperwacca* zyn weg gehaalt, of zulks waar is weet men niet. Aangaande *Arowary* wetende mede niet dat Duytsen zyn, en gelyk by 't Journaal blykt hebben wy daar niet kunnen komen, alzoo lager waren vervallen, zoo dat wy daar geen kuntschap noch hebben kunnen bekomen, gelyk ook niet van *Suringname, Tabago*, en andere plaatsen, dit is zoo veel tot noch konnen adviseren, want geen gelegentheit hebben gehadt yemand op kondtschap uit te zenden, als alleenlyk eenige Mylen de Rivier op, die getuigen boven veel hoog en goet Land gevonden te hebben, en wie contrarie adviseert dat zal zyn Bootsvolk door onkunde, of Knegts die liever willen Meester zyn en andere commanderen als van andere gecommandeert te worden. Zullen dan hier mede besluiten blyvende verplicht uw Edele Mogende namaals breder te schryven, wy zullen ondertusschen Godt Almachtich bidden ten einde uw Edele Mogende wil verleenen een voorspoedige directie en een goeden yver tot maintue van onze Colonie en voortsettinge van de zelve, en uw Edele Mogentheden en respective familien langdurige gesontheit tot zaligheit.

‘Actum op de Rivier *Wiapoca* in de Stadt Orange den 25sten Maart Anno 1677.

(Onderstond)
Joh. Apricius,
Johan Pimpelfort,
Bermhart Wulfingh,
Albertus van der Veer,
Wernerus Techemaker,
Jacobus Rabby,
Matheus Boreel,
Guillem Teschenmaker,
Isaac van Driel,
Johannes Hadenbroek,
Franciscus Allert,
Johannes van der Woude,
Jacobus van Ryn,
Jan Coperman voor de Wede. van Louwies Gobauw,
G. de Myst.

Doch naaulyks was deeze Volkplanting geformeerd of de onderlinge Twist bestond derzelver fundamenten om verre te werpen. De Ingezetenen richtten een' Gemeenen Raad op, aan welkers hoofd de Predikant Teschenmaker als Voorzitter was, ondernaamen die van den Hoogen Raad Wetten voor te schryven en alles naar hun zin en wil te schikken, weigerende alle gehoorzaamheid aan den Gouverneur en Raaden; ja de stoutheid sloeg over tot de Knegten, welke onder hen een soort van Regeering opstelden, en weigerden hand aan het werk te slaan tot de Fortificatien, ofte eenige Burger Wagten waar te neemen; waar door de versterkingen der Stad onvoltooid bleeven.

Waarop Gouverneur en Raaden beslooten een Fortres te maaken, en deezen aanbesteedden aan de Militairen en Vrywillige Dienstknegten.

De Oneenigheden reezen dermaaten dat men niet zonder reden begon te duchten, dat zulks tot een Bloedbad zoude uitbarsten; wyl veelen zich niet ontzagen te bedreigen zich onder de Franschen te willen begeeven. 't Welke Gouverneur en de Hooge Raaden deedt besluiten den Gemeenen Raad en Gemeente te ontwapenen. Dit werd den volgenden Morgen met aanbreeken van den dag ter uitvoer gebragt zonder grooten wederstand te ontmoeten, wyl verscheidene Hoofden der Misnoegden, Landwaards in, een Reisje waren gaan doen.

Nog werd het ongeduld meerder aangespoord door het gebrek aan Leeftocht dat in de Colonie was.

Inmiddels deserteerden acht Knegts van den Heer van der Woude, welke Fransche Overloopers zynde, door hem te Amsterdam waren aangenoomen. Drie van dezelven werden van de Indiaanen achterhaald, en verontschuldigden zich zo veel zy konden, verhaalende van hunne Makkers daar toe gedwongen geweest te zyn, die naar Cajenne gevlucht waren, voornemens zynde met eenige Franschen wederom te komen, om ons Fort te overmeesteren. Echter werd een van de meest schuldigsten strengelyk gegeesseld en alle drie verweezen, een zekeren tyd, op Water en Brood, voor de Stad en aan het Magazyn te werken.

Midlerwyl werd den 18^{den} Juny 1677. een Bark aan den Gouverneur van Suriname, met eenige Brieven aan de Principaalen in Nederland afgezonden, met verzoek om deeze Volkplanting met eenige Levensmiddelen te voorzien. Tot beveiliging der Ingezetenen werden verscheidene Wetten gemaakt; en een Constabel over veele bedreeven Dieveryen gearquebuseerd, in plaatze van met de Koorde gestraft, zo als zyne Sententie luidde.

De arbeid aan de Fortresse ging wakker voort; zo dat dezelve binnen den tyd van drie Dagen in staat van tegenweer zoude gebragt zyn; wanneer de Heer de Lezy, Gouverneur van Cajenne, [de zelfde die door den Commandeur Binkes, in den Jaare 1676, gevangen naar Amsterdam was opgezonden en, op den 9^{den} September 1676, uit de Gevangenis van

de Admiraliteit had weeten te ontsnappen[a]] met elf Cano's of Periages en omtrent honderd vyftig Man, onze Bezitting kwam aantasten. Hy landde aan den Berg Comaribo, overviel de Indiaanen, en hakte hunne Cano's in den grond, om alle kondschap te beletten, Hy nam hier twee Dienstknegten van den Schoolmeester Hardenbroek gevangen, die hy door beloften bewoog hunne Landsgenooten te verraaden, en hem omstandig bericht van onze Colonie en der Fortresse te geeven. Hierop naderde hy tot aan Caribote, daar hy den Zoon van den Raad Wulsinck verraste; die hem, noch door belofte noch dreigementen, eenige opening wilde geeven, waarop hy hem gevangen medevoerde. Hy kwam des avonds omtrent een half Myl van het Fort, en stapte met het gros van zyn Volk aan Land, onder het geleide van een der voornoemde Dienstknegten, die hem voor Gids diende; een van de grootste Periages wel bemand, zoude, onder het beleid van den Mayor de Ferole, het Fort, te Water, zien te naderen, onder geleide van den anderen Knegt.

Doch om de lichte Maan niet durvende naderen hieldt hy zich aan de overzyde van de Rivier onder de Schaduwe van 't Geboomte, tot dat de Maan onder was, wanneer hy met zyne Periage het Fort bereikte, en voet aan Land zette. De Schildwagt geraas hoorende riep: wie daar. Waarop de Verraader antwoordde: Hardenbroeks Knegt. De Schildwagt hem aan zyn stem kennende liet de Periage aan den Wal komen. Waarop terstond twee of drie Soldaaten op den Schildwagt losbranden, en hem door de Dyën Schooten; zo dat hy in onmagt nederviel.

Deeze onverwachte Schooten wekte de Ingezetenen onzacht op: doch alvoorens iemand by der hand was, stond de Vyand reeds in orde in 't midden van het Fort, daar niemand dan de Fiscaal en de Commissaris met zyn Huisgezin zich in bevond; zynde om de beknopte gehuisdheid de meeste Dienstknegten buiten het Fort. De Schildwagt aan de Landzyde uitgezet, liep terstond naar de Hoofdwagt, by de Wooning van den Gouverneur, welke met acht of tien Man toen op de Hoofdwagt zynde

(a) Zie Notulen van de Admiraliteit 10 Sept. 1676.

zich naar het Fort begaf, gelastende den Corporaal in aller yl de overige Militie byeen te rukken, en hem te volgen. Doch deeze aan het Fort komende smeeten het Geweer neder en vluchtten in het Bosch. De Gouverneur zich alleen ziende vliegt wanhoopig met de Degen in de Vuist het Fort in; daar hy met vyf Wonden gekwetst neder viel, en drie of vier Uuren naderhand overleed. De Fiscaal, op wien tweemaal gevuurd was het Geweer weigerende, werd gevangen genoomen. De Ingezetenen onkundig van het getal der Vyanden, namen de vlucht. Midlerwyl rukte de Gouverneur de Lezy uit het Bosch aan. Een Dienstmaagd werd alleen doodgeschooten; en een Knegt, behalve de gemelde Schildwagt, gekwetst. Alles werd door de Franschen geplonderd. Eenige weinigen die uit visschen waren geweest, ontkwamen het met de Chaloup naar Suriname: de overigen werden des anderen daags door den Gouverneur naar Cajenne gevoerd, laatende het gebied aan den Mayor de Ferole met last alles te verbranden wat gebouwd en beplant was, en zo haast een Brigantyn van Cajenne zou aangekomen zyn, 't Geschut, Krygsbehoeften, Leeftocht en het Volk derwaards te volgen.

De Gevangenen werden op Cajenne slecht behandeld: veelen kwamen van ongemak te sterven: anderen werden naar Martenique gevoerd; daar zy den 18^{den} November 1677. aankwamen. Zo dat deeze Colonie binnen den tyd van negen Maanden begonnen en weder te niet gegaan is.

Pagina 223. Regel 15. na de woorden *Kamer Zeeland*. Zo als uit het nevenstaande Provisioneel Contract blykt, het welk in de Vergadering van Negentienen op den 12^{den} September 1659. werd overgeleverd.

‘*Provisioneel* Contract en Conditien aangegaan tusschen de Bewindhebberen der Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland ter eener zyde: en de Edele Achtbaare Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Steeden Middelburg, Vlissingen en Veere ter andere zyde.

Art. I.

‘**D**e Westindische Compagnie zal approbeeren ook zo veel in haar is direct doen sorteeren dit Accoord en 't Reglement waar op de voorsz. Steeden benevens onze Commissarissen uit de voornoemde Bewindhebberen, de Colonie op de Vaste Wilde Kust, tusschen tien Graaden, zullen, etabliseeren en planten, en dat in Conformité van de Vryheden en exemptien by de Vergadering van Negentienen reeds gemaakt, ofte nog te maaken.

Art. II.

‘Aan de voorsz. Steeden, als Stichters en Coloniers van de voorsz. Kuste, zullen hun Hoog Mogenden en de Compagnie accordeeren en toestaan hooge, middele en laage Jurisdictien, omme te beter de gerequireerde authoriteit by de haare te maintineeren.

Art. III.

‘De Jurisdictie voorsz. zullen de Steeden voorsz. bezitten by forma van Leen, stellende tot dien einde successivelyk een persoon daar op het Leen geconfereert zal werden met betaaling van zekere Heergewaaden.

Art. IV.

‘Blyvende niet te min de Souverainiteit en hooge Overheid met alle

het geene daar aan dependeerd, aan hun Hoog Mogende en de Compagnie, voor zo verre dezelve by het Octroy daar toe is gerechtigd.

Art. V.

'En dewyl de Regeering van de voorsz. Steeden niet hebben eenig inzicht om haare Authoriteit uit te zetten buitenslands, maar haar inzicht alleen hebbende tot voortzetting van de Commercie en haar Tol van de Westindische Compagnie die zoo veel aan den Staat deezer Landen heeft gemeriteerd, zo zoude de voorsz. Regeerders te vreden zyn met dezelve Conditien als de Stad Amsterdam met de Bewindhebberen aldaar wegens Nieuw Nederland hebben gemaakt, dat is zo de Compagnie genegen mogt zyn binnen de eerste tien Jaaren, ofte eenige Jaaren daar na de verschoten Penningen te rembourseeren met simpele Interesten tegen vyf ten honderd in het Jaar, uit de Compagnies ofte deezes Kamers Middelen, in zulken gevallen alles te stellen en over te geeven aan de Compagnie, ofte deezen Kamer, mids dezelve zoude gehouden blyven te presteeren aan de Coloniers de Conditien, tusschen Commissarissen uit de respective Steeden en de Bewindhebberen met dezelve Coloniers gemaakt.

Art. VI.

'Ondertusschen verbinden de voorsz. Bewindhebberen aan de voorsz. Steeden, met Consent en authoriteit van de Hoofdparticipanten alhier in dato..... uit het netto provenue ofte overschot der Orange Verwen, op de Wilde Kust voor deeze Kamer vallende, een somma van twee honderd vyftig Ponden Vlaamsch Jaarlyks zonder meer, en dat op reekening van de vervallende Interesten van het Capitaal dat by de voorsz. Steeden verschoten zal werden, en voor de resteerende Interesten en Capitaal verbinden wy het inkomen dat te verwachten staat uit de Vruch ten van der contracteerende Coloniers en Landeryën.

‘Aldus gedaan ter goeder trouwe binnen Middelburg den 24sten December 1657.

(Was Ondertekent)
Johan van Foubergen,
Cornelis Arent Werdorp,
Gerrit Gysseling,
Johan Kien de Jonge,
Pieter Morthamer,
Johan van der Merct,
Johan Luycx.

Insgelyks werden ter zelver tyd de volgende

‘*Vryheden* onder *Exemptien* door de *Bewindhebberen* van de Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Vergadering van de Negentienen geaccordeerd en toegestaan aan *David Nassy* en Medestanders, als Patroon ofte Patroonen van een Colonie op 't Eiland Cajana ofte andere Plaatsen aan de Wilde Kust van Westindiën, by haar op te rechten.

Art. I.

‘De voorsz. David Nassy en Medestanders werden geconsenteerd en toegestaan een Colonie op te rechten van vier of vyf Mylen Land op het Eiland ofte Rivieren van Cajana, bestaande in zo veel Landeryen als door de Coloniers zullen werden gecultiveerd, mids blyvende zo

verre van de Colonie op Cajana dat zy de Ingezetenen van dien aldaar niet hinderlyk en zyn, en zal dezelve gehouden zyn de voorsz. Colonie te bepotiveeren ende bezetten in den tyd van vier eerstkomende Jaaren, aanvang neemende ten langsten op Primo September 1660. op poene indien zulks op en binnen dien tyd niet en komt te geschieden, dat als dan de ongecultiveerde, onbearbeide, onbewoonde, of onbeheerde Landen wederom zullen vervallen aan de Compagnie, om by tyd en wyle daar mede zodaanig te handelen als haar goeddunken zal.

Art. II.

'En zullen de gemelde Bavid Nassy en zyne Medestanders hebben en genieten de Jurisdictie over de Baayen die in zyne op te rechtene Colonie bevonden werden, en de helfte van de Rivieren die aan beide zyde van de gemelde Colonie daar van hy nadere aanwyzinge zal doen, gelegen zyn; mids dat de Compagnie voor haar, en die aldaar uit haaren naam zouden mogen verschynen de Vrye Vaart en Negotie in de gemelde Baayen, en op de voorsz. Rivieren zo wel als de op en neder vaart aan haar is behoudende.

Art. III.

'Werd den gemelden David Nassy en zyne Medestanders ook toegelaaten de Vrye en alodiaale eigendom ten eeuwige dagen van de voorsz. Colonie met de appendentien en de dependentien van dien, voor zo veel hem daar van en zyne Medestanders in dien tyd van vier Jaaren zal zyn bevolkt, bearbeid, beheerd, aangeweesen en gecultiveerd, en zullen dien-volgende dezelve daar van vermogen te disponeeren voor altoos by Testament, Contract, Verbintenis ofte anderszins, zo men hier van zyne vrye eigen Goederen vermag te doen, zonder dat nogthans zodaanig Testament, of Contract plaats zal hebben indien de Colonie daar door van deezen Staat en Compagnie zouden werden afgesneeden en aan andere Landen gebragt.

Art. IV.

‘En zal de meergemelde Colonie mede werden geaccordeerd en toegestaan hooge, middele en laage Jurisdictie, die waargenoomen zal worden in manieren als in Articul XIV. werd uitgedrukt.

Art. V.

‘En zal de voorsz. Colonie by hem David Nassy en zyne Medestanders bezeeten worden by form van leen, stellende ten dien einde sufficantelyk een Persoon ofte meer Persoonen daar op het leen geconfereerd zal werden, met betaaling van zekere Heergewaaden, ter waarde van zestig Guldens.

Art. VI.

‘Blyvende niet te min de Souverainiteit en de hooge Overigheid met al het geene daar aan dependeerd, aan hun Hoog Mogende en de Compagnie, voor zo verre dezelve by het Octroy daar toe is gerechtigd.

Art. VII.

‘Ook zullen de Jooden genieten zodaanige vryheid van Conscientie, met publique excercitie, Synagoge en Schoole, gelyk by hen lieden gebruikelyk is in de Stad van Amsterdam, volgens de Leere van hunne Ouderlingen, zonder eenige verhinderinge, zo in 't District van deeze Colonie als in alle andere Plaatsen van onze Domeinen, en dat met alle exemptien en vryheden die onze ingeboorne Burgers genieten; want wy hen lieden voor zodaanig houden; en de voorsz. Patroon, en zyne Medestanders zullen gehouden zyn te conserveeren de voorsz. vryheid van Conscientie onder alle hunne Coloniers van wat natie dezelve zouden mogen zyn, en dat met de excercitie en de publique oefeningen van de Gereformeerde Religie, als alhier te Landen is geschiedende.

Art. VIII.

‘De Compagnie staat aan den voornoemden David Nassy en zyne Mede-

standers toe, Vrydom van Thienden voor den tyd van twintig Jaaren, van dewelke hy aan zyne Coloniers zal vermogen te geeven zo veele Jaaren Vrydom, als hem geraade dunken zal, als mede Vrydom van Hoofdgeld en andere Schattingen, dewelke na de expiratie van de tien Jaaren, tot de twintig Jaaren toe, zullen ontvangen worden, zal gebruikt worden, tot verval van de Gemeene Lasten, opbouwing van gemeene Werken, ofte Fortificatien aldaar, en zal na de expiratie van de twintig Jaaren 't een, en 't ander zo Thiende als Hoofdgeld komen ten behoeve van de Compagnie.

Art. IX.

'Iemand van deeze Coloniers, het zy door hem zelfs ofte iemand in haaren dienst zynde, komende te ontdekken eenige Mineraalen van Goud, Zilver of Cristalle Gesteenten, Marmoren, Salpeter, ook Parel Visscheryën van hoedaanige natuur dezelve zoude mogen weesen, zullen zy die als eigen voor hen mogen bezitten, ende behouden, zonder daar van eenige Lasten of Recognitien te betaalen binnen den tyd van tien Jaaren, maar naar verloop van dezelve tien Jaaren, zullen zy gehouden zyn, een tiende part aan de Compagnie te betaalen van het geene daar van zal komen te procedeeren.

Art. X.

'De Coloniers in 't generaal zullen voor den tyd van tien achtereenvolgende Jaaren, ook vry zyn van des Compagnies gerechtigheid van al zodaanige Goederen, als ten dienste van de Landbouw, 't bearbeiden van Mineraalen, 's Menschen onderhoudt, opbouwing van Huizen, Logien, Visscheryën, en diergelyke zaaken van nooden zyn en van hier derwaards zullen gebragt worden.

Art. XI.

'Gelyk deeze ook voor den tyd van vyf Jaaren zullen vry zyn van 's Compagnies gerechtigheid, van Gommen, Verwen, Balsemen, Gewassen, en andere Waaren geene uitgezonderd die in haare Colonie val-

len, en door haar industrie gevonden, uitgewerkt en hier te Landen gebragt zullen worden, en zullen naar dien tyd daar van aan de Compagnie niet meer betaalen voor Recognitie als by andere worden betaald die daar omtrent gelegen zyn, daar de Compagnie possessie heeft.

Art. XII.

'De Coloniers zullen met haare eigene, gehuurde, bevrachte ofte wel der Compagnies Schepen, indien eenige bygeval daar mogte komen, vermogen haare Goederen alhier te Landen te transsporteeren, en zullen gehouden zyn haare Equipagie naar de voorsz. Colonie ook alhier te Landen, ter plaatsen daar eenige Kameren zyn, te doen, en ten dien einde dat voor zy beginnen te laaden, ten Comptoire aangeeven de grootte, monteeringe, en bemanninge van haare Schepen; ook ligten een behoorlyke Commissie van de Compagnie volgens en in conformiteit van het gebruik van de Compagnie, en gelyk by alle anderen, vaarende in de Limiten van des Compagnies Octroy, werd gedaan. Word mede toegestaan aan een ieder aldaar zodaanig Vaartuig tot haar gebruik te houden als zy lieden zullen goeddunken.

Art. XIII.

'De Coloniers zullen vermogen, zo de gelegenheid van de Colonie zulks mogte toestaan, aldaar op te rechten allerhande Visscheryën zo van gedroogde als gezouten Visch; en zelve voor den tyd van twintig Jaaren vermogen te brengen in de Westindische Eilanden, Spanjen, de Straat, en elders, des dat zy lieden niet en zullen vermogen van daar onder dat dekzel weg te voeren eenige Mineraalen, Gewassen en wat zulks ook zoude mogen weezen, op poene indien contrarie bevonden word, dat de Verzenders derzelve, ten behoeven van de Compagnie, zullen verbeuren de waarde van al dien, behalve dat de Goederen zo die achterhaald en gevonden worden, ook verbeurd zullen zyn, ten behoeven als vooren.

Art. XIV.

De Compagnie zal in de voorsz. Colonie stellen een Schout om de Justi-

tie en Politie aldaar waar te neemen, mids dat de Colonie zodaanig zynde, dat in dezelve particuliere Raaden of Rechters zouden dienen gesteld te worden, dat als dan de Patroon of Patroonen verdubbeld getal uit de bekwaamste Persoonen die in de Colonie woonen, zynde Nederlandsche Christenen en van de waare Gereformeerde Religie, zullen vermogen te nomineeren, op dat de Schout, ofte wel den geene daar aan de Compagnie 't oppercommando zal hebben gedefereerd, daar uit de Plaats mag stellen.

Art. XV.

'Alle Zaaken, Verschillen en Delicten zullen by de voornoemde Rechters werden getermineerd en de Vonnissen geexecuteerd, behoudelyk nogthans zodaanige Vonnissen kwamen te excedeeren de Somme van vyf honderd Guldens; dat van de gemelde Gerechten zal mogen werden geappelleerd aan zodaanige Collegien als daar te Landen tot het oppergezag door hun Hoog Mogenden en de Compagnie zullen werden gecommitteerd.

Art. XVI.

'En zullen de voornoemde Coloniers omtrent den Handel der Slaaven, voor zo veel zy zullen van nooden hebben voor haare Colonie, zulke en zodaanige Vryheden genieten als na deezen door de Vergadering van Negentienen op 't zelve Vaarwater zal worden beraamd, tot accomodatie van dezelve en altyt niet minder worden getaxeerd, als de Coloniers sorteerende onder de Colonie van de Kamer van Zeeland onder Essequebo.

Art. XVII.

'Zullen zy lieden ook door de Compagnie verzorgd worden met zodaanig getal Slaaven als aldaar Successivelyk zullen van nooden weezen, op order en reglement by de Vergadering der Negentienen gemaakt, ofte nog te maaaken; doch de Slaaven die by de Coloniers in Zee zouden mogen verovert werden, zullen dezelve gebragt worden in deeze Colo-

nie, ter vrydom van dien te mogen vervoeren ter plaatzen daar 't haar gelieven zal, mids betaalende voor Tol aan de Compagnie tien Guldens per Slaaf; met dat beding, dat de vierde part van de veroverde Slaaven aldaar aan Land zullen moeten verblyven, tot behoef van de Colonie of de Wilde Kust.

Art. XVIII.

'De Compagnie zal vermogen na de expiratie van de eerste tien Jaaren, aldaar te houden of te stellen een Ontvanger van des Compagnies gerechtigheden, welke de Opperhoofden van de Colonie en die van de Gerechten aldaar gehouden zullen zyn, de behulpelyke hand te bieden, en maintineeren, in het vorderen van des Compagnies gerechtigheden.

'Aldus gedaan en gearresteerd by de Bewindhebberen van de Kamer van Amsterdam, op den 12^{den} September 1659.

Pagina 256. Regel 4. Het meergemelde Bericht van 9 Juny 1769. op den 12^{den} July des zelven Jaars ter vergadering van Staaten van Holland ingebragt zynde; werd by hun Edele Groot Mogenden op den 26sten January 1770. goedgevonden en verstaan, dat by aldien, binnen den tyd van drie Maanden, uiterlyk, geen voldoende Resolutie by de Bondgenooten, nopens de openstelling van de voorsz. Vaart en Handel, op meergemelde Rivieren, genoomen zou zyn; van dien dag voor als dan, bleef vastgesteld, dat terstond, daar aan, door hun Edele Groot Mogende, afzonderlyk aan het Gouvernement van Essequebo zou werden aangeschreeven dat Hoogstdezelve de Aanschryving van Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland aan den Directeur van Essequebo gedaan, *om geen Scheben komende uit de Havenen deezer Landen, die niet voorzien zyn met een Hout- of Zoutbrief afgegeeven by de Kamer Zeeland, op Essequebo of annexe Rivieren te admitteeren om te laden of te lossen*, als t'eenemaal strydig tegen het Octroy van hun Hoog Mogenden,

houden voor nul en van geener waarde; en derhalve verwachten, dat alle Schepen, dewelke voortaan aan de Rivieren van Essequebo en Demerary, met kennis en goedvinden, of uit hoofde van de Voorrechten van de Generaale Westindische Compagnie deezer Landen, uit eenige van de Havenen van deezen Staat, schoon met geen Hout- en Zout-brief van Zeeland voorzien, arriveeren, aldaar op den zelfden Voet, als de laatstgemelden zullen worden toegelaaten: en dat hun Edele Groot Mogende, in geval van onverwachten tegenstand van het voornoemde Gouvernement, of anderszins, de Ingezetenen van hunne Provincie, tegen alle wederstreeving zouden beschermen, zo en in dier voegen, als Hoogstdezelve zouden oordeelen te behooren:

En dat, daarenboven, van deeze Openstellinge van den voorsz. Vaart en Handel, ten voordeele van de Ingezetenen der Provincie van Holland, binnen dezelve, als dan, de noodige Publicatie zou worden gedaan.

Van welk laatste point copie door de Heeren van de Ridderschap en de Gedeputeerden der Steeden Haarlem, Delft, Gouda, Gornichem, Alkmaar en verdere Leden verzogt zynde, om nader te examineeren en de intentie van de Heeren hunne Principaalen te verstaan, en ingekomen zynde, is hetzelve met een kleine verandering goedgekeurd.

Vervolgens werd de Resolutie van Staaten van Holland van den 26sten January op den 29sten derzelver maand ter Vergadering van hun Hoog Mogende ingebragt, verder inhoudende, dat Zy nooit zouden kunnen gedoogen, gelyk zy ook niet van de Staaten der overige Provinciën verwachten, dat het Verschil over de Vrye Vaart en Handel op meergemelde Rivieren, aan een Gerechtshof, hoe onpartydig het ook zoude mogen weezen, overgebragt, of wel aan de Uitspraak van eenige Leden uit een of meer Hoven van Justitie uit deeze verëende Provinciën, of wel van zodaanige andere kundige en onpartydige Leden van Regeering of Rechtsgeleerden, als daar toe door zyn Doorluchtige Hoogheid den Heere Prince Erfstadhouder zouden worden gekooren, gesteld werde, als strydig met de Souvereiniteit van hun Edele Groot Mogenden, midsgaders de wezenlykste belangens van 's Lands Ingezetenen, met betrekking tot de Vaart op de gedachte Colo-

niën; gelyk dit alles verder uit de omstandigheden van zaaken door hun Edele Groot Mogenden grondig getoond en aangedrongen word.

Deeze Resolutie ter Generaliteit overgenoomen zynde, zonden Staaten van Zeeland, aan hun Hoog Mogenden een Brief van den 19^{den} Maart daar aan volgende, om tot beantwoording van gemelde Resolutie te dienen. Waarin zy nader trachten te betoogen de billykheid van hun gedrag aangaande de Essequebosche en Demerarische Geschillen, als niet schroomende de zaak ter beslissing van een onpartydig Gerechtshof te laaten, en verder, na vertoog der hachelyke gevolgen, die uit opgenoemde Resolutie te wachten stonden, aanhoudende, dat Staaten van Holland de Provincie van Zeeland niet *via facti* van het haare zouden ontzetten en de vrye overweeging der Bondgenooten over gemelde zaak vruchteloos maaken, betuigende eindelyk, dat, door het afsnyden van het voorsz. nog genoegsaam éénig middel van bestaan hunner Ingezetenen, gemelde Provincie in de gemeene Lasten niet zoude kunnen draagen, en dus geheel onnut aan het Bondgenootschap worden gemaakt.

Hierop lieten Staaten van Holland den 6^{den} April een Antwoord op gemelde Missive, aan Staaten van Zeeland afgaan, te kennen geevende, dat zy standvastig bleeven by het bevoorens gedeclareerde, naamelyk, dat het voorsz. Geschil geen voorwerp van een Rechterlyke uitspraak kan uitleeveren dewyl in tegendeel de zaak van zodaanige klaarblykelykheid was, dat het eenvoudige voorstel daar van de geheele Waereld moet overtuigen, dat, als gezamenlyke Bondgenooten de Westindische Compagnie geoctroyeerd hebben, om op de Landen, Kusten en Plaatsen, by de Octroyen uitgedrukt, met uitsluiting van alle anderen te mogen Vaaren en Handelen, en dat de voorsz. Compagnie het van haar belang geoordeeld heeft, om de Vaart en Handel op eenige van die Plaatsen open te stellen, alle de Ingezetenen van deezen Staat, zonder onderscheid, als tot het zelfde Lichaam behoorende, bevoegd zyn om van die openstelling gebruik te maaken. Dat hun Edele Groot Mogende zich vervolgens genoodzaakt vonden, niet alleen by Hunne voorsz. Resolutie te volharden, maar aan Staaten van Zeeland ook te gelyk kennisse te moeten geeven, dat, zo hier op by hun Edele Mogende binnen den tyd van drie Maanden, geen vol-

doende Resolutie genoomen werde, of dat de zaak door de eene of andere minnelyke Schikking niet bemiddeld kon worden, Hoogstdezelve in het werk zouden stellen het geen zy by derzelver Resolutie van den 26sten January 1770. verklaard hadden. Voorts hielden hun Edele Groot Mogenden zich overtuigd, dat door het openstellen van de Vaart op Essequebo en Demerary, niet alleen geen middel van bestaan aan de Ingezetenen van Zeeland zou worden afgesneeden, maar dat in tegendeel daar door verscheidene andere, zo voor het Algemeen, voor de Westindische Compagnie, en voor de Coloniën van Essequebo en Demerary, als inzonderheid voor de Zeeuwsche Ingezetenen zouden geopend worden, om aan dezelve een gedeelte van dien Handel vooraf te verzekeren.

De Heeren Gedeputeerden der zes andere Provinciën, naamelyk van Gelderland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overyssel en Stad en Lande, bragten den 10den May, den 2den en 18den April, 27sten Maart, 12den en 24sten April 1770. hunne respective Resolutien ter Vergadering van hun Hoog Mogenden in, op het Bericht van den 9den Juny 1769, midsgaders op hun Edele Groot Mogende Resolutie van den 26sten January 1770, en die van hun Hoog Mogenden van den 29sten derzelve Maand daar op gevolgd, beide betreffende de Vaart op Essequebo en Demerary, alle ter Generaliteit commissoriaal gemaakt met Gecommitteerden van de Westindische Compagnie. Gelderland was van gevoelen dat men het Verschil, door een onderlinge toegeevenheid moest trachten te ontruimen, en eenmaal uit den weg neemen: voorts, dat wanneer tusschen de Provinciën van Holland en Zeeland echter nog eenige stoot mogt overblyven, de Heeren Staaten van dezelven den Heere Erfstadhouder zouden behooren te verzoeken, tot het effenen van zodaanige verschillen, deszelfs goede en veelvermogende diensten te willen aanwenden: edoch, in geval, onverhooptelyk, dit alles van geen uitwerking mogt weezen, hun Edele Mogende van begrip waren, dat als dan door de Provinciën van Holland en Zeeland, Hooggemelde zyne Doorluchtigste Hoogheid diende te worden verzocht de Bemiddeling en Uitspraak van die Verschillen op zich te willen neemen, in hoope en vertrouwen, dat deeze weg, als overeenkomstig de Unie, en in aanzien van de tegenwoordige gesteldheid van de Republicq, de natuurlykste

en eenvoudigste zynde, dan ook by de meergemelde Provinciën zou worden ingeslaagen: en byaldien dit al meede vruchteloos mogte weezen, willen hun Edele Mogende, die betuigden van met alle onzydigheid, en alleen tot bewaaring van de eenigheid tusschen de respective Provinciën, hun gedachten in deezen verklaard te hebben, op het ernstigste hebben geprotesteerd van onschuldig te willen gehouden worden aan de nadeelige gevolgen, welke tot laste van de eene of andere hier uit te duchten waren. Zeeland beriep zich nogmaals op al het geene zy reeds te vooren tot staaving haarer eisch had bygebragt; doch echter ten blyke dat men niets onbeproefd wilde laaten, om waare het mogelyk, by minnelyke schikkinge, deeze zaak zo gewigtig voor Zeeland, te vinden, men gaarne het nader gevoelen van Holland zoude inwachten, en zo dat aan Staaten van Zeeland voldoende voorkwam, als dan zich niet ontrekken zouden, om in nadere overweeging te neemen, of den weg van minnelyke schikkinge, boven dien van een gerechtelyke uitspraak, voor de belangens van hunne Ingezetenen verkieselyk zoude zyn: niet schroomende hunne zaak ter beslissing van een onzydig Gerechtshof te laaten: eindelyk, dat byaldien de Staaten van Holland by derzelver voorheen genoomen Besluit mogten blyven volharden, Staaten van Zeeland het zelve zouden moeten aanmerken als eenen klaarblykelyken indragt tegens de gronden van de Unie; en dat, hoogstdezelven met meerder recht dan de Staaten van Holland, zich genoodzaakt zouden vinden daar tegen in dat onverhoopt geval, zodaanige maatregelen te neemen, als men met het recht en de belangens van de Ingezetenen hunner Provincie en den aart en het gewigt der zaake overeenkomstig zou oordeelen. Utrecht gaf in bedenken, of de Resolutié der Staaten van Holland op den 29sten January, ter Generaliteit ingebragt, en gelyke Resolutie van Staaten van Zeeland by derzelver Missive van den 19^{den} Maart vervat, zouden kunnen worden gesteld in handen van de Heeren Gedeputeerden tot de zaaken van de Westindische Compagnie, die reeds voorheen deeze zaak behandeld, en daarop den 9^{den} Juny 1769. hebben uitgebragt het Bericht waar toe de twee voorsz. Resolutien betrekking hebben, met verzoek van voornoemde zaak als nog eens te willen aanvatten om middelen van vereeniging te beraamen, en voor te slaan en te trachten op zo eene wyze dit

Verschil tot onderling genoegen te vereffenen, of indien zulks onverhoopt, niet kon worden gevonden, als dan hun Hoog Mogende op de geheele zaak te dienen van derzelver consideratien en advys, volgens welk dit Verschil door hun Hoog Mogenden zoude behooren te worden beslecht. Vriesland volmagtigde zyn Gecommitteerden ter Generaliteit om deeze zaak met de Gecommitteerden van Holland en de overige Bondgenooten in te schikken, te reguleeren en af te doen. Overyssel vermeende, dat deeze zaak aan een Rechterlyk Onderzoek en Uitspraak kon worden Overgelaaten, zonder dat de Souvereine Rechten van hun Hoog Mogenden daar door eenige inbreuk zouden lyden of in de Waagschaal gesteld worden, en het zelve allezins aan hun Edele Mogenden als het billykste en heilzaamste middel van afkomst voorkwam, en daarom ook geen zwaarigheid vonden, dat voor hun Provinciaal Advys te uiten en te verklaaren, dat de zaak in verschil zoude behooren te worden verbleeven aan een onpartydig Hof van Justitie binnen de Geunieerde Provinciën, om daarin te beslissen, zo als na reehten en in goede Justitie zoude vinden te behooren: doch zo de andere Bondgenooten, onverhoopt, daar in van Ridderschap en Steeden mogten verschillen en met de Provincie van Holland overeen stemmen, behielden hun Edele Mogende aan zich, om als dan op de voorsz. zaak zich nader te verklaaren, zo als zy na den aart der zaaken zouden oordeelen te behooren. En Stad en Lande verklaarde van gedachten te zyn, dat Staaten van Holland derzelver Gedeputeerden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden dienden te volmagtigen, om met de overige Bondgenooten aanzoek te doen, om de ontstaane Verschillen door middel van een gevoegzaam vergelyk te ontruimen: voorts by onverhoopte mislukking deeze zaak met Gedeputeerden der overige Provinciën zodaanig te helpen reguleeren, schikken en finaal aftedoen, als zy zouden oordeelen te behooren.

Waarop by hun Edele Groot Mogenden is goedgevonden en verstaan, dat de voorsz. Resolutien, zouden worden onderzocht door de Heeren van de Ridderschap en verdere hun Edele Groot Mogende Gecommitteerden tot de zaaken van de Westindische Compagnie, ten einde de Vergadering daarop te dienen van derzelver bericht.

Den 22sten May 1770. werd ter Vergadering der Algemeene Staaten ingebragt eene Propositie van de Staaten van Zeeland, waar by deeze verzochten aan de Bondgenooten ter voorkoming van alle feitelyke onderneemingen, met welke de Provincie van Holland hen had bedreigt, dat de zaak tot eene formeele en finale decisie mogt worden gebragt: zich verder beklagende over het gehoudene gedrag van Holland ter verdrukking van hunnen handel en over de superieure en ironique styl by Holland gebruikt; dat het Verschil tusschen Bewindhebberen ter Kamer Amsterdam en Hoofdparticipanten van Zeeland op een andere wyze wordt voorgesteld, dan in het raport van de Heeren hun Hoog Mogende Commissarissen op den 9den Juny des voorledenen Jaars was uitgebragt: naamelyk 'of de successive Octroyen aan de Westindische Compagnie verleend, dezelve bevoegd zoude maaken om de Vaart en Handel op Essequebo en Demerary open te stellen'? daar het wezentlyk voorstel van gemelde raport behelsde 'of de Ingezetenen van deeze Provincie, uitkragte te van eene by hun gepretendeerde primitive occupatie en het daarop gevolgd bekend Contract van den Jaare 1670. mitsgaders op fundament van eene gesustineerde ongestoorde possessie, het recht hebben en bevoegd zyn, om privativelyk en met seclusie van alle anderen, de Westindische Compagnie alleen uitgezondert, te mogen navigeeren handelen en traffiqueeren op de Colonie Essequebo, Demerary en onderhoorige Rivieren, met alle gevolgen en aankleeven van dien' dat by het raport van 9 Juny 1769. de Heeren Commissarissen hadden geoordeelt dat dit Verschil of door eene uitspraak van hun Hoog Mogenden zelve, of door eene rechterlyke decisie, aan welk beide welgemelde Heeren Commissarissen oordeelden deeze materie te weezen susceptibel, echter zo het hen voorkwam aan het laatstgemelde den voorrang geevende, behoorde te worden beslift.

Dat de Provincie van Holland, alvorens nog een van de andere Bondgenooten zich hadde verklaard, konde goedvinden aan de andere Provinciën niet alleen de wet voor te schryven, welke van die beide alternativen zy moesten omhelsen, met verklaaring dat zy het tweede alternatief nooit zouden gedoogen; maar ook een bepaalden tyd vast te stellen binnen welken door hun Hoog Mogenden eene uitspraak moest worden gedaan, of dat zy

anders in hun voordeel, door een feitelyke openstelling van de betwiste Vaart, dit geschil zouden eindigen, ja dat ten blyke van dit voorneemen reeds over eenigen tyd, binnen twee Hollandsche Steeden, aanstal was gedaan tot het uitrusten van verscheidene Scheepen naar de Colonie van Essequebo en Demerary; waarschynlyk niet zonder verzekering dat de openstelling van die Vaart wel haast zoude volgen.

Dat door deeze behandeling de banden van eenigheid en vriendschap zouden losgemaakt worden en deeze verongelykte Provincie, die zich uitgeput had ten behoeve van een Bondgenootschap, waar van zy, in tegenoverstelling van de lasten, weinig voordeel genoot, zoude kunnen koomen tot het besluit om zodanige verbintenis op te zeggen: zich door eige middelen staande te houden en haare verligting te zoeken in het afleggen van zwaare Schulden, waarin zy zich ten behoeve van het Bondgenootschap heeft moeten inwikkelen.

Voorts voegde zy 'er by, dat derhalve niet billyker kan zyn, dan dat de Provincie van Zeeland bedreigd wordende van feitelyk en strydende met de gronden van Unie, van het haare te zullen berooft worden, haar Contingent zo lang agterhoude tot zy vaste verzekering zal hebben bekoomen, dat het gedreigde niet zal worden in het werk gesteld en de zaak niet buiten haar geheel gebragt werde: schoon de Heeren Staaten van Holland by hunne Missive tragten te doen voor komen of hunne Resolutie niet anders zoude strekken, dan tot reciprocatie der Resolutie van 11 September 1750, waar by tegen den duidelyken inhoud van een Octroy aanschryving zoude zyn gedaan, waar door derzelver Ingezetenen alleen zouden genieten zodanige voordeelen, als waar van de Ingezetenen van alle de Provinciën gezamentlyk moeten jouisseeren; welke sluitreden echter verviel, als men in het oog hield dat de Ingezetenen van Zeeland lang te vooren waren geweest in de privative Vaart op gemelde Colonie en dat de wettigheid of onbestaanbaarheid dier Resolutie, hangende ter deliberatie van hun Hoog Mogende, door de Provincie van Holland, als belang hebbende party niet kan worden gedecideerd.

Dat derhalve de Provincie van Zeeland aan wie het behoud of verlies der Vaart en Handel op de Colonie van Essequebo en Demerary zo veel

geleegen ligt, dat het wel of qualyk vaaren der Ingezetenen en de steun haarer kwynende Financie daar van afhing, deeze nog eenige overgeblevene tak van Commercie *via facti* zig niet ongevoelig zoude laaten beneemen, of zo als men zegt den slag af wagten, en zich lydelyk onderwerpen aan het willekeurig goedvinden van een haarer Bondgenooten.

Dat zy derhalven hun Hoog Mogenden op het ernstigste verzochten de Provincie van Holland alle feitelykheid te ontraaden en zo deeze zich daar aan niet wilde gedragen, dat hun Hoog Mogenden den Directeur en Raaden dier Colonie gelieven aan te schryven, geen ander Scheepen dan met Hout- en Zout-brieven van Zeeland te admitteeren, of aldaar te laten lossen of laden, ter weeringe van verwarring, tweedragt, en verdere nadeelige gevolgen, met bekendmaking dat indien Holland in haare onrechtmatige handelwyze voortging en de Bondgenooten het zelve aanzaagen, de Provincie niet minder Souverein zynde, tot haar leedweezen zoude moeten overgaan tot maatregelen waar van zy anderszins gantsch vervreemd zoude zyn.

Vervolgens werd op den 11^{den} derzelver Maand ter Vergadering der Algemeene Staaten uitgebragt het raport van Hun Hoog Mogende Gedeputeerdens tot de zaaken van de Westindische Compagnie, behelzende, dat zy in Conferentie waren geweest met Gecommitteerde Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer Amsterdam en Gecommitteerde Hoofdparticipanten derzelve Compagnie ter Kamer Zeeland, om als nog te onderstaan of by middel van eenige schikking de zweevende geschillen over de vaart en handel op de Colonie van Essequebo en Demerary konden worden uit den weg geruimd.

Dat gemelde Bewindhebberen hadden verklaard, wel geneegen te zyn om alle inschiklykheid te gebruiken, doch geen andere voorslagen wisten te doen, dan welke in een memorie vervat en gevoegd agter de Resolutie van de Provincie van Holland op den 29sten January 1770. ter Generaliteit ingebragt, doch dat zy geneegen waren alle andere voorstellen te hooren. Dat de Gecommitteerde Hoofdparticipanten verklaarden door de Staaten hunner Provincie gelast te zyn, om alle propositien zo van Hun Hoog Mogende Gedeputeerden, als Bewindhebberen te aanhooren en ter deliberatie van den Staat te brengen; doch van haare zyde geen nieuwe voorslagen te doen, en

vooral van de handt te wyzen die geene welke by voorgemelde Resolutie van Holland waren opgegeeven.

Dat zy Heeren Gecommitteerden hadden voorgesteld, om het plan by het advis van Holland opgegeeven tot een Grondslag te leggen; en vervolgens in onderhandeling te treeden om een meerdere proportie dan twee negende parten in de Vaart op die Coloniën aan de Ingezetenen van Zeeland toe te staan; of wel zo deeze voorslag van de hand geweezen werd, de vaart op die Colonie onbepaald open te zetten: mids dat alle uitvragten en retouren zouden gaan uit en naar de Provincie van Zeeland.

Welke beide voorstellen door Hoofdparticipanten waren afgekeurd en tegens het laatste door Bewindhebberen veele zwarigheden werden ingebragt. Derhalve dat zy Gecommitteerden, onaangezien alle hunne gedaane moeite, in de onmogelykheid waren gesteld om deeze zaak by middel van schikking af te doen, en genoodzaakt waren geworden de conferentien af te breeken: waar van zy hun Hoog Mogende kennisse gaven; waarop dezelve voor het uitgebragte raport werden bedankt, en verder verzocht ten spoedigste de Resolutien de respective Provinciën op het subject der verschillen over deeze Coloniën ter Generaliteit ingebragt, te willen onderzoeken, en daar op hun Hoog Mogende te dienen van derzelver consideratien en advis.

Ingevolge van deeze Resolutie bragten gemelde Heeren Gedeputeerden tot de zaaken van de Westindische Compagnie op den 14^{den} Juny deezes Jaars een raport uit, waar by zy Heeren Gedeputeerden de verdeeldheid van de gevoelens der respective Bondgenooten onder het oog bragten, als mede de zwaarigheden die zich opdeeden om dit verschil te stellen ter beslissing of van Hun Hoog Mogenden zelve, of van een onpartydig Gerechtshof: dat zy derhalven van Advis zouden zyn, dat zyn Doorluchtige Hoogheid de Heere Prince Erfstadhouder door hun Hoog Mogenden behoorde te worden verzocht, om deeze zaak metden aankleeve van dien, door zyne hooge uitspraak te termineeren, of wel daaromtrent zodanige schikkingen te beraamen, als Zyne Hoogheid tot afkomst van zaaken na zyne hooge wysheid dienstig en gevoeglyk zoude oordeelen: en dat inmiddels de Provinciën van Holland en Zeeland zouden worden verzocht de zaaken te laaten in dien

staat, als dezelve zich thans bevinden ter weeringe van verdere onaangenaamheden en discrepantien.

Waarop hun Hoog Mogende den 17den Augustus beslooten aan zyne Hoogheid te defereeren de Arbitragie en Decisie over de verschillen raakende de Navigatie en Handel op de Colonie van Essequebo en Demerary, welke dan ook op den 21sten derzelver maand by missive aan haar Hoog Mogenden kennis gaf, den Last deezer Uitspraak en Decisie op zich te zullen neemen, als overtuigd van de hooge noodzaaklykheid, dat de finaale afdoening der voorsz. verschillen ten spoedigste werden bevorderd, en ten dien einde daags te vooren aan Staaten van Zeeland en Holland daar van kennis had gegeeven, met verzoek, indien zulks noodig mogte agten binnen den tyd van zes weeken, zodanige Memorien of Deductien ter deezer materie dienende ter hand te stellen.

Eindelyk werd ter Vergadering van hun Hoog Mogenden op den 15den October 1770. ingelevert een missive van zyne Doorluchtige Hoogheid ten zelven dage geschreeven, inhoudende dat, dewyl haar Hoog Mogende by derzelver Resolutie van den 17den Augustus deezes Jaars goedgevonden hadden aan hoogstgemelde Zyne Hoogheid te defereeren de arbitrage en decisie over de differenten raakende de Colonie van Essequebo en Demerary, en Zyn Hoogheid de last hem opgedragen, hoe ongaarne ook, egter, ter beantwoording aan het vertrouwen door haar Hoog Mogende en de gezamentlyke Bondgenoten in hem gesteld, en ter betragtinge van de pligten Zyn Hoogheid ook ten deezen incumbeerende, met betamelyke bereidwilligheid hadde aanvaard, hoogstdezelve niet getardeerd had van terstond eene preparatoire voorzieninge te doen waar door in staat konde geraken, om met zoo veel spoed, als den aart deezer gewigtige en importante Zaak eenigzints toeliet aan het verlangen van Haar Hoog Mogenden te voldoen.

Dat ten dien einde by hoogstdeszelfs Missives van den 20sten derzelver maand aan de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, als mede aan de Heeren Staaten van Zeeland, een kort termyn, uiterlyk van zes weeken, gefixeert hebbende, binnen welken Zyne Hoogheid zoude inwagten

zodanige Memorien of Deductien, als tot nadere adstructie van het wederzyds gesustineerde zouden mogen strekken, en na verloop van welke tyd hoogstdezelve deeze geheele Zaak voor voldongen zoude houden. Zyn Hoogheid daags daar aan ontfangen hadde een rescriptie van de Heeren Staaten der eerstgemelde Provincie, waar by aan hoogstgedagte Zyne Hoogheid hadden gedeclareerd, dat in verbeelding waren dat haar gesustineerde nopens het recht van vrye vaart en handel op de gemelde Colonie by Resolutie van den 29sten January laatstleden, ter Vergaderinge van Haar Hoog Mogenden ingebragt zo klaaren convincant te hebben geadstrueerd en betoogd, dat overbodig oordeelen Zyne Hoogheid met verdere memorien of deductien te incommodeeren.

En van weegens de Heeren Staaten van Zeeland, hoogstdezelve op den 2den deezer lopende maand een missive was geworden, by welke gemelde Heeren Staaten, onder een niet min ernstig declaratoir van hun uiterste vertrouwen op de gefundeerdheid van het gesustineerde Recht van privative vaart en handel voor hunne Ingezetenen op de voorsz. Colonie, noch ten overvloede eene Memorie tot Succinte recapitulatie der argumenten in de anterieure Schriftuuren vervat aan Zyne Hoogheid hadden geëxhibeert en overgezonden.

Dat die Zaak alzo geinstrueert en voldongen zynde hoogstgedachte Zyne Hoogheid gaarne hadde gewenscht, ingevolge het eerste Lid der delatie van Haar Hoog Mogenden hoogftdeszelfs goede Officie tot applaneering der ontstaane differenten, door middel van het een of ander gepast expedient te kunnen adhibeeren, dan het geen Zyn Hoogheid, aangaande de sentimenten en dispositien van de beide hooge partyen ten vollen bekend was, daar toe geene de minste hoope geevende, terwyl ook het Object van twee zo zeer geopposeerde, en tegens elkanderen regtdraads strydende Sustenuen, als was die van de privativie en exclusive vaart der Ingezetenen van Zeeland op de gemelde Colonie, aan de eene, en die van de vrye en algemeene vaart voor de gezamentlyke Ingezetenen van de Republicq aan de andere zyde, geen gevoeglyk temperament of conciliatoir scheen te admitteeren, Zyn Hoogheid vermeend hadde, hem niet te kunnen

houden buiten de voor hem onaangenaame noodzaakelykheid om dat hoofdverschil door eene peremtoire decisie te moeten termineeren.

Dat het vervolgens was, na eene zeer rype overweeging dat Zyne Hoogheid met zo veel bedaartheid als onzydigheid, de merites van de wederzydsche Sustenuen naaukeurig pondeerende, geoordeeld hadde tot een grondslag van Hoogstdeszelfs deliberatien te moeten leggen, deeze onwrikbaare waarheid, dat het Recht tot de privative Vaart en Handel op eene Colonie die over en weder erkend werd onder de Souvereiniteit van het Bondgenootschap gezamentlyk te behooren, door geen Lid van hetzelve afzonderlyk en met uitsluiting der verdere Leden, anders, dan uit kragte van een Wet, Privilegie of Concessie van haar Hoog Mogenden wettiglyk verkreegen en deugdelyk geexcerceert konde worden. Dat op die grond voortgaande en het gesustineerde der Heeren Staaten van Zeeland inziende, Zyne Hoogheid betuigende was, dat hem geene zodanige Wet, Privilegie of Concessie was voorgekomen, waar by het recht van privative of exclusive Navigatie en Commercie aan de Ingezetenen van die Provincie vergund of toegekend zoude zyn; terwyl hoogstgedagte Zyne Hoogheid het zo verre van daar gevonden had, dat het Octroy, door Haar Hoog Mogenden in den Jaare 1674. aan de Generaale Westindische Compagnie der Vereenigde Nederlanden verleend, en seedert successivelyk geprolongeert, of eenige anterieure dispositie van haar Hoog Mogenden als namelyk de ratificatie van 11 April 1670. deeze Colonie concerneerende, het gesustineerde Recht van privative vaart en handel, in het minste zoude begunstigen of de aanschryving by de Heeren Staaten van Zeeland den 11^{den} September 1750. aan het Gouvernement der gemelde Colonie gearresteert, eenigzints zoude kunnen wettigen; dat daarentegens de klaare letter en expresse text van hetzelve Octroy, de gefundeerdheid van de Sustenue der Heeren Staaten van Holland en Westvriesland zoo wel, als de volstrekte nulliteit van die gedaane aanschryving, ten duidelykste evinceerde.

Dat derhalven hoogstgedagte Zyne Hoogheid die het maintien der hooge Rechten van haar Hoog Mogenden en de handhaving der fun-

damenteele Wetten van den Staat onder hoogstdeszelfs allergewigtigste en dierbaarste pligten moeste stellen, zyn besluit op de voorsz. geindigiteerde gronden inrigtende, na rype deliberatie goedgevonden hadde, vermogens de authorisatie door Haar Hoog Mogenden in naam van de gezamentlyke Bondgenooten, op hem verleend, by weege van uitspraak te verstaan, en te verklaaren, zoo als zyne Hoogheid was doende.

Dat aan alle de Ingezetenen deezer Republicq competeerde het recht, om op de Colonie van Essequebo en Demerary, vry en onverhinderd te mogen Vaaren en Handelen, ingevolge van de Concessien, daar toe door de Generaale Westindische Compagnie deezer Landen, uit kragte van haar verkreegen Octroy, te verleenen, en dat dienvolgende de aanschryvinge door Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer Zeeland aan het Gouvernement van de Colonie gedaan, *om geene Schepen komende uit de Havenen deezer Landen die niet voorzien zyn met een Hout- of Zout-brief, afgegeeven by de Kamer Zeeland, op Essequebo of annexe Rivieren te admitteeren, om te laaden of te lossen*, behoorde te worden geannulleerd en gesteld buiten effect.

Dat hoogstgedagte Zyne Hoogheid daarmede deeze geheele zaak zou de kunnen houden voor afgedaan. Edoch in overweeging genoomen hebbende het heilzaam oogmerk van de zoo ampele delatie, die Haar Hoog Mogende met betrekking tot de gemelde differenten aan hoogstdezelve hadden gelieven te doen, welke delatie zich tot het onderwerp van eene juridique decisie geenszins bepaalde; en teffens het oog vestigende op het gewigt en de billykheid der redenen en motiven daar voor militeerende, dat aan de Ingezetenen van de Provincie van Zeeland een convenabel en reedelyk aandeel in de vrye Vaart en Handel op de Colonie van Essequebo en Demerary werde geassecureert; Zyn Hoogheid dienstig geoordeeld hadde, het volkomen effect en de volle executie van hoogstdeszelfs voorenstaande uitspraak te suspendeeren en op te schorten, ter tyd toe, dat de middelen en maatregulen, welke tot vaste verzekering van zoodanig aandeel, voor en ten behoeven van de Ingezetenen van Zeeland op

de beste wyze, zouden kunnen strekken, door zyn Hoogheid zouden weezen beraamd, en hoogstgedagte Zyn Hoogheid, zyne intentie desaangaande aan Haar Hoog Mogenden nader zoude hebben verklaard. Dan dat dewyl het overleg van die middelen, eenige meerder tyd kwam te vereisschen, en de Ingezetenen der overige Provinciën inmiddels niet langer gepriveerd behoorden te blyven van de excercitie van hun incontestabel recht van Vaart en Handel, op de voorsz. Colonie, zyn Hoogheid verder had goedgevonden te permitteeren, zo als was permitteerende by de voorsz. Missive, dat by provisie en tot nader order een getal van drie Scheepen uit andere havenen van de Republicq buiten die van Zeeland, en niet voorzien met een Hout- of Zout-brief, afgegeeven by de Kamer van Zeeland, naar de Colonie van Essequebo zal mogen worden afgezonden: Verzoekende Zyne Hoogheid, ten dien einde, dat door haar Hoog Mogenden by aanschryving zo aan hoogstdeszelfs Representant en Bewindhebberen van de Generaale Geoctroyeerde Westindische Compagnie ter Kamer Amsterdam, als aan Directeur en Raaden van de gemelde Colonie de nodige orders mogen worden gesteld.

Waarop gedelibereerd zynde, is goedgevonden en verstaan, dat Zyn Hoogheid voor deszelfs yver en moeiten in deezen genomen, en voor het formeeren van de voorsz. arbitrage en decisie by Missive zal worden bedankt, en dat Copie van de voorsz. arbitrage en decisie gezonden zal worden aan Representant en Bewindhebberen van de Westindische Compagnie ter Kamer Amsterdam en aan Hoofdparticipanten van dezelve Compagnie ter Kamer Zeeland om te strekken tot derzelver narigtinge en yder zoo veel haar aangaat, haar daar na exactelyk te reguleeren.

Dat voorts den Directeur en Raaden van de Colonie Essequebo zal worden aangeschreeven by provisie een getal van drie Schepen uit andere Havenen van de Republicq buiten die van Zeeland, en niet voorzien met een Hout- of Zout-brief, afgegeeven by de Kamer van Zeeland, in de voorsz. Colonie te admitteeren.

Pagina 265. Regel 20. Ten dien einde zond de Gouverneur Storm van 's Gravenzande, in den Jaare 1769. ter nader ontdekking der binnelanden en Cristal Mynen, eenen Gerrit Janssen, Posthouder op Arinda, de Rivier Essequebo op, en van daar langs de Rivier Ruponowini, tot by de Rivier de Maho toe: deeze vond de beide Boorden van de Maho bewoond door een zeer wilde Natie, genaamd Wapissanes, welke, eenige Jaaren geleeden, drie van onze Inwooners, die zo verre waren doorgedrongen, hadden vermoord.

Hy werd wel van hen ontvangen en gevraagd naar de reden van zyne komst: waarop hy antwoordde, om Vriendschap met hen te maaken, en eenigen Handel met hen te doen; verzoekende ten dien einde hun Opperhoofd te spreeken: zy toonden zich hier toe bereid, en bragten hem by hun Opperhoofd, welke hem met groote deftigheid ontving, staande al het Volk gewapend met Boog en Pylen; en wien hy eenige Snuisteryen vereerde: hy zag een menigte Snaphaanen onder hen, en schonk hen een Vles Buskruid, waar aan zy groot gebrek hadden.

Hierop werd de Vriendschap gemaakt en hem toegelaaten vryelyk te mogen gaan waar hy wilde; doch niet om de Rivier de Maho over te steeken; dewyl zy voorgaaven, dat de Bewooners dier Boorden zeer kwaadaartig waren en hem mogelyk zouden vermoorden.

Het gedachte Opperhoofd onderrichtte hem, dat 'er zes of zeven Heuvelen waren, die alleen uit Zand en Cristal bestonden, waar van zy hem zo veel aanboden als hy begeerde; doch verbooden hem derwaards te gaan, of in den grond te graaven, laatende hem ten dien einde altoos door drie of vier Jonge Indiaanen verzellen.

Deeze Heuvelen waren gelegen in een groote Savaan zo verre het oog strekte; en in dezelven waren veele Plekken, waar groente noch gras op groeide: die Gronden waren, in den droogen tyd, allen morgen bedekt als met een witte ryp; het welk de Indiaanen inzamelden, en als Zout gebruikten, en het geen naderhand bevonden is natuurlyke Salpeter te zyn. Hy verhaalde verders getrokken te zyn door een groot welriekend Bosch

dat hem zeer aangenaam en schoon voorkwam, medebrengende eenige monsters van het Cristal en de Salpeter, wanneer hy, na eene Reis van zes Maanden, wyl hy, door de droogte en ondiepte der Rivieren, zo lang was opgehouden, weder op Arinda aankwam.

Naderhand zond Gerrit Janssen zynen Bylegger derwaards met eenige Goederen die zy geeischt hadden; welke het voorschreevene bekrachtigde, zeggende by de Heuvelen geweest te zyn, en vyf of zes in getal waren, zonder eenige andere Rotsen of Bergen daar omtrent te zien. De Indiaanen braken verscheidene stukken van het Cristal af, die zy hem mede gaven; doch wilden hem niet toestaan om in de Aarde te graaven.

Bladwyzer.

A.

***A**apen*, beschryving der verschillende soorten.	96
Aardappelen.	60
Aboujer, zie *Varken* (*Navel-*).	
Aboulouri, eene soort van Krab.	118
Abricoos-Boom.	45
Acajou- of *Cachou-Boom*.	46
Achiolt; zie *Orliaan*.	
Acoujourou; zie *Palmiet-Boom*.	
Acouri; zie *Konyn*.	
Acowaysche Kaneel-Boom.	72
Acowaysche Muscaatnoot.	ibid
Acowaysche Noote-Boom.	ibid
Acquewynsche Post, beschryving van denzelven.	287
Acquowayen, beschryving van dit Volk.	8
Adam- en Evaas-Boom.	84
Adderslang.	102
Adouri; zie *Konyn*.	
Advocaaten-Boom of- *Peer*.	44
Agami; zie *Trompet-Vogel*.	
Agouti, zeker Dier.	94
Aï; zie *Luyaard*.	
Akire, beschryving deezer Rivier.	150
Akonipjes, zekere Vrucht.	62
Algarobos-Boom.	81
Allegaar; zie *Hanacao*.	
Alve, zeker Kruid.	88
Amazoone, beschryving deezer Rivier.	185

Amsterdam, Eigendom voor één derde in de Societeit van *Suriname*. 638

Amsterdam koopt de derde van den huize van *Sommelsdyk* in de Societeit van *Suriname*. 868

Amsterdam [*'t Fort*], beschryving van hetzelve. 566

Amsterdam [*Nieuw*-] beschryving van dit Vlek. 285

Anacardium Occidentale, zie *Acajou*.

Ananassen, beschryving van deeze Vrucht. 61

Anawannen; zie Gier.

Anawanne Herouni, zeker Kruid. 88

Andries [*Schans St.*] beschryving van dezelve. 282

Annaatjes; zie *Taalingen*.

Anoto; zie *Orliaan*.

Ante; zie *Woudezel*.

Apiaba, zeker Kruid. 88

Aprouak, beschryving deezer Rivier. 173

Apuré, beschryving deezer Rivier. 151

Ararre, een soort van Raaf. 109

Arassarou, beschryving der Rivier en 't Gebergte van dien naam. 265

Araunama; zie E S S E Q U E B O.

Arcousiry, zie *Gom-Boom*.

Arend, zeker Vogel. 114

Arend-Visch. 118

Arinda [*de Post*] beschryving daar van. 265

Armadille, zie *Varken* [*Schild*-].

Arouari, beschryving deezer Rivier. 200

Arouas, beschryving deezer Rivier. 584

Arowakken, beschryving van dit Volk. 8

Arricary, beschryving deezer Rivier. 179

Assa; zie *Kwikie*.

Asuwak-Vogel. 109

B.

***B**aggers* [*Geele*] een soort van *Cabeljaauw*.	121
Bakovens; zie *Vygeboom*.	
Bananas- of *Pisang-Boom*.	52
Bananas-Boom [*Wilde-*]	71
Banilles, zekere Plant.	65
Barataballi; zie *Bylhoutboom*.	
Bariri, zeker Vogel.	115
Bascouriaar; zie *Purperhoutboom*.	
Bassia, zie *Otter*.	
Beefaal; zie *Siddervisch*.	
B E R B I C E, beschryving deezer Rivier en haare Grenzen 280. van 't *Krabben-Eiland* 281. van de Schans *St. Andries*. 282. van de Redoute *Samson* of Brandwagt. 284. van het Fort	

Nassau 284. van het Vlek *Nieuw Amsterdam* 285. Gronden 288. Luchtsgesteldheid, Voortbrengselen 289. Aanslag der *Engelschen* om deeze Colonie te overmeesteren 293. Opstand onder de Soldaaten 294. Word als een erflyk Leen aan *van Peere* gegeeven 294. Word door de Franschen onder *du Casse* gebrandschat 298. Word ten tweedenmaale door den Baron *de Mouans* gebrandschat 299. Word door de *Franschen* aan *N. en H. van Hoorn cum Sociis* getransporteerd 304. Word door de Heeren *van Peere* geabandonneerd 309. Vryheid door H.H.M. aan de Eigenaars deezer Colonie vergund om Slaaven uit Afrika te haalen 313. Oprechting der Maatschappy van de *Berbice* 320. Conventie tusschen de Westindische Compagnie en Directeuren 332. Word voor alle Ingezetenen deezer Landen opengesteld 338. Octroy aan deeze Maatschappy vergund 347. Verdrag met de Westindische Compagnie over de Slaavenhandel 363. Opstand der Slaaven op de Plantagie van den Heer *Vernesobre* en op de Plantagie *Petershof* 364. Aanslag van eenige Soldaaten om te deserteeren 365. Oproer op de Plantagie *Switserland* 366 Moord aan eenen *Pieter de Raad* gepleegd 367. Saamenzweering der *Negers* op de Plantagie *Goedland* en *Goedfortuin* 369. Algemeene *Opstand* der *Negers* in Berbice 371. Maatregulen des *Gouverneurs* tot demping der Opstand 372. Schermutseling tusschen de *Negers* en *Blanken* op de Plantagie *Peereboom*, en wreede behandeling van verscheide *Blanken* 374. Bericht der gesteldheid van 't Fort *Nassau* 378. Waarschouwing van de Opperhoofden *Coffy* en *Accara* aan den *Gouverneur* 381. Verkiezing van den Neger *Coffy* tot Gouverneur der *Rebelen* 382. Verzoekschriften der *Burgers* om de Colonie te mogen verlaaten 383. De

Gouverneur en *Raaden* besluiten het Fort *Nassau* te verbranden, en begeeven zich op de Schepen 389. Oprechten van het Gouvernement op de Plantagie de *Dageraat* 391. Besluit van den *Gouverneur* om de *Dageraat* te verlaaten, en op de Post *St. Andries* post te vatten 397. Aankomst der *Surinaamsche Hulptroepen* 398. De Gouverneur besluit wederom bezit van de *Dageraat* te neemen 398. De Neger *Quassy* word geharquebuseert 402. Brief van den Neger *Coffy* aan den *Gouverneur* 404. Aankomst der versterking van *St Eustatius* 410. Praemien door *Gouverneur* en Raaden voor Verminkten vastgesteld 412. Brief van de Negers *Coffy* en *Accara* aan den *Gouverneur* 415. De Gouverneur *Coffy* vermoord zichzelven, en word door *Atta* opgevolgd 423. Aankomst der *Hulptroepen* van *St. Eustatius* 424. Overloopen der *Surinaamsche Hulptroepen* by de Negers 424. Muitery onder het Krygsvolk in *Corentyn* 425. Worden voor het grootste gedeelte door de Negers op *Stevensburg* vermoord 427. De Post aan de *Dubbelminekreek* word door de Negers veroverd 430. Capitein *Hattinga* verlaat de Post *St. Andries*, en word daar over van zyn dienst verlaaten 438. Besluit der Algemeene Staaten om twee Schepen en eenige Manschap derwaards te zenden 441. Instructie voor den Colonel *de Salve* als Bevelhebber over de Landmagt 443. De Neger *Atta* werpt zich op tot Gouverneur der *Rebellen* 450. Aankomst van den Capitein *Haringman* met 's Lands Schip *St. Maartensdyk* 450. Aankomst der Troepen door Directeurs gezonden, en Capiteinen *Bisdom* en *van Oyen* 461. Ontwerp van den *Gouverneur* en Capitein *Haringman* tot demping van den Opstand 461. Aankomst van den Colonel *de Salve* en onderhebbende Manschap 483. Ver-

deeling der Krygsmagt 486. Vertrek der Oorlogsschepen 490. Gevangen neemen der Negers *Gousarie* en *Accara* 495. Idem van de Negers *Quabi* en *Quaco* 497. Idem van het Opperhoofd der Congo Negers *Accabré* 500. Straffen der gevangene *Negers* op de *Dageraat* 501. Nieuwe Schikkingen van den *Gouverneur* en Colonel *de Salve* 502. Gevangen neemen van het beruchte Opperhoofd *Atta* 503. Idem van den Neger *Baubé* 504. Strasoeffeningen aan de Gevangene *Negers* op de *Dageraat* 505. Gevangen neemen der Negers *Fortuin* en *Prins* 509. Straffen der *Corentynsche Overlopers* te *Paramaribo* 510. Vertrek van den Colonel *de Salve* uit de Colonie 513. Gerechtsoffening aan de verdere gevangene *Negers* 515. Beschryving van het nieuwe *Retranchement* 517. Aardbeving in de Colonie 518. Regeering hier te Lande 518. Regeeringswyze daar te Lande 519.

Bergenaar (*Matthys*) verovert de Colonie van *Essequebo*. 223

Berrejo [*Don Antonio*] zyne pogingen om *El Dorado* te ontdekken. 132

Bichada, beschryving deezer Rivier. 155

Binkes (de Commandeur) overovert *Cajenne*. 165

Blaka; zie *Zwarte-Mier*.

Blinde-Slang. 104

Bloemzuigertje, zie *Colibri*.

Boerewy-Boom. 74

Bojobi; zie *Papegaai-Slang*.

Bokken, een naam in de Nederlandsche Volkplantingen aan eenige Indiaansche Volken gegeeven. 8

Boks-Ananassen; zie *Ananassen*.

Bombom zie *Trompet-Visch*.

Boro, zekere Plant. 88

Bosch-Rot. 98

Bosduivel; zie *Coanalie-Boom*.

Boucremanni; zie *Peper*.

Bouletri; zie *Broerewy-Boom*.

Bounca-Vogel. 109

Bauradi; zie *Toucan-Vogel*.

Boussouli; zie *Cassave*.

Bouweron; zie *Poumeron*.

Brand-Mier. 106

Bruinvisch. 118

Bylhout-Boom. 77

C.

C*Abdelbouloua*, zeker Visch. 122

Cabiai, zie *Haas* [*Water*-].

Cabima-Boom. 80

Cabritten, of *Geiten*. 94

Cacao-Boom. 52

Cacao-Boom [*Wilde*]. 53

Cacaralli-Boom. 77

Caguacuarane, een zeker Dier. 90

Cajenne, Volkplanting der *Franschen* aldaar 159. Bouwen het Fort *Ceperou* 161. Worden aldaar door de *Indiaanen* vermoord 161. word door de *Nederlanders* in bezit genomen 161. Word door *Mr. le Fevre de la Barre* herovert 163. Word door de *Engelschen* verwoest 164. Word wederom door den Commandeur *Binkes* verovert 165. Word de *Nederlanders* door den Graaf *d' Estrees* weder afhandig gemaakt 166. Beschryving van dit Elland en Rivier 170 en 171. Volkplanting der *Nederlanders* aldaar 208.

Cajoune, beschryving deezer Rivier. 263

Calabas- of *Wieda-Boom*. 53

Cama; zie *Woudezel*.

Camacou; zie *Acowaysche Muscaatnoot*.

Camopy, beschryving deezer Rivier. 178. 580

Camoude; zie *Water-Slangen*.

Canafistula-Boom. 80

Canawatepi; zie *Furperhout-Boom*.

Caneel-Boom; zie *Acowaysche Caneel-Boom*.

Canide, zeker Vogel. 108

Canje, beschryving deezer Rivier. 282

Canna Agria; zie *Titicana*.

Caoriri; zie *Taalingen*.

Caraïben, voornaamste bewooners van *Guiana*. 4

Cardamom-Boom. 82

Caret; zie *Schildpad* [*Zee*-].

Caribania; zie *Guiana*.

Caroni, beschryving deezer Rivier. 150

Caroutou-Boom. 83

Carracase, zie *Cacao-Boom*.

Cassave, een Plantgewas. 58

Cassave-Brood, wyze van het te bakken. 59

Cassipaan; zie *Schildpad* [*Rivier*-].

Cassipoure, beschryving deezer Rivier. 179

Cauca, beschryving deezer Rivier. 115

Caura; zie *Cauca*.

Cawenallie-Boom. 73

Ceder-Boom. 74

Chica; zie *Zandvloo*.

Christalberg, beschryving van denzelven aan de Rivier *Sibarouna*. 265

Cipri; zie *Groenharts-Boom*.

Clifford [*J.*] zyne pretentien op de Societeit van *Suriname*. 858

Coanalie-Bosduivel of *Vergift-Boom*. 79

Cocos-Boom. 47

Coeymorre; zie *Zee-Koe*.

Cokeriet-Boom. 69

Colibri; zeker Vogeltje. 112

Coliet; zie *Tyger-Visch*.

Comcom, een soort van Cabeljaauw. 121

Condors, zeker Vogel. 115

Congraal; zie *Sidder-Visch*.

Copaïve-Boom. 80

Copename, beschryving deezer Rivier. 563

Corentin, beschryving deezer Rivier. 562

Corkietje, zie *Lievenheers. Vogeltje*.

Corre-Corre; zie *Ananassen*.

Cosa [*Juan de la*] zyne vruchteloze Reize naar de Kust van *Zuid-America*. 125

Couches; zie *Papa-Mieren*.

Caumakke; zie *Kattentri-Boom*.

Coumara-Boom. 82

Coumaramara; zie *Marmelade-Boom*.

Coumery-Boom. 81

Courberelle; zie *Purperhout-Boom*.

Courimmes; zie *Patattes-Luizen*.

Couripy, beschryving deezer Rivier. 178

Courouatti; zie *Cardamon-Boom*.

Courouda; zie *Mangles-Boom*.

Coutai; zie *Grootoog-Visch*.

Cowanawini; beschryving deezer Rivier. 179

Crab-Boom. 76

Crynszoon (*A.*) verovert *Suriname* op de *Engelschen*. 585

Currucay-Boom. 81

D.

***D**alie-Boom*. 72

D E M E R A R Y. beschryving deezer Rivier en Volkplanting 267. Word het eerst door eenen *Andries Pieterse* bebouwd 268. Verschil met Staaten van *Zeeland*, over de Eigendom en Vrye Vaart op deeze Colonie 222 en 946.

Diterma-Boom. 74

Dorado (*El*), pogingen der *Spanjaarden* om dit Landschap te ontdekken 126. Pogingen der *Engelschen* om het te ontdekken 136.

Duikelaar, zeker Eend. 113

Duivels-Vogel; zie *Rotgans*.

Duiven. 111

Duizendbeenen. 106

Dwallo; zeker Visch. 122

E.

***E**bbenhout-Boom*.	75
Eenden.	113
Eikhoorntjes.	95
Eksters.	109

Engelschen, hunne ontdekkingen onder *Raleigh* 135. Rechten eene Volkplanting op aan de Rivier *Oyapoko* 143. Verwoesten *Cajenne* 164. De Colonie *Essequebo* word door haar overmeesterd, en zy van daar verdreeven 223. Plunderen de Volkplanting aan *Poumeron* 259. Hun aanslag op de *Berbice* 293. *Karel de II.* schenkt *Suriname* aan *Willoughby* 521. Zetten zich neder in *Suriname* 582. Verlaten die Colonie en neemen dezelve weder in bezit 583, word hen door de *Nederlanders* ontnomen 585. Word door hen onder *Jan Hermans*

wederom verovert, en by de *Bredaasche* en *Westmunstersche* Vrede aan de *Nederlanders* afgestaan 586 en 587.

Espino, zeker kruid. 88

E S S E Q U E B O, eertyds *Nova Zeelandia* genaamd 207. *Joost van der Hooge* recht aldaar eene Volkplanting op 207. Word door de *Engelschen* overmeesterd, en hen door *Matthys Bergenaar* afhandig gemaakt 223. Verschil met Staaten van *Zeeland* over de Eigendom en Vrye Vaart op deeze Colonie 222 en 946. Beschryving van deeze Rivier 260. Idem van het Fort *Zeelandia* 261. Idem van het Fort *Kykoveral* 262. Vruchteloose aanslag der *Franschen* op deeze Colonie 270. Opstand der *Slaaven* op de Plantagie *Poelwyk* 271. Muitery van eenige *Slaaven* der Compagnie 272. Moord door de *Negers* aan eenen Engelschman begaan 272. Eerste Halsrecht aan eenen *Blanken* aldaar gedaan 274. Muitery der *Slaaven* op de Plantagie van den Heer *Berningham* 274. Aardbeeving in deeze Colonie 275. Regeeringswyze 277.

F.

***F**eisanten*. 112

Flamingos, zekèr Watervogel. 313

Franschen, hunne Bezittingen 158. Volkplanting aan de Rivier *Sinamari* 158. ibid. aan de Rivier *Conanama*, Bouwen daar eene Sterkte 159. hunne Volkplanting op *Cajenne* 159. Bouwen eene Sterkte aan de Rivier *Oyapoko* 168. Brandschatten de Colonie de *Berhice* onder *du Casse* 298. ten tweedenmaale onder de Baron *de Mouans* 299. Transporteeren de *Berbice* aan van *Hoorn cum Sociis* 304. Hunne vruchteloose

aanslag op *Essequebo* 270 Neemen bezit van *Suriname*, en word door hen verlaaten 583. Mislukte aanslag op *Suriname*, onder *Du Casse* 675, ibid van *Cassart*. 682. Word ten tweedenmaale door *Cassart* aangetast en Gebrandschat 700.

G.

***G**abaret;* zie *Orvilliers*.

Gek; zeker Vogel. 113

Gekko, een vergiftige Slang. 102

Gember. 66

Gier, zeker Vogel. 114

Gom-Boom. 80

Graauwmunnik, zeker Visch. 118

Granadilles; zie *Passiebloem*.

Grietjebuur, zeker Vogel. 112

Groenharts-Boom. 77

Grootoog-Visch. 123

Guabiari, beschryving deezer Rivier. 155

Guaranos; zie *Warouwen*.

G U I A N A , Legging. 1. Grenzen, Luchtstreek, Dach en Nacht, Saizoenen, Vruchtbaarheid der Gronden 2. Ver. deeling van Nederlandsch *Guiana* 257.

H.

***H**aaf* (*A.H. ten*) zend eenige Schepen naar de Kust van *America*. 206

Haagdissen. 99

Haas (*Water*-) 92

Haasen. 94

Hack (*W.*) recht een *Mineraal Compagnie* op te Suriname. 744

Haijen, zeker Visch. 116

Hajawa-Boom. 81

Haji; zie *Luyaard*.

Hakka; zie *Tygerkat*.

Hanacoa, een soort van Kraai. 109

Hattie; zie *Peper* (*Spaansche*-)

Haymorre, zeker Visch. 122

Hellecoeja-Boom. 82

Herrera (*Alphonso de*) zyne pogingen om *El Dorado* te ontdekken. 129

Herten 93

Hiania, een soort van Perokiet. 109

Hoeri, zeker Visch. 122

Hom, zeker Visch. 120

Hooge (*J. van der*) recht eene Volkplanting op aan de Rivier *Essequebo*. 207

Hoorn (*van*) *cum Sociis*, de Colonie de

Berbice word aan hen door de *Franschen* getransporteerd. 304

Houtluis; zie *Witte Mier*.

I.

***J**agers*, een soort van Mier. 106

Jaguar; zie *Jawari*.

Jaguarete, zeker Dier. 90

Jammes, zeker Wortel. 60

Jammes (*Boks*-). 60

Jammes (*Guineesche*-) ibid.

Jammes-Visch. 122

Jamourou; zie *Pagara*.

Jarouw; zeker Visch. 122

Jarrejarerou, een soort van Perokiet. 108

Jarrijarrerou, zeker Visch. 123

Jawari; en zeker Dier. 89

Jawari; zie *Zak-Rot*.

Ibiari; zie *Vitriool-Slang*.

Jesi; zie *Varken* (*Schild*-)

Jetappel-Boom. 68

Jgnames, zie *Jammes*.

INDIAANEN, beschryving van de verschillende soorten 3. hunne *Sieraaden* 10. *Kleeding* ibid. Wyze van zich te *beschilderen* 11. *Aart* ibid. *Wapenen* 12. Vergiftige *Pylen* 13. Wooningen 14. *Huisraad* 16. *Wetten* ibid. *Overspel* word onder eenige van hen met de dood gestraft 16. Afkeer voor den *Diefstal, Bezigheden, Jacht* 17. *Visschery* 19. Weeven van *Hamakken* 20. Bouwen hunner *Canoos* 21. *Voedsel* 23. Wyze van *Brood* te maken 23. *Dranken* 24. *Godsdienst* 25. *Huwelyken* 26. *Kraambe*

valling hunner *Vrouwen* 29. *Opvoeding* der *Kinderen* 31. *Ziektes* 32. *Medicynen* 33. *Lykplechtigheden* ibid. *Plechtigheden* by 't verkiezen hunner *Capiteinen* 37. *Taal* 39. *Reizen, Oorlog* 40. Handelwyze met hunne *Gevangenen* 41. Wyze van *Vreede* te maken, *Muzyk Instrumenten*, en Vieren der *Speel*- en *Feestdagen* 43.

Indigo. 64

Joodenkruid; zie *Anawanne Herouni*.

Itequeboure-Boom. 82

Juca; zie *Cassave*.

K.

***K**abeljaauw;* zie *Laulau*.

Kakkerlakken. 107

Kalkoen (*Wilde*-) 111

Kaneelappel. 50

Karatabakko; zie *Schotelvisch*.

Kasjes, zeker Visch. 122

Kat (*Wilde*-) 89

Katoen-Boom. 57

Katoen (*Wilde*) of *Kattentri-Boom*. 82

Kayman, zeker Dier, 119

Keesje-Keesjes, een soort van Perokiet. 108.

Keimis (*Laurens*) word door *Raleigh* naar *Guiana* gezonden. 141

Kemphaantjes. 111

Kerftabak; zie *Schotelvisch*.

Kerssen. 56

Kibbihi, zeker Visch. 122

Kibihi, zie *Miereneeter*.

Kikvorschen. 100

Kikvorsch-Vogel. 113

Kirkirries, een soort van Perokiet. 108

Koeijen. 97
Koffy-Boom. 51
Komkommers. 62
Koning van de Wouwouwen; zie *Gier*.
Konjaki, een soort van Ekster. 109
Konynen. 94
Konyn (*Water*-) ibid.
Korkorre, zie *Flamingos*.
Kourou, beschryving deezer Rivier. 169
Krabben, onderscheide soorten daarvan. 118
Krabvogel. 113
Kreeften. 118
Kriekjes over Zee; zie *Kerssen*.
Krokodil. 120
Kropvogel. 113
Kruidje roer me niet, zie *Sensitive*.

Kryters, een soort van Papegaai. 108
Kwieki, zeker Visch. 123
Kybuarte; zie *Haas* (*Water*-).
Kykoveral, beschryving van dit Fort. 262

L.

L*abaria*, een vergiftige Slang. 102
Lammentyn; zie *Zee-Koe*.
Lampreie, zeker Visch. 124
Lantaarndraagers. 104
Lariman, zeker Visch. 121
Latanus-Boom. 71
Laulau of Americaansche *Kabeljaauw*. 121
Laulau (*Blinkert*-). ibid.
Leguaan, een soort van Hagedis. 100
Leigh (*Charles*) recht eene Volkplanting op aan de Rivier *Wiapoco*. 143
Lepelbekken, zeker Vogel. 113
Letterhout-Boom. 75
Lianes, zeker Heestergewas. 84
Lievenheers-Vogeltje. 107
Lignum Sanctum; zie *Pokhout*.
Locus-Boom. 74
Lootsmannetjes, zeker Visch. 117
Loukenani; zie *Zonne-Visch*.
Lucifer (*H.J.*) recht eene Volkplanting op aan de Rivier *Wiapoco*. 210
Luyaard. 95
Luyeslang. 103

M.

***M**aan-Visch*. 123

Macapa, beschryving deezer Rivier. 200

Macoene; zie *Jammes* (*Boks*-).

Macouria, beschryving deezer Rivier. 170

Maipouri; zie *Woudezel*.

Maïz: zie *Turksche Tarwe*.

Maïz-Diefje; zie *Terlianne*.

Makriouwen; zie *Marybonsen*.

Malangas; zie *Tyger*.

Mama, beschryving deezer Rivier. 151

Mammei; zie *Abricoos*.

Mamous; zie *Feisanten*.

Manari; zie *Laulau* (*Blinkert*-)

Mancenielle; zie *Markoeje-Boom*.

Mangles- of *Mangrove-Boom*. 77

Manikole-Boom. 68

Manïok; zie *Cassave*.

Maniroe, zie *Haagdissen*.

Marannon; zie *Amazoone*.

Mana-Kruid; zie *Apiaba*.

Markoeje-Boom. 79

Marmelade-Boom. 55

Marony; zie *Marowine*.

Marouda: zie *Kalkoen* (*Wilde*-)

Marowine, beschryving deezer Rivier. 579

Marquisade; zie *Passiebloem*.

Marybonsen, een soort van Wespen. 101.

Masham (*Thomas*) word door *Raleigh* tot ontdekkingen naar *Guiana* gezonden 142.

Masserouny, beschryving deezer Rivier. 263

Meloenen. 62

Meloenen (*Water*-) ibid.

Meta, beschryving deezer Rivier. 153

Middelburg (N*ieuw*) thans *Paramaribo* genaamd; zie *Paramaribo*.

Mieren. 106

Miereneeter. 93

Miereneeter; zie *Luye-Slang*.

Mineraal Compagnie in *Suriname* opgerecht. 744

Mispel-Boom. 56

Moeracco; zie *Advocaaten-Boom*.

Mokke-Mokke, zeker Heestergewas. 83

Molenaars, een soort van Papegaai. 108

Mosquita's. 105

Moura-Boom. 71

Muatapala; zie *Lianes*.

Muggen. 105

Muscaat (*Wilde-*) zie *Vitri*.

Muscaat-Boom (*Wilde-*) zie *Dalie*.

Muscaat-Noot; zie *Acquewaysche Muscaat-Noot*.

Mydas; zie *Schildpad* (*Land-*).

N.

***N**assau*, beschryving van het gewezen Fort van dien naam. 284

NEDERLANDERS, verwoesten de Stad *St. Thomas* de *Guiana* 129. Neemen bezit van *Cajenne* 163. worden door *Le Febure de la Barre* van daar verjaagd *ibid*. Word door de Commandeur *Binkes* wederom verovert 165. Word door *d' Estrées* overmeesterd 166. Hunne Ontdekkingen en Bezittingen. 206. Rechten eene Volkplanting op aan de Rivier *Oyapoko* 210 en 923.

Negerkroppen; zie *Kropvogel*.

Negers; zie *Slaaven*.

Nigua; zie *Zandvloo*.

Nooteboom; zie *Acowaysche Nooteboom*.

O.

***O**esters*. 118

Ojeda (*Alonzo*) zyne vruchtelooze reise naar de Kust van *Zuid-America*. 125

Ontdekkingen der *Engelschen*, zie *Engelschen*.

Ontdekkingen der *Nederlanders*; zie *Nederlanders*.

Ontdekkingen der *Portugeezen*; zie *Portugeezen*.

Ontdekkingen der *Spanjaarden*; zie *Spanjaarden*.

Opstand der Negers in *Berbice*; zie *Berbice*.

Opstand der Negers op eenige Plantagiën in *Essequebo*; zie *Essequebo*

Oranjeappels. 51

Orapu beschryving deezer Rivier. 172

Ordas (*Don Diego d'*) zyne poogingen om *El Dorado* te ontdekken 127. Bouwd de *Stad St. Thomas de Guiana* aan den mond der Rivier *Caroni* 128.

Orellana, zyne poogingen om *El Dorado* te ontdekken 130.

Oriaan: zie *Orliaanboom*.

Orliaanboom. 85

Oronoque, beschryving deezer Rivier en Bezittingen der *Spanjaarden* langs dezelve 147. Oorspronk en Monden 148. byzondere Ebbe, Vloed en Watervallen 149.

Orvilliers beschryving deezer Rivier. 177

Otters (*Visch*-). 121

Ouanari beschryving deezer Rivier. 176

Ourapu; zie *Orapu*.

Ouja, beschryving deezer Rivier. 172

Oujamari; zie *Schilpad* (*Zee*-).

Oyapoko, de *Engelschen* leggen aldaar eene Volkplanting aan 143. De *Nederlanders* rechten aldaar eene Volkplanting op 210. Dezelven doen zulks ten tweedenmaale 923.

Oyevaar; zie *Ticoco's*.

P.

***P**aarden*. 97

Padden. 100

Pag; zie *Pague*.

Pagara, een soort van Hagedis. 100

Pague, zeker Dier. 95

Pairawaboom. 83

Palma-Christi. 87

Palmietboom. 67

Palmietboom (*Doornachtige*-) 69

Palmietkool. 67

Palo de Anime; zie *Hajawaboom*.

Palo de Luz; zie *Stokkaars*.

Papajesboom. 48

Papamieren. 106

Papasucki-Slang. 103

Papegaaijen. 108

Papegaai-Slang. 102

Pararuma, beschryving deezer Rivier. 152

Parepeboom. 70

Pariages; zie *Kattentri*.

Parima, beschryving van dit Meir 126. 264.

Parima, beschryving deezer Rivier, zie *Rio Blanco*.

Paromos, beschryving van dit Gebergte 167.

Parvasi, beschryving deezer Rivier. 152

Pasquiras; zie *Varken* (*Navel*-)

Passiebloem. 60

Pater (de *Admiraal* verwoest de *Stad St. Thomas de Guiana*. 129

Pattates, zie *Aardappelen*.

Pattates-Luizen. 105

Pauwisen. 110

Pauwisen (*Steen*-). 111

Peere (*van*) rechten eenige Coloniën op 208. Verkrygen de *Berbice* tot een erflyk Leen 294. Abandonneeren dezelve 309.

Pennevogel. 110

Perokieten. 103

Peper (*Spaansche*-). 61

Piery; zie *Hom*.

Pieterse (*A*), legt het eerste eene Plantagie te *Demerary* aan. 268

Piment; zie *Peper* (*Spaansche*-).

Pinçon (*Vincent Juan*) ontdekt de Rivier *Marannon*, en word van de *Indiaanen* wel ontvangen. 125

Pinjes; zie *Akonipjes*.

Pisang; zie *Bananasboom*.

Pita, zeker kruid. 88

Pizarro (*Gonzales*) zyne poogingen om *El Dorado* te ontdekken. 129

Plantain; zie *Bananasboom* (*Wilde*-).

Pluviers. 110

Pokhout. 76

Portugeezen, hunne Ontdekkingen en Bezittingen. 198

Poucrouërou; zie *Konyn*.

Poumeron, beschryving deezer Rivier, en Volkplanting der *Nederlanders* aan dezelve 258. Word door de *Engelschen* geplundert. 259.

Praadje, een soort van Ekster. 109

Pruimboom. 68

Puma, een zeker Dier. 92

Purperhoutboom. 76

Pylen, beschryving van de vergifte Pylen der Indiaanen. 13

Q.

***Q**uatta*, een zonderling Dier. 97

Querman, zekere Visch. 118

R.

***R**aleigh* (*Sr Walter*) zyne Ontdekkingen 135. Komt op het Eiland *Trinidade* 136. Verovert de Spaansche Bezetting te *St. Joseph* 136. Vaart de Rivier *Oronoque* op 137. Ontdekt de Rivier *Amana* 138. Komt in de Haven van *Morequito*, en word van de bewooners heusch ontvangen 139. Verlaat de Rivier *Oronoque* 140. Wederkomst in *Engeland* 141. Zendt *Laurens Keimis* ter ontdekking naar *Guiana* 141. Zendt *Thomas Masham* tenzelven einde derwaards 142. Vertrekt weder uit *Engeland* en stevend naar de *Azorische Eilanden*, daar hy de Stad in brand steekt en wederom naar *Engeland* keert, daar hy ter dood verweezen, maar vrygesprooken wordt 142. Vertrekt weder naar *Guiana* 143. Komt in *Engeland* te rug en wordt onthalst ibid.

Raparapa; zie *Schildpad* (*Land*-)

Ratelslang. 102

Rheebokken. 94

Rheën. 93

Rio Blanco, beschryving deezer Rivier 203.

Rio Negro, beschryving deezer Rivier 203.

Riponouny, zie *Rupunuwini*.

Roch. 118

Rocou; zie *Orliaan*.

Ronkertje; zie *Colibri*.

Roothout; zie *Coumeryboom*.

Rotgans. 113

Rupunuwini, beschryving deezer Rivier 266.

S.

***S**alamander*, een soort van Haagdis. 99

Samson, beschryving van deeze Redoute. 284

Sanie; zie *Peper* (*Spaansche*.).

Sapadillo; zie *Mispelboom*.

Sarameca, beschryving deezer Rivier. 563

Savary, zie *Acowaysche-Nooteboom*.

Schelvis (*Rivier*-). 121

Schietworm. 104

Schildpad (*Land*-). 97

Schildpad (*Rivier*-). 121

Schildpad (*Zee*-). 177

Schorpioenen. 101

Schotelvisch. 123

Schytnooten. 83

Secoties of *Schotjes*, beschryving van dit Volk. 8

Semire, zie *Locusboom*.

Sengerasie; zie *Pita*.

Sensitive, zekere Plant. 85

Seribbe, zeker Visch. 122

Serpent; zie *Haagdissen*.

Sewejouboom. 76

Siballie, zeker Visch. 122

Sibarouna, beschryving deezer Rivier 265.

Siddervisch. 123

Simarouba; zie *Cederboom*.

Sinaasappel, zie *Oranjeappel*.

Sinamari, beschryving deezer Rivier. 169

Sinamaribo; zie *Sinamari*.

Sinaruco, beschryving deezer Rivier. 153

Slaaven, beschryving derzelve. 898. Hunne *Godsdienst, Zeden, Gewoontes*, enz. 902. Onderscheidene soorten. 918

Slaavenhandel, Vergunt aan de Eigenaars der *Berbice* 320. Verdrag met de *Westindische Compagnie* over dezelve 363. Verdrag met de Colonie van *Suriname* over deezen Handel 740.

Slangen, beschryving der verschillende soorten. 123

Slangevisch. 102

Snoek (*Zee*-). 118

Soldaat, eene soort van Krab. 118

Sommelsdyk (*C. van Aarssen van*) voor een derde Eigenaar in de Societeit van *Suriname* 638. Vertrekt als Gouverneur derwaards 646. Wordt vermoordt 651. Zyne Erfgenamen verkoopen de derde in de Societeit van *Suriname* aan de Stad *Amsterdam* 868.

Spaansch Spek; zie *Meloenen*.

Spaansche-Peper; zie *Peper*.

Spanjaarden, hunne Ontdekkingen 124. Poogingen om *El Dorado* te ontdekken 126. Bezittingen aan de Rivier *Oronoque* 147.

Spikkelkatten, zeker Visch. 123

Spinnekoppen. 101

Spranger (*Guerin*) verovert *Cajenne*. 161

Sterrepootje, zekere vergiftige Haagdis. 100

Stokkaars, zekere Plant. 87

Sucadeboom. 51

Suikerboontjes; zie *Hellecoejaboom*.

Suikerriet. 63

SURINAME, Beschryving der Grenzen 521. Word door Karel den II. aan *Lord Willoughby* gegeeven *ibid*. Verdrag

tusschen *A. Crynszoon*, en de Heer *de la Barre* over de Grenzen 559. Beschryving van de Rivieren *Copename* en *Sarameca* 563. Ontwerp om de Rivier *Sarameca* te bebouwen 563. Beschryving van de Rivier *Suriname* 564. *Idem* van de Redouten *Purmerend* en *Leyden* 565. *Idem* van het Fort *Nieuw Amsterdam* 566. *Idem* van *Paramaribo* en 't Fort *Zeelandia* 567. *Idem* van 't Fort *Sommelsdyk* 576. *Idem* van de Rivier *Marowine* 579. Eerste Bezitters van *Suriname* 582. Reize van *D.P. de Vries* derwaards ibid. Word door de *Franschen* in bezit genomen 583. Word van de *Franschen* verlaaten, en door de *Engelschen* in bezit genomen ibid. Word

door den Commandeur *Crynszoon* in bezit genoomen 585. Word door de *Engelschen* onder *John Hermans* wederom heroverd, niettegenstaande volgens de Vrede van *Breda* aan den Staat was afgestaan 587. De Eigendom van den Staat word door de Vrede van *Westmunster* bevestigd 599. Verschil tusschen Staaten van *Zeeland* en *Holland* over de Eigendom van deeze *Colonie* 600. Word voor alle Ingezetenen hier te Lande opengesteld 604. Binnenlandsche Oorlogen met de *Caraïbische Indiaanen* 606. *Kopergeld* door den Gouverneur *Heinsius* geslagen 607. Verandering in de Regeering na de dood van den Gouverneur *Heinsius* 607. Word aan de *Westindische Compagnie* afgestaan 612. *Octroy* van H.H.M. 623. Afstand der *Westindische Compagnie* van één derde in deeze Colonie aan de Stad *Amsterdam* en één derde aan den Heer *van Sommelsdyk* 638. De Heer *van Sommelsdyk* vertrekt als Gouverneur derwaards 646. Instelling van *den Raad van Politie* 646. Schikkingen van den Heer van *Sommelsdyk* daar te Lande 646. Beschuldigingen tegens denzelven 647. Zyne Togten tegen de *Indiaanen* 649. Tuchtelingen derwaards gezonden 650. Poogingen van den Heer van *Sommelsdyk* om het Meir van *Parima* te ontdekken *ibid*. Opstand en Moord van den Heer *van Sommelsdyk* 651. Straffen der Moordenaars 671. Verrichtingen van den Gouverneur van *Scherpenhuizen* 674. Vruchteloose Aanslag der *Franschen* onder den Heer *du Casse* 676. De Gouverneur van *Scherpenhuizen* word op zyne reize naar het Vaderland door de *Franschen* genomen 680. De derde van den Huize *van Sommelsdyk* word aan *William den Derden* ter koopaangeboden 681. Wordt door den Franschen Vlootvoogd *Cassard* aangetast en verlaten 682. Wordt ten tweedenmaale

door denzelven aangetast en gebrandschat 700. Oneenigheden tusschen de *Ingezetenen* en *Regeering* over de Versterking 725. Verdrag tusschen de *Gouverneur* en *Raaden van Politie* over de huur der *Slaaven* 729. Vaart der *Engelschen* op deeze Colonie 739. Verdrag omtrent de *Slaavenhandel* 740. Eerst aankweeken van *Coffy, Cacao*, en *Katoen* aldaar 741. Eerste Aankweeking van *Indigo* 742. Oprechten van een *Mineraal Compagnie* door *W. Hack*. 744. Togten tegen de *Boschnegers* 755. Idem in *Sarameca* 760. Gerechtsoeffening aan de gevangene *Saramecaansche Negers* 763. Aanzienlyke Togt tegen de *Boschnegers* en *Wegloopers* 768. Vrede met de *Saramecaansche Negers* geslooten 775. Oorspronk der *Tempati* Negers en Togten tegen dezelve 777. Vredes verdrag met hen achter *Auka* geslooten 780. finaale Vrede met de *Saramecaansche Negers* geslooten 802. Beschryving van de *Touvingas* of *twee Vingernegers* 811. Onlusten ten tyde van den Gouvernuer *Mauricius* 813. *Verzoekpunten* van de *Ingezetenen* wegens de bestiering der *Colonie* 818. Beschryving van het *Kaartengeld* 857. Pretentiën van *Jeronimus Clifford* ten laste der *Societeit* 858. Vermoorden van drie *Fransche Deserteurs* door de *Indiaanen* 863. Zwaare Brand te *Paramaribo* 864. Gerechtsoeffening aan eenige Muitelingen van 't Schip *Nyenburg* 864. Huwelyk van de Negerin *Elizabeth Samson* met eenen *Blanken* 865. Aardbeeving. *ibid* Zwaare Brand in de Bosschen by de Kreek *Metapica* 866. De *Schepen* die derwaards vaaren moeten in deeze Landen gebouwd zyn 867. Luchtsgesteldheid *ibid*. Bestiering der Colonie hier te Lande 868. Verkoop van de derde van 't Huis van *Sommelsdyk* aan de Stad *Amsterdam ibid*. Bestiering der Colonie daar te Lande 872.

***T**aalingen*.	113
Tabak.	65
Tamapara; zie *Haagdissen*.	
Tamarindeboom.	49
Tarentula.	101
Tatou; zie *Varken* (*Schild-*).	
Tavous, zeker Dier.	95
Terliaane, een soort van Duif.	111
Teijer, zekere Plant.	62
Ticoco's; een soort van Oyevaar.	114
Titicana, zekere Plant.	87
Tonquinboontjesboom; zie *Coumaraboom*.	
Tortelduiven.	111
Toucanvogel.	109
Toulouroux, zekere Krab.	118
Tourou; zie *Pruimboom*.	
Touvingas, beschryving derzelve.	811
Trompetvogel.	110
Trompettervisch.	121
Tuite, een zeker Vogel.	111
Turksche Tarw, en manier om 'er *Brood* van te maken.	59
Turumoboom.	79
Tweehoofdige-; zie *Blinde-Slang*.	
Tyger (*Hartenbeest-*)	89
Tyger-Kat	ibid.
Tyger (*Roode-*).	ibid.
Tyger (*Schildpad-*).	ibid.
Tygervisch.	121
Tygervogel.	114

V.

Valk, zeker Vogel.	115
Vanillo; zie *Banilles*.	
Varkens.	97
Varkens (*Navel*-).	90
Varkens (*Schild*-).	91
Varkens (*Stekels*- of *Yzer*-)	ibid.
Vera (*Domingo de*) zyne poogingen om *El Dorado* te ontdekken 133. Neemt bezit van *Guiana* in naame des Konings van *Spanjen ibid*.	
Verbena; zie *Yzerkruid*.	
Vergiftboom; zie *Coanalieboom*.	
Violethoutboom.	75
Vitri (*Tamme*-)	56
Vitri (*Wilde*-).	88
Vitrioolslang.	102
Vledermuis.	98
Vossen.	95
Vries (*D.P. de*) zyne Reize naar *Suriname*.	582
Vuurvliegen, een soort van Worm.	104
Vuurworm.	104
Vygeboom.	55
Vygeboom (*Wilde*-).	73

W.

Wakawaka-Mier.	106
Walababoom.	75
Waracabba; zie *Trompet-Vogel*.	
Warappa, zeker Visch.	122
Wariroe; zie *Miereneeter*.	
Warouwen, bewoonen de gansche Kust van *Guiana*.	5

Waterslangen.

Wattiwatti; zie *Spikkelkatten*.

WEST-INDISCHE COMPAGNIE, Verschil met de Eigenaars van eenige *Coloniën* 212. korte beschryving der Compagnie ibid Onderhandeling met den Grave van *Hanau* tot oprechting van eene *Colonie* op de Kust van *Ame*rica 216. Verschil met de Kamer *Zeeland* over *Essequebo* en *Demerary* 222. 946.

Wiapoco; zie *Oyapoko*.

Wieciesjes; zie *Taalingen*.

Wieda; zie *Calabasboom*.

Wieronje, beschryving der Redoute aan die Kreek. 286.

Willoughby (*F. Lord*) *Suriname* wordt hem door *Karel den Tweeden* geschonken. 521.

Wiribiciri; zie *Rheebokken*.

Witte-Mier. 106

Wormen, onderscheide soorten daar van 104.

Wormen, byzonder soort van *Wormen* aan den *Palmietboom*. 67

Woudezel. 92

Y.

***Y**zerhoutboom*. 75

Yzerkruit. 87

Z.

***Z**ak-Rot*. 98

Zandkoker. 73

Zand-Vloo. 105

Zee-Koe. 155

ZEELAND, Verschil met de *Westindische Compagnie* over de Coloniën van *Essequebo* en *Demerary* 222 en 946. Idem overde Colonie van *Suriname* 600. Staat dezelve af aan de *Westindische Compagnie* 612.

Zeelandia, beschryving van dit Fort. 261

Zeelandia (*Nova*-) eene Volkplanting der *Nederlanders*. 207

Zeeuwen, eenige Zeeuwsche Kooplieden zenden Schepen naar de Kust van *America*. 207

Zonne-Visch. 122

Zonne-Vogel. 108

Zotvogel; zie *Gek*.

Zuuring. 62

Zuurzak. 49
Zwaardvisschen. 116
Zwarte-Mier. 106
Zweep-Slang. 104
Zwynen; zie *Varkens*.

Privilegie.

DE STAATEN VAN HOLLAND ENDE WEST-VRIESLAND, doen te weeten; alzo ONS te kennen is Gegeeven by *Gerrit Tielenburg* Burger en Boekverkooper binnen Amsterdam, Dat hy Suppliant seedert eenigen tyd magtig was geworden zeeker werk tot titul voerende *Beschryving van Guiana of de Wilde-Kust in Zuid-America. vervattende eene Aardrykskundige en Historische Beschryvinge des Lands, der Zeeden en Gewoontes der Inwooners*; *der Dieren, Vogels, Visschen, Boomen en Gewassen, als mede da eerste Ontdekking dier Kusten, de Bezittingen der Spanjaarden, Franschen en Portugeezen aldaar; en voornamelyk eene nauwkeurige beschryving van de Volkplantingen der Nederlanderen, als, Essequebo, Demerary, Berbice, Suriname en onderhoorige Rivieren*; *beneevens eene Verhandeling over de Aart en Gewoontes der Neger-Slaaven*; alles uit geloofwaardige Schryvers en echte Berichten opgesteld door *Mr. Jan Jacob Hartsinck*, vercierd met nodige Kaarten en Gezichten in het Koper gebragt door den vermaarden *J. van der Schley*: En alzoo hy Suppliant geneegen was het zelve Werk in de Hollandsche, Fransche, en Hoogduitsche Talen te doen drukken, en reeds daar toe groote Kosten hadde aangewend en beducht was, dat baatzuchtige Menschen het zelve werk in 't geheel of ten deelen mogten na drukken of elders nagedrukt zynde binnen deeze Landen in te voeren, te verhandelen en te debiteeren, waar door hy Suppliant important Schade zoude komen te lyden, gemeend hadde, zich ootmoedelyk te moeten keeren tot ONS, met needrig verzoek dat het ONS mogte behagen aan den Suppliant of zyne Rechtverkrygende te verleenen Octroy, om geduurende Vyftien agter een volgende Jaaren het voorsz: werk in het Nederduitsch, Fransch en Hoogduitsch in zodanige Formaaten als hy Supplant te raade zoude worden. alleen en met Seclusie van alle anderen te mogen drukken, verhandelen, en debiteeren; en tegens de overtreeders van dien te Statueeren, zodanige boetens en poenaliteiten als WY zouden vinden te behooren: ZOO IS 'T, dat WY de zaake ende het voorsz verzoek overgemerkt hebbende, ende genegen wezende ter beede van den Suppliant, uit ONZE regte wetenschap, Souveraine Magt ende Authoriteit, denzelven Suppliant geconsenteerd geaccordeerd ende geoctroyeerd hebben, consenteeren, accordeeren ende Octroyeeren hem by deezen, dat hy geduurende den tyd van vyftien eerst agtereenvolgende Jaaren het voorsz. Boek in diervoegen als zulks by den Suppliant is verzogt en hier voren uitgedrukt Staat, binnen den voorsz. ONZEN Lande alleen zal mogen drukken, doen drukken, uitgeeven en verkoopen; Verbiedende daaromme alle ende eenen jegelyken, hetzelve Boek in 't geheel ofte ten deelen te drukken, naar te drukken te doen naardrukken, te verhandelen ofte verkopen, ofte elders naargedrukt binnen denzelven ONZEN Lande te brengen, uit te geeven, ofte verhandelen en verkopen, op verbeurte van alle de naargedrukte ingebragte verhandelde ofte verkogte exemplaaren, ende een boete van drie duizend Guldens daarenboven te verbeuren, te appliceeren een derde part voor den Officier die de Calange doen zal, één derde part voor den Armen der plaatse daar het Casus voorvallen zal en het resteerende derde part voor den Suppliant, ende dit telkens zoo meenigmaal als dezelven zullen werden agterhaald; Met deeze restrictie nogthans dat aan zodanige die Beschryvingen, Gezichten, en Kaarten van Suriname en de andere, Colouiën, hebben uitgegeeven, en daar van het recht van Copy zyn bezittende, de Vryheid gelaten word, om dezelve met zodanige vermeerderingen en verbeeteringen 't eeniger tyd uit te geeven als zy zullen goedvinden, zonder daar in

door dit verleende Privilegie eenigzins gestoord of verhinderd te worden: Alles indien verstande, dat Wy den Suppliant met dezen ONZEN Octroye alleen willende gratificeeren tot verhoeding van zyne Schaade, door het naardrukken van het voorsz. Boek, daar door in geenigen deele verstaan den innehouden van dien te authoriseeren of te advoueeren, ende veel min hetzelve onder ONZE protectie ende bescherminge eenig meerder Credit, aanzien ofte reputatie te geeven, nemaar, den Suppliant in cas daarinne iets onbehoorlyks zoude influeeren, alle hetzelve tot zynen Laste zal gehouden wezen te verantwoorden, tot dien einde wel expresselyk begeerende, dat by aldien hy dezen ONZEN Octroye voor hetzelve Boek zal willen stellen, daar van geene geabbrevieerde of gecontraheerde mentie zal mogen maken, nemaar gehouden wezen hetzelve Octroy in 't geheel en zonder eenige Omissie daar voor te drukken of te doen drukken: Ende dat hy gehouden zal zyn een exemplaar van het voorsz Boek op groot Papier, gebonden en welgeconditioneerd te brengen in de Bibliotheek van ONZE Universiteit te Leyden binnen den tyd van Zes weeken, na dat hy Suppliant hetzelve Boek zal hebben beginnen uittegeeveu, op een boete van zes honderd Guldens na expiratie der voorsz. zes weeken by den Suppliant te verbeuren ten behoeve van de Nederduitsche Armen van de plaatse alwaar de Suppliant woond, en voorts op poene van met 'er daad versteeken te zyn van het effect van deeze Octroye; dat ook den Suppliant schoon by het ingaan van dit octroy een Exemplaar geleeverd hebbende aan de voorsz. ONZE Bibliotheek by zo verre hy geduurende den tyd van dit Octroy hetzelve Boek zoude willen herdrukken met eenige Observatien, nooten vermeerderingen, veranderingen, correctien of anders hoegenaamd of ook in een ander formaat gehouden zal zyn wederom een ander exemplaar van hetzelve Boek geconditioneerd als voren te brengen in de voorsz. Bibliotheek binnen denzelven tyd en op de boeten en poenaliteit als voorsz: Ende ten einde de Suppliant dezen onzen Consente ende Octroye moge genieten als naar behooren, Lasten WY alle ende eenen iegelyk dien het aangaan mag, dat zy den Suppliant van den inhouden van deezen doen, laten en gedoogen, rustelyk. Vredelyk ende volkomentlyk genieten ende gebruiken cesseerende alle belet ter contrarie. Gegeven in den Haage Onder ONZEN groten Zegele hier aan doen hangen, den agt en twintigsten Maart in 't Jaar onzes Heeren en Zaligmakers Duizend zevenhonderd Seeventig.

(was geparapheert)

P. STEYN.

Ter Ordonnantie van de Staaten

(Was getekend)

C. CLOTTERBOOKE.

Aan den Suppliant zyn nevens dit Octroy ter hand gesteld by extract authenticq Haar Edele Groot Mogende Resolutiën van den 28sten Juny 1715 en 30 April 1728. ten einde om zich daar naar te reguleeren.